U 301
40

U300.10

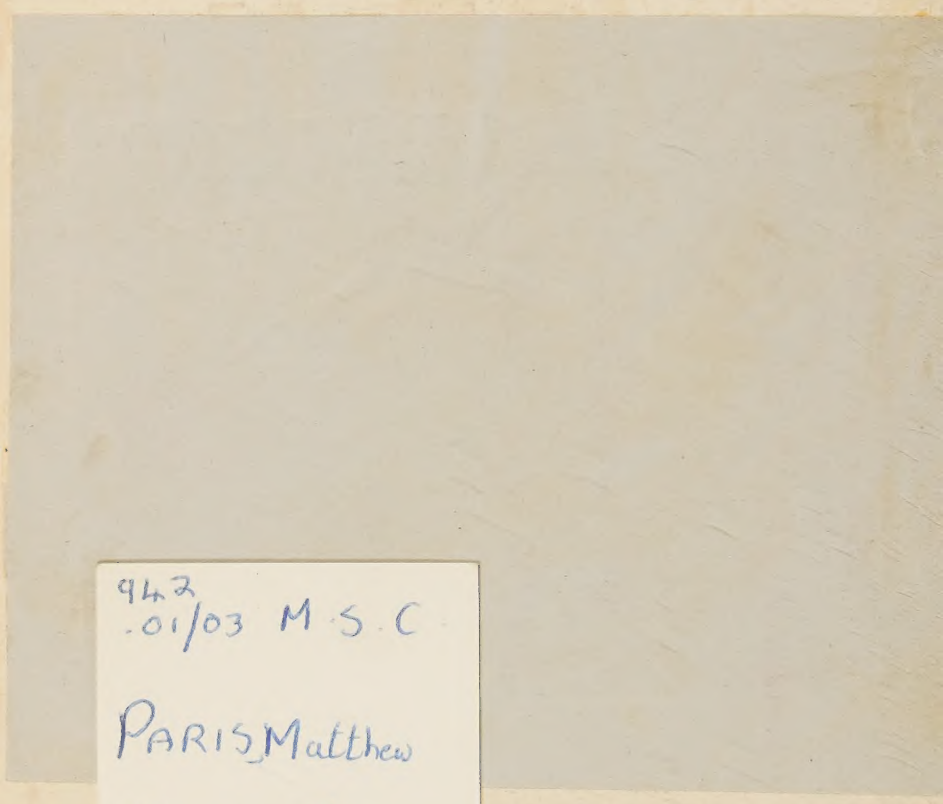

942
.01/03 M.S.C

PARIS, Matthew

Chronica Majora.

1216

LONDON BOROUGH OF LEWISHAM
LIBRARY SERVICE

Author

Title

942
.01/03

BOOK STORE

Books or discs must be returned on or before the last date stamped on label or on card in book pocket. Books or discs can be renewed by telephone, letter or personal call unless required by another reader. After library hours use the Ansafone Service (01-698 7347). For hours of opening and charges see notices at the above branch, but note that all lending departments close at 1 pm on Wednesday and all libraries are closed on Sundays, Good Friday, Christmas Day, Bank Holidays and Saturdays prior to Bank Holidays

METROPOLITAN
SPECIAL COLLECTION

LASER due:
15|2|71+2
SURREY CO.

-3 MAR 1971

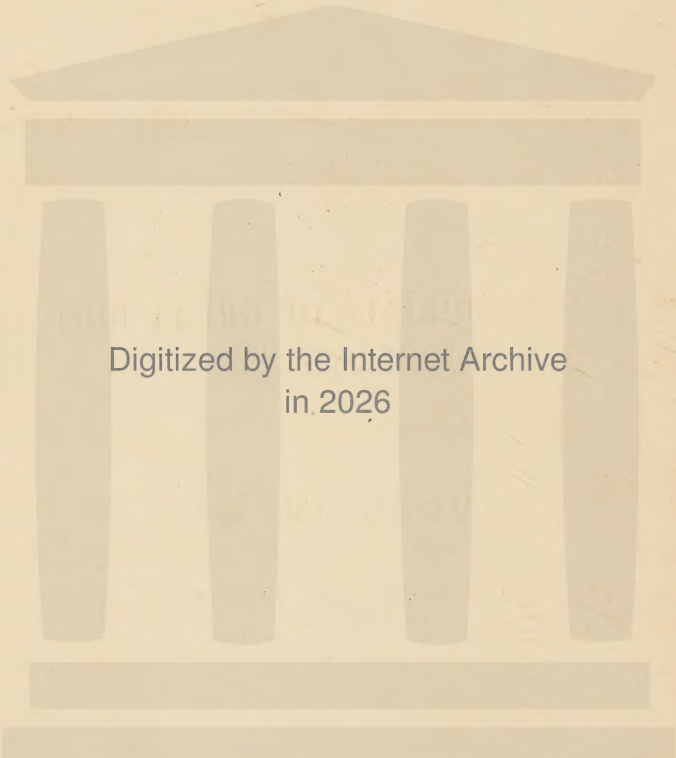

Digitized by the Internet Archive
in 2026

https://archive.org/details/matthparischroni0000vari

RERUM BRITANNICARUM MEDII ÆVI SCRIPTORES,

OR

CHRONICLES AND MEMORIALS OF GREAT BRITAIN AND IRELAND

DURING

THE MIDDLE AGES.

TRANSFERRED TO
Metropolitan Museum of Art Libraries
LIBRARY

THE CHRONICLES AND MEMORIALS

OF

GREAT BRITAIN AND IRELAND

DURING THE MIDDLE AGES.

PUBLISHED BY THE AUTHORITY OF HER MAJESTY'S TREASURY, UNDER THE DIRECTION OF THE MASTER OF THE ROLLS.

On the 26th of January 1857, the Master of the Rolls submitted to the Treasury a proposal for the publication of materials for the History of this Country from the Invasion of the Romans to the reign of Henry VIII.

The Master of the Rolls suggested that these materials should be selected for publication under competent editors without reference to periodical or chronological arrangement, without mutilation or abridgment, preference being given, in the first instance, to such materials as were most scarce and valuable.

He proposed that each chronicle or historical document to be edited should be treated in the same way as if the editor were engaged on an Editio Princeps; and for this purpose the most correct text should be formed from an accurate collation of the best MSS.

To render the work more generally useful, the Master of the Rolls suggested that the editor should give an account of the MSS. employed by him, of their age and their peculiarities; that he should add to the work a brief account of the life and times of the author, and any remarks necessary to explain the chronology; but no other note or comment was to be allowed, except what might be necessary to establish the correctness of the text.

The works to be published in octavo, separately, as they were finished; the whole responsibility of the task resting upon the editors, who were to be chosen by the Master of the Rolls with the sanction of the Treasury.

The Lords of Her Majesty's Treasury, after a careful consideration of the subject, expressed their opinion in a Treasury Minute, dated February 9, 1857, that the plan recommended by the Master of the Rolls "was well calculated for the accomplishment of this important national object, in an effectual and satisfactory manner, within a reasonable time, and provided proper attention be paid to economy, in making the detailed arrangements, without unnecessary expense."

They expressed their approbation of the proposal that each Chronicle and historical document should be edited in such a manner as to represent with all possible correctness the text of each writer, derived from a collation of the best MSS., and that no notes should be added, except such as were illustrative of the various readings. They suggested, however, that the preface to each work should contain, in addition to the particulars proposed by the Master of the Rolls, a biographical account of the author, so far as authentic materials existed for that purpose, and an estimate of his historical credibility and value.

Rolls House,
December 1857.

MATTHÆI PARISIENSIS,

MONACHI SANCTI ALBANI,

CHRONICA MAJORA.

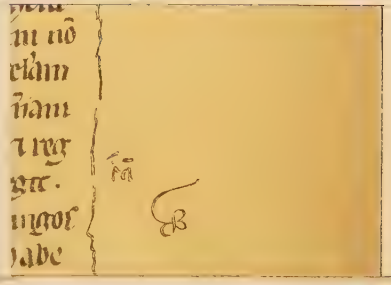

MATTHÆI PARISIENSIS,

MONACHI SANCTI ALBANI,

CHRONICA MAJORA.

EDITED

BY

HENRY RICHARDS LUARD, M.A.,

FELLOW OF TRINITY COLLEGE; REGISTRARY OF THE UNIVERSITY; AND VICAR OF GREAT ST. MARY'S, CAMBRIDGE.

VOL. II.

A.D. 1067 TO A.D. 1216.

PUBLISHED BY THE AUTHORITY OF THE LORDS COMMISSIONERS OF HER MAJESTY'S TREASURY, UNDER THE DIRECTION OF THE MASTER OF THE ROLLS.

LONDON:
LONGMAN & Co., PATERNOSTER ROW; TRÜBNER & Co., LUDGATE HILL:
ALSO BY PARKER & Co., OXFORD;
MACMILLAN & Co., CAMBRIDGE;
A. & C. BLACK, EDINBURGH; AND A. THOM, DUBLIN.

1874.

Printed by
Eyre and Spottiswoode, Her Majesty's Printers,
For Her Majesty's Stationery Office.

PREFACE.

CONTENTS OF THE PREFACE.

	Page
Division of the Volume at the year 1188	ix
Roger of Wendover the Compiler of the succeeding portion	ix
Mention of the name of Abbat John of St. Alban's	x
He possibly the Compiler of the earlier portion	xi
Sources of the History in the present Volume	xii
Alphabetical list of the Authorities used	xiii
Additions made by the Compilers	xvi
Manner in which the Authorities are used	xx
Untrustworthiness of former editions of Matthew Paris	xxii
Specimens of Parker's errors	xxiii
Additions and Authorities of Matthew Paris	xxviii
The Chronica Majora a first draft of the History he intended to write	xxix
Character of his alterations	xxx
Documents inserted	xxxii
Magna Charta as given by Wendover and Paris	xxxiii
List of Paris's additions	xxxvii
MSS. used for the present Volume	xlvii
Addenda and Errata	xlix

PREFACE.

Contents of the present volume.

The present volume carries on the St. Alban's Chronicle of England, re-edited by Matthew Paris with many alterations and additions, from the Conquest to the death of king John. The text is taken as in the previous volume, from the Corpus Christi College MSS. 26 (A.) and 16 (B.), the additions of Paris being shown as before by the difference of the type. In the cases where these MSS. are deficient from the loss of some leaves (*e.g.* pp. 360–388), the text is taken from the Cotton MS. Nero D. 5 (C.), which was certainly copied from the MSS. A. and B., and which there is reason to believe passed under Matthew Paris's own eye. Here the additions of Paris can only be ascertained by actual collation with the text of Wendover, as the Cotton MS. is written in the same scribe's hand throughout.[1]

End of the original compilation in 1188.

The portion of the history in the present volume divides itself into two parts, the first ending with the year 1188 (p. 336), where MS. A., the first of the two volumes of the Corpus MS., ends, which is also the conclusion of what I have called the St. Alban's compilation, and the second beginning with the year 1189.

Roger of Wendover the author of the succeeding portion.

From this point I believe the compiler of the original history to be Roger of Wendover. This is compiled in a similar manner to the portion that precedes, and Paris has, for the most part, made little difference in the way he has used it. The text which we know under the name of Wendover

[1] I mean that the whole of each part of the volume is in the same hand. The first portion, ending 1188, is in one hand, the second part in another. See note 4 to p. 336.

is, with some few exceptions, literally transcribed, while Paris's own additions are, as before, usually entered in the margins or at the foot of the pages. He has, however, not unfrequently erased words or even lines, and introduced his own matter in place of what the scribe had written, the paragraphs of the previous writer being condensed or altered, so that the fresh matter might be got into the same space; thus proving that the additions and alterations were made after the MS. had been written. This is the case up to the year 1213 (p. 567), where a fresh hand begins of the distinct St. Alban's character, though I think certainly not Paris's own; and from here the history of Wendover may be said to be re-written, as the changes introduced are incorporated with the text, and the differences between Paris and Wendover can only be ascertained by collation. But here, as well as before, there are also additions in the margin, in Paris's own hand, introduced in a manner which shows that they were written after the rest, and giving the idea of being the author's latest additions in revising his work.

Mention in the Douce MS. of Wendover of the name of abbat John de Cella of St. Alban's. His character.

At the point where MS. A. ends, the end of the year 1188, in the Douce MS. of Wendover (W.) occurs the remark, "Huc usque in lib. cronic. Johannis abbatis," and opposite in a later hand, "Usque hoc cronica Johannis "abbatis, et hic finis." Though these words have been remarked upon by various persons, I scarcely think they have received their due amount of consideration. This abbat John I believe to be "Johannes de Cella," 21st abbat of St. Alban's, from 1195 to 1214. He had been noted for his learning while a student at Paris, and, as Matthew Paris tells us (Gesta Abbatum, i. p. 217), might be considered as a Priscian in grammar, an Ovid in prosody, a Galen in medicine.[1] It was, moreover, in his time that many books were written out and given

[1] "Physicus præelectus et judex urinarum incomparabilis." *Gesta Abbatum*, i. p. 246.

to the Monastery, notably the copy[1] of Peter Comestor's *Historia Scholastica*, of which such ample use was made in the earlier portion of the St. Alban's compilation. He had been prior of Wallingford; and it is, to say the least, remarkable, that in copying Robert de Monte's account of the reconciliation between Stephen and Henry in 1153 (p. 191) the compiler inserts the words "apud "Walingeford" as the place where the peace was made.

He is possibly the author of the earlier portion of the compilation.

Although the words above mentioned, "usque hoc "chronica Johannis abbatis" are capable of being understood differently, and are quite compatible with the theory of some one else being the author, their most natural interpretation would be that the chronicle was his compilation up to this point. They might of course mean that abbat John's history (*i.e.*, a different work), ended with this date;[2] but there is no trace of such a work existing or ever having existed, and the only other meaning they could have is, that a volume in his possession ended here. But this does not seem to me so likely as the previous interpretation, and after a full consideration of what has been stated in the preface to the first volume as to when and where this compilation must have been made and by whom it could have been composed,[3] I am inclined to think that we have here the clue to the author's name, and that the St. Alban's compilation was made by abbat John de Cella himself up to the year 1189, when Wendover took it up and carried it on in the same style and from the same sources. The chief objection to this supposition (as has been stated) is, that while Paris especially speaks of abbat John's pre-eminence in grammar, prosody, and medicine, he says nothing

[1] MS. Reg. 4. D. vii. See the *Gesta Abbatum*, i. p. 233.

[2] Thus in the C. C. MS. (B.), f. 17 *b* (p. 452), opposite the rubrick, "Incipit de rege Johanne," &c., a late (16th century) hand has inserted "Hic incipit Radulphus "Niger ad annum Henrici III.;" and again, f. 35, near the end of the year 1213 (p. 568), "Hic rursus "incipit Radulphus Niger."

[3] *See* Vol. I., p. xxxii.

of him as a historian. No doubt this is entitled to considerable weight, but I cannot think it decisive.

Sources of this portion of the history.

The sources of which the compiler, whoever he was, and after him, Roger of Wendover, made use for their history are as various as those in the earlier portion of the compilation. I give a complete list, as far as I have been able to identify them, as was done in the Preface to the first volume. Besides the well known English historians, Huntingdon, Malmesbury, Diceto, Robert de Monte, &c., various single lives and legends, some of them still existing only in MS., are employed. The history of the Crusades is taken from William of Tyre, with a few introductions from Baldwin, Guibert, Fulcher, and others. After William's work comes to a conclusion, the anonymous continuation contained in the copy belonging to St. Alban's (now in the British Museum, MS. Reg. 14. C. x.),[1] a continuation still unprinted, is used. For the reigns of Richard and John, Benedict, Hoveden, and afterwards Ralph of Coggeshale, are the chief authorities. But after the end of Hoveden's history, or the year 1202, though Coggeshale is occasionally used, Wendover is an original authority; at least I can trace his work to no known source. Some of his facts will be found in the writer published by Mr. Stubbs, under the name of Walter of Coventry.[2] But I do not think that he was known to

[1] See some account of this continuation in Professor Stubbs's Introduction to the *Itinerarium Regis Ricardi*, pp. lxv, lxx, lxxiii. He has printed the prologue in the note to p. lxxiii. Additions are occasionally introduced from some other source, which I have not been able to identify; see, for instance, the account of Raymond of Tripoli's conduct at the battle of Hittin, prefaced with the words "ut aiunt," p. 328.

[2] I venture to doubt the correctness of Professor Stubbs in assigning this "Memoriale" to Walter of Coventry. See his preface, i., p. xx. I think the title means only that Walter of Coventry left the book as a memorial to his monastery. In the Cambridge University Library there is a MS. copy of the Aurea Legenda (Gg. 2. 18), with "Memoriale fratris Johannis de Draytone" written on the first leaf. This has led Tanner to insert Johannes de Draytone in his Bibliotheca as the writer of a work entitled "Memoriale"!

Wendover. The only instance in which the language of the two writers is identical, is in the account of the council held by the legate Romanus at Lyons or Bourges (Walter of Coventry, ii. p. 276, Wendover iv. p. 118), which was probably taken by each writer from some other source.

List of the authorities used by the compilers of the history in the present volume.

List of authorities from which the present volume is compiled.

Adam,[1] subprior of Eynsham: Visio quædam mirabilis (MS. Cotton, Caligula, A. 8.)

Aelred of Rievaulx:

De genealogia regum Anglorum (Twysden's x. Scriptores).

Vita Edwardi Confessoris (Twysden's x. Scriptores).

Alexander III.:

Epistolæ (Migne's Patrologia, cc.).

Instructio fidei Catholicæ (ap. Pet. Blesens. Migne, ccvii.).

Anglo-Saxon Chronicles (ed. Thorpe, in the present series).

Baldric: Historia Hierosolimitana (Migne, clxvi.).

Benedict of Peterborough (ed. Stubbs in the present series).

---

[1] The authorship of this legend is known from the prologue to the vision of Thurchill (p. 497) given in the MS. Reg. 13. D. v. "Est et "alia visio diligenti narratione lu- "culenter exarata, quæ in monas- "terio de Einesham anno Verbi "incarnati MCXCVI. contigit quam "domnus Adam supprior ejusdem "cœnobii, vir valde gravis ac re- "ligiosus, eleganti stilo scripsit, "sicut ab ejus ore audivit, qui a "corpore per duos dies et noctes "eductus fuerat." By a blunder, which was originally made by the scribe of the C. C. MS. (see note 1, p. 423), the printed editions of Paris and Wendover attribute this vision to Evesham instead of Eynsham. The MSS. of Wendover have correctly *Eineshamensis*.

List of authorities from which the present volume is compiled.

Clarendon, Constitutions of (MS. Cott. Claudius B. 2.)

Conrad of Lichtenau (abbas Urspergensis): Chronicon (Argentorati, 1609).

Eadmer: Vita S. Anselmi (Migne, clviii.).

Florence of Worcester and his continuator (ed. Thorpe, Eng. Hist. Soc.)

Fulcher of Chartres: Historia Hierosolimitana (Migne, clv.).

Gervase of Canterbury (MS. ap. Leland, Collectanea, t. i., ed. Hearne, 1770).

Gesta Francorum (Bongars, Gesta Dei per Francos, Hanov. 1611).

Gratiani Decretalia (Migne, clxxxvii.).

Gregorii IX. Decretalia (Antv. 1618).

Guibert, Gesta Dei per Francos (Migne, clvi.).

Henry of Huntingdon (ed. Savile, Scriptores post Bedam, Lond. 1696).

Henry of Sawtrey:

Tractatus de Purgatorio S. Patricii (MS. Cott. Nero A. 7. Migne, clxxx.).

Legenda (Ib.).

Herbert de Bosham: Vita S. Thomæ (ed. Giles).

Historia Eliensis (ed. Stewart, Angl. Christ. Soc., Lond. 1848).

Innocent III.: Epistolæ (Migne, ccxiv.–ccxvii.).

James of Vitry (Historia Orientalis, in Bongars' Gesta Dei per Francos, Hanov. 1611).

John, abbat of Ford: Vita S. Wlfrici (MS. Cott. Faustina B. 4).

John of Salisbury: Vita S. Thomæ Cant. (ed. Giles).

Lateranensis Concilii Decreta (Mansi).

MS. ap. Leland (Collectanea, Hearne, 1770).

Peter of Vaux Cernay: Historia Albigensium (Brial, xix., and Migne, ccxiii.).

Ralph of Coggeshale (ed. Stevenson, in the present series).

List of authorities from which the present volume is compiled

Ralph de Diceto[1]:

Abbreviationes Chronicorum (Twysden's x. Scriptores).

Imagines Historiarum (Twysden's x. Scriptores).

Reginald of Durham: Vita S. Godrici (MS. Harl. 322, ed. Stevenson, Surt. Soc. 1845).

Robert de Monte (printed in Guiberti Opera, Par. 1651,[2] and Migne, clx.).

Robertus Monachus: Historia Hierosolimitana (Migne, clv.).

Roger of Hoveden (ed. Stubbs, in the present series).

Sigebert of Gembloux (Migne, clx.).

S. Thomas of Canterbury[3]: Epistolæ (ed. Giles).

Visio Thurchilli (MS. Reg. 13 D. v.).[4]

Vita S. Hugonis (MS. Lansdowne, 436).

Vita S. Oswini (ed. Raine, Surt. Soc., 1838).

Vitæ Pontificum.

William Fitz Stephen: Vita S. Thomæ (ed. Giles).

William of Malmesbury:

Gesta Regum (ed. Hardy, Eng. Hist. Soc.).

Gesta Pontificum (ed. Hamilton in the present series).

William of Tyre (Migne, cci.).

---

[1] The MS. of Diceto used is that now in the British Museum, Reg. 13 E. vi. Many passages written at St. Alban's, and relating to the monastery, which are inserted in the margin, are incorporated into the present work. These are frequently printed by Twysden as if they were part of Diceto's work. See Madden's Preface to the *Historia Anglorum*, i. p. x., note.

[2] See the passage in p. 6, which is not in Migne's edition.

[3] The account of the archbishop has some passages in common with the compilation given in the MS. Cotton, Faustina B. 8. I think, however, that the St. Alban's writer went to the original sources, as given in the margins, for this.

[4] There are corrections in this by Matthew Paris himself. A rubrick on f. 37 is as follows: "Hic est "liber qui per quorundam negli- "gentiam fuerat deperditus, sed "per industriam venerabilis nostri "in Christo patris et domini, do- "mini Johannis abbatis sexti "[Whethamstede] huic monaste- "rio erat restitutus et assignatus "librariæ conventus."

William of Tyre: Anonymous continuator of (MS. Reg. 14 C. x.).[1]

It is not always easy to determine between two authorities, which is the one employed at the moment; for instance, as Diceto and Robert de Monte are both used, whether in some cases the account is taken from Robert de Monte (the original), or Diceto (the copyist). That Benedict and Hoveden were both used may be seen by the passage which gives the account of Richard's starting for his crusade in 1190 (p. 363). Here Benedict is evidently the authority; and yet in the middle of the narrative he is left for Hoveden, as may be seen by the words "propter moram navigii," which are not in Benedict, l. 20, and by the name Porteswere (Porto Ercole) being taken from Hoveden; the last appears as *Kerlehe* in Benedict.

Additions made by the compilers to their authorities.

The actual additions made by abbat John (if I am correct in believing him to be the compiler of the earlier portion) and by Wendover to their authorities, will be easily seen by observing the paragraphs which have no source affixed to the margin, and by consulting the notes to those passages where the sources are mentioned. These additions are many and varied; some are absolutely devoid of all authority, and are evidently introduced through a wish to amplify, or to make clear, the author who is being copied, or from not understanding him. Such are, probably, the sending of Eadwine and Morkere to Scotland in 1067 (p. 2), the stay of Stigand and another bishop there in 1070 (p. 6, see the note), the healing of animals at the tomb of St. Thomas in 1171 (p. 283). Some seem pure inventions of the writer, as, for instance, the curious story of Bartholomew, bishop of

[1] The additional sources, so far as I have been enabled to ascertain them, used by Matthew Paris for his additions, will be found below, in p. xxix.

Exeter, and a certain priest in 1161[1] (p. 216), and the remarkable account of the death and repentance of bishop Hugh of Nunant in 1198 (p. 443), a story likely enough to be invented in a monastery. Neither of these have I been able to trace to any known source.

Additions made by the compilers to their authorities.

On the other hand, many of the additions are accounts of facts which would be likely to be well known and preserved at St. Alban's, and for which this chronicle must be considered as first hand authority. Of course all that relates to St. Alban's itself would come under this category; such, for instance, as the death of abbat Paul at Colwich (p. 34), the charter of the bishop of Lincoln given to St. Alban's (p. 220); the legend of the discovery of the body of S. Amphibalus (pp. 301–308), the succession of the abbats, &c.; but others will be found which have a close connexion with the abbey; for instance, the foundation of Tynemouth (a cell of St. Alban's) by Robert Mowbray in 1090 (p. 31), the account of the battle of Tinchebrai (p. 132), where a passage is introduced into Robert de Monte's description, mentioning the prowess of William of Albini, surnamed Brito, and stating that the result of the battle was chiefly due to him. Now he was lord of Belvoir, and a great benefactor to that monastery (where he was buried), a cell of St. Alban's, and had been admitted to their fraternity, so that a record of his prowess was very likely to be preserved in the parent monastery. Again, there are remarkable details as to the death of the chancellor Ranulph in 1123 (p. 150), who fell from his horse and was carelessly ridden over by a monk of St. Alban's. The origin of Pope Adrian IV., "de territorio S. Albani," is given in p. 204. King John's oath, and his visit to St. Alban's after his coronation (p. 456), may be mentioned as another instance.

There are other additions for which no other authority

[1] There must, however, have been some authority for this story in St. Alban's, as Paris has given additional details in the *Historia Anglorum* (i. p. 312).

Additions made by the compilers to their authorities.

is to be found, the estimation of the truth of which must depend on the general credibility of the writer. A few of these are worth collecting together; for instance, the account of the plunder of the monasteries by the Conqueror (p. 6), of the building of Hereward's wooden castle in 1071, which the writer says was called by that name up to his own time (p. 7); details of the conspiracy of Ralph Wader and the murder of bishop Walcher (pp. 13, 14); the prowess of Godfrey and Robert of Normandy (p. 74); Robert's tampering with the English nobles (p. 118); the building of Queen Matilda's house of lepers (p. 144); the account of the ex-empress Matilda's living with her father (p. 153); W. Martel put under the custody of Brien Fitz-Count (p. 174); the death of Queen Matilda, Stephen's wife, at *Hedingham* (p. 188); Gilbert Foliot being the real author of the letters of Henry II. in the controversy with archbishop Thomas (p. 240); the story of the bishop's vision (*ib.*); the account of the mental sufferings of the archbishop (pp. 261, 262); the Countess of Leicester throwing away her ring at the battle of Fornham in 1173 (p. 290, see the note on the page); the advice of the archbishops and others to Henry II. to give way to his son Richard (pp. 339, 340); the precious stones belonging to the same king (p. 347); the absolution of Richard I. by the archbishops of Trier and Coutances (p. 348); the wine poured about the pavements and walls of the palace at his coronation, while the Jews and women were not allowed to be present because they were suspected of magical incantations (p. 350); the story of bishop Hugh Pudsey and the prophecy by Godric of his blindness (p. 352); the jurisdiction of Richard's two justiciaries (p. 355); the account of the affray between Richard and Philip at Messina (p. 367); the account of bishop Longchamp (p. 369) and the mention in p. 372 of the sheriff of Dover (Matthew de Clere) taking counsel with Longchamp's sister, then in charge of Dover castle, against the archbishop of York (Geoffrey); Philip's envy of Richard's

fame at Acre (p. 375); the curious story of Richard's redemption of the relicks seized by Saladin at Jerusalem (p. 378); the statement that John de Gray, bishop of Norwich, seized half the price of the chalices given up for Richard's ransom (p. 398); John's attempt on the crown (p. 401); the mention of Evreux being given into John's charge (p. 402); the reasons for Richard's burning St. Valery (p. 440); the account of Philip's requesting Pope Innocent III. to mediate between him and Richard, and Richard's indignation at the Pope's interference (pp. 449, 450); the statement that Richard was shot by a poisoned arrow (p. 451); the retention of Richard's servants after his death by John (p. 452); the meeting of John with his mother at Le Mans (p. 453); the promise of Philip to Arthur (p. 457); Otho's gratitude to the memory of Richard (p. 458); the ransom paid by the bishop of Beauvais (*ib.*); the hostility of Philip of Swabia to Otho by Philip's connivance (p. 461); the rivalry in splendour of archbishop Hubert with John (p. 475); the edict at Tewkesbury, and the fine paid by many who owed military service for not going to Portsmouth in 1201 (*ib.*). After this (p. 477), Wendover may be considered as an original authority.

Additions made by the compilers to their authorities.

For several passages, evidently taken from other sources, I have not been able to discover the original authorities; among these may be mentioned the additions to the usual accounts of Pope Urban's speech at the council of Clermont (p. 45); the account of the condemnation of the errors of Gilbert de la Porée, here given to a wrong year (p. 146); the account of the Jacobites (Dominicans) (p. 443); and of the settlement of the quarrel between Tours and Dol (p. 459). Several documents also are introduced, which are given by no earlier historian; *e. g.*, the Charter of Liberties of Henry I. (p. 115); repeated in p. 552, when its discovery by archbishop Langton is mentioned; the list of heads of the constitutions of the Lateran Council (p. 310); Richard's letter to the archbishop of Rouen, with his account of the battle

of Arsouf (p. 376); his letter to the Pope complaining of Leopold, and the Pope's excommunication of Leopold (pp. 407, 408). Occasionally (*e. g.*, pp. 38, 346, 375) the writer speaks in the first person.

Manner in which the authorities are used.

The authorities employed are for the most part faithfully and even slavishly copied, though occasionally they are altered, apparently merely for the sake of alteration.[1] The fact that two not unfrequently give contradictory accounts of an incident does not prevent the compiler from inserting both in his narrative; on the other hand the two or three authorities that are sometimes used at the same time are dovetailed together with considerable ingenuity. He not unfrequently introduces sentences not in his original, sometimes from other sources which he had at hand, at other times entirely out of his own head, to round a period or to give greater picturesqueness to his narrative. See, for instance, p. 33, "albo unguento "manibus ejus delibutis;" p. 63, where "et tubis" is added to Huntingdon's "lituis;" p. 81, where the Christians are described as "desperati de Dei bonitate et "misericordia;" p. 84, where the speech stated by Baldric (who is the authority) to "quispiam illorum" is daringly given to Bohemond; pp. 87, 88, in the account of the battle of Antioch, where besides the additions to his authority of the change of wind blowing the smoke into the face of the enemy, the miraculous aid given to the Christians is enlarged,—"visi sunt etiam a nonnullis "angeli in aere volitantes et super Turcos fugientes "ignem flamineum jaculantes." Small additions are not unfrequently introduced to fill up, or to give reasons for the statements in his original (*e.g.*, pp. 347, 354, 363). Errors are often made through sheer carelessness, *e.g.*, *Oxford* for *Exeter*[2] in p. 3; *sine vulnere* for *vulneratus*,

[1] *e.g.* Malmesbury's "Malcolmus "antequam ad manus veniretur, "se dedidit" appears as "Malcol- "mus quoque rex ad manus veni- "ens deditioni cessit" (p. 4).

[2] Here the Douce MS. of Wendover has correctly *Exonia*. I have not however ventured to alter the reading of the MSS. of Paris.

p. 36, &c.; or in p. 67, where the compiler is copying William of Tyre, in the mention of Antioch, "ab An- "tiocho post mortem Alexandri Macedonis dicta," he substitutes *filio* for *post mortem*, thus making Antiochus the son of Alexander! See another instance in copying Huntingdon pointed out in note 4 to p. 65. On the other hand, errors are sometimes made through a wish to abbreviate the original; for instance, in the account of the battle of Antioch (p. 85), William of Tyre has "Robertum, qui cognominatus est Friso, Flandrensem "comitem;" here one person is made into two by the compiler, who substitutes for this, "comes Flandrensis et "Robertus Friso." Again, immediately afterwards, by varying William of Tyre's language, he makes Raymond of Toulouse one of the leaders of the 4th line of battle, though the next page, which is correctly copied, states him to have remained in the city for its defence in consequence of his illness. Or again, in p. 147, Huntingdon has (f. 217 *b*, l. 35, Savile) "Proximo anno exulavit rex "consulem Evreus et Willelmum Crispin a Normannia;" in the next page (f. 218, l. 34), in the account of the battle between Louis VI. and Henry I. he has "Interim "Willelmus Crispin regis Henrici caput gladio bis per- "cussit." Our compiler makes these into one sentence, "Willelmus Crispin, consul Ebroicensis, quem, culpis "suis exigentibus, paulo ante rex Henricus exulaverat, "caput ejusdem regis gladio bis percussit," here making two persons into one. In this sentence where Huntingdon speaks of *lorica*, our compiler gives *lorica et galea*, and immediately below states that the Count of Flanders, Baldwin VII., was mortally wounded here, adding the detail "ad sua in lectica adductus," a mere wanton alteration of Huntingdon's statement in the previous year (f. 218, l. 12), "Baldwinus . . . apud Ou in Normannia "seditione militari funeste vulneratus ad sua recessit;" and yet when copying the account of the count's death from Huntingdon (f. 218, l. 55) immediately below,

p. 148, he adds, "apud Aucum" (Eu), from this very passage of Huntingdon. Again, in p. 191, A.D. 1153, where Robert de Monte is the authority used, the clause "omni hærede viduatus præter solummodo ducem "Henricum" is introduced, applied to Stephen after the death of Eustace, the compiler in his wish to round the sentence utterly forgetting Stephen's still surviving son, William, who did not die till 1160. Similar errors will be occasionally discovered in Wendover's portion; see, for instance, p. 335, the death of Conrad of Montferrat, a mere careless misreading of the account of his illness in the continuator of William of Tyre, or p. 458, where in abridging Hoveden, Wendover has confounded Peter of Douay, "miles optimus" with his brother, the elect of Cambray, and styled him *frater;* see the note on the passage. Sometimes the errors introduced seem to have been deliberately made, *e.g.*, p. 94, the other name of Lydda (*Diospolis*) is altered into *Eliopolis;* p. 142, where Ralph of Corbueil, although already bishop of Rochester, is said to be consecrated archbishop of Canterbury, an introduction into Diceto's account, which is otherwise literally followed.

Matthew Paris.

Untrustworthiness of former editions.

It has been unfortunate for the estimate of Matthew Paris (1) that he has been credited with all Wendover's portion of the history as his own, and (2) that he found so utterly untrustworthy an editor as archbishop Parker, or whoever it was whom he employed to edit the work. Wats, as he tells us himself, was not employed on the reprint in 1640 till the whole of the history to the end of the reign of Henry II. had been printed off. He has endeavoured to remedy some of Parker's defects by his collations,[1] but though these are fairly done, they are not entirely to be depended upon, and have been very gene-

[1] Wats does not seem to have seen the Corpus MS., but to have trusted to some one else for its readings. His various readings are chiefly taken from the Cotton MS. C.

rally neglected. Parker's edition has led subsequent editors [1] of other historians into so many errors that it is necessary that some instances should be given to show how untrustworthy his text is, and that any quotation from either his or Wats's editions in the earlier portion cannot be considered really to be by Matthew Paris unless it agrees with text as now given. Parker has not the slightest scruple in altering what he does not understand, or changing words or expressions that he does not like. There are also frequent omissions in his text; even Paris's own marginal additions are frequently neglected, and he did not derive his text always from the same MS.[2] The following instances, taken almost at random, will amply illustrate this [3]:—

Specimens of errors introduced by Parker, and continued in subsequent editions.

A.D. 1070. p. 6 (Wats, p. 7, 2). Paris introduces the words *insatiabiliter apporiavit* into the margin. Parker has *appropriavit.*

A.D. 1072. p. 9, l. 31 (Wats, 8, 11), Parker inserts *e vita* after *quia* out of his own head.

A.D. 1073, p. 11 (Wats, 8, 44), MS. A. carelessly reads *Normanniam* for *Cenomanniam.* Parker saw that this was an impossible reading, and in order to make it read as Latin, substitutes *eam,* thus stereotyping the error.

A.D. 1074. p. 12 (Wats, 9, 21), Parker omits *Est* before *Angliæ.*

A.D. 1075. p. 14 (Wats, 9, 49), *capite privari,* MS.; *pœna capitis puniri,* Parker.

---

[1] Thus Mr. Coxe's Appendix to his edition of Wendover gives, not the differences between Paris and Wendover, but between the text of Parker and Wats, and Wendover. I have the less scruple to speak of others, because I have been misled myself. In the portion of Bartholomew Cotton's history which is taken from Matthew Paris, I have given various readings from Wats's text of Paris, supposing them to be genuine, while they are really only due to Parker.

[2] See the account of the manner in which his text is composed given by Sir F. Madden in his Preface to the *Historia Anglorum,* i. p. xxxiii.

[3] See also Madden, Preface to the Hist. Angl. i., pp. xxxiv–xxxvii.

Errors of Parker.

A.D. 1075. p. 14 (Wats, 9, 57), Parker inserts "Nor-
" manniam hostiliter invadit," of Robert.

A.D. 1075. p. 14 (Wats, 10, 10), A. has "ad laicare
" sedit judicia," a scribe's blunder for "ad laica recedit
" judicia." This in Parker's text is altered to "laicali se
" foro immiscuit."

A.D. 1075. p. 15 (Wats, 10, 21), A. has "super ex-
" actione præmissa ut possent inde habere colloquium,
" quatinus habita deliberatione sibi quivissent consul-
" tius respondere." For this, Parker gives "ut super
" exactione præmissa, posset cum aliis conferre, quo
" habita deliberatione, ipsi possit consultius responderi."

A.D. 1077. p. 16, l. 6 (Wats 10, 39), *Albani* is inserted by Parker.

A.D. 1079. p. 17 (Wats, 11, 10), MS., *regulis illis*; Parker, "regulis illius ditionis." The Hist. Anglorum has here "regulis illarum partium."

A.D. 1084. p. 19 (Wats, 12, 1), A. has "de quibus-
" cunque aliquam poterat invenire causam juste sive
" injuste;" Parker, "ab omnibus promiscue sive per fas
" sive per nefas."

A.D. 1086. p. 21, l. 24 (Wats, 12, 45), *Ricardus*, A; Parker, *rex*, which makes nonsense.

A.D. 1086. p. 21, l. 32 (Wats, 12, 50), *Stephani Blesensis*, A.; *Stephani Beccensis*, Parker. In the next line the mention that William's fourth daughter was promised to Harold is entirely omitted, and in that following there is a shameful alteration to the detriment of the conqueror's character. A. has (p. 22) (from Malmesbury) "rex præ-
" terea Willelmus in adolescentia prima castitatem adeo
" respexit, ut publice diceretur ipsum in femina nihil
" posse." Parker has the audacity to alter *respexit* into *respuit*, and *nihil* into *quidvis*!

A.D. 1087. p. 24, l. 5 (Wats, 13, 39), *conviciatus*, A.; *convitiis irritatus*, Parker.

A.D. 1087. p. 24 (Wats, 13, 53), in the disposition of William's possessions, Henry is cut out altogether by

Parker, who gives the treasure, &c. as well as England to William Rufus. Errors of Parker.

A.D. 1094. p. 37, l. ult. (Wats, 19, 29), A. has "sin " autem, poterat transfretare, sed inconsulte, et recedere " sine spe revertendi." Parker has for this, "sin secus " ei visum esset trajicere quidem liberum esse, sed in- " consulte id facturum, siquidem nullam revertendi " spem imposterum ei futuram."

A.D. 1095. p. 48 (Wats, 24, 17), the scribe of A. had omitted a long passage "si . . occidentis," and Parker alters what he had before him in order to make some kind of sense out of it.

A.D. 1097. p. 65 (Wats, 32, 18), in an extract from William of Tyre, A. has "præ sitis importunitate;" Parker reads *fixis* for *præ sitis*, and inserts *castris*!

A.D. 1098. p. 91, l. 17 (Wats, 44, 38), A. has "non " abradens, sed excorians." Parker has "non abradens " *modo* sed *potius* excorians."

A.D. 1099. p. 94 (Wats, 45, 50), in an extract from Henry of Huntingdon, A. reads "per Sagittam ad Acram " et Caipham transeuntes." Parker not knowing that *Sagitta* is the usual mediæval form for *Sidon*, and misreading the next word, actually alters this to " ad sagittæ " jactum distantem Ateam et Caipham transeuntes."

A.D. 1099. p. 102, l. ult. (Wats, 49, 48), the scribe of A. erroneously wrote *modus* for *modo*; Parker alters it to *jam*.

A.D. 1099. p. 106, l. 31 (Wats, 51, 32), "manubiis " onerati," is altered by Parker to "manibus onerati."

A.D. 1099. p. 110 (Wats, 53, 9), A. has "Jordanis " locus est in cujus flumine Christus;" Parker, "Jor- " danis fluvius est in quo Jesus Christus."

A.D. 1138. p. 167, l. 6 (Wats, 76, 8), " super cæsorum " corpora." The scribe of A. wrote *frater* for *super* (mistaking fr̄ for fr̄); Parker reads *fracta!*

A.D. 1138. p. 170 (Wats, 77, 22), of Archbishop Theobald, " qui ab ipso consecratus legato Romam pro-

Errors of Parker.

" fectus est" from Diceto. Parker not understanding the blunder of *episcopo* for *ipso* in A., actually inserts *cum* before *legato*, and alters the whole story.

A.D. 1153. p. 202 (Wats, 91, 23), A. has "miles ei " *de intus* veniens;" Parker, "miles ei *festinus* veniens."

A.D. 1153. p. 203 (Wats, 91, 37), A. has "monachilem habitum suscipere noluit, quia servus esse quam " dominus præelegit." Parker, "m. h. s. voluit; quia " servus esset, quem Dominus præelegit"!

A.D. 1154. p. 206 (Wats, 93, 5), A. "in opus sacerdotale"; Parker, "ut inops sacerdos"!

A.D. 1169. p. 253, l. 20 (Wats, 113, 28), "quem " Deus;" Par.; "qui dicta," Parker.

A.D. 1170. p. 278 (Wats, 123, 41), in the story of Archbishop Thomas's interview with the abbat of St. Alban's, with whom Par. says he stopped for the purpose of keeping *O Sapientia* day (Dec. 10), "ibi pausavit faciens " festum de *O Sapientia*, nec ullam faciem turbidam " ostendit, ipse athleta Dei;" Parker omits *de*, puts a full stop at *festum*, and makes the rest of the sentence one by itself, putting a note of admiration at the end!

A.D. 1171. p. 282 (Wats, 125, 12), "longa nimis " abstinentia," is turned into "longanimi abstinentia." A little below on the same page, "homicidæ rei læsæ " majestatis habentur," is altered by Parker to "homicidæ " et rei læsæ majestatis habent pacem et gaudium."

A.D. 1173. p. 288 (Wats, 127, 47) and again in p. 291 (Wats, 129, 5), A, "quater viginti"; "viginti " quatuor," Parker.

A.D. 1173. p. 290 (Wats, 128, 50, 51), in the account of the countess of Leicester throwing away her ring, there are additions introduced by Parker from the Historia Anglorum.

A.D. 1174. p. 291, l. 10 (Wats, 129, 10.) Paris, *ei ipsi*; Parker, *episcopi*.

A.D. 1188. p. 332, l. 26 (Wats, 146, 56), A. has *in amento*; Parker reads *in momento*.

A.D. 1188. p. 332, l. 27 (Wats, 146, 56), A. "ultro "mori gaudens;" Parker, "ultra morem gaudens." Errors of Parker.

A.D. 1193. p. 399 (Wats, 173, 56), A. "lanam suam "unius anni"; Parker reads, "lanam suam *universam.*"

A.D. 1193. p. 402 (Wats, 175, 18), *Ebroicensem*, A.; *Eboracensem*, Parker.

A.D. 1210. p. 531 (Wats, p. 230). Here the paragraph about the Cistercians being forbidden to go to their annual chapter (beginning, "Nec permisit albos abbates") inserted by Paris, and the next mentioning the death of Matilda de Braose, her son and his wife, (eodem tempore Matildis, &c.) are omitted altogether, while to make up for the latter omission, the sentence, "qui omnes rege "jubente fame perierunt," is foisted into the text (l. 26), from the Historia Anglorum, in the account of the imprisonment of the Braose family.

Many of his alterations are simply the substitution of one word for another, either because he did not understand the word of the MS., or because he fancied what he substituted would read better. Thus, in p. 5 (ed. Wats), he substitutes *partim—partim* for *quidam—aliique*, *etenim* for *etiam*; in p. 6, *deditionem fecit* for *deditioni cessit*, *Alexander cum se de symonia purgasset* for *Alexandro de symonia se purgante*, *navibus* for *cogonibus*; p. 7, *servitute* for *servitio*, *exercitu* for *prœlio*; p. 8, *concilium tenere* for *concilium cogere*; p. 12, *desponsata* for *jurata*; p. 17, *tamen* for *autem*; p. 21, *arrogantiœ et confidentiœ* for *præsumptionis*, *inflammatus* for *succensus*, *alio tempore* for *alia vice*, *in eodem statu* for *sic*, *mortis* for *transitus*; p. 22, *inducice* for *treugœ*, *apprehenderit* for *ceperit*, *Sed heu (ut paucis dicam) cum temporis decursu* for *In brevi temporis decursu*; p. 23, *jam* for *modo*, *condolentes* for *compatientes*; p. 24, *diligentia* for *instantia*, *conditionis* for *manus*, *ex* here, and continually elsewhere, for *de*; p. 25, *sibi et suis* for *plebi Domini*; p. 37, *lator* for *bajulus*, *Christianum* for *Dei cultorem*, *tuam facere* for *appropriare*, *socios* for

Errors of Parker.

consortes; p. 47, *molestior* for *ineptior, castra* for *obsidionem, cum gaudio* for *gaudenter;* p. 233, *adornatas* for *eschipatas,* &c. The rubricks are generally Parker's own, and more frequently than not do not agree with those given in the MS. As Parker or his editor went on with the work, he altered less;[1] and the later portions of the history give, at least, the impression that his intention was to adhere to his MS.[2]

Additions of Matthew Paris.

Of the character and value of the additions[3] made by Matthew Paris to the history which he took as the basis of his own, the best estimate may be obtained from the complete list of them which follows. Of their sources, he rarely gives any intimation, though he does occasionally give the names of the persons from whom he has obtained his facts; *e.g.,* the story of Simon of Tournay, p. 476, from Nicholas of Farnham, afterwards bishop of Durham; that of the embassy of John to Morocco from Robert of

[1] He, however, still did not hesitate to alter anything that he did not understand. See a curious instance under the year 1216, (f. 49 *b*, Wats, p. 291, l. 16,) where, not knowing what place was meant by *Recordana* (Tel-kurdany), he alters it to "fluvium Jordanem!"

[2] Some of Parker's introductions are due to his having used the Cecil MS. (6048 B. in the Bibl. Impér. at Paris), which is made up from the *Chronica Majora* and the *Historia Anglorum* (Madden, Pref. to the *Hist. Angl.* i. pp. xxxiii. lxvii). Thus in 1188, p. 339 (Wats, 149, 48), the account of Richard's anger at the Cardinal John of Anagni, the statement, p. 346 (Wats, 152, 6) that Matilda of Saxony died of grief at her father's death, and in 1189, p. 352 (Wats, 155, 2), the curious alteration by which "a sede apostolica, quæ nulli "deest" is changed to quæ nulli "deest *pecuniam largienti,*" all come from the *Historia Anglorum,* and have no place in the present work.

[3] The most important of the larger additions are the speech of Henry I. to the English nobles (p. 130), the attempted escape and last days of Robert of Normandy (pp. 133, 159), the interview of archbishop Thomas with the abbat of St. Alban's (p. 278), the quarrel between Richard and duke Leopold (p. 384), the apologue of Vitalis the Venetian (p. 413), the speech of archbishop Hubert on John's election (p. 454), the letter of Innocent III. to the suffragans of Canterbury (p. 490), the children's crusade (p. 558), and the account of John's embassy to Morocco (p. 559).

London, one of the ambassadors, p. 564. He refers on one occasion (p. 11) to William of Malmesbury, speaking of his work as the Historia Britonum; on another (p. 159, note) to Henry of Huntingdon; and on another (p. 337) he quotes the Imagines Historiarum of Diceto. He has also made use of the Historia Novella of William of Malmesbury,[1] from which his predecessor made no extracts. On one occasion he speaks of "alius historiographus," p. 13, note 5. Besides these, the only sources for his additions which I have been able to discover, are the Annals of St. Stephen's, Caen, printed in Duchesne's collection, a MS. of which some extracts are given in Leland's Collectanea (*see* pp. 134, 149, 154), and the Southwark annals, a still unpublished MS., now in the British Museum (Cotton, Faustina, A. 8),[2] which was no doubt borrowed from the canons of Southwark for the purpose of his history. In copying this MS., Paris inserts the entries in the margin usually at the end of each year, without caring whether they have already been given in Wendover's work. They are, moreover, by no means carefully copied, as may be seen, for instance, in p. 133, where he writes "ordo canonicorum *Saresbiriæ*," where his MS. has very distinctly *de Suthewerke*; p. 301, where the date given for the floods is transferred to the eclipse; or in p. 309, where *Wudestoc* is written for *Wenelok*, the reading of the Southwark MS. Authorities of Matthew Paris.

From the number of additions that concern *Reading*, it is probable that a MS. from that monastery was borrowed for the history.

That the Chronica Majora is the first draft, as it were, The Chronica Majora a first draft.

[1] See a curious instance in p. 161, where an expression of Malmesbury's respecting a storm, "ita ut "mundus solvi putaretur," has been inserted into the compiler's account of the death of Henry I., which is taken from Robert de Monte.

[2] I did not become acquainted with this MS. until the greater portion of the present volume had been printed. The passages taken from it by Paris are therefore indicated in the page of Addenda at the end of the Preface, till after p. 370.

of what Paris intended to leave as his perfect work, is clear from the number of marginal directions, such as "impertinens," "vacat," "offendiculum," which are followed out by such passages being omitted in the Historia Anglorum. And in addition to this, many of the bare marginal entries have been worked up into paragraphs in the later work. For instance, in the year 1076, p. 16, the bare entry as to the frost and earthquake introduced from Sigebert, is worked up into an elaborate paragraph in the Hist. Angl. i. pp. 22, 23. Sometimes when enlarging his additions in the Historia Anglorum, he omits a sentence of his own from prudential reasons. Thus, in 1073, p. 11, the concluding sentence of the introduced paragraphs about the monks of S. Ouen, that they were compelled "perpetuam agere pœnitentiam super tam "gravi delicto," which he has added to the annals he is copying, is omitted when he re-wrote the paragraph in the later work.

I think there is ample evidence that Paris went over the MS. of the Chronica Majora a second time; the earlier portion gives the idea of its being transcribed independently, while all his additions are made in the margin; but after p. 567, where alterations of Wendover are introduced into the text, it must have been written out under his superintendence, and the marginal additions inserted afterwards. One proof of this appears in p. 606, where Paris refers his readers to the Liber Additamentorum for the confirmation by Innocent III. of John's letter giving freedom of election to sees, monasteries, &c., and yet immediately afterwards (p. 607), writes it out here on an inserted leaf.

His alterations are sometimes made so carelessly as to spoil the sense, and have arisen from a hasty endeavour to correct the scribe who had preceded him: see a curious instance of this in p. 665; Wendover mentions John's ravages of the baron's lands "tempore messis," at harvest time; the scribe of B. carelessly wrote *mensis* for *messis*,

and Paris not seeing the true correction, inserts *unius* before *mensis* to make sense somehow. For other instances of mere carelessness see p. 157, where the mention of the succession of Pope Innocent II. has led him to make Pope Innocent I. his immediate predecessor; p. 494, where the introduction of *que* spoils the grammar of the passage; p. 629, where *appellatione* is wantonly inserted; p. 645, where by reading "patebat refugium" for "erat "cuiquam diffugium" the next sentence is halting and scarcely grammatically correct.

He rarely corrects the errors of his predecessors even when he was aware of them and has afterwards given a correct account from some other source. For instance in p. 527, Wendover has confused Geoffrey of Norwich, John's treasurer, whom he murdered, with Geoffrey de Burgh, archdeacon of Norwich. Paris leaves this unaltered, but inserts the death of Geoffrey of Norwich afterwards, p. 537.[1]

He has, however, on some occasions gone to the authorities used by his predecessors; thus instances where he has consulted William of Tyre and inserted passages or words omitted by the St. Alban's compiler may be seen in pp. 51, 63, 100, 180, and there are many passages introduced from Diceto, Malmesbury, &c., which are not given in the original compilation. The only omissions from Wendover's work are the legend of Robert's election as king of Jerusalem (see p. 103 n. 5), Coxe's Wendover, ii. p. 145, and the letter of the Old man of the mountain to Duke Leopold, Coxe, iii. p. 74 (see p. 398, note 4).

Paris has been called unscrupulous[2] in interpolating

[1] Some of Wendover's errors are, however, corrected in the *Historia Anglorum*, *e.g.* in p. 534 Wendover makes Llewellyn's wife a daughter, "ejusdem regis," *i.e.* the king of Scots. The *Hist. Angl.* here correctly alters this to "filiæ "suæ," *i.e.* John's.

[2] See the abuse in Prynne's Records, ii. p. 285, where he calls the account of John's embassy to Morocco "a most scandalous and ma- "licious forgery of this monk of "St. Albans for sequestring that "abby."

Wendover. I shall have more to say on this point in giving a general estimate of the value and character of his history. But I do not think the charge a just one. He frequently introduces additional remarks for the purpose of explaining or illustrating his predecessor, see, for instance, pp. 392, 396, 417, 628, (where Simon de Langton's *scientia* is explained "quam appellamus sapientiam, scilicet "morum aromate conditam scientiam,") 637, ("exemplo "Holofernis ducis exercitus Assiriorum,") 650 ("quod "hastiludium vel torneamentum dicitur,") or for bringing in a quotation (pp. 446, 613, 624, 635,[1] 636, 637, 647, 659), or for giving additional life to his narrative: thus to Wendover's account of the speech of Innocent III. on hearing of the behaviour of the English barons (p. 616), Paris adds "rugis contractis indignationem testantibus." He continually introduces adjectives or even sentences relating to the character of persons mentioned, and his opinion on such points is expressed in very unmeasured terms; thus Walter Buc has the epithets "sicarius et vir "sanguinum," attached to his name, his Brabançons are styled "spurcissimis et ignobilibus, omni genere facino- "rum commaculatis." On the other hand Stephen Ridel is called "vir facetus et dapsilis et per omnia laudabilis." King John has never any mercy shown him, and additions like "factus de rege tirannus, immo de homine in "bestialem prorumpens feritatem" (p. 636), abound.

Documents inserted.

The documents inserted in the compilation are in general given as in all probability they were found in

[1] This quotation "stricto suppli- "cat ense potens" is altered from a couplet very frequently quoted by mediæval writers; Paris quotes it again on three occasions (Wats, pp. 385, 438, 801), once (f. 83*b*.) calling it "illud Ovidianum." The lines in full are—

Est orare Deum species violenta jubendi,
Et quasi nudato supplicat ense potens.

They are quoted twice in Riley's John of Amundesham, i. pp. 308, 416; and in Bekynton's correspondence (Williams), i. p. 176. I have not been able to ascertain the author.

the copies in the abbey library. There are, however, instances where passages are inserted which are not in any of the known copies. Paris does not scruple to add to them when he is inclined.[1] Thus in p. 413, words are introduced into the letter of Pope Celestine III., copied by Wendover from Diceto; in p. 566 there are additions to the letter of the prelates giving the account of the battle of Muret, which is taken from Peter of Vaux Cernay. But the most remarkable instance of the way in which documents are treated both by Wendover and Paris is in the case of their copies of Magna Charta. This is of sufficient importance to be discussed at length.

Paris's copy of Magna Charta.

The copy of Magna Charta as given by Paris is nominally John's; it bears John's salutation at the beginning, and is given under his reign in the year 1215; moreover the names at the beginning are those which are given in John's charter. But in the charter itself will be found all the additions peculiar to the charters of the 2nd and 9th years of Henry III. At the same time it contains many of the passages peculiar to John's charter, (not of course the forest clauses,) which were omitted in those of Henry III. In this respect it agrees with that given with Wendover, but though he gives a charter made up in the same way from those of John and Henry III., there are many passages omitted from both, which Paris has supplied.[2]

Paris gives John's charter as far as the end of chapter 43, and then, after some chapters from Henry III.'s charter, gives the charta de foresta of 1225,[3] with

[1] He did this still more boldly in the *Historia Anglorum*. See the letter of the emperor Frederick I. to Saladin (*Hist. Angl.* i. pp. 448, 449), where there are several introductions.

[2] I have preferred here to indicate by difference of type the portions which belong to the two charters of John and Henry III. respectively, the differences between Paris and Wendover being pointed out in the notes to the charter.

[3] That it is the charta de foresta of this year, and not the first of the year 1217, is clear from the insertion of the two passages peculiar to that of 1225, see note p. 598. It is

Paris's copy of Magna Charta.

"Johannes Dei gratia rex Angliæ," &c.[1] inserted at the beginning, although immediately afterwards (as indeed in the portions of the great charter peculiar to Henry III.'s charter) Henry II. is spoken of as *avus noster*, which of course was true of Henry III. and not of John. On coming a little lower down to chapter 3, where Richard is called *avunculus noster* and John himself is mentioned, Wendover (and Paris after him) has altered this, speaking of Richard as *frater noster*, and omitting the mention of John, that the charter might appear as given in his reign. After the Charta de foresta, both Wendover and Paris give the omitted paragraphs of John's charter (caps. 61, 62), and into the middle of cap. 62, introduce the following:

"Et ad melius distringendum nos, quatuor castellani, " de Norhantun scilicet, de Kenillewurth, de Nithingham " (Nottingham) et de Scardeburc erunt jurati viginti " quinque baronibus quod facient de castris prædictis " quod ipsi præceperint et mandaverint vel major pars " eorum. Et tales semper castellani ponantur in illis " castris qui fideles sint et nolint transgredi juramentum " suum."

This I have been able to find in no other copy of Magna Charta; it is difficult to believe it to have been an entire invention of Wendover. Is it possible that there was a copy of John's charter at St. Alban's which differed from all others? The charter as given here is such a piece of patchwork between the two that it is clear the St. Alban's historians thought they might pull about and piece together the two as they liked. But this is a

for this reason that I believe the charter of Henry III., which is given, to be that of 1225, and not that of 1217. Yet the concluding clause of cap. 14 (see p. 601, note [5]), which was omitted in the second forest charter, is given here.

[1] John issued no forest charter other than the forest clauses in the great charter. Yet on the strength of this insertion of Paris the new edition of the Fœdera gives a forest charter as issued by John in 1215, and the error has got into various popular works (*e.g.* Murray's Handbook for Surrey, p. 123).

different thing from inventing and interpolating a clause of this nature.[1] A still more remarkable insertion occurs in the following paragraph, where in the mention of the foreigners who are to be removed, a passage peculiar to John's charter, the following curious alterations are made. I give the two passages side by side. Paris's copy of Magna Charta.

Magna Charta (Caps. 50, 51), Joh. 1215.	Wendover and Paris (p. 603).
Nos amovebimus penitus de balliis parentes Gerardi de Athyes, quod de cetero nullam habeant balliam in Anglia; Engelardum de Cygoniis, Andream, Petrum et Gyonem de Cancellis, Gyonem de Cygoniis, Galfridum de Martyni et fratres ejus, Philippum Mark et fratres ejus et Galfridum nepotem ejus et totam sequelam eorum. Et statim post pacis reformationem amovebimus de regno omnes alienigenas milites, balistarios, servientes, stipendiarios, qui venerint cum equis et armis ad nocumentum regni.	Et nos amovebimus omnes alienigenas a terra, parentes omnes Girardi de Athies, Engelardum scilicet, Andream, Petrum, Gyonem de Chanceles, Gyonem de Ciguini, uxorem prædicti Girardi cum omnibus liberis suis, Galfridum de Marteinni et fratres ejus, Philippum Marc et fratres ejus et G[alfridum] nepotem ejus, Falconem et Flandrenses omnes et ruptarios, qui sunt ad nocumentum regni.

Here instead of these persons being removed from their bailiwicks, "quod de cetero nullam habeant balliam "in Anglia," they are to be treated like the mercenaries mentioned below in the charter, and removed altogether from the country, and *omnes* is introduced after *parentes*. The chapter has been always difficult to understand, as to the "reason why the dismission of these persons," of whom we know little or nothing,[2] "was considered so

[1] This paragraph has been used in various county histories as coming from Magna Charta; but it must rest solely on the credit due to Wendover.

[2] Engelard is doubtless the Ingelard Attie (mentioned as one of John's evil counsellors by Paris, v. p. 533), who was seized on the charge of treason in 1221. Dunstable Annals, Annal. Monast. iii. p. 68. He appears only as Engelard in the articles of the Barons.

Paris's copy of Magna Charta.

"essential as to be made an article of the great charter."[1] But to find Gerard's wife and all her children thus inserted is very curious. In the last sentence *ruptarios* comes from cap. 41 of the articles of the barons. But the mention of Falco (*i. e.* Fawkes de Breauté) and the Flemings is entirely due to Wendover. I can only suppose that St. Alban's had suffered so especially from the Flemings, that they are thus singled out for mention among the foreign mercenaries, and that the horror that the abbey had of their especial enemy Fawkes[2] was shown by their inserting his name in the list of those whom the great charter banished the country. There might have been some idea of pleasing Henry III., as this year (1225) was the year immediately following the capture of Bedford Castle and the utter ruin of Fawkes, who before had had such power in the country.[3]

It shows how little care Paris took to make his additions agree with the history he was enlarging, to find in the lists inserted in his hand in the margin of this very page (p. 605), the name of Fawkes, as one of the "obsecutores et observatores" of the 25 barons who swore to carry out their bidding, one of whose biddings, according to the above insertion, was to banish him for ever from England.

---

[1] Thomson's Historical Essay on Magna Charta, p. 242. The order, if given, was certainly not obeyed, as we find Philip Marc ordered by John to fortify Nottingham castle against the barons, p. 612, and Engelard defending Windsor castle, p. 665. They are both mentioned by Wendover as peace-disturbers in 1221 and 1224 (iv. pp. 66, 93).

[2] See under the year 1217 (Coxe's Wendover, iv. p. 10), the account of his atrocities at St. Alban's, to which Paris has added the story of his vision, his terror, and hypocritical pretence of repentance (f. 50). A curious instance of Paris's feeling about Fawkes is shown by his leaving out the character given to him by Wendover (iv. p. 19), "in opere illo laudabilis," in the list of the leaders who assembled at Newark for the relief of Lincoln in 1217 (f. 51).

[3] "Qui fuit eo tempore (1219) 'plusquam rex in Anglia.'" Annals of Tewkesbury (*Annal. Monast.* i. p. 64). He was one of the witnesses to the first charter of Henry III.

List of the additions made by Matthew Paris, inserted in the margin or incorporated into the text of the MS.[1] List of Paris's additions.

p. 2. A.D. 1067. Foundation of Battle abbey (from Huntingdon).

p. 7. A.D. 1071. Consecration of Lanfranc (an error).

p. 11. A.D. 1072. Reference to Malmesbury.

p. 11. A.D. 1072. Attack of the monks of St. Ouen on John archbishop of Rouen (partly from the annals of St. Stephen, Caen).

p. 11. A.D. 1074. Hildebrand's name given.

p. 19. A.D. 1084. Execution and character of Waltheof (from Malmesbury, with additions).

p. 25. A.D. 1088. Foundation of the cell of Belvoir.

p. 29. A.D. 1089. Date of Lanfranc's death.

p. 33. A.D. 1092. Robert earl of Northumberland, the slayer of Malcolm III. and his son (from Florence or Coggeshale).

p. 35. A.D. 1094. Translation of the see of Norwich.

p. 35. A.D. 1094. Henry sent into Northumbria instead of Normandy.

p. 47. A.D. 1095. Addition to the names of those who first took the cross.

p. 56. A.D. 1096. Falling stars.

p. 60. A.D. 1097. Prodigy in Berkshire (from the Southwark annals), and again in 1100, p. 115 (from Malmesbury).

p. 79. A.D. 1098. Foundation of Citeaux (from Diceto).

---

[1] I have not included (except in a few instances) in this list the insertions introduced by Paris at the end of each year mostly from the Southwark annals, pp. 16, 29, 35, 60, 124, 126, 216, 218, 227, 233, 296, 298, 301, 309, 315, 326, 370, 380, 411, 440, 450, 474, 488, 520, 532, 533, 536, 544, 581, 638. Compare the Addenda at the end of this preface. Verbal alterations or slight introductions may be seen in pp. 6, 13, 20, 25, 36, 64, 121, 123, 139, 143, 162, 166, 173, 291, 295, 296, 325, 327, 348, 417, 446, 489, 526, 531, 535, 576, 580, 585, 587, 613, 615, 625, 641.

List of Paris's additions.

p. 112. A.D. 1100. Dream of William Rufus, and the account of his death and apparition to William earl of Cornwall.

p. 117. A.D. 1100. Marriage of Henry I. and Matilda and their children (from Robert de Monte).

p. 121. A.D. 1101. Unwillingness of Matilda to marry Henry I., and prophecy of future ills.

p. 122. A.D. 1101. Addition to the account of Robert's landing, &c.

p. 124. A.D. 1102. Roger bishop of Salisbury (from Malmesbury).

p. 126. A.D. 1104. Appearance of a comet.

p. 130. A.D. 1105. Speech of Henry I. to the English nobles.

p. 132. A.D. 1106. Additions to the account of the battle of Tinchebrai.

p. 133. A.D. 1107. Escape and capture of Robert of Normandy.

p. 134. A.D. 1107. Ingratitude of Henry I.

p. 134. A.D. 1108. Foundation of Christ Church, London.

p. 135. A.D. 1109. Date of St. Anselm's death (an error).

p. 135. A.D. 1109. Letter sent from heaven about the condition and future of Rome.

p. 138. A.D. 1111. Murrain (from the Southwark annals) and famine in Normandy.

p. 138. A.D. 1111. Imprisonment of Pope Paschal II. by the emperor (from Diceto).

p. 141. A.D. 1114. Dedication of Canterbury cathedral.

p. 142. A.D. 1116. Additions to the account of the dedication of St. Alban's.

p. 143. A.D. 1117. Lunar phenomena (from the Southwark annals) : foundation of Merton.

p. 143. A.D. 1118. Succession of Pope Calixtus III.

p. 149. A.D. 1121. Monks placed at Reading.

List of Paris's additions.

p. 151. A.D. 1123. The moneyers punished at Winchester.

p. 153. A.D. 1126. The empress Maud suspected of her husband's death.

p. 154. A.D. 1127. Foundation of Fountains abbey.

p. 157. A.D. 1130. Dedication of Christ Church, Canterbury, and election of archbishop Hugh to Rouen (from Diceto and R. de Monte).

p. 157. A.D. 1131. Synod at Rheims.

p. 159. A.D. 1133. The arm of St. James sent by Henry I. to Reading. Slaughter of the Templars.

p. 159. A.D. 1134. Last days of Robert of Normandy.

p. 162. A.D. 1135. Day of Stephen's coronation (from Malmesbury).

p. 163. A.D. 1135. St. Paul's burnt (from Gervase).

p. 163. A.D. 1135. Great storm at Stephen's coronation (from Malmesbury).

p. 163. A.D. 1135. Seizure of the treasure of Henry I. by Stephen. (Ib.)

p. 164. A.D. 1136. Burial of Henry I. in Stephen's presence. (Ib.)

p. 164. A.D. 1136. Death of Archbishop William (from Diceto).

p. 164. A.D. 1136. The arm of St. James taken from Reading by Bishop Henry de Blois.

p. 164. A.D. 1136. Homage of Robert of Gloucester to Stephen.

p. 171. A.D. 1139. Summons of Stephen to the council of Winchester (from Malmesbury).

p. 173. A.D. 1140. Solar eclipse (from Malmesbury).

p. 174. A.D. 1140. Winchester burnt, capture of Robert of Gloucester, the Tower fortified by Geoffrey de Mandeville, death of Alberic de Vere, death of the founder of Malvern (from Malmesbury and the Southwark annals).

List of Paris's additions.

p. 174. A.D. 1141. Brien Fitzcount's special prison called "Cloere Brien."

p. 177. A.D. 1144. Death of Geoffrey de Mandeville.

p. 177. A.D. 1144. Geoffrey of Anjou succeeds to Normandy.

p. 183. A.D. 1148. Translation of S. Erkenwald.

p. 184. A.D. 1149. End of the second crusade. Extracts from R. de Monte.

p. 184. A.D. 1150. Severe frost (from Coggeshale).

p. 184. A.D. 1150. Reading castle fortified by Stephen.

p. 186. A.D. 1150. Homage sworn to Eustace.

p. 186. A.D. 1150. Bad character given to Queen Alienor.

p. 210. A.D. 1155. Consecration of Frederick I. (from Diceto).

p. 210. A.D. 1155. The hand of St. James restored to Reading.

p. 214. A.D. 1156. Death and burial at Reading of William, eldest son of Henry II. (from R. de Monte).

p. 214. A.D. 1157. Henry II. receives the homage of the nobles at Snowdon.

p. 216. A.D. 1160. Persecution of archbishop Thomas by Matthew count of Boulogne.

p. 218. A.D. 1161. Fire at Canterbury (from the Southwark annals).

p. 221. A.D. 1163. Translation of St. Edward the Confessor.

p. 227. A.D. 1164. Dedication of Reading by archbishop Thomas (from Coggeshale).

p. 233. A.D. 1165. Earthquake (from the Southwark annals).

pp. 247, 248. A.D. 1169. Coronation of the young king *in violation of the rights of Canterbury.*

p. 250. A.D. 1169. Letter of pope Alexander III. to the Sultan of Iconium.

List of Paris's additions.

p. 261. A.D. 1169. Remarkable Tuesdays in the life of archbishop Thomas.

p. 278. A.D. 1170. Story[1] of the interview of abbat Simon of St. Alban's with archbishop Thomas.

p. 288. A.D. 1173. William abbat of Reading made archbishop of Bordeaux.

p. 289. A.D. 1173. The nobles of Leicester after the siege go to St. Alban's or St. Edmund's. Reverence for those places as asylums.

p. 291. A.D. 1173. Hugh Bigod's loss of power after the attack on him by the nobles.

p. 297. A.D. 1175. Consent of the young king Henry to the destruction of the castles erected during the war in England and Normandy.

p. 298. A.D. 1176. Extracts from Diceto and the Southwark annals. To these Paris himself adds that Wymondham was a cell of St. Alban's, and William of Arundel its patron.

p. 300. A.D. 1176. Story of pope Alexander III.

p. 302. A.D. 1178. Additions to the story of the discovery of the body of St. Amphibalus.

p. 315. A.D. 1180. Death of John Bishop of Chichester.

p. 317. A.D. 1181. Solar eclipse.

p. 324. A.D. 1185. Death and epitaph of the empress Matilda (inserted in error).

p. 326. A.D. 1186. Prodigy. Extracts from Diceto and the Southwark annals.

p. 330. A.D. 1187. Hugh of Nunant Bishop of Chester (from Benedict).

p. 337. A.D. 1189. Prophecy of the recovery of the Holy Land (from Diceto).

p. 348. A.D. 1189. The multitude expecting Richard in London.

p. 351. A.D. 1189. Reduction of weights and measures to one standard.

---

[1] On the credit due to this story see Robertson's *Life of Becket*, p. 349.

List of Paris's additions.

p. 356. A.D. 1189. Richard's new seal and extortion by its means. The prior of St. Alban's forced to cross to have the charter sealed.

p. 357. A.D. 1190. Departure of Archbishop Baldwin on his crusade (the first part of this is from the Southwark annals).

p. 370. A.D. 1190. Death of Walter abbat of Westminster.

p. 384. A.D. 1192. The story of the quarrel between Richard and Leopold duke of Austria.

p. 391. A.D. 1192. Murder of the Prince of Antioch by Saladin.

p. 397. A.D. 1193. Fate of duke Leopold.

p. 398. A.D. 1193. Richard's payment of his ransom.

p. 398. A.D. 1193. The abbat of St. Alban's redeeming the chalices of his church.

p. 401. A.D. 1193. Interpretation of the word Alchoran.

p. 403. A.D. 1194. Gifts of abbat Warin of St. Alban's to Richard.

p. 404. A.D. 1194. Addition to the account of John's excuses of his conduct to Richard.

p. 407. A.D. 1194. Capture of Robert earl of Leicester. Henry Marshall bishop of Exeter.

p. 408. A.D. 1195. Neglect of duke Leopold of the Pope's threefold admonition.

p. 410. A.D. 1195. Account of the emperor of Morocco.

p. 410. A.D. 1195. Great floods.

p. 413. A.D. 1195. Anxiety of Richard for the cause of the Holy Land.

p. 413. A.D. 1195. Apologue of Vitalis the Venetian.

p. 418. A.D. 1196. Riot of William Fitz-Osbert.

p. 420. A.D. 1196. Refusal by the Cistercians of the gift of the emperor Henry VI.

p. 420. A.D. 1196. Additions to the account of the capture and escape of Hugh of Chaumont.

p. 421. A.D. 1196. Capture of Philip de Dreux and W. de Merlou.

List of Paris's additions.

p. 440. A.D. 1197. Preaching of Fulk of Neuilly (from Coggeshale) and of Eustace abbat of Flai.

p. 452. A.D. 1199. Verses on Richard's death.

p. 454. A.D. 1199. Speech of archbishop Hubert in favour of John's succession and reasons for it. (See Madden, Preface to the Hist. Anglor., iii. p. xli.)

p. 462. A.D. 1200. Date of Isabella's coronation as queen (from Diceto).

p. 471. A.D. 1200. Length of bishop Hugh's episcopate.

p. 475. A.D. 1201. The king's palace in Paris explained to be the old temple.

p. 476. A.D. 1201. Story of Simon of Tournay. (Here Paris uses the first person.)

p. 480. A.D. 1202. Innocent III. prevented by a vision from extorting money from the Cistercians. Death of William de Stuteville.

p. 480. A.D. 1202. Assise of bread.

p. 488. A.D. 1204. Simon of Wells, bishop of Chichester.

p. 490. A.D. 1205. Letter of Innocent III. to the suffragans of Canterbury.

p. 493. A.D. 1205. The election to the see of Canterbury by the monks the cause of all the following troubles.

p. 512. A.D. 1207. Innocent III.'s letter to Richard with the gift of four rings, is inserted here, falsely given to John.

p. 514. A.D. 1207. *Summa brevis* of the election to Canterbury.

p. 520. A.D. 1207. Crossing of archbishop Geoffry, from his refusal to submit to the tax of the 13th. Lunar eclipse.

p. 524. A.D. 1208. Death of Philip of Swabia.

p. 524. A.D. 1209. Removal of the exchequer to Northampton in consequence of John's hatred of the Londoners.

p. 528. A.D. 1210. The excommunication of John

List of Paris's additions.

becomes known; his conduct to all who withdraw from him.

p. 529. A.D. 1210. John's anger increased by the Pope's excommunication of Otho.

p. 530. A.D. 1210. John's expulsion of Hugh de Laci, and reduction of Ireland; his oppression of religious houses, especially Cistercian, on his return.

p. 530. A.D. 1210. His capture of the wife and family of W. de Braose in the island of May.

p. 531. A.D. 1210. John's advisers in his treatment of the Cistercians.

p. 531. A.D. 1210. Elections to Lichfield and Exeter. The Jews fly the country.

p. 532. A.D. 1211. Surrender of Llewellyn.

p. 532. A.D. 1211. Date of W. de Braose's death and burial.

p. 533. A.D. 1212. John at Clerkenwell.

p. 533. A.D. 1212. Walter archbishop of York. Death of abbat Samson of St. Edmund's.

p. 534. A.D. 1212. Messengers reach John at Chester.

p. 536. A.D. 1212. Fire on London bridge and St. Mary's, Southwark, partly from the Southwark annals; but Paris adds details and date.

p. 537. A.D. 1213. Exactions of John "vulpina cal-"liditate" from the monasteries.

p. 537. A.D. 1213. Murder of Geoffry of Norwich, and flight of William of Necton.

p. 538. A.D. 1213. Fawkes de Breauté sent into Wales, and given Margaret de Rivers for wife.

p. 544. A.D. 1213. Destruction of Bainard's castle, arrival of Nicholas of Tusculum, and his proceedings.

p. 546. A.D. 1213. Pandulf's treatment of the money paid as earnest by John.

p. 548. A.D. 1213. Speech of Philip on invading Flanders.

p. 558. A.D. 1213. Children's crusade.

List of Paris's additions.

p. 558. A.D. 1213. Death of Geoffry FitzPeter, and John's joy and speech at his death.

p. 559. A.D. 1213. John's embassy to Morocco and his giving to the ambassador Robert the custody of St. Alban's. (See Stubbs, Walter of Coventry, ii. p. xiii.; Madden, Pref. to the Hist. Anglorum, iii. p. xi.).

p. 564. A.D. 1213. John offers the pope a bribe to confound the archbishop, and excommunicate the barons.

p. 565. A.D. 1213. His unbelief and ribaldry.

p. 565. A.D. 1213. Invasion of Spain by the emir of Morocco.

p. 566. A.D. 1213. Additions to the letter of the prelates engaged in the battle of Muret, especially the speech of S. de Montfort.

p. 576. A.D. 1214. Joy at the relaxation of the interdict.

p. 576. A.D. 1214. Deposition of the abbat of Westminster and appointment of his successor.

p. 581. A.D. 1214. Reception of Philip in Paris after Bouvines.

p. 581. A.D. 1214. Richard de Marisco the counsellor of the pillage of the Cistercians.

p. 583. A.D. 1214. Duplicity of John.

p. 585. A.D. 1214. His taking the Cross because he might be safer by this means.

p. 585. A.D. 1215. Conan Fitz-Helias added to the list of the barons who met at Stamford.

p. 587. A.D. 1215. The barons enter London at Aldgate.

p. 588. A.D. 1215. John's forging the bishops' seals, and offering to confer their lands on all who would attack England.

p. 588. A.D. 1215. John's hatred of the barons.

p. 590. A.D. 1215. Alterations in Magna Charta. (See above p. xxxiii.)

p. 604. A.D. 1215. List of the 25 barons and their followers.

List of Paris's additions.

p. 606. A.D. 1215. Grant of free election to the sees, &c.

p. 607. A.D. 1215. John writes to the Pope who confirms his concession respecting the freedom of elections.

p. 610. A.D. 1215. Account of the change in John to better things, the scorn of his evil counsellors, his consequent return to his evil courses, with the curious account of his grief and rage.

p. 620. A.D. 1215. Speech of the barons respecting the Pope.

p. 622. A.D. 1215. Curious additions about John's foreign mercenaries.

p. 623. A.D. 1215. John the cause of the ruin of so many.

p. 623. A.D. 1215. Marvel seen by a monk of St. Alban's.

p. 624. A.D. 1215. Lamentations of the besieged in Rochester castle at their desertion, and account of the luxurious conduct of the barons.

p. 626. A.D. 1215. John spared by William of Albini during the siege.

p. 635. A.D. 1215. Papal extortions on the election to York.

p. 635. A.D. 1215. Characters of Fawkes de Breauté, Savary de Mauléon, William Briwere, Walter Buc.

p. 636. A.D. 1215. John's fury "de homine in bestialem prorumpens feritatem."

pp. 636, 637. A.D. 1215. Additions to the account of his atrocities.

p. 637. A.D. 1215. Speech of the barons on hearing of them.

p. 638. A.D. 1215. Gift of Bedford castle and Margaret de Rivers to Fawkes.

p. 639. A.D. 1216. Additions to the account of the dreadful condition of the country.

List of Paris's additions.

p. 641. A.D. 1216. Expedition of John to Scotland. His speech about Alexander II. (the little red fox).

p. 645. A.D. 1216. Speech of the barons on their excommunication.

p. 646. A.D. 1216. Character of Stephen Ridel.

p. 646. A.D. 1216. Ravages in the isle of Ely.

p. 646. A.D. 1216. Speech of the barons against John.

p. 653. A.D. 1216. Feelings of Philip II. as to Louis's attempt on England.

p. 654. A.D. 1216. Louis takes Rochester and reduces the country near London.

p. 658. A.D. 1216. Reason why John had not submitted to Philip's judgment in the matter of Arthur's death.

p. 663. A.D. 1216. Capture of Thomas de Burgh at Norwich.

p. 664. A.D. 1216. Louis reprimanded by Philip for leaving Dover castle untaken behind him.

p. 667. A.D. 1216. Ravages of John at Croyland just before his death.

p. 668. A.D. 1216. Account of the preparation of his body for burial by the abbat of Croxton, his good deeds, and additional lines about his vices.

Manuscripts.

MSS. used.

The MSS. employed for the present volume are the same as those used in the first; A., B., the two volumes of the Corpus Christi MS. of Matthew Paris;[1] C., D., the copies of this in the Cotton and Harleian collections respectively, and O., W., the two MSS. of Wendover. The variations only of C., D., are noted. D. comes to an end

[1] The two fac-similes given in the present volume show both the original scribe's hand, and the way in which Paris's additions are introduced. They are described in the third volume of Sir T. D. Hardy's Materials for British History, iii. p. cxxxii.

in the year 1189, and differs altogether at its close from the other MSS. This portion must be due to a different author. The account of Richard's behaviour in following his father's corpse to Fontevraud, turning aside into the thickets, two or three times falling from his horse in a fainting fit (see p. 344, note 7), can hardly be an invention, and must have some contemporary authority.

It is on the margin of this MS. that the paragraph occurs which has given rise to so much error about the fortifying of Carlisle and the earldom of Chester, from its having been inserted by Parker in the text of "Matthew of Westminster," though it is to be found solely in this MS. (see p. 8, note [1]). The MS. was copied directly from A., and not through the medium of C. For instance, in p. 184, A. has "inter ipsum regem et comitem;" over "comitem" Paris has written as a various reading "vel "ducem." This appears in C. "et comitem vel ducem." D. correctly follows A. A curious instance may be seen under the year 1106. Here in A. the words "Dux au- "tem, &c." are written after Paris's insertion about Henry I. (p. 131), in order to show where the text goes on; the words are actually put into the text in D.

Cambridge,
23rd October 1874.

ADDENDA AND ERRATA.

Page 5, note [1]. The addition in D. is from Ralph of Coggeshale, p. 1.
„ 29, line 25. This is from the Southwark Annals (Cotton, Faustina, A. 8), f. 131 *b*.
„ 33, note [4]. The addition may be from Coggeshale, p. 3.
„ 35, line 28. "Obiit . . . Beremundesheie" is from the Southwark Annals, f. 131 *b*.
„ 57, note [1], *for* "Le Provost" *read* "Le Prevost."
„ 60, line 3. From the Southwark Annals, f. 132, except the date.
„ 112, margin, *for* 1099 *read* 1100.
„ 117, margin, *for* "Margaret" *read* "Matilda."
„ 121, margin, *for* "Matida" *read* "Matilda."
„ 124, line 30. "Mortalitas animalium" is from the Southwark Annals, f. 132.
„ 126, line 38. The account of the solar phenomenon is from ibid., where *quasi* is given for *quatuor*.
„ 132, note [6]. *For* "Tynemouth" *read* "Belvoir."
„ 133, line 8. From the Southwark Annals, f. 132, where *de Suthewerke* is correctly given for *Saresbirie*.
„ „ line 24. Cf. Gervase ap. Leland (Collectanea), i. p. 263.
„ 134, line 5, *for* "suntcoram" *read* "sunt coram."
„ 137, line ult. The account of the lunar eclipse is from the Southwark Annals, f. 132.
„ 138, line 2. This is from the *Vita Oswini*, cap. xi. p. 24 (ed. Raine, Surt. Soc. 1838).
„ „ line 10. From the Southwark Annals, f. 132, without the names.
„ „ line 12. Cf. *Vit. S. Godrici*, Harl. MS. 322, ed. Stevenson, Surt. Soc. p. 331[3]. This is thrown back by the compiler to this place. See p. 264, note [1].
„ „ line 28. "Mortalitas . . . maxima." From the Southwark Annals, f. 132.
„ 140, line 21. "Hoc . . . maxima." Ibid.
„ 141, line 32. Drying of the Thames; archbishop Ralph; the comet. Ibid.
„ 143, line 25. "Luna . . . Decembris." Ibid.
„ 144, line 8. "Obiit . . . Bermundesheie." Ibid., where *Petreius* correctly for *Petrus*.
„ 149, line 4. "Bis venit lumen ad sepulchrum Domini" occurs ibid., f. 132*b*, but no date is given.
„ „ line 16. "Luna . . . est." Ibid.
„ 151, line 25. "Calixtus . . . monetariis." Ibid.
„ 156, line 9. "Obiit . . . Innocentius." Ibid.
„ 157, line 31. "dedicatur . . Cluniacensis." Ibid.
„ 158, line 22. "Londonia . . . est." Ibid.
„ 159, line 3. "sol . . . tertiæ." Ibid.
„ 163, line 26. "xiii. kal. Junii. Ecclesia S. Pauli combusta." Ibid.
„ 174, line 1. "et captus . . . crucis." Ibid.
„ „ line 5. "Idibus . . . occiditur." Ibid.
„ 216, line 16. "Maria abbatissa, filia . . . Bononiæ." Ibid. f. 133.
„ 218, line 1. The mention of this fire at Canterbury is from ibid.
„ 227, line 21. "Defuncto . . . subiit." Ibid.
„ 233, line 27. This addition respecting the earthquake in the eastern counties is from ibid. f. 133 *b*.

Page 287, margin, *for* "Diecto" *read* "Diceto."
„ 296, line 17. "concilium . . . Cornubiæ." From the Southwark Annals, f. 134, excepting the date.
„ 298, line 27. "Hugo . . . transfretavit." Ibid.
„ „ line 29. "et . . . transfretavit." Ibid, which has been used as well as Diceto.
„ „ line 30. "comes . . . Wimundham." Ibid.
„ 300, line 20. "Frethericus . . . Papæ." Ibid.
„ 301, line 28. This is from ibid. But *diuturna* is introduced, and the date "vi. id. Jan.", which, in the Southwark Annals, is given for the floods, "Aquilone flante" (as in Diceto), is here transferred to the eclipse. The date of the eclipse is there given "idus "Septembris."
„ 309, line 34. The Southwark Annals (f. 134 *b*.) have "obiit Ricardus "de Luci."
„ „ line 35. "Puer . . . . . Wudestoc," from ibid., where *Wenelok* for *Wudestoc*.
„ 311, margin. Dele "Diceto, col. 603."
„ 324, note [2]. "Terræ . . . Maii." From the Southwark Annals, f. 134 *b*.
„ 327, line 1. "Mater . . . Novembris." Ibid.
„ 351, line 26. This repetition is copied from ibid. f. 135.
„ „ line 30. "nonas . . . horribilia." Ibid. f. 134 *b*.
„ 352, margin, *for* "p. 3" *read* "f. 3."
„ 353, margin, *for* "iii." *read* "ii."
„ 357, line 33. "Baldewinus . . . . Jerosolimitanum." From the Southwark Annals, f. 135.
„ 360, line 14. "dapifer Flandriæ," *i.e.* Hellinus. See the *Continuatio Aquicinctina* of Sigebert's Chronicle, col. 329 (Migne, clx.).
„ 370, line 19. "Willelmus . . . . Wygorn. episcopus." From the Southwark Annals, f. 135.
„ 370, line 22. "obiit . . . . Glanevile." Ibid.
„ 380, line 12. "Cælestinus . . . Baptistæ." Ibid.
„ 423. The author of this vision was Adam, sub-prior of Eynsham. See the Preface, p. xiii. note [1].
„ 544, l. 16. The death of Geoffrey FitzPeter is from the Southwark Annals, f. 138 *b*.
„ 585, line 30. *For* "P[etrus]" *read* "[Philippus]." See p. 644, l. 24.

Additional Errata to Vol. I.

Page lx. line 22. Dele "This is mentioned . . . St. Alban's." The mention in p. 287 of the place of S. Oswine's martyrdom is from Bede, iii. 14, and of that of his burial from the Vita Oswini (Raine, Surt. Soc.), cap. iv. p. 11. The rest of chapter iii. of this Vita which is not contained in Mr. Raine's MS., will be found in the Appendix to Gibson's Monastery of Tynemouth, ii. p. iv. note, from MS. C. C. C. Oxon. 134.
„ xxxii. line 27, *for* "25th" *read* "21st."
„ 444, margin, *for* p. 134 *read* p. 144.
„ 456, 457. This account of the vision of S. Dunstan is from Adelard's Life of S. Dunstan, just published in this series for the first time by Professor Stubbs, pp. 56, 57.

MATTHÆI PARISIENSIS
CHRONICA MAJORA.

MATTHÆI PARISIENSIS

CHRONICA MAJORA.

De coronatione regis Willelmi primi.

Malmesb. Gest. Reg. iii. 247, p. 421.

Anno Domini M.LXVII. Dux Normanniæ Willelmus,[1] urbem Londoniarum adiens, in magna exultatione a clero et populo susceptus, et ab omnibus rex acclamatus, Dominicæ Nativitatis die ab Aldredo Eboracensi archiepiscopo regni diadema suscepit. Timuit enim hoc munus consecrationis a Stigando Cantuariensi archiepiscopo suscipere, eo quod non legitime occupaverat illius excellentiam dignitatis. Deinde homagiis a magnatibus, cum fidelitatis juramento, obsidibusque acceptis, in regno confirmatus, omnibus[2] qui ad regnum aspiraverant, factus est terrori. Civitatibus quoque dispositis et[3] castellis, propriisque ministris impositis, ad Normanniam cum obsidibus Angliæ et thesauris innumeris navigavit. Quibus[4] incarceratis et sub salva custodia deputatis, ad Angliam denuo properavit, ubi commilitonibus Normannis, qui in bello Hastingensi patriam secum subjugaverant, terras Anglorum et possessiones, ipsis expulsis, manu distribuit affluenti; et[5] modicum illud quod eis remanserat, sub jugo posuit perpetuæ servitutis.

A.D. 1067. Reception and coronation of William in London.

Diceto, Abbrev. Chronic. col. 480. Id. 482.

Hen. Hunt. vi. f. 211*b*. (Savile.)

His voyage to Normandy and return to England.

His division of England among his soldiers.

[1] At the foot of the column is William's shield and a crown; and below:

"Scutum Willelmi Bastardi Conquestoris.

"In hoc scuto tres leopardi vel leones figurantur

"Quia rex est, est et comes, et Angliæ gubernator."

[2] *omnibus . . . terrori.*] This is peculiar to the compiler.

[3] *et*] in, W.

[4] *quibus. . . . deputatis*] peculiar to the compiler.

[5] *et . . . . servitutis*] peculiar to the compiler. The previous sentence is greatly enlarged.

A.D. 1067. The English nobles fly to Scotland. p. 175.

Unde[1] nobiliores de regno indignati, quidam ad regem Scotorum Malcolmum confugerunt, aliique loca deserta et nemorosa petentes, ibique diu feralem ducentes vitam, Normannis sæpe infesti fuerunt. Recesserunt ab Anglia comites Eadwinus et Morcardus fratres, Mercherus et Weltherfus, nobiles, cum episcopis, clericis, et aliis multis, quos longum est exprimere nominatim, qui omnes ad regem Scotorum Malcolmum fugientes, ab ipso honorifice sunt recepti. Tunc etiam Eadgarus Etheling, de[2] regno Anglorum hæres legitimus, cernens res patriæ undique perturbari, ascensa navi, cum Agatha matre sua et sororibus Margareta et Cristina, in Hungariam, ubi natus fuerat, conabatur reverti; sed tempestate suborta, compulsus est in Scotiam applicare. Hac quoque occasione actum est, ut Margareta regi Malcolmo nupta traderetur; cujus vitam laudabilem et mortem preciosam liber inde editus insinuat evidenter.[3] Soror autem ejus Cristina sanctimonialis benedicitur, et[4] cælesti sponso copulatur. Nati sunt denique reginæ Margaretæ sex filii et duæ filiæ, quorum tres, Eadgarus scilicet, Alexander, et David, juxta generis sui nobilitatem, reges fuerunt, ex quibus regum Angliæ nobilitas, a propriis per Normannos expulsa finibus, ad reges est devoluta Scotorum. Sed hoc infra.

Eadgar Ætheling.

Aelred, Gen. Reg. Angl. col. 367.

Marriage of Margaret and Malcolm.

Children of Margaret.

(Not in Aelred.)

Battle Abbey founded.

Iste Willelmus gratias agens Deo pro victoria, fundavit abbatiam de Bello, non longe ab Hastingo litore, et nomen tale imposuit ecclesiæ a titulo belli.

Cf. Hen. Hunt. vi. f. 211*b*.

Quod Anglia peccatis exigentibus fuerit subjugata.

Reflections on the conquest, and on the manners

Ecce regni Angliæ dulcis patriæ excidium dolendum, cujus olim reges primo sui adventus tempore, vultu et gestu barbarico, usu bellico, ritu prophano incitati, omnes[5] ad omnia provocabant, omnes armis et astutia edomabant. Sed post-

Malmesb. Gest. Reg. iii. 245, p. 417.

---

[1] This is a rough summary of the events of several years. *Mercherus* is probably intended for Merleswegen. The sending Eadwine and Morkere to Scotland is the compiler's invention.

[2] *de . . . . legitimus*] inserted by the compiler, probably from Aelred, col. 366, l. 55.

[3] This is probably the *Vita Margaretæ*, by Theodoric or Turgot, printed by Mr. Hinde in his edition of Symeon of Durham, p. 234. (Surt. Soc. vol. 51.) On the authorship, see his preface, p. lviii.

[4] *et . . copulatur*] inserted by the compiler.

[5] *omnes . . . . edomabant*] introduced by the compiler.

Malmesb. iii. 245, p. 417.

(Enlarged from Malmesb.)

modum Christi fide suscepta, paulatim religioni operam dantes, armorum exercitium neglexerunt; siquidem reges tunc habitu mutato, quidam Romæ, quidam in patria, cæleste regnum lucrati,[1] pro temporali commutabant æternum. Multi tota vita sua mundum amplectentes, ecclesias et cœnobia fundabant, thesauros pauperibus erogabant, et ut breviter dicatur, omnia misericordiæ opera adimplebant. De martyribus, confessoribus, et sacris virginibus, insula adeo plena refulget, ut vix aliquem vicum famosum prætereas, ubi alicujus novi sancti nomen insigne non audias. Sed postmodum, refrigescente caritate, et aureo sæculo in luteum mutato, religionis studia obsoleverunt:[2] sicut prius in adventu Danorum, et nunc in expulsione Anglorum a Normannis, peccatis exigentibus, exterminium accessit incolarum. Nam optimates gulæ et veneri servientes, more Christiano ecclesiam mane non petebant; sed in cubiculis et inter uxorios amplexus matutinarum solemnia ac missarum a presbytero festinante auribus tantummodo prælibabant.[3] Clerici quoque et ordinati adeo literatura carebant, ut cæteris esset stupori, qui grammaticam didicisset. Potabatur ab omnibus in commune, qui tam dies quam noctes in hoc studio produxerunt, in cibis urgebant crapulam, in potibus vomitam irritantes. Veruntamen hæc mala non de omnibus dicta intelligas, cum multos omnis conditionis homines et dignitatis[4] in eadem gente constet Domino placuisse.

A.D. 1067. of the English.

Id. p. 419.

Qualiter rex Willelmus Oxoniam obsedit et cepit.

Id. iii. 248, p. 421.

(Not in Malmesb.)

Malmesb. Gest. Reg. iii. 249, p. 422.

Eodem tempore rex Willelmus urbem Oxoniam[5] sibi rebellem obsidione vallavit. Ubi quidam stans super murum nudato inguine sonitu partis inferioris auras turbavit, in contemptum videlicet Normannorum. Unde Willelmus in iram conversus, civitatem levi negotio subjugavit. Deinde Eboracum petens, eam penitus delevit, civibus flamma ferroque necatis. Qui autem ab hac clade evadere potuerunt, ad regem Malcolmum in Scotiam confugerunt, qui omnes Anglorum profugas libenter recipiebat, et singulis tutamentum, in quantum poterat, impendebat, propter sororem Eadgari Margaretam, quam sibi fecerat conjugalem; cujus causa conterminas Angliæ provincias rapinis et incendiis infestabat. Quapropter rex Willelmus coacta militum et peditum multitudine copiosa, aquilonales

Oxford taken by William.

Destruction of York.

Reception of the exiles by Malcolm.

Ravage of the North

[1] *lucrati*] luctari, W.
[2] *obsoleverunt*] absolverunt, W.
[3] *prælibabant*] prælibebant, A. O. W.
[4] *dignitatis*] dignitates, W.
[5] *Oxoniam*] Exoniam, W., as Malmesbury. C. D. follow A., as usual.

A.D. 1067. by William. Angliæ partes petens, totius regionis urbes, vicos, agros, et oppida conteri, et fruges jubet igne consumi, maritima maxime tum propter recentem iram, tum quia Cnutonem Danorum regem adventare rumor asserebat; ut nihil circa maris crepidinem[1] vitalis subsidii prædo piraticus inveniret. Malcolmus quoque rex ad manus veniens, deditioni cessit. Malmesb. Gest. Reg. iii. 249, p. 422.

Submission of Malcolm. Id. iii. 250, p. 424.

Hoc ante.[2] Deinde rex Willelmus compositis in Anglia civitatibus et castellis, propriisque ministris impositis, ad Normanniam transfretavit, obsides Angliæ cum immensa pecunia secum ducens. Sed non multo post ad Angliam rediens, commilitonibus suis qui in bello Hastingensi patriam secum subjugaverint,[3] terras Anglorum et possessiones affluentiori manu contulit, illudque parum, quod illis remanserat, sub jugo posuit perpetuæ servitutis. Unde recesserunt a regno Eadgarus Etheling fillius Eadwardi, legitimus hæres regni, Morcardus et Eadwinus fratres, Mercherus et Wealthfus Northanhumbrorum comites; exceptis episcopis et clericis, aliisque nobilibus multis, quos longum est[4] exprimere singillatim. Repeated from above, p. 1.

De schismate inter duos Papas sedato.

Schism in the Papacy. Hoc igitur tempore, duobus Romæ, Alexandro et Cadelo, de papatu contendentibus, Mantuæ synodus colligitur, et mediante Annone Coloniensi archiepiscopo, Alexandro de symonia se purgante, in sede Apostolica statuitur, et Cadelo expellitur, symoniacus comprobatus. Sigebert, col. 215.

Attack on 7,000 pilgrims by the Arabs. Eodem tempore ad septem milia hominum orandi gratia Jerosolimam petentes ab Arabibus[5] in Parasceue obsessi sunt in quodam castello, et tot ex eis vulnerati vel occisi, ut de omnibus vix duo milia sint elapsi. Id. col. 214, a. 1065.

Henricus primus natus est regi Willelmo primo.

Birth of Henry I. Anno Domini MLXVIII. Natus est regi Willelmo filius in Anglia, et vocatus est Henricus. Nam primogenitus Willelmus Rufus[6] et Robertus in Normannia nati fuerunt, antequam pater eorum Angliam subjugaret. Malmesb. v. 390, p. 615.

Robert of Comines, Earl of Eodem anno rex Willelmus Roberto comiti dedit Northanhumbriæ comitatum; cui statim A.-S. Chron.

[1] *maris crepidinem*] oram maritimam, Malmesb. The words *vitalis subsidii* are introduced by the compiler.

[2] *Hoc ante* is written by Paris in the margin. This passage is nearly a repetition of what is given above in p. 1., with the omission of the imprisonment of the hostages.

[3] *subjugaverint*] subjugaverant, W.

[4] *est*] esset, W.

[5] *Arabibus*] Arabicis, W. It is written over an erasure in A.

[6] Sic, and so the Hist. Anglorum.

(Peterborough), a. 1068. homines illius regionis insurgentes, ipsum cum[1] nongentis viris suorum peremerunt. Sed rex Willelmus superveniens omnes[2] hujus rei actores usque ad unum delevit. A.D. 1068. Northumberland. His death.

Egelricus Dunelmensis episcopus in carcerem detruditur.

Id. a. 1069. Anno Domini MLXIX. Venerunt quidam ad regem Willelmum, Dunelmensem episcopum Agelricum de ejus proditione accusantes. Qui in villa quæ Burgum dicitur, a regis ministris captus, ad Westmonasterium adductus est, sub carcerali custodia detrudendus. Et postea Augusto[3] mense, frater ejus Egelwinus, ejusdem loci factus episcopus, fuit in exterminium relegatus. Eodem vero tempore inter duo festa beatæ Mariæ in autumno, venerunt filii Swani et frater ejus Osbernus de regno Danorum cum cogonibus trecentis in Angliam, ut regem Willelmum ab Anglia exturbarent. Quorum adventus cum divulgatus fuisset, exierunt illis obviam Eadgarus Etheling filius Eadwardi et Waltheofus comes cum multis milibus armatorum, cupientes[4] eorum auxilio regem Willelmum capere et carceri illum perpetuo mancipare. Tunc fœdere confirmato, junctis viribus ad Eboracum venientes, urbem cum castello quantocius occuparunt, et multa ibidem hominum milia peremerunt. Deinde majores urbis et provinciæ vinculis constrin- Æthelric imprisoned at Westminster. Æthelwine outlawed. Invasion of Swend's sons and Osbeorn, who are joined by Eadgar and Waltheof. Capture of York.

(Not in the Chron.) gentes, tamdiu eos crudeliter torquebant, quousque omnes facultates eorum ab eis extorsissent. Tunc ibi inter duo flu- p. 176.

Id. mina Uasam et Trente hyemantes, omnes regionis incolas

Cf. Hen. Hunt. f. 211*b*. immisericorditer affligebant. Sed Willelmus hyeme transcursa cum maxima armatorum copia superveniens, fortiores hostium fugavit, et minores usque ad unum in ore gladii trucidavit. Their defeat by William.

Malmesb. iii. 253, p. 427. Veruntamen Waltheofus amplæ prosapiæ comes in eadem pugna plures Normannorum solus detruncaverat, singulos per castelli portam[5] decapitans gradientes. Sed Willelmus tandem victoriam adeptus est, adversariis penitus profligatis.[6] Tunc Eadgarus Etheling ad regem Willelmum veniens, pacem ab eo et misericordiam postulans, impetravit, et ei fidelitatem fecit. Prowess of Waltheof.

Cf. A.-S. Chron. (Peterb.), a. 1074. Eadgar submits.

[1] *cum . . . suorum*] D. has been altered to "apud Dunelmum cum "dcc^{tis} viris."

[2] *omnes . . . delevit*] fela hund manna ofsloh, Chron. Pet.

[3] *Augusto mense*] an insertion of the compiler.

[4] *cupientes . . . mancipare*] introduced by the compiler. This whole account is enlarged from the chronicle.

[5] *portam*] portans, A.; portas, D. C. has *portans* with the *n* expuncted.

[6] *profligatis*] profugatis, W. This sentence is the compiler's.

A.D. 1070.

De servitute ecclesiæ Anglicanæ.

Plunder of the monasteries by William. The bishopricks and abbeys put under military service.

Anno Domini MLXX. Rex[1] Willelmus pessimo usus consilio, omnia Anglorum monasteria auro spolians et argento, insatiabiliter apporriavit, et ad majora sanctæ ecclesiæ opprobria[2] calicibus et feretris non pepercit. Episcopatus quoque et abbatias omnes quæ baronias tenebant et eatenus ab omni servitio sæculari libertatem habuerant sub servitute statuit militari, inrotulans singulos episcopatus et abbatias pro voluntate sua, quot milites sibi et successoribus suis, hostilitatis tempore, voluit a singulis exhiberi. Et rotulos hujus ecclesiasticæ servitutis ponens in thesauris, multos viros ecclesiasticos huic constitutioni pessimæ reluctantes a regno fugavit. Sub hac tempestate Stigandus Cantuariensis archiepiscopus et Alexander Lincolniensis,[3] facto ad Scotos diffugio, moram ad tempus fecerunt ibidem. Solus inter omnes Angliæ prælatos, Egelwinus[4] Dunelmensis episcopus exul et proscriptus, zelum Dei habens, excommunicavit universos ecclesiæ invasores et rerum ecclesiasticarum raptores.

Deposition of Stigand.

Eodem anno deposito apostata archiepiscopo Stigando, qui prius data[5] pecunia fuerat episcopus Helmhamensis, ac deinceps Wintoniensis, et novissime Cantuariensis, ut superius dictum est, quos honores non intuitu religionis sed cupiditatis simul tenebat; successit ei electus Lanfrancus, prius monachus Beccensis, et postmodum abbas Cadomensis, ad archipræsulatum Cantuariensem, qui in episcopatu annis octodecim laudabiliter conversatus, successoribus suis præbuit bonæ conversationis exemplum. Eodem tempore Eadgarus Etheling, regis

Robert de Monte, p. 726. (Guiberti opera. Par. 1651.)

Lanfranc, Archbishop of Canterbury.

---

[1] The fact of the plunder of the monasteries is mentioned by the A.-S. Chron., Diceto, and Florence, but the details and the whole of the rest of the chapter are peculiar to the compiler. Paris has still further enlarged the account in the Historia Anglorum.

[2] *majora . . opprobria*] majorem . . . opprobrium, O. W. A. probably had this, but has been altered by Paris.

[3] Madden (Par. Hist. Angl. i. p. 13, note[2]) suggests Ægelmar, Bishop of the East Angles, for this imaginary bishop. See Matt. of West., a. 1070, where he is joined with Stigand. I am more inclined to believe it is a blunder for Æthelwine, Bishop of Durham, (in spite of what follows in the text,) whom Simeon mentions as wintering in Scotland, Hist. de Dunelm. Eccles. iii. 17, col. 41 (Twysden). See also the Hist. Cont. 1071, p. 88 (Hinde). But the whole chapter seems like an invention.

[4] This seems to come from the excommunication by *Æthelric* of the men who burnt and plundered Peterborough. Chron. Peterb. a. 1070.

[5] *data pecunia*] Inserted by the compiler.

Malmesb. Gest. Reg. iii. 251, p. 424.

Willelmi deditius, facto ad Scotos transfugio, jusjurandum maculavit. Sed cum ibi aliquot annis degisset,[1] regis Willelmi liberalitatem experiri volens, ad eum in Normanniam navigavit; a quo satis honorifice receptus et donativo non modico honoratus, libram argenti pro cotidiano stipendio a rege suscepit. A.D. 1070. Revolt of Eadgar and his subsequent reconciliation with William.

Quod multi nobiles Angliæ loca deserta petierunt.

A.-S. Chron. (Peterborough), a. 1071.

Anno Domini MLXXI. Hoc anno, octavo kal. Maii,[2] consecratus est archiepiscopus L[anfrancus]. Eadwinus, Mercherus, et Siwardus comites, cum Egelwino Dunelmensi episcopo et multis milibus clericorum et laicorum, deserta regionis loca et nemorosa petierunt, regis Willelmi indignationem ferre non valentes. Cumque multa mala ad injuriam regis in locis diversis perpetrassent, ad Helyensem insulam tandem venientes, locum mansionis illuc et refugii elegerunt. Qui sæpius inde hostiliter exeuntes, duce Herewardo de gente Anglorum viro nobilissimo ac strenuo regionem illam in regis dispendium non mediocriter affligebant. Consecration of Lanfranc. Eadwine Morkere, and others in the Isle of Ely. Hereward.

Cf. Histor. Eliens. ii. 102, p. 224 (Stewart).

(Enlarged from the A.-S. Chron.)

Castrum[3] quoque ligneum in ipsis paludibus construxerunt, quod usque in hodiernum diem castellum Herewardi a comprovincialibus nuncupatur. Quo divulgato, rex Willelmus cum universa suæ ditionis fortitudine ad insulam veniens, navali eam, pedestri, et equestri prælio circumcinxit. Deinde vias immensæ longitudinis in ipsis paludibus et pontes valde sumptuosos construens, voragines profundas et aquosas bestiis et hominibus reddidit permeabiles, et castellum, in loco qui Wisebecum[4] dicitur, a fundamentis erexit. Quod cum adversarii ejus cognovissent, omnes, præter solum Herewardum qui socios suos ab insula potenter eduxit, ad manum venientes, Willelmo sese præsentarunt, quodlibet supplicium subituri. Tunc rex, Egelwinum episcopum sub custodia tradens, alios omnes, quosdam interfecit, quosdam redemit, et nonnullos perpetuo carceri mancipavit. Herewardus vero quamdiu superfuit, regi Willelmo paravit insidias exquisitas. Hereward's castle. The isle attacked by William. Castle erected by William at Wisbech. The English submit, excepting Hereward.

A.-S. Chron. a. 1071.

Flor. Wig. ii. p. 9.

Hist. Eliens. ii. 102, p. 225.

[1] *degisset*] deguisset, A. O. W.

[2] This is an error of Paris; Lanfranc was consecrated on Aug. 29. Malmesb. Gest. Pontif., p. 39. I suspect that it comes from Diceto, who says the consecration took place on S. Joh. Bapt. (col. 483), *i.e.* oct. kal. Julii, and that Paris carelessly wrote *Maii* for *Julii*. The passage is in D., but not in C.

[3] The mention of Hereward's castle, and below of the castle at Wisbech, are peculiar to the compiler. See the additions in the Hist. Anglor., where the castle built at Wisbech is not mentioned.

[4] *Wisebecum*] Wiseberum, A.

A.D. 1072. *Rex Willelmus regis Scotorum homagium cepit.*

William invades Scotland.

Anno Domini MLXXII.[1] Rex Willelmus Scotiam hostiliter adiens, speravit aliquos ibi ex suis hostibus invenire. Sed cum regionem illam perlustrasset, et nullum penitus invenisset, accepto tandem regis Scotorum cum obsidibus homagio, ad Angliam remeavit. Hoc etiam anno Eilricus episcopus Dunelmensis, apud Westmonasterium sub custodia regis detentus, obiit, et ibidem in porticu Sancti Nicholai sepultus est. A.-S. Chron. (Peterborough), a. 1072.

Death of Bishop Æthelric.

De duobus clericis confœderatis narratio importuna.

Legend of two clerks of Nantes.

Circa eosdem quoque dies, in civitate Britanniæ Nannetis[2] nomine duo clerici degebant, qui ab ipsis pueritiæ rudimentis adeo erant amicitiæ fœderibus constricti, ut si necessitas in- Malmesb. Gest. Reg. iii. 237, p. 405.

[1] D. has in the margin here :

" Anno Domini MLXXII, rex " Willelmus cum gravi exercitu " Scotiam ingressus est, et occurrens ei rex Scotorum Malcolmus " apud Berewik, homo suus devenit. His temporibus regebat comitatum Karlioli comes Ranulphus " de Micenis vel Meschines, qui " efficax subsidium præbuit regi " Willelmo in conquisitione Angliæ. " Hic urbem Karliolensem cœpit " viriliter re-ædificare, et cives ejusdem plurimis privilegiis munire. " Sed rediens rex Willelmus a " Scotia per Cumbriam, videns tam " regale municipium, abstulit illud " a Ranulpho comite, et dedit illi " pro patria illa comitatum Cestriæ, " et insuper in augmentum honoris " comitatum illum super omnes comitatus Angliæ privilegiis et honoribus cumulavit. Karliolum " vero præcepit idem rex vallo, " muris, et turribus propugnaculisque firmissimis munire."

This is not in A. C. O. W., or in *any* of the MSS. of Matthew of Westminster. Parker, however, inserted it in his second edition of "Matthew of Westminster," (1570), and it is quoted as his by Dugdale, who is followed by many modern writers.

This Randle of Meschines seems to be mistaken for his son. Lappenberg (History of England under the Norman Kings, p. 235, note , Thorpe's translation) conjectures that the year should be 1122—MCXXII. for MLXXII. Randle of Meschines succeeded to the earldom of Chester on the death of Richard in the white ship, (see Orderic, p. 871A Duchesne), but I can find no other authority than this passage for the statement that the earldom of Chester was given in exchange for Carlisle, though it has been adopted by various writers (*e.g.* Courthope's Historic Peerage, under Cumberland, p. 135 ; Hinde, Symeon of Durham, p. 119, note [s]), who have seemingly followed Dugdale, who gives "Matthew of West-" minster" as his authority, which is certainly incorrect.

[2] *Nannetis*] Mannetis, A., and so C. D., as usual.

Malmesb. Gest. Reg. iii. 237, p. 405.

gruerent, etiam mortis periculum[1] per invicem sustinerent. A.D. 1072.
Unde die quadam in hoc pariter consenserunt, ut quisquis Legend of two clerks of Nantes.
illorum prius obiret, vivo dormienti vel vigilanti infra dies triginta appareret, socium certificaturus, qualis sit futurus[2] sæculi status, quæ animarum de corpore egressarum foret conditio, ut inde sufficienter instructus agnosceret, quæ ex diversis de anima philosophorum opinionibus esset imitanda. Tradunt enim Platonici, quod mors corporis animam non extinguat, sed eam ad Deum principium suum, tanquam e carcere, remittat. Astruunt e contra Epicurei, animam de corpore solutam in[3] aerem evanescere, et in auras effluere et dissolvi. Theologi quoque de anima aliter sentientes, tres asserunt esse animarum post mortem corporis mansiones, unam in cælo, alteram in purgatorio, tertiam in inferno; sed sicut animæ quæ in inferno sunt non salvabuntur, ita illæ quæ in purgatorio existunt misericordiam consequentur. Itaque data fide inter socios et accepta cum juramento, non multum tempus præteriit, et ecce unus eorum subito absque confessione et viatico exspiravit. Remansit alter in sæculo, et de fide data sedulo cogitans, terminum præfixum per dies triginta inaniter expectabat. Quibus evolutis, dum desperatus aliis animum negotiis applicasset, ecce mortuus, sodali apparens viventi,[4] ipsum prius in hunc modum affatur: "Agnoscis me?" inquit. Et socius, "Agnosco," respondit. Et alius, "Adventus meus, "amice," inquit, "valde tibi erit, si volueris, necessarius, "mihi quoque omnino infructuosus. Nam prolata contra me "a Deo sententia, deputatus sum miser suppliciis sempiternis." Cumque vivus ad ereptionem mortui omnia sua monasteriis se daturum et egenis promisisset, seque dies et noctes jejuniis et orationibus continuaturum spopondisset, "Fixum "est," inquit mortuus, "quod dixi. Nam quia sine pœni- "tentia decessi, justa sunt judicia Dei, quibus in sulphuream "voraginem inferni sum demersus, ubi

(Not in Malmesbury.)

Malmesb. iii. 237, p. 406.

"Dum rotat astra polus et pulsat littora pontus,[5]

"pro criminibus meis torquebor. Et ut aliquam ex pœnis p. 177.
"meis innumerabilibus experiaris, protende manum tuam ut
"guttam saltem unam stillantem de sudore meo sanioso re-
"cipias." Quam cum vivus recepisset, cutem et carnem sicut

[1] "juxta comici dictum," Malmesbury, i.e. Terent. Andr. iv. 1.
[2] *futurus*] futuri, O. W.
[3] *in*] et, W.
[4] O. W. ins. *et.*
[5] Claudian, in Rufin. ii. 527, "Dum rotet astra polus, feriant dum "littora venti."

A.D. 1072. Legend of two clerks of Nantes.

ignito cauterio perforavit, foramen nucis[1] avellanæ capax effi- ciens. Socio doloris magnitudinem clamore testante, "Hoc," inquit mortuus, "erit tibi quamdiu vixeris, et pœnarum "mearum grave documentum, et, nisi[2] neglexeris, salutis tuæ "singulare remedium. Quapropter dum potes muta habitum, "muta et animum, quo possis iram tui effugere Conditoris." Ad hæc verba vivo respondere nolente, mortuus eum oculo severiore perstrinxit, dicens; "Si dubitas, miser, converti, lege "litteras istas." Et simul cum verbo manum expandit tetris litteris inscriptam, in quibus Sathanas et omne contubernium infernorum omni ecclesiastico cœtui gratias emittit, quod cum in nullo suis voluptatibus deessent, cum tantum numerum subditarum sibi animarum suæ prædicationis incuria paterentur ad inferna descendere, quantum nunquam sæcula retro acta viderunt.[3] Et his dictis, imago defuncti disparuit. Tunc vivens, bonis suis omnibus per ecclesias et egenos distributis, Sanctum Melanum adiit, et habitum mutavit; omnes audientes admonens et videntes de subita conversione sua, ut dicerent; "Hæc "est mutatio dexteræ Excelsi." Malmesb. Gest. Reg. iii. 237, p. 407.

Ps. lxxvi. 11.

De ventilatione causæ inter ecclesias Cantuariensem et Eboracensem.

Settlement of the question of precedency between Canterbury and York.

Eodem anno apud Windleshoram ex præcepto Alexandri Papæ, rege etiam Willelmo annuente, in præsentia Huberti Romanæ ecclesiæ legati, ventilata est causa de primatu ecclesiæ Cantuariensis super ecclesiam Eboracensem. Ubi tandem antiquarum auctoritatibus scripturarum probatum est et ostensum, quod Eboracensis ecclesia debeat subjacere ecclesiæ Cantuariensi, et ipsius archiepiscopi, ut primatis totius Britanniæ, dispositionibus, in omnibus quæ ad Christianam pertinent religionem, fideliter obedire; ita quod si archiepiscopus Cantuariensis concilium cogere voluerit, ubicunque sibi utile visum fuerit, Eboracensis archiepiscopus cum omnibus suis suffraganeis et subjectis clericis sui præsentiam exhibeat, ejusque canonicis dispositionibus obediens existat. Benedictionem etiam episcopalem ab ipso debet accipere, et ei canonicam professionem, addito juramento, præstare. Huic igitur constitutioni consenserunt rex præfatus et Lanfrancus archiepiscopus Cantuariensis et Thomas archiepiscopus Eboracensis, cum prædicto cardinali et omnibus episcopis et abbatibus regni. Diceto, coll. 484, 485.

---

[1] *nucis*] micis, A. *avellanæ* is not in Malmesbury.

[2] *nisi*] nichil, A.

[3] *viderunt*] viderent, A.

Inde confecta est carta[1] quam qui desiderat intueri, legat historiam Britonum in actibus illius anni. A.D. 1072.

Quod rex Willelmus Cenomanniam subjugavit.

A. S. Chron. (Peterborough), a. 1073. Anno Domini MLXXIII. Rex Willelmus in Normanniam, factam jam rebellem, transiens in manu potenti, sibi Cenomanniam[2] subjugavit. Sed Angli in hac expeditione, urbes, vicos, et vineas cum frugibus depopulantes, omnem provinciam debiliorem simul et pauperiorem multo post tempore reddiderunt. Deinde bene omnibus ibi dispositis, ad Angliam transfretavit. William goes to Normandy and reduces Le Mans.

Sigebert, col. 216. In hoc siquidem anno, duobus annis magnis revolutis a quinto decimo anno Tyberii Cæsaris, omnia secundum cursum solis et lunæ concordant illi anno, quo baptizatus est Christus Jesus; id est, octavo idus Januarii, diè Epiphaniæ et die Dominica, initium jejunii Ejus in secunda feria, temptatio Ejus, Cf. Id. col. 213, a. 1063. decimo quinto kalendas Martii, feria sexta. Habet autem magnus annus cycli Paschalis decies novies annos viginti octo, qui simul juncti, faciunt annos quingentos triginta duos. Agreement of this year with that of our Lord's Baptism.

Annal. S. Stephani Cadomensis, p. 1017 (Duchesne). Eodem anno invaserunt monachi Sancti Audoeni Johannem archiepiscopum Rothomagensem, missam celebrantem in festivitate ejusdem sancti, cum armata manu virorum; unde judicatum est in concilio in eadem civitate congregato, præsidente rege Anglorum W[illelmo], monachos hujus criminis reos per abbatias carceribus retrudi et[3] perpetuam agere pœnitentiam super tam gravi delicto. John, archbishop of Rouen, attacked by the monks of S. Ouen.

(Not in Annal. S. Steph. Cadom.)

De scandalo in ecclesia exorto.

Vit. Pontif. Anno Domini MLXXIV. Gregorius sedit in cathedra Romana annis duodecim, mense uno, et tribus diebus, qui Hildebran- P. Gregory VII.

---

[1] This must mean the document headed "Quod Eboracensis archi- "episcopus et omnes sibi subjecti "Archiepiscopo Doroberniæ subi- "ciantur." Malmesb. Gest. Reg. iii. 298, p 474. See the Histor. Anglor. i. 17, and Madden's note on p. 18. C. has in the margin, "Vide apud "S. Albanum."

[2] *Cenomanniam*] Normanniam, A., an error (copied as usual in C. D.) which misled Paris himself. See the Hist. Angl. i. 18, and Madden's note.

[3] *et . . delicto*]. This sentence is not in the Annals of S. Stephen's, Caen, and it is not in the Historia Anglorum, where Paris has also inserted this extract. The extract is in D., not in C.

A.D. 1074. His removal of married priests from their offices.

dus vocatus antea fuerat. Iste Papa in synodo generali symoniacos excommunicavit, uxoratos sacerdotes a divino removit officio, et laicis missas eorum audire interdixit, novo exemplo et, ut multis visum est, inconsiderato judicio, contra sanctorum patrum sententiam, qui scripserunt, quod sacramenta quæ in ecclesia fiunt, baptisma, chrisma, corpus Christi et sanguis, Spiritu invisibiliter cooperante[1] eorundem sacramentorum effectum, seu per bonos seu per malos intra Dei ecclesiam dispensentur; tamen quia Spiritus Sanctus mystice illa vivificat, nec bonorum meritis amplificantur, nec peccatis malorum attenuantur. Ex qua re tam grave oritur scandalum, ut nullius hæresis tempore sancta ecclesia graviori sit schismate discissa, his pro justitia, illis contra justitiam agentibus; porro paucis continentiam observantibus, aliquibus eam causa lucri ac jactantiæ simulantibus, multis incontinentiam perjurio multipliciori adulterio cumulantibus; ad hoc, hac opportunitate laicis insurgentibus contra sacros ordines et se ab omni ecclesiastica subjectione excutientibus, laici sacra mysteria temerant, et de his disputant, infantes baptizant, sordido aurium humore pro sacro chrismate utentes[2] et oleo, in extremo vitæ viaticum Dominicum et usitatum ecclesiæ obsequium sepulturæ a presbyteris uxoratis accipere parvipendunt. Decimas etiam presbyteris debitas igne cremant, laici corpus Domini a presbyteris uxoratis consecratum[3] pedibus sæpe conculcant, et[4] sanguinem Domini voluntarie frequenter in terram effundunt. Diceto, col. 486.

De conspiratione magnatum contra regem Willelmum.

Conspiracy of Ralph of Wader.

His marriage with Emma, daughter of William Fitz-Osbern.

Eodem anno, comes Radulfus, cui rex Willelmus dederat Est Angliæ consulatum, consilio Weltheofi et Rogeri comitum, regem Willelmum a regno expellere moliuntur. Duxit enim Radulfus sororem præfati Rogeri comitis, in quibus nuptiis hanc proditionem facere conspirabant. Erat autem Radulfus ex matre Walensi et patre Anglico generatus, et, sicut diximus, instante die nuptiarum, utriusque partis amici in villa Norwicensi cum congregati fuissent, et post[5] refectionem lautissimam vino inebriati essent, cœperunt unanimiter in regis Hen. Hunt. vi. f. 211*b*. A.-S. Chron. (Peterborough), a. 1075.

[1] *cooperante*] operante, Diceto, and so also Sigebert.

[2] *utentes*] uentes, A.

[3] *consecratum*] consecratis, A. C., altered in the margin in D.

[4] *et*] om. O. W.

[5] *post . . . convenire*] not in the chronicles. Cf. Malmesb. Gest. Reg. iii. 255, p. 430. The mention of William's bastardy making him unfit to reign is in the speech given in Orderic. Eccles. Hist. p. 534 A. (Duchesne).

A. S. Chron. (Peterb.) a. 1075.

proditionem voce clamosa conspirare; asserentes hominem in adulterio natum tanto[1] regno talibusque viris præesse, rationi minime convenire. Erant hujus factionis complices Rogerus, Weltheofus, et Radulfus comites, plures episcopi et abbates, cum baronibus et bellatoribus multis, qui communiter ad regem Danorum nuntios dirigentes, auxilium ejus instantius flagitabant. Deinde Walensibus sibi confœderatis[2] unusquisque in sua potestate, igne accumulato, in villis regiis rapinis indulgebant. Sed castellani, qui castra regis custodiebant, cum populis provincialibus eis obviam venientes, ipsorum irritare propositum laborabant. Tunc rex Willelmus subito de Normannia rediens, Rogerum comitem cognatum suum et Weltheofum cepit, et vinculis constrictos sub carcerali custodia deputavit. Quod comes Radulfus cum cognovisset, ab Anglia tremebundus recessit. Deinde rex Willelmus ad Norwicum exercitum mittens, tamdiu uxorem Radulfi comitis obsedit in castello cum familia sua, quousque, deficientibus sibi alimentis, præstita cautione juratoria quod ab Anglia recederent, non denuo reversuri.[3] Walenses vero, qui præfatis interfuerant nuptiis, rex Willelmus quosdam luminibus jussit privari, quosdam in exilium cogi, nonnullos[4] vero fecit patibulo suspendi. Et his ita gestis, venerunt ex Dacia Cnuto filius Suani, et Hacon comes, cum navibus ducentis, armata manu repletis; sed audientes de fautoribus suis quod factum fuerat, retortis velis, ad Flandriam navigarunt, cum Willelmo congredi non audentes. Eodem anno[5] Editha regina, decimo quinto kalendas Januarii, apud Wintoniam migravit ad Dominum, et, jubente rege, apud Westmonasterium sepulta est, juxta virum suum regem Eadwardum.

A.D. 1074. Conspiracy of Ralph of Wader.

Its defeat.

p. 178.

Attempt of Cnut and Hakon, which fails.

Death of Q. Eadgyth.

[1] *tanto . . præesse*] ut tanto . . . præesset, C. D. O. W. A. has *ut* run through with a pen.

[2] *Walensibus sibi confœderatis*] hi speonan þa Bryttas heom to. Peterborough Chronicle, a. 1075 (p. 213 Earle).

[3] Sic, the faulty construction arising from an endeavour to improve on the chronicle.

[4] *nonnullos . . . suspendi*]. This which is not in the Peterborough Chronicle, may be derived from the Worcester Chronicle, "and sume "getawod to scande."

[5] Par. adds in the margin, "Immo "sequenti, scilicet MLXXV., secun- "dum alium historiographum, no- "nis Aprilis." It is in the text in C., omitted by D. I cannot identify the "alius historiographus." The wrong date is adopted by "Matthew of Westminster," and probably thence in the Bermondsey Annals, Ann. Mon. iii. p. 425.

A.D. 1075.

Quod comes Weltheofus capite privatur.

Execution of Waltheof.

Anno Domini MLXXV. Rex Willelmus præcepit Weltheofum comitem in Wintonia capite privari, et extra civitatem in bivio[1] sepeliri. Sed processu temporis, corpus ejus de terra levatur et sepeliendum cum magno honore Croilondiam deportatur. Diceto, col. 487.

Defeat of William at Dol.

Ac deinde rex ad Armoricanam Britanniam transiens, Dolense castrum obsedit. Sed rex Francorum hostiliter superveniens, omne eis subsidium vitale subtraxit.[2] Unde rex obsidione dimissa, in recessu suo milites multos et equos cum opibus ibidem amisit. Nec multo post reges præfati, licet[3] brevi tempore, in concordiam convenerunt. A.-S. Chron. a. 1076.

Cicely takes the veil at Fécamp.

Eodem anno, idem Willelmus, die sancto Paschæ, in ecclesia Fischanni filiam suam Ceciliam obtulit Deo consecrandam. Hen. Hunt. vi. f. 211*b*. Robert de Monte, p. 726.

Normandy ravaged by Robert.

Per idem tempus Robertus, Willelmi regis filius, cui idem rex antequam Angliam subjugaret Normanniam dederat coram Philippo Francorum rege, nunc, quia pater filio eam possidere non permittebat, Robertus[4] Franciam adiit, et auxilio ejusdem regis magnam frequenter in Normannia prædam agebat, villas comburebat, homines perimebat, et patri suo non modicam anxietatem et molestiam inferebat. Diceto, col. 487.

William wounded at Gerberoi.

Unde rex Willelmus, contra Robertum filium suum bellum agens, apud Gerberai[5] castrum Galliæ equo pulsus est, et Willelmus filius ejus vulneratus, et multi de sua familia interfecti; quapropter rex maledixit Roberto filio suo, quam maledictionem, antequam obiret, expertus est evidenter. Id. a. 1079.

Quod Norenses interfecerunt episcopum Dunelmensem.

Murder of Walcher, Bishop of Durham.

Eodem[6] quoque tempore, Walcherus Dunelmensis antistes, contra dignitatem pontificalem curis se immiscens sæcularibus, a Willelmo emit Northanhumbriæ comitatum. Et vicecomitis agens vices, ad laica[7] recedit judicia, atque ab omnibus provincialibus, tam nobilibus quam servis, insolenter extorsit pecuniam infinitam. Populus tandem, assiduis episcopi ac

---

[1] *in bivio* is an introduction of the compiler. Diceto has *in eodem loco.*

[2] *subtraxit*] subtegat, W. The words "omne . . . subtraxit" are peculiar to the compiler.

[3] *licet brevi tempore*] peculiar to the compiler.

[4] Sic, a careless repetition. See the alteration of the sentence in the Hist. Anglorum.

[5] *Gerberai*] Archenbrai, Par. Hist. Anglor. See Madden's note, i. p. 21.

[6] This account is peculiar to the compiler.

[7] *laica recedit*] laicare sedit, A. D. C. has *laicale.*

ministrorum ejus exactionibus ad extremam perductus inopiam, indignabatur valde, sese ad tam gravem redemptionem sine intermissione compelli. Unde provinciales communiter omnes ad secretum convenientes colloquium, decreverunt unanimiter, singuli et universi, ut occulte armati venirent ad placita comitatus, ad propellendas injurias, si necessitas immineret. Cumque paulo post ad placita consueta omnes comprovinciales, ut prælocutum fuerat, satis animose advenissent, et de diversis injuriis sibi justitiam fieri exegissent; episcopus nimis crudeliter respondit, quod de nulla injuria vel calumnia ipsis justitiam exhiberet, antequam sibi libras quadringentas monetæ optimæ numerassent. Tunc unus eorum pro omnibus loquens, licentiam postulavit ab episcopo, super exactione præmissa ut possent inde habere colloquium, quatinus habita deliberatione sibi quivissent consultius respondere. Igitur accepta licentia conferendi, cum paululum sese subtraxissent, unus ex illis, cujus arbitrium omnes expectabant, præcipitanter patria lingua dixit, "Sort[1] red, god red, slea ye the bissop." Qui unanimiter cuncti, verbo prolato, ad arma convolantes, episcopum crudeliter peremerunt et centum homines cum eo juxta flumen Thyne, ubi placita letifera ab episcopo tenebantur.

A.D. 1075. Murder of Walcher, bishop of Durham.

In hoc anno revoluti sunt duo anni magni a passione Domini.

Sigebert, col. 219.

Anno Domini MLXXVI., qui est annus decimus tertius primi decemnovenalis cycli in repetito anno magno Dionisii, duobus magnis annis a passione Domini revolutis, in quo omnia, quæ ad cursum solis et lunæ spectant,[2] anno Dominicæ incarnationis[3] concordant. Unde manifestum est, quod Dionisius non recte annos Domini cyclo suo annexuit.[4] Quia enim ab anno Domini quingentesimo trigesimo secundo cyclum suum ordinavit, intendit nimirum Christum fuisse natum anno secundo prioris magni anni; et per hoc hic annus, anno Dominicæ passionis concordans, debuit esse magni cycli annus non decimus tertius, sed tricesimus tertius; quia is[5] fuit annus passionis Domini. Et per hanc consequentiam solaris cursus et lunaris concordantes[6] evangelicæ veritati, Dionisius posuit nativitatem Christi viginti et uno annis[7] tardius quam debebat.

Agreement of this year with the year of the Incarnation.

---

[1] *Sort . . bissop*] schort . . . bischop, W. The Hist. Anglor. has *we* for *ye*. O. has *wse*.

[2] *lunæ spectant*] spectant lunæ, A.

[3] *incarnationis*] passionis, Sigebert.

[4] *annexuit*] annexivit, A.

[5] *is*] his, A.

[6] *concordantes*] om. W.

[7] *annis*] anno, A. O. W.

A.D. 1076. Earthquake. Frost. Waltheof beheaded.

Hoc anno, sexto kal. Aprilis, terra tremuit. Gelu a kal. Novembris usque ad medium Aprilis. Waldef dux decollatus est.

Sigebert, col. 220, a. 1081. Diceto, col. 487.

Paulus ecclesiæ Sancti Albani abbas efficitur.

Paul of Caen made abbat of S. Alban's. His works at S. Alban's.

Anno Domini MLXXVII. Paulus monachus Cadomensis, quarto kalendas Julii, ecclesiam beati Anglorum prothomartyris regendam suscepit;[1] qui eam in brevi, consilio Lanfranci[2] Cantuariensis archiepiscopi et auxilio, multipliciter ampliavit. Novam ecclesiam cum claustro et omnibus regularibus officinis eleganter construxit, ordinem in ea monachorum jam pæne collapsum reformavit, cœnobiumque in honorem beati martyris Albani constructum libris divinis et ornamentis multipliciter adornavit.

Cf. Par. Gesta Abbat. S. Albani i. 51, 52, 58.

Death of Herlwin. Phenomenon.

Eodem anno Herlewinus abbas Becci primus, vita decedens, felicem animam suo reddidit Creatori. Quo etiam anno, in die Palmarum, circa horam sextam sereno cælo stella ingens apparuit prope[3] solem.

R. de Monte p. 727. Sigebert, col. 219.

De schismate inter Papam et imperatorem.

Quarrel between Pope Gregory VII. and the emperor Henry IV.

Eodem anno Henricus imperator, collecto Warmaciæ viginti quatuor episcoporum et multorum concilio principum, decerni jubet omnia decreta et facta Gregorii Papæ, qui prius Hildebrandus dicebatur, debere irritari; ibique omne concilium præter paucos Hildebrandum abjurarunt. Hildebrandus e contra excommunicavit imperatorem, sub hoc obtentu, ut primates regni, quasi justa[4] ex causa, imperatori excommunicato contradicant. Tunc Hildebrandus, a sententia excommunicationis principibus relaxatis, ipsum etiam imperatorem in Longobardia sub falsa pace absolvit. Quo facto, omnes qui prius Hildebrandum abjuraverant, imperatorem abjuraverunt,[5] et Radulfum Burgundiæ ducem super se regem statuunt, missa ei corona a Papa, cui erat inscriptum,

Id.

p. 179.

Rudolph, of Swabia, duke of Burgundy, made king of Germany.

"Petra dedit Petro, Petrus diadema Radulfo."

Hunc Sigifredus, Maguntiæ archiepiscopus, in regem benedixit, et facta a Maguntinis contra eos seditione, Radulfus cum archiepiscopo noctu aufugit. Hildebrandus omnes imperatori

---

[1] In the margin a pastoral staff is drawn.

[2] *Lanfranci*] Lateranenci, W.

[3] *prope solem*] Added by the compiler.

[4] *justa*] juxta, W. A. had *juxta*, but has been altered.

[5] *abjuraverunt*] abjurant, W., as Sigebert; abjuraverint, A.

Sigebert, col. 219.

adversantes absolvit. Imperator tamen, Alpium aditibus contra se munitis ubique, omnibus eorum frustratis insidiis, per Aquileiam [venit] Radisponam, et ibi Radulfum hostiliter adorsus, compulit in fugam; et iterata expeditione Sueviam devastat.[1] A.D. 1077. Defeat of Rudolph.

De dedicatione ecclesiæ Becci.

Diceto, col. 487.

Anno Domini MLXXVIII. Ecclesia Becci decimo kalendas Decembris in honorem beatæ Mariæ dedicata est ab archiepiscopo Cantuariensi Lanfranco; cujus operis ipse post abbatem Herlewinum primum in fundamento lapidem projecit. Dedication of the church of Bec.

Quod rex Willelmus Walenses subjugavit, et Odonem episcopum incarceravit.

Hen. Hunt. vii. f. 212.

Anno Domini MLXXIX. Rex Anglorum Willelmus in Walliam duxit exercitum copiosum, et eam sibi subjugavit, et[2] a regulis illis homagia et fidelitates accepit. Odonem fratrem suum de[3] sua proditione accusatum cepit, et incarcerari præcepit. Eodem anno Turstinus abbas Glastoniensis turpe scelus commisit; tres enim monachos sub altari positos occidi fecit, et octodecim viros ita vulnerari[4] quod sanguis eorum ab altari super gradus et a gradibus in pavimentum profusus cucurrit. Reduction of Wales. Odo imprisoned. Turpe scelus.

Sigebert, col. 220.

Eodem anno imperator Henricus in Pentecosten, in concilio Maguntiæ habito, Wibertum Ravennæ urbis [archi]episcopum, Papam fore designat. Eodem anno Antiochia, caput Syriæ, capitur a paganis, cum tota provincia adjacenti et aliis regionibus multis. Anti-Papa. Loss of Antioch.

Imperator Henricus multos hostium stravit.

Id.

Anno Domini MLXXX. Hildebrandus Papa, qui et Gregorius, quasi sibi divinitus revelatum, prædixit, falsum regem hoc anno esse moriturum. Et verum[5] quidem prædixit, sed fefellit eum de falso rege conjectura, secundum velle suum interpretata super imperatore Henrico. Imperator enim Henricus contra Saxones gravi prælio congreditur, ubi regem falsum, scilicet Radulfum, cum multis Saxoniæ principibus interfecit. Prophecy of Gregory VII. Death of Rudolph of Swabia.

---

[1] *devastat*] devastavit, O. W. and the Hist. Anglor. Sigebert has *depopulatur*.

[2] *et . . accepit*] Introduced by the compiler.

[3] *de . . cepit*] Introduced by the compiler.

[4] *vulnerari*] vulnerati, A. O. W. have *viri* for *viros* and *vulnerati sunt*.

[5] *verum*] utrum W.

A.D. 1081.

Nota iterum terræ motum.

Council of Lillebonne. Earthquake.

Anno Domini MLXXXI. Willelmus Rothomagensis archiepiscopus tenuit concilium apud Lissebonam, præsente rege Willelmo cum principibus et episcopis multis. Eodem anno factus est terræ motus magnus cum gravi terræ[1] mugitu, prima noctis hora, sexto kalendas Aprilis. Robert de Monte, p. 727. Sigebert, col. 220.

Marianus Scotus cronica sua hucusque digessit.

Marianus Scotus.

Anno Domini MLXXXII. Marianus Scotus, a Nativitate Christi cronica sua incipiens, usque ad hunc annum perduxit, multum laborans ut errorem de annis Domini corrigeret, qui in cyclo Dyonisii invenitur, sicut visu clarum est, hinc positis annis Domini ab eo secundum cyclum Dyonisii, altrinsecus juxta veritatem evangelii. Id., col. 221.

Matildis regina defungitur.

Death of queen Matilda.

Anno Domini MLXXXIII. Matildis regina, Baldewini comitis Flandrensis filia, et uxor Willelmi regis Anglorum, diem clausit supremum, et apud Cadomum in monasterio sanctimonialium, quod[2] ipsa construxerat, honorifice traditur sepulturæ; matrona admodum nobilis et religiosa, de cujus largiflua liberalitate sancta lætatur ecclesia. R. de Monte, p. 727. Malm. G. R. iii. 273, p. 453.

The survey.

Eodem tempore rex Willelmus misit justiciarios per omnes Angliæ comitatus, et inquirere fecit quot acræ vel jugera terræ uni aratro sufficerent[3] per annum in singulis villis, et quot animalia possent sufficere ad unius hydæ culturam. Fecit etiam inquiri de urbibus, castellis, villis, vicis, fluminibus, paludibus, sylvis, quem censum redderent per annum, et[4] quot milites essent in unoquoque comitatu regni. Quæ omnia in scriptum redacta,[5] et ad Westmonasterium[6] delata, in thesauris regum usque hodie reservantur. Deinde de uno quoque aratro, id est hyda terræ, totius regni sex solidos cepit argenti. Hen. Hunt. vi. f. 212. Id.

---

[1] *terræ*] om. W.

[2] *quod . . sepulturæ*] Added by the compiler. The next sentence is from Robert de Monte. Cf. also Chron. S. Steph. Cadom., a. 1083, col. 1018 (Duchesne).

[3] *sufficerent*] sufficienter, A. C. D. has been corrected.

[4] *et . . regni*] Added by the compiler. Florence has "quot feudatos "milites," a. 1086, ii. p. 18.

[5] *redacta*] redactata, W., and so O., but it has been corrected.

[6] *Westmonasterium*] regem, Hen. Hunt.

De schismate inter ecclesiam Romanam et imperatorem. A.D. 1084.

Sigebert, col. 221.

Anno Domini MLXXXIV. Romani imperatorem Henricum receperunt, et a papatu abjudicatur eorum judicio Hildebrandus. Cujus [1] loco Wibertus Ravennensis urbis archiepiscopus in sedem Apostolicam inthronizatur, et Clemens nominatur; ac juste omnes Hildebrandum fuisse depositum conclamant, tanquam læsæ majestatis reum, qui contra imperatorem alium ordinavit. Illis autem qui contra sentiebant reclamantibus, asserunt paucorum et laicorum judicio Papam amoveri non posse; et, quod gravius est, in loco viventis episcopi non debere alium ordinari. Henricus tamen in imperio restitutus est, et a Papa Clemente benedicitur patricius Romanorum. Eodem quoque anno Cassinensium abbas Desiderius contra Clementem Papa efficitur, sed cito post moritur morbo dissinterico dissolutus.

The Antipope Guibert, archbishop of Ravenna.

Pope Victor III.

Id., col. 223, a. 1086.

Malmesb. Gest. Reg. iii. 253, p. 427.

(Not in Malmesb.)

Ipso[2] quoque eodem anno Waltheof decollatus est, rege Willelmo procurante, comes amplæ et præclaræ prosapiæ antiquorum Anglorum; nervosus lacertis, robustus pectore, toto tamen procerus corpore, filius Siwardi magnificentissimi comitis, quem Digtra Danico voculo, id est fortem, cognominabant. Hunc præ omnibus habebant Dani, quasi principales regni inimici, formidabilem. Croylandi vero sepultus est.

Execution and character of Waltheof.

Diceto, col. 487.

Hen. Hunt. vi. f. 212.

Eodem anno rex Anglorum Willelmus in Pentecosten apud Westmonasterium Henricum filium suum juniorem cingulo militari donavit. Deinde cepit homagia hominum totius Angliæ, et juramentum fidelitatis cujuscunque essent feudi vel tenementi, et extortis magnæ[3] pecuniæ copiis de quibuscunque aliquam poterat invenire causam juste sive injuste, in Normanniam transfretavit.

Henry knighted.

Homage to William.

His extortions.

De afflictione misera gentis Anglorum.

Hen. Hunt. vi. f. 212.

Anno Domini MLXXXV. Cum jam Domini voluntatem super Anglorum gentem Normanni complevissent, nec vix aliquis princeps de genere Anglorum supercesset in regno, omnesque in mœrorem et servitutem redacti fuissent, ita ut Anglicum

Sufferings of the English.

[1] *loco*] also omitted in W. It is obtained from the Hist. Anglor. Sigebert has *et* for *cujus*.

[2] This insertion is in C., but not in D.

[3] *magnæ*] Sic MSS. The Hist. Angl. has *maximæ*. Hunt. has *magni thesauri*.

A.D. 1085. vocari foret opprobrio, pullulaverunt in Anglia thelonea iniqua et consuetudines pessimæ; et quanto magis principes loquebantur de recto et justitia, tanto major fiebat injuria. Qui justitiarii vocabantur, omnis [in]justitiæ fuerunt auctores. Qui cervum caperet vel capreolum oculis privabatur;[1] nec fuit qui murmuraret. Amabat enim ferus rex[2] feras, ac si esset pater ferarum. Nefando[3] prorsus usus consilio, hoc egit, ut ubi ante vel humana erat in villis conversatio, vel in ecclesiis divina fervebat veneratio, nunc ibi cervi et omne genus ferarum petulanter discurrunt. Unde pro vero asseritur, quod per triginta et eo amplius miliaria terra frugifera in saltus sit redacta et lustra ferarum. Ad castra quoque construenda rex antecessores suos omnes superabat. Normannia sibi hæreditario jure pro- venerat, Cenomanniam armis adquisierat, Brittanniam Armoricanam acclinem sibi fecerat, in Anglia solus regnabat, Scotiam et Walliam subjugabat; pacis autem tantus amator[4] erat, quod puella auro[5] onusta impune posset totam pertransire[6] Angliam.

Hen. Hunt. f. 212.

Id. f. 212*b*.

Tyranny of William.

Malm. G. R. iii. 275, p. 455.

Diceto, col. 488.

Hen. Hunt. vi. f. 212*b*.

p. 180.

His power.

Episcopatus Dorkecestrensis ad Lincolniam transfertur.

Rex Willelmus paulo ante Remigio Fiscamni monacho dederat Dorkecestriæ præsulatum; sed episcopo valde displicuit, quod urbs illa modica erat, cum in eodem episcopatu civitas Lincoliæ sedi episcopali dignior videretur. Mercatis igitur in ipso montis vertice prædiis, ecclesiam ibidem construxit. Et licet Eboracensis archiepiscopus locum et civitatem ad suam diœcesim assereret pertinere, assertiones ejus Remigius parvipendens, opus inchoatum non segniter peregit, peractumque[7] clericis doctrina et moribus probatissimis decoravit. Erat quidem statura parvus, sed corde magnus; colore fuscus, sed non operibus;[8] de regia quoque proditione fuit aliquando accusatus, sed quidam famulus ejus igniti judicio ferri dominum purgans,

Id.

The see of Dorchester removed to Lincoln.

---

[1] *oculis privabatur*] So altered by Par. from *oculi eruebantur ei*, which A. W. have; *oculis eruebantur vel privabatur ei*, C.; *oculis eruebantur ei*, D.

[2] *ferus rex*] An insertion of the compiler, from R. de Monte.

[3] *Nefando . . discurrunt*] This is enlarged from Huntingdon's "Ecclesias et villas eradicari, gentem extirpari et a feris fecit inhabitari."

[4] *amator*] author, Hunt., and so Diceto, and Robert de Monte.

[5] *auro*] om. W.

[6] *pertransire*] om. W.; ins. in A. by Paris.

[7] *peractumque*] paratumque, O. W.

[8] *non operibus*] operibus nitidus, O. W. The scribe of A. had left out *nitidus*, and Paris inserts *non* above the line. Hunt. has *venustus*.

Hen. Hunt. vi. f. 212*b*. regio amori restituit, et maculam dedecoris pontificalis[1] detersit. A.D. 1085. Hoc auctore, hoc tempore, his de causis incepta est ecclesia moderna Lincolniensis. Lincoln church.

Rex Willelmus duo cœnobia fundavit.

Sigebert, col. 223. Anno Domini MLXXXVI. Nimia aquarum inundatio multis in locis periculo fuit et damno; ita quod rupes multæ liquefactæ plures obruerent sua ruina villas. Circa eosdem dies rex Willelmus duo cœnobia fundavit; unum in Anglia in honorem Sancti Martini apud Hastingum, quod de Bello nuncupatur, ubi consertum legitur prælium inter ipsum [et] Haroldum. Quo in loco monachis institutis, ut[2] pro anima regis Haroldi et aliorum ibidem occisorum divina celebrarent, constituit, cœnobiumque illud congruis possessionibus ampliavit. Aliud monasterium in Normannia apud Cadomum construxit, quod in honorem Sancti Stephani prothomartyris consecratum, prædiis opportunis et donariis magnificis insignivit. Ex regina Matilda liberos multos generavit, Robertum scilicet, Ricardum, Willelmum, et Henricum; quorum primogenitus Robertus,[3] adhuc patre vivente Normanniam negari moleste ferens, in Italiam abiit ira succensus, ut filia[4] Bonefacii Marchionis sumpta, adversaretur patri, partibus illis adjutus; sed hac petitione frustratus, Philippum Francorum regem contra patrem suum excitavit. Quare ipsius benedictione et hæreditate cassatus,[5] Anglia post mortem patris sui caruit, ducatu Normanniæ vix retento. Ricardus magnificus et bonæ indolis adolescens, primævæ florem juventutis acerba morte[6] prævenit. Tradunt enim ipsum in nova foresta cervos insequentem morbum letalem incurrisse, in loco videlicet quem rex pater ejus, destructis villis, ut supra dictum est, et ecclesiis subversis, in silvam redegerat densissimam et habitaculum bestiarum. Filiæ ipsius quinque erant, quarum Cecilia Cadomi abbatissa fuit; Constantia comiti Britanniæ Alano erat in conjugium data; tertia nomine Adala, Stephani Blesensis comitis uxor,[7] viro[8] tandem defuncto, apud Mercenniacum sanctimonialis habitum suscepit; quartæ quæ Haroldo

Malmesb. Gest. Reg. iii. 267, pp. 446, 447. A.-S. Chron. a. 1087. Malmesb. p. 447. Severe floods. Foundation by William of Battle abbey, and St. Stephen's, Caen.

Id., iii. 273, 274, pp. 453, 454. His children.

Id. iii. 275.

Id. iii. 276.

---

[1] *dedecoris pontificalis*] dedecori pontificali, O. W., as Hunt.

[2] *ut . . celebrarent*] Added by the compiler. Hunt., f. 211 *b*, has *pro defunctis suis.*

[3] *Robertus*] om. W.

[4] *filia*] filiam, A. O. W.

[5] O. W. ins. *amissis primogenitis.*

[6] *morte*] mors, O. W.

[7] O. W. ins. *quæ peperit Stephanum postea regem Anglorum.*

[8] *viro tandem defuncto*] noviter, Malmesb.

A.D. 1086. post Anglorum regi promissa fuerat, ut prædiximus, et quintæ quæ Aldefonso Galiciæ regi jurata,[1] nomina penitus non audivi. Rex præterea Willelmus in adolescentia prima castitatem adeo respexit, ut publice diceretur ipsum in femina[2] nihil posse. Veruntamen ex procerum sententia matrimonio addictus, ita se habuit ut pluribus annis nullius probri suspicione notaretur. Subjectis humilis apparebat et facilis, inexorabilis erat rebellibus.[3] Diebus singulis Missæ assistebat, matutinos hymnos et vespertinos diligenter cum[4] horis regularibus audiebat. Et hæc de moribus ejus dicta sufficiant. Malmesb. G. R. iii. 276.

His character. Id. iii. 273, p. 453.

Id. iii. 267, p. 446.

Death of Pope Gregory VII. Eodem anno Gregorius Papa, qui et Hildebrandus, apud Salernum moritur, et moriens, cardinalibus advocatis, confessus est se valde peccasse in cura pastorali, et suadente diabolo, contra humanum genus iram Dei et odium concitasse. Successit ei in cathedra Romana Clemens,[5] paucis diebus; et eo defuncto Cassinensium abbas Desiderius successit, et Victor nuncupatur. Sigebert, col. 222.

Cf. Id. coll. 221, 223.

Pope Victor III.

Rex Willelmus tres dedit episcopatus.

Three sees filled up. Anno Domini MLXXXVII. Rex Anglorum Willelmus in Natali Domini curiam suam apud Gloverniam tenens, tribus capellanis suis, Mauricio scilicet Londoniensem, Willelmo Norwicensem, Roberto Cestrensem dedit præsulatum.[6] Eodem anno obiit Wiscardus dux Apuliæ, et successerunt ei duo filii ejus, Rogerus et Boamundus. Hoc etiam anno, Venetianis meditantibus auferre corpus Sancti Nicholai a Myrrea Liciæ civitate a Turcis desolata, præoccupaverunt eos cives Barenses numero quadraginta septem, ab Antiochia[7] Myrream venientes; qui a quatuor monachis tantum ibidem inventis ostendi sibi sancti tumbam extorserunt. Qua confracta, ossa Sancti Nicholai in olei liquore natantia numero integro extraxerunt, et Barim cum gloria detulerunt. Facta est autem hæc translatio anno Diceto, col. 487.

Death of Robert Guiscard. Malmesb. G. R. iii. 262, pp. 439, 441.

The relicks of S. Nicholas translated to Bari. Sigebert, col. 223.

[1] Sic, the verb being omitted by the compiler abridging Malmesbury. The Hist. Angl. inserts *extitit;* D. ins. *fuit.* "Nomina penitus non "audivi" is put instead of Malmesbury's "duarum nomina excide-"runt."

[2] *femina*] feminam, W.

[3] *rebellibus*] rebellis, A.W.; *bus* is written in the margin with a style in A.

[4] *cum horis regularibus*] Added by the compiler.

[5] This Clement must be the anti-Pope, Guibert of Ravenna, who, by a careless copying of Sigebert, is given as Gregory's successor, though he was correctly copied above, a. 1084.

[6] *præsulatum*] præsulatus, O. W.

[7] *Antiochia*] Antiochiam, A.

Sigebert, col. 223. septingentesimo[1] quadragesimo quinto a depositione ejusdem sancti pontificis Nicholai. A.D. 1087.

De Berengario hæresiarcha.

Malmesb. Gest. Reg. iii. 284, p. 462. Eodem tempore Berengerus Turonensis archiepiscopus[2] prolabitur in hæreticam pravitatem. Hic panem et vinum in altari posita, post consecrationem sacerdotis, verum et substantiale corpus Domini esse, sicut sancta et universalis ecclesia prædicat, denegabat. Itaque scatebat omnis Gallia ejus doctrina, per egenos scholares, quos cotidianis stipendiis sustentaverat, divulgata. Unde Papa Leo, qui[3] Victori successerat, soliditati ecclesiæ catholicæ providens, Vercellis concilium statuit contra ipsum, ubi tenebras[4] nebulosi erroris ejus evangeliorum testimoniorum fulgore detersit.[5] Sed licet[6] primum juventutis calorem aliquarum hæresium defensione infamaverit, ævo maturiore tamen ita resipuit, ut sine retractatione a quibusdam sanctus habeatur, in multis operibus bonis, et maxime humilitate et elemosinarum largitione approbatus. Account of Berengar.

De inventione sepulcri Walwenii.

Id. iii. 287, p. 466. Hoc tempore, in provincia Walliarum quæ Ros vocatur, inventum est Walwenii sepulchrum, qui fuit Arturi magni regis Britonum ex sorore nepos, super ripam maris, longitudinem habens quatuordecim pedum. Regnavit enim in ea parte Britanniæ quæ hucusque Walweitha vocatur, vir in militia et in omni civilitate famosissimus, sicut superius, ubi de gestis Britonum tractatum est, constat luculenter expressum. Discovery of the tomb of Walwen (Gawaine).

De morte[7] Willelmi regis Anglicæ primi, et de coronatione Willelmi Rufi.

Id. iii. 281, p. 459. Eodem anno rex Anglorum Willelmus in Normannia moram faciens, aliquantulum se continuit ab inimicitiis cum rege Francorum contractis; cujus rex Francorum Philippus abutens patien- Quarrel of William with Philip I.

[1] *septingentesimo*] septuagesimo, C. D.

[2] *archiepiscopus*] hæresiarcha, Malmesb.; *archiepiscopus* is an error. See Cox's note [4], Wendover, ii. 27.

[3] *qui Victori successerat*] Introduced erroneously by the compiler.

[4] *tenebras*] tenebrosas, A. W.

[5] *detersit*] decressit, C.

[6] C. has *juxta* after *licet* (in the margin), and below, *infamatus fuerit* for *infamaverit*.

[7] At the foot of the page are the shield and crown of William reversed, and above "Moritur Willelmus conquestor Angliæ."

A.D. 1087. tia, opprobriose fertur dixisse, "Rex," inquit, "Anglorum jacet Malmesb. G. R. iii. 281, p. 459. Id. iii. 282.
"Rothomagi, cubile fovens more paturientium feminarum.
p. 181. "Sed[1] cum post partum sese[2] purificaturus ad ecclesiam exierit,
His invasion of France. "centum milia candelas cum eo veniam oblaturus." His igitur et his similibus rex conviciatus, adveniente mense Augusto, quando segetes in agris, botri in vineis, et poma in viridariis copiam sui ostendunt, coacto exercitu copioso, Franciam infestus[3] aggrediens, omnia conterit, omnia populatur. Nihil erat quod animum commoti regis placaret, ut injuriam contumeliose acceptam multorum dispendio mitigaret. Postremo
Mantes burnt. Maantum[4] civitatem injectis ignibus concremavit, succensa illic Sanctæ Mariæ ecclesia cum duabus reclusis, quæ nec in tali necessitate putarunt suas fore ædiculas deserendas. Quo actu exhilaratus rex, dum suos incitat ut ignibus adiciant pabulam, prope flammas accedens, ignium calore et autumnalis
William's illness and wound. æstus inæqualitate morbum incurrit. Auxit præterea ægritudinis ejus molestiam, quod præruptam fossam equus regis transiliens, interiora[5] dirupit insidentis. Quo nimirum dolore acriter afflictus, Rothomagum remeavit. Cum languor per dies ingravesceret, excipitur lecto, morbi necessitate compulsus. Consulti[6] medici urinæ inspectione mortem citissimam[7] prædixerunt. Resumpto tamen paulisper spiritu, quæ Christiani sunt in confessione et viatico executus est; Normanniam filio suo Roberto, Angliam Willelmo Rufo, possessiones maternas cum thesauris Henrico legavit. Vinctos suos omnes liberari a carceribus et solvi, thesauros efferri et ecclesiis dispertiri præcepit. Numerum pecuniæ sufficientem ad reparationem basilicæ Sanctæ Mariæ nuper crematæ assignavit. Ordinatis
Moritur Willelmus rex primus. Coronatur Willelmus Rufus. igitur rite rebus omnibus, octavo idus Septembris decessit, anno regni sui vigesimo secundo, ducatus vero quinquagesimo secundo, vitæ suæ quinquagesimo nono, Dominicæ incarnationis MLXXXVIII. Corpus defunctum Cadomum per Secanam delatum Id. iii. 283, p. 461.
magna ibi prælatorum frequentia traditur sepulturæ. Robertus filius ejus primogenitus, tempore quo pater defunctus est, contra patrem in Francia rebellavit. Willelmus Rufus, antequam

---

[1] This second part of the speech, which really belongs to William, is altered to make it possible to have been said by Philip. See Coxe, Wendover, ii. 28, note [3].

[2] *partum sese*] sese partum, A.

[3] *infestus*] infestis, A.

[4] *Maantum*] maritum, A.

[5] *interiora*] So Par. above the line, for *interranea*, which A. O. W. have, following Malmesbury. C. D. have *interiora*.

[6] *Consulti*] Consultus, A.

[7] *citissimam*] certissimam, W., and so A., but Par. has altered it. Malmesbury has *certam*. C. D. have *citissimam*.

Malmesb. Gest. Reg. iii. 283, p. 461.

pater expirasset, ad Angliam transfretavit, utilius sibi ducens in posterum, quam paterni corporis exequiis interesse. Solus Henricus ex liberis omnibus intererat, qui militi cuidam, ad cujus patrimonium locus ille, in quo corpus regis sepultum fuerat, avito jure spectabat, minacem militis calumniam compescens, centum contulit libras argenti. Porro in Angliam Willelmus, in pecunia dispergenda[1] nec segnis neque parcus, omnem thesaurum patris Wintoniæ accumulatum in lucem proferens, monasteriis aurum, ecclesiis parrochianis[2] argenti solidos quinque, unicuique provinciæ[3] libras centum egenis dividendas misericorditer assignavit. Patris etiam sepulturam processu temporis ingenti congerie auri et argenti cum splendore gemmarum perspicue adornavit.

A.D. 1087. Burial of William I. His treasure at Winchester.

Id. iv. 305, p. 486.

Et his ita gestis, mox Willelmus volentibus omnium provincialium animis acceptus,[4] totam Angliam pro suo libitu subjugavit, et claves thesaurorum ubicunque suscepit. Accessit etiam favori ejus archiepiscopus Lanfrancus, eo quod illum nutriverat et militem fecerat, patre adhuc vivente. Quo auctore, in die sanctorum martyrum Cosmæ et Damiani Angliæ diadema adeptus, reliquum hyemis tempus favorabiliter transegit.

Reception of William II. He is crowned Sept. 27.

Hen. Hunt. vii. f. 213.

Veruntamen nobiles regni fere omnes non sine perjurio in Willelmum regem jam coronatum bella moventes, et Robertum fratrem ejus primogenitum in regnum adoptantes, in suis quisque provinciis debacchatur.

Rising of the nobles against him.

A.-S. Chron. a. 1087.

Eodem anno Saraceni Hyspani, in Christianos efferati, mox ab Aldefonso rege Galiciæ ad sua redire compulsi, quasdam urbes, quas olim tenuerant, amiserunt. Hoc denique tempore rex Danorum Cnuto a suis interemptus est.

Defeat of the Saracens by Alphonso VI. Murder of Cnut IV.

De conspiratione magnatum contra regem Willelmum.

Id. Malmesb. Gest. Reg. iv. 306, p. 486.

Anno Domini MLXXXVIII. Hoc anno creditur fundata esse ecclesia cellæ de Beuwer.[5] Cum rex Willelmus ad Natale Domini curiam suam Londoniis tenuisset, postea in initio veris bellum contra Odonem patruum suum movit episcopum Baiocensem. Nam cum ille solutus a vinculis Robertum nepotem suum in ducatu Normanniæ confirmasset, Angliam venit, et

The cell of Belvoir founded. Conspiracy against William II.

---

[1] *dispergenda*] So Par., C. D. A. had *disperienda*. *dispertienda*, W.

[2] *parrochianis*] agrestibus, Malmesb.

[3] *provinciæ*] pago, Malmesb.

[4] At the foot of the page are the shield and crown of William II., with "Creatur Willelmus Rufus in "regem" above.

[5] *i.e.* Belvoir in Leicestershire. See the Gesta Abbatum, i. pp. 55, 57.

A.D. 1088. accepit ex dono regis Cantiæ comitatum; sed cum omnia non pro suo arbitratu, ut olim, in regno disponi videret, livore percussus, a rege descivit, et multos eodem susurro in Anglia maculavit. Roberto fratri regnum competere dixit, qui juveniles stultitias multis jam laboribus mitigarat; Willelmum delicate nutritum affirmat, tam animo quam vultu esse ferocem, pectore tumidum, omnia contra jus et fas temere fore moliturum. In[1] brevi asserit futurum, ut honores jam dudum multis sudoribus adquisitos amittant. Hæc idem Odo, hæc Rogerus de Monte Gomerico, hæc dixerunt Gaufridus Constantiniensis præsul, cum comite Northumbrensium Roberto, et alii plures, qui omnes primo clam, et post palam, missis epistolis, frequentabant. Willelmus etiam Dunelmensis episcopus, quem rex Willelmus justiciarium fecerat,[2] in eorum perfidiam conspirarat. Itaque Odo prædam ingentem ad Rovense castrum comportabat, regios in Cantia fiscos devastans, et maxime terras archiepiscopi Lanfranci, eo quod a primo rege Willelmo consilio ejus se conjectum in vinculis asserebat. Nam cum olim Willelmus rex senior coram Lanfranco conqueretur, se ab Odone fratre suo et episcopo deseri, "Tu," inquit Lanfrancus, "apprehende illum et vinci." Et rege respondente quod clericus esset et episcopus, respondit archiepiscopus, "Non episcopum," ait, "Baiocensem capies, sed "Cantiæ comitem custodies." Quod et factum. Igitur Gaufridus Constantiniensis antistes cum nepote Roberto[3] Bathoniam et Berkeleiam depopulans, in pago Wiltensi manubia apud Bristollum comportabat. Rogerus de Monte Gomerico, armatos cum Walensibus a Scrobesberia dirigens, Wigorniensem pagum prædabatur. Sed cum Wigorniam infestus venisset, regii milites benedictione beati Wlstani episcopi, cui castri custodia commissa fuerat, freti, multis hostium captis et interfectis, pauci multos turpiter effugarunt. Hugo[4] Bigod apud Norwicum et Hugo de Grantemenil apud Leircestram[5] suis quisque partibus rapinis indulgebant.

Malmesb. Gest. Reg. iv. 306, p. 486.

Lanfranc's lands wasted by Odo.

Various counties ravaged.

Defence of Worcester.

---

[1] *in . . futurum*] om. W., though in O.

[2] *quem rex W. justiciarium fecerat*] quem rex a secretis habuerat, Malmesb.

[3] *Roberto*] Introduced by the compiler. This is Robert of Mowbray, earl of Northumberland.

[4] *Hugo*] A careless error. Malmesbury has *Rogerius*.

[5] *Leircestram*] Lancestram, C.

Quomodo rex Willelmus in desertores suos vexilla direxit et arma. A.D. 1088.

Malmesb. Gest. Reg. iv. 306, p. 488.

Videns igitur rex Willelmus omnes[1] pæne regni proceres in una rabie conspiratos, Anglos fortes et probos invitavit, quibus bonas leges et tributorum levamen liberasque pollicens venationes, sibi ad fidele servitium obligavit; nec minori astutia, Rogerum de Monte Gomerico secum equitantem[2] circumvenit, dicens se libenter regno cessurum, si sibi et aliis, quos pater tutores sui reliquerat, utile videretur. Si velint, pecunias vel possessiones pro suo arbitrio accipiant, et prorsus quæcunque voluerint in regno pro beneplacito suo disponant; tantummodo videant ne periclitetur judicium proditoris.[3] Quod si de se judicaverit contemnendum, exemplum caveant de se ipsis, præcipue cum idem se regem qui comites constituit illos. His verbis comes Rogerus convictus, qui primus post Odonem hujus factionis signifer fuit, primus omnium pœnitentia[4] ductus defecit. Continuo igitur rex in desertores suos profectus, castella patrui sui Odonis episcopi, Tunebregge scilicet et Pevenesel, confregit, et ipso episcopo in posteriori intercepto, vinculis[5] mancipavit, et ad castrum Rofense illum ducentes, regii milites ab inclusis ingressum requirunt; addunt etiam hoc dominum suum velle, hoc regem absentem jubere. Erat autem tunc in castro illo tota fere juventutis Angliæ et Normanniæ nobilitas, tres scilicet filii comitis Rogeri, et Eustachius comes Bononiæ junior, cum aliis multis quos nominatim[6] prætermitto. Inclusi vero extra de muro prospicientes, vultum episcopi cum militum verbis non convenire conjectant; unde ocius apertis valvis exeuntes, omnes cum episcopo milites regios in castellum vinctos reducunt. Sed rumor facti ad regem cito perlabitur, qui iram intra conscientiam revolvens, stipendiarios[7] suos Anglos congregat, jubet ut compatriotæ ad[8] obsidionem veniant, nisi velint sub nomine Nithing, quod Latine nequam sonat, remanere. Angli siquidem, qui nihil miserius æstimant quam hujusmodi dedecore vocabuli notari, catervatim ad regem

Acts of William against the rebellious nobles.

p. 182.

Reduction of Rochester Castle.

[1] *omnes pæne regni proceres*] Normannos pæne omnes, Malmesb.

[2] *equitantem*] equitant, A. D. W. O. has *equitantem*, and so C., altered from *equitant*.

[3] *proditoris*] Sic A. for *genitoris* O. W. have *genitoris*.

[4] *pœnitentia ductus*] Introduced by the compiler.

[5] *vinculis mancipavit*] Added by the compiler. The next sentence is abridged from Malmesbury.

[6] *nominatim prætermitto*] infra curam nostram existimo, Malmesb.

[7] *stipendiarios*] Added by the compiler.

[8] *ad*] ab, A. C. D. has been altered to *ad*.

A.D. 1088. confluunt, invincibilem exercitum congerentes. Nec inclusi diutinam obsidionem ferre prævalentes, castellum regi reddiderunt. Odo igitur episcopus, secundo captus, Angliam perpetuo abjuravit. Episcopum Dunelmensem rex, præteritæ[1] amicitiæ verecundia ductus, liberum abire permisit; qui mox ad Normanniam transfretavit, cæteris omnibus in fide receptis. Denique inter has obsidionis moras, ministri regis mare custodientes, quosdam, quos dux Robertus in auxilium prædictorum[2] miserat scismaticorum, partim[3] cæde et partim[3] naufragio oppresserunt. Quorum quidam fugam meditantes vento destituuntur, et sic ludibrio Anglis sibique exitio extiterunt. Nam ne vivi caperentur, ultro sese fluctibus submerserunt. Malmesb. Gest. Reg. iv. 306, p. 489.

Odo and William, bishop of Durham, leave England.

De quodam divite a muribus devorato.

Anno Domini MLXXXIX. Odo ex monacho Cluniacensi episcopus Ostiensis effectus, contra Clementem[4] Papam et Henricum imperatorem fit Papa, et Urbanus vocatur. Hujus Papæ temporibus Alemannicus[5] comes quidam, Henrici imperatoris persecutor gravissimus, cum quodam die tristis ad mensam resideret, ministrantium stipatus catervis, ita repente a muribus est circumvallatus, ut[6] nusquam sibi diffugium appareret. Tantus enim erat illarum numerus bestiolarum, ut in regione nulla tot crederes abundare. Itaque famuli cum fustibus et baculis qui ad manus veniebant, cum muribus occurrissent, diu in illis sævientes, nihil penitus profecerunt, quin dominum solum dentibus terribili quodam corrosu laniarunt. Et quamvis a ministris magno conatu baculis percuterentur et fustibus, nulli tamen damnum inferebant, quia nec ipsas tangere bestiolas aut lædere potuerunt. Tandem a servientibus longius ad pelagum delatus, et in eum navi devectus, murium sic violentiam non evasit. Nam illico tanta bestiolarum multitudo inundavit in pelago, ut navis tabulata corrodens, perforaverit, et certum naufragium aqua per rimas ingrediens minaretur. Sed famuli hæc videntes, puppem ad litus celeriter retorquebant; sed mures antequam navis ad terram venientes, miserum illum in aridam devectum invaserunt. Qui mox totus a bestiolis illis dilaceratus, horrendam earum famem in momento refecit. Sigebert, col. 224. Malmesb. Gest. Reg. iii. 290, p. 468.

Pope Urban II.

Legend of a German count devoured by rats.

---

[1] *præteritæ*] So O.; pretente, A. D. W. C. has been altered to *preterite*.

[2] *prædictorum miserat scismaticorum*] perfidorum miserat, Malmesb.

[3] *partim*] parum, W.

[4] *Clementem*] Guicbertum, Sigebert.

[5] *Alemannicus . . . gravissimus*] quidam ex adversariis ejus, Malmesbury.

[6] *ut*] et, W.

De morte Lanfranci Cantuariensis episcopi. A.D. 1089.

Robert de Monte, p. 729.

Eodem anno obiit Lanfrancus Cantuariensis archiepiscopus ix. kal. Aprilis.[1] Qui inter cætera quæ fecit pietatis opera, majorem ecclesiam Christi Cantuariensem renovavit, officinas monachorum fabricavit, dignitates ecclesiæ, quæ antecessorum suorum incuria deciderant, reformavit, terras multas quæ ablatæ fuerant revocavit, viginti quinque maneria monasterio restituit sæpedicto, xenodochia vel ptochotrophia[2] duo extra civitatem construxit, quibus de suo sufficienter annuos redditus assignavit. Ecclesiam Rofensem restauravit, et in ea monachum Becci, Hernostum, episcopum ordinavit. In cujus consecratione versus iste inventus est super altare: "Cito proferte stolam pri- S. Luc. xv. 22. "mam," etc. Quod cum vidisset[3] archiepiscopus, prædixit eum cito moriturum. Nam ei in episcopatu anno nondum completo decedenti successit Gundulfus Beccensis monachus, qui perseveravit usque in tempora Henrici regis. Abbatiam beati Albani, Anglorum prothomartyris, ad statum reduxit. Angliam rege absente custodivit; lectioni assidue vacavit; libros Veteris ac Novi Testamenti, scriptorum vitio corruptos, corrigere studuit, cujus emendationis luce tam Anglorum ecclesia quam Gallorum se gaudet illustrari. Defuncto itaque venerabili patre Lanfranco, rex Willelmus, ecclesias et monasteria fere totius Angliæ in manu sua pastoribus defunctis retinens, gravi omnia depopulatione vastabat, et[4] ad firmam laicis commendabat.

Death of Lanfranc. His works and character.

Id. a. 1093, p. 730.

Gervase, Chron. ap. Leland, i. p. 263 (ed. 1770).

Eodem anno monachi de Beremundesheie venerunt in Angliam.

Monks come to Bermondsey.

Quod rex Willelmus et dux Robertus in concordiam convenerunt.

Hen. Hunt. vii. f. 213*b*.

Anno Domini MXC. Rex Willelmus, contra Robertum fratrem suum Normannorum ducem arma movens, castella Sancti Walerici et Albemarliæ cepit; qui milites suos immittens, comburere terram fraternam et prædari cepit. Sed anno fere

William invades Normandy.

[1] The date of Lanfranc's death is introduced by Paris from Florence or Simeon, with a careless alteration of *Junii* into *Aprilis*, probably from Gervase, ap. Leland, i. 263, who gives *kal. April.* for the date. On the question of the date, see the Canonicus Lichfeldensis de Successione Arch. Cant. in Wharton's Anglia Sacra, i. p. 108.

[2] *ptochotrophia*] protrophia, A. W.

[3] *vidisset*] audisset. R. de Monte.

[4] *et . . commendabat*] Introduced by the compiler.

A.D. 1090. Terms agreed upon between William and Robert.

elapso, sollertia amicorum[1] in concordiam convenerunt, eo scilicet pacto, ut castra illa quæ frater ab illo adquisierat regi remanerent, et rex adjuvaret eum ad omnia quæ pater ejus habuerat præter Angliam conquirenda. Statuerunt etiam, ut si quis eorum prius obiret absque hærede, superstes fieret hæres illius. Quod pactum juraverunt duodecim principes vice regis, et duodecim barones vice ducis. Rex interea Scotorum Malcolmus, [in Anglia prædas agens validissime eam vexavit; venientes igitur rex et frater Robertus in Angliam acies duxerunt in Scotiam, unde Malcolmus][2] nimio terrore percussus homagium regi fecit Anglorum et fidelitatem juravit. Robertus autem dux cum rege fratre diutinas nectens moras, tandem in Normanniam transfretavit.

Hen. Hunt. vii. f. 213*b*.

Malcolm III. harries England, but is compelled to do homage.

De prudentia Malcolmi regis Scotorum.

Anecdote of Malcolm.

Quoniam de rege Malcolmo fecimus mentionem, cujus esset animi et modestiæ paucis expedire curabo. Delatum est ei aliquando quendam de summis proceribus suis de eo occidendo cum suis hostibus convenisse; rex autem accusatori silentium imperavit. Siluit et rex ipse, proditoris, qui tunc forte aberat, adventum expectans. Qui cum ad curiam cum magno apparatu regi insidiaturus venisset, jubet rex summo mane cum canibus omnes venatores adesse. Et cum jam aurora illuxisset, rex cunctis proceribus et militibus advocatis, venatum ire festinat. Veniensque ad quandam latam planiciem, quam in modum coronæ silva densissima cingebat, rex secum in ea suum retinuit proditorem, seorsumque, aliis canes et feras insequentibus, a cæteris solus cum solo recessit. Ab omni denique remotus aspectu, substitit rex, et respiciens in proditorem, dixit: "Ecce," inquit, "ego et tu mecum, solus cum solo, similibus
p. 183. "protecti armis, equis similibus vecti; non est qui videat, non "est qui audiat, nec qui alteri nostrum suffragium ferat; si "igitur habes cor, si vales, si audes, imple quod proposuisti, "redde hostibus meis et[3] complicibus tuis quod promisisti. Si "enim me occidendum putas, quando melius, quando secretius, "quando virilius? Si venenum parasti, hoc muliercularum "esse quis nesciat? si lectulo insidiaris, hoc adulteræ possunt; "si ferrum ut occulte [ferias] abscondisti, hoc sicarii et non "militis esse officium, nemo est qui dubitet. Age ergo quod viri

Aelred, De Gen. reg. Angl. col. 367.

[1] *sollertia amicorum*] Introduced by the compiler, as *præter Angliam* below.

[2] The words in brackets, which are from W., are carelessly omitted in A.

[3] *et complicibus tuis*] Added by the compiler.

Aelred, De Gen. reg. Angl. col. 367.

" est et militis, et solus cum solo congredere, ut saltem proditio A.D. 1090.
" tua turpitudine careat, quæ infidelitate carere non potest." Miles autem hæc audiens, mox verbis regis quasi gravi percussus fulmine, ex equo in terram corruit, armisque projectis ad pedes regios cum lacrimis et tremore cucurrit. Cui rex, " Noli timere," inquit, " quia nihil mali a me patieris." Quod[1] cum ei de cætero se fidelem et amicum, præstito juramento obsidibusque datis, futurum promisisset, tempore opportuno revertuntur ad socios, quæ fecerant vel quæ dixerant nulli penitus referentes.

De monachis apud Tynemutham primo introductis.

Monks introduced into Tynemouth by Robert of Mowbray.

Circa[2] hos denique dies Robertus de Molbraio, Norhumbrensis comes, volens, divina inspiratione tactus, ecclesiam beati Oswini de Tinemutha jamdudum desolatam restaurare, atque ibi Deo et sancto martyri Oswino monachos servituros ponere, consilio amicorum suorum Paulum ecclesiæ Sancti Albani abbatem convenit, petens obnixius et devote, ut de monachis suis illuc transmittere dignaretur; promittens omnia victui et vestitui necessaria se eis abundanter daturum. Cujus petitioni abbas prædictus adquiescens, quosdam illuc de Sancti Albani monachis destinavit; quibus comes præfatus cum in maneriis, ecclesiis, redditibus, et piscariis, cum molendinis et rebus omnibus sufficienter providisset et cartis suis prædicta omnia ab omni sæculari servitio soluta et penitus libera confirmasset, dedit prædicto abbati Paulo ejusque successoribus et ecclesiæ beati Albani Anglorum prothomartyris ecclesiam de Tinemutha cum omnibus pertinentiis suis, pro salute propria et omnium antecessorum suorum sive successorum eternaliter possidendam, ita quidem ut abbates Sancti Albani qui pro tempore fuerint, cum consilio ejusdem loci conventus, liberam habeant dispositionem priorum et monachorum, tam in illis ponendis quam removendis, sicut viderint expedire.

Tynemouth made a cell to St. Alban's.

De morte Remigii Lincolniensis episcopi.

Diceto, col. 490.

Opposition of archbp. Thomas to the dedication of Lincoln.

Anno Domini MXCI. Remigius Lincolniensis antistes, cum ecclesiam suam jam perfectam dedicare disponeret, rege præsente et episcopis multis, Thomas Eboracensis archiepiscopus

[1] *Quod*] Qui, O. W., as Aelred.

[2] This chapter is due to the compiler. See the short account given by Paris in the Gesta Abbatum, i. p. 56, and for a very different description of Robert of Mowbray's act, see Simeon of Durham, Hist. de Dunelm. eccles. iv. 4, col. 52.

A.D. 1091. Death of bishop Remigius. The relicks of S. Clement, first bishop of Metz.

resistendo contradicebat, affirmans eam in sua parochia esse constructam. Unde pro appellatione ab archiepiscopo interposita, necnon pro morte Remigii quæ illico est secuta, dedicatio remansit imperfecta. Eodem anno Methis corpus Sancti Clementis, primi episcopi ab apostolis illic ordinati, inventum est et in feretro collocatum. Diceto, col. 490. Sigebert col. 224.

De abbate mortuo qui celararium flagellavit.

Legend of the abbey of Fulda.

Sub eisdem diebus in Fuldensi cœnobio lues exitialis adeo grassata est, quod prius[1] abbatem et post multos monachorum extinxit. Fratres autem qui superstites remanserant, luem metuentes præfatam, cœperunt largas elemosinas facere et[2] orationes, tam pro animabus fratrum defunctorum, quam pro ereptione vivorum. Sed processu temporis, ut fieri solet, cœpit devotio fratrum paulatim deficere, celarario constanter affirmante facultates ecclesiæ non sufficere ad expensas adeo profusas. Addidit etiam stultum videri ut mortui illud consumant, unde vivos necesse est sustentari. Itaque cum nocte quadam idem celararius pro rebus necessariis noctis soporem aliquantulum distulisset, completis tandem negotiis, dormitum ire festinabat; et ecce cum[3] ante ostium capituli transitum faceret, vidit abbatem et fratres qui illo anno obierant omnes juxta consuetudinem in capitulo considere. At celararius tali visione perterritus, fugere cœpit; sed abbate jubente, a fratribus captus est et[4] in capitulum adductus. Increpatus ergo et graviter flagellis afflictus, audivit abbatem dicere comminando, nimis esse præsumptuosum de morte alterius quempiam lucrum quærere, præcipue cum mori omnibus sit commune. Addidit etiam impium esse cum monachus omnem vitam in ecclesiastico consumpserit officio, illum saltem post mortem unius anni vitali defraudari subsidio. "Vade," inquit abbas, "quia cito morieris, et fratres alios tuo corrige "exemplo, quos avaritiæ corrupisti documento." Abiit ergo frater ille ad socios suos, et nihil vanitatis se vidisse tam recentibus plagis quam vicino suo obitu demonstravit. Malmesb. Gest. Reg. iii. 293, p. 470.

Rex Willelmus infirmatus emendationem legum promisit.

Illness of William at Gloucester.

Anno Domini MXCII. Rex Willelmus junior apud Gloverniam jacebat Quadragesimali tempore infirmatus. Promisit rex præ[5] Hen. Hunt. vii. f. 213*b*.

[1] *prius*] primus, A.

[2] *et . . . vivorum*] Added by the compiler.

[3] *cum . . . faceret*] Introduced by the compiler.

[4] *et . . . adductus*] Introduced by the compiler.

[5] *præ . . punctionibus*] Added by the compiler. Cf. Diceto, col. 490.

Hen. Hunt. vii. f. 213*b*. timore mortis et ægritudinis punctionibus, sese pravas leges emendaturum et in domo Domini pacem positurum. Qua de causa dedit archiepiscopatum Cantuariensem Anselmo abbati Beccensi,[1] viro venerabili, atque Roberto cognomento Bloet cancellario suo dedit episcopatum Lincolniensem. Sed rex ex quo sanus effectus est, ostendit se solito deteriorem. Doluit enim supra modum quod episcopatum Lincolniensem non vendiderat, præcipue eo quod Thomas Eboracensis archiepiscopus conquestus est contra Robertum episcopum, quod urbs Lincolniensis et provincia Lindissæ tota spectare ad suam diocesim debuissent. Nec potuit causa inter eos terminari, donec Robertus episcopus regi[2] quingentas[3] libras pepigerat pro suæ ecclesiæ libertate. Sed hoc regi pro symonia, post vero est pro justitia reputatum.

A.D. 1092. Anselm made archbishop of Canterbury, and R. Bloet bishop of Lincoln.

Interimitur rex Malcolmus et ejus filius hæres. Regina ejus obiit.

Id. Eodem anno rex Scotorum Malcolmus in Angliam prædatum veniens, interceptus est, et subito interfectus, et pariter cum eo filius ejus et hæres si supervixisset, a Roberto comite Northanhumbriæ.[4] Quod ut audivit regina ejus Margarita, duplici contritione, corporis scilicet et animæ,[5] contrita est usque mortem. Pergens enim ad ecclesiam confessionem et communionem suscepit, et precibus sese Domino commendans, spiritum exhalavit. Tunc Scoti elegerunt Duvenal, fratrem Malcolmi, in regem. Sed Dunecannus filius Malcolmi, qui obses erat in curia regis Willelmi, auxilio ejus superveniens, avunculum fugavit, et post patrem regnavit. Eodem anno Johannes Wellensis præsul, natione Turonicus, consensu Willelmi regis, albo[6] unguento manibus ejus delibutis, transtulit in Bathoniam sui cathedram præsulatus.

Death of Malcolm III. and his son. Death of queen Margaret. Donald VII. Duncan II. The see of Wells transferred to Bath by bp. John of Tours.

Diceto, col. 490.

De restauratione Cardoliensis civitatis.

Id. Anno Domini MXCIII. Rex Anglorum Willelmus reædificavit civitatem Cardolii, jam per annos ducentos persecutione Danica desolatam, et ex Australibus Angliæ finibus illuc habitatores transmisit. Eodem anno tanta erat inundatio pluviarum, quantam nemo meminerat antea accidisse. Deinde superveniente tempore hyemali, flumina ita sunt congelata, ut equitantibus

Carlisle rebuilt. Great storms of rain.

Hen. Hunt. vii. f. 213*b*. Malmesb. Gest. Reg. iv. 326, p. 505.

[1] *Beccensi* is introduced from Diceto, col. 491.

[2] *regi*] regis, A.

[3] *quingentas*] 5,000, Hunt.

[4] Introduced by Paris from the Chronicle, a. 1093, or from Florence, ii. p. 31.

[5] *corporis scilicet et animæ*] in anima, Hunt.

[6] *albo . . delibutis*] Introduced by the compiler. Cf. Malmesb. Gest. Pontif. ii. 90, p. 193, who says the money was paid to Henry I.

A.D. 1093. Severe frost. p. 184. Ivo, bishop of Chartres. William in Normandy. War with Robert. Return of William.

permeabilia viderentur; sed tandem gelu resoluto, confracti sunt pontes glacialium impetu crustarum. Hoc quoque anno Ivo[1] Beluacensis præpositus a Papa Urbano consecratus episcopus Carnotensis. Eodem anno baculus[2] ignitus a meridie ad aquilonem per cælum ferri visus est, kalendis Augusti, et[3] secuta est fames valida, famemque tanta mortalitas hominum, ut vix vivi sufficerent mortuos sepelire. Per idem tempus rex Willelmus a fratre Roberto provocatus, quod jusjurandum non observasset quod illi fecerat, in Normanniam transfretavit. Et cum fratres convenerunt ad colloquium, juratores utrorumque culpam totam in regem refuderunt. Rex quoque eos negligens et iracunde discedens, castellum Burense invasit et cepit. Econtra, dux castrum Argentomi cepit, et in eo consulem regis Rogerum Pictavensem, et cum eo milites septingentos, et Hulmense castellum consequenter. Rex interim summoneri fecit viginti milia peditum de regno Anglorum, ut in Normanniam conveni[rent]. Qui cum ad mare venissent transituri, rex a singulis eorum pecuniam victualem, decem scilicet solidos, accipiens, omnes domum remisit. Dux vero Robertus adduxit in Normanniam Philippum regem Francorum et exercitum copiosum, ut obsideret apud castrum de Auco regem Willelmum; sed rex Francorum, pecuniæ tenebris excæcatus, rediit in Franciam et exercitus ejus totus. Quo viso, dux Robertus expeditionem dimisit, et rex Willelmus in Angliam rediens ecclesias et monasteria totius regni gravi redemptione afflixit.

Malmesb. G. R. iv. 326. Robert de Monte (M. S.) Hen. Hunt. vii. f. 214. (Not in Hunt.)

De obitu Pauli abbatis Sancti Albani.

Death of Paul, abbat of S. Alban's, at Colwich.

Eodem anno abbas Paulus ecclesiæ Sancti Albani, facta apud Tynemutham visitatione pastorali, dum rediret ad ecclesiam suam, in villa quæ Colewich[4] dicitur gravi ægritudine infirmatur; qui ibidem lecto decumbens, invalescente ægritudine, tertio idus Novembris diem clausit extremum, unde corpus ejus apud Sanctum Albanum delatum, ibidem est honorifice tumulatum.[5]

[1] *Ivo*] suo, A., and so C. D. as usual. This passage is printed in the Auctarium Bellovacense to Sigebert, col. 388 (Migne).

[2] *baculus ignitus*] So the MSS. of R. de Monte; jaculum ignitum, Sigebert.

[3] *et . . sepelire*] Added by the compiler. Sigebert mentions a mortality in the next year.

[4] *Colewich*] Left blank in W. It is omitted in O. without a blank.

[5] There is here an erasure of two lines, which no doubt were, "Re- "mansit autem ecclesia beati Al- "bani in manu regis Willelmi "secundi annis quatuor pastorali "solatio viduata," as W. This is in D., but omitted in C. It is given, with slight alterations and additions, in the Hist. Anglor. In the margin is a pastoral staff reversed.

De consecratione Anselmi Cantuariensis archiepiscopi. A.D. 1093.

Diceto, col. 491.

Eodem anno, convenientibus totius Angliæ episcopis, quibus intererat Thomas Eboracensis archiepiscopus, Anselmum Cantuariensem electum consecravit antistitem, pridie nonas Decembris. Verum cum ante ordinandi pontificis examinationem Walkelinus Wintoniensis episcopus ecclesiastico more electionem scriptam legeret, mox Thomas archiepiscopus Eboracensis conquestus est scriptum rite non esse factum. Nam cum diceretur, "Fratres et coepiscopi mei, vestræ fraternitati est cognitum, "quantum temporis est ex quo sancta Dorobernensis ecclesia, "totius Britanniæ metropolitana, sit pastore viduata"; respondit Thomas et dixit, "Si totius Britanniæ ecclesia Dorobernensis "metropolitana est, ecclesia Eboracensis, quæ metropolitana esse "scitur, metropolitana non est; et quidem ecclesiam Cantuarien-"sem primatem esse scimus, non metropolitanam." Quod verbum cum fuisset auditum, ratione esse subnixum est intellectum. Tunc mutato scripto, pro "totius Britanniæ ecclesia "metropolitana", "totius Britanniæ primas" scriptum est; et controversia tota quievit. Itaque consecravit illum ut primatem totius Britanniæ; ubi inter sacrandum, pro ritu ecclesiæ, textus evangelii cum ab episcopis super eum apertus teneretur et consecratione peracta inspiceretur, in paginæ summitate hæc sententia est reperta: "Vocavit multos, et misit servum suum, "et cœperunt omnes excusare."

Consecration of Anselm archbishop of Canterbury.

Contradictio.

Consensus.

S. Luc. xiv. 17, 18.

De episcopatu pecunia adquisito.

Gervase, (Leland, i. p. 263). Diceto, col. 491.

Anno Domini MXCIV. Idus Aprilis, episcopatus de Theofordia translatus est Norewicum ab Hereberto Losenge. Obiit Alwinus fundator Beremundehesie. Herebertus quoque cognomento Losinga ex abbate Ramesiensi, empto præsulatu, factus est episcopus ecclesiæ Theodfordensis; sed postmodum pœnitentia ductus, Romam profectus est, symoniacum baculum Papæ resignans et anulum. Veruntamen clementissimæ sedis indulgentia iterum recipere meruit resignata. Qui domum reversus, sedem episcopalem transtulit ad Norwicum, atque ibi congregationem instituit monachorum. Eodem anno rex Willelmus misit[1] Henricum fratrem suum in Northanhumbriam[2]

The see of Thetford translated to Norwich.

Hen. Hunt. vii. f. 214.

Henry sent into Northumbria.

[1] *misit*] jussit, Hist. Anglor.

[2] *Northanhumbriam ire*] Normanniam, O. W. (as R. de Monte, who gives this passage), and so had A., but it is altered by Paris. C. has *Northanhumbrorum ire, ire* being run through with a line. D. as A.

A.D. 1094. ire cum pecunia multa, ut[1] eam loco suo diutinis vexationibus impugnaret. Nam Robertus comes Northanhumbrorum in superbiam elatus pro[2] eo quod regem Scotorum vicerat, ut prædictum est, curiam regis repudiabat adire. Promovit ergo exercitum in Northanhumbriam contra Robertum; ubi in Novo Castello omnes potentiores de familia comitis cepit et vinculis mancipavit. Et inde ad castellum de Tynemutha profectus, fratrem consulis Roberti cepit in eo, et usque ad castellum de Baanburgo illum adducens, comitem Robertum ibidem obsedit. Sed cum castellum inexpugnabile advertit, ante castellum illud castellum aliud ligneum[3] construxit, quod Malveisin appellavit; in quo partem exercitus sui relinquens rex inde recessit. Cumque quadam nocte comes ab eo clam recessisset, secutus est eum exercitus regis usque ad Tynemutham; ubi cum defendere se conaretur, sine[4] vulnere captus est, et apud Windlesoram incarceratus. Redditum est ergo regi castellum de Baanburgo, et omnes comitis fautores male tractati sunt. Nam Willelmus de Auco oculis privatus est, et Odo consul Campaniensis et cæteri plures exhæredati. Eodem anno impiger rex Willelmus in Walliam exercitum duxit, eo quod anno præterito idem Walenses multos Normannorum occiderant, et procerum confregerant firmitates, castellum de Monte Gomerii prostraverant, et habitantes in eo necaverant, igne et ferro finitimos conterentes. Rex igitur Willelmus omnes fines Walliæ hostiliter perlustrans, cum in montium diverticulis et silvarum densitatibus ipsos persequi non valeret, parum proficiens, firmatis in confinio castris, ad propria remeavit. Eodem tempore stellæ de cælo cadere visæ sunt, adeo spissæ quod non poterant numerari. Inter quas, cum unam magnam quidem[5] labi in Gallia gens stuperet, cum notato loco aquam ibi fudisset, fumum cum stridoris sono de terra exire obstupuit vehementer.

Hen. Hunt. vii. f. 214.

Robert, earl of Northumberland, taken prisoner.

Bamborough surrendered.

Invasion of Wales by William.

Falling stars.

Meteoric stone.

Sigebert, col. 225.

Rex Willelmus ab Anselmo mille libras exegit.

Quarrel of William with Anselm.

Hoc denique tempore, rex Anglorum Willelmus, Anselmum Cantuariensem archiepiscopum circumvenire affectans, mille

---

[1] *ut*] et, W.

[2] *pro . . . vicerat*] Introduced by Paris from Huntingdon's "quia re- "gem Scottorum straverat."

[3] *ligneum*] Introduced by the compiler.

[4] *sine vulnere captus*] A wilful alteration by the compiler of Huntingdon's *vulneratus est et captus*, which is directly from the A.-S. Chronicle.

[5] *quidem*] quidam, O.W., omitting *gens* afterwards as Sigebert and Diceto.

Diceto, col. 494.

libras argenti sibi dari ab eo instantius postulabat. Allegabat enim, ut sibi videbatur, causam justissimam ex hoc, quod gratis in promotione sua promptum præbuisset assensum. Archiepiscopus vero pro indifferenti habens ante promotionem vel post talem ob causam numerare pecuniam, pari pœna feriendum arbitrabatur utrumque. Sed quia saccos regis, nisi læsa conscientia, implere non poterat, elegit potius regis indignationem incurrere quam dispendium famæ et periculum in præsens animæ inire, et in posterum confusionem et scandalum in Dei ecclesia seminare. Sed ad suum officium juxta morem ecclesiæ plenius exequendum, a rege licentiam petiit adeundi pro pallio Papam[1] Urbanum. Rex itaque, Papa nominato, ira statim vehementi incanduit,[2] quia tunc temporis ecclesia Romana in schismate laborabat, Wiberto Ravennensi archiepiscopo per violentiam imperatoris Henrici in papatum nimis impudenter intruso. Dixit enim imperator suum esse quem vellet Papam eligere, nec erat alterius Apostolicum etiam nominare. Ergo rex Willelmus allegavit a simili quod nullus archiepiscopus vel episcopus de regno suo ad curiam Romanam vel ad Papam haberet respectum, præcipue cum ipse omnes libertates haberet in regno suo, quas imperator vendicabat in imperio. Anselmus igitur ob hanc rem a rege tractus in causam, arguitur ut læsæ majestatis reus. Steterunt ex adverso episcopi quidam, debitam archiepiscopo obedientiam subtrahentes, et omnes præter Gundulfum Rofensem episcopum regis vesaniæ consentientes, facti sunt ut canes latrare non audentes. Inimicitiis igitur a rege archiepiscopo denuntiatis, per internuncios ei denunciatum est, non alia ratione ad pacem regis illum posse redire nisi protestaretur cum juramento, quod Urbani Papæ non amplecteretur[3] mandatum. Sed paucis postmodum elapsis diebus, venit in Angliam Walterus Albanensis episcopus, archiepiscopo pallium ferens, qui Papam Urbanum regi Willelmo reconciliavit. Anselmus igitur, accepto pallio, rursus a rege Papam Urbanum visitandi licentiam exigens, tale fertur accepisse responsum; quod si cœptis desisteret, si propositis evangeliis promitteret se nec Apostolorum limina visitaturum, nec pro quovis negotio Romanæ sedis audientiam appellaturum, tunc et suis et rebus suorum cum omni tranquillitate poterat prospicere, et regni majoribus in omni do[mi]natione præesse; sin autem, poterat transfretare, sed inconsulte, et recedere sine spe revertendi.

A.D. 1094. Quarrel of William with Anselm.

p. 185.

[1] *Papam Urbanum*] Pape Urbano, A. It is altered by Paris.

[2] Par. inserts *ira* in the margin.

[3] *amplecteretur*] ampleretur, A. C. D. have it in the text, but in C. it is struck through with a line.

A.D. 1094. *Archiepiscopus spoliatus ab Anglia recessit.*

Departure of Anselm. Recedens archiepiscopus a conspectu concilii venit Cantuariam, quid reportaret ex curia publice manifestans. Ascensuro ergo navem apud Doveram Willelmus de Wareuast, regis familiaris, irreverenter accurrit, et pecuniam, non solum in ore sacccorum, sed in ipsius archiepiscopi manicis et clitellis, improbus perscrutator quæsivit; sed quæsitam non invenit. Sed nec sic archiepiscopus vel verbum retulit amaritudinis, vel notam confusionis aut offensionis signum ostendit. Sed ilico cum archiepiscopus transfretasset, publicæ potestatis apparitores omnia ejus et ecclesiæ bona fiscalibus commodis addixerunt, in irritum revocantes quicquid utilitatis vel honestatis in ecclesia statuerat archipræsul Anselmus. Visitans ergo limina Apostolorum, a Papa Urbano maximo cum honore receptus est Laterani, cum quo postmodum in Barensi concilio Græcorum a fide catholica dissidentium confutavit errorem. Habito deinde concilio Romæ, cui idem Papa præsedit Urbanus, interfuit; in quo Anselmi[1] consilio laicos investituras ecclesiarum more pristino conferentes, et eas a laicis accipientes et taliter post adeptum honorem munus consecrationis impendere præsumentes, a communione fidelium synodalis auctoritas decrevit exortes. A concilio igitur rediens archiepiscopus, apud Lugdunum æquanimiter subiit exilium usque ad finem vitæ regis Willelmi.

Diceto, col. 495.

His baggage ransacked at Dover.

Anselm at Rome; at the council at Bari; at Lyons.

De vita et morte Sancti Wulstani episcopi.

Death of S. Wulstan, bishop of Worcester. Anno Domini MXCV. Vir vitæ venerabilis Wlstanus Wigorniensis episcopus migravit ad Dominum; cujus[2] nimirum religiositas et religiosa exigit sanctitas, ut de ejus in sæculo conversatione laudabili vel pauca ad legentium ædificationem huic historiæ inseramus. Wlstanus igitur Deo satis amabilis, in provincia Warewicensi religiosis parentibus oriundus, patre Estano[3] et Wlgeva matre, in nobili monasterio, quod Burgum nuncupatur, litteris et ecclesiasticis disciplinis ad plenum exstitit eruditus. Ejus autem parentes adeo religioni studebant, ut multo ante vitæ finem castitatem professi, se ab invicem separantes, sub sanctæ conversationis habitu vitam consummare gaudebant.[4] Quorum exemplo et ipse adoles-

Diceto, col. 491. (Not in Diceto.)

Account of his life.

Flor. Wig. a. 1062. M. H. B., p. 610 A.

[1] *Anselmi consilio*] Introduced by the compiler.

[2] *cujus . . inseramus*] Introduced by the compiler.

[3] *Estano*] Elstano, W., though O. has *Estano*.

[4] *gaudebant*] So altered by Par.; gauderent, A., as Florence; gaudebant, C. D.

Flor. Wig. a. 1062. M. H. B., p. 610 B.

A.D. 1095. Account of S. Wulstan.

cens incitatus, matre id maxime persuadente, sæculum reliquit, atque in Wigornensi monasterio, in quo et antea pater Deo servierat, monachilem habitum suscepit a venerabili episcopo ejusdem ecclesiæ Brithego; a quo etiam ad gradum diaconatus et presbyteratus promotus, statim in ipso initio arduam vitam et omni religiositate plenam amplectens, in vigiliis, jejuniis, et orationibus indefessus et in omni genere virtutum, apparuit subito admirandus. Hinc ob morum disciplinam custos novitiorum, et post ob sollertiam ecclesiastici officii thesaurarius assignatur. Qui protinus nactus occasionem Deo serviendi, ex custodia ecclesiæ sibi commissa, totum se contemplativæ impulit vitæ, die noctuque orationi aut divinæ lectioni insistens, bidui triduive jejunio membra imbecillia macerabat. Sacris quoque vigiliis in tantum deditus erat, ut non modo noctem, sed etiam persæpe diem cum nocte, et (sicut ab ipsius ore audivimus) quatuor dies cum noctibus sine somno transegit. Unde exsiccato cerebro periculum incurreret, nisi vicissim sopore quasi prælibato, naturæ atisfacere maturaret. Denique cum vi naturæ dormire compelleretur, non lecto aut lectisternio ad soporem membra dabat, sed lectione divina fatigatus, caputque sustentans, paulisper sese reclinabat. Tandem namque[1] aliquanto tempore elapso, priore Egelwino [defuncto],[2] Wulstanus prior et pater congregationis efficitur ab episcopo ejusdem loci Aldredo. Quod officium pie et laudabiliter implens, prioris conversationis austeritatem non relinquens[3] ut cæteris exemplum religionis præberet, eam multipliciter ampliavit. Processu quoque temporis, electo ad archiepiscopatum Eboracensem Aldredo ejusdem ecclesiæ episcopo, fit unanimis consensus tam cleri quam totius plebis in ejus electione, rege insuper annuente ut quem vellent sibi eligerent præsulem et animarum pastorem. Contigit autem hujus electionis tempore, legatos sedis Apostolicæ electioni interesse, qui cum summopere ejus electionem confirmare præoptantes, Wlstanum dictum non mediocriter offenderunt. Nam obstinatissime electioni factæ renitens, cum juramento affirmavit se multo libentius decollationi succumbere velle quam tam altæ ordinationi et dignitati consentire. Cumque sæpe vir Dei Wlstanus a pluribus viris religiosis et venerabilibus personis frequenter super[4] his conventus, ad consensum persuaderi non potuisset, tandem a viro

(Abridged.)

Account of his consecration as bishop of Worcester.

[1] *namque*] om. W.

[2] *defuncto* is in O. W. C. has in the margin *de medio sublato.*

[3] *relinquens*] relinquit, sed, W. O. has *relinquens.*

[4] *super*] Inserted above the line in A.; in the margin in C., which has *quia* in the text run through. Om. D.

A.D. 1095. Dei Wlsio recluso, qui tunc plusquam quadraginta annis solitariam egerat vitam, acriter pro inobedientia increpatus, et oraculo divino terribiliter admonitus, cum maximo cordis dolore compulsus est consentire, atque in die Decollationis beati Johannis Baptistæ electione confirmata, in die Nativitatis beatæ Matris Dei episcopus consecratur Wigorniensis, vita præclarus[1] et meritis, ab Aldredo Eboracensi archiepiscopo venerando. Erat autem eo tempore Stigandus Cantuariensis archiepiscopus suspensus a domino Papa, propter[2] multas quas fecerat transgressiones, sicut alibi dictum est; sed tamen professionem fecit ecclesiæ Cantuariensi et ejus archiepiscopis catholice institutis. Facta est autem hæc consecratio anno regis sancti Eadwardi vigesimo, indictione decima quinta, die Dominica.

Flor. Wig. a. 1062. M. H. B., p. 611 A.

p. 186.

Aug. 29.

Sept. 8.

De virtutibus Sancti Wlstani in episcopatu.

Legend of S. Wulstan and Lanfranc.

Claruit igitur beatus Wlstanus in episcopatu Wigorniensi annis tredecim, simpliciter ac pie vivendo, unicuique quod suum erat tribuens, usque in tempora regis Willelmi, qui Anglia subjugata (ut prædictum est) rebelles sibi quosque vel a regno proscripsisset, vel vinculis mancipasset, vel in servitutem et extremam miseriam induxisset. Rex tandem Willelmus de negotiis tractare disponens ecclesiasticis, anno[3] Domini millesimo septuagesimo quinto, fecit apud Westmonasterium synodum congregari, cui præsidens Lamfrancus Cantuariensis archiepiscopus cum suis suffraganeis, cœpit corrigenda corrigere, clericis etiam et monachis honestiorem vivendi formam præbere; apud hunc archiepiscopum beatus Wlstanus simplicitatis et illiteraturæ[4] accusatur, et quasi homo idiota, qui[5] linguam Gallicanam non noverat nec regiis consiliis interesse poterat, ipso rege consentiente et hoc dictante, decernitur deponendus. Igitur Lamfrancus inter cætera concilii statuta virum Dei Wlstanum jubet ut baculum cum anulo resignaret. At vir Domini Wlstanus, nec vultu mutatus nec animo, erexit se, et virgam pastoralem manu

Aelred, Vit. Edw. Conf. col. 405.

Notabile miraculum.

[1] *præclarus*] preclarius, A. C. D. is correct.

[2] *propter . . . institutis*] quia Rotberto archiepiscopo vivente archiepiscopatum suscipere præsumpsit; canonica tamen professione præfato Dorobernensi archiepiscopo Stigando, non suo ordinatori Aldredo facta, Flor. Wig., and so also Diceto, col. 478.

[3] The date is introduced by the compiler.

[4] *illiteraturæ*] imperitiæ, Aelred.

[5] *qui . . . poterat*] Introduced by the compiler.

Aelred, Vit. Edw. Conf. col. 406.

tenens, respondit, "Vere," inquit, "domine mi archiepiscope, A.D. 1095. Legend of S. Wulstan and Lanfranc.
" vere scio quia nec hoc honore dignus sum, nec oneri, nec
" huic sufficiens labori; sed tu qui virgam pastoralem exigis
" quam non tradidisti, tuæ sententiæ tamen cedens, baculum
" resignabo, licet non tibi, quia justius illum sancto reddam
" Eadwardo, cujus baculum auctoritate suscepi." Et his dictis, cum suis accessit ad tumbam[1] marmoream, qua gloriosi regis reliquiæ claudebantur, et stans ante sepulchrum ait; "Tu
" scis," inquit, "sanctissime rex Eadwarde, quam invitus hoc
" onus susceperim, quotiens me cum quærerer absentaverim;
" sic[2] fateor quia insipiens[3] factus sum, sed tu me coegisti.
" Nam licet fratrum non deesset electio, plebis petitio, volun-
" tas episcoporum, et gratia procerum, his tamen omnibus
" tua præponderabat auctoritas, tua magis voluntas. Sed ecce
" nunc novus rex, nova lex, novus pontifex, novas sententias
" promulgant. Te erroris arguunt qui me pontificem fecisti,
" me præsumptionis qui consensi. Non tamen illis, qui exi-
" gunt quod non dederunt, sed tibi baculum resigno, qui de-
" disti; tibi curam eorum dimitto, quos mihi commendasti."
Et cum hæc dixisset, elevata paululum manu, in lapidem, quo corpus sanctum tegebatur, impressit baculum, "Accipe," inquiens, "domine mi rex, et cui placuerit trade illum." Et sic descendens ab altari, pontificalibus exutus, inter monachos ipse jam monachus simplex resedit. Quid ergo? admirabantur omnes, intuentes virgam pastoralem silici immersam, quæ quasi in marmore radicata nec declinabat ad dexteram neque ad sinistram. Temptabant illam quidam evellere, sed illa immobilis permanebat. Res defertur in synodum; sed Lamfrancus dictis fidem non adhibens, accersito Rofensi episcopo Gundulfo, jubet, ut accedens ad tumbam, baculum quem deposuerat Wlstanus in synodum reportet. Paret Gundulfus, baculum temptat evellere, sed virtus Wlstani baculum silici facit immobiliter adhærere. Tunc Lanfrancus novitatem rei admirans, rege comite ad tumulum properabat, facta oratione manus apponit, baculum trahit, sed optato caret effectu. Exclamat rex, luget pontifex, et beatum Eadwardum in promotione Wlstani non errasse advertunt; at Lamfrancus ad sanctum accedens Wlstanum, "Vere," inquit, "cum simplicibus
" graditur Deus et in humilibus requiescit; derisa est a
" nobis, frater, tua sancta simplicitas; sed væ tenebris nos-
" tris, quibus cæcati dicimus malum bonum et bonum malum.

---

[1] *tumbam marmoream*] lapidem, Aelred.

[2] *sic*] nec, A.

[3] *insipiens*] inspiciens, A. C. D have been altered to *insipiens*.

A.D. 1095. Legend of S. Wulstan and Lanfranc.

" Auctoritate igitur qua fungimur, immo Dei judicio quo convincimur, curam qua te inconsultius exuimus, iterum tibi committimus, scientes prævalere simplicitatem, quæ cum fide et dilectione operatur, quam sapientiæ sæcularis,[1] quibus multi per avaritiam abutuntur. Accede nunc, frater mi, accede ad baculum; credimus enim quod sancta regis dextera, quæ illum nobis negavit, tibi facile resignabit." His auditis, sanctus pontifex Wlstanus, sua simplicitate usus, paruit humiliter imperanti, et accedens ad tumbam[2] sancti, dixit; " Ecce ego," inquit, " domine mi rex, qui me tuo commisi judicio, cui baculum quem commiseras resignavi, quid nunc tibi placet ostende. Servasti dignitatem tuam, purgasti innocentiam meam, et si adhuc de me tua stat antiqua sententia, redde baculum; vel si mutata est, cui tradatur ostende." His quoque dictis, levi tactu temptat sanctus virgam accipere, quæ mox manum ejus secuta exiliit, ac si in molli luto fuisset impressa. Accurrunt rex et pontifex, prostrati [veniam][3] a Wlstano quærunt, atque sancti precibus se commendant. At ille, qui didicerat a Domino mitis esse et humilis corde, ipsis æque prostratus, a tanto archipræsule se benedici precatur. Tunc rex Willelmus in amorem cognati sui Sancti Eadwardi succensus, sanctissimum ejus sepulchrum, auro et argento fabrefactum, miro studio decoravit. Aelred, Vit. Edw. Conf. col. 407.

Decoration of the tomb of Edward the Confessor.

De transitu Sancti Wlstani episcopi.

Recovery by S. Wulstan of certain possessions of his see from that of York at the council at Penenden Heath.

Alia autem vice vir Domini Wlstanus in concilio Wintoniæ habito, rege Willelmo jubente et Alexandro Papa consentiente, possessiones plurimas sui episcopatus instanter repetiit, ab Aldredo Eboracensi archiepiscopo violenter retentas, dum ab ecclesia Wigorniensi ad Eboracensem transfertur, quæ tunc, Aldredo archiepiscopo defuncto, in regiam devenerant potestatem. Et cum inde justitiam sibi fieri flagitaret, adjudicatum est tandem, ut ipsa querela sic remaneret, quousque in Eboracensi ecclesia constitueretur qui loqueretur pro ea. Et non multo post, Thoma regis capellano ad Eboracensem ecclesiam archiepiscopo consecrato, mota est iterum querela reverendi Wlstani Wigorniensis episcopi, in concilio apud Pedredam celebrato coram rege et archiepiscopo Dorobernensi, atque primatibus totius regni adjudicantibus terminata est; cunctis enim[4] argumen- Flor. Wig. a. 1070, ii. p. 5, 6 (Thorpe). Id. ii. p. 8.

[1] Sic, the sentence being confused by the compiler abridging Aelred's account.

[2] *tumbam sancti*] altare, Aelred.

[3] *veniam*] Also omitted in W. It is in the margin in C.

[4] *enim*] tamen, W.

Flor. Wig. ii. p. 8.

tationibus falsitate stipatis, quibus Thomas ejusque fautores Wigorniensem ecclesiam deprimere et eam ecclesiæ Eboracensi subicere satagebant, justo Dei judicio adnihilatis et contritis et scriptis evidentissimis cassatis, vir Dei Wlstanus non solum possessiones revocavit petitas, sed et ecclesiam suam, rege concedente, ea libertate liberam suscepit, qua fundatores illius, rex Alfredus et filius ejus Eadwardus, ipsam liberam fecerant, et successores eorum. Tunc[1] Thomas archiepiscopus, beato Wlstano omnibus possessionibus et libertatibus restitutis, virum Dei sanctissimum multis precibus sollicitabat, ut non solum suam ecclesiam pacifice possideret, sed et parochiam Eboracensem visitare, et suos subjectos religiosis informare moribus dignaretur. Vixit autem postea beatissimus antistes Wlstanus, omni genere virtutum plenus, usque ad annum præsentem, id est, divinæ Incarnationis millesimum nonagesimum quintum, quo utique, ut prædictum est, anno, decimo[2] quarto kalendas Februarii, ex hac vita transiens, pro rebus transitoriis commutavit æternas. Cujus transitus hora Roberto Herefordensi episcopo, in oppido quod Crikkela dicitur, in visione apparuit, et illi ut ad se tumulandum Wigorniam properaret mandavit. Anulum quoque cum quo pontificalem susceperat consecrationem, neminem a digito extrahere permisit, ne post mortem suam suos fallere videretur, quibus prædixerat sæpissime, illum nec vita comite se perdere velle, nec etiam die suæ sepulturæ.

A.D. 1095.

p. 187.

Cf. Malmesb. Gest. Pont. iv. 143, p. 285.

Death of S. Wulstan.

Diceto, col. 491.

Vision of him at Cricklade.

Incipit concilium Urbani Papæ pro expeditione Antiochena. Initium belli Antiocheni.

Malmesb. Gest. Reg. iv. 345, p. 524.

Eodem anno, id est, Dominicæ incarnationis MXCV., dominus Papa Urbanus apud Clarummontem civitate[m][3] Arverniæ concilium tenens, hæc quæ sequuntur capitula constituit, et universali ecclesiæ tradidit observanda. Quod ecclesia Catholica sit in fide, casta, et ab omni sæculari servitute libera. Ut episcopi vel abbates, vel aliquis de clero, aliquam ecclesiasticam dignitatem de manu principum non recipiant, vel quorumlibet laicorum. Quod clerici in duabus ecclesiis vel civitatibus præbendas non habeant. Quod aliquis simul episcopus et abbas esse non possit. Quod ecclesiasticæ dignitates a nullo emantur vel vendantur. Quod nullus cujuslibet sacri

Council of Clermont.

Articles agreed upon to be observed.

[1] This passage, though the substance is in Malmesbury, is the compiler's own.

[2] The day of the month is inserted from Malmesbury, Vita S. Wulstani, iii. 21. (Anglia Sacra, ii. p. 267.)

[3] *civitate* is also in O. W.

A.D. 1095. Articles agreed upon at the Council of Clermont.

ordinis carnali commercio utatur. Quod eis, qui ignorantes canonum prohibitionem beneficia emerunt, ignoscatur. Quod eis, qui scienter emptas a se vel a parentibus suis præbendas possiderunt, auferantur. Quod nemo laicorum a capite jejunii, nemo clericorum a Quinquagesima usque in Pascha, carnes comedat. Quod omni tempore primum jejunium quatuor temporum prima hebdomada Quadragesimæ fiat. Quod ordines omni tempore vel in vespere Sabbati vel perseverante jejunio in Dominica celebrentur. Ut in Sabbato Paschæ non[1] nisi post horam nonam officium celebretur. Ut jejunium secundum in hebdomada Pentecostes celebretur. Quod ab Adventu Domini usque ad octavas Epiphaniæ, et a Septuagesima usque ad octavas Paschæ, et a prima die Rogationum usque ad octavas Pentecostes, et a quarta feria occidente sole, omni tempore, usque ad secundam feriam oriente sole, treugæ custodiantur. Quod qui ceperit episcopum, omnino exlex fiat. Quod qui sacri ordinis viros vel eorum famulos ceperit, anathema sit. Quod qui episcoporum vel clericorum morientium bona rapuerit, anathema sit. Quod qui usque ad septimam generationem consanguinitati se copulaverit, anathema sit. Quod nemo in episcopum eligatur, nisi presbyter, vel diaconus, vel subdiaconus, et cui natalium dignitas suffragatur, nisi maxima necessitate et licentia Papæ. Quod filii presbyterorum vel concubinarum ad presbyteratum non promoveantur, nisi prius ad vitam religiosam transierint. Quod qui ad ecclesiam vel ad crucem confugerint, data membrorum impunitate, justitiæ tradantur vel innocentes liberentur. Quod unaquæque ecclesia decimas suas habeat, nec ad aliam transferantur. Quod laicus decimas non emat nec vendat. Quod pro sepultura mortuorum pretium non recipiatur. Malmesb. Gest. Reg. iv. 345, p. 524.

Excommunication of Philip I.

In hoc concilio Papa Urbanus Hildebrandi decreta renovat[2]; Philippum regem Francorum, qui vivente regina sua superduxerat alterius viventis, Fulconis scilicet Andegavensium comitis, uxorem, excommunicavit. Diceto, col. 492.

---

[1] A portion of this leaf has been cut away to make an alteration on the other side, and this passage has been re-written on a piece of parchment gummed on here to supply the deficiency. It carelessly omits *non*, which may be read underneath in the original, reads *et* for *ut* in the next line, omits *Quod* in the next, and in the next reads *Quadragesima* for *Septuagesima*. C. D. give all the errors. O. W. are correct, as in the text.

[2] *renovat*] removeat, C.

Sermo Papæ ad concilium de negotio Terræ Sanctæ. A.D. 1095.

(Not in Malmesbury, William of Tyre, or in the edition of the speech printed in the Concilia from a Vatican MS.)

Speech of Pope Urban II. for the Crusade.

In fine autem concilii, quod mense Novembrio actum est, Papa memoratus, de negotio crucis sermonem ad populum faciens qualem tantum decebat sacerdotem, exorsus est in hunc modum: "Fratres mei," inquit, "et filii carissimi, reges dico, "principes, duces, marchiones, comites, barones, et milites, "cum ordinatis et populis universis, qui redempti estis cor- "porali passione et sanguinis effusione Domini nostri Jesu "Christi, audite querelas ipsius Dei, vobis omnibus lacrima- "biliter fusas, super ejus injuriis et [in]effabilibus[1] detrimentis. "Post lapsum angelorum, cum idem Deus mundum creasset "in tribus jam partibus, id est, Asyam, Affricam, et Europam, "distinctum, et homines ad reparationem damnorum super- "cælestium in eis constituisset ut sibi famulantes dictas "mundi partes cum creaturis universis, dum viverent, possi- "derent, et post mortem cælestia sine fine regnaturi conscen- "derent, in brevi temporis decursu omne genus humanum a "præceptis divinis per inobedientiam et delictorum abundan- "tiam a Deo descivit, [ut][2] inter homines vix esset inventus "qui faceret bonum, nec saltem usque ad unum. Ecce enim "mundi latitudo paganis infidelibus Deum blasphemantibus "et ligna lapidesque colentibus plena scatet, ita quidem ut

Malmesb. Gest. Reg. iv. 347, p. 528.

"jam in pudorem paucorum, qui adhuc supersunt, Chris- "tianorum, Syriam Armeniamque, ac postremo Asyam Mino- "rem, cujus provinciæ sunt Bithinia, Frigia, Galatia, Lidia, "Caria, Pamphilia, Ysauria, Licia, et Cilicia, occuparunt. "Illi insuper alteram Asyam, id est, tertiam mundi partem, "quasi nidum inhabitant hæreditarium, quæ a majoribus "nostris, duabus residuis æqua partibus, et tractuum lon- "gitudine et provinciarum magnitudine, exstat non immerito "æstimata. Ibi olim apostoli omnes præter duos mortes suas "Domino consecrarunt; ibi modo Christiani, si qui super- "sunt, nefandis illis vectigal solvunt. Illi, proh dolor, Affri- "cam, alteram orbis partem, ducentis[3] jam annis et eo "amplius armis possessam detinent, quæ dudum terra præcla- "rorum[4] nutrix ingeniorum, quæ in litteris divinis omnem a "se infidelitatis errorem detersit, ut constat cunctis qui litteras "norunt Latinas. Tertium[5] mundi clima extat Europa, cujus "quantulamcunque partem nos Christiani inhabitamus, quam "Turci et Saraceni bellis premunt continuis, et jam ab annis

[1] O. W. have also *effubilibus*.
[2] *ut*] Ins. in D. above the line. C. has q (quod) in the margin.
[3] *ducentis*] trecentis, W.
[4] *præclarorum*] præclarum, A.
[5] *tertium*] tertia, W.

A.D. 1095. p. 188. Speech of Pope Urban II. for the Crusade.

" trecentis Hyspania et insulis Balearibus subjugatis, quod " reliquum est spe devorant, Illyricumque et terras omnes " inferiores inequitant insolentes, usque ad mare quod bra- " chium Sancti Georgii nuncupatur. Quid est quod Domini- " cum monumentum suæ vendicant ditioni, et sanctæ urbis " introitum peregrinis nostris vendunt, qui solis Christianis " patere deberet, si aliquid divinæ[1] virtutis vesti[gium][2] eis " inesset? Accingimini ergo, viri potentes, et aggredimini " memorabilem in crucis inimicos expeditionem, et Christiani- " tatem propagaturi, signaculum crucis humeris vestris in- " suite, intestinæ fidei ardorem foris prætendentes. Arma " quæ cæde mutua in bellis illicite et torneamentis cru- " entastis, in hostes convertite fidei et nominis Christiani. " Rapinas, furta, homicidia, fornicationes, adulteria, incendia, " quibus Deum ad iracundiam provocastis, in hac expedi- " tione redimite; et fratribus vestris qui in Jerosolimis et " finibus ejus habitant compatientes, barbarorum insolentias " compescatis, quibus propositum est nomen deprimere Chris- " tianum.[3] Nos autem de omnipotentis Dei misericordia, et " beatorum Apostolorum ejus Petri et Pauli auctoritate con- " fisi, ex illa quam nobis licet indignis Deus ligandi atque " solvendi contulit potestatem, omnibus qui laborem istum " in propriis personis subierint et expensis, plenam suorum " peccaminum, de quibus veraciter fuerint corde contriti, ore " confessi, veniam indulgemus, et in retributione justorum " salutis æternæ pollicemur augmentum. Hujus quoque re- " missionis concedimus esse participes, qui ad subventionem " istius itineris de bonis suis congrue ministrabunt,[4] aut circa " prædicta consilium et auxilium impenderint opportunum. " Ite ergo prædicabiles per orbem Christi milites, timorem " mortis penitus omittentes; non enim sunt condignæ pas- " siones hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur " in nobis. Hæc præsentibus præcipimus, absentibus man- " damus, terminumque proximi veris figimus.[5] Aderit enim " Deus euntibus, ut bonus eis arrideat annus, tum in copia " frugum, tum in serenitate elementorum. Morituri cælorum " intrabunt triclinium, victuri Dominicum videbunt sepul- " chrum. Felices sunt qui ad hanc expeditionem vocantur, " ut videant loca sancta, in quibus cælorum Dominus cum " hominibus conversatus est, et pro hominibus natus, cru- " cifixus, mortuus, sepultus, et resuscitatus." Et his dictis,

Malmesb. Gest. Reg. iv. 347, pp. 529, 528.

William of Tyre, i. 15, col. 234. (Migne's Patrologia, vol. cci.)

Rom. viii. 18.

Malmesb. Gest. Reg. iv. 347, pp. 530, 532.

[1] *divinæ*] solitæ, Malmesb.
[2] *vestigium eis*] vesticis, C. D.
[3] *Christianum*] Christianorum, W.
[4] *ministrabunt*] ministrabant, A.
[5] *veris figimus*] veri fugimus, A.

William of Tyre, i. 15, col. 234.

præcepit his qui aderant ecclesiarum prælatis, ut ad propria reversi, cum omni instantia et sollicitudine plebes sibi subjectas ad expeditionem præmissam exhortentur. A.D. 1095.

De nominibus magnatum crucesignatorum et eorum consensu.

Malmesb. Gest. Reg. iv. 348, p. 532.

Cumque clerus et populus hujus orationis tenorem auribus percepissent, consensum mutuo clamore protestantur, faventes sermocinanti et peregrinationi. Et protinus in concilio proceres nonnulli, Papæ genibus advoluti, se et sua Christi militiæ consecrarunt; quorum primus fuit Aimerus Podiensis episcopus, qui crucis signaculo de manibus Papæ accepto, Willelmum Aurasiensem præsulem habuit ilico sectatorem, cum aliis fidelibus innumeris diversæ conditionis etætatis. Igitur finito concilio, a singulis est in sua discessum, negotium est efficaciter expeditum. Cujus facti fama totum perlustrans orbem, non solum mediterraneas provincias ad hanc peregrinationem commovit, sed et omnes, qui vel in penultimis insulis vel in barbaris nationibus audierant nomen Christi. Susceperunt itaque crucis signaculum Hugo magnus, Philippi Francorum regis frater, dux Lotharingorum Godefridus, comes Tholosanus Reimundus, dux Normannorum Robertus, Boamundus loco Appulus et gente Normannus, comes Flandrensis Robertus, Carnotensis comes Stephanus, fratres ducis Godefridi Baldewinus et Eustachius, item de Burgo alius Baldewinus, item de Gres comes Garnerius, comes Hamaucorum Baldewinus, comes Diensis Hysoardus, comes de Foreis Willelmus, comes de Albamarlia Stephanus, comes Perticensis Rotrodus, comes Hugo de Sancto Paulo, Henricus de Asca, Radulfus de Baugentiaco, Hebraudus de Pusaco, Willelmus Amanen, Gentonius de Bar, Gastus de Beders, Willelmus de Monte Pessulano, Girardus de Rosseillon, Geraldus de Ceresiaco, Rogerus de Barnevilla, Guido de Possessa, Guido de Garlandia, Thomas de Sprea,[1] Galo de Calvo Monte, Stephanus[2] comes Blesensis. De[3] Anglia omnes fere illi qui de Bellocampo cognomen retinent, et alii præclari quos perlongum est literis commendare. Hi omnes quasi capitanei et principes militum cæterorumque fidelium, expectantes tempus opportunum, cum ingentibus armatorum copiis ad militiam Christianam præparati erant, et se tantæ peregrinationis laboribus devote pro Christi nomine mancipare.

Names of the first persons who took the Cross.

William of Tyre, i. 16, col. 235.

Malmesb. p. 533.

Will. of Tyre, i. 17, col. 236.

(Not in W. T.)

Id. col. 236.

---

[1] *sprea*] sic, for *Feria*.

[2] sic, the compiler not seeing he is given above as "Carnotensis "comes."

[3] This sentence, written by Paris in the margin of A., is in the text in C. D.

A.D. 1095. *De revelatione Petro heremitæ facta de negotio supradicto.*

Peter the Hermit.

His pilgrimage and interview with the patriarch of Jerusalem.

Animabat præterea non mediocriter hanc Christi militiam ad obsequium Crucifixi prædicatio Petri Heremitæ; de quo ut arbitror non erit inutile, si divinam revelationem ei factam super hoc negotio ignorantibus intimavero ad historiæ claritatem. Sacerdos quidam Petrus nomine et heremita professione, de regno Francorum, paululum ante hos dies peregrinationis voto tractus, Jerosolimam pervenit. Hic juxta legem Christianis civitatem sanctam ingredi volentibus a Saracenis propositam, dato tributo, urbem ingressus, in hospitio cujusdam Christiani susceptus est. A quo de misera conditione credentium sub potestate paganorum conversantium ad plenum edoctus, quicquid calamitatis audivit, fide postmodum oculata conspexit. Audiens vero quod Symeon, patriarcha civitatis, vir esset religiosus ac timens Deum, accessit ad ipsum, et mutuis sunt confabulationibus recreati. At patriarcha, ex verbis Petri colligens quod vir esset circumspectus, familiarius cœpit exponere universa, quæ populum Dei in civitate commorantem acrius affligebant. Petrus autem fraternis compatiens miseriis, cum lacrimas cohibere non posset, patriarchæ respondit; "Noveris, "pater sancte, quod [ecclesia Romana et principes Occidentis, "[si[1] hujus calamitatis diligentem et fide dignum haberent "instructorem, temptarent proculdubio his malis vestris reme- "dia procurare; scribe igitur diligentius tam domino Papæ et "ecclesiæ Romanæ quam regibus et principibus Occidentis,] et "ego pro remedio animæ meæ, auctore Deo paratus ero ærum- "narum vestrarum immensitatem protestari, et ad remedium "procurandum universos et singulos invitare." Placuit sermo in oculis tam patriarchæ quam astantium populorum; et impensis gratiarum actionibus viro Dei scriptum porrigunt postulatum. Accidit autem die quadam, cum prædictus Dei famulus de reditu ad propria, pro implenda legatione assumpta, amplius solito esset sollicitus, ecclesiam Dominicæ Resurrectionis ingressus est, ad fontem misericordiæ tota devotione recurrens, ubi cum pernoctans vigiliis et orationibus fatigatus in pavimento decubuit, ut somno satisfaceret irruenti, ilico sopore interceptus, vidit sibi astare Dominum Jesum Christum, et injungens ei legationem præmissam dixit; "Surge Petre, pro- "pera, et intrepidus perage quæ tibi sunt injuncta; ego enim "tecum ero. Tempus est enim ut purgentur sancta, et meis

William of Tyre, i. 11, col. 227.

Id. i. 12, col. 229.

p. 189.

His vision.

[1] This passage between the brackets, omitted by the scribe's carelessness in A., is obtained from W.

William of Tyre, i. 12, col. 229.

" subveniatur servis." Expergefactus Petrus, et de visione confortatus, atque admonitionem divinam amplectens intrepidus, impiger moras rumpit, et facta oratione ad mare festinus viator descendit. Ubi navem ascendens, prospera navigatione ad Barum pervenit, et inde Romam profectus, Papam Urbanum reperit, et patriarchæ litteras fideliumque qui Jerosolimis erant porrigens, eorum miserias, et Terræ Sanctæ calamitates, tam fideliter quam prudenter exposuit. Quem Papa memoratus benigne suscipiens, se fidelem cooperatorem futurum congruo tempore repromisit. At Petrus omnem perlustrans Italiam, Alpes tandem transcendit, et omnes principes occidentales cum maxima sollicitabat instantia, ne loca sancta, quæ Dominus propria dignatus est illustrare præsentia, infidelium permitterent spurcitiis diutius prophanari. Nec visum est sibi hoc sufficere, nisi etiam plebes et inferioris manus homines ad id ipsum piis exhortationibus animaret. Sic denique heremita Petrus, cum ingenti armatorum multitudine, quam tum de regno Francorum tum ex imperio multo labore contraxerat, prædictæ se jungens militiæ, opus crucis instantissime studuit promovere.

A.D. 1095.

His return,

Id. i. 13, col. 230.

and reception by the Pope.

Id. i. 17. col. 236.

De Galterio, qui primus iter peregrinationis arripuit.

Id. i. 18, col. 237.

Anno Domini MXCVI. Mense Martio, octavo die mensis, Galterius cognomento Sensavior, vir nobilis et strenuus, cum ingenti multitudine pedestrium armatorum, ut qui paucos habebat equites, primus omnium cruce signatorum iter peregrinationis arripiens, regna pertransiens Theutonicorum et Hungarorum, usque ad fluvium Maroc pervenit. Quo transito, et Bulgarorum fines ingrediens, ad locum venit qui Belligravia nuncupatur; ubi quidam de comitatu ejus apud Malamvillam, ipso ignorante, ut cibos emerent, remanentes, a Bulgaris comprehensi, nudati, et verberibus afflicti, ablatis omnibus, ad socios sunt remissi. Walterius igitur a duce Bulgarorum emendi necessaria licentiam postulans, et impetrare non valens, ante urbem Belligraviam castrametatus est. Ibi exercitum suorum, ciborum inopia laborantem, cohibere non valens, grave nimis populi sui ibidem sustinuit detrimentum. Nam cum nihil a gente nefanda venale obtinere potuissent, in greges Bulgarorum et armenta irruentes, cæperunt ex eis in castra sua deferre; quod Bulgari audientes, arreptis armis, prædam excutere decreverunt. Et bellum raptoribus inferentes et victores existentes, centum et quadraginta ex eis a præcedentium comitatu separatos in oratorio quodam, quo se gratia consequendæ pacis intulerant, igne apposito combusserunt, cæteris

Expedition of Walter Sans-avoir, the first Crusader.

The treatment of his followers at Semlin.

His loss at Belgrade.

A.D. 1096. in fugam coactis. At vero Galterius cum reliquis agminibus suis Straliciam,[1] Daciæ mediterraneæ metropolim, perveniens, præsidi civitatis de injuria plebi Dei a Bulgaris illata conquestus, plenam est justitiam consecutus. Inde igitur ad urbem regiam profectus, et ad præsentiam Alexii imperatoris inductus, postulavit ut usque ad adventum Petri heremitæ, de cujus mandato iter arripuerat, exercitum suum in locis urbi vicinis, indulta sibi emendi vendendique licentia, permitteretur[2] habere; quod ei imperator benigne concessit. Will. of Tyre, i. 18, col. 238.

His reception by the emperor Alexius.

De peregrinatione Petri Heremitæ.

Expedition of Peter the Hermit.

Post Galterium, Petrus heremita primus viam peregrinationis expediens, transcursa Lotharingia, Franconia, Bavaria, et Austria, cum quadraginta milibus bellatorum fines attigit Hungarorum. Qui tandem ad Malamvillam pervenientes, audierunt Christianos, qui Galterium secuti præcesserant, stragem ibi non modicam pertulisse; et videntes spolia et arma eorum in muro civitatis, quasi pro trophæo pendentia, justa succensi ira, ad arma prosiliunt, et urbem violenter confringentes, incolas pæne omnes aut gladio interimunt aut in flumine vicino demergunt. Sic urbe subacta, quinque diebus manserunt in ea. Petrus vero audiens quod rex Hungariæ ad vindictam suorum militares copias convocaret, legiones suas sub omni celeritate ultra flumen, quod vicinum erat, transferri præcepit, cum armentis et manubiis civitatis. Et inde octo dierum itinere transcurso, ante urbem Niz, turribus et muro fortissimam, pervenit, et ponte fluminis transito, castra fixit ibidem. Indeque iter expediens, cum pars major exercitus præterisset, quidam turbati capitis de regione Theutonicorum, aliquantulum ab agminibus præcedentibus remoti, septem molendina juxta pontem memoratum igne concremarunt. Erant autem viri quasi centum, qui ut suo furori satisfacerent, adjecerunt ad propriam miseriam, et quorundam domicilia in suburbio posita igne similiter succendentes, commisso scelere, exercitui præcedenti sese jungere properabant. At vero regionis illius dominus, quod factum fuerat indigne ferens, cives evocat et arma arripere monet, et ipse prævius[3] cum ingenti tumultu hostes insecutus, antequam ad præcedentem exercitum attigissent, atrociter illos invadens, omnes morte dignissima peremit. At Petrus hæc omnia penitus Id. i. 19, col. 239.

Capture of Semlin.

Outrage and punishment of some of his followers at Nissa.

Id. i. 20, col. 240.

[1] *Straliciam*] Stralicie, A.

[2] *permitteretur*] permitterentur, C. D. A. has been altered to this.

[3] *prævius*] primus, W. O. has previus.

Will. of Tyre, i. 21, col. 241.

ignorans, ut qui præeuntem ducebat exercitum, dum a referentibus casum per[1] quendam equo raptum velocissimo cognovisset, de consilio suorum ilico reversus, fratrum interemptorum funera non sine lacrimis conspexit, scire sollicitus cupiens quæ causa extiterit tantæ transgressionis. Missis itaque legatis ad majores civitatis, cognoverunt qui missi fuerant justa indignatione seditionem fuisse factam; sed quorundam peregrinorum ausu temerario legio tota concitata est, ut injuriam quam pertulerant, vindicarent. Erant autem viri quasi mille, qui ad hanc proruperant temeritatem; propter[2] quos quidam ex urbanis egressi, bellum ingens cum nostratibus commiserunt. Deinde cives reseratis valvis egressi, quingentos ex nostris super pontem peremerunt, reliquis pæne omnibus, dum fluminis vada nescirent, summersis. Exercitus autem Petri, tantam suorum non ferens injuriam, ad arma convolant, et confligentibus inter se agminibus, ceciderunt ex peregrinis quasi decem milia virorum, et Petri Heremitæ pecunia tota a Bulgaris capta est, retento ejus curru cum omnibus quæ habebat. Die autem quarta recollectis viris qui dispersi erant per fugam, quasi ad triginta milia, rursus se ad iter accingentes, viam, licet cum magna difficultate, continuant, et maturato itinere Constantinopolim pervenerunt. Ubi Petrus imperatoris colloquio fretus, cum per dies aliquot exercitum ibidem recreasset, ex imperatoris mandato transito Hellesponto in Bithiniam, quæ prima est Asyæ provincia, descenderunt. Deinde ad locum supra idem mare situm, cui nomine Civitoth, venientes, castrametati sunt ibidem.

A.D. 1096.

Loss of the Crusaders.

p. 190.

Id. i. 22, col. 242.

Their arrival at Constantinople, and reception by the emperor.

De interitu triginta milium crucesignatorum.

Id. i. 23, col. 243.

Erat autem locus ille in confinio Turcorum positus, rerum omnium et præcipue victualium opulentus. Cumque ibidem quasi duobus mensibus consedisset exercitus, cœperunt Latini ad decem milia virorum regionem perlustrare, et greges pariter contrahere et armenta, atque versus Nicæam urbem ordinatis agminibus profecti, cum præda maxima sine suorum dispendio sunt reversi. Porro Theutonici videntes quod in illo negotio Latinis prospere accidisset, adjecerunt et ipsi simile aliquid attemptare. Unde ad decem milia peditum cum equitibus ducentis versus Nicæam tendentes, ad oppidum quoddam,

Advance of the Crusaders to Nice.

---

[1] These words are introduced by Paris directly from William of Tyre.

[2] *propter*] contra, W., and so A.; it is altered in the margin by Paris.

A.D. 1096. quatuor miliariis a Nicæa distans, venerunt, et facto impetu vehementissimo, repugnantibus acriter oppidanis, sed nihil proficientibus, Theutonici oppidum occupant violenter. Tandem habitatoribus omnibus interemptis et manubiis cunctis occupatis, castrum muniunt, et loci opulentia simul et amœnitate delectati, usque ad principum adventum ibi commanere proponunt. Sed Solimannus regionis illius dominus, audiens quod Theutonicorum gens oppidum suum expugnatum præsumeret detinere, cum omni festinatione illuc contendit, et castrum obsidens violenter expugnat, omnibus quos intus repperit gladio interemptis. Venit interea rumor in castris, Theutonicorum cohortes in manibus Solimanni incidisse. Unde veritate comperta, reluctantibus majoribus de exercitu, ad arma prosiliunt universi, et pedites triginta quinque milia cum equitibus quingentis, ordinatis agminibus, ad partes Nicæas contendunt, et in quendam campum Solimannum cum innumera Turcorum multitudine invenientes, irruunt potenter in hostes; sed Turci scientes quod res pro capitibus ageretur, gravissimum peregrinis reddidere conflictum, et ipsis tandem oppressis, dum pondus prælii ferre diutius non valerent, fugam ineunt, agminibus dissolutis; quos Turci gladiis insequentes, stragem non modicam nostratibus intulerunt. Ceciderunt ibi de exercitu Petri, nobiles, Galterius Sensavior cum Reginaldo de Breis et Fulchero Aurelianensi, et de triginta milibus peditum, qui de castris egressi fuerant, simul et equitibus quingentis, vix vel unus superfuit qui carcerem evaderet vel mortem. Ecce prælium inobedientiæ quem finem habuit, dum contra præceptum imperatoris populus cervicosus arma moverat temeraria, qui consuluit indoctum vulgus, ut pacifice apud Constantinopolim exspectarent, usque ad adventum principum illos subsequentium, qui prudentiores ipsis erant et ad plenum in militia eruditi. Solimanno vero non sufficiente quod factum fuerat, in castra irruit violentus, et senes valetudinarios, monachos et ordinatos, matronas, puellas, et pueros in ore gladii interemit multos. Quosdam tamen, quorum ætas pro eis intercedebat et facies, ad hoc reservabat illæsos, ut perpetuæ subiceret servituti. Erat autem prope castra fidelium, secus litus maris, vetus quoddam præsidium habitatoribus vacuum, in quo necessitate compulsi ad tria milia peregrinorum se contulerunt, salutem se ibi posse consequi arbitrantes. Cumque in eo a Solimanno fuissent obsessi,[1] sese viriliter defendentes, Petrus ad imperatorem veniens, fusis humiliter precibus, obtinuit, ut missa illuc militia reliquias populi faciat

Will. of Tyre, i. 23, col. 244.

Id. i. 24, col. 244.

Their defeat and loss.

Id. i. 25, col. 245.

(Enlarged from Id. i. 26, col. 246.)

Id. i. 26, col. 246.

Help obtained by Peter from the emperor.

[1] *obsessi*] obsides, W. A. has *obsi*, with *ses* in the margin by Paris.

(Not in W. of Tyre.) liberari. Quod cum factum fuisset, remansit Petrus apud Constantinopolim cum reliquiis exercitus, principum expectans adventum. A.D. 1096.

De peregrinis quibusdam dolo interfectis.

William of Tyre, i. 27, col. 247. Secutus est autem hos cruce signatos in peregrinationis voto sacerdos quidam nomine Godescallus et natione Theutonicus, qui gratiam habens exhortationis, ad quindecim milia de regno Theutonicorum ad opus crucis in Hungariæ fines conduxit. Ubi cum exercitu suo venalia de mandato regis bonis conditionibus ab Hungaris accepissent, alimentorum opulentia abutentes et ebrietati vacantes, ad enormes proruperunt injurias, prædas agentes et stragem in populo committentes, necnon cum uxoribus Hungarorum et filiabus rem illicitam violenter perpetrantes. Unde rex terræ ira succensus dignissima, populum ad arma concitat in ultionem tantæ transgressionis. Tandem apud Bellegraviam prædictorum multitudinem furiosorum reperientes, cum se præpararent ad resistendum, (erant quippe viri fortes et usum armorum habentes,) temptant dolo vincere quos viribus nequiverunt. Missa igitur legatione ad Godescallum et primates exercitus, convenerunt eos verbis pacificis in dolo, dicentes; "Pervenit ad dominum nostrum regem gravis "querimonia, quod populo suo enormes nimis intuleris injurias, mala pro bonis nequiter rependendo.[1] Novit præterea rex, "quod sunt inter vos viri prudentes et timentes Deum, quibus "invitis et renitentibus commissa sunt enormia, quæ regem me"rito ad iracundiam provocarunt; unde crimen quorundam in "omnes refundere verens, decrevit peregrinis parcere in præ"senti; unde vobis denuntiat, ut ejus omnino quiescat indigna"tio, ut et personas vestras et substantiam cum armis omnibus "in manibus ejus sine conditione tradatis, alioquin nec unus "ex vobis mortem evadet, cum potestatem non habeat populus "fugiendi." Godescallus igitur et principes legionum, de regia benignitate nimis præsumentes, populum totis viribus renitentem induxerunt, ut cum armis et substantia eorum tota in regis potentia se traderent, et sic satisfacerent conquerenti. Quod cum factum fuisset, dum misericordiam[2] expectant, mortem incurrunt. Irruerunt enim in populum proditores illi armorum solatio destitutum, non distinguentes justum ab impio; et stragem immanissimam inferentes, locum polluerunt universum ex cruore interemptorum et funeribus occisorum. Evase- Expedition of Godeschal.

Id. i. 28, col. 247.

[1] *rependendo*] rependentes, W., and so A., but it is altered.

[2] *misericordiam*] vitam, W.

A.D. 1096. p. 191. runt tamen aliqui hoc commune periculum, et ad propria reversi, suorum stragem aliis, qui peregrinationis voto astricti fuerant, referentes; sollicite admonendo, ut prædicti populi nequam præ oculis semper habentes malitiam, prudentius incedant et cautius iter expediant. Will. of Tyre, i. 28, col. 248.

De quibusdam peregrinis Judæos persequentibus et post interfectis.

Slaughter of the Jews by a party of Crusaders at Mentz and Cologne.

Per idem tempus convenerunt ex finibus occidentis ad ducenta peditum milia et equitum quasi tria milia, inter quos erant viri nobiles Thomas de Feria, Clarenbaldus de Vendolio, comes Hermannus, et Carpentarius Willelmus. Hi omnes se ad insanias convertentes, et populum Judæorum in oppidis et civitatibus, per quæ eis erat transitus, impetentes, multa ex eis milia obtruncabant. Et hoc præcipue factum est in Maguntia et Colonia civitatibus, ubi etiam comes Emico nomine, vir potens et in eadem regione præclarus, eorum cœtibus conjunctus,[1] maleficiorum erat particeps et flagitiorum incentor. Qui omnes, transcursa Franconia et Bavaria, cum fines Hungariæ attigerunt, arbitrati sunt quod liceret eis regnum libere introire; sed apud Meezeburc clausum repperientes aditum, circa pontem substiterunt. Porro rex[2] terræ ingressum transire volentibus prohiberi[3] mandaverat, verens ne injuriarum[4] quas Godescalli[5] legionibus intulerat memores, in ultionem arma movere inciperent introducti. Unde petita a rege licentia transeundi pacifice, cum sibi esset penitus denegata, proponunt terras, quas circa fluvios et paludes rex possidebat, depopulari, suburbana succendere, et in rebus ejus hostiliter desævire. Accidit ergo die quadam, quod septingenti ex regis militia navigio transeuntes occulto, ut a peregrinorum injuriis regionem tuerentur, casu tamen hostibus subito obviabant, a quibus pæne omnes interfecti sunt, exceptis paucis, qui in carecto et paludibus salvabantur. Et hac freti victoria peregrini adiciunt etiam, ut pontibus fabricatis præsidium expugnent, et iter gladiis præparantes regnum intrent[6] violenter. Deinde pontes quos construxerant[7] mœnibus applicant, et per eorum instantiam ad id perventum est, ut jam pateret introitus peregrinis. Sed ecce subito cælitus incusso victoribus timore, versi sunt in fugam, causam penitus ignorantes; sicque peccatis exigentibus, terga hostibus osten- Id. i. 29, col. 248.

Their defeat at Meseburg (Ovar).

Id. i. 30, col. 249.

[1] *conjunctus*] convinctus, A.
[2] Coloman, king of Hungary.
[3] *prohiberi*] prohibere, W.
[4] *injuriarum*] injuriam, C.
[5] *Godescalli*] Godescallus, A.C.D.
[6] *intrent*] intrant, O. W., and so A., but it has been altered.
[7] C. ins. *aut*.

Will. of Tyre, i. 30, col. 230.

dentes, contulerunt audaciam civibus desperatis, qui illos fugientes viriliter insecuti, mortem eis inevitabilem intulerunt. Ex quibus comes Emico, cum legionibus fugiens dissolutis, in suam vix patriam est reversus. Alii vero nobiles, quos prænominavimus, per Thariciam[1] exitium declinantes, ad Italiam pervenerunt. Unde et quidam[2] de principibus, idem iter agentibus, qui Durachium navigare proposuerant, se in Græciam contulerunt. A.D. 1096.

De progressu ducis Godefridi et sociorum ejus in opus crucis.

Id. ii. 1, col. 249.

Anno supradicto, qui est annus Domini MXCVI., mense Augusto, decima quinta die mensis, Lotharingiæ dux Godefridus, vir illustris, post Petri heremitæ et Godescalli aliorumque progressum miserabilem, ut prædictum est, convocatis viæ consortibus, iter aggressus est. Erant autem qui se illi conjunxerunt viri nobiles; Baldewinus prædicti ducis frater uterinus, Baldewinus Hamaucorum comes, comes Hugo de Sancto Paulo, et Engerannus filius ejus, comes de Gres Garnerius, Reginaldus comes Tullensis, et frater ejus Petrus, Baldewinus de Burgo, Henricus de Hascha, Godefridus frater ejus, Dodo de Cons, Cono[3] de Monte Acuto; quos sequebantur Frisones,[4] Lotharingi, et quicquid gentium jacet inter fluvios Rhenum et Garunnam. Hi omnes individuo comitatu incedentes, per Austriæ provinciam et Hungariam, regi datis obsidibus, ad Belligraviam Bulgariæ oppidum, et inde ad Niz et Straliciam pervenerunt; inde ad Daciam mediterraneam, quæ alio nomine Mesia dicitur, et ad claustra Sancti Basilii descendentes, Philippopolim, urbem nobilem et copiosam, attigerunt. Ubi cognito quod Hugo magnus, Philippi regis Francorum frater, cum aliis quibusdam ab imperatore Alexio in vinculis teneretur, dux magnificus Godefridus, missis legatis, rogat ut viros prædictos et cruce signatos solutos abire permittat. Prædictus enim Hugo vir illustris, quasi inter primos iter aggressus, Alpibus transcensis, in Apuliam per Italiam descenderat, et cum exiguo comitatu apud Durachium mare transiens substiterat, peregrinos qui sequebantur expectans; ubi a præside regionis vinctus et imperatori traditus, tanquam prædo et homicidii reus tenebatur in carcere. Sed cum nunciis ducis præcise negaretur, de communi consilio per octo dies regionem totam cum legionibus suis depopulantes affligunt. Hoc audiens imperator, nuncios

Advance of Godfrey of Bouillon and his companions.

Malm. G. R. iv. 349, p. 534.

Will. of Tyre, ii. 1, 3, coll. 251, 254; ii. 4, col. 255.

De liberatione magni Hugonis, fratris Francorum regis.

Id. ii. 5, col. 256.

[1] *Thariciam*] Tharinam, W. Carinthiam, W. of Tyre.

[2] *quidam*] quosdam, A. O.

[3] Par. places "vel Conanus" over *Cono*. This is in the text in D.

[4] O. W. ins. *Saxones*.

A.D. 1096. ad ducem dirigit, rogans ut a præda se cohibens nobiles recipiat expeditos. Dux igitur pacatis legionibus, Constantinopolim pervenit, ubi etiam prædictos nobiles incolumes suscepit. Erant autem cum Hugone magno Drogo de Neella, Clarenbaldus de Vendolio, Willelmus Carpentarius, qui omnes duci de sua liberatione gratias exsolverunt. Will. of Tyre, ii. 5, col. 256.

Falling stars.

Eodem anno stellæ visæ sunt labi de cælo in partibus occidentalibus, in signum dictæ stragis et confusionis. Cf. Sigebert, col. 225.

De nequissimo imperatore Alexio.

Account of the emperor Alexius.

Alexius autem imperator Græcorum vir nequam et subdolus, cum esset in palatio Nichofordi prædecessoris sui summus et princeps militiæ, contra dominum suum maliciose recalcitrans, quinto vel sexto ante hanc expeditionem anno, domino depulso, imperium invaserat, et invasum nequiter detinebat. Hic[1] semper propositum habens fallendi, sæpe cum peregrinis verba pacifica loquebatur in dolo, suspectam jugiter habens multitudinem cruce signatorum et militiæ probitatem. Unde si quandoque nocere cessavit, non hoc virtutis exstitit sed timoris. Nam dux Godefridus cum ante urbem Constantinopolitanam tentoria fixisset, assunt nuntii imperatoris, ipsum ducem invitantes, ut ad imperatorem cum paucis introire festinet. Dux vero habito concilio, illuc ire distulit; unde indignans imperator forum rerum venalium ducis legionibus interdixit. Porro principes alimentorum metuentes defectum, per suburbana longe lateque hostiliter discurrentes, greges undique contrahunt et armenta; et tantam in castra alimentorum deferunt opulentiam, ut usque ad satietatem etiam minores abundent. Unde imperator compulsus commercium restitui iterato præcepit. William of Tyre, ii. 5, col. 255. (Not in W. of Tyre.) His behaviour to the Crusaders. Will. of Tyre, ii. 6, col. 256.

De motione Boamundi principis in opus crucis.

Advance of Bohemond, prince of Otranto, and his followers.

Interea dum hæc apud Constantinopolim geruntur, dominus Boamundus, Roberti Guisgardi filius, princeps Tarentinus, qui ante hyemem cum suo exercitu Adriaticum mare transieus Durachium usque pervenerat, per deserta Bulgariæ ad suos qui eum sequebantur pedetentim appropïans accedebat. Adhæserant namque ei viri quidam nobiles potentes, quorum hic in parte nomina subponemus; Tancredus Willelmi Marchionis filius, Ricardus de Principatu,[2] et Rainulfus frater ejus, Robertus Id. ii. 13, col. 262.

p. 192.

[1] *hic*] om. O. W. This and the next sentences are due to the compiler.

[2] Of Salerno.

Will. of Tyre, ii. 13, col. 263.

de Anxa, Hermannus de Karni, Robertus de Surda Valle, Robertus Turstani filius, Humfridus filius Radulfi, Ricardus filius comitis Ranulfi, comes de Russillum,[1] et fratres ejus, Boeleis Carnotensis, Alberedus de Cagnano, Humfridus filius ejus. A.D. 1096.

Malm. G. R. iv. 349, p. 535.

Hos autem sequebantur populi Italici, et quicunque a Tyrreno mari in Adriaticum usque sinum conversabantur. Hi omnes

Will. of Tyre, ii. 13, col. 263.

usque ad urbem Castoream Boamundi vexilla secuti, cum a civibus venalia populo non exhibebantur, contrahere greges et armenta compulsi sunt violenter. Indeque progressi, in regione Pelagonia castra statuerunt; ubi audientes quod in vicino erat municipium solis hæreticis habitatoribus refertum, illuc sub celeritate contendunt, et castrum violenter occupantes, et ædificia igne conflagrantes, prædam immensam et opima inde spolia abstulerunt.

De peregrinatione comitis Tholosani.

Id. ii. 17, col. 266.

Subsecuti sunt peregrinos prædicto comes Thosolanus Raimundus, et episcopus Podiensis Ainuerus, in negotium Crucifixi. Erant autem cum eis in gente sua viri generis præclari; Willelmus Aurasiensis episcopus, et comes Rainbaldus,[2] Gaustus de Bediers, Girardus de Rosillum, Willelmus de Monte Pessulano, Willelmus comes Forensis, Reimundus Pelez, Gentonius de Bar, Willelmus Amanen. Hos secuti sunt Gothi, et Wascones, et quicunque cruce signati inter[3] Pyrenæum et Alpes diffunduntur. Advance of Raymond of S. Gilles, count of Toulouse, Adhemar, bishop of Le Puy, and their followers.

Malm. G. R. iv. 349, p. 535.

Will. of Tyre, ii. 17, col. 266.

Hi omnes præfatos subsequentes cruce signatos, per Italiam et Lumbardiam, et per regionem quæ Forum Julii dicitur, in Histriam et tandem in Dalmatiam descenderunt. Cumque per dies quasi quadraginta omnem Dalmatiam multo pertransissent periculo, demum Durachium pervenerunt. Ubi et

Id. ii. 18, col. 268.

comes litteris imperatoris exhilaratus, iter arripuit, transcursisque montibus et silvis et universa Epyrotarum regione, demum in pagum cui Pelagonia nomen est, copiis omnibus redundantem, tentoria statuerunt. Ubi cum venerabilis Podiensis episcopus longius a castris tentoria fixit, hospitandi commoditate ductus, a Bulgaris irruentibus captus est. Sed dum unus ex prædonibus aurum [ab eo] quæreret, ipsum contra cæteros tuebatur. Inter quos excito tumultu, ad voces decertantium exercitus commotus est universus, et armis arreptis, irruentes in maleficos prædictos, ex eorum manibus episcopum eruerunt. Capture of the bishop of Le Puy by the Bulgarians.

Denique resumpto itinere, peregrini Thessalonicam transeuntes et omnem Macedoniam, continuatis laboribus apud Rodestum, His deliverance.

[1] An error for Rosinolo. This is Geoffrey of Rosciguo; see Le Provost, Orderic Vital. iii. p. 487, note [3].

[2] *Rainbaldus*] Bainbaldus, A. Count of Orange.

[3] *inter*] in, W., and so A., but it is altered by Paris.

A.D. 1096. urbem maritimam super Hellespontum[1] sitam, itinere dierum quatuor distantem a Constantinopoli, pervenerunt; ubi legati principum, qui præcesserant, comiti occurrentes monuerunt instantius, obnixe cohortantes, ut peractis apud imperatorem negotiis, ipsos subsequi maturaret. Victus igitur comes tam[2] imperialium quam principum instantia, relicto exercitu sub custodia episcoporum et virorum nobilium qui in castris erant, ipse cum paucis Constantinopolim properans, ad imperatorem ingressus est. A quo cum omni reverentia susceptus, cum multa instantia exhortatus, ut imperatori fidelitatis juramentum, secundum formam aliorum principum qui eum præcesserant, exhiberet, negavit plane; unde indignatus imperator insidiabatur illi et ejus exercitui, præcipiens militibus suis, ut repente in legionibus comitis irruentes usque ad mortem persequi attemptarent. Igitur centuriones imperatoris et quinquagenarii, agminibus militaribus prærogati, domini jussionem exequentes, clam et de nocte in comitis irruunt expeditiones, aliquos non præmunitos invenientes, ex eis plurimos peremerunt. Comes vero hæc audiens, imperatori proditionis objecit infamiam. Unde facti pœnitens, Boamuudum, qui adhuc in ulteriore maris littore cum suis residebat, ad se facit evocari, ut per ejus et principum suorum interventum, comitis sibi animum reconciliare possit; qui ad ejus vocationem venientes, licet multum displiceret quod factum fuerat, cum viderent quod non esset ultionis locus, cum ad majora properarent, ad exhortationem eorum comes et imperator reconciliantur; et juxta formam fidelitatis ab aliis factam juramentum exhibens, in plenam gratiam reversus, donis ingentibus est honoratus.

Will. of Tyre, ii. 18, col. 268.

Their difference and subsequent reconciliation with the emperor.

Id. ii. 19, col. 269.

Id. ii. 20, col. 269.

Id. ii. 21, col. 271.

Form of fealty paid to the emperor by the Crusaders.

Forma[3] autem fidelitatis hæc est, in qua omnes consenserunt totius Occidentis principes: quod civitates et castella cum possessionibus aliis, quæ ad jus imperatoris spectare videbantur, si ea possent subjugare, sibi redderent incontinenti, salvis principibus manubiis omnibus in eisdem inventis. Quod quibusdam ex nobilibus nimis videbatur iniquum, ut sui sanguinis effusione mercarentur commodum alienum. Imperator autem ut satisfaceret peregrinis, juravit quod ipsis auxilium fidele impenderet et consilium, quibus possent inimicos debellare. Venit interea Constantinopolim comitis exercitus, qui statim de mandato ipsius ad eos qui se præcesserant transiens, cæteris legionibus est conjunctus.

Will. of Tyre, ii. 21, col. 271.

---

[1] At the foot of the page is the note: Idem { Bosforus. Hellespontus. Brachium Sancti Georgii.

[2] *tam*] om. C.

[3] This paragraph seems the compiler's own, though the substance may be found in W. of Tyre, iii. 12, col. 285.

De peregrinatione Roberti ducis Normannorum et sociorum ejus. A.D. 1096.

Diceto, col. 492.

Hoc denique tempore Robertus dux Normanniæ cruce signatus, iter Jerosolimitanum omnium peregrinorum novissimus arripiens, posuit Normanniam in vadimonium fratri suo regi Willelmo, acceptis ab eo decem milibus libris argenti. Junxerunt autem se ejus agminibus Robertus comes Flandrensis, Eustachius comes Boloniensis, Stephanus comes Blesensis comes Carnotensis, comes Stephanus Albemarlensis, Rothrodus comes Perticensis, Rogerus de Barnevilla, de Britannia viri magni Fergandus et Conanus. Hos quoque sequebantur Angli, Normanni, Flandrenses, Britones, Andegavenses, Galli occidentales, et omnes populorum cunei, qui ab oceano Britannico usque ad Alpes mediterraneo tractu degebant. Isti omnes in negotium crucis profecti in Apuliam et Calabriam, circa hyemis ingruentis initia, nivium et glacierum vitantes[1] incommoda, ibidem expectantes donec aura felicior arrideret.

Advance of Robert of Normandy and his followers.

Will. of Tyre, ii. 22, col. 272.

Malmesb. iv. 350, p. 536.

Will. of Tyre, col. 273.

p. 193.

Diceto, col. 491.

Circa idem tempus fundata ecclesia Norewicensis, et in ea pro clericis monachi surrogati.

The church of Norwich founded.

De obsidione Niceæ civitatis a crucesignatis facta.

Cf. Baldric, Hist. Hieros. i. col. 1075 (Migne, clxvi.).

Anno Domini MXCVII. Dux Godefridus cum suis legionibus apud Constantinopolim, dux Boamundus cum suis apud urbem Castoream, comes Tholosanus cum suis apud Pelagoniam, celebres Dominicæ Nativitatis dies transigentes, decreverunt, unusquisque in loco suo, intuitu religionis, manus a præda et qualibet injuria cohibere. Hi omnes in vere sequenti, compositis sarcinis, vehiculis et clitellis iter aggredientes, versus

Advance of the Crusaders to Nice.

Will. of Tyre, ii. 21, col. 272.

Nicæam urbem pedetentim incedunt. Qui tandem ad Nicomediam, quæ Bithiniæ metropolis est, venientes, habuerunt obviam venerabilem sacerdotem Petrum heremitam ibi, qui cum paucis quæ sibi superfuerunt, reliquis legionibus occurrens, eorum cœtibus conjunctus est, principibus salutatis; ubi ab omnibus benigne susceptus, de suorum amissione plurimum condolebant, et multa ei donaria contulerunt. Multiplicatis igitur armatorum copiis, et moderamine congruo iter expedientes, Nicæam per Dei gratiam attigerunt; ubi castris in girum dispositis, loca tamen venturis[2] reservantes, urbem mense Maio, decima quinta die mensis, in die videlicet Dominicæ Ascensionis, obsederunt. Comes vero Tholosanus negotiis pertractatis, sumpta ab imperatore licentia, ad urbem præ-

Their junction with the forces of Peter the Hermit.

Siege of Nice begun.

Raymond of Toulouse joins them.

[1] *vitantes*] evitantes, O. This clause and the next are the compiler's.

[2] O. W. ins. *legionibus*.

A.D. 1097. dictam velox pervenit, et cæteris se principibus obsidionem agentibus cum legionibus conjunxit.

Prodigy in Berkshire. Nonis Aprilis apud Finchamestude in Bercsire quoddam stagnum fluxit sanguine. Robert de Monte.

Qualiter dux Robertus venit ad obsidionem Niceæ civitatis.

Advance of Robert of Normandy to Nice. Audiens autem dux Normannorum Robertus Nicæam urbem a principibus, qui ipsum præcesserant, jam esse obsidione vallatam, convocatis viæ consortibus sarcinisque compositis, ad mare descendit. Et moram quam fecerat in Apulia redimere[1] cupiens, cum omni tranquillitate Yllirico, Macedonia, et utraque Thracia transcursis, Constantinopolim pervenit. Ubi ab imperatore vocatus, more aliorum principum, fidelitatem tam ipse quam comites qui cum eo venerant, fecerunt; et inde in ampliorem recepti gratiam, in auro, vestibus pretiosis, vasis tam artificio quam materia admiratione dignis, olosericis quoque inauditæ æstimationis, dona susceperunt, qualia prius non viderant, et quæ ipsis etiam receptoribus stuporem inferrent, dum rerum antea visarum excederent dignitatem. Deinde sumpta ab imperatore licentia, transitoque Hellesponto, cum suis legionibus Nicæam pervenerunt, a principibus, qui eos prævenerant, magnæ devotionis amplexu suscepti; qui locum sibi in obsidione deputatum obtinentes, castra magnifice statuerunt. Hic igitur primum ex diversis agminibus [unus] factus [est] Dei viventis exercitus, ubi legionibus numeratis inventi sunt habere peditum[2] secenta milia,[3] equitum vero loricatorum centum milia, qui omnes in girum prædictæ urbis considentes, laborum suorum [primitias][4] cum omni devotione Domino consecrarunt. Will. of Tyre, iii. 22, col. 273.

Numbers of the whole army. Id. iii. 23, col. 274.

De pugna inter Christianos et Turcos et nostrorum victoria gloriosa.

Victory of the Crusaders before Nice. Nicæa, urbs magna et rerum omnium opulentissima, una est de civitatibus Bithiniæ, cujus dominus erat quidam Turcorum potentissimus simul et totius regionis, nomine Solimannus, qui lingua Persarum rex interpretatur. Hujus autem antecessores ab Id. iii. 1, col. 273.

---

[1] *redimere*] redire, A. C. D. has *reddire* altered to *redimere*.

[2] *peditum*] predictus, D., and so A., but it has been altered to *preditum*.

[3] *milia*] om. C.

[4] *primitias*] om. A. O. W. has *fructum*. A modern hand has inserted *propositum* in A.; *primitias* is from William of Tyre, and the Hist. Angl. has it.

Will. of Tyre, iii. 1, col. 275. imperatore Constantinopolitano, Romano nomine, qui ante hunc Alexium erat tertius, has occupaverant regiones, et easdem huic tradiderant Solimanno. Possidebat autem provincias universas a Tharso Ciliciæ usque ad Hellespontum, ita ut in confinio Constantinopolitanæ civitatis procuratores suos haberet, qui tributa et vectigalia totius regionis ad commodum domini sui colligerent et collecta confiscarent. Ipse autem cum multitudine copiosa armatorum in montibus vicinis, vix ab obsidione decem miliaribus distans, opportunitatem quærebat, quo ordine urbem posset a cruce signatorum inquietudine liberare. Tunc Soli- A.D. 1097.

Id. iii. 2, col. 276. mannus ut cives obsessos consolaretur, duos ad illos direxit nuncios, qui navigio per lacum ad urbem descenderent, et mandata sibi imposita ad cives obsessos occulte perferrent;

Id. iii. 3. sed unus ex illis qui missi fuerant a nostris captus est, et alter gladio confossus. Principes autem nuncium, qui vivus captus fuerat, in arcto ponentes, didicerunt ab eo, quod Soldanus in crastino venturus erat, ut obsidionem solveret et illos de instanti periculo liberaret. Solimannus igitur in cras- Defeat of Soliman.

Id. iii. 4, col. 277. tino circa horam tertiam, ut nuncius prædixerat, cum quingentis armatorum milibus de montibus ad plana descendens, præmisit decem milia equitum ad portam meridianam quæ comiti Tholosano commissa fuerat, et cum impetu multo in ejus irruunt legiones, a quibus accepti, et conatibus mirabiliter confractis et aciebus dissolutis, jam erant in fugam versi. Cum ecce Solimannus cum majoribus superveniens copiis, illos qui dissoluti erant iterum reducens, in nostros redire compellit. At vero dux Godefridus et dominus Boamundus comesque Flandrensis cum suis ad unguem armati, videntes comitis exercitum supra vires fatigari, irruunt constanter in hostium legiones, et interfectis ex eis ad quatuor milia, et nonnullis captivatis, in fugam eos compulerunt. Nostri quoque Investment of Nice.

Id. iii. 5, col. 278. hac prima potiti victoria, obsidionem continuant,[1] dispositis in gyrum militaribus catervis in hunc modum: ad portam orientalem sedit dux Godefridus cum duobus fratribus suis et eorum catervis; ad portam septentrionalem dominus Boamundus cum Tancredo et aliis principibus suis; ad portam australem comes Raimundus et episcopus Podiensis; ad portam occidentalem dux Normannorum Robertus et comes Flan-

(Not in W. of Tyre.) drensis cum suis armatis. Sic ergo ex omni parte urbs vallata est; ita quidem quod antea non perlustrarunt radii solares

Will. of Tyre, iii. 4, col. 278. militiam tam præclaram. Deinde principes nostri ad terrorem civium inclusorum, capitibus occisorum amputatis et machinis immissis, in urbem projecerunt, mille capita cum quibusdam captivis ad imperatorem dirigentes.

---

[1] *continuant*] continuatum, W.

A.D. 1097.

De suffossione et ruina turris.

Siege of Nice. p. 194.

His ita gestis, placuit principibus ut petrarias aliasque machinas ad muros urbis applicarent. Dumque in hoc attentius artifices laborarent, et urbem frequentibus impugnassent congressionibus, curriculo septem hebdomadarum, quadam die condicto de more insultu, duos nobiles, Baldewinum, videlicet Calderon, et Baldewinum de Gant, unum jactu lapidum, alterum jactu[1] sagittæ, dum animosius in urbis expugnatione decertarent, nostri misero infortunio amiserunt. In alio quoque similiter conflictu, de principum consilio iterato, comes Willelmus de Foreis et Galo de Insula sagittis confixi ceciderunt. Guido præterea de Possessa vir nobilis ibidem carne solutus est, gravi infirmitate correptus. Quadam iterum die dum principes universi machinas suas certatim ad murum applicarent, comes Hermannus et Henricus de Ascha Theutonici instrumentum quoddam satis artificiose composuerunt, in quo equites viginti componentes ad murum applicuerunt. Quæ tandem, instantibus ad defensionem civibus, magnorum impulsu lapidum ita contrita est, ut eos qui infra erant comprimeret universos. Fervebant autem alii nihilominus in opus inceptum, et assiduis insultibus requiem civibus subtrahebant. Lacus tamen civitati adjacens nostrorum præcipue præpediebat opus; nam cives per eum liberius navigantes, victum et alimentorum copias in nocumentum principum intulerunt in urbem. At principes, adhibitis ad lacum navibus et armatis impositis, victualia civibus subtraxerunt. Ad turrim quoque quandam, quæ erat in parte australi civitatis, cæteris omnibus eminentior et fortior ad expugnandum, cum omnia deficerent argumenta, tandem adhibuerunt suffossores, qui eam cum multo labore suffodientes et ligneis materiis sustentantes, supposito demum[2] igne quo ligna consumerentur, dum materia in cineres esset redacta, turris cum tanto fragore corruit, ut instar terræmotus audientium corda perturbans non modicum ingereret sua ruina terrorem. Ad sonitum igitur tantæ ruinæ, excitatæ legiones ad arma convolant, animos acuunt, quasi urbem protinus ingressuri.

Will. of Tyre, iii. 5, col. 278.

Id. iii. 6, col. 279.

Id. iii. 7, col. 280.

Id. iii. 8, col. 281.

Id. iii. 9, col. 282.

Id. iii. 10, col. 283.

De captione Niceæ civitatis et de remuneratione imperatoris.

Capture of Soliman's wife and children.

Solimanni vero uxor, ex turris ruina in desperationem versa, navibus cum suis per lacum devecta, ab urbe clam egreditur; sed nostri, qui in lacu erant in navibus ad explorandum immissi,

Id. iii. 11, col. 284.

[1] *jactu*] ictu, W., as William of Tyre.
[2] *demum*] deinde, W.

Will. of Tyre, iii. 11, col. 284. Id. iii. 9, col. 282.

fugientem capiunt, et captam principibus præsentant; captis igitur cum illa duobus filiis suis adhuc tenellis, sub arcta cum matre custodia deputantur. Dux magnificus Godefridus Turcum quendam, qui multos ex nostris telis confoderat et insuper principes verbis probrosis afficiebat, visa opportunitate, sagitta cerebro perforato, extra murum in fossatum præcipitem dedit. Tunc undique omnes ad insultum animati, lituis perstrepentibus et tubis, aggrediuntur urbem; repletur aer clamoribus, non prosunt inclusis sagittæ, non tela ignita, non lapides aut ligna, non vires, non arma, non missilia augmentata. Tunc cives ad deditionem compulsi, resignaverunt urbem Tatino cuidam imperatoris ministro; quod nostris principibus ad majora properantibus satis placuit, juxta quod fuerat imperatori concessum. Receperunt autem peregrini sclavos[1] suos omnes, tum illos qui in obsidione capti erant a civibus, tum illos qui de exercitu Petri a Solimanno capti fuerant, ut superius est relatum. Principes igitur nuncios ad imperatorem dirigentes, hortati sunt instantius, ut ad partes illas tot de suis principibus mittat, qui sufficiant ad custodiam civitatis; præsentaveruntque ei uxorem Solimanni et filios, quod gratanter acceptavit. At imperator lætabundus et gaudens de familiaribus suis quosdam direxit, qui urbem cum omni captivorum substantia in auro et argento et omni genere supellectilis susciperent, per quos etiam singulis peregrinis donaria transmittens ingentia, tam litteris quam viva voce benivolentiam singulorum captabat, et pro tam laborioso servitio et imperii sui tanto incremento gratias refert copiosas. Capta est autem urbs Nicæa anno Domini millesimo nonagesimo septimo, mense Julio,[2] vigesimo die mensis.

A.D. 1097.

Prowess of Godfrey.

Hen. Hunt. vii. f. 214 *b*.

Will of Tyre, iii. 11, col. 284.

Surrender of Nice.

Id. iii. 12, col. 285.

Soliman's wife and children sent to the emperor.

De progressione crucesignatorum et damnosa victoria eorumdem.

Id. iii. 13, col. 286.

Soluta igitur obsidione, iterum de mandato principum cruce signatorum ad proficiscendum invitatur exercitus, et compositis sarcinis, tertio kalendas Julii iter arripiunt; et pontem quendam transeuntes, in duo exercitum diviserunt; dominus Boamundus et dux Normannorum Robertus, comes Blesensis Stephanus, Hugo de Sancto Paulo, et Tancredus, cum suis cohortibus lævam secuti, in vallem, cui nomen est Gorgoni,[3] pervenerunt; reliqui vero omnes dexteram tenentes, vix a castris prædictorum duobus distantes miliaribus, dietam compleverunt. Solimannus vero illatæ memor injuriæ, in crastino circa horam diei secun-

Battle of Dorylæum.

[1] *sclavos*] captivos, W. of Tyre.
[2] *Julio*] sic. Junio, William of Tyre.
[3] *Gorgoni*] Georgii, Hist. Angl.

A.D. 1097. Battle of Dorylæum.

dam adest cum Turcorum agminibus infinitis, quorum numerus ducentorum milium summam[1] excedere dicebatur. Nostri vero, per exploratores eorum adventu præcognito, sarcinas et currus cum debilibus suis secus arundinetum in vicino positum locaverunt, et ipsi ad arma convolantes, equos præparant, quasi cominus pugnaturi. Et missis nunciis ad alium exercitum, a quo temere recesserant, hortantur attentius ut auxilium conferant[2] suis legionibus desperatis; sed interim, nostris invitis, bellum committitur horribile et damnosum, in quo Christiana contrita sunt agmina vehementer. Nam equi eorum insolitum non ferentes clamorem Turcorum, buccinarum clangorem, ictusque taburcinorum, calcaribus non parebant. Dum igitur Christiani fugam inire cogerentur, supervenit magnificus dux Normannorum Robertus, clamans et dicens, "Quo fugitis, milites? "quo fugitis? equi Turcorum nostris velociores sunt, unde fuga "præsidio non est. Melius est enim bene mori, quam turpiter "vivere; mecum sentite, me sequimini." Hæc cum dixisset, in quendam Turcorum regem lanceæ direxit aciem, quæ scutum ilico et loricam cum corpore perforavit. Secundum quoque et tertium similiter in momento confossos prostravit. Tunc animus redit Christianis, pugnaque gravissima committitur et horrenda. Cæsi sunt in illo conflictu de nostris duo principes; nam Willelmus Tancredi frater, dum regem quendam Turcorum lancea transfigit, ejusdem regis lancea perforatur. Godefridus quoque de Monte, dum caput cujusdam pagani amputat, sagitta perforatur. Tertius Parisiacensis Robertus eodem mortis genere vitam finivit. Ceciderunt autem in hoc conflictu ad duo milia peregrinorum, deficientibus agminibus et in fugam compulsis. Sed cum sic afficeretur populus Christianus, ecce alius exercitus, quem ducebat dux Godefridus, cum quadraginta milibus armatorum, qui omnes acriter in acies irruunt perversorum, et atrociter satis et animose decertantes, dum Turci infideles tot hostes supervenisse conspiciunt, quasi cælum super se ruiturum expavescunt, et cum duce suo Solimanno præsidium fugæ capessunt. Quos fugientes Christiani tanta persequuntur instantia, ut per quatuor miliaria ultra eorum castra continuam operarentur ex eis stragem. Et captivos omnes, quos Turci ceperant, reducentes, ad castra eorum sunt reversi; ubi repperientes copiam auri et argenti, jumentorum cum gregibus, armentis, et victualibus infinitam,[3] collectis papilionibus et tentoriis, equis

Will. of Tyre, iii. 13, col. 287.

Diceto, col. 493. Hen. Hunt. f. 214 *b*.

Diceto, col. 493.

Hen. Hunt. vii. f. 214 *b*.

p. 195.

Will. of Tyre, iii. 14, col. 288.

Hen. Hunt. vii. f. 215.

Will. of Tyre, iii. 15, col. 289.

[1] *summa*] introduced by Par. in the margin of A. It is not in W. W. of Tyre has *quantitatem*.

[2] *conferant*] om. A. W. inserted in the margin of A. by Paris.

[3] *infinitam*] infinitis, W., Par. inserts *copiam* in the margin.

Will. of Tyre, iii. 15, col. 289.

pariter et camelis, in castra[1] propria sunt recepti. Cecidisse autem dicuntur ea die de numero hostium, et apud suos, virorum potentium ad tria milia. Actum est itaque hoc prælium die kalendarum Juliarum, pugna multum dissimili, cum Turcorum centum quinquaginta milia contra Christianorum quinquaginta milia decertarent. A.D. 1097. Losses on both sides.

De progressu peregrinorum a Nicæa usque ad Antiochiam, et regionibus subjugatis.

Id. iii. 16, col. 289.

Postquam autem per triduum moram, sibi et equis necessariam, in loco certaminis protraxissent, lituis monentibus, se iterum ad iter accingunt. Et transcursa Bithinia universa, Pissidiam sunt ingressi. Ubi casu in provinciam arentem et inaquosam descendentes, ibidem præ[2] sitis importunitate, ardoris molestia, cœpit populus ita deficere, ut plusquam quingenti spiritum exhalarent. Tandem his erepti periculis, descenderunt in regionem uberrimam juxta Antiochiam minorem, quæ Pissidiæ[3] metropolis est. Advance of the crusaders upon Antioch.

Id. iii. 17, col. 290.

Exhinc quoque turmas suas dividentes dispersi sunt per provincias, ut eas explorarent, quo possent ad principes earum perferre notitiam. Qui a castris divisi, Heracleam Lichaoniæ

Id. iii. 18, col. 292.

urbem prætereuntes, ad Yconium, ejusdem regionis metropolim, pervenerunt, quam omni habitatore vacuam invenerunt. Turci enim civitates et castella deserentes, cognito peregrinorum adventu, non habebant fiduciam resistendi. Indeque Marasiam urbem transeuntes, Ciliciam sunt ingressi. Habet autem Cilicia ab oriente Celessyriam, ab occidente Ysauriam, a septemtrione juga montis Tauri, ab austro Cypricum mare. Habet etiam duas urbes metropolitanas, Anavarzan et Tharsum, doctoris gentium Pauli natale solum; hæc civitas subdita est Baldewino fratri ducis Godefridi. Robertus Normannorum [dux] quandam cepit urbem Azena vocatam,[4] et dedit eam suo militi Symeoni. Dux Boamundus et comes Reimundus ceperunt aliam urbem, quam Petro de Alpibus contulerunt. Inde ad Oxan[5] profecti, urbem obtinuerunt, et Petrus de Russillun[6] cepit Rufam[7] Boundaries of Cilicia.

Id. iii. 19, col. 292.

Hen. Hunt. vii. f. 215.

[1] *castra . . recepti*] castris . . reversi, A. It is altered by Paris. W. of Tyre has *reversi*.

[2] *præ*] A. has *po* in the margin.

[3] *Pissidiæ*] Posside, A., with *D* in the margin; Perside, C.; Desside, D.

[4] *urbem Azena vocatam*] quandam civitatem Turcorum, Hunt. Azena seems to come from the previous sentence in Huntingdon, who says "Athena vero et Mamistra "subditæ sunt *Tancredo*." The place is Adana, near Tarsus.

[5] *Oxan*] a mistake of the scribe for *Coxan, i.e.* Cocson, the ancient *Cucusus*.

[6] *Russillun* is an error for *Roasa* (Roaix).

[7] *Rufam*] Rusa, Baldric, ii. 1090.

A.D. 1097. Conquests of Guelf, Tancred, and Baldwin.

et plurima castella subegit. Guelfus quidam, natione Burgundus, Adama urbem subjugavit, et Tancredum supervenientem in ea benigne suscepit. Tancredus inde profectus Mamistram[1] venit, et Turcis interfectis, urbem subjugavit. Inde ad minorem Alexandriam descendens, urbem obtinuit, et provinciam sibi totam subegit. Baldewinus frater ducis Godefridi, ad majorem reversus exercitum, assumpta militia in partes septemtrionales descendit, et regionem totam usque ad Eufraten in sua jura recepit. Exiit ergo famâ ejus ad cives Edessanos, qui[2] trans flumen habitabant, quod tantus princeps de gente occidentis advenerat; qui vocantes eum humiliter rogabant, ut sibi et suæ civitati præesse dignaretur. Est autem Edessa nobilis Mesopotamiæ civitas, quæ alio nomine Rages appellatur, ad quam Tobias senior Tobiam filium suum misit, ut a Gabelo cognato suo reposceret decem talenta. Ad hanc veniens Baldewinus a duce urbis et populo universo cum gloria suscipitur et honore. Inde urbem Samosatum adveniens, cum vidisset eam quasi inexpugnabilem, datis aureorum decem milibus, emit eam a duce civitatis, et in sua jura recepit. Et inde ad Sororgiam transiens, obsedit illam et cepit. Quod cum factum fuerat, liber commeatus ab Edessa usque ad Antiochiam, transire volentibus, patebat.[3] Major interea exercitus ad urbem Maresiam profectus, quam Turci præ timore vacuam reliquerant, Christianos in ea solummodo invenerunt. Inde miserunt Robertum ducem Normannicum ad urbem Artasiam cum comite Flandrensi, quorum adventum cum cives cognoverunt, Turcos omnes, qui[4] eos multo jam elapso tempore oppresserant, necaverunt, et extra urbem omnium capita projecerunt. Distat autem hæc civitas ab Antiochia miliaribus quindecim, quæ etiam Calquis alio nomine nuncupatur.

W. of Tyre, iii. 20, col. 294. Id. iii. 21. Id. iii. 25, col. 298. Id. iv. 1, col. 299. Id. iv, 2. col. 300. *Edessa.* *Samosata.* Id. iv. 5, col. 304. *Seruge.* Id. iv. 6. *Maresia.* Id. iv. 7. *Artasia.*

De transitu cujusdam pontis et obsidione Antiochiæ.

Advance across the Orontes to Antioch.

His ita gestis revocatæ sunt omnes legiones dispersæ per diversas provincias, et exercitu redintegrato, generale fit interdictum inter eos, ut nullus de cætero nisi jussus præsumat ab exercitu separari. Mane autem facto, acies versus Antiochiam dirigunt; sed quoniam fluvius Orontes, qui et vulgari appellatione Fer dicitur, in via medius erat, super quem pontem audierunt fortissimum esse, miserunt Robertum ducem Normannicum cum sociis expeditis, qui itinera prætemptarent, et si quid

Id. iv. 8, col. 306.

[1] *Mamistra*] the ancient Mopsuestia, now Messissé. Le Prevost, Orderic Vital. iii. p. 514.

[2] *qui . . habitabant*] introduced by the compiler from below (col. 301).

[3] *patebat*] patebit, W., and so A., but it is altered by Paris.

[4] C. ins. *in*.

Will. of Tyre, iv. 8, col. 306. difficultatis emergeret, principes sequentes super eo redderent certiores. Præcedebat ergo dux majores legiones, donec ad prædictum pontem pervenit. Erat autem pons lapideus, in utraque fronte turres habens fortissimas, in quibus centum viri armis strenui, balistarum usum habentes, erant deputati, qui pontem vel fluminis vadum volentes transire violenter arcerent. Advenerant præterea ab Antiochia equites septingenti, qui in ulteriori[1] fluminis ripa constituti, transitum nostris negare pro viribus decertabant. Ad hunc quoque pontem cum transire non poterat dux Robertus, ab hostibus prædictis impeditus, fit ibidem conflictus asperrimus, qui usque ad adventum majoris exercitus non cessabat. Postquam ergo universæ convenerant legiones, lituis perstrepentibus et tubis, pontem invadunt, viribus totis hostes repellunt, et alii interim vado reperto flumen potenter transeunt, et ripam ulteriorem hostibus fugatis attingunt. Deinde translato exercitu universo, castra statuerunt, et die sequenti inter montes et fluvium viam regiam sequentes, ante urbem infra miliare unum castra locaverunt. A.D. 1097. Passage of the Orontes. p. 196.

Id. iv. 9, col. 307. Est autem Antiochia civitas præclara, ab Antiocho filio[2] Alexandri Macedonis dicta, eo quod illam caput statuerit regni sui. In hac postmodum apostolorum princeps cathedram tenuit pontificalem sub Theophilo viro venerabili, qui erat in civitate potentissimus, a quo etiam fuit Theophilis[3] nuncupata. Hæc quoque priscis temporibus dicta est Reblata, ad quam Sedechias rex Juda ante Nabogodonosor regem ductus est et oculis privatus. Sita est autem[4] in provincia Syriaceles, quæ majoris Syriæ pars esse dinoscitur, habens agros uberrimos, rivis ac fontibus delectabilis et amœnitate singularis. Erat autem dominus civitatis quidam Anxianus, natione Turcus, qui de familia fuerat magni Soldani Persarum, nomine Belfecho, qui provincias illas omnes suo expulsis Christianis subjugavit imperio. Placuit itaque principibus occidentis, ut ad urbem accedentes eam obsidione vallarent; unde urbi appropinquantes, decimo quinto kalendas Novembris acies in gyrum in hunc modum disponunt; cum igitur quinque essent portæ civitatis, quarum duæ propter fluminis vicinitatem[5] non poterant obsideri, dimisit illas exercitus inobsessas, reliquis tribus obsidione vallatis. Superiorem igitur portam obsedit Boamundus, cum his qui ab initio fuerant ejus castra secuti. Juxta eum sedit dux Normannorum Robertus et comes Flandrensis cum sociis suis, *Antiochia.* *Theophilis.* *Reblata.* Id. iv. 10, col. 308. *Syriaceles.* Id. iv. 11, col. 311. Id. iv. 12, col. 313. The city invested. Id. iv. 13, col. 313.

[1] *ulteriori*] ulteriora, W., and so A., but it is altered by Paris.

[2] *filio*] an introduction of the compiler. W. of Tyre has *post mortem A.*

[3] *Theophilis*] Theopolis, W. of Tyre.

[4] *autem*] om. W., though in O.

[5] *vicinitatem*] vicinitatis, C. D.

A.D. 1097. qui a castris Boamundi usque ad portam Canis agmina conjunxerunt. Juxta illos continuaverunt obsidionem comes Tholosanus et episcopus Podiensis Aymerus, cum aliis nobilibus qui eorum fuerant vexilla secuti. Juxta eos sederunt aliis copulati dux Godefridus cum fratribus suis Eustachio et Baldewino, et aliæ legiones multæ, quæ ipsum quasi rectorem fuerant subsecutæ.[1] Will. of Tyre, iv. 13, col. 314.

Boamundus victualia quærens multos Turcorum interfecit.

Siege of Antioch.

Civitate itaque in hunc modum obsessa, locaverunt machinas in locis opportunis, petrarias scilicet, trubuculos, et mangonellos, ex quibus crebros lapides emittebant et damnosos,[2] quæ civibus inclusis terrorem non minimum incusserunt. Castellum etiam ligneum latum componentes et altum, balistinarios in eo locaverunt, qui in insidiis civium constituti telis ignitis[3] et venenatis multos neci ex hostibus tradiderunt. Turci e contrario machinas pro machinis construentes, tela pro telis et lapides pro lapidibus in peregrinorum perniciem remiserunt. Tandem innumeris hinc et inde interfectis, et maxime ex eis qui victualia quærebant, deficientibus[4] alimentis, dominus Boamundus et comes Flandrensis Robertus de communi consilio, ut pabula quærerent, exierunt. Audientes autem Turcos esse in quodam castello et villa magna in regione hostium bonis omnibus refecta, profecti sunt illuc cum legionibus suis, ubi multis Deo volente a[5] paucis trucidatis, spolia multa in suos usus receperunt. Cognoverunt autem prædicti principes per exploratores suos Turcorum multitudinem in proximo constitutam, contra quam comitem Flandrensem direxit Boamundus cum viribus armatis, ipse majoribus copiis stipatus secuturus. Comes vero in opere Martio vir strenuus, in hostes acriter irruens, centum ex eis gladio peremit. Dumque victor ad socios rediret, ecce alii exploratores multo fortiores nunciant adventare ex alio latere emergentes. Contra quos viribus multiplicatis incedentes, prævia Dei gratia, omnes in fugam compulerunt, et quasi per duo miliaria insequentes eos, stragem non modicam hostibus intulerunt. Indeque cum triumpho ad castra revertentes, cum equis et mulis, camelis,[6] asinis, armentis, et spoliis uberrimis quæ[7] contraxerant, agros repleverunt circumpositos, et principes in victus penuria laborantes immensa

Cf. Id. iv. 15, col. 316.

Plunder obtained by Bohemond and Robert of Flanders.

Id. iv. 19, col. 320.

[1] *subsecutæ*] subsecuti, A.

[2] *damnosos*] dampnos, A. The Hist. Anglor. has *dampna*, adding *irrogabant* at the end of the sentence.

[3] *ignitis*] ignis, O. A.

[4] *deficientibus*] deficientis, A.

[5] *a*] cum, A. O. W.

[6] *camelis . . armentis*] introduced by the compiler, who has enlarged all this description.

[7] *quæ*] quas, A. O. W., probably from "præda, *quam* contraxerant," in W. of Tyre.

W. of Tyre, iv. 19, col. 321. Id. iv. 21, coll. 322, 321.

lætitia perfuderunt. Sed quoniam tantæ multitudini vix per dies paucos præda sufficere potuit præfata, prævaluit in brevi adeo fames in populo, quod innumera hominum multitudo, ab obsidione recedens, juramentorum et voti[1] professionis immemores, clam ad patriam repedarunt. Inter quos etiam et Tatinus quidam homo subdolus et imperatori Alexio familiarissimus, peregrinorum oppressionem metuens, ut quocunque modo fraudem palliaret, relicta in obsidione familia cum tentoriis, recessit non denuo reversurus.[2] Hoc quoque tempore Suanus, Danorum regis filius et cruce signatus, cum viris mille quingentis optime armatis, ad obsidionem properans Antiochenam, non longe ab urbe Nicæa Turcorum perpessus insidias, cum suis omnibus interfectus est. Sed tamen diu et viriliter hostibus resistentes, ne inulti animas effundere viderentur, cruentam post se proditoribus victoriam reliquerunt.

A.D. 1097. Many crusaders leave the army.

Id. iv. 20, col. 321.

Death of Swegen, son of Eric I.

De afflictione peregrinorum in fame et mortalitate

Id. iv. 22, col. 322.

Per idem tempus cum in obsidione fames de die in diem invalesceret, et ex fame lues sequeretur, de mandato domini Podiensis, qui legatione sedis Apostolicæ in exercitu fungebatur, statutum est ut triduanum indiceretur jejunium in populo; videbatur enim prudentioribus viris et litteratis, quod peccatis exigentibus prædicta incommoda acciderunt. Decernunt pariter meretrices omnes ab exercitu sequestrari, adulteria et fornicationes, ebrietates et comessationes, aleas et fallaces jurationes, simul et omnes fraudes interdicere universis; ut omni spurcitia eliminata, adesse sibi divinam misericordiam humiliter implorarent. Factum est autem, ut per gratiam Dei superabundantem, populo ad frugem vitæ melioris revocato, ex parte quiesceret sævior ira Dei. Movebantur enim supra modum ex hoc peregrini, quod sciebant exploratores esse in exercitu ex omnibus orientis nationibus in quibus conversabantur increduli; dum unusquisque eorum de proprio statu solicitus scire volebat,[3] qualiter se contra tantam expeditionem defendere valuisset. Nec enim erat difficile hujusmodi exploratoribus inter nostros latere, cum mercatores in exercitu victualium, alii Græcos, alii Surianos, alii Armenios, se esse affirmarent. Et cum hujusmodi exploratores famem invalescere simul et mortalitatem conspicerent in exercitu, timuerunt peregrini valde ne si tanta calamitas inter Gentiles disseminaretur, ipsi col-

Sufferings of the besieging army from famine.

Id. iv. 23, col. 323.

Number of spies in the army.

p. 197.

[1] *voti*] votivæ, O. W. W. of Tyre has *publicæ*.

[2] *reversurus*] reversus, W., though O. is correct.

[3] *volebat*] volvebat, A.

A.D. 1097. Stratagem of Bohemond to get rid of the spies.

lectis militaribus copiis supervenientes peregrinos obruerent universos. Cumque principes contra hoc nullum potuissent remedium invenire, Boamundus vir perspicacis ingenii, circa primum noctis sequentis crepusculum, cum alii sodales per castra pro apparatu cœnæ de more essent solliciti, adduci præcepit Turcos aliquot, quos habebat in vinculis, et tradens eos carnificibus, mandat jugulari, et copioso igne supposito, quasi ad opus cœnæ assari. Jussit etiam suis, quod si ab aliquibus essent interrogati, quid sibi vellet talis cœnæ apparatus, dicerent sic esse decretum, ut quotquot ex hostibus deinceps aut eorum exploratoribus caperentur, omnes in prandiis principum et populi modo simili consumerentur. Audientes autem qui in expeditione erant tam admirabile factum, et quod in castris domini Boamundi talia agerentur, accurrerunt universi, et rei novitatem admirantes, qui affuerunt exploratores, totum serio fuisse factum et absque simulatione credebant. Timentes itaque ne quid sibi simile accideret, de castris furtim egressi, ad propria sunt reversi; illis qui eos miserant dicentes, quoniam populus iste omnium ferarum silvestrium excedat sævitiam; cum[1] non sufficiat sibi urbes et castella subjugare, omnimodam hostium substantiam diripere, vel homines captivos inclementius torquere et occidere, nisi insuper et de carnibus eorum ventrem suum impleat, et inimicorum sanguine saginetur. Exiit ergo sermo iste ad partes orientis remotiores, et longe positas perterruit nationes. Civitas quoque Antiochena tota contremuit, hujus facti perterrita novitate. Hæc contulit Deus populo suo per studium et operam domini Boamundi, et per hoc exploratorum pestis in parte quievit. Will. of Tyre, iv. 23, col. 324.

Convalescentia ducis Godefridi ab infirmitate et ægritudinis causa.

Narrow escape of Godfrey from a bear.

Surrexit præterea in exercitu ingens lætitia de convalescentia ducis Godefridi, qui de valida ægritudinis molestia plene restitutus est sanitati. Receperat namque apud Antiochiam minorem vulnus fere letiferum, ab urso quodam sibi inflictum; dum ibi constitutus ob gratiam recreationis, silvam quandam ingressus, pauperem peregrinum invenit ligna arida comportantem; quem ursus ingens et horrendi corporis fugientem insequens ut devoraret, periculum imminens pauper clamore testatur. Dux vero pauperem clamantem conspiciens et rapido cursu fugientem, compatitur peregrino jam a belua devorando, et velociter irruit educto gladio ut opem ferret patienti. Videns ergo Id. iv. 22, col. 323. Id. iii. 17, col. 291.

[1] *cum*] cui, W., as W. of Tyre.

Will. of Tyre, iii. 17, col. 291.

ursus ducem gladio instantem, spreto peregrino, quem prius persequebatur, dentibus armatus et unguibus in hostem se contulit fortiorem. Tandem dux, equo crudeliter vulnerato, pedes effectus, gladio rem agebat. Ursus autem patulo oris rictu et murmure occurrens hŏrrido, ducis constantiam parvipendens, contempto gladio, nititur se cominus ingerere repugnanti. Porro dux irruentem a se beluam propellere gladio totis nisibus instans, mucrone eam perfodere laborabat; verum ursus gladium declinans, et ducem brachiis amplexum coustringens, in solum deicere conatur, ut sub se positum dente posset facilius et unguibus laniare. Verum miles strenuus et in armis egregius, læva beluam complexus, dextra impingit aciem, et capulo tenus immerso gladio mortem ingerit reluctanti. Saucius tamen dux et cruore respersus, periculosissime quoque vulneratus, cruentam nimis victoriam reportavit. Unde nimia sanguinis effusione debilitatus, ad sodales non potuit remeare. Tandem vero prædicto paupere, qui ejus beneficio mortem evaserat, proclamante et casum indicante, accurrunt legiones universæ, et lectica impositum cum gemitu omnium et lacrimis detulerunt ad castra, et sub chyrurgicorum sollicitudine illum deputarunt, donec convenientibus remediis plenam posset consequi sanitatem. Nunc igitur, ut prædictum est, pristinæ sanitati restitutus, gaudium quoque contulit legionibus universis.

A.D. 1097. Narrow escape of Godfrey from a bear.

Cf. Id. iv. 22, col. 323.

His recovery.

De consecratione Sampsonis Wigorniensis episcopi.

Diceto, col. 493.

Eodem anno Anselmus, Cantuariensis archiepiscopus, consecravit Sampsonem in episcopum Wigorniensem [1] Londoniis, in ecclesia Sancti Pauli, die Dominica, decimo septimo kalendas Julii.

Sampson, Bishop of Worcester.

De Ricardo abbate Sancti Albani.

Eodem anno Ricardus de Exaquio, abbas ecclesiæ Sancti Albani Anglorum prothomartyris creatus, rexit eam magnifice annis viginti duobus, interius religionem reformando, et exterius in cellis, plurimis terris, possessionibus, et rebus multimodis ampliando.

Richard of Essay made abbat of S. Alban's.

De duorum milium strage Turcorum.

Cf. Baldric, ii. col. 1092.

Anno Dominicæ Nativitatis MXCVIII. peregrini, qui erant in obsidione Antiochiæ, dies Natalicios in obsequiis divinis et elemosinarum exhibitionibus magnifice celebrarunt; inter quos

The Crusaders spend Christmas at Antioch.

[1] In the margin is a drawing of a pastoral staff.

A.D. 1098. Attempt to relieve Antioch.

etiam cives Antiocheni, de suo statu satis solliciti, principes infideles tam vicinos quam longe positos in sui subsidium evocarunt. Factum est autem per eorum instantiam diligentem, quod a Damasco[1] et Jerusalem, Cæsarea, Alapia, Haman, Emissa, et Ierapoli, et conterminis regionibus multis, congregati referuntur circa castrum cui nomen est Hareg, quod ab Antiochia vix quatuordecim miliaribus distat, ad[2] viginti octo milia bellatorum. Hi omnes habuerunt propositum ex improviso in peregrinos irruere, dum circa urbis insultum essent occupati. Sed principes nostri, quos eorum insidiæ non latebant, pedites omnes de exercitu in obsidione relinquentes, qui equites erant in primo noctis crepusculo, armis instructi, sine tumultu et quasi sub silentio de castris egressi, inter lacum quendam et Orontem fluvium, qui quasi unius miliaris[3] spatio a se distant, nocte illa quieverunt. Mane autem facto, cum festinatione ad arma convolantes, in sex aciebus suum disponunt exercitum, singulis earum certis ducibus assignatis. Turci vero non longe constituti, scientes quod nostri in vicino essent, de suis copiis duas acies præmiserunt, reliqua turba cominus subsequente. Factum est autem ut nostri, qui vix[4] septingenti erant, suscepto de supernis incremento, infinita milia viderentur. Procedentibus itaque paulatim ad invicem legionibus, cœperunt primæ acies eorum in nostros cum magno impetu irruere, et immissa sagittarum grandine ad suos[5] habere recursum. Nostri autem cominus accedentes, vibratis more solito lanceis et gladiis incumbentes, eos omnes in unam turbam solidari compellunt. Comprimentibus quoque illos hinc lacu, illinc fluvio, evagandi[6] licentiam auferebant. Unde[7] Christianorum ferre non valentes instantiam, in sola fuga constituunt spem salutis. Dantibus ergo terga[8] infidelibus, nostri eos certatim insequuntur usque ad castrum supradictum, quod a loco certaminis miliaribus decem distabat. Videntes autem oppidani suorum fugam, et gladiis eos fere omnes cecidisse, succenso Hareg castro, et ipsi fugam capessunt. At vero Armenii et alii fideles regionis, prædictum occupantes municipium, illud nostris principibus[9] reddiderunt. Ceciderunt[10] autem die illa ex hosti-

Will. of Tyre, v. 1, col. 325.

Id. v. 2, col. 326.

p. 198.

[1] *Damasco et Jerusalem*] from Baldric, ii. col. 1092.

[2] *ad . . . bellatorum*] not in W. of Tyre.

[3] *miliaris*] om. C. D. W. It is in the margin in A. in a later hand.

[4] *vix*] viri, C., the last letter of *vix* being concealed in A. by a piece of vellum attached to the leaf.

[5] W. ins. *confidunt*. It is not in W. of Tyre.

[6] *evagandi*] evadendi, W.

[7] W. ins. *Turci*.

[8] *terga*] tergis, A.W.

[9] *principibus*] precibus, O.

[10] *Ceciderunt*] om. W. It is in O.

Will. of Tyre, v. 2, col. 327.

Id. v. 3, col. 328.

bus ad duo milia, ex quibus quingenta capita reportantes cum mille equis optimis et manubiis copiosis ad castra reversi sunt, multas gratiarum actiones Domino persolventes. Cives quoque interea per portam civitatis certatim egredientes, fere tota die nostris gravissima intulerunt certamina, donec nostrorum audientes adventum in civitate sese receperunt. Principes itaque victores ad obsidionem reversi, ducenta capita Turcorum in signum triumphi et doloris eorum incrementum machinis jaculatoriis in urbem præcipitari[1] fecerunt; cætera vero ante urbem palis confixa statuerunt, ut tam hæc quam illa eorum molestias adaugerent. A.D. 1098. Victory of the Crusaders.

Peregrini trecenti a Turcis prosternuntur.

Hen. Hunt. vii. f. 215.

Will. of Tyre, v. 4, col. 328.

Cumque principes omnes ad obsidionem reversi fuissent, invadunt acriter universi mœnia civitatis. Contra quos cives acerrime rebellantes, signiferum Podiensis episcopi et multos alios peremerunt. Tandem cum in mensem quintum se protraheret obsidio, venerunt naves Januensium, peregrinos et victualia ferentes, et frequentibus nunciis exigentes, ut missis aliquot de principibus secure eos ad castra conducerent. Quod audientes peregrini qui in obsidione erant et victus penuria vexabantur, infinitus eorum numerus ad mare descendit; ubi peractis negociis, ad castra redire proponunt. Eliguntur itaque de principibus dominus Boamundus, comes Tholosanus, Everardus de Pusato, et comes Garnerius de Gres, ut peregrinos qui in portu erant, tam eos qui nuper advenerant, quam alios qui ad mare descenderant, sub salvo ad castra reducerent. Audientes autem Antiocheni, quod prædicti principes ad mare descenderant, missis quatuor milibus expeditorum militum illis obviam, præceperunt ut parantes peregrinis insidias eos interficere laborarent. Factum est autem, cum plebeii peregrini cum victualibus et jumentis onustis inermes redirent ad castra, Turci ab insidiis erumpentes in[2] ipsos non segniter irruperunt. Contra quos cum principes præfati diu decertassent, videntes tandem imparem nimis conflictum contra tantam Turcorum multitudinem, cum illis, qui eos sequi poterant recedentes, ad castra de loco certaminis redierunt. Ceciderunt autem ibi ex pauperibus peregrinis quasi trecenti promiscui sexus et ætatis. The siege renewed. Arrival of Genoese ships with pilgrims and provisions. Slaughter of the pilgrims.

[1] *præcipitari*] immitti, W. Will. of Tyre has *contorqueri*.

[2] *in*] et, W.

A.D. 1098. *De strage Turcorum gravissima et prœlio eatenus inaudito.*

Defeat of the Turks.

Venit interea rumor in castra, quod peregrini, qui de mari advenerant, hostium in via perpessi insidias, omnes repentino impetu corruissent. Sed dum hæc inter se principes nimis condolentes ruminarent, ecce Boamundus et post paululum comes Tolosanus ad castra revertuntur, casumque qui acciderat principibus exponentes. Anxianus itaque dominus civitatis, cognoscens quod sui victores erant, præcepit portas urbis aperire, ut cives revertentes liberum haberent ingressum. Sed principes nostri, confratrum sanguinem ulcisci cogitantes, ad arma convolarunt, et dispositis aciebus hostibus occurrunt, et solita gladiis incumbentes constantia, in Turcos irruunt, qui, præ timore agminibus dissolutis, pontem civitatis certatim obtinere contendunt. Sed dux Litaringiæ Godefridus cum suis pontem occupans, aut intrare volentes gladiis obtruncat, aut in principes illos insequentes redire perituros compellit. Sic ergo cum nec hic nec alibi principum impetus et armorum instantiam ictusque importabiles sustinere diutius valerent, salutis unicum remedium fuga erat, quo frustrati penitus gladiis passim cæduntur et pereunt. Anxianus autem populum suum penitus deficere videns, portas præcipit sub omni celeritate aperiri, ut eorum saltem reliquias sub tuto permitteret collocari. Reserato igitur aditu, tanta super pontem fugientium conglobata est turba, tantusque factus tumultus, ut se invicem comprimentes, in fluvium præcipitaretur eorum numerus infinitus. Dux quoque Godefridus, postquam in hoc conflictu multorum capita loricatorum sine ictus repetitione solita fultus virtute amputaverat, unum ex Turcis in nostros protervius instantem, licet lorica indutum, per medium cum gladio divisit, ita ut pars ab umbiculo superior ad terram caderet, reliqua parte super equum cui insederat infra urbem cursu rapido introducta. Equus[1] autem hinniendo inter Turcos huc illucque, ac si diabolica esset invectus furia, discurrens, sessoris corpus ab umbiculo deorsum gerens, omnes qui viderunt illius rei perterruit novitate. Dux etiam Normannorum Robertus, alium sibi nimis infestum in capite percutiens, galeam et clipeum, caput, dentes et collum, ut[2] solet ovicula a carnifice, usque in pectus deorsum diffidit. Quo ruente in terram, ait Robertus; "Omnibus tartareis ministris animam[3] tuam cruentam commendo."[4] Cecide-

Will. of Tyre, v. 5, col. 329.

Id. v. 6, col. 330.

Prowess of Godfrey.

(Not in Will. of Tyre.)

Prowess of Robert of Normandy.

Hen. Hunt. vii. f. 215. (Not in Hunt.)

[1] *Equus . . . novitate*] an enlargement of "Obstupuit populus, visa "facti novitate" in W. of Tyre.

[2] *ut . . carnifice*] introduced by the compiler.

[3] *animam*] omnia, C.; D. has been altered; A. had *omnia*, with *animam* in the margin.

[4] I cannot find this account of Robert's words anywhere else.

Will. of Tyre, v. 6, col. 332.

runt quoque illa die ex hostibus quasi ad duo milia Turcorum, et nisi nox superveniens bellum dirempsisset, finem proculdubio illa die Antiochenum negotium habuisset. Compertum est fideliter a nostris per captivos Turcos, quod duodecim de majoribus eorum cum aliis corruerunt. Cives de nocte suorum corpora defunctorum sepulturæ tradiderunt; sed nostri funera eorum effodientes, aurum, argentum, et vestes pretiosas ex[1] sepultis canibus extraxerunt, quæ omnia in usus pauperum peregrinorum cesserunt.

A.D. 1098. Slaughter of the Turks.

Id. v. 7, col. 332. (Not in Will. of Tyre.)

The bodies despoiled.

De equis duobus milibus a peregrinis captis.

Id. v. 8, col. 334.

Post hanc autem victoriam divinitus peregrinis concessam, cum[2] castra nova quædam et machinas ad expugnationem urbis construxissent, audierunt quod cives pro defectu pabuli ad locum quendam pascualem equos suos consueverant destinare, qui vix ab urbe quatuor miliaribus distare videbatur. Quod nostri cognoscentes, et ad locum pascualem properantes, occisis qui armentis præerant et equis, exceptis mulis et mulabus, duo milia equorum nobilium ad castra deduxerunt. Per idem quoque tempus Baldewinus, ducis Godefridi frater, qui, ut prædictum est, Edessam[3] subjugaverat civitatem, audiens quod peregrini magna rerum laborarent inopia, missis donis ingentibus in auro, argento, sericis, et equis pretiosis, rem[4] principum singulorum reddidit ampliorem. Insuper autem et duci fratri suo[5] de terra, [quam] circa Eufraten possidebat, omnes redditus in frumento, vino, ordeo, et oleo, nec non et aureorum quinquaginta milia destinavit. Eodem tempore nunciatum est principibus, quod Soldanus Persarum dominus ad Antiochenorum instantiam et tuorum postulationes assiduas, innumerabiles armatorum copias in Syriam transmiserat, qui jam imminere, quasi præ foribus, dicebantur. Hæc[6] quoque famæ disseminatio adeo principes nostros perterruit, ut Stephanus Carnotensium comes, ægritudine simulata, et sumpta a fratribus licentia, cum quatuor armatorum milibus ab obsidione non rediturus abcessit. Quo facto tam notabili tamque funesto principes, qui in castris erant, consternati, cœperunt anxie deliberare, quomodo huic morbo possent occurrere,[7] ne hoc exemplo pernicioso alii simile aliquid attemptarent.[8] Placuit ergo omnibus, ut quicunque se a castris sine principum licentia subtraheret, tanquam sacrilegus

p. 199. Capture of 2,000 horses.

Id. v. 9, col. 335.

De quibusdam exeniis principibus transmissis.

Id. v. 10, col. 336.

Rumor de adventu Persarum.

Comes Stephanus præ timore aufugit.

[1] *ex . . canibus*] introduced by the compiler, as also the last clause.

[2] *cum*] ut, A.

[3] *Edessam*] Adessam, A. This clause is introduced.

[4] *rem*] res, A. O.

[5] O. W. ins. *qui.*

[6] *Hæc*] hujus, W.

[7] *occurrere*] occurre, A.

[8] *attemptarent*] attemptaret, A.

A.D. 1098. aut homicida in exercitu haberetur. Unde factum est, ut omnes pariter, tanquam viri claustrales, principibus suis obedientiam voluntate spontanea exhiberent. Will. of Tyre, v. 10, col. 336.

De Emyfero per quem tradita est Antiochia.

Betrayal of Antioch by one of the citizens.

Solet autem divina clementia servorum suorum deficientibus argumentis subvenire propitius, nec etiam suos ultra quam sustinere possunt, temptari permittit. Erat enim in urbe Antiochena inter alios vir quidam genere præclarus, et Christiana professione insignitus, Emyfer nuncupatus, homo potens nimis, et Axiano urbis domino multa familiaritate conjunctus, ita quidem ut in ejus palatio notarii officio fungeretur. Hic autem, quoniam vir erat prudens et industrius, audiens quod Boamundus princeps esset illustris et magnificus, statim post obsidionem urbis per internuntios fideles ejus sibi gratiam reconcilians, civium et urbis statum diebus singulis denudabat, et nimis, licet occulte, amicum in omnibus agendis diligentius instruebat. Boamundus quoque versa vice amici sui occultabat arcanum, ita ut nullus internuntiorum alterutræ partis aliquod secretorum possent colligere argumentum. Cumque jam quasi mensibus septem hæc se inter eos continuasset amicitia, plerumque habitus est sermo inter eos, quomodo Christianæ religioni civitas redderetur. Et cum super hoc a Boamundo Emifer sæpius esset conventus, semel ei per filium suum, qui secretorum erat bajulus, dicitur respondisse: "Si patriam pris-
" tinæ restituere libertati, et exclusis canibus immundis, quo-
" rum violenta dominatione premimur, populum Dei cultorem
" possem inducere, certus sum quod cum sanctis animabus
" æternæ beatitudinis præmia possidebo. Si vero rem in-
" ceptam consummare nequivero, proculdubio domus mea et
" præclaræ nomen familiæ meæ delebitur, ita ut non memo-
" retur nomen illius ultra. Sed si tu[1] hoc posses apud tuos
" consortes obtinere, quod civitatem, meo tibi studio traditam,
" appropriare et in tuos usus convertere valuisses, ego tui
" gratia ad opus prædictum me accingam, et turrim meam
" munitissimam hanc, ut vides, tidi tradam, unde principibus
" vestris liber in civitatem patere poterit ingressus. Ad hæc
" noveris, quod nisi hoc in proximo fiat, in perpetuum diffe-
" retur; veniunt enim in subsidium civitatis ex omni oriente
" equitum ducenta milia, qui jam circa Eufraten castra sta-
" tuerunt." Hæc audiens Boamundus venit in[2] castra, et majores principes a turba seorsum advocans, ita alloquitur, Will. of Tyre, v. 11, col. 337. Id. v. 12, col. 338. Id. v. 16, col. 341.

[1] *tu*] om. O. W. [2] *in*] et, A.

Will. of Tyre, v. 16, col. 341.

dicens, "Video vos, fratres dilectissimi, de adventu illius mul- A.D. 1098.
" titudinis armatorum et illorum ducis Corbarranni nimia Proposal
" sollicitudine macerari,[1] qui jam obsidionem Obessæ[2] civitatis, of Bohe-
" ubi per tres septimanas consederant, ad hoc reliquerunt, ut mond.
" civibus Antiochenis subsidium ferant. Videtur mihi, quod
" ad hoc deberet omnis nostra festinare intentio, ut ante hujus
" adventum multitudinis civitas in nostram descenderet po-
" testatem. Quod si modum quæritis, quo id effectui valeat
" mancipari, in promtu est nobis via, qua facile ad finem per-
" veniamus optatum. Habeo enim in civitate amicum fidelem,
" qui turrem habet in sua potestate firmissimam, quam certis
" promissionibus, si illam ab eo exegero, fide mediante resig-
" nare tenetur. Si ergo vobis id utile videatur, ut civitas
" mea sollicitudine subjugata in meam perpetualiter et suc-
" cessorum meorum transeat potestatem, paratus sum pacta
" complere; sin autem, elaboret vestrum aliquis[3] id ipsum
" facere, ego illi meam concedo partem, et renuntio juri
" meo."

De captione Antiochiæ et spoliis civitatis.

Id. v. 17, col. 342.

His ita dictis, gavisi sunt principes gaudio magno, et Capture of
petitioni factæ omnes, præter comitem Tholosanum, grato Antioch.
concurrentes assensu, datis dextris compromiserunt, quod sibi creditum nemini revelarent arcanum. Boamundum autem attentius monent, quatinus ad rei consummationem viribus totis intendat. Soluto igitur conventu, Boamundus propositum urgens amico significavit, quod apud principes pro voto cuncta impetraverat, unde per fidem amicum invitat, ut nocte proxima sequente res effectui mancipetur. Emyfer e contra Boamundo denuntiat, ut circa horam nonam principes omnes egrediantur, tanquam hostibus obviam profecturi de castris, et circa primam noctis vigiliam in silentio revertentes,[4] parati sint hora noctis

Id. v. 21, col. 347.

media juxta ejus monita se habere. Quod cum ita factum fuisset, jam nocte media adveniente, cum se civitas universa quieti dedisset, interpretem domesticum ad prædictum dirigit amicum, ut ab ipso inquirat, utrum sibi adhuc domini sui familiam adesse velit. Adveniens autem nuntius ille, cum ei verba domini sui exposuisset, respondit ei, "Sede hic quietus et "tace, donec revertar ad te." Ille vero paululum expectans, quousque magister vigilum, qui ter vel quater in nocte muros p. 200.
cum laternis circuire consueverat si quos ex ministris inveniret

[1] *macerari*] mercari, A.
[2] *Obessæ*] Edesse, O. W.
[3] The Hist. Angl. adds *peritus*.
[4] *revertentes*] revertes, A.

A.D. 1098. Capture of Antioch.

somnolentos, pertransiret, protinus vir ille visa opportunitate ad nuncium reversus ait, "Vade cito, et dic domino tuo, ut "festinus adveniat cum viris electis." Qui citius ad dominum recurrens, invenit eum cum principibus paratum et ilico, sicut instructi erant, subito ante turrim prædictam quasi vir unus in maximo silentio astiterunt. Emifer interea turrim ingressus, fratrem repperit somno gravatum. Cujus mentem a suo proposito sciens alienam, timens ne per eum inceptæ rei impedimentum eveniret, gladio transverberat ipsum, facto eodem pius et sceleratus existens. Post hæc autem rediens et principes paratos conspiciens, funem demittit inferius, quo scalam ad se pertrahat sullevatam. Erecta igitur scala, nemo repertus est, qui ad vocem superioris vel ad vocem Boamundi præsumat ascendere, proditionem metuentes. Quod videns Boamundus, ascendit ilico scalam intrepidus. At Emyfer tenens manum ejus in turrim traxit, dicens, "Vivat hæc manus:" et ducens eum interius, ostendit ei fratrem, quem pro opere tam sancto necaverat, amico causam exponens. Ruit igitur Boamundus in oscula viri, constantiam ejus admirans, et reversus ad scalam, hortatur suos ut ascendant. Sed nullus ascendere ausus est, donec Boamundus per scalam ad suos rediens suæ incolumitatis dedit evidens argumentum. Deinde certatim ascendentes, in momento turrim repleverunt, et non solum turrim illam, sed et de collateralibus nonnullas occuparunt, quæ fuerunt numero decem, earum[1] [custodibus] sub silentio interfectis. Et deinceps portam unam, quæ adulterina erat, aperientes, principes qui erant de foris introducunt. Crevit eorum numerus ita qui intus erant, ut ad portam quæ Pontis dicitur concurrentes, cæsis ejus custodibus, eam aperiunt violenter. Cognoscentes quia aurora perspicue rutilaret, cornibus et lituis cœperunt perstrepere, ad urbis ingressum illos qui in castris erant animantes. Vexillum quoque domini Boamundi in unam turrim eminentiorem ejusdem ministri collocantes, captam esse denuntiant civitatem. Cives autem ex tanto tumultu expergefacti, dubitant quid sibi velit clamor ille insolitus. Qui tandem videntes armatorum discursus, et plateas occisorum scatere funeribus, domibus relictis, cum uxoribus et liberis effugere temptabant; sed fugientes imprudenter stragem undique invenerunt. Qui autem in urbe habitabant Christiani diversarum regionum, arreptis armis, nostrorum cœtibus se adjungunt, et stragem civibus non minimam intulerunt. Ædificiis igitur omnibus cum penetralibus et apothecis ubique[2] confractis, aurum, argentum, vestes preciosas, gemmas, vasa impreciabilia,

Will. of Tyre, v. 21, col. 347.

Id. v. 22, col. 348.

[1] *earum*] eorum, W.

[2] *ubique*] ubi, A.

W. of Tyre, v. 23, col. 350. Id. v. 22, col. 349. Id. v. 23, col. 350.

cum tapetibus et olosericis inter se æqua sorte distribuentes, qui prius esurientes in exercitu mendicabant, tunc bonis omnibus abundabant. Cæsi referuntur in civitate plusquam decem milia Turcorum, quorum corpora per plateas civitatis miserabiliter insepulta jacebant. Equi inventi sunt in civitate qui ad arma facerent quingenti, omnes macie confecti et inedia tabescentes, quia nec etiam vel equis vel hominibus in urbe fuerat aliquid alimenti repertum. A.D. 1098.

Diceto, col. 498.

Ipso eodem anno Cisterciense cœnobium incœptum est. Foundation of Citeaux.

De interitu Axiani principis et Antiochiæ patroni.

Will. of Tyre, v. 23, col. 349.

Anxianus Antiochiæ dominus, videns urbem subjugatam, solus absque comite per posticum egressus, et præ doloris angustia amens effectus, errabundus aufugit. Qui casu Armenios quosdam [obviam] habens, cum cognitus esset ab eis, violenter illum in terram deiciunt, et ipsius educto gladio caput præcidentes, in urbem intulerunt, principibus illud coram populo offerentes. Alii vero quidam de civitate nobiles, in[1] tanto rerum discrimine quid agerent ignorantes, in præsidium superius se recipere decreverunt. Dumque illuc tota intentione properarent, casu contigit, quod nostros a parte superiori habentes obviam, et inter locorum intercepti angustias, ut neque ascendere neque propter montis devexitatem descendere valuissent, nostris desuper instantibus, dum fugere nituntur, præcipitati sunt cum equis et armis, confractis cervicibus, numero trecenti. Alii autem ad montana fugere decreverunt, quos nostri cominus insequentes, partim ceperunt, vinculis eos mancipantes; pars equorum beneficio ad montana evadentes, vitæ consulunt et saluti. Capta est itaque Antiochia anno ex quo subacta est a paganis decimo quarto, ab incarnatione Domini millesimo nonagesimo octavo, mense Junio, tertia die mensis. Death of Baghasian.

De Sensabolo et qualiter castellum suum tradidit Corbaranno.

Id. vi. 1, col. 351.

Post captam autem Antiochiam, cum civitatis tumultus, jam sedatis omnibus, quievisset, convenerunt principes in unum, communi decreto statuentes, ut montem qui urbi imminebat ascenderent, et situm in eo præsidium expugnarent. Quo pervenientes, cum de municipio constaret quod omnino esset inexpugnabile, nisi fame premeretur, ad alia se argumenta con- The citadel still untaken.

[1] *in*] om. C.

A.D. 1098. Application of Sensabolus to Kerboga.

vertunt. Erat autem in illo præsidio dominus et magister Sensabolus, Axiani sive Garsiani supradicti filius, cum copiis Turcorum multis, qui in Corbaranni et Persarum multitudinis[1] adventu spem ponens, cum ipsum partes Antiochenas advenisse cognovit, fugit[2] ad eum cum lacrimis de morte patris et Antiochiæ desolatione querelam deponens. Cui Corbarannus; "Si "volueris," inquit, "ut totis viribus pro te contendam, castellum "tuum in manu nostra committe, et cum ego de te securus "ero, plebeculam illam totis nisibus impugnabo." Sensabolus Corbaranni petitionibus adquiescens, municipium sub potestate tradidit defensoris. Corbarannus itaque accepto castello, suos imposuit, et Sensabolo auxilium fidele promisit. Audientes itaque principes quod Corbarannus[3] fines Antiochenos appropinquasset, die altera post captam urbem, cum circa[4] ejus custodiam et pro alimentis inferendis nimis essent solliciti, ecce equites trecenti de exercitu Corbaranni venientes[5] ante urbem satis lascive, ut nostros ad exitum provocarent. Quod videns Rogerus de Barnevilla, miles in armis strenuus de gente Roberti ducis Normannici, quindecim sumptis consortibus, in prædictos irruit animosius; sed illi dolose fugientes usque ad socios, quos habebant [in] insidiis constitutos, dum Rogerus illos insequeretur, consurgentibus aliis qui [in] insidiis latebant et in nostros ardenter irruentibus, eos compulerunt in fugam. Nostri quoque numero impares et viribus, dum ad urbem fugere contendissent, equorum hostilium velocitate præventi sunt; ubi Rogerus sagitta confossus interiit, cæteris in urbem reversis. At pagani, viri memorabilis capite amputato, ad suos venerunt indemnes.

Guibert, Gesta Dei per Francos, v. 2, col. 754. (Migne, clvi.)

Advance of Kerboga to Antioch.

Will. of Tyre, vi. 1, col. 352.

Id. vi. 2.

Death of Roger de Barneville. p. 201.

De nova obsidione Antiochena a Corbaranno facta.

The crusaders besieged in Antioch.

Die autem tertia ex quo capta est Antiochia, Corbarannus princeps Persarum, cum militaribus copiis infinitis ante urbem castrametatus, a porta orientali usque ad occidentalem universum australe latus obsidione vallavit. Erat autem secus portam orientalem præsidium quoddam, quod Boamundo traditum fuerat ad custodiendum. Circa illud cum hostes castra locassent et assultus creberrimos ibi facerent, Boamundus non[6] ferens eorum insolentiam, egressus est contra eos; sed egredienti duci occurrit Turcorum multitudo, quorum impetum dux per-

Id. vi. 3, col. 353.

[1] *multitudinis*] multitudinem, A.
[2] *fugit*] confugit, O. W.
[3] W. ins. *ad.*
[4] *circa*] circam, A.
[5] *venientes*] veniens, A.
[6] *non*] ne, A.

Will. of Tyre, vi. 3, col. 354. Id. vi. 4.

ferre non valens, inita fuga se recepit in urbem, ubi hostibus proterve instantibus, dum plebs in introitu præsidii comprimeretur, ducenti ex eis ceciderunt. Altera vero vice, Turci in quoddam præsidium de novo constructum acriter irruentes, nisi ab aliis qui in urbe erant citius subveniretur, illud quantocius[1] expugnassent. Sed adveniente Roberto Normannorum duce cum suis agminibus, pluribus ex hostibus interemptis et captivatis, residuos terga dare coegit. Alia die, cum Turci quidam nostros ad conflictum provocarent, contigit ut ex equis descendentes, iis qui in muro stabant acrius instantes, ad vindictam alios excitarunt; at Tancredus per portam orientalem egressus, antequam hostes ad equos possent habere recursum, sex[2] ex eis interemit, aliis per fugam elapsis. A.D. 1098. Skirmishes in which the Turks are worsted.

De flagellis Dei quæ peregrinis peccatis exigentibus acciderunt in civitate.[3]

Id. vi. 5, col. 355.

Crevit interea in civitate fames miserabilis, et populus gravi supra modum inedia fatigatur. Factum est autem hoc, exigentibus peccatis multorum, qui in desperationem lapsi, juramentorum et voti immemores, clam, funibus et in sportis per murum demissi, relictis in periculo fratribus, aufugerunt ad mare. Erant autem qui sic recesserunt, desperati[4] de Dei bonitate et misericordia, non solum plebei et pauperes, sed etiam viri nobiles et multa generositate insignes; Willelmus videlicet de Grantemeuil Apulus, et Albericus frater ejus, Willelmus Carpentarius et Guido frater ejus, Lambertus, et alii multi cum eis. Alii de subventione desperantes, ad hostes crucis se contulerunt, Christi fidem facti impii denegantes. Erant et alii multi, qui fugam meditabantur sollicite, sed per episcopum Podiensem et ducem Boamundum fuerunt revocati, et quod de negotio Christi non recederent, per juramentum constricti, quousque bellum quod futurum sperabatur esset completum. Fames præterea adeo in civitate omnes afflixit, ut præ alimentorum defectu plebs ad turpia nimis[5] incommoda declinaret. Gallina solidis quindecim vendebatur, ovum solidis duobus, nux pro denario; arborum folia, carduos, equorum et asinorum coria, devorabant; morticina quoque et carnes mulorum, equorum, asinorum, canum, et immunda quælibet absorbentes, pro summis deliciis reputabant. Erat autem miserabile videre, Sufferings of the Christians, and flight of some.

Id. vi. 7, col. 358. Hen. Hunt. vii. f. 215*b*. Will. of Tyre, vi. 7, col. 359.

[1] *quantocius*] quantotiens, C

[2] *sex*] sed, A.; corrected in the margin in C. D.

[3] *in civitate*] om. W.

[4] *desperati . . misericordia*] Added by the compiler.

[5] *nimis incommoda*] om. W., ins. O.

A.D. 1098. viros prius robustos et generis nobilitate præclaros, præ nimia nunc debilitate baculis innixos et arma movere non valentes. Will. of Tyre, vi. 7, col. 358.

William de Grantemenil and Stephen of Chartres dissuade the emperor from going to their assistance.

Willelmus interea de Grantemeisnil et Stephanus Carnotensium comes, et alii[1] qui cum ipsis aufugerant, miserias, quas apud Antiochiam patiebantur Christiani, omnibus exponunt, et ne ipsi ob levem causam et tanquam timidi socios deseruisse viderentur, afflictionem eorum, licet incomparabilis esset, studiosa tamen relatione efficiunt majorem,[2] cum de magnis majora loquuntur. Venientes tandem ad imperatorem, qui cum quadraginta milibus Latinorum, exceptis copiis quas ex nationibus universis contraxerat, Antiochiam proficiscens, nostris subsidium collaturus, dissuaserunt ne procederet, per hæc verba: Id. vi. 10, col. 361.

" Fideles tui principes, imperator potentissime, cum capta Id. vi. 11,
" Antiochia, rem esse crederent consummatam; urbe[3] jam re- col. 362.
" cepta, factus est error novissimus pejor priore. Vix enim
" ab urbe capta [tertia] dies elapsa fuerat, cum ecce Corba-
" rannus Persarum princeps potentissimus cum orientalium
" copiis infinitis, quarum multitudo omnem numerum exce-
" dere videtur, eandem urbem obsidione vallavit. Noster
" autem populus fame, frigore, æstu, cædibus, et clade in
" tantum succumbit, ut nec in civitate tantum esse dicatur
" alimentorum, quæ[4] unius diei necessitati valeant subvenire.
" Unde nos qui hic sumus viri nobiles, videntes fratrum ne-
" gotia prosperari non posse, eos monuimus sæpius ut sibi
" consulerent, et rem impossibilem deserentes, sibi per fugam
" absque cunctamine providerent. Sed cum eos a suo non
" possemus revocare proposito, nostræ curavimus prospicere
" saluti; et nunc si placet, si ita tuis consiliariis utile visum
" fuerit, procedere desiste, ne tuæ quas tecum trahis expe-
" ditiones paribus periculis involvantur. Testis est eorum quæ
" loquimur, vir prudens Tatinus, tuæ celsitudinis fidelis, quem
" nobiscum direxisti, qui nostrorum cognoscens defectum, ab
" eorum se subtraxit collegio, ut hæc tuæ nota faceret majes-
" tati." His auditis imperator de consilio suorum, retortis um- Id. vi. 12.
bonibus, ad propria legionibus licentiatis cum lacrimis remeavit. Hunt. f. 215*b*.
Rumor autem de recessu imperatoris cum Antiochenis devul- W. of Tyre,
gatus fuisset, spes et lætitia crevit paganis, et desperatio vi. 13, col.
Christianis. Erat enim in populo Dei tantus alimentorum de- 364.

Desperate condition of the Christians.

fectus, tanta famis afflictio, talis tam exterius quam interius hostium importunitas, ut nusquam remedium, nusquam solatium appareret. Majores et minores paribus[5] involuti miseriis,

---

[1] *alii*] aliis, W.
[2] *majorem*] merorem, A.
[3] *urbe*] urbem, A.
[4] *quæ*] quo, W., q̃, O.
[5] *paribus*] partibus, A. C. The *t* is expuncted in D.

Will. of Tyre, vi. 13, col. 365.

nullam sibi consolationis lætitiam ad invicem impendebant; et memores uxorum nobilium et liberorum, quos domi reliquerant, amplissima, quæ ob Christi caritatem dimiserant, patrimonia mente recolunt,[1] quasi de divina conquerentes ingratitudine, quod labores eorum et devotionis sinceritatem[2] non respiciat, sed quasi a Deo alienum populum tradi in manus hostium patiatur. A.D. 1098.

De consolatione peregrinis desperatis a Deo collata.

Id. vi. 14, col. 365. Baldric. Hist. Hierosol. iii. col. 1113 (Migne, clxvi.)

Cum ergo sic affligeretur Dei populus, respexit illum Dominus et gemitus eorum audivit, mittens eis consolationem de sede majestatis suæ. Venit enim sacerdos quidam peregrinus et pauper de exercitu ad principes et peregrinos occidentis, ita dicens: "Audite fratres mei, audite, et amici carissimi, visi- "onem quam vidi. Cum in ecclesia Dei genitricis pernoctare "decrevissem, pro nostris calamitatibus Deum rogaturus, "vigilans vel semisopitus nescio, Deus scit; vidi Dominum "nostrum Jesum Christum, nec tamen agnovi Eum; aderat "etiam sanctissima Ejus genitrix, et princeps Apostolorum "Petrus, quos aspiciebam, nec[3] tamen eos cognoscebam. Dixit "autem mihi Dominus, 'Agnoscis me?' inquit. Cui ego, "'Nequaquam, Domine mi.' Interim crux splendida super "caput ejus resplenduit apposita. Iterum interrogavit me ut "prius; et ego, 'Domine mi, si bene percipio ex signo crucis "'capiti Tuo imposito, Crucifixum et Redemptorem nostrum "'Te esse intelligo;' qui respondit, 'Ita est plane ut dicis.' "Et ego perfusus genas lacrimis, ad pedes ejus singultiens "cecidi, et adjeci, 'Domine, Domine, miserere nostri; Do- "'mine, memor esto populi tui; Domine, adjuva nos.' Et Do- "minus ad me, 'Ego hucusque vos juvi, nam et Nicæam vos "obtinere permisi, et in multis vos præliis protexi,[4] meque "'duce vicistis, et Antiochiæ prævaluistis, et in obsidione "'ipsa multa pro voto vestro vobis indulsi; vosque beneficiis "'meis ingrati contra me intumuistis, et tanquam ex adipe "'iniquitas vestra prodiit, meque gens injuriosa gentiliter ex- "'acerbastis, dum cum mulieribus vel alienis vel vestræ pro- "'fessionis, sed illicitis, fornicati estis. Iste quidem singularis "'fœtor cælos ascendit, et oculos meos a vobis avertit; "'retribuam igitur ego vestræ ingratitudini, nec parcam "'prostitutæ et lupananti multitudini.' Tunc Mater miseri- "cordiæ Petrusque beatus ad pedes misericordis ceciderunt

Vision seen by one of the pilgrims. p. 202.

[1] W. ins. *et.*
[2] *sinceritatem*] caritatem, W.
[3] *nec . . cognoscebam*] om. O. W.
[4] *protexi*] contexi, A.

A.D. 1098. Vision seen by one of the pilgrims.

" Redemptoris, et iis supplicationibus iram mitigabant mini- Baldric. iii. col. 1114.
" tantis; 'Domine, tot annis gens pagana domum istam, quæ
" ' domus erat orationis, obtinuit, suisque spurcitiis eam, proh
" ' dolor, maculavit, et ecce paucorum exigentibus culpis,
" ' omni Christianitati tuæ, quæ domum istam exinde sanguine
" ' suo liberavit, eam deleturus[1] irasceris; parce, Domine, parce
" ' populo tuo, et ne des hæreditatem tuam in perditionem,
" ' ut dominentur eis nationes.' Adquievit igitur sanctus sanc-
" torum Deus supplicantis Matris et Apostoli precibus, jamque
" vultu factus jocundior, dixit mihi: 'Vade et dic populo meo,
" ' lupanar et prostibulum, et omnem a vobis removete abusum,
" ' et vestra fletibus abluite facinora, et ad me revertimini, et
" ' ego revertar ad vos, et infra quinque dies opportunum
" ' vobis providebo auxilium; quia Deus nihil habens immi-
" ' sericordiæ ego sum; decantent cotidie interim, *Congregati*
" ' *sunt inimici nostri et gloriantur in virtute sua; contere*
" ' *fortitudinem illorum, Domine, et disperge illos, ut cognoscant*
" ' *quia non est alius, qui pugnet*[2] *pro nobis, nisi tu Deus noster.*' "

Hæc et alia sacerdos cum dixisset, populus omnis statim ad lamentum convertitur, et de reatus sui confessione alius alium cohortatur. Videres perfusas[3] lacrimis Christianorum genas, capitibusque cineratis et nudis pedibus passim orationis gratia omnis ætas iter per ecclesias maturabat. Petunt consilium, rogant auxilium de supernis. Dixit ergo Boamundus,[4] vir in consilio quasi singularis: " Optimates incliti, juremus omnes ad invicem, quod " nullus nostrum de isto sancto, quoad vixerit, subterfugiat col- " legio, donec sepulcro Domini, pro quo viam hanc ingressi " sumus, deosculato." Placuit consilium universis, et expleto juramento, animata est tota fidelium fortitudo, et magnifice confirmata.

Exhortation of Bohemond.

De inventione lanceæ Salvatoris.

Discovery of the Lance.

Eadem quoque hora clericus quidam nomine Petrus, de regione quæ Provincia nuncupatur, accedens ad episcopum Podiensem et comitem Tolosanum, asserens quod beatus Apostolus Andreas sibi in somnis apparuerat, et eum ter vel quater commonuerat[5] attentius, quatinus ad principes occidentis loquens nunciaret, ut lanceam, qua Domini nostri Jesu Christi latus fuerat perforatum, in ecclesia principis apostolorum occulte repositam, perquirerent, locum certissimis indiciis Will. of Tyre, vi. 14, col. 365.

[1] *deleturus*] delecturus, C.
[2] *qui pugnet*] om. W., though in O.
[3] *perfusas*] perfusa, A. C.; *profusas*, W. D. has been corrected.
[4] *Boamundus . . singularis*] quispiam illorum, Baldric.
[5] *commonuerat*] commoverat, A. C. D. has been corrected.

Will. of Tyre, vi. 14, col. 365.

manifestans. Accedens ergo ad viros prædictos, verbum sicut ei injunctum fuerat, ex ordine revelavit; asserens se ab eodem Apostolo multis terroribus ad hoc fuisse compulsum, nec id posse absque mortis periculo declinare. Hi autem cum id cæteris principibus communicassent, ad locum, quem eis in ecclesia designaverat, convenerunt, et effossa aliquantulum terra in altum, lanceam, sicuti prædixerat, reppererunt. Quod audiens populus, ad ecclesiam concurrit, oblationibusque et osculis tam pretiosum venerantes inventum, cœperunt a suis angustiis respirare, et fortiores in divinis obsequiis apparere. A.D. 1098.

De dispositione acierum et exitu nostrorum ab urbe.

Id. vi. 15, col. 366.

Convenientes itaque in unum principes et populi, cum sibi cognovissent[1] immissum divinitus fervorem, de communi decernunt consilio bellum indicere Corbaranno in crastino futurum; quod cum ei per ministerium Petri heremitæ fuisset indictum, summo diluculo omnes per ecclesias divinis interfuerunt obsequiis. Quibus cum summa devotione peractis, sacerdotes peregrinos admonent, ut facta omnium peccatorum confessione purissima, Dominici corporis et[2] sanguinis perceptione se communiant, et sic audaciter contra hostes crucis ad pugnam procedere non formident. Quarto igitur kalendas Julii, invocato de supernis auxilio, acies instruunt, et procedendi ordinem instructis assignant. In prima acie Hugonem magnum ductorem constituunt, et eidem Anselmum de Riburgis Monte, cum aliis nobilibus multis, quorum nec numerum nec nomina tenemus, conjungunt. Secundam moderabantur comes Flandrensis, et Robertus Friso[3] cum aliis, qui ab initio ejus fuerant castra secuti. Tertiam rexit dux Normannorum Robertus, cum Stephano comite Albamarlensi, et potentes qui in ejus advenerant comitatu. Quartæ præerant Aimerus episcopus Podiensis et[4] comes Tholosanus cum suis familiis, Dominicam secum lanceam deferentes. Quintam duxit Reinardus comes Tullensis cum Petro de Stadencis, Garnero de Greis, Henrico de Hascha, Galterio[5] de Domedart, et aliis multis. Sextæ aciei præfecti sunt Reinbaldus comes de Oringis,

Preparations for battle.

Id. vi. 16, col. 368.

Confessio et Dominici corporis perceptio.

Id. vi. 17, col. 369.

Quarto kal. Julii.

Acies prima.

Secunda.

Tertia.

Quarta.

Quinta.

Sexta.

[1] *cognovissent*] So the Hist. Anglor.; convenerunt, **A.**

[2] *et sanguinis*] om. Hist. Anglor.

[3] The compiler has made two persons out of one. W. of Tyre has "Robertum, qui cognominatus est "Friso, Flandrensem comitem." See Madden, Hist. Anglor. iii. p. 554.

[4] *et . . familiis*] cum sua et domini comitis Tholosani familia, W. of Tyre. The compiler has introduced this error by trying to vary W. of Tyre's language. Raymond remained in the city, as the next page shows.

[5] *Galterio* Galterius, A. O. W.

A.D. 1098. Lodewicus de Mascoris,[1] Lambertus filius Cononis de Monte Acuto. Septimam rexit dux magnificus Godefridus cum fratre suo Eustachio venerabili viro. Octavæ præfuit miles insignis Tancredus. Nonam duxit comes Hugo de Sancto Paulo cum Egelranno filio suo et Thoma de Feria, Baldewino de Burgo, Roberto filio Gerardi, Reginaldo Beluacensi et Galone de Calvo Monte. Decimæ præfuerunt Rotrodus comes Perticensis, Everardus de Pusato, Drogo de Monci, Radulfus filius Godefridi, et Conanus Brito. Undecimam rexerunt Hyscardus comes Diensis, Reimundus Piletus, Gastus Biternensis, Girardus de Rosillone, Willelmus de Monte Pessulano, et Willelmus Amane. In acie duodecima, quæ novissima erat et cæteris fortior, moderator fuit dominus Boamundus, ut iis, qui fortius ab hostibus gravarentur, auxilium impenderet opportunum. Comitem Tholosanum, qui valida ægritudine gravabatur, in urbe dimiserunt ad ejus custodiam, ut iis, qui erant in præsidio superiori adhuc rebelles, in absentia principum urbem invenientes vacuam, super debiles et infirmos et populum imbecillem irruptiones facile molirentur. Erant autem permixti præcedentibus turmis sacerdotes et levitæ amicti stolis albis, signum crucis mirabile in manibus bajulantes; et qui in urbe remanserant, sacris induti vestibus, in lacrimis et oratione perseverantes, muros urbis ascenderunt, pro salute populi Domino supplicantes. Accidit nimirum in exitu nostrorum ab urbe, quod ros quidam suavissimus de supernis super exercitum ita placidus descendit, ut quasi in eo benedictionem suam et gratiam videretur Dominus infudisse. Nec solum hominibus sed et equis vigor insolitus ita infusus est, ut[2] qui ante[3] per dies multos non nisi folia et cortices arborum habuerant pro pabulo, tota die illa equos hostium et celeritate vincerent et labore.

Septima. *Octava.* *Nona.* p. 203. *Decima.* *Undecima.* *Duodecima.* *Tholosanus.* *Sacerdos.* *Ros cælestis.*

Will. of Tyre, vi. 17, col. 369.

Id. vi. 19, col. 372.

Id. col. 371.

De prœlio gravissimo et victoria gloriosa.

Turci disponunt acies. Names of the Turkish chieftains.

Corbarannus interea intellecto nostrorum egressu, disponit acies, agmina instruit, præficiens eis amiralios et reges viginti novem, quorum nomina hæc fuerunt, Meleduchac, Amirsoliman, Amirsolendais, Amyrhegible, Amyrmatoanc, Amyrmahumet, Camyath, Cotoloseniar, Magalgotelon, Baltulfus, Boessach, Amirbatach, Axian, Sansodole, Amirgoian, Ginahadole, Amirtidinguin, Amyruathap, Sogueman, Boldagis, Amirilias, Gelisassan, Gygremis, Amygogens, Artabeth, Amyrdalis, Amyrtacaor, Amyrmosse. Hos omnes Corbarannus ad pugnam animans, districte præcepit sub obtentu gratiæ suæ, quatinus

Id. vi. 20, col. 372. Fulcher of Chartres, i. 14, col. 845. (Migne, clv.)

Will. of Tyre, vi. 20, col. 372.

[1] *Mascoris*] Mascons, W.
[2] *ut*] om. A.
[3] *ante*] antea, W.

Will. of Tyre, vi. 20, col. 372.

solitæ virtutis memores frivolum reputent quicquid inermis populus, vulgus famelicus, plebs imbellis et indocta moliri conatur. Solimannus præterea Nicænorum princeps studiose disponit agmina, et qui præcedere debeant sive obsequi,[1] diligenter distinguit. Occupaverunt interim principes nostri universa ante urbem et montes campestria, quæ a civitate distare videbantur quasi miliaribus duobus, et monentibus lituis ac tubis, buccinisque perstrepentibus, gradatim in hostes procedunt, et facto impetu tres primæ acies in eos potenter irruunt, lanceis et gladiis cominus instantes. Sed et nostri pedites, qui arcubus utebantur et balistis, equitum manipulos præcedentes, votis[2] ardentibus hostes arcere studebant, quos sequentes equitum turmæ viriliter in agone desudant. Tandem cum omnes legiones, excepta novissima cui præerat Boamundus, cum hostibus fortiter decertarent, ita ut jam pluribus interfectis, pœne agminibus dissolutis, Turci in fugam verterentur, ecce Solimannus cum duobus milibus ex locis maritimis adveniens, in aciem Boamundi cum multo impetu a tergo irruit, et tantam sagittarum grandinem immisit, ita ut totam fere aciem operiret. Moxque arcubus relictis, malleis instant et gladiis ita ardenter, ut cum Boamundus eorum vix impetum sustineret, dux Godefridus et cum eo Tancredus advolant, quorum adventu et admiranda instantia necem[3] hostibus et vulnera letifera intulerunt. Tunc Solimannus ad alia se convertens argumenta, fœnum multum et stipulam, quæ ad artem nocendi ex adverso congregaverat, jussit succendi; et licet flammam darent modicam, tetram tamen atque densam fumi caliginem ministrarunt. In hac quoque fumi caligine hostes (Not in W. of Tyre.) de peditibus nostris occiderunt nonnullos; sed[4] tandem ventorum moderator Deus, ventum in paganos retorquens, excæcavit eos de fumo illo, unde in fugam præcipites sunt conversi. Baldric. iii. col. 1123. Quos principes militiæ Christi acriter insequentes,[5] ad sua agmina prius dissoluta violenter recurrere compulerunt, cædentes eos absque pietate usque ad eorum tentoria, ubi majorem suorum fortitudinem esse sciebant. Obstabant Turci ibidem omni qua poterant virtute; fit ibi hinc et inde gravissimus conflictus, resonabant æneæ cassides tanquam percussæ incudes, scintillæ ex ictuum collisione prorumpebant, enses velut tonitruum mugiebant, homines eliso cerebro humo procumbebant, loricæ rumpebantur, exta fundebantur, equi fatiscentes suda-

A.D. 1098.

Congressio.

Solimannus.

Argumentum nocendi.

Nota miraculum.

[1] *obsequi*] subsequi, W., as William of Tyre.

[2] *votis . . hostes*] om. W.

[3] *necem*] necesse, A. C.; D. is corrected.

[4] *sed . . conversi*] Introduced by the compiler.

[5] *insequentes*] insequenter, A.

A.D. 1098. bant, nulla equitibus requies præstabatur; agmina conserta tenui armorum discrimine vix a seipsis jam distabant, alii alios cominus impetebant, et manus manibus, pedes pedibus, corpora corporibus repellebant. Tandem cum utrinque victoria fluctuaret incerta, ecce ab ipsis montibus visus est exercitus descendere invincibilis, cujus bellatores equis albis insidentes vexilla in manibus candida præferebant. Cognoverunt ergo principes ex inspectione vexillorum sanctum Georgium, sanctum Demetrium, et sanctum Mercurium sua signa sequentes præcedere; quæ visio sicut Saracenis incussit terrorem, ita Christianis spem contulit ampliorem. Hoc non omnes videre potuerunt, sed quibus Deus suum arcanum voluit revelare. Revelavit autem Turcis ad confusionem, aliis ad instantis triumphi ostentionem. Cognito enim, ut diximus, signo, Turci velociter aufugiebant tremuli, supellectilem nimis preciosam relinquentes. Visi[1] sunt etiam a nonnullis angeli in aere volitantes, et super Turcos fugientes ignem flamineum[2] jaculantes. Corbaranus autem ab initio certaminis turbam declinans, in colle quodam constitutus, cum repente dissipatas conspicit legiones, relictis [castris],[3] trans Eufraten fugit; et ut sibi consuleret et liberius fugere posset, equos fatigatos deserens, novos alternatim mutavit.[4] Nostri vero principes, equorum metuentes defectum, non multum insecuti sunt fugientes, excepto Tancredo et aliis paucis, qui usque ad solis occasum sternendo eos persequuntur. Tantum enim pavorem eis virtus divina immiserat, ut[5] resistere nec a se insectantium possent injurias propulsare. Decem enim ex nostris decem milia videbantur eis.

Pugna cœlestis.

Flight of Kerboga.

Baldric. iii. col. 1124.

Id. col. 1123.

(Not in Baldric.) William of Tyre, vi. 21, col. 374.

p. 204.

De spoliis impretiabilibus fugientium Turcorum et tentorio admirando.

Spoils taken from the Turks.

Consummato itaque gloriose tanto certamine, reversi sunt principes nostri ad castra hostium, ubi tantam rerum omnium in auro, argento, gemmis, olosericis, vestibus preciosis et vasis inpreciabilibus invenerunt opulentiam, ut neque numerus esset inde [neque] mensura. Equorum etiam, armentorum et gregum, annonæ, victualium, servorum, ancillarum, et puerorum cum tentoriis et papilionibus nimiam invenerunt abundantiam, et secum in urbem omnia detulerunt. Inter cætera vero admirabile tabernaculum reppererunt in modum civitatis, turribus et mœnibus cum propugnaculis ex optimo serico variis coloribus contextum; a cujus medio, quasi a triclinio principali, in partes

Id. vi. 22, col. 375.

[1] *visi . . jaculantes*] Introduced by the compiler.

[2] *flamineum*] fulmineum, W.

[3] *castris* is from W.

[4] *mutavit*] mutuavit, Hist. Angl.

[5] W. ins. *nec.*

Will. of Tyre, vi. 22, col. 375.

diversas defluebant diversoria, quasi per vicos [1] distincta, in quibus spatiose possent duo milia hominum considere. Turci autem qui erant in præsidio superiori, videntes quod sui omnes defecerant, principibus nostris illud tali conditione resignant, ut libere liceat sibi recedere cum salute. Acta autem sunt hæc anno Domini millesimo nonagesimo octavo, mense Junio, vicesima die mensis. A.D. 1098.

De ecclesiarum reparatione et descriptione Antiochiæ.

Id. vi. 23, col. 376.

The churches of Antioch restored.

Principibus itaque de prælio reversis, et urbe in omni tranquillitate composita, placuit omnibus et præcipue episcopo Podiensi, ut majorem ecclesiam, olim in honorem principis Apostolorum dedicatam, cum aliis civitatis ecclesiis in pristinum reformarent [2] decorem, et ministri in eis instruerentur, qui diebus et noctibus Domino militarent. Dominum quoque patriarcham nomine Johannem in sede pristina cum honore maximo locaverunt; per urbes finitimas, quæ cathedralem habere consueverant dignitatem, episcopos statuentes. Urbis autem dominium Boamundo omnes concesserunt, qui quoniam [3] apud suos nomine et dignitate princeps dictus fuerat, obtinuit consuetudo, ut de cætero Antiochiæ dominus princeps vocaretur.

Bohemond made prince of Antioch.

Description of Antioch.

Gesta Francorum, xxxii. p. 23. (Gesta Dei per Francos, Hanov. 1611.)

Est enim civitas pulcherrima et munitissima, habens intra se quatuor montes satis altos, in quorum uno castellum est, quod omni præminet civitati; deorsum vero civitas [4] est decenter ædificata, et muro duplici circumcincta. Murus autem interior amplus et in aera porrectus est, in quo turres sunt quadringentæ quinquaginta, formosis mœniis et propugnaculis defensæ. Murus exterior non tantæ est celsitudinis, sed tamen admirandæ venustatis. Continet in se trecentas et quadraginta ecclesias, cujus patriarcha centum quinquaginta tres episcopos habet subjectos; quatuor montibus ab oriente clauditur; ab occidente habet flumen, quod quidam Farphar, quidam [5] Orontem esse contendunt. Octoginta et quinque [6] reges eam construxerunt, quorum primus Antiochus fuit, a quo extat Antiochia nuncupata. Obsederant eam Christiani antequam comprehenderent per octo menses et diem unum; qua capta obsederunt eam iterum gentiles per tres septimanas, priusquam exirent ex ea ad prælium Christiani. Requieverunt igitur in illa men-

[1] *vicos*] vices, C.; A. has been altered from *vices* to *vicos*.

[2] *reformarent*] reformare, A. O. W.

[3] *quoniam*] ipsum, A.

[4] *civitas*] civitatis, A.

[5] This mention of the name Orontes is inserted by the compiler.

[6] *octoginta et quinque*] septuaginta quinque, Gesta Francorum.

A.D. 1098. Plague. sibus quinque et novem diebus; quo tempore ex causis occultis tanta clades populum afflixit, quod infra dies paucos ad quinquaginta milia hominum utriusque sexus deperirent. Inter quos et dominus Aimerus Podiensis antistes, qui quasi pater plebis erat et moderator, defunctus[1]; cum lacrimis omnium in basilica principis Apostolorum, in loco quo inventa fuerat lancea Salvatoris, sepelitur. Ceciderunt in illius cladis acerbitate Henricus de Ascha, Reginaldus de Armesbach, viri generis nobilitate præclari; unde principes cæteri, ut instantis cladis declinarent periculum, ab invicem ea conditione divisi sunt, ut in kalendis Octobris iterum convenientes, hominibus recreatis et equis, votum peregrinationis communiter expedirent. Interea Reimundus cognomento Piletus, cum suis legionibus equitationem faciens, cepit castrum quod Thalamania est vocatum. Inde Marram veniens, ad urbem Saracenis repletam, pugnavit contra cives, qui obviam ei cum impetu exierunt; qui primo a nostris in fugam compulsi, in fine[2] vicerunt, et magnam[3] ex fidelibus stragem dederunt.

Will. of Tyre, vii. 1, col. 378.

Death of Adhémar, bishop of Le Puy, and other leaders.

Id. vii. 2, coll. 378, 9.

Capture of Tel-Amania by Raymond Pelet.

Hen. Hunt. vii. f. 216.

His defeat at Marrah.

Qualiter Hugo Magnus ad imperatorem[4] missus non est reversus.

Hugh the Great deserts the army.

Cum hæc ibidem agerentur, Hugo Magnus a principibus ad imperatorem Alexium missus, non mediocriter famam præteritam denigravit; dum expleto negotio, ad eos qui eum miserant nec responsa detulit, nec redire curavit, illud Juvenalis ad memoriam non reducens: [viii. 140]

Will. of Tyre, vii. 1, col. 377.

"Omne animi vitium tanto conspectius in se
"Crimen habet, quanto major qui peccat habetur."

Albara capitur.

Comes Tolosanus interea Albaram urbem ditissimam obsedit et cepit, atque in ea Petrum quendam genere Narbonensem episcopum ordinari fecit. Deinde kalendis Novembris, cum jam omnes principes ex condicto essent congregati, accingunt se ad iter Jerosolimitanum, et quarto[5] kalendas Octobris ad

Id. vii. 8, col. 385.

Id. vii. 9.

Hen. Hunt. vii. f. 216.

Marra obsidetur.

Marram venientes, obsederunt eam. Distabat autem ab Antiochia quasi trium dierum itinere, habens cives præ multitudine divitiarum suarum nimis arrogantes. Nam cruces super turres et mœnia civitatis figentes, sputis et aliis modis pro-

Will. of Tyre, vii. 8, 9.

Id. vii. 9, col. 386.

[1] C. ins. *est* above the line.
[2] *fine*] finem, W.
[3] A. repeats *magnam*.
[4] *imperatorem*] imperatore, A.
[5] *quarto kalendas Octobris*] This blunder, which is Huntingdon's, seems to be derived from the date given in the Gesta Francorum, xxxiii. p. 23, l. 50, "quarto die, exeunte Novembrio." *Octobris* being an error for *Decembris*.

Will. of Tyre, vii. 9, col. 386.

brosis in contumeliam nostrorum afficiebant. Unde majorem nostri indignationem concipientes, urbem aggrediuntur, et post multorum dierum infestationes, applicatis ad murum scalis, mœnia violenter ascendunt, urbemque sine omni obstaculo ingressi, eam vacuam invenerunt, et ejus obtinuerunt clam et absque tumultu spolia universa. Cives autem ad speluncas se subterraneas offerentes,[1] suæ saluti[2] ad tempus providerunt; sed mane facto nostri, ad speluncas ignibus applicatis, eos ad deditionem compulerunt, et partim capitibus amputatis, partim vinculis manciparunt. Undecimo die Decembris moritur ibidem Aurasiensis antistes, vir religiosus et justus, ac timens Deum. Manserunt autem in urbe illa peregrini per mensem unum et dies quatuor.

A.D. 1098. *Marra capitur.*

Episcopus Aurasiensis (of Orange) *obit.* p. 205.

Hen. Hunt. vii. f. 216.

Quomodo rex Willelmus gentem Anglorum in tributis gravaverit.

Id.

Eodem anno rex Anglorum Willelmus cognomento Rufus fuit in Normannia, curis deditus hostilibus, populos interim Anglorum exactionibus et tributis non abradens, sed excorians, omnibus[3] infestus et molestus. Eodem tempore obiit Walkelinus episcopus Wintoniensis; et Hugo Salopesberiensis ab Hybernensibus occisus est, cui frater ejus Robertus de Belcasmo successit.

Oppressive taxation of William II.

Obituary.

Quomodo principes,[4] populo murmurante, ad iter inceptum se accingunt.

Id. Will. of Tyre, vii. 1, col. 387.

Anno Domini MXCIX. Principes occidentis et peregrini Crucifixi dies Natalicios apud Marram solemniter celebrarunt. Ubi [inter] Boamundum et comitem Tolosanum orta est dissensio; sed[5] quia non multum pertinet ad hoc negotium, ad cætera transeamus, ostendentes qualiter populus nimis moleste tulit, quod principes moras fecerunt inutiles, et pro singulis civitatibus captis jurgia inter se suscitarent, quibus principale propositum omnino neglectum videbatur. Comes igitur Tholosanus ut populo satisfaceret, assumptis decem milibus armatorum et equitibus trecentis quinquaginta, arripuit iter Jerosolimitanum, sequentibus eum duce Normannorum Roberto et Tancredo, cum quater viginti[6] equitibus et peditum multitudine numerosa.

Christmas kept at Marrah.

Quarrel between Bohemond and Raymond of Toulouse.

Raymond begins the march to Jerusalem.

Id. vii. 12, col. 389.

[1] *offerentes*] conferentes, W.

[2] *saluti*] salutis, A.

[3] *omnibus . . molestus*] introduced by the compiler.

[4] *principes*] princeps, A.

[5] *sed . . qualiter*] introduced by the compiler.

[6] A. C. ins. *et.* It has been erased in D.; quadraginta, W. of Tyre.

A.D. 1099. *Media transcurritur.* Post dies autem aliquot, media regione transcursa, in campestria urbis non longe a mari sita, Archis nuncupata, descenderunt, juxta eandem castra statuentes. Est autem una ex urbibus Fenicis regionis, ad radices Libani sita, quam, ut habent veterum traditiones, Aracheus septimus filiorum Chanaan fundasse dicitur, et eam de suo nomine Archis[1] appellasse, et postmodum per corruptionem nominis Anchis[2] dictam fuisse. Hanc nostri longa obsidione prementes, nihil omnino profecerunt. Renovata est ibique quæstio de lançea qua Dominicum latus fuerat perforatum; aliis dicentibus, quod ipsa erat in veritate et per divinam inspirationem revelata ad consolationem plebis; aliis contendentibus malitiose, quod versutia esset comitis Tholosani, et gratia quæstus inventio ficta. Accenso igitur rogo copioso, cujus incendii magnitudo etiam circumstantes terrere poterat, et conveniente populo universo in sexta feria quæ sanctum Domini Pascha præcedit, clericus quidam nomine Petrus, cui[3] inventio illius lanceæ fuerat revelata, examen subiit periculosum. Nam facta oratione, assumpta secum lancea, per medium ignem transivit illæsus. Sed quoniam post dies paucos idem clericus vita decessit, non plene suis æmulis satisfecit.

Will. of Tyre, vii. 13, col. 391. Id. vii. 14. *Aracheus.* *Lancea Domini probatur.* Id. vii. 17. Id. vii. 18, col. 395.

Per idem tempus dux Godefridus et principes alii, qui apud Antiochiam remanserant, ad instantiam plebis se ad iter expedientes, in kalendis Martiis ad Laodiciam Syriæ cum viginti quinque milibus armatorum virorum fortium pervenerunt. Ubi dux Godefridus a præside civitatis, quæ Christianos habuit habitatores, Guenemerum Boloniensem, quem tenebat in vinculis, sibi petiit restitui; sed quia verbis ducis non ausi sunt contraire, reddidit eum illi cum sociis universis, et classem[4] ejus totam duci tradiderunt. Nam idem Guinemerus cruce signatus, cum armatorum classe valida illuc applicans imprudenter, captus ibi fuerat a civibus, et vinculis mancipatus. Illum dux suæ classi præficiens, eum alios per terram gradientes sequi præcepit.

Id. vii. 16, col. 393. *Laodicia.* *Guenemerus a vinculis liberatur.*

Quomodo principes multis regionibus transcursis ad Tripolim pervenerunt.

The crusaders reach Gebel. Principes inde maritima legentes, ad urbem Gabulensem, quæ alio nomine Gibellum dicitur, pervenerunt. Distabat autem a Laodicia miliaribus quasi duodecim. Ubi [cum] castris in gyrum locatis urbem aliquamdiu obsedissent, is[5] qui urbi præerat Soldani Ægyptiorum domini procurator, aureorum sex

Id. vii. 17, col. 393.

[1] *Archis*] Aracheum, W.
[2] *Anchis*] Archis, W.
[3] *cui*] cujus, A. W.
[4] *classem*] classere, A.
[5] *is*] iis, A. D. hiis, W. C. has been altered from *iis* to *is*.

Will. of Tyre, vii. 17, col. 394.

milia duci obtulit cum aliis donariis multis, ita ut obsidionem amoveret; quem cum flectere nequivisset, ad comitem Tholosanum dirigens,[1] prædictam pecuniam pollicens per internuntios, si eum,[2] a ducis posset manibus expedire. Ille oblata clam susA.D. 1099.
cepta pecunia, misit ad ducem Albariensem[3] episcopum, anxie sollicitans eum, ut dimissa obsidione ad se non differat properare, significans quod hostium multitudo a tractu adveniret Persico, ut injurias ultum iret, quas apud Antiochiam perpessa fuerat sub præside Corbaranno; et super his omnibus dicebat se recepisse nuntios fide dignos. Ille et principes cæteri, dictis ejus fidem adhibentes, soluta protinus obsidione, et urbem Valentiam transeuntes, Maracleam, quæ prima est ex urbibus Fenicis provinciæ, similiter sinistrantes, Tortosam pervenerunt, et inde ad urbem Archensem progredientes, castra ibidem locaverunt. Quibus occurrens Tancredus, fraudem comitis Tholosani detexit. Unde et ipsi longe a tentoriis ejus seorsum sua tabernacula statuerunt. Videns autem comes animos principum a se alienatos, missis muneribus, omnes præter Tancredum sibi reconciliavit. Deinde principes, relicto in obsidione Archensi Albariensi[4] episcopo aliisque viris nonnullis, versus Tripolim agmina direxerunt. Quo pervenientes, præsidem loci illius cum universa multitudine civitatis ordinatis agminibus reppererunt; unde indignantes nostri irruerunt in eos acriter, et in primo impetu dissolutis catervis, eos ad urbem redire compellunt, septingentis ex eis gladio interfectis. Ibique ante Tripolim celebraverunt Pascha peregrini, quarto idus Aprilis. Tunc præses Tripolitanus cognoscens quod non potuit cum nostris a pari contendere, missa legatione, a principibus obtinuit, ut datis quindecim aureorum milibus, cum equis, mulis, sericis, et vasis preciosis, greges et armenta etiam conferens plurima,[5] eorum fines pacifice pertransirent. Tunc nostri maritima sequentes, juga montis Libani a sinistris habentes, Bibliumque percurrentes, super ripam maris, in loco cui nomen est Emaus, castra statuerunt. Inde die tertia ante urbem Britensium castrametati, sequenti die Sydonem attigerunt; et in crastino percursa Sarepta, prophetæ Elyæ nutricia, ad illius regionis metropolim Tyrum pervenerunt, et dehinc profecti Achon, et ab Achon progressi, Galilæam a læva deserentes,[6] inter Carmelum et mare, Cæsaream Palestinæ metropolim, quæ et Turris Strationis alio nomine appellatur [attigerunt].[7] Quidam

Fraus.
Valentia. (Banias). *Maraclea.*
Id. vii. 20, col. 398.
Archis. *Tripolis.*
Pascha.
Id. vii. 21, col. 399.
Biblium. *Emaus.*
Id. vii. 22.
Britesia. *Sydon.* p. 206. *Sarepta.* *Achon.* *Galilæa.* *Cæsarea.*

[1] *dirigens*] om. W.
[2] *eum*] eam, W.
[3] *i.e.* Peter of Narbonne.
[4] *Albariensi*] Abariensi, MSS.
[5] A. W. ins. *ut.*
[6] *deserentes*] deferentes, A.
[7] *attigerunt*] is from the Hist. Anglor. W. of Tyre has "pervenientes . . . castrametati sunt."

A.D. 1099. The Crusaders at Beyrout, Sidon, and Cæsarea.

autem principes per castrum Bethelon transeuntes, applicuerunt ad urbem Barruth, in die Dominicæ Ascensionis. Inde per Sagittam ad Acram et Caipham transeuntes, diem Pentecosten omnes pariter congregati apud Cæsaream quarto kalendas Julii[1] solemniter celebrant.[2] Hen. Hunt. vii. f. 216. W. of Tyre, vii. 22, col. 400.

De desolatione ecclesiæ Sancti Georgii martyris a Turcis.

The church of S. George at Lydda destroyed by the Turks.

Peracta itaque ibi trium mora dierum, relictis a dextra locis maritimis Antipatrida et Jope, Eleutheriam transeuntes, Liddam, quæ Eliopolis[3] dicitur, ubi Georgii martyris egregii corpus requiescit, pervenerunt. Cujus ecclesiam hostes fidei paulo ante adventum peregrinorum dejecerant, metuentes ne trabes basilicæ, quæ multæ proceritatis erant, in machinas vellent convertere, et urbis inde mœnia expugnare. Profectus inde comes Flandrensis Robertus, Ramulam pervenit, et portas quas patentes inveniunt, ingredientes, urbem vacuam reppererunt. Nocte sane præterita, Turci nostrorum cognoscentes adventum, abeuntes sibi consulere procurabant. Principes vero alii in crastino illuc venientes, omnem abundantiam frumenti, vini, et olei reppererunt, atque per triduum ibi moram facientes, Robertum quendam genere Normannicum ejusdem civitatis episcopum consecrarunt, et ei Liddam Ramulamque urbes cum suburbanis adjacentibus possidendas jure perpetuo contulerunt. Inde iter prosequentes nostri, Nicopolim pervenerunt. Est autem Nicopolis civitas Palestinæ, quæ olim dum vicus esset, Emaus dicebatur. Ante hanc urbem, ubi Christus cum Cleopha ambulasse post resurrectionem cognoscitur, fons quidam est salutaris, in quo homines infirmi simul et jumenta abluti a diversis languoribus emundantur. Nam Christus tempore quodam cum discipulis suis per fontem transiens, dicitur in eo pedes suos lavasse, ex quo facta est aqua diversarum medicamen passionum. Id. Id. vii. 24, col. 402.

Ramula.

Novus episcopus.

Nicopolis.

Fons salubris.

Turci civitatem sanctam muniunt, Christianos spoliantes.[4]

Preparations of the Turks in Jerusalem against the Crusaders.

Turci interim qui in Jerusalem habitabant, peregrinorum cognoscentes adventum, urbem communire cum omni sollicitudine satagebant. A fidelibus quoque cunctis, qui in urbe habitabant, universa quam habebant extorta pecunia, et quic- Id. vii. 23, col. 401.

[1] *Julii*] Junias, W. of Tyre.

[2] *celebrant*] celebrarunt, O. W. as W. of Tyre.

[3] *Eliopolis*] Diospolis, W. of Tyre.

[4] This heading is from W. A. C. insert the previous heading. D. gives no heading at all.

Will. of Tyre, vii. 23, col. 402. quid habere videbantur, tam a patriarcha qui[1] urbi præerat, quam a populo toto quatuordecim aureorum milia abstulerunt. Quibus bonis omnibus spoliatis, universos ab urbe, exceptis senibus et infirmis, mulieribus et parvulis, depulerunt. Peregrini interea quibus mora procedendi periculosa videbatur, summo diluculo cum fervore piæ devotionis iter aggredientes, et e vicino urbem sanctam Jerusalem contemplantes, cum gemitu et lacrimis præ gaudio fusis, nudis vestigiis cœpto itineri ferventius institerunt, atque subito ante urbem convenientes, octavo idus Junii eam obsidione vallaverunt. Dicitur autem fuisse numerus obsidentium quasi milia quadraginta peditum,[3] equitum vero mille quingenti [præter] senes et valetudinarios inermeque vulgus. In urbe autem dicebantur esse Turcorum fortium et optime armatorum quadraginta milia, tam ut urbem regiam ab instantibus tuerentur periculis, quam ut propriæ consulerent et suorum saluti. Principes itaque perspicue considerantes, quod neque ab oriente, neque ab occidente, neque ab austro, propter quarundam vallium profunditatem proficerent, a septemtrione eam obsidere decernunt. Ab ea ergo porta, quæ Sancti Stephani dicitur, et ad aquilonem respicit, usque ad illam quæ turris David dicitur et in parte civitatis occidentali sita est, castra nostri principes locaverunt. In quorum ordine dux Godefridus primus sedit, et juxta eum dux Normannorum Robertus et consul Flandrensis. Circa turrim quæ ab angulo quodam dicitur Angularis, dominus Tancredus et alii quidam cum eo nobiles consederunt. Ab illa autem turri usque ad portam occidentalem, comes Tolosanus cum suis legionibus urbem obsedit, partem suorum agminum super montem[4] in quo civitas ædificata est, inter urbem et ecclesiam quæ dicitur Syon, et ab urbe distat quantum arcus semel jacere potest, in plaga septemtrionali locavit. Is enim locus erat in quo Salvator cum discipulis cœnasse asseritur, et eorum pedes lavisse. Ibi etiam Spiritus Sanctus super discipulos descendit in igneis linguis; ibique Dei genitrix humanæ naturæ debitum solvit, et beati Stephani prothomartyris sepulcrum usque hodie ibidem veneratur.

A.D. 1099.

Jerusalem obsiditur.[2]

Id. vii. 25, col. 404.

Id. viii. 5, col. 412.

Numerus obsidentium. Turci xl. milia.

Dispositio castrorum.

Plura notabilia.

[1] O. W. ins. *tunc.*

[2] Par. has at the foot of the previous page, "Willelmus archiepiscopus Tyrensis. Anno gratiæ MXCIX., mense Julio XIX. die mensis obsessa est Jerusalem."

[3] *peditum*] om. C.

[4] A. ins. *et.* It is not in W. The Hist. Angl. has *super quam.*

A.D. 1099. *De prima et impetuosa urbis invasione.*

Investment of Jerusalem. Locatis[1] igitur in gyrum castris, die quinta post adventum eorum, lituis,[2] buccinis, et tubis perstrepentibus, omnes ut urbis invadant mœnia invitantur. Qui armis omnimodis[3] instructi, a majore usque ad minimum convolantes ad murum, tanta The first attack. instantia et virtute continuabant congressum, ut civibus invitis, antemuralibus confractis, cogerent defensores intra muros interiores se recipere, et de resistendo desperare. Et si in illo pugnandi fervore scalas aut machinas habuissent, proculdubio die illa negotium consummassent. Videntes tandem cum per septem diei horas in ipso ardore perstetissent, et quod absque *Machinæ parantur.* machinis non multum proficere potuissent, distulerunt opus ad tempus, et cum immenso labore ligna ad hoc idonea et *Diversa genera machinarum.* artifices invenerunt. Quibus cum sumptu gravissimo ad urbem delatis, ex subjecta materia castella, petrarias, tribunculos[4] et arietes, cum scrophis ad murum suffodiendum, construxerunt. Pro nihilo enim reputabant quicquid antea actum fuerat, si in hoc negotio, pro quo tam laboriosam peregrinationem assumpserant, deficere cogerentur. Cum igitur circa machinas construendas cratesque et scalas connectendas totus noster *Locus aridus.* desudaret exercitus, protrahitur obsidio; et cum locus civitati adjacens aridus esset et inaquosus, rivos vel fontes aut puteos non habens nisi remotos, ab urbe quinque vel sex miliaribus *Sitis afflictio.* distantes, siti intolerabili populus fatigatur. Turci autem Christianorum audientes adventum, si quæ fuerunt aquæ, jactu pulveris et aliis modis eas opilaverant, ut obsidio ineptior[5] redderetur. Sed et cisternas et pluvialium aquarum receptacula aut dissipaverant, ut aquas non valerent retinere, aut p. 207. occultaverant, ut remedium subtraherent populo sitienti. Dispersus itaque populus per loca diversa, ut aquas quæreret; dum exierunt cum paucis ut latices reportarent, alii idem habentes propositum multo plures supervenerunt; et inventis fontibus litem adeo contestati sunt, ut nonnunquam inter eos seditio oriretur. Equi præterea et muli et asini, greges et armenta, siti ariditateque consumpta, moriebantur, interius lique-

Will. of Tyre, viii. 6, col. 413.

Id. viii. 8, col. 415.

Id. viii. 7, col. 414.

[1] *Locatis*] Vocatis, A., the initial letter being wrongly inserted by the scribe. D. follows A., C. is correct.

[2] *lituis . . perstrepentibus*] an enlargement of "voce significatum "præconia" in W. of Tyre. The Hist. Anglor. has both.

[3] *omnimodis*] so the Hist. Anglor. A. O. W. have omnibus. It is not in W. of Tyre.

[4] *tribunculos*] added by the compiler.

[5] *ineptior*] inemptior, A. C. D. has been altered.

Will. of Tyre, viii. 7, col. 415. facta; unde in castris fœtor erat intolerabilis et pestilens nimis aeris corruptela. A.D. 1099. *Fœtor intolerabilis.*

Id. viii. 9, col. 417. Venit interea nuncius ad obsidionem, qui classem Januensium in portu Jopensi applicuisse nuntians, petiit a principibus, ut militia dirigeretur ad eos, sub cujus conductu accedere possent ad urbem. Mittitur[1] igitur a domino Tholosano Galdemarus quidam, in armis strenuus, cum triginta equitibus & peditibus quinquaginta, conjungens eis ne deficerent Reimundum Piletum et Willelmum de Sabulo, cum equitibus quinquaginta. Qui venientes ad campestria Liddæ et Ramulæ civitatum, habuerunt obviam Turcos secentos, qui protinus in nostros irruentes, quatuor equites et pedites plures ex eis peremerunt. Sed nostri demum prævalentes, cæsis ducentis ex numero Turcorum, in fugam cæteros compulerunt. Ceciderunt tamen ex nostris viri nobiles, Gilebertus de Treva et Aicardus de Monte Merla. Alii autem apud Jopen incolumes pervenerunt, et sic inde cum omni substantia sua Jerosolimam sunt conducti, ubi a legionibus gaudenter excepti consolationem castris non modicam attulerunt. *Classis Januensium.* *Insidiæ.* *Strages.*

Machinis constructis, civitas iterum impugnatur.

Id. viii. 10, 11, col. 419. Cumque per mensem unum circa machinas laborantes, ad negotii consummationem pervenerunt, placuit episcopis et sapientibus de exercitu, ut inter omnes pax reformaretur, jejunia fierent, processiones etiam cum orationibus devotis; Second attack, after the engines were erected.

Id. viii. 13, col. 421. et sic die statuto his omnibus[2] rite peractis, affuit peregrinorum armis instructa ad urbem inpugnandam[3] copiosa multitudo, unum omnes habentes propositum, aut animas pro Christo ponere, aut urbem Christianæ restituere libertati. Accedentes igitur ad pugnam universi, muro nitebantur machinas applicare, ut facilius Turcos, qui in turribus et propugnaculis rebellabant, possent liberius impugnare. At cives viriliter resistentes, telorum jactu, sagittarum imbre, lapidum contorsione ex machinis jaculatoriis cum horrendo impetu retorquebant. Nostri e contra protecti clipeis et cratibus objectis, tam arcubus quam balistis tela remittebant, frequentia et pugillaria contorquentes saxa, ad murum accedere nitebantur, iis qui in turribus erant requiem subtrahentes et audaciam resistendi. Alii vero infra machinas et castella constituti, cum *Cives repugnant.* *Nostri invadunt.*

[1] *mittitur*] mittatur, A.

[2] *his omnibus*] orationibus, Hist. Anglor.

[3] *inpugnandam*] repugnanda, C.; inpugnanda, D.

A.D. 1099. Second attack.

petrariis et trubuculis molares maximos et lapides damnosos ad mœnia dirigentes, ipsa collisione assidua et ictibus ingeminatis debilitare et ad casum impellere satagebant. Alii cum minoribus machinis lapides leviores ad illos, qui in propugnaculis stabant, contorquentes, a nostrorum infestatione compescere nitebantur, sed nec sic multum proficere comprobantur. Nam Turci, qui intus erant, a propugnaculis saccos stramine et palea plenos, restes et tapetia, trabes ingentes, culcitras bombice refertas, a turribus et muro aliquantulum demiserant, ut per eorum mollitiem et mobilitatem contortorum molarium ictus eluderent et nostrorum laborem inanirent. Lapides etiam ex machinis damnosos et tela ex arcubus non segniter retorquentes, nostros ab opere deterrebant incepto. Nostris vero, ut vallum jactu ruderum, lapidum, fructicum, et terræ implerent, et ad mœnia pararent accessum,[1] cura erat propensior; sed inclusi e converso,[2] ut eorum propositum irritarent, in ipsas machinas torres incensos, tela ignita sulphure et oleo pasta, ut eas exurerent, jaculabantur certatim. Principes autem nostri injectis ignibus occurrentes, sabulum desuper et aquas copiose fundebant, ut incendiorum reprimerent actionem. Erat quidem nostris par[3] labor et idem periculum in tribus partibus civitatis, sub duce videlicet Godefrido, sub duce Normannorum Roberto, ac demum sub comite Tholosano. Continuabant quoque conflictum a mane usque ad vesperam, atque ancipitem utriusque partis laborem superveniens nox dirempsit.

Will. of Tyre, viii. 13, col. 422.

Id. viii. 14, col. 423.

De tertio impetu peregrinorum et captione civitatis.

Third attack and capture of the city.

Mane autem facto, cum jam diei aspirantis aurora nuntiaret exortum, cum omni aviditate excitus[4] est populus ad conflictum, revertentibus ad officium singulis, cui hesterna die fuerat deputatus. Quidam enim ex machinis molas asinarias ad mœnia contorquebant, quidam castella ad murum dirigere satagebant, alii arcubus et balistis Turcos qui in turribus erant [lacessentes][5] ne manum possent exerere, indefesso studio operam dabant, aliis agittis et jactu lapidum cives a propugnaculis repellebant. Cives æquipollenter tela remittebant et lapides, atque ignem in ollis fragilibus cum sulphure et pice, arvina et adipe, stuppa, cera, lignis aridis et stipula impositis,[6] ut

Id. viii. 15, col. 423.

[1] *accessum*] accensum, C.

[2] *e converso*] e contrario, W.

[3] *par*] impar, Hist. Anglor. where the following sentence is altered.

[4] *excitus*] exitus, A.

[5] *lacessentes*] om. also W. It is from W. of Tyre.

[6] *impositis*] inposito, A. O. W.

Will. of Tyre, viii. 15, col. 424.

nostras machinas incenderent, et alia instrumenta bellica retorquebant. Fiebat itaque ex utroque populo strages non modica, dum alii lapidum jactu conterebantur in frusta, alii trans loricas et clipeos confodiebantur telis, alii in funda et lapide sternebantur; nec erat facile discernere uter cum majore studio populus decertaret. Erat tamen una ex machinis nostris, quæ saxa miri ponderis in urbem multa violentia remittebat, contra quam cum nulla arte possent proficere, duas adduxerunt maleficas, ut eam fascinarent et artibus magicis redderent impotentem. Quæ dum suis instarent præstigiis super murum et incantationibus, ex eadem machina molaris emissus utramque illarum, cum tribus ancillis quæ illarum fuerant gressum comitatæ,[1] repente contrivit, et ex muro inferius exanimes in fossatum dejecit. Unde in castris factus est plausus ingens et exultatio, et econtra civibus mœstitia ingens accrevit.

A.D. 1099. Slaughter on both sides. *Maleficæ.* *Exultatio.*

Id. viii. 16, col. 424.

Cum igitur usque in horam diei septimam sine certa victoria protractum esset negotium, desperantes nostri et supra vires fatigati, habuerunt propositum, castella et machinas alias jam igne recepto fumantes longius a muris arcere, et usque in diem crastinum conflictum differre; cum ecce virtus divina affuit, et rebus desperatis solamen donavit. Nam de monte Oliveti miles quidam, splendidum et satis refulgentem ventilando clipeum, signum dedit nostris legionibus, ut redirent ad conflictum et congressionem iterarent. Hoc signo dux Godefridus exhilaratus, magnis clamoribus populum revocavit, qui tanto fervore ad pugnam reversus est, ut de novo prælium incipere videretur. Auxit præterea vires omnium et lætitiam

Virtus divina. p. 208.

Id. viii. 17, col. 426.

solitarius quidam, qui in monte Oliveti habitabat, qui confidenter promiserat peregrinis, illa die urbem fore capiendam. Hæc quoque signa omnes accenderant[2] fideles vehementer, et

Solitarius.

Id. viii. 18, col. 246.

securiores reddiderant[3] de victoria obtinenda. Ducis igitur Godefridi et comitum legiones prævia Dei gratia eo usque profecerant, ut vallo repente complanato, ad murum haberent, civibus defatigatis, accessum. Hortante itaque duce, in culcitras bombice plenas et saccos stramine refertas, qui in castello erant, [ignem] injecerunt, qui flante Borea accensus fumum infra urbem caliginosum[4] retorsit. Quo protervius instante, qui murum intus tenebantur defendere, ora vel oculos

Ignis.

[1] *comitatæ*] so O., om. W. A. has *civitate* altered into *comitate*. C. has *comitãte* inserted in what was a blank space. D. has *civitate* expuncted, with *secute* over it.

[2] *accenderant*] accederant, A.

[3] *reddiderant*] reddiderat, A.

[4] *caliginosum*] calinosum, A. O.

A.D. 1099. non valentes aperire, muri custodiam reliquerunt. Quo comperto, dux sub omni celeritate trabes, quas[1] hostes in muris ad nostrum appenderant nocumentum, assumpsit, et caput unum in machina positum et firmiter clavatum,[2] aliud super civitatis murum locavit. Deinde pontem, qui in machina erat, super ipsas trabes demittens, ipse dux primus omnium ut miles strenuus[3] urbem audaciter intravit. Quem frater ejus Eustachius, dux Normannorum Robertus, et comes Flandrensis, cum Litolfo et Gilleberto fratribus sunt secuti, et consequenter infinita multitudo tam equitum quam peditum, ita ut pons sustinere non posset. Videntes autem Turci quod nostri jam murum occupaverant, et dux etiam suum introduxerat vexillum,[4] turres deserunt et mœnia, ad vicorum sese angustias conferentes. Porro alii cognoscentes, quod maxima pars nobilium turres occupaverant civitatis, scalas ad murum certatim applicant, per quas ascendentes murum cæteris se conjungunt. Tunc dux Godefridus quosdam ad portam septemtrionalem, quæ hodie Sancti Pauli[5] dicitur, dirigens,[6] ut eam aperientes, populum introducant deforis expectantem. Qua sub omni celeritate reserata, ingressus est exercitus universus, sexta feria, hora nona, mense Julio, decima[7] die mensis. Capta[8] igitur est civitas Jerusalem anno gratiæ millesimo nonagesimo nono, mense Julio decima[7] die mensis, sexta feria circa horam nonam, anno tertio ex quo fidelis populus tantæ peregrinationis sibi onus assumpsit; præsidente sanctæ Romanæ ecclesiæ domino Urbano secundo, Romanorum imperium administrante Henrico, Græcorum vero imperatore Alexio; in Francia regnante Philippo, in[9] Anglia Willelmo Rufo, regnante in perpetuum in omnes et super omnia domino nostro Jesu Christo, cui honor et gloria per sæcula infinita.

Pons.

Dux urbem intrat.

Fuga.

Scalæ.

Capitur Jerusalem.

Will. of Tyre, viii. 18, col. 246.

Id. viii. 24, col. 434.

---

[1] *quas*] quos, A. W.

[2] The Hist. Anglor. inserts *aptavit et.*

[3] *strenuus*] strenum, A.

[4] *vexillum*] exercitum, Will. of Tyre.

[5] *Pauli*] an error for *Stephani*, which W. of Tyre has.

[6] *dirigens*] sic., Will. of Tyre has *dirigit.* The compiler has omitted to insert a verb at the end of the sentence. The Hist. Anglor. alters the construction correctly.

[7] *decima*] an error for *quinta decima.*

[8] *Capta . . . . ecclesiæ domino* is in the St. Alban's hand over an erasure.

[9] *in Anglia Willelmo Rufo*] Added by the compiler.

De occisione Turcorum et mundificatione sanctæ civitatis. A.D. 1099.

Will. of Tyre, viii. 19, col. 427.

Capta igitur civitate sanctissima, dux Godefridus et fideles omnes, [qui][1] cum eo erant, per plateas strictis gladiis discurrentes, quotquot de hostibus repperiunt in ore gladii indifferenter prosternunt. Tanta quoque interemptorum strages erat, et præcisorum[2] acervus capitum, ut jam nemini via pateret aut transitus, nisi super corpora peremptorum. Latebant autem adhuc hæc omnia comitem Tholosanum et principes alios, qui circa montem Syon viriliter decertabant; sed audito nostrorum et Turcorum clamore et civium strage, cognoverunt urbem violenter effractam e nostrarum[3] victoriam legionum. Qui statim scalas ad murum aptantes, nemine obstante, urbis mœnia transierunt, stragem in illa parte non modicam operantes; [portam itaque australem, quæ illis erat contermina, aperientes][4] cum impetu populum universum quantocius introducunt. Factum est autem, quod Turci, qui a duce et suis agminibus aufugerant, ad partes illas declinantes, hos obviam habuerunt, et Scillam evitantes Charibdim multo periculosius inciderunt. Nam tanta exinde per urbem strages facta est, ut etiam ipsis victoribus tam horrenda sanguinis effusio tædium ingereret et horrorem.

Frightful slaughter on the capture of the city.

Scilla.

Caribdis.

Id. viii. 20, col. 428.

Audiens autem Tancredus, quod intra septa templi Turcorum se incluserat multitudo, contulit se illuc cum ingenti copia armatorum, et templum violenter ingressus, post stragem multiplicem, infinitas auri et argenti copias inde secum dicitur abstulisse. Quod reliqui principes[5] audientes, intromissa equitum et peditum multitudine, quotquot ibi reppererunt gladiis trucidantes, universa sanguine repleverunt. Cecidisse referuntur intra templi ambitum ad decem milia Turcorum, exceptis aliis, qui passim per urbem truncabantur, quorum minor non fuisse numerus ferebatur. Nam nostri per vicos et diverticula discurrentes, occulta et perlustrantes universa, patremfamilias cum uxore et liberis et familia tota ex secretis domiciliis et cœnaculis occultis extrahentes in publicum, aut gladiis transverberabant, aut præcipitio dabant, ita ut confractis cervicibus interirent. Et quicumque domum vel palatium confringere vel prius intrare poterat, eam[6] sibi cum universa substantia jure perpetuo vendicabat. Sic enim inter principes convenerat, ut urbe expugnata, id, quod quilibet adquireret, jure hæreditario possideret. Unde quicunque prius domum vel ædificium quod-

Strages in templo.

Paterfamilias.

Peregrini ædificia sibi appropriant.

[1] *qui* is also omitted in O. W. It is interlined in C. D.

[2] *præcisorum*] pretiosorum, C.

[3] *nostrarum*] nostrorum, A.

[4] These omitted words are in O. W., and the Hist. Anglor.

[5] *principes*] princeps, A.

[6] *eam*] ea, Hist. Anglor.

A.D. 1099. cunque occupavit, vexillum vel clipeum vel quodlibet armorum genus in introitu configebat, ut esset signum accedentibus, ne gressum ibi figerent, sed domum præterirent, quasi ab aliis occupatam. Will of Tyre, viii. 20, col. 429.

Principes loca sancta petunt.

Civitate itaque subjugata, et spoliis a peregrinis victoribus collectis, sedatoque tumultu, cœperunt depositis armis, in spiritu humilitatis cum gemitu et lacrimis, nudis pedibus, loca venerabilia, quæ Salvator propria est dignatus sanctificare præsentia, cum omni devotione circuire, et specialiter ecclesiam sanctæ resurrectionis et Dominicæ passionis. Intueri erat sane jocundissimum quanta devotione fideles populi utriusque sexus, quanta mentis exultatione et dulcedine spirituali, fusis ubertim lacrimis, ad loca sancta accederent,[1] quantas gratias Deo agerent, qui tantæ eis peregrinationis consummationem ad effectum perducere concessit, et ex fructu laborum suorum et exhibitæ militiæ dignatus est illis supra merita stipendia numerare. Fuit autem omnibus una in arram futuræ retributionis fiducia, quod per collationem donorum præsentium firma sit eis expectatio futurorum, et per eam, quæ hic peregrinatur Jerusalem, ad eam perveniant, *cujus extat participatio in id ipsum.* Porro episcopi et sacerdotes, ecclesias[2] civitatis et præcipue templi ambitum a cadaveribus occisorum et sordibus universis mundantes, et loca venerabilia Domino consecrantes, et sacra missarum solemnia populo celebrantes pro collato sibi beneficio, omnibus gratias exhibebant. Visus est autem ea die vir in omnibus commendabilis, Aimerus Podiensis episcopus, qui apud Antiochiam, ut prælibavimus, obierat, in sancta civitate a multis, ita quod viri plurimi de exercitu fide dignissimi eum super murum primum omnium viderunt ascendisse civitatis, et cæteros ad ingressum animasse. Qui etiam oculis corporeis se ipsum vidisse asserentes, et cum principibus loca sancta circumeuntem manifestissime conspexerunt. Alii autem plures, qui in peregrinatione piam in Christo dormitionem acceperant, in eadem civitate apparuerunt multis, loca sancta cum aliis devotissime requirentes. Petrus quoque heremita venerabilis, qui quinto antea anno[3] a patriarcha civitatis et clero populoque fideli visus fuerat, et per cujus sollicitudinem principes occidentis ad hanc peregrinationem inducti extiterant, cum esset modo[4] a cunctis recognitus, flexis geni-

Devotio populi.

Spes retributionis. p. 209.

Ps. cxxi. 3.

Civitas a cadaveribus mundatur.

Aymerus Podiensis episcopus vivus apparuit.

Id. viii. 21, col. 429.

Id. viii. 22, col. 430.

Petrus heremita recognoscitur.

Id. viii. 23, col. 431.

[1] *accederent*] accedent, A.

[2] *ecclesias . . . consecrantes*] Added by the compiler.

[3] W. and the Hist. Anglor. insert *obierat.*

[4] *modo*] modus, A.

Will. of Tyre, viii. 23, col. 431.

bus et cum lacrimis[1] illum venerabantur, gratias ei multiplices exsolventes, quod tam sedulo et fideliter eorum legationem fuerat executus, quodque principes et regna induxerat ad tantos labores pro Christi nomine tolerandos. A.D. 1099.

Id. viii. 24, col. 432.

His igitur omnibus rite peractis, principes ad domos et hospitia, quæ interim eis sua familia præparaverat reversi, urbem reppererunt omnibus bonis refertam, unde a majore usque ad minimum cœperunt copiosius abundare. Repperiebantur enim in ædificiis et domibus confractis auri et argenti, gemmarum et preciosarum vestium, frumenti, vini, et olei, sed et aquarum, unde in obsidione maximam fuerant penuriam perpessi, ingentes copiæ, unde et ipsi qui sibi domos vendicaverant, poterant indigentibus ad sufficientiam fratribus ministrare. Factum est autem ut secunda[2] post victoriam die et deinceps, in foro publico rerum venalium optimis conditionibus exhiberentur[3] commercia, ita quidem, ut plebs inferior[4] necessariis omnibus abundaret. Spoils found in the city.

Quomodo principes regem et patriarcham constituunt.

Id. ix. 1, col. 433.

Cumque per dies septem principes in sancta civitate in quiete lætitiaque spirituali tempus exegissent, convenerunt principes octava die, tractaturi per gratiam Sancti Spiritus, ut aliquem de suo eligerent collegio, qui præsit regioni, et in sancta civitate regiam obtineat dignitatem.[5] Qui omnes unanimiter post multas hinc et inde disceptationes,[6] in ducem Godefridum consonantes, ipsum eligunt, et electum sepulchro Domini cum laudibus et hymnis et canticis repræsentant. Election of Godfrey as king.

Id. ix. 2, col. 435.

Id. ix. 4, col. 436.

Id. ix. 1, col. 433.

Id. ix. 4.

Id. ix. 15, col. 447.

De patriarcha quoque constituendo in sancta civitate principes tractatum habentes, favore ducis Normannorum Roberti, episcopus quidam Maturanensis de Calabria Arnulfum sibi familiarem quendam sacerdotis filium, et inter peregrinos incontinentia et nimia levitate notatum, in sede patriarchali contrusit. Sed idem Arnulfus,[7] cita morte interveniente, temere susceptam coactus est deponere dignitatem. Post illum autem, vacante sede per menses quinque, principes, qui præsentes fuerunt, post multam deliberationem, virum venerabilem Daibertum in throno patriarchali et in cura collocant pastorali. Fuit autem antea episcopus Election of Arnulf de Rohes as patriarch by the influence of the bishop of Martorano. His death. Daibert archbishop of Pisa, elected patriarch.

---

[1] *et cum lacrimis*] cum omni humilitate, Will. of Tyre.

[2] *ut secunda*] aut secundum, A.

[3] *exhiberentur*] exbentur, A.

[4] *inferior*] inferiorum, A.

[5] W. inserts here a legend of the manner in which Robert was chosen king of Jerusalem. It is not in O.

[6] A. ins. *et.*

[7] *cita morte interveniente*] mors vicina prævenit, Will. of Tyre.

A.D. 1099. Pisanæ ecclesiæ, vir ad plenum eruditus, et [1] in agendis ecclesiasticis a puero enutritus. Will. of Tyre, ix. 14, col. 447.

Quomodo exercitus Soldani Ægyptiorum principis a nostris vincitur.

Expedition of Afdhal against the Crusaders.

Urbe autem sancta recenter adhuc [2] fidelibus subjugata, Soldanus [3] Ægyptiorum et Damascenorum, princeps inter omnes orientales potentissimus, cum civitatem sanctam Jerusalem a fidelibus captam cognovisset, vocato ad [4] se principe militiæ suæ Elafdalio, præcepit ut universum robur Ægypti et omnes imperii sui vires colligens, in Syriam ascendat, et populum temerarium de superficie terræ deleat, ut non memoretur nomen ejus ultra. Erat quidem Elafdalius iste natione Armenius, a Christianis parentibus originem habens, sed præ immensitate divitiarum apostataverat a fide ; et qui in fonte regenerationis Emyreyus dicebatur, factus apostata, Elafdalius nuncupabatur. Assumptis igitur, hic crucis inimicus,[5] universis viribus Ægypti, Arabiæ, et Damasci, venit Ascalonem, et ibi cum copiis suis universis castra locavit, inde Jerosolimam profecturus. Proposuit enim ut fideles in Jerusalem obsideret, et post victoriam Domiuicum funditus dilapidaret sepulchrum. Tunc peregrini crucis, qui nihil minus optabant quam obsidionis ærumnas denuo experiri, convenerunt ad invicem clerus et populus universus, et arma spiritualia prius bajulantes, ad sepulcrum Domini corde contrito et cum fletibus humiliato profecti, et orantes in terram prostrati, a Domino postulabant, ut populum suum misericorditer ab imminentibus periculis liberaret. Deinde sumpta ex Dei parte audacia, ab urbe versus Ascalonem procedunt, audaciter hostibus occurrentes. Portabant autem secum partem ligni Dominicæ crucis, quam civis quidam Jerosolimitanus nomine Syrus principibus nuper propalaverat, ab antiquis a se temporibus custoditam. Dux vero, qui et rex erat Jerosolimitanus, cum cæteris principibus peregrinis Ramulam perveniens, edoctus est ibi plenius, quod prædictus Emyreius apud Ascalonem cum suis copiis consedisset. Præmisit itaque dux equites ducentos, qui viam et statum hostium explorarent ; sed cum aliquantulum processissent, invenerunt armenta boum, equorum, et camelorum, cum pastoribus animalibus curam præstantibus. Ad quos cum

Id. ix. 10, col. 441.

Malmesb. G. R. iv. 371, p. 570.

Will. of Tyre, ix. 11, col. 442.

Battle of Ascalon, and victory of the Crusaders.

Malmesb. G. R. iv. 371, p. 570.

Will. of Tyre, ix. 11, col. 443.

Id. ix. 12, col. 443.

[1] *et . . enutritus*] Introduced by the compiler.

[2] W. ins. *a*.

[3] Mostali.

[4] *ad*] ab, A.

[5] *inimicus universis*] inimicis universisque, Hist. Anglor.

Will. of Tyre, ix. 12, col. 443.

noster pervenisset exercitus, fugerunt tam pastores quam qui pastoribus præerant equites, gregibus et armentis sine custode relictis. Capti sunt tamen quidam ex eis, quorum relatione de hostium proposito edocti, cognoverunt, quod princeps prædictus, qui juxta eos ad septem miliaria castra statuerat, post biduum [accedere] et nostrum delere exercitum cogitabat. Erant autem nostri numero quasi mille equites et ducenti, pedites vero quasi sex milia numerati, qui omnes de prælio certi novem acies instruunt; quarum tres præponunt,[1] tres locant in medio, et tres sequi præcipiunt, ut undecumque ad eos hostium fiat accessus, triplicem ibi reperiant ordinem acierum objectum. Sic itaque obtenta sine contradictione præda memorata, quæ præ nimia multitudine numerum excedebat, noctem illam ibi transegerunt gaudentes. Mane autem facto, lituis[2] et tubis bellum indicitur, et instructis ordinibus, Domino rei exitum commendantes, in hostes quasi vir unus procedunt, spem in Eo victoriæ collocantes. Procedentibus igitur legionibus juxta militaris ordinis disciplinam lento gradu ad pugnam, visa sunt superno, ut creditur, instinctu pecora cornibus erectis et caudis acierum lateribus a dextris et a sinistris comitari, nec ulla posse violentia præpediri. Quod hostes eminus intuentes, solaribus radiis hebetatis luminibus, ante prælium animis conciderunt, credentes innumeram esse multitudinem armatorum, quamvis et ipsis multa militaris copia non deesset. Comes quoque Normannorum Robertus, qui dux erat et signifer acierum, pro re bene gesta sæpe dicendus, admiravisi standardum a longe considerans, quod in summitate hastæ pomum[3] habebat aureum, hasta vero argento cooperta albicabat, ipsum deprehendit ibi esse, et audaciter per medias acies super eum irruens, ad mortem graviter vulneravit. Quod factum non mediocrem Gentilibus incussit timorem.

A.D. 1099. Battle of Ascalon.

p. 210.

Malmesb. G. R. iv. 371, p. 570.

Baldric, Hist. Hieros. iv. col. 1150.

The standard captured by Robert of Normandy.

De planctu amiravisi et victoriæ consummatione et spoliis reportatis.

Id.

Admiravisus autem vix palpitans, letaliter[4] vulneratus, alte ingemuit, et hujusmodi planctum emisit: "O omnium Creator, "quid hoc est? Quid accidit? Quod fatum[5] nobis infestum "nocuit? Heu mihi quam ineffabile dedecus, quam diuturnum

Lament of Afdhal over his defeat.

[1] *præponunt*] proponunt, A.

[2] *lituis et tubis*] voce præconia W. of Tyre.

[3] *pomum*] tolum, Hist. Anglor.

[4] *letaliter vulneratus*] Added by the compiler.

[5] *fatum*] D. has ftm̄, perhaps intended for *factum*.

A.D. 1099. Lament of Alfdhal.

"improperium genti nostræ contigit! Gens misera, gens mo- Baldric. Hist. Hieros. iv. col. 1151.
"dica[1] genti nostræ prevaluit. Unde hoc? Conventione, proh
"dolor! facta, adduxi huc militum ducenta milia, et peditum
"quorum multitudo numerum excedit, quos toti mundo præ-
"valituros credebam; nunc autem, ut non mentiar, a minus
"quam mille militibus et paucis peditum milibus, tam inde-
"center sunt superati. Aut procul dubio illorum Deus omni-
"potens est, et pro eis pugnat, aut noster nobis iratus est,
"et nos nimis austero furore redarguit et castigat. Quicquid
"contingat, hoc erit, quod in eos denuo non erigar, sed ad
"patriam meam ignominiosus, donec vixero, revertar." His
dictis luctuose conquerebatur, et lamentabatur suspiriis lacri-
mosis. Turcis igitur fugam meditantibus, eques quidam Lo- Malmesb. G. R. iv. 371, p. 571.
tharingus, qui in agmine extremo cum duce erat Godefrido, a
lateribus equitans, libertatem fugæ et campos abstulit omnes.
Unde ipsi a duce Normannorum, qui in prima acie erat, cum
equitibus et sagittariis, penetrati et ab extremis inclusi, cæsi
sunt ad fidelium voluntatem. Admiravisus[2] autem super dro- (Not in Malm.)
medarium positus, rapido cursu ejus evasit. Collata igitur Will. of Tyre, ix. 12, col. 444.
fidelibus de supernis victoria, in hostium castra noster per-
venit exercitus; ubi tantam auri, argenti, variæ supellectilis,
et gemmarum, divitiarumque pregrinarum, quarum cognitio
nostris regionibus est ignota, copiam invenit, ut usque ad
nausiam satiati, mella fastidirent et placentas, et minimus dicere
possit: "Inopem[3] me copia facit." Dux autem Robertus emit Baldric. Hist. Hieros. iv. col. 1152.
standardum ab iis qui illud retinuerunt dum ille hostes in-
sequeretur, viginti marcis argenti, et dux[it][4] illud in[5] sepul-
crum Domini ad monumentum tam memorandi triumphi.
Alius quoque ensem ejusdem emit Admiravisi, bizantiis quadra-
ginta.[6] Sic igitur fugientibus adversariis, palma nostris cælitus Will. of Tyre, ix. 12, col. 444.
concessa, cum ingenti gaudio reversi sunt in Jerusalem, ma-
nubiis onerati, prædam inauditam secum trahentes.

Spoils taken.

Quod dux Normannorum Robertus et comes Flandrensis ad propria sunt reversi.

Robert of Normandy and Robert

His ita bene gestis, dux Normannorum Robertus et comes Id. ix. 13, col. 445.
Flandrensis, consummato feliciter peregrinationis voto, ad pro-
pria sunt reversi. Tradunt autem quidam, quod dux Robertus

---

[1] W. adds *gens mendica.*

[2] *Admiravisus . . erasit*] Inserted by the compiler.

[3] Ovid. Met. iii. 466, where *fecit* for *facit.*

[4] C. D. follow A. as usual in reading *dux.* In D. a later hand has inserted *statuit* in the margin to make up the sense.

[5] *in*] juxta, W.

[6] *quadraginta*] sexaginta, Baldric. col. 1152.

Hen. Hunt. vii. f. 216.

Will. of Tyre, ix. 13, col. 445.

eo quod regnum Jerosolimitanum sibi oblatum recipere noluerit, offensus in eum Deus, nihil ei deinceps prosperum dum vixit contulit, sicut[1] sequens historia declarabit. Principibus igitur ad propria revertentibus, rex Godefridus detento secum viro nobili Tancredo, et de Gres comite Gar[u]ero, et aliis quibusdam viris occidentis, commissum sibi a Deo regnum administrabat strenue et prudenter. Concessit autem jure hæreditario possidendam urbem Tyberiadensem, super lacum Genesar sitam, cum comitatu toto Galileæ, et Caypham, quæ alio nomine Porphiria dicitur, urbem maritimam domino Tancredo, in quo principatu ita Deo placere studuit, quod usque in præsentem diem ecclesiæ regionis illius de ejus patrocinio gloriantur. Qui infra biennium post, meritis exigentibus, ad principatum vocatus Antiochenum, illam nobilitavit ecclesiam a temporibus gloriosam, plurima largiendo. Sed et principatum, pluribus subjugatis urbibus et castellis, longe lateque finibus dilatatis ampliavit.

A.D. 1099. Count of Flanders return home. Tancred and others remain with Godfrey. Tiberias and Haifa granted to Tancred, who afterwards becomes prince of Antioch.

De situ sanctæ civitatis et urbibus circumpositis.

Id. viii. 1, col. 405.

Civitatem sanctam Jerusalem in sullimibus esse montibus sitam, et in sorte Benjamin novimus constitutam. Habet autem ab occidente tribum Symeon, Philistinorum [regionem][2], et mare mediterraneum, a quo, [ubi][3] prope est Jopen oppidum, viginti quatuor miliaribus distat, inter se et prædictum mare habens castellum Emaus. Modin etiam sanctorum Machabæorum præsidium, et Noben viculum sacerdotum, et Diospolim quæ est Lidda, ubi Petrus Æneam paraliticum saluti restituit, et ubi apud Symonem coriarium hospitatus, Cornelii nuntium suscepit, sicut apud Jopen discipulam Tabitam nomine suscitavit. Ab oriente quoque Jordanis habet fluenta, et solitudinem filiorum prophetarum quasi ad miliaria quatuordecim, et vallem silvestrem, et mare mortuum. Citra Jordanem vero Jericho habet, et Galgala domicilium Helysæi. Ultra vero Jordanem Galaad, Basan, Amon, et Moab, quæ postmodum Ruben, Gad, et dimidia tribus Manasse susceperunt in sortem, quæ hodie regio generali appellatione Arabia nuncupatur. Ab austro vero habet sortem Judæ, in qua est Bethleem, felix Dominicæ nativitatis locus, et Thecua urbs prophetarum Abacuc et Amos, et Ebron quæ est Cariatharbe, sanctorum[4] patriarcharum sepulcrum. A

Description of Jerusalem and its site.

[1] *sicut . . . . declarabit*] Added by the compiler.

[2] *regionem*, which is also omitted by W., is from Will. of Tyre.

[3] *ubi* is also omitted in O. W. "ubi propius est juxta Joppen," Will. of Tyre.

[4] *sanctorum*] Judæorum, W.

A.D. 1099. Site of Jerusalem.

septemtrione quoque habet Gabaon, Josue filii Nun victoria[1] insignem, et tribum Effraim, et Sylo; Sychar quoque et Samariæ regionem et Bethel peccati Jeroboam testem, sed et Sebasteam, Helysæi et Abdiæ sepulcrum, et baptistæ Johannis martyrium; hæc olim a monte Somer dicta est Samaria, sicut et regio tota, quæ et thronus fuit regum Israel. Habet etiam et Neopolin vel Nicopolim, ubi filii Jacob, Symeon et Levi, in ultionem stupri quod Sychem filius Emor sorori eorum Dinæ intulerat, ipsum et filios ejus in ore gladii percusserunt, urbem eorum igne succendentes.[2] Will. of Tyre, viii. 1, col. 405.

p. 211.

Origin of the name Jerusalem.

Est autem Jerusalem Judææ metropolis, quæ juxta veteres historias primum dicta est Salem, a[3] Sem filio Noe primogenito, qui eam fundavit, et in ea regnavit. Hic postmodum dictus est Melchisedech, qui revertenti Abrahæ a cæde quatuor regum offerens ei panem et vinum. Melchisedech autem *rex justitiæ* interpretatur, quem Deus a diluvio reservavit, ut Christus ex ejus semine nasceretur. Erat quidem eo tempore alia civitas, juxta Jeronimum Salem appellata, in qua idem Melchisedech sicut et alia regnavit,[4] cujus ruinæ usque hodie juxta fluenta Jordanis cernuntur. Deinceps regnante in ea Jebusæo, dicta Jebus, et sic ex Jebus et Salem dicta est Jebussalem. Unde post dempta b littera et addita r, dicta est Jerusalem; postea expulso Jebus a David, dicta est civitas David. Deinde regnante vero Salomone filio ejus, vocata est Jerosolima, quasi Jerusalem Salomonis. Hanc postea quadragesimo secundo anno post passionem Domini, Judæorum exigentibus peccatis, Tytus Vespasiani filius, Romanorum princeps magnificus, obsedit, et expugnatam dejecit; ita ut juxta verbum Domini non remaneret in ea lapis super lapidem. Illam vero postea Ælius Adrianus, quartus ab ipso Romanorum Augustus, reparavit, et de suo[5] Æliam nuncupavit. Et cum prius in clivo præcipiti montis esset sita, ita ut partim in orientem et in austrum tota devexa respiceret,[6] in latere tam montis Syon quam Moriæ montis constituta, et solum templum et castellum cui nomen erat Antonia in sui haberet fastigio, ab eodem imperatore in montis verticem tota translata est, ita ut Dominicæ passionis et resurrectionis locus, qui prius extra urbem fuerat, urbe reædificata, infra murorum ambitum clauderetur. Id. viii. 2, col. 406. (Not in W. of Tyre.) Robertus mon. Hist. Hier. ix. 5, col. 757. (Migne, clv.) Will. of Tyre, viii. 2, col. 406.

Its siege by Titus;

restored by Adrian and called Ælia.

---

[1] *victoria*] victoriam, A. W.

[2] *succendentes*] succedentes, A.

[3] *a Sem . . . . cernuntur.*] This is from some other source.

[4] *alia*] alias, Hist. Anglor.

[5] The Hist. Anglor. ins. *nomine.*

[6] *respiceret*] despiceret, Hist. Anglor.

De locis venerabilibus infra sanctam civitatem. A.D. 1099.

Will. of Tyre, viii. 2, col. 407.

The holy places.

Hæc autem sancta et Deo dilecta civitas et minor maximis est et mediocribus major, forma quidem oblonga, et parte altera longiore tetragona, vallibus profundis in tribus partibus circumsepta. Nam ab oriente vallem habet Josaphat, in cujus imo sita est ecclesia sanctæ Dei Genitricis, ubi sepulta creditur, et gloriosum ejus monstratur sepulcrum. Sub qua est torrens Cedron, ex aquis pluvialibus ortus, de quo dicitur, "Egressus "ejus[1] trans torrentem Cedron," et cætera. Ab austro habet vallem Ennon, prædictæ valli contiguam, quæ sortis Benjamin et Juda fuit in funiculo distributionis. Et inde se erigens ad verticem montis, qui est contra Beennon ad occidentem, in qua est Acheldemach, hoc est, ager sanguinis, emptus de pretio Domini in sepulturam peregrinorum. Ab occidente vero ejusdem vallis habet partem, in qua sita est vetus piscina, quæ[2] celebris fuit temporibus regum Juda, et inde protenditur ad piscinam superiorem, quæ Patriarchæ dicitur, juxta cimiterium, quod est in spelunca quæ cognominatur Leonis. A septentrione vero plano itinere ad urbem acceditur, in quo locus est ubi prothomartyr Stephanus dicitur lapidatus.

Jac. de Vitriaco, lv. lvi. p. 1077. (Gesta Dei per Francos. Hanov. 1611.)

Jurisdiction of the Patriarchate.

Patriarcha quoque hujus sanctæ civitatis quatuor habet archiepiscopos, unum Cæsariensem, alium Tyrensem, tertium Nazarensem, quartum Petracensem, id[3] est, Montis Regalis. Primus est in regione Palæstinæ, alius in regione Phœnicis, tertius Galileæ, quartus in provincia Moabitarum. Cæsariensis suffraganeum habet episcopum Sebastenum, Tyrensis suffraganeos habet episcopos Achonensem, Sydonensem, Beritensem, et Bellinacensem, quæ est Cæsarea Philippi. Nazarenus habet suffraganeum Tyberiadensem; et Petracensis unum habet suffraganeum, Græcum in monte Synai. Habet præterea patriarcha nullo mediante episcopos suffraganeos, Bethleemitanum, Liddensem, et illum de Ebron, ubi sepulti[4] fuerunt Adam et Eva, cum Abraham, Ysaac, et Jacob.

Id. lvii.

Id. lviii. p. 1078.

Orders of monks and canons in Palestine.

Sunt autem in urbe loca venerabilia, ut ecclesia Dominicæ resurrectionis in Calvaria sive in Golgota, ubi sunt canonici nigri sub Priore; templum Domini, in quo sunt milites; aliud templum in quo sunt clerici. In ecclesia montis Syon sunt canonici regulares sub abbate. In ecclesia montis Oliveti sunt canonici regulares sub abbate. In ecclesia vallis Josa-

---

[1] *ejus*] Jesus, O. W., and so the Hist. Anglor.

[2] *quæ*] qua, A.

[3] *id . . . Regalis*] Added by the compiler.

[4] *sepulti*] sepultum, A.

A.D. 1099. phat monachi nigri sunt sub abbate. In[1] ecclesia de Latina sunt monachi nigri sub abbate. Isti omnes mitrati sunt, et cum episcopis prædictis in ministerio patriarchæ assistunt. Jac. de Vitriaco, lviii. p. 1078.

Chief cities and places in Palestine.

Sunt præterea aliæ civitates, quæ non habent episcopos, ut Ascalona,[2] quæ est sub episcopo Bethleem; Joppe, quæ est sub canonicis Dominici sepulcri; Neapolis, quæ est sub clericis templi; Cayphas, quæ est sub archiepiscopo Cæsariensi; Nazareth locus est in quo Maria matér Domini nata est, et in quo Filius Altissimi in uterum Virginis descendit; Bethleem in qua natus est Panis cælestis; Jordanis locus est, in cujus flumine Christus baptizatus apparuit; locus alius, in quo Christus jejunavit et a Diabolo temptatus est; stagnum Genesareth, ubi Christus discipulos vocavit, et multa miracula fecit; mons Thabor, in quo idem Christus transfiguratus apparuit. Infra sanctam civitatem templum est, in quo Christus extitit præsentatus; mons Syon, in quo Salvator cum discipulis cœnavit, et Spiritus Sanctus super discipulos venit, materque Domini ex hoc mundo migravit; Calvaria, ubi crucem et mortem sustinuit; sepulcrum,[3] in quo quievit, et unde tertia die surrexit. Mons Oliveti, ubi in asinam sedens a pueris honoratur, et unde in cælum ascendit; Bethania, ubi Lazarum resuscitavit. Siloe, ubi cæco nato visum restituit; Gethsemani, id est, vallis Josaphat, ubi Christus a Judæis captus, et Maria sepulta fuit; ecclesia Sancti Stephani, ubi lapidatus occubuit. Sebastea, ubi Johannes Baptista sepultus fuit cum prophetis Helysæo et Abdia. Et hæc de terra Jerosolimitana et civitate sancta dicta sufficiant.

Id. lix. Cf. Id. lii.–liv. pp. 1075, 6. Id. lxii. p. 1081. Id. lxiii. Id. lvi. p. 1077.

Quomodo[4] *rex Willelmus in nova aula apud Westmonasterium primo tenuit curiam.*

William II. holds his court in Westminster Hall.

Eodem anno, id est, Dominicæ Nativitatis M.XCIX., rex Anglorum Willelmus a Normannia in Angliam rediens, tenuit primo curiam suam apud Westmonasterium in nova aula. Quam cum inspecturus cum[5] multa militiæ [turba] introisset, cum alii eam dicerent magnam nimis esse et æquo majorem; dixit rex eam debitæ magnitudinis dimidia parte carere, nec[6] eam esse nisi thalamum ad palatium quod erat facturus. Deinde paulo post Hen. Hunt. vii. f. 216 *b*.

[1] *In . . . abbate*] om. Hist. Anglor.

[2] Ascalon is not mentioned in Ja. de Vitriaco. .

[3] *sepulcrum*] sepulcro, A.

[4] In the margin is a drawing of an arm holding a torch.

[5] *cum . . . turba*] Introduced by the compiler; *turba* is from W.

[6] *nec . . . facturus*] Introduced by the compiler.

Hen. Hunt. vii. f. 216 *b*. cum venaretur in Nova foresta, venit ei nuntius a Cenomannia dicens suam ibi familiam obsideri. Qui protinus ad mare veniens, navem festinus introivit; cui nautæ, "Cur, regum maxime, "in tanta tempestate maris alta penetras, et mortis periculum "non formidas?" Quibus rex; "De rege fluctibus submerso "loqui non audivi." Mare itaque transiens, nihil dum viveret egit, unde tantam famam tantumque gloriæ decus haberet. Cenomanniam enim petens, Helyam consulem inde fugavit, et obtenta civitate, ad Angliam transfretavit. Eodem anno rex Willelmus dedit episcopatum Dunelmensem placitatori[1] Ranulfo, viro pessimo, et Osmundus Saresberiensis antistes diem clausit extremum. Sigisbertus Gemblacensis monachus cronica sua hæc usque digessit. Hoc quoque anno in æstate visus est sanguis ebullire de terra apud Fischamstede in pago Bercensi, et post hæc apparuit cælum tota nocte rubeum, tanquam arderet.

A.D. 1099. He hears of the siege of Le Mans, and crosses in a storm. Le Mans taken. p. 212. Ranulph Flambard, bishop of Durham. Sigibert. Bloody spring at Finchampstead.

Diceto, col. 498. A. S. Chron. a. 1098.

De morte regis Willelmi Rufi, et quibusdam signis ejus mortem prævenientibus.

Hen. Hunt. vii. f. 216 *b*. Anno Domini M.C. Rex Anglorum Willelmus, cognomento Rufus, cum gloriose curiam suam ad Natale apud Gloverniam, ad Pascha apud Wintoniam, et apud Londonias in[2] Pentecosten tenuisset, in crastino Sancti Petri ad Vincula perrexit venatum in nova foresta; ubi Walterus Tyrel cum sagitta cervo intendens, inscius regem percussit. Rex autem in corde percussus, corruit in terram, nec verbum edidit, sed[3] vitam crudelem fine misero terminavit. Ejus quoque mortem signa plurima prævenerunt. Nam idem rex pridie ante necem suam vidit per somnum sese fleubotomiæ ictu sanguinem emittere, et radium cruoris in cælum usque extentum lucem obnubilare, et diei[4] interpolare claritatem. Rex autem, Sancta Maria invocata et somno excussus, lumen inferri præcepit, et cubicularios a se discedere non permittens, residuum noctis insomne[5] peregit. Mane vero cum aurora illuxisset, monachus quidam transmarinus, qui pro ecclesiæ suæ negotiis regis curiam sequebatur, Roberto filio Hamonis, viro potenti et regi familiari, somnium retulit, quod nocte eadem viderat, mirificum et horrendum. Vidit enim per

Death of William II. Aug. 2. Signs foretelling his death.

Malmesb. G. R. iv. 333, p. 507.

[1] *placitatori*] pacitatori, A. O. W.

[2] *in*] ad, C. O. W.

[3] *sed . . . terminavit*] Introduced by the compiler. In the margin are the crown and shield of the king reversed, with a bow and arrow pointing to it, and the words, "Corona et clipeus Wilellmi "secundi videlicet Rufi sagittati."

[4] *diei*] Dei, A.D. C. has been altered.

[5] *insomne*] insomnis, O. W., it is altered by Paris in A.

A.D. 1099. Dream portending the death of William II.

somnum regem in quandam venire ecclesiam, gestuque superbo et insolenti, ut solebat, cœpit despicere circumstantes, ubi Crucifixum dentibus apprehendens, brachia illius corrosit, et crura pæne detruncavit. Quod Crucifixus cum diu tolerasset, regem demum dextro pede ita depulit, ut caderet in pavimentum supinus; et ex ore jacentis tantam exire flammam conspexit, et ita diffusam, ut fumorum nebula quasi chaos magnum usque ad sydera volitaret.[1] Hanc visionem cum Robertus regi retulisset, cachinnos ingemimans ait; "Monachus est," inquit, "et lucri causa monachiliter somniavit : da ei centum solidos, ne videatur inaniter somniasse." Malmesb. G. R. iv. 333, p. 508.

The king's own dream.

Item[2] videbatur regi per somnium nocte proxima ante diem mortis suæ, quod vidit unum infantem pulcherrimum super altare quoddam, et cupiens et esuriens super modum, adiit et corrosit de carne infantis, et videbatur ei prædulce, quod gustaverat; et volens plus avidius sumere, infans torvo aspectu et voce minaci ait; "Desiste, nimis accepisti." Expergefactus a somno rex, consuluit mane super hæc quendam episcopum. Episcopus autem suspicans judicium vindictæ ait: "Desiste, rex bone, a persecutione ec-
"clesiæ; præmunitio enim hæc Dei est et benigna
"castigatio; nec ut proposuisti, venatum eas." Rex contemnens salutaria monita, in silvas venatum ivit. Cf. Girald. Cambrens. de Instructione Principum, iii. 30, p. 173 (ed. Brewer).

Account of his death.

Et ecce casu, cervus magnus cum per eum transiret, ait rex cuidam militi, scilicet Waltero Tyrel; "Trahe,
"Diabole." Exiit ergo telum volatile, de quo bene et vere potuit dici et vaticinio denotari,

"Et[2] semel emissum volat irrevocabile telum."

Et obstante arbore, in obliquum reflexum faciens, per medium cordis regem sauciavit, qui subito mortuus corruit. Sui autem, et præcipue miles ille, in partes fugerunt. Aliqui tamen redeuntes corpus in sanguine suo circumvolutum et tabefactum supra bigam cujusdam carbonatoris imposuerunt fragilem, et macilentis-

---

[1] W. adds *et obfuscaret.* It is not in O.

[2] Hor. Ep. 1. xviii. 71, where *verbum* instead of *telum.*

simo jumento uno tractam. Rusticulus igitur coactus corpus ad civitatem transportare, dum transiret per quandam profundam et lutosam viam, fracta biga sua debili, corpus, immo cadaver rigidum et fœtens, in luto circumvolutum, volentibus asportare, dereliquit. Eadem hora comes Cornubiæ in silva, ab illa qua hoc acciderat per duas dietas distante, dum venatum iret, et solus casu a suis sodalibus relinqueretur, obvium habuit unum magnum pilosum et nigrum hircum, ferentem unum regem nigrum et nudum per medium pectoris sauciatum. Et adjuratus hircus per Deum trinum et unum quid hoc esset, respondit; "Fero ad judicium "suum regem vestrum, immo tyrannum Willelmum "Rufum. Malignus enim spiritus sum, et ultor mali- "ciæ suæ, qua desævit in ecclesiam Christi; et hanc "suam necem procuravi, imperante prothomartyre "Angliæ beato Albano, qui questus est Domino, quod "in insula Britanniæ, cujus ipse fuit primus sacrator, "supra modum grassaretur." Comes igitur hæc sociis statim narravit. Infra triduum autem hæc omnia vera reperit, per mediatores est oculata[1] fide expertus.

A.D. 1100.

Legend of his apparition to the earl of Cornwall [William of Mortain].

Hen. Hunt. vii. f. 216*b*.

Ejus præterea mortem miseram, ut prædictum est, sanguis de terra ebulliens præsignavit; licet[2] experimenta alia non deessent. Nam Anselmus Cantuariensis archiepiscopus, ob illius tyrannidem per triennium trans mare pulsus, a Roma Marcenniacum venit circa kalendas Augusti, ut Sancti Hugonis Cluniacensis abbatis colloquio frueretur. Ubi cum de rege Willelmo inter eos sermo haberetur, abbas ille venerabilis archiepiscopo respondens, sub testimonio intulit veritatis; "Proxima nocte "præterita vidi regem illum ante thronum Dei adductum et "accusatum, et a justo Judice damnationis in illum sententiam "promulgatam." Sed quomodo illud sciret, nec ipse tunc exposuit, nec[3] archiepiscopus propter illius eminentiam sanctitatis, nec alius audientium quilibet [requisivit].[4]

His death revealed to S. Hugh.

Eadmer, Vit. S. Anselmi, ii. 6. 55, col. 107. (Migne clviii.)

Malmesb. iv. 332, p. 507.

Eadmer, Vit. S. An-

Item sequenti die cum archiepiscopus inde progressus Lugdunum venisset, et nocte sequenti monachi, qui cum Anselmo

[1] *oculata*] ocula, A., and so, as usual, C. D. who insert this passage in the text.

[2] *licet . . . deessent*] This is the compiler's.

[3] *nec . . . sanctitatis*] introduced by the compiler.

[4] *requisivit* is from Malmesbury. It is also omitted in O. W.

A.D. 1100. Another revelation respecting his death.

erant, matutinos ipso præsente decantassent, ecce juvenis quidam ornatu serenus ac vultu clerico cuidam ipsius archiepiscopi, qui prope ostium thalami in lecto jacebat, et necdum dormiens oculos tamen clausos tenebat, astitit, et vocans eum nomine suo dixit; "Adam," inquit, "dormis?" cui cum clericus responderet, "Non," ait; "Vis audire nova?" "Libenter," respondit. Et ille: "Pro certo," inquit, "noveris, quod totum "discidium inter archiepiscopum et regem Willelmum exor- "tum jam penitus est sopitum." Ad hoc clericus alacrior factus caput erexit; sed oculis apertis neminem vidit. Item cum nocte proxime[1] sequente unus ex monachis ejusdem archiepiscopi ad matutinos staret et cantaret, ecce quidam illi cartulam admodum parvam exhibuit ad legendum, quam intuens monachus, "Obiit rex Willelmus" in ea scriptum invenit. Qui confestim oculos aperiens, præter socios nullum vidit. Nec multo post elapso termino, duo ex monachis ejus ad ipsum venientes, et regis mortem nunciantes, hortati sunt attentius, ut illico sedem suam repetere dignaretur.

selmi, ii. 6. 56, col. 107.

Id. ii. 6. 58, col. 108.

De vitiis regis Willelmi.

Infamy of his character.

Jure[2] autem rex in medio totius injustitiæ suæ præreptus occubuit, qui supra hominem erat, et consilio perversorum, quicquid mali poterat, id semper agebat. Et suis nequam, alienis nequior, sibi nequissimus, subjectos omnes continuis geldis et tallagiis vexabat, vicinos werris et exactionibus assiduis provocabat, nec respirare poterat Anglia, sub ipso miserabiliter suffocata. Ipse namque, et qui ei famulabantur, omnia rapiebant, omnia conterebant et subvertebant, adulteria violenter et impune committebant; quicquid fraudis[3] et nequitiæ antea non erat, his temporibus pullulavit. Invisus namque rex nequissimus Deo et populo, die qua obiit, in proprio tenebat archiepiscopatum Cantuariensem, episcopatus Wintoniensem et Saresberiensem, cum duodecim abbatiis, quas aut vendebat, aut ad firmam dabat, aut in manu sua tenebat. Nec luxuriæ scelus exercebat occulte, sed ex impudentia coram sole. Quid plura? Quicquid Deo Deumque diligentibus placebat, hoc regi regemque diligentibus displicebat. Sepultus est autem in crastino perditionis suæ, apud Wintoniam, in[4] cujus sepultura lacrimæ locum præ gaudio non habebant. Obiit cum regnasset annis tredecim.

Hen. Hunt. vii. f. 216*b*.

His burial at Winchester.

Flor. Wig. ii. p. 46.

[1] *proxime*] proxima, C. D., altered from *proxime*.

[2] This first sentence is the compiler's.

[3] *fraudis* is the compiler's.

[4] *in . . habebant*] Introduced by the compiler.

De[1] *coronatione Henrici primi regis Anglorum.* A.D. 1100.

Election and consecration of Henry I.

Defuncto itaque rege Willelmo, cum magnates Angliæ ignorarent quid actum esset de Roberto duce Normannorum, regis defuncti fratre primogenito, qui jam per quinquennium in expeditione Jerosolimitana moram protraxerat, timuerunt diu sine regimine vacillare. Quod Henricus fratrum ultimus et juvenis sapientissimus, cum callide cognovisset, congregato Londoniis clero Angliæ et populo universo, promisit emendationem legum, quibus oppressa fuerat Anglia tempore patris sui et fratris nuper defuncti, ut animos omnium in sui promotionem accenderet et amorem, ita ut illum in regem susciperent et patronum. Ad[2] hæc clero respondente et magnatibus cunctis, quod si animo volenti ipsis vellet concedere et carta sua communire illas libertates et consuetudines antiquas, quæ floruerunt in regno tempore sancti regis Eadwardi, in ipsum consentirent et in regem unanimiter consecrarent. Henrico autem hoc libenter annuente, et se id facturum cum juramento affirmante, consecratus est in regem apud Westmonasterium, in[3] die Assumptionis beatæ Mariæ, favente clero et populo, qui continuo a Mauricio Londoniensi episcopo, cum quo Thomas Eboracensis archiepiscopus coronam capiti regis imposuit, cum fuerat diademate insignitus, has libertates subscriptas in regno ad exaltationem sanctæ ecclesiæ et pacem populi tenendas concessit.

Diceto, col. 498.

(Not in Diceto.)

p. 213.

Bloody spring at Finchampstead.

Malmesb., G. R. iv. 331, p. 506.

Hoc tempore apud Berkesire in quodam pago, in villa Humestede, sanguis emanavit de terra, continuis quindecim diebus, tam copiose, ut amplum stagnum tingeret et inficeret.[4]

De libertatibus quas rex in regno tenendas concessit.

Charter of liberties granted by Henry I.

" Henricus Dei gratia rex Angliæ Hugoni de Boclande
" vicecomiti, et omnibus fidelibus suis, tam Francis quam
" Anglicis, in Herefordscire[5] salutem. Sciatis me Dei miseri-
" cordia et communi consilio baronum regni Angliæ regem
" esse coronatum. Et quia regnum oppressum erat injustis
" exactionibus, ego respectu Dei et amore quem erga vos
" omnes habeo, sanctam Dei ecclesiam liberam facio, ita quod

[1] In the margin is a crown, and at the foot of the page the shield of Henry I., with the words, " Clipeus " et corona regis Henrici I."

[2] *ad*] at, A.

[3] An error. He was crowned Aug. 5.

[4] This is in the text in C. D.

[5] Sic, for Hertfordscire.

A.D. 1100. Charter of liberties granted by Henry I.

" nec eam vendam, nec ad firmam ponam, nec mortuo archi-
" episcopo, vel episcopo, vel abbate, aliquid accipiam de do-
" minio ecclesiæ vel de hominibus, donec successor in eam
" ingrediatur. Et omnes malas consuetudines, quibus regnum
" Angliæ injuste opprimebatur,[1] inde aufero, quas malas con-
" suetudines in parte hic pono.

" Si quis baronum meorum, comitum, vel aliorum qui de
" me tenent, mortuus fuerit, hæres suus non redimet terram
" suam, sicut facere consueverat tempore patris mei, sed justa
" et legitima relevatione relevabit eam. Similiter et homines
" baronum meorum legitima et justa relevatione relevabunt
" terras suas de dominis snis. Et si quis baronum vel aliorum
" hominum meorum filiam suam tradere voluerit, sive sororem,
" sive neptem, sive cognatam, [nuptiis][2] mecum inde loquatur,
" sed neque ego aliquid de suo pro hac licentia accipiam, ne-
" que defendam ei, quin eam det, excepto si eam dare voluerit
" inimico meo. Et si mortuo barone vel alio homine meo,
" filia hæres remanserit, dabo illam cum consilio baronum
" meorum cum terra sua. Et si mortuo marito uxor ejus
" remanserit et sine liberis fuerit, dotem suam et maritagium
" habebit, et eam non dabo marito, nisi secundum velle suum.
" Si vero uxor cum liberis remanserit, dotem suam et mari-
" tagium habebit, dum corpus suum legitime servabit, et eam
" non dabo nisi secundum velle suum; et terræ liberorum
" custos erit sive uxor sive alius propinquior, qui justus esse
" debet. Et præcipio, ut homines mei similiter se contineant
" erga filios et filias et uxores hominum suorum.

" Monetagium commune, quod capiebatur per civitatesvel co-
" mitatus, quod non fuit tempore Eadwardi regis, hoc ne amodo
" fiat, omnino defendo. Si quis captus fuerit sive monetarius
" sive alius cum falsa moneta, justitia recta inde fiat. Omnia
" placita et omnia debita, quæ regi fratri meo debebantur, con-
" dono, exceptis firmis meis, et exceptis illis quæ pacta erant
" pro aliorum hæreditatibus, vel pro illis rebus quæ justius alios
" contingebant.[3] Et si quis aliquid pro hæreditate sua pepi-
" gerat, illud condono, et omnes relevationes, quæ pro rectis
" hæreditatibus pactæ erant. Et si quis baronum vel homi-
" num meorum infirmabitur, sicut ipse dabit vel dare dispo-
" suerit pecuniam suam, ita datam esse concedo. Quod si
" ipse præventus vel armis vel infirmitate, pecuniam suam
" nec dederit nec dare disposuerit, uxor sua sive liberi aut

---

[1] *opprimebatur*] opprimebantur, A.

[2] *nuptiis*] This is from O.; om. W. The Hist. Angl. has *nuptui*.

[3] *contingebant*] contingebat, A.

A.D. 1100. Charter of liberties granted by Henry I.

" parentes et legitimi homines sui pro anima ejus eam divi-
" dant, sicut eis[1] melius visum fuerit. Si quis baronum vel
" hominum meorum forisfecerit, non dabit vadium in miseri-
" cordia pecuniæ suæ, sicut faciebat tempore patris vel fratris
" mei, sed secundum forisfacturæ modum, nec ita emendabit
" sicut emendasset retro tempore patris mei vel fratris. Quod
" si perfidiæ vel sceleris convictus fuerit, sicut culpa sic
" emendet. Murdra etiam retro ab illa die, qua in regem
" coronatus fui, omnia condono, et ea quæ amodo facta fue-
" rint, juste emendentur, secundum lagam regis Eadwardi.
" Forestas communi consilio baronum meorum in manu mea
" ita retinui, sicut pater meus eas habuit. Militibus qui per
" loricas terras suas defendunt, terras dominicarum carucarum
" suarum quietas ab omnibus geldis et omni [opere][2] proprio
" dono meo concedo; ut sicut tam magno gravamine alleviati
" sunt, et equis et armis bene se instruant, ut apti et parati sint
" ad servitium meum, et ad defensionem regni mei. Pacem
" firmam pono in toto regno meo, et teneri amodo præcipio.
" Lagam regis Eadwardi vobis reddo, cum illis emendationibus
" quibus pater meus eam emendavit, consilio baronum suorum.
" Si quis aliquid de meo vel de rebus alicujus post obitum
" regis Willelmi fratris mei cepit, totum cito reddatur absque
" emendatione; et si quis inde aliquid retinuerit, ille super
" quem inventum fuerit, graviter mihi emendabit. His testi-
" bus, Mauricio Londoniensi episcopo, Willelmo Wintoniensi
" electo, Girardo Herefordensi episcopo, Henrico[3] comite, Sy-
" mone[4] comite, Waltero Giffard comite, Roberto de Monte
" Forti, Rogero Bigod, et aliis multis." Factæ sunt tot cartæ quot sunt comitatus in Anglia, et rege jubente, positæ in abbatiis singulorum comitatuum ad monimentum.

Robert de Monte, col. 425. (Migne, clx.)

Marriage of Henry I. and Margaret: their children.

Idem rex Henricus desponsavit Matildem filiam Malcolmi regis Scotiæ, ex qua genuit Willelmum et filiam unam nomine et honestate matrem repræsentantem. Quam virginem quinquennem imperator Henricus petiit et accepit.[5]

[1] *eis*] ei, A.

[2] *opere* is from O. W. The Hist. Anglor. has *tempore condono et* for *opere*.

[3] Earl of Warwick, Henry de Newburgh, second son of Roger de Bellomont.

[4] Simon de St. Liz, earl of Huntingdon.

[5] In the margin above this is in rubrick, "Verte folium et invenies "hoc melius." The addition is in the text in C. D.

A.D. 1100. *De redditu Anselmi Cantuariensis archiepiscopi in Angliam.*

W. Giffard made bishop of Winchester. Recall of Anselm.

Rex itaque Henricus in regem, ut dictum est, coronatus, dedit episcopatum Wintoniensem Willelmo Giffard, et continuo de possessionibus cunctis ad episcopatum pertinentibus illum, contra novi statuta concilii, de quo superius mentionem fecimus, investivit. Deinde de consilio totius ecclesiæ Anglicanæ, misit ad partes transmarinas nuncios solennes ad Anselmum Cantuariensem archiepiscopum, summopere illum sollicitans, ut cum festinatione ab exilio rediens, sedem suam repetere non moraretur. Rediit interea dux Robertus frater regis, expleta magnifice peregrinatione Jerosolimitana, in Normanniam, in[1] qua jam per quinquennium fere fuerat demoratus, ubi cum lætitia et honore susceptus est ab universo populo regionis, præcipue tamen Normanniæ. Tenuit autem eo tempore rex in custodia Ranulfum Dunelmensem episcopum, hominem perversum et ad omne scelus paratum, quem frater ejus rex Willelmus episcopum fecerat Dunelmensem et regni Anglorum subversorem. Qui cum regi jam dicto nimis esset familiaris, constituerat eum rex procuratorem suum in regno, ut evelleret, destrueret, raperet, et disperderet, et omnia omnium[2] bona ad fisci commodum comportaret. Sed mortuo rege iniquo, et Henrico coronato, de communi consilio gentis Anglorum, posuit eum rex in vinculis, a quibus cum custodibus[3] suis pecunia corruptis evasisset, transfretavit clam in Normanniam, et sua exhortatione ducem Robertum commovit in regem fratrem suum. At[4] dux Robertus litteras occulte ad Angliæ magnates transmittens, allegavit, quod esset primogenitus filiorum regis Willelmi primi, qui Angliam armis subegerat, et hac ratione de jure sibi regnum competere affirmabat. His[5] auditis, multi nobiles de regno Angliæ causæ illius favorem præbentes, fidele consilium ei pariter et auxilium promiserunt. Robertus vero interim paravit viam, ut jus suum prosequeretur; sed quia nuper de peregrinatione Terræ Sanctæ pauper redierat, distulit ad tempus negotium mente conceptum, ut tempore congruo illud effectui manciparet. Eodem tempore defuncto Thoma Eboracensi archiepiscopo, Gerardus successit; et Sigisbertus Gemblacensis monachus hucusque chronica sua satis eleganter digessit.

De reditu Roberti ducis Normannorum a Terra Sancta.

Imprisonment and escape of Ranulf Flambard, who excites Robert against his brother.

Robert tampers with the English nobles. p. 214.

Gerard, archbishop of York. Sigibert.

Robert de Monte, col. 425. (Not in R. de Monte.) A. S. Chron., a. 1100.

R. de Monte, col. 425.

(Not in R. de M.) Cf. Malmesb. G. R. iv. 314.

R. de Monte, col. 425.

(Not. in R. de M.)

R. de Monte, col. 425. Repeated from above, p. 111.

[1] *in . . demoratus*] Introduced by the compiler; *qua* refers to *peregr. Jerosol.*

[2] *omnium*] hominum, W., though O. has *omnium.*

[3] *custodibus . . corruptis*] a carcere, R. de Monte; and so Hen. Hunt., whom he is copying. The whole of this is greatly enlarged.

[4] This seems the only authority for this statement.

[5] W. ins. *igitur*, and so the Hist. Anglor.

De virtute regis Godefridi et morte immatura. A.D. 1100.

Eodem anno defuncto Papa Urbano, Paschalis sedit in cathe- Pope Pas-
Will. of Tyre, ix. 22, col. 454. dra Romana post eum, annis decem et octo. Eodem anno rex Jerosolimorum Godefridus, ad instantiam quorundam baronum suorum Jordanis flumine transito, in regione Ammonitarum, quam tunc Arabes inhabitabant, ingentem gregum et armentorum contrahens prædam, cum manubiis infinitis feliciter remeavit. Quo audito, princeps quidam de gente Arabum præclarus et potens, atque in disciplina militari ferventissimus, per internuntios pace impetrata, ad regem Godefridum cum ejusdem gentis nobili comitatu accessit. Audierat enim multorum relatione de regis et populi occidentis viribus et magnificentia, qui per tot terrarum spatia universum sibi subegerant[1] orientem. Unde studio eum ferventissimo videre gestiens, ad regis præsentiam adductus, reverenter illum salutavit. Et cum diu regem intuitus, corporis ejus dispositionem admiraretur, cœpit eum multa precum[2] instantia rogitare, ut in conspectu ejus gladio suo camelum maximum, quem ad illum usum adduxerat, percutere dignaretur. Rex vero non ad jactantiam, sed ut barbaris nationibus timorem incuteret, evaginato gladio camelum percussit, et caput beluæ, tanquam res esset perfragilis, amputavit. Quo viso Arabs obstupuit; sed in mente sua id ensis acumini ascribebat. Unde impetrata licentia, ut confidentius loqueretur, quæsivit propensius, si id posset cum alterius gladio operari. At rex surridens ejusdem gladium sibi dari præcepit. Quo arrepto, alium camelum sibi præsentatum percussit, et caput illius sine difficultate præcidit. Sicque Arabs, quod de regis virtute audierat, verum esse comperiens, multis [regi][3] in auro, argento, equis, ac rebus preciosis muneribus collatis, ejus sibi gratiam comparavit, et reversus ad propria, regis fortitudinem omnibus prædicavit. Deinde Death of
Id. ix. 23, col. 454. idem rex Jerosolimorum magnificus mense Julio incurabili Godfrey. morbo correptus, ægrotare cœpit, et assumpto humanæ salutis viatico, confessor Christi diem clausit extremum, cum beatis spiritibus vitam possessurus æternam. Obiit autem decima quinta kalendas Augusti anni præsentis, et sepultus est in ecclesia Dominici sepulcri, sub loco Calvariæ, ubi et successoribus ejus usque in præsentem diem pro sepultura locus
Id. x. 1, col. 455. est deputatus. Tandem cum per tres menses regnum vacasset Jerosolimitanum, judicio principum universorum et cleri cita-

chal II. Expedition of Godfrey. Proof of his personal strength.

[1] *subegerant*] subjugare nitebantur, Hist. Anglor., where this sentence is enlarged.

[2] *precum*] precium, A.

[3] *regi* is from O. W., and so the Hist. Anglor.

A.D. 1100. Baldwin elected king.

tus est dominus Baldewinus, frater[1] ex utroque parente defuncti[2] regis, ut post eum cum festinatione accederet, sicut jus dictaverat, regnaturus. Will. of Tyre, x. 1, col. 455.

Baldewinus[3] *coronatur in regem Jerosolimorum.*

Coronation of Baldwin.

Anno Domino MC. primo. Baldewinus comes Edessanus et frater regis Godefridi uterinus Jerosolimam veniens, in die sancto Nativitatis Dominicæ, per manum patriarchæ Diaberti in regem Jerosolimorum inunctus est, [et] regio diademate laureatus. Id. x. 9, col. 463.

Tancred resigns Tiberias and Haifa, and goes to Antioch.

Tancredus autem vir nobilis et omni laude dignissimus, veteris injuriæ, de qua superius dictum est, a Baldewino jam in regem coronato sibi illatæ non immemor, sumpta ab eo recedendi licentia, reddidit ei urbes Tyberiadensem et Caypham, quas ex dono regis Godefridi susceperat, et Antiochiam veniens, a populo civitatis benigne susceptus est; fuerat enim paulo ante Boamundus princeps civitatis apud Meletemiam Mesopotamiæ urbem a Danisma Turco quodam captus, et nondum a vinculis deliberatus; unde et Tancredus a principibus Antiochenis sæpe vocatus, ut præesset eis, donec Boamundus a vinculis solveretur, adquievit petitionibus eorum, et tam urbis quam regionis administrationem suscepit. Id. x. 10, col. 463. Id. ix. 21, col. 453. Id. x. 10, col. 463. Id. x. 11, col. 463.

Expedition and humanity of Baldwin.

Contigit autem eo tempore regem Baldewinum Jordanem transire, et ut regionum finitimarum exploraret infirma, descendere in Arabiam ejusdemque provinciæ intima hostiliter perlustrare. Ubi de nocte subito super Turcos ruens non præmeditatos, in ipsis eorum tabernaculis, de viris multos,[4] mulieres cum parvulis universas,[5] et omnem eorum substantiam sibi fecit in prædam, trahens secum spolia infinita, camelorum quoque et asinorum multitudinem inauditam. Viri autem velocitate equorum fugientes uxores et liberos cum manubiis inpretiabilibus nostris reliquerunt in prædam. Rex autem rediens cum spoliis, feminam quandam, uxorem cujusdam principis potentis, prægnantem et in partu jacentem invenit. Quod videns rex, fecit de spoliis lectum parari pro tempore idoneum, datoque cibo et utribus aqua plenis lactisque copia, et ancillis ad ejus custodiam assignatis, mantello, quo erat rex indutus, involvit eam, et

---

[1] O. W. ins. *ejus.*

[2] *defuncti*] defunctius, A.

[3] This is the title in rubrick. On the top of the column is in black, in the St. Alban's hand, "De corona-" tione regis Baldewini et ejusdem "pietate," as in W., and at the side a drawing of a crown.

[4] The Hist. Anglor. inserts *trucidavit.*

[5] *universas*] universis, W., though O. has *universas.*

Will. of Tyre, x. 11, col. 464.

exercitu inde transivit. Die vero sequenti, magnus ille Arabum princeps de uxore admodum tristis, de more nostrorum sequens exercitum, in uxorem casu incidit sic jacentem. Videns ergo princeps ille et stupens humanitatem, quam rex erga eam exhibuerat, cœpit nomen regis usque ad sydera extollere, et eidem se spopondit omnibus diebus vitæ suæ obligatum.[1]

A.D. 1101. Humanity of Baldwin.

Quod rex Henricus Matildam duxerit filiam regis Scotorum.

R. de Monte, col. 425.

Eodem[2] anno Anselmus Cantuariensis archiepiscopus in Angliam veniens, desponsavit Matildam filiam Malcolmi regis Scotorum et Sanctæ Margaretæ reginæ novo regi Angliæ Henrico.

Marriage of Henry I. and Matida.

Ipsa[3] vero invita nupsit ei, sed parentum et amicorum consiliis vix adquiescens; tandem tædio affecta, adquievit. Instantes enim importune, dicebant: "O "mulierum generosissima ac gratissima, per te repa- "rabitur Anglorum genealis nobilitas, quæ diu de- "generavit, et fœdus magnorum principum redintegra- "bitur, si matrimonio prælocuto consentias. Quod si "non feceris, causa eris perennis inimicitiæ gentium "diversarum, et sanguinis humani effusionis irrestaura- "bilis." Videns igitur virgo clementissima, quod tot et tantorum consiliis urgentibus adquiescere oportuit, quæ cum Christiana matertera sancta sanctissime[4] in claustro religionis educata fuerat, et votum virginitatis Deo spoponderat, et ut multi perhibent, velum susceperat professæ[5] religionis, irata in mentis dixit amaritudine; "Ex quo sic oportet fieri, utcunque consentio, sed "fructum ventris mei, quod est horribile dictu, diabolo "commendo. Me enim Deo vovi, quod non sinistis,

Her unwillingness, and prophecy of future ill.

[1] *eidem . . . obligatum*] Written in the St. Alban's hand over an erasure. A. had probably what is found in W.: "ei de cætero obliga- "tus in necessariis articulis cœpit "fideliter adhærere." D. has this. C. follows A.

[2] The whole of this to the end of the page in the MS. is in the St. Alban's hand.

[3] This addition is inserted in the text in C. It is not in D., which here follows W.

[4] *sanctissime*] sanctissima, A.

[5] *professæ*] professa, A.

A.D. 1101. " immo sponsum meum, quem elegi, ausu temerario,
" immemores causæ Sancti Matthæi [1] Apostoli, zeloti-
" patis."

Conturbatur regnum, sed per fœdus conquievit.

Sic [2] igitur nuptiæ magnifice, ut decuit, celebrabantur, et tanto ardentius exarsit rex in ipsius amorem, quanto scelestius adamavit. Secundum illud poeticum

" Nitimur in vetitum semper." [3]

Robert of Normandy lands at Portsmouth.

Peccato igitur exigente, facta est commotio subito in regno, causa Roberti ducis Normanniæ, non modica; qui, ut rumor asserebat ventilatus, ad hoc venit cum exercitu copioso, ut sibi Angliam subjugaret. Quo cognito, rex Henricus conscientiam habens multipliciter cauteriatam, misit navalem expeditionem contra fratrem venientem, sed pars major exercitus, quia rex jam tyrannizaverat, Roberto adhæsit [4] venienti. Cum ergo apud Portesmutham ante kalendas Augusti applicuisset, et rex obviaret ei hostiliter,[5] principes utrinque fratrum non ferentes discidium, colloquium inierunt, cum pio ac circumspecto consilio, mutuum ac generale; et concordiæ fœdus inter eos tali pacto firmaverunt,[6] quod rex [7] Roberto annis singulis tria milia marcas argenti daret ab Anglia, et quis eorum diutius viveret, hæres esset alterius si absque filio moreretur. Hoc autem cum [8] per duodecim magnates juratum esset utrimque, dux Robertus perendinavit cum fratre usque ad festum Sancti Michaelis, et postea ad propria transfretavit.

R. de Monte, col. 425.

p. 215. The treaty between the brothers.

Henry V. emperor.

Eodem [9] anno, Henricus Romanum adeptus imperium, imperavit annis triginta quinque. Eodemque tempore rex Henricus dedit episcopatum Herefordensem Reinelmo cuidam, sine electione facta, et contra novi decreta concilii ipsum publice investivit.

Reinelm bishop of Hereford.

---

[1] *Matthæi*] Mithei, A.

[2] *Sic . . exigente*] For this W. has only, " et sic nuptiis magnifice " celebratis."

[3] Ovid. Amor. iii. 4. 17.

[4] *adhæsit*] se subdidit, W.

[5] *obviaret ei hostiliter*] tenderet contra eum cum exercitu copioso, W. These additions of Paris are not in R. de Monte.

[6] *firmaverunt*] statuerunt, W.

[7] Here the St. Alban's hand ends, at the bottom of the page.

[8] *cum*] om. W.

[9] This paragraph is the compiler's own.

Obsidetur castrum de Harundel. A.D. 1102.

R. de Monte, col. 426.

Anno Domini MCII. Rex Anglorum Henricus obsedit castellum Arundel, quod erat juris Roberti de Beleasmo contra regem illud retinentis. Sed cum grave esset ad expugnandum, castellum aliud ligneum[1] contra illud construxit, et interim castellum de Bruges obsedit et cepit, donec redditum erat ei castellum Arundel; et capto municipio, rex Robertum de Beleasmo ab Anglia exulavit.

Henry takes Bridgenorth and Arundel castles, and exiles Robert de Belesme.

De concilio apud Londonias habito et degradatione quorumdam abbatum.

Id.

Eodem anno Anselmus Cantuariensis archiepiscopus concilium tenuit Londoniis in[2] ecclesia Sancti Pauli, præsente rege et suffraganeis episcopis, circa festum Sancti Michaelis. In hoc concilio sacerdotes concubinarios excommunicavit, nisi eas de cætero amoverent. Hoc autem bonum quibusdam visum est, et quibusdam periculosum, ne dum mundicias viribus majores

(Not in R. de Monte.)

expeterent, in immunditias laberentur deteriores. Deinde regi, quæ Romæ decreta in concilio generali acceperit de investituris ecclesiarum, plano sermone descripsit, quod videlicet nullus ecclesiarum prælatus, episcopus, vel abbas, vel clericus, investituras alicujus ecclesiasticæ dignitatis de manu suscipiant laicorum. Unde idem archiepiscopus degradavit abbates quosdam, qui de manu laicorum, et data pecunia, abbatias obtinuerant; qui hi fuerunt: Ricardus[3] Elyensis, Aldwinus[3] Remesiensis, Burgensis, Tavistokensis,[4] Cernelensis, et Middeltunensis, quorum nomina non tenemus. Et quoniam ad jussionem regis quosdam episcopos, qui institutiones a rege susceperant, consecrare noluit, vel eis communicare, rex vehementer iratus præcepit Girardo Eboracensi archiepiscopo, ut eos consecraret; sed Willelmus Giffardus Wintoniensis electus, quem consecrare debuit, Gerardi sprevit consecrationem; quare regis judicio eliminatur a regno. Reinelmus vero Herefordensis antistes,

Council under Anselm in St. Paul's.

Abbats degraded for simony.

Diceto, col. 499.

[1] *ligneum* is the compiler's.

[2] *in . . episcopis*] Added by the compiler. Eadmer (Hist. Novor., iii. col. 437) has "in ecclesia beati Petri."

[3] These two names are from Diceto, a. 1103, col. 499. The others are given under the year 1102, without the names of the abbats, which may account for the "quorum nomina non tenemus." I suspect, however, that the introduction in the Hist. Anglor. "et quidam alii," after *Middeltunensis*, gives the true reading, especially as the names are given in Florence, ii. p. 51, and also in Eadmer's Historia Novorum, iii. col. 438 (Migne, clix). D. omits *Remesiensis*.

[4] *Tavistokensis*] Tamstokensis, A. O. W.

A.D. 1102. Roger bishop of Salisbury.

eo quod a rege institutionem acceperat, ei suum rediddit præsulatum. Hoc[1] anno Rogerus ad episcopatum Sarum electus est. Diceto, col. 499. Malm. Gest. Pontif. i. 57. pp. 109, 110.

Anselmus Cantuariensis archiepiscopus Romam profectus abbates degradatos secum duxit.

Anselm goes to Rome with the degraded abbats and the elect of Winchester.

Anno Domini M.CIII. Anselmus Cantuariensis archiepiscopus, post multas tribulationes et injurias, quas a[2] rege perpessus fuerat, Romam perrexit, sicut inter ipsum et regem convenerat, ducens secum degradatos abbates,[3] et Willelmum Wintoniensem electum. Quo[4] Romam veniente, a Papa Paschali susceptus est reverenter. Dehinc die pro regiis constituto negotiis, Willelmus de Wareuast clericus et procurator regis Anglorum causam ipsius in medio tulit, ac inter alia constanter allegavit, quod nec ipse pro regni amissione investituras ecclesiarum amittere vellet; et hoc verbis minacibus affirmavit. Ad hæc Papa; "Si quemadmodum dicis, rex tuus nec pro "regni amissione donationes ecclesiarum amittere pateretur, "scias præcise, coram Deo dico, quia nec pro mei capitis "redemptione eas illi impune permitterem obtinere." In his ergo regis negotio terminato, Anselmus archiepiscopus pro episcopis et abbatibus degradatis multa precum instantia dominum Papam rogare cœpit, ut cum illis misericorditer dispensaret, ut possent amissas recipere dignitates. Tunc sedes clementissima, quæ nulli deesse consuevit, dummodo albi aliquid vel rubei intercedat, præscriptos pontifices et abbates ad pristinas dignitates misericorditer revocavit, et cum gaudio ad proprias sedes remisit. Eodem anno Robertus dux Normannorum, cauta[5] fratris sui et regis versutia, tria milia marcas argenti, quas rex illi singulis annis reddiderat, condonavit. Diceto, col. 499. (Not in Diceto.) Eadmer, Vit. S. Anselmi, ii. 6. 59, col. 109. (Not in Eadmer.) R. de Monte, col. 426.

The king's cause pleaded by W. de Warelwast.

Robert gives up the payment due to him.

Pestilence.

In Anglia pestifera mortalitas animalium, maxima quoque[6] hominum. Cf. A.-S. Chron. a. 1103.

Quod multi nobiles Jerusolimam profecti imperatoris dolo perierunt.

Arrival of a fresh body of

Circa dies istos, multi nobiles de finibus occidentis cruce signati ad iter se accingentes, duces habuerunt nobiles viros et potentes, Willelmum Aquitanniæ ducem, Hugonem magnum Will. of Tyre, x. 12, col. 465.

[1] This in the text in C. D.

[2] *a rege*] Introduced by the compiler.

[3] Diceto adds "Ric. Elyens. et Aldw. Rames.," implying that they only went to Rome.

[4] This sentence is added by the compiler.

[5] *cauta*] cā, A.

[6] *fuit et* is interlined in C. The passage is not in D.

Will. of Tyre, x. 12, col. 465.

comitem Viromadensem, qui nuper ab eadem peregrinatione redierat, Stephanus[1] Carnotensis et Blesensis comes, cum Stephano comite Burgundensi.[2] Hi omnes uno eodemque desiderio accensi, cum turba non modica Constantinopolim pervenerunt. Ubi ab imperatore Alexio reverenter, sed dolose,[3] suscepti, invenerunt ibi comitem Tholosanum, qui semel peregrinatione incepta [perseverare][4] et nunquam ad propria redire proposuit. Qui omnes, sumpta ab imperatore licentia, comitem Tholosanum quasi pro ductore habentes, transito Hellesponto, Nicheæm Bithiniæ urbem attigerunt. Tunc imperator Alexius et proditor nequissimus, nostrorum invidens successibus, principibus Turcorum infidelium per quos peregrini transituri erant,[5] crebras transmisit epistolas, exhortans attentius ne tantum Christianorum populum libere transire in suam perniciem paterentur. Nostri autem nimis inconsulte agentes, et nihil sinistrum suspicantes, divisis agiminibus incedebant, vinculum caritatis non habentes; unde dati sunt in manus insidiantium Turcorum, ita quod ex eis una die ceciderunt in ore gladii plus quam quingenta milia peremptorum. Quibus autem concessum est hostium manus effugere, amissis omnibus, apud Tharsum Ciliciæ convenerunt, et defuncto ibi Hugone magno et in ecclesia doctoris gentium sepulto, Antiochiam profecti sunt, indeque Jerosolimam festinantes Tortosam pervenerunt, urbemque obsidione vallantes, infra dies paucos obtinuerunt eam, civibus interemptis aut mancipatis perpetuæ servituti.

A.D. 1103. crusaders at Constantinople.

Id. x. 13, col. 465.

Proditio.

Their destruction.

Death of Hugh of Vermandois.

Quod rex Jerusalem tres civitates subegit.

Id. x. 14, col. 466.

Sub his quoque diebus in portu Jopensi magna Januensium classe appulsa, et[6] in Paschali solemnitate Jerosolimam ascenderunt. Horum rex Jerusalem Baldewinus fultus auxilio, Assur oppidum maritimum obsedit, et illud potenter subjugavit, et in eo custodibus relictis, Cæsaream usque pervenit. Quam rex cum magno labore suorum effractam ingressus interfectis civibus, spolia ibidem impretiabilia obtinuit, quæ[7] suis auxiliariis largiter erogavit. Erat autem in una parte hujus civitatis templum deorum, ad quod populus causa obtinendæ salutis confugerat; sed illo confracto, tanta ibi strages facta est, ut

The Genoese fleet at Jaffa.

Capture of Arsur and Cæsarea.

Id. x. 15, col. 468.

Id. x. 16, col. 469.

[1] Sic, the compiler altering the construction of the first part of the sentence, and leaving that of the latter.

[2] *i.e.* Stephen, count of Macon.

[3] *sed dolose*] Introduced by the compiler.

[4] *perseverare* is from W. It is in Will. of Tyre.

[5] *erant*] erat, A.

[6] *et*] om. W.

[7] *quæ . . . erogavit*] Introduced by the compiler.

A.D. 1103. p. 216. horror esset occisorum multitudinem intueri. In illo autem oratorio vas viridissimi coloris repertum est, ad[1] modum per- Will. of Tyre, x. 16, col. 469.

Emerald vase found at Cæsarea. apsidis formatum, quod Januenses smaragdinum reputantes, pro magna pecuniæ summa receperunt, et pro ornatu pretioso suæ illud ecclesiæ obtulerunt. Adducti sunt autem coram rege procurator civitatis, qui lingua eorum Emyr dicitur, et juridicus qui Cadius[2] appellatur, qui spe magnæ redemptionis sunt compedibus mancipati. Rex vero constituit ibi archi-

Baldwin, archbishop. episcopum Baldewinum quendam, qui cum duce Godefrido illuc advenerat, et relicto ad custodiam civitatis præsidio mi-

An Egyptian army sentagainst Baldwin. litari, ad Ramulam festinavit. Misit eo tempore Caliphus Id. x. 17, col. 470. Ægypti principem militiæ suæ contra regem Baldewinum, cum undecim[3] milibus equitum et viginti milibus peditum, præcipiens ut populum inopem et mendicum a suis, ut dicebant, finibus propulsarent. Quos cum rex advenire cognovisset, obviavit illis intrepidus cum equitibus ducentis et sexaginta et peditibus nongentis; et invocato de supernis auxilio, viriliter

Its defeat. irruerunt in hostes, quibus in fugam compulsis, insecuti sunt eos fideles usque Ascalonam, stragem operantes non modicam per octo miliaria; et nocte illa victores in campestribus quieverunt. Ceciderunt quoque ex hostibus quinque milia virorum, et ex nostris equites septuaginta, pedites autem plures, quorum tamen certus numerus non habetur. Principibus interim occi- Id. x. 19, col. 472. dentis, de quibus supra retulimus, Jerosolimam festinantibus, rex Jerusalem obviam eis adveniens in sanctam civitatem cum gaudio introduxit.

Quod rex Henricus terra Roberti fratris sui depopulatur.

War in Normandy. Anno Domini M.CIV. Surrexit inter regem Henricum et Robertum Normanniæ ducem fratres, causis intercedentibus, discordia; unde rex missa in Normanniam expeditione militari, a quibusdam proditoribus ducis recepti, prædis et combustionibus non modicam cladem rebus ducis subito intulerunt. Sed Willelmus comes Moretonii causa perfidiæ nuper a rege proscriptus ab Anglia, animo perfecto, ut vir strenuus, regalibus turmis audaciter bellum indixit. Sed[4] dux Robertus fratris R. de Monte, col. 426. (Not in R. de Monte.)

Hoc in pagina sequenti. sui divitias metuens, castella sua et terræ infirmiora in quantum potuit communivit. Eodem anno apparuerunt in meridie circa solem quatuor circuli albi coloris; et quatuor picti mirabiliter et in se multiplicati. Cometa etiam apparuit mense Februarii. A.-S. Chron. a. 1104. Id. 1106.

Solar phenomenon. Comet.

[1] *ad*] in, W.
[2] *Cadius*] Cadmis, A. O. W.
[3] *undecim*] xii., C.
[4] This sentence is introduced by the compiler.

Quod Anselmo archiepiscopo interdictum est ne rediret in Angliam. A.D. 1104.

Eadmer, Vit. S. Anselmi, ii. 6. 61, col. 110.

Threatening message from Henry I. to Anselm.

Hoc quoque tempore, Anselmus Cantuariensis archiepiscopus a Roma rediens, cum Lugduno appropinquasset, Willelmus de Wareuast regis Anglorum procurator, de quo superius mentionem fecimus, interdixit ex parte domini sui, ne rediret in Angliam, nisi omnes patris ac fratris ipsius consuetudines se ei fideliter promitteret servaturum. Quod ille audiens admiratus est, sciens se alia conditione ab Anglia recessisse. Perveniens autem Lugdunum, resedit cum Hugone archiepiscopo civitatis, omnibus quæ Dei sunt diligenter intendens. Rex autem Henricus, ut comperit tam Papam quam archiepiscopum in sua perstare sententia, mox archiepiscopatum in dominium suum redegit, et Anselmum bonis omnibus spoliavit.

Id. ii. 6. 63, col. 111.

De Turco quodam qui regem Jerosolimorum satis curialiter liberavit.

Will. of Tyre, x. 20, col. 473.

Expedition and danger of Baldwin.

Circa dies istos Arabitæ[1] cum Ægyptiis fines Christianorum apud Liddam, Saurenam, et Ramulam ingressi, ad numerum viginti milium, prædis ibi instabant et rapinis. Quod ut regi Jerusalem Baldewino nuntiatum fuisset, præter morem nimis inconsulte agens, non convocatis ex urbibus finitimis militaribus copiis, sed de sua virtute præsumens, vix ducentos secum habens equites, contra hostes prorupit. Sed nostrorum paucitas a tanta infidelium multitudine oppressa, cæsis pluribus, in fugam est[2] compulsa. Qui autem evadere potuerunt, ad Ramulam oppidum confugerunt. Ceciderunt ibidem uterque[3] comes Stephanus, qui nuper advenerant, et alii nobiles multi, quorum nomina scripta habentur in libro vitæ. Rex vero licet de oppidi securitate non multum consideret,[4] tamen ut mortis dispendium declinaret, illud ingreditur, spem non habens aliam evadendi. Cumque de vita desperans, in crastino metueret ab hostibus obsideri, ecce intempestæ noctis silentio affuit supradictus ille princeps nobilis de Arabia, cujus uxori, ut præmisimus, rex tantam exhibuerat humanitatem dum in partu laboraret; et voce suppressa iis qui in muro erant siccine loquebatur: "Verba habeo," inquit, "ad regem secre-

Id. x. 21, col. 474.

His deliverance by the Arab, whose wife he had protected.

[1] *Arabitæ*] Ascalonitæ, Will. of Tyre.

[2] *est*] esse, A.

[3] *i.e.* Stephen of Blois, and Stephen of Burgundy.

[4] *consideret*] confideret, W. and the Hist. Anglor. O. has *consideret*. præsumeret, Will. of Tyre.

A.D. 1104. Escape of Baldwin.

" tiora, quæ perfero; facite ut introducar ad ipsum." Qui coram rege adductus, instruit eum, ut de oppido egrediatur, promittens secure, quod ipsum sub tuto constituet, si sine tumultu exeat et cum paucis. Consilium enim inierant Arabes, ut testatur, quod summo diluculo castrum debeant obsidere.[1] Tandemque egressus rex cum paucis, amicum sequens, ad montana conscendit. At vir nobilis ille ab eo digrediens, opportunum regi tempore congruo promisit obsequium. Rex vero a duobus sociis comitatus, per medias hostium insidias Assur usque pervenit; ubi a suis gaudenter exceptus est, et sumpto cibario confortatus. Hostes autem victoria potiti in crastino Ramulam obsederunt; quam violenter[2] subjugantes, fideles qui in præsidio erant, partim neci,[3] partim tradiderunt perpetuæ servituti. Will. of Tyre, x. 21, col. 474. Id. x. 22, col. 475. Id. x. 21, col. 475.

Hugh of S. Omer brings aid, and the Arabs are defeated.

Venit interea Hugo de Sancto Audemaro, cui rex dederat urbem Tyberiadensem, apud Assur ad regem cum equitibus octoginta. Quorum rex fretus auxilio, assumptis secum Jopitis cum equitibus nonaginta, in spem bonam erectus, decrevit hostibus occurrere, et injurias eis refundere cum usuris. Erant autem prope quasi ad tria miliaria; et ecce rex cum suis, infusa de supernis virtute et divina gratia præeunte, in hostes potenter irruens, eorum agmina dissolvit, et interfectis ex eis non paucis, cæteros compulit fugam inire. Deinde in castra hostium reversi fideles, spolia cum asinis, camelis, papilionibus, et tentoriis, alimentorumque copiis colligentes, quasi[4] per menses septem imbelles postea quieverunt. Id. x. 22, col. 476.

Apamea and Loadicea taken by Tancred.

Eodem tempore dominus Tancredus, Appamiam Cælessyriæ metropolim obsedit et cepit. Inde Laodiciam transiens, illam recepit in suam. His autem urbibus ampla nimis cum oppidis[5] suburbanis multis territoria adjacebant. Id. x. 23, col. 477.

Eodem etiam tempore Boamundus, Antiochenorum princeps, post annos quatuor suæ captionis, pretio interveniente redemptus, Antiochiam est reversus. Id. x. 25, col. 478.

Quod Achon redditur regi Baldewino.

Acre taken.

Eodem anno rex Jerusalem Baldewinus, Ptolomaidam civitatem maritimam, provinciæ Fenicis, obsidione vallavit. Id. x. 26, col. 479.

p. 217.

Hæc autem urbs portum habens infra mœnia et extra, tranquillam præbere potest navibus statıonem. Hanc gemini fratres fundasse Ptolomæus et Achon perhibentur, quam inter se dividentes, et muris eam solidis per gyrum vallantes, a

[1] *obsidere*] obsideri, A.
[2] *violenter*] violanter, A.
[3] *neci, partim*] om. W.
[4] *quasi*] quas, A.; om. W.
[5] W. and the Hist. Anglor. ins. *et.*

Will. of Tyre, x. 26, col. 479. Id. x. 28, col. 480.

Ptolomæo Ptolomaidam, et ab Achone Achon sive Acharon vocabulum indiderunt. Obsessa igitur civitate per terram a rege suisque principibus, et a classe Januensi navibusque rostratis, quas galeias appellant, per mare, introitum civibus et exitum auferebant. Machinis tandem circumpositis, crebris assultibus, tam a rege per terram, quam a classe per oram maritimam, multos ex civibus variis eventibus peremerunt. Cumque per dies viginti continuos, nostri oppugnando, illique injurias a se propulsando desudassent, hac conditione regi civitatem tradiderunt, ut qui egredi vellent, cum uxoribus et liberis et rebus omnibus, liberum haberent exitum; et qui in domibus manere eligerent, data regi singulis annis bonis conditionibus pecunia, sub illius protectione manerent securi. Hic primum per mare accedentibus[1] ad Terram Sanctam patuit secura tranquillitas, litore ab hostibus aliquantulum expedito. A.D. 1104.

Id. x. 29, col. 481. Id. x. 30, col. 482.

Attack of Bohemond and others on Charran.

Eodem anno Boamundus, et Baldewinus comes, cum Tancredo et Jocelino eorumque legionibus universis, Eufraten transeuntes, Carram civitatem, de qua in gestis Abrahæ legitur, obsederunt. Cives autem de subventione diffidentes nostris civitatem obtulerunt; sed stimulante invidia, effusa est contentio inter Boamundum et Baldewinum, quis eorum urbem obtineret in suam. Et differentes usque mane urbem oblatam occupare, donec de illa quæstione frivola plenius discuteretur, antequam dies illucesceret tanta hostium affuit multitudo, ut nostri de vita etiam desperarent. Patriarchæ autem qui affuerunt, verbis exhortatoriis nostris animos addere nituntur; sed gratia destituti divina, nec verbis nec admonitionibus adjuvantur. Nam statim in primo conflictu nostri ignominiose terga ostendentes, castraque cum sarcinis deserentes, fuga salutem quærebant, quam non poterant invenire. Capti sunt ibi comes Edessanus Baldewinus, et consanguineus ejus Jocelinus, fugientibus Boamundo et Tancredo cum duobus patriarchis, donec ad urbem Edessam incolumes pervenerunt. Tunc tradita est civitas Edessana et provincia tota sub custodia domini Tancredi, donec Baldewinus a carcere solveretur.

Their defeat.

Capture of Baldwin, count of Edessa, and Jocelyn de Courtenay.

De facto quodam memorabili Matildi reginæ.

Hen. Hunt. vii. f. 217.

Anno Domini MCV. Rex Anglorum Henricus transfretavit in Normanniam, contra fratrem suum ducem Normannicum certaturus. Conquæsivit igitur Cadomum et Baiocum consulis[2] auxilio Andegavensis, cum aliis castellis multis; et omnes fere sese regi Normanniæ principes subdiderunt.

Henry I. invades Normandy.

Its submission.

[1] *accedentibus*] accidentibus, A. | [2] Fulk IV.

A.D. 1105. *Factum memorabile.* Charity of queen Matilda.

Eodem tempore David frater reginæ Anglorum Matildis, venit in Angliam, ut sororem suam visitaret. Qui cum nocte quadam in thalamum ejus ab ipsa vocatus venisset, domum invenit leprosis plenam; et regina in medio stans, deposito pallio, lintheo se præcinxit, et aqua imposita, cœpit lavare pedes eorum, et extergere lintheo, et utrisque manibus constrictos cœpit devotissime osculari. Cui frater; "Quid est "quod agis, o domina mea? Certe si rex sciret ista, nun- "quam dignaretur os tuum, leprosorum pedum tabe pollutum, "suis labiis osculari." Et illa surridens ait: "Pedes," inquit, "Regis æterni quis nescit labiis regis morituri esse præ- "ferendos?[1] Ecce, ego iccirco vocavi te, frater carissime, ut "exemplo mei talia discas operari; fac rogo quod me facere "intueris." Cui cum frater respondisset, se nullo modo talia facturum, illa cœptis insistente, David surridens remeavit. Aelred, De genealog. regum Anglorum, col. 368, (Twysden).

Eodem anno rex Henricus dispositis in Normannia rebus necessariis ad Angliam transfretavit, ut[2] multiplicatis viribus fortior remearet. Hen. Hunt. vii. f. 217.

Quomodo rex Henricus Robertum Curtheuse fratrem suum in prælio campestri apud Archenbrai in Normannia ceperit, incarceraverit, et oculorum luce privaverit.

Failure of the attempt of Robert to be reconciled with Henry.

Anno Domini MCVI. Dux Normannorum Robertus venit ad fratrem suum apud Norhamtonam, amicabiliter petens ab eo, ut ablata sibi fraterna redderet gratia; sed Deus eorum concordiæ non consensit. Id.

Nota fraudulentam regis Henrici promissionem, unde magni mali seminarium postea ortum est.

Rex[3] itaque Henricus sentiens conscientiam suam in optentu regni cauteriatam, erat quippe eleganter literatus, utpote a primæva ætate præcepto patris addictus literis, et jam in jure quod audierat secreto expeditus, cœpit in semetipso impetus insurgentium formidare, et Dei judicium in ipsum fulminare, eo quod fratri suo primogenito, cui jus regni manifeste competebat, temere usurpando injuste nimis abstulerat. Sed plus timens homines quam Deum, regni nobiles primo sibi subdolis pollicitis inclinando conciliavit, cogitans postea

---

[1] *præferendos*] præferendas, A. O. W.

[2] Written over an erasure.

[3] This passage, with considerable variations, will be found in the Hist. Anglor., i. pp. 202, 203. See also under a. 1099, pp. 163, 164. It is in the text in C. D.

per fundationem abbatiæ, quam construere proposuerat, de tanta injuria Deo satisfacere. Magnatibus igitur regni ob hoc Londoniis edicto regio convocatis, rex talibus alloquiis super mel et favum oleumque[1] mellitis et mollitis blandiens, dixit; "Amici et fideles mei in- "digenæ ac naturales, nostis, veraci fama referente, "qualiter frater meus R[obertus] electus et per Deum "vocatus est ad regnum Jerosolimitanum feliciter "gubernandum, et quam frontose illud infeliciter re- "futaverit, merito propterea a Deo reprobandus. Nos- "tis etiam in multis aliis superbiam et ferocitatem "illius; quia vir bellicosus pacis[2] impatiens est, vosque "sitienter, quasi contemptibiles et quos desides vocat "et glutones, conculcare desiderat. Ego vero rex "humilis et pacificus, vos in pace in antiquis vestris "libertatibus, prout crebrius jurando promisi, gestio "confovere, et vestris inclinando consiliis, consultius "ac mitius more mansueti principis, sapienter guber- "nare, et super his, si provideritis, scripta subarrata "roborare, et iteratis juramentis prædicta certissime "confirmare; omnia videlicet, quæ sanctus rex Ædwar- "dus, Deo inspirante, provide sancivit, inviolabiliter "jubeo observari. Ut mecum fideliter stantes, fratris "mei, immo et mei et totius regni Angliæ hostis "cruentissimi injurias potenter, animose, ac voluntarie "propulsetis. Si enim fortitudine Anglorum roborer, "inanes Normannorum minas nequaquam censeo for- "midandas." Talibus igitur promissis, quæ tamen in fine impudenter violavit, omnium corda sibi inclinavit, ut pro ipso contra quemlibet usque ad capitis exposi- tionem dimicarent.

A.D. 1106. Crafty speech of Henry I. to the English nobles.

Rob. de Monte, col. 427. Dux autem in Normanniam iratus perrexit, et rex ipsum secutus est[3] usque in Herchebrai castellum, trahens secum omnes fere proceres Normanniæ et Andegaviæ, robur Angliæ

Battle of Tinchebrai.

[1] *oleumque*] oleum quoque, A.
[2] *pacis*] pacisque, Hist. Anglor.
[3] *est . . . castellum*] Tenherche- brai castellum obsedit, W.

A.D. 1106. Battle of Tinchebrai.

et Britanniæ, ut fratrem debellaret, ubi[1] fautores ducis in castellum munitissimum sese receperunt. Duce vero declinante, milites ipsius obsidionem regis imperterriti expectarunt, se viriliter defendentes. Venit itaque dux Robertus Normannicus, et cum eo Robertus de Beleasmo, et consul Moretonii, et alii fautores ejus, ut[2] obsidionem solverent inchoatam, et buccinis perstrepentibus, cum paucis multos audaciter invasit. Erat enim expertus in Jerosolimitanis congressionibus, unde regales aggressus acies, fortiter eas repulit et horrende. Willelmus nihilominus comes Moretonii, aciem Anglorum de loco in locum perturbans, promovit, et[3] fere in fugam compulit; sed rex Henricus cum suis aciebus equestribus,[1] et aliis infinitis, qui pedites erant, ut constantius pugnarent, fugam prohibuit[4] omnium, et eos ad pugnam solidavit.[5] Tandem acies equestris Britonum in aciem ducis ex adverso irruens, eam potenter diffidit, et quasi mole magnitudinis oppressa, gens ducis dissoluta est et victa. In[6] hoc opere potissime, potentissimus laudandus fuit Willelmus de Albeneio Brito, qui gladio discurrens inter acies extracto,[7] belli negotium consummavit. Capti sunt itaque dux Normannorum fortissimus, et consul Moretonii Willelmus; Robertus vero de Beleasmo fuga sibi consuluit, cum complices suos retentos conspexit, octavo[8] kalendas Maii. In hoc quoque facto reddidit Deus vicem Roberto, quem cum in actibus Jerosolimitanis gloriosum reddidisset, oblatum sibi respuit regnum, magis eligens quieti et desidiæ in Normannia deservire, quam Domino regum omnium in sancta civitate famulari. In hujus rei signum eodem anno cometa apparuerat, a sole distans quasi cubito uno, ab hora tertia usque ad horam nonam, radium ex se longum emittens. Visæ sunt etiam in Cœna Domini lunæ binæ et plenæ, una in oriente et altera in occidente. Sicque impletum est quod rex Willelmus Henrico filio suo moriens dixit. Nam cum Roberto Normanniam et Willelmo Angliam

Rob. de Monte, col. 427.

Prowess of William of Albini.

(Not in R. de Monte.)

Capture of Robert of Normandy and William of Mortain.

R. de Monte, col. 427.

Comet.

Id. col. 428.

Two moons.

Id. col. 427.

Fulfilment of William's prophecy of Henry.

[1] These additions are also in the Hist. Anglor., i. p. 204. They are not in Rob. de Monte or Huntingdon, whom R. de Monte is here copying.

[2] *ut . . inchoatam*] Introduced by the compiler.

[3] *et fere . . solidavit*] Introduced by the compiler.

[4] *prohibuit omnium*] cohibuit cæterorum, W.

[5] *solidavit*] Par. has *vel animavit* over this word.

[6] *In . . consummavit*] Peculiar to the compiler. William of Albini was lord of Tynemouth, a cell of St. Alban's.

[7] *extracto*] Written over an erasure; excerto, W.; cruentato, Hist. Anglor.

[8] This date is introduced by Paris in error. The battle was fought on Sept. 28.

R. de Monte, col. 428.

legaret, cum lacrimis ad patrem ait; "Et mihi, pater, quid tribuis?" Cui pater: "Quinque milia libras argenti de the- "sauris meis tibi dabo."[1] Ad hæc Henricus; "Quid faciam "de thesauro, si locum habitationis non habuero?" Cui rex; "æquanimis esto, fili, et confortare in Domino; pacifice sus- "tine, ut fratres tui majores te præcedant; tu autem tempore "tuo honorem totum, quem adquisivi, habebis, et fratribus "tuis divitiis et potestate præcelles.[2] Hic[3] constitutus est ordo canonicorum Saresbiriæ.

A.D. 1106.

p. 218, Order of canons at Salisbury.

(Not in R. de M.)

Quod rex Henricus et Anselmus archiepiscopus concordati sunt.

R. de Monte, col. 428. Diceto, coll. 499.

Anno Domini MCVII. Cum rex Henricus, deletis vel subjectis hostibus, pro voluntate Normanniam disposuisset, venit apud Beccum ad Anselmum Cantuariensem archiepiscopum; ubi[4] intervenientibus utrorumque amicis, in pacem et concordiam convenerunt. Et archiepiscopus rogatu regis in Angliam rediens, pristinam[5] ab eo obtinuit dignitatem.

Reconciliation of Henry with Anselm.

R. de Monte, col. 428.

Rex autem archiepiscopum secutus in Angliam, Robertum fratrem suum et Willelmum Moretonii consulem perpetuo carceri mancipavit.

Robert of Normandy imprisoned.

Qualiter dux Robertus orbatus est luce oculorum.

Eo[6] tempore dux Robertus, immemor illius boni consilii,[7] *Humiliamini sub potenti manu*, in ampulosa verba et minas prorupit, falsis pollicitis et præcipue comitis Cestrensis animatus. Deceptis igitur custodibus, conatus est evadere; sed fugiens ab eisdem captus est, incidens[8] suo manno in bitumine profundo. Fuerat enim reverenter in libera custodia. Quod cum regi nunciaretur, jussit eum arctiori carceri et custodiæ mancipatum, fulgenti obstaculo oculorum luce privari. Mutatoria autem quasi sua ei non subtraxit. Dux

He attempts to escape, but is captured and blinded.

---

[1] *dabo*] do, O. W.

[2] *præcelles*] So Par. in the margin. The text has *prestabis*, as W.

[3] *Hic*] Altered to *Hoc anno* in C. *Saresbiriæ* is probably an error for *Southwerke*. See MS. apud Leland, Collectanea, iv. p. 73 (1770).

[4] *ubi . . amicis*] Introduced by the compiler.

[5] *pristinam . . . dignitatem*] added by the compiler.

[6] This is given at much greater length in the Historia Anglorum under the year 1109, i. p. 212. It is in the text in C. D.

[7] A. repeats *consilii*.

[8] *incidens*] insidens, A.

A.D. 1107. vero ex illa hora usque ad mortem mente et corpore inconsolabili dolore contabuit. Rex vero ex omni suspicione liberatus, dedignabatur quæ promiserat magnatibus suis adimplere, minas minis accumulando, qui omnes conquesti suntcoram Deo ultionum Domino.

Glory of Henry I.

Dedit autem Deus Rex omnipotens regi Henrico tria munera, sapientiam scilicet, victoriam, et divitias, quibus ad omnia prosperans, omnes suos antecessores præcessit, sed in his omnibus factus est Deo ingratissimus. Eodem anno factus est conventus episcoporum et abbatum pariter et magnatum Londoniis in palatio regis, præsidente archiepiscopo Anselmo, cui[1] annuit rex Henricus et statuit, ut ab eo tempore in reliquum nunquam per donationem baculi pastoralis vel anuli quisquam de episcopatu vel abbatia per regem vel quamlibet laicam manum investiretur in Anglia; concedente archiepiscopo, ut nullus ad prælationem electus pro homagio quod regi faceret, consecratione suscepti honoris privaretur. Eodem anno consecrati sunt episcopi, Willelmus Wintoniensis, Rogerus Saresberiensis, Reinelmus Herefordensis, Willelmus Exoniensis, et Urbanus Clammorganensis, ab Anselmo Cantuariensi archiepiscopo apud Doroberniam, die Dominica, tertio idus Augusti. Obiit etiam eodem tempore Mauricius episcopus Londoniensis, ecclesiæ Sancti Pauli fundator, et rex Scotorum Eadgarus, cui successit frater ejus Alexander I.[2] Normannus prior fundavit ecclesiam Christi Londoniensis, sub[3] ordineque Sancti Augustini canonicos collocavit.

Rob. de Monte, col. 429.

Settlement of the question of investitures.

Diceto, col. 500.

De consecratione quorundam episcoporum, 11 August.

Deaths of bp. Maurice and king Eadgar.

Hen. Hunt. f. 217 *b*.

Christ Church, London, founded.

MS. ap. Leland, iii. 74. (*i.e.* iv. 73).

Quod Girardo Eboracensi archiepiscopo Thomas successit.

Death of archbishop Girard.

Anno Domini MCVIII. Defuncto Girardo Eboracensi archiepiscopo, Thomas regis[4] capellanus ad illius ecclesiæ eligitur præsulatum. Sed continuo, facta electione, Anselmus Cantuariensis archiepiscopus interdixit ei, ne curam pastoralem in aliquo exerceret, donec sibi et ecclesiæ Cantuariensi subjectionem faceret et obedientiam canonicam, quam sibi fecerant prædecessores ejus, Thomas et Girardus, ex consuetudine debita et antiqua. "Quod si hoc," inquit, "facere nolueris, "omnibus Britanniæ episcopis sub anathemate interdicimus,

Hen. Hunt. f. 217 *b*.

Election of Thomas.

Diceto, col. 500.

Subjection from him required by Anselm.

[1] *cui*] ubi, W. Diceto has *ibi*.

[2] There are drawings of five pastoral staves and a crown in the margin.

[3] *sub . . collocavit*] This clause is not in the authority given in the margin.

[4] *regis capellanus*] Introduced by the compiler.

Diceto, col. 501. " ne ullus eorum tibi manus ad promotionem imponat, nec, A.D. 1108.
" si ab exteris promotus fueris, pro episcopo te suscipiant,
" vel pro episcopo tibi communicando te habeant." Eodem
Id. col. 500. anno Ricardus[1] de Beaumeis, Londoniensis electus, consecratur ab Anselmo Cantuariensi archiepiscopo apud Pageham, præsentibus suffraganeis multis. Eodem tempore regi Francorum Philippo defuncto, Lodewicus successit.

R. de Beaumeis, bp. of London.

Louis VI. succeeds Philip I.

De morte beati Anselmi Cantuariensis archiepiscopi.

Hen. Hunt. f. 217 *b*. Anno Domini MCIX. Anselmus[2] Cantuariensis archiepiscopus et Christi philosophus, in Quadragesima, septimo[3] kalendas Maii, scilicet die Sancti Marci, diem clausit supremum;

Death of Anselm, April 25.

Diceto, col. 501. cujus vitam laudabilem, cujus actus eximios, cujus transitum ab hac luce cælestem ad patriam, crebra ejus miraculorum insignia persequuntur[4] et ad opera misericordiæ ejus successores invitant.

Anno quoque eodem celebris habebatur epistola, quæ dicebatur cælitus fuisse missa in manus cujusdam prælati, dum missam celebraret, ad temperandas Romanorum enormitates, quæ diatim succreverunt. "Exci- " tabitur Roma contra Romanum, et Romanus substi- " stutus Romam Romano imminuet. Alleviabuntur " vires pastorum, et solatium eorum erit in otio. Tur- " babuntur seduli et orabunt, et in lacrimis multorum " erit requies, humilis alludet furibundo, et furor extin- " guens palpabitur. Novus grex serpet ad cumulum, " et qui intitulantur, tenui cibo cibabuntur. Frustrata " est spes sperantium, et requiescet solatium, in quo " parat fiduciam. Qui in tenebris ambulant, ad lucem " redibunt; quæ erant divisa et dispersa, consolida- " buntur. Non modica nubes incipiet pluere, quia " natus immutator sæculi, leoni substituitur agnus, et " agni in leones deprædabuntur. Surget furor contra

Mysterious letter respecting the condition and future of Rome.

[1] A pastoral staff is drawn in the margin.

[2] An inverted crozier and pastoral staff are drawn in the margin.

[3] This date is an erroneous introduction of Paris. S. Anselm died April 21. The error seems to arise from the mention in R. de Monte that Easter this year fell on April 25.

[4] *persequuntur*] prosecuntur, O. W. as Diceto; protestantur, Hist. Anglor.

A.D. 1109. " simplicem, et simplicitas attenuata spirabit. Decor " convertetur in dedecus, et gaudium multorum erit " luctus."

Marriage of Matilda to the emperor Henry V.

Eodem anno missi sunt nuntii solemnes ab imperatore Romanorum Henrico in Angliam, filiam regis Matildidem in domini sui conjugium postulantes. Tenuit itaque rex apud Westmonasterium in Pentecosten curiam suam, qua nunquam tenuerat splendidiorem; et sacramenta de conjugio filiæ suæ ab imperatoris legatis petiit et accepit. Data est igitur filia regis imperatori, sicut decuit, ut breviter dicatur; et rex cepit ab unaquaque hyda terræ totius Angliæ tres solidos, sicut mos erat regibus Anglorum.[1] Eodem anno convenerunt, rege jubente, Londoniis in ecclesia beati Pauli, Ricardus Londoniensis, Willelmus Wintoniensis, Radulfus Rofensis, Herebertus Norvicensis, Radulfus Cicestrensis, Ranulfus Dunelmensis, et Herveus Bagornensis episcopi, quinto kalendas Julii, die Dominica, ad consecrationem Thomæ Eboracensis electi; ubi ecclesiæ Cantuariensi et episcopis ejus catholice ordinatis facta canonica obedientia, consecratus est a Ricardo Londoniensi. Eodem anno rex Henricus Helyensem abbatiam ad episcopalem transtulit sedem, et Herveum ibi fecit episcopum ordinari. Nam defuncto Ricardo, qui ultimus fuit abbas in insula, et comitatu de Cantebregge episcopo Lincolniensi subtracto, huic novo pontifici lege diocesana subicitur comitatus. Eodem[2] tempore in parochia Legiensi porca porcellum enixa est, sed faciem hominis habentem; et pullus gallinæ quadrupes natus est.

Hen. Hunt. f. 217 *b*.

Thomas consecrated archbishop of York.

Diceto, col. 501.

Ely made an episcopal see.

R. de Monte, a. 1114, col. 433.

Impertinens sed verum.

Id. a. 1109, col. 430.

Quod Boamundus terram Alexii imperatoris depopulatur.

Invasion of Epirus by Bohemond.

Circa hos denique dies, Boamundus Antiochenorum princeps, memor injuriarum quas Alexius imperator, vir maliciosus et nequam, peregrinis Jerosolimam transire volentibus sine intermissione irrogabat, communem volens ulcisci querimoniam, equitum quinque milia et peditum quadraginta milia virorum fortium congregavit, et terram dicti imperatoris hostiliter ingressus, universas pæne maritimas urbes in direptionem dedit;

Will. of Tyre, xi. 6, coll. 491, 490.

---

[1] *sicut . . Anglorum*] Very nearly erased in A. It is omitted in C., but given in D. It is introduced by the compiler; not being in Huntingdon or R. de Monte, who here copies Huntingdon.

[2] This sentence is nearly erased in A. It is not in the Hist. Anglor. It is given in D., but omitted in C., though the marginal reference to it is retained.

Will. of Tyre, xi. 6, col. 491.

deindeque[1] Epyrum depopulatus est, tam primam quam secundam. Et tandem Durachium[2] obsidens, Epiri primæ metropolim, regionem undique incendiis consumpsit et rapinis. Quod audiens imperator, cum ingenti militia in succursum venit; sed intervenientibus amicis, imperator fœdus iniit cum eo, interpositis juramentis, quod ultra Christi fidelibus in orientem transire volentibus sine fraude consilium ad iter peragendum et auxilium ministraret. Et sic fœdere confirmato, idem Boamundus in Apuliam descendit, familiaribus negotiis evocatus. Sequente vero æstate dum Antiochiam redire disponeret cum copiis militaribus undique collectis, valida ægritudine correptus, in fata concessit, relicto filio nomine Boamundo, quem ex Constantia genuerat, filia regis Philippi Francorum. Obiit autem eodem tempore idem rex Francorum Philippus, vir illustris, et successit ei filius ejus Lodewicus, viginti octo[3] annis. Per idem tempus Baldewinus comes Edessanus et Jocelinus consanguineus ejus, datis pro redemptione[4] obsidibus, a Turcorum vinculis liberantur; et post dies paucos idem obsides ad propria sunt reversi, custodibus interfectis. Eodem anno Bertrannus comes Tholosanus, comitis Reimundi filius, apud urbem Tripolitanam cum classe Januensium applicans, Biblium urbem maritimam Fenicis regionis obsedit et cepit et Christianæ restituit unitati. Deinde post dies paucos, rex Jerusalem Baldewinus auxilio ejusdem comitis et classis prædictæ Tripolim subjugavit, et eam comiti Bartranno donavit.

A.D. 1109. Siege of Durazzo. Treaty with Alexius. Death of Bohemond, and of Philip I. Louis VI. Release of Baldwin, count of Edessa, and Jocelyn. Byblus taken. p. 219. Tripoli subdued.

R. de Monte, col. 430. Will. of Tyre, xi. 8, col. 493. Id. xi. 9. Id. xi. 10, col. 495.

Quod rex Henricus quosdam inimicos suos proscripsit.

Hen. Hunt. f. 217 *b*.

Anno Domini MCX. Rex Anglorum Henricus exhæredavit Philippum de Brausia, Willelmum quoque Malet, et Willelmum Binard, et[5] alios proditores suos, atque Helyam Cenomanniæ comitem, qui comitatum illum de rege tenebat, vita privavit. Quod audiens comes Andegavensis Gaufridus[6] suscepit filiam[7] ejusdem Elyæ cum comitatu illo, et tenuit illum[8] contra regem Henricum. Luna[9] quoque quasi extincta facta est.

Philip de Brause and others disinherited.

A.-S. Chron. a. 1110.

The moon eclipsed.

---

[1] *deindeque*] omnemque, O. W., and so the Hist. Anglor.

[2] *Durachium*] Brachium, A.C. D.

[3] *viginti octo*] viginti novem, R. de Monte.

[4] O. W. and the Hist. Anglor. ins. *sua*.

[5] *et . . suos*] Introduced by the compiler.

[6] *Gaufridus*] Sic all the MSS., erroneously for *Fulco*.

[7] Ermengarde.

[8] *illum*] illud, A.

[9] This addition is in the text in C. D.

A.D. 1110. *De translatione Sancti Oswini regis.*

S. Oswin's relicks translated at Tynemouth, Aug. 23.

Eodem anno Ricardus abbas ecclesiæ Sancti Albani pretiosas beatissimi regis et martyris Oswini reliquias, cum magno cleri et populi tripudio, in novam Dei genitricis Mariæ transtulit basilicam apud Tynemutham ab antiquo ejusdem Dei genitricis oratorio, in quo corpus ejus sanctissimum fuerat prius inventum et in novo feretro collocatum. Facta est autem hæc translatio in die passionis ejusdem martyris, decimo kalendas Septembris, secundum[1] rotulum cancellarii. Rex Henricus dedit filiam suam Matildem imperatori Alemanno, anno eodem.

Marriage of Matilda.

A.-S. Chron. a. 1110.

Sanctus Godricus vitam heremiticam inchoavit.

Eodem etiam anno Sanctus Godricus apud Finchale vitam heremeticam inchoavit, quam per annos sexaginta[2] laudabiliter complens, carne tandem solutus, cæli palatium conscendit, æternalibus deliciis ibidem fruiturus cum sanctis. Hoc etiam

Hen. Hunt. f. 217 *b*.

Cometa.[3]

anno cometa apparuit more insolito, nam cum ab oriente surgens in firmamentum ascendisset, non progredi, sed regredi videbatur. Eodem vero tempore rex Jerusalem Baldewinus Beritum, civitatem Fenicis regionis maritimam potenter subjugatam, catholicæ restituit unitati. Est autem sita inter Biblium et Sydonem civitates.

Beyrout taken by Baldwin.

Will. of Tyre, xi. 13, col. 499.

Quod rex Henricus terram comitis Andegavensis gravi depopulatione contrivit.

Anjou ravaged by Henry.

Anno Domini MCXI. Rex Anglorum Henricus pergens in Normanniam contra comitem Andegavensem, qui Cenomanniam[4] eo tenebat invito, werræ leges contra eum ferro simul et incendio constanter exercuit, ipsumque et terram ejus totam

Hen. Hunt. f. 217 *b*.

Famine.

gravi depopulatione contrivit. Mortalitas[1] tunc erat animalium maxima, fames[5] valida in Normannia. Henricus rex Theutonicus Paschalem Papam in custodiam[6] posuit.

A.-S. Chron. a. 1011. Diceto, col. 502.

Pope Paschal II. imprisoned.

---

[1] These additions are in the text in C. D.

[2] *sexaginta*] quadraginta, W., though O. has lx.

[3] Above Par. has *vel -tes*, i. e. *cometes*.

[4] W. ins. *ab*. It is not in O.

[5] *fames . . in Normannia*] This is in no other chronicler.

[6] *custodiam*] cusdodiam, A.

De Sancta Frethesuitha et ejus ecclesiæ fundatione. A.D. 1111.

Malmesb. Gest. Pont. iv. 178, pp. 316, 315.

Eodem tempore Rogerus Saresberiensis episcopus dedit locum in Oxonia, in quo corpus beatæ Fretheswithæ virginis requiescit, cuidam canonico nomine Wimundo, qui multos ibi canonicos regulariter viventes Deoque famulantes devotissime instituens, super illos vices gerebat prioris. Fuerat autem antiquitus pro reverentia beatæ virginis sanctimonialibus deputatus, quæ sponsi cælestis amore sponsum contempsit terrenum. Nam cum regis cujusdam filius ad virginis nuptias animum applicuisset, precibus tandem et blanditiis inaniter consumptis, violenter contendit rem agere cum puella. Quo comperto, Fretheswitha[1] in silvam quandam latenter confugit; nec tamen latibulum latere potuit amatorem, quia desidia non defuit,[2] quin diligentius quæreret fugientem. Virgo igitur, iterato juvenis furore comperto, per occultos tramites, Deo comitante, Oxoniam de nocte fugiens pervenit. Cumque mane illuc curiosus amator advolasset, puella de fuga jam desperans, simulque de lassitudine nusquam progredi valens, Dei tutelam sibi et persecutori pœnam anxia imprecatur; jamque juvenis ille cum comitibus portas urbis subibat, cum cælesti plaga irruente cæcitatem incurrit. Intellecto igitur pertinaciæ suæ delicto, juvenis luce privatus, et Fretheswitha ut misereretur per nuntios exhortata, eadem facilitate lumen recepit, qua imprecante puella, incurrerat cæcitatem. Hinc regibus Angliæ timor inolevit, illius urbis ingressum et hospitium cavere, quod feratur pestifer esse illis, cum non velint rei veritatem suo damno periculum experiri. Tunc virgo beata constructo ibidem monasterio, virginibus[3] congregatis, usque ad exitum vitæ suæ Deo placens, illis præfuit nomine abbatissæ. Hoc autem monasterium tempore Anglorum regis Ethelredi, Danis neci adjudicatis et causa salutis in illud confugientibus, discurrentibus flammis, cum eis consumptum est; sed non multo post ab eodem rege constructum, et competentibus est prædiis ampliatum.

Foundation of S. Frideswide's, Oxford.

Legend of S. Frideswide.

(Not in Malmesb.)

Malmesb. iv. 178, p. 315.

Hen. Hunt. f. 217 *b*.

Will. of Tyre, xi. 14, col. 501.

Obiit hoc anno Robertus comes Flandrensis, qui itineri Jerosolimitano præclarissime interfuit; unde memoria[4] non transiet in æternum; factus est autem consul post eum filius ejus Baldewinus. Eodem anno Sydon, civitas in maris margine posita, obsidetur et capitur a rege Jerusalem magnifico Baldewino.

Death of Robert of Flanders.

Sidon taken by Baldwin.

---

[1] *Fretheswitha*] Fretheswitham, A.

[2] *defuit*] affuit, O. W.

[3] *virginibus . . abbatissæ*] Introduced by the compiler.

[4] W. ins. *ejus*.

A.D. 1112. *Quod dissensio oritur inter dominum Papam et imperatorem.*

Quarrel between Paschal II. and Henry V. respecting investitures.

Anno Domini MCXII. Facta est contentio Romæ inter Papam Paschalem et Henricum imperatorem, hac de causa. Imperator uti voluit privilegio antecessorum,[1] habito annis trecentis sub Romanis pontificibus sexaginta,[2] qui licite dederant episcopatus et abbatias per anulum et baculum pastoralem. Econtra censebant Romani pontifices nec posse nec debere dari per virgam vel anulum episcopatum, vel aliquam institutionem ecclesiasticam a manu recipere laicali. Facta est pax inter imperatorem Henricum et Papam Paschalem, ita ut episcopi deinceps et abbates institutionem accipiant ab imperatore et suis successoribus per virgam et anulum, et post faciant episcopo, ad quem pertinuerit, canonicam obedientiam, et consecrationem accipiant consuetam. Acta vero sunt hæc ante altare Apostolorum Petri et Pauli in oculis omnium, et sic Papa corpus Christi dedit imperatori. Obiit eodem anno Tancredus, vir illustris et[3] in actibus Jerosolimitanis magnificus, qui princeps erat Antiochiæ et comes Edessanus; cui successit Rogerus filius Ricardi, vir nobilis, ea conditione, ut quandocunque Boamundus junior Antiochiam reposceret, illi sine contradictione resignaret. Hoc anno facta est hominum mortalitas maxima.

R. de Monte, col. 431.

Death of Tancred.

Succession of Roger Fitz-Richard.

Great mortality.

Will. of Tyre, xi. 18, col. 505.

A.-S. Chron. a. 1112.

De discordia inter archiepiscopos Eboracensem et Cantuariensem.

Ralph of Escures, archbp. of Canterbury.

Thurstan, archbishop of York. p. 220.

Anno Domini MCXIII. Rex Henricus dedit archiepiscopatum Cantuariensem Radulfo Londoniensi[4] episcopo, et[5] illum per anulum et pastoralem baculum investivit. Obiit eodem anno Thomas Eboracensis archiepiscopus, et ei Thurstannus successit. Orta est autem inter Radulfum Cantuariensem et Thurstannum Eboracensem archiepiscopos magna dissensio, eo quod Eboracensis subici noluit archiepiscopo Cantuariensi de more, sicut[6] ejus antecessores facere solebant. Causa autem sæpe coram rege et domino Papa ventilata est, sed nondum fine debito terminata. Eodem anno rex Henricus exercitum ducens in Walliam, subdidit sibi Walenses pro arbitrio regiæ voluntatis. Eodem anno mense Maio cometa ingens apparuit;

Hen. Hun, f. 217 *b*.

Reduction of Wales.

Comet.

---

[1] O. W. and the Hist. Angl. ins. *suorum.*

[2] *sexaginta*] sexaginta tribus, R de M.

[3] *et . . Edessanus*] added by the compiler.

[4] *Londoniensi*] Sic, and so O.W. and the Hist. Anglor. erroneously for *Roffensi.*

[5] *et . . investivit*] Introduced by the compiler.

[6] *sicut . . solebant*] added by the compiler.

R. de M. a. 1114. col. 433. Will. of Tyre, xi. 19, col. 505.

et post paululum, terræ motus partem urbis Mamistræ prostravit, non longe ab Antiochia, cum duobus castellis, Triphaleg scilicet et Mariscum. Ipso etiam anno Menduc Persarum princeps, fines Christianorum ingressus, tantam secum traxit armatorum copiam, ut nequirent sub numero comprehendi. Qui, regionibus multis transcursis, circa pontem sub quo Jordanis effluit castra composuit. Quod audiens rex Jerusalem Baldewinus, Rogerum principem Antiochenum in suum subsidium evocavit; sed rex temerarius, antequam ejus auxilia convenissent, impetuose nimis et de sua virtute præsumptuose confidens, hostibus obviam cum paucis processit. Nam[1] insidiis, quas ei paraverant, nescienter intrusus, ex hostium multitudine repente oppressus, in fugam compellitur, et necessitate compulsus, in loco certaminis relicto vexillo, aufugit. Arnulfus quoque patriarcha et alii principes qui cum illo erant, relictis castris ac rebus omnibus, turpiter quoque aufugerunt. Ceciderunt ibi ex nostris equites triginta et pedites mille quingenti. Turci vero scientes reliquas regni partes militia carere, missis de suis copiis, cœperunt in variis partibus universam terram perlustrare, cædes passim et incendia operari, effringere suburbana, captivare colonos, in villis et oppidis prædas secum et manubia contrahentes. Rex autem Baldewinus castellum quoddam, quod sui juris erat, fugiens ingressus, tam diu in eo ab hostibus obsidione vallatus est, quousque eo pacto redderet illud eis, ut cum suis ad propria liber sineretur abire.

A.D. 1113.
Earthquake.
Invasion of the kingdom of Jerusalem by Menduc, prince of the Persians.
Defeat of Baldwin.
Flight of the patriarch Arnulf.
Ravages of the Turks.
(Not in Will. of Tyre.)
Escape of Baldwin.

Quod rex Henricus fecit fidelitatem jurare filio suo Willelmo.

A.-S. Chron. a. 1115. R. de M. a. 1117, col. 435. Cf. A. S. Chron. a. 1114. Diceto, col. 502. Hen. Hunt. f. 218. Id. f. 217 *b*.

Anno Domini MCXIV. Rex Anglorum Henricus[2] fecit omnes suæ potestatis magnates fidelitatem jurare Willelmo filio suo, quem pepererat ei Matildis regina sua. Eodem anno, mense Decembris, cælum repente rubens apparuit, ac si arderet, et luna eclipsim passa est. Quarto kalendis Aprilis Tamisia exiccata est, et mare [per] duodecim miliaria, per duos dies. Radulfus episcopus Rofensis eligitur ad archiepiscopatum Cantuariensem, sexto kalendas Maii. Eodem quoque tempore tempestates multæ personuerunt; cometa quoque apparuit mense Maii; dedicatur[3] ecclesia Cantuariensis.

Homage sworn to William.
Aurora.
Eclipse.
The Thames dried.
Ralph, archbp.
Tempests.
Comet.
Canterbury dedicated.

[1] W. and the Hist. Angl. ins. *in*.
[2] A. repeats *Anglorum*.
[3] This clause is peculiar to the compiler.

A.D. 1115. *De consecratione Radulfi Cantuariensis archiepiscopus.*

Archbp. Ralph consecrated.

Anno Domini MCXV. Obiit[1] Willelmus Cantuariensis archiepiscopus. Consecratus[2] est Radulfus Cantuariensis archiepiscopus Cantuariæ ab Anselmo domini Papæ legato, quinto kalendas Julii, et pallium ab eo suscepit. Et eodem die idem archiepiscopus Theophum Wigorniensem et Bernardum Menevensem antistites consecravit. Deinde post dies paucos, cum Turstannus Eboracensis electus ab archiepiscopo Cantuariensi moneretur, ut more solito benedictionem ab eo susciperet et sibi obedientiam faceret et ecclesiæ Cantuariensi, respondit, se benedictionem ab ipso suscepturum libenter, sed professionem quam exigebat se nullo modo facturum. Quod audiens rex Henricus protestatus est manifeste, quod nisi ecclesiæ Cantuariensi juxta morem antecessorum suorum faceret quod debebat, ipsum Eboracensi episcopatu cum benedictione funditus carituram. Sicque ab archiepiscopo Cantuariensi interposita appellatione, ne ab alio quam a se consecrationem acciperet,[3] ab invicem recesserunt. Diceto, col. 502.

Bishops of Worcester and St. David's.

Archbp. Thurstan refuses to make his profession to archbp. Ralph.

(Not in Diceto).

De dedicatione ecclesiæ Sancti Albani.

Dedication of S. Alban's.

Anno Domini MCXVI. In contermino præteriti et subsequentis anni, rex Henricus cum regina sua ad Natale Domini, die scilicet[4] Innocentium, interfuit dedicationi ecclesiæ Sancti Albani, quam dedicavit archiepiscopus Rothomagensis Gaufridus. Sed[5] cum præ magnitudine ecclesiæ fatigaretur, subiit onus Robertus Lincolniensis, sub[6] abbate[3] ejusdem loci Ricardo viro venerabili requisitus. Interfuerunt autem huic dedicationi cum rege et regina ejus Matilde, Rothomagensis archiepiscopus Gaufridus, Londoniensis episcopus Ricardus, Saresberyensis Rogerus, Dunelmensis Ranulfus, Hen. Hunt. f. 217 *b*. Diceto, col. 502. (Not in Diceto.) Diceto, col. 502.

---

[1] This is partially erased, as being in error. It is not in C.; in D. in the margin. The other additions are in the text in C. D.

[2] This mention of the *consecration* of the archbishop is introduced into Diceto's account.

[3—3] *acciperet . . abbate*] This is written in the St. Alban's hand, over an erasure, made to admit of Paris's additions.

[4] *scilicet*] sanctorum, O.W.; om. Hist. Anglor.

[5] This statement, introduced by Paris, is not in the Gesta Abbatum, v. i. p. 71. It is in the Hist. Angl.

[6] *sub*] ab, Hist. Anglor.

Diceto, col. 502.

cum comitibus Angliæ et Normanniæ multis, Ricardo abbate ipsi regi et aliis omnibus necessaria largiter procurante. Et rex Henricus dedit ecclesiæ præfatæ Bissopescote in dotem perpetuam, et[1] carta sua solenniter confirmavit. A.D. 1116. Gift of Biscot to St. Alban's.

Hen. Hunt. f. 217 *b*.

Eodem anno surrexit discordia magna inter reges Francorum et Anglorum, hac de causa; Theodbaldus comes Blesensis, nepos Henrici regis, contra regem Francorum arma promoverat, in cujus auxilium rex Henricus militiam suam misit, et regem Lodowicum non mediocriter afflixit. Turbatus ergo rex Francorum convocavit in suum auxilium comites Andegavensem et Flandrensem, qui pariter juraverunt se regi Henrico Normanniam ablaturos, et eam Willelmo filio ducis Roberti fratris Henrici regis daturos, cui[2] justius competebat. Rex autem Anglorum, ut vir sapiens et providus, adscivit in suum præsidium comitem Britanniæ et Theobaldum prædictum, cum Anglis, Normannis, et Britannis, et adversariorum suorum præstolabatur adventum. Rex vero Francorum cum præfatis conjuratoribus[3] et exercitu copioso Normanniam ingressus, cum in ea vix pernoctasset, regis Anglorum formidans adventum, imbellis ad propria remeavit. Eodem anno, pro necessitate regia, Anglia fuit variis exactionibus depressa, cum elementorum perturbationibus. War between Henry I. and Louis VI. Fulk V. Baldwin VII. Conan III. Louis invades Normandy, but is forced to retire. Exactions in England.

De commotione elementorum.

Id. f. 218.

A.-S. Chron. a. 1117. (Not in the Chron.)

R. de Monte, col. 436.

Anno Domini MCXVII. Tonitrua, grandines, et terræ motus in Longobardia ecclesias, turres, arbores, ædificia, et homines contriverunt. Luna facta est quasi sanguinea, tertio idus Decembris.[4] Robertus prior cum paucis fratribus, Meretonam primo habitare cœpit. Eodem anno venerabilis vir vitæ Yvo, Carnotensis antistes, et in scripturis sacris ad plenum eruditus, diem clausit extremum. Storms and earthquake. Merton first inhabited. Death of S. Ivo of Chartres.

Scisma orta est Roma propter Gelasium Antipapam.

Id.

Anno Domini MCXVIII. Defuncto Papa Paschali, Gelasius antipapa[5] anno uno successit, cui successit orthodoxe Pope Gelasius II.

[1] *et . . confirmavit*] Added by the compiler. The place is Biscot, near Luton, Beds. Compare the Gesta Abbatum S. Albani, i. p. 68.

[2] *cui . . competebat*] Added by the compiler.

[3] *conjuratoribus*] procuratoribus, Hist. Angl.

[4] *Decembris*] Septembris, Hist. Angl., though the Chronicle has *December*.

[5] *antipapa*] This error is introduced by the compiler.

A.D. 1118. Death of queen Matilda. Calixtus. Obiit[1] etiam eodem anno Matildis regina Anglorum, cujus corpus apud Westmonasterium quietem sepulturæ accepit, et anima ejus se cælum possidere evidentibus signis et miraculis crebris ostendit. Hæc autem regina beatissima apud urbem Londoniarum domum ædificavit leprosorum cum oratorio et ædificio competenti, quod usque hodie hospitale Matildis nuncupatur.[2] Obiit quoque Baldewinus rex Jerusalem. Obiit Petrus, primus prior Bermundesheie. R. de Monte, col. 436. (Not in R. de Monte.)

Her house of lepers.

Death of Baldwin I. R. de Monte, col. 457. (Not in R. de Monte.)

De origine ordinis militiæ Templi.

Origin of the order of the Templars. Circa dies istos viri quidam nobiles de equestri ordine, religiosi ac Deum timentes, in manus patriarchæ Jerosolimitani Christi se servitio mancipantes, more canonicorum regularium in castitate et obedientia propriæque voluntati renuntiantes, perpetuo vivere sunt professi. Quorum primi fuerunt viri[3] venerabiles, Hugo de Paganis, et Godefridus de Sancto Audemaro.[4] Qui cum certe[5] non haberent domicilium, rex Baldewinus in palatio suo, quod secus templum Domini ad australem habuit plagam, eis habitaculum concessit. Canonici vero templi Domini plateam, quam circa prædictum habebant palatium, ad officinas construendas concesserunt. Patriarcha quoque et rex cum suis proceribus et aliis ecclesiarum prælatis de propriis dominicis suis pro victu et vestitu certa eis beneficia contulerunt. Prima eorum professio erat, ut in remissionem peccatorum suorum vias et itinera ad salutem peregrinorum contra latronum insidias pro viribus conservarent.[6] Tandem post novem annos in concilio [apud][7] Trecas celebrato instituta est eis regula, et habitus albus a Papa Honorio assignatus; et decursis fere novem annis, qui prius novem fuerunt tantummodo, cœpit eorum numerus augere[8] et posses-

Will. of Tyre, xii. 7. col. 526.

p. 221.

Their rule fixed at the council at Troyes.

[1] A crown is drawn in the margin.

[2] This is an insertion of the compiler. At the foot of the page is a drawing of the hospital, with "Ma- "tildis regina fundavit hospitale "Londoniæ," above; and below in rubrick, "Memoriale Matildis re- "ginæ, scilicet hospitale Sancti "Egidii quod est Londoniæ."

[3] *viri venerabiles*] om. W., though in O. It is not in the Hist. Anglor.

[4] At the foot of the page is a drawing of two Templars on the same horse, apparently illustrating the passage in the Hist. Anglor. i. p. 223, though this is not given here.

[5] *certe*] certum, O., as Will. of Tyre.

[6] *conservarent*] conservaverunt, A.

[7] *apud*] So W. of Tyre; om. A. O. W. and the Hist. Angl.

[8] *augere*] augeri, W., as Will. of Tyre; multiplcari, Hist. Anglor.

Will. of Tyre, xii. 7, col. 527.

siones in immensum.[1] Postmodum vero tempore Eugenii Papæ cruces de panno rubeo suis assuerunt mantellis, ut a cæteris possent hoc signo discerni. Numerus autem eorum in brevi ita multiplicatus est, [ut][2] in conventu plusquam trecentos habeant equites, exceptis fratribus aliis, quorum fere numerus cernitur infinitus. Possessiones vero tam citra quam ultra mare adeo immensas habere dicuntur, ut jam non sit in orbe Christiano provincia, quæ eis bonorum suorum portionem non contulerit, et regiis hodie divitiis præstantiores existant. Qui quoniam juxta templum Domini mansionem habent, fratres militiæ Templi dicuntur; et cum diu in honesto starent proposito, nunc adeo professionis suæ humilitate neglecta, domino[3] patriarchæ, a quo et ordinis institutionem et prima beneficia susceperant, se subtraxerunt, obedientiam et ecclesiis Dei decimas subtrahentes, facti sunt cunctis valde molesti.

A.D. 1118.

Increase of the order.

Its degeneracy.

R. de Monte, col. 437.

Will. of Tyre, xii. 4, col. 525.

Eodem anno obiit[4] rex Jerusalem Baldewinus primus, vir magnificus, qui urbes Achon, Cæsaream, Beritum, Sydonem, Tripolim, Arsuth,[5] cum terris Arabum usque ad Mare Rubrum, suo imperio potenter adjecit. Successit ei alius Baldewinus comes Edessanus, et coronatus est in regem, mense Aprilis, secunda die mensis.

Death of Baldwin I.

His conquests.

Baldwin II.

Quod defuncto Papa Gelasio Calixtus successit.

Vit. Pontif.

R. de Monte, col. 438.

Diceto, col. 503.

Anno Domini MCXIX. Defuncto Papa Gelasio, successit ei Calixtus annis decem,[6] mensibus totidem, et diebus tredecim. Fuerat autem episcopus Viennensis, Wido prius vocatus, et in Papam consecratus, vocatus est Calixtus. Hic Remis concilium tenuit, ad quod rex Henricus quosdam Angliæ et Normanniæ episcopos destinavit. Turstanus quoque Eboracensis electus illuc veniendi a rege licentiam impetravit, interposita fide quod benedictionem ab eo non reciperet. Qui ad concilium veniens, Romanos, sicut[7] mos est, in suum favorem largitatis beneficio transtulit, et per eos, ut a Papa consecraretur, impetravit. Quod ut regi Anglorum innotuit, omnem ei locum suæ dominationis interdixit.

Pope Calixtus II.

Council at Rheims.

Archbp. Thurstan consecrated by the Pope.

---

[1] *in immensum*] So W. and the Hist. Anglor.; in vulnensium, A. C. D.; invalescere, Parker. The words occur just below in W. of Tyre.

[2] O. W.; Hist. Anglor. ins. *hodie*, as W. of Tyre.

[3] The Hist. Anglor. has "a domini patriarchæ . . obedientia."

[4] In the margin is ♂ and a crown reversed.

[5] *Arsuth*] Arluth, W.; Arbath, Hist. Anglor.

[6] An error for *quatuor*.

[7] *sicut mos est*] Introduced by the compiler.

A.D. 1119. Errors of Gilbert de la Poreé condemned.

In hoc[1] concilio idem Papa errorem magistri Gileberti Poretæ, qui in capitulis quatuor errasse dicitur, condemnavit. Primo dixit, quod divina natura, quæ divinitas dicitur, Deus non sit, sed forma, qua Deus est, sicut humanitas non est homo, sed forma, quæ[2] est homo. Concilium: credimus simplicem naturam divinitatis esse Deum, nec aliquo sensu catholico posse negari, quin divinitas sit Deus. Sic vero ubi dicitur Deum sapientia sapientem, magnitudine magnum, æternitate æternum, unitate unum, divinitate esse Deum; credimus non nisi ea sapientia, quæ est ipse Deus, sapientem esse, non nisi ea magnitudine quæ est ipse Deus, magnum esse, non nisi ea æternitate, quæ est ipse Deus, æternum esse, non nisi ea unitate, quæ est ipse, esse unum, non nisi ea divinitate Deum, quæ in ipso est, id est, in se ipso sapientem, magnum, æternum, unum, Deum. Secundo dixit, quod non unus Deus, vel una substantia, aut unum aliquid sit[3] personæ, id est, Pater, et Filius, et Spiritus Sanctus. Ipsæ vero tres personæ tria sunt differentia et numero, ac si tres homines humanitatem unam numero habere invenirentur. Concilium: cum de tribus personis loquimur, Patre, Filio, et Spiritu Sancto, ipsas unum Deum, unam divinam substantiam esse fatemur, et e converso. Cum enim de uno Deo, una divina substantia loquimur, ipsum unum Deum, et unam divinam substantiam esse tres personas profitemur. Tertio dixit Gilebertus, quod ad[4] proprietates personarum relationes quædam æternæ sint, quæ non sunt, quod ipsæ personæ, sed[5] divisæ numero, et divisa substantia, et habeant tres unitates, et sic multa æterna sint quorum nullum sit Deus. Concilium: credimus solum Deum Patrem, et Filium, et Spiritum Sanctum æternum esse, nec aliquas omnino res,[6] sive relationes, sive proprietates, vel unitates dicantur, adesse Deo, quæ sunt ab æterno, quæ non sint Deus. Quarto dixit, quod divina natura non sit incarnata. Concilium: Credimus ipsam divinitatem sive[7] substantiam divinam, sive[7] naturam divinam dicas, incarnatam esse, sed in Filio.

Cf. Otto Frising. de gestis Frid. I. imper. i. 50, 56. (Urstisius, pp. 436, 440.) See also the Concilia, under the year 1148. Mansi (1776) xxi. coll. 711, seqq.

De prœlio campestri inter reges Francorum et Anglorum.

Battle between Louis VI.

Eodem anno actum est campestre prælium, inter Lodewicum regem Francorum et Henricum regem Anglorum, in

Hen. Hunt. vii. f. 218.

[1] This which took place at the council of Rheims in 1146, is erroneously introduced here by the compiler.

[2] *quæ*] qua, O. W.

[3] The Hist. Angl. ins. *tres*.

[4] *ad*] om. O. W.

[5] *sed*] O.W. ins. *res*; Hist. Angl. ins. *tres*.

[6] *res*] tres, Hist. Anglor.

[7] *sive*] om. O.

Hen. Hunt. vii. f. 218.

hunc modum. Rex autem Francorum, duabus aciebus ordinatis, posuit in prima acie Willelmum filium ducis Roberti fratris regis Henrici; ipse vero rex cum viribus maximis erat in sequenti agmine constitutus. Rex vero Anglorum Henricus, tribus aciebus dispositis, in prima proceres Normanniæ collocavit, in secunda ipse rex cum propria residens familia, in tertia filios suos cum summis viribus pedites[1] ordinavit. Concurrentibus igitur hinc inde catervis, prima Francorum acies proceres Normannorum penetrans, ab equis eos depellens, dispersit. Deinde in aciem cui rex Henricus præerat irrumpens, ipsam etiam potenter dissipavit. Sed rex Anglorum agminibus suis potenter resarcitis, respiravit[2]; fit conflictus gravissimus, concurrentibus hinc inde regalibus turmis; hastæ confringuntur, mutuo gladiis res agitur. Willelmus Crispinus consul[3] Ebroicensis, quem, culpis suis exigentibus, paulo ante rex Henricus exulaverat, caput ejusdem regis gladio bis percussit. Et licet lorica et galea essent impenetrabiles, ictuum tamen pondere lorica ipsa capiti regis inserta est, ita ut sanguis erumperet abundanter. Rex vero læsum se sentiens, ira incanduit vehementi, et percussorem suum ita repercussit, quod equum et equitem uno ictu in terram prostravit, et mox ante pedes regios captus est et[4] vinculis mancipatus. Tunc acies pedestris, in qua filii regis erant, quæ intacta adhuc fuerat, lanceis inclinatis, ex adverso prorupit in hostes cum impetu adeo ponderoso, quod Galligenas acies omnes coegit in fugam. At illi subito liquefacti, terga ostendentes, regi Henrico victoriam concesserunt. Qui potenter in campo perstitit, donec optimates hostium, rege Francorum fugiente, capti sunt, et regi victori præsentati. Comes[5] vero Flandrensis letaliter vulneratus ad sua est in lectica adductus. Rex vero Henricus Rothomagum reversus, in signorum sonitu et cleri concentu receptus, devotissime Deum exercituum benedixit.

A.D. 1119. and Henry I.

Henry wounded by William Crispin.

p. 222.

Victory of Henry I.,

who returns to Rouen.

De morte Ricardi abbatis Sancti Albani.

Diceto, col. 503.

Eodem anno, Ricardus de Albeneio, abbas ecclesiæ Sancti Albani, diem clausit extremum. Cui successit Gaufridus de

Death of Richard, abbat of S. Alban's.

[1] *pedites*] peditum, Hist. Anglor.

[2] *respiravit*] Inserted by Paris. It is also omitted in O. W.

[3] *consul . . exulaverat*] Introduced in error, from blundering over Hunt. f. 217*b*. l. 35. William Crispin was nephew of Amauri, count of Evreux.

[4] *et . . . mancipatus*] Inserted by the compiler.

[5] This is introduced here in error from Huntingdon's account of the previous year, vii. f. 218, l. 12.

A.D. 1119. Deaths of the bp. of Norwich and the c. of Flanders.

Gorham, prior[1] ejusdem ecclesiæ, abbas decimus sextus. Eodem anno obiit[2] Herebertus Norwicensis antistes, et comes Flandrensis Baldewinus per vulnus, quod cepit apud[3] Aucum in Normannia; cui successit Karolus, Cnutonis filius regis Danorum. Eodem tempore Papa Calixtus venit in Normanniam ad regem Henricum, et collocuti sunt apud Gisortium magnus rex et summus sacerdos. Diceto, col. 503. Cont. Flor. Wig. p. 72. Hen. Hunt. vii. f. 218.

Pope Calixtus II. in Normandy.

Quod princeps Antiochenus interficitur.

Death of Roger Fitz-Richard, prince of Antioch.

Per idem tempus Rogerus princeps Antiochenus, cum equitibus trecentis et peditibus tribus milibus contra tres principes, Turcorum scilicet, Damascenorum, et Arabum, qui secum trahebant armatorum sexaginta milia, prælium nimis inæquale committens, interfectus est cum suis omnibus, ita quod nec unus evasit, qui casum fidelibus nunciaret. Indeque progredientes, Turci oppida Cerepum et Sardonas potenter ceperunt. Hoc quoque factum cum fuisset a Baldewino Jerosolimorum rege compertum, hostibus obviam audacter processit, atque in loco qui Mons Dani dicitur contra multos cum paucis decertans, ex hostibus quatuor milia peremit, et tres principes prædictos in fugam compellens, oppida Cerepum et Sardonas in suis usibus revocavit. Hostesque fugientes insecutus, usque ad noctis initium prosternere non cessavit. Will. of Tyre, xii. 9, coll. 528, 9. Id. xii. 10, col. 530. Id. xii. 11. Id. xii. 12, col. 531.

Cerepum and Sardonas taken by the Turks, but recovered by Baldwin II.

Multi de familia[4] *regis Henrici summersi sunt in mare.*

The king's children and others drowned, Nov. 25.

Anno Domini MCXX. Rex Henricus, omnibus in Gallia domitis et cunctis in Normannia pacificatis, cum gaudio ad Angliam transfretavit. Sed filii ejus Willelmus et Ricardus, et filia ejus ac neptis,[5] Ricardus quoque consul Cestrensis, dapiferi, camerarii, pincernæ regis, ac multi proceres cum eis, in mare naufragium pertulerunt, septimo[6] kalendas Decembris, qui omnes vel fere omnes Sodomitana labe impliciti dicebantur.[7] Hen. Hunt. vii. f. 218*b*.

---

[1] *prior ejusdem ecclesiæ*] Inserted by the compiler. He is not mentioned as prior in the Gesta Abbatum.

[2] There is a pastoral staff reversed in the margin.

[3] *apud Aucum*] Introduced by the compiler, from the previous passage in Huntingdon. See n. 5, p. 147.

[4] In the margin is a drawing of the shipwreck, and "Nota periculum in mari" in rubrick.

[5] Matilda, countess of Perche, and Matilda of Blois.

[6] The date is introduced from Malmesbury, G. R., v. 419, p. 653.

[7] In the margin, on one side, is "Hos appellavit Merlinus calamistratos, id est, effeminatos," and on the other, "Hos vocat Merlinus, scilicet alios Normannos, quasi rasos et recokillatos."

Hen. Hunt. vii. f. 218*b*. Ita igitur miserabiliter cuncti perierunt, quod communi fidelium sepultura caruerunt, atque mors improvida immundos absorbuit, mari tranquillissimo existente. Hoc quoque anno xiv. kal. Maii[1] bis venit cæleste lumen ad sepulchrum Domini. A.D. 1120.

A.-S. Chron. a. 1120. Light at the Holy Sepulchre.

Quod rex Henricus uxorem duxit.

Hen. Hunt. vii. f. 218*b*. Diceto, col. 503. Anno Domini MCXXI. Rex Henricus duxit Adeliciam, vel Adelisam, ducis Lovaniæ filiam, causa pulchritudinis et[2] excellentis decoris, quæ Radulfo Cantuariensi archiepiscopo regina consecrata in Pentecoste apud Londonias cum rege ad mensam resedit, magnifice coronata. Inde autem cum rex ad Walliam tenderet cum exercitu copioso, Wallenses ei suppliciter obviantes, concordati sunt cum ipso juxta suæ magnificentiam voluntatis. Marriage of Henry I. with Adelais of Louvain. The Welsh submit.

Diceto, col. 503. Eodem anno Papa Calixtus Mauricium quendam, quem Henricus imperator Antipapam constituerat, cepit, et eum monachum ordinavit. Maurice anti-pope.

A.-S. Chron. cf. MS. ap. Leland, Coll. iii. 74 (*i. e.* iv. 73). Luna hoc anno obtenebrata est. Apud Radinggum monachi ordinem inceperunt observare monasticum, et ecclesia constructa est.[3] Monks at Reading.

De morte Radulfi Cantuariensis archiepiscopi.

Hen. Hunt. vii. f. 218*b*. Will. of Tyre, xii. 17, col. 536. Anno Domini MCXXII. Radulfus Cantuariensis archiepiscopus et Johannes Bathoniensis antistes humanæ naturæ debita persolverunt. Et eodem tempore, Balac amiralius cepit Jocelinum comitem Edessanum et ejus consanguineum Galerannum. Deaths. Joscelin of Edessa captured.

Quod quidam regis cancellarius male mortuus est.

Hen. Hunt. vii. f. 218*b*. Anno Domini MCXXIII. Rex Anglorum Henricus ad Natale Domini apud Dunestapliam festo celebrato, apud Berchamestude inde perrexit. Erat autem ibi cum rege quidam cancellarius ejus, nomine Ranulfus, per annos jam viginti gravi infirmitate decoctus; sed tamen ad omnia scelera promptus, qui innocentes libenter opprimens, terras multorum diripiens occupabat. Erat ei pro magno, quod dum corpore languit, Henry I. at Dunstable and Berkhampstead. Death of Ranulph, the chancellor.

[1] *i.e.* on Easter day, that year April 18, as stated in the Chronicle: the day on which the light was seen the second time (Aug. 15), though given in the Chronicle, is omitted by Paris.

[2] *et . . . decoris*] added by the compiler.

[3] The sentence, "Radulfo succes-" sit Willelmus de Curboil in archi-" episcopatum Cantuariæ," which is given in D. and in the Hist. Angl., is erased in A., all but the word "Radulfo." It is not in C. It is from Diceto, col. 504.

A.D. 1123. animo desæviret.[1] Cum igitur regem duceret ad secum hospitandum, et in ipso montis vertice, unde castellum regis[2] prospiciebatur, elatus mente, ex equo corruit, et monachus quidam[3] de Sancto Albano, cujus possessiones male occupaverat, improvide equitavit super eum, ita quod miser ille post dies paucos vitam flagitiosam terminavit. Eodem anno Robertus Lincolniensis episcopus obiit, et Alexander successit. Eodem anno rex Henricus dedit archiepiscopatum Cantuariensem Willelmo de Corbolio priori de Chicche, et episcopatum Bathoniensem Godefrido, reginæ capellano.[4] Quo etiam tempore Robertus[5] de Medlent comes recessit a rege, et rex obsedit et cepit castellum ejus, quod Punt-Audemer appellatur. Et tempore eodem circa turrem Rothomagensem murum latum et altum cum propugnaculis construxit, turrem castri Cadomensis firmavit. Castra etiam de Archis,[6] de Gisortio, de Falesia, de Argentomo,[7] de Danfronte, de Oximo,[8] de Ambretas,[9] de Wauerei,[10] de Vira, et turrem Vernonis inexpugnabiliter communivit.

Hen. Hunt. vii. f. 218*b*. (Not in Hunt.)

Hen. Hunt. vii. f. 218*b*.

New bishops.

Id. f. 219.

Pont-Audemer captured. Various towns in Normandy fortified.

R. de Monte, coll. 439, 440.

Quod rex Jerusalem captus est a Balac principe Turcorum.

Capture of Baldwin II. by Balac.

Eodem anno, rex Jerosolimorum Baldewinus cum exercitu in terram comitis Edessani descendens, dum nocte quadam incautus et agmine incederet dissoluto, Balac princeps Turcorum in insidiis constitutus, in eum subito irruit et ipsum cepit, et in castro, cui Quartapi[11] nomen erat, vinculis mancipavit. Detinebatur[12] etiam in eodem præsidio comes Jocelinus Edessæ civitatis, et ejus consanguineus Galerannus, pro quorum liberatione ad partes illas rex descendit. Principes autem regni Jerosolimitani, audito casu miserabili capti regis, constituerunt regni procuratorem quendam Eustachium Grenet, virum providum et discretum, qui in regis absentia regni negotia ordinaret. Balac interea princeps prædictus cum sedecim armatorum milibus Jopen obsidione vallavit. Quo audito patriarcha[13] Jerosolimitanus et regni procurator Eustachius cum

Will. of Tyre, xii. 17, col. 536.

Eustace Grenet appointed protector of the kingdom. p. 223.

Id. xii. 21, col. 540.

[1] *desæviret*] deservire, A., the *t* being erased; deservire, C.; deserviret, D.

[2] *regis*] ejus, Hunt.

[3] *quidam . . . improvide*] Introduced by the compiler.

[4] *capellano*] cancellario, Hunt. and R. de Monte.

[5] *Robertus*] This error for *Walerannus* seemingly arises from the mention of Robert of Normandy in R. de Monte, col. 439. Hunt. has only "comes de Mellend."

[6] Arques.

[7] Argentan.

[8] Exmes or Hiesmes.

[9] Ambrieres.

[10] Waure.

[11] Kart-Birt.

[12] *detinebatur*] detinebantur, O. W.

[13] Gormond.

Will of Tyre, xii. 21, col. 540.

aliis principibus, prævia Domini misericordia, cum septem milibus armatorum supervenientes, hostes omnes in fugam coegerunt, et ex eis septem milia peremerunt, atque spolia impretiabilia ibidem obtinentes, inter se æqualiter diviserunt. A.D. 1123. Relief of Joppa.

Diceto, col. 504.

(Not in Diceto.)

Eodem anno Willelmus Cantuariensis electus,[1] Romam profectus, pallium suscepit, et reversus in Angliam, consecratus[2] apud Cantuariam a Willelmo Wintoniensi episcopo; quia[3] paulo ante obierat Ricardus Londoniensis antistes, ad quem illa consecratio de jure spectabat. William of Corbueil consecrated archbp. of Canterbury.

Quod quidam regis inimici capiuntur.

Hen. Hunt. vii. f. 219.

Anno Domini MCXXIV. Robertus[4] de Medlent comes, associatis sibi Hugone de Muntfort, sororio suo, et Hugone Gervasii filio, hostiliter Normanniam intravit. Willelmus vero de Tankarvilla regis camerarius, aciebus dispositis, contra illos decertans, cepit eos, et regi Henrico et rex carceri præsentavit. Eodem anno defuncti sunt Theophus Wigornensis, et Ernulfus Rofensis episcopi. Capture and imprisonment of Waleran de Mellent and others. Deaths of bishops.

Will. of Tyre, xii. 22, 24.

Id. xiii. 14.

Id. xiii. 15, col. 562.

Eodem anno Tyrus, Syriæ metropolis, a Michaele duce Venetiæ obsidione vallata est per mare atque per terram a principibus regni Jerosolimorum, [decimo] quinto kalendas Martii, et tertio kalendas Julii capta est, et Christianitati feliciter restituta. Eodem anno rex Jerusalem Baldewinus, datis obsidibus,[5] a vinculis Turcorum liberatus est, et incolumis ad propria remeavit. Tyre taken. Baldwin II. released.

Cont. Flor. Wig. p. 79. A.-S. Chron.

Calixtus Papa obiit; successit Honorius. Sol[6] novilunio similis factus est. Justitia de monetariis fit Wintoniæ. Pope Honorius II. Eclipse.

De legato quodam in fornicatione deprehenso.

Hen. Hunt. vii. f. 219.

Anno Domini MCXXV. Johannes Cremensis, Apostolicæ sedis cardinalis, de licentia regis Anglorum veniens in Angliam, perendinavit per episcopatus et abbatias, et non sine magnis Scandalous behaviour of the legate, John of Crema.

[1] A crosier and pastoral staff are drawn in the margin.

[2] W. ins. *est.*

[3] This insertion of the compiler seems to come from the mention of the bishop of London's illness in Diceto. The Chron. expressly says he was one of the consecrators. Just before the compiler has made the archbishop receive the pall before consecration, by altering Diceto's order.

[4] *Robertus*] An error repeated from above. See n. 5, p. 150. The passage is enlarged from Huntingdon.

[5] *obsidibus*] obsidionibus, A.

[6] *sol . . . est*] This is not elsewhere mentioned.

A.D. 1125. donariis ad Nativitatem beatæ Mariæ apud Londonias solenne concilium celebravit. Ubi igitur[1] de concubinis sacerdotum severissime tractasset, dicens summum esse scelus de latere surgere meretricis ad corpus Christi conficiendum; ipse cum die illa corpus Christi consecrasset, post vesperam fuit in meretricio interceptus; res notissima negari non potuit, dum magnum decus in summum dedecus commutavit. Eodem anno rex Henricus dedit Symoni clerico reginæ Wigornensem, Johanni[2] archidiacono Cantuariensi, Rofensem, Sifredo abbati Glastoniensi, Cicestriæ præsulatum. Quo[3] utique anno discep-tati sunt Willelmus Cantuariensis et Turstannus Eboracensis archipræsules de primatu, quis eorum esse dignior videretur. Obiit[4] eodem anno rex Scotorum Alexander I., et successit ei David frater ejus, vir magnæ sanctitatis et mirificæ largitatis. Illo præterea anno rex Henricus omnes Angliæ monetarios, eo quod monetam furtive corruperant,[5] fecit turpiter ementulari et manus dextras præcidi.[6]

Hen. Hunt, vii. f. 219.

New bishops.

Quarrel between the archbps. of Canterbury and York.

(Not in Hunt.)

David I. k. of Scotland.

R. de Monte, col. 442.

The moneyers mutilated.

Hen. Hunt. f. 219.

Rex Jerusalem Baldewinus contra Turcos dimicans feliciter triumphavit.

Capture of Caphardan by Borsequin.

He besieges Harsad.

His defeat by Baldwin II.

Baldwin's daughter ransomed.

Circa eosdem dies, Borsequinus princeps quidam Orientis potentissimus, adjuncto sibi Damascenorum rege Doldequino, transito Eufrate fluvio, partes depopulans Antiochenas, Caphardan castrum obsedit et cepit. Indeque progressus, Harsad oppidum obsidione vallavit. Quo audito rex Baldewinus, qui tam regni Jerosolimitani quam Antiochiæ principatus curam gerebat, cum copiis militaribus illuc cum festinatione descendit. Repertisque in obsidione præfata hostibus memoratis, dispositis aciebus in ipsos irruit vehementer, et divina annuente clementia, omnibus in fugam compulsis, feliciter triumphavit. Ceciderunt autem ibi ex hostibus ad duo milia virorum, et[7] sepulti sunt in inferno. Rex autem de pecunia illic viribus obtenta filiam suam quinquennem, quam pro sua liberatione prius obsidem[8] posuerat, a Turcorum vinculis liberavit; et inde reversus, circa Ascaloniam prædas egit; ubi Turcos non paucos, quos obviam habuit, interfecit, et victor ad propria remeavit.

Will. of Tyre, xiii. 16, col. 563.

Id. xiii. 17, col. 565.

---

[1] *igitur*] cum, W.

[2] Both Hunt. and R. de Monte state that the archbishop gave the see of Rochester to John.

[3] This sentence is introduced by the compiler.

[4] In the margin are two crowns, one reversed, and a portrait. At the foot of the page is, "Nota de "rege Scotiæ Alexandro I."

[5] *corruperant*] corrumperant, A.

[6] *præcidi*] prescindi, W.

[7] *et . . inferno*] Inserted by the compiler.

[8] *obsidem*] obsidere, A.

Quod mortuo imperatore imperatrix reversa est ad patrem suum. A.D. 1126.

R. de Monte, col. 442.

Anno Domini MCXXVI. Henricus[1] Romanorum imperator diem clausit extremum; cui succedens Lotharius, qui annis[2] duodecim imperavit. Lothair II., emperor.

Tunc[3] imperatrix Matildis ad patrem suum regem Henricum reversa, habitavit in thalamo ejus cum regina. Quia de morte viri suspecta habebatur, vir enim ejus clam de nocte fugerat et paupertatem elegit. Diligebat enim eam rex valde, quia unicam illam habebat hæredem. Et circa festum Sancti Michaelis, rediens in Angliam, duxit secum[4] filiam suam, tanto viro, ut prædictum est, viduatam. Et continuo jussu regis omnes Angliæ et Normanniæ optimates, tam ad regnum Angliæ quam ducatum Normanniæ, juraverunt ei fidelitatem facientes, et primus omnium comes Blesensis[5] Stephanus, ex Adala sorore regis Henrici et Blesentiæ[6] comite generatus. Matilda returns to her father. Reports as to the emperor's death.

Hen. Hunt. f. 219. A.-S. Chron. a. 1127. Diceto, col. 504.

Quod contentio facta est inter Cantuariensem et Eboracensem archiepiscopos.

Id.

Anno Domini MCXXVII. Rex Henricus ad Natale tenuit curiam suam apud Windleshoram; ubi cum Turstanus Eboracensis archiepiscopus in præjudicium Willelmi Cantuariensis archiepiscopi regem vellet coronare, judicio omnium repulsus est, et lator crucis ejus, quam in capellam regis ante se fecit deferri, extra capellam cum cruce ejectus est. Repulse of the archbp. of York at Windsor.

Hen. Hunt. f. 219.

Venerunt autem ibi ad regem legati dicentes; "Karolus comes Flandrensis tibi "dilectissimus a proceribus suis proditione nefanda est occisus, "in templo apud Breges. Et rex Francorum dedit comitatum "Willelmo filio fratris tui, nepoti tuo et inimico, in quo jam "valde roboratus diversis cruciatibus omnes proditores Karoli "interfecit." Message respecting affairs in Flanders.

(Not in Hunt.)

Super his itaque rex Henricus nimis anxius erat, eo[7] quod esset juvenis ille strenuus satis et animosus,

[1] There is a reversed crown in the margin.

[2] *annis*] om. D.

[3] This account of the empress seems original. With the addition of Paris compare the account in the Hist. Angl., i. p. 237, and Hoveden, i. p. 181. Paris's addition is not in D.

[4] *secum*] om. D.

[5] So Par. for *Bononiæ*, which A. W. have, as Diceto.

[6] *Blesentiæ*] Blesensi, O.W. The clause, *ex . . generatus*, is due to the compiler.

[7] *eo . . debebantur*] Introduced by the compiler.

A.D. 1127. et comminaretur se regi Henrico tam Angliam quam Normanniam ablaturum, quæ sibi, ut dicebat, jure hæreditario debebantur. Eodem tempore defuncto Ricardo Londoniensi episcopo, Gilebertus Universalis successit, et a Willelmo Cantuariensi archiepiscopo munus consecrationis suscepit.[1]

Gilbert, bishop of London.

Diceto, col. 504.

Quod Matildis imperatrix comiti Andegavensi Galfrido nupsit.

Fulk V. of Anjou arrives at Jerusalem, and marries Melisent.

Eodem[2] anno, Fulco comes Andegavensis, Jerosolimam sine animo revertendi profecturus, dedit comitatum suum Gaufrido filio,[3] cognomento Plantegenest, adolescenti elegantissimo; et peregre profectus, Jerosolimam cum prosperitate pervenit. De cujus adventu rex Jerusalem valde lætus, dedit ei filiam suam primogenitam cum spe regni post mortem suam. Quod[4] cum a rege Anglorum Henrico compertum fuisset, transfretavit in Normanniam, et filiam suam imperatricem præfato Gaufrido Andegavensium comiti matrimonio copulavit. Tunc obiit Ricardus Herefordensis antistes. Eodem anno [et][5] tempore Boamundus magni Boamundi filius, in Syriam transiens, a rege Jerosolimorum Baldewino Antiochiam paternam hæreditatem suscepit, et rex dedit ei filiam[6] suam secundam matrimonio copulatam. Deinde idem Boamundus Caphardan castrum obsidens, cepit, et Turcos omnes in illo inventos trucidavit.

Marriage of Matilda and Geoffrey of Anjou. p. 224.

W. of Tyre, xiii. 24.

Hen. Hunt. vii. f. 219*b*.

Antioch given to Bohemond II.

He takes Caphardan.

Will. of Tyre, xiii. 21, col. 569.

De abbatia de Fontibus.

Foundation of the abbey of Fountains.

Circa eadem annorum tempora, die Sancti Johannis Evangelistæ scilicet in Natali, exierunt ab abbatia Sanctæ Mariæ Eboraci licentia abbatis prior et supprior ejusdem domus cum plurimis obedientiariis, ita quod tredecim[7] erant, quærentes sibi mansionem idoneam, volentes vitam arctare, et habitum mutare, sicut fecerunt illi nigri monachi, qui Cisterciensem ordinem inchoaverunt, quibus dictum est desuper, "Ci esta[8] vus," quod est dictum "Hic manete;" et cum dicti tredecim venissent ad quendam locum horroris et vastæ soli-

Cf. MS. apud Leland, iii. 74 (*i.e.* iv. 73).

---

[1] Two pastoral staves, one reversed, are drawn in the margin.

[2] This paragraph is the compiler's.

[3] O. W. ins. *et*.

[4] *Quod . . . fuisset*] Introduced by the compiler.

[5] *et* is from C.; it is not in D.

[6] Alice.

[7] *tredecim*] xii., Hist. Angl.

[8] *esta*] este, MS. ap. Leland.

tudinis, scilicet in convallem profundam et opacam, quæ fere tribus miliaribus distat a Ripun, cœperunt ibidem habitare in summa paupertate, et ecclesiam fabricare, et propter quosdam fontes quos repererunt, nomen imposuerunt de Fontibus; et diatim numero et possessionibus mirabiliter creverunt. A.D. 1127. Foundation of the abbey of Fountains.

De transfretatione regis Henrici et morte Willelmi comitis Flandriæ.

Hen. Hunt. f. 219 *b*.

Anno Domini MCXXVIII. Rex Anglorum Henricus hostiliter perrexit in Franciam, eo quod rex Francorum Lodowicus tuebatur comitem Flandrensem, nepotem regis et hostem. Perendinansque apud Hespardum[1] octo diebus, tam secure ac si in regno proprio fuisset, regem Francorum comiti Flandrensium auxilia negare coegit. Ubi cum a quodam clerico de gente Francorum perito originem et procursum regis Lodewici quæreret, respondit; "Regum potentissime," inquit, "sicut pleræque gentes Europæ, ita Franci a Trojanis originem "duxerunt." Et[2] cum a gemino ovo omnem regum Franciæ genealogiam texendo replicasset,[3] ad ultimum subjunxit; "Phi- "lippus rex Francorum genuit Lodewicum, qui regnat in præ- "senti, qui si probitatis antecessorum suorum vestigia teneret, "tam secure in regno ejus non quiesceres;" tunc rex surridens[4] in Normanniam remeavit. Advenit autem eodem tempore a partibus Germaniæ dux quidam Theodoricus, rege Henrico procurante, hostiliter in Flandriam, quosdam proceres Flandrenses secum trahens. Sed comes Willelmus obviam venit cum paucis agminibus ordinatis. Pugnatum est utrimque viriliter; sed consul Flandrensis numerum suorum, cum pauci fuissent,[5] invincibili probitate supplebat. Cruentus enim in armis, ense fulmineo cuneos hostium findebat, nec potuerunt hostes perferre terribile pondus brachii juvenilis, fugæ dediti et horribiliter dissipati. Victoriosus igitur comes Willelmus, dum castrum Augi[6] contra regem Henricum obsedisset, et in

Henry I. in France.

Genealogy of the French kings.

Battle between Thierry of Alsace and William of Flanders.

Death of William, count of Flanders.

[1] Épernon.

[2] *Et . . subjunxit*] This is the compiler's abridgement of the long genealogy given in Huntingdon.

[3] *replicasset*] explicasset, Hist. Anglor.

[4] *surridens*] Added by the compiler.

[5] *fuissent*] essent, W., though O. has *fuissent*.

[6] *Augi*] *i.e.* Eu. Introduced by the compiler, apparently from blundering over "Theodericum de Auseis" (Alsace) in Diceto, 504. Huntingdon and R. de Monte have only "castrum hostile." The place was Alost. See Sir F. Madden's note, Matt. Par. Hist. Anglor., Add. et Corr., iii. p. 555.

A.D. 1128. crastino reddi debuisset, hostibus jam pæne subjugatis, parvo vulnere idem juvenis in manu telo percussus[1] interiit; sed tamen mortuus famam promeruit æternam. Eodem anno Ranulfus Dunelmensis et Willelmus Wintoniensis episcopi obierunt,[2] et magister Hugo de Sancto Victore cronica sua huc usque digessit. Hen. Hunt. vii. f. 219*b*. Deaths of bishops. Hugh of S. Victor's Chronicle. Id. f. 220. Diceto, col. 504.

Quod rex Henricus concilium tenuit de concubinis sacerdotum.

Anno Domini MCXXIX. Honorius sedit in cathedra Romana, annis quinque et mensibus duobus. Obiit Honorius Papa; successit Innocentius. Eodem anno rex Anglorum Henricus tenuit concilium magnum apud Londonias, in kalendis Augusti, de sacerdotum focariis[3] prohibendis. Affuerunt concilio illi Willelmus Cantuariensis et Turstanus Eboracensis archiepiscopi, cum suis suffraganeis, quos omnes simplicitate Cantuariensis archiepiscopi rex Henricus decepit. Concesserunt namque regi justitiam de focariis[3] sacerdotum, quæ res postea cum summo dedecore terminavit. Accepit enim rex pecuniam infinitam de presbyteris pro suis focariis redimendis. Tunc, sed tarde, pœnituit episcopos de concessa licentia, cum pateret in oculis omnium deceptio prælatorum et depressio subjectorum. Eodem anno Henricus abbas Glastoniensis, nepos Henrici regis, creatus est episcopus Wintoniensis, Robertus Herefordensis, et Robertus Lincolniensis.[4] Pope Honorius II. Vit. Pontif. Innocent II. Council in London. Hen. Hunt. vii. f. 220. Focariæ of the priests. New bishops. Diceto, coll. 504, 505, 509.

De morte Philippi regis Francorum.

Eodem anno Philippus[5] filius regis Francorum, qui nuper patre[6] defuncto diademate fuerat insignitus, dum equum ludens agitaret, obvium habuit porcum, qui cum pedes equi currentis offenderet, cecidit rex novus in terram, et fractis cervicibus exspiravit. Eodem anno venit in Normanniam avium innumerabilis multitudo, quæ gregatim volantes et longissima aeris spatia occupantes horribiliter sese deplumantes pugnabant, portendentes fortasse scisma[7] futurum inter duos paulo post Apostolicos, de papatu contendentes. Death of Philip, son of Louis VI. Hen. Hunt. f. 220. Presage from a battle of birds in Normandy. R. de Monte, col. 445. (Not in R. de Monte.)

[1] *percussus*] ut creditur, toxicato, Hist. Angl.

[2] There are two pastoral staves reversed in the margin.

[3] *focariis*] uxoribus, Hen. Hunt.

[4] Three pastoral staves in the margin. The appointments of these three bishops are thus joined together incorrectly, as if they belonged to the same year.

[5] In the margin is a crown reversed.

[6] *patre defuncto*] An erroneous introduction of the compiler.

[7] *scisma . . contendentes*] This is the compiler's, instead of R. de Monte's "innumera mala post mor-" tem regis Henrici ventura."

De scismate inter duos Apostolicos. A.D. 1130.

Hen. Hunt. f. 220. R. de Monte, col. 445. Id. col. 446. Anno Domini MCXXX. Defuncto Papa Honorio, Romani in duo divisi duos elegerunt; quidam Innocentium, et alii Anacletum. Sed Anacletus propter fratres suos, qui erant viri potentes et castri Crescentionis habebant principatum, in urbe remansit. Innocentius vero ad Cisalpinos transivit, expulsus a Romanis. Qui veniens in Galliam, apud Carnotum a rege Anglorum Henrico honorifice receptus est. Et post Pascha iterum recepit Papam eundem apud Rothomagum, et auxilio ejus per totam Galliam admissus est, et Papa ab omnibus acclamatus. Et sic rege Anglorum procurante, Lodowicum, fratrem Philippi Francorum regis defuncti, Remis coronavit in regem. Dedicata est ecclesia Christi Cantuariensis. Hugo abbas Redingensis in archiepiscopum Rothomagensem eligitur. Deinde in Nativitate beatæ Mariæ reddidit rex filiam suam imperatricem viro suo comiti Andegavensi Gaufrido.

Schism in the papacy. Coronation of Louis VII. Christ Ch., Canterbury. Hugh archbishop of Rouen.

Diceto, col. 504. R. de Monte, col. 445. Id. col. 446.

De morte Boamundi principis Antiocheni.

Will. of Tyre, xiii. 27, col. 576. Id. xiii. 28. Eodem anno, Rodoam Halapiæ princeps, fines Antiochenos hostiliter ingressus, Boamundum Antiochiæ principem sibi occurrentem, ut ipsum reprimeret,[1] gladio confossum peremit.[2] Rex Jerusalem ab Antiochenis vocatus, ut tantæ calamitati ferat auxilium, festinato itinere illuc pervenit; et Rodoam potenter fugato, dedit filiæ[3] suæ pro dote Laodiciam et Gabulum civitates; filiæ[4] vero Boamundi parvulæ post mortem suam fecit jurare Antiochiæ principatum, et sic Jerosolimam remeavit.

Death of Bohemond II., prince of Antioch. Victory of Baldwin II.

De morte Baldewini regis Jerosolimorum.

Will. of Tyre, xiii. 28, col. 578. Anno Domini MCXXXI. Sinodus generalis habita Remis. Obiit Innocentius primus Papa; successit Innocentius Papa secundus; dedicatur ab eodem ecclesia Cluniacensis. Rex Jerusalem Baldewinus miles egregius, in gravem ægritudinem prolapsus, cum sensisset sibi diem mortis imminere, vocatis ad se genero[5] suo et filia cum filio eorum jam bimulo, nomine Baldewino, regni curam et plenam eis tradidit potestatem. Ipse vero executis omnibus quæ Christiani sunt,

Synod at Rheims. Innocent II. Church of Cluny. Death of Baldwin II.

[1] O. W. ins. *in Cilicia.*

[2] There is a crown reversed in the margin.

[3] *i. e.* Alice, widow of Bohemond II., of Antioch.

[4] Constance.

[5] *i. e.* Fulk of Anjou and Melisent.

A.D. 1131. Coronation of Fulk, Sept. 14.

tradidit spiritum, cum piis prædecessoribus suis præmia percepturus æterna. Coronatus est autem in regem Fulco, gener ejus, miles magnificus, et in die Exaltationis sanctæ Crucis regni diadema suscepit. W. of Tyre, xiii. 28. Id. xiv. 2, col. 581.

Quod rex Anglorum fecit novum episcopatum apud Karleolum.

Foundation of the see of Carlisle.

Anno Domini MCXXXII. Rex Henricus novum fecit episcopatum apud Carleolum in limbo[1] Angliæ et Galwalliæ,[2] et posuit ibi primum episcopum nomine Athelulfum, Sancti Oswaldi priorem, cui peccata erat solitus confiteri. Hic autem creatus antistes, in ecclesia sedis suæ canonicos posuit regulares, et eam multis honoribus ampliavit. Eodem anno natus est Gaufrido, cognomento Plantegenest, comiti Andegavensi, ex filia regis Henrici I. filius, et vocatus est Henricus. Quod cum rex cognovisset, convocatis regni principibus, filiam suam et hæredes ex ea nascituros sibi constituit successores. Eodem anno defunctus est Robertus Cestrensis episcopus cognomento Peccatum, qui rege Henrico concedente sedem cathedralem transtulit ad Coventreiam, et locum illum caput constituit Merciorum; successit ei Rogerus archidiaconus Lincolniensis.[3] Habet autem episcopatus ille usque odie tres sedes, Cestrensem, Lichesfeldensem, et Coventrensem. Londonia pro maxima parte combusta est.

R. de Monte, col. 448.

p. 225.

Birth of Henry II.

Diceto, col. 505.

See of Coventry.

R. de Monte, col. 447.

London burnt.

Cont. Flor. Wig. p. 93.

Quod Fulco rex Jerusolimorum tria Turcorum milia interfecit.

Defeat of the Turks, near Antioch.

Eodem anno infinita Turcorum copia, transito Eufrate fluvio, castra statuerunt in partibus Antiochenis. Contra quos Fulco rex Jerusalem ab Antiochenis vocatus, exercitum ducens, subito impetu in hostes facto, tria ex eis milia interfecit, et qui vivi evaserant in fugam sunt compulsi. Nostri igitur victores ex hostium spoliis usque ad nauseam sunt onusti, Antiochiam remeantes. Patriarcha vero Jerosolimitanus interea cum civibus suis juxta Nobe, quæ vulgari appellatione Betonoble dicitur, castrum Bernardi[4] construxit. Per idem tempus Reimundus Pictavensium comes, Constantiam Boamundi junioris filiam ducens, effectus est princeps Antiochenus.

Will. of Tyre, xiv. 6, col. 584.

Id. xiv. 7, col. 585.

Id. xiv. 8, col. 586.

Raymond of Poitou, prince of Antioch.

Id. xiv. 20, col. 599.

Beersheba rebuilt by Fulk.

Et eodem tempore reædificatur a rege Jerusalem Fulcone Bersabee urbs antiqua, quæ ab Ascalona duodecim miliaribus distare videtur.

Id. xiv. 22, col. 601.

---

[1] *limbo*] finibus, R. de Monte.

[2] *Galwalliæ*] Scotiæ, R. de Monte.

[3] There are two pastoral staves, one reversed, in the margin.

[4] *Bernardi*] Arnaldi, Will. of Tyre. This sentence is not in the Hist. Anglor.

De quodam clerico per Dei Genitricem curato. A.D. 1133.

A.-S. Chron. a. 1135. Cont. Flor. Wig. p. 94. R. de Monte, a. 1132, col. 446.

Anno Domini MCXXXIII. Tenebræ factæ sunt in Anglia, et terra mota est; sol similis factus lunæ tertiæ. Rex Henricus extremo transfretavit, et[1] manum Sancti Jacobi misit Radingas. Eodem anno scholaris[2] quidam gravi ægritudine afflictus diebus ac noctibus, ut mulier parturiens, flens et ejulans, beatam Dei Genitricem anxius jugiter invocavit. Qui nocte dum quadam graviter angeretur, vidit sibi assistere beatam Virginem Dei Matrem; quam quia invocaverat, affuit ei albis induta vestimentis, et manum porrigens laboranti, tetigit membra paventis,[3] et pristinæ eum restituit sanitati. Interfecti sunt[4] omnes milites Templi Domini.

Eclipse and earthquake. Henry I. in Normandy. A scholar cured by the B. V. Mary.

(Not in R. de Monte.) R. de Monte, col. 448. Hen. Hunt. vii. p. 220*b*.

Natus est primogenitus Galfridi Plantegenet et Matildis imperatricis scilicet Henricus.[5] Eodem anno, defuncto Herveo Elyensi episcopo, dedit rex episcopatum Nigello, et Dunelmensem Gaufrido cancellario.

Birth of Henry II. Bishops of Ely and Durham.

Quod Matildis imperatrix peperit filium quem vocavit Galfridum.

R. de Monte, col. 448. Hen. Hunt. vii. p. 220 *b*.

Anno Domini MCXXXIV. Matildis imperatrix peperit filium, quem vocavit Gaufridum. Unde rex Henricus primus in Normanniam transiens, moratus est ibi præ gaudio nepotum suorum.[6] Eodem tempore defuncti sunt in itinere Romano episcopus Landavensis et Gilebertus episcopus Londoniensis.

Birth of Geoffrey. Deaths of Urban bp. of Llandaff, Gilbert bp. of London, and Robert of Normandy.

R. de Monte, col. 448.

Obiit eodem anno Robertus Curtehose, frater regis Henrici, et apud Gloverniam sepulturam accepit.

Qualiter obiit Robertus Curtheuse.

Et[7] eodem anno, cum Dominus noster Jesus Christus, qui neminem perire desiderat, jam duci Roberto satis

Last days of Robert of Normandy.

---

[1] *et . . Radingas*] This is due to Paris.

[2] In the margin Paris has inserted "impertinens, ideo vacat."

[3] *paventis*] patientis, O. W.

[4] *etiam* is interlined in C.

[5] *Henricus*] After this Par. has *d. Henric.*, and so C. D.

[6] *nepotum suorum*] Par. inserts above these words, *vel -is -i*, i.e. *nepotis sui.*

[7] This is in the margin, with a reference to it in red, "Hoc evidentius in margine libri." In the margin, opposite the beginning of the inserted paragraph, are the words, "Secundum Henricum archidiaconum Huntundunensem" (in black); "Hic annus est ab initio mundi v (quies) m (nus) et ccc (tenus) et xvii (mus)" (in red). It is in C., but not in D., though the marginal references to it are in D., and not in C.

A.D. 1134. Last days of Robert of Normandy.

amplum spatium pœnitentiæ et humiliationis concesserat, videlicet jam fere triginta annorum in orbitate transactorum et carcere, abusus est illo Dei beneficio, intumuit enim superbia, minis, et detractionibus, maledictionibus et querimoniis, cum potius divinis jugiter obsequiis et precibus assiduis incubuisse teneretur, utpote diu afflictus et jam senex, quem frequenter cum lacrimis dicere potius decuisset; "Merito hæc patior, "immo graviora promerui, qui procaciter jugum Do- "mini quod est suave, et onus ejus quod est leve, de "collo meo in Terra Sancta excussi, et oblatum cælitus "honorem refutavi." Sed nil horum in ore arrogantis personuit. Contigit igitur una dierum festivorum, cum rex novam robam de scarleto sumens, assuetus de eodem panno quotiens et ille sumpserat fratri suo reverenter transmittere, capam conabatur induere; sed invenit introitum capucii, qui *gulerun* vulgariter Gallice appellatur, nimis arctum; inde[1] contigit, quod unam suturæ puncturam tantum confringens, eam deposuit, et ait; "Hæc capa deferatur danda fratri meo duci, qui "argutius me caput habet." Quæ cum ipsi delata fuisset induenda, invenit illam jam dictam puncturam, quæ per incuriam cæsoris,[2] quia minima, relinquebatur non resuta. Ait dux; "Unde hæc, quam sentio, frac- "tura?" Et nuntius quæ contigerant seriatim duci referebat. Et dux quasi alto vulnere saucius, irrugiit dicens; "Heu heu, nunc nimis vivo; quid adhuc infe- "licem vitam pertraho? Ecce frater meus, immo pro- "ditor meus et supplantator, minor natu, et ignavus "clericulus, ac injuriosus regni mei possessor, qui me "incarceravit et incarceratum obcæcavit, qui tot armo- "rum titulis clarui, jam adeo spernit et vilem habet, "ut mihi tanquam præbendario suo pro elemosina "suos veteres transmittit et dissutos panniculos." Flens igitur et ejulans devovit manducare, nec unquam postea voluit manducare vel bibere, in semetipso desæ-

[1] *inde*] unde, Hist. Anglor. | [2] *cæsoris*] cessoris, C. D.

viens et deficiens. Quod cum rex audisset, non multum condolens, jussit corpus in ecclesia conventuali Gloverniæ reverenter sepeliri. Jacuit autem eo tempore imperatrix filia regis, graviter infirmata, propter difficultatem partus filii sui quem nuper genuerat; sed matrona prudens, thesauros[1] suos viduis, orphanis, ecclesiis, ac monasteriis larga manu distribuens, periculum mortis evasit. A.D. 1134. Burial of Robert at Gloucester. Danger of the ex-empress Matilda.

R. de Monte, col. 448.

De morte Henrici regis Anglorum.

Anno Domini MCXXXV. Rex[2] moratus in Normanniam, cum die quadam a venatu redisset, apud Sanctum Dionisium in silva Leonum carnes comedit murenarum, quæ ei[3] semper nocebant, et eas semper supra[4] modum amabat. Et cum medici eas comedere prohiberent, non adquievit rex consilio salutari. Hæc igitur comestio, pessimi humoris illatrix, et consimilium vehemens excitatrix, senile corpus letaliter refrigidans, subitam et summam perturbationem effecit. Contra quam natura renitens febrem excitavit acutam, ad impetum materiei gravissimæ dissolvendum. Cum autem resistere vi nulla potuisset, decessit rex magnus, cum regnasset triginta quinque annis ac tribus mensibus, prima die Decembris. Illius autem obitum ventus vehemens præsignavit, qui in vigilia Apostolorum Symonis et Judæ turres et ædificia dejecit, et arbores usquequaque subvertit, ita[5] ut mundus solvi putaretur. Luna etiam eclipsin passa est eodem anno, quarto[6] kalendas Augusti. Cœnobia fecit rex de Radingis, de Cirencestre, de Prato ante Rothomagum, et de Mortuo Mari. Municipia vero, præter[7] turres et castella, viginti quinque opere sumptuoso construxit. Corpus autem regis apud Rothomagum diu jacebat insepultum, ubi viscera ejus, cerebrum, et oculi sunt humata. Reliquum vero corpus cultellis incisum et multo sale respersum, causa fœtoris qui magnus erat et circumstantes inficiebat, in coriis reconditum est taurinis; unde et medicus[8] ille, qui magno pretio conductus caput ejus securi diffiderat, ut cerebrum

Id. col. 449. Illness and death of Henry I. *De morte regis Henrici qui xxxv annis regnaverat.* Storms and eclipse before his death. (Not in R. de Monte.) Horrible condition of his body.

Hen. Hunt. viii. f. 221*b*.

[1] *thesauros suos*] om. W., though in O.

[2] There are drawings of an inverted crown and sword, and of the shield reversed, in the margin.

[3] *ei*] eis, A.

[4] *supra modum*] Added by the compiler.

[5] *ita . . putaretur*] Inserted by Paris in the margin from Malmesbury's account of the storm when Stephen landed. H. N. i. 11, p. 703.

[6] *quarto kal. Augusti*] 4 Non. Jan., R. de Monte.

[7] *præter*] inter, O.W., and so A., but it has been altered. This sentence is the compiler's.

[8] *medicus* is introduced by the compiler.

A.D. 1135. extraheret nimio jam fœtore corruptum, quamvis lintheaminibus multis involutum esset caput ejus, causa tamen fœtoris extinctus est, pretio sibi pacto male gavisus. Hic autem ultimus fuit ex multis quos rex Henricus occidit. Inde quoque corpus regium deportatum est apud Cadomum, ubi pater ejus requiescit. Cum esset in ecclesia positum ante patris tumbam, cœpit continuo humor niger et horribilis coria tauri penetrare, qui in vasis sub feretro a ministris susceptus magnum intuentibus inculcavit horrorem. Tandem cadaver regis in Angliam allatum, in diebus Nataliciis, apud Radingum, in ecclesia illa nobili quam ipse fundaverat, regaliter est sepultum, præsentibus archiepiscopis,[1] episcopis, et magnatibus regni. Hen. Hunt. viii. f. 221*b*.

The body of Henry I. taken to Caen.

His burial at Reading.

Quod Stephanus filius Theobaldi comitis Blesensis coronatur rex Anglorum.

Succession of Stephen.

Defuncto,[2] ut dictum est, rege Henrico primo, antequam[3] corpus ejus sepulturæ traderetur, Stephanus, nepos ejusdem regis ex sorore Adala, uxore scilicet Theobaldi comitis Bononiæ, et frater Theobaldi junioris comitis Blesensis, vir magnæ strenuitatis et audaciæ, quamvis sacramentum fidelitatis imperatrici de regno Angliæ jurasset, diadema tamen, Deum temptans, invasit. Congregatis[4] enim Londoniis regni magnatibus, meliorationem legum promisit juxta voluntatem et arbitrium singulorum. Willelmus quoque Cantuariensis archiepiscopus, qui primus sacramentum ex omnibus[5] imperatrici fecerat de regno Angliæ, Stephanum in regem consecravit, vigesimo[6] secundo die post mortem avunculi sui. Quid ergo? omnes, ut breviter dicatur, tam præsules quam comites et barones, qui filiæ regis et suis hæredibus juraverant fidelitatem, consensum[7] Stephano præbuerunt; dicentes[8] fore nimis turpe, si tot nobiles fœminæ subderentur. Hugo præterea Bigot, Henrici senescallus regis, præstito juramento, probavit coram archiepiscopo Cantuariensi, quod dum rex ageret in extremis, Id. f. 221. (Not in Hunt.) Hen. Hunt. viii. f. 221*b*. (Not in Hunt.) Diceto, col. 505.

p. 226.

[1] Hunt. only mentions William, archbishop of Canterbury.

[2] In the margin are the "Scutum "et corona regis Stephani."

[3] *antequam . . Bononiæ*] Introduced by the compiler. "Theo- "baldi comitis Bononiæ," is an error for "Stephani comitis Ble- "sensis."

[4] *Congregatis . . singulorum*] Introduced by the compiler. Cf. Will. of Newburgh, i. 4, p. 23 (Hamilton); Gesta Stephani, pp. 3, 4, (Sewell).

[5] The Hist. Anglor. ins. *prælatis. Ex omnibus* is not in Hunt.

[6] This introduction of Paris is from Malmesbury, Hist. Novell. i. 12, p. 704.

[7] The Hist. Anglor. ins. *unanimem.*

[8] *dicentes . . subderentur*] Peculiar to the compiler.

Diceto, col. 505. imperatricem exhæredavit et Stephanum sibi constituit successorem. A.D. 1135.

Id. Igitur in die Sancti Stephani,[1] omnium favore Stephanus sæpe dictus per ministerium Willelmi Cantuariensis archiepiscopi apud Westmonasterium diadema suscepit, et[2] rex est ab omnibus acclamatus, et regale festum splendide celebravit. His coronation at Westminster, 26th December.

(Not in Diceto.) Coronatione itaque magnifice completa, homagiis receptis,

Hen. Hunt. viii. f. 221*b*. perrexit rex Stephanus ad Oxoniam, ibi confirmavit pacta, quæ Deo et populo atque ecclesiæ sanctæ in die coronationis suæ concesserat, quæ hæc fuerunt: Primo, cum juramento vovit, quod defunctis episcopis non retineret ecclesias in manu sua, sed statim electioni canonicæ consentiens electos continuo investiret. Secundo vovit, quod nullius clerici vel laici silvas in manu sua retineret, sicut rex Henricus fecerat, qui singulis annis eos inplacitaverat, si vel venationem cepissent in silvis propriis, vel si eas ad proprias necessitates distraherent vel minuerent;[3] quod nefandi genus placiti adeo fuerit[4] execrabile, quod si visores alicujus silvam, quem esse pecuniosum sciebant, a longe conspicerent, statim vastum in ea perhiberent, sive esset, sive non, ut eum sine merito redimere potuissent. Tertio vovit, quod Danegeld, id est, de qualibet hyda terræ duos solidos quos antecessores ejus accipere consueverant, in æternum annis singulis condonaret. Hæc autem specialiter, et alia multa generaliter, se servaturum juravit; sed nihil horum, quæ Deo promiserat, observavit. His vows of good government, which are not kept.

Gervas. cap. Leland, i. p. 263. Malmesb. Hist. Nov. i. 11, p. 703. Eodem[5] anno combusta est ecclesia Sancti Pauli Londoniensis ab igne qui accensus est ad pontem, qui perrexit usque ad ecclesiam Danorum. Die quo applicuit idem Stephanus, contra naturam hiemis horrendum intonuit super omnem terram tonitruum cum fulgure horribili, ita ut mundus in antiquum chaos redigi videretur. Stephanus quoque rex, præsentibus archiepiscopo[6] cum duobus episcopis, scilicet, Wintoniensi et Sarisberiensi, totum thesaurum, quem avunculus St. Paul's burnt. Great storm. Stephen seizes the treasures of Henry I.

[1] W. inserts *prothomartyris*. This date is from Hoveden, i. p. 189; *omnium favore* is the compiler's.

[2] *et rex . . receptis*] Introduced by the compiler.

[3] *vel minuerent*] Inserted in the margin in A. It is in W., but not in the Hist. Anglor.

[4] *fuerit*] fuit, W., as Huntingdon.

[5] This, which is in the margin, is referred to by the words "Hic in-" trabit quod deest." It is in the text in C. D. as usual.

[6] *archiepiscopo*] archiepiscopis, Hist. Anglor. Cf. Gesta Stephani, p. 6.

A.D. 1135. suus congesserat, occupavit, scilicet centum milia libras, exceptis vasis aureis et argenteis et gemmis. Cf. Malmes. H. N. i. 14, p. 706.

Burial of Henry I.

Anno Domini MCXXXVI. Corpus regis Henrici in mausoleo regali conditum reponitur, præsente rege Stephano. Id. i. 13, p. 705.

Death of archbishop William.

Obiit Willelmus Cantuariensis archiepiscopus. Henricus Wintoniensis episcopus abstulit manum Sancti Jacobi de Radingis. Diceto, col. 506. (Not in Diceto.)

Arrival of Robert, earl of Gloucester, who does homage to Stephen.

Eodem anno, post Pascha, comes Gloverniæ Robertus nomine venit in Angliam, cujus prudentiam et[1] potentiam rex Stephanus verebatur; post cujus adventum, episcopi juraverunt fidelitatem[2] regi, et rex juravit libertates ecclesiasticas et bonas leges se observaturum, et inde cartam suam fecit, et comes R[obertus] sibi homagium fecit sub conditione, scilicet, si dignitatem suam sibi servaret illibatam, secundum illud antiquum proverbium; "Quam diu "habebis me pro senatore, et ego te pro imperatore." Malmesb. H. N. i. 14, p. 705. Id. i. 15, p. 707. Id. i. 14. (Not in Malmesb.)

De concordia facta inter regem Stephanum et regem Scotorum.

Carlisle and Newcastle seized by David, king of Scots.

Per[3] idem tempus David rex Scotorum, qui imperatrici fidelitatem fecerat, in Angliam hostiliter veniens, Carleolum et Novum Castellum super Tynam cepit, et suos imposuit. Hen. Hunt. viii. f. 221*b*.

Peace at Durham.

Promovit igitur rex Stephanus contra eum exercitum copiosum, et regi Scotorum apud Dunelmum occurrens, concordatus est cum eo, quia reddidit ei rex David Novum Castellum, et Carleolum retinuit regis Stephani voluntate.

His son Henry does homage.

Rex tamen Scotorum homagium regi Stephano non fecit, quia fidelitatem fecerat filiæ regis Henrici et nepti suæ. Filius autem regis David homo regis Stephani effectus est, et dedit ei rex jure perpetuo Huntendonam de se tenendum.[4] Rediens vero rex ad propria, tenuit curiam suam apud Londonias in solemnitate Paschali, qua nunquam in Anglia fuerat splendidior, tam in auro et argento, quam in gemmis et vestibus pretiosis.

Report of Stephen's death, and

Deinde in[5] festo Dominicæ Ascensionis divulgatum fuit per Angliam,

[1] *et potentiam*] An addition of Paris's own.

[2] *episcopi . . . fidelitatem*] These words are repeated by mistake.

[3] *Per . . imposuit*] This, though from Huntingdon, is in the compiler's own words.

[4] *tenendum*] Sic, all the MSS. (except C., which has *tenend'*), probably from a recollection of *burgum* in Huntingdon.

[5] *in . . . Ascensionis*] ad rogationes, Hunt.

Hen. Hunt. viii. f. 222.

regem esse mortuum; unde[1] maxima perturbatio surrexit in regno. Nam Hugo Bigod castellum Norvicense ingressus, noluit reddere illud nisi regi, et hoc invitus. Cœpit ergo deinceps Normannorum proditio pullulare; sed rex eis viriliter resistens, cepit primo castellum de Batintona cujusdam Roberti proditoris sui. Indeque Exoniam obsidens, quam tenebat Baldewinus de Redvers contra eum, sed sero tamen et cum difficultate, redditum est castellum cum civitate. Rex autem pravo usus consilio, non exercuit vindictam in proditores suos; unde postea restiterunt ei, et plurima contra eum[2] nequiter firmaverunt. Perrexit autem inde ad Wectam insulam, et abstulit eam Baldewino de[3] Redvers prædicto, et ipsum ab Anglia exulavit. Rex igitur, his prospere gestis, venit venatum apud Brantonam non longe ab Huntendona, et ibi de forestis procerum suorum et venationibus placitavit,[4] et votum, quod Deo et populo fecerat, violavit.

A.D. 1136. consequent disturbances.

Unfortunate clemency of Stephen.

His oath respecting the forest laws broken.

Quod Gaufridus comes Andegavensis municipia Normanniæ subjugavit sibi.

R. de Monte, col. 450. Id. col. 451.

Eodem tempore, Gaufridus comes Andegavensis et uxor ejus Matildis sine difficultate aliqua castella Normanniæ obtinuerunt cum firmitatibus cunctis Willelmi Talevaz, quas rex habuerat in manu sua, exulato Willelmo. Inde mense Augusto, cum apud Rothomagum[5] pervenissent, peperit Matildis ibi comiti Gaufrido filium suum tertium, quem vocavit Willelmum. Proceres vero Normanniæ super[6] hoc indignantes, miserunt propter Theodbaldum comitem Blesensem fratrem regis Stephani seniorem, ut veniret ad eos, Normanniam recepturus. Qui veniens Luxovias in jejunio decimi mensis, audivit ibi Stephanum fratrem suum jam in regem Angliæ coronatum; unde comes Gloverniæ Robertus reddidit Theodbaldo Falesiam, asportata prius inde pecunia non modica de thesauro regis Henrici.

Norman castles reduced by Geoffrey of Anjou.

Birth of his son William at [Argenton].

Theobald of Blois invited to Normandy.

Id. col. 452.

Eodem anno Willelmus Cantuariensis archiepiscopus, Willelmus Exoniensis, et Johannes Rofensis episcopi obierunt.

Obituary.

[1] *unde . . regno*] Added by the compiler.

[2] W. ins. *castra*.

[3] *de*] om. W.

[4] *placitavit*] So O. W. and Huntingdon; plantavit, A.; multos supplantavit, Hist. Anglor.

[5] *Rothomagum*] A careless alteration of *Argentomagum*, which R. de Monte has. This passage is inserted by the compiler out of its place.

[6] *super hoc indignantes*] Inserted by the compiler.

A.D. 1137. *Quod rex Francorum cepit homagium Eustachii filii regis Stephani de Normannia.*[1]

Stephen in Normandy. Anno Domini MCXXXVII. Rex Anglorum Stephanus transfretavit in Normanniam, fugiente[2] a facie ejus comite Andegavensi; ubi martiis actibus indulgens, omnia quæ incœpit feliciter consummavit; hostium cuneos depulit, hostilia castella subruit, et egregie resplenduit inter summos. Concordiam cum rege Francorum composuit, et filius ejus Eustachius homagium ei de Normannia fecit. Hoc videns consul Andegavensis Gaufridus, cujus uxori idem rex sacramentum fecerat, Angliam ab eo requirebat. Sed tamen cum vidisset se vires regias ad præsens non posse superare, cepit inducias, acceptis ab ipso rege pro bono pacis quinque[3] milibus marcis singulis annis. Theodbaldo etiam fratri suo comiti Blesensi conquerenti quod[4] injuste Angliam invaserat, cum esset ætate minor, duo milia marcas pepigit annuatim; et[5] sic fratres pacificati ab invicem recesserunt. Cunctis igitur ibidem prospere gestis,[6] ad Angliam transfretavit. Eodem anno obiit rex Francorum Lodowicus, cognomento Grossus, et successit ei filius ejus Lodowicus; hic duxit uxorem Alienor, filiam ducis Aquitanniæ, ex qua duas filias generavit, quas duo filii magni comitis Theodbaldi Flandrensis,[7] Henricus et Theodbaldus, duxerunt uxores, primogenitus primogenitam et[8] minor natu juniorem.

His peace with Louis VI. His terms of agreement with Geoffrey and Theobald. Death of Louis VI. Louis VII.

Hen. Hunt. viii. f. 222. R. de Monte, col. 453. Id. col. 452. Hen. Hunt. viii. f. 222. Diceto, col. 506.

Quod Scoti in regem Stephanum sæviebant.

Conrad III. Anno Domini MCXXXVIII. Conradus, Romanum adeptus imperium, annis quindecim imperavit, et sic successit Lothario. Eodem anno rex Anglorum Stephanus in ipsis diebus Nataliciis Bedefordense castrum obsedit, dicens[9] nulla hora pacem esse hostibus concedendam. Sed antequam ei castrum redderetur, rex David Scotorum in Northanhumbriam[10] exercitum

Stephen takes Bedford castle.

R. de Monte, col. 453. Hen. Hunt. viii. f. 222. p. 227.

---

[1] *Normannia*] The scribe had carelessly written "Nomañ." Paris inserts (in black) an *r* above the line.

[2] *fugiente . . Andegavensi*] Inserted by the compiler.

[3] *quinque*] duo, R. de Monte.

[4] *quod*] apud, A.

[5] *et . . . recesserunt*] Added by the compiler.

[6] *gestis*] gentis, A.

[7] *Flandrensis*] This error is inserted in what was apparently a blank space, in the St. Alban's hand. Diceto has only "comitis "Theodbaldi." The daughters were Mary and Alice.

[8] *et . . juniorem*] Added by the compiler.

[9] *dicens . . concedendam*] Added by the compiler.

[10] *Northanhumbriam*] Northanhumbria, A. It is not in Huntingdon.

Hen. Hunt. viii. f. 222. ducens, tam ipse quam sui rem nimis execrabilem peregerunt. A.D. 1138. Atrocities of David, king of Scots. In ultionem enim imperatricis, cui idem rex fidelitatem juraverat, mulieres gravidas findebant, et fœtus anticipatos ab uteribus extrahebant; parvulos super lancearum acumina proiciebant, presbyteros super altaria trucidabant, crucifixorum capita præcidebant et super[1] cæsorum corpora reponebant, capita occisorum mutuantes super crucifixos collocabant. Quæcunque igitur Scoti contingebant, plena horroris et inhumanitatis erant. Aderat clamor mulierum, ejulatus senum, desperatio vivorum. Rex igitur Stephanus exercitum grandem promovit in Scotiam; sed antequam illuc perveniret, rex Scotorum sese in sua recepit, et inexpugnabilia loca petivit; et rex Anglorum australes Scotiæ partes igne cremavit, et sic in Angliam remeavit. Exarserat namque tanta rabies procerum contra eum, ut fere ab omnibus quateretur;[2] Willelmus[3] enim Talebot Herefordense castrum tenuit contra regem, Robertus consul Gloverniæ Ledes et Bristollum; hic erat filius nothus regis Henrici; Willelmus Luvel tenuit contra [eum] castrum de Cari, Paganellus Ludehlawe, Willelmus de Moiun castellum de Dunestor, Robertus de Lincolnia castrum de Warham, Eustachius filius Johannis castellum de Meltona, Willelmus filius Alani Salopesberi, quod rex per vim cepit, et captorum in eo nonnullos suspendit. Quod audiens Walkelinus, qui castrum Doverense tenebat, illud reginæ reddidit obsidenti.

(Enlarged from Hunt.)

Stephen drives him back, and returns to England. Castles held against Stephen.

Quod rex Scotorum Northanhumbriam hostiliter sit ingressus.

Id. viii. f. 222 *b*. Occupato itaque rege Stephano circa partes australes Angliæ, David rex Scotorum innumerabilem[4] exercitum in Northanhumbriam[5] promovit, contra quem proceres regni Boreales,[6] jussu et ammonitione Turstani Eboracensis archiepiscopi, fixo apud Alvertonam standardo, id est regio insigni, viriliter restiId. f. 223. terunt. Hujus autem pugnæ principes fuerunt consul Willelmus Albemarliæ, Willelmus de Notingeham, Walterus Id. f. 222*b*. Espec, et Gilebertus de Lasci. Archiepiscopus vero, cum ægritudinis causa huic pugnæ interesse non posset, misit loco

David's invasion of Northumbria. The standard raised by Thurstan at North-Allerton.

---

[1] *super*] frater, A., the scribe mistaking fr for fr.

[2] *quateretur*] hostiliter quæreretur, Hist. Anglor.

[3] *Willelmus*] An error introduced by the compiler. Huntingdon and R. de Monte have "quidam . . . . "nomine Talebot." His name was Geoffrey. (See the Cont. Flor. Wig. p. 108.)

[4] *innumerabilem*] innumerabile, A.

[5] *Northanhumbriam*] Angliam, Hunt.

[6] *boreales*] borealis, Hist. Anglor., as Hunt.

A.D. 1138. Speech of Ralph, bishop of the Orkneys.

suo Radulfum Dunelmensem[1] episcopum ad populum exhortandum. Qui stans in acie media, in loco eminenti, usus est hujusmodi incentivo; "Proceres Angliæ clarissimi Normanni- Hen. Hunt. viii. f. 222*b*.
" genæ, contra quos audax Francia contremiscit, ferox Anglia
" a vobis capta succumbit,[2] dives Apulia vos sortita refloruit,
" Jerusalem famosa et insignis Antiochia, utraque se vobis
" supposuit, nunc Scotia, vobis rite subjecta, repellere conatur,
" inermem[3] præferens temeritatem, aptior rixæ quam pugnæ.
" Nullus igitur sit verendi locus, sed potius verecundiæ, quod
" illi, quos semper in patria sua petivimus et vicimus, nunc
" in patriam nostram, ritu transverso, dementes et ebrii con-
" volarunt. Quod tamen ego præsul vobis divina factum pro-
" videntia denuntio; ut hi qui in hac patria templa[4] Dei
" violarunt, altaria polluerunt, presbyteros occiderunt, nec
" pueris nec prægnantibus pepercerunt, in eadem condignas
" sui facinoris luant pœnas. Attollite igitur animos, viri ele-
" gantes,[5] hostes nequissimos patria virtute, immo Dei præ-
" scientia, confligite, qui se nesciunt in bello armari, nec
" casus belli dubios suspicetis. Tegitur vobis lorica pectus,
" galea caput, ocreis crura, et clipeo totum corpus; ubi feriat
" hostis, non reperit, quem septum armis undique cernit.
" Quid igitur inermes dubitatis et inertes? Sed jam finem
" loquendi conferunt hostes inordinate proruentes, dispersi
" confluentes, quod animo meo satis placet. Si quis denique
" vestrum pro Deo pugnans et patria occubuerit, absolvimus
" eum ab omni pœna peccati, in nomine Patris, cujus crea-
" turas fœde[6] et horribiliter peremerunt; et Filii, cujus altaria
" polluerunt; et Spiritus Sancti, cujus gratiam, immania per-
" petrantes et enormia, contempserunt." Ad hæc autem respondit omnis populus gentis Anglorum, et resonuerunt montes et colles "Amen, Amen."

De campestri prælio commisso inter Scotos et Anglos.

Battle of the Standard.

Tunc[7] clamorem audientes Scoti, vociferati sunt omnes in[8] modum muliercularum insigne patrium "Albani;"[9] sed extinctus Id.

[1] *Dunelmensem*] An error introduced by the compiler for *Orcadum*, which Hunt. has.

[2] *succumbit*] succubuit, W., as Hunt.; O. has *succumbit*.

[3] *inermem*] inhermen, A., and so C. D.

[4] *templa*] dempla, A.

[5] O.W ins. *et adversus*, as Hunt.

[6] *fœde*] fide, A.

[7] *Tunc*] Hunc, O. W.

[8] *in modum muliercularum*] Inserted by the compiler.

[9] O. W. and the Hist. Anglor. repeat *Albani*, as Hunt. The Hist. Anglor. inserts *exaltando* after *patrium*.

Hen. Hunt. viii. f. 222*b*. est clamor, ictuum immanitate et horrore concurrentium acierum. Turma Loenentium, qui gloriam primi ictus a rege vix impetraverant, augmentatis missilibus et lanceis longissimis, super aciem equitum Anglorum loricatorum potenter irruunt, ad quos quasi muro ferreo offendentes, impenetrabiles invenerunt. Viri autem sagittarii gentis Anglorum, equitibus permixti, imbre sagittarum Scotos obnubilantes, penetrabant eos quos repererunt inermes. Tota namque gens Anglorum et decus Normannorum circum standardum conglobata, manebat immobilis, quasi in acie una; percussoque casu sagitta summo Loenentium duce corruit ipse, et gens ejus tota est in fugam conversa. Offensus namque Deus excelsus erat in eis, unde omnis virtus eorum, tanquam aranearum tela confracta, periit et defecit. Quod videns acies Scotorum major, quæ ex parte altera acerrime confligebat,[1] animo deliquit[2] et fugæ incunctanter indulsit. Regalis autem acies, quam ex diversis gentibus constituerat,[3] simul ut hæc vidit, cœperunt primo singillatim, deinde vero catervatim fugere, rege[4] solo adhuc persistente. Quod amici regis intuentes, coegerunt eum equo[5] ascenso fugere; cujus filius in armis strenuus, aliorum fugam non attendens, sed soli gloriæ et virtuti inhians, acies hostium impetu ardenti percussit; licet illius agmina contra equites loricatos resistere non valerent. Sed tandem armatorum violentia potenter in fugam sibi nimis damnosam sunt compulsi et turpiter in diversa dispersi. Undecim Scotorum milia fama refert occisa, exceptis illis qui in segetibus et silvis inventi sunt letaliter vulnerati. Nostri vero sanguine vix fuso feliciter triumpharunt, licet ex omnibus equitibus frater Gileberti de Lasci solus inveniatur occisus. Actum est autem bellum hoc mense Augusto, ex[6] comprovincialibus Transhumbranæ gentis.

A.D. 1138. Battle of the Standard.

Defeat of the Scots.

R. de Monte, col. 454. Eodem anno mense Octobris, Gaufridus comes Andegavensis Oximenses subjugavit et Baiocenses, et Falesiam obsidione vallavit.

p. 228. Hiesmes and Bayeux reduced by Geoffrey.

De electione Theobaldi Cantuariensis archiepiscopi.

Hen. Hunt. viii., f. 223. Eodem anno, Albericus Hostiensis episcopus et ecclesiæ Romanæ legatus, in Angliam veniens, in Adventu Domini Londoniis concilium celebravit in[7] ecclesia Sancti Pauli; ubi ipso

Council in London, under the legate Alberic.

[1] *confligebat*] confligebant, W.

[2] *deliquit*] deluit, A. O. W. condoluit, Hist. Anglor.

[3] *constituerat*] constituerant, W.

[4] *rege . . . fugere*] om D.

[5] *equo*] a quo, A.

[6] *ex . . . gentis*] Introduced by the compiler. Cf. Aelred de Bello Standardii, col. 337. l. 10.

[7] *in ecclesia S. Pauli*] This is where the ordination mentioned in the next line was held according to Diceto, col. 507. The council was held *apud Westmonasterium*.

A.D. 1138. jubente legato, Henricus Wintoniensis episcopus Ricardum de Beaumeis diaconum ordinavit. Et ipsa die dum ordines celebrarentur, Theodbaldus abbas Beccensis in archiepiscopum Cantuariensem ab episcopis electus est, priore ecclesiæ Cantuariensis Jeremia præsente; qui ab ipso[1] consecratus legato Romam profectus est, ubi a Papa Innocentio pallium suscepit. Diceto, col. 507.

Theobald archbp. of Canterbury.

Quod rex Stephanus Scotiam hostiliter ingressus cum filio regis[2] *obside recessit.*

Stephen in Scotland. Anno Domini MCXXXIX. Rex Anglorum Stephanus post Natale Domini castello de Liedes capto, perrexit in Scotiam, et cum rem ibi ageret ducibus Marte et Vulcano, rex Scotorum coactus est concordari cum ipso. Henricum igitur filium regis obsidem secum ducens in Angliam, Ludehlawe castellum obsedit; ubi idem Henricus, ab inclusis unco ferreo equo abstractus, pæne intra muros projectus est; sed rex ipse ab hostibus eum, ut miles egregius, laudabiliter retraxit. Inde ad Oxoniam, subjugato castello, profectus, cepit ibi in curia sua nimis perniciose Rogerum Saresberiensem episcopum et Alexandrum Lincolniensem ipsius nepotem violenter, nihil rectitudinis recusantes. Ponens igitur ibi in carcerem antistitem Alexandrum, Saresberiensem secum duxit ad castellum ejus, quod Divise vocatur, quo non erat splendidius intra fines Europæ. Afflictus igitur fame, et collo filii ejus, qui cancellarius fuerat, laqueum annectens ut suspenderetur, hac arte castellum obtinuit, atque arte eadem Sireburnense oppidum[3] in sua potestate recepit. Accipiensque thesauros pontificis, comparavit inde Eustachio filio suo Constantiam, sororem Lodowici regis Francorum, matrimonio copulandam. Inde quoque recedens rex similiter egit de Alexandro Lincolniensi episcopo, donec reddidit ei castella de Neowerc et Latforda. Hen. Hunt. viii., f. 223.

He takes Ludlow castle, and seizes the bps. of Salisbury and Lincoln at Oxford.

Capture of Devizes castle and Sherborne.

Marriage of Eustace and Constance, sister of Louis VII.

Newark and Sleaford castles.

Quod Matildis quondam imperatrix venit in Angliam.

The empress Matilda comes to England. Eodem vero tempore Matildis filia regis Henrici, quæ fuerat[4] imperatrix, cui Anglia [jurata] erat, cum comite Roberto fratre suo in Angliam venit, et ad portum Arundel applicans, a Willelmo de Albeneio, qui reginam duxerat Adelizam, quæ castellum de Arundel et comitatum a rege Henrico pro dote habebat, R. de Monte, col. 455.

---

[1] *ipso*] episcopo, A.

[2] *regis*] rege, A.

[3] *Sireburnense oppidum*] Sireburnam, Hunt.

[4] *fuerat*] fuit, W.

R. de Monte, col. 455.

recepta[1] est cum lætitia et exultatione. Comes autem Gloverniæ Robertus cum decem militibus et totidem sagittariis equestribus per mediam terram regis Stephani transiens, Walingefordam pervenit, et inde Gloverniam, annuntians adventum imperatricis Brieno filio comitis et Miloni de Glovernia, et quod eam apud Arundel reliquerat cum uxore[2] sua et aliis impedimentis;[3] qui lætati sunt valde de adventu illius, et sese sollerter[4] præparaverunt ad pugnam. A.D. 1139. Her reception. Robert, earl of Gloucester, announces her arrival.

(Not in R. de Monte.)

Malmesb. Hist. Nov. ii. 21–23, pp. 719–721.

Eodem anno Wintoniensis episcopus frater regis Stephani, Apostolicæ sedis legatus in Anglia, pro eo quod rex invitatos ad prandium quosdam nobiles coegit ad deditionem aliquorum castrorum indignans, cum Theobaldo archiepiscopo et aliis episcopis et prælatis Angliæ concilium apud Wintoniam celebravit, tertio[5] kalendas Septembris, ad quod regem fratrem suum vocari fecit; qui comitem Albericum de Ver, in causarum varietatibus exercitatum, misit ad concilium, de captione dictorum episcoporum, super qua erat impetitus, se sic de jure facere posse allegantem, et factum regis defendentem; et licet aliter visum esset concilio super querelis in episcopos motis, et verbis hinc inde propositis, kalendis Septembris solutum est concilium. Stephen summoned to the council of Winchester by bp. Henry of Blois.

Id. ii. 29, p. 724.

R. de Monte, col. 455.

Eodem anno obiit Rogerus Saresberiensis antistes, tam senio quam mœrore confectus; post cujus mortem, rex Stephanus exulavit Nigellum Elyensem episcopum, quia nepos erat Rogeri Saresberiensis episcopi, a quo in ejus perniciem[6] traxerat incentivum. Cessaverunt autem ab hoc tempore in Anglia curiæ regis[7] festivitates solennes, pax nulla erat, cædibus et incendiis omnia exterminabantur, clamor, luctus, et horror undique resonabant. Death of Roger, bp. of Salisbury. Misery of the country.

Id col. 456.

Tunc defuncto Turstano Eboracensi archiepiscopo, Willelmus ejusdem ecclesiæ thesaurarius successit. William archbishop of York.

Quod rex Stephanus castellum Lincolniæ obsedit.

Id.

Anno Domini MCXL. Rex Anglorum Stephanus infra dies Natalicios urbem Lincolniæ obsedit, cujus firmitates Ranulfus Siege of Lincoln by Stephen.

---

[1] *recepta exultatione*] Added by the compiler.

[2] Sibyl Fitz-Hamon.

[3] *impedimentis*] Om. Hist. Anglor.

[4] *sollerter*] sollerunt, A. This clause is the compiler's.

[5] *tertio*] quarto, Malmesb.

[6] *perniciem*] progeniem, R. de Monte and Hunt.

[7] O. W. D. ins. *et*. It was in A., but has been erased.

A.D. 1140. Cestrensis comes receperat paulo ante; qui regem Stephanum arcuit a civitatis ingressu, usque ad purificationem Sanctæ Mariæ. Tunc comes præfatus cum Roberto, filio regis Henrici et comite Glovernensi, socero suo, et militia magna nimis Lincolniam venit, ut obsidionem[1] solveret, atque paludem fere intransmeabilem audaciter transivit, et ipsa die, aciebus dispositis, regi bellum indixit. Ipse autem cum suis, ut vir admirandæ probitatis, aciem primam conduxit, secundam illi quos rex Stephanus exulaverat, tertiam comes Glovernensis Robertus cum suis regebat. Rex interea Stephanus missam in tanta solennitate devotus audivit; ubi cum de more cereum regio honori dignum Deo offerens manibus Alexandri episcopi imponeret, subito confractus est et extinctus, quod regi contritionis signum fuit. Cecidit etiam super altare eucharistia[2] cum corpore Christi, rupto filo, præsente episcopo, quod regiæ[3] ruinæ pronosticum erat. Porro rex magnificus cum summa sollicitudine acies disponit,[4] ipse pedes omnem loricatorum multitudinem circa se, abductis equis, instructissime collocavit; consules omnes cum suis in duabus aciebus equis instituit pugnaturos; sed acies eorum admodum parvæ existentes, paucos secum ficti et factiosi comites habuerunt. Acies tamen regalis maxima erat, unico vexillo solummodo insignita. In principio autem pugnæ acies exhæredatorum quæ præibat, aciem percussit regalem, in qua erant comes Alanus, comes Robertus de Meslent, Hugo Bigod comes Estanglorum, comes Symon[5] cum illo de Warenna, tanto impetu, quod alii eorum occisi, alii capti, alii sunt per fugam elapsi. Acies quoque, cui præerat comes Albemarlensis et Willelmus Yprensis, percussit Walenses, qui a latere procedebant, et eos abegit[6] in fugam. Sed et acies comitis Cestrensis irruit in cohortem prædictam, et sicut acies prior, dissipata est in momento. Fugerunt igitur omnes equites regis, et Willelmus Yprensis vir consularis, atque alii qui fugæ non patuerunt,[7] omnes capti sunt et vinculis mancipati. Accidit autem res mira et præ omnibus admiranda, dum rex Stephanus, ut leo rugiens, solus in campo persisteret, et nullus ad eum accedere auderet, stridens dentibus, et apri sylvestris more spumans, turmas in se irruentes cum bipenni quam tenebat repellens ac hostium præcipuos potenter consternens, laudem sibi perpetuam comparavit. O

R. de Monte, col. 456.

Battle of Lincoln.

Omen of Stephen's fall.

Congressio.

Flight of William of Ypres.

Valour displayed by Stephen.

[1] *obsidionem*] obsidione, A.

[2] *eucharistia*] pixis, R. de Monte and Hunt.

[3] *regiæ*] rege, A. O. W. and the Hist. Angl. have *regiæ*.

[4] *disponit*] disposuit, W.

[5] Simon de Senlis.

[6] *abegit*] so altered by Paris from *adegit*, which W. has. R. de Monte and Hunt. have *coegit*.

[7] *patuerunt*] paruerunt, W., as R. de Monte.

R. de Monte, col. 457.

si centum ei similes adessent, non captionis jacturam rex incurrisset, cum ipse solus vix potuit a tot hostibus superari. Capitur autem rex Anglorum Stephanus in die Purificationis Beatæ Mariæ, et ad imperatricem ducitur, atque in turri de Bristollo custodiæ mancipatur. A.D. 1140. His capture and imprisonment.

Malmesb. H. N. ii. 35, p. 732.

Eclipsis solis facta est per totam Angliam horribilis et tenebrosa. Eclipse.

Quod Matildis in dominam recipitur a multis.

R. de Monte, col. 457.

His itaque gestis, imperatrix pæne ab omni Anglorum gente suscipitur in dominam, exceptis Kentensibus, ubi regina regis Stephani et Willelmus Yprensis, qui contra eam pro viribus decertabant [morabantur].[1] Suscepta est prius ab Alberico legato Romano, et post a Willelmo[2] Wintoniensi episcopo, et Londoniensium civitate; sed mox sive subdolorum instinctu, sive Dei nutu, a Londoniensibus expulsa, regem Stephanum in compedibus poni præcepit. Et sic post dies paucos, cum avunculo suo rege Scotorum et fratre suo comite Roberto et aliis armatorum copiis turrem Wintoniensis episcopi obsedit; sed episcopus mittens pro regina et Willelmo Yprensi ac cæteris Angliæ, qui[3] Stephano regi favebant, proceribus, eos in suum auxilium evocavit. Et facto gravi impetu in exercitum imperatricis, compulerunt omnes, qui in obsidione erant, in fugam, et fugientes viriliter insecuti, ceperunt inter cæteros Robertum comitem et fratrem imperatricis, in cujus custodia rex Stephanus tenebatur; cujus sola captione rex poterat a carcere liberari. Captus est autem in die Exaltationis Sanctæ Crucis, sed incontinenti datus est rex pro eo, et sic ambo sunt a vinculis absoluti. Per idem tempus Walerannus comes de Meslent, qui omnibus Normanniæ præerat proceribus, cum comite concordiam fecit Andegavensi Gaufrido, et dedit[4] ei castellum Montis Fortis et castellum Falesiæ; et sic subdiderunt se ei omnes viri potentes circa flumen Sequanæ, usque ad ripam Rislæ, et[5] fidelitatem ei fecerunt. Eodem anno Gileberto Londoniensi episcopo, qui Universalis dicebatur, Robertus de Sigillo successit. The empress p. 229. received as lady by nearly the whole of England. Siege of the Bishop's tower at Winchester. Capture of Robert of Gloucester, Sept. 14, who is exchanged for Stephen. Submission of Waleran de Mellent to Geoffrey. Robert de Sigillo bishop of London.

Diceto, coll. 507, 508.

[1] *morabantur* is from the Hist. Anglor. It is not in R. de Monte, but is made necessary by the introduction of *qui* by Paris in the previous line.

[2] *Willelmo*] This error is introduced by the compiler. Neither R. de Monte nor Hunt. give the name (Henry).

[3] *qui . . . favebant*] Inserted by the compiler.

[4] *dedit*] concessum est, R. de Monte.

[5] *et . . . fecerunt*] Added by the compiler.

A.D. 1140. Winchester burnt.

Destructa [1] est Wintonia, xviii. kal. Octobris, et captus est R[obertus] comes Gloverniæ die Exaltationis Sanctæ Crucis, pro cujus liberatione Stephanus rex dimittitur. Galfridus de Mandevilla firmavit Turrim Londoniensem. Idibus Maii Albericus de Ver Londoniis occiditur. Obiit Aldewinus fundator Malverniæ.

Malmesb. H. N., iii. 50, 51, pp. 752-754. (Not in Malmesb.) Hoveden, i. p. 250. (Not in Hoveden.)

Deaths of Aubrey de Vere and Alwine, founder of Malvern.

Quod comes Robertus obsides quosdam duxit in Normanniam.

Robert of Gloucester in Normandy.

Anno Domini MCXLI. Robertus comes Glovernensis transfretavit in Normanniam, ducens secum quosdam obsides magnatum Angliæ, qui imperatrici favebant, ut comes Andegavensis eos custodiret, et insuper ad subjugandum regnum Angliæ transfretaret. Quod comes ad tempus facere renuit, propter rebellionem Andegavensium et aliorum hominum suorum, qui illum infestabant; sed tamen tradidit ei Henricum primogenitum filium suum, ut cum ipso ad Angliam transfretaret. Ipse vero, præsente adhuc Roberto comite, cepit Alnei et Moritonium, Tenerchebrai, et Cerenches, castella comitis Moretonii; et Abrincacenses et Constantinienses sese subdiderunt ei. Eodem anno, cum rex Anglorum Stephanus apud Wintoniam [2] castellum quoddam firmaret, supervenit hostium suorum innumerabilis multitudo, et impetum facientes in eum, coegerunt illum in fugam. In hac autem pugna captus est Willelmus Martel dapifer regis Stephani, et [3] apud Wallingeford adductus, sub custodia Brieni filii comitis fuit deputatus; qui sibi carcerem fecit specialem, et vocavit Cloere Brien. Qui antequam exiret de carcere, reddidit imperatrici Sireburniense castellum pro liberatione sua.

R. de Monte, col. 458.

The castles of Aunay, Mortain, Tinchebrai, Cerenches, taken by Geoffrey.

Stephen defeated at [Wilton].

Capture of W. Martel and his imprisonment by Brien FitzCount.

(Not in R. de Monte.) R. de Monte, col. 458.

Quod Matildis imperatrix obsessa regem Stephanum delusit.

Matilda besieged in Oxford castle.

Audiente autem eodem tempore rege Stephano imperatricem esse apud Oxoniam in castello cum parvo comitatu, collegit exercitum copiosum, et post festum Sancti Michaelis illo profectus, dictam imperatricem, usque ad Adventum Domini, continua obsidione vallavit. In tanto autem termino cum [4] vidisset imperatrix ab amicis se fuisse neglectam, et omni

Id. (Enlarged.)

[1] These additions of Paris are inserted in D. after *Willelmus Yprensis* (above, p. 173, l. 11), so as to make nonsense of the whole. The date *xviii. kal. Octob.* is not in Malmesbury.

[2] *Wintoniam*] sic, as R. de Monte and Hoveden, for *Wiltonam*, which Hunt. has.

[3] *et . . Brien*] This is due to the compiler, and to Paris.

[4] *cum . . . deludens*] Introduced by the compiler.

succursu alienam, exploratores regis castrum obsidentis[1] arte feminea deludens, nocte per Thamensem fluvium, glacie constrictum ac nive dealbatum, albis circumamicta vestibus, cum quibusdam sodalibus, de castello exivit, atque reverberatione nivium et similitudine vestium oculos se intuentium fefellit. Abiit ergo nocte illa ad castellum de Wallingeford, ad[2] Brienum filium comitis, ut se salvaret ab hostibus, et sic castellum Oxoniense regi redditum est. A.D. 1141. and arrival at Wallingford. R. de Monte, col. 458.

De concilio necessario Londoniis celebrato.

Anno Domini MXLII. Willelmus,[3] Wintoniensis episcopus et sedis Apostolicæ legatus, in media Quadragesima apud Londoniam concilium, rege præsente et episcopis, celebravit. Nullus enim honor vel reverentia ferebatur Dei ecclesiæ vel ejus ordinatis a prædonibus sceleratis, sed æque clerici et laici capiebantur, redimebantur, et in vinculis tenebantur. Sancitum est ergo ibi et generaliter constitutum, ne aliquis, qui[4] ecclesiam cimiteriumque violaverit, vel in clericum aut virum religiosum manus injecerit violentas, ab alio quam ipso Papa[5] possit absolvi. Statutum est etiam, ut aratra in campis cum ipsis agricolis talem pacem habeant in agris, qualem haberent [si] in cimiterio extitissent. Excommunicaverunt autem omnes, qui contra hoc decretum venirent, candelis accensis, et sic milvorum rapacitas aliquantulum conquievit. Council at London under bp. Henry of Blois. Id. col. 459. (Not in R. de Monte.)

Eodem tempore rex Stephanus cepit Willelmum[6] de Mandevilla apud Sanctum Albanum, unde reddidit regi turrem Londoniarum, cum castellis de Waledene et de Plessiz, antequam a vinculis solveretur; qui carens possessionibus paternis, invasit abbatiam Ramesiensem, atque monachis expulsis raptores inmisit. Erat autem vir magnæ strenuitatis, sed maximæ in Deum obstinationis. Capture of William of Mandeville by Stephen. R. de Monte, col. 459.

De morte Fulconis regis Jerosolimitani.

Eodem[7] tempore Fulco rex Jerosolimitanus campos pertransiens Aconenses, contigit ut leporem excitaret sedentem. Quem Death of Fulk, king Will. of Tyre, xv. 27, col. 638.

[1] *obsidentis*] obsidentes, W.

[2] *ad . . . hostibus*] not in R. de Monte or Hunt.

[3] *Willelmus*] a careless error introduced by the compiler. Hunt and R. de Monte have only "Wintoniensis episcopus."

[4] *qui . . . violaverit*] This is from some other source than R. de Monte or Huntingdon, as also *virum religiosum* in the next line, and the following paragraph.

[5] A. inserts *non* in the margin; it is in the text in C. D.

[6] *Willelmum*] an error for *Gaufridum*, which both Hunt. and R. de Monte have.

[7] There is a crown reversed in the margin.

A.D. 1142. of Jerusalem. cum clamor omnium insequeretur fugientem, rex arrepta lancea, ut leporem insectaret, equum calcaribus[1] inconsulte urgebat; qui præceps corruens in terram regem[2] ita contrivit, ut cerebrum ejus tam per aures quam per nares terribiliter emanaret. Universi autem qui aderant, opem ferre volentes accedunt, sed regem exanimem invenerunt. Obiit quoque idibus Novembris, corpusque ejus Jerosolimis delatum sepultum est in ecclesia Dominici sepulcri, cum lacrimis astantium populorum, per ministerium patriarchæ Willelmi. Cum autem regis obitus in finibus infidelium disseminatus fuisset, Sanguinius Turcorum vir potentissimus, cum innumera armatorum copia Edessam obsidens civitatem, diuturno eam labore subegit, atque Christianos omnes in ea inventos sine misericordia trucidavit, non parcens sexui vel ætati. Sic itaque urbs antiquissima, et Christiano nomini insignita, ac Tadæi Apostoli prædicatione conversa, nunc, proh dolor, sub infidelium est potestate redacta. In hac enim dicitur corpus beati Thomæ Apostoli una cum corporibus Sancti Thadæi supradicti et beati regis Abgari sepultum. Hic autem est Abgarus ille toparcha illustris, cujus epistolam ad Dominum missam Eusebius Cæsariensis commemorat in historia ecclesiastica, quem et Domini dignum rescripto docet, utriusque ponens epistolam, et in fine ita subjungens: "Hæc in archivis publicis "Edessæ urbis, in qua tunc prædictus Abgarus regnavit, ita "descripta reperimus, in his cartis, quæ gesta regis Abgari "servata antiquitus continebant." Hæc præterea civitas sæpe legitur postmodum a Christianis subacta, et iterum a Saracenis possessa.

Will. of Tyre, xv. 27, col. 638.

Capture of Edessa by Zengui.

Id. xvi. 4, col. 642.

Id. xvi. 5, col. 644.

p. 230.

Cf. Id. xvi, 14–16.

De morte duorum Pontificum Romanorum.

P. Celestine II. P. Lucius II. Eodem anno, defuncto Papa Innocentio, Cælestinus successit; qui cum sedisset in cathedra Romana mensibus quinque, diem clausit extremum. Cui succedens Lucius, Romanam rexit ecclesiam mensibus undecim et diebus tredecim. Eodem[3] anno obiit Willelmus Wintoniensis præsul, et Henricus successit. Huic vero Henrico Lucius Papa pallium misit, volens[4] apud Wintoniam novum archiepiscopum constituere, et septem ei episcopos assignare. Hoc quoque anno magister Willelmus Malmesberiensis monachus Anglorum historiam terminavit.

Vit. Pontif.

The pall sent to bp. H. de Blois.

Diceto, col. 506.

William of Malmesbury.

(Not in Diceto.)

[1] *calcaribus*] Added by the compiler.

[2] W. ins. *casu*.

[3] A careless error introduced by the compiler.

[4] *volens . . constituere*] Introduced by the compiler.

Quod rex Stephanus frustra Lincolniam obsedit. A.D. 1143.

Vit. Pontif. Anno Domini MCXLIII. Defuncto Papa Lucio, Eugenius sedit in cathedra Romana annis octo, mensibus quatuor, et diebus viginti uno. Eodem anno, rex Anglorum Stephanus Lincolniam obsedit, et cum construeret municipium[1] contra castellum, quod tenebat comes Cestrensis Ranulfus, operarii ejus fere octoginta a comite præfato interfecti sunt, et sic re imperfecta recessit. Eodem anno Robertus Marmiun, vir bellicosus, qui monachos Coventrenses a suo monasterio expulerat, et de ecclesia illa castellum fecerat, dum contra hostes decertaret, inter prædones suos ante ipsum monasterium solus peremptus est, et excommunicatus morte depascitur sempiterna. Eodem vero tempore Gaufridus consul de Mandevilla, qui idem scelus patraverat in monasterio Ramesiensi, ante[2] ipsam ecclesiam inter consertas suorum acies a pedite quodam vilissimo solus sagitta percussus, occubuit interfectus. Ecclesia autem illa, dum pro castello teneretur, a suis parietibus sanguinem ubertim emisit, indignationem divinam manifeste declarans. Arnulfus etiam ejusdem comitis filius, qui post mortem patris ecclesiam illam pro castello tenebat, a[3] rege captus est et exulatus. Princeps quoque militiæ ejus ab equo corruens fuso cerebro expiravit. Magister peditum Reinerius, qui monasteria incendere solebat et frangere, cum exulatus mare transiret, navis inter undas immobilis permanebat. Qui, tertio sorte data et sibi sortita, missus est in scapham cum uxore et liberis et pecunia sua tota, sed navicula statim fluctibus submersa est, et miseri perierunt. Magna vero navis, mare pacato, æquora sine impedimento sulcavit. Eodem anno Gaufridus comes Andegavensis a civibus Rothomagensibus solemniter susceptus est, et exinde dux Normanniæ appellatus est.

P. Eugenius III.

R. de Monte, col. 459. Lincoln besieged by Stephen.

Deaths of Robert Marmion,

and Geoffrey de Mandeville.

His son Arnulf taken and exiled.

Reiner, his captain of infantry exiled and drowned at sea.

Id., col. 460. Diceto, col. 508. Geoffrey of Anjou styled duke of Normandy.

Quod rex Stephanus castellum Farenduniæ cepit.

Cf. R. de Monte, col. 461. Anno Domini MCXLIV. Rex Anglorum Stephanus comitem Gloverniæ cum multis aliis inimicorum suorum a constructione Farendunensis castri fugavit, et municipium illud in sua potestate recepit. Faringdon taken by Stephen.

Obiit[4] Galfridus de Mandevilla xviii. kal. Octobris. Galfridus comes Andegaviæ cepit Normanniam.[5] Death of Geoffrey de Mandeville.

[1] *municipium*] munitionem, R. de Monte and Huntingdon.

[2] *ante ipsam ecclesiam*] Added by the compiler.

[3] *a rege*] Added by the compiler.

[4] *Obiit . . . Normanniam*] This, which is in the text in C. D., is marked "vacat" in C.

[5] An entry in the margin, following the previous line, has been

A.D. 1145.

Quod rex Stephanus cepit comitem Cestrensem.

Stephen imprisons Ranulph Blunde-ville, earl of Chester. Stephen at Lincoln.

Anno Domini MCXLV. Rex Anglorum Stephanus cepit Ranulfum Cestriæ comitem, ad se pacifice venientem apud Norhamtonam, et eum in carcere tenuit, quousque reddidit ei castellum Lincolniense cum cæteris, quæ suæ fuerant ditionis; et[1] sic rex apud Lincolniam solenniter coronam portavit.[2] R. de Monte, col. 462. Id., col. 463.

Quod Henricus rex futurus in Normanniam transivit.

Reception of Henry at Bec. W. de S. Barbe, bishop of Durham.

Anno Domini MCXLVI. Henricus ducis Andegaviæ filius et imperatricis Matildis, in Normanniam transiens, in die Dominicæ Ascensionis apud Beccum honorifice receptus est a conventu. Quo[3] utique anno Willelmus de Sancta Barbara,[4] decanus Eboracensis, factus est episcopus Dunelmensis. Id. Id., col. 465.

De morte Gaufridi abbatis de Sancto Albano.

Death of Geoffrey, de Gorham, abbat of S. Alban's. Election of Ralph Gubiun.

Eodem anno obiit[5] reverendæ memoriæ Gaufridus abbas ecclesiæ Sancti Albani prothomartyris Anglorum, postquam annis viginti sex laudabiliter rexerat monasterium præfatum. Vacavit autem ecclesia a pio pastore viduata a quinto kal. Martii usque ad Rogationes proxime sequentes, quo tempore monachi elegerunt Radulfum Gubiun monachum de gremio ecclesiæ suæ, virum literatum et bonis moribus adornatum. Facta igitur electione, rex Stephanus in die Dominicæ Ascensionis apud Sanctum Albanum veniens, assensum præbuit, et gratanter Radulfum memoratum in abbatem suscepit.

Sees of Rochester, Chester, Hereford, and York.

Eodem anno defuncti sunt pontifices, Ascelinus Rofensis, Rogerus Cestrensis, et Robertus Herefordensis; Ascelino autem successit Walterus archidiaconus Cantuariensis, Rogero Walterus prior Dorobernensis, Roberto Gilebertus abbas Glovernensis. Eodem anno post Turstanum[6] Eboracensem archiepiscopum, Henricus Cisterciensis monachus illum obtinuit præsulatum. R. de Monte, coll. 464, 465.

Comet.

Circa idem tempus, cometa multis diebus apparuit in occi- Diceto, col. 508.

---

erased in A. It was "Obiit Celes-" tinus Papa; successit Lucius," which is given in D. It is not in C.

[1] *et*] ut, W.

[2] An entry in the margin is erased in A. It was "Obiit Lucius Papa, "successit Eugenius," which is given in D. It is not in C.

[3] W. de S. Barbe was consecrated in 1143.

[4] D. omits from this word to the end of p. 230 in MS. A., going on without break at the word "secu-"tus," the scribe probably leaving off here, and beginning again carelessly at the top of the next page.

[5] There is an inverted pastoral staff in the margin.

[6] *post Turstanum*] Introduced by the compiler.

Diceto, col. 508. dente, vicinum aerem spatiis circumquaque diffusis chorus- A.D. 1146.
cantibus radiis illuminans in immensum.

De discordia orta inter Papam Eugenium et regem Francorum.

Id. Eodem anno Papa Eugenius Parisius veniens consecravit Petrum quendam, Aimerici ecclesiæ Romanæ cancellarii nepotem, in archiepiscopum Bituricensem, contra Lodowici regis Franciæ voluntatem. Quod rex in injuriam suæ dignitatis factum vehementer indignans, propositis publice sacrosanctis reliquiis, in præsentia multorum juravit, quod archiepiscopus præfatus, quamdiu ipse viveret, civitatem Bituricam non intraret. Sic per triennium regis persona[1] subjacuit interdicto; in quamcunque civitatem, vicum, vel castellum intrabat, suspendebatur celebratio divinorum. Tandem Bernardo abbate Clarevallensi persuadente ad hoc, est cor regis inclinatum, ut archiepiscopum reciperet, et pro transgressione perjurii Jerosolimam se promitteret profecturum. Igitur per totam Galliam fit exactio generalis, nec sexus, vel ordo, aut dignitas quempiam excusavit,[2] quin auxilium regi conferret. Unde factum est, ut ejus peregrinatio multis imprecationibus persequeretur, sicut[3] sequens relatio declarabit.

Quarrel of P. Eugenius III. and Louis VII. respecting Peter de la Chastre, archbishop of Bourges. The king under an interdict.

Forced aid throughout France for the king's crusade.

Quod Eugenius Papa Remis concilium celebravit pro negotio Terræ Sanctæ.

Id. Eodem tempore, in majore Letania, cum papa Eugenius apud Sanctam Genovefam solenni fuisset processione receptus, servientes ecclesiæ clericos domini Papæ ac ministros fustigaverunt, et infra parietes ecclesiæ eorum sanguinem effuderunt. In ultionem igitur illius excessus, servientium ecclesiæ ædificia sunt subversa, et expulsis canonicis sæcularibus, loco eorum regulares sunt canonici introducti. Papa vero inde Remis profectus, tenuit ibi concilium, in quo damnata est hæresis Eudonis[4] pseudoprophetæ, de cujus incantationibus et phantasiis melius est silere quam loqui. In hoc quoque concilio constituit prædicatores de negotio Terræ Sanctæ, quæ eo tempore adeo erat a Saracenis oppressa, quod liberis discursibus et sine con-

Reception of Eugenius III. at S. Geneviève, April 25. Riot there. Council at Rheims. Heresy of Eon de Stella.

R. de Monte (a. 1148), col. 465. Will. of Tyre, xvi. 18, col. 659.

[1] *persona*] capella, Hist. Anglor.
[2] *excusavit*] excusare potuit, O. W.
[3] *sicut . . . declarabit*] Introduced by the compiler.
[4] Of Eudo or Eon de Stella, see the Continuators of Sigebert, Gembl. 1146, col. 264; and Præmonstratens. 1148, col. 375; Will. of Newburgh, i. 19 (i. 51, Hamilton).

A.D. 1146. The second crusade preached by S. Bernard, and undertaken p. 231. by Conrad III. and Louis VII.

tradictione eam ubilibet pervagarentur.[1] Igitur ad prædicationem Bernardi abbatis Clarevallensis, Conradus Romanorum imperator cruce signatus est, et cum eo innumera hominum multitudo. Mense autem Maio proximo sequente dictus imperator iter peregrinationis arripiens, duxit secum ad septuaginta milia equitum loricatorum, exceptis peditibus et parvulis, mulieribus, equitibusque levis armaturæ. Secutus est illum quoque Lodowicus rex Francorum cum non minori numero armatorum, qui propositum habentes segregatim incedere, ut commodius sibi vitæ necessaria et jumentis pabula non deessent, profecti[2] sunt. Transcursa itaque Bavaria et Dannubio flumine, [in] Austriam, Hungariam et utramque Pannoniam, Bulgarorum etiam provincias, Mœsiam et Daciam, tandem in Thraciam descenderunt. Inde Constantinopolim pervenientes, cum imperatore Manuele colloquium habuerunt. Inde transito Hellesponto Europæ termino, in Bithiniam, quæ prima est ex Asyanis provinciis, in pago Calcedonensi castra statuerunt. Tunc imperator Romanorum Conradus transjectis Bosforum legionibus suis, et relinquens a læva Galatiam et Panagoniam[3] et utrumque Pontum, a dextris autem Frigiam, Lidiam, et Asiam Minorem, per mediam Bithiniam iter agens, Nichæamque a dextris deserens, Licaoniam pervenit.

Will. of Tyre, xvi. 18, col. 659.

Id. xvi. 19, col. 660.

Id. col. 661.

Their progress.

Id. col. 660.

Id. xvi. 20, col. 661.

De proditione detestanda imperatoris Constantinopolitani.

Preparations of Noureddin, sultan of Iconium, against them.

Soldanus autem Yconensis, audito tantorum principum adventu, a multo retro tempore ex ultimis Orientis finibus militaria convocaverat auxilia, et quomodo ab imminentibus hostium periculis se possit eximere, curam propensiorem gerit. Congregatis igitur copiis[4] militaribus, in[5] finibus Licaoniæ expectabat, ut loco et tempore[6] hostibus transeuntibus impedimentum, ne procederent, procuraret. Tradiderat quoque Constantinopolitanus imperator imperatori Romano viæ duces, propter locorum abusum et itineris difficultatem, qui ipsum præcederent; sed illi consueta Græcorum usi malitia, de mandato, ut dictum est, imperatoris, qui semper Latinorum successi-

Id. xvi. 19, col. 661.

Id. xvi. 20, col. 662.

Treachery of the emperor Manuel to the crusaders.

[1] *pervagarentur*] pervagarent, O. W.

[2] *profecti sunt*] om. W. It is inserted in the margin in A.

[3] *Panagoniam*] Paphlagoniam, W. of Tyre.

[4] *copiis*] Introduced by Par. from Will. of Tyre. W. has *militibus suis.*

[5] *in finibus Licaoniæ*] Added by the compiler.

[6] The Hist. Anglor. ins. *nacto opportuno.* W. of Tyre has only *opportuno.*

Will. of Tyre, xvi. 20, col. 662. Id. xvi. 22, col. 664.

bus invidebat,[1] cœperunt ex industria trahere legiones [per devia], in quibus locus esset hostibus regionis ignaros et simplices populos opprimendi. At Soldanus videns Christianos in angusta[2] solitudinis loca demersos, irruit in eos, scilicet non præmeditatos, qui tam ipse quam sui acrius instantes in equis velocibus, quibus pabula non defuerant, Romanos lentos et armis onustos, equos habentes fatigatos et afflictos fame, nec hostibus resistere nec cum eis congredi valentes, vicerunt, et stragem ex eis miserabilem confecerunt. Factum est autem occulto, sed justo tamen Dei judicio, quod de septuaginta milibus equitum loricatorum et de tanta peditum manu, quorum erat quasi numerus infinitus, ut vix decima pars evaderet, aliis fame, aliis gladio, nonnullis etiam vinculis mancipatis. Evasit tamen imperator cum paucis principibus suis, et cum difficultate nimia Nicæam usque pervenit ad urbem, indeque Constantinopolim profectus, ubi usque ad sequentis initium veris perendinavit.

A.D. 1146.

The crusaders attacked by Noureddin, sultan of Iconium.

Conrad III. reaches Nice, and then remains at Constantinople.

Id. xvi. 23, col. 666.

Quod idem imperator regem Francorum et ejus exercitum circumvenit.

Id. xvi. 28, col. 671.

Anno Domini MCXLVII. Imperator Conradus, hyeme transcursa,[3] navibus devectus cum suis, portum attigit Achonensem, et inde Jerosolimam profectus, a rege Baldewino, clero[4] civitatis, ac populo cum hymnis et laudum canticis in sanctam perducitur civitatem. Quo utique tempore, Lodowicus rex Francorum imperatorem secutus, post longos viæ labores ad vada Menandri[5] cum septuaginta milibus loricatorum militum, præter classem quæ eum sequebatur, pervenit. Ubi, Francis accedere ad aquas volentibus, ex adversa fluminis ripa hostes inveniunt infideles, qui aquæ usum eis et transitum interdicere satagebant. Sed vadis demum inventis, hostibus invitis et pluribus neci traditis, ac vinculis quibusdam mancipatis, omnes in fugam compellunt, et eorum spolia rapientes, facti sunt de victoria lætiores. Inde Laodiciam transeuntes, montem quendam arduum et ascensu difficilem in itinere repererunt. Erat autem consuetudo Francorum, ut quosdam de illustribus viris

Conrad III. reaches Jerusalem.

Id. xvi. 24, col. 666.

Advance of Louis VII.

Id. xvi. 25, col. 667.

---

[1] *invidebat*] invidebant, A. This clause is added by the compiler.

[2] *angusta*] angustia, A.

[3] *transcursa*] transversa, W., though O. is correct.

[4] *clero*] cleroque, W. and the Hist. Anglor. A. has *clerico* altered in the margin to *clero*; C. has *clero*; D. omits it.

[5] *Menandri*] An error for *Meandri*, which W. of Tyre has. The next sentence, giving the numbers, is introduced by the compiler.

A.D. 1147. assignarent, qui agmina præirent, et qui a tergo sequerentur, ad custodiam imbellis populi et sarcinarum, qui etiam cum principibus de modo viæ et dietæ quantitate tractarent. Præibat autem illa die vir nobilis Gaufridus de Rancona, qui cum agminibus montem ascendens, ad ejus fastigium pervenit. Quod Turci cognoscentes, qui exercitum illum a latere insidiantes[1] sequebantur, in Francos non præmeditatos potenter irruunt, et eorum legiones dissolvunt. Cecidit autem die illa casu miserabili gloria Francorum et virtus, qui forte peccatorum tenebris involuti mystica secum Domino[2] munera non ferebant. Nec tamen rex propter casum adeo sinistrum a proposito potuit revocari, quin peregrinationem prosequeretur incœptam, sed ardenti desiderio cum regina[3] sua Alienor ad iter se accingens, Jerosolimam tandem pervenit. Ubi a rege honorifice susceptus et populo, de casu, qui acciderat ei, non mediocriter condolebant.

Will. of Tyre, xvi. 25, col. 667.

The forces commanded by G. de Rançon defeated by the Turks.

(Not in W. of Tyre.)

Alienor.

Louis VII. reaches Jerusalem.

Cf. W. of Tyre, xvi. 29, col. 672.

De obsidione Damasci a principibus prædictis et de proditione Orientalium magnatum.

Siege of Damascus.

Completis tandem de more orationibus, convenerunt ad colloquium imperator Romanus cum regibus Jerosolimorum et Francorum, ut de fructu tantæ peregrinationis et Terræ Sanctæ agerent incremento. Tandem omnes in hoc communiter consenserunt, ut Damascum, urbem fidelibus nimis damnosam, obsiderent; et sicut fuerat prælocutum, ad urbem accedentes, pomeria occupant suburbana, quibusdam ibi ex hostibus interfectis. Inde ad flumen quod urbem lambebat accedentes, ut sitis angustias relevarent,[4] invenerunt secus ripam tantam hostium multitudinem, quæ eis aquæ usum auferre vacabant, quod nec regem Jerosolimorum vel Francorum cum eorum legionibus accedere permiserunt. Quo cognito, imperator Conradus ira vehementi succensus, per medias Francorum acies cum suis principibus ad certaminis locum pervenit, et cuidam ex Turcis, fidelibus viriliter resistenti et strenue dimicanti, caput galeatum, collum et humerum loricatum, brachium sinistrum cum subjecto latere a reliquo corpore educto gladio separavit. Quod factum hostes ita deterruit, quod versus urbem, flumine relicto, fugere decertarent. Obtento itaque flumine, fideles ad urbem liberius accedentes eam obsidione cinxerunt; unde cives post longam obsidionem fidelium

Id.

Id. xvii. 1, coll. 673, 4.

Id. xvii. 2.

Id. xvii. 4, col. 676.

De quodam facto laudabili imperatoris Conradi.

Id. xvii. 5, col. 677.

[1] *insidiantes*] insidiante, A.

[2] The Hist. Anglor. inserts *devotionis*. This sentence is added by the compiler.

[3] *regina Alienor*] From R. de Monte, col. 464.

[4] *relevarent*] relevaret, A.

Will. of Tyre, xvii. 5, col. 678.

virtutem metuentes et numerum, compositis sarcinis, clam et de nocte de civitate fugere decreverunt. Sed prius nostrorum animos, quorum corpora vincere nequibant, corrumpere temptantes, dederunt quibusdam principibus ex nostris de partibus Orientis pecuniam infinitam, qui inde proditoris vicem gerentes obsidionem solvere conarentur. Instantibus autem ad hoc proditoribus memoratis, loquentes cum imperatore et rege Francorum in dolo, incœptæ obsidionis difficultatem allegabant, et ob hoc aliis erant[1] de proditione suspecti. Unde

A.D. 1147. Siege of Damascus. Traitors among the Christian princes.

Id. xvii. 6, col. 679.

eorundem principum malitiam manifestam attendentes, et fraudem Orientalium detestantes, omnes quotquot erant de partibus Occidentis, prævio imperatore et Francorum rege, ad regna[2] sua eadem via qua venerant sunt reversi. Qui deinceps non solum illos qui huic proditioni interfuerunt sed et omnium Orientalium principum abhominabantur consortia, et alios ad hujus peregrinationis amorem minus efficiebant ferventes.

Principes Occidentis confusi sunt reversi. p. 232.

Dicceto, col. 510.

Eodem anno Robertus de Chaisneio, archidiaconus Legecestrensis, post[3] Alexandrum creatus est Lincolniensis antistes, per manum Theodbaldi archiepiscopi Cantuariensis, post jejunium mensis septimi episcopus consecratus.

Robert de Chesney bishop of Lincoln.

Quod Reimundus princeps Antiochiæ a Turcis interfectus est.

Will. of Tyre, xvii. 9, col. 681.

Anno Domini MCXLVIII. Post discessum imperatoris et Francorum regis de partibus Terræ Sanctæ, Norandinus Sanguinii filius, princeps Turcorum potentissimus, fines Antiochenos ingressus, Nepam castrum obsidione vallavit. Contra quem Reimundus Antiochenus princeps exercitum ducens, inconsulte nimis et prælio inæquali decertavit; unde contigit, quod ipse cum aliis quibusdam viris nobilibus occubuit interfectus. No-

Nepa besieged by Noureddin. Raymond, prince of Antioch, slain.

Id. xvii. 10, col. 683.

randinus autem, nullo obstante progressus, Hareng castrum obsidens occupavit, et sic libere in partibus illis universa depopulando percurrit, donec rex Jerosolimorum superveniens ipsum hostiliter recedere et sua repetere potenter coegit.

Hareng taken.

R. de Monte, col. 466.

Translatio[1] sancti Erkenwaldi episcopi, decimo octavo kalendas Decembris. Eodem anno in solennitate Pentecostes, David rex Scotorum militaribus decoravit armis Henricum, filium primogenitum Gaufridi Plantegenest, nunc[5] ducem Normannorum, et neptis suæ olim imperatricis Matildis.

S. Erkenwald, bishop of London, translated. Henry of Anjou knighted by David of Scotland.

[1] *erant*] erat, A. This sentence is the compiler's, though founded on W. of Tyre.

[2] *regna*] regina, A.

[3] *post Alexandrum*] Added by the compiler.

[4] Ralph of Coggeshall (col. 807) mentions this, but without the date.

[5] *nunc . . Normannorum*] Introduced by the compiler.

A.D. 1149. *Quod dux Gaufridus dedit Normanniam Henrico filio suo.*

Normandy given to Henry.

Anno Domini MCXLIX. Gaufridus dux Normanniæ reddidit Henrico filio suo Normanniam, hæreditatem suam ex parte matris suæ, contra prohibitionem regis Francorum, unde discordia inter ipsum regem et comitem[1] orta est. R. de Monte, coll. 467, 466.

End of the second crusade. Lisbon taken. Gilbert Foliot bishop of Hereford.

Reversio imperatoris Alemanniæ et regis Galliæ de Jerusolimis. Lexebona capta est a Christianis. Gilebertus Foliot efficitur episcopus Herefordensis. Id. col. 464. Id. col. 465.

Quod rex Lodowicus cepit homagium ducis Henrici.

Louis VII. and Eustace son of Stephen meet Henry at Arques.

Anno Domini MCL. Rex Francorum Lodowicus et Eustachius filius regis Stephani cum militia copiosa venerunt ante turrem de Archis ob discordiam memoratam, ubi etiam affuit dux Normanniæ Henricus, et pater ejus comes Andegavensis Gaufridus, cum ingenti exercitu Andegavensium, Britonum, et Normannorum. Sed videntes utriusque partis principes, quod legiones illæ nequibant sine magna effusione sanguinis hostiliter convenire, cœperunt de pace tractare, et intervenientibus utrorumque amicis, rex Francorum cepit homagium ducis Henrici de Normannia, et sic pacifice recesserunt. Dux igitur Henricus dum tractaret cum optimatibus suis de itinere suo in Angliam, pater ejus apud castrum Leri graviter infirmatus, septimo idus Septembris ab hac vita migravit, et sic Henricus filius ejus factus est comes Andegavensium et dux Normannorum. Id. col. 467.

Peace made.

Death of Geoffrey of Anjou at Chateau du Loir.

Severe frost.

Hoc anno gelu cœpit a quarto idus Decembris, durans usque ad undecimum kal. Martii, et Tamisia sic gelata est ut pede et equo transiretur. Rex[2] Stephanus firmavit castellum apud Radingum. Eodem anno Radulfus abbas ecclesiæ Sancti Albani, decidens in languorem, Robertum de Gorham priorem ecclesiæ suæ suum procuratorem constituit per consilium conventus, et totius abbatiæ rectorem. Ralph of Coggeshall, col. 808. (Not in Ralph.)

Reading castle. Robert de Gorham, rector of S. Alban's.

De hæreticis Assisinis.

Murder of Raymond II. count of Tripoli by the Assisini.

Eodem anno Reimundus comes Tripolitanus, vir potens et in armis strenuus, ab Assisinis interfectus est. Planxerunt autem eum rex Jerusalem Baldewinus et terræ promissionis populus,[3] ut[4] Will. of Tyre, xvii. 19, coll. 693, 694.

---

[1] *comitem*] Par. has *vel ducem* over this word. C. has *et ducem* in the text after comitem.

[2] *Rex . . . Radingum*] This is Paris's own. The next sentence is the compiler's.

[3] W. ins. *universus*, and so probably had O.

[4] *ut . . . Saracenis*] Introduced by the compiler.

qui erat[1] valde formidabilis infidelibus et principibus Saracenis. A.D. 1150.

Will. of Tyre, xx. 31, col. 810. Account of the Assisini.

Est autem in provincia Tyrensi et Fenicis regionis quidam populus circa episcopatum Antaradensem[2] in montibus habitans, et decem castella habens cum suburbanis multis, quorum numerus ad quadraginta[3] milia virorum vel eo amplius excrescit. Hi non hæreditaria successione, sed meritorum prærogativa, sibi solent magistrum præficere et eligere præceptorem, quem, spretis aliis dignitatum nominibus, Veterem[4] de monte sive Senem appellant. Cui tantæ subjectionis solent et obedientiæ vinculo obligari, ut nihil sit tam durum, tam difficile, tamve periculosum, quod ad magistri imperium ardentibus animis non aggrediantur implere. Nam inter cætera, si quos habent principes odiosos aut genti suæ suspectos, data uni de suis sicha vel pluribus, non considerato rei exitu vel quæ eis pœna sequatur, illuc contendunt, quibus mandatum est; et tam diu pro complendo imperio anxii[5] circumeunt et laborant, quousque peragant sibi homicidium imperatum. Hos tam Saraceni quam Christiani Assisinos appellant, ethimologiam nominis penitus ignorantes. Hi etiam quasi annis quadringentis Saracenorum legem et eorum traditiones tanto zelo coluerunt, ut respectu eorum prævaricatores omnes alii viderentur. Habuerunt autem his [temporibus] modernis magistrum, virum facundum valde, subtilem, et discretum, qui præter morem majorum suorum cœpit penes se evangeliorum libros habere et codicem apostolicum, quibus continuato incumbens studio, miraculorum Christi et præceptorum seriem, sed et Apostolicam doctrinam multo labore fuerat consecutus; indeque[6] conferens ad honestam Christi et doctrinam suavem, recessit ab his quæ seductor Mahumetus ac miser suis complicibus tradiderat, et cœpit abhominari illius immundicias seductoris. Oratoria etiam, quibus ejus subjecti prius usi fuerant, deiciens, juxta morem Christianorum fecit eos vivere et orare, ad fidem Christi se conferre suspirans. Misit ergo unum ex fratribus suis, virum providum et discretum, ad regem Jerosolimorum Baldewinum, ut per ejus consilium baptismatis susciperet sacramentum; sed[7] diabolus ecclesiæ semper invidens incrementis, hoc fieri non permisit. Nam legatus populi memorati, antequam ad regem perveniret, a fratre quodam de militia Templi in magnum fuit ecclesiæ scandalum interemptus;

Abridged from W. of Tyre, xx. 32.

[1] *erat*] erant, W.

[2] Tortosa.

[3] *quadraginta*] sexaginta, W. of Tyre.

[4] *Veterem . . sive*] Introduced by the compiler.

[5] *anxii*] anxi, A.

[6] W. ins. *se*.

[7] *sed . . permisit*] Introduced by the compiler.

A.D. 1150. per quod negotium pie inchoatum usque in diem hodiernum dilationem accepit.

Louis VII. and his queen Alienor divorced.

Eodem[1] anno celebratum est divortium inter Lodowicum regem Francorum et Alienor reginam suam, in Quadragesima in qua comites et barones Angliæ [2] fecerunt ligantiam et fidelitatem Eustachio filio regis Stephani; erant enim consanguinei in quarto gradu; præterea diffamata est de [ad]ulterio, etiam cum infideli, et qui genere fuit diaboli. Diceto, col. 526. (Not in Diceto.)

Quod dux Normanniæ Henricus Alienor duxit in uxorem.

Marriage of Henry, duke of Normandy, and Alienor.

Anno Domini MCLI. Dux Normannorum Henricus duxit Alienor quondam [Francorum] reginam, quam Lodowicus rex anno præterito propter consanguinitatem et propter prætactas causas dimiserat, et[3] sic factus est dux Aquitanniæ et comes Pictaviæ, qui prius fuerat dux Normannorum et consul Andegavorum. Quo audito rex Francorum Lodowicus commotus est vehementer contra ducem Henricum, eo quod genuerat duas filias ex prædicta Alienor; quapropter noluit ut illa ab aliquo filios susciperet, per quos exhæredarentur filiæ memoratæ. Post festum vero Sancti Johannis, cum dux Henricus esset apud Barbefluvium, ut ad Angliam transfretaret, convenerunt in unum rex Francorum, Eustachius filius regis Stephani, comes Robertus[4] Perticensis, comes Henricus Campaniensis, et Gaufridus frater ducis Henrici, cum[5] ingenti copia armatorum, ut duci Henrico Normanniam, Andegaviam cum ducatu Aquitanniæ, et omnem terram suæ dominationis auferrent; quam quidem[6] quinque viri potentes inter se præpropere diviserunt. Convenientes igitur omnes apud Novum Mercatum, castrum obsidione cinxerunt, et fratrem ducis Gaufridum miserunt cum manu armata, ut[7] contra ducem Andegaveam ut ipsum expugnaret. Hæc audiens dux Henricus, recessit a Barbefluvio, obsesso castello pro viribus subventurus. Sed antequam dux illuc veniret, redditum est R. de Monte, coll. 468, 469.

Louis VII. makes war upon him.

p. 233.

Neufmarché taken.

---

[1] Par. has in the margin, "Hoc "in anno præterito secundum ali- "quos." This is in the text in C.; D. omits it.

[2] *Angliæ*] Andegaviæ, Hist. Anglor. This seems the earliest authority for this statement. It is found also in the Waverley Annals, p. 234.

[3] *et . . Aquitanniæ*] From Diceto, col. 526.

[4] *Robertus*] Sic, erroneously for *Rotrodus*, and so the Hist. Anglor.

[5] *cum . . armatorum*] Added by the compiler.

[6] *quidem*] etiam hi, O. W., and so the Hist. Anglor., as R. de Monte. Below *præpropere* is introduced.

[7] Sic, the corrector forgetting to strike out this *ut*, when he inserted *ut ipsum* in the next line. C. D. follow A. as usual.

R. de Monte, col. 469. Id. col. 471.

castellum regi Francorum fraude illud observantium, ac si esset captum[1] violenter. Tunc dux Henricus castrametatus est juxta fluvium Andellæ, et partem illam Wilcasini afflixit, quæ est inter Iccam flumina et Andellam. Hæc provincia ad ducatum Normanniæ pertinebat; sed Gaufridus comes Andegavensium post mortem Henrici regis Anglorum ad tempus eam concesserat Lodowico. Tradidit etiam igni castella inimicorum suorum Baschervillam, Chitreium, et Stirpineium, cum castello Hugonis de Gornaco, quod Feritatem appellant; denegabat enim idem Hugo debitum famulatum. Castella etiam de Brueboles et aliud quod Villa[2] nominatur igne cremavit, et inde in Normanniam veniens Richerum de Aquila graviter afflixit, qui hostibus suis subsidium ferebat, et municipium ejus Bon-mulins flammis discurrentibus conflagravit. Circa vero finem mensis Augusti, statutis militibus ad custodiam Normanniæ, dux ad Andegaviam pergens obsedit castrum Montis Sorelli, ubi obsidione jugi coarctans inclusos, Willelmum dominum castri, qui partes fratris sui fovebat, cum aliis militibus multis cepit. Hoc quoque infortunio Gaufridus frater ejus compulsus est cum ipso concordari. Rex interea Francorum, de ducis absentia occasionem nactus, Normanniam intravit, partem burgi Tegulariensis[3] cum vico quodam castri Vernolii voracibus flammis consumpsit; sed confestim, intervenientibus viris religiosis, statutæ sunt treugæ inter regem et ducem.

A.D. 1151. Henry ravages the Vexin between the Epte and Andelle. Castles taken or destroyed by Henry. Mont-Soreau besieged. Louis enters Normandy and burns Tillières. Truce.

Diceto, col. 526.

Quod Robertus de Gorham consecratur abbas de Sancto Albano.[4]

Hoc quoque anno, rege Anglorum Stephano ad Sanctum Albanum veniente, suggestum fuit ei de languore Radulfi abbatis, ubi, mediantibus episcopis ac cæteris prælatis, concessit ut in eligendo abbate liceret monachis uti privilegiis suis. Quod cum rex gratanter annuisset, communi totius congregationis assensu Robertum de Gorham priorem ecclesiæ elegerunt, qui postea decimo quarto kalendas Julii abbatis benedictionem suscepit. Supervixit autem prædecessor ejus post ipsius promotionem diebus xix., et tunc defunctus sepultus est in capitulo in aliorum abbatum ordine reverenter. Eodem[5]

Robert de Gorham elected abbat of S. Alban's. Death of abbat Ralph.

---

[1] *captum*] So Par. in margin; præreptum, W., as R. de Monte; C. D. have *captum* in the text.

[2] *Villa*] Maculfivilla, R. de Monte. *Maconville.*

[3] *Tegulariensis*] Regulariensis, MSS.

[4] In the margin is a pastoral staff.

[5] In the margin opposite to this is "impertinens."

A.D. 1151. A dream. anno dictum est cuidam in somnis ut manus suas truncaret et pedes, et sic salvus fieret, quod cum fecisset statim exspiravit. R. de Monte, col. 469.

Death of Matilda, wife of Stephen, 3 May. Illo anno obiit Matildis uxor regis Stephani, die Inventionis Sanctæ Crucis, apud Haingeham,[1] castellum comitis Alberici de Ver, et in abbatia de Feveresham, quam rex Stephanus fundaverat, traditur sepulturæ. Id. col. 470. (Not in R. de M.) Diceto, col. 527.

John of Seez, bishop of Man. Eodem anno Johannes monachus Sagiensis factus est secundus antistes Moinæ insulæ, quæ est inter Angliam et Hyberniam, propinquior tamen Angliæ, unde et episcopus ille [archi]episcopo subjacet Eboracensi. Primus autem ibi fuerat episcopus Wimundus monachus Saviniensis, sed propter ejus importunitatem[2] privatus fuit oculis et expulsus. R. de Monte, col. 470.

Geoffrey of Monmouth bishop of S. Asaph. Eodem anno obiit Willelmus episcopus Dunelmensis. Eodem anno Gaufridus Arthurus factus est episcopus Sancti Asaph in Norwallia, qui historiam Britonum de lingua Britannica transtulit in Latinam. Quo etiam anno in capitulo Cisterciensi statutum est, ne de cætero aliquam[3] novam construerent abbatiam; quia numerus abbatiarum illius ordinis usque ad quingentas excrevit. Id. col. 472.

Four archbishopricks in Ireland. Johannes Papiro cardinalis, legatione fungens in Hyberniam, quatuor ibi constituit archiepiscopos; qui dum per Angliam transitum habuisset, regi Stephano fidelitatem juravit. Diceto, col. 527.

De quadam hæresi miraculose confutata.

Heresy of Henry in Gascony refuted by a young girl. Circa dies istos, pullulante perversa doctrina Henrici cujusdam hæretici, et maxime in Wasconia, suscitavit Dominus spiritum puellæ junioris in illa provincia ad illam hæresim confutandam, quam contra articulos fidei prædicabat. Jacebat enim puella in unaquaque septimana per triduum absque voce, sensu, atque flatu, et postmodum ad se reversa, dicebat beatam Mariam orare pro populo Christiano, et beatum Petrum docuisse se fidem orthodoxam. Et sic de fide catholica sapienter disputabat, et præcipue hæresim Henrici convincens, plurimos ab eo seductos ad sinum sanctæ matris ecclesiæ revocavit. R. de Monte, col. 471.

De quodam facto memorabili Conradi imperatoris.

Death of the emperor Conrad III. Eodem anno Conradus imperator, vir prudens et discretus, diem clausit extremum; de quo legitur,[4] quod dum in sancto Id. col. 468.

[1] This is the authority for the place (Hedingham or Heningham in Essex) of Matilda's death. The date is given by Gervase, col. 1372 (Twysden).

[2] *importunitatem*] crudelitatem, R. de Monte.

[3] *aliquam*] aliqua, A.

[4] This legend is told by Malmesbury of the emperor Henry III. The compiler has considerably enlarged Malmesbury's account.

Malmesb. Gesta regum, ii. 192, p. 326.

Pentecoste præsentibus archiepiscopis, episcopis, et imperii magnatibus in urbe quadam divinis interesset obsequiis, diabolo instigante, surrexit contentio inter prælatos memoratos, quis deberet esse dignior in primatu cathedrali, ut imperatori propius consideret. Altercantibus autem episcopis circa hoc aliisque prælatis, accurrunt eorundem prælatorum ministri cum gladiis et fustibus, et sic plagis impositis, istos de suis sedilibus extrahentes, in eisdem alios intruserunt. Et lite in hunc modum contestata, mitras hinc inde et pastorales baculos confregerunt, sanguinem in ecclesia non minimum effundentes. Quod videns imperator contristatus est vehementer, et jussit ministris suis, ut, expulsis ab ecclesia scismaticis illis, sedarent tumultum. Quod cum factum fuisset, imperator prælatos illos graviter increpans, jussit ut violatam reconciliarent ecclesiam, ne in tanta solemnitate a missarum obsequiis defraudati, Spiritus Sancti præpedirent adventum. Sedato itaque tumultu et ecclesia utcunque reconciliata, inchoatum est missæ officium, et licet temere fuisset attempatum, sicut rerum exitus evidenter ostendit, tamen usque ad Evangelii pronunciationem est perductum. Sed cum chorus novissimum sequentiæ versum percantasset, *Hunc diem gloriosum fecisti*, levavit vocem suam diabolus in excelsis, et distincte ad intelligendum, cunctis audientibus, cantare cœpit, *Hunc diem bellicosum ego feci.* Hanc itaque vocem adeo terribilem cum omnes intellexissent, contuebantur sese ad invicem singuli, admirantes quid[1] hoc esset. Tunc imperator, qui vir erat prudens et devotus Dei cultor, animadvertit vocem esse Sathanæ subsannantis et improperantis tam enorme discidium prælatorum. Et præcepit continuo, ut archiepiscopus, qui missam erat celebraturus, casulam deponeret, donec super tanta injuria Spiritui Sancto foret satisfactum, qui ea die solet donis suis mysticis corda fidelium illustrare. Deinde famulos suos mittens per plateas et vicos civitatis, fecit convenire pauperes omnes et debiles infra ecclesiam violatam et extra; esurientes pavit, sitientes potavit, nudos vestivit, calceamenta necessitatem habentibus erogavit; de senibus et valetudinariis, qui in grabatis jacebant per urbem, idem fecit, aureum singulis donavit, injungens cunctis ut divinam implorarent misericordiam, ne populo suo imputaret prælatorum superbiam Deus, quo minus Spiritus sui præstolarentur adventum. Purpuram præterea deposuit, saccum et cilicium induit, vestigiis nudis per pavimentum incedens, pauperibus ministravit, exemplumque aliis præbens omnes ad elemosinas et lacrimarum effusionem commovit. Tunc[2] mag-

A.D. 1151. Legend respecting him.

p. 234.

[1] *quid hoc*] quis hic, W., though O. has *quid hoc*.

[2] From here to the end of this legend is the compiler's own.

A.D. 1151. nificus imperator videns ecclesiæ pavimentum lacrimis ubertim perfusum, quod prius sanguine fuerat tabefactum, jussit fiducialiter missæ inchoare officium, et cum summa devotione incœptum obsequium compleverunt. Tandem cum perventum erat ad versum supradictum, *Hunc diem gloriosum tu fecisti*, præcepit imperator, ut versus a choro tertio repeteretur, in contumeliam Sathanæ; et demum finito versu jussit omnes aliquandiu silere, ut audirent si hostis antiquus, ut prius fecerat, aliquid subsannando proferret. Sed cum aliquantulum expectassent, et nihil audissent; "Noveritis," ait imperator, "quod inimicus noster confusus recessit." Tunc omnes congaudentes in Domino et exultantes, residuum missæ feliciter peregerunt, glorificantes Spiritum Sanctum, qui imperatori tale consilium inspiravit. Successit ei in imperium Romanum Frethericus nepos ejus.

Frederick I. emperor. R. de Monte, col. 468.

Hoc anno obiit Papa Eugenius et multi divites cum eo.

Death of Eugennius III. Anastasius IV. Anno Domini MCLII. Eugenius Papa diem clausit extremum, mense Julio; cui succedens Anastasius, sedit in cathedra Romana anno uno, mensibus quatuor, et diebus viginti quatuor. Eodem anno Ricardus de Beumeis, archidiaconus Middelsexensis, consecratus est episcopus Londoniensis. Eodem anno Bernardus abbas Clarevallensis migravit ad Dominum, et Henricus Murdac archiepiscopus Eboracensis.

Vit. Pontif. Diceto, col. 527. R. de Monte, col. 475.

Death of S. Bernard, and archbishop H. Murdac.

Item obiit rex Scotorum David.

Death of Eustace, Stephen's son, Feb. 2, and David I. k. of Scots. Malcolm IV. Eodem anno,[1] cum Eustachius filius regis Stephani in die Sancti Laurentii terram beati Eadmundi martyris prædatum iret, subita morte præreptus est, et apud Feveresham in abbatia, quam[2] rex Stephanus pater ejus fundaverat, est sepultus. Obiit eodem anno David rex Scotorum; et successit ei Malcolmus nepos ejus.

Id. Diceto, col. 527.

Quod dux Henricus in Anglia potenter applicuit.

Henry duke of Normandy lands in Eodem anno, dux Normannorum Henricus et Aquitannorum, comes Pictavensis et Andegavensis, cum navibus xxxvi.[3] et[4]

R. de Monte, col. 472.

[1] In the margin is a portrait and crown reversed.

[2] *quam . . . fundaverat*] Added by the compiler.

[3] xxxvi.] So O. W.; A. had xxxvii., but the last figure is expuncted. C. has xxxvii., and D. xxxii., not observing the point, and the latter omitting the v. The Hist. Anglor. has xxxvii.

[4] *et . . nimis*] Added by the compiler.

militia magna nimis ad Angliam transfretavit, et infra octavas Epiphaniæ, Malmesberiense castellum obsedit et cepit; indeque profectus, castellum de Craumerse obsidione vallavit. Sed intercurrentibus viris, inter[1] ducem et regem ita convenit, quod rex Stephanus castrum illud propriis sumptibus complanaret. Sicque soluta est obsidio quæ circa castellum de Walingeforde fuerat, rege Stephano Craumerse subvertente. Castella etiam de Radingis et de Bretewelle[2] dux Henricus in sua jura recepit. Gundreda etiam Warewic comitissa, regis Stephani militibus de castello ejusdem urbis ejectis, tradidit municipium Henrico duci, et[3] sic prosperatum est negotium ejus. Eodem anno natus est duci Henrico filius ex Alienor uxore sua, et vocatus est Willelmus, quod proprium nomen est ducibus Aquitannorum et comitibus Andegavorum.[4]

R. de Monte, col. 473. Id. col. 474. Id. col. 473. Id. col. 475.

A.D. 1152. England, and takes Malmesbury castle. Crowmarsh razed. Reading, Brightwell, and Warwick surrendered. Birth of his son William.

De concordia facta inter regem Stephanum et ducem Henricum.

Anno Domini MCLIII. Justicia de cælo prospiciente, et diligentia Theodbaldi Cantuariensis archiepiscopi et episcoporum regni intercedente,[5] rex Anglorum Stephanus et dux Normannorum Henricus apud[6] Walingeford in talem concordiam convenerunt: rex Stephanus omni[7] hærede viduatus, præter solummodo ducem Henricum, recognovit in conventu episcoporum et aliorum regni optimatum, quod jus hæreditarium dux Henricus in regnum Angliæ habebat; et dux benigne concessit, ut rex Stephanus tota vita sua, si vellet, regnum pacifice possideret. Ita tamen confirmatum est pactum, quod ipse rex et episcopi tunc præsentes cum cæteris optimatibus regni jurarent, quod dux post mortem regis, si illum superviveret, regnum sine contradictione aliqua obtineret. Et sic[8] hic[9] illud propheticum Merlini[10] attendatur, quod dicit; "Nocebit possi-

Id. Diceto, col. 527. R. de Monte, col. 475. Diceto, col. 527.

Treaty between Stephen and Henry, duke of Normandy.

---

[1] *inter ducem et regem*] religiosis inter partes, O. W.

[2] *Bretewelle*] Bercewelle, Hist. Anglor. *Brightwell.*

[3] *et . . ejus*] Introduced by the compiler.

[4] *-ensium* is written above *Andegavorum*; C. is corrected accordingly; D. has *Andegavensium*, and immediately afterwards in a later hand "qui cito obiit." R. de Monte has *Pictavorum.*

[5] Here the Historia Anglorum inserts the story of Matilda interposing and asserting Henry to be her son by Stephen. See above, vol. I. p. 204.

[6] *apud Walingeford*] Introduced by the compiler.

[7] *omni . . Henricum*] Introduced by the compiler.

[8] *sic*] si, W., as Diceto; the *c* has been inserted in A.

[9] *hic*] So altered in A. from *nunc*, which W. has; *si nec*, D.

[10] Merlin's name is not in Diceto, nor are the words of the prophecy given.

A.D. 1153. Treaty between Stephen and Henry. Peace.

" denti ex impiis pietas, donec sese genitore induerit;" manifestum est regem Stephanum Henricum induisse hæredem, quem non genuit,[1] dum ipsum adoptavit[2] in filium et regni participem et postmodum successorem; in rege quoque ducem, et in duce omnes venerarentur[3] regem. Regalia passim a proceribus usurpata rex in sua recipiet. Possessiones, quæ ab invasoribus direptæ erant, ad legitimos possessores, quorum fuerant regis Henrici tempore, revertentur. Castella adulterina,[4] quæ tempore regis a quocunque constructa sint, diruentur, quorum numerus ad undecies centum et quindecim excrevit. Rex colonos prædiis assignabit, ædificia combusta renovabit, replebit pascua armentis, decorabit ovibus montana. Clerus debitam tranquillitatem se habere gaudebit, exactionibus indebitis non gravabitur. Vicecomites in locis ponentur consuetis, et neminem ex odio persequentur. Non gratificabuntur[5] amicis, non indulgentiis crimina sullevabunt, suum cuique ex integro reservabunt. Metu pœnarum afficient nocentes, fures et prædones terrebuntur in furca et sententia capitali. Milites juxta[6] Ysaiam gladios convertent in vomeres, et lanceas in[7] ligones; a castris ad aratra, a tentoriis ad ergasteria redibunt clientes ab excubiis fatigati, in communi lætitia respirabunt. Relevabitur rusticitas otio innocens et quieta; negotiatores commercium ditabit, celebris et publica moneta una et eadem erit in regno ex[8] argento percussa. Werra[9] igitur, quæ septendecim annis sævierat, hoc fine quievit.

Diceto, col. 527.

R. de Monte, col. 476.

Diceto, col. 528.

(Not in Diceto.)

De milite Oeno qui purgatorium vivus intravit.

Legend of the entry of the soldier

Concordia[10] itaque inter regem Stephanum et ducem Henricum, ut dictum est, confirmata, miles quidam Hoenus nomine qui multis annis sub rege Stephano militaverat, licentia a rege

Henrici Salteriensis Tract. de Purgatorio

---

[1] *genuit*] credidit, Hist. Anglor.

[2] *adoptavit*] habuit, Hist. Anglor.; arrogavit, Diceto.

[3] *venerarentur*] venerabantur, A., altered from *venerarentur*.

[4] *adulterina*] Introduced by the compiler.

[5] *gratificabuntur*] gratificabantur, A.

[6] *juxta Ysaiam*] Introduced by the compiler.

[7] *in*] et, A. C.; D. has been corrected.

[8] *ex argento*] om. W. It is not in Diceto.

[9] This last sentence is the compiler's.

[10] This legend will be found in MS. Cotton, Nero A. 7, and is printed in Colgan's Trias Thaumaturga (Lovan. 1647), Appendix VI. ad Acta S. Patricii, p. 273. The edition of Messingham, Flor. Insulæ Sanctorum (Paris 1624), which Migne has reprinted in vol. 180 of his Patrologia, is partly from this S. Alban's compilation.

S. Patricii, impetrata, profectus est in Hyberniam ad natale solum, ut parentes visitaret. Qui cum aliquandiu in regione illa demoratus fuisset, cœpit ad mentem reducere vitam suam adeo flagitiosam, quod ab ipsis cunabulis incendiis semper vacaverat et rapinis, et quod magis dolebat, se ecclesiarum fuisse violatorem et rerum ecclesiasticarum invasorem, præter multa enormia, quæ intrinsecus latebant, peccata. Miles igitur pœnitentia ductus ad episcopum quendam illius regionis accessit; cui cum peccata sua devotus per ordinem retulisset, increpavit eum graviter episcopus, asserens illum nimis divinam clementiam offendisse; unde miles multum contristatus Deo condignam facere pœnitentiam cogitavit. Episcopus autem, ut justum sibi videbatur, volens ei infligere pœnitentiam, miles respondit; "Dum igitur, ut asseris, Factorem meum tam graviter offende-" rim, pœnitentiam assumam, omnibus pœnitentiis graviorem; " et ut peccatorum meorum merear remissionem accipere, pur-" gatorium Sancti Patricii volo intrare." De hoc quoque purgatorio et ejus origine, quod sequitur tradunt veteres historiæ Hybernenses.

(Migne's Patrologia clxxx. col. 989.)

A.D. 1153. Owen into the purgatory of S. Patrick.

p. 235.

De ratione purgatorii supradicti.

Magnus Patricius, dum in Hybernia verbum Dei prædicaret et multis ibi miraculorum signis choruscaret, bestiales illius patriæ homines terrore infernalium tormentorum ac Paradisi amore gaudiorum a mortuis studuit[1] revocare. Sed ipsi plano sermone affirmabant, se non conversuros ad Christum, nisi oculata fide prius conspicerent quæ promisit. Unde beatus Patricius, [dum][2] pro salute populi in jejuniis, vigiliis, et orationibus positus[3] Dominum precaretur propensius, pius Dei Filius apparens ei duxit eum in locum desertum, et ostendit illi speluncam rotundam et obscuram intrinsecus, et dixit: "Quisquis " veraciter pœnitens et in fide constans hanc speluncam in-" gressus fuerit spatio unius diei ac noctis, ab omnibus in ea " purgabitur peccatis, quibus in tota vita sua Deum offendit; " atque eam ingrediens non solum tormenta malorum, sed [si] " in Dei dilectione constanter perseveraverit, videbit et gaudia " beatorum." Sic Domino disparente, Sanctus Patricius, tam pro Domini apparitione quam pro speluncæ ostensione lætus, sperabat miserum Hyberniæ populum se ad fidem catholicam conversurum, et in loco illo confestim oratorium construens, speluncam, quæ in cimiterio est, ante frontem ecclesiæ

[1] O. W. ins. *operibus*.
[2] *dum*] om. A. C.; D. inserts *cum*.
[3] *positus*] positis, W.

A.D. 1153. Legend of S. Patrick's Purgatory.

[muro] circumdedit, et januam cum seris apposuit, ne quis eam sine ejus licentia introiret. Canonicos regulares loco illo introduxit, et priori ecclesiæ clavem custodiendam commisit, statuens, ut quicunque purgatorium ingredi voluerit, ab episcopo loci licentiam habeat, et cum litteris episcopi accedat ad priorem, et ab eo instructus purgatorium intret. Multi autem in diebus beati Patricii purgatorium intraverunt, qui reversi, testati sunt se tormenta gravia pertulisse, et gaudia magna ibidem et inenarrabilia conspexisse.

Henrici Salteriensis Tract. de Purg. S. Patricii.

Quod miles Oenus de licentia episcopi loci purgatorium intravit.

Miles itaque supradictus cum angustiose nimis ab episcopo memorato licentiam postularet purgatorium experiendi, cum illum cognovisset [episcopus] inflexibilem, tradidit ei litteras suas ad priorem loci, mandans ut cum illo ageret, sicut fieri solet cum illis qui purgatorium ingredi deposcunt. Prior autem visis litteris militem in ecclesiam perduxit, ubi per dies quindecim orationibus devotus instabat, et illis sic diebus elapsis, mane missa a priore celebrata, sacra communione militem communivit, adductumque ad speluncæ introitum aqua eum benedicta aspersit. Et aperto ostio, dixit: "Ecce nunc intrabis in "nomine Jesu Christi, et per concavitatem speluncæ tamdiu "ambulabis, donec in unum campum exiens aulam invenies "artificiosissime fabricatam. Quam cum ingressus fueris, statim "ex parte Dei nuntios habebis, qui tibi pie quid facies indi-"cabunt." Vir autem ille virilem gerens animum, ad pugnam dæmonum audacter prorupit, atque omnium se orationibus commendans, frontem suam vivificæ Crucis signo munivit, et intrepidus portam intravit; et ostio post eum obserato, prior cum processione ecclesiam repetivit.

Quod miles ad aulam perveniens eam intravit.

Miles itaque per speluncam audacter progrediens, lumen paulatim totius claritatis amisit. Sed tandem parvo lumine apparente, ad campum prædictum pervenit et aulam. Lux ibi non erat, nisi qualis in vespere hic habetur. Aula parietes non habebat, sed columnis erat per gyrum subnixa, ut claustrum solet monachorum. Ingressusque eam et intus sedens, oculos studiose huc illucque convertit, admirans illius pulchritudinem et structuram. Ubi cum paululum solus sedisset, ecce quindecim viri quasi religiosi et nuper rasi, albisque vestibus induti, regiam intraverunt; et salutantes eum in nomine Domini, consederunt. Tunc aliis tacentibus, unus loque-

Ad militem intrantes viri xv. instruxerunt eum.

Henrici Salteriensis Tract. de Purg. S. Patricii.

batur cum ipso dicens: "Benedictus sit Deus omnipotens, qui A.D. 1153. Legend of S. Patrick's Purgatory.
" bonum tibi propositum inspiravit, ut pro peccatis tuis pur-
" gatorium hoc intrares; sed nisi te viriliter habeas, in cor-
" pore et anima simul peribis. Mox enim, ut hanc domum
" fuerimus egressi, multitudine replebitur spirituum immundo-
" rum, qui tibi gravia inferentes tormenta, minabuntur inferre
" graviora. Promittent te ducturos ad portam qua intrasti,
" si te decipere possint ut revertaris; sed si tormentorum
" afflictione victus, vel minis territus, seu promissione de-
" ceptus, assensum eis præbueris, in corpore pariter et anima
" peribis. Si vero fortis in fide[1] spem totam in Domino
" posueris, ut nec tormentis, nec minis, seu promissionibus
" eorum adquieveris, sed corde integro eos contempseris, ab
" omnibus purgaberis delictis, et tormenta malorum videbis
" et requiem similiter bonorum. Et quotienscunque te cru-
" ciaverint, invoca Dominum Jesum Christum, et per invoca-
" tionem hujus nominis statim liberaberis a quocunque tor-
" mento, in quo eris. Tecum hic amplius esse non possumus,
" sed Deo te omnipotenti commendamus."

Quod dæmones militem graviter afflixerunt.

Miles itaque a viris solus relictus, ad novi generis militiam est[2] instructus. Cumque intrepidus pugnam dæmonum expectaret, subito cœpit circa domum tumultus audiri, ac si omnes homines, qui in mundo sunt, cum animalibus ac bestiis strepuissent. Et post horridum sonum sequitur terribilior visus dæmonum. Cœpit enim undique dæmonum deformium innumera multitudo in aulam irruere, et militem deridendo salutare. "Alii homines," inquiunt, "qui nobis serviunt, non nisi
" post mortem ad nos veniunt, sed tu nostram societatem, cui
" studiose deservisti, in tantum honorare desideras, quod vivens
" nobis corpus tuum decernis et animam commendare. Huc
" venisti ut pro peccatis tormenta sustineres? Habebis nobis-
" cum pressuras et dolores. Veruntamen pro eo quod nobis
" curiose ministrasti, si reverti volueris ad portam qua in-
" trasti, te ducemus illæsum, ut gaudens in mundo vivas, et
" omne quod corpori tuo suave est penitus non amittas." Hæc ideo dæmones dixerunt, quia aut terrore eum aut blandiciis decipere voluerunt. Sed miles Christi nec terrore concutitur, nec blandimento seducitur, dum æquo animo eos ita contempsit, quod tacite sedens nec unum verbum respondit. At dæmones se

[1] *fide*] fidem, A. | [2] *est*] esse, A.

A.D. 1153. Legend of S. Patrick's Purgatory.

contemni indignantes, rogum in aula ingentis incendii succenderunt. Et manus militis pedesque colligantes, in ignem eum projecerunt, uncis ferreis huc illucque per incendium detrahentes. Et ille in ignem missus, cum prius grave tormentum sensisset, nomen Jesu Christi invocavit, dicens; "Jesu Christe
p. 236. "miserere mei." Ad hoc quoque nomen incendium rogi ita extinctum est, ut nec totius rogi scintilla unica appareret. Quod cernens miles, in animo proposuit, ut eos de cætero non formidaret, quos invocato Christi auxilio vinci conspexit.

Henrici Salteriensis Tract. de Purg. S. Patricii.

De secundo pœnali loco in quo miles trahebatur.

Relinquentes vero aulam dæmones, militem diutius per vastam regionem quandam detraxerunt; nigra erat terra, et regio tenebrosa. Traxerunt eum dæmones illuc recto[1] tramite, quo sol oritur in æstate. Quo convertentes, cœpit miles quasi vulgi totius orbis miseros ejulatus audire. Tandem a dæmonibus tractus, in campum pervenit longum et latum, miseriis ac dolore perplenum, cujus longitudo non potuit transvideri. Campus ille hominibus utriusque sexus et ætatis diversæ, nudis et in terra jacentibus ventribus[2] deorsum versis, plenus erat, quorum corpora simul et membra, clavis ferreis et ignitis in terram usque transfixis,[3] miserabiliter torquebantur. Aliquando autem præ doloris angustia terram comedebant, clamantes et ejulantes, "Parce parce, miserere miserere;" cum qui sui miseretur penitus non adesset. Dæmones etiam super miseros currentes, gravibus eos flagris cædebant, et militi dicebant, "Hæc tormenta, quæ vides, sentiendo patieris, nisi nobis ad-"quiescas, ut ad portam per quam intrasti revertaris, ad "quam si volueris pacifice deduceris." Sed ille ad mentem revocans, qualiter ipsum Deus alibi liberaverit, credere eis[4] omnino contempsit. Tunc dæmones eum in terram prosternentes, ad modum aliorum configere conati sunt; sed invocato nomine Jesu Christi ab eo, nihil amplius in loco illo ei facere potuerunt. In alium campum militem trahentes dæmones, hanc ibi differentiam conspexit, quod sicut in campo superiori homines afflicti ventres habuerunt deorsum versos, ita in hoc campo dorsa solo hærebant. Dracones autem ignei super quosdam sedentes, et dentibus eis igneis corrodentes, modo miserabili affligebant. Aliorum quoque colla, brachia, et corpora serpentes igniti circumcingentes, aculeos oris sui igneos eorum

[1] *recto*] retro, W., though O. has *recto*.

[2] *ventribus*] ventris, A. O. W.

[3] *transfixis*] Sic, all the MSS.

[4] *eis*] uis, A. It is altered in D. and struck through with a line in C.

Henrici Salteriensis Tract. de Purg. S. Patricii.

cordibus infixerunt. Bufones etiam miræ magnitudinis et horroris, super quorundam pectora incumbentes, deformibus rostris suis eorum corda extrahere conabantur. Dæmones præterea super singulos cursitantes, et flagris asperrimis cædentes, miseros graviter cruciabant, nec unquam a fletu et ejulatu afflicti cessabant. Inde trahentes militem dæmones in alium pœnalem campum, invenit ibi tantam utriusque sexus et ætatis diversæ multitudinem, ut totius orbis plenitudinem vincere crederetur; alii ibi pendebant in flammis sulphureis, igneis cathenis per pedes et tibias, capitibus ad ima demissis, alii per manus et brachia, alii per capillos et capita; alii pendebant in flammis igneis in uncis ferreis et ignitis per oculos et nares, alii per aures et fauces, alii per testiculos et mamillas. Nec inter fletus miseros universorum et ejulatus flagella dæmonum defuerunt. Cumque militem hic sicut in aliis pœnis inimici torquere voluissent, nomen Christi invocavit et illæsus evasit.

A.D. 1153. Legend of S.Patrick's Purgatory.

De rota ferrea et ignita.

Ab illo pœnali loco dæmones militem impellentes venerunt ad rotam quandam ferream et ignitam, cujus radii et canti uncis ferreis et igneis erant undique circumfixi, in quibus homines pendentes a flamma tetri sulphureique incendii, quæ a terra surgebat, graviter urebantur. Hanc enim rotam dæmones tanta agilitate impingebant vectibus quibusdam ferreis, ut nullum omnino hominem ab alio posset discernere; quia præ nimia cursus celeritate nihil nisi ignis incendium apparebat. Nec minori tormento vexabantur hi, qui verubus transfixi, ad ignem assati deguttabantur a dæmonibus ex metallis liquefactis vel fornacibus cremabantur, seu illi, qui in sartaginibus frigebantur. Vidit præterea miles, trahentibus eum ministris tartareis, domum innumeris caldariis plenam,[1] quæ piceis sulphureisque liquaminibus ac diversis repleta bullientibus metallis, homines utriusque [sexus] omnis conditionis et ætatis continebant. Quorum quidam ex toto, quidam usque supercilia et oculos, alii usque ad labia et colla, alii ad pectus usque et femora, alii ad genua usque et crura, alii manum unam vel pedem, alii ambas manus et pedes in caldariis tenebant; omnes præ doloris angustia vociferabant, ac miserabiliter ejulabant. Et cum cœpissent dæmones militem cum aliis submergere, liberatus est Christi nomine invocato.

[1] *plenam*] plenum, A.

A.D. 1153. *De vento vehementi et flumine*[1] *fœtido.*

Legend of S. Patrick's Purgatory.

Unde dæmones militem in montem excelsum impellentes, ostenderunt ei utriusque sexus homines et ætatis diversæ multitudinem copiosam, qui omnes nudi sedebant, et super digitos pedum curvati, et ad aquilonem versi, quasi mortem perterriti expectabant. Et ecce subito ventus turbinis vehementis, ab aquilone veniens, ipsos omnes et cum eis militem arripuit, et in aliam montis partem, in flumen frigidum et fœtidum, flentes et[2] vociferantes projecit. Et cum de aqua frigidissima surgere conarentur, dæmones super aquam currentes in ipso omnes flumine summerserunt. At miles Christi nomen invocavit, et confestim in alia se ripa invenit. Tunc dæmones illum contra Austrum trahentes, ostenderunt flammam teterrimam et fœtore sulphureo plenam de puteo quodam ascendere, et homines nudos et quasi igneos velut scintillas igneas in aerem sursum compelli, et flammarum vi deficiente, iterum in ignem et puteum relabi. At dæmones militi dixerunt, "Puteus iste flammivomus introitus est inferni, ubi " nostrum [est][3] habitaculum; et quoniam nobis hucusque stu- " diose servisti, hic nobiscum sine fine manebis; et si hunc[4] " puteum ingressus fueris, in anima pariter et corpore peribis. " Sed tamen si adhuc nobis consentire volueris, ut revertaris " ad portam qua intrasti, illæsus redibis." Ille autem de Dei adjutorio confisus, qui eum totiens liberaverat, eorum exhortationes contempsit. Tunc dæmones indignati [sese] projecerunt in ignem putei, et secum militem intruserunt; et quo miles in eo profundius descendit, eo latiorem puteum conspexit, et pœnam in illo graviorem sensit. In puteo quoque illo miles tantam angustiam sensit et miseriam, ut diu oblitus sit sui Adjutoris. Sed Deo tandem illum respiciente, nomen Jesu Christi invocavit, et protinus vis flammæ eum in aerem sursum levavit, ubi in descensione putei aliquandiu attonitus stetit. Sed ecce novi dæmones ex ore putei prorumpentes dixerunt, " Et tu qui hic stas, cui socii nostri dixerunt hoc[5] esse in- " fernum, non ita fore scias; nam consuetudinis nostræ est " semper mentiri, ut quos decipere non possumus per verum, " decipiamus per falsum; hic non est infernus, sed nunc te " ad infernum ducemus."

Henrici Salteriensis Tract. de Purg. S. Patricii.

---

[1] *flumine*] fulmine, A.
[2] *et*] in, A.
[3] *est*] om. A. D. It is interlined in C.
[4] *hunc*] hoc, A.
[5] *hoc*] hunc, W.

De mirabili ponte quem transiturus erat.[1] A.D. 1153.

Henrici Salteriensis Tract. de Purg. S. Patricii. p. 237. Legend of S. Patrick's Purgatory.

Trahentes igitur militem hostes novi cum tumultu horrisono ad flumen quoddam fœtidum, latissimum, ac totum flamma[2] sulphureo incendio coopertum, dæmonumque multitudine repletum, dicentium ei, quod sub flumine illo esset infernus. Pons vero protendebatur ultra flumen, in quo tria quasi impossibilia videbantur; unum, quod ita lubricus erat, ut etiamsi latus esset, nullus vel vix aliquis in eo pedem figere posset; aliud quod adeo strictus erat, quod nullus in eo stare vel ambulare valebat; tertium quod ita altus est et a flumine remotus, quod horrendum erat deorsum aspicere. "Oportet "te," inquiunt dæmones, "super pontem hunc ambulare, et "ventus ille qui te projecit in[3] aliud flumen proiciet in istud. "Et confestim a sociis nostris, qui in flumine sunt, capieris, "et in profundum inferni demergeris." Sed miles, invocato nomine Jesu Christi, pontem audacter ingressus, cœpit pedetentim super pontem incedere, et quo amplius processit in eo, tanto viam largiorem invenit; unde pontis latitudo in brevi ita crevit, ut viæ publicæ amplitudinem præferret. Porro dæmones conspicantes militem tam libere super pontem incedere, vocibus suis profanis ita horride aerem concusserunt, quod stridore illo magis erat attonitus quam illatione tormentorum, quæ prius fuerat a dæmonibus perpessus. Alii hostes, qui sub ponte in flumine erant, uncos suos ferreos et ignitos projecerunt ad illum, sed militem tangere nequiverunt. Et sic demum secure processit, quia nihil sibi contrarium invenit.

Quod miles a vexatione dæmonum liber effectus sit.

Miles itaque invictus, jam liber factus a vexatione spirituum immundorum, vidit ante se murum altum et in aere[4] devexum, mirabilem et structuræ[5] impreciabilem, in quo portam unam, sed tamen clausam, cernebat. Hæc metallis ac pretiosis exornata lapidibus splendore admirabili radiabat. Ad quam cum miles appropinquaret, patuit contra ipsum, a qua tantæ suavitatis odor ei occurrens exivit, ut, viribus corporis resumptis, tormenta quæ pertulerat sibi in refrigerium verterentur.

[1] The heading in W. is *De ponte stricto, lubrico, et alto.*

[2] *flamma sulphureo incendio*] Sic, all the MSS. Nero A. 7 has "sul- "phurei incendii flamma."

[3] *in*] et, A. D. It is altered in C.

[4] *aere*] arre, A

[5] *structuræ*] stricture, A.

A.D. 1153. Legend of S. Patrick's Purgatory.

Egressa est enim contra ipsum venientem, cum crucibus, cereis, et vexillis, ac velut palmarum aurearum ramis, tam ordinata processio, quod nunquam talis visa fuerat in hoc mundo. Sequebantur prædicta de omnibus ordinibus utriusque sexus homines, quorum alii archiepiscopi et episcopi, alii abbates, monachi, et presbyteri, ac singulorum ecclesiæ graduum ministri, qui omnes sacris vestibus et suis ordinibus congruis induti militem cum jocunda veneratione susceperunt, atque cum concentu harmoniæ inauditæ infra portam secum feliciter conduxerunt. Finito itaque concentu, duo archiepiscopi cum eo loquentes benedixerunt Deum, qui tanta constantia in tormentis, per quæ transiit et quæ pertulit, ejus animam confirmavit. Illis igitur militem per patriam conducentibus, invenerunt et illi ostenderunt prata amœnissima diversis floribus fructibusque [1] herbarum arborumque multiformium decorata, ex quorum suavitatis odore [in æternum], ut sibi visum est, vivere potuisset. Nox illam aliquando non obnubilat, quia semper cælesti quadam claritate et inedicibili splendore coruscat. Tantam ibi hominum beatorum utriusque sexus vidit multitudinem, quantam [2] residuum sæculi credidit continere non posse. Chori choris per loca astiterunt, ac dulcis harmoniæ concentu Creatorem omnium laudaverunt. Alii quasi reges coronati incedebant, alii amictu aureo induti videbantur, nonnulli variis indumentis erant decorati, juxta quod unusquisque in sæculo utebatur. Singuli de propria felicitate gaudebant, singuli de aliorum liberatione et gaudio exultabant. Omnes, qui militem intuebantur, de ejus adventu Deum benedicebant, et de ejus ereptione a mortuis congaudebant. Non æstum, non frigus ibi aliquis sentiebat, nec quicquam quod offendere posset vel nocere videbat.

Henrici Salteriensis Tract. de Purg. S. Patricii.

Quod miles in Paradisum perductus terrestrem gaudia viderit beatorum.

Tunc sancti pontifices, qui militi patriam tam præclaram ostenderant, dixerunt ei: "Quoniam misericordia Dei ad nos "illæsus pervenisti, rationem a nobis audire debes de singulis "quæ vidisti. Patria hæc terrestris est Paradisus, unde pro "peccatis suis ejectus est homo primus, hinc vero expulsus in "miseriam illam projectus est, in qua homines moriuntur; ex "cujus carne nos omnes propagati, et in peccato originali omnes "nati, per fidem Domini nostri Jesu Christi, quam in baptismate

[1] A. ins. *et.*

[2] *quantam*] quantum, A. D.

Henrici Salteriensis Tract. de Purg. S. Patricii.

A.D. 1153. Legend of S. Patrick's Purgatory.

" suscepimus, ad hunc paradisum reversi sumus. Et quoniam " post fidei susceptionem innumeris actualibus sumus implicati " peccatis, non nisi per purgationem peccatorum et afflictionem " pœnarum huc potuimus pervenire. Pœnitentiam enim, quam " ante mortem vel morientes suscepimus et in sæculo non " peregimus, in locis quæ vidisti pœnalibus, juxta modum et " quantitatem culparum per[1] tormenta restant luenda. Omnes " enim qui hic sumus, in locis illis pœnalibus fuimus pro " peccatis. Et omnes, quos in pœnis vidisti, præter eos qui " infra os putei infernalis existunt, ad hanc requiem per- " venient, et tandem salvi fient. Omni namque die inde " aliqui purgati ad nos veniunt, et nos in hanc requiem sicut " et fecimus te introducimus venientes, nec nostrum aliquis " novit, quamdiu hic [fuerit] moraturus. Per missas vero, " psalmos, elemosinas, et orationes ecclesiæ generalis,[2] et per " specialia[3] amicorum auxilia, aut purgandorum tormenta " mitigantur, aut de ipsis suppliciis ad minora transferuntur, " donec penitus liberentur. Ecce ut vides, hic in magna quiete " sumus, sed nondum tamen ad supernam cæli lætitiam ascen- " dere sumus digni. Transibimus hinc post spatium a Deo " singulis constitutum, in Paradisum cælestem, sicut Deus " providerit, transituri."

Quod miles cœlesti visione sit recreatus et cibo spirituali refectus.

Deinde præsules venerandi militem in montem declivum ducentes, jusserunt ut aspiceret sursum. Quo cum aspiceret, interrogabant, cujusmodi coloris[4] cælum esset, respectu loci in quo stetit; qui respondit, colori simile esse auri in fornace ardentis. "Hoc," inquiunt, "quod nunc vides, introitus est " cæli et cælestis Paradisi. Quando enim aliqui[5] a nobis rece- " dunt, hic in cælum ascendunt. Et quam diu hic manemus, " cotidie semel pascit nos cibo cælesti Deus; et quali hic " pascamur cibo, nobiscum senties jam gustando." Vix sermone finito, et ecce quasi radius flammæ ignis de cælo[6] descendens, patriam totam cooperuit, et quasi per radios super capita singulorum subsidens, flamma[7] demum tota in eis in-

[1] *per tormenta restant luenda*] tormenta luendo persolvimus, Nero A. 7. The alteration spoils the sense.

[2] A. repeats *generalis*.

[3] *specialia*] speciales, A. O. W.

[4] A. repeats *coloris*.

[5] *aliqui*] aliquid, A.

[6] A. repeats *de cælo*.

[7] *flamma*] flammam, A.

A.D. 1153. Legend of S. Patrick's Purgatory. p. 238.

travit. Unde miles tantam dulcedinis in corde simul et corpore sensit suavitatem, quod vix intellexit utrum vivus an mortuus fuisset; sed hora illa in momento transivit. Ibi miles libenter in ævum maneret, si ibi his deliciis frui liceret. Sed post talia tantaque jocunda, ei tristia[1] referuntur. "Quoniam," inquiunt sancti præsules, "et requiem beatorum, ut desiderasti, et tormenta malorum nunc pro parte conspexisti, oportet te jam, ut per eam[2] viam, qua veneras, revertaris. Si autem, quod absit, male vixeris, amodo ad sæculum reversus, vidisti quanta te expectant tormenta. Si vero bene vixeris et religiose, securus esto; quia huc ad nos pervenies, quando de corpore exibis. In isto quoque reditu quo nunc reverteris nec dæmonum tormenta formidabis, quia dæmones ad te non audebunt accedere, nec tormenta tibi[3] poterunt, quæ vidisti, nocere." Tunc miles flens et ejulans ait, "Hinc discedere non valeo, quia valde timeo, ne per fragilitatem humanæ miseriæ aliquid delinquam, quod me impediat huc redire." "Non," inquiunt, "sicut tu vis, erit, sed sicut Ille, qui et nos et te fecit, voluerit, ita fiet." Mœrens igitur et lugens miles ab eis reducitur ad portam, et eo contra voluntatem suam egresso, clauditur porta post ipsum. Henrici Salteriensis Tract. de Purg. S. Patricii.

Quod miles ad sæculum reversus devotus Jerosolimam petierit.

Miles igitur Hoenus via qua venerat reversus, ad aulam præfatam pervenit. Sed dæmones quos in ipso reditu suo vidit, quasi timentes eum fugerunt, et tormenta per quæ transiit ei nocere nequiverunt. Et confestim cum aulam intrasset, occurrunt ei quindecim viri supradicti, glorificantes Deum, qui tantam illi contulerat constantiam in tormentis. "Oportet te," inquiunt militi, "ut quantocius hinc ascendas; jam enim in patria tua[4] claresci aurora, et nisi portam prior aperiens te invenerit, de reditu tuo desperans, obserata porta, ad ecclesiam revertetur." Sicque miles benedictione percepta ab eis, ascendere festinavit, et hora eadem, qua portam prior aperuit, miles ei de intus veniens, obviavit. Quem cum Christi laudibus prior suscipiens, in ecclesiam perduxit, ubi cum per[5] dies quindecim in oratione permansisset, signaculum crucis accepit, et in Terram Sanctam devotus proficiscens, sepulcrum Domini cum locis aliis venerabilibus in sancta contemplatione petivit. Et inde expleto laudabiliter peregrinationis voto, reversus, regem

The soldier Owen, after visiting the Holy Land, is sent by

[1] *tristia*] tristicia, A.
[2] *eam*] eandem, O. W.
[3] *tibi*] te, A.
[4] *tua*] sua, A.
[5] *per*] om. W.

Henrici Salteriensis Tract. de Purg. S. Patricii.

Stephanum dominum suum adiit, consulturus, ut ejus consilio in sanctæ religionis ordine reliquum vitæ suæ expleret, ac Regi regum omnium de cætero militaret. Contigit autem eo tempore, quod Gervasius Ludensis cœnobii abbas, rege Anglorum Stephano donante, locum ad abbatiam construendam in Hybernia obtineret; qui monachum suum nomine Gilebertum ad regem direxit, ut ab eo locum susciperet et ibi construeret abbatiam. At Gilebertus ad regem veniens, conquestus est nimis, quod patriæ illius linguam non novit. "O," inquit rex, "bonum tibi interpretem, Deo auxiliante, inveniam." Et vocato milite Hoeno, jussit rex ut cum Gileberto iret et cum ipso in Hybernia remaneret. Quod miles gratanter annuens, cum dicto Gileberto remansit, et satis ei devotus[1] ministrans, monachilem habitum suscipere noluit, quia servus esse quam dominus prælegit. Transeuntes autem in Hyberniam, abbatiam construxerunt; ubi miles Hoenus interpres monachi devotus extitit, et in omnibus agendis minister fidelis. Quandocumque vero monachus solus alicubi cum milite fuit, de statu purgatorii et pœnis mirabilibus, quas viderat et experto didicerat, curiose ab eo quæsivit. At ille qui nunquam audire potuit de purgatorio loqui quin prorumperet in fletum amarissimum, cœpit sub sigillo secreti amico pro ædificatione ea, quæ audierat et viderat et experimento didicerat, enarrare, affirmans sese omnia corporeis oculis conspexisse. Hujus autem monachi industria et diligentia hujus militis experientia redacta est in scripturam, simul cum relatione episcoporum regionis et aliorum religiosorum, qui causa justitiæ perhibuerunt testimonium veritati.

A.D. 1153. king Stephen into a monastery in Ireland, built by Gervase, abbat of Louth.

Quod Willelmus Eboracensis archiepiscopus veneno periit.

R. de Monte, col. 476.

Anno Domini MCLIV. Anastasius Papa, defuncto, ut supradictum est, Henrico Eboracensi archiepiscopo, restituit in sedem eandem Willelmum, quem prius Papa Eugenius degradaverat, donans ei pallium Romæ, et in præsentia ipsius consecravit Hugonem de Pusat, regis Stephani nepotem, episcopum Dunelmensem. Sed paulo post, cum idem archiepiscopus in sua reversus divina celebraret misteria, hausto in ipso calice, ut aiunt, veneno, obiit, et successit ei Rogerus Cantuariensis archidiaconus. Eodem anno dux Normannorum Henricus transfretavit in Normanniam, et revocavit paulatim in jus

William, archbishop of York, restored, and soon afterwards murdered.

Roger abp. Henry in Normandy.

[1] *devotus*] devote, W.

A.D. 1154. Henry in Aquitaine. Pope Adrian IV. Peace between Louis VII. and Henry, duke of Normandy.

proprium dominica sua, quæ[1] pater ejus dederat; et inde profectus in Aquitanniam, rebellionem quorundam baronum suorum potenter repressit. Eodem anno defuncto Papa Anastasio, successit ei Nicholaus Albanensis episcopus, et vocatus est Adrianus; vir quidem religiosus, et natione Anglicus, de[2] territorio scilicet Sancti Albani procreatus. Eodem tempore facta est concordia inter regem Francorum Lodowicum et ducem Normannorum Henricum, hoc modo: rex reddidit duci Vernolium et Novum Mercatum, et dux dedit ei duo milia marcas argenti pro resarciendis damnis, quæ rex perpessus fuerat in capiendis ac tenendis et in eisdem firmitatibus muniendis. R. de Monte, col. 476. Id. col. 478. Id. col. 477.

De morte regis Stephani et coronatione regis Henrici secundi.

Death of Stephen, who is buried at Feversham.

Eodem anno rex Anglorum Stephanus, miles[3] egregius et mente piissimus, octavo kalendas Novembris diem clausit extremum; cujus corpus in monasterio de Faveresham, quod ipse a fundamentis[4] construxerat, traditur sepulturæ, ubi paulo ante Matildis uxor ejus et Eustacius eorum filius sunt sepulti. Id.

Henry, duke of Normandy, comes to England.

Dux vero Normannorum Henricus, audito de morte regis veridico[5] nuntio, venit Barbefluvium, et ibi per mensem unum ad transfretandum ventum congruum expectavit. Erat interim in Anglia pax summa, quod[6] raro contingit regibus defunctis, ob amorem et timorem ducis Henrici, quem omnes venturum et regem futurum sperabant. Dux igitur Henricus, septimo[7] idus Decembris in Angliam veniens, cum magno cleri et populi tripudio exceptus est; et decimo quarto[8] kalendas Januarii, die Dominica ante Nativitatem Domini, apud Westmonasterium ab omnibus rex acclamatus, a Theodbaldo Cantuariensi archiepiscopo in regem [est] consecratus, præsentibus archiepiscopis, episcopis, et baronibus regni Anglorum et ducatus Normannorum. Qui continuo in regem promotus, Id. Id. col. 478.

His consecration as king at Westminster.

---

[1] *quæ . . . dederat*] This is an alteration of R. de Monte, who has, "quæ pater suus, urgente necessitate, primoribus Normanniæ ad tempus concesserat." The Hist. Anglor. inserts *ei* before *dederat*.

[2] *de . . procreatus*] Introduced by the compiler.

[3] *miles . . . piissimus*] inserted by the compiler. In the margin is a sword reversed, and at the foot of the page a shield and crown reversed, and another erect.

[4] *ipse a fundamentis*] This is from Diceto, col. 529. R. de Monte has instead, "Matildis uxor ejus."

[5] *veridico*] certo, Hist. Anglor. R. de Monte has *veridico*.

[6] *quod . . defunctis*] inserted by the compiler.

[7] *septimo*] octavo, D. W.

[8] *decimo quarto*] xiii., R. de Monte. Diceto has xiv.

R. de Monte, col. 478.

cœpit in jus proprium revocare urbes, castella, et villas, quæ ad coronam spectabant, castra adulterina[1] destruendo, alienigenas et maxime Flandrenses de regno expellendo, et quosdam pseudo-comites quibus rex Stephanus pœne omnia ad fiscum pertinentia minus caute contulerat, deponendo. A.D. 1154.

Will. of Tyre, xvii. 21, col. 696. Id. xvii. 30, col. 706. Id. col. 708.

Eodem anno rex Jerusolimorum Baldewinus, copioso nimis exercitu congregato, Ascalonam obsidione vallavit, et diuturna urbem afflictione opprimens, tali eam conditione obtinuit; ut Turci, qui in ipsa erant, cum uxoribus, liberis, et suis omnibus, liberum inde haberent recessum. Civitate igitur regi resignata, concessit eam fratri suo Jopensi comiti, de se tenendam. p. 239. Ascalon taken by Baldwin III., and given to his brother Amaury.

De vita Sancti Wlfrici heremitæ.

Abridged from Johannis abbatis de Forda Vita S. Wlfrici (MS. Cotton. Faustina B. 4).

Eodem[2] anno sanctus anachorita et solitarius Wlfricus de Heselberga migravit ad Dominum, postquam viginti et novem annis contra hostes humani generis confligens felici marte victoriam reportavit; de cujus vita et virtutibus ad historiæ decorem vel parvam utile duximus facere mentionem. Beatus vir Wlfricus, ex mediocri Anglorum gente oriundus, in Contona, villa a Bristollo octo miliaribus distante, natus, nutritus est, et conversatus; ibi etiam per annos aliquot sacerdotis officium exercuit, quod in ætate juvenili levitate potius mentis quam rationis desiderio creditur accepisse, quippe nondum cognoscebat Dominum, unde carne magis quam spiritu ducebatur; nam canum simul et avium curis sollicitus incumbens, dum die quadam in hujus generis exercitio non segniter instaret, affuit vir subito, vultum pauperis gerens et habitum, qui nummum novum ab eo supplex in elemosinam postulavit. Habebat autem tunc temporis[3] Anglia novam monetam in diebus Henrici regis primi, sed adhuc raram, præ nummismatis novitate. Cui cum Wlfricus se nescire diceret si novum nummum haberet, "Respice," ait, "loculum tuum, et invenies in eo duos "nummos et semis." Quo ille responso obstupescens, inspexit, et ita ut dictum sibi fuerat reperiens, quod petebatur devotus donavit. Homo autem ille, cum denarium accepisset, ait, "Retribuat tibi Is, pro Cujus amore hoc fecisti. Et ego tibi "in nomine Ejus denuntio, quia ex hoc loco in brevi ad alium Death of S. Wulfric, hermit of Haselbury in Dorsetshire. Account of his life.

[1] *adulterina*] noviter facta, R. de Monte.

[2] This life is printed from this in the Acta Sanctorum, Feb. 20, vol. iii. p. 231.

[3] A. C. D. ins. *in*, as the life in Faustina B. 4. D. has *populus* in the margin for *tunc temporis*, in order to make sense.

A.D. 1154. Life and miracles of S. Wulfric.

" migraturus es, et inde ad alium transiens requiem tandem " invenies, ibi usque in finem in Dei servitio perseverans, et " novissime eris ad sanctorum collegium evocandus."

Abridged from Johannis abbatis de Forda Vita S. Wlfrici (MS. Cotton. Faustina B. 4).

De conversione Sancti Wlfrici heremitæ et vitæ asperitate.

Deinde post paululum in opus sacerdotale Willelmo domino villæ in qua natus fuerat adhærens, panem cotidie in mensa ejus comedit. Ubi etiam in fortitudine multa lumbos suos accingens, usui penitus carnium abdicavit. At vir Dei toto jam desiderio solitudinem suspirans, a domino suo milite supradicto ad aliam directus est villam, nomine Haselbergam, quæ ab Exonia versus Orientem triginta miliaribus distare videtur, Spiritu Sancto, ut creditur, hoc dictante,[1] ubi, in cellula ecclesiæ contigua Christo se consepeliens, multo labore multaque[2] carnis ac spiritus afflictione, Christi sibi gratiam comparavit. Nam tanto jejunio et abstinentia, tantaque vigiliarum instantia, membra sua mortificabat super terram, ut pellis in brevi ossibus adhærens non jam carnalem virum, sed spiritualem in humano corpore, intuentibus exhiberet. Vestitu simplici cilicio intus inhærente contentus erat, quod cum ex consuetudine infra dies paucos induraverat,[3] usum loricæ incipit affectare. Quod dominus ejus miles præfatus, cum cognovisset, loricam unam contulit viro Dei, et vas bellicum cælesti militiæ consecravit. Noctibus in vas quoddam cum frigore et nuditate aqua plenum frigida descendere solebat, in quo psalmos Daviticos Domino offerebat, et sic aliquandiu perseverans carnis incentiva, cujus acerrimos patiebatur stimulos, mortificabat in aquis. Humilis erat cunctis in eloquio et jocundus, cujus sermones cælestem quandam harmoniam audientibus redolebant,[4] licet hominibus semper clausa fenestra loqueretur.

Miraculum memorabile de incisione loricæ ejus.

Inter hæc vir Dei Wlfricus, soli Deo cognitus, in notitiam hominum ad eorum salutem quasi mane novum prorupit. Nam lorica qua induebatur cum se genibus[5] ejus allideret, et genuflexionum[6] ejus instantiam præpediret, militem sui conscium secreti advocat, et apud eum de nimia longitudine

---

[1] *dictante*] dietate, A.

[2] *multaque*] multoque, A.

[3] *induraverat*] indumerat, O.; induruerat, W.

[4] *redolebant*] redolebat, A.

[5] *genibus*] gentibus, W.

[6] *genuflexionum*] genus flexionum, A.

Abridged from Johannis abbatis de Forda Vita S. Wlfrici (MS. Cotton. Faustina B. 4).

A.D. 1154. Life and miracles of S. Wulfric.

loricæ causatur. Ad quem miles, "Mittetur," inquit, "Lon- "donias, ut sicut ipse designaveris, incidatur." Respondens vir Dei dixit, "Nimiam moram haberet ista, nec posset ostenta- "tionis nota carere; sed tu," inquit, "has forfices coram "Deo apprehende, et manu propria hoc opus absolve." Dedit itaque in manibus ejus forfices, de ipsius militis domo allatas, et militi hæsitanti et ipsum delirare existimanti ait, "Constans esto, et vide ne trepides; ego vado pro hac re "orare Dominum meum, et interim huic operi fiducialiter in- "cumbe." Instat uterque miles, unus orationi et alter incisioni, et est opus in eorum manibus prosperatum. Putabat enim miles non se ferrum incidere, sed pannum, dum tanta facilitate in ferro forfices cucurrerunt. Sed viro Dei ante operis consummationem ab oratione cessante, coactus est ab incisione cessare. Astitit Wlfricus militi, et qualiter res profecerit, percunctatur; "Bene," inquit, "hactenus; sed nunc, te "adveniente, ruptæ forfices substiterunt." Et ille, "Non te "moveat hoc," inquit, "sed cum eisdem forficibus perfice "quod cœpisti." Miles itaque resumpta fiducia, facilitate qua prius rem feliciter consummavit, et quicquid inæquale erat sine difficultate aliqua coæquavit. Ex tunc vero vir Dei absque forficibus cum digitis suis debilibus non minori fide anulos loricæ ad varia sanitatum remedia cunctis caritative petentibus dividens, ministrabat. Hanc autem miles virtutem videns, admiratione ineffabili stupefactus, corruit ad pedes viri Dei; quo facto Wlfricus confusus erectum militem adjuravit, ne dum viveret, alicui revelaret. Sed rei fama celebris celari non potuit, cum plures viri religiosi de eadem lorica anulos se habere gauderent,[1] et fama celebris viri Dei totius regni fines circumquaque perlustret.[2]

De homine qui diabolo homagium fecerat a viro Dei liberato.

In Aquilonalibus Angliæ partibus, homo quidam erat valde miserabilis, qui fortunam paupertatis non æque ferens, diabolo manus dedit et homagium ei fecit. Diabolus autem cum captæ prædæ suæ aliquandiu incubuisset, miser ille intelligens reatum suum pœnitere cœpit, circumspiciens et deliberans, cui se patrono committeret, qui illum a morte animæ liberaret. Postremo beatum Wlfricum adire deliberavit, in cujus manu salus quiescere dicebatur. Et de progressu suo valde sollicitus,

[1] *gauderent*] so altered by Paris from *gaudeant*, which A. has.

[2] *perlustret*] perlustrit, A. C.

A.D. 1154. Life and miracles of S. Wulfric.

Abridged from Johannis abbatis de Forda Vita S. Wlfrici (MS. Cotton. Faustina B. 4).

cum cuidam suorum id[1] ipsum revelasset, astitit ei diabolus in effigie consueta et nota, illum proditionis arguens, castigatione crudeli se ipsum punire minatur, si quid tale de cætero attemptaret. At homo ille sibi silentium imponens, vidit manifeste quod inimicus ejus cogitationes cordis sui non cognovisset, nisi eas prius per verbum prodidisset vel signum. Dissimulato itaque aliquandiu pœnitentiæ suæ proposito, iter tandem præmeditatum arripuit, ut ad Wlfricum Dei amicum veniret, et transacto longo viæ spatio, ad vadum quoddam illius fluminis, quod extra Heselbergam situm est, accessit, iter suum Domino prosperante. Vir autem ille cum vadum fuisset ingressus et de beati Wlfrici subventione spem certam concepisset, supervenit diabolus ira gravi succensus, et manus in hominem violentas immittens, infremuit
p. 240. et ait; "Quid est," inquit, "proditor, quod facere volu-
" isti? Moliris pactum nostrum dissolvere, sed frustra; quia
" proditionis, qua olim Deo renuntiasti et qua nunc mihi
" renuntiare cogitas, solvere pœnas modo debes; quia jam
" miserabiliter submergeris." Et tenens eum diabolus, ita immobilem fecit, quod nec procedere nec in latus aliquod valuit declinare. Dum hæc agerentur in flumine, vir Dei Wlfricus, rebus quæ fiebant a Deo sibi per spiritum prophetiæ revelatis, vocavit presbyterum suum ad se, [nomine] Brithricum, et ait; "Accelera," inquit, "et assumpta cruce cum aqua
" benedicta, occurre homini, quem diabolus in vado, quod ex-
" tra villam est, captivum tenet, et aspergens eum aqua bene-
" dicta adduces ad me." At ille cum summa celeritate ad imperata iter arripiens, invenit, sicut ei dictum fuerat, hominem in vado equo insidentem, ita[2] et in aqua immobiliter fixum, quod de loco non potuit se movere. Quem ut vidit Brithricus, protinus in virtute magistri sui aqua benedicta hominem perfundens, in nomine Jesu Christi prædam excussit, et prædonem fugavit. Sicque captivum de aquis assumens, cum lætitia duxit ad virum Dei, qui interim pro miseria ejus orans, manus habebat ad Deum. Sequebatur a tergo dæmon quondam hominem suum, quem videns stantem ante virum Dei, apprehendit eum clamantem et dicentem, "Serve Dei, " succurre mihi, ecce invadit me inimicus meus." Sanctus autem apprehendit manum hominis dextram, et diabolus sinistram tenens cum virtute trahebat; et sic trahentibus illis, vir Domini Wlfricus una manu captivum tenuit, et altera aqua quam benedixerat contra faciem inimici aspergens, ipsum

---

[1] *id*] ad, W. | [2] *ita et*] et ita, W.

Abridged from Johannis abbatis de Forda Vita S. Wlfrici (MS. Cotton. Faustina B. 4, or Harl. 322.)

valde confusum ab ædibus effugavit. At vir Dei hominem tremebundum de faucibus mortis ereptum in interiorem cellam suam duxit, tenens eum ibi, donec per confessionem pœnitens ille virus, quod dæmon infuderat ei, ad pedes sancti evomuit. Tunc homo, viribus resumptis, corpus Domini a Sancto Wlfrico sibi oblatum in specie carnis [conspexit]; et interrogatus si ex toto [corde] crederet; "Credo, domine," inquit, "quia cor- "pus et sanguinem Domini mei in manibus tuis sub specie "carnis video ego miser et peccator." Cui vir sanctus, "Deo "gratias," inquit; "nunc simul oremus, ut in specie con- "sueta illud percipere merearis;" sicque communicatum hominem et in fide confirmatum dimisit in pace. Obiit autem amicus Dei Sanctus Wlfricus decimo kalendas Martii, et in oratorio suo sepultus est apud Heselbergam, quo in loco ad laudem Dei et gloriam sancti innumera fiunt miracula usque in diem hodiernum.

A.D. 1154. Life and miracles of S. Wulfric.

De genealogia Henrici regis.

R. de Monte, col. 478. Diceto, col. 529.

Anno Domini MCLV. Natus est Londoniis pridie kalendas Martii Henrico novo Anglorum regi ex regina Alienor filius legitimus, et vocatus est Henricus. Fuit autem magnificus rex Henricus filius Matildis, quæ[1] prius fuerat imperatrix Romanorum et postea comitissa Andegavensium. Cujus mater fuit Matildis regina Anglorum, uxor[2] Henrici regis primi et filia sanctæ Margaretæ Scotorum reginæ. Margareta filia fuit Eadwardi, quam[3] genuit ex Agatha sorore Henrici imperatoris Romani. Eadwardus fuit filius regis Eadmundi qui Latus Ferreum dicebatur, cujus pater rex Etheldredus, cujus pater Eadgarus pacificus, cujus pater Eadmundus, cujus pater Eadwardus senior, cujus pater nobilis rex Alfredus, qui fuit regis Athulfi, qui fuit regis Egbrihti, qui fuit Alcmundi, qui fuit Offa,[4] qui fuit Coppa,[5] qui fuit Ingels, cujus frater Ine famosissimus rex Anglorum; quorum pater fuit rex Kenredus, qui fuit regis Ceolwaldi, qui fuit Cutha, qui fuit Cuthwini, qui fuit Ceaulini, qui fuit Cuthrici, qui fuit Creodda, qui fuit Certic, qui fuit Elesa, qui fuit Egla, qui fuit Wig, qui fuit Frewine, qui fuit Freothegar, qui fuit Broand, qui fuit Beldai, qui fuit Woden, qui fuit Frethewald, qui fuit Freolater, qui fuit

Birth of Henry, son of Henry II.

Genealogy of Henry II.

[1] *quæ . . Andegavensium*] Diceto has only *imperatrix* for this.

[2] *uxor . . primi*] Introduced by the compiler.

[3] *quam . . Romani*] Introduced by the compiler.

[4] *Offa*] Eoffa, W., Hist. Anglor.

[5] *Coppa*] Eoppa, W. It is not in the Hist. Anglor.

A.D. 1155. Genealogy of Henry II.

Frethewlf, qui fuit Fringoldulf, qui fuit Getha, qui fuit Tatwa, qui fuit Beau, qui fuit Seldwa, qui fuit Heremod, qui fuit Itermod, qui fuit Hatra, qui fuit Wala, qui fuit Bedwi, qui fuit Sem, qui fuit Noe. Diceto, col. 529.

W. Peverel disinherited.

Eodem anno rex Anglorum Henricus exhæredavit Willelmum Peverel causa veneficii, quod Ranulfo comiti Cestriæ fuerat propinatum; in hujus pestis consortio plures conscii extitisse dicuntur. R. de Monte, col. 479.

Fealty sworn to Henry's sons.

Eodem tempore rex Henricus fecit jurare [fidelitatem] filiis suis de regno Angliæ Willelmo et Henrico.

Bishops of Exeter.

Eodem tempore defuncto Roberto Exoniensi episcopo, Robertus Saresberiensis decanus successit.

Bp. Henry de Blois leaves England.

Per idem tempus Henricus Wintoniensis antistes, præmisso thesauro suo per abbatem[1] Cluniacensem, absque licentia regis ab Anglia clam recessit, quapropter rex tria[2] ejus complanari fecit castella. Id. col. 480.

Hugh Mortimer fortifies his castles against the king.

Circa eosdem dies Hugo de Mortuo Mari, vir arrogantissimus, castella sua contra regem munivit, turrim scilicet Gloverniæ, Wiggemor, et Bregres; sed[3] rex superveniens omnia usque ad novissimum cepit et subvertit; sed postea cum rege pacificatus est. Id. col. 479.

Marriage of Louis VII. and Constance of Spain.

Sub eisdem diebus Lodowicus rex Francorum duxit filiam Aldefonsi regis Hispaniæ, cujus regni caput civitas est Tholetum; quem, quia principatur regulis Arragonum et Galiciæ,[4] imperatorem Hyspaniarum appellant. Diceto, col. 528.

Frederick I. emperor.

Frethericus consecratus est in imperatorem ab A[driano] Papa; manus[5] Sancti Jacobi restituta est Radingo. Id. col. 530. (Not in Diceto.)

Thomas, archdeacon of Canterbury, made chancellor.

Eodem tempore Thomas Cantuariensis archidiaconus, Beverlacensis præpositus et canonicus in diversis per Angliam ecclesiis ascriptus, factus est regis cancellarius. Id. col. 529.

Quod Papa Adrianus Hyberniæ insulam regi Anglorum dederit.

Messengers sent by Henry II. to Pope Adrian IV. for leave to invade Ireland.

Per[6] idem tempus rex Anglorum Henricus, nuncios solennes Romam mittens, rogavit Papam Adrianum, ut sibi liceret Hyberniæ insulam hostiliter intrare, et terram subjugare, atque homines illos bestiales ad fidem et viam reducere veritatis, exstirpatis ibi plantariis vitiorum; quod Papa regi gratanter annuens, hoc sequens ei privilegium destinavit.

Letter of Pope

"Adrianus episcopus, servus servorum Dei, carissimo in "Christo filio, illustri Anglorum regi, salutem et Apostolicam Diceto, col. 529.

---

[1] Peter the Venerable.

[2] *tria*] omnia, R. de Monte; sex, Diceto.

[3] *sed . . novissimum*] This is the compiler's alteration of "quorum "ultimum post aliquantulum tem- "poris" in R. de Monte. Cleoberei, which is the one meant by R. de Monte, is omitted. Bregres is *Bridgenorth*.

[4] *Galiciæ*] Galatie, A.

[5] This sentence is Paris's own.

[6] This paragraph is the compiler's own.

Diceto, col. 529.

" benedictionem. Laudabiliter et satis fructuose de glorioso A.D. 1155.
" nomine tuo propagando in terris et æternæ felicitatis præ- Adrian IV.
" mio cumulando in cælis tua magnificentia cogitat, dum ad granting this.
" dilatandos ecclesiæ terminos, ad declarandam indoctis et
" rudibus populis Christianæ fidei veritatem et vitiorum
" plantaria de agro Dominico exstirpanda, sicut catholicus
" princeps, intendis, et ad id convenientius exequendum con-
" silium sedis Apostolicæ exigis et favorem. In quo facto,
" quanto altiori consilio et majori discretione procedis, tanto
" in eo feliciorem progressum te, præstante Domino, confidi-
" mus habiturum. Significasti siquidem nobis, fili in Christo
" carissime, te Hyberniæ insulam ad subdendum populum
" legibus Christianis et vitiorum inde plantaria[1] extirpanda
" velle intrare, et de singulis domibus annuam unius denarii
" beato Petro velle solvere pensionem; ita[2] et jura ecclesiarum
" illius terræ illibata et integra conservare. Nos autem pium
" et laudabile desiderium tuum favore congruo prosequentes,
" et petitioni tuæ benignum impendentes assensum, gratum et
" acceptum habemus, ut pro dilatandis ecclesiæ terminis, pro
" vitiorum restringendo discursu, pro corrigendis moribus et p. 241.
" virtutibus inserendis, pro Christianæ religionis augmento,
" insulam illam ingrediaris, et quæ ad honorem Dei et salu-
" tem illius terræ spectaverint, exequaris; et illius terræ
" populus te recipiat et sicut dominum veneretur, jure eccle-
" siarum illibato et integro permanente, et salva beato Petro
" de singulis domibus annua unius denarii pensione. Sane
" omnes insulas, quibus sol justitiæ Christus illuxit, et quæ
" documenta fidei Christianæ susceperunt, ad jus beati Petri
" et sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ, quod tua etiam nobilitas
" recognoscit, non est dubium pertinere. Si ergo quod animo
" concepisti effectu duxeris prosequente complendum, stude
" gentem illam bonis moribus informare, et agas tam per te,
" quam per illos, quos ad hoc, fide, verbo, et vita idoneos esse
" perspexeris, ut decoretur ibi ecclesia, plantetur et crescat
" fidei Christianæ religio, et quæ ad honorem Dei et salutem
" pertinent animarum, taliter ordinentur; ut et a Deo sempi-
" ternæ mercedis cumulum consequi mereris, et in terris
" gloriosum nomen valeas in sæculis obtinere."

---

[1] *plantaria extirpanda*] So Diceto; plantariis extirpandis, MSS.

[2] *ita*] om. W., Hist. Anglor., and so Diceto.

A.D. 1156. *De inventione tunicæ inconsutilis Domini Salvatoris.*

Our Lord's seamless coat found at Argenteuil. Castles in Touraine taken. Peace between Henry II. and his brother Geoffrey. Bari destroyed by William I., king of Sicily. Birth of the princess Matilda.

Anno Domini MCLVI. In pago Parisiacensi, monasterio Argentoilo, revelatione divina, tunica Salvatoris inconsutilis et subconfusi[1] coloris reperta est, quam, sicut litteræ cum ea repertæ indicabant, gloriosa Mater Ejus fecerat Ei, dum adhuc puer esset. Eodem anno rex Henricus in Normanniam transiens, cepit longa obsidione castella Mirebellum et Chinonem; Losounum[2] vero antea in jus suum receperat. Nam et[3] paulo ante[4] frater ejus Gaufridus, qui expulso comite Britanniæ Hoelo, Nanneticam civibus consentientibus ceperat civitatem, hac conditione cum rege pacificatus est, ut rex daret ei singulis annis mille libras Anglicæ monetæ et Andegavensium duo milia; et[5] sic inter eos discordia est sopita, mense Julio. Eodem anno rex Siciliæ Willelmus civitatem Barum funditus evertit, Græcos superavit, civitates et castella sibi prius ablata in jus suum revocavit, cum Papa Adriano pacem fecit, consecrationes episcoporum regni sui ei concedendo. Tunc Alienor regina Anglorum peperit regi filiam, quam Matiltidem nuncupavit.

R. de Monte, col. 481. Id. col. 480. Id. col. 481. Diceto, col. 531.

De presbytero qui castitatis amore seipsum castravit.

Legend.

Circa[6] dies istos heremita quidam, vir modestus et sanctus, in Hybernia non longe a purgatorio, de quo supradictum est, in loco deserto degebat, in cujus horto omni fere nocte dæmones visibiliter convenerunt, et statim post solis occasum congregati placitum ibi tenuerunt, ante solis inde ortum recedentes. Rationem quoque ibi reddebant dæmones principi dæmoniorum quid mali fecerint in hominibus decipiendo; quorum confabulationes audivit vir sanctus manifeste, et eorum figuras deformes visibiliter conspexit. Ad ostium cellulæ ejus conveniunt; sed quoniam intrare non possunt, nudas illi sæpe mulieres ostendunt. Sicque fit ut heremita ille per confabulationes eorum vitam illius regionis multorum hominum cognoscat. Erat autem in patria illa sacerdos quidam sanctæ vitæ et

Henricus Salteriensis, MS. Cotton. Nero A. 7, ff. 119 *b*, 120.

[1] *subconfusi*] subfusi, O.W., Hist. Anglor.; subrufi, R. de Monte.

[2] *Losounum*] So also O.; Losdunum, W., Hist. Anglor. *Loudun.*

[3] *et*] om. O. W., Hist. Anglor.

[4] The MSS. ins. *cum*, spoiling the sense; it is not in the Hist. Anglor.

[5] A. ins. *in*.

[6] In the margin in rubrick is the word "impertinens." This legend does not seem to be found anywhere else than in the MS. authority given in the margin.

Henricus Salteriensis, MS. Cotton., Nero A. 7.

honestæ, qui parrochiam regebat, cujus consuetudo talis [fuit], ut cotidie mane surgens cimiterium circuiret, et pro animabus omnium, quorum ibi corpora quiescebant, septem psalmos devotus cantaret. Caste præterea vixit, et bonis operibus atque sanctæ doctrinæ sollicite studium impendit. Dæmones vero in concilio suo multotiens conquesti sunt de eo, quod nullus eorum a proposito ipsum flectere potuisset. Increpabat autem satellites suos princeps dæmonum, quod tam diu presbyter inflexibilis perstitisset. Tunc accedens unus eorum, "Ego," inquit, "decipiam eum, quia paravi ei mulierem, per "cujus pulchritudinem subicietur nobis; sed hoc facere non "potero nisi infra quindecim annos." "Si infra hunc ter- "minum," ait magister, "illum deciperes, magnam rem "faceres." Contigit autem eo tempore, ut sacerdos, juxta consuetudinem mane cimiterium circuiens, infantulam juxta crucem in cimiterio positam inveniret.[1] Quam accipiens presbyter, pietate motus, nutrici eam commendavit, et illam in filiam adoptavit. Et quia sanctimonialem eam facere proposuit, litteras discere fecit. Quæ cum annos pubertatis attigisset, erat puella nimis speciosa; unde presbyter cœpit temptari in concupiscentia ejus. Et quo secretius, eo frequentius presbyter temptatus, nuper consensum petiit et invenit, nec tamen adhuc de carnis inmunditia aliquid agebatur. Nocte itaque sequenti, postquam puella actionem presbytero concessisset, dæmones, qui in horto heremitæ ex more convenerant, magnum de consensu facto gaudium conceperunt. Dæmon autem, qui sacerdotem decipere promiserat, magistro suo dicebat; "Ecce, presbyter quem per mulierem me decep- "turum dixeram, jam feci quod a virgine, quam in filiam "adoptaverat et sanctimonialem facere decreverat, consensum "stupri petens, impetravit, et cras hora meridiana[2] opus "nefarium ad effectum perducam." Gratias ergo ei magister egit, et viriliter ipsum fecisse dicebat. Die itaque crastina, presbyter puellam vocans, introduxit illam in cubiculum suum, et eam in lecto collocavit; et stans ante lectum in temptatione positus, cogitavit quid esset facturus. Et tandem in se reversus, jussit ut puella expectaret, donec ad illam rediret. Et sic ad ostium cubiculi divertens, cultrum arripuit, et propria membra virilia abscindens,[3] foras projecit. "Quid," inquit, "putastis, dæmones, quod non intellexerim temptationes "vestras? de perditione mea vel filiæ meæ non gaudebitis, "quia nec me[4] nec ipsam habebitis." Sequenti quoque nocte, cum diabolus interrogaret discipulum quid de presbytero ac-

A.D. 1156. Legend.

[1] *inveniret*] invenire, A.
[2] *meridiana*] meridia, A.
[3] *abscindens*] abscidens, A.
[4] *me*] mee, A.

A.D. 1156. Legend. tum fuisset, respondit se omnem laborem amisisse, et qualiter sacerdos seipsum castraverat, cunctis audientibus, enarravit. Jussit ergo magister ut dæmon ille graviter flagellaretur, et sic conventus solvitur spirituum immundorum. Sacerdos autem puellam, quam nutriverat, Deo servituram sanctimonialibus commendavit. Eodemque anno Willelmus primogenitus regis Henrici obiit, et sepultus est apud Radingum. Henricus Salteriensis, MS. Cotton., Nero A. 7.

Death of William, son of Henry II. R. de Monte, col. 481.

Quod reges Anglorum et Scotorum mutua jura sibi ad invicem reddiderint.

Castles surrendered to Henry II. by Malcolm IV., by William, son of Stephen, and by Hugh Bigod. p. 242. Anno Domini MCLVII. Rex Anglorum Henricus transfretavit in Angliam, et rex Scotorum Malcolmus reddidit ei civitatem Karleolum, Bamburgi castrum, et Novum Castellum super Tynam, et totum comitatum Lodonensem; et rex reddidit ei Huntendoniæ comitatum. Willelmus similiter, filius regis Stephani nothus,[1] qui erat comes Moretonii et de Warenna, reddidit regi Pevenesel et Norwicum, et omnes munitiones suas in Anglia et Normannia, quas[2] ex dono regis Stephani possidebat. Et rex Henricus dedit ei quicquid pater ejus rex Stephanus habuit, die qua rex Henricus primus mortuus fuit et vivus. Et eo tempore[3] Hugo Bigod castella sua regi resignavit. Id. col. 482.

Reduction of Wales. Eodem anno rex Henricus magnam paravit expeditionem, ita ut duo milites de tota Anglia tertium invenirent, ad expugnandum Walenses per terram et per mare. Intrans ergo Walliam rex, exstirpatis[4] silvis nemoribusque succisis atque viis patefactis, castrum Roelent firmavit, alias munitiones antecessoribus suis surreptas potenter revocavit; castellum etiam Basingewerc restauravit, et Walensibus ad libitum subjectis, cum[5] triumpho Angliam repetivit. Id. col. 484.

Rhuddlan fortified. Basingwerk restored. Birth of Richard I. Apud Snaudunam multorum cepit homagia, scilicet nobiliorum. Eodem anno natus est Henrico regi ex Alienor regina filius apud Oxoniam, et vocatus est Ricardus. Et[6] hucusque (Not in R. de Monte.)

End of the 1st edition Diceto, col. 531.

[1] *nothus*] An erroneous addition of the compiler.

[2] *quas*] que, A., and so the Hist. Anglor. This clause is the compiler's.

[3] W. and the Hist. Anglor., *tempore eodem; eo* is interlined by Paris in A.

[4] *exstirpatis . . succisis*] An enlargement of "extirpatis nemoribus" in R. de Monte: the next sentence is altered and enlarged.

[5] *cum . . repetivit*] Introduced by the compiler. The next sentence is Paris's own.

[6] This seems transferred here from the year 1147 in Diceto's Abbrev. Chronic. Diceto, however, uses Robert de Monte beyond that year. The entry seems to show that the MS. of R. de Monte used at St. Alban's was one of his first edition, possibly the Reading MS., Harl. 651.

Cf. Diceto, Abbrev. Chronic. col. 510.

Robertus abbas de Monte Sancti Michaelis cronica sua digessit. A.D. 1157. of R. de Monte's History.

Quod rex Henricus coronam portavit.

Diceto, col. 531.

Anno Domini MCLVIII. Rex Anglorum Henricus, in[1] Dominicæ Nativitatis die, apud Wigorniam coronatus est; ubi post celebrationem divinorum sacramentorum coronam super altare posuit, nec ultra coronam portavit. Eodem anno Alienor regina filium peperit, quem Gaufridum vocavit. Et eodem anno nova moneta fuit in Anglia fabricata. Eodem anno Thomas regis cancellarius in apparatu magno Parisius venit, Margaretam regis Francorum filiam Henrico filio regis Anglorum in conjugem accepturus. Eodem anno, Gaufrido fratre regis Anglorum defuncto, idem rex mare[2] transiens Nanneticam[3] civitatem in jus suum recepit. Quo etiam tempore rex Henricus a rege Francorum invitatus venit Parisius, et receptus est in palatio regis, rege Francorum cum regina sua in claustro canonicorum beatæ Mariæ Virginis hospitante.

Henry II. crowned at Worcester. Birth of Geoffrey. New coinage. Thomas, the chancellor, at Paris. Nantes obtained by Henry II. Henry II. at Paris.

Quod [rex] Anglorum Henricus Tholosam obsedit.

Id.

Anno Domini MCLIX. Rex Anglorum Henricus duxit exercitum versus Tholosam, et cepit castella fortia vicina ejus, rege Francorum interim in urbe jugiter commorante. Sed rex Anglorum ipsam civitatem non assiluit, ob reverentiam regis Francorum, cujus sororem Constantiam comes Tholosanus duxerat in uxorem, et ex ea liberos susceperat; qua de causa reges inimici facti sunt, sicut[4] exitus rerum postmodum declaravit. Eodem anno, defuncto Papa Adriano, scisma oritur

Id. col. 532.

inter duos, Alexandrum scilicet et Octovianum. Nam imperator cum clero suo receperat Octovianum, sed a regibus Francorum et Anglorum consensum est in Alexandrum. Imperator autem ad dictos reges litteras direxit, ut Octovianum reciperent; sed ipsis contradicentibus, papatum obtinuit Alexander.

Henry II. leads an army towards Toulouse, but spares it. Schism between Pope Alexander III. and the Anti-Pope Victor IV.

[1] *in . . die*] Added by the compiler, apparently from William of Newburgh, ii. 9. But the Christmas coronation was at Lincoln. Hoveden puts the Worcester coronation in 1159, and says it was "in "solemnitate Paschali."

[2] *mare*] om. W., Hist. Anglor. It is in O.

[3] *Nanneticam*] Natineticam, A.

[4] *sicut . . declaravit*] Added by the compiler.

A.D. 1160. *Quod Henricus Anglorum rex juvenis uxorem duxit.*

Betrothal of prince Henry and Margaret of France. Gisors and Chaumont obtained by Henry II.

Anno Domini MCLX. Rex Anglorum Henricus a[1] Tholosa reversus, Margaretam filiam regis Francorum, quam in sua custodia habebat, Henrico filio suo desponsari fecit, et castellum de Gisorz diu desideratum recepit. Quod [quia],[2] ut ait rex Francorum, præpropere factum fuerat, [in]dignatus est valde; unde cum auxilio Theodbaldi comitis Flandrensis ad dedecus regis Anglorum Calvum Montem firmavit. Sed rex Anglorum festinus adveniens, rege Francorum et comite fugatis, castrum obsedit, et infra dies paucos ad deditionem inclusos coegit; capti sunt autem intus milites quinquaginta quinque; et sic celebratum est matrimonium inter filium regis Anglorum septennem et filiam regis Francorum triennem, auctoritate scilicet Henrici Pisani et Willelmi Papiensis, presbyterorum cardinalium et sedis Apostolicæ legatorum, quarto nonas Novembris apud [Novum] Burgum. Eo anno Maria abbatissa de Rumesia, filia regis Stephani, nupsit Mathæo comiti Bononiæ, ex qua sustulit duas filias; propter[3] quod peccatum Thomas regis cancellarius, qui contrarius fuit huic contractui illicito, ad instar beati Johannis Baptistæ multas passus est comitis insidias. Eodem anno Theodbaldus Cantuariensis archiepiscopus diem clausit extremum.

Diceto, col. 532.

The marriage of Henry and Margaret at Neubourg.

Marriage of Mary, daughter of Stephen, to Matthew, count of Boulogne.

Id.

Death of archbishop Theobald.

Cf. Herbert de Bosham Vita S. Thomæ, iv. 5 (vii. p. 167, ed. Giles). Hoveden, i. p. 218 (Stubbs).

De consecratione B[artholomæi] Exoniensis et de miraculo quod vidit.

Bartholomew consecrated bishop of Exeter.

Anno Domini MCLXI. Bartholomæus[4] vir religiosus, et in theologicis disciplinis ad sufficientiam eruditus, a Waltero Rofensi episcopo consecratus est antistes Exoniensis. De hoc Bartholomæo venerabili viro fama refert notissima, quod, dum lucris animarum devotus intendens parrochiam visitaret, in villa quadam campestri cum suis clericis pernoctavit. Dormiens igitur de nocte in solario quodam quod ecclesiæ villæ ac cimiterio imminebat, cum circa noctis medium ad nocturnam synaxim Deo persolvendam evigilasset, lumen, quod coram

Story of him and a certain priest.

[1] *a Tholosa reversus*] Added by the compiler.

[2] *quia*, which A. omits, is from Diceto. W. has *quia* and omits *quod*, though O. has *quod*.

[3] This is Paris's own, probably derived from the authority given in the margin.

[4] Diceto, col. 532, mentions the consecration of Bartholomew by bishop Walter of Rochester. I cannot find the source whence the story that follows is taken.

illo ardere consueverat, apparebat extinctum. Episcopus autem cubicularium suum graviter objurgans quod in tenebris dormiret, præcepit ut velociter lumen quæreret et inferret. Interea vero antistes, dum luminis adventum vigilans expectaret, audivit[1] voces quasi infantium innumerabilium de cimiterio exeuntes, plangentium et dicentium manifeste, "Væ nobis, væ nobis, quis "amodo pro nobis orabit, et elemosinas dabit, vel pro nostra sa- "lute missas celebrabit?" Audiens autem has voces episcopus, obstupuit vehementer, supra modum quid signarent[2] admirans. Cubicularius quoque ejus lumen interim quærens, cum neque in aula neque in coquina ignem repperisset, exivit in villam anxius, et multis jam ædibus perlustratis lumen optatum non invenit. Tandem cum quærendo huc illucque diu discurrisset, vidit lumen quasi[3] in ultima domo villæ, et illuc se cum festinatione conferens, invenit in domo cujusdam hominis corpus exanime, et cum presbytero villæ multos utriusque sexus homines circumstantes, et præ dolore defuncti flentes, et capillos sui capitis detrahentes. At cubicularius episcopi, super his quæ vidit non multum sollicitus, lumen posuit in laterna sua, et cum festinatione ad episcopum reversus, quæ sibi acciderant per ordinem enarravit. Cantatis igitur matutinis, cum crastina dies illuxisset, fecit episcopus convenire presbyterum cum quibusdam hominibus villæ, et sciscitatus ab eis diligenter, quis homo ille nuper defunctus esset, et qualis vitæ ante obitum in sæculo extitisset. Qui omnes fatebantur de eo, quod esset vir justus ac timens Deum, pater orphanorum et consolatio miserorum, ut qui omnem substantiam suam in pauperibus, dum viveret, et hospitibus erogavit. Tenuit præterea in domo sua [presbyterum], cui de proprio omnia necessaria ministravit, qui commendationes animarum et missarum suffragia diebus singulis pro defunctis fidelibus celebravit. Hæc autem cum audisset episcopus, intellexit continuo voces quas audierat de cimiterio emissas nihil aliud esse quam voces animarum illorum corporum, quæ in cimiterio quiescebant, plangentes de morte hominis[4] et gementes, per quem dum vixerat elemosinarum et missarum habere suffragia meruerunt. Tunc episcopus, vocato ad se presbytero qui sub viro defuncto missas pro defunctis celebraverat, dedit ei portionem in ecclesia villæ, statuens et illi injungens ut, quamdiu viveret, missam et obsequia defunctorum diebus singulis

A.D. 1161. Story of Bartholomew, bishop of Exeter, and a certain priest.

[1] See the curious additions to this in the Hist. Anglor. i. p. 312, where the name of the priest (Levenoth) is given.

[2] *signarent*] significarent, W.

[3] *quasi*] om. W.

[4] O. W. and the Hist. Anglor. ins. *illius*.

A.D. 1161. Canterbury burnt.

celebraret. Eodem[1] tempore Cantuaria fere tota comburitur.

Quod reges Francorum et Anglorum in concordiam convenerunt.[2]

Peace between Louis VII. and Henry II. at Freteval. p. 243.

Anno Domini MCLXII. Lodowicus rex Francorum et Henricus rex Anglorum, armatorum copiis undique congregatis, cum jam campestre prælium inter eos imminere putaretur, prope Fertevallem amici subito sunt effecti. Eodem anno Alienor Anglorum regina apud Rothomagum filiam peperit, et ei nomen suum imposuit. Hoc etiam anno Ricardus Londoniensis episcopus viam universæ carnis ingressus est. Per idem vero tempus rex Henricus fecit jurare fidelitatem Henrico filio suo de hæreditate sua; et inter omnes magnates regni Thomas cancellarius primus fidelitatem juravit, salva fide regis patris quamdiu viveret et regno præesse vellet.

Diceto, col. 533.

P. Alienor born.

Death of the bishop of London.

Homage sworn to prince Henry.

Quod Thomas regis cancellarius in archiepiscopum eligitur.

Thomas, the chancellor, elected archbishop of Canterbury.

Eodem anno, congregato clero et[3] populo totius provinciæ Cantuariensis apud[4] Westmonasterium, Thomas regis cancellarius electus est in archiepiscopum Cantuariensem[5] solenniter, nemine reclamante. Facta itaque electione, sabbato in Pentecosten presbyter ordinatus est a Waltero Rofensi episcopo in ecclesia Cantuariensi; et sequenti die Dominica consecratus est ab Henrico Wintoniensi episcopo solenniter[6] et intronizatus. Nunciis igitur ad Papam directis, quem citra Alpes invenerunt ad Gallias descendentem, cum pallio sunt reversi; quod Thomas archiepiscopus, solitis constrictus sacramentis, ab altari suscipiens, reverenter summi sacerdotis vestes induit, et habitum sic mutavit ut et animum permutaret. Nam curiæ curis interesse renuncians, ecclesiæ suæ negotiis et lucris spiritualibus intendebat. Siquidem nuncios ad regem in Normanniam direxit, cancellariæ renuncians et sigillum resignans; quod in cor regis altius ascendit, in se solum causam resignationis tam subitæ retorquentis.

Id.

The pall sent to him.

Prima regis perturbatio.

He resigns the chancellorship.

Early life and character of archbishop Thomas.

Hæc[7] prima fuit regalis animi perturbatio adversus Thomam archipræsulem Cantuariensem. Erat autem Thomas iste Londoniensis urbis indigena, a primis adolescentiæ annis

Johannis Saresberiensis Vita

[1] This is the first mention of this fire at Canterbury.

[2] *convenerunt*] So W.; invenerunt, A.; inierunt, Hist. Angl.

[3] *et populo*] Added by the compiler.

[4] *apud Westmonasterium*] Lundoniæ, Diceto.

[5] *Cantuariensem*] om. W.

[6] *solenniter . . . et intronizatus*] Added by the compiler.

[7] This sentence is the compiler's.

S. Thomæ (i. pp. 319–321, ed. Giles).

gratia multiplici decoratus. Ab ineunte enim ætate beatam Dei Genitricem, tanquam ducem viarum suarum, dulcius invocare, et in illam post Christum totam spem ponere consuevit. Liberalium quoque disciplinarum scholas tandem egrediens, ad Theodbaldum Cantuariensem archiepiscopum se contulit, et industria promerente, in brevi dignus habitus est ut ei familiarissimus haberetur. Quot autem et quantos ibi labores pro ecclesia Dei pertulerit, quotiens pro expediendis negotiis Apostolorum limina visitaverit, quam felici exitu quæ sibi injuncta fuerant expedierit, non est facile dictu; præsertim cum in causis perorandis et decidendis ac populis instruendis tota ejus intentio versaretur. Primo igitur a præfato archiepiscopo in archidiaconum Cantuariensem promotus, post modici temporis intervallum [1] cancellarius efficitur, ejus industria promerente. Cancellarii autem fungens officio, audaciam milvorum [2] sapienter depressit, qui regi adulantes diripere conspiraverant tam provincialium quam ecclesiæ facultates. Hæc [3] de beato Thoma, qualis ante promotionem in archiepiscopum extiterit, prælibavimus, quatinus ea quæ de ipso sequuntur lectori clarius elucescant.

A.D. 1162. Early life of archbishop Thomas.

(Not in Joh. Saresb.)

De finali concordia facta inter ecclesiam beati Albani et ecclesiam Lincolniensem.

MS. Reg. 13, E. 6, margin, printed as if by Diceto, in Twysden, col. 533.

Hoc [5] anno sopita est discordia et amicabili fine terminata inter ecclesiam Lincolniensem et cœnobium beati Albani protomartyris Anglorum, Roberto de Cheisneto episcopo agente, et Roberto de Gorham abbate de Sancto Albano defendente, in præsentia regis Henrici secundi, et archiepiscoporum Thomæ Cantuariensis et Rogeri Eboracensis, et episcoporum Henrici Wintoniensis, Willelmi Norwicensis, Jocelini Saresberiensis, Bartholomæi Exoniensis, Hylari Cicestrensis, Hugonis Dunelmensis, Ricardi Coventrensis, Gileberti Herefordensis, et Godefridi de Sancto Asaph, præsente etiam Roberto comite Legecestrensi justiciario Angliæ, cum comitibus, baronibus, abbatibus, archidiaconis, et innumera turba regni apud Westmonasterium, feria quinta [5] proxima ante Passionem Domini, in hunc modum.

Arrangement between the church of Lincoln and the monastery of St. Alban's.

---

[1] O. W. and the Hist. Angl. ins. *regis*.

[2] *milvorum*] This is the compiler's word. John of Salisbury has *officialium*, p. 321.

[3] This sentence is the compiler's.

[4] See the Gesta Abbatum (Riley), i. pp. 135–157, for full details of this transaction. The final documents, though mentioned in p. 156, are not, however, given there; the compiler no doubt took the one he gives from the Register at St. Alban's.

[5] *quinta*] sexta, Diceto.

A.D. 1162. Charter of the bishop of Lincoln.

"Robertus Dei gratia Lincolniensis episcopus omnibus sanctæ "matris ecclesiæ filiis salutem. Notum sit universitati ves- "træ, quod ego controversiæ illi, quam adversus Robertum "abbatem Sancti Albani et fratres ejus moveram, qua mo- "nasterium ipsum Sancti Albani et quindecim ecclesias illas, "quas in territorio suo privilegiatas habent, Lincolniensi ec- "clesiæ et mihi, ut ipsius episcopo, in subjectionem et obedi- "entiam petebam, in præsentia testium prædictorum, assensu "capituli mei in perpetuum renunciavi. Et ut ab ea in per- "petuum conquiescam, de manu ipsius abbatis et fratrum "ejus, villam quæ dicitur Tinghurste cum ecclesia et omnibus "pertinentiis ejusdem, pro decem libratis terræ, libere et quiete "ecclesiæ Lincolniensi in perpetuum de cætero possidendam, "assensu domini mei regis et fratrum nostrorum episcoporum "jam dictorum consilio, capitulo meo in hoc assensum præ- "bente, recepi; et jus quod jam dicta abbatia,' et in persona "Roberti abbatis et successorum ejus, et jam dictis quindecim "ecclesiis, ecclesiæ meæ et mihi [et] successoribus meis ven- "dicabam, in manu domini mei regis pro me et successoribus "meis in perpetuum resignavi. Sit itaque de cætero liberum "monasterium beati Albani, et[1] quindecim jam dictis ecclesiis "crisma sibi et oleum et benedictionem liceat abbati suo et "cætera omnia ecclesiæ [sacramenta[2] a quo voluerit episcopo "absque nostra et ecclesiæ] nostræ reclamatione accipere, et "de cætero in manu regis, sicut sua dominica, ecclesia libera "remanebit. Reliquæ vero ejusdem ecclesiæ monasterii pas- "sim per episcopatum Lincolniensem constitutæ obedientiam "et subjectionem, quam cæteræ debent ecclesiæ, episcopo "Lincolniensi et archidiaconis[3] exhibebunt. Quod ne de cæ- "tero possit in litem revocari scripti præsentis attestatione, et "sigilli mei et capituli appositione confirmavi." Testibus supradictis.

Its confirmation by P. Alexander III.

Hanc pacem et concordiam cum rex Henricus et Thomas Cantuariensis archiepiscopus suis confirmaverant munimentis, Papa Alexander eorum vestigia secutus, eam per[4] privilegium ecclesiæ Romanæ et subscriptione omnium cardinalium communivit.

Death of BaldwinIII. Amauri I.

Eodem anno rex Jerosolimorum Baldewinus humanæ naturæ debitum solvit, cui successit frater ejus Amalricus. Will. of Tyre, xix. 1, col. 747.

[1] *et*] cum, Hist. Angl.

[2] These words, omitted in A., are in O. W. and the Hist. Angl.

[3] *archidiaconis*] archidiaconi, A.

[4] *eam per*] per eam, A. W.

Secunda perturbatio contra Thomam Cantuariensem archiepiscopum. A.D. 1163.

Diceto, col. 534. Anno Domini MCLXIII. Rex Anglorum Henricus, finibus transmarinis pro voluntate dispositis, in Angliam rediit, et Thomas Cantuariensis archiepiscopus illi obvians[1] in osculo[2] receptus est; sed non in gratiæ plenitudinem,[3] sicut ipsius regis vultus statim aversus omnibus qui aderant patenter ostendit. Return of Henry II. His reception of the archbishop.

(Not in Diceto.) Eodem[4] anno translatum est corpus sancti regis et confessoris Ædwardi apud Westmonasterium a beato Thoma Cantuariensi archiepiscopo, præsente rege Henrico qui hoc procuraverat. Translation of S. Edward the Confessor.

Diceto, col. 534. Id. col.535. Eodem anno, rege Anglorum ad hoc instante et Alexandro Papa id concedente, Gilebertus Herefordensis episcopus ad sedem ecclesiæ Londoniensis translatus est, et quarto kalendas Maii in illa cathedra solenniter introductus. Eodem anno Robertus de Muntford, cum Henrico de Essexia de[5] proditione regis singulari certamine congrediens, victoriam reportavit. Qua de causa Henricus notam infamiæ simul et exhæreditionis jacturam incurrens, indulgentia pii regis apud Radingum habitum monachilem suscepit. Gilbert Foliot bishop of London. Henry of Essex convicted of treason by Robert de Muntford.

Id. col.534. Hoc etiam anno Thomas Cantuariensis archiepiscopus, ad instantissimam regis petitionem, archidiaconatum Cantuariensem dedit Gaufrido[6] Ridel, clerico suo; sed gratiam regis sibi prius subtractam non plene redintegratam cognovit. G. Ridel archdeacon of Canterbury. p. 244.

Apparuit[7] enim prima regis perturbatio contra Thomam archiepiscopum, cum sigillum regis resignavit; secunda, cum regi de partibus transmarinis venienti occurrens, receptus est in osculum et non in gratiæ plenitudinem; tertia in hoc loco, cum archidiaconatum ad ejus petitionem contulit, nec tamen gratiam ejus sibi redintegratam cognovit. Causes for the quarrel between Henry II. and archbishop Thomas.

Diceto, col. 534. Eodem anno Clarenbaldus Sancti Augustini electus benedictionem a Thoma Cantuariensi archiepiscopo accipere quærebat; sed in sua ecclesia et sine professione, spe cujusvis subjectionis in[8] pos-

---

[1] *obvians*] So altered by Par. from *obviens*, which A. has, evidently an error for *obviam veniens*, which is in W., the Hist. Anglor., and Diceto.

[2] *osculo*] So altered by Par. from *osculum*, which W. also has, as Diceto.

[3] *plenitudinem*] plenitudine, W.

[4] This seems the earliest mention of this translation.

[5] *de . . regis*] Added by the compiler.

[6] *Gaufrido . . suo*] Introduced by the compiler. The name is given in the *Capitula* of Diceto, col. 511.

[7] This is the compiler's.

[8] *in posterum prorsus*] om. W., though in O.

A.D. 1163. Causes for the quarrel between the king and the archbishop.

terum prorsus adempta. Consensit autem [rex] electo, consuetudines antiquas in regno stare persuadens, et archiepiscopo prædicta exigenti adversans. Et[1] in hoc loco quarto apparuit perturbatio regis contra ipsum. Eodem anno facta est inquisitio generalis per Angliam, cui quis in servitio sæculari[2] de jure obnoxius teneretur. Inventum est in Cantiæ provincia quod Willelmus de Ros in munere quolibet subeundo regem deberet agnoscere, et non archiepiscopum; et sic odium personæ in damnum ecclesiæ redundavit. Et[1] hic quinto loco apparuit perturbatio regis contra illum. Sexto apparuit, cum idem archiepiscopus vacantem ecclesiam de Ainesford cuidam Laurentio contulit, sed Willelmus, villæ dominus, sibi jus vendicans patronatus, Laurentium expulit; pro quo facto archiepiscopus Willelmum excommunicat.[3] Quod quia rege minime certiorato fecisset, maximam ejus indignationem incurrit. Asserit enim rex juxta dignitatem regni sui, quod nullus, qui de rege teneat in capite, vel minister [ejus], citra illius conscientiam sit excommunicandus ab aliquo; ne si hoc regem lateat, lapsus ignorantia communicet excommunicato, comitem vel baronem ad se venientem in osculo vel consilio admittat. Septimo apparuit, cum idem rex nuncios ad curiam Romanam misisset ut consuetudines regni confirmaret, nec[4] in aliquo profecisset, nuncii reversi animum regis contra archiepiscopum et alios exasperatum non poterant mitigare.

Diceto, col. 534. (Not in Diceto.) Diceto, col. 536. (Not in Diceto.) Diceto, col. 536.

Quod Papa Alexander concilium Turonis congregavit.

Council at Tours under Alexander III. May 21.

Eodem anno Papa Alexander Turonis concilium congregavit in ecclesia Sancti Mauricii, duodecimo kalendas Junii; ad cujus vocationem, permissione regis Angliæ, venerunt archiepiscopi, episcopi, et alii Angliæ prælati; Thomas Cantuariensis archiepiscopus cum suis suffraganeis ad dexteram Papæ in concilio sedit; et archiepiscopus Eboracensis Rogerus ad sinistram cum solo episcopo Dunelmensi. Eodem anno rex Malcolmus Scotorum, et Resus princeps[5] Demetiæ, id est Australium Walensium, cum aliis regibus et majoribus Cambriæ, kalendis Julii apud Wdesteke fecerunt homagium regi Anglorum et Henrico filio ejus. Ipso etiam anno Rogerus comes Clarensis a Thoma Cantuariensi archiepiscopo apud Westmonasterium vocatus ad faciendum sibi homagium de castello Tunebregge et pertinentiis ejus, contradixit ei comes instinctu

Id. col. 535.

Malcolm IV. and Rhys ap Griffith do homage.

Id. col. 536.

Roger, earl of Clare, refuses to do homage to the arch-

---

[1] This is the compiler's.

[2] *sæculari*] seculali, A.

[3] *excommunicat*] excommunicavit, O. W.

[4] *nec*] nisi, A.

[5] *princeps Demetiæ* is added by the compiler, as also *regibus* in the next line.

Diceto, col. 536. (Not in Diceto.)

regis, dicens, feodum illud totum in servicio laicali ad regem potius quam ad archiepiscopum pertinere. Et hic loco octavo apparuit regis perturbatio adversus archiepiscopum Cantuariensem. A.D. 1163. bishop for Tunbridge castle.

Facta est recognitio consuetudinum Anglicæ apud Clarendonam.

MS. Cotton. Claudius B. 2. f. 25.

Anno Domini MCLXIV. In præsentia regis Henrici apud Clarendonam, octavo[1] kalendas Februarii, præsidente Johanne de Oxonia de mandato ipsius regis, præsentibus etiam archiepiscopis, episcopis, abbatibus, prioribus, comitibus, baronibus, et proceribus regni; facta est recognitio sive recordatio cujusdam partis consuetudinum et libertatum antecessorum suorum, regis videlicet Henrici avi sui et aliorum, quæ observari debent in regno, debent[2] ab omnibus et teneri propter dissensiones et discordias sæpe emergentes inter clerum et justiciarios domini regis et magnatibus[3] regni. Harum vero consuetudinum recognitarum quædam pars in sedecim capitulis subsequentibus continetur. Council of Clarendon.

De advocatione et præsentatione ecclesiarum, si controversia emerserit inter[4] laicos, vel inter laicos et clericos, vel inter clericos, in curia domini regis tractetur[5] et terminetur. Constitutions of Clarendon.

Ecclesiæ de feodo domini regis non possunt in perpetuum dari absque concessione ipsius.

Clerici[6] accusati de quacunque re, summoniti a justiciario regis, veniant in curiam ipsius responsuri ibidem de hoc, unde videbitur curiæ regis quod ibi sit respondendum; et in curia ecclesiastica, unde videbitur quod ibi sit respondendum; ita quod regis justiciarius mittet in curiam sanctæ ecclesiæ, ad videndum quomodo res ibi tractabitur; et si clericus convictus vel confessus fuerit, non debet eum de cætero ecclesia tueri.

Archiepiscopis, episcopis, et[7] personis regni, non licet exire[8] a regno absque licentia domini regis; et si exierint, si regi placuerit, securum eum facient, quod nec in eundo nec in redeundo vel moram faciendo perquirent malum sive damnum domino regi vel regno.

[1] *octavo . . . Oxonia*] The date and the name of the president are introduced by the compiler, the date probably from Diceto, col. 536. John of Oxford's name is mentioned in a note at the foot of f. 25 of MS. Cotton. Claud. B. 2.

[2] *debent*] om. W., Hist. Angl.

[3] *magnatibus*] magnates, Hist. Angl.

[4] *inter laicos vel*] om. W.

[5] *tractetur . . regis*] om. W.

[6] *Clerici*] Cleri, A. W.

[7] W. and the Hist. Angl. ins. *claris*. It is not in O., or in Claud. B. 2.

[8] *exire*] exiit, A.

A.D. 1164. Constitutions of Clarendon.

Excommunicati non debent dare vadium ad remanens, nec præstare juramentum; sed tantum vadium et plegium standi judicio ecclesiæ, ubi absolvuntur. MS. Cotton. Claudius B. 2. f. 25*b*.

Laici non debent accusari, nisi per certos et legitimos accusatores et testes in præsentia episcopi; ita quod archidiaconus non perdat jus suum, nec quicquam quod inde habere debeat. Et si tales fuerint qui culpantur, quod non velit vel non audeat aliquis accusare eos, vicecomes requisitus ab episcopo[1] faciat jurare duodecim legales [homines] de visneto sive de villa coram episcopo, quod veritatem secundum conscientiam suam manifestabunt.

Nullus qui de rege tenet in capite, nec aliquis dominicorum ministrorum ejus, excommunicetur, nec alicujus eorum terræ sub interdicto ponantur, nisi prius dominus rex, si in regno fuerit, conveniatur, vel justiciarius ejus, si fuerit extra regnum,[2] ut rectum de eo faciat; et ita, ut quod pertinebit ad regis curiam, ibi terminetur, et de eo quod spectat ad curiam ecclesiasticam, ad eandem mittatur, ut ibidem terminetur.

De appellationibus, si emerserint, ab archidiacono debent procedere ad episcopum, ab episcopo ad archiepiscopum; et si archiepiscopus defuerit in justicia exhibenda, ad dominum regem perveniendum est postremo, ut præcepto ipsius in curia archiepiscopi controversia terminetur; ita quod non debet ultra procedere absque assensu domini regis.

Si calumnia emerserit inter clericum et laicum, vel e converso, de ullo tenemento quod clericus velit ad elemosinam trahere, vel laicus ad laicum feodum, per recognitionem duodecim legalium hominum, juxta capitalis justiciarii regis considerationem terminabitur, utrum tenementum sit pertinens ad elemosinam sive ad laicum feodum, coram justiciario regis. Et si recognitum fuerit ad elemosinam pertinere, placitum erit in curia ecclesiastica; si vero ad laicum feodum, nisi ambo tenementum de episcopo eodem vel barone advocaverint, [erit[3] placitum in curia regia. Sed si uterque advocaverit] de feodo illo eundem episcopum vel baronem, erit placitum in curia ipsius, ita quod propter factam recognitionem saisinam non amittat, qui prius fuerat saisitus.[4] p. 245.

[Qui] de civitate vel castello vel burgo vel dominico manerio regis fuerit, si ab archidiacono vel episcopo super aliquo delicto citatus fuerit, unde debeat eis respondere, et ad citationes eorum noluerit satisfacere, bene licet eis sub interdicto

---

[1] *episcopo*] ipso, Hist. Anglor.

[2] *regnum*] regimen, A. C. It has been altered in D.

[3] These words, omitted by the scribe of A., are given from Claud. B. 2. They are with slight variations in O. W., the Hist. Anglor., and Gervase.

[4] Claud. B. 2. adds, "donec per "placitum dirationatum sit."

MS. Cotton. Claudius B. 2. f. 26.

ponere cum; sed non debent ipsum excommunicare, priusquam capitalis minister regis villæ illius conveniatur, ut justiciet eum ad satisfactionem venire. Et si minister regis inde defecerit, erit in misericordia regis; et exinde poterit episcopus[1] ipsum accusatum ecclesiastica justicia coercere. A.D. 1164. Constitutions of Clarendon.

Archiepiscopi, episcopi, et universæ personæ regni quæ de rege tenent in capite, habeant possessiones suas de rege sicut baroniam;[2] et inde respondeant justiciariis et ministris regis, et sequantur et faciant omnes consuetudines regias; et sicut cæteri barones, debent interesse judiciis curiæ regis cum baronibus, quousque perveniatur ad diminutionem membrorum vel ad mortem.

Cum vacaverit archiepiscopatus, vel episcopatus, vel abbatia, vel prioratus in dominio regis, esse debet in manu ipsius, et inde percipiet omnes redditus et exitus, sicut dominicos redditus suos. Et cum ventum fuerit ad consulendum ecclesiam, debet dominus rex mandare potiores personas ecclesiæ; et in capella ipsius regis debet fieri electio, assensu ipsius regis et consilio personarum regni, quas ad hæc faciendum advocaverit; et ibidem faciet electus homagium et fidelitatem regi, sicut ligio domino suo de vita sua et membris, et de honore terreno, salvo ordine suo, priusquam consecretur.

Si quisquam de proceribus regni disforciaverit archiepiscopo, vel episcopo, vel archidiacono de se suisve justiciam exhibere, dominus rex debet eos justiciare. Et si forte aliquis disforciaret domino regi rectitudinem suam, archiepiscopi, episcopi, et archidiaconi debent eum justiciare ut regi satisfaciat.

Catalla eorum, qui sunt in forisfacto regis, non detineat ecclesia vel cimiterium, contra justiciarios regis, quia ipsius regis sunt, sive in ecclesiis sive extra fuerint inventa.

Placita de debitis, quæ fide interposita debentur vel absque interpositione fidei, sint in justicia regis.

Filii rusticorum non debent ordinari absque assensu domini, de cujus terra nati dinoscuntur.

Enlarged from Willelmi Filii Stephani Vit. S. Thomæ, i. p. 217 (ed. Giles).

Hanc recognitionem sive recordationem de consuetudinibus et libertatibus iniquis et dignitatibus Deo detestabilibus archiepiscopi, episcopi, abbates, priores, clerus cum comitibus et baronibus ac proceribus cunctis, juraverunt; et firmiter in verbo veritatis promiserunt viva voce se tenendas et observandas domino regi et hæredibus suis, bona fide et absque malo ingenio in perpetuum. The constitutions sworn to by the clergy and barons.

---

[1] *episcopus*] episcopo, A.

[2] *baroniam*] baronam, A.

A.D. 1164. *De pœnitentia beati Thomæ archiepiscopi pro consuetudinibus temere concessis.*

Consequent power of the laity over the clergy.

His ita gestis, potestas laica in res et personas ecclesiasticas omnia pro libitu, ecclesiastico jure contempto, tacentibus aut vix murmurantibus episcopis potius quam resistentibus, usurpabat. Thomas[1] igitur Cantuariensis archiepiscopus in se reversus, cum leges iniquas et omnibus Christi fidelibus detestandas concessisset, et eas observare juramento firmasset, rem temere perpetratam diligenter examinans, seipsum graviter afflixit, alimentis austerioribus et indumentis corpus humiliavit, suspendens se ab altaris officio, donec per confessionem et condignos pœnitentiæ fructus a summo Pontifice meruit devotus absolvi. Nam[2] ilico nuncios ad Romanam dirigens curiam, dum causam ecclesiæ et suam ad summi Pontificis in cedula conscriptam transmisisset cognitionem, ab[3] obligatione, quam inconsulte inierat, absolutionem petiit; et eam per has sequentes litteras impetravit.

Johannis Sarisber. Vit. S. Thomæ, i. p. 326 (Giles).

Repentance of the archbishop for having sworn to them.

Id. p. 328.

He seeks absolution for this from the Pope.

(Not in Joh. Sar.)

De absolutione beati Thomæ Cantuariensis archiepiscopi pro temerario juramento.

Letter of Pope Alexander III. to the archbishop giving him absolution.

" Alexander episcopus, et cætera. Ad aures nostras fraternitas tua noverit fuisse perlatum, quod occasione cujusdam excessus a missarum proposueris celebratione cessare, et a consecratione Corporis et Sanguinis Domini abstinere. Quod utique quam grave sit, præcipue in tanta persona, et quantum inde possit scandalum provenire, sollicita meditatione consideres; et hoc ipsum vigilantia tuæ discretionis attendat. Debet autem prudentia tua diligenter advertere, quod plurimum interest, quando ex deliberatione et propria voluntate, et quando ignorantia vel necessitate aliqua committuntur. Nam, sicut legitur, usque adeo voluntarium est peccatum, quod nisi sit voluntarium non sit peccatum. Si igitur aliquid recolis te commisisse, de quo te debeat propria conscientia remordere, quicquid sit, sacerdoti, qui discretus et providus habeatur, tibi consulimus per pœnitentiam confiteri; quo facto miserator et misericors Dominus, qui multo plus ad cor respicit quam ad actus, tibi consueta pietatis suæ misericordia dimittet. Et nos de beatorum Petri et Pauli Apostolorum Ejus meritis confi-

Epist. S. Thom. Cant. i. 26 (Giles, 201, vol. iv. p. 5).

[1] This sentence is the compiler's, though John of Salisbury has been used.

[2] This paragraph is the compiler's.

[3] *ab*] ad, A.

Epist. S. Thom. Cant. 201, iv. p. 6.

"dentes, te ab eo quod est commissum, absolvimus; et id "ipsum fraternitati tuæ auctoritate Apostolica relaxamus; "consulentes utique ac mandantes, ut postea a missarum "celebratione propter hoc non debeas abstinere." A.D. 1164.

Quod rex decrevit ut a laicis clerici punirentur.

Diceto, col. 536.

Eodem anno rex Henricus volens in singulis, ut dicebat, maleficia debita cum severitate punire, et cujuscumque ordinis dignitatem ad iniquum trahi dispendium, incongruum esse asseruit clericos a suis justiciariis in publico flagitio deprehensos episcopo[1] tradere impunitos. Decrevit enim, ut quos episcopi invenirent obnoxios, præsente regis justiciario, exauctorarent; et post curiæ regis traderent puniendos. In contrarium sentiebat archiepiscopus, ut quos exauctorent episcopi, a manu laicali postmodum [non] punirentur, quia bis in id ipsum puniri viderentur. Huic controversiæ præstitit occasionem Philippus de Broc, canonicus Bedefordensis, qui tractus in causam propter homicidium, in regis justiciarium verbum protulit contumeliosum. Quod cum negare coram archiepiscopo non posset, præbendæ suæ beneficio multatus est, et per biennium a regno pulsus. Et hic nono loco apparuit perturbatio regis contra archiepiscopum. Defuncto Octoviano, Frethericus alium ei substituit. Thomas archiepiscopus exilium subiit; dedicata est prius ecclesia de Radingis ab eodem archiepiscopo Thoma, præsente rege et episcopis decem.[2]

Determination of Henry II. to subject the clergy to lay jurisdiction.

(Not in Diceto.)

A new Anti-Pope (Paschal III.)

Coggeshale, p. 15. Herb. de Bosham, iii. 16, p. 97.

Dedication of the church of Reading.

Quomodo beatus Thomas Cantuariensis archiepiscopus a Norhamtona injuriatus a rege recesserit.

Diceto, col. 537.

Videns igitur archiepiscopus libertates ecclesiæ jam funditus expirasse, inscio rege apud Rumenel navem ascendit, Romam[3] profecturus; sed vento in contrarium flante, in Angliam rejectus est, ex quo facto loco[4] decimo regis offensam incurrit. Quapropter ilico tractus in causam, Johanne Marescallo regi deferente querelam pro manerio quodam, quod a multis temporibus, ut dicebatur, archiepiscopus inconcusse possederat;[5] tandem post graves vexationes contrariam reportavit sententiam, et regi judicatum solvi sufficienter cavit, habita taxatione

The archbp. attempts to cross from Romney, but is driven back.

Charges brought against him.

By John the Marshal for the manor of [Pagham].

[1] W. ins. *loco.*

[2] *decem*] plerisque comprovincialibus, Herb.

[3] *Romam*] So also Diceto; Romanam curiam, Hist. Anglor. The first line of this paragraph is the compiler's.

[4] *loco decimo*] plurimum, Diceto.

[5] *possederat*] possiderat, A.

A.D. 1164. in quingentis libris. Et hic loco undecimo apparuit pertur- (Not in
batio regis adversus archiepiscopum, puram conscientiam ha- Diceto.)
p. 246. bentem. Item apud Norhamtonam tractus in causam super Diceto,
actu quem in cancellaria egerat, præsentiam suam exhibuit col. 537.
The wardenship of Eye and Berkhampstead. tertio idus Octobris. Et quoniam castellanias de Eya et de Berchamestede pluribus annis libere possedisset, multum[1] consentaneum rationi videbatur, ut a capite incipiens perceptorum redderet rationem. Sed quoniam ante consecrationem suam
His appeal against the sentence. archiepiscopus ab Henrico filio regis et hærede atque justiciario regni liber et absolutus ab omni ratiocinio fuit[2] assignatus episcopis, ne injusto condemnaretur judicio, sedem Apostolicam appellavit; et sub pœna anathematis tam suis suffraganeis episcopis quam laicis universis [prohibuit],[3] ne in patrem suum et judicem sententiam proferrent iniquam. Proceres vero et episcopi qui ad hoc vocati erant a rege, in eum nihilominus non convictum neque confessum, sed privilegium ecclesiæ suæ et suum protestantem, sententiam intorserunt. Et sic[4] archiepiscopus in arcto positus et opprobriis lacessitus, omniumque episcoporum solatio destitutus, crucem, quam manu tenebat,
He escapes, and crosses from Sandwich to Flanders. in altum erexit, et a curia palam recessit. Sicque sequenti nocte villam latenter egrediens, et ab aspectibus hominum se diebus subtrahens, et de noctibus iter expediens, post dies aliquot ad Sandici pervenit portum, ubi in navicula fragili, in
He is received by the Pope at Sens, and sent to Pontigny. Flandriam est transvectus. Actus ergo in exilium Christi con- Joh. Saresfessor, a domino Papa Alexandro Senonis receptus est, et in ber. Vit. S. Pontiniacensi monasterio commendatus. Thomæ, p. 330.

Allegatio nunciorum regis contra beatum Thomam archiepiscopum Cantuariæ.

Messengers sent by Henry II. to the Pope against the archbishop. Missi sunt eodem tempore nuncii a rege Anglorum ad Papam Diceto, col. 537.
Senonis, qui in consistorio coram eo talia allegabant:
Charges laid by them against him. "Inter Thomam Cantuariensem archiepiscopum et regem
" Anglorum controversia versabatur, de utriusque voluntate
" die præfixo ut in ea, justicia mediante, illa controversia ter-
" minetur. Ad eandem diem ex præcepto regio archiepiscopi,
" episcopi, et cæteri ecclesiarum prælati convocantur; ut quanto
" generalior esset concilii celebratio, tanto manifestior fieret
" fraudis et malitiæ denudatio. Die constituta catholici prin-

[1] *multum*] multis, O. W.
[2] *fuit*] fuerat, O. W.
[3] *prohibuit*] So O. It is not in the other MSS.; D. has *inhibuit* in the margin, and the Hist. Angl. *interdixit*.
[4] *sic*] si, A.

Diceto, col. 527. "cipis conspectui se præsentavit[1] regni turbator et[2] ecclesiæ; A.D. 1164.
"qui de suorum meritorum qualitate non securus, Dominicæ
"crucis armat se signaculo, tanquam ad tyranni præsentiam
"accessurus. Nec tamen regia majestas inde offenditur; sed
"causæ suæ judicium episcoporum fidei committit, ut sic ab
"omni suspicione liberetur. Restabat ut judicio episcopi cau-
"sam terminarent, ut sic dissidentes in gratiam fœderarent,
"et dissensionis eorum materiam sepelirent. At obviat adver-
"sarius et obicit, quoniam coram rege stare judicio esset
"Apostolicæ sedis et dignitatis diminutio; ac si nesciat, quod
"etsi in illo judicio aliquantulum derogaretur[3] ecclesiæ dig-
"nitati, dissimulandum erat pro tempore, ut pax ecclesiæ red-
"deretur. Obicit iterum, patris sibi nomen ascribens, quod
"arrogantiam redolere videtur, quod filii in patris damnationem
"minime debuerant convenire. Sed necessarium erat, ut patris
"superbiam filiorum humilitas temperaret; ne post patrem in
"filiis patris odium parentaret."

Instabant autem ad hoc nuncii studiose, ut duo legati mitterentur a Papa, qui causam Cantuariensis archiepiscopi ac regis omni appellatione remota, diffinirent. Demum[4] multis promissionibus Papam flectere curabant, ut consuetudines regni Angliæ et libertates, quas rex ab avo suo rege Henrico avitas appellabat dignitates, confirmare et clementer concedere dignaretur. Sed cum, reversis legatis, rex in hac petitione sese cognovisset fuisse repulsum, ira vehementi incanduit, et has sequentes litteras singulis Angliæ vicecomitibus sub hac forma direxit.

Id. (Not in Diceto.)

They urge the Pope to send legates to decide the question.

Litteræ regis ad viceconitem Cantiæ contra clericos beati Thomæ Cantuariensis.

Epist. S. Thom. Cant. i. 15 (Giles, 482, vi. p. 279).

"Præcipio tibi, quod si aliquis clericus vel laicus in bailiva
"tua Romanam curiam appellaverit, eum capias et firmiter
"teneas, donec voluntatem meam præcipiam. Et omnes red-
"ditus clericorum archiepiscopi et possessiones saisias in
"manum meam, et omnium clericorum qui cum archiepiscopo
"sunt, patres et matres, fratres et sorores, nepotes et neptes,
"ponas per salvos plegios, et catalla eorum, donec voluntatem
"meam inde præcipiam. Et hoc breve tecum afferas, cum
"summonitus fueris."

Letter of the king to the sheriff of Kent.

Gileberto quoque Londoniensi episcopo scripsit in hæc verba:

---

[1] O. W. ins. *archiepiscopus.*
[2] *et*] in, A.
[3] *derogaretur*] derogantur, A.
[4] This is chiefly the compiler's, though John of Salisbury's life (p. 330) has been used.

A.D. 1164. *Literæ regis ad episcopum Londoniensis [ecclesiæ] unde supra.*

Letter of the king to G. Foliot, bishop of London.

" Nosti quam male Thomas Cantuariensis archiepiscopus " operatus est adversum me et regnum meum, et quam male " recesserit. Et ideo mando tibi, quod clerici sui, qui detrax- " erunt honori meo et regni;[1] qui circa ipsum fuerunt, post " fugam suam,[2] non percipiant aliquid de redditibus suis, quos " habuerunt in episcopatu tuo, nisi per me; nec habeant ali- " quod auxilium vel consilium a te." Epist. S. Thom. Cant. i. 13 (Giles, 481, vi. p. 278).

Item justiciariis suis signavit per literas sub hac forma:

Idem rex justiciariis contra beatum Thomam archiepiscopum Cantuariensis [ecclesiæ].

Letter of the king to the justices against the Pope and archbishop.

" Si[3] quis inventus fuerit ferens litteras domini Papæ vel " mandatum, aut Thomæ archiepiscopi, continens interdictum " Christianitatis in Anglia, capiatur et retineatur, donec inde " voluntatem meam præcipiam. Item nullus clericus, mona- " chus, canonicus vel conversus, vel alicujus religionis trans- " fretare permittatur, nisi habeat litteras de reditu suo justi- " ciarii vel nostras. Si quis aliter[4] inventus fuerit, capiatur " et retineatur. Nullus appellet[5] ad Papam neque ad Tho- " mam archiepiscopum, neque aliquod placitum ex eorum man- " dato teneatur, neque aliquod mandatum eorum in Anglia " recipiatur; et si quis tenuerit, vel receperit, vel tractaverit, " capiatur et retineatur. Si episcopi, abbates, clerici, vel " laici sententiam interdicti tenuerint, sine dilatione a terra " eiciantur, et tota eorum cognatio, ita quod nihil de catallis " suis secum ferant, sed catalla eorum et possessiones in manu " nostra saisiantur. Omnes clerici, qui redditus habent in " Anglia, sint summoniti per omnes comitatus, ut infra tres " menses sint in Anglia ad reditus suos sicut diligunt [habere][6] " eos et amodo in Angliam redire; et si ad terminum præ- " fixum non venerint, reditus eorum in [manu] nostra saisian- " tur. Episcopi Londoniensis et Norwicensis summoneantur, " quod sint coram justiciariis nostris ad rectum faciendum, " quod contra statuta regni interdixerunt terram Hugonis[7] " comitis, et in ipsum sententiam anathematis intulerunt. Hoveden, i. p. 231.

[1] W. and the Hist. Anglor. ins. *et.*

[2] *suam*] ipsam, A., altered by Par.

[3] See Mr. Stubbs's edition of Hoveden, i. 232, note, where he shows that the true date of these injunctions is 1169.

[4] *aliter*] alter, A.

[5] *appellet*] appellat, A.

[6] *habere* is from O. It is in Hoveden.

[7] *i.e.* Hugh Bigod, second earl of Norfolk.

Hoveden, i. p. 232. "Denarii beati Petri colligantur et serventur quousque[1] inde vobis dominus rex voluntatem suam præceperit." A.D. 1164.

Joh. Saresb. Vit. S. Thom. p. 330. Ecclesiam[2] præterea Cantuariensem et omnia bona archiepiscopi et suorum rex[3] confiscari præcepit. Et quod in nullius historiæ legitur serie, totam ejus cognationem exilio ascriptam addixit, sine delectu conditionis, sexus, aut ætatis. Et cum ecclesia Catholica oret pro hæreticis, scismaticis, et perfidis Judæis, prohibitum est a rege, ne quis archiepiscopum orationum suffragiis adjuvaret.

The archbishop's goods confiscated and his relations exiled by the king. Prayer for him forbidden.

Allegatio beati Thomæ archiepiscopi in præsentia domini Papæ.

Beatus Thomas Cantuariensis archiepiscopus, suffraganeorum suorum inter tot injurias omnium solatio destitutus, profectus est ad curiam Romanam, et in præsentia domini Papæ sic loqui exorsus est: "Ad audientiam vestram, pater sanctissime, "confugio, dolens statum ecclesiæ, et jura ejus in avaritiam "principum dissipari. Quapropter occurrendum credidi morbo "venienti. Vocatus autem sum coram rege, ut[4] de quibusdam "custodiis, quas olim cancellarius regis existens disposueram, "in ratiocinium, ut tanquam laicus computarem, qui in promotione mea ad archiepiscopatum a filio regis primogenito "et justiciario regni ab omni ratiocinio et obligatione liber fui "episcopis assignatus. Et nunc unde mihi resistendi suffragia speraveram, destitutus sum. Animadverti enim dominos "confratres meos episcopos pro aulicorum arbitrio in me animadvertere paratos, et cunctis incursantibus contra me, fere "suffocatus, ad tuæ pictatis audientiam, quæ nec in extremis "negligit, respiravi. Sub qua demonstraturus asto, me nec "ibi fuisse judicandum, nec ab illis. Nam quid aliud hoc "esset, nisi jura ecclesiæ[5] sibi subtrahere? Quid aliud quam "spiritualia temporalibus submittere? Semel hoc natum, exemplum esset ad multa. Sed dicunt episcopi, 'Reddenda sunt "'Cæsari, quæ ejus sunt.' Sed si in pluribus obtemperandum "est regi, in illis tamen obtemperandum non est, quibus effi"citur ut[6] sit rex. Non enim essent illa Cæsaris sed tyranni. "In quibus, etsi non pro me, pro seipsis episcopi ei resistere "deberent. Quæ enim hæc causa tanta fuit odii, ut pro me "extinguendo seipsos extinguerent? Itaque dum spiritualia

The archbishop's appeal to the Pope.

Diceto, col. 538. [Ep. i. 30.] (Not in Diceto.) Diceto, col. 538. p. 247.

[1] *quousque . . præceperit*] Not in Hoveden.

[2] *Ecclesiam*] Ecclesia, A.

[3] *et suorum rex*] rex et suorum, A. O. W.

[4] *ut . . assignatus*] This is not in Diceto, nor in the printed editions of the letters, nor in the copy of this letter in Claudius B. 2.

[5] *ecclesiæ*] ecclesia, A.

[6] *ut*] ne, W., Hist. Anglor., and so Diceto.

A.D. 1164. " pro temporalibus negligunt, deficiunt in utrisque. Conde- Diceto, col. 539.
" scende ergo, pater sanctissime, in fugam meam et persecu-
" tionem, et me aliquando tempore tuo reminiscere magnum
" fuisse et propter te injuriis lacessitum. Utere igitur rigore
" tuo, coerce illos quorum instinctu nomen hujusmodi per-
" secutionis obrepsit.[1] Nec domino regi horum aliquid im-
" putetur, qui hujus machinationis minister est potius quam
" repertor."

Quod Papa sententiam ab episcopis in archiepiscopum latam in irritum revocavit.

Answer of the Pope. His auditis allegationibus, dominus Papa, habita cum cardinalibus deliberatione, Thomæ Cantuariensi archiepiscopo tale fertur dedisse responsum:

" Quod minor majorem judicare non possit, et præsertim Epist. S. Thom. Cant. i. 49 (Giles, 203, iv. p. 7).
" eum, cui jure prælationis subesse dinoscitur et obedientiæ
" vinculo tenetur astrictus, tam divinæ quam humanæ leges
" demonstrant, et sanctorum patrum statutis id manifestius
" declaratur. Hanc[2] siquidem nos, quorum interest errata cor-
" rigere, sententiam ab episcopis et baronibus præsumptuose
" in te latam, in qua tibi jam dicti episcopi ac barones omnia
" mobilia tua, tam contra juris ordinem quam contra eccle-
" siasticam consuetudinem, abjudicarunt, præsertim cum nulla
" mobilia præterquam de bonis ecclesiæ tuæ habueris, irritam
" penitus esse censemus, et eam auctoritate Apostolica cassa-
" mus; statuentes, ut nullas in posterum vires obtineat, vel
" tibi aut successoribus tuis, seu ecclesiæ tuæ gubernationi
" commissæ, aliquod in posterum valeat præjudicium generare.
" Cæterum si hi, qui in possessionibus et bonis ecclesiæ tuæ (Not in the printed edd. of the Epist. S. Thom. Cant.[5])
" tibi aut tuis vel violentiam vel injuriam intulerunt, legitime
" commoniti, vobis ablata restituere et satisfactionem con-
" gruam exhibere noluerint, tu in eos, si opportunum esse
" videris, ecclesiasticam justiciam non differas exercere. Et
" nos quod inde rationabiliter feceris, ratum habebimus atque
" firmum. Verum de persona regis speciale tibi mandatum
" non damus, nec tamen in aliquo tibi jus pontificale, quod in
" consecratione tua suscepisti, adimimus, si[3] ipsum illæsum
" voluerimus conservare." Et his ita gestis, Thomas archi-
episcopus ad Pontiniacense cœnobium remeavit.[4]

---

[1] *obrepsit*] oppressit, W.

[2] *Hanc*] Hec, A. O.; D. ins. *ad* in the margin.

[3] *si . . . voluerimus*] sed . . volumus, W., Hist. Angl. O. is as the text.

[4] There is a mark referring to the margin, but nothing is there corresponding to it.

[5] Nor in the copy of the letter in Claudius B. 2.

Quod Matildis filia regis duci Saxoniæ maritatur. A.D. 1165.

Diceto, col. 539.

Anno Domini MCLXV. Reginaldus Coloniensis archiepiscopus, qui[1] scisma Octoviani contra Papam foverat Alexandrum, venit apud Westmonasterium ad regem Henricum, accepturus in conjugem Matildem filiam regis primogenitam Henrico duci Saxoniæ. Cui cum magnates Angliæ solenniter occurrissent, Robertus comes Legecestriæ et justiciarius regis illum in osculum non recepit. Excommunicatus[2] enim erat a Papa, et non absolutus, unde altaria super quæ[3] Missam illi scismatico celebrarunt, passim sunt subversa. Eodem anno Alienor regina regi Anglorum Henrico peperit filiam, quam vocavit Johannam.

Reginald archbishop of Cologne in England for the marriage of princess Matilda.

His bad reception, as being excommunicate.

Birth of princess Johanna.

Margin of the MS. of Diceto, Reg. 13, E. 6, f. 59 *b*.

Eodem anno etiam Godefridus, de Sancto Asaph [episcopus,] in basilica Sancti Albani prothomartyris Anglorum ad majus altare in cœna Domini crisma confecit et oleum sanctum, fultus auctoritate privilegiorum loci, in præsentia abbatis Roberti.

Godfrey, bishop of St. Asaph, at St. Alban's.

Will. of Tyre, xix. 9, col. 755.

Eodem denique anno Noradinus quidam Turcorum princeps potentissimus, in finibus Antiochenis Hareng castrum obsedit. Quo audito, Boamundus Antiochenus princeps, Reimundus comes Tripolitanus, Salamannus[4] Ciliciæ præsul, et Thoros Armeniorum princeps, obsidionem solvere cupientes, ad locum accedunt, et Noradinum in fugam propellunt. Quem cum temere insequerentur fugientem, reversus est contra nostros ipsum insequentes, et facta irruptione in ipsos, nobiles cepit memoratos, et eos vinculis constrictos apud Halapiam custodiæ mancipavit; castrum etiam quod prius obsederat militaribus copiis circumcingens, levi negotio subjugavit.

Siege of Hareng by Noradin.

Bohemond prince of Antioch and others taken prisoners.

Eodemque anno terræmotus factus est septimo kalendas Februarii in Ely et Nortfolc et Sufoc, ita quod stantes prostravit, et campanas pulsavit.

Earthquake in the eastern counties.

Quod beatus Thomas observatores consuetudinum Angliæ excommunicavit.

Diceto, col. 539.

Anno Domini MCLXVI. Rex Henricus in initio Quadragesimæ in Normanniam transfretavit. Quod[5] audiens Thomas Cantuariensis archiepiscopus de Pontiniaco venit Viceliacum; et in die Dominicæ Ascensionis, videntibus cunctis qui ad diem festum convenerant, et populo civitatis, repente in pulpitum ascendens, consuetudinum, quas in regno Anglorum avitas

Henry II. in Normandy. The excommunications by the archbishop at Vezelay.

[1] *qui . . Alexandrum*] Introduced by the compiler.

[2] *Excommunicatus . . absolutus*] Introduced by the compiler.

[3] *quæ*] quem, A.

[4] *Salamannus Ciliciæ præsul*] Altered by the compiler from *Calamannus Ciliciæ præses.*

[5] *Quod audiens*] Inserted by the compiler.

A.D. 1166. appellant, observatores, defensores, et incentores candelis excommunicavit accensis; et inter cæteros nominatim Ricardum de Luci, Ricardum [archidiaconum] Pictavensem, Jocelinum de Bailul, Alanum de Nevilla, et alios quamplures. Sed ipsi absentes et non vocati nec convicti, ut dicebant, excommunicati, missis ad archiepiscopum legatis, appellaverunt, et ecclesiam intraverunt. Sed non multo post, Willelmus Papiensis et Johannes Neapolitanus cardinales, a latere summi Pontificis destinati, apud Muntmirail regem Henricum et Thomam Cantuariensem archiepiscopum convocarunt. Et licet eos in partem regis archiepiscopus inclinatiores sensisset, rem[1] tamen in judicium deduci ea ratione concessit, residentibus illis in[2] consistorio; ut secundum ecclesiæ formam tam sibi quam suis prius fieret plena restitutio ablatorum. Nec enim spoliatus judicium subire voluit, nec cogi potuit ratione. Quod cum illi nec facere vellent nec possent, infecto negotio, prædictis[3] excommunicatis prius absolutis, ad curiam sunt reversi. Alanum vero de Nevilla absolvit Gilebertus episcopus Londoniensis, accepto ab eo sacramento, quod in eundo Jerosolimam transiret per dominum Papam, et ejus pareret mandato. Eodem tempore Lodowicus rex Francorum venit Pontiniacum; et ne quid a rege Anglorum fieret in perniciem Cisterciensis ordinis, Thomam Cantuariensem archiepiscopum, cui jam per biennium Pontiniacenses monachi omnem exhibuerant humanitatem, Senonis secum adduxit, et apud Sanctam Columbam ei per annos quatuor sufficientiam in expensis invenit. Per idem tempus ad subventionem Terræ Sanctæ, de unaquaque carucata[4] terræ totius Angliæ quatuor denarii concessi sunt et collecti. Sub eisdem diebus, quidam pravi dogmatis disseminatores apud Oxoniam tracti sunt in judicium, præsente rege et episcopis regni, quos a fide catholica devios et in examine superatos facies cauteriata notabiles cunctis exposuit, qui expulsi sunt a regno. Eodem anno Alienor Anglorum regina peperit filium, et vocatus est Johannes. Eodem[5] [anno] Robertus abbas ecclesiæ Sancti Albani octavus decimus diem clausit extremum, in festo Apostolorum Symonis et Judæ, postquam ecclesiam præfatam annis quatuordecim magnifice gubernasset. Obiit[6] Robertus Lincolniensis episcopus.

Diceto, col. 539.

Citation of the king and archbishop to Montmirail.

Id. col. 547.

They absolve the excommunicated persons.

Id. col. 540.

Louis VII. at Pontigny.

Id. col. 547.

p. 248.

Tax for the Holy Land.

Altered from Id.

Certain heretics at Oxford tried and banished.

Id. col. 539.

Birth of prince John.

Id. col. 544.

Death of Robert abbat of St. Alban's, and of Robert de Chesney bp. of Lincoln.

(Not in Diceto.)

Diceto, col. 547.

[1] *rem*] tunc, W., though O. has *rem*.

[2] *in consistorio*] Added by the compiler.

[3] *prædictis . . . absolutis*] Added by the compiler.

[4] *de unaquaque carucata*] a singulis marcatis, Diceto.

[5] The abbat's death is inserted in the MS. of Diceto, Reg. 13, E. 6, f. 63; the date, &c. are due to the compiler.

[6] This insertion is omitted in C. It is in D.

Epistola beati Thomæ archiepiscopi ad regem Anglorum. A.D. 1166.

Eodem tempore, Thomas Cantuariensis archiepiscopus, speLetter of the archbishop to the king.
rans se posse regem Henricum humilitate vincere, hanc quæ
Diceto, col. 541. sequitur epistolam inter cætera direxit: "Desiderio desideravi
" videre faciem vestram et vobiscum loqui, multum quidem
" propter me, sed maxime propter vos, ut visa facie mea,
" reduceretis ad memoriam servitia, quæ dum essem in obse-
" quio vestro, exhibui vobis devote, juxta animi mei consci-
" entiam; sic me Deus adjuvet in examine ultimo, quando
" omnes astabunt ante tribunal Ipsius, recepturi prout gesse-
" runt in corpore, sive bonum sive malum; et ut moveremini
" super me, quem oportet inter alienos vivere mendicando.
" Propter vos utique tribus de causis, tum quia dominus meus
" estis, tum quia rex meus, tum quia filius meus spiritualis.
" In eo quod dominus, debeo et offero vobis consilium meum;
" eo quod rex, teneor vobis ad reverentiam et commonitionem;
" eo quod filius, ratione officii, ad castigationem et cohorta-
" tionem. Inunguntur reges in capite, in pectore, et bra-
" chiis, quod significat gloriam, sanctitatem, et fortitudinem.
" Regibus, qui temporibus antiquis justificationes Dei non
" observabant, et prævaricati sunt mandata ejus, his sublata
" est gloria, sanctitas, et fortitudo, exemplo Saulis et Salo-
" monis. Qui vero post delictum humiliaverunt se Domino,
" his Dei gratia accessit, sicut Davidi, Ezechiæ, et aliis quam-
" pluribus. Audiat, si placet, dominus meus, consilium
" servi sui, commonitionem episcopi sui, castigationem patris
" sui, ne cum scismaticis habeat de cætero aliquam familiari-
" tatem vel communionem, nec contrahat aliquid cum eis.
" Memoresque sitis professionis, quam fecistis et posuistis
" scriptam super altare, de servanda ecclesiæ Dei libertate,
" quando in regem consecratus fuistis. Ecclesiam etiam Can-
" tuariensem, a qua promotionem accepistis, in eum statum
" restituatis et dignitatem, in quibus fuit temporibus præde-
" cessorum vestrorum et nostrorum. Alioquin pro certo sciatis
" quod divinam severitatem et ultionem sentietis."

Quod beatus Thomas archiepiscopus Cantuariensis episcopis habebatur suspectus.

Eodem[1] anno, suffraganei Cantuariensis ecclesiæ episcopi, cum The suffragans in fear of the archbi-
audissent beatum Thomam Cantuariensem archiepiscopum consuetudinum regni Angliæ iniquarum observatores ac defensores

[1] This paragraph is the compiler's, to introduce the letter which follows.

A.D. 1166. excommunicationis sententia innodasse, in qua tam ipsos generaliter quam dominum regem involverat; metuentes ne omnes illos, quos in genere per sententiam ligaverat, nominatim iterato specificaret, per has sequentes literas in vocem[1] appellationis contra juris ordinem proruperunt:

Bishop's excommunication appeal.

Litteræ appellationis suffraganeorum contra beatum Thomam Cantuariensem archiepiscopum.

Their letter to the archbishop.

" Venerabili patri et domino Thomæ Cantuariensi archi- Abridged from Diceto, col. 541. [Ep. i. 126.]
" episcopo, suffraganei ejusdem ecclesiæ episcopi, et personæ
" per eorundem diœceses constitutæ, debitam subjectionem et
" obedientiam. Quoniam quorundam relatione didicimus, quod
" ad memoriam anxie revocamus, vos in dominum [regem]
" comminationes emisisse,[2] quo salutationem omittitis, quo non
" ad obtentum gratiæ consilium precesve[3] porrigitis, quo non
" amicum quid sentitis, aut scribitis, sed intentatis minis inter-
" dictum aut præcisionis elogium in eum jam dicendum fore
" proponitis multa severitate, quod si quam dure dictum est,
" tam fuerit severe completum, quæ turbata sunt non jam
" speramus ad pacem redigi, sed in perenne quoddam odium
" pertimescimus inflammari. Insedit alte quorundam mentibus,
" quod dominus rex vobis tam benignus extiterit, tamque
" [læta] mente susceperit, et cuncta potestati vestræ adeo sub-
" jecerit, ut hos solum beatos reputaret opinio, qui in vestris
" poterant oculis complacere. Et ne gloriam vestram mobilitas
" mundana posset concutere, vos in eis, quæ Dei sunt, voluit
" immobiliter radicare, sperans se de cætero regnare feliciter,
" et de consilio vestro summa securitate gaudere. Ne vero
" in dominum regem et regnum ejus, ne in nos et commissas
" nobis ecclesias et parochias manum vestram aggravare
" temptetis, remedium appellationis vobis opponimus, et qui
" contra metum gravaminum in facie ecclesiæ appellavimus,
" iterato jam nunc ad Papam appellamus per scriptum, et
" appellationis terminum diem Ascensionis Dominicæ assig-
" namus."

Epistola beati Thomæ Cantuariensis archiepiscopi ad episcopos suffraganeos suos.

Letter of the archbishop in answer.

" Thomas Cantuariensis archiepiscopus, suffraganeis suis. Id. col. 544.
" Fraternitatis vestræ scriptum, quod tamen de communi [Ep. i. 127.]

[1] *in vocem*] invicem, C. D. has been altered.

[2] *emisisse*] emisse, A.

[3] *precesve*] precise, W. O. is correct.

Diceto, col. 544. A.D. 1166. Letter of the archbishop to his suffragans.

" vestro consilio non credimus emanasse, nuper suscepimus,
" cujus continentia plus habere mordacitatis quam solatii, et
" utinam magis emissum esset de caritatis affectu, quam de
" obedientia voluntatis. Dico vobis, salva pace vestra, quod
" multo tempore silui, expectans si forte inspiraret vobis Deus
" ut resumeretis vires, qui conversi estis retrorsum in die
" belli, si saltem aliquis ex vobis ascenderet ex adverso, et
" opponeret se murum pro domo Israel, et certamen iniret
" contra eos qui non cessant cotidie exprobrare agmini Dei;
" sed non est qui ascendat. Judicet ergo Deus inter me et
" vos, et requirat ecclesiæ confusionem de manibus vestris,
" quam velit nolit mundus, necesse est in verbo Dei stare, in
" quo fundata est, donec veeiat hora ejus ut transeat ex hoc
" mundo ad Patrem. Exciditne a memoria vestra quid age-
" retur mecum et cum ecclesia Dei apud Norhamtonam, cum
" iterum judicaretur Christus in persona mea ante tribunal
" præsidis, cum arctaretur præsul Cantuariensis ob injurias
" sibi et ecclesiæ Dei passim illatas, et cogeretur Romanam
" audientiam [appellare]? Quis unquam vidit vel audivit Can-
" tuariensem archiepiscopum judicari, condemnari, cogi ad fide-
" jussionem in curia regis, et a suis præcipue suffraganeis? Si
" nobis recedentibus, ut dicitis, turbata sunt omnia, sibi imputet
" qui occasionem dedit; quia facientis procul dubio culpa est
" et non recedentis, persequentis et non injurias declinantis.
" Nobis adhuc in curia expeetantibus, si nobis aliquid forte
" opponeretur, interdictum est officialibus nostris, ne nobis in
" temporalibus vel in modico obedirent, vel citra mandatum
" regis, vel nobis vel nostris aliquid ministrarent. Proscripti
" sunt clerici nostri cum laicis, viri cum mulieribus, mulieres
" cum parvulis lactentibus. Addicta sunt fisco bona ecclesiæ
" et patrimonium Crucifixi. Pars pecuniæ conversa est in usus
" regios, pars in usus episcopi Londoniensis. Appellatis, ut
" dicitis, sed hac appellatione auctoritatem nostram suspendere p. 249.
" non potestis, ne in vos aut ecsicleas vestras animadvertamus,
" si delicti enormitas id requirat. Scimus enim quod omnis
" appellans, aut suo nomine appellat, aut alieno; si suo, aut a
" gravamine quod ei infertur vel quod sibi timet inferri.
" Certum tenemus per gratiam Dei, quod nullum gravamen
" adhuc vobis per nos illatum est, unde debeatis ad appella-
" tionis remedium convolare. Si contra metum gravaminum
" appellastis, ne quid de cætero contra vos statuam vel eccle-
" sias vestras, non est ista talis appellatio quod possit vel
" debeat suspendere auctoritatem meam aut potestatem quam
" in vos habemus et ecclesias vestras. Si domini regis no-
" mine appellastis, nosse debuerat discretio vestra, quod intro-
" ductæ sunt appellationes ad propulsandam injuriam et non

A.D. 1166. Letter of the archbishop to his suffragans.

" ad inferendam, ad sullevandos oppressos et non amplius op- Diceto, col. 546.
" primendos. Si vero qui subvertit ecclesiæ libertates, qui bona
" ejus occupat et invadit, appellans non auditur, multo minus
" pro eo appellantes. Non ideo hoc dicimus, quod circa do-
" mini regis personam vel regnum ejus vel circa personas et
" ecclesias vestras quicquam inordi[nate] fecerimus vel facturi
" sumus. Unde credebamus a vobis pro longa patientia magis
" debere culpari, quam de severitatis rigore condemnari. Inde
" est, quod breviter vobis dicimus et constanter affirmamus,
" dominum nostrum regem nullatenus injuste fore gravatum,
" si adversus eum, a domino Papa et a nobis sæpissime ac
" legitime conventum et satisfacere nolentem, processerit se-
" veritatis censura."

The bishop of London required to restore whatever he had received from the benefices given into his custody by the king.

In eisdem sane literis Gileberto Londoniensi episcopo, in virtute obedientiæ præcepit archiepiscopus, quatinus infra dies quadraginta post litterarum susceptionem de ecclesiis ac beneficiis clericorum ejus, qui cum eo et pro eo proscripti fuerunt a regno, et quæ in custodia ejusdem episcopi sunt per mandatum regis, quicquid inde percepit, vel in usus ecclesiæ suæ conversum est, remota omni occasione et dilatione, infra tempus prænominatum in integrum sibi restituere non omittat. This is part of the above letter omitted in its place: Diceto, col. 545.

Episcopus autem cum hujusmodi litteras suscepisset, regi Anglorum scripsit sub hac forma :

Litteræ episcopi Londoniensis ad regem Henricum.

Letter of the bishop of London to Henry II. in consequence of this demand.

" Placuit excellentiæ vestræ, quod ecclesiæ clericorum Epist. S. Thomæ Cant. i. 123 (Giles, 274, vi. p. 5).
" archiepiscopi, quæ in episcopatu Londoniensi sive in Cantia
" consistunt, sub nostra essent custodia constitutæ, quod onus
" nos mera, Deus scit, caritate suscepimus; ut si forte eosdem
" clericos contingeret ad gratiam vestram redire, indemnes
" eis conservaremus. Archiepiscopus autem in insidiis sedens,
" adversus meam specialiter personam occasiones quærit et
" inde mihi nocere nititur, unde aliis prodesse studebam.
" Qui directis litteris in virtute obedientiæ præcepit, ut quic-
" quid ex eis suscepissem, sibi suisque clericis restituere non
" omitterem. Hinc est quod vestræ sullimitati supplico, ut[1]
" custodiam ecclesiarum prædictarum alii, prout expedire
" videritis, committatis. Pecunia vero, quam inde recepi, ad
" summam centum et octo librarum et quatuordecim solido-
" rum sexque denariorum se extendit, quam peto liceat mihi
" penes aliquem sub tuto reponere, donec Dominus judicaverit
" ad quem res ista exitum debeat pervenire."

[1] *ut*] prout, W., though O. has *ut*.

Litteræ Alexandri Papæ ad Thomam Cantuariensem archiepiscopum. A.D. 1167.

Letter of Pope Alexander III. to the archbishop.

Anno Domini MCLXVII. Alexander Papa Thomæ Cantuariensi archiepiscopo scripsit in hæc verba:

Diceto, col. 546.

"Prædecessorum nostrorum felicis memoriæ Paschalis et "Eugenii Romanorum pontificum vestigiis inhærentes, tam "tibi quam tuis legitimis successoribus Cantuariensis ecclesiæ "primatum ita plene concedimus, sicut a Lanfranco et An- "selmo aliisque ipsorum prædecessoribus constat fuisse pos- "sessum. Quicquid etiam dignitatis sive potestatis eidem "sanctæ Cantuariensi ecclesiæ pertinere dinoscitur, præsen- "tis scripti pagina confirmamus, sicut a temporibus beati "Augustini prædecessores tuos habuisse Apostolicæ sedis "auctoritate constat."

Death of bishop R. de Chesney.

Id. col. 547. Eodem anno Robertus Lincolniensis episcopus, vir magnæ humilitatis, migravit ad Dominum, septimo kalendas Februarii mensis.

Eligitur Symon in abbatem Sancti Albani.

MS. of Diceto, Reg. 13 E. 6, f. 63 b. Eodem[1] anno Symon prior ecclesiæ Sancti Albani, die Dominicæ Ascensionis in abbatem ejusdem ecclesiæ electus, a Gileberto Londoniensi episcopo ante majus altare illius cœnobii est solemniter consecratus.

Quarrel between Henry II. and Louis VII. Chaumont and Andely burnt.

Diceto, col. 547. Eodem itaque tempore effecti sunt discordes reges Francorum et Anglorum; unde Calvus-mons Gizortio vicinus succensus est a Normannis; capti sunt [ibi] milites multi et cives; sed in illius rei ultionem rex Francorum villam Andeliaci combussit, et ipsa die reversus in Franciam, plusquam mille de suis in itinere amisit. Et non multo post in pago Perticensi milites multi de gente Francorum capti sunt a Normannis.

Litteræ regis Henrici ad Reginaldum Coloniæ archiepiscopum.

Letter of Henry II. to Reginald archbishop of Cologne.

Anno Domini MCLXVIII. Henricus rex Anglorum motus contra Papam Alexandrum ex hoc quod Thomæ Cantuariensi archiepiscopo primatum regni Angliæ concessisset, Reginaldo, scismatico Coloniensi archiepiscopo et hosti Papæ publico, literas in hæc verba direxit:

Epist. S. Thom. Cant. i. 69 (Giles, 483, vi. 279).

"Diu desideravi justam habere occasionem recedendi a Papa "Alexandro et a perfidis cardinalibus ejus, qui proditorem "meum Thomam Cantuariensem archiepiscopum contra me "manutenere præsumunt. Unde cum consilio baronum meo-

[1] In the margin is a drawing of a pastoral staff. This passage is taken from the insertion on the margin of the Reg. MS. of Diceto. It is printed in Twysden's edition as if it were Diceto's own, col. 547.

A.D. 1168. Letter of Henry II. to Reginald archbishop of Cologne.

" rum et cleri, magnos viros de regno meo, archiepiscopum " scilicet Eboracensem, episcopum Londoniensem, archidia- " conum Pictavensem, Ricardum de Luci, Johannem de Ox- " onia, Romam missurus sum; qui publice denuntiabunt, et " manifeste ex parte mea et totius regni Angliæ et omnium " aliarum terrarum quas habeo, proponent Papæ Alexandro " et cardinalibus ejus, ne ulterius proditorem meum manu- " teneant, sed[1] ita liberent me ab eo, ut[2] alium possim cum " consilio cleri instituere in ecclesia Cantuariensi. Denuntia- " bunt etiam, quod quicquid Thomas fecit in irritum revo- " cent. Hoc etiam postulabunt, ut coram eis Papa jurari " faciat publice, quod ipse et successores sui et mihi et " omnibus meis regias consuetudines Henrici regis avi mei, " inconcussas[3] et inviolatas, quantum ad se, in perpetuum " conservabunt. Quod si forte alicui[4] petitionum mearum con- " tradicere voluerint, neque ego, neque barones mei, neque " clerus meus, aliquam eis ulterius servabimus obedientiam; " immo ipsum Papam et omnes suos manifeste impugnabimus, " et quicunque in terra mea inventus fuerit qui Papæ post " hæc adhærere voluerit, expelletur a regno. Ea propter " rogamus vos, ut carissimum amicum, quatinus fratrem " Ernaldum Hospitalarium, omni occasione remota, cito ad " nos mittatis, qui[5] ex parte imperatoris et vestra prædictis " nunciis meis ducatum præbeat,[6] eundo et[7] redeundo per " terram imperatoris. Valete."

Epist. S. Thom. Cant. i. 69 (Giles, 483, vi. 279).

The bishop of London the real author of these letters.

Dictum[8] est autem a clericis et notariis domini regis, quod ad ejus petitionem has litteras dictaverit Gilebertus Londoniensis episcopus in perniciem domini Papæ et Thomæ Cantuariensis archiepiscopi et ecclesiæ Anglicanæ; unde contigit, quod nocte quadam, dum idem Gilebertus jaceret in stratu suo et studeret circa confusionem archiepiscopi, puram conscientiam habentis, et tenorem litterarum nihil præter iniquitatem continentium, audivit vocem valde terribilem desuper emissam, sibi aperte dicentem; "O Gileberte Foliot, dum " revolvis tot et tot, deus tuus est Astaroth."

His vision.

---

[1] *sed*] si, A. C.; D. has been corrected.

[2] *ut*] aut, A.; C. has *ut*, and D. has been so corrected.

[3] *inconcussas*] et concussas, A.

[4] *alicui*] alieni, A.

[5] *qui*] que, A.

[6] O. W. ins. *in*.

[7] *et redeundo*] Om. W., though O. has it.

[8] This is the compiler's.

Litteræ Alexandri Papæ ad Gilebertum Londoniensem episcopum. A.D. 1168.

Eodem tempore, dominus Papa Alexander scripsit Gileberto Londoniensi episcopo pro negotio Cantuariensis ecclesiæ, in hæc verba: Letter of the pope to the bishop of London.

S. Thom. Cant. Epist. i. 37.

"A memoria tua non credimus excidisse, qualiter carissimus in Christo filius noster H[enricus] illustris rex Anglorum multa a nobis olim precum instantia requisivit, ut ab Herefordensi ecclesia, cui præminebas, de te in[1] Londoniensem ecclesiam translationem fieri pateremur. Ut autem[2] suæ petitioni nostrum super hoc impertiremur assensum, necessitatem imminentem pariter et utilitatem proponebat, asserens quod civitas illa quasi regia sedes existeret; et quia, cum te religionis et discretionis virtute crederet præminere consilio tuo super his quæ[3] saluti animarum expedirent et ad regni augmentum pariter et conservationem spectarent, temporaliter et spiritualiter uti volebat, et ideo magis proximum te desiderabat habere. Unde attendentes quam utiliter prudentia et religio tua saluti ejusdem regni et regis posset consulere, et quanta [ex] ea valeat commoditas provenire, libenter suis precibus ad quievimus, et te concessimus in Londoniensi ecclesia promoveri. Unde quanto benignius ejus beneplacitum et voluntatem complevimus et tuæ pariter exaltationi intendimus et honori, tanto probitas tua circa incrementum et conservationem ecclesiæ amplius deberet eniti, et attentius circa hoc laborare, ut fructum, quem idem rex nobis proposuit et nos speramus, exhibitione operis et ipsa rerum experientia cognoscamus. Quomodo autem rex prædictus a devotione ecclesiæ ab eo [quod solebat] animum avertit, et eam in multis sicut appellationibus[4] et visitationibus nostris, communicando etiam excommunicatis nominatim et scismaticis, et confœderando se eis, et in eo etiam, quod venerabilem fratrem nostrum Thomam Cantuariensem archiepiscopum de regno suo exire coegerit,[5] quasi persequi et impugnare videtur, te non credimus ignorare. Quapropter sollicitudinem tuam rogamus, monemus, atque mandamus, quatinus adjuncto tibi venerabili fratri nostro, R[oberto][6] Herefordensi episcopo, eundem regem sollicite commoneas et studiosa exhortatione inducas, ut hujus[modi] proposito prorsus relicto, in eo quod excessit, sicut dignum est, satisfaciat, a pravis actibus omnino desistat, Creatorem p. 250.

[1] *in*] Om. W., though it is in O.
[2] *autem*] ante, A.
[3] *quæ*] qui, A.
[4] *appellationibus*] in appellationibus constat, W.
[5] *coegerit*] coegit, A.
[6] Robert de Melun, or Maledon.

A.D. 1168. Letter of the pope to the bishop of London.

" suum puro corde diligat, matrem suam Romanam ecclesiam " solita veneratione respiciat, nec eam visitare volentes inhi- " beat, appellationes ad eam factas nullo modo impediat, et " prædictum [fratrem] nostrum Thomam Cantuariensem archi- " episcopum ad sedem suam benignius revocans et reducens " in beati Petri et nostra reverentia firmus immobilisque con- " sistat, et ad opera misericordiæ ac pietatis intendat, ut Ille, " per quem reges regnant, temporale sibi regnum conservet in " terris et sempiterum largiatur in cælis. Et nisi ista maturius " correxit,[1] timendum sibi erit, ne et Deus ei pro his omnibus " graviter irascatur, et in eum et in suos debeat gravius " vindicare, et nos ipsi id non poterimus diutius in patientia " sustinere. Nec ista pro nobis quantum pro ejus [salute] " proponimus, cujus gloriam et honorem totis affectibus exop- " tamus." S. Thom. Cant. Epist. i. 37.

Rescriptum episcopi Londoniensis Gileberti ad Papam Alexandrum nimis præsumptuosum.

Answer of the bishop of London to the pope.

" Mandatum vestrum, pater in Christo carissime, debita " veneratione suscipientes, ilico filium vestrum carissimum " illustrem Anglorum regem adivimus, et adjuncto nobis " venerabili fratre nostro R[oberto] Herefordensi episcopo, " juxta vestri formam mandati diligenter convenimus; cui " singula, quæ vestris nobis expressa sunt litteris, ante oculos " ponentes, ipsum obsecrando, et quantum regiam decebat ma- " jestatem, arguendo, constanter et instanter hortati sumus, ut " [propositis] sibi satisfaceret, et si a rationis tramite devia- " verat, ad viam veritatis et justitiæ redire, nostra per nos revo- " catus admonitione,[2] non tarderet; et a patre pie commonitus, " a pravis actibus omnino desisteret, Deum puro corde diligeret, " matrem suam sanctam Romanam ecclesiam solita venera- " tione respiceret, nec eam visitare volentes inhiberet; appel- " lationes ad eam factas non impediret, et patrem nostrum " dominum Cantuariensem archiepiscopum benigne revocans " et reducens, in beati Petri et vestra reverentia firmus " immobilisque persisteret, et pietatis intendens operibus, ec- " clesias et ecclesiasticas personas non gravaret[3] per se, nec " per alium gravari permitteret; ut Ille, per quem reges " regnant, temporale sibi regnum conservaret in terris, et " æternum sibi largiretur. in cælis. Alioquin nisi monitis " salubribus adquiesceret, sanctitas vestra, quæ huc usque S. Thom. Cant. Epist. i. 38 (Giles, 174, v. 238), also in Hoveden, i. 244.

[1] *correxerit*] correxit, A.
[2] *admonitione*] admonitionem, W.
[3] O. W. ins. *nec.*

S. Thom. Cant. Epist. i. 38 (Giles, 174, v. 238), also in Hoveden, i. 244.

A.D. 1168. Answer of the bishop of London to the pope.

" patienter sustinuit, ulterius in impatientia[1] sustinere non
" posset. Ipse vero correctionem vestram multa gratiarum
" actione suscipiens multaque animi modestia, consequenter ad
" singula respondit. In primis asserens mentem[2] suam a vobis
" se nullatenus avertisse, nec id unquam mentis proposito
" concepisse, quin dum paternam sibi gratiam exhibueritis,
" vos ut patrem diligat, et sanctam Romanam ecclesiam vene-
" retur et foveat, et sacris jussionibus vestris, salva sibi sua
" regnique sui dignitate, humiliter obtemptet et obediat.
" Quod si vos aliquandiu non respexit solita reverentia, hanc
" hujus rei causam asserit esse, quod cum vobis in necessitate,
" toto corde, tota mente, totis viribus astiterit, sibi post-
" modum in necessitate, per nuncios recurrenti ad vos, digne
" pro meritis vestra sanctitas non respondit; sed in omni
" fere petitione sua se repulsam sustinuisse conqueritur et
" erubescit. De paterna confisus gratia, quæ filium cum[3] volet
" exaudit, vultus sperans et expectans lætiores, in beati Petri
" et vestra, ut dictum est, fidelitate, immobili constantia per-
" severat. Id est quod sanctitatem vestram visitare volentem
" nullum prorsus impediet, sed nec, ut asserit, hactenus im-
" pedivit. In appellationibus ex antiqua regni sui consuetu-
" dine, id sibi juris[4] vendicat et honoris, ut ob civilem causam
" nullus clericorum regni sui [ejusdem regni fines exeat,]
" nisi,[5] an ipsius auctoritate et mandato jus suum obtinere
" queat, prius experiendo cognoscat. Quod si nec sic obtinu-
" erit, excellentiam vestram, ipso in nullo reclamante, cum
" volet quilibet appellabit. In quo, si juri vestro vel honori
" præjudicatur in aliquo, id se totius ecclesiæ regni sui con-
" silio correcturum in proximo, juvante Domino, pollicetur.
" Imperatorem illum, etsi scismaticum noverit, a vobis tamen
" excommunicatum esse usque hodie non rescivit. Quod si
" denunciatione vestra rescierit, si fœdus illicitum cum ipso
" vel quolibet alio iniit, et hoc ecclesiæ regni sui judicio
" simul et[6] consilio se correcturum promittit. Patrem nos-
" trum Cantuariensem archiepiscopum a regno suo se nequa-
" quam expulisse asserit; unde sicut ultroneus recessit, sic
" ad ecclesiam suam, cum sibi sederit animo, plena pace
" reverti sibi liberum erit, dum tamen in satisfaciendo sibi
" super his unde conqueritur, regias sibi, in quas juratus est,

[1] *impatientia*] patientia, O. W.
[2] *mentem suam*] mente sua, A.
[3] *cum volet*] convolet, A.
[4] *juris*] in eis, W., though O. has *juris*. Oneris, Hoveden; honeris, Diceto.
[5] W. also omits the words in brackets, but inserts *fines exeat* after *nisi*. O. has " fines exeat nisi ante " ipsius auctoritate et mandato."
[6] *et*] in, A.

A.D. 1168. Answer of the Bishop of London to the Pope.

S. Thom. Cant. Epist. i. 38 (Giles, 174, v. 238), also in Hoveden, i. 244.

" dignitates velit integre conservare. Si qua vero ecclesiastica persona vel ecclesia ab ipso vel a suis se gravatam ostenderit, satisfactioni plenæ totius ecclesiæ judicio paratus erit. Hæc a domino nostro rege in responsis accepimus, qui causam suam plurimum sibi justificare videtur, cum in omnibus quæ dicta sunt, ecclesiæ regni sui judicio se pariturum promittit. Unde vestræ supplicandum existimamus excellentiæ, quatinus illud præ oculis habentes, 'calamum quassatum non conteres, linum fumigans non extingues,' zelum illum sanctum, qui ad ulciscendam omnem ecclesiæ Dei injuriam succensus est, si placet, ad tempus intra fines modestiæ cohibeatis, ne vel interdicti sententiam vel ultimum illud præcisionis elogium proferendo, ecclesias innumeras subverti misere doleatis, et tam regem ipsum, quam innumeros cum eo populos, a vestra, quod absit, obedientia irrevocabiliter avertatis. Sanguis regius tum se demum permittit vinci, cum vicerit, nec verecundatur cedere cum superaverit. Insipienter, attamen in caritate non ficta sic loquimur; sed si hic rei finis extiterit, ut amissis omnibus dominus Cantuariensis exilium juge sustineat, et vestris, quod absit, mandatis ulterius Anglia non obediat, fuisset satius[1] patienter ad tempus sustinuisse, quam tanto severitatis zelo deservisse. Quid enim si plures e[2] nobis ab obedientia vestra persecutio separare non poterit? Non deerit tamen qui genua curvet ante Baal, et de manu idoli pallium Cantuariense,[3] non habito religionis delectu, suscipiat; nec deerunt qui sedes nostras occupantes, et cathedris[4] nostris insidentes, ipsi tota mentis devotione obediant. Jam multi præmasticant ad talia, optantes ut veniant scandala, et directa ponantur in prava. Unde, pater sanctissime, non propria plangimus aut ploramus incommoda; sed nisi his malis celerius occurratis, fœdam ecclesiæ Dei subversionem pertimescimus; ne citius ob vitæ tædium optemus perisse diem in qua nati sumus."

Isa. xlii. 3.

p. 251.

Alan de Neville excommunicated. Marriage of Constance, daughter of Conan of Britanny and

Eodem anno Thomas Cantuariensis archiepiscopus Alanum de Nevilla excommunicavit, quia Willelmum capellanum suum vinculis tenuit irretitum. Eodem utique tempore Conanus Minoris Britanniæ comes, dum in fata concederet, ex sorore regis Scotorum Constantia[m] nomine[5] filiam reliquit hæredem; quam

Diceto, col. 548.

---

[1] *satius*] latius, A.

[2] *e*] ē, A.

[3] *Cantuariense*] Cantuariensem, A. W.

[4] *cathedris nostris*] cathedras nostras, A. O. W.

[5] *Constantiam nomine*] Introduced by the compiler. All the MSS. read Constantia.

Diceto, col. 548.

rex Anglorum Henricus Gaufrido filio suo uxorem accipiens, et in pace statuenda passim per Britanniam studiosus existens, clerum terræ illius sibi conciliavit et populum. A.D. 1168. Margaret, to Geoffrey, son of Henry II.

Literæ Alexandri Papæ ad Regem Henricum pro reconciliatione beati Thomæ.

Anno Domini MCLXIX. Papa Alexander regi Anglorum pro negotio Cantuariensis ecclesiæ scripsit in hæc verba: Letter of pope Alexander III. to Henry II.

S. Thom. Cant. Epist. iv. 4 (Giles, 306, iv. 130), also in Hoveden, i. 255, and Diceto, col. 549.

"Quam paterne et quam benigne regiam sæpius excellentiam "convenerimus, et per litteras ac nuncios frequentius exhortati "fuerimus, ut venerabilem fratrem nostrum Thomam Cantua- "riensem archiepiscopum tibi reconciliare deberes, et sibi ac "suis ecclesias cum cæteris ablatis restituere, sullimitatis tuæ "prudentia non ignorat, cum id toti fere Christianitati pub- "licum et manifestum existat. Unde quoniam in hoc hucusque "minime proficere potuimus, nec animi tui motum blandis ac "lenibus emollire, tristes efficimur et dolentes, et nos sæpe "hac fiducia nostra frustrati dolemus; præsertim cum te, "sicut carissimum filium, sincerius in Domino diligamus, cui "in hoc grave periculum imminere videmus. Et quoniam "scriptum est, 'Clama, ne cesses, quasi tuba exalta vocem Isa. lviii. 1. "' tuam, et annuncia populo meo scelera eorum,' duritiam "tuam, sicut hactenus, contra justitiam et salutem vestram "non duximus ulterius supportandam, nec præfato archi- "episcopo os de cætero aliqua ratione claudemus, quin officii "sui debitum libere exequatur, et suam et ecclesiæ sibi com- "missæ injuriam ecclesiasticæ severitatis gladio ulciscatur."

Item domino Cantuariensi idem Papa litteras direxit sub hac forma: Letter of pope Alexander III. to the archbishop.

Epist. v. 9.

"Quoniam regem Anglorum diutius in patientia et benig- "nitate expectavimus, et blandis dulcibusque verbis, et inter- "dum duris et asperis, ut ad semetipsum rediret, sæpe monui- "mus,[1] si tibi ac tuis et ecclesiæ tuæ possessiones et honores "ablatos non restituerit, tibi plenam auctoritatem concedimus, "ut in personas et ecclesias, quæ ad tuam pertinent jurisdic- "tionem, excepta regis persona, uxorisque ejus et filiorum "suorum, ecclesiasticam justitiam exerceatis, nullius appella- "tionis obstaculo prohibente; providentia tamen et circum- "spectione adhibita, quam modestia sacerdotalis requirit."

Diceto, col. 549.

Eodem tempore Gilebertus Londoniensis episcopus, Dominica[2] prima Quadragesimæ, ad declinandam sententiam Thomæ Can- Excommunication of the bishop

[1] *monuimus*] novimus, A.

[2] *Dominica prima*] circa initium, Diceto.

A.D. 1169. of London by the archbishop.

tuariensis archiepiscopi, convocato clero civitatis et populo in ecclesia Sancti Pauli, Romanæ sedis audientiam appellavit. Fuerat[1] enim sæpe ab eodem archiepiscopo commonitus, ut clericis suis ecclesias et beneficia, quæ in manu sua ex traditione regis tenebat, restitueret cum bonis inde perceptis; sed quoniam in his et in aliis præceptis canonicis inobediens perseveravit, archiepiscopus super appellatione sua minime certioratus, in die Palmarum, ipsum ut[2] regiis iniquis consuetudinibus faventem, apud Claramvallem solenniter excommunicavit, et litteras ei sequentes direxit: Diceto, col. 549. (Not in Diceto.) Diceto, col. 549.

Quod Thomas Canterburiensis Gilebertum Londoniensem episcopum excommunicavit.

Letter of the archbishop announcing this.

" Thomas Dei gratia Cantuariensis archiepiscopus et Apo- Id.
" stolicæ sedis legatus, Gileberto Londoniensi episcopo, utinam
" vero fratri, declinare a malo et facere bonum. Excessus
" vestros dum licuit supportavimus, et utinam mansuetudo
" patientiæ nostræ, quæ nobis supra modum damnosa extitit,
" in totius ecclesiæ perniciem[3] non redundet. Sed quoniam
" patientia nostra semper abusi estis, neque dominum Papam
" neque[4] nos in verbo salutis vestræ voluistis audire; sed obdu-
" ratio vestra semper in deteriora excrevit, vos, urgente neces-
" sitate officii, et ratione juris id persuadente, ex justis et
" manifestis causis anathematis sententia[5] percellentes, excom-
" municavimus, et a corpore Christi, quod est ecclesia, donec
" condigne satisfaciatis, amputavimus. Præcipimus ergo in
" virtute obedientiæ et in periculo salutis, dignitatis, et ordi-
" nis, quatinus prout ecclesiæ forma præscribit, ab omni com-
" munione fidelium abstineatis, ne vestra participatio Domini-
" cum gregem contaminet ad ruinam, qui vestra doctrina
" erudiendus et exemplis reformandus erat ad vitam." Epi- Id. col.
The bishop submits. scopus vero Londoniensis, licet post appellationem sententia in 550.
ipsum lata fuisset, mandatum archiepiscopi humiliter perferens,
ab ingressu ecclesiæ abstinuit patienter. Archiepiscopus vero Id. col.
decano et clero Londoniensis ecclesiæ litteras dirigens, præcepit 549.
in virtute obedientiæ, ut a communione sui episcopi penitus
Marriage of P. Alienor and Alphonso IX. of Castile. abstinerent. Eodem anno Alienor filia regis Angliæ nupsit Id. col.
Aldefonso regi Castellæ. 550.

---

[1] *Fuerat . . . perseveravit*] This is the compiler's.

[2] *ut . . . faventem*] Introduced by the compiler.

[3] *perniciem*] provincie, A.

[4] *neque*] ne, A. O. W.

[5] *sententia*] siruã, A.

Litteræ regis ad Gilebertum Londoniensem episcopum. A.D. 1169.

Letter of Henry II. to the bishop of London on his excommunication.

Per idem tempus, cum rumor de excommunicatione Gileberti Londoniensis episcopi ad aures regis Anglorum, eodem episcopo illi significante, pervenisset, scripsit ei litteras consolatorias in hæc verba:

S. Thom. Cant. Epist. iii. 47 (Giles, 493, vi. 296.)

"Audivi gravamen quod ille Thomas proditor et adversarius "meus intulit in te et in alias personas regni mei, quod non "minus ægre fero de persona tua, quam si in meam propriam "personam virus[1] suum evomuisset. Et ideo pro certo scias, "quod ego omnem operam dabo per dominum Papam et per "regem Francorum et per omnes amicos meos, quod de "cætero non poterit nobis, nec regno nostro nocere. Unde "volo et consulo, quod tu interim nullo modo in animo tuo "turberis, pro certo sciturus,[2] quod si Romam adire volueris, "omnia necessaria ad viam de meo tibi honorabiliter et suf- "ficienter inveniam."

Quod legati a Papa mittuntur ad pacem reformandam inter regem et beatum Thomam Cantuariensem archiepiscopum.

Diceto, col. 550.

p. 252. The legates Vivian and Gratian sent to reconcile the king and archbishop.

Eodem anno missi sunt duo legati a latere summi pontificis, Vivianus et Gratianus, ut pacem inter regem Angliæ et archiepiscopum Cantuariensem reformarent; sed quorum erat potestas æqualis, eos varius disjungebat affectus, nec finis potuit invenire concordes, qui ab initio vota susceperant tam diversa. Sed sicut penes regem Gratianus gratiam non invenit, sic nec apud archiepiscopum Vivianus. Cum igitur de pace tractaturi, in Normannia apud Baiocas se regis et archiepiscopi conspectibus præsentarent, et post tractatus immensos pax esse in januis ab omnibus crederetur, litteras illis direxit Willelmus Senonensis archiepiscopus, in quibus continebatur, ne sine ipsius conscientia, sicut a domino Papa in mandatis acceperant, in reconciliatione procederent facienda. Sic duo legati, infecto negotio, a regis curia recesserunt. Noluit enim rex cum archiepiscopo aliqua[3] ratione componere, nisi salvis sibi consuetudinibus iniquis regni sui et dignitatibus,[4] quod etiam ipsis legatis quasi nefas videbatur.

Their failure.

(Not in Diceto.)

Diceto, col. 552.

The young king Henry crowned

Henricus[5] primogenitus regis Henrici apud Westmonasterium die[6] Sancti Basilii a Rogero archiepiscopo

[1] *virus*] victus, A.

[2] *sciturus*] secturus, A. W. O. is correct.

[3] *aliqua*] aliquam, A.

[4] The Hist. Angl. ins. *avitis*.

[5] Above this is, "Hoc plenius "alibi, scilicet tertio folio se- "quenti."

[6] *die Sancti Basilii*] xiv. kal. Julii, Diceto.

A.D. 1169. by archbishop Roger. Eboracensi contra[1] libertatem ecclesiæ Cantuariensis coronatus est.

Litteræ regis Henrici ad Papam Alexandrum.

Conspiracy of the bishop of London with Henry II. against the archbishop. Threats of the king against the pope.

Eodem anno, Gilebertus Londoniensis episcopus transfretavit, suam domino Papæ exhibiturus præsentiam, et causas appellationis redditurus. Quo veniente ad regem Anglorum in Normannia,[2] tractare cœperunt communiter, quomodo beatum Thomam Cantuariensem archiepiscopum dolo circumvenirent, et causam ejus justissimam in conspectu summi pontificis denigrarent. Tandem in hoc consenserunt, ut rex Romam mitteret solennes nuncios cum litteris ipsius, in quibus expresse domino Papæ denunciaret, quod nisi superbiam Thomæ Cantuariensis archiepiscopi severitatis pede contereret, ipse et omnes barones Angliæ cum viris ecclesiasticis ab ejus obedientia recederent. Litterarum autem tenor hic erat, quas domino Papæ transmisit: Diceto, col. 550. (Not in Diceto.)

Letter of Henry II. to pope Alexander III.

"Vestræ, pater, satis[3] innotescit serenitati, quanta me et terram meam affligat molestia, quantis me vexaverit injuriis Thomas ille adversarius meus, cum, teste conscientia, nihil meruerim, nil gesserim tanta contumelia dignum. Nunc autem innumeris præcedentibus novam adjecit injuriam, qui affligere non desinit innocentem. Vestra siquidem fultus auctoritate, ut asserit, devotos et fideles ecclesiæ Romanæ filios Londoniensem et Saresberiensem episcopos cum quibusdam familiaribus meis anathematis sententia innodavit, nullam adversus [eos] habens rationabilem causam. Hoc autem quam sit mihi intolerabile, quamque famæ meæ et vestræ generet læsionem, vestræ credo non incognitum prudentiæ. Videtur mihi etiam, quod me quasi derelictum projecerit paternitas vestra, cum ad ignominiæ meæ augmentum flagitiosum in me grassari permittit inimicum, nec reprimit injuriarum vehementiam paternæ correctionis moderatio. Vestram igitur obsecro suppliciter et adjuro, ut justum est, celsitudinem, ut, quem filio debetis, operis exhibitione monstretis affectum, et illatam mihi et personis meis et terræ meæ injuriam absque tardatione emendare dignemini, et quidquid adversarius meus contra juris ordinem contra me et personas regni mei, clericos et laicos, statuit, irritum habeatis et vacuum. S. Thom. Cant. Epist. iii. 48 (Giles, 491, vi. 293.)

---

[1] *contra . . . . . Cantuariensis*] This is Paris's own.

[2] *Normannia*] Normanniam, W.

[3] *satis*] latis, A.

(Not in the printed edd. of the Epist. S. Thom. Cant.)

A.D. 1169. Letter of Henry II. to the Pope.

" Petitionibus enim, quas paternitati vestræ porrigimus, " assensum de jure præbere tenemini, maxime cum petitioni- " bus vestris, quas mihi nuncii vestri, Vivianus scilicet et " Gratianus, proponebant, quatinus sæpe fato archiepiscopo " Cantuariensi archiepiscopatum suum et amorem nostrum redde- " remus, nos, postposito honore nostro, concessimus coram ipsis " legatis et octo archiepiscopis et episcopis et abbatibus multis, " licet ille absque conscientia nostra et coactione aliqua a regno " exierit, ut bene et in pace rediret, et omnes possessiones " suas haberet, sicut habuit quando a regno exivit, et omnes " qui cum eo vel pro eo exierunt, salvis dignitatibus regni " nostri. Serenitatem igitur vestram obnixe rogamus, quatinus " attente consideretis honorem et utilitatem, quam vobis et " curiæ vestræ contulimus, et in futurum, nisi per vos steterit, " conferemus, et sic rem hanc ita temperare velitis, ne illius " perfidi proditoris nostri malitiosæ blanditiæ simplicitatem " nostram circumveniant; sed juxta petitionem nostram eos " qui excommunicati sunt absolvatis, et ne in alios venenum " excommunicationis effundere valeat, provideatis; ne si minus " in hac justa petitione exauditi fuerimus, tanquam de benivo- " lentia vestra desperantes, aliter securitati nostræ prospicere " compellamur. Et quoniam singula negotia nostra difficile " sub scripto comprehendentur,[1] mittimus ad pedes paternitatis " vestræ clericos nostros familiares R[eginaldum] archidiaconum " Salesberiensem, et R[icardum] Barre,[2] qui plenius vobis " cuncta quæ gesta sunt et alia negotia nostra exponent."

Quod nuncii regis causam beati Thomæ plurimum depresserunt.

The king's ambassadors at the Roman court.

Nuncii igitur regis ad Romanam pervenientes curiam, litteras ejus domino Papæ cum aliis negotiis sibi impositis ostenderunt, donariis simul et blandis sermonibus summopere studentes ad favorem regium illius animum inclinare. Sed quid ibi[3] egerint nuncii, litteris apostolicis, quas vicissim beato Thomæ Cantuariensi archiepiscopo direxit, continetur expressum. In primis litteris Papa eidem ita scribit:

S. Thom. Cant. Epist. i. 4 (Giles, 198, iv. 1).

Letter of the pope to the archbishop, stating that he had made the archbishop

" Novit industria tua, quam ferventem dispositionem circa " regni sui gubernationem carissimus in Christo filius noster " Henricus, illustris rex Anglorum, impendat, et eandem ut " firmior habeatur, eam vult auctoritate Romanæ ecclesiæ ro- " borari, petens ut antiquas regni sui consuetudines et digni- " tates conservemus illæsas.

---

[1] *comprehendentur*] comprehenderentur, O. W.

[2] *Barre*] Barce, C. D.

[3] *ibi*] sibi, A.

A.D. 1169. of York legate, but the letters were not to be delivered without his permission.

"Item cum legationis officium totius Angliæ postulasset "instantius Eboracensi archiepiscopo [1] indulgeri, pensantes "tempora periculosa, legationis litteras præfato archiepiscopo "concedendas eidem regi concessimus, licet antequam "inclinaremur ad consensum, nuncii ejus nobis in verbo "veritatis promiserunt, et super hoc juramentum obtulerunt, "quod nunquam sine voluntate nostra litteræ Eboracensi "archiepiscopo redderentur."

(Not in the printed edd. of the Epist. S. Thom. Cant.)

The archbishop forbidden to excommunicate the king before Lent.

In aliis autem litteris suis idem Papa dedit in mandatis archiepiscopo memorato, in virtute præcipiens obedientiæ, ne in ipsum regem aut regnum ejus vel personas regni interdicti seu excommunicationis vel suspensionis sententiam promulgaret, nisi idem rex in sua pertinacia perseverans ante initium Quadragesimæ sibi gratiam suam non redderet, et bona omnia sibi et suis restitueret, pro [2] animæ suæ salute et regni sui, similiter et hæredum suorum perpetua tranquillitate.

Cf. S. Thom. Cant. Epist. iv. 16 (Giles, 220, iv. 22, 23).

Epistola Alexandri Papæ ad soldanum Yconii.

p. 253. Letter of pope Alexander III. to the sultan of Iconium, giving him instruction in the Christian faith.

Diebus autem sub eisdem, dominus Papa hanc elegantem epistolam misit soldano Yconii, proponenti baptismi sacramentum suscipere, et in lege Christiana instrui cupienti.

"Alexander iii. episcopus, servus servorum Dei, sol- "dano Yconii, veritatem agnoscere et agnitam custo- "dire. Ex literis tuis et nunciorum fideli relatione "cognovimus, quod in votis habeas ad Christum con- "verti. Cumque jam receperis, ut audivimus, Penta- "theucum Moysi, prophetiam Ysaiæ et Jeremiæ, "Pauli etiam epistolas, atque Johannis Evangelium et *Ecce arra salvationis.* "Mathæi, postulas tibi mitti virum aliquem ortho- "doxum, per quem in lege Christi quasi vice nostra "plenius instruaris. Nos autem petitioni tuæ pluri- "mum in Deo commendabili grato occurrentes assensu, "tales excellentiæ tuæ procurabimus destinare, qui

This is the *Instructio fidei Catholicæ* of pope Alexander III. to the sultan of Iconium, from Peter of Blois (ed. Giles, ii. pp. xxi–xxxii, Migne's Patrologia, ccvii, coll. 1069seqq.).

[1] *archiepiscopo*] om. W.

[2] Here two leaves, the second half the usual size, are inserted, and the whole is in the St. Alban's hand. The last two lines of p. 252 (which are not in the MSS. of Wendover) are written in this hand over an erasure, which probably had "Hoc ergo tribulationis igne et "mentis," as in D. O. W. The insertion is in the text in C., but is omitted altogether in D.

A.D. 1169. Letter of pope Alexander III. to the sultan of Iconium, giving him instruction in the Christian faith.

" apud te in doctrina sana et salutaribus monitis
" vices Apostolicæ auctoritatis suppleant, quorum etiam
" mores et merita ab honestate et munditia eruditionis evangelicæ non discordent. Quoniam vero
" nostræ fidei seriem et tenorem literis tibi supplicas
" aperiri, nos, tuis congratulantes desideriis, illam sub
" quodam compendio et quasi digito tenus intimamus.
" Illud igitur pie credas et fideliter teneas, quia unus
" Deus est, sic tamen ut in assignatione Deitatis sit *Nota de Trinitate.*
" unitas in substantia, et Trinitas in personis. Est
" enim Deus Pater, Deus Filius, Deus Spiritus Sanctus.
" Sed Pater et Filius et Spiritus Sanctus unum sunt.
" Est autem ea discretio in personis, ut nec[1] Pater sit
" Filius nec Filius sit Spiritus Sanctus, nec Spiritus
" Sanctus sit Pater aut Filius. Res quidem difficilis est
" intellectu, et aciem rationis humanæ transcendit; sed
" tanto elegantius habet fidei meritum, quanto difficilior
" est ad credendum. Porro licet nihil inveniatur, quod
" expressam habeat unitatis, quæ in Deo est, et summæ
" Trinitatis imaginem, nec verba etiam inveniantur
" quibus possumus de illa essentia digne loqui, quod
" possumus tamen facimus. Et quasi balbutientes per
" verba rebus accommodata transitoriis, rem tibi in-
" effabilem aperimus. Paulus Apostolus dicit, quia Rom. i. 20.
" invisibilia Dei, per ea quæ facta sunt, intellecta
" conspiciuntur, sempiterna quoque virtus ejus et di-
" vinitas. Vide ergo mentem hominis, corpus etiam *Elegans comparatio.*
" solare considera, et videbis qualitercunque, licet
" tenuiter et quasi oculo conniventi, quandam similitu-
" dinem Trinitatis.. Est in mente hominis intelligentia,
" memoria, et voluntas. Mentem autem vocamus me-
" moriam, mentem dicimus intelligentiam, mentem
" dicimus voluntatem. Memoria, intelligentia, et volun-
" tas, sunt una mens. Sed nec memoria est intelli-
" gentia vel voluntas. In eodem corpore solis radium *Alia de sole comparatio.*

[1] *nec . . . Sanctus*] These words are repeated in A.

A.D. 1169. Letter of pope Alexander III. to the sultan of Iconium, giving him instruction in the Christian faith.

" video, sentio calorem, et agnosco splendorem; hæc
" tria unius sunt essentiæ, et nullum tamen illorum
" est alterum. Sic in illa ineffabili et incircumscripti-
" bili gloria Deitatis est Filius a Patre, et Spiritus
" Sanctus ab utroque. Cumque Pater et Filius et Spiri-
" tus Sanctus ejusdem substantiæ, ejusdem potentiæ et
" gloriæ sint, non sunt tamen tres Dei; sed in tribus
" personis sunt una substantia et unius potentiæ, et in
" una substantia tres personæ. Hæc fidei nostræ pro-
" fessio non tantum a Christo et Ejus sequacibus traxit
" exordium, sed a Moyse et patriarchis et prophetis
" suum habuit fundamentum. In libro Moysi divinæ
Auctoritas Moysi. " essentiæ unitas declaratur, ubi dicitur; 'Audi Israel,
" 'Dominus Deus tuus unus est;' et iterum; 'Ego
Deut. vi. 4. Exod. xx. 2, 3. " 'sum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra
" 'Ægypti, non erunt tibi dii alieni præter me.'
" Pluritatem personarum ibi patenter insinuat, ubi
Gen. i. 26. " dicit; 'Faciamus hominem ad imaginem et simili-
" 'tudinem nostram.' Cum enim verbum Dei sit
" Filius Dei, sicut Johannes, cujus Evangelium re-
Auctoritas Johannis. S. John, i. 1, 3. " cipis, testatur dicens; 'In principio erat Verbum, et
" 'Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum.
" 'Omnia per ipsum facta sunt, et sine ipso factum
" 'nihil,' vides quod ad Filium et Spiritum Sanc-
" tum sermo Patris dirigitur, cum hæc duo pluraliter
" dicat, *Faciamus*, et *Nostram*. Per Verbum enim
" et Spiritum Sanctum Dominus Deus universa ope-
Ps. xxxii. 6. " ratus est, sicut David propheta commemorat; 'Verbo
" 'Domini cæli firmati sunt, et spiritu oris ejus, etc.'
" Idem etiam propheta misterium Trinitatis eleganter
" insinuat, ubi ter hoc unum, Deus, in eodem versiculo
Auctoritas de Psalmo. Ps. lxvi. 7, 8. " repetit et inculcat dicens; 'Benedicat nos Deus, Deus
" 'noster; benedicat nos Deus, et metuant Eum omnes
" 'fines terræ.' Prænominatus Johannes in epistola
Pseud. S. John i. v. 7. " sua canonica dicit; 'Tres sunt qui testimonium dant
" 'in cælo, Pater, et Filius, et Spiritus Sanctus; et
Auctoritas Ysaiæ. " 'hi tres unum sunt.' Ysaias autem propheta, quem

" recipis, se audivisse testatur Seraphim clamantia, A.D. 1169.
" ' Sanctus, sanctus, sanctus, Dominus Deus sabbaoth.' Isa. vi. 3.
" Quare tertio replicat sanctus, nisi ut in Domino Deo Letter of pope Alexander III. to the sultan of Iconium, giving him instruction in the Christian faith.
" exercituum Trinitatem insinuet personarum? Est
" itaque in summa et beatissima Trinitate, Pater, qui
" Filium genuit, Filius, qui genitus est a Patre, Spiritus
" Sanctus, qui progreditur ab utroque. Nec in illa
" genitura vel processione damnum defectionis vel mi-
" nutionis passa est in Patre vel Filio divina substantia.
" Sicut enim lumen a lumine sumitur sine imminu- *Elegans comparatio.*
" tione luminis a quo sumitur, sic æqualis a Patre
" Filius, et utrique coæqualis procedit ab utroque Spi-
" ritus Sanctus. Modum tamen genituræ aut proces-
" sionis istius humana ratio non attingit. Unde
" cum Ysaiæ de Filii generatione constaret, modum *Auctoritas Ysaiæ.* Isa. liii. 8.
" generationis inenarrabilem esse sciens, ' Generationem
" ' ejus,' inquit, ' quis enarrabit?' David propheta in *Auctoritas in Psalmo.* Ps. ii. 7.
" persona Filii de hac generatione sic loquitur; ' Do-
" ' minus dixit ad me, Filius meus es tu, ego hodie
" ' genui te.' Filius etiam David Salomon, quem Deus
" scientia et intellectu mirabiliter illustravit, in per-
" sona Christi, qui est, sicut Paulus dicit, Dei virtus *Auctoritas Pauli et Salomonis.* 1 Cor. i. 24. Prov. viii. 22–30.
" et Dei sapientia, in libro Sapientiæ, si tamen eum
" recipis, ita dixit; ' Dominus possedit me in initio
" ' viarum suarum; antequam quicquam faceret ab
" ' æterno, ordinata sum, antequam terra fieret, nec
" ' dum erant abissi, et ego jam concepta eram, quando
" ' præparabat cælos aderam, quando appendebat funda-
" ' menta, cum eo eram, cuncta disponens.' Apostolus *Sapientiæ.*
" etiam Paulus Spiritui Sancto, immo toti Trinitati
" testem perhibet, dicens, ' Misit Spiritum Filii sui in *Paulus.* Gal. iv. 6. Rom. viii. 11.
" ' corda nostra, etc.' Et alibi; ' Si Spiritus Ejus qui
" ' Jesum suscitavit habitat in vobis, vivificabit et
" ' mortalia corpora vestra per inhabitantem Spiritum
" ' ejus in vobis.' Si Christi testimonium de unitate
" essentiæ et personarum Trinitate desideras, Ipse in S. John, x. 30.
" Evangelio dicit, ' Ego et Pater unum sumus.' Christus *Evangelium.*

A.D. 1169. " discipulis suis dixit; 'Ite, baptizate omnes gentes in
S. Matth. " 'nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti.' Cum
xxviii. 19. " igitur homo perdidisset propter inobedientiam para-
Letter of " disum, et infernales miserias perpetuo meruisset, mis-
pope Alex- " sus est a Patre Filius; dignumque fuit ut mitteretur
ander III. " Filius et non Pater. Cum enim a nullo esset Pater,
to the " Filius ab aliquo, convenientius erat, ut haberet in
sultan of " tempore matrem qui ab æterno habuerat Patrem.
Iconium. " Cum autem scriptum esset in Psalmo David; Non est,
Quare " qui redimat, non est qui salvum faciat, non[1] est qui
Filius Dei " faciat bonum, non est usque ad unum; non est qui
incarnatur. " det placationem pro anima sua, ne dum pro anima
Ps. xiv. 1. " aliena, missus est a Deo Patre Filius, ut homo pro
p. 254. " homine moreretur, pro homine captivo tributum mor-
Ps. xlviii. 8. " tis tanquam homo exolveret, eumque tanquam Deus
" cælesti potestate redimeret. Hujus adventum deside-
De desi- " raverant patriarchæ, prædixerant prophetæ; atque
derio pro- " illius dilationem impatienter sustinentes querela con-
phetarum. " tinuata dicebant, Quando veniet? quando videbimus?
" Da, Domine, mercedem sustinentibus te, ut prophetæ
Isa. lxiv. 1. " tui fideles inveniantur. 'Utinam,' dicit Ysaias, 'di-
Ps. cxliii. " 'rumperes cælos et venires.' Et David, 'Domine,
5. " 'inclina cælos et descende.' Sed et teste Ysaia,
" angeli pacis pro dilatione nostræ salutis amare flebant.
" Idem vero Ysaias de Christi nativitate manifes-
Isa. vii. 14. " tius loquens ait; 'Ecce virgo concipiet et pariet
De digni- " 'Filium, et vocabitur nomen ejus Emanuel.' Cum
tate et figu- " autem Maria de Jesse originem traxerit, idem pro-
ris dictis " pheta nativitatem Mariæ, et per Mariam Christi,
de beata " atque plenitudinem gratiæ spiritualis in Christo ma-
Virgine. " nifeste declarat dicens; 'Egredietur virga de radice
Isa. xi. 1–3. " 'Jesse, et flos de radice ascendet; et requiescet super
" 'eum spiritus Domini, spiritus sapientiæ et intel-
" 'lectus, spiritus consilii et fortitudinis, spiritus sci-
" 'entiæ et pietatis, et replebit eum spiritu timoris

[1] *non . . . . unum*] Repeated in A.

A.D. 1169. Letter of pope Alexander III. to the sultan of Iconium.

" 'Domini.' Natus est itaque Filius Dei de virgine
" incorrupta, sicut plasmatus est primus Adam de
" terra virgine et inviolata, Spiritu Sancto in ea ope-
" rante, nostræque salutis negotium ineffabiliter[1] pro-
" curante. Abissus enim inscrutabilis est incarnationis
" Dominicæ sacramentum; plurima tamen antiquis pa-
" tribus acciderunt, in quibus hujus nativitatis figura
" præcessit. Quod enim vellus Gedeonis rore cælesti
" complutum est cum area circumquaque arida rema-
" neret, ros Spiritus Sancti designatur in virgine, quæ
" ad hæc propter humilitatem suam specialiter et sin-
" gulariter a Domino est electa, cui Psalmista concordat
" dicens; 'Descendet sicut pluvia in vellus.' Quod
" Moisi ignis in rubo apparuit, et non est rubus igne
" corruptus, virginitatis integritas in Maria demon-
" stratur. Quod, virgis aliarum tribuum remanentibus
" siccis, virga Aaron, de cujus stirpe virgo beatissima
" traxit originem, fronduit et floruit floremque de
" virga Jesse edidit quam vaticinaverat Ysaias, partum
" scilicet incorruptæ Virginis indicavit. Cum inimici
" Dei essemus, per adventum Christi reconciliati sumus,
" sicut propheta prædixerat; 'Et pax,' inquit, 'orietur
" 'in terra dum venerit.' Ideoque angeli in Ipsius
" nativitate gloriose pacis canticum cecinerunt; 'Gloria
" 'in excelsis Deo, et in terra pax hominibus bonæ vo-
" 'luntatis.' Nova etiam stella Magis apparuit, atque
" historiarum testimonio Romæ fons olei de terra
" fluxit in Tyberim. Templum etiam, quod idola non
" ruiturum prædixerant,[2] donec virgo pareret, eadem
" nocte funditus corruit dissipatum. Probatica quoque
" piscina, quæ Jerosolimis erat, ad adventum angeli
" moveri et sanitates conferre tunc[3] cœpit. Vehemen-
" tissime nobis nocuit vetus Adam, sed plus profuit
" nobis novus. Amplius nobis contulit hujus humi-

De dignitate nativitatis Christi.

Similitudines de vellere, de rubo, et virga Jesse.

Ps. lxxi. 6.

De pace quæ erat nato Christo.

S. Luc. ii. 14.

De stella apparitionis.

De templo quod ruit Christo nato et probatica piscina.

Nocuit vetus Adam, sed plus profuit novus.

---

[1] *ineffabiliter*] Inserted in the margin.

[2] *prædixerant*] predixerat, A.

[3] *conferre tunc*] conferentem, A.

litas, quam superbia illius abstulerit. Nam Paulo
A.D. 1169. Rom. v. 15. Apostolo teste, 'non sicut delictum, ita et donum;'
damni enim æstimationem beneficii magnitudo tran-
Letter of pope Alexander III. to the sultan of Iconium. scendit. Quem prius habuimus terribilem Deum et
Reconciliatio Dei et hominis. Dominum, nunc habemus humilem fratrem et proxi-
mum. Christus itaque cursum mortalitatis nostræ
transigens in fame et siti, in lassitudine et dolore,
et in universis hujus vitæ miseriis, traditus a disci-
De tribulatione [Christi]. pulo, et tanquam vile mancipium venditus, flagellatus,
consputus, spinis coronatus, illusus, clavis affixus
stipiti, et morte turpissima condemnatus, quæ non
rapuit, solvit, et sponte morti se offerens omnia in
Testimonium Ysaiæ. humilitate sustinuit, sicut Ysaias commemorat; 'In
'humilitate,' inquit, 'judicium ejus sublatum est.
Act. viii. 33. Isa. liii. 7. 'Sicut agnus ad occisionem ductus est, et sicut ovis
'coram tondente se, sic non aperuit os suum.' Qui
De humilitate Christi. ergo puerulus a justo Symeone semel oblatus in
templo fuerat in vespera legis, et sine ceremoniarum
De Symeone sene. redemptione pro nostra liberatione in cruce manus
suas ad Patrem levavit, juxta illud Davidicum;
Ps. cxl. 2. 'Elevatio manuum mearum sacrificium vespertinum.'
Sic reatus, quem Adam per superbiam ligni delec-
tatione contraxerat, mortis amaritudine per humili-
tatem Christi sublatus est, fusoque sanguine sine
culpa, omnium culparum a servitutis cyrographo [1] sunt
E competenti modo redemptio. deleta. Alium siquidem redemptionis modum poterat
Dominus procurasse, sed nullus suæ bonitati nostræque
saluti congruentior occurrebat. Cum enim homo juxta
suæ prævaricationis exigentiam captus a diabolo tene-
retur, postulabat justitia, ut non eriperetur per vio-
lentiam. Sed quia per superbiam lapsus est, sua si
posset, sed quia sua non poterat, aliena saltem humi-
Immolatur Agnus Dei. litate resurgeret. Ita Christus innocens, quem agnus
Paschalis in lege significaverat, se pro nobis hostiam

---

[1] *a servitutis cyrographo*] Sic. The editions of Peter of Blois have *chirographa*.

" obtulit salutarem. Cumque lex Moysi capram vel A.D. 1169.
" ovem constituisset pretium ad redemptionem hominis Letter of pope Alex-
" a peccato, Christus, per quem gratia et veritas facta ander III.
" est, attendens umbratiles leges ceremonias non suffi- to the sultan of
" cere ad salutem, hominisque æstimationem pluris Iconium.
" faciens quam sanguinem ejus[1] hirci aut vituli, san-
" guinem et mortem suam pro nostra salute contulit.
" Et sic semel introivit in sancta summus et verus
" Pontifex, æterna redemptione inventa. Aperuit itaque
" librum et solvit signacula ejus Leo de tribu Juda. Apoc. v. 5.
" Et quod hostiæ legales non potuerunt, gladium amo-
" vit versatilem, et Paradisi, qui omnibus antiquis
" clausus fuerat, reseravit ingressum. Sic olim in *De refugio.*
" monte summi pontificis solet illis, qui ad civitates
" refugii confugerent, securus ad propria reditus indul-
" geri. Olim consueverat homo causari et dicere; *Augmentum dilectionis.*
" 'Cur exigit a me Dominus amplius quam a cæteris
" 'creaturis? Quid pro me fecit? Quid pro me labo-
" 'ravit? Dixit, et factus sum sicut jumenta et arbores
" 'et cætera universa; sic suæ potentiæ nutu soloque
" 'jussionis arbitrio me creavit.' Sed jam obstructum
" est os loquentium iniqua, et jam homini dissimulare
" non licet quanta pro eo Dominus fecerit, qui, ut
" servum redimeret, proprio Filio non pepercit.[2] Porro
" in hac nostræ salutis dispensatione dilectio Christi
" nobis medullitus intimata est, qui cum in lege Mo-
" saica dilectionem Dei et proximi dederit in mandatis,
" eandem in schola evangelicæ disciplinæ, frequentius
" et fortius verbis et tandem exhibitione operis, incul-
" cavit. Majorem enim caritatem nemo habet, ut S. Joh. xv. 13.
" animam suam ponet quis pro amicis suis. Dedit
" itaque materiam diligendi se, qui in suis dilectionibus
" nos prævenit, nec aliud a nobis exigit, nisi ut ipsum
" diligamus ex corde. Sane inhumanus est et crudelis, *De resurrectione et apparitione.*
" qui Ejus misericordiam non recolit, qui Dominum

[1] *ejus . . sanguinem*] om. C. | [2] *pepercit*] peperit, A. C.

A.D. 1169. Letter of pope Alexander III. to the sultan of Iconium.

" tam clementem ex affectu non diligit, qui se pro
" Eo, si opus est, mortis periculo desiderabiliter non
" exponit. Christus autem mortuus et sepultus, tertia
" die resurgens a mortuis, sicut discipulis vivus præ-
" dixerat, eisdem postea frequenter apparuit, et cum
" ipsis loquens et comedens, ostensis vulneribus ma-
" nuum, pedum, ac lateris, in cordibus quorundam,
" qui adhuc hæsitabant in fide, ostensione vulnerum
" vulnus dubitationis amovit. Quadraginta itaque
" diebus cum eis visibiliter conversatus, eisdem comi-

De ascensione.

" tantibus venit in montem Oliveti, et videntibus illis
" in cælum elevatus est; ascendit ad Patrem, ubi Eum

p. 255.

" esse in Patris coequalitate credimus, atque in com-
" muni resurrectione Ipsum vivorum et mortuorum
" Judicem expectamus. Sic igitur Dominus noster
" Jesus Christus voluit et debuit ad horam mori quia

De resurrectione.

" homo; potuit nam et decuit post mortem resurgere;
" ut qui hominem superaverat diabolus ab homine
" superaretur, et superatus confunderetur. Erubescant
" infideles et prævaricatores, qui inordinate in hæc
" prorumpunt deliramenta; 'Si Christus Deus fuit,
" 'quomodo potuit mori? Si homo, quomodo resur-
" 'gere?' Fuit nempe Deus et homo; quia homo, debuit
" mori; quia Deus, potuit resurgere. Utile[1] quoque
" nobis fuit, quod [qui] sub iniquo judicio sponte mori
" dignabatur, valuit et voluit resurgendo mortem su-
" perare. Et sic diabolus per suos ministros in Do-
" minum suum manus ausu temerario injecit violentas,
" juste ac judicialiter dominium et tyrannidem, quam
" in hominem exercuerat, amisit in æternum. Et hoc
" modo competenti, qui hominem vicerat ab homine
" vincebatur; et qui in ligno superaverat, in ligno
" scilicet crucis potenter et prudenter superavit Deus
" et homo Christus Jesus; ut quasi frater ab homine

Ut idem esset Creator et Redemptor.

" amaretur, et quasi Deus timeretur. Cæterum neces-
" sarium fuit, ut Ille idem, qui nos creavit, et nos
" recrearet; qui nos fecit, redimendo reficeret, ac per-

[1] *Utile . . dignabatur*] om. C.

" ditos repararet; ne unum Deum tanquam Creatorem A.D. 1169.
" obligaremur adorare, et alium veluti Redemptorem Letter of pope Alexander III. to the sultan of Iconium.
" venerari teneremur, et ita duobus Dominis famulari.
" Et quod Filius, non Pater, non Spiritus Sanctus
" incarnaretur, necesse fuit et conveniens; quia Filio *Quod Filius incarnari debuit, non Pater, non Spiritus Sanctus.*
" assimiliari præsumpsit homo scilicet Adam, aspirans
" et volens scire bonum et malum ut Deus. Videbatur
" igitur Filius esse in causa, sicut sanctitas Abel invidiæ
" Caym, et sic mortis ipsius. Dixit igitur Filius quasi
" noster Jonas, qui ait, 'Ego sum qui peccavi, proicite *Similitudo de dicto Jonæ.*
" 'me in mare.' Non sufficit exile sacrificium et holo-
" caustum ad tanti sceleris quod patraverat homo expia- Jon. i. 12.
" tionem. 'Ecce venio, Ego ipse venio; quia in capite Ps. xxxix.
" 'libri scriptum est de me, ut facerem voluntatem 9, 10.
" 'tuam; ecce assum immolandus.' Iterum, si tantum
" negotium, scilicet hominis redemptio, angelo com-
" mitteretur, non esset tutum, quia in Lucifero su-
" perbia angelum reddidit infamem et suspectum; si
" homini, non foret similiter securum, cum primum
" hominem, scilicet Adam, inobedientia culpabilem merito
" condemnavit. Angelus insufficiens, homo deficiens, *Quare non angelus non homo nec alius quam Deus nos venit salvare.*
" unus imbellis, alter imbecillis. Convenienter igitur
" procuratum est, ut homo hominem, adjutus Numinis
" adminiculo, a diaboli faucibus liberaret; ne tam
" arduum, tam nobile commercium vacillaret, immo
" potius irrefragabilius finem prosperum sortiretur, et
" ordo angelicus, qui per lapsum Luciferi et suorum *De eminentia beatæ Mariæ quæ talem edidit.*
" complicium fuerat mutilatus, feliciter restauraretur.
" Magna igitur et omni laude dignissima fuit mater
" et virgo Maria beatissima, quæ tantum Dei et hominis
" mundo edere mediatorem et nostrum parere meruit
" Salvatorem. Quæ inter omnes quas mundus habuit
" mulieres

"Nec primam similem meruit nec habere sequentem.

" Concepit nempe sine pudore, peperit sine dolore,
" et hinc migravit sine corruptione, juxta verbum

A.D. 1169. *De dignitate assumptionis.* p. 256. *Conclusio de prædictis.* *Consilium Papæ salubre de suscipiendo baptismate.* *Baptizatus fuit soldanus, sed clam propter metum paganorum contradicentium.* *Quomodo malicia curiæ Romanæ generat scandalum etiam inter Sarracenos.*

" angeli, immo Dei per angelum, ut plena non semi-
" plena esse gratiæ probaretur, et Deus Filius ejus
" antiquum quod pridem docuit mandatum fideliter
" adimpleret, videlicet patrem et matrem honore præ-
" venire; et ne caro Christi virginea, quæ de carne
" Matris virginis assumpta fuerat, a tota discreparet.
" A prædictis igitur Christianæ fidei venerabile surgit
" in celsa culmina fundamentum; hæc est catholicæ
" religionis scala, per quam homini datur ascendere ad
" æternæ patriam claritatis. Si ergo habes in desiderio
" de tenebris prodire in lucem, et amplecti saluberrimam
" legem Christi, relictis Machometi spurciis, ad ecclesiæ
" quoque, quæ sinum pandit omnibus, refugii asilum,
" confugere; tuæ conversationis primitias necesse est
" baptismali lavachro consecrare. Quatinus deposita
" in aquis regenerationis vetustate peccati, in novam
" animæ innocentiam et vitæ infantiam renascaris; ut
" illius gloriæ cælestis particeps efficiaris, quam auris non
" audivit nec oculus vidit nec in cor hominis ascendit,
" tam copiosa ut non possit annullari, magna ut [non]
" possit comprehendi, multa ut [non] possit numerari,[1]
" pretiosa ut non possit æstimari, diuturna ut non
" possit terminari, quam repromisit Deus diligentibus
" se et sua sequentibus vestigia pedetentim." Soldanus igitur his informatus salubribus admonitionibus, baptismi suscepit clanculo sacramentum.[2] Primates enim sui, quia Romæ tot scaturiunt enormitates, dicebant; "Quomodo[3] ex uno fonte aqua dulcis et
" salsa poterit emanare? Ubi Christiani fontem jus-
" titiæ haurire tenerentur, inveniunt laticem toxi-
" catum."

[1] *numerari*] numerare, A. C.

[2] At the foot of the previous page is a group of the baptism: "Anti-
" ochenus" over the prelate who is putting the chrism on the sultan's head, while a priest holds a vessel with the chrism. Above is "Bapti-
" zatur soldanus Yconii, sed clam."

[3] S. Jac. iii. 11.

Conclusio de predictis

Consilium pape salubre
e suscipiendo baptismate

Baptizatus fuit soldanus
S. clam per medium pagan[illegible]
[illegible] condicentium

maliciam curie ro-
mane gnarus scandalum
in Saracenos

De eventibus qui acciderunt beato Thomæ diebus Martis. A.D. 1169.

Nescitur[1] quo rerum præsagio vel eventu contigerit, quod multa beato Thomæ die Martis mirabilia contigerunt. Die enim Martis, scilicet die Thomæ Apostoli, natus extitit, propter quod Thomas ex voto matris in baptismo appellabatur. Bene in mundum intravit die Martis tanquam contra diabolum præliaturus; Mars enim secundum philosophos deus belli nuncupatur. Vita namque beati Thomæ, secundum illud Job, "Vita hominis militia est super terram," tota fuit contra hostem bellicosa. Passus quoque fuit die Martis, et translatus die Martis; ut talis dies ejus gloriæ deserviret, qualis ejus passioni tormentum impendit. Die Martis sederunt principes apud Norhamtonam et adversus eum loquebantur. Actus est etiam die Martis in exilium. Die Martis apparuit ei Dominus apud Pontiniacum dicens; "Thoma, Thoma, "ecclesia mea glorificabitur in sanguine tuo." Die insuper Martis reversus est ab exilio. Martyrii quoque palmam die Martis est adeptus. Præter etiam humanam providentiam accidit, Dei gratia procurante, quod anno quinquagesimo passionis ipsius, qui est annus remissionis, annus videlicet Domini millesimus ducentesimus vigesimus, venerabile corpus ejus die Martis gloriam translationis suscepit, et eodem die Henricum regem, sub quo passus est, sinus terræ suscepit. Sed hæc in sequentibus locis suis declarabuntur.

Remarkable Tuesdays in the life of archbishop Thomas.

Job vii. 1.

De martyrio beati Thomæ martyris jam subarrato.

Hæc[2] beato martyre Thoma prædicta cogitante, et arram passionis præ-accipiente, antequam adhuc esset

Sufferings of the archbishop.

[1] This paragraph (which is not in D.) seems to be Paris's own, partly from Herbert de Bosham, vii. 164, and Diceto, col. 556. The account of the vision at Pontigny is from Fitz-Stephen, i. pp. 250, 251 (ed. Giles), but he makes no mention of its having taken place on a Tuesday.

[2] *Hæc . . esset*] For this O. W.

A.D. 1169. p. 257. passione confossus, Thomas confessor invictus martyrium, quod nondum suscepit in corpore, servavit in mente. Videns enim illum, qui caput esse debuit ecclesiæ militantis, quod se non opposuit murum ut staret pro ea in die prælii, sed conversus Ps. lxxvii. 10. est retrorsum velut aries cornua non habens, omni humano destitutus solatio, ad divinum confugit auxilium, incessanter pro statu ecclesiæ orans, corpus suum in vigiliis et jejuniis macerans, pro se persequentibus et odio habentibus preces fundens, lacrimosis suspiriis Deum sollicitare studuit, ut ecclesiam conservare dignaretur quam redemit et proprio sanguine consecravit. Quis enim hujus viri Dei angustias et mentis poterit exprimere passiones? cujus pater et mater, fratres et sorores, nepotes et neptes, clerici et ministri pro eo sunt in exilium pulsi, et ipse qui tam reverenda erat in ecclesia Dei persona, panem suum in terra aliena cum dolore compulsus est mendicare. Sed fortasse, quia nemo repente fit summus, hæc ejus fuerunt tormenta præcurrentia ad illius animum solidandum et perferendas injurias, quousque strictis ensibus ad martyrii gloriam pertingere mereretur, cui nondum certus fuerat locus martyrii deputatus.

Forma petitionis quam Thomas Cantuariensis archiepiscopus a rege postulavit.

Meeting of Henry II. and Louis VII. near Paris, at which the archbishop is present.

Eodem anno, infra octavas beati Martini, procurante[1] summo Pontifice, habitum est colloquium prope Parisius inter reges Francorum et Anglorum, ubi præsens fuit archiepiscopus Cantuariensis; sed se conspectui regis Anglorum minime præsentavit. Ubi cum diu tractatum fuisset de pace reformanda inter regem Anglorum et archiepiscopum Cantuariensem, idem archiepiscopus per consilium regis Francorum et episcoporum ac procerum, qui affuerunt, petitionem suam in cedula redactam regi Anglorum transmisit hæc verba continentem: Diceto, col. 550.

His petition to Henry II.

"Hoc petimus a domino nostro rege, juxta consilium et man- Id. col. 551.
" datum domini Papæ, quatinus pro amore Dei et domini Papæ,
" et honore sanctæ ecclesiæ et salute sua et hæredum suorum,
" recipiat nos in gratiam suam, et concedat nobis et omnibus,
" qui pro nobis et nobiscum exierunt de regno suo, pacem
" suam[2] et plenam securitatem de se et suis, sine malo ingenio.

---

have, "Hoc igitur tribulationis igne " et mentis." D. has "Hoc ergo " tribulationis et mentis." After these words the former scribe's hand comes in again. This chapter is the compiler's.

[1] *procurante summo Pontifice*] Added by the compiler.

[2] *suam*] Om. W. It is in O.

Diceto, col. 551. "Et reddat nobis ecclesiam Cantuariensem in ea plenitudine[1] A.D. 1169. "et libertate, in qua eam melius habuimus postquam facti "sumus archiepiscopus; et omnes possessiones, quas habui- "mus, ad habendum et tenendum ita libere et quiete et "honorifice, sicut ecclesia et nos ea liberius habuimus et "tenuimus, postquam in archiepiscopum promoti sumus, et "similiter omnibus nostris, cum ecclesiis omnibus et præbendis "ad archiepiscopatum pertinentibus, quæ vacaverunt postquam "eximus de terra, ut faciamus de eis, sicut de rebus nostris, "prout nobis placuerit et nostris."

Id. Rex autem Anglorum duobus articulis non plenum præbuit assensum; non enim nomine restitutionis, cum archiepiscopum non expulerit, juxta dignitatem regni sui quicquam solvere tenebatur, nec vacantium ecclesiarum possessiones, quas jam certis dederat personis, in irritum revocare; sed coram rege Francorum, ut asserebat, archiepiscopo satisfacere paratus erat, vel, si contendere vellet, judicium in palatio Parisiensi subire, Gallicana ecclesia [inter]ponente[2] partes suas, seu scolaribus diversarum provinciarum æqua lance negotium examinantibus. Et ita rex Angliæ, qui prius odium in se plurimorum conflaverat, per hæc verba plurimum adeptus est favorem; itaque mediantibus[3] amicis, in qualemcunque concordiam convenissent rex et archiepiscopus, nisi quod rex osculum pacis dare archiepiscopo negavit, paratus omnem aliam securitatem præstare. Archi- (Not in Diceto.) episcopus[4] autem pacem inire noluit, nisi firma posset stabilitate gaudere. Refusal of this by Henry II.

Quod proceres Britanniæ Henrico regi et Gaufrido filio suo fidelitatem fecerunt.

Diceto, col. 551. Anno Domini MCLXX. Rex Anglorum Henricus in Natali tenuit curiam suam apud urbem Nanetensem, præsentibus episcopis et baronibus Britanniæ Minoris, ubi fidelitatem omnes juraverunt sibi et filio suo Gaufrido; et in Quadragesima sequenti ad Angliam transfretavit,[5] cum omnibus suis in mari fere submersus. Fealty sworn at Nantes to Henry and his son Geoffrey. His danger in returning.

[1] *plenitudine*] pletudinem, A.

[2] *interponente*] So Diceto; imponente, O. W.

[3] *mediantibus amicis*] Added by the compiler.

[4] This sentence is the compiler's.

[5] O. W. ins. *ipse*.

A.D. 1170.

De absolutione Londoniensis episcopi.

Letter of the Pope to the bishop of London, who is absolved at Rouen.

Quo etiam anno Gilebertus Londoniensis antistes, dum Alpibus transcensis Romam tenderet, apud Mediolanum veniens, litteras domini Papæ in hæc verba suscepit: Diceto, col. 551.

"Rothomagensi archiepiscopo et episcopo Exoniensi dedimus "in mandatis, ut, recepto a te juramento quod nostro stares "judicio super his pro quibus in te lata erat sententia, no- "stra te vice absolvant. Ita quidem, ut pro eo quod excom- "municatus fueras, nullum ordinis aut dignitatis periculum "aut infamiæ notam debeas sustinere." Episcopus igitur ad absolutionem aspirans, apud Rothomagum in die Paschæ est solenniter absolutus. Id. col. 552.

De vita et virtutibus Sancti Godrici heremitæ.

Life of S. Godric.

Eodem quoque anno, venerabilis heremita Godricus ex hac luce transiens pro vita temporali commutavit æternam. De cujus vita et actibus admirandis ac fine glorioso huic historiæ vel pauca referre libet; quoniam injuriam hoc esset facere sancto, ejus opera tam præclara sub silentio præterire. Amicus Dei[2] Godricus in pago Norfolkensi, patre Ailwardo, matre vero Eadwenna generatus, villa, quæ Walepol nuncupatur, a prædictis parentibus educatus est, et ibidem cum eis aliquandiu conversatus. Ubi puerilibus annis innocenter transactis, mercator efficitur, et primo minoris pretii merces exercens, tandem cum sociis mercatoribus nundinas cœpit publicas exercere. Hic die quadam, cum in arenis[3] maritimis solus ambularet, tres in sicco delfines invenit, quorum duobus adhuc palpitantibus tertius mortuus apparebat. Ille motus pietate, viventes reliquit intactos, et de mortuo partem sumens, onustus recessit. Sed fluctibus maris de more[4] revertentibus, primo pedes et tibias et demum abyssus caput ejus vallavit. Godricus autem fortis in fide et sub aquis diutius incedens, Domino ducente, ad siccum pervenit, et parentibus pisce dato, cuncta quæ sibi ac- Abridged from Reginaldi Monachi Vita S. Godrici, MS. Harl. 322, pp. $24^3, 25^4, 27^3$. (ed. Stevenson).[1]

[1] See the account of this edition of Reginald's work in the preface (pp. ix., x.), to Mr. Stevenson's edition of the longer work of Reginald, "Libellus de Vita et Mira- "culis S. Godrici," Surtees Soc., 1845. It is printed in the notes to the larger work. The edition in the Harl. MS. 322 is, as the author tells us in his preface, an abridgment of the larger work (f. 36 of the MS.).

[2] O. W. ins. *igitur*.

[3] *arenis* has been nearly erased in A., and is omitted in C. D.

[4] *more*] morte, A.

Reginaldi Monachi Vita S. Godrici, p. 30[1].

ciderant enarravit. Solebat autem iter[1] solus agens de cælesti- A.D. 1170.
bus meditari, et orationem Dominicam cum symbolo frequentius ruminare. Sanctum Andream in Scotia orationis gratia devotus petivit, nec minori devotione ductus Romam perrexit. Inde demum reversus, quibusdam negotiatoribus adjunctus est, et cum eis navigio aggressus est mercaturam. Et[2] divitias congerens, unius navis dimidium et alterius quartam [partem] habe-

Id. p. 30[4].

bat. Erat autem corpore robustus et animo strenuus; unde

Id. p. 32[5].

per regiones diversas navigando, loca sanctorum multa visita- p. 258.
bat, et eorum se patrocinio commendabat.

De puella quæ beato Godrico in peregrinatione ministravit.

Id. p. 36[4].

Godricus itaque cum jam navalibus lucris sedecim annorum Pilgrimages of S. Godric to Jerusalem, Compostella, and Rome.
tempus compleverat, divitias, quas multis laboribus congregaverat, in obsequiis divinis expendere disponebat. Signum itaque vivificæ crucis Jerosolimam petiturus accepit, et Dominicum sepulchrum devotissime visitavit, et inde per Sanctum Jacobum in Angliam remeavit. Qui iterum post aliquanti

Id. p. 38[2].

temporis spatium pia devotione succendebatur, ut Apostolorum limina visitaret, et propositum suum parentibus indicavit. Mater vero cum se itineris comitem futuram assereret, si liceret, filius gratanter annuit, et genetrici humiliter obsequens, hu-

Id. p. 39[2].

meris eam portabat, quotiens asperitas[3] itineris exigebat. Illis autem urbem Londoniensium prætergressis, accessit subito mulier quædam magni decoris, et hujus peregrinationis comitem fieri humiliter supplicavit; quod illi alacriter annuerunt. Erat quidem eis comes individua, et in eorum obsequiis diligens et devota. Nam pedes eorum lavabat, oscula pedibus imprimebat, et aliis cunctis obsequentior habebatur. Ita per totum iter in eundo et redeundo se gerebat, nec ab aliquo interrogata fuit quæ esset vel unde, nec illa id ipsum aliquando indicabat.

Id. p. 40[1].

Cum autem repatriantes Londonias appropinquabant, impetravit licentiam recedendi, et in suo recessu hæc verba dixit; "Tem-
" pus est ut illuc redeam unde sum digressa; vos autem
" benedicite Deum, qui sperantes in se non deserit, scientes
" quod[4] illud eveniet, quod Romæ ab Apostolis postulastis."
Hanc autem mulierem de comitatu nemo vidit, nisi Godricus et mater ejus.

[1] *iter*] inter, A.

[2] O. W. ins. *sic*, as the Harleian MS.

[3] W. ins. *id.* It is not in O. The Harleian MS. has *hoc.*

[4] *quod*] quoniam, A. O. W.

A.D. 1170. *Quod vir Dei de peregrinatione reversus ad heremum convolavit.*

Reginaldi Monachi Vita S. Godrici,

His settlement as a hermit near Carlisle.

Cumque patri suo matrem restituisset incolumem, omnia vendidit quæ habebat, et eorum benedictione percepta, profectus est ab eis, vitam heremiticam præ omnibus concupiscens. p. 41[4].
Venit tandem in extremis Angliæ finibus ad civitatem quæ Id. p. 42[2].
Karleolum nuncupatur, ubi quosdam homines sibi consanguinitate conjunctos inveniens, ab uno eorum Psalterium Sancti Jeronimi ipso donante suscepit, quod in brevi didicit et memoriter recitavit. Tunc silvas, ignorantibus amicis, petens, Id. p. 44[2].
silvestribus herbis ibi et fructibus aliquandiu victitavit. Ad quem serpentes ac feræ accedentes, ipsum diu intuebantur, sed mox cum omni mansuetudine recedebant. Ille solus in heremo diebus multis conversatus, nunc genuflexionibus, nunc manibus in cælum elevatis, nunc humi prostratus, Dominum assidue precabatur. Tandem solitarium quendam inveniens, et spe- Id. p. 47[1].
luncam senis ingrediens, ab ipso confestim audivit, "Bene "venias, frater Godrice;" "Et tu bene valeas, pater Ailrice," cum antea prorsus essent ignoti. "Tu,"[1] inquit senex, "ad "hoc missus es a Deo, ut corpus senile sepulturæ tradas." Itaque soli per biennium commanserunt, nullam omnino substantiam possidentes. Sene tandem graviter infirmato, Godri- Id. p. 48[2].
cus debilem sullevat et transportat, cibos ori ejus applicat, presbiterum adducit, qui ei facta confessione eucharistiam sumministrat. Videns ergo Godricus quod morbus invalesceret, Id. p. 50[1].
dixit; "O spiritus, qui ad imaginem Dei creatus es, adjuro te "per Deum omnipotentem, ut me nesciente ex hoc corpusculo "non recedas." Sene autem sine mora animam exhalante, vidit in similitudinem velut venti urentis et fervidi formam Id. p. 52[1].
quasi sphæricam et rotundam, quæ instar vitri lucidissimi tota resplenduit, et illam undique incomparabilis candor obduxit; licet modum qualitatis animæ nemo valeat explicare. Audito autem obitu viri sancti, socii ejus, qui erant in curia beati Cuthberti, inter[2] quos fuerat juvenis conversatus, sepelierunt eum in cimiterio Dunelmensi.

Quod beatus Godricus Jerosolimam profectus cum prosperitate reversus est.

His second visit to Jerusalem.

Sepulto itaque fratre jam dicto, Godricus revertitur ad de- Id. p. 53[1].
sertum, hæsitans quid de se divinæ sit placitum voluntati. Dum igitur super hoc attentius Deum oraret, vox lapsa de cælo dixit ei, "Expedit tibi ire Jerosolimam et reverti." Sed

[1] *Tu*] Tunc, O., as the Harl. MS.

[2] *inter . . conversatus*] Introduced from a previous passage, p. 47[1].

Reginaldi Monachi Vita S. Godrici, p. 53[1]. et sanctus confessor Christi Cuthbertus ei apparens dixit, A.D. 1170.
" Vade Jerosolimam cum Domino crucifigi, et ego tibi sum
" futurus adjutor in omnibus et patronus. Et itineris hujus
" labore consummato, sub mea protectione apud Finchale Do-
" mino militabis." Godricus autem Dunelmum reversus, sig-
Id. p. 55[2]. num crucis cum presbyteri benedictione suscepit. In hoc itinere
erat ei cibus panis ordeiceus et aqua potus, non vestes mutavit
nec abluit, non calciamenta deposuit vel mutavit aut emendavit,
antequam ad loca sancta veniret. Ad sepulchrum Domini et[1]
ad alia loca sancta veniens, devote oravit, lacrimas fudit, solo
adhæsit, oscula fixit, ita devotus existens ut vix cuilibet credibile
Id. p. 57[1]. videretur. Ad Jordanis fluenta procedens, cum cilicio et cipho
quem in pera portabat et cruce modica quam semper in mani-
bus ferebat, aquas fluminis introivit, quæ omni post tempore
quo vixit habuit cariora. Tunc primo vestes exuit, de aqua[2]
lotus ascendit, calciamenta deposuit et dixit; " Deus omni-
" potens, qui in hac terra nudis pedibus ambulasti, et eos pro
" me in patibulo clavis transfigi permisisti, ego deinceps cal-
Id. p. 60[1]. " ciamenta pedibus non apponam." Exacto igitur peregrina-
tionis voto, in Angliam repedavit.

Quod beatus Godricus apud Finchale locum habitationis Deo inspirante elegit.

Id. Reversus autem in Aquilonalibus[3] Angliæ partibus, locum in silva invenit secretum Eschedale nuncupatum, et hunc sibi competere judicabat. Hic de lignis[4] casulam construxit, et cespitibus eam texit, ibique per annum et menses aliquot habitavit. Sed cum ibi a dominis fundi molestias sustinuisset, discessit, et Dunelmum pervenit; ubi psalterium ex integro discens, tantum in brevi profecit, quod in psalmis, hymnis, et orationibus eruditus est, quantum sibi sufficere videbatur. On his return he settles first in Eskdale, and then at Finchale.
Id. pp. 61[1], 62[3]. Igitur divina admonitione inspiratus, die quadam ad vicinum nemus processit, ubi audivit pastorem quendam sic dicentem, " Eamus in Finchale, greges adaquare." Hæc audiens God ricus, dedit ei solum quem habuit obolum, ut illum duceret ad hunc locum; ubi ad interiorem silvæ densitatem progrediens,
Id. p. 64[3]. occurrit lupo miræ magnitudinis sævienti, qui in illum irruit, ac si vellet dilaniare frustatim. Intellexit autem Godricus versutiam fore hostis antiqui, Crucis ei opposuit signum dicens; " Adjuro te in nomine Sanctæ Trinitatis, ut festinanter recedas, p. 259.

---

[1] *et . . veniens*] Introduced by the compiler.
[2] *aqua*] qua, A.; aquis, Harl. MS.
[3] *Aquilonalibus*] Aquilonibus, A.
[4] *lignis*] linguis, A.

A.D. 1170. "si meæ servitutis obsequium, quod in hoc loco exhibere "Domino proposui, sit acceptum;" et his dictis, fera se ipsius[1] pedibus prostravit, quasi veniam precaretur. Reginaldi Monachi Vita S. Godrici, p. 64[3].

Quod Sanctus Godricus apud Finchale ferarum et serpentium socius habitavit.

His life at Finchale.

Advertens igitur mente quod ibidem esset Domino serviturus, de licentia Ranulfi Dunelmensis episcopi juxta ripam Weri fluminis casulam composuit in terra defossam, quam cespite contexit, et cœpit ibi habitare, serpentium socius et ferarum. Magna quidem et horribilis aderat serpentium multitudo, mitissimas se tamen viro Dei, palpabilesque et ipsius[1] obtemperantes jussionibus exhibebant. Nonnunquam vero eo sedente ad ignem, se inter ipsius tibias extendebant, et quandoque in disco aliquo vel cipho rotundo se scemate componebant. Cumque hæc annis aliquibus pertulisset, visum est sibi quod ejus orationes impediebant; et die quadam illos solito more reperiens, jussit ne amplius domum suam intrarent; et mox totum illud vermium genus ita discessit, quod nec ultra casæ limen transire præsumpsit. Munera quoque sibi oblata plane respuit et cibaria. De laboribus manuum vivere disponens, ramos et radices herbarum in cineres redegit, quos cum farina ordei ita commiscuit, ut partem tertiam cineres continerent. Insultus libidinis lacrimis, vigiliis, arcebat et jejuniis, ita quod plerumque per sex dies abstineret a cibo. Post fortia luxuriæ temptamenta, conatus est eum diabolus, nunc apparens in urso vel leone, nunc in tauro vel lupo, nunc in vulpe vel bufone, terrere; sed ille fortis in fide omnia contemnebat. Ut autem carnis incendia superaret, cilicio carnem edomabat asperrimo, et lorica per quinquaginta annorum curricula utebatur. Lapidem latum habuit pro mensa, super quem panem collocabat prædictum, quem nunquam comedit, nisi gravi necessitate compulsus. Potus illi fuit gustus aquæ permodicus, nec hunc sumebat nisi valida siti coactus. Nunquam jacebat in lecto, sed in humo nuda super cilicio fatigatus decubuit, capite supposito lapide quem pro mensa habebat. Luna lucente operibus insistebat, et somno ita discusso, orationibus incumbebat. Hyeme gelu et nive rigenti, nudus flumen ingressus, nocte ibi tota vivam[2] semetipsum Domino hostiam immolabat, et usque ad collum sum-

Id. p. 66[5].
Id. p. 70[3].
Id. p. 67[2].
Id. p. 69[1].
Id. p. 72[2].
Id. p. 80[2].
Id. p. 76[5].
Id. p. 78[1].
Id. p. 82[4].
Id. p. 83[5].
Id. p. 84[3].
Id. p. 86[5].

[1] *ipsius*] impius, A.

[2] *vivam*] viva, A.

Reginaldi Monachi Vita S. Godrici, p. 88[1].

mersus, orationes et psalmos cum lacrimis profundebat. Dum vir sanctus staret in aquis, apparuit ei sæpe diabolus, membrorum universitate distortus, et cum in eum vellet irruere, signo sanctæ Crucis illum confusum fugavit. Vestes ejus quas in ripa reliquerat asportavit, quem Godricus ita clamore deterruit, quod cuncta relinquens effugit. A.D. 1170.

Quod beatus Godricus puerum ex ore imaginis Crucifixi vidit exire et in matris gremium descendere reverenter.

His visions.

Id. p. 101[1]. Die quadam, dum vir Domini Godricus, in oratorio suo sedens, psalterium ruminaret, vidit ex ore imaginis Crucifixi puerulum exire, qui ad imaginem beatæ Virginis, quæ in parte Aquilonis stabat in eadem trabe, descendit et gremio ipsius insedit. Illa vero manus contra venientem extendens, amplexum fere per tres horas brachiis confovebat. Puer quoque, quamdiu sedebat in gremio matris, ut vivens in corpore se movebat, et ad ejus adventum pariter et discessum tota sacræ Virginis imago ita contremuit, ut de trabe ruina[1] minari videretur. Putabat autem amicus Dei Godricus imaginis membra vitali spiritu compleri, et puerum non aliud esse quam Jesum credidit Nazarenum. Deinde puer eodem modo quo venerat in os rediit Crucifixi.

Quod mater Domini et Maria Magdalene beato Godrico apparuerunt, et de cantico quod a Matre didicit Salvatoris.

He is visited by the blessed Virgin Mary and S. Mary Magdalene.

Id. p. 117[2]. Altera vice cum vir sanctus coram altari beatæ Virginis et Dei genetricis oraret, vidit duas puellas quasi ætate teneras stantes ad duo cornua ipsius altaris specie pulcherrimas, quarum vestes erant niveo splendore fulgentes. Quibus diu invicem se contemplantibus, tacuit Godricus, non ausus se movere; sed sæpius in eas oculos convertebat, et quandoque
Id. p. 120[1]. cernuus adorabat. Tunc virgines ad Godricum accedentes, illa quæ a[2] dextris erat altaris illum taliter est affata; "Nunquid me, Godrice, cognoscis?" Et ille, "Domina, hoc nemo potest, nisi cui tu[3] volueris revelare;" et illa, "Vere dixisti, quia "mater Christi sum, et per me Ipsius gratiam obtinebis. "Ista est autem Apostolorum apostola Maria Magdalene." Et Godricus pedibus Dei genetricis advolutus, "Tibi me, "domina mea," inquit, "committo, ut me perpetuo custodire

[1] *ruina*] ruinam, W.
[2] *a*] ad, A.
[3] *tu*] te, W., though O. has *tu*.

A.D. 1170. " digneris." Tunc utraque manus super caput ejus imposuit, et cæsariem complanantes domum odore dulcifluo compleverunt.[1] Post hæc autem Dei genitrix canticum quoddam coram illo musica modulatione præcinuit, et ipsum cantare edocuit, quod frequenter repetens Godricus memoriæ firmiter commendavit. Est autem canticum illud Anglico idiomate compositum sic; Reginaldi Monachi Vita S. Godrici, p. 120[1].

The English hymn taught him.

" Seinte[2] Marie clane virgine,
" Moder Jesu Cristes Nazarene,
" Unfo, scild,[3] þin Godrich
" Onfang, bring, haali, þidh þe in Godes rich.
" Seinte Marie Cristes bur,
" Meidenes clenhad, moderes flur,[4]
" Dilie mine sennen, rixe i min mod,
" Bring me to þimne[5] þidh self God."

The first of these two stanzas is from the Harl. MS., f. 74*b*. [p. 287[2]]. The second is from MS. Reg. 5 F. vii. f. 85.

Hoc canticum potest hoc modo in Latinum transferri:[6] " Sancta Maria Christi thalamus, virginalis puritas, matris flos, " dele mea crimina, regna in mente mea, duc me ad felicitatem " cum solo Deo." Præcepit itaque mater Christi Nazareni,[7] ut quotiens dolori, tædio, vel temptationi subcumbere formidaret, hoc se cantico solaretur. "Nam me," inquit, "sic invocans, " meum senties constanter auxilium." Deinde signum Crucis capiti ejus imprimens, ipso cernente, in cælum ascendunt, odorem ei suavissimum relinquentes. Id. p. 120[1].

Quomodo Sanctus Godricus duos mortuos resuscitaverit.

His miracles.

Venerunt[8] die quadam ad hominem Dei vir cum uxore sua, ipsum misericorditer obsecrantes ut resuscitare[9] filiam suam mor- Id. p. 133[3].

---

[1] *compleverunt*] repleverunt, O. W.

[2] This is thus given in the Harl. MS., f. 74 *b*. with musical notes:

" Seinte Marie virgine moder
" jesus cristes nazarene, on fong
" schild help þin godrich, on fong
" bring hegliche wiþ þe ine godes
" rych."

[3] O. W. ins. *help*, as the Harl. MS.

[4] *flur*] flour, O.

[5] *þimne*] blisse, W., though O. has *þimne*; A. C. D. have *þinine*; Reg. 5. F. vii. has *þinne*.

[6] A. omits the translation of the first stanza, which O. W. give, " Sancta Maria, virgo munda, mater " Jesu Christi Nazareni, suscipe, " adduc, sancta, tecum in Dei reg- " num." This is in the Harl. MS., which does not give the translation of the second stanza.

[7] *Nazareni*] Om. O. W.

[8] *Venerunt*] So O. W. A. has *Fxuerunt*, apparently a confusion between *Exierunt* and *Venerunt*. C. has *Fuerunt*, D. *Pervenerunt*.

[9] *resuscitare*] resuscitaret, A. C.; recitaret, D.

Reginaldi Monachi Vita S. Godrici, p. 133[3].

tuam dignaretur. Et corpus exanime de sacco excutientes, coram ipso illud projecerunt. Vir autem Domini, qui ad tantæ virtutis opus se judicabat indignum, nihil respondit, sed in agrum processit, ut consuetum exerceret laborem. Illi autem commoti recesserunt, corpus relinquentes in oratorio, et dicentes; "Habeat cadaver et infodiat, vel illud vitæ restituat, quia "posset suscitare si vellet." Godricus vespere domum rediens in angulo oratorii corpus invenit. Ad Deum igitur tota cordis intentione conversus, orationibus cœpit instare, ut Deus omnipotens, qui vita omnium est et salus, puellam ad vitam revocare dignaretur. Tribus autem diebus et binis noctibus [1] hoc agere non cessavit; sed die tertia, cum adhuc esset in lacrimis, ante altare procumbens, vidit puellam ad altare venientem, et vocatis cum festinatione parentibus, reddidit eis puellam incolumem, jurantibus illis prius, quod secretum hoc, dum Godricus viveret, nemini revelarent. A.D. 1170. p. 260.

Id. p. 135[1].

Id. MS. Harl. 322, f. 60.

Alio quoque tempore viro Dei puerum mortuum [2] a parentibus clam oblatum jussit super altare in oratorio beatæ Virginis ponere, et parentes consolans lacrimantes ait; "Ne "putetis," inquit, "puerum esse mortuum, sed mecum flexis "genibus divinam pro puero clementiam exorate." Oratione igitur completa, præcepit ut eum tollerent de altare, et accedentes viventem reperiunt et ridentem. Moxque illos sacramentis constrinxit, ne hoc opus ante ipsius obitum propalarent.

Qualiter monacho vitam ejus scribere volenti responderit.

His answer to a monk [Reginald of Durham] who wished to write his life.

Prolog. ad Reginaldi vitam, MS. Harl. 322, ed. Stevenson, pp. xxxii., xxxiii.

Habuit autem vir sanctus monachos Dunelmenses valde familiares, sed tamen inter cæteros monachum quendam nomine N.[3] specialius diligebat. Hic autem, cum a multis rogatus fuisset, ut vitam et virtutes Sancti Godrici posteris profuturas litteris commendaret, ipse pro rerum veritate certius inquirenda accessit ad virum Dei, volens ab eo quid scribere deberet familiarius erudiri. Residens autem ad pedes sancti dixit, quod libenter scriberet vitam ipsius si annueret, protestans quam utile foret, si actuum ejus notitia ad posteros deveniret. Ille vero quasi commotus, vultum convertens [4] ait; "Vitam Godrici, amice, talem esse cognoscas. Godricus pri-"mo rusticus pinguis, fornicator immundus, fœnerator, fal-"sarius, deceptor, perjurus, adulator, discurrens, petulans, et

[1] *Tribus . . . noctibus*] Tribus quidem noctibus et duobus diebus, Harl. MS.

[2] *puerum mortuum*] puer mortuus, A.

[3] *N.*] Probably an error for *R.* *i.e.* Reginaldus.

[4] *convertens*] convertes, A.

A.D. 1170. " gulosus; modo pulex mortuus, canis fœtidus, vilis vermiculus, " non heremita, sed hypocrita, non solitarius, sed mente diffusus, " devorator elemosinarum, fastidiosus deliciarum, cupidus et " negligens, otiosus et stertens, prodigus et ambitiosus; et qui " non esset dignus alii[s] servire, cotidie sibi ministrantes ver- " berat et objurgat. Hæc autem et his pejora scribere poteris " de Godrico." Et his dictis velut indignatus obticuit; et monachus cum nonnulla[1] confusione discessit. Interjectis autem deinceps aliquot annis, nihil de ipsius vita monachus ausus fuit inquirere, donec ipse quasi misertus ejus, et[2] velut de prædicta pœnitens injuria, ultro cœpit dicere quod volebat. Adjuravit tamen monachum per dilectionem qua ei conjunctus erat, ut eo vivente nemini libellum ostenderet. Reginaldi Monachi Vita S. Godrici, Prolog. p. xxxiii.

Qualiter Sanctus Godricus de exitu animæ et statu interrogatus responderit.

His answer respecting the manner in which the soul leaves the body.

Altera vice cum idem monachus propter festum Sancti Johannis Baptistæ illuc veniret, ut viro Dei missam celebraret, sedens extra limen oratorii, illum intus canentem audivit. Deinde post vesperas interogavit eum frater, qualis esset exitus animarum ex hoc mundo; ad quod tale fertur accepisse responsum: " Sancta," inquit, " anima leniter exit a corpore; " sed peccatrix anima, velut immatura, multis flagris ad exitum " perurgetur. Egressa vero ad aeris fastigium sine mora con- " scendit, et ibi moram quandoque facit, expectans quid Deus " de illa facere velit. Est autem ibi quasi quædam porta fer- " rea et angusta, hinc inde spirituum bonorum et malorum cus- " todiis circumcincta, per quam animæ justorum levi transitu " admittuntur, injustæ vero graviter angustantur et cruciantur, " et ad inferiora miserabiliter deprimuntur. Hodie vero con- " spexi animam cujusdam justi liberam transvolare per eam, " et ideo cum angelis eam deferentibus cœpi præ gaudio " cantare, quod et tu admirans audisti." Id. p. 205[4].

Qualiter Sanctus Petrus beato Godrico missam celebraverit.

His vision of S. Peter.

Monachus idem iterum illuc reversus quæsivit ab homine Dei, num missam vellet audire; qui respondit: " Hodie de " Sancta Trinitate missam audivi, et communionem de manu " viri cujusdam decandidati suscepi, qui de cælo descendens " iterum in cælum ascend[it], et ut peccata confiterer admonuit, " et de meis excessibus dixi ei quicquid mihi occurrit; sic Id. p. 211[4].

[1] *nonnulla*] non ullam, A.

[2] *et . . . injuria*] Added by the compiler.

Reginaldi Monachi Vita S. Godrici, p. 211[4].

" autem absolutus ab illo, eucharistiam de manu ipsius reve- A.D. 1170.
" renter percepi. Officio quoque peracto, elevatis manibus est
" elevatus in cælum. Laudasne, fili, ut post hæc a te modo
" disciplinam vel communionem accipiam?" Et ille respondit, quod hoc facere non auderet; sed quæsivit ab eo quis sanctorum ille fuisset; et vir Dei dixit, hunc fuisse Petrum Apostolum, qui missus fuerat a Domino, ut ipsum absolveret a peccatis. "Tu missam," inquit, "in honorem beatæ Virginis
" celebrato, ut ejus interventu Filium ipsius habere propi-
" tium mereamur." Et monachus Deum laudans, lætus paruit imperanti.

Qualiter Sanctus Godricus per orationes et crucis signum fuerit a dæmonibus liberatus.

Id. p. 311[4]. Id. p. 312[1].

Sanctus heremita et amicus Dei Godricus, cum annos sexaginta[1] in heremo apud[2] Finchale strenue peregisset, morbo confectus et senio, ad transitum propinquabat. Nam per octo fere annos in lecto languidus decubuerat, nec unquam nisi alienæ manus auxilio se in latus aliquod declinabat. Quo utique tempore tot sustinuit ægritudinum temptationumque molestias, quod nec lingua possent vel calamo comprehendi. Venerunt ad eum duo dæmones,[3] deferentes lecticam et dicentes; "Huc
" venimus ut te ad inferos deportemus, quia senex delirus es,
" et de sapientia factus insipiens;" ille crucis signaculo se munivit, et orans protinus dæmones effugavit.

In his last illness he is assaulted by demons, but puts them to flight.

Quomodo diabolus Sanctum Godricum in capite percusserit, et de morte ejus.

Id. p. 314[2].

Postea vero cum vir Dei vice quadam in lecto solus jaceret, ministri, qui foris erant, vocem illos vocantem audierunt; et accurrens unus eorum festinanter, invenit eum corpore nudum jacentem in oratorii pavimento; et illum in lecto reponens, quæsivit ab eo quare sic jaceret. Et ille; "Diabolus," inquit,
" mihi astitit, et videns me post quietem somni tepidius
" agentem, subito de lecto me pepulit improvisum, et scamno
" caput meum allisit." Et ostendens gibbum in capite, hæc verba subjunxit: "Ita subito me prævenit inimicus, quod
" signo crucis me non potui præmunire, et ait; 'En Godrice
" 'rustice, de quo non valui hactenus per meos satellites

Another assault of the devil. p. 261.

[1] *sexaginta*] quadraginta, W., though O. is correct.

[2] *apud Finchale strenue*] Added by the compiler.

[3] *dæmones*] zabuli, Harl. MS.

A.D. 1170. " ' triumphare, dum lecti mollia quæris et sicca,[1] a me modo " ' occideris.' Cogitet ergo unusquisque quam periculosum " sit delicias corpori adhibere, et mollitie delectari, cum non " possit Deus in finibus suaviter viventium inveniri." Obiit autem venerabilis pater Godricus duodecimo kalendas Junii, in octavis scilicet Dominicæ Ascensionis, cujus[2] vita et virtutes supra homines esse et impossibilia relatu videntur. Sepultus est autem in oratorio suo ad plagam Septentrionalem, ante gradus altaris Sancti Johannis Baptistæ, cujus[3] sepulchrum usque in diem hodiernum choruscat miraculis gloriosum.

Reginaldi Monachi Vita S. Godrici, Harl. MS., f. 78*b*.

Death of S. Godric, May 20.

Id. p. 327[1].

Id. p. 331[3].

De coronatione regis Henrici juvenis.

Coronation of the young king Henry by Roger, archbishop of York, against the letters of the Pope.

Eodem[4] tempore, id est anno Domini MCLXX., idus Julii, convenerunt ad mandatum regis Anglorum Henrici, apud Westmonasterium, Rogerus Eboracensis archiepiscopus et omnes suffraganei Cantuariensis ecclesiæ episcopi, ad coronationem Henrici filii regis primogeniti, qui patre jubente coronatus est solemniter a Rogero Eboracensi archiepiscopo, quartodecimo kalendas Julii, contra prohibitionem domini Papæ, qui literas ipsi archiepiscopo et aliis episcopis regni in hæc verba direxit: " Universitati vestræ auctoritate Apostolica penitus " inhibemus, ne quisquam vestrum novo regi coronando, si " forte casus emerserit, absque assensu Cantuariensis archi- " episcopi et ecclesiæ Cantuariensis conniventia, contra anti- " quam ejus consuetudinem et dignitatem, manum apponere " qualibet occasione præsumat, aut id aliquatenus attemptare." Sed[5] hæc frustra, quia antequam literæ essent promulgatæ, negotium fuerat consummatum. Et rex statim post coronationem filii sui mare transiens, convenit ad colloquium archiepiscopi Cantuariensis apud Muntmirail, ubi præsens erat rex Francorum; et post diutinum de pace tractatum inter eos, cum perventum fuisset ad osculum, quia archiepiscopus dixit ad regem, " In honore Dei vos osculor," rex recessit ab osculo, quasi conditionaliter involutus. Nam rex semper in verbis archiepiscopi conscientiam habentis purissimam quas-

Diceto, col. 552.

Meeting of the king and archbishop at Montmirail, which comes to nothing.

(Not in Diceto.)

Diceto, col. 552.

[1] *sicca*] sicci, A.

[2] *cujus . . . videntur*] Introduced by the compiler.

[3] *cujus . . gloriosum*] Introduced by the compiler.

[4] In the margin is a crown, inclined at an angle; a little lower, a shield with the three leopards, half red and half black; above the two sides are "pomposum principium" in red, and "vitæ brevitas" in black; and below in red, "In me- " dietate rubea vitale, in nigra vero " accipe mortale auspicium."

[5] *Sed . . . consummatum*] Introduced by the compiler.

Diceto, col. 552. (Not in Diceto.)

dam clausulas causabatur, videlicet, nunc *salvo honore Dei*, nunc *salvo ordine meo*, nunc *salva fide Dei*. Archiepiscopus[1] vero regis cautelas habuit semper suspectas, ne si concordiam absolute iniret, iniquas Angliæ consuetudines regi concedere videretur. A.D. 1170.

De concordia facta inter regem Henricum et beatum Thomam Cantuariensem archiepiscopum.

Diceto, col. 552.

Convenerunt iterum rex Francorum cum rege Anglorum et Willelmo Sinonensi archiepiscopo et episcopo[2] Nivernensi, apud Fractam-Vallem. Cum autem rex et archiepiscopus in partem secessissent, bisque descendissent, et bis equos ascendissent, bis stapham archiepiscopi rex tenuit, cum equum ascendisset; sed tandem apud Ambazium, procurante Rotrodo Rothomagensi archiepiscopo, rex [et] Thomas archiepiscopus Cantuariensis concordiam inierunt. Et pace confirmata, rex Henricus scripsit Henrico filio suo novo regi litteras in hæc verba: Meeting at Freteval with the archbishop of Sens and bishop of Nevers. The reconciliation at Amboise.

Id.

"Sciatis quod Thomas Cantuariensis archiepiscopus pacem "mecum fecit ad voluntatem meam, et ideo præcipio ut ipse "et omnes sui pacem habeant; et faciatis ei habere et suis, "qui pro eo exierunt ab Anglia, omnes res suas bene et in "pace et honorifice, sicut habuerunt tribus mensibus antequam "exiret ab Anglia. Et faciatis venire coram vobis de melio- "ribus et antiquioribus militibus de Saltwde, et eorum jura- "mento faciatis recognosci quid ibi habetur de feodo archi- "episcopatus Cantuariensis; et quod recognitum fuerit esse "de feodo ejus, ipsi faciatis habere. Valete." Letter of Henry II. to his son, announcing it, and ordering the archbishop's property to be restored.

His[1] ita gestis, Thomas venerabilis Cantuariensis archiepiscopus, antequam ad Angliam transfretaret, Romam misit, domino Papæ denuncians quod cum rege Anglorum pacifice convenisset. Papa autem Deum glorificans litteras ei rescripsit quæ sequuntur: The archbishop sends the news to the Pope.

Epp. v. 29 (Giles, ii. 227).

"Anxietate cordis et amaritudine premimur, cum angustias, "onera, et gravamina, quæ zelo justitiæ et pro libertate "ecclesiæ manutenenda æquo animo et invicta fortitudine "tolerasti, ad memoriam reducimus et meditatione sedula "cogitamus; veruntamen ut in te virtutis perfectionem adim- "pleres, non potuisti frangi adversis, nec a tuæ constantiæ "proposito amoveri; tuam super hoc admirandam commenda- "mus virtutem, et tibi super tanta patientia in Domino pluri- "mum congaudemus. Cæterum quoniam regem Anglorum "diutius in patientia et benignitate portavimus, et blandis "dulcibusque verbis, et interdum duris et aspersis, ut ad se re- Letter of the Pope in answer.

[1] This sentence is the compiler's. | [2] Bernard.

A.D. 1170. " diret sæpe monuimus, si pacem, quam tecum fecit, executione Epp. S. T.
" operis non impleverit, et tibi ac tuis et ecclesiæ tuæ pos- C. v. 29.
" sessiones et honores ablatos non restituerit, tibi plenam
" auctoritatem concedimus, in personas et in loca quæ ad
" tuam legationem pertinent, ecclesiasticam justitiam exercere,
" nullius obstaculo appellationis obstante."

De adventu beati Thomæ Cantuariensis archiepiscopi in Angliam ab exilio.

The archbishop returns, and lands at Sandwich.

Hac igitur securitate tam[1] a Papa quam a rege accepta, in Angliam rediit, et in kalendis Decembris ad portum applicuit Sandicensem. Qui statim, ut[2] nihil de contingentibus omitteret, quibus martyrii gloriam, quam ardenter sitiebat, impediret, misit litteras domini Papæ Eboracensi archiepiscopo, hæc verba continentes: Diceto, col. 553.

Letter of the Pope suspending the archbishop of York for the young king's coronation. p. 262.

" Cum filium suum rex vester coronari voluerit, contempto Id.
" Thoma Cantuariensi archiepiscopo, ad cujus officium de anti-
" quo jure dinoscitur pertinere, per manum tuam, frater
" archiepiscope, in aliena provincia diadema regni ei fecit
" imponi. In coronatione vero illius, nulla ex more de con-
" servanda ecclesiæ libertate cautio juratoria est præstita,
" nec, sicut aiunt, a vobis exacta; sed potius juramento asse-
" ritur confirmatum, ut regni consuetudines iniquas,[3] sub
" quibus dignitas periclitatur ecclesiæ, illibatæ debeant omni
" tempore conservari. In quo etsi multum prænominati regis
" vehementia nos conturbat, amplius tamen de vestra et alio-
" rum coepiscoporum vestrorum possumus infirmitate moveri,
" qui, quod dolentes dicimus, facti sicut arietes non habentes
Thren. i. 6. " cornua, abistis absque fortitudine ante faciem subsequentis.
" Et si forte hoc licere tibi, frater archiepiscope, in propria
" potuisset provincia, quomodo tamen in aliena et illius præ-
" cipue, qui exulare pro justicia et solus exire voluit et dare
" gloriam Deo, tibi licuerit, nec de ratione possumus nec de
" sanctorum patrum constitutionibus invenire. Unde et post
" tam iniquas consuetudines juramento firmatas non adjecistis
" sumere scutum fidei, ut staretis pro domo Domini in die
" prælii.[4] Ne, si diutius tacuerimus, una vobiscum in die

[1] *tam . . accepta*] introduced by the compiler.

[2] *ut . . impediret*] Introduced by the compiler.

[3] *iniquas*] Sic A. W., probably from the compiler altering Diceto's " quas avitas dicunt," and forgetting to change the case. O. has *inaquas*.

[4] In the margin are the lines (from MS. Reg. 13, E. 6),

" Annus millenus centenus sep-
" tuagenus
" Primus erat, primas quo cadit
" ense Thomas."

They are also given in Hoveden, ii. p. 17.

Diceto, col. 553. " judicii damnationis sententia involvamur, auctoritate sacro- A.D. 1170.
" sanctæ Romanæ ecclesiæ, cui auctore Deo ministramus, ab
" omni vos officio episcopalis suspendimus dignitatis."

Cf. Id. Item sane Thomas Cantuariensis archiepiscopus per alias domini Papæ literas, episcopos Londoniensem, Saresberiensem, Exoniensem, Cestrensem, Rofensem, de Sancto Asaph, et Landavensem, cum aliis qui præfatæ[1] coronationi ministerium præbuerunt, ab omni episcopali dignitate per has literas subscriptas suspendit: " Quæ causa venerabilem fratrem
Epist. S. Tho. Cant., v. 68. (Giles, 273, iv. p. 86.) " nostrum Thomam Cantuariensem archiepiscopum et sedis
" Apostolicæ legatum a sua sede exulare compulerit, non
" oportet præsentibus annotare; quoniam et vos præsentialiter
" aspexistis, et id per totam fere Occidentalem ecclesiam fama
" celebris divulgavit. Cum autem piæ memoriæ Theodbaldus
" Cantuariensis archiepiscopus, prædecessor hujus archiepiscopi,
" Anglorum regi coronam imposuerit, ac per hoc Cantuariensis
" ecclesia quasi possessionem hujus dignitatis habuerit, vos
" nunc novi regis coronationi, archiepiscopo non præmunito,
" in ejus provincia ministerium præbere, litteris apostolicis id
" prohibentibus, præsumpsistis. Et qui relevare ipsius exilium
" qualibuscunque solatiis debuistis, aggravastis potius causam
" ejus, et super dolorem vulnerum ejus, quod mærentes dici- Ps. lxviii. 27.
" mus, addidistis. In quo facto, si contra personas vestras,
" non quantum culpa exigit, moveamur, pertransire tamen
" hoc sub silentio non debemus, ne forte, quod Dominus aver-
" tat, et nos et vos sententia divinæ severitatis addicat, si ea,
" quæ in oculis omnium perperam acta sunt, neglexerimus
" vindicare. Noveritis itaque vos tam diu ab episcopali officio,
" commissa nobis a Deo auctoritate, suspensos, donec ad sedem
" Apostolicam, de tanto excessu satisfacturi, accedatis, nisi
" præfato archiepiscopo ita[2] satisfacere curaveritis, ut pœnam
" istam ipse judicet relaxandam."

The archbishop sends the letter of the Pope suspending the bishops who had taken part in the coronation.

Quod Ministri regis beato Thomæ præceperunt ut episcopos excommunicatos absolveret.

Cf. Herb. de Bosham, v. 7, p. 316. Postquam autem Thomas venerabilis Cantuariensis archiepiscopus ad ecclesiam suam cum magna cleri et populi devotione susceptus pervenit, illum incontinenti adierunt regis officiales, denunciantes ex parte ipsius regis, ut suspensos episcopos et excommunicatos absolveret;[3] quia quicquid contra eos factum fuerat, ut aiebant, in regis redundabat injuriam et

The archbishop is met by the king's officials who require him to absolve

[1] *qui præfatæ*] que prelate, A.
[2] *ita*] om. W. though in O.
[3] *absolveret*] absolvet, A.

A.D. 1170. the suspended bishops. His answer. He is prevented from going to the young king at Woodstock.

eversionem consuetudinum regni. Quibus[1] respondit archiepiscopus, quod episcopi excommunicati, si jurare vellent in forma ecclesiæ se mandato domini Papæ parituros, ipse pro pace ecclesiæ et reverentia domini regis eos absolveret. Quod cum episcopis referretur, responderunt, juramentum hujusmodi, nisi ex voluntate regis, se non præstare debere. Et cum paulo post archiepiscopus tenderet ad videndum faciem novi regis, qui tunc apud Wdestoke morabatur, venerunt ad eum nuncii ipsius regis, interdicentes ex parte ejus, ne ultra procederet, ed ad suam ecclesiam rediret.[2]

Cf. Herb. de Bosham, v. 7, pp. 318, 319.

Diceto, col. 554.

His interview at Harrow, on Dec. 10, with Simon, abbat of St. Albans.

Qui, cum comminationes multiplicarent, obtemperavit; nondum enim venerat hora ejus. Moram igitur faciens aliquot diebus apud Harewes manerium suum, quod distat a cœnobio beati Albani circiter septem milibus, ibi pausavit faciens festum de *O sapientia*, nec ullam faciem turbidam ostendit, ipse athleta Dei. Cui cum abbas Sancti Albani in esculentis et poculentis nobile fecisset xenium, regratians archiepiscopus dixit satis civiliter, "Accepto ejus præsentias, id est, xenia, mallem " tamen præsentiam." Cui nuncius ejus, "Domine, ecce " apparet veniens in foribus." Cui occurrit archiepiscopus usque ad ostium. Venit enim dictus abbas Simon nomine, et recepto eo in osculo, habuerunt multas diu confabulationes. Deinde petiit archiepiscopus abbatem, ut iret ad Wudestoc ad juvenem regem, admoneretque dulcibus, quibus abundavit ac efficacibus sermonibus, ut rigorem conceptum leniret. Obtemperans igitur abbas ipsum adiit festinanter; sed cum nihil nisi superbiam et indignationem inveniret, rediit infecto negotio. Quod cum cuncta rediens archiepiscopo renunciaret, vultu demisso ac tristi respondit archiepiscopus suspirans, "Sine modo, sine modo;" et caput movens, addidit quasi spiritu prophetico, "Siccine, siccine " adesse festinant tempora consummationis." Abbas autem non intellexit verbum, sed postea omnia patu-

Compare the account of this interview given in the Gesta Abbatum S. Albani (Riley), i. p. 185.

[1] This seems to be taken from what follows below, p. 280, from Diceto, col. 555.

[2] O.W. end this paragraph with the words, "qui Cantiam revertens " ibi disposuit dies Natalitios cele- " brare," from Diceto, col. 555.

erunt. Et intuens ipsum abbatem oculo piissimo, et fere lacrimanti ait; "Domine abbas, grates tibi refero "aduberes de labore tuo licet inutili; A.D. 1170.

"Non est in medico semper relevetur ut æger:
"Interdum valida[1] plus valet arte malum." Ovid. Epist. ex Ponto, i. 3, 17.

Et subjunxit, "Sed et ipse portabit sine dilatione "judicium;" et respiciens clericos circumsedentes addidit dicens, "Ecce, amici mei, quid contigit; plus fecit "mihi nunc obsequii et civilitatis iste abbas, qui in "nullo mihi tenetur obligatus, quam omnes confratres "et suffraganei mei episcopi." Præceperat enim abbas recedens apud Wdestoc cellerario suo, ut cotidie ipsum archiepiscopum, qui prope erat, munifice visitaret. Cum igitur abbas domum rediturus peteret archiepiscopum obnoxius, junctis manibus, ut dignaretur caritatis intuitu domum Sancti Albani, ad Natale quod imminebat, sua desideratissima præsentia illustrare, et tenere ibidem festum Christi Nativitatis et Angliæ prothomartyris, respondit obortis lacrimis archipræsul; "O "quam libenter vellem, sed multo aliter diffinitum est; "vade in pace, pater carissime, vade ad ecclesiam tuam, "quam Dominus conservet; vado autem ad meam; cito "audies meam sufficientem excusationem, quare tecum "non venio. Sed tu potius, si fieri potest, mecum "veni, ut meus sis conviva, et in tribulationibus, qui-"bus abundo, consolator." Quod cum renuisset, quia oportuit eum solemniis suæ interesse ecclesiæ in tanta festivitate, accepta abbas recessit benedictione. O quantis lamentis, quantisque suspiriis abbas postea cor suum cruentavit; quia non datum fuerat ei desuper in tanti martyris consortio gloriam suscepisse. Archiepiscopus autem ad ecclesiam suam iter maturavit, dies Natalicios celebraturus, et infra octo dies illos ad Dominum migraturus.

[1] *valida*] docta, Ovid.

A.D. 1171. *De passione beati Thomæ Cantuariensis archiepiscopi.*

The archbishop excommunicates Nigel de Sackville and Robert de Broc.

Anno Domini MCLXXI. Beatus Thomas Cantuariensis archiepiscopus, sermonem habiturus ad populum in die Dominicæ Nativitatis, pulpitum ascendit, et sermone completo, Nigellum de Sackevilla, ecclesiæ de Herges[1] violentum incubatorem, et ejusdem vicarium ecclesiæ, Robertum quoque de Broc, qui equum quendam ipsius archiepiscopi victualia deferentem ad dedecus et ignominiam ejus decurtaverat, solenniter excommunicavit. Diceto, col. 555.

His martyrdom.

Quibus ita gestis, quinta die Dominicæ Nativitatis, circa horam vespertinam, cum[2] archiepiscopus cum clericis suis in thalamo resideret, Willelmus de Traci, Reginaldus filius Ursi, Hugo de Morvilla, et Ricardus Brito, de Normannia venientes, tanquam furia invecti, subito in thalamum irruperunt, denunciantes ex parte regis ut episcopos Angliæ suspensos officio suo restitueret et excommunicatos absolveret. Quibus respondit archiepiscopus, non esse judicis inferioris, ut sententiam superioris absolvat; et quod nulli hominum liceat infirmare quod sedes Apostolica decreverit statuendum. Attamen si Londoniensis et Saresberiensis episcopi et[3] alii excommunicati suo mandato se parituros jurare vellent, eos pro pace ecclesiæ et reverentia domini regis absolveret. Illi vero ira incandescentes, et scelus nefarium, quod in mente conceperant, ad effectum perducere properantes, cum impetu recesserunt. Archiepiscopus vero, monentibus clericis suis, et hora diei vespertina urgente, in majorem intravit ecclesiam, vesperas cantaturus. Quatuor itaque satellites nefandi supradicti, armis interim induti militaribus, archiepiscopum e vestigio sunt secuti. Qui cum ad ecclesiam pervenissent, ostia ejus, ut præceperat archiepiscopus, invenerunt aperta. "Neque enim," ait "Christi ecclesiam, quæ cunctis debet esse refugium, or-" dine turbato commutabimus in castellum." Turbis quoque undique confluentibus, præfati quatuor milites ecclesiam irreverenter ingressi, clamare cœperunt, "Ubi est proditor regis? " ubi est proditor regis? ubi est archiepiscopus?" Ille autem cum audisset nomen archiepiscopi, a tertio vel quarto presbiterii gradu quem jam ascenderat, eis obviam regressus est, dicens, "Si quæritis archiepiscopum, ecce me in promtu habetis." Quibus acerba proponentibus ei ac[4] mortem comminantibus, Id.

[1] *Herges*] *i.e.* Harrow.

[2] *cum*] Inserted by Par. Diceto has *dum*.

[3] *et . . excommunicati*] Added by the compiler.

[4] *ac . . comminantibus*] Added by the compiler.

Diceto, col. 555. ait, "Ego mori paratus sum, vitæ præferens assertionem "justiciæ et ecclesiæ libertatem. Rogo tamen ut mei non sint "obnoxii pœnæ, sicut non fuerunt incentores causæ." Dum autem nefandi carnifices[1] strictis ei insurgerent ensibus, ait, "Deo et Beatæ Mariæ et sanctis hujus ecclesiæ patronis et "Beato Dionisio meipsum et ecclesiæ causam commendo." Immolatus itaque martyr[2] gloriosus ante altare Beati Benedicti, letale vulnus excepit in illa corporis parte, qua olei sacri perfusio specialius illum Domino consecraverat.[3] Nec satis fuit eis sanguine sacerdotis et nece ecclesiam prophanare et diem sacratissimum incestare, nisi, corona capitis amputata, funestis gladiis jam defuncti eicerent cerebrum et [per] pavimentum crudelissime spargerent cum cruore.

A.D. 1171.

p. 263.

Johannis Sarisber. Vit. S. Thomæ, i. p. 337 (Giles).

Outrage on his body.

Quod lictores beati martyris spolia rapuerunt, et de ejus martyrii dignitate.

Diceto, col. 555. Translato ad cælestia martyre glorioso, nefandi lictores cum suis complicibus supellectilem martyris et clericorum ejus vestes et ministrorum officinarum omnium utensilia penitus rapuerunt. Corpus autem sanctissimum, quod in ecclesiæ decubuit pavimento, ante majus altare est sub ipsius diei crepusculo deportatum; ubi quod prius ad notitiam solius cubicularii devenerat, astantibus tunc cunctis venit in lucem. Licet enim archiepiscopus habitum monachilem, quem a tempore suæ[4] promotionis occulte portaverat, habitu canonicali suppressisset, carnem tamen cilicio attritam cum femoralibus cilicinis, quod fuerat a sæculis inauditum,[5] curaverat edomare. Et ut aliqua breviter perstringamus quæ concurrunt, die Martis archiepiscopus apud Norhamtonam a curia regis recessit, die Martis recessit ab Anglia exilium subiturus, die Martis præcepto domini Papæ revertens in Angliam est appulsus, et die Martis martyrio consummatus.

Robbery by the murderers.

Sackcloth worn by the archbishop.

Remarkable Tuesdays in his life.

Id. col. 556. Sequenti vero die Mercurii summo diluculo rumor increbuit, quod nefandi carnifices corpus archiepiscopi abstrahere ab ecclesia condixerant, et extra muros civitatis illud[6] proicere, avibus et canibus discerpendum. Sed abbas de Boxleia cum

His hurried burial.

[1] *carnifices*] satellites, Diceto.

[2] *martyr . . . Benedicti*] coram altari, Diceto. He mentions the altar of S. Benedict in the next paragraph, col. 556.

[3] There is a picture of the martyrdom at the foot of the page.

[4] *suæ promotionis*] multo, Diceto; A. has *promonitionis*.

[5] A. O. W. and the Hist. Angl. ins. *carnem*.

[6] *illud*] so Par. in the margin; istud, A.

A.D. 1171. priore et conventu ecclesiæ Cantuariensis illud maturiori tra- Diceto, col. 556.
dentes sepulturæ, nec abluendum fore illis videbatur, præsertim cum longa nimis abstinentia fuerit maceratum, cilicio absterSum, et proprio sanguine consecratum.

Remarkable points in the martyrdom.

In[1] hoc sane multa notabilia concurrunt martyrio. Primo, quod passus est pro assertione justiciæ et ecclesiæ libertate. Secundo, quod in ecclesia non qualicunque, sed in illa quæ mater est omnium ecclesiarum gentis Anglicanæ. Tertio, quod non in quolibet tempore, sed in diebus Natalitiis, in quibus homicidæ rei læsæ majestatis habentur. Quarto, [quod] non simplicem sacerdotem peremerunt, sed utique talem, qui in regno Angliæ erat summus in populo, et pater omnium sacerdotum. Quinto, quod non passus est in quolibet membro, sed in eo corporis loco, quo tonsuram acceperat ut in sortem Dei admittetur, et quem sacri perfusio olei Domino consecravit.[2]

De pœnitentia regis, et quod nuntios Romam misit qui eum excusarent.

Penitence of the king.

Rex autem Anglorum Henricus tunc temporis in Normannia Diceto, col. 556.
morabatur apud Argentomum, quando rumor infaustus ad eum, quibusdam perferentibus, penetravit. Qui in primis ad omnia lamentationum convertens genera, regiam majestatem prorsus in cinere et cilicio commutavit, omnipotentem Deum testem invocans, quod opus nefarium nec sua voluntate vel conscientia commissum est, nec suo artificio perquisitum; nisi forte ex hoc reus sit, quod archiepiscopum minus diligere videbatur. Super hoc quoque se judicio ecclesiæ prorsus exposuit, et humiliter se suscepturum, quicquid in eum fieret statuendum, salubriter compromisit. Misit ergo nuncios ad summum Pontificem, qui eum excusarent et ejus innocentiam allegarent; quos nec dominus Papa videre voluit, nec ad pedes vel ad osculum admittere dignabatur. Sed nuncios, qui secundo missi fuerunt, aliqui cardinalium susceperunt, sed verbis tantum. Instante tandem quinta feria ante Pascha, in qua de consuetudine Romanæ ecclesiæ solet Papa publice vel absolvere vel excommunicare, quibusdam domini Papæ silentiariis ad aures nunciorum regis perferentibus, devenit, quod Papa ea-

The pope refuses to see his messengers.

[1] This paragraph is the compiler's.

[2] W. has in the margin,

"Quis moritur? præsul. Cur? "pro grege. Qualiter? ense. "Quando? natali. Quis locus? "ara Dei."

These lines are also in the Hist. Anglor. i. p. 364. They are not in O. They are taken from the margin of the Diceto MS., Reg. 13, E. 6.

Diceto, col. 556.

dem die decreverat in regem Angliæ nominatim et in omnibus terris suis de communi fratrum suorum consilio interdicti ferre sententiam, et eam, quæ lata fuerat in archiepiscopum Eboracensem et alios Angliæ episcopos, confirmare. Sic nuncii regis in arcto positi, quibusdam cardinalibus domino Papæ suggerentibus, quod idem nuncii a rege Anglorum acceperant in mandatis, ut jurarent regem Anglorum ejus et cardinalium judicio staturum, et per omnia pariturum. Sicut etiam nuncii regis petierunt, ita juraverunt et interdicti sententiam declinarunt. Nuncii vero Eboracensis archiepiscopi et aliorum episcoporum Angliæ [idem] fecerunt. Eadem tamen die Papa excommunicavit sceleratissimos interfectores beati Thomæ Cantuariensis archiepiscopi et martyris, et omnes qui consilium, auxilium, vel consensum præbuerunt, et omnes qui eos in terra sua reciperent aut foverent. Ipsi tamen moram fecerunt in castello regis apud Cnaresburc per annum.

A.D. 1171.

The pope is with difficulty induced not to excommunicate the king.

Excommunication of the murderers, who stay for a year at Knaresborough.

Quo tempore Deus pro martyre Sancto Thoma miracula inchoaverit.

Id. col. 557.

Eodem anno circa Paschalem solemnitatem Dominus Jesus Christus, qui in sanctis suis semper est et ubique mirabilis, gloriosissimi martyris sui Thomæ Cantuariensis archiepiscopi vitam laudabilem et insuperabilem in morte constantiam crebris cœpit irradiare miraculis; ut qui pro tuenda libertate periclitantis ecclesiæ suam suorumque proscriptionem tot annis sustinuit patienter, dignum pro meritis cognoscatur ab omnibus reportasse triumphum. De sepulchro quoque martyris gloriosi, nullus in fide accedens recedit vacuus, quacumque sit infirmitate gravatus. Nam restituitur ibi claudis gressus, surdis auditus, cœcis visus, loquela mutis, sanitas leprosis, vita[1] mortuis, et non solum utriusque sexus homines, verum etiam aves et animalia de morte reparantur ad vitam.

Miracles at the tomb of the archbishop.

Cf. Joh. Saresb. Vit. S. Thom., p. 339.

Diceto, col. 557.

Eodem quoque anno rex Anglorum Henricus, octavo idus Augusti in Angliam rediens, visitavit Henricum Wintoniensem episcopum, jam in extremis agentem. Qui eum pro morte Thomæ martyris gloriosi dirissime[2] increpans, multa ipsum prædixit adversa passurum. Episcopus autem plenus dierum sexto idus Augusti migravit ad Dominum.

The king p. 264. visits bp. Henry de Blois.

Death of the bishop.

[1] *vita . . vitam*] This is entirely the compiler's. John of Salisbury, as also Fitz-Stephen, p. 312, mentions the recovery of the dead to life, but the miracles to animals are mentioned nowhere else.

[2] *dirissime*] durissime, Diceto; durissime et dirissime, Hist. Angl.

A.D. 1171. *Quod rex Henricus Anglorum Hyberniam ingressus a quibusdam regibus homagium susceperit.*

Henry II. in Ireland, where several princes do homage to him.

Per idem tempus rex Anglorum Henricus decimo quinto kalendas Novembris hostiliter Hyberniam intravit, ubi archiepiscopi et episcopi ipsum in regem et dominum receperunt, et ei fidelitatem juraverunt. Regulus de Limelie,[1] regulus de Chore,[2] et regulus[3] qui Monoculus dicebatur, ei homagium juraverunt. Rodericus autem regulus de Comnat, quia regio quam inhabitabat inaccessibilis est, paludibus nimiis interjacentibus, in quibus nec vada commoda, nec pontes pervii, nec navigatio tuta habetur, regi occurrere supersedit. Diceto, col. 558.

Roderic of Connaught refuses.

The abp. of York swears he had not received the pope's letter before the coronation of the young king.

Eodem anno in festo Sancti Nicholai apud Albemarliam, Rogerus Eboracensis archiepiscopus, præstito juramento quod ante coronationem novi regis litteras prohibitionis a domino Papa nequaquam susceperat, et quod se regi de consuetudinibus regni observandis non obligaverat, quodque mortem Thomæ gloriosi martyris nec verbo, nec scripto, nec facto scienter procuraverat, ad officii sui est plenitudinem restitutus. Id.

De reconciliatione Cantuariensis ecclesiæ post mortem Sancti Thomæ.

Condition of the church of Canterbury for a year after the murder.

Post mortem beati Thomæ martyris anno fere integro ecclesia Cantuariensis a divinis cessans obsequiis, continuis perstitit in lamentis; subversum est ecclesiæ pavimentum, sonus est campanarum suspensus, nudati sunt parietes ornamentis, et sic quasi in cinere et cilicio exequias in tristitia et mœrore persolvit. Id.

Its reconciliation.

Sed tandem ad matris suæ Dorobernensis ecclesiæ vocationem in festo Sancti Thomæ Apostoli suffraganei convenerunt episcopi, ut ecclesiam, longa suspensione consternatam, juxta mandatum domini Papæ in statum pristinum reformarent.

Sermon by the bishop of Exeter. Ps. xciii. 19.

Bartholomæus igitur Exoniensis episcopus, ad petitionem conventus missam celebraturus solennem, et sermonem ad populum habiturus, sic exorsus est, "Secundum multitudinem "dolorum meorum in corde meo, consolationes tuæ læti-"ficaverunt animam meam."

---

[1] Donald O'Brien, king of Limerick.

[2] Dermot MacCarthy, king of Cork.

[3] Tiernan O'Rourke, king of Breifny; he is called *monoculus* by Giraldus Cambrensis, Expugn. Hibern. pp. 276, 292. *See* Mr. Dimock's note [3], p. 225.

De tonitruo generali et satisfactione regis pro morte beati Thomæ. A.D. 1172.

Diceto, col. 559. (Not in Diceto.)

Anno Domini MCLXXII. In nocte Natalis Domini tonitrua audita sunt generalia, in Anglia scilicet, Hybernia, et Gallia, subita et horribilia, orbem fortasse ad nova beati Thomæ martyris miracula ex diversis partibus invitantia, ut sicut sanguinem suum pro universali profudit ecclesia, ita ejus passio sit generaliter ab omnibus piis desideriis recolenda. Eodem tempore, rege Anglorum moram faciente in Hybernia, Hugo De Seintemore et Radulfus de Faie[1] avunculus Alienor reginæ consilio ipsius, ut dicitur, regis Henrici junioris animum cœperunt avertere a patre suo; asserentes incongruum videri regem quemlibet esse, et dominationem in regno debitam non habere. Sed rex pater antequam ab Hybernia rediret, apud Lissemor concilium congregavit, ubi leges Angliæ ab omnibus sunt gratanter receptæ et, juratoria cautione præstita, confirmatæ. Urbes et castella, quæ rex in sua receperat, sub fideli custodia deputavit. Et quoniam varia ipsum trahebant negotia, in die Paschæ sub ipsius diei crepusculo navem ascendens, in crastino applicuit in Walliam. Et inde Porecestriam veniens, navigatione felici in Normanniam est[2] transvectus. Et confestim ad cardinales a Papa missos, Albertum[3] et Theodinum,[4] accedens, post longos tractatus in præsentia eorundem legatorum juravit, mortem Thomæ martyris gloriosi nec voluntate sua vel conscientia perpetratam fuisse, nec suo artificio perquisitam. Sed quoniam malefactores ex verbis, quæ rex iracundiæ calore succensus minus caute protulerat, quod[5] vidélicet nequissimos commilitiones educaverat et clientes qui ipsum in proditorem suum archiepiscopum noluerunt vindicare, occasionem virum Dei sumpserant perimendi, rex cum summa humilitate absolutionem postulans impetravit. Promisit igitur rex ad mandatum legatorum, quod tantum daret de pecunia sua, unde ducenti milites ad defensionem Terræ Sanctæ possent sustentari per annum. Promisit insuper, quod permitteret deinceps appellationes libere fieri, et quod consuetudines, quæ suis erant introductæ temporibus contra libertates ecclesiæ, in irritum revocaret, et quod possessiones Cantuariensis ecclesiæ, quæ post recessum archiepiscopi ablatæ[6]

Diceto, col. 559. Storms following the archbishop's death.

The young king excited against his father.

The king holds a council at Lismore, and goes to Wales and then to Normandy.

Id. col. 560.

Cf. Herb. de Bosham, v. 11, p. 326.

Diceto, col. 560. After swearing his innocence of the murder, and promising satisfaction to the cardinals sent by the pope, he is absolved.

[1] *Faie*] Fesne, Hist. Angl.

[2] *est*] esse, A.

[3] Albert, cardinal of S. Lorenzo in Lucina, afterwards P. Gregory VIII.

[4] Theotwin, cardinal of S. Vitale.

[5] *quod*] quoniam, A.

[6] *ablatæ*] ablatum, A.

A.D. 1172. fuerant, [in] integrum redderentur. Promisit præterea, quod clericis et laicis utriusque sexus, qui pro beato martyre de regno exierant, cum pace sua recipere bona omnia et libere redire licebit; et hoc totum promittere et jurare ac facere ex parte domini Papæ regi injunctum est, in remissionem omnium peccatorum. Rex vero juvenis, quicquid rex pater juraverat et promiserat, ipse juravit et promisit. Et his ita gestis, rex juvenis cum sponsa sua Margareta mense Augusti in Angliam transfretavit, et duodecimo kalendas Septembris apud Wintoniam præfatam Margaritam Rothrodus Rothomagensis archiepiscopus in reginam Angliæ, ministrantibus sibi quibusdam suffraganeis Cantuariensis ecclesiæ, consecravit. Diceto, col. 560.

The young king swears and promises the same. His wife, Margaret, consecrated at Winchester.

Eodem anno Gilebertus Londoniensis episcopus, præstito juramento quod mortem beati Thomæ martyris nec verbo, nec facto, nec scripto scienter procuravit, suo est officio restitutus. Id.

Restoration of bishop G. Foliot.

Quod rex Henricus Johanni filio suo extorri cognomento uxorem providerit.

Betrothal of P. John and Alice, daughter of Humbert III., count of Maurienne.

Anno Domini MCLXXIII. Rex Anglorum Henricus Johanni filio suo, cognomento Sine-terra, vix septenni filiam Huberti comitis de Moriana primogenitam, quam ex relicta Henrici ducis [Saxoniæ][1] sustulerat, in sponsam accepit.[2] Id. col. 561.

p. 265.

Roger, abbat of Bec, elected archbishop but refuses.

Eodem etiam anno Rogerus abbas Beccensis, pridie[3] nonas Martii apud Lamehitham, præsentibus suffraganeis ecclesiæ Cantuariensis, in archiepiscopum præfatæ ecclesiæ est electus. Sed abbas ille electioni factæ penitus contradixit, utrum pusillanimitatis intuitu an religionis, incertum. Id.

Scisma.

Rebellion of the young king who is joined by his brothers Richard and Geoffrey.

Eodem anno rex Henricus juvenis in consilio abiens impiorum, animum suum a patre divertit, et ad socerum suum regem Francorum secessit. Quo facto, Ricardus dux Aquitanniæ et Gaufridus comes Britanniæ, consilio matris suæ, ut dicebatur, Alienor reginæ, fratrem potius elegerunt sequi quam patrem. Fiunt undique conjurationes, fiunt rapinæ et incendia, et[4] sic, ut creditur, in ultionem beati Thomæ martyris suscitavit Deus viscera regis Henrici contra eum, id est filios suos, qui ipsum Id. Id. col. 562. (Not. in Diceto.)

[1] Saxoniæ is erased in A. This was Germaine, *divorced* wife of Henry the Lion, daughter of Berthold III. duke of Zahringen.

[2] *accepit*] dedit, W., Hist. Angl. O. has *accepit*. It is written by Paris over an erasure.

[3] *pridie*] vi, Diceto.

[4] *et . . declarabit*] This is introduced by the compiler instead of the long series of extracts given in Diceto on sons who have been rebellious to their fathers.

usque ad mortem persecuti sunt, sicut sequens historia declarabit. A.D. 1173.

Dicto, col. 567. Eodem anno Radulfus de Warnevilla, sacrista Rothomagensis et thesaurarius Eboracensis, constitutus est Angliæ cancellarius. Per idem tempus, ad instantiam cardinalium Alberti et Theodini, rex Anglorum Henricus liberas fieri electiones vacantium ecclesiarum concessit. Porro Ricardus Pictavensis archidiaconus ad Wintoniensem, Gaufridus Cantuariensis archidiaconus ad Heliensem, Gaufridus Lincolniensis archidiaconus ad Lincolniensem, Reginaldus Saresberiensis archidiaconus ad Bathoniensem, Robertus Oxoniensis archidiaconus ad Herefordensem, et Johannes Cicestrensis decanus ad Cicestrensem ecclesias sunt electi, regis justitiario[1] assensum præbente.

Id. col. 568.

Ralph de Warneville, chancellor.

Election to various sees.

De electione Ricardi Cantuariensis archiepiscopi et canonizatione Sancti Thomæ martyris.

Id. Eodem anno, pridie nonas Julii, suffraganei Cantuariensis ecclesiæ et ejusdem loci sanior pars conventus, de electione archiepiscopi tractantes, elegerunt Ricardum priorem Dover-

Id. col. 569. nensem. Igitur electione facta, electus ille regi fidelitatem juravit, salvo ordine suo, nulla prorsus habita mentione de regni consuetudinibus conservandis. Acta autem sunt hæc apud Westmonasterium in capella Sanctæ Katerinæ, justitiario assensum præbente. In hoc quoque concilio recitatæ fuerunt literæ domini Papæ in audientia episcoporum omnium ac baronum, hæc inter cætera continentes: "Universitatem vestram "monemus et auctoritate qua fungimur districte præcipimus, "ut natalem Thomæ martyris gloriosi Cantuariensis olim "archiepiscopi, diem videlicet passionis ejus, solenniter sub "annis singulis celebretis, et apud eum votivis orationibus "satagatis peccatorum veniam promereri; ut qui pro Christo "in vita exilium et in morte virtutis constantia martyrium "pertulit passionis, fidelium jugi supplicatione pulsatus, apud "Deum pro nobis intercedat." Apicibus autem vix perlectis, levaverunt vocem omnes in sullime dicentes, *Te Deum laudamus*. Et quoniam suffraganei ejus debitam patri reverentiam aut exulanti, aut ab exilio revertenti, vel etiam reverso non exhibuerant, sed[2] potius fuerant persecuti, ut suum publice omnibus confiterentur errorem et iniquitatem, ex ore unius episcopi omnium episcoporum est expressa confessio dicentis, "Adesto, "Domine, supplicationibus nostris, ut qui ex iniquitate nostra "reos nos esse cognoscimus, beati Thomæ martyris tui atque "pontificis intercessione liberemur." Eodem anno Maria soror

Election of Richard, prior of Dover, to Canterbury.

Canonization of archbishop Thomas.

His sister Mary ab-

[1] Richard de Luci. [2] *sed . . persecuti*] Introduced by the compiler.

A.D. 1173. bess of Barking. ejusdem sancti martyris, rege jubente, facta est abbatissa Berkingensis. Diceto, col. 570.

Gournay castle taken by the young king. Many nobles join him. Per idem tempus rex Henricus juvenis castrum Gornaci obsedit, et cepit in eo Hugonem dominum castri et filium ejus cum quater viginti militibus, castrum succendit, et burgenses ad redemptionem coegit. Quo etiam tempore Robertus comes Legecestrensis, et cum eo Willelmus de Tankarvilla, cum multis aliis comitibus et baronibus, regem patrem relinquentes, ad regem filium transfugium fecerunt. Id. col. 569. Id. col. 570.

William, abbat of Reading, made abp. of Bourdeaux. Ipso anno quoque vir prudens et religiosus Willelmus abbas Redingiæ assumptus est in archiepiscopum Burdegalensem.

Quod rex Francorum Normanniam hostiliter invaserit.

Invasion of Normandy by Louis VII. Eodem anno, rex Francorum Lodowicus ad Normanniam penitus devastandam innumerabilem exercitum congregavit. Qui quantocius Normanniam ingressus, castrum Alberemalense cepit, et Willelmum ejus dominum cum comite Symone[1] et pluribus aliis ad deditionem coegit. Deinde cepit castrum Driencurt, et custodiæ deputavit. Indeque ad castrum de Archis progrediens, amisit in itinere Bononiæ comitem;[2] unde comes Flandrensis,[3] de morte comitis fratris sui animo nimis consternatus, ad propria remeavit. Diceto, col. 570. Id. col. 571.

Death of the count of Boulogne.

Rex Francorum declinavit furorem regis Henrici nimis offensi.

Henry II. remains at Rouen. Rex Henricus senior inter hæc omnia Rothomagi morabatur, æquo animo, ut populo visum est, ferens ea quæ fiebant, et solito frequentius venatui indulgens, ad se venientibus vultum hilariorem prætendit. Dilabebantur autem ab eo hi, quos ab annis puerilibus educaverat; credentes dominationem filii ilico imminere. Sedente quoque rege Francorum cum rege filio regis in obsidione Vernolii, rex pater nuncios direxit ad regem Francorum, mandans ut cum festinatione a Normannia recederet, alioquin ipsum ea die hostiliter visitaret. Quod audiens rex Francorum, cum sciret regem Anglorum esse potentissimum et animo amarum, fugam inire potius quam pugnare decrevit, et sic a facie regis Anglorum fugiens, intra Galliam se cum festinatione recepit. Id. Id. col. 572.

Siege of Verneuil.

Flight of Louis VII. on Henry's threats.

---

[1] Simon de Montfort, Count of Evreux.

[2] Matthew of Alsace.

[3] Philip of Alsace.

De subversione Legecestriæ. A.D. 1173.

Diceto, col. 572. Id.col.573.

Eodem anno, quinto nonas Julii, rege jubente, obsessa Legecestria dicitur, eo[1] quod comes dominus urbis, rege patre relicto, ad regem filium confugit. Sed urbe tandem pro maxima parte combusta, cives de pace tractaverunt, datis regi trecentis libris, ut haberent quo vellent licentiam abeundi. Concessa est ergo eis tali conditione licentia, ut in urbibus regiis vel castellis locum susciperent habitandi. Dispersi[2] sunt nobiles civitatis; et quia regem nimis in defensione suæ civitatis offenderant, locum tuti refugii quærebant, ut minas et gravamen regis evaderent. Tunc igitur ad terram Sancti Albani Anglorum prothomartyris, et Sancti Edmundi regis et martyris, quasi ad sinum protectionis confugerunt. Quia tunc temporis tanta fuit eorum reverentia, ut eorum burgi omnibus transfugis asilium et tutam protectionem ab hostibus præbuerunt. Illis autem abeuntibus, subversæ sunt portæ civitatis, pars[3] murorum destructa est; militibus castello inclusis dantur induciæ usque ad festum Sancti Michaelis, et sic quinto kalendas Augusti obsidio est soluta. Quo facto, rex Scotorum Willelmus provinciam Northanhumbrorum, quæ David regi avo suo data fuerat et longo tempore possessa, illam a rege repetens, repulsam invenit. Qui exercitum congregans tam Walensium quam Scotorum, per fines episcopi Dunelmensis securum habuit transitum, donec villis quam pluribus succensis, mulieribus et parvulis interfectis, prædam impreciabilem congregavit. Ad propulsandam ergo tantam injuriam, magnates Angliæ occurrentes regem Scotorum ad sua redire compulerunt. Qui ejus vestigia insequentes, totum Lodonesium incendio tradiderunt. Quicquid extra muros repperiunt, Anglis cessit in prædam; et sic ad instantiam regis Scotorum, datis usque ad festum Sancti Hillarii induciis, magnates Angliæ cum victoria remearunt.

(Not in Diceto.)

Diceto, col. 573.

Siege of Leicester by the royal forces.

The nobles of the city go to S. Alban's or S. Edmundsbury.

Invasion of Northumberland by William king of Scots, who is forced to retire by the English nobles.

p. 266.

Qualiter comes Legecestriæ et Flandrenses capti incarcerantur.

Audiens[4] autem Robertus comes Legecestrensis quæ de civitate sua facta fuerant, tactus dolore cordis intrinsecus, cum

The earl of Leicester passes

[1] *eo . . confugit*] Introduced by the compiler. The earl is Robert Blanchmaines.

[2] This introduction is Paris's own.

[3] In the margin the walls are represented falling.

[4] *Audiens . . . intrinsecus*] This is the compiler's introduction.

A.D. 1173. through Flanders and lands at Walton-on-the-Naze.

uxore[1] in Angliam reversurus, per Flandriam transitum fecit. Ubi Normannorum et Flandrensium, tam equitum quam peditum, plurima sibi suffragante caterva, naves ascendit, et velis in altum expansis, applicuit in Suthfolca apud Waletunam, tertio kalendas Octobris. Qui [de] navibus cum festinatione egressus, castrum ejusdem villæ obsedit, sed nihil omnino profecit. Indeque progrediens, tertio idus Octobris castellum de Hagenet invasit, cepit, et succendit, et milites triginta intus captos ad redemptionem coegit. Regrediens inde ad Fremingeham, cum mora ejus onerosa Hugoni Bigod castelli domino videretur, necessitate ductus, animum direxit et gressum ad Legecestriam visitandam. Iter igitur arripiens, proposuit burgum Sancti Eadmundi ex industria itinerans sinistrare. Quod exercitum regis Angliæ, qui ad patriæ illius custodiam fuerat assignatus, non latebat. Stipatus ergo comes Legecestrensis milite copioso, qui paratus ad pugnam, in tribus milibus Flandrensium, quos viæ participes tunc habuit, non minimum confidebat.[2] Inito[3] itaque certamine et ictibus ictuum assiduitate compressis, post belli varios eventus comes et comitissa, Flandrenses, Normanni, et Franci, et qui cum eis venerant, omnes capiuntur, decimo sexto kalendas Novembris. Comitissa vero anulum habens in digito pretiosum, in amnem prope fluentem[4] projecit, nolens hostibus suis de sua captione tantum habere proventum. Tandem pars major Flandrensium occiditur, pars quædam submergitur, pars minima ad vincula trahitur subeunda, quæ carcerali custodiæ deputatur.

Diceto, col. 573.

After taking Hagenet, (Haughley) castle, he goes to Framlingham, and marches to the relief of Leicester. He is attacked by the king's army, defeated, and taken prisoner.

The countess throws away her ring.

(Not in Diceto.)

Diceto, col. 574.

Quod rex Henricus multos hostium suorum ceperit.

Rege Anglorum patre apud Rothomagum commorante, nunciatum est ei, electam regis filii sui militiam apud Dolensem urbem a suis Brebantiis et ruptariis circumclusam. Qui continuo equos ascendens, sequenti mane ad urbem pervenit præfatam, et militiam filii sui repugnantem sibi per dies aliquot comprehendit. Sed priusquam veniret, hostium suorum permaxima multitudo a suis ruptariis fuerat interempta. Captus

Id.

The young king's army surrounded at Dol. Henry II. arrives there.

[1] Petronilla, daughter of Hugh de Grentemesnil.

[2] See the song of the Flemish soldiery in the Hist. Anglor. i. p. 381.

[3] The battle was fought at Fornham S. Geneviève, near Bury St. Edmund's.

[4] This is the only mention of this incident. The Hist. Anglor. adds, *præ indignatione*. Jordan Fantosme mentions that she lost her rings, p. 50 (ed. Surt. Soc.). A ring, supposed to be the countess's, was found "in the bed of the "river in the adjoining parish of "Fornham S. Martin some years "since." Rokewode, Chronicon Jocelini de Brakelonda, p. 106 (Camden Soc. 1840).

Diceto, col. 574. est ibi comes Cestrensis[1] Ranulfus,[2] qui nuper transfugium fecerat ad filium suum, Radulfus de Fulgeriis, Willelmus Patricius, Radulfus de Haie, Hasculfus de Sancto Hillario, et cum istis milites quater viginti. A.D. 1173. Names of the chief prisoners taken there.

Id. Eodem tempore magnates Angliæ cum exercitu infinito ad Hugonis Bigod superbiam reprimendam profecti, cum de facili posset expugnari, sicut omnibus videbatur, interventu pecuniæ, datis et acceptis induciis usque ad Pentecosten, quatuordecim milibus Flandrensium armatorum stipatus agminibus, per Essexiam et Cantiam securum ei ipsi præbuerunt conductum, et apud Doveram naves ad transfretandum paraverunt. Sed nunquam ultra illud tempus comes ad plenum respiravit. Attack by the nobles on Hugh Bigod, who makes terms with them.

(Not in Diceto.) Eodem anno electus Cantuariensis Romam proficiscens habuit in comitatu Bathoniensem[3] electum. The archbishop elect goes to Rome.

Diceto, col. 574.

De subversione Axiholm et magna militia capta.

Id. Anno Domini MCLXXIV. Rogerus de Molbraio a fidelitate regis senioris recedens, in insula Axiholm castellum[4] ab antiquo dirutum reparavit. Ad quem multitudo Lincolniensium navigio transvecta castellum obsedit, constabularium et milites omnes ad deditionem coegit, et castellum subvertit. Eodem tempore, Id. col. 575. pridie kalendas Maii, rex Anglorum senior, cum audisset militiam Ricardi filii sui urbem Santonicam occupasse, sumptis secum Pictavensibus, ad ejus liberationem processit. Milites illi nec Deo nec sanctæ ecclesiæ reverentiam exhibentes, majorem ingressi ecclesiam ipsamque in castellum redigentes, armis et victualibus impleverunt. Cum autem rex hostes in tribus munitionibus confidere edoctus fuisset, ad eos invadendum operam impendit. Duobus igitur munitionibus ilico subjugatis, ad majorem ecclesiam militibus armatis et lenocinatoribus[5] refertam accessit, ita ut non eam impugnaret, sed a sordibus liberaret. Capti sunt autem tam in ecclesia quam in aliis locis milites sexaginta cum balistariis quadringentis. Positis[6] igitur in securitate finibus illis, rex in Normanniam reversus est, necessitate compulsus. Philippus enim comes Flandrensis, præsente rege Francorum Lodowico et majoribus regni illius tactis sacrosanctis reliquiis, juraverat, Roger de Mowbray's castle in Axholm destroyed by the Lincolnshire men. *Militia Ricardi contra regem patrem suum recalcitrantis confusa est.* Relief of Saintes. *Incipit regis perturbatio per filium suum.*

[1] *Cestrensis*] Castrensis, A.

[2] *Ranulfus . . . . suum*] Introduced by the compiler. Ranulfus is an error for Hugo—Hugh Cyvelioc.

[3] Reginald Fitz Jocelin.

[4] Kinardeferie, Hoveden, ii. p. 57.

[5] *lenocinatoribus*] lenonibus, Hist. Angl.; lenocinantibus, Diceto.

[6] *Positis . . . compulsus*] Abridged from Diceto; *necessitate compulsus* is the compiler's.

A.D. 1174. Philip, count of Flanders, joins the young king.

quod infra dies quindecim, post instans festum Sancti Johannis, in manu robusta Angliam intraret, et regis eam juvenis subiceret potestati. Qua fiducia rex junior tractus, pridie idus Julii apud Witsant venit, Radulfum de la Haie in Angliam cum multa militia transmissurus. Comes Flandrensis trecentos et decem et octo milites probatissimos ad transfretandum præmisit; sed postquam apud Arewellam[1] in Angliam sunt appulsi, decimo octavo kalendas Julii,[2] sociis eorum pro[3] maxima parte periclitatis, Hugonem Bigod comitem secum ilico assumpserunt. Norwicum invadentes ceperunt, infinitam[4] inde pecuniam sustulerunt, multos abduxerunt captivos, decimo quarto kalendas Julii, et ad redemptionem gravissimam compulerunt. Quod videntes justiciarii regis, de consilio communi miserunt ad regem Ricardum Wintoniensem electum, qui pericula, quæ in Anglia imminebant, fideliter intimaret. Qui celeriter in Normanniam transvectus, omnia[5] quæ fiebant in Anglia, remota falsitate, narravit.

Diceto, col. 575.

The Flemings land at Orwell, and take Norwich.

Richard Toclive, elect of Winchester, sent to inform the king.

Quod rex veniens in Angliam beatum Thomam gratia orationis petivit.

The king returns to England with his family and prisoners.

Rex autem talem nuncium debita cum veneratione suscipiens et se ad transfretandum præparans, reginam Alienor reginamque Margaretam, filium et filiam Johannem et Johannam, secum adduxit. Comitem quoque Legecestrensem[6] et comitissam aliosque quam plures, quos habebat in vinculis, ante faciem suam Barbefluvium præmisit. Ubi navibus congregatis, cum innumera armatorum copia impiger naves conscendit; sed ventus in contrarium veniens, transitum ea die nautis reddebat suspectum. Cum autem mare rex turbulentum cognovisset, erectis in cælum luminibus, palam cunctis [ait]; "Si ea "quæ ad pacem sunt cleri et populi habeam in proposito, si "pacem in adventu meo dare Rex cælorum disposuit, tunc pro "sua misericordia indulgeat mihi portum salutis. Si autem "aversus fuerit, et regnum Angliæ in virga furoris visitare "decreverit, nunquam mihi concedat fines attingere regionis." Oratione itaque completa, ipsa die tranquilla navigatione cum rerum indemnitate ad portum Hamonis applicuit. Deinde in pane jejunans et aqua, ab ingressu civitatum abstinuit,

Id. col. 576.

p. 267.

His prayer before crossing.

He lands at Southampton.

---

[1] *Arewellam*] Orewellam, Hist. Angl. *Orwell.*

[2] *Julii*] Junii, Diceto.

[3] *pro*] So W., as Diceto; A. O. have *per.*

[4] *infinitam*] infinite, A.

[5] *omnia . . narravit*] This is the compiler's.

[6] Diceto has "comitem *Cestren-*" *sem,* Legecestrensem comitissam."

Diceto, col. 577.

quousque vota orationum persolveret mente concepta beato Thomæ Cantuariensi archiepiscopo ac martyri glorioso. Cum autem Cantuariam appropinquasset, equo desiliens, et regiam majestatem prorsus deponens, nudus pedes, faciem peregrinantis, pœnitentis, et supplicantis assumens, tertio[1] idus Junii, feria sexta, ad ecclesiam majorem pervenit, et cum gemitibus et suspiriis alter[2] Ezechias lacrimarumque affluentia petiit sepulchrum martyris gloriosi. Ubi toto corpore prostratus, manibusque in cælum expansis, diutius in oratione permansit. Interim per os episcopi Londoniensis sermonem ad populum habentis rex, Deum et martyrem beatum in animam suam invocans, publice protestatus est, quod mortem martyris nec mandavit, nec voluit, nec suo artificio perquisivit. Sed quoniam interfectores martyris gloriosi ex verbis ejus non satis circumspecte prolatis occasionem sumpserant archiepiscopum perimendi, ab episcopis, qui tunc præsentes erant, absolutionem petiit, carnemque suam nudam disciplinæ virgarum supponens, a singulis viris religiosis, quorum multitudo magna convenerat, ictus ternos vel quinos excepit. Vestibus igitur resumptis, muneribus pretiosis martyrem honoravit, assignans insuper annui census quadraginta libras ad luminaria circa sepulcrum martyris continuanda, reliquumque diei ac noctis sequentis in amaritudine mentis transegit. Orationibus igitur, vigiliis, et jejuniis deditus, usque in diem tertium ab alimentis abstinuit. Unde beatum martyrem sibi reddens placabilem, ipsa die Sabbati qua sibi ab eo indulgentiam dari postulabat, tradidit Deus regem Scotiæ Willelmum in manus suas, apud Richemunt castellum custodiæ mancipatum. Ipsa etiam die Sabbati rex filius ejus, navibus, quas congregaverat ad transfretandum in Angliam ut eum subjugaret, dissipatis penitus et fere submersis, coactus est ad Galliam redire.

A.D. 1174. His penance at Canterbury.

Capture of the king of Scots, and dispersion of the young king's fleet on the same day.

De captione Willelmi regis Scotorum.

De captione regis Scotorum, ut breviter dicatur, dum Northanhumbriam intraret, sicut in anno præterito, ut eam subjugaret et suo regno hostiliter copularet, occurrerunt ei magnates regionis, et commisso campestri prælio, ipsum ceperunt et vinculis arctioribus constrinxerunt.[3] De formicis autem Scoticis tot interfectæ referuntur, quod numerum omnem ex-

The king of Scots' attempt to seize Northumbria.

[1] *tertio*] quarto, Diceto.

[2] *alter Ezechias*] Introduced by the compiler.

[3] In the margin "Willelmus rex" is represented with his crown falling off, and by his side a figure armed with an axe. This and the following sentence are the compiler's.

A.D. 1174 Fulfilment of Merlin's prophecy.

cedere dicebantur. Rege autem apud Richemunt castellum carcerali custodiæ deputato, impleta videtur Merlini prophetia dicentis, "Dabitur maxillis ejus frænum, quod in Armorico "sinu fabricabitur," sinum Armoricum vocans castellum de Richemunt, ab Armoricis principibus et tunc [et] ab antiquis temporibus hæreditario jure possessum. Diceto, col. 577.

Successes of Henry after his penance.

Ut[1] autem veraciter perstringamus beneficia, quæ regi Henrico Deus post satisfactionem, quam sibi exhibuit et beato martyri per ejusdem sancti intercessionem, in articulo temporis præstitit, intelligamus [per] ea quæ sequuntur. Rex autem Henricus, votis orationum completis, a Londoniensibus susceptus est reverenter. (Not in Diceto.) Diceto, col. 577.

He takes Huntingdon castle.

Inde ad Huntedonam progrediens, castellum obsedit et subjugavit, decimo quarto kalendas Augusti; ubi milites comitis Legecestriæ ad regem accedentes, reddiderunt castella de Grobi et Muntsorel, ut[2] cum domino suo mitius se haberet, undecimo kalendas Augusti. Proceres Norenses, ducem habentes electum Lincolniensem, regis videlicet filium, Malessart[3] castellum Rogeri de Molbraio viribus subjugarunt. Rex Henricus, turmis militaribus undique ad eum confluentibus, cum apud Sanctum Eadmundum copiosum congregasset exercitum, duo castella Hugonis Bigod, Bungeie et Framingeham, obsidere decrevit. Comes autem non habens fiduciam resistendi, datis mille marcis cum obsidibus, pacem regis obtinuit, octavo kalendas Augusti. Tunc multitudo Flandrensium, quam Philippus comes in Angliam miserat, ut præmissum est, præstito juramento quod fines Angliæ amplius hostiliter non intraret, cum licentia regis ad propria remeavit. Militia etiam regis juvenis, cui præerat Radulfus de la Hai, absque impedimento ab Anglia recessit. Robertus comes de Ferrariis, et Rogerus de Molbraio, quorum castella tunc obsidebantur a rege Trese[4] et Stuteberi,[5] missis ad regem legatis, pacem ejus impetrarunt. Willelmus comes Gloverniæ et Ricardus comes de Clare regi occurrerunt, suo mandato in omnibus parituri. Sic rex magnificus, per intercessionem martyris gloriosi hostibus superatis et rebus Angliæ pacificatis, septimo idus Augusti in Normanniam transfretavit, ducens secum regem Scotorum, comitem Legecestrensem,[6] et Hugonem de Castello, quos in vinculis retinebat.

Other castles surrendered.

Hugh Bigod submits.

The Flemings and the young king's forces leave England.

Submission of various nobles.

Henry crosses to Normandy with his prisoners.

---

[1] *Ut . . . sequuntur*] Introduced by the compiler.

[2] *ut . . haberet*] Introduced by the compiler.

[3] Malzeard.

[4] Thirsk.

[5] Tutbury.

[6] Diceto adds *comitem Cestrensem*, here again omitted by the compiler.

Quod rex Francorum ab obsidione Rothomagi recessit. A.D. 1174.

Diceto, col. 578. Cum autem rex Henricus tertio[1] idus Augusti applicuisset, invenit Rothomagensem civitatem obsessam. Lodowicus enim rex Francorum et Henricus rex juvenis cum comite Flandrensi Philippo, in absentia regis Anglorum, cum exercitu copioso Id. col. 579. supervenerant, et requiem non dederant civibus obsessis. Sed rex Francorum, cum Anglorum regem supervenire didicisset, succensis machinis, non sine famæ dispendio recessit; atque in ejus fuga milites [regis] Anglorum arma plurima et instrumenta bellica rapuerunt. Eodem anno archiepiscopus Cantuariensis a Cf. Id. col. 580. Roma rediens pallium[2] et primatum Angliæ reportavit. Ve- Id. col. 581. niens apud Londonias tertio kalendas[3] Septembris, vacantium ecclesiarum personas principales, quæ sibi pastores elegerant, Id. col. 582. convocavit. Ubi electionibus confirmatis, Wintoniensem, Heliensem, Herefordensem, et Cicestrensem electos pariter consecravit. Gaufridus vero Lincolniensis electus, quia nondum electio ejus fuerat confirmata, transfretavit, in propria persona Romam iturus, vel ad ipsam nuncios transmissurus.

He forces Louis VII. to raise the siege of Rouen.

Archbishop Richard returns from Rome, and consecrates several bishops.

p. 268.

Geoffrey, elect of Lincoln, goes to Rome.

Quod omnes filii regis Anglorum ad pacem patris sunt reversi.

Id. Anno Domini MCLXXV. Lodowicus[4] rex Francorum et comes Flandrensium, sumptibus tædiosis affecti, quos pro rege Anglorum juvene impenderant, et damna sibi ac suis illata et interfectiones ad memoriam revocantes, promiserunt se velle ab infestatione Normannorum animum revocare. Unde filios regis Angliæ, quos paternam maledictionem, odium cleri, populorum imprecationem noverant incurrisse, ut ad patris gratiam redire possent, summopere satagebant. Rex Angliæ igitur per internuncios omnes adversarios suos ad pœnitentiam Id. col. 585. revocatos intelligens, ipsos Cenomannis ad suum venire colloquium procuravit; ubi a Gaufrido primitus et Ricardo filiis suis homagium et fidelitatem accepit. Post dies autem paucos, apud Burum in Normannia venit ad eum rex filius ejus, cum Id. col. 586. archiepiscopo Rothomagensi et aliis episcopis et baronibus multis, et cum multa lacrimarum effusione ad pedes patris prostratus, misericordiam precabatur. Rex autem formam induens patrisfamilias, redeunte filio suo prodigo, motus

Louis VII. and Philip count of Flanders give up the young king's cause.

Henry's sons submit and are reconciled with him.

---

[1] *tertio*] quarto, Diceto.

[2] The pall is not mentioned by Diceto.

[3] *tertio kalendas*] quarto non., Diceto.

[4] This paragraph is made up by the compiler from Diceto out of the letters as well as out of his account.

A.D. 1175. pictate super filio quem totis visceribus diligebat, intelligens eum ex corde loqui, iram et omnem ei indignationem remisit, atque ejus homagium, addito juramento, suscepit. Omnibus igitur bene pacificatis, et osculis undique ex corde collatis, rex pater milites nongentos et sexaginta novem, quos tempore belli ceperat, sine redemptione a vinculis solvit; paucos vero, quorum facinus enorme principem mansuetissimum ad iracundiam pro vocaverat, arctiori custodiæ tradidit mancipandos. Rex vero filius eodem modo milites quos jure belli ceperat, quorum numerus ad centum et eo amplius excreverat, sine pecunia relaxavit. Tunc rex pater litteras in omnes fines suæ dominationis, formam hujus pacis continentes, direxit, ut[1] omnes, quos generale discrimen belli afflixerat, communis lætitia recrearet. Continebant insuper litteræ, quod omnia castella, quæ munita fuerant tempore belli contra ipsum, ad illum redigerentur statum in quo erant quando guerra incepit.

Diceto, col. 586.

The prisoners on both sides released without ransom.

Id. col. 583.

(Not in Diceto).

Diceto, col. 583.

Council at Westminster, 17 June.

Eodem anno civitas Rothomagi obsessa est; concilium generale habitum est apud Westmonasterium, quinto decimo kalendas Julii, præsidente Ricardo Cantuariensi archiepiscopo et apostolicæ sedis legato; Rogerus vero Eboracensis archiepiscopus concilio noluit interesse:

Id. coll. 578, 585.

Death of Reginald earl of Cornwall.

Obiit Reginaldus comes Cornubiæ.

Id. col. 586.

The legate arrives.

Hugo Petroleonis diaconus cardinalis venit legatus in Angliam, et præstitit auctoritatem tradendi clericos ante judicem sæcularem, pro forisfacto forestæ et laico feodo in favorem regis.

Id. col. 587.

Willelmus rex Scotorum pacem fecit cum rege Anglorum.

William, king of Scots, makes peace.

Eodem anno, Willelmus rex Scotorum apud Falesiam tentus in vinculis cum rege Anglorum pacem fecit in hunc modum, sexto idus Decembris. Rex Scotorum devenit homo ligius regis Anglorum de regno Scotiæ et omnibus terris suis, et homagium fecit ei et ligantiam ut domino suo speciali, et Henrico filio ejus, salva fide patris sui. Et similiter omnes episcopi cum comitibus ac baronibus de regno Scotiæ, de quibus rex Anglorum homagium voluit et fidelitatem habere; et non solum sibi, sed et successoribus regis, ipsi et successores sui imperpetuum,

Id. col. 584.

The treaty.

sine malo ingenio. Hæc est forma cartæ revera, quæ est in thesauro, ubi appensa sunt omnia sigilla episcoporum et

(Not in Diceto.)

[1] *ut . . . recrearet*] This is the compiler's.

Diceto, col. 584. baronum Scotiæ: "Rex præterea Scotorum et omnes homines A.D. 1175. "sui nullum amodo fugitivum de regno Angliæ receptabunt "in Scotia, nec in alia terra sua; sed rex Scotiæ et homines "ejus eum capient, et illum regi Anglorum vel suis justiciariis "reddent." Pro hac autem conventione et fine firmiter ob- He gives up Berwick and Roxburgh castles. servando, dedit rex Scotorum regi Anglorum et successoribus suis castella de Berewic et de Rokesburc imperpetuum possidenda. "Et si rex Scotorum aliquo tempore contra hoc venire "attemptaverit, episcopi Scotiæ cum comitibus et baronibus "contra regem suum tenebunt, et episcopi terram ejus sub inter-"dicto ponent, donec ad regis Anglorum obsequium revertatur."

Id. col. 585. Igitur rex Scotorum datis obsidibus rediit in Angliam, sub libera deputatus custodia, donec castella quæ regi pepigerat pro illius arbitrio redderentur. Castella vero per Angliam et Normanniam multorum, quæ tempore discriminis inter patrem et filium constructa fuerant, passim eversa sunt, rege jubente, filioque non contradicente. The castles erected during the war destroyed.

Reges Anglorum pater et filius beatum Thomam petierunt.

Id. Anno Domini MCLXXVI. Reges Anglorum, pater et filius, in Angliam venientes, per dies singulos in eadem mensa sunt refecti, et idem thalamus fomenta quietis eisdem de noctibus ministravit. Et properantes simul, ut beatum Thomam martyrem egregium visitarent, cum omni humilitate orationum vota et mansuetudine peregerunt. Indeque[1] per Angliam pariter profecti, pacem singulis et justiciam tam clericis quam laicis promiserunt, et id opere compleverunt. Eodem anno Willelmus de Brausia multitudinem Wallensium in castello de Bergeveni callide convocatam prohibuit, ne quis cnipulum ferret viator vel arcum. Sed[2] illis hujusmodi decreto contradicentibus, capitali omnes sententia condemnavit. Qui, ut proditionis suæ nequitiam quasi sub velamine honestatis palliatam intelligas, hoc fecit in ultionem avunculi sui Henrici de Hereford, quem ipsi in sancto Sabbato Paschæ antea peremerunt. Eodem anno Ricardus Cantuariensis archiepiscopus in diocesi sua, quæ ab antiquis temporibus uno tantum fuerat archidiacono contenta, ultimis his diebus tres archidiaconos constituit, Savaricum scilicet, Nicholaum, et Herebertum. Eodem anno Johannes decanus Saresberiensis consecratus est antistes Norwicensis. Nec multo post rex Anglorum fecit complanari castella de Legecestria, Huntendonia, Waletonia, de Grobi et Stutesberi, *Complanantur*

(Not in Diceto.)

Diceto, col. 587. *Walenses multi perempti sunt.*

Id. col. 588. *Nota de tribus archidiaconis in Cantuariensi diocesi.*

John bishop of Norwich. p. 269.

[1] *Indeque . . compleverunt*] Introduced by the compiler.

[2] *Sed . . . contradicentibus*] Introduced by the compiler.

A.D. 1176. *quædam castra et constituuntur justiciarii novi.*

de Haie[1] et de Tresc, et alia quam plurima; in ultionem injuriarum quas ipsi frequenter intulerant domini castellorum. Deinde idem rex per consilium filii sui et episcoporum constituit justiciarios per sex partes regni, in qualibet parte tres, qui juraverunt quod cuilibet jus suum conservarent illæsum. Diceto, col. 588.

Petro Romanæ sedis legato rex Anglorum quatuor capitula concessit.

Articles granted by the king to the legate.

Veniente eodem tempore in Angliam Petro Leone legato sedis Apostolicæ, quatuor ei rex concessit capitula quæ sequuntur, in regno Angliæ observanda. Primo, quod de cætero clericus non trahatur ante judicem sæcularem personaliter pro aliquo crimine vel transgressione, nisi pro foresta et laico feodo, unde regi vel alio domino sæculari laicum debetur servitium. Secundo ut archiepiscopatus, episcopatus, vel abbatiæ non teneantur in manu regis ultra annum, nisi pro causa evidenti vel necessitate urgente. Tertio concessit, ut interfectores clericorum convicti vel confessi coram justiciario regni præsente episcopo puniantur. Quarto quod clerici duellum facere non cogantur. Id. col. 591.

Johanna nupsit regi Siciliæ.

Eodem anno Johanna filia regis Siculo regi nuptura quinto idus Novembris apud Sanctum Egidium, in conspectu virorum illustrium, tradita est marito. Quo utique tempore, universa Angliæ castella sunt ad imperium regis custodiæ deputata. Id. col. 594. Id. col. 595. Id. col. 594.

Johannes filius regis fit hæres Gloverniæ.

Hoc quoque tempore Willelmus comes Gloverniæ, cum filium non haberet, ægre ferens hæreditatem inter filias dividere, Johannem Sine-terra regis filium sibi[2] constituit successorem.

Rex Henricus dedit filiam suam nuptui regi Apuliæ et Siciliæ, sed hoc in textu.

Hugo Petro Leonis, legationis suæ cursu cancellato, transfretavit. Rex Henricus dedit filiam suam juniorem regi Apuliæ, et[3] sexto kalendas Septembris transfretavit. Id. col. 591. Id. col. 594.

De obitu quorundam comitum.

Obiit Ricardus comes de Strigoil; comes etiam Willelmus de Arundel obiit quarto idus Octobris apud Waverle, et sepultus est apud Wimundham, cellam[4] scilicet ecclesiæ Sancti Albani, cujus cellæ patronus fuisse dinoscitur. Id. col. 589. Id. col. 595. (Not in Diceto.)

Walter, abbat of Westminster.

Walterus quoque prior Wintoniensis factus est abbas Westmonasteriensis. Diceto, col. 588.

[1] *Haie*] Dudeleia, Diceto. *Eye*, Suffolk.

[2] *sibi*] om. W. It is in O.

[3] i.e. *she* crossed. This is a repetition by Paris in different words of the extract from Diceto, immediately given by the compiler above.

[4] *cellam . . dinoscitur*] Introduced by Paris.

Quod reges extranei discordes regis Anglorum sese arbitrio subdiderunt. A.D. 1176.

Diceto, col. 595. Circa dies istos Aldefonsus rex Castellæ, gener regis Angliæ, et Santius rex Navarorum avunculus ejus, discordes ad invicem, missis ad regem Angliæ legatis, se staturos illius arbitrio juravе- Id. col. 597. runt. Nuncii quoque apud Westmonasterium in præsentia regis, episcoporum, comitum, et baronum constituti; proponebant illi qui causam Aldefonsi regis tuebantur, Santium regem Navarorum memorato regi Castellæ, dum adhuc pupillus esset et orphanus, castella et terras, Logionum[1] videlicet, Navaret, Anthlena, Aptol, et Agosen, cum pertinentiis suis, quæ pater suus die qua decessit, et ipse post aliquot annos quiete possederat, injuste et violenter abstulisse; unde domino suo restitutionem fieri postulabant. Illi autem quibus causa Santii regis commissa fuerat, nihil eorum quæ ab aliis proposita fuerant contradicentes, asserebant Aldefonsum præfatum Santio prænominato castella Legin scilicet, Portel, et castellum quod tenet Godin per werram et injuste abstulisse; parte altera in nullo sibi contradicente, eorum domino suo restitutionem fieri pari instantia flagitabant. Nuncii præterea in jure confessi sunt palam, inter reges præfatos treugas usque in septennium fide interposita fuisse firmatas. Rex igitur Anglorum, habito cum episcopis, comitibus, et baronibus consilio super querelis prætaxatis, hinc inde violenter et injuste ablatis, cum nihil contra violentiam utrinque propositam a parte alterutra responderetur alterutri, nec quicquam[2] quo minus restitutiones quas petebant faciendæ essent allegaretur, plenariam utrique parti supradictorum, quæ in jure petita erant, restitutionem judicavit. Adjunxit etiam, treugas præfatas inter eos fide firmatas usque ad constitutum terminum esse inviolabiliter observandas. Judicavit etiam pro bono pacis, ut rex Aldefonsus donet liberaliter Santio regi singulis annis usque ad decennium tria milia marabotinorum, et sic pacem haberent ad invicem et perpetuam amicitiæ firmitatem.

Quarrel between the kings of Castile and Navarre.

Nota regis Henrici magnificentiam.

Decision of Henry II. in the case.

Id. col. 595. In eisdem sane diebus, nuncii Manuelis Constantinopolitani imperatoris, nuncii Romani imperatoris Fretherici, nuncii Willelmi Treverensis[3] archiepiscopi, nuncii[4] Henrici ducis Saxonici, nuncii Flandrensis comitis Philippi, quos varia trahebant negotia, tanquam ex condicto, pridie idus Novembris in curia

Embassies to Henry II. from various other princes.

---

[1] *Logionum*] So altered by Par. (as O.) from *Logtonium*, as W.; Legionum, C.; Legionium, D.; Logronium, Diceto. *Logroño.* Agosen is *Ansejo.*

[2] *quicquam*] quisquam, A.

[3] *Treverensis*] An error for *Remensis*, which Diceto has. The archbp. of Treves then was Arnold.

[4] *nuncii . . Saxonici*] om. D.

A.D. 1176. Greatness of Henry II.

regis Anglorum simul apud Westmonasterium convenerunt. Hæc ideo dicimus, ut notum sit omnibus, quantæ rex Henricus sapientiæ fuerit quantæque magnificentiæ, ad cujus audientiam totius fere orbis consilia et dubia principum discutienda judicia pervenerunt. Diceto, col. 595. (Not in Diceto.)

De remotione ab ecclesia de Waltham canonicorum sæcularium.

Regular canons introduced into Waltham.

Anno Domini MCLXXVII. Amotis ab ecclesia Walthamhensi canonicis quos sæculares vocant, introducti sunt regulares, auctoritate summi Pontificis, in vigilia Pentecostes, rege procurante Henrico et præsente. Et eadem die Radulfus Cirecestrensis canonicus, de manu Londoniensis episcopi curam ecclesiæ prædictæ suscipiens, ipsi tanquam diocesano de canonica subjectione servanda verbis se obligavit expresse; et fratribus cum eo introductis, prior est ab eodem episcopo assignatus, et in sua sede solemniter collocatus. Diceto, col. 598.

Quidam magnates profecti sunt in Terram Sanctam. Frethericus humiliatur propter sanctitatem Papæ.

The count of Flanders and W. de Mandeville go to Jerusalem.

Submission of the emperor Frederick to Pope Alexander III.

Eodem quoque anno, Philippus comes Flandrensis, et Willelmus de Magnavilla profecti sunt Jerusalem. Frethericus[1] imperator venit ad pedes Alexandri Papæ; audivit enim et certificatus est super hoc, quod cum fugeret a persecutione imperiali, et non erat ei tutus transitus per terram, immo per mare, exorta tempestate, assumpsit omnia ornamenta papalia in navi, quasi celebraturus, et stans imperavit mari et ventis vice Jesu Christi, cujus vicarius erat, ut ait; et statim facta est tranquillitas magna. Quo audito, imperator stupefactus, humiliatus satisfecit illi per omnia, timens tamen plus Deum quam hominem, et sic cessavit scisma. Id. (Not in Diceto.)

Concordia firmata est inter reges Anglorum et Francorum.

Henry II. crosses to Normandy

Quo etiam tempore rex Anglorum, regno pro sua voluntate disposito, decimo quinto kalendas Septembris in Normanniam transfretavit. Et confestim inter regem Francorum et ipsum Diceto, col. 599.

[1] The Pope's letter mentioning Frederick's submission is given in Diceto, but the story that follows is Paris's own.

Diceto, col. 599.

habito colloquio, hoc modo concordiam inierunt: "Ego Lo- A.D. 1177. and makes a treaty with Louis VII.
" dowicus rex Francorum et ego Henricus rex Anglorum
" volumus ad omnium notitiam pervenire, nos, Deo inspirante,
" promisisse et juramento confirmasse, quod simul ibimus in
" servitium Crucifixi, et ituri Jerosolimam suscipiemus[1] sig-
" naculum sanctæ crucis; et amodo volumus esse amici ad
" invicem, ita quod uterque nostrum alteri conservabit vitam
" et membra et honorem terrenum contra omnes homines.
" Et si quæcunque persona alteri nostrum malum facere præ-
" sumpserit, ego Henricus juvabo Lodowicum regem Fran-
" corum dominum meum contra omnes homines; et ego Lo- p. 270.
" dowicus juvabo regem Anglorum Henricum contra omnes
" homines, sicut fidelem meum, salva fide quam debemus
" hominibus nostris quamdiu nobis fidelitatem servabunt."
Acta autem sunt hæc apud Minantcurt,[2] septimo kalendas Octobris.

De fundatione monasterii de Westwde.

Id. col. 600.

Anno Domini MCLXXVIII. Ricardus de Luci, Angliæ justi- R. de Luci founds Westwood monastery.
ciarius, tertio idus Junii, fundamenta jecit ad construendam ecclesiam conventualem in honorem beati Thomæ martyris in loco qui vocatur Westwde, in territorio Rofensi. Eodem anno, rex Anglorum Henricus, cum per omnes provincias suæ potes- Henry II. at Canterbury.
tatis, quæ vel Francorum liminibus vel montibus Pyrenæis vel Britannico vicinantur Oceano, munitiones optinuisset, et omnia pro velle disposuisset, idus Junii,[3] beatæ Thomæ martyris visitavit sepulcrum. Et paucis inde diebus evolutis, Gaufridum He knights his son Geoffrey.
filium suum, octavo idus Augusti, apud Wdestoke cingulo

Id. col. 599.

militari donavit. Nix maxima et diuturna; animalia Snow.

(Not in Diceto.)

maritima involuta sunt fluctibus; sol[4] passus est eclipsim Solar eclipse.
sexto idus Januarii.

De revelatione Sancti Amphibali cuidam viro facta.

Eodem anno, vir[5] quidam beati Albani martyris burgum in- Discovery at St. Alban's of
habitans, et loci illius indigena, inter convicaneos suos sine

[1] *suscipiemus*] suscipimus, W.; suscepimus, O.

[2] *Minantcurt*] so for Nunantcurt, i.e., Nonancourt in Normandy.

[3] *Junii*] Julii, Diceto.

[4] The eclipse is not mentioned by Diceto. It is an error, as there was none at that date. The date is what he gives for the floods.

[5] Over the picture of the "inventio" described in the next page, his name is given, "Robertus civis "Sancti Albani cognomento Mer- "cer." See the reference to this account in the Gesta Abbatum (Riley), i. p. 193.

A.D. 1178. the body of St. Amphibalus.

querela vixit. Hic ab ineunte ætate, quantum substantiæ mediocritas permittebat, honeste vivens, devotus ecclesiæ extitit frequentator. Dum igitur una noctium in stratu jaceret, circa gallicinium intravit quidam decori vultus[1] et eleganti statura procerus, thalamum suum interiorem; qui vestibus indutus candidis virgam in dextra pulcherrimam bajulabat. In cujus ingressu domus confestim tota resplenduit, et quasi claritas solaris interiora cubiculi perlustravit. Qui lecto[2] appropians jacentem vocavit, et si dormiret leniter requisivit; "Roberte," inquit, "dormis?" Expavit Robertus timore vehementi, et supra modum admirans, ait, "Quis es, Domine?" Et ille; "Ego sum martyr Albanus, qui ad hoc venio, ut annunciem "tibi Domini voluntatem, de magistro meo," inquit, "clerico "videlicet illo, per quem fidem Christi[3] suscepi, de quo inter "homines sermo frequens habetur; et cum spes fidelium sit, "quod futuris temporibus debeat revelari, locus tamen sepul-"turæ ab omnibus ignoratur. Surgens ergo velociter, cir-"cumda tibi vestimentum tuum, et sequere me, et ostendam "tibi sepulcrum pretiosis ejus reliquiis insignitum." Surgens ergo Robertus, velociter[3] vestitus et calciatus, secutus est eum, et versus Aquilonem in strata publica gradientes perrexerunt pariter, donec ad planiciem quandam ab antiquo incultam, quæ sita est juxta viam regiam, pervenerunt.

Argumentum veritatis.

Vision of Robert Mercer, citizen of S. Alban's.

Obiter[5] colloquebantur, ut solet amicus cum amico co-itinerante, tum de mœniis dirutæ civitatis, tum de amne diminuto, tum de strata communi adjacente civitati, tum de adventu beati Amphibali magistri sui in civitatem, tum de recessu ab invicem lamentabili, tum de utriusque passione. Et quæcunque Robertus interrogare volebat, martyr promta responsione disserebat. Contigit autem, ut inter loquendum quosdam

---

[1] *vultus . . candidis*] Written by Paris over an erasure; W. has "decori vultus et statura procerus "ejus cubiculum, ut sibi videbatur, "qui, &c."

[2] *lecto*] ilico, Hist. Anglor.

[3] *fidem Christi*] om. W., though in O.

[4] *velociter . . versus*] Written by Par. on a strip of parchment pasted on to the leaf, over the line. Below is what W. has, "ut sibi videbatur, "secutus est eum et versus."

[5] This introduction of Paris is slightly enlarged in the Hist. Anglor.

mercatores de Dunestaple haberent obvios, qui mane interesse fori negotiis in pago Sancti Albani festinabant. Quorum adventum prædicens, ait martyr ; " Divertamus " paulisper, donec pertransierint adventantes, ne forte " iter nostrum impediant percunctando ;" iter enim ab eo choruscavit ; quod et factum est. Cum autem pervenissent ad medium circiter itineris, ubi duæ arbores in medio stratæ fuerant, ait martyr ; " Hucusque duxi " magistrum meum beatum Amphibalum, cum ultimo " in hac vita mundiali lacrimabiliter colloquebamur, " tunc ab invicem recessuri." Et nisi splendor, qui a martyre procedebat, obtutus Roberti reverberaret, et timor cum simplicitate refrænasset ipsum Robertum, de multis tam futuris quam præteritis sanctus certificasset. Habebat autem locus ille gratam planiciem, tam pascuis quam fessis in via hominibus ad pausandum aptam, in villa quæ Redburnia nuncupatur, tribus ferme miliaribus a Sancto distans Albano. In hac sane planicie duo colliculi eminebant, qui colles vexillorum dicebantur, eo quod circa illos populares fiebant concursus, quando populus fidelis ex antiqua traditione solemnem annuatim processionem ecclesiæ Sancti Albani debita cum veneratione persolvere consuevit.[1] Tunc Sanctus Albanus a via paululum declinavit, et apprehensa manu viri, duxit eum ad unum de colliculis, qui sepulchrum beati martyris continebat. Deinde converso ad eum vultu ; " Hic," inquit, " locus magistri mei reliquias tenet, hic ejus ossa con- " tegit et conservat." Et sic fatus, pollice viri terram ad instar crucis aperuit, et eversa cespitis modica portione, quoddam scrinium reseravit, ex quo splendor nimius exiens orbem Occiduum illustravit, et post lucis suæ radios in mundi latitudinem copiose diffudit ; quo facto, capsula recluditur, et loci planicies in statum pristinum reformatur. Stupet vir ille, et quid sibi super his sit agendum, a sancto postulat edoceri. Ad quem beatus Albanus ; " Signa locum diligenter, ut quæ meo " tibi sunt revelata ministerio firmius adhæreant menti tuæ ; " veniet enim e proximo tempus, quando hæc instructio tua " specialis generali profectui militabit, multisque proderit " ad salutem." Robertus vero aeris et planiciei visum dimetiens, lapides quosdam, qui ibi jacebant, collegit

A.D. 1178. Vision of Robert Mercer of S. Alban's.

[1] *persolvere consuevit*] persolvit, O. W.

A.D. 1178. Vision of Robert Mercer of S. Alban's.

et ibidem quodam scemate locavit, dicens; "His me-
" tis de hoc sancto loco cras plenius edocebor." Et his dictis, "Surge," [inquit] " eamus hinc, et ad locum unde re-
" cessimus revertamur." Illis autem per viam, qua venerant, revertentibus, cum venirent ante portam ecclesiæ, (erat domus R[oberti] remotior,) sanctus suam intravit ecclesiam, et homo ille domum suam ingressus, proprio sese lecto recepit.

Item aliud argumentum veritatis.[1]

Proof of the truth of the vision.

Istud, ut quidam fingunt detrahentes veritati, non ut somnium evenit, sed in veritate. Cui testimonium perhibet finalis rei eventus, et cujusdam fratris videlicet monachi ecclesiæ Sancti Albani Gileberti de Sisseverne testimonialis assertio, qui frequenter a prædicto Roberto rei seriem sciscitabatur, et diligenter veritatem sub attestatione tremendi judicii, utpote vir prudens et literatus, medullitus exploravit.

Quod vir præfatus visionem sibi ostensam revelaverit.

Robert reveals his vision.

Vir autem mane expergefactus, in ancipiti positus, fluctuabat, utrum sub silentio præteriret, an aliis, quæ non[2] visu sed re sine aliqua hæsitatione corporaliter gesta didicerat, revelaret. Si enim sileret, peccare metuebat in Deum; si rem publicaret, sannas hominum verebatur. Ista tandem animo sæpe revolvens homo, timore Dei humanum absorbuit; et licet adhuc verbum hoc communibus esset auribus absconditum, domesticos tamen suorum et privatos effecit conscios secretorum. Illi autem quod dicebatur in tenebris, in lumine proferebant; et quod in aure audierant, super tecta prædicabant. Factum est autem, ut hoc anno verbum istud per totam disseminaretur provinciam, adeo quidem, ut ipsius frequentia monasterii beati martyris Albani claustrum intraret. Denique fama desiderata, quibusdam perferentibus, ad abbatem Symonem ascenderat,[3] cujus post Deum auctoritate ne-

S. Matt. x. 27.

---

[1] This and the previous rubrick are interchanged.

[2] *non . . hesitatione*] Written by Paris over an erasure. W. has " quæ in visu, vel potius, ut præ-
" sumebat, re."

[3] *ascenderat*] So Par. in the margin; A. has penetravit, as O. W., and the Hist. Angl.

gotium illud robur erat specialiter habiturum. Qui protinus gratiæ Dei laudes persolvit, et communicato consilio, electos de conventu fratres aliquot ad locum quem vir ille ostensurus erat, eodem viro prævio, destinavit. Conventus domi devotis orationibus incumbebat, et fratres ductorem suum sequentes videre martyrum reliquias properabant. Quo demum perveni- A.D. 1178.
entes, invenerunt ibidem fidelium multitudinem, quos Spiritus p. 271.
Sanctus de diversis provinciis in unum prospero prænostico collegerat, ut inventioni martyris interessent. Illis eventum rei præstolantibus, sæpedictus homo præcedebat, fratribus planiciem ostendens sanctorum corpora continentem. Erat autem feria sexta ante solemnitatem beati Albani, quando hæc facta sunt; qua ejusdem sancti passio celebratur. Ab illo ergo die, usque quo elevati fuerunt sancti, loco illi custodia non defuit, sed fratres jugiter cum laicis affuerunt. Conventus interim abstinentiam[1] vitæ suscepit[2] arctioris, et statuto cum processione orationum suffragio, solemne jejunium populo prædicatur. Jam locus ille futuræ inventionis nundinarum similitudinem præferebat, et recedentibus aliis, quos fervor devotionis adduxerat, alii cotidie succedebant.[3]

De duabus mulieribus ibi curatis dum sanctus quære[re]tur.

Porro signorum initia, quæ adhuc sancti martyres in corde Miracles.
terræ latentes in auspicium spei melioris patrabant, multorum poterunt testimonio confirmari. Mulier namque quædam de Gatesdene, scapularum et renum debilitate per decem annos detenta, jam proper ægritudinis turpitudinem marito despectui habebatur; quæ proprios egressa fines, et per Redburniam transitum faciens, juxta sanctorum martyrum decubuit sepulturam; nec de loco surrexit, donec sanitati pristinæ redderetur. Altera de Dunestaplia, nomine Cecilia, in hydropisis ægritudine annis sedecim transactis, habentis in utero similitudinem præferebat. Hæc ad loca prædicta suæ salutis avida perveniens, ilico optatam recepit[4] sanitatem. Item puella quinquennis, quæ nunquam a nativitate pedes incesserat, semper parentum ministerio portabatur; hæc, quod multi fidelium conspexerunt, juxta locum prætaxatum collocata, cum paululum obdormisset, exiliit et incessit, parentumque suspiria in lætitia[5] commutavit.

[1] *abstinentiam*] So Par. and the Hist. Anglor.; A. had *continentiam*, as O. W.

[2] *suscepit*] suscipit, O. W.

[3] *succedebant*] succedebat, A.

[4] *recepit*] recipit, O. W.

[5] *lætitiæ*] lætitiam, O. W.

A.D. 1178.

De miraculo dolii et diligentia quærendi.

Other miracles.

Illuxit interea sancta solemnitas beati Albani martyrio consecrata, quam in se claram istorum publicatio miraculorum reddidit clariorem. Admonentur fideles ad elemosinas largiores, singulis usus parcior alimentorum indicitur, et iterata in crastinum processio instauratur. Sed interpositi quoque dies nequaquam otioso transiere[1] discursu, sed usque in horam inventionis sanctorum miraculis evidentibus choruscabant.[2] Nempe vir quidam de Kingesberia, fodientes et sanctos quærentes irridens, nocte cum aliis venit ad locum, pari quidem via, sed voluntate diversa. Qui confestim arreptus a dæmonio, furiosum evidenter expressit, et vestes dirumpens abjecit; et qui alios deridens spectare venerat fodientes, spectaculum omnibus est effectus. Cumque cunctis videntibus diutius torqueretur, corripientis Dei manus cessavit, et demum castigatus, incolumis ad propria repedavit. Alios autem sanctos quærentes[3] verbis subsannatoriis illudens, statim divinæ subjacuit ultioni. Nam inter loquendum gravi correptus incommodo, in brevi blasphemum spiritum exhalavit. Algarus de Dunestaplia, cum ad locum eundem dolium celia plenum ad vendendum reda portari fecisset, accessit ad eum æger quidam et pauper, rogans simpliciter ob martyris amorem, cujus inventionem populus expectabat, ut sitim, qua premebatur, potu modico relevaret. Incanduit Algarus ad verba ægroti ira vehementi, asserens se illuc non causa martyris advenisse, sed ut lucrum quocumque modo augeret. Adhuc illo pauperem in hunc modum convitiante, et ecce utroque fundo dolii impetuose evulso, in platea cervisia fundebatur; sicque factum est, ut cujus portiunculam, martyris nomine spreto, negaverat, procurante sancto, non solum pauper ille, sed et alii multi cum eo, fixis in terram genibus, sufficienter nullo prohibente potarent. Repressa igitur martyre procurante perversorum nequitia, devotio fidelium recipit quod meretur. Nam tribus continuis quæ sequebantur diebus, decem utriusque sexus homines a diversis infirmitatibus ad laudem Dei et beati martyris receperunt pristinam sanitatem.

De inventione Sancti Amphibali cum novem sociis suis.

Discovery of the bodies of

Clarescente interim die quam sanctorum inventio consecrabat, venerabilis pater Symon abbas locum adiit sanctissimum,

[1] *transiere*] transire, O.
[2] *choruscabant*] choruscabat, A. O. W.
[3] *quærentes*] querentis, A.

et celebratis in capella Sancti Jacobi, loco illi contigua, in veneratione beati martyris Albani nostræ redemptionis mysteriis, monachis qui aderant, ut diligenter quærerent, et pluribus adhibitis fossoribus[1] ut cœptis insisterent, imperavit. Fuerat autem capella illa antiquitus in honorem martyris fabricata propter frequentes cælestis radios lucis, qui pastoribus vigilias noctis super gregem suum agentibus ibidem apparuerant. Quæ in honore Sancti Jacobi principaliter et sanctorum, pro quorum veneratione fulgor cælestis apparuit, ibidem fabricata, venerabatur. Unde dictus abbas in eodem loco divina celebrans sacramenta, super instanti negotio beati martyris auxilium imploravit. Reverso itaque domum abbate, et jam cum conventu ad prandium sedente, legebatur passio beati martyris quem quærebant et sociorum ejus, per quam carnis ergastulo soluti promeruerunt gloriam sempiternam. Dum igitur sævitia judicis, lictorum immanitas, martyrum patientia et mors prolixius recitata pias mentes conventus in fletus et suspiria commovisset, beatum Amphibalum cum tribus sociis suis repertum accurrens aliquis nuntiavit. Quid ergo? Suspiria mutantur in laudes, et tristitiæ successit lætitiæ magnitudo. Exurgens a mensa congregatio ad ecclesiam festinanter procedit, et lætitiam corde conceptam elevatis laudibus protestatur. Inventus est autem beatus martyr Amphibalus, inter duos socios medius et collateralis ambobus, tertio socio quasi ex transverso et ab opposito locum solitarium occupante. Inventi sunt autem prope locum illum numero sex ex sociis martyrum prædictorum, ita quod beatus martyr Amphibalus decimus habebatur. Inter reliquias athletæ[2] Christi Amphibali cultelli duo magni inventi fuerunt, unus in testa capitis, et alter circa præcordia; ut verum esse insinuant quod in libello passionis ejus scripto antiquis temporibus continetur. Ut enim habet passionis illius textus, alii occubuerunt gladiis cæsi, ipse vero visceribus primo patefactis et intestinis ejectis et post lanceis confossus et cultellis occubuit tandem lapidibus conquassatus; unde nullum fere ex ossibus ejus integrum apparebat, cum sociorum ipsius ossa illæsa penitus extitissent.

A.D. 1178. S. Amphibalus and his companions.

p. 272.

[1] At the foot of the previous page is a representation of the "Inventio "Sancti Amphibali martyris socio-"rumque ejus." The two diggers are directed by "Robertus civis Sancti "Albani cognomento Mercer."

[2] *reliquias athletæ*] reliquas ad lethe, A.

A.D. 1178. *Quod reliquiæ Sancti Amphibali apud Sanctum Albanum sint translatæ.*

The relicks translated to the church of St. Alban's.

Abbas autem, ut diximus, audito nuntio desiderato, adjuncto sibi priore aliquot fratribus de conventu, sanctorum celeriter adiit sepulturas, et effossas reliquias erigens, in lintheaminibus idoneis collocavit. Metuensque supra modum fraudem plebis et vim turbæ undique confluentis, quam a compressione inventi thesauri arcere non poterat; unde placuit abbati, ut martyres sancti in beati Albani basilicam portarentur, ubi custodia diligentior et securitas amplior poterat adhiberi. Quid multa? Redeunt cum abbate fratres separatim, sanctorum corpora[1] deferentes. Procedit martyribus obviam cum processione conventus, corpus secum beati Albani martyris deportantes. Quod cum aliquotiens consueverit, prout ejus portitoribus constat, satis existere ponderosum, tantam sui facilitatem illa hora exhibuit, ut volare potius quam humeris ferentium incumbere videretur. Occurrit ergo martyr martyribus, magistro discipulus, et jam palam magistrum recipit revertentem, quem habebat olim clam fidei doctorem in tugurio latitantem. Sed miraculum quod in elementis suis Dominus ostendere dignatus est, cum obviantes se primitus reliquiæ pariter convenerunt, non debet sub silentio præteriri. Cum enim siccitas prolixior, exustis herbis et fructibus, diutius perdurasset et agricolas desperatos reddidisset, eodem momento, cum in aere nec minima appareret nubecula, tanta pluviarum inundatio prorupit, ut et copiose descendentes imbres terram irrorarent, et desperatæ messis spem promitterent lætiorem. Inventus est autem pretiosus martyr Amphibalus cum sociis suis, et in ecclesiam beati Albani cum canticis et laudum præconiis solemniter delatus, anno a passione sua DCCCLXXXVI., ab incarnatione Domini MCLXXVII., die Sabbati, septimo kalendas Julii. In præsentia autem sanctarum reliquiarum ipsius, necnon et in loco sepulturæ ejus, ad laudem Dei et gloriam martyris, a diversis infirmitatibus sanantur ægroti, membra paralytica solidantur, mutorum ora ad loquendum laxantur, cæcis tribuitur visus, surdis auditus, claudis firmatur gressus, et quod magis magnificum est, arrepti a dæmonio liberantur, epylentici sanantur, leprosi mundantur, et ad vitam mortui revocantur. Si quis autem miraculorum, quæ per sanctos suos divina operatur clementia, notitiam habere desiderat, libellum legat qui[2] de signis ejus et virtutibus clarus habetur; et nos ad alia festinantes a lectore veniam postulamus.

---

[1] *corpora*] pignora, Hist. Angl. | [2] *qui*] quod, A.

Quod juvenis rex Henricus torneamenta exercuerit. A.D. 1179.

Diceto, col. 602. Anno Domini MCLXXIX. Henricus rex Anglorum junior, mare transiens, in conflictibus Gallicis[1] et profusioribus expensis triennium peregit, regiaque majestate prorsus deposita, totus est de rege translatus in militem, et flexis[2] in gyrum frænis, in variis congressibus triumphum reportans, sui nominis famam circumquaque respersit. Sic igitur cum nil ei deesset ad gloriam, rediit ad patrem, et ab eo honore debito est receptus. Triumphs obtained by the young king Henry at tournaments in France.

Id. col. 604. Eodem anno, Lodowicus rex Francorum, beatum Thomam martyrem orationis gratia visitare decernens, Angliam, quam nec ipse nec suorum aliquis antecessorum aliquo tempore visitaverat, devotus intravit. Rex autem Anglorum navem apud Doveram ingredienti[3] Francorum regi undecimo kalendas Septembris festinanter occurrit; cui quicquid honoris ab aliquo Id. col. 605. excogitari potuit vel impendi, tam ipsi quam suis comitibus est impensum. Concurrentibus enim archiepiscopo[4] cum suis suffraganeis episcopis cum comitibus et baronibus, cum clero et populo, solemnis processio in tanti adventu principis majorem ecclesiam illustravit. Quantum auri vel argenti Gallicanæ nobilitati rex Henricus contulerit, quantumque in vasis et lapidibus pretiosis omnes honoraverit, cum[5] non sit qui hoc sciat, desit qui scribat. Centum vini modios rex Francorum annuatim imperpetuum Parisius solvendos, ob reverentiam martyris gloriosi, in usus collegii Cantuariensis convertit. Rex autem Henricus gazas totius regni sui, quicquid ipse et antecessores ejus in divitiis congesserant, regi Francorum et suis exposuit; sed ne Franci aliud quam martyrem quæsisse viderentur, manum a munere cohibentes, martyrium[6] forsitan ex oblatis pertulerunt in mente. Sic rex Francorum, cum in vigiliis, jejuniis, et orationibus Cantuariæ triduum complevisset, et exeniola quædam parva a rege Anglorum in signum dilectionis accepisset, septimo Id. col. 604. kalendas Septembris ad Galliam transfretavit. Eodem anno Rogerus Wigornensis episcopus obiit, quinto idus Augusti. Hoveden, ii. p. 190. (Not in Hoveden.) Obiit Ricardus de Lyci episcopus[7] Wintoniensis. Puer quidam martyrizatus est apud Wudestoc. Louis VII. comes to England to visit the shrine of S. Thomas. Deaths of Roger, bishop of Worcester, and R. de Luci, the justiciary.

[1] The Hist. Angl. adds "qui "hastiludia vel torneamenta vocan- "tur."

[2] *flexis*] flexus, A.

[3] *ingredienti*] So altered by Par. rom *egredienti*, as O.W. and Diceto.

[4] O. W. and the Hist. Angl. insert *Cantuariensi*.

[5] *cum . . . sciat*] ne sit qui non credat, Diceto.

[6] *martyrium*] martyrum, A.

[7] This is an error. Richard de Luci was the chief justiciary. Possibly Paris's eye was caught by *Wintoniæ* in the previous line in Hoveden.

A.D. 1179. *De concilio Romæ habito præsidente Papa Alexandro.*

p. 273. Third Lateran council. Eodem anno, habitum est Romæ concilium generale trecentorum et decem episcoporum, decimo quarto kalendas Aprilis, in patriarchio Lateranensi. Diceto, col. 603.

Heads of the constitutions. Cui præsedit dominus Papa Alexander tertius; cujus statuta[1] omni laude dignissima sub viginti octo, quæ sequuntur, capitulis continentur. De electione summi pontificis. De hæreticis Albegensibus et diversis eorum appellationibus. De ruptariis et Brabantiis prædonibus, qui fideles affligunt. Quod nullus promoveatur in episcopum vel ad aliquem ordinis gradum nisi legitimæ sit ætatis et de legitimo matrimonio susceptus. Ne viventibus personis ecclesiæ conferantur, nec illis defunctis ultra sex menses vacent. De appellationibus. Ne infra sacros ordines constituti, vel qui ecclesiasticis sustentantur[2] stipendiis, rebus se immisceant sæcularibus. De treugis statuendis, et temporibus treugarum. Quod clerici unam habeant tantum ecclesiam, et quod episcopus, si aliquem sine certo ordinaverit titulo, tam diu necessaria inveniat, donec ei in aliqua ecclesia stipendia assignet. Ne patroni vel quilibet laici ecclesias opprimant aut ecclesiasticas personas. Ne Judæi vel Saraceni Christiana mancipia permittantur habere; sed ad fidem Christi si converti voluerint, a possessionibus suis nullatenus excludantur. Ut leprosi, si excluduntur a cohabitatione hominum, oratorium habeant et proprium sacerdotem. Ne bona ecclesiastica in usus alios convertantur, nec decani pro certa pecuniæ quantitate jurisdictionem exerceant episcopalem. Et in electionibus vel ecclesiasticis ordinationibus consequatur effectum, quod a majoris et senioris[3] consilii parte fuerit constitutum. Quod usurarii manifesti ad communionem altaris non admittantur, nec[4] Christianam habeant sepulturam. Et agricolæ et viatores, et omnia quæ sua sunt, plena ubique pace et securitate lætentur. Ut ordinationes [a] scismaticis factæ irritæ habeantur et inanes, et beneficia ab eis collata revocentur. Ne pro ecclesiasticis instituendis personis, seu mortuis sepeliendis, aut nubentibus benedicendis, vel aliis ecclesiæ sacramentis,[5] aliquid exigatur. Ne viri religiosi vel quilibet alii ecclesias vel decimas præsumant de manu suscipere laicorum, sine auctoritate epi-

[1] These heads of the statutes of the third Lateran council are not from either Gervase or Hoveden. They seem rather drawn by the compiler from the acts of the council, though they are not in the usual order.

[2] *sustentantur*] sustentatur, A.

[3] *senioris*] sanioris, O. W.

[4] *nec*] nisi, A.

[5] A. repeats *sacramentis*.

Diceto, col. 603.

scoporum, et non [nisi][1] semel in anno Templarii sive Hospitalarii[2] ecclesias sub interdicto positas aperiant, nec corpora sepelire tunc præsumant. Ne quis interventu pecuniæ habitum religionis usurpare præsumat, nec conversus peculium habeat, nec facti prælati non nisi pro dilapidatione vel incontinentia degradentur. Ne Christiani Saracenis arma vendant, nec patientibus naufragium quisquam spoliare præsumat. Et clerici infra sacros ordines constituti continenter vivant, et si in illa [in]continentia, quæ contra naturam sit, deprehensi fuerint laborare, excommunicentur et a clero abiciantur. Ut archiepiscopi parochias vel ecclesias visitantes quadraginta vel quinquaginta equorum numero sint contenti, episcopi viginti vel triginta, legati viginti vel viginti quinque, archidiaconi quinque vel septem, decani duorum evectionum numerum non excedant. Et nullus torneamenta exercere præsumat, et mortui in torneamentis Christiani careant sepultura. Quod unaquæque[3] cathedralis ecclesia magistrum habeat, qui pauperes scholares et alios doceat, nec pro licentia docendi aliquis pretium exigat. Ut prælati unam tantum regant ecclesiam, et quod patroni ab ecclesiis in suo fundo constitutis exactiones non faciant. Ne episcopi seu viri ecclesiastici stare compellantur judicio laicorum; nec laici laicis decimas conferre præsumant. Si quis ab aliquo, commodata pecunia, possessiones in pignus acceperit, si deductis expensis sortem suam receperit ex fructibus possessionis, pignus restituat debitori.

A.D. 1179. Constitutions of the third Lateran Council.

Epistola Papæ Alexandri contra hæresim Petri Lumbardi.

Relatum[4] fuit præterea ejusdem Papæ Apostolatui, quod magister Petrus Lumbardus in quibusdam scriptis suis ab articulis [fidei] deviavit. Unde Willelmo Senonensi archiepiscopo litteras sub hac forma direxit:

Letter of pope Alexander III. on the errors of Peter Lombard respecting the nature of our Lord.

Alexandri III. Epistolæ, 744, a. 1170 (Migne, cc. col. 685.)

" Alexander episcopus, servus servorum Dei, Willelmo Se-
" nonensi archiepiscopo salutem. Cum in nostra olim esses
" præsentia constitutus, tibi viva voce injunximus, ut, suffra-
" ganeis tuis Parisius tibi ascitis, ad abrogationem pravæ
" doctrinæ Petri quondam Parisiensis episcopi, qua dicitur
" quod Christus, secundum quod est homo, non est aliquid,
" omnino intenderes et efficacem operam adhiberes. Inde
" siquidem est, quod fraternitati tuæ per Apostolica scripta

[1] *nisi* is from O. It is interlined in C.

[2] *Hospitalarii*] Hospitarii, A.

[3] *unaquæque*] unaquaque, A. O. W.

[4] *Relatum*] Delatum, O. W.

A.D. 1179. Letter of pope Alexander III. on the errors of Peter Lombard.

" mandamus quatinus, quod tibi cum præsens esses præcepimus, " suffraganeos tuos Parisius convoces, et una cum illis et aliis " viris religiosis et prudentibus, præscriptam doctrinam studeas " penitus abrogare, et a magistris scholaribus ibidem in theo- " logia studentibus, Christum sicut perfectum Deum, sic et " perfectum hominem, ac verum hominem ex anima et corpore " consistentem, præcipias edoceri; universis firmiter et dis- " tricte injungens, quod doctrinam[1] illam de cætero nequa- " quam docere præsumant, sed ipsam penitus detestentur."

Alexandri III. Epistol. 744, col. 685.

De libello abbatis Joachim quem scripsit contra Petrum Lumbardum.

Attack on Peter Lombard's doctrine of the Trinity by Joachim, abbat of Fiore.

Scripsit etiam eisdem diebus contra eundem Petrum Lumbardum abbas Joachim[2] Florensis cænobii libellum, vocans eum hæreticum et insanum; eo quod in libro sententiarum, quem composuerat, idem Petrus de unitate sive essentia Trinitatis dixit, quoniam quædam summa res est Pater et Filius et Spiritus Sanctus, et illa non est generans neque genita nec procedens. Contra hanc assertionem opposuit abbas præfatus, quod non tam Trinitatem astruebat in Deo quam quaternitatem, tres videlicet personas et illam communem essentiam quasi quartam manifeste protestans; quod nulla res est quæ sit Pater et Filius et Spiritus Sanctus, nec essentia, nec substantia, nec natura. Quamvis concedat, quod Pater et Filius et Spiritus Sanctus sunt una essentia, una substantia, et una natura. Et hanc suam assertionem idem Joachim his quæ sequuntur auctoritatibus affirmat; "Tres sunt qui testimonium dant in cælo, " Pater, Verbum, et Spiritus Sanctus, et hi tres unum sunt. " Et tres sunt qui testimonium dant in terra, Spiritus, aqua, et " sanguis; et hi tres unum sunt." Item; " Volo, Pater, ut " sint unum in nobis, sicut et nos unum sumus." Unde videtur, quod sæpedictus Joachim hujusmodi unitatem non veram et propriam, sed quasi collectivam et similitudinariam esse fateatur; quemadmodum multi homines dicuntur[3] unus populus, et multi fideles una ecclesia.

Cf. Decretal. Greg. ix. Tit. i. cap. 2, p. 1 (ed. Antv. 1618), or Acta Concilii Lateranni iv. (Mansi. xxii. 981.)

p. 274.

Pseud. S. Joh. i. 5, 7.

S. Joh. xvii. 11, 21.

[1] *doctrinam illam*] doctrina illa, A.

[2] In the margin is the drawing of a pastoral staff, with "De Joachim " abbate" above it.

[3] *dicuntur*] dicunt, A. O.

Quod Papa Innocentius libellum Joachim damnavit. A.D. 1179.

Stetit autem hæc indeterminata altercatio a diebus Alexandri Papæ usque in tempora Innocentii Papæ per annos multos, sedentibus inter eos in cathedra Romana, Lucio, Urbano, Gregorio, Clemente, et Celestino pontificibus Romanis. Quibus succedens Innocentius tertius, anno Domini millesimo ducentesimo decimo quinto, Romæ generale concilium celebrans, libellum abbatis Joachim, quem contra Petrum et articulum ediderat prædictum, his verbis damnavit: "Nos," inquit, "sacro et universali approbante concilio, credimus et confitemur cum Petro, quod una quædam summa res est incomprehensibilis quidem et ineffabilis, quæ veraciter est Pater et Filius et Spiritus Sanctus, tres simul personæ ac singillatim quælibet earundem. Et ideo in Deo[1] solummodo Trinitas est, et non quaternitas. Quia quælibet trium personarum est illa res, substantia, videlicet essentia seu divina natura; quæ sola est universorum principum, præter quam aliud inveniri non potest. Et illa res non est generans, neque genita, neque procedens; sed est Pater qui generat, et Filius qui gignitur, et Spiritus Sanctus qui procedit; ut distinctiones sint in personis et unitas in natura. Licet enim alius sit Pater, alius Filius, alius Spiritus Sanctus; non tamen aliud; Pater enim ab æterno Filium generando suam substantiam ei dedit, juxta quod ipse testatur; 'Pater quod dedit mihi, 'majus omnibus est.' Et dici non potest, quod partem suæ substantiæ illi dederit, et partem retinuerit ipse sibi; cum substantia Patris indivisibilis sit, utpote simplex omnino. Sed nec dici potest quod Pater in Filium transtulerit suam substantiam generando illum, quasi sic dederit eam Filio, quod non retinuerit ipsam sibi, alioquin desiisset esse substantia. Filius vero substantiam Patris integram nascendo accepit, et ita Pater et Filius eandem habent substantiam, et eadem res est Pater et Filius, necnon et Spiritus Sanctus ab utroque procedens et in utroque manens. Non enim, ut ait abbas Joachim, fideles Christi sunt unum, id est, una quædam res, quæ communis sit omnibus, sed sunt unum in unione caritatis, in gratia; pro personis vero divinis, ut attendatur idemnitatis unitas in natura. Damnamus igitur et reprobamus libellum Joachim sive doctrinam, ita quod si quis ejus sententiam in hac parte defendere vel approbare præsumpserit, tanquam hæreticus ab omnibus habeatur." De hoc Papa et concilio memorato latius suo loco dicetur.

Condemnation of Joachim's book by pope Innocent III. at the fourth Lateran council.

Decretal. Greg. ix. tit. i. cap. 2, p. 1 (or Acta Concilii Lateran. iv. Mansi. xxii. 981.)

S. Joh. x. 29.

[1] *Deo*] Deum, A.

A.D. 1179. *Quod Philippus consecratur in regem Francorum.*

Coronation of Philip II. during his father's lifetime.

Eodem[1] anno Philippus filius Lodowici regis Francorum, in solemnitate Omnium Sanctorum, per manum Willelmi Remensis archiepiscopi in eadem civitate consecratur in regem, patre adhuc vivente et tantæ coronationi omnia necessaria ministrante. Eodem tempore, Cadwallanus princeps Walensium, coram rege Anglorum tractus in causam et multorum querelis impetitus, dum sub regis conductu remeasset, in itinere hostium perpessus insidias, interfectus est decimo kalendas Octobris. Quod plurimum in regis redundavit scandalum, licet non deliquerit; unde auctores cædis graviter punire præcepit. Diceto, col. 607.

Death of Cadwallan, prince of Wales.

Confœderatio facta inter reges Anglorum et Francorum.

Treaty between Henry II. and Philip II.

Anno Domini MCLXXX. Habito inter [regem] Francorum Philippum nuper coronatum et regem Anglorum Henricum colloquio inter Gisortium et Triam, sicut convenit inter eos. Id. col. 611.

"Ego Philippus Dei gratia rex Francorum, et ego Henricus "eadem gratia rex Anglorum, ad omnium volumus pervenire "notitiam, quod fœdus et amicitiam fide media innovavimus "et sacramento; et ut omnis amodo inter nos auferatur occasio "discordiæ, concessimus ad invicem, ut de terris nostris et "possessionibus et de omnibus aliis rebus, quas habemus "modo alter adversus alterum, nihil amodo petet, excepto de "Arvernia, de qua inter nos est contentio, et excepto feodo de "castro[2] Radulfi, et exceptis minutis feodis nostris et divisis "terrarum nostrarum de Berri. Si autem super his quæ ex-"cepta sunt per nosmet ipsos convenire non poterimus, ego "Philippus tres elegi episcopos et barones, et ego Henricus "totidem, qui inter nos dicent, et nos eorum judicio stabimus "firmiter et bona fide." Id. col. 610.

Death of Louis VII., who is buried at Barbeaux.

Eodem[3] tempore Lodowicus rex Francorum Parisius diem exclusit extremum, decimo quarto kalendas Octobris, et sepultus est in monasterio Cisterciensis ordinis, Barbellum quod nuncupatum est, quod etiam propriis sumptibus inchoatum idem rex laudabiliter consummavit. Id. col. 611.

[1] Philip's crown and shield are represented in the margin.

[2] Châteauroux, Berry.

[3] There is an inverted crown drawn in the margin.

Quod Ricardus comes Pictavensis terras Gaufridi de Rancona[1] *graviter afflixit.* A.D. 1180.

Diceto, col. 603.

Capture and destruction of the castle of Taillebourg by Richard, p. 275. duke of Aquitaine.

Per idem tempus Aquitannorum dux Ricardus et Henrici regis filius, per superbiam Gaufridi de Rancona multis sæpe lacessitus injuriis, collectis undique militaribus copiis, Taileburc castellum ejusdem Gaufridi obsidione vallavit; opus desperatissimum, et quod suorum nullus antecessorum attemptare præsumpsit. Castrum enim illud ante dies illos hostium cuneis prorsus incognitum, triplici fossato totidemque mœniis vestitum, seris, armis, et repagulis sufficienter instructum, turribus per intervalla dispositis insignitum, comportato lapide in propugnaculis munitum, abundans in victualibus, refertum militibus et hominum milibus ad pugnam idoneis, ducis Ricardi non expavit adventum. Sed postquam dux ipse leonibus audacior regionem hostiliter introivit, fructus prædiorum abduxit, vites[2] succidit, villas succendit, omnia demoliendo contrivit, prope castellum tentoria fixit, machinas prope murum erexit, oppidanosque nil tale suspicantes exercuit vehementer. Inclusis autem, quia res ignominiæ plena videbatur, tot elatæ mentis, tot probatæ virtutis milites, intra muros sine reclamatione valida circumcingi, placuit de consilio communi, ut foras erumperent et impeterent ducis exercitum improvise. Quod cum animose satis attemptassent, dux suos in arma ruere docuit, et retrorsum cedere compulit oppidanos. Sed in illo portarum ingressu, cum dux insequeretur terga dantes, fit gravissimus hinc inde conflictus, dum ibi quid equus, quid lancea, quid[3] ensis, quid arcus, quid galea, quid balista, quid umbo, quid lorica, quid sudes, quid clava certantibus conferant, experitur. Oppidanis itaque assultus ducis acerrimos ultra ferre non valentibus, sed intra mœnia se recipientibus, dux impiger certatim se pariter intra villam immiscet cum hostibus, et cum ipsis nusquam locus pateret diffugii, per plateas hinc inde discurritur, rapinis insistitur et incendiis, et ab his oppidanis, quos a mortis discrimine felix fortuna eruit, ad castellum confugitur principale. Castelli dominus ad deditionem compellitur, facies murorum pulcherrima complanatur, alia passim castella rebellionis conscia par infra mensem subiere discrimen. Omnibus igitur ad votum completis, dux transfretavit in Angliam, maximo cum honore receptus a patre. Nova moneta in Anglia facta est. Obiit Johannes episcopus Cicestrensis.

Id. col. 611. R. de Monte, col. 533.

New coinage. Death of John, bishop of Chichester.

[1] *Rancona*] So C. Lramaco, A. D. Liziniaco, W.

[2] *vites*] vires, A.

[3] *quid*] qui, A.

A.D. 1181. *Quod rex Francorum Philippus regnum suum sub dispositione regis Angliæ commisit.*

Philip II. submits his kingdom and himself to Henry II.

Anno Domini MCLXXXI. Cum rex Francorum Philippus cum quibusdam de suis sibi ad memoriam reducentibus, cognovisset qualiter rex Anglorum regnum suum tam late diffusum, a tam barbaris nationibus, Scotis scilicet et Wallensibus, pacifice gubernaret, de communi consilio domesticorum suorum prædicti regis dispositioni omne regnum suum et seipsum commisit. Hoc etiam exemplo rex Anglorum ductus, cum totam Normanniam filii sui regis dispositioni supponeret, octavo kalendas Augusti in Angliam transiens, beatum Thomam martyrem orationis gratia visitavit. Diceto, col. 611.

Visit of Henry II. to S. Thomas.

Death of Roger, archbishop of York.

Eodem anno Rogerus Eboracensis archiepiscopus diem clausit supremum, duodecimo kalendas Decembris; qui adhuc vivens a Papa Alexandro privilegium impetraverat, ut si clericus suæ jurisdictioni suppositus, agens in extremis, testamentum conficeret, et propriis manibus bona sua moriens non distribueret, archiepiscopus haberet facultatem iniciendi manus in bona defuncti. Et quoniam quod quisque juris in alterum statuerit, uti debet eodem jure, post mortem archiepiscopi quæcunque reperta sunt in thesauris ejus justo sunt Dei judicio confiscata. Quorum summa fuit undecim milia libræ argenti, et aurei trecenti, cuppa aurea, et argenteæ septem, cyphi argentei novem, tria salsaria argentea, tres cuppæ murtinæ,[1] coclearia quadraginta, octo scutellæ argenteæ, pelves argenteæ, et discus magnus argenteus. Id. col. 613. Id. col. 614.

The privilege obtained by him from the pope causes the confiscation of his own goods.

Epistola Alexandri Papæ ad Johannem presbyterum regem Yndorum.

Letter of pope Alexander III. to Prester John.

Nota[2] *de Johanne presbytero rege Indiæ.*

Circa eosdem dies, Papa Alexander scripsit Presbytero Johanni Yndorum regi[3] in hæc verba: "Alexander episcopus "carissimo in Christo filio salutem et Apostolicam benedic- "tionem. Audieramus jampridem, referentibus multis, quo- "modo cum sis Christianam religionem[4] professus, piis velis "operibus incumbere diligenter. Sed dilectus filius noster "Philippus medicus, qui de intentione propria et proposito "tuo cum magnis et honorabilibus viris tui[5] regni se in partibus illis verbum habuisse proponit, sicut vir providus, constanter nobis retulit, se manifestius ab his audivisse, quod "tuæ voluntatis sit et propositi, erudiri catholica et Apo- Id. col. 608.

[1] *murtinæ*] mazerinæ, Diceto.

[2] Below this is a crown.

[3] Probably meant for the king of Abyssinia. Yule's *Marco Polo*, i. p. 209.

[4] *religionem*] So Par. in margin; professionem, A. O. W. as Diceto.

[5] *tui*] tuis, A.

Diceto, col. 609.

" stolica disciplina, et ad hoc ferventer intendas, ut tu et A.D. 1181.
" cuncta plebs tuæ sublimitati commissa nihil unquam videa-
" mini in fide nostra[1] tenere, quod a doctrina sedis Apostolicæ
" dissentiat. Illud etiam ad commendationem tuæ virtutis
" accedit, quod sicut prædictus Philippus se a tuis asserit
" audivisse, ferventi desiderio cuperes in urbe habere ecclesiam
" et Jerusalem altare aliquod, ubi viri religiosi de regno tuo et
" prudentes manere possent, et Apostolica plenius instrui dis-
" ciplina; per quos tu et homines tui doctrinam ipsam facilius
" reciperent et tenerent. Nos autem vos ab his articulis, in
" quibus erratis a Christiana et catholica fide, revocare vo-
" lentes, præfatum Philippum ad tuam mittimus magnitu-
" dinem; per quem de articulis fidei Christianæ, in quibus tu
" et tui a nobis discordare videmini, in proximo per fidei[2]
" gratiam eruditus, nihil prorsus timere poteris, quod de
" errore tuam vel tuorum salutem præpediat, vel in vobis
(Not in Diceto.) " nomen Christianitatis obfuscet." In[3] vigilia exaltationis sanctæ Crucis facta est eclipsis solis hora tertia. Solar eclipse, Sept. 13.

Quod Papæ Alexandro Lucius successit.

Hoveden, ii. p. 264.

Eodem anno obiit Papa Alexander, postquam sedisset in cathedra Romana annis [x]xii. Successit ei Humbaldus Hostiensis episcopus, et vocatus est Lucius tertius, sedens[4] in ecclesia Apostolica annis quatuor. Eodem tempore, Philippus rex Francorum duxit uxorem Margaretam[5] filiam Baldewini comitis Hamaucensium, ex Margareta sorore Philippi comitis Flandrensis susceptam. Death of pope Alexander III. Lucius III. Marriage of Philip II. and [Isabella] of Hainault.

Diceto, col. 610.

Nova moneta.

Id. col. 611.

Eodem anno moneta veteri in Anglia reprobata, nova successit in festo Sancti Martini. Eodem anno Baldewinus abbas Fordensis Cisterciensis ordinis successit Rogero episcopo ad ecclesiam Wigornensem. New coinage. p. 276. Baldwin, bishop of Worcester.

R. de Monte, col. 533.

Quod Gaufridus Lincolniensis electus renunciavit electioni.

Diceto, col. 613.

Anno Domini MCLXXXII. Gaufridus Lincolniensis electus et regis Anglorum filius, cum ejus electio esset a domino Papa Geoffrey, elect of Lincoln,

[1] *nostra*] vestra, Diceto.

[2] *fidei*] Dei, O. W. Hist. Angl.

[3] This addition of Paris is omitted in C. The eclipse really took place on *July* 13.

[4] *sedens . . . . quatuor*] Not in Hoveden.

[5] *Margaretam*] An error for *Isabellam*, from Diceto.

A.D. 1182. resigns the see.

confirmata, postquam per septennium eidem ecclesiæ pacifice præfuisset, præsente rege et episcopis regni, in Epiphania Domini apud Marlebergiam electioni renunciavit, nemine compellente. Diceto, col. 613.

Aid given by Henry II. for the Holy Land.

Eodem tempore, rex Henricus apud Waltham in præsentia procerum regni, ad subventionem Terræ Sanctæ quadraginta duo milia marcas argenti[1] et quingentas marcas auri liberaliter assignavit, et sic in Normanniam transfretavit.

Reception in Normandy of Henry, duke of Saxony.

Quibus utique diebus, dux Saxonum Henricus et gener regis, ab imperatore in exilium pulsus, in Normanniam venit ad regem, ducens secum ducissam et duos filios ejus, Henricum et Othonem; et per tres annos exhibitus est a regali munificentia in omnibus vitæ necessariis abundanter. Id. col. 614.

Walter of Coutances, bishop of Lincoln.

Eodem anno, Walterus de Constantiis archidiaconus Oxoniensis consecratus est episcopus Lincolniensis, a Ricardo Cantuariensi archiepiscopo, Andegavis in ecclesia Sancti Laudi. Id. col. 615.

Death of bishop Walter, of Rochester.

Eodem anno Walterus obiit, Rofensis episcopus. Id. col. 614.

De morte[2] *Symonis abbatis et successione Garini abbatis.*

Abbat Warin succeeds Simon at St. Alban's.

Anno Domini MCLXXXIII. Defuncto[3] Symone abbate de Sancto Albano, Warinus ejusdem ecclesiæ prior successit, et in die Nativitatis Dei Genetricis abbatis benedictionem suscepit.

De morte Henrici regis juvenis.

Geoffrey and Richard urged by their father to do homage to the young king Henry.

Circa dies istos rex Henricus diligentem operam impendit, ut filii ejus Gaufridus de Britannia et Ricardus de ducatu Aquitanniæ homagium facerent filio suo primogenito regi Henrico. Quod quidem pater petiit, Gaufridus de comitatu Britanniæ gratanter complevit. Diceto, col. 617.

Ricardus vero cum rogatus a patre id ipsum facere debuisset, ira incanduit vehementi; incongruum esse dicens, cum eodem patre et ex eadem matre ducerent originem, si patre vivente fratrem primogenitum aliqua subjectionis specie superiorem agnoscerent. Sed sicut fratri primogenito bona debentur paterna, sic in bonis maternis Ricardus successionem legitimam vendicabat.

On Richard's refusal the young king raises an

Hæc audiens rex pater, iracundiæ calore[4] succensus, adversus Ricardum dura proposuit; et ut rex junior ad edomandam fratris superbiam

[1] *argenti . . . marcas*] Om. W.

[2] In the margin are two pastoral staves and mitres, one erect and the other inverted.

[3] In the margin, written with a style, is "A Paulo huc c. et iv. anni," *i.e.* Paul, 14th abbat of St. Alban's. The death of Symon, and the succession of Warin are introduced into the Diceto MS. 13 Reg. E. 6, f. 97 *b*.

[4] *calore*] colore, A.

Diceto, col. 617. totus insurgeret, constanter indixit. Habitis igitur inter se colloquiis frequenter, cum nulla spes de pace haberetur, rex juvenis undique copiosum congregavit exercitum, et dum congredi cum fratre suo decrevisset, præcisa est, velut a texente, vita ejus, quæ spem multorum deficiens præcidit.[1] Siquidem in flore juventutis suæ, cum annum ætatis vicesimum octavum complevisset, intra Gasconiam, in illo tractu terræ quæ Toroinna dicitur, apud castellum Martel, in festo Sancti Barnabæ Id. col.618. Apostoli, rex junior e medio est subtractus. Corpus autem in lineis vestibus, quas habuit in consecratione sacro crismate delibutas, regaliter involutum apud Rothomagum delatum est, et in ecclesia cathedrali prope majus altare cum honore tanto principi congruo, tumulatur. Eodem anno, Girardus cognomento Puella consecratus episcopus Coventrensis, qui, cum decem septimanis sedisset, in fata concessit. Eodem tempore Walterus de Constantiis, Lincolniensis antistes, in Angliam veniens, in sua sede est solemniter collocatus.

A.D. 1183. army against him. Death of the young king Henry at Martel. His burial at Rouen. Death of Girard, bishop of Coventry. Walter of Coutances installed.

Obiit R[icardus] Cantuariensis episcopus.

Id. Anno Domini MCLXXXIV. Ricardus Cantuariensis archiepiscopus apud Hallingum villam Rofensis episcopi diem clausit extremum. Id. col.619. Eodem anno rex[2] Henricus duxit in Angliam Saxoniæ ducem cum familia sua, et infra dies paucos ducissa apud Wintoniam peperit filium, quem vocavit Willelmum. Eodem Id. col.620. anno Baldewinus episcopus Wigorniensis electus est archiepi- Id. col.619. scopus Cantuariensis, et Walterus episcopus Lincolniensis electus est archiepiscopus Rothomagensis; qui, susceptis palliis,[3] in suis sunt sedibus solemniter collocati. Eodem tempore Philippus Id. col.625. archiepiscopus Coloniensis et Philippus comes Flandrensis venerunt in Angliam, vota orationum beato Thomæ martyri soluturi; quibus rex Anglorum occurrens, petiit ut Londonias venirent, visuri[4] regiam civitatem; in quorum adventu, quod ante non erat visum, civitas coronata resplenduit, gaudium et tripudium per omnes plateas civitatis intonuit.[5] Archiepiscopus vero Coloniensis et cum eo comes Flandrensis in ecclesia Sancti Pauli suscepti sunt processione solemni; et die eodem

Death of archbishop Richard at Halling. Birth of William of Saxony in England. Baldwin, archbishop of Canterbury, and Walter of Rouen. Philip, archbishop of Cologne, and Philip, count of Flanders, visit S. Thomas, and then London.

In the margin is an inverted crown and shield, half emblazoned and half sable, with "mors" "vita" under the two parts; above, in rubrick, "Corona et scutum Henrici "regis junioris, qui vivente patre "obiit."

[2] *rex Henricus duxit*, &c.] dux Saxonum . . . . intravit Angliam, Diceto.

[3] The mention of the palls is from Hoveden, ii. 304.

[4] *visuri regiam civitatem*] Added by the compiler.

[5] *intonuit*] So Par. over *introivit*, which A. has. O. W. have *intonuit*.

A.D. 1184. Death of bishop Jocelin, of Salisbury.

simili honore sibi exhibito, tandem per quinque dies in palatio regis expensis sunt effusioribus hospitati. Sed an multis muneribus donati recesserint, quærere superfluum videretur. Eodem anno, obiit Jocelinus Saresberiensis episcopus.[1] Diceto, col. 625.

Quod Saraceni Hispaniæ Christianos invadentes confusi recesserunt.

Defeat of the Saracens at Santarem by the prince of Portugal.

His denique diebus, circa festum beati Johannis Baptistæ, rex Saracenorum qui sunt in Hispania, Gamius, duxit regem regum Saracenorum nomine Macemunt intra fines Christianorum cum regibus triginta septem. Qui inprimis obsederunt Sanctum Hyrenæum, et tribus diebus cum totidem noctibus pugnaverunt, et tandem, dejectis mœniis, intraverunt. Qui autem interius muros defendebant, se infra turrem receperunt, ut protegerentur ibidem. Nocte vero sequenti, venit antistes[2] Portigalensis cum filio[3] regis, et quindecim milia peremerunt Saracenorum et regem Gamium; et posuerunt corpora defunctorum ubi murus dejectus erat, ut per ea loco muri defenderentur. In crastino autem, in die scilicet Sanctorum Johannis et Pauli, archiepiscopus[4] Sancti Jacobi viginti milia conduxit armatorum, et in aurora diei de Saracenis triginta milia interfecit. In die postea beatæ Margaretæ, apud Alcubaz peremerunt Saraceni decem milia mulierum et infantium; sed illi qui fuerunt in oppido Alcubaz exeuntes, tres reges cum omni eorum exercitu percusserunt. Postea in vigilia beati Jacobi, rex Macemunt audivit, quod rex[5] Galiciæ venerat ut solus cum solo dimicaret. Macemunt, cum præpararet ad pugnam, dum equum vellet ascendere, ter ab eo lapsus, interiit. Quo mortuo, totus ejus exercitus fugit, omni pecunia relicta. Rex[6] vero Portigalensis ex captivis Saracenis dedit servos, qui cementariis ministrarent ad ecclesias reparandas; et de pecunia Sancto Vincentio auream fecit thecam. Venerunt postmodum galeiæ infinitæ Saracenorum apud Ulixebonam, ducentes dromundum,[7] in quo talis erat machina, quod per ipsam Saraceni poterant ire et redire ultra muros civitatis armati; sed Deo disponente, quidam in aqua se dromundo supposuit, et eo

Id. col. 623.

26 June.

20 July. Massacre at Alcobaza.

p. 277.

Death of Macemunt, king of the Saracens.

Attempt of the Saracens on Lisbon.

---

[1] In the margin is a pastoral staff reversed.

[2] Madden conjectures this to be Bobon, bishop of Oporto. Index to Hist. Angl. iii. p. 507.

[3] Sancho, afterwards Sancho I.

[4] Bernard, archbishop of Compostella.

[5] Ferdinand II.

[6] Alfonso I.

[7] *dromundum*] dromundam, A.

Diceto, col. 624.

perforato, submersit. Saraceni autem, se delusos esse cognoscentes, fugerunt, omnia[1] quæ sua fuerant relinquentes. A.D. 1184.

Quod Guido de Liziniaco regni Jerusalem constituitur procurator.

William of Tyre, xxii. 25, col. 879.

Regnavit sub his diebus in Jerusalem Baldewinus Amalrici quondam regis filius, qui ab initio regni sui elephantino laborans incommodo, jam lumen amiserat; et putrescentibus membrorum extremitatibus, pedes ei et manus suum officium denegabant. Regiam tamen administrationem, licet corpore debilis esset, animo fortis, supra vires nitebatur[2] implere. Convocatis itaque principibus suis, matre[3] præsente et patriarcha,[4] Guidonem de Liziniaco, comitem Jopensem et Ascalonitanum, regni constituit provisorem. Habuit[5] idem Guido sororem regis uxorem nomine Sibillam, quæ prius marchisio[6] de Monte Ferrato matrimonio copulata filium ex illo susceperat nomine Baldewinum; sed cum, aliquanto tempore Guidone procuratore existente, Jerosolimitanum non prosperaretur regnum, rex, amoto eo, Reimundo comiti Tripolitano regni curam commisit.

Baldwin IV. king of Jerusalem.

Guy of Lusignan and Raymond II., count of Tripoli, made guardians of the kingdom.

Will. of Tyre, xxii. 29, col. 887.

Quod Salaadinus Soldanus Babilonis, plures civitates Christianorum destruxit.

Contigit[7] hac tempestate, ut Salaadinus, Soldanus Damasci, subjugatis omnibus regibus Saracenis ex finibus totius Orientis, ita ut diceretur rex regum et dominus dominantium, cum ei obedirent omnium gentium nationes, adiciens ergo ut universam sibi Christianitatem subjugaret, intrante Julio mense, Jordanem transivit, terram circa castrum Crach, quod[8] antiqua appellatione Petra deserti dicebatur, devastavit, cibaria collegit. Deinde Neapolim transiens, villam spoliavit et postea concremavit. Inde progrediens, ad urbem Sebasteam pervenit, ubi episcopus civitatis villam et ecclesiam suam octoginta captivis redemit; inde[9] Arabiam veniens, eam destruxit, viris et mulieribus captivatis. Ad Magnum inde Gerinum transiens,

Power and threats of Saladin.

From the letter of Baldwin IV. in Diceto, col. 623.

His invasion and ravages about Kerak, Nablous, Samaria,

[1] *omnia . . relinquentes*] introduced by the compiler.

[2] *nitebatur*] nitebantur, A.

[3] Agnes of Edessa.

[4] Heraclius.

[5] This seems taken from William of Tyre, though the sentence has to be made up out of several passages. Compare Jac. de Vitriaco, Hist. Hierosol. 93, p. 1117.

[6] William Longaspata.

[7] The beginning of this chapter is the compiler's.

[8] *quod . . . . . dicebatur*] From Will. of Tyre, xxii. 28, col. 885.

[9] *inde*] in, A.

A.D. 1184. Jezreel, and Beauvoir (Kaukab-el-Hawa).

castrum diruit, et quibusdam captivatis, mulieres et parvulos interfecit; inde ad Parvum Gerinum, quæ villa est Templi, eam vastavit, et recedens per castrum quoddam Hospitalis, quod Belverium dicitur, quibusdam captis et quibusdam interfectis, recessit. Diceto, col. 623.

Quod rex Anglorum eligitur in regem Jerosolimorum.

Baldwin V., king of Jerusalem.

Mortuo interea Baldewino rege Jerosolimorum leproso, regnavit pro eo Baldewinus, puer quinque annorum, nepos ejus ex sorore Sibilla, et Willelmo marchione Montis Ferrati genitus; qui statim coronatus in regem, Reimundo comiti Tripolitano committitur nutriendus. Videntes igitur clerus et populus regnum in eum devenisse statum, in quem non posset diu subsistere, quid facto opus sit diligenter pertractant. Et cum pax Salaadini haberetur suspecta, de rege puero nihil remedii sperabatur; tandem unum erat omnibus consilium, ut ad Henricum regem Anglorum legatos mitterent; qui ei ex parte universitatis regni Jerosolimitani regnum offerrent, et claves sanctæ civitatis et Sepulchri Domini sanctæque resurrectionis solemniter deportarent. Eraclius patriarcha officium legationis rogatus suscepit, qui, adjuncto sibi magistro Hospitalis et quibusdam aliis, Mediterraneum mare transivit, et Romam usque perveniens, ad regem Anglorum litteras a Papa Lucio precatorias impetravit. Contin. Will. Tyr. i. 1, MS. Reg. 14, C. 10, f. 245 *b*.

Embassy from the clergy and people of the kingdom of Jerusalem to offer the crown to Henry II.

Quod Heraclius patriarcha in Angliam veniens regi electionem de se factam publicavit.

Embassy of the patriarch Heraclius and Roger de Moulins, the master of the Hospitallers, to Henry II.

Anno Domini MCLXXXV. Eraclius patriarcha sanctæ resurrectionis et dominus Rogerus magister Hospitalis domus Jerusalem venerunt ad regem Angliæ Henricum apud Redingum. Qui, cum sui itineris causas cum litteris Apostolicis exposuissent, [et] sanctæ civitatis Jerusalem et terræ promissionis desolationem per ordinem enarrassent, regem et omnem multitudinem, quæ convenerat, in lacrimas et suspiria provocarunt. Deferebant enim ad regem memorialia, suæ[1] petitionis signa, Nativitatis Jesu Christi, videlicet, passionis, resurrectionis, turris David sanctique Sepulchri claves, et vexillum regium;[2] quæ omnia rex non mediocriter honoravit. Diceto, col. 625.

Litteræ vero domini Papæ hæc inter cætera continebant:

[1] *suæ petitionis signa*] Introduced by the compiler.

[2] *regium*] sanctæ crucis, Diceto.

Epistola Lucii Papæ ad regem Anglorum. A.D. 1185.

Cont. Will. Tyr. MS. Reg. 14, C. 10, i. 3, f. 246.; also in Benedict, i. p. 332.

Letter of Pope Lucius III. to Henry II. p. 278.

" Lucius episcopus, servus servorum Dei, et cætera. Cum
" cuncti prædecessores tui præ cæteris terræ principibus ar-
" morum gloria et animi nobilitate longe retro claruerint,
" eosque fidelium populus habere in sua didicerit adversitate
" patronos, merito ad te, non tantum regni sed paternarum
" hæredem virtutum, quadam securitate præsumpta recur-
" ritur, ubi populo Christiano imminere periculum, immo ex-
" terminium, formidatur, ut per brachium regiæ magnitudinis
" membris [Ejus] impendatur præsidium, qui te ad tantæ glo-
" riæ apicem pervenire Sua pietate concessit, et te contra Sui
" nominis impugnatores nefarios murum inexpugnabilem ordi-
" navit. Porro noverit vestra serenitas, quod Salaadinus ille,
" sancti nominis Crucifixi immanissimus persecutor, ita nunc
" in spiritu furoris contra Christi fideles Terræ Sanctæ adeo
" invaluit, quod nisi immanitatis ejus impetus objectis obi-
" cibus reprimantur, habet fiduciam, quod influat Jordanis in
" os ejus," et cætera.

Quod rex Henricus regnum Jerosolimorum recusavit.

Diceto, col. 626.

Parliament at Clerkenwell, where Henry II. is advised to refuse the kingdom of Jerusalem.

His auditis, rex Anglorum convocato clero regni ac populo convenerunt Londoniis apud Fontem-Clericorum, decimo quinto kalendas Aprilis, rex cum universa nobilitate regni, ubi dictus rex, audientibus patriarcha et magistro domus Hospitalis, omnes fideles suos multis adjurationibus astrinxit, quatinus proferrent in medium quid super his saluti animæ suæ viderint expedire. Ad hoc enim asserit animum suum inclinatum, ut quod ex eorum consilio acciperet modis omnibus observaret. Tunc concilium universum super præmissis colloquentes, sanius visum est cunctis, et animæ regis multo salubrius, ut regnum suum debita moderatione gubernet et illud a barbarorum irruptione tueatur, quam Orientalium consulat in propria persona saluti. De filiis regis quidem, quorum petiit aliquem patriarcha si rex venire recusaret, quicquam statuere, cum essent absentes, incongruum videbatur.

Id.

John knighted, and goes to Ireland. Henry at Rouen. His meeting with

Eodem anno[1] Johannes filius regis, a patre militaribus accinctus armis apud Windleshoram pridie kalendas Aprilis, in Hyberniam transfretavit. Quo facto, rex Henricus, cum patriarcha mari transito, diem Paschæ apud Rothomagum celebravit. Rex Francorum, audito regis Anglorum adventu, cum festinatione venit apud Vallem-Ruil castellum; ubi reges in

[1] *anno*] om. D. It is in the margin in A.

A.D. 1185. Philip II. at Vaudreuil.

colloquiis familiaribus triduo perstiterunt, et in eorum præsentia multi nobiles cruce signati sunt. Sed ipsi reges patriarchæ nihil aliud in responsis dederunt, nisi quod uterque Terræ Sanctæ festinum promiserunt auxilium; non enim leve eis videbatur, ab extremis finibus Occidentis rem tam arduam attemptare. Patriarcha vero, cujus negotium in arcto erat positum, spe frustratus ad propria remeavit. Diceto, col. 626. Cont. Will. Tyr. i. 4, f. 246 *b*.

The patriarch returns.

Hugh de Laci slain.

Eodem anno Hugo de Laceio, dominus provinciæ quæ Media dicitur, interfectus est, octavo kalendas Augusti. Eodem tempore, Symon comes Huntendoniæ cum absque liberis decessisset, rex Anglorum dedit comitatum illum[1] regi Scotorum Willelmo cum pertinentiis suis.[2] Diceto, col. 626. Id. col. 627.

Huntingdon given to William king of Scots.

Death of the empress Matilda.

Circa[3] eadem tempora obiit maxima mulierum, venerabilis domina Matildis, filia regis Anglorum Henrici primi, imperatrix et uxor Henrici Romanorum imperatoris, et mater Henrici secundi Anglorum regis maximi. Unde ejusdem Matildis epitaphium:

Nota incomparabile Matildis imperatricis epitaphium.

Ortu magna, viro major, sed maxima partu,
Hic jacet Henrici filia, sponsa, parens.

G. de Glanville bishop of Rochester.

Eodem anno Gilebertus de Glanvilla, archidiaconus Luxoviensis, consecratus est episcopus Rofensis, tertio kalendas Octobris. Diceto, col. 629.

Pope Urban III.

Eodemque tempore in Natali Domini obiit Lucius Papa; successit Urbanus secundum quandam historiam. Hoveden, ii. p. 305.

Henry duke of Saxony returns.

In eodem tempore, dux Saxonum Henricus licentia imperatoris rediit ad propria, suo tantum patrimonio contentus. Diceto, col. 629.

Quod Baldewinus Cantuariensis archiepiscopus pallium et legatiam suscepit.

Archbishop Baldwin receives the pall.

Anno Domini MCLXXXVI. Baldewinus Cantuariensis archiepiscopus pallium cum[4] legatione in provincia sibi subdita accepit. Eodem anno Willelmus de Ver in festo beati Laurentii Benedict, i. p. 338. Diceto, col. 630.

[1] *illum . . suis*] not in D.

[2] In the margin is "Terræ motus "factus est magnus apud Lincol- "niam xvii. kal. Maii. Johannes "junior filius regis Henrici secundi "factus est miles a patre et in Hi- "berniam missus:" and below, "Baldewinus Wigorniensis episco- "pus factus est archiepiscopus Can- "tuariensis." Both these are run through with red lines across. They are not in C. D.

[3] *Circa eadem tempora*] Matilda's death really took place in 1167. Hoveden, i. p. 253.

[4] *cum . . subdita*] added by the compiler.

Diceto, col. 630. Herefordensis est consecratus antistes. Eodem anno Gaufridus comes Britanniæ et filius regis Angliæ, diem clausit supremum, decimo quarto kalendas Septembris, et sepultus est Parisius in ecclesia beatæ Mariæ, intra chorum canonicorum. Reliquit autem duas filias, quas genuerat ex Constantia uxore sua, filia scilicet

A.D. 1186. Death of Geoffrey.

Id. col. 635. Conani comitis Britanniæ, quæ etiam tempore quo vir ejus obiit gravida fuit, quæ postea filium pariens Arturum illum

Birth of Arthur.

Id. col. 631. vocavit. Eodem anno Hugo, genere Burgundus et prior Cartusiensis ordinis in Anglia, consecratus est episcopus Lincolniensis in festo Sancti Mathæi. Et eadem die Willelmus de Norhale consecratus est Wigorniensis episcopus. Eodem anno,

Hugh Bp. of Lincoln. Bishops of Worcester

(Not in Diceto.) scilicet in confinio temporis quo annus anno continuatur, scilicet diebus nataliciis Domini, defuncto Papa

Id. col. 629.

Id. col. 631. Lucio, Urbanus successit. Per idem tempus Johannes, præcentor Exoniensis, ejusdem ecclesiæ consecratus est antistes.

and Exeter.

Quod Papa Urbanus B[aldewino] Cantuariensi archiepiscopo concessit ut construeret ecclesiam apud Akintonam.

Id. Eodem tempore Papa Urbanus Baldewino archiepiscopo Cantuariensi scripsit in hæc verba: "Præsentium tibi auctori- "tate mandamus, ut liceat tibi ecclesiam in honorem beatorum "martyrum Stephani et Thomæ construere, et de idoneis eam "ordinare personis, quibus beneficia, quæ ad eorum sustenta- "tionem constitueris, canonice debeas assignare. Item fraterni- "tati tuæ mandamus, ut quarta parte oblationum, quæ ad reli- "quias beati Thomæ martyris offeruntur, monachorum usibus "concessa, quarta fabricis ecclesiæ deputata, quarta pauperi- "bus erogata, quartam portionem liceat tibi in alios usus "bonos pro tuæ voluntatis arbitrio erogare."

Permission given by Urban III. to Abp. Baldwin to build a church at Hackington in honour of the martyrs Stephen and Thomas.

Quod Sibilla in reginam Jerosolimorum coronatur.

Contin. Will. Tyr. i. 6, MS. f. 247, i. 10, MS. f. 248. Circa dies istos Baldewino puero rege Jerosolimorum defuncto, non erat qui ei in regnum succederet, præter Sibillam uxorem Guidonis comitis Jopensis, quæ soror erat regis leprosi, et regis pueri nuper defuncti mater. Sed quoniam tempus instabat, ut treugæ inter Salaadinum et populum Christianum constitutæ solverentur, regni provisio jam in arcto posita erat, nec differri potuit quin de illius ordinatione ilico tractaretur. Convocato igitur procerum concilio,[1] in hoc pariter consenserunt, ut Sibilla Guidonis uxor, tanquam hæres justissima regum prædictorum, coronaretur in reginam; ita

Death of Baldwin IV. p. 279. Artifice of Sibilla queen of Jerusalem to secure the crown for her husband, Guy of Lusignan.

[1] *concilio*] consilio, A.

A.D. 1186. tamen quod Guidonem, qui regno insufficiens erat regendo, solemniter repudiaret. Respuit Sibilla regnum sibi sub tali conditione oblatum, donec proceres id generaliter illi concesserunt et juramento firmaverunt, ut quem ipsa maritum eligeret, omnes ipsi sicut regi et domino fideliter obedirent. Guido etiam vir ejus suppliciter postulabat ne pro suo damno regni provisio differretur. Ita tandem cum lacrimis tamen adquiescens, coronata est solemniter in reginam, et omnium fidelitatem, adhibito juramento, suscepit; et Guido vir ejus, sine spe conjugis et regni, ad sua divertit. Nunciatur interea Salaadini hostilis adventus, quod nec a vero distabat; unde regina convocatis edicto regio tam viris ecclesiasticis quam sæcularibus, de rege habuit eligendo tractatum. Et quoniam id sibi prius ab omnibus concessum fuerat, ut quem vellet maritum eligeret, expectantibus rei exitum universis, regina Guidoni, qui inter alios astabat, voce clara dixit; "Domine mi Guido, "ego te in maritum eligo, et me simul cum regno tibi tra- "dens, te regem futurum publice protestor." Ad hanc vocem omnes stupefacti admirabantur valde, quod tot viros prudentes una mulier ita simplex delusit. Laudabilis plane femina, et tam pudicitiæ quam prudentiæ præconiis extollenda; sic enim negotium temperavit, ut et regnum viro et sibi virum obtineret. Contin. Will. Tyr. i. 10, MS. f. 248.

Earthquake. Factus est his diebus per orbem universum terræmotus magnus et horribilis, ita ut etiam in Anglia, ubi raro contingit, multa ædificia subverterentur. Id. i. 4. MS. f. 246 *b*.

De matre Saladini. Contigit autem his diebus matrem[1] Salaadini ab Ægypto in partes transire Damascenas, in apparatu magno et divitiis copiosis; quæ de fide treugarum præsumens, per fines regionis quæ trans Jordanem sunt secure perrexit. In cujus comitatum Reginaldus de Castellione temere irrumpens, divitias diripuit universas; veruntamen mater Salaadini fuga periculum declinavit. Commotus inde Salaadinus restitutionem ablatorum et super injuriis satisfactionem sub pactione fœderis postulavit. Conventus autem super his Reginaldus de Castellione a Salaadino dure nimis et contumeliose respondit. Salaadinus vero supra modum lætus, quod in parte Christianorum diruptæ erant treugæ, ad vindictam provocatus accingitur ad certamen. Id. i. 6. MS. f. 247. The truce with Saladin broken by Reginald of Châtillon. Id. i. 9, f. 247 *b*.

Prodigy. Imago pueri Jesu lapidea fracta sanguine manavit.

Henry II. and Philip II. take Reges Angliæ et Franciæ susceperunt crucem decimo Diceto, col. 636.

[1] The Estoire de Eracles mentions the *sister* of Saladin as being captured, but this story of his mother is not given by any other chronicler.

Benedict, ii. p. 28. tertio kalendas Februarii. Mater ecclesia Cicestrensis et tota civitas comburuntur, decimo[1] tertio kalendas Novembris. Hugo de Nunant Cestrensis. Id. p. 33. A.D. 1186. the cross. Chichester cathedral burnt.

Quod Salaadinus Terram Sanctam depopulatur.

Cont. Will. Tyr. i. 12, MS. f. 249. Anno Domini MCLXXXVII. Salaadinus contra Christianos indignatione succensus, Parthos, Bedewinos, Turcos,[2] Saracenos, Arabes, Medos convocat et Cordinos, et his omnibus cum Ægyptiis stipatus, fines Christianorum conterit et conturbat. Et jam non contentus quod parva quædam in Galilæa [occupaverit] præsidia, Calváriam[3] obsidere proponit. Cum omni[4] igitur machinarum genere illuc properaret, magistrum[5] militiæ Templi cum fratribus lx. et Christianorum multitudine itinerando peremit, et[6] cum palma martyrii ad cælestia regna transmisit. Hac igitur Salaadinus victoria exhilaratus, ad[7] obsidionem Calvariæ festinans[8] contendit. Rex autem Jerusalem, ut urbem audivit obsidione vallatam et inclusos vehementer affligi, edicto regio omne regni robur convocavit; illis[9] solummodo in castrorum præsidio relictis, quos ætatis et sexus infirmitas armorum prorsus habebat immunes. Castra igitur moventes a fonte Sephoritano, ubi convenerant, stipati militum viginti milibus incesserunt. Præfecto itaque exercitui Reimundo comite Tripolitano, versus Tybariam sunt profecti. Cumque funesta dies certaminis instaret, camerario regis visio tremenda contigit; videlicet quod aquila quædam Christianum transvolaret exercitum, quæ, missilia septem gerens in pedibus, voce terribili personaret, "Væ vobis Jerusalem, væ vobis Jerusalem inhabitantibus." Ad hujus visionis expositionem sufficere nimirum credimus, quod Spiritus Sanctus de reprobis loquitur per prophetam; "Tetendit Dominus arcum suum, et in eo paravit vasa mortis." Id. i. 13, f. 249 *b*. Advance of Saladin against Jerusalem. Battle of Nazareth and slaughter of some of the Templars. The Christian army moves to Tiberias. Evil omen before the battle. Ps. vii. 13, 14.

[1] This date is not in Benedict.

[2] *Turcos, Saracenos*] These are not in the Cont. of W. Tyr., and are probably introduced from the Itinerarium of Richard the Canon, i. 3, p. 13 (Stubbs).

[3] *Calvariam*] *sic*, erroneously for *Tabariam*, which the MS. Cont. of W. Tyre has, but written so that it may be easily mistaken for *Calvariam*.

[4] *omni*] omnium, A.

[5] An error for the master of the Hospitallers (Roger de Moulins).

[6] *et . . transmisit*] Added by the compiler.

[7] *ad . . contendit*] ad majora intendit, Cont. Will. Tyr.

[8] *festinans*] festinus, O. W.

[9] *illis . . . immunes*] Added by the compiler.

A.D. 1187. *De captione sanctæ Crucis et regis Jerusalem a Salaadino.*

Battle of Hittin, July 3, 4.

Audiens autem Salaadinus quod rex in succursum veniret obsessorum, venientibus audacter occurrit, et cum eos in scopulis angustis et præruptis inclusos cognovisset non longe a Tabaria, in loco qui Marescallia dicitur, in regis exercitum irruit confidenter. Igitur Christiani hostes viriliter exceperunt, quantum locorum angustiæ permittebant. Pugnatum est acriter hinc et inde, et multi corruerunt interfecti; sed tamen exigentibus Christianorum peccatis, prævaluit tandem pars adversa. Nam, ut aiunt, comes Tripolitanus militiæ princeps vexillum regis in terram proditiose demittens, Christianos fecit fugam meditari; sed quo fugerent, nisi in hostes, non habentes. Rex Guido captus est cum Cruce sancta,[1] et omnis multitudo eorum capta fuit vel gladiis interfecta. Evaserunt tamen ab hac clade comes Tripolitanus licet[2] omnibus suspectus, dominus Reginaldus Sydonis patronus, atque dominus Balianus cum paucis fratribus militiæ Templi. Facta est autem hæc misera belli congressio quinto scilicet et quarto nonas Julii, infra octavas Apostolorum Petri et Pauli. Evasit etiam ab hac clade Theodoricus[3] magister militiæ Templi, qui tamen ipsa die ducentos et triginta de fratribus amisit. Comes Tripolitanus hoc quod sine sanguinis effusione evaserat, in argumentum sumebatur contra ipsum quod in regem et populum Dei proditiose egisset. Capti[4] sunt etiam cum Cruce ejus bajulatores episcopus[5] Achonensis et præcentor Dominici sepulchri; ille cæsus et iste captus pariter cum ipsa succumbunt. Sicque capitur Crux sancta propter peccata hominum, et quæ nos a veteri captivitatis jugo absolvit, pro nobis captiva ducitur, et profanis Gentilium manibus contrectatur.

Cont. Will. Tyr. i. 13, f. 249 *b*.

(Not in the Cont. W. Tyr.)

Capture of king Guy, and the Cross.

Id.

Diceto, col. 635.

p. 280.

Cont. W. Tyr. i. 13, f. 249 *b*.

Quod sancta civitas cum tota fere terra Jerosolimitana a Salaadino subjugatur.

King Guy sent to Damascus.

Salaadinus itaque victoria potitus Tyberiadem revertitur, et solo præsidio quod supererat capto, regem cum cæteris quos

Id. i. 14, f. 250.

[1] At the foot of the page is a picture of the battle and the capture of the cross "Salaadinus" and "Guido rex" being distinguished by their names.

[2] *licet omnibus suspectus*] Added by the compiler.

[3] *Theodoricus*] Terricus, in the copy of the letter given by Hoveden and Benedict. As to his having been grand master at this time, see Stubbs's notes, Hoveden, ii. 324,[2]; Benedict, ii. 13, [2].

[4] *Capti sunt*] capiuntur, O. W.

[5] Ruffinus, Hoveden, ii. 320.

Cont. Will. Tyr. i. 14, MS. f. 250. Id. i. 16, f. 250 *b*.

ceperat Damascum transmisit. Deinde Galilæam invadens, universa pro libitu occupavit. Et veniens Tholomaidam, sine sanguinis eam effusione suscepit. Inde Jerosolimam festinans, urbem obsidet, machinas in gyrum locat. Cives quas possunt defensiones obiciunt; sed arcus, balistæ, petrariæ effectu carent, et inutiliter contrectantur. Vulgus vero pavidum ad patriarcham et reginam, qui tunc urbi præerant, flebiliter supplicans instat, ut cum Salaadino de urbe tradenda conveniant. Pactio tandem intercedit magis dolenda quam memoranda. Nam singuli capitis sui censum statuentes, vir bisantios decem, mulier quinque, infans unum persolveret, et quisquis qui ad[1] hoc non sufficit teneretur captivus. Erant autem in civitate ad quatuordecim milia utriusque sexus hominum, qui ad hoc non sufficientes jugum subierunt perpetuæ servitutis. Reddita est civitas sancta inimicis Christi, et sepulchrum possident qui persequuntur sepultum; Crucem tenent, qui Crucifixum blasphemant. Ingressus itaque civitatem [Salaadinus] cum strepitu tympanorum et tubicinum, ad templum properabat, et cruce quæ in eo erecta stabat deposita, ejectisque quæ Christiani venerabantur, templum intus et extra aqua lustrabat rosacea, et sic erroris sui superstitiones per quatuor angulos templi magno fecit strepitu conclamari. Ecclesiam sanctæ resurrectionis et sepulchrum Domini cum locis aliis venerabilibus quibusdam Surianis sub certo constituit tributo. Et inde festinanter progressus urbes omnes circumquaque positas et oppida subjugavit; præter Aschalonem et Tyrum, et[2] Crach ultra Jordanem, quod alio nomine dicitur Mons-regalis.

A.D. 1187. Saladin takes Jerusalem, and most of the other cities of Palestine.

Id. ii. 1, f. 251 *b*.

Ascalon, Tyre, and Kerak alone hold out.

Prohibitio Papæ ne ecclesia de Akintona construatur.

Diceto, col. 635.

Eodem anno, Papa Urbanus scripsit Baldewino Cantuariensi archiepiscopo pro negotio conventus ecclesiæ ejusdem, in hæc verba: "Dilecti filii nostri prior et conventus ecclesiæ tibi "commissæ, ad nostram præsentiam litteras et nuntios destinantes, proposuerunt de ecclesia quam ædificare cœpisti "tantum sibi et ecclesiæ dispendium proventurum, quod nisi "fuerit ab ejus constructione cessatum, præscripta ecclesia "suæ honestatis et status miserabile suscipiet detrimentum. "Nos autem sollicite providere volentes, ne inter te et fratres "tuos materia remaneat jurgiorum, cum non possint conve-

Letter of Urban III. to archbishop Baldwin, ordering him to cease from building the church at Hackington.

[1] *ad . . teneretur*] Written over an erasure; "id sufficit" is in the margin. O. W. have "ad hoc (W. "om. *hoc*) non sufficit tenetur." The MS. Cont. of Will. of Tyre has "quisquis non sufficit tenetur."

[2] *et . . Mons-regalis*] Introduced by the compiler.

A.D. 1187. " nienter intendere divinis obsequiis qui sunt in contentioni- Diceto,
" bus, de consilio fratrum nostrorum monemus fraternitatem col. 635.
" et districte præcipimus, quatinus, donec causa cognita statu-
" amus quid de ipsa fieri debeat, omni occasione et appella-
" tione postposita, ab illius ecclesiæ constructione desistas;
" litteris aliis non obstantibus a sede Apostolica impetratis."

Pope Gregory VIII. Pope Clement III. Eodem anno, mortuo Papa Urbano, Gregorius successit; qui Id. col. 636.
cum sedisset duobus mensibus, defunctus est, et Clemens
tertius decimo tertio kalendas Januarii surrogatur. Eodem
Death of bishop G. Foliot. anno Gilebertus Folioth Londoniensis episcopus naturæ debi- Id. col. 634.
tum solvit. Eodem anno, Ricardus comes Pictavensis cum[1] Id. col. 636.
Richard, count of Poitou, takes the cross. audisset calamitatem Terræ Sanctæ et de capta Cruce, non
expectata alicujus prædicatione, vel patris sui consilio aut vo-
luntate, primus inter proceres transmarinos signaculum crucis
suscepit de manu archiepiscopi[2] Turonensis. Eodemque anno Benedict, ii. p. 33.
Hugh Nunant, bishop of Lichfield. Hugo de Nunant factus est episcopus Cestrensis.

Quod ad prædicationem crucis multi cruce assignantur.

Frederick I. takes the cross, and after him Henry II., Philip II., and Philip count of Flanders. Anno Domini MCLXXXVIII. Frethericus Romanorum imperator Hoveden, ii. p. 356.
ad prædicationem Henrici Albanensis episcopi et Apostolicæ
sedis legati, qui a Papa Clemente missus fuerat, crucem
Christi suscepit. Et eodem tempore rex Francorum Philippus Diceto,
et rex Anglorum Henricus, in Normannia pro subventione col. 636.
Terræ Sanctæ ad colloquium venientes, inter Triam et Gi-
sortium, post longos tractatus, præsente[3] comite Flandrensi
Philippo, in hoc pariter consenserunt, ut sumpto crucis signa- (Not in
culo iter Jerosolimitanum socialiter expedirent. Rex igitur Diceto.)
Anglorum primo crucis signaculum suscepit de manibus archi- Id.
episcoporum Remensis[4] et Willelmi Tyrensis; quorum ulti- (Not in
mus a domino Papa super negotio crucis officium legationis Diceto.)
susceperat in partibus Occidentis. Deinde rex Francorum et Id.
Philippus comes Flandrensis crucem sumentes exemplum aliis Cf. Cog-
potissimum præbuerunt. Unde tam de imperio quam de utro- geshale,
que regno regum prædictorum archiepiscopi, episcopi, duces, p. 23 (ed.
marchiones et comites, barones, milites, et mediæ manus Steven-
homines vulgusque promiscuum, crucem animosius susceperunt. son.)

The different nations take different colours for their crosses. Provisum est etiam inter eos ut omnes de regno Francorum Diceto,
cruces rubeas, de terris regis Anglorum albas, de terra comitis col. 636.
Flandrensis virides haberent cruces. De terris autem, catallis,[5] (Not in
Diceto.)

[1] *cum . . . . prædicatione*] This is the compiler's.

[2] Bartholomew II.

[3] *præsente . . . . expedirent*] Added by the compiler.

[4] William of Champagne.

[5] *catallis*] Altered by Par. from castellis, which O. W. have.

et rebus omnibus usque peracta peregrinatione et quilibet eorum in terra sua quadraginta diebus moram fecisset, omnia essent in eo statu quo fuerunt in die qua crucem susceperunt. A.D. 1188. Property of the crusaders.

Quare Ricardus comes Pictavensis animum suum a patre alienaverit.

Diceto, col. 639.

Circa dies istos, Gaufridus de Liziniaco quendam Ricardo comiti Pictavensi familiarem structis[1] insidiis interfecit. In tanti vero ultionem delicti comes ad arma provocatur; sed acceptæ crucis non immemor, omnibus hominibus Gaufridi crucis signaculo insigniri volentibus pepercit, alios in ore gladii interfecit, et in deditionem plura castella suscepit. Sed Gaufridus regis Anglorum fultus pecunia et auxilio, ut dicebatur, Ricardo comiti restitit, et parum profecit; unde idem comes animum suum a patre alienavit. Gaufrido itaque superato, comes terram comitis Tholosani hostiliter ingressus, injuriatus ab ipso, intra breve temporis spatium castella ejus septendecim subjugavit. Rex autem Francorum indigne ferens, quod comes Ricardus terram comitis Tholosani ingressus fuisset, eo non certiorato, castellum Radulfi latenter ingressus est, et omnes in illo repertos ad fidelitatem sibi faciendam coegit. Quod factum tanto principi ignominiosum videbatur, cum præsertim rex Anglorum post crucem susceptam transiturus in Angliam regi Francorum totius terræ suæ custodiam tradidisset. Deinde rex Francorum castellanos quosdam regi Anglorum subjectos in suum favorem tam minis quam promissis attraxit; et[2] sic instinctu diabolico post crucem susceptam reges discordes effecti, mutuis sese damnis ad invicem afflixerunt. Unde rex Anglorum Francorum ingressus regnum, a Vernolio usque Meduanam universa contrivit.

Quarrel of Richard with Geoffrey de Lusignan. p. 281.

Consequent quarrel between Henry II. and Philip II.

Henry ravages France from Verneuil to Mayenne.

Id. col. 641. Eodem anno Ricardus Wintoniensis episcopus obiit undecimo kalendas Januarii, et Wintoniæ sepultus est.

Death of Richard, bishop of Winchester.

Epistola Fretherici imperatoris Romani ad Saladinum.

Cont. Will. Tyr. f. 256, also in Diceto, col. 640;

Eodem anno Frethericus Romanorum imperator Salaadino scripsit pro negotio Terræ Sanctæ, sub hac forma: "Fretheri-
"cus Dei gratia Romanorum imperator, semper augustus, et
"hostium imperii magnificus triumphator, Salaadino Saracen-
"orum præsidi, Jerusalem[3] fugere exemplo Pharaonis. Quo-

Letter of the emperor Frederick I. to Saladin.

---

[1] *structis*] So O. W., as Diceto; A. has *fructus*, the *u* over the expuncted letter being inserted by Paris; fructus, C. D.

[2] *et . . . afflixerunt*] This is the compiler's.

[3] *Jerusalem*] So also Cont. W. Tyr., Itin., Benedict; Israelem, Diceto, Hoveden, Libellus De Exp. Ter. Sanct.

A.D. 1188. Letter of the emperor Frederick I. to Saladin.

" niam Terram Sanctam nuper prophanasti, cui æterni Regis
" imperio imperamus, in tanti sceleris præsumptuosam plec-
" tibilemque audaciam debita animadversione decernere, impe-
" rialis celsitudo et officii solicitudo nos admonet. Quapropter,
" nisi occupatam terram et omnia restituas, adjuncta satisfac-
" tione sacris constitutionibus pro tam nefariis [1] excessibus
" taxata, ne legitimum minime videamur indicere bellum, a
" capite kalendarum Novembrium, evoluto anni spacio, ter-
" minum constituimus ad experiendam belli fortunam in
" Campo Thaneos, in virtute mirificæ Crucis et in nomine
" veri Joseph. Vix enim credere possumus hoc te latere,
" quod ex scriptis veterum et in historiis nostri temporis
" factum redolet. Numquid scire dissimulas, ambas Æthiopias,
" Mauritaniam, Persiam, Siriam, Parthiam, Judæam,[2] Sama-
" riam, maritimam Arabiam, Chaldæam, Ægiptum, et Arme-
" niam, cum innumerabilibus terris nostræ ditioni subjectas?
" Norunt hoc reges, quorum [3] cruore gladii Romani sunt cre-
" brius debriati. Et tu quidem, auctore Deo, intelliges, quid
" nostræ victrices aquilæ, quid cohortes diversarum nationum,
" quid furor Theutonicus etiam in pace arma movens, quid
" caput indomitum Hreni, qui[d] juventus [Histri] [4] quæ nun-
" quam novit fugam, quid procerus Bavarus, quid Suevus
" astutus, quid Franconia circumspecta, quid in gladio ludens
" Saxonia, quid Turingia, quid Westfalkia, quid agilis Breban-
" tia, quid nescia pacis Lotharingia, quid inquieta Burgundia,
" quid Alpini salices, quid Frisonia in amento prævolans,
" quid Boemia ultro mori gaudens, quid Bolemia suis feris
" ferior, quid Austria, quid Stiria, quid Bugresia, quid partes
" Illiricæ, quid Leonardia, quid Tuscia, quid Archarictana,[5]
" quid Ve[ne]tus proretha, quid Spinacius [6] nauclerus. Deni-
" que dextram nostram, quam senio arguis, qualiter gladium
" vibrare didicerit, dies illa lætitia plena et jocunditate tri-
" umpho Christi præfixa te docebit."

Benedict, ii. p. 62, Hoveden, ii. p. 356, the Itiner. Ricardi, p. 35, the Libellus De Expugnatione Terræ Sanctæ, p. 257 (ed. Stevenson).

---

[1] *nefariis*] nephariis, O. W.; A. has *nepham*.

[2] *Judæam*] om. W. It is in O.

[3] *quorum*] So the Hist. Angl.; qui, A. O. W., as Diceto. It is correct in Hoveden.

[4] *Histri* is from the copy of this in the Itinerarium regis Ricardi of Richard the Canon, p. 36 (*ed. Stubbs*).

[5] *Archarictana*] An error for *Anconitana Marcia*, which Hoveden and the Itinerarium have, *the march of Ancona*.

[6] *Spinacius*] *i.e. Pisanus*, as Hoveden has.

Rescriptum Salaadini ad Frethericum imperatorem Romanum. A.D. 1188.

Cont. Will. Tyr. ii. 15, f. 256 *b*; also in Ricardi Itinerarium, i. 18, p. 37.

Answer of Saladin to the emperor.

" Illi regi sincero, amico, magno, excelso Fretherico regi Alemanniæ, in nomine Dei miserentis, per gratiam Dei unius, potentis, exuperantis, victoris perennis, cujus [regni] non est finis. Gratias Ei agimus perennes, cujus gratia est super omnem mundum; deprecamur Eum, ut infundat orationem suam super prophetas suos, et maxime super instructorem nostrum nuncium suum Mahumet prophetam, quem misit pro correctione rectæ legis, quam faciet apparere super cunctas leges. Attamen notum facimus regi sincero, potenti, magno, amico, amicabili regi Alemanniæ, quod homo quidam Henricus nomine venit ad nos dicens se esse nuntium vestrum, et detulit nobis quandam cartam, esse quam dixit vestram. Nos legi fecimus cartam, et audivimus eum viva voce loquentem, et verbis quæ ore dixit verbis respondimus, et hoc est responsum cartæ. Quod si computatis qui vobiscum concordant veniendi super nos, et nominatis et dicitis, rex talis terræ et rex alterius terræ, et comes talis et talis, et tales archiepiscopi et marchiones et milites; si nos vellemus dinumerare eos, qui sunt in nostro servitio, et qui sunt intendentes nostro præcepto et prompti nostro sermoni, et qui dimicarent coram nostris manibus, non posset [hoc] in scriptum redigi. Et si Christianorum computatis nomina, Saracenorum sunt plura et abundantiora quam Christianorum. Et si inter vos et eos, quos nominastis Christianos, mare est, inter Saracenos, qui non possunt æstimari, non est inter eos et nos mare nec ullum impedimentum veniendi ad nos. Et nobiscum habentur Bedewini, quos si opponeremus inimicis nostris, sufficerent. Habemus et Turkemannos, quos si effunderemus super inimicos nostros, destruerent eos. Habemus rusticos, qui dimicarent strenue, si juberemus, contra gentes quæ venturæ sunt super terram nostram, et ditarentur de eis et exterminarent eas. Habemus soldarios bellicosos, per quos terram apertam habemus et adquisitam et expugnatos inimicos; et hi et omnes reges paganismi non tardabunt, cum eos summonuerimus et vocaverimus. Et vos, cum fueritis congregati, sicut carta vestra dicit, et ducetis multitudinem vestram, ut narrat nuntius vester, obviabimus vobis per potentiam Dei, et obtinebimus terras fortitudine Dei. Nam si veneritis, cum toto posse vestro venietis et præsentes eritis cum omni gente vestra. Et scimus quod nullus remanebit in terra vestra, qui se defendere possit nec terram tueri; et quando Deus victoriam nobis sua fortitudine de vobis p. 282.

A.D. 1188. Answer of Saladin to the emperor.

" donaverit, nihil amplius erit quam ut terras vestras libere
" capiamus fortitudine sua et voluntate. Adunatio enim legis
" Christianorum bis venit super nos in Babilone; una vice
" apud Damietam et altera apud Alexandriam;[1] et nostis qua-
" liter Christiani utraque vice redierint et ad qualem exitum
" venerint. Et Deus adunavit nobis regiones affluentius, et
" aduñavit eos longe lateque sub potestate nostra, Babilo-
" niam cum pertinentiis suis, terram Damasci et maritimam,
" Jerusalem, terram Gethsure et castella ejus, terram Roasiæ
" cum pertinentiis, regionem Yndiæ cum pertinentiis. Et per
" gratiam Dei hoc totum est in manibus nostris. Et resi-
" duum regnum[2] Saracenorum nostro [pertinens] est imperio.
" Nam si mandaremus excellentissimis regibus Saracenorum,
" non retraherent se a nobis. Et si summoneremus calipham
" de Baldac, quem Deus salvet, de sede excelsi imperii sui
" exurgeret, et veniret in auxilium excellentiæ nostræ. Et nos
" per virtutem Dei obtinuimus Jerusalem et terras ejus, et
" remanent adhuc in manibus Christianorum tres civitates,
" Tyrus, Tripolis, et Antiochia; et de his non est aliud nisi
" ut capiantur. Attamen si bellum vultis, et si Deus voluerit,
" ut sit per voluntatem suam, et quod totam terram Christi-
" anorum adquiramus, obviabimus [vobis] sicut scriptum est in
" carta vestra. Verum si nos de bono pacis requisieritis, man-
" dabitis procuratoribus istorum trium locorum prædictorum,
" ut ea nobis sine contradictione resignent, et vobis sanctam
" Crucem reddemus, et liberabimus omnes captivos Christianos
" qui sunt in tota terra nostra, et permittemus vobis ad Se-
" pulchrum unum sacerdotem, et reddemus abbatias quæ sole-
" bant esse in tempore paganismi; et bonum eis faciemus, et
" permittemus venire peregrinos in tota vita nostra, et habe-
" bimus vobiscum pacem. Carta hæc scripta fuit anno ad-
" ventus prophetæ nostri Mahumet DLXXXIV., gratia Dei
" solius."

Cont. Will. Tyr. ii. 15, f. 256 *b*. Ricardi Itinerarium, p. 38.

Quod Guido rex Jerosolimorum a carcere liberatur.

King Guy is freed from captivity.

Eodem anno Guido rex Jerosolimorum, cum apud Damascum per annum detentus fuisset in vinculis, Salaadinus sub tali illum pactione [absolvit; ut] abjurato regno mare quam citius proscriptus transiret. Hanc pactionem cassandam clerus regni deliberat, nec ibi fidem esse servandam, ubi periclitatur religio,

Cont. Will. Tyr. iii. 1, MS. f. 259 *b*.

[1] A passage given in the Cont. of W. Tyr. and in the Itinerarium is omitted here.

[2] *regnum*] regum, A.

Cont. Will. Tyr. iii. 1, M.S. f. 260.

dum Terra Promissionis omni solatio destituta caput non habeat nec rectorem, nec peregrini venturi ductorem, nec populus defensorem. Rege itaque a vinculis soluto, confluxerunt ad eum multi peregrini, qui nuper advenerant cum populo regionis, et copiosum exercitum confecerunt. Qui Tyrum ingredi volens, a Marchisio non admittitur; licet eo pacto civitas ei commissa fuisset, ut regi repetenti et regni hæredibus redderetur. Sed[1] post dies paucos, eodem Marchisio defuncto, hæc pestis cessavit. Mortuus est etiam eodem tempore Reimundus comes Tripolitanus, cui imputabatur totus sinister eventus Terræ promissionis, minus Christiane, ut dicitur, quia ex mentis alienatione in extremis viaticum non percepit.

A.D. 1188.

Id. iii. 2.

He is refused entrance into Tyre by the marquis of Mont-Ferrat. Death of Raymond, count of Tripoli.

Achon obsidetur.

Id. iii. 3.

Et his ita gestis, rex cum exercitu baronum regni qui sibi adhæserant, sociatis sibi Templariis et Hospitalariis, Venetianis[2] etiam qui nuper advenerant et Januensibus peregrinis, iter versus Tholomaidam, quæ alio nomine Achon dicitur, arripuit; cujus robur veraciter numeratum[3] ad novem milia armatorum excrevit. Rex itaque Jerosolimitanus cum Tholomaidam pervenisset, fecit omnes suos in collem ascendere civitati vicinum, qui,[4] eo quod instar turris erectus sit in sublime et rotundus, Turonum a vulgo nuncupatur. Mons autem iste a parte urbis orientali consurgit editior, et in circuitu longe prospectum[5] in plana diffundit. Dic[6] igitur tertia post suum adventum urbem Christiani obsident, quæ postea non defecit usque ad tempus quo capta fuit a regibus Francorum et Anglorum, Philippo et Ricardo. Adeo quidem peregrini simplices et mediæ manus homines bellatores concepto devotionis fervore ducuntur, quod, suis regibus vel dominis non expectatis, ab extremis mundi partibus confluunt Domino servituri.

Siege laid to Acre.

Id. iii. 4, f. 260 *b*.

(Not in the Cont. W. Tyr.)

Id. iii. 5, f. 261.

Quod Salaadinus ab Achon confusus recessit.

Id. iii. 6, f. 261.

Rex autem Jerosolimorum, peregrinorum multitudine valatus, fecit suos omnes de Turono descendere; et una cum peregrinis, qui nuper advenerant, ante civitatem castra locavit. Post dies autem paucos, superveniente Salaadino in manu

Saladin attacks the besiegers, but is beaten

[1] This is a blunder of the compiler, from carelessly reading the account of the Marquis's illness in the Cont. of Will. of Tyre.

[2] *Venetianis*] Venatianis, A.

[3] *numeratum*] numeratus, A. O.W.

qui] quem, A.

[5] *prospectum*] porrectum, W.

[6] This sentence is introduced by the compiler.

A.D. 1188. back, and a fleet of Danes and Frisians arriving, he is forced to retire.

robusta, impetum [in] Christianos fecit acerrimum, ut qui putabat eos insultu primo vincendos. At fideles Christi in unum conglobati, quasi pro animabus decertantes, viriliter restiterunt; quos Salaadinus circumcingi jubens, pro impossibili, quod ex omnibus pes unus[1] evaderet, judicabat. Sed aliter visum est Ei qui dissipat consilia reproborum. Nam cum per triduum insultus infidelium undique venientium pertulissent, et jam quasi debilitati ab hostibus deficere cœpissent, ecce aspiciunt classem cum duodecim milibus Danorum et Frisorum velis sinuantibus accedere ad portum; quem, Deo opitulante, cum prosperitate optata intraverunt. His et hujusmodi, quæ fiebant assidue, visionibus permotus Salaadinus, confusus ad terræ suæ inferiora descendit. Cont. Will. Tyr. iii. 5, f. 260 *b*.

De magno impedimento Terræ Sanctæ.

The quarrel between the kings of England and France a great hindrance to the Crusade.

Accessit autem his diebus ad Terræ Sanctæ magnum impedimentum discordia,[2] quæ nuper et post crucem susceptam inter regem Francorum et comitem Pictavensem Ricardum ex una parte, et Henricum regem Anglorum surrexit ex altera; adeo quidem, ut mutua ad invicem castella surriperent, et multa mala in homicidiis et spoliis perpetrarent. Qui tandem pro bono pacis in Normanniam ad colloquium convenientes, diabolo superseminante zizania in medio tritici, discordes ab invicem recesserunt.[3] Cf. Will. of Newburgh, iii. 25. Cf. Diceto, col. 644.

Ut[4] *Johannes Agnaniæ cardinalis pacem inter Philippum Francorum et Henricum Anglorum reges fecerit.*

MS. B. (*i.e.* MS. C.C.C. 16), p. 1.

Anno Dominicæ Nativitatis MCLXXXIX. Rex Henricus, in partibus transmarinis moram faciens, infestationes, quas sibi rex Benedict, ii. p. 60.

[1] A. ins. *non*.

[2] *discordia*] discordiam, A.

[3] Here ends MS. A., C.C.C. 26. At the foot of the page is "Anno Do- "minicæ Incarnationis MCLXXXIX. "est vera continuatio historiæ "Mathæi Parisiensis in alio volu- "mine ejusdem manus." In W. there is in the margin, written with a style, "Huc usque in lib. Cronic. Johannis abbatis;" and opposite, in a later hand, "Usque hoc cronica Johannis abbatis, et hic finis." These words are not in O., and there is no break. From this point D. differs considerably from B. C.

[4] This is the first page of MS. B., C.C.C. 16. In the margin is in rubrick, "Hunc librum dedit frater "Mathæus de Parisius Deo . . . "[an erasure] anima fratris Mathæi "et animæ fidelium defunctorum "requiescant in pace. Amen." The second part of MS. C. here also begins, written in a different hand from the first. See the account of the MS. in Madden's preface to the Historia Anglorum, i. pp. lxi.–lxiv. Henceforward I speak of the compiler as Roger of Wendover.

Benedict, ii. p. 61.

Francorum Philippus et comes Pictavorum Ricardus filius ejus faciebant, graviter nimis et moleste ferebat. Fuit autem ad Natale Domini in Andegavia apud Saumur, et[1] solenne festum ibi tenuit; licet quamplures de comitibus et baronibus suis ab eo recessissent et Ricardo filio suo adhæsissent.[2] Post festum vero Sancti Hylarii ruptis treugis quæ erant inter reges, Philippus rex Francorum et comes Ricardus, congregatis copiis militaribus, intraverunt terras regis Anglorum[3] et eas devastare cœperunt. Britones etiam, relicto eo, Ricardo comiti adhæserunt. Sed Papa Clemens admirans nondum pacem inter reges fuisse reformatam, misit Johannem de Agnanio cardinalem cum plena[4] potestate ad lites regias[5] dirimendas. Qui cum ad eos venisset, et ipsos nunc asperis, nunc blandis sermonibus ad pacem commonuisset,[6] ipsi tandem reges, præstita cautione, juraverunt, quod starent judicio Byturicensis,[7] Rothomagensis,[8] et Cantuariensis archiepiscoporum; ita ut si quis eorum deficeret, quo minus inter eos pax solida firmaretur et iter Jerosolimitanum expediretur, in eum tanquam in Dominicæ crucis et totius Christianæ religionis subversorem auctoritate domini Papæ sententiam excommunicationis promulgarent. Statimque cardinalis sententiam tulit in omnes tam clericos quam laicos, per quos staret quo minus pax fieret inter reges, salvis tantummodo eorundem regum personis.

A.D. 1189. Henry at Saumur.

His territories invaded by Philip and Richard.

Attempt to reconcile them by John of Anagni sent by Pope Clement III.

In[9] *imaginibus historiarum reperitur anno hoc prophetia Danielis Constantinopolitani.*

Diceto, col. 641.

Anno quo Annunciatio[10] Domini in die Paschæ contiget, Franci restaurabunt terram promissionis, et stabulabunt equos suos in palmatia[11] de Baldac, et

Prophecy of the recovery of the Holy Land.

[1] *et ibi*] ubi, D.

[2] *et .. adhæsissent*] adhærentes, D.

[3] D. ins. *hostiliter*.

[4] *plena potestate*] potestatis plenitudine, D.

[5] *ad lites regias*] ad has lites prudenter, D.

[6] *commonuisset*] So Par. in the margin, for *commovisset*, which B. O. W. have, as also Benedict; commonuisset, also C.; cognovisset, D.

[7] Henry de Soilli. Benedict and Hoveden add "domini Remensis."

[8] Walter of Coutances.

[9] This introduction is in the text in C. It is not in D.

[10] The following note to this is given in the margin in Paris's writing, it is not in C. D.: "In veteri rotulo "Resurrectio; sed non invenitur "quo anno; multotiens autem hoc "postea evenit; forte autonomasice "dicitur et obscure, sicut mos est "prophetiæ, id est, anno quo quin-"quagesimo pascha celebrabitur in "Domini resurrectione."

[11] Par. has *vel r* over the *t*, *i.e.* palmaria.

A.D. 1189. figent tentoria sua ultra arborem siccam,[1] et lolium separabitur a tritico. Diceto, col. 641.

Epistola[2] *filii Marchionis de oppressione Terræ Sanctæ.*

Letter of Conrad of Mont-Ferrat to archbishop Baldwin.

" Cantuariensi archiepiscopo Baldewino Conradus filius Mar- Id. col. 642.
" chionis de Monte Ferrario, salutem. Turbantur elementa et
" catholicæ fidei derogatur, cum sedes Jerosolimitana Aposto-
" licæ fidei[3] subtrahitur. Periit enim Jerosolima, et inertia Id. col. 643.
" Christianorum a Saracenis vilissime pertractatur. Fœdant
" namque Dominicum Sepulchrum, destruunt Calvariæ locum,
" nativitatem Christi contemnunt, et beatæ Virginis Mariæ
" eradicant sepulchrum. Sedes Constantinopolitana Romanæ
" sedi nullam exhibet reverentiam; Antiochena quidem la-
" borare dinoscitur in extremis. Hæc autem omnia Christia-
" norum noscuntur desidia contigisse. Lugenda est autem
" civitas Jerusalem sancta atque lamentanda, quæ suis [est]
" cultoribus spoliata; ubi Christus per horas diei ac noctis con-
" stitutas deprecabatur, nunc Mauhmet excelsa voce laudatur.
" Vestræ igitur celsitudini preces cum lacrimis porrigo fusas,
" quatinus calamitatum Terræ Sanctæ misereri dignemini, ut
" confortetis reges, commoneatis fideles, ut[4] expulsis a patrimo-
" nio Jesu Christi misericorditer subveniant, vincula solvant,
" et[5] Terra Sancta[6] pedibus Salvatoris calcata de potestate
" infidelium liberetur."

De conspiratione imperatoris Constantinopolitani et Salaadini contra Christianitatem.

The conspiracy between the Greek emperor, Isaac Angelus, and Saladin.

" Accedit etiam ad cumulum iniquitatis ac desolationem
" Christianitatis familiaritas quæ viget inter Salaadinum et
" imperatorem Constantinopolitanum; cui tradidit idem Salaa- Id. col. 642.
" dinus omnes ecclesias terræ promissionis, ut in eis servire-
" tur[7] per suos secundum ritum Græcorum. Insuper etiam
" idem Salaadinus misit idolum suum Constantinopolim impera-
" toris assensu, ut ibi publice coleretur; sed per gratiam Dei
" captum est in mari a Jenuensibus, et cum ipsa navi perduc-

---

[1] On the *Arbre sec*, see Yule's Marco Polo, i. p. 120.

[2] This is omitted in D.

[3] *fidei*] sedi, O. W., as Diceto.

[4] O. W. and the Hist. Anglor. ins. *canibus*.

[5] *et*] ut, O. W.

[6] *Sancta*] sanctis, O. W.

[7] *serviretur*] So altered by Paris from *serviatur*, as O. W.

Diceto, col. 642.

" tum est Tyrum. Nuper etiam exercitus constructus est ante A.D. 1189.
" urbem Antiochiæ, et imperator promisit centum galeias
" Salaadino, ac Salaadinus dedit ei Terram totam Pro-
" missionis, ita ut impediret[1] viam Francorum ad succursum
" Terræ Sanctæ. Nec est[2] aliquis apud Constantinopolim qui
" crucem accipiat,[3] quin statim capiatur[4] et in carcerem de-
" trudatur.[5] Hoc autem nobis solatium est, quod nuper frater
" Salaadini et filius ejus ante Antiochiam capti sunt, et[6] sub
" salva custodia deputati. Valete."

Quibus de causis comes Ricardus a fidelitate patris sui recesserit.

Id. col. 644. Benedict. ii. p. 66.

Eodem anno post Paschalem solennitatem bis inter reges habitum est colloquium prope Feritatem Bernardi; sed ad ultimum in hebdomada Pentecostes ibidem convenientes, postulavit autem rex Francorum Alesiam sororem suam, quam rex Angliæ habuit sub custodia sua, donari Ricardo comiti in uxorem, et aliquam[7] securitatem sibi fieri de regno Angliæ post decessum suum. Petiit insuper, ut Johannes filius ejus crucem susciperet, Jerosolimam profecturus. Nam Ricardus frater ejus iter illud nullatenus sine ipso arripiet. Sed quia rex Angliæ huic petitioni assensum præbere noluit,[8] discordes ab invicem recesserunt.

Interview between the kings of England and France at La Ferté Bernard, which comes to nothing.

Id.

In hoc autem colloquio cardinalis præfatus constanter asserebat, quod nisi rex Franciæ et comes Ricardus cum rege Anglorum ad plenum componerent, omnes terras eorum sub interdicto concluderet. Cui rex Francorum respondit, se ipsius sententiam non timere, cum nulla æquitate niteretur. Addidit etiam, ad ecclesiam Romanam non pertinere, in regem vel regnum Francorum per sententiam animadvertere, si rex Francorum in homines suos demeritos in regno suo rebelles causa injurias suas[9] ulciscendi insurgit. Adjunxit insuper, quod cardinalis prænominatus jam sterlingos regis Angliæ olfecerat, unde[10] illum judicem suspectum habebat.[11] Archiepiscopi vero aliique

The cardinal (John of Anagni) threatens Philip and Richard with an interdict.

(Not in Benedict.)

[1] *impediret*] Altered by Paris from *impediat*, as O. W.

[2] *est*] Par. has "vel erat" above the line.

[3] Par. inserts "vel acciperet" above the line.

[4] *capiatur*] Par. inserts above the line "vel caperetur."

[5] *detrudatur*] Par. inserts above the line "vel detruderetur."

[6] *et . . . . valete*] Introduced by Wendover. See below, p. 353.

[7] *aliquam*] aliam, D.

[8] *noluit*] renuit, D.

[9] *suas*] om. D. O. W.

[10] *unde . . . habebat*] This is Wendover's, as are the two next sentences.

[11] See the curious account of Richard's anger in the Hist. Anglor. D. adds "cum pertineat ad Romanos "patulis rictibus thesauris semper "inhiare."

A.D. 1189. magnates, his auditis, regi Anglorum dederunt consilium ut petitionibus filii sui præberet assensum. Dignum enim esse dicebant, ut filio suo et hæredi legitimo militique tam strenuo aliquam securitatem faceret de hæreditate habenda, si ipsum supervixisset. Quibus[1] respondit rex se nullatenus hoc in tali statu facturum; quoniam id coactus potius quam spontaneus facere videretur. Comes vero Ricardus, cum talia cognovisset, videntibus cunctis homagium fecit regi Francorum de toto tenemento patris sui, quod ad regnum Franciæ pertinebat; salvo patri tenemento, quamdiu viveret, et salva fide quam patri debebat. Sicque finito colloquio, reges et tota multitudo recessit.

On Henry's refusing to grant Richard's request, Richard does homage to Philip II.

Diceto, col. 641.

Ut rex Francorum quatuor castella regis Anglicæ ceperit ipsumque a Cenomannica urbe fugaverit.

Castles taken by Philip.

Rex[2] Francorum, cum comite Ricardo in hunc modum recedens, cepit Feritatem Bernardi, Montem Fortem, Baalumque,[3] castella regis Angliæ. Et post captionem illam, moram trium dierum fecit ibidem. Deinde Cenomanniam veniens, fingensque se Turonis iturum, proxima die Lunæ, cum rex Angliæ et sui viderentur ibidem esse securi, rex Francorum acies suas disposuit, in civitatem Cenomanniæ insultum facturus. Quod videns Stephanus de Turnham,[4] tunc Andegaviæ regis Anglorum senescallus, in suburbio ignem conjecit; sed ignis accensus muros transcendens, fere civitatem totam[5] in favillas redegit. Hoc Franci cognoscentes ad quendam pontem lapideum pervenerunt, ubi Gaufridus de Bruilun et multi alii[6] cum eo ex parte regis Angliæ eis occurrerunt, pontem dirumpere cupientes; factoque ibi conflictu maximo, multi hinc et inde gladio corruerunt. In hoc[7] autem conflictu captus est Gaufridus prædictus, in cervice[8] vulneratus, cum aliis multis.[9] Cæteri autem volentes in civitatem fugere,[10] Franci una cum illis ingressi sunt civitatem. Quod videns rex Anglorum, de se desperans,[11] cum mili-

Benedict, ii. p. 67.

Burning of Le Mans.

f. 1 *b*.

[1] This is from Diceto's account of the interview at Bonsmoulins, in the previous year.

[2] D. ins. *itaque*.

[3] The fourth, Mons bellus (Beaumont), is mentioned at the end of the chapter.

[4] *Turnham*] Turonis, Benedict.

[5] D. ins. *accendit et*.

[6] *alii*] om. O. W. Hist. Angl.

[7] *hoc autem conflictu*] quo, D.

[8] D. ins. *graviter*. Benedict has *crure* for *cervice*.

[9] *multis*] sauciis et quampluribus insanabiliter contritis et vulneratis, D.

[10] D. ins. "immixti sunt incaute "ruentibus, unde."

[11] For this D. has "cæpit trepidus "desperare, arreptisque de suis "militibus septingentis festinus "aufugit."

Benedict, ii. p. 67.

tibus septingentis aufugit. Rex vero Francorum et Ricardus comes Pictavorum per tria illum miliaria insecuti sunt.[1] Et nisi vadum, per quod transitum fecerunt, altum esset et immensum,[2] omnes de familia regis Angliæ milites[3] caperentur. In illa denique fuga multi sunt Walensium interfecti.[4] Rex[5] autem Anglorum Turonis[6] cum paucis veniens, ibi se in munitionem recepit; residui vero qui remanserant de suis, in turrim sese Cenomanniæ receperunt. Rex Francorum ilico turrim obsedit; et tum per effossores suos, tum per machinarum insultus, infra diem tertium reddita est ei turris cum militibus triginta et servientibus sexaginta. Inde recedens, cepit Montem-Duplicem[7] per deditionem. Deinde reddita sunt ei

Id. p. 69.

castella de Troia,[8] de Rupibus,[9] Montarium, Castrum Carceris[10] et de Leir, castrum Calvi-montis, cum castro Ambasiæ, castrumque de Rupibus Carbonis[11] et Mons[12] Bellus.

A.D. 1189. Flight and narrow escape of Henry II.

Philip takes the citadel of Le Mans.

Castles surrendered to Philip.

De[13] *captione Silvæ civitatis.*

Diceto, col. 645.

Eodem anno multæ naves a partibus Aquilonis Britannicum mare sulcantes cum peregrinis Angliæ fœdus inierunt. Itaque de consilio communi, decimo quinto kalendas Junii de Dertesmue exeuntes, naves videlicet multum oneriferæ numero triginta septem sese pelago commiserunt, quæ post varios rerum eventus Ulixebonam venerunt. Rex autem Portigalensis, intelligens quod naves præmunitæ essent tam armis quam hominibus ad pugnandum idoneis, supplicavit ut ei venirent in

A body of English pilgrims, starting from Dartmouth, reaches Lisbon, and under

---

[1] D. adds "crussu (*i. e.* cursu) "velocissimo."

[2] *immensum*] latum, D.

[3] D. adds, "ad arbitrium adversa- "riorum suorum."

[4] D. adds, "et equi fatigati et "enervati cum suis ascensoribus "miserabiliter perierunt."

[5] For this paragraph D. has, "Rex autem Anglorum Turonis "veniens ibi se fatigatum et ha- "nelum (*anhelum*) in munitionem "recepit refocillandum. Residui "autem qui remanserant pro posse "suo in turrim Cenomanniæ sese "receperunt. Rex itaque Franco- "rum illico turrim obsedit in girum "et tum per suffossores suos tum "machinarum impulsus tum per "audaciam per scalas ascensores ad "eo fortiter et acriter eam exturba- "vit, quod infra tertium diem red- "dita est turris cum xxx. militibus," etc., as in text.

[6] *u ronis*] A careless alteration of *usque Chinonem*, which both Benedict and Hoveden have.

[7] Montdoubleau.

[8] Trou.

[9] Roches de l'Evêque.

[10] La Chartre.

[11] Roche-Corbon.

[12] Beaumont. This is given by Benedict and Hoveden at the beginning of the chapter; Wendover inserts it here to make up for the omission.

[13] This and the next chapter are not in D.

A.D. 1189. the direction of Sancho I., king of Portugal, captures Silves.

auxilium, ad subjugandam civitatem nomine Silviam. Promisit etiam eis in adjutorium galeias triginta septem et alias naves plurimas; pactum etiam cum eis iniit, præstito sacramento, quod quicquid auri vel argenti sive cujuscunque generis lucri, civitate subacta, possent adquirere, in usus suos redigentes, urbem solummodo regi concessissent. Igitur ab Ulixebona recedentes, velis prosperis in brevi portum Silviæ intraverunt; impulsisque ad terram navibus tentoriisque fixis, urbem obsidione vallaverunt. Erat autem numerus Christianorum ad pugnam præparatorum tria milia quingenti. Deinde die tertia muris appropinquantes, insultum fecerunt acerrimum, suburbium irruperunt; fontem etiam duplici muro circumdatum, habentem barbecanam novem turribus circumseptam, a quo cives haurire solebant aquæ abundantiam, terra, fimo, et lapidibus obstruxerunt. Gentiles vero aquæ penuria laborantes, animo sunt consternati. Princeps civitatis, Alchad nomine, regem adiit Portigalensem, reddiditque ei civitatem, ignorantibus Christianis. Diceto, col. 646.

Tria (quod mirabile fuit) milia Christianorum sexaginta millia paganorum peremerunt.

Slaughter of the pagans in Silves.

The chief mosque dedicated in honour of the Blessed Virgin Mary.

Subacta itaque mirabiliter urbe a peregrinis Crucifixi, inventa sunt in illa paganorum plusquam sexaginta milia; qui omnes in ore gladii, præter solummodo tredecim milia utriusque sexus, perierunt. Sic omnipotentis Dei virtute, sine damno Christianorum, triumphatum est de paganis; et civitate sordibus et idolatriis emundata, Portigalensis episcopus mahumereiam magnam in honorem Dei Genetricis dedicavit, præficiens ibi episcopum quendam qui de partibus Flandriæ gratia peregrinationis advenerat. Id.

Ut[1] *rex Henricus cum Ricardo filio suo pacem coactus fecerit.*

Conference for peace at Saumur.

Eodem anno, in[2] crastino festivitatis Apostolorum Petri et Pauli, comes Flandriæ Philippus et Willelmus Remensis archiepiscopus et Hugo dux Burgundiæ venerunt apud Saumur ad regem Anglorum ad componendum inter eum et regem Francorum et Ricardum comitem Pictavorum. Habuit autem comes Ricardus Britones confœderatos cum Pictavensibus, qui Benedict, ii. p. 69.

[1] This chapter follows the next in D.

[2] *in crastino festivitatis*] circa festum, D., as Hoveden, ii. 365. The date in the text is the date Benedict and Hoveden give for the arrival of Philip at Tours.

Benedict, ii. p. 69. a rege Francorum literas patentes acceperant quod ipse nullatenus cum rege Anglorum componeret, nisi et ipsi in pace fuerint[1] comprehensi. A.D. 1189.

Id. Interea vero rex Francorum et Ricardus comes Pictavorum civitatem Turonicam obsidione cingentes, proxima die Lunæ post festum præfatum,[2] ex parte Ligeris, præ modicitate aquæ transibilis, scalis muro applicatis, violenter civitatem ceperunt, et in ea milites sexaginta[3] novem et centum servientes. Tunc rex Anglorum in arcto constitutus pacem sibi turpissimam Tours taken by Philip and Richard.

Id. p. 70 facere compulsus est in hunc modum: "Rex Anglorum se "posuit ex toto in consilio regis Francorum, ita quod quicquid "idem rex provideret vel fieri judicaret, rex Angliæ sine con- "tradictione compleret." Tunc rex Anglorum regi Francorum fecit homagium, quia[4] in principio hujus werræ homagium suum reddiderat regi Francorum. Provisum est insuper ut Alesia soror regis Francorum redderetur in custodia comitis Ricardi, usque ad reditum suum de peregrinatione Terræ Sanctæ, ut tunc illam duceret in uxorem. Provisum est etiam, quod comes Ricardus acciperet homagia hominum de omnibus terris patris sui citra mare et ultra; "et nullus baronum sive mili- "tum, qui in hac werra adhæsit comiti Ricardo, de cætero "redibit ad regem Angliæ, nisi in ultimo mense ante motionem "regum versus Terram Sanctam, cujus terminus in media "Quadragesima erit. Dabit præterea regi Francorum pro labo- "ribus suis in obsequio comitis Ricardi impensis viginti milia "marcas argenti. Et rex Francorum et comes Ricardus tene- "bunt civitates Cenomannicam et Turonicam cum castellis de "Leir, de Trou, donec omnia fiant quæ sunt prælocuta." Henry forced to make peace. *Nota.* Terms of the peace.

Dicceto, col. 645. In hoc eventu videtur prophetia Merlini completa, quæ dicit, "Dabitur maxillis ejus frænum, quod in Armorico sinu "fabricabitur;" frænum quoque[5] maxillis ejus, videlicet regis Angliæ, datum est; dum quod prædecessores sui hæreditario jure[6] in Arvernia tenuerant, dominio subjecit alterius, dum transfugas suos, Gaufridum scilicet de Meduana, Guidonem de Valle, Radulphum de Fulgeriis, intra sinum habitantes Armoricum, id est Britannicum, qui[7] sinus transitum facientibus a Britannia versus Franciam se pacificum et commeabilem offerebat, vitatis finibus Normannorum, in ligantiam filii sui Ricardi, vellet nollet, transire concessit. *Nota.* Merlin's prophecy fulfilled.

---

[1] *fuerint comprehensi*] comprehenderentur, D.

[2] *præfatum*] memoratum, D.

[3] *sexaginta novem*] octoginta, Benedict. The copier has made a confusion between lxxx. and lxix.

[4] *quia . . . Francorum*] om. D.

[5] *quoque*] namque, D.

[6] D. adds *pacifice.*

[7] *qui . . concessit*] om. D.

A.D. 1189.

Ut imperator iter peregrinationis arripuit.

The emperor begins his crusade at Ratisbon, April 23.

Circa dies istos, in festo Sancti Georgii, Frethericus imperator Romanus, loca Dominicæ passionis visitaturus,[1] peregrinationis iter arripuit apud Reinesburgum, transitum per Hungariam et Bulgariam, sicut proposuerat, habiturus. Diceto, col. 645.

De morte regis Henrici secundi.

Death of Henry II. at Chinon, July 6.

Rex[2] Henricus de colloquio mœstus ad Chinonem veniens, gravi tactus incommodo, maledixit diei in qua natus fuerat; et sic in angaria[3] positus, infra triduum post concordiam factam diem clausit extremum. Obiit autem postquam regnaverat annis triginta quatuor, mensibus septem, et diebus quinque, in octavis Apostolorum Petri et Pauli. In crastino itaque cum portaretur ad sepeliendum, regio indutus apparatu, coronam in capite gerens[4] auream, habensque cirothecas in manibus, calciamenta auro contexta[5] in pedibus et calcaria,[6] anulum in digito aureum, et in manu sceptrum, accinctusque gladio, discoopertum habens vultum jacebat.[7] Hoveden, ii. p. 366. (not in Hov.) Diceto, col. 645. Benedict, ii. p. 71.

Ut sanguis de naribus regis defuncti effluxerit.

Richard meets the body,

Quod[8] cum Ricardo filio suo nunciatum fuisset, festinanter ei venit obviam; quo superveniente, confestim manavit sanguis Id.

---

[1] D. adds, "et ibidem Christi "vestigia adoraturus."

[2] In the margin there is an inverted crown, at the foot of the page a shield and crown (both inverted), and below, "Obiit magnanimus rex "Henricus secundus, sed in amari-"tudine cordis."

[3] *angaria positus*] amaritudine spiritus et vitæ tædio, D., omitting *post concordiam factam*. This clause is Wendover's.

[4] *gerens auream*] habens regiam, D.

[5] *auro contexta*] om. D.

[6] *et calcaria*] cum calcariis deauratis, D.

[7] D. adds "in propatulo, cum fac-"tæ fuerunt ejus regales obsequiæ."

[8] For this D. gives, "Quod cum "Ricardo filio suo nunciatum fuis-"set, quamvis ferus fuisset, pro "sanguinis tamen motus pietate, "ab imo pectoris traxit suspiria. "Festinanter igitur venit feretro "obviam, in quo portabatur corpus "miserandum. Quo superveniente, "confestim ebulliens manavit san-"guis ex naribus regis defuncti, "licet non recentis, ac si indignare-"tur spiritus regis in adventu ejus, "qui mortis ipsius [causa] esse vi-"debatur. Constabat enim secretis "ejusdem regis cubiculariis mori-"enti assistentibus per gestum et "verba ipsius, quod præ dolore in "amaritudine spiritus extremum "spiritum exsufflavit. Quod videns "comes Ricardus, amarissime flere "cæpit, singultibus sermones que-"rulos prorumpentibus. Et inæs-"timabili perturbatus angustia,

Benedict, ii. p. 71. ex naribus regis defuncti, ac si indignaretur spiritus regis in adventu ejus, qui mortis ipsius causa esse credebatur. Quod videns comes Ricardus, amarissime flere cœpit, et inæstimabili perturbatus angustia, usque ad Fontem Ebraudi feretrum sequens, corpus patris sui ab archiepiscopis Turonensi[1] et Treverensi,[2] divinis celebratis mysteriis, fecit honorifice tumulari. A.D. 1189. f. 2. which is buried at at Fontevraud.

Diceto, col. 645.

Et quoniam idem adhuc vivens sæpe dicere consueverat, orbem universum uni non sufficere debere pro voto principi, inscriptio illius tumuli talis erat:

Id. Epitaph on Henry II.

Rex Henricus eram, mihi plurima regna subegi,
Multiplicique modo, duxque comesque fui.
Cui satis ad votum non essent omnia terræ
Climata, terra modo sufficit octo pedum.
Qui legis hæc, pensa discrimina mortis, et in me
Humanæ speculum conditionis habe.

" usque ad Fontem Ebraudi dum " feretrum sequeretur, divertens " subtus dumos obiter, bis vel ter " in extasim raptus de equo cecidit, " sed aqua respersus respirans om- " nia sub vultu simplici, ne mulie- " bris videretur impotens tollerare " infortunium caute dissimulavit. " Ad locum igitur perveniens me- " moratum, corpus patris sui ab " archiepiscopis Turonensi et Tre- " verensi, divinis celebratis miste- " riis, fecit honorifice tumulari. Et " quoniam adhuc vivens sæpe di- " cere consueverat, quod tamen " Deo placuisse non credimus, or- " bem universis [l. universum] non " sufficere debere uni magnifico " principi, pro voto in scripto [l. " inscriptio] tumuli illius non sine " ratione talis erat:

[*The epitaph as in the text.*]

188 *b*. "Hi versus ante obitum suum " compositi cum ante ipsum lan- " guentem et mortem exspectantem " legerentur, commendavit senten- " tiam eorum et benedixit compo- " sitori dicens, 'Mihi bene compe- " 'tunt, et super tumulum mihi ad " 'futurorum informationem scri- " 'bantur.' Leges (MS. Reges) " autem quas idem rex ad utili- " tatem regni composuit et sta- " bilivit, hoc in loco scriberem, " si lector non fastiditus aurem " benignam accomodaret, sed quid " juvat in sterili spargere semen " humo? Magnitudo autem hu- " jusmodi regis per epitaphium ma- " tris ejus Matildis eterna memoria " recolendum bene potest appro- " bari, et testimonio confirmari. Cf. Ovid. Epist. ex Ponto, i. 8, 58.

Epithaphium.

" Ortu magna, viro major, sed " maxima partu,
" Hic jacet Henrici filia, sponsa, " parens. Above, p. 324.

" Fuit enim filia Henrici primi, " regis Anglorum, et uxor Henrici " quarti imperatoris, et hujus Hen- " rici mater."

In the margin in rubrick is, "Hic " in quarto folio, scilicet in margine " notatur." MS. D. ends here.

[1] Bartholomew II.

[2] Fulmar.

A.D. 1189. Death of his daughter, Matilda of Saxony.

Leges autem quas idem rex ad utilitatem regni composuit, hoc in loco scriberem, si non lectorem offendere dubitarem. Per idem tempus, Matildis uxor ducis Saxoniæ et filia ejusdem regis[1] defuncta est. Benedict, ii. p. 72.

Ut comes Ricardus ducatum Normanniæ acceperit.

Acts of Richard on his father's death.

Defuncto itaque rege Henrico secundo, Ricardus filius ejus statim injecit manus in Stephanum de Turnham senescallum Andegaviæ; et mittens eum in custodia, exegit ab eo castella et thesauros patris sui, quos habebat. Id. p. 71. Deinde omnes servientes patris sui, quos fideles noverat, honorifice secum retinuit, et unicuique servitium, quod patri suo longo transacto tempore fecerat, secundum cujusque meritum recompensavit. Id. p. 72. Johannem vero fratrem suum ad se venientem honorifice suscepit.

At Rouen he receives the sword of the dukedom of Normandy. His gifts to John.

Tunc pergens in Normanniam, Rothomagum venit; atque decimo tertio kalendas Augusti, præsentibus episcopis, comitibus, baronibus, ac militibus, per ministerium archiepiscopi de altari beatæ Virginis Mariæ ducatus Normanniæ gladium suscepit. Id. p. 73. Receptaque fidelitate tam cleri quam populi, Johanni fratri suo omnes terras, quas pater suus ei dederat in Anglia, terram videlicet quatuor milium marcarum cum comitatu toto Moretonii, liberaliter[2] confirmavit. Concessit etiam Gaufrido fratri suo, ecclesiæ Lincolniensis quondam electo, archiepiscopatum Eboracensem; qui continuo, missis clericis suis cum literis ducis, accepit archiepiscopatum in manu sua, expulsis custodibus regis et Huberti Walteri, ejusdem ecclesiæ decani et a quibusdam canonicis ecclesiæ illius electi. Dux igitur tertia sui ducatus die habuit colloquium cum rege Francorum, inter Calvum-Montem et Trie; in quo colloquio rex Francorum postulavit Gisortium castellum et totam provinciam adjacentem; sed quoniam dux accepturus erat Alesiam sororem regis in conjugem, sustinuit ad tempus, promissis a duce quatuor milibus marcis, præter supradictam pecuniam quam promiserat pater suus.

Geoffrey made archbishop of York.

Interview between Richard and Philip II. between Chaumont and Trie.

Hoveden, iii. p. 4.

Benedict, ii. p. 74.

Ut rex Ricardus matrem suam de longo carcere liberaverit.

Queen Alienor released

Interea mater ejus regina Alienor, quæ per annos sedecim[3] a thoro patris separata sub arcta custodia tenebatur, statuendi Diceto, col. 646.

---

[1] The Hist. Angl. inserts here "præ dolore hujus dicti infortunii, "ut dicitur."

[2] *liberaliter*] dapsiliter, O. W.

[3] *sedecim*] plurimos, Diceto, in this place; he mentions the number below, col. 647, 5.

Diceto, col. 646. in regno quæ vellet a filio potestatem accepit. Datumque est regni principibus in mandatis, ut omnia disponerentur ad votum reginæ; quæ continuo, accepta potestate, omnes captivos per Angliam a carceribus liberavit, sicut quæ experimento didicerat, carcerales custodias hominibus nimis esse molestas. His profecto diebus venit in lucem prophetia Merlini, ubi dicitur, "Aquila rupti fœderis tertia nidificatione "gaudebit." Aquila siquidem regina illa est appellata; quia duas alas super duo regna, Francorum videlicet et Anglorum, expandit. Hæc a rege Francorum disjuncta fuit propter consanguinitatem per divortium; a rege Anglorum segregata extitit propter[1] suspicionem per[2] custodiam carceralem. Sic aquila rupti fœderis utrobique fuit; quod autem addidit, "et "tertia nidificatione gaudebit," sic intelligere potes; primogenitus reginæ filius nomine Willelmus in puerili ætate decessit; Henricus secundus in regem sublimatus, hostiliter cum patre congressus, naturæ debitum solvit; Ricardus filius ejus tertius, tertia nidificatione denotatus, matri[3] gaudium fuit, qui eam, ut dictum est, a squalore carceris liberavit.

A.D. 1189. from prison. She releases all the prisoners in England. Prophecy of Merlin fulfilled.

Ut dux Ricardus in Angliam coronandus venerit.

Benedict, ii. p. 75. His ita dispositis, dux Ricardus singulis hominum suorum jura sua reddens, usque ad Barbelfluvium venit; ubi navibus conscensis, apud Portesmue idus Augusti applicuit. Cujus adventus cum esset per Angliam divulgatus, gavisi sunt clerus et populus in adventu ipsius. Et licet quidam moleste tulissent mortem patris illius, solatium tamen illis fuit quod quidam ait,

Arrival of Richard in England.

"Mira canam, sol occubuit, nox nulla secuta est."

Id. p. 76. Statim itaque dux ut applicuit, Wintoniam veniens, fecit ponderare et in scriptum redigere omnes thesauros patris sui. Et inventa sunt plusquam nongenta milia librarum in auro et argento, præter[4] lapides pretiosos. Deinde apud Saresberi veniens, et inde de loco ad locum pergens, unicuique jus petitum reddidit et terras multas[5] non habentibus dedit. Dedit

At Winchester he takes possession of his father's treasures.

Id. p. 78. præterea Johanni fratri suo filiam Roberti[6] comitis Gloverniæ

His gifts to John.

[1] *propter*] per, B.O.W.; propter suspicionem is Wendover's.

[2] *per*] et, B. O. W.

[3] *matri . . . liberavit*] This is Wendover's.

[4] *præter lapides pretiosos*] Introduced by the compiler.

[5] *multas*] multis, Hist. Anglor. This clause is Wendover's.

[6] *Roberti*] Sic all the MSS., erroneously for *Willelmi*. The name is not given in Benedict.

A.D. 1189. cum comitatu illo, et castella de Merleberge, de Lutegareshale, de[1] Peec, de Bolesoveres, de Notingeham, et de Lancastre, cum honoribus ad ea pertinentibus, cum honore Willelmi Peverel; et ei omnia confirmavit. Quo facto, comes Johannes desponsavit præfatam comitis filiam, contra prohibitionem Baldewini Cantuariensis archiepiscopi, eo quod parentes erant in tertio gradu consanguinitatis. Circa eosdem dies quidam canonicorum Eboracensis ecclesiæ elegerunt Gaufridum fratrem ducis, et cantato hymno sigillis suis electionem factam sollemniter confirmaverunt. Sed magister Bartholomæus, Huberti Walteri officialis, ejusdem ecclesiæ decani, qui unus erat de primis electis, ne id fieret in absentia Dunelmensis episcopi et Huberti Walteri decani, scilicet quorum de jure erat illi interesse electioni, domini Papæ præsentiam appellavit.

Benedict, ii. p. 78.

Marriage of John and Isabella of Gloucester.

Id. p. 77.

Geoffrey elected archbishop of York.

Appeal of the dean's official.

G[aufridus] Helyensis intestatus decessit.

Death of Geoffrey Ridel, bishop of Ely.

Eodem tempore, Gaufridus Eliensis episcopus duodecimo kalendas Septembris intestatus decessit; unde ex reliquiis ejus confiscata sunt tria milia marcæ argenti, additis marcis ducentis. Numerus vero suppellectilis suæ in anulis[2] et vasis aureis et argenteis, bladi, vestibus festivis et instauramentis crevit in immensum.

Diceto, col. 647.

Part of his property confiscated.

De[3] coronatione regis Ricardi et modo coronandi.

Richard comes to London.

Dux[4] Ricardus, omnibus necessariis ad coronationem suam præparatis, Londonias venit; ubi congregatis archiepiscopis Cantuariensi, Rotomagensi, scilicet W[altero] de Constantiis, et Treverensi, a[5] quibus absolutus fuerat in partibus transmarinis, eo quod arma moverat contra patrem suum post susceptam crucem, expectabat ipsum populi multitudo copiosa. Affuit etiam et archiepiscopus Dublinensis, id est, Johannes Cumin, cum omnibus episcopis, comitibus, baronibus et magnatibus regni. Congregatis igitur omnibus, ordine subscripto diadema suscepit. In primis venerunt archiepiscopi, abbates et clerici, capis induti, præcedentibus cruce, aqua

Benedict, ii. pp. 77. 78.

(Not in Benedict.)

Benedict, ii. p. 79.

Account of his coronation.

[1] *de Peec*] om. W., though in O.

[2] *anulis et vasis*] Not in Diceto.

[3] This account is taken from Benedict. The original source (the Consuetudines Scaccarii) is referred to in the Hist. Angl. ii. p. 8, and the Abbreviatio Chronicorum, iii. 209. See Madden's note iii. 209[4].

[4] At the foot of the page are the crown and shield of Richard, with "Corona et scutum bellipotentis "regis Ricardi" below.

[5] *a . . copiosa*] Introduced by the compiler and Paris.

Benedict, ii. p. 80.

benedicta, et thurribulis, usque ad ostium thalami interioris, ubi accepto duce duxerunt eum in ecclesiam Westmonasterii, usque ad majus altare cum processione solenni. In medio autem episcoporum et clericorum procedebant quatuor barones, portantes candelabra cum cereis, post quos veniebant duo comites, quorum primus portabat sceptrum regale, in cujus summitate erat signum crucis aureum, et alter portabat virgam regalem, habentem in summitate columbam. Et post illos veniebant duo comites, et tertius in medio eorum, portantes tres gladios cum vaginis aureis, de thesauro regis sumptos. Sequebantur autem istos sex comites et barones, portantes scacarium unum, supra quod posita erant regalia insignia et vestes, sequente eos comite uno, in excelso coronam auream portante. Ad ultimum venit dux Ricardus, habens episcopum[1] a dextris et alium a sinistris, et supra illos umbraculum sericum portabatur; et ad altare, ut diximus, pervenientes, coram clero et populo, propositis sacrosanctis evangeliis cum plurimorum sanctorum reliquiis, juravit quod pacem, honorem, ac reverentiam omnibus diebus vitæ suæ portabit Deo et sanctæ ecclesiæ et ejus ordinatis. Juravit etiam, quod in populo sibi commisso rectam justiciam exercebit, et quod malas leges et iniquas consuetudines, si aliquæ fuerint in regno suo, delebit, et bonas observabit. Deinde exuerunt eum omnibus indumentis suis præter braccas et camisiam quæ in scapulis dissuta erat, propter unctionem. Baldewinus Cantuariensis archiepiscopus, sandaliis calciatum auro textis, in tribus locis eum unxit in regem, videlicet in capite, in scapulis, et in brachio dextro, cum orationibus ad hoc constitutis. Posito deinde super caput ejus panno lineo sacrato, pilleum desuper posuit. Et regalibus induto vestimentis, cum tunica et dalmatica, tradidit ei archiepiscopus gladium ad malefactores ecclesiæ deprimendos. Quo facto, duo comites calciaverunt ei calcaria, indutusque mantea conjuratus est ab archiepiscopo ex parte Dei et prohibitus, ne hunc honorem accipere præsumat, nisi in mente habeat sacramenta tenere quæ fecit. Et ipse respondit, se per auxilium Dei bona fide observaturum omnia supradicta. Deinde coronam de altari accipiens, rex tradidit archiepiscopo, quam ipse capiti regis imposuit, sceptrum in manu dextra et virgam regalem in sinistra; et sic coronatus, ductus est ab episcopis et baronibus, præcedentibus candelabris, cruce, et tribus gladiis supradictis, ad sedem suam. Et cum perventum fuisset ad offertorium Missæ, præfati duo episcopi duxerunt eum et iterum redux-

A.D. 1189. Coronation of Richard I.

f. 2 *b*.

[1] C. O. W. ins. *unum*.

A.D. 1189. erunt. Tandem Missa cantata et omnibus rite peractis, sæpe dicti duo episcopi reduxerunt eum coronatum, sceptrum in dextra, virgam vero regalem in sinistra bajulantem; et ordinata processione, in chorum reversi sunt. Quo cum pervenissent, rex, depositis regalibus indumentis, leviores coronam et vestes resumens, perrexit ad prandium; ubi archiepiscopi, episcopi, comites et barones, cum clero et populo, unusquisque secundum ordinem et dignitatem suam ad mensam collocati, epulabantur splendide, Baccho[1] per pavimentum et parietes palatii discurrente. Acta autem sunt hæc die Dominica, tertio nonas Septembris. Benedict, ii. p. 83. Id. ii. p. 79.

De persecutione Judæorum.

Frightful persecution of the Jews.

Huic coronationi multi Judæorum interfuerunt contra regiam prohibitionem; qui die præcedenti communi edicto interdixerat, ne Judæi aut mulieres interessent propter[2] magicas incantationes, quæ fieri solent in coronationibus regum. Sed curiales, quamvis occulte venissent, injectis manibus, spoliaverunt eos et diris verberibus affecerunt, et ab ecclesia illos eicientes, quosdam semivivos reliquerunt. Audiens autem vulgus civitatis quod curiales ita sæviebant in Judæos, irruerunt in illos qui in civitate remanserant; multisque utriusque sexus ex eis interfectis, et domibus subversis et succensis, aurum[3] eorum et argentum, cartas et vestes preciosas rapuerunt. Qui autem ab hac clade evaserunt, fugerunt ad turrim Londoniarum, et in domibus amicorum suorum in locis diversis latitantes, de[4] suo damno multos divites reddiderunt. Hæc persecutio in ortu jubilæi sui, quem annum remissionis appellant, inchoata, vix per annum conquiescere potuit. Nam[5] contraria ratione, qui debuit eis annus esse remissionis, factus est illis jubilæus confusionis. In crastino autem cum rex talem cognovisset eis illatam injuriam, quam[6] propriam reputabat, quosdam eorum fecit comprehendi, quorum tres culpabiles deprehensos per judicium curiæ suæ jussit suspendi; unum vero, quia furtum fecerat de re cujusdam Christiani, duos, quia incendium fecerunt in civitate, unde domus Christianorum sunt combustæ. Audientes autem Christiani per Angliam in Id. ii. p. 83. (Not in Benedict.) Benedict, ii. 84. Coggeshale (ed. Stevenson), p. 27. Benedict, ii. p. 84. (Not in Benedict.)

[1] *Baccho . . discurrente*] This is Wendover's.

[2] *propter . . regum*] Introduced by Wendover.

[3] *aurum . . . rapuerunt*] Introduced by Wendover.

[4] *de . . reddiderunt*] Introduced by Wendover.

[5] *Nam . . confusionis*] This is Wendover's.

[6] *quam . . reputabat*] This is Wendover's.

locis diversis constituti quod apud Londoniam actum est de Judæis, irruerunt in eos ubique; maximamque ex eis stragem facientes, et eorum spolia diripientes, multos immiseri- A.D. 1189. Persecution of the Jews.
Benedict, ii. p. 84. corditer peremerunt. Sed rex Ricardus in crastino coronationis suæ, cum homagia et fidelitates a regni magnatibus suscepisset, prohibuit ne quisquam Judæis forisfaciat, sed pacem suam habeant per omnes Angliæ civitates. Omnia
(Not in Benedict.) commercia rerum venalium per totum regnum constituta sunt unius ponderis et mensuræ. Weights and measures reduced to one standard.

De munificentia regis Ricardi.

Diceto, col. 648. Rex Ricardus monachis Cisterciensibus, ad capitulum generale de diversis terrarum locis convenientibus singulis annis, centum marcas argenti contulit, et carta sua confirmavit. Gift of Richard to the Cistercians.

Ut rex Ricardus ecclesiis vacantibus per Angliam pastores concesserit.

Id. Rex Ricardus in crastino Exaltationis sanctæ Crucis apud Pipwelle, archiepiscoporum et episcoporum consilio, con- New bishops appointed at the council at Pipewell, Sept. 17.
Coggeshale, p. 28. ventu magno congregato, dedit Gaufrido fratri suo archiepiscopatum Eboracensem, Godefrido de Luci episcopatum Wintoniensem, Ricardo Eliensi archidiacono Londoniensem, Huberto Walteri Saresberiensem, Willelmo de Longo Campo
Benedict, ii. p. 86. Eliensem; sed Baldewinus Cantuariensis archiepiscopus, factis electionibus, prohibuit Gaufrido Eboracensi electo, ne ab alio quam a se ordinem sacerdotalem vel consecrationem episcopalem susciperet, et super hoc sedem Apostolicam appellavit.

Diceto, col. 648. Electi[1] sunt in episcopos eodem anno Godefridus de Lucy in Wintoniensem, Ricardus thesaurarius in Londoniensem, Hubertus Walterus in Saresberiensem, Willelmus de Longo Campo in Elyensem, et conse- Death of William of Mandeville. Thunderstorm.
Id. col. 650. (Not in Diceto.) crantur. Obiit Willelmus comes de Mandevilla. Nonas Martii audita sunt tonitrua nimis horribilia.

Ut Hugo Dunelmensis episcopus data pecunia nomen comitis usurpaverit.

Benedict, ii. p. 90. Eodem tempore Ricardus rex deposuit a bailivis suis Ranulfum de Glanvilla Angliæ justiciarium, et fere omnes Richard deposes R. Glanville

[1] This repetition (introduced by Paris) is not in C.

A.D. 1189. and the sheriffs, and sells castles and offices to raise money for the crusade.

vicecomites Angliæ et ministros eorum, quos omnes ad gravem redemptionem coegit. Et ut[1] Terram Promissionis ab infidelium dominatione eriperet, omnia ei venalia erant; dominationes videlicet, castella, villæ, prædia, silvæ, vicecomitatus, et his similia. Unde factum est, quod Hugo de Pusac, Dunelmensis episcopus, emit sibi et ecclesiæ suæ villam regis quæ Seggesfeld appellatur, cum wapentac et omnibus pertinenciis suis, ac Northanhumbriæ comitatum, in vita sua; qui[2] a rege gladio comitatus accinctus, nomen sibi comitis usurpavit. Quo gladio accincto, rex cum cachinno astantibus ait, "Juvenem feci comitem de episcopo veterano." Tandem vero ad cumulum subsannationis dedit eidem regi mille marcas argenti, ut esset justiciarius Angliæ, et ut ab itinere Terræ Sanctæ remaneret. Et ne a quoquam redargui posset, data pecunia infinita, a sede Apostolica, quæ nulli deest,[3] impetravit licentiam remanendi. Sicque crucem Dominicam terrenarum ambitu rerum seductus deposuit, quæ omnibus et præcipue episcopis portanda prædicatur. In hoc quoque episcopi facto venit in lucem prophetia Sancti Godrici heremitæ, qui eidem episcopo, in suæ promotionis initio ad se venienti et de statu suo futuro et vitæ suæ longiturnitate quærenti, tale fertur dedisse responsum; "De statu vestro futuro," inquit, "et de vitæ vestræ diuturnitate diffinire, sanctorum est Apo-
"stolorum et eorum consimilium, et non meum; quia hic pro
"peccatis pœnitentiam ago, et adhuc me miserum et pecca-
"torem esse doleo. Sed illud vobis dico, quod ante mortem
"vestram per septennium dolendam incurres cæcitatem."
Episcopus autem, a viro Dei recedens, sæpius in animo revolvit ea quæ audivit; et quasi securus de dictis sancti effectus, cum maxima sollicitudine medicorum oculis deinceps medelam adhibuit, ut visu et vita diuturna frueretur. Sed cum post multa annorum curricula invalitudine, qua et mortuus est, pressus jaceret, et a medicis quid sibi esset agendum sollicite requireret, unanimi omnes consensu episcopo dedere consilium, ut animæ suæ salubriter provideret saluti, et eo diligentius, quo se sciret maturius a vita corporis dissolvendum. Quod audiens episcopus astantibus ait, "Decepit me Godricus, qui septen-

Benedict, ii. p. 90.

Hugh Pudsey, bishop of Durham, buys the earldom of Northumberland.

(Not in Benedict.)

Prophecy of Godric respecting the bishop's future life.

p. 3.

His death.

[1] *ut . . eriperet*] Introduced by Wendover.

[2] This is from some other source than the known writers who give this story of bishop Hugh Pudsey. Compare Geoffrey of Coldingham, c. 9 (Hist. Dunelm. Script. tres, Surt. Soc. 1839), p. 14; Will. of Newburgh, iv. 5; Richard of Devizes (Stevenson), p. 8. There is an allusion to the prophecy of his blindness in Newburgh, v. 10.

[3] The Hist. Anglor. adds *pecuniam largienti.*

"nem mihi cæcitatem ante mortem promisit." Sed non im- A.D. 1189.
merito cæcus dicebatur, qui, data pecunia, comitis et justiciarii nomen sibi inaniter usurpans, curis se sæcularibus immiscens, peregrinationem Terræ Sanctæ postponens, curam animarum penitus et sollicitudinem pastoralem parvipendens, non solum mentis lumine privatur, verum etiam totus efficitur tenebrosus. Sicque episcopus secundum hominis Dei arbitrium septem annis expletis ex hac vita decessit. Eodem tempore comes Willelmus de Magnivilla apud Rotomagum diem clausit extremum.

Benedict, ii. p. 92.

Death of W. de Mandeville at Rouen.

De pugna laudabili a Christianis contra paganos commissa.

From the letter of Theobald the Præfect and Petro Leoni to the Pope in Diceto, col. 648.

Eodem anno, quarta die mensis Octobris, bellum inter Christianos et Saracenos[1] commissum est in hunc modum. Rex Jerusalem, Templarii, Hospitalarii, Marchio de Monte-Ferrario, Francigenæ, Theodbaldus præfectus et Petrus Leonis, Landegravus[2] cum Theutonicis et Pisanis, simul omnes collecti quatuor milia militum et centum peditum in exercitu Christi fuerunt; Salaadinus autem habebat contrario centum milia militum, et[3] peditum multitudinem numerosam. Christiani vero signo sanctæ crucis armati, circa horam diei tertiam bellum inchoantes, Deo partem illorum fovente, paganos usque ad tentoria fugaverunt; et in ore gladii eos insecuti, septem acies infidelium turpiter confringendo dissipaverunt, Baldewinum Salaadini filium interfecerunt, Thacaldinum fratrem ejus letaliter vulneraverunt, quingentos præter eos Salaadini milites peremerunt. Dum in hunc modum laudabiliter pugnaverunt, quinque milia militum ex improviso exeuntes insultum in Christianos fecerunt; Salaadinus vero hoc viso vires suas vehementer exacuit; Christiani vero ex utroque latere angariati, vellent nollent pagani, fideles[4] sese in tentoriis viriliter receperunt; magister tamen Templi et plures Christianorum eodem die perempti fuerunt.

Battle between the Christians and Saracens.

Saladin's son and brother slain.

Death of Gerard de Bideford, Master of the Temple.

Nuncii ex parte regis Francorum venerunt [*ad regem Ricardum*], *postulantes ut peregrinationem Terræ Sanctæ simul expedirent.*

Benedict, iii. p. 92.

Eodem mense Octobris Rotrodus comes Perticensis ex parte regis Francorum venit in Angliam ad regem Ricardum, nuncians ei et baronibus Angliæ, ipsum et proceres regni Franciæ in generali conventu Parisius jurasse, quod idem rex

Oaths of the kings of France and England to

[1] O. W. erroneously ins. *apud Antiochiam.*

[2] Louis III. Landgrave of Thuringia.

[3] *et . . numerosam*] not in Diceto.

[4] *fideles*] passim, O. W. It is not in Diceto.

A.D. 1189. meet at Vezelay on April 1, and begin their crusade.

cum suis baronibus immutabiliter, Deo volente, erit apud Vigiliacum ad Clausum Pascha, inde Jerosolimam profecturus. Et in testamentum hujus sacramenti idem rex misit cartam suam regi Anglorum, petens ut ipse similiter cum suis magnatibus faciat eum securum ad illum terminum de suo itinere prosequendo. Unde [rex] Angliæ, convocatis episcopis et regni proceribus apud Westmonasterium a nunciis prædictis, accepto sacramento in[1] animam regis Francorum, quod immutabiliter iter suum expediret, rex fecit jurare Willelmum[2] comitem et marescallum suum in animam suam, quod ipse, Deo volente, ad terminum præfixum erit apud Vigiliacum contra regem Francorum, ut inde simul peterent Terram Promissionis. Quo[3] facto, nuncii ad propria sunt reversi. Benedict, ii. p. 92.

The bishops of Winchester and Salisbury consecrated.

Eodem anno [xi.] kalendis Novembris Godefridus de Luci Wintoniensis et Hubertus Walteri Sarisbiriensis electi apud Westmonasterium in capella Sanctæ Katerinæ per manum Baldewini Cantuariensis archiepiscopi munus consecrationis susceperunt. Diceto, col. 649. Benedict, ii. p. 96.

De concordia facta inter archiepiscopum Cantuariensem et monachos ejusdem loci et rebus aliis.

John of Agnani in England.

Eodem mense Novembris Johannes Agnaniæ cardinalis applicuit in Angliam apud Doveram, et quia[4] rex in partibus erat Aquilonis, prohibitum est ei ex parte Alienor reginæ ne ulterius procederet nisi per mandatum regis. Unde per dies tredecim ibidem substitit sumptibus archiepiscopi, donec de capella de Hakintuna pax inter archiepiscopum et monachos Cantuariæ firmaretur. Sed rex sapientissimus R[icardus] a partibus vocatus accessit, et eodem mense Novembris finalem inter eos concordiam in hunc modum fecit: Inprimis Rogerus prior, quem idem archiepiscopus contra monachorum voluntatem priorem fecerat, deponeretur, et capella quam archiepiscopus in suburbio præter eorum assensum construxerat, prosterneretur, et monachi prædicti facerent archiepiscopo canonicam obedientiam et subjectionem secundum regulam Sancti Benedicti, sicut facere consueverant prædecessoribus suis. Et rex dedit ad petitionem archiepiscopi priori deposito abbatiam de Hevesham; provisum est etiam quod capella præfata non habebit baptisterium vel cimiterium, neque administrationem nisi de uno tantum presbitero sæculari. Id. p. 97. Diceto, col. 649. Benedict, ii. p. 97. Diceto, col. 649.

Settlement of the question between archbishop Baldwin and the Canterbury monks. Roger Norreys deposed from Canterbury, made abbat of Evesham.

[1] *in animam*] om. W.

[2] William Marshal, Earl of Pembroke; *marescallum* is from Hoveden, iii. 20. On Benedict's error here, *see* Stubbs's Preface, iii. xiii.

[3] *quo . . reversi*] This is Wendover's.

[4] *quia . . Aquilonis*] Added by Wendover.

Willelmus rex Scotorum apud Cantuariam fecit homagium regi Ricardo. A.D. 1189.

Benedict, ii. p. 98. Eodem tempore Willelmus rex Scotorum apud Cantuariam fecit homagium regi Anglorum de jure suo in Anglia; et rex Ricardus reddidit ei castellum de Berewic et castellum de Rokesburc. Et pro hac redemptione castrorum et quieta clamatione fidelitatis et ligantiæ de regno Scotiæ et cartæ suæ confirmatione dedit regi Anglorum decem milia marcas argenti. William king of Scots does homage.

De munificentia regis Ricardi.

Id. p. 99.] Eodem tempore rex Ricardus dedit Johanni fratri suo[1] comitatum de Sumersete et de Dorsete.[2] Dedit etiam Alienoræ matri suæ dotarium consuetum et in augmentum terras multas et honores. Gifts of Richard to John and to queen Alienor.

Ut rex Ricardus in Normanniam transfretraverit.

Id. p. 100. Eodem tempore, quinta die Decembris, rex Ricardus a civitate Cantuariensi recedens profectus est ad Doveram ad transfretandum; et in vigilia Sanctæ Luciæ virginis transfretavit Id. p. 101. in Flandriam. Et ibi receptus est cum gaudio et lætitia a comite Philippo, quem etiam rex in Normanniam secum duxit. Rex autem dimisit custodes regni Angliæ, H[ugonem] Dunelmensem episcopum et Willelmum Helyensem cancellarium suum, Hugonem Bardulfum et Willelmum Briwere, qui tenerent leges Angliæ et consuetudines rectas, et unicuique conquerenti rectam justitiam exhiberent. Sed inter cæteros præminebant H[ugo] Dunelmensis et Willelmus Eliensis epi- (Not in Benedict.) scopi; quorum episcopus Dunelmensis habuit justiciariam a magno flumine Humbræ usque ad Scoticum mare, Willelmus vero Helyensis obtinuit justiciariam a flumine prædicto ad plagam Australem usque ad mare Gallicanum, cum sigillo Id. p. 101. regis et turre Londoniensi. Quod Hugo Dunelmensis episcopus nimis moleste ferebat, tunc primo intelligens quod rex illum justiciarium fecerat, non zelo justitiæ, sed ut pecuniam, ut prædictum est, ab eo extorqueret; unde ipse et cancellarius in paucis erant unanimes, secundum illud, [Lucan, i. 93.]

"Omnisque potestas
Impatiens consortis erit."

Richard crosses to Flanders, Dec. 12.

Nota duos justiciarios in Anglia.

He leaves four to govern the kingdom.

Their jurisdiction.

Jealousy between Hugh bishop of Durham, and the chancellor.

[1] O. W. add, "comitatum Cornubiæ et comitatum Devoniæ" as Benedict.

[2] *Dorsete*] Written by Par. over an erasure; Deserto, W.; Dorseto, O.

A.D. 1189. *Archiepiscopus terram Johannis fratris regis interdixit, sed cardinalis eam relaxavit.*

f. 3 *b.* Complaint of John that the archbishop had put his lands under an interdict for his marriage.

Per idem tempus, Johannes frater regis coram legato et episcopis gravem deposuit querelam; quod archiepiscopus, post appellationem ad sedem Apostolicam factam, totam terram suam posuerat sub interdicto, quia filiam comitis Gloverniæ, in [1] tertio gradu consanguineam suam, duxerat in uxorem. Quod audiens legatus, appellationem suam confirmavit, et terram suam ab interdicto relaxavit. Diceto, col. 650.

Decima pars rerum ad subventionem Terræ Sanctæ in Anglia datur.

A tithe collected for the crusade.

Eodem tempore, decima[2] pars rerum mobilium generalis,[3] concessa per Angliam et collecta ad subventionem Terræ Sanctæ, tam clerum quam populum exactione violenta perterruit, quæ sub elemosinæ titulo vitium rapacitatis inclusit. Id.

Nota factum Ricardi regis enorme.

Richard has a new great seal made, and exacts money by compelling old charters to be resealed.

Præter illud autem gravamen, quod Anglia tunc pertulit, rex, avidus ad pecuniam adquirendam, finxit se amisisse sigillum suum, et novum fecit fabricari. Quod publicari fecit et in quolibet comitatu acclamari; et quicumque ea, quæ prius incartaverat, securius tenere desideravit, ad novum sigillum venire non pigritaret. Unde oportuit multos, qui ipsum in Anglia non invenire poterant, ad ipsum transfretare, et ad ejus voluntatem finem facere, ut scripta prius signata novo sigillo signarentur. Pro hoc negotio transfretavit Reimundus prior ecclesiæ Sancti Albani et multi alii cum effusione multæ pecuniæ et laboris.

The prior of St. Alban's crosses for this purpose.

Consecration of the bishops of London and Ely.

Eodem tempore Ricardus Londoniensis et Willelmus Helyensis electi pridie kalendas Januarii apud Lamheeiam munus consecrationis acceperunt. Diceto, col. 651.

Ut reges confœderati Terram Sanctam simul petere decreverunt.

Richard at Bur le Roy.

Anno Dominicæ Nativitatis MCXC. Rex Anglorum Ricardus ad Natale Domini fuit in Normannia apud Burum, Benedict, ii. p. 104.

[1] *in . . suam*] Added by Wendover.

[2] *decima pars*] decimatio, Diceto.

[3] *generalis*] generaliter, O. W.

Benedict, ii. p. 104.

et ibi tenuit solenne festum cum primatibus terræ illius. Et post Natale habitum est colloquium inter reges Anglorum et Francorum ad Vadum Sancti Remigii, ubi inter eos convenit, quod iter Jerosolimitanum simul, ducente Domino, expedirent. Forma autem pacis in festo Sancti Hylarii, præsentibus episcopis et magnatibus utriusque regni, cautione juratoria firmata est et in scriptum in hunc modum redacta: "Ego Philippus "rex Francorum Ricardo regi Anglorum bonam fidem servabo, "ut fideli meo et amico, de vita et membris et honore terreno. "Et ego rex Anglorum Ricardus, idipsum regi Francorum fa- "cere promitto, de vita et membris, ut domino meo et amico. "Statuimus etiam, quod uterque nostrum alteri auxilium faciat, "si necesse fuerit, ad terram suam defendendam, sicut alter "nostrum propriam defenderet et illibatam servaret." Comites et barones utriusque regni juraverunt, quod a fidelitate regum non discederent nec guerram moverent, donec de peregrinatione redierint, et[2] per dies quadraginta in terris suis cum pace moram fecerint. Et idem uterque regum pro se ipso juravit. Archiepiscopi et episcopi utriusque regni juraverunt, quod in transgressores hujus pacis[1] excommunicationis sententiam promulgarent. Statutum est præterea, quod si alter regum in itinere decessisset, alter qui supervixerit pecuniam defuncti et gentes haberet, ad Dei servitium faciendum. Hæc constitutio inter reges habita, quia ad terminum præfixum robur firmitatis habere non potuit, distulerunt negotium usque ad festum nativitatis Sancti Johannis Baptistæ; ut tunc tam reges quam universi cruce signati immutabiliter apud Vizeliacum conveniant, peregrinationem[3] Terræ Sanctæ expleturi. "Si "qui autem contra hanc constitutionem nostram venire at- "temptaverint, terræ eorum ecclesiastico subicientur inter- "dicto, et personæ pœna excommunicationis punientur." His ita gestis, a colloquio recesserunt.

A.D. 1190. Agreement between him and Philip II. at Gué S. Remi respecting the crusade.

(Not in Benedict.) Benedict, ii. 105.

From the articles of agreement, Rymer, i. 50.

Baldewinus archiepiscopus Cantuariensis celebravit concilium apud Westmonasterium; ibique valedicens fratribus, iter arripuit Jerosolimitanum magnifice præparatus. Et cum in Terra Sancta strenue per aliquod tempus militasset Deo, secundum precem et desiderium suum tanquam miles Christi emeritus, viam universæ carnis est ingressus, sicut in sequentibus suo loco plenius dicetur.

Archbishop Baldwin holds a council at Westminster, and goes on the crusade.

---

[1] *pacis*] pacti, W.

[2] *et . . fecerint*] introduced by Wendover.

[3] *per. . . . expleturi*] introduced by Wendover.

A.D. 1190. *Willelmus Elyensis episcopus legatiam Angliæ impetravit.*

William Longchamp, bishop of Ely, made legate in England, Wales, and part of Ireland.

Rex Anglorum Ricardus cum nunciis Willelmi Heliensis episcopi [nuncios suos][1] ad papam Clementem destinavit, a quo rescriptum hujusmodi impetravit: "Clemens episcopus et "cetera. Juxta commendabile desiderium carissimi in Domino "filii nostri Ricardi illustris Anglorum regis, fraternitati tuæ "legationis officium in tota Anglia et Wallia, tam per Cantuariensem quam per Eboracensem archiepiscopatum, et in "illis Hyberniæ partibus, in quibus nobilis vir Johannes comes "Moretonii, frater ipsius regis, potestatem habet et dominium, "auctoritate Apostolica duximus committendum. Data nonis "Junii, pontificatus nostri anno tertio." Benedict, ii. p. 106. Diceto, col. 655.

Ut Cantuariensis archiepiscopus Hugonem episcopum suspenderit.

Letter of archbishop Baldwin on the suspension and subsequent absolution of Hugh, bishop of Lichfield.

Eodem anno B[aldewinus] Cantuariensis archiepiscopus Ricardo Londoniensi episcopo scripsit in hæc verba: "Cum "essemus apud Rothomagum, H[ugonem] fratrem nostrum "Coventrensem episcopum, qui contra dignitatem ordinis episcopalis officium sibi vicecomitatus usurpaverat, suspendimus "a divinis; qui postmodum nobis firmiter promisit quod vicecomitatus curam in manus regis resignabit, nec se de cætero "hujusmodi officiis immiscebit; unde a nobis beneficium "absolutionis promeruit. Mittimus igitur ad vos eundem "episcopum cum literis nostris patentibus, mandantes quatinus, vobis Rofensi[2] episcopo cum clericis nostris adjuncto, "eidem certum diem et locum statuatis, et super articulis, pro "quibus a nobis suspensus fuit, quod justum fuerit statuere "non omittatis." Id. col. 652.

De interitu Judæorum diversis in locis.

Attacks on the Jews at Norwich, Stamford, S. Edmundsbury, and elsewhere by the Crusaders.

Eodem anno, multi per Angliam Jerosolimam properantes, prius in Judæos insurgere decreverunt. Judæi igitur, quotquot inventi sunt, in domibus propriis apud Norwicum trucidati sunt; quidam vero habuerunt refugium ad castellum. Deinde nonis Martii apud Stanford tempore nundinarum multi perierunt. Item quinto decimo kalendas Aprilis apud sanctum Edmundum quinquaginta septem jugulati dicuntur. Itaque ubicunque reperti sunt Judæi, manibus cruce signatorum percussi sunt, præter illos qui municipalium præsidio tuebantur. Sed necem Judæorum tam exitiabilem viris prudentibus plaPs. lviii. 12. cuisse credendum non est, cum scriptum sit, "Ne occidas eos "nequando obliviscantur populi mei." Id. col. 651.

[1] *nuncios suos*] From Benedict, ii. 106. | [2] Gilbert Glanville.

De Judæis apud Eboracum mirabiliter interfectis. A.D. 1190.

Benedict, ii. p. 107.

Dreadful fate of the Jews at York.

Eodem anno tempore quadragesimali, decimo septimo videlicet kalendas Aprilis, Judæi Eboracensis civitatis, numero quingenti, exceptis[1] parvulis ac mulieribus, timentes impetum [Christianorum, infra turrim] civitatis, assensu vicecomitis et castellani ipsius turris, sese incluserunt. Quam cum custodes repetissent, Judæi eam reddere noluerunt. At illis insultum in turrim facientibus diebus et noctibus, Judæi in se reversi obtulerunt pecuniam magnam pro vita habenda, sed populus[2] eam recipere recusavit. Tunc súrgens quidam legis peritus ait; "Viri Israelitæ, audite consilium meum. Melius est nobis mori pro lege nostra quam incidere in "manus inimicorum nostrorum, sicut lex nostra præcepit." Omnes itaque assensum illi præbuerunt; et accedens unusquisque paterfamilias cum novacula acuta, inprimis inciderunt guttura uxorum, filiorum, et filiarum suarum, et deinde[3] totius familiæ suæ, projeceruntque mortuos suos, quos sacrificaverant dæmoniis, super Christianos extra murum. Cæteros[4] autem interfectos et seipsos incluserunt in domo regia, et apposito igne, seipsos cum domibus regiis combusserunt. Quo facto, cives et milites ædificia Judæorum concremantes cum cartis debitorum, thesaurum eorum sibi retinuerunt.

Gaufridus Eboracensis electus presbyter est ordinatus.

Id.ii.p.106.

Exactions of the Chancellor.

Circa dies istos Willelmus episcopus, regis cancellarius et Angliæ justiciarius, cepit ad opus regis de singulis civitatibus Angliæ duos palefridos et totidem summarios, et de abbatiis singulis unum palefridum et summarium unum.

Diceto, col. 653.

Geoffrey, elect of York, ordained priest.

His confirmation by Pope Clement III.

Eodem tempore Johannes episcopus Candidæ-casæ, Eboracensis ecclesiæ suffraganeus, Gaufridum Eboracensem electum in presbyterum ordinavit. Per idem tempus electio prædicti G[aufridi] a papa Clemente confirmatur; qui inter cætera, quæ capitulo Eboracensi scripsit, in fine subjunxit, "Mone- "mus igitur universitatem vestram, et per Apostolica scripta "mandamus, quatinus ipsi ceu prælato vestro reverentiam et "honorem impendere studeatis, ut propterea valeatis apud "Deum et homines merito commendabiles apparere. Datum "Laterani, nonis Martii, pontificatus nostri anno tertio."

[1] B. repeats *exceptis*.

[2] O. omits from this word to "eos "dominus Hissoldone" in the next page.

[3] *deinde*] inde, W.

[4] *cæteros*] alios, W.

A.D. 1190.

De dispositione exercitus Christianorum in obsidione urbis Achon.

MS. C. Cotton. Nero D. 5, f. 165.

Position of the various Christian forces at the siege of Acre.

Eodem tempore exercitus Christianorum ante Acon in hunc modum locatus est. Ante montem Musardi supra mare Genuenses,[1] post illos Hospitalarii; post quos Marchio Montis-Ferrarii, deinde comes Campaniæ Henricus, deinde Guido Dunpere, post illum comes[2] Brenensis, deinde comes[3] de Baro, post illum comes[4] Calunsis, post quem Robertus de Drius et episcopus[5] Beluacensis, post illos episcopus[6] Besencenæ. Juxta quem versus planum comes[7] Theodbaldus, et comes[8] de Claromonte, et Hugo de Gornai, et Otho de Tresoni, Florentius de Hangi, et Walkelinus de Ferariis. Deinde Florentini, post eos episcopus[9] Cambracensis, juxta quem episcopus Saresberiensis, et cum eo omnes Angli. Deinde dapifer Flandriæ cum Johanne de Neele, et Odone de Hame, et Flandrensibus. Post eos dominus[10] Hissoldone et vicecomes[11] Turoniæ, juxta eos rex Jerusalem et Hugo de Tabari cum fratribus eorum; deinde Templarii, Jakes de Avennes, post eos Landegravus et comes[12] Galres cum Alemannis, Dacis, Teutonicis, et Frisonibus. Inter quos ad mahumeriam posuit tentoria sua dux[13] Suaviæ, post super turrem patriarcha et episcopus Acharon et episcopus[14] Bethleem et vicecomes[15] de castello Eraud, et Reginaldus de Sagitta, Amfridus de Turona; sub Turona escambiatores. Ad extremum, super portum archiepiscopus[16] Pisanus cum Pisanis, tandem Lumbardi. Diceto, col. 654.

Capella in honorem beati Thomæ martyris apud Achon fabricata est.

Chapel at Acre built in honour of S. Thomas of Canterbury.

Circa dies istos, cum primum obsessa fuisset Achon, capellanus quidam nomine Willelmus natione Anglicus, Radulphi de Diceto Londoniensis decani familiaris, dum tenderet Jerosolimam, votum vovit, quod si prospero cursu portum Achon intraret, beato Thomæ Martyri sumptibus suis capellam construeret, et procuraret ibidem ad honorem martyris cimiterium consecrari, quod ita factum est. Multis igitur ad capellæ Id.

[1] Here four leaves have been torn from MS. B. The gap is supplied by eight leaves, written in a hand of Parker's time. The text has been taken from C., collated as usual with O. W.

[2] Erard Count of Brienne.

[3] Henry I. Count of Bar-le-Duc.

[4] William II. Count of Chalons.

[5] Philip de Dreux.

[6] Thierri.

[7] Theobald V. Count of Blois.

[8] Ralph I.

[9] Roger de Waurin.

[10] Ralph of Issoudun, afterwards Count of Eu.

[11] Raymond II.

[12] Otho III.

[13] Frederick V.

[14] Albert the Hermit.

[15] William de la Rochefoucauld.

[16] Ubaldo Lanfranchi.

Diceto, col. 654. servitium undique concurrentibus, judicio Christianitatis idem Willelmus prioris nomen accepit. Qui ut se militem Christi devotum ostenderet, pauperum præcipue curam gerebat, et sepeliendis corporibus, tam fataliter discumbentibus[1] quam gladio interfectis, operam diligenter impendere satagebat. A.D. 1190.

De principibus exercitus Salaadini.

Id. In Achon civitate sub Saladino principes hi fuerunt. Caracos, quem Corbaran in obsidione Anthiochiæ militem fecerat, qui etiam Salaadinum nutrivit; et cum eo Gemaladin, Gurgi, Suchar, Simcordoedar, Belphagessemin, Fecardincerus, et Cerantegadin. In exercitu autem ejus hi principes fuerunt; quatuor fratres ejus, Saphadin, Felkedin, Sefelselem, Melcalade; tres filii Salaadini, Miralis, Melkaledh, Melcalethis; duo nepotes ejus; Itechaedin, Benesemedin, Coulin, Claisar, Bederim, Mustop, Hazadinnersel. Hi omnes habent[2] in sua potestate has provincias, Joramenses, Rotasienses, Birenses, Persas, Turcos, Hemsienses, Alexandriam, Damietam, Halapitos, Damacenos, totam terram ultra Eufraten usque mare rubrum et ultra versus Barbariam. Methaleth sub se habet Babiloniam, et quatuor fratres Salaadini habent sub se Abesiam, Leemen, et Mauros, et Nubiam. Caisar Ascaloniæ amiras, Bedredin amiras est Nazared et Neopolis et Ramele; Mustop, Lice et Maruth;[3] Hazadinelser, Montis-Regalis et Gracci;[4] Corisin, cujusdam partis Armeniæ; et[5] his omnibus præest et dominatur Salaadinus. Leaders of Saladin's army.

Ut machinæ Christianorum a Saracenis sunt combustæ.

Id. col. 656. Eodem anno ignis Græcus, a Saracenis intra Achon civitatem obsessis extra projectus, tres machinas, quas Christiani magnis sumptibus construxerant ad urbem subjugandam, in momento temporis brevissimi funditus concremavit, et omnia tertio nonas Maii in cinerem redegit. The engines of the Crusaders destroyed by Greek fire.

De proditoribus Christianitatis.

Id. col. 655. Eodem tempore Anserius de Monte-Regali [detexit] prodi-tionem quam fecerant ipse et episcopus Beluacensis, comes Robertus[6] frater ejus, Guido Dunpere, Landegravus, et comes de Gelres, unde ceperant a Salaadino triginta duo milia besantiorum et centum marcas auri. Et præterea Landegravus habuit quatuor camelos, duos leopardos, et quatuor accipitres; Traitors in the Crusading army.

[1] *discumbentibus*] decumbentibus, O. W., as Diceto.

[2] *habent*] sunt, C.

[3] So also the MS. of Diceto, for *Baruth*.

[4] Kerak.

[5] *et*] ex, C.

[6] Robert II., Count of Dreux.

A.D. 1190. his et aliis donis corrupti, distulerunt insultum, et castella sua comburi permiserunt. Diceto, col. 655.

Literæ regis Ricardi pro cancellario suo.

Letters patent of Richard requiring obedience to the chancellor. f. 165 *b*.

Eodem tempore Ricardus rex Angliæ omnibus fidelibus suis per Angliam constitutis literas in hæc verba direxit: "Ricardus Dei gratia, et cetera. Mandamus vobis et præcipimus, quod sicut nos et regnum nostrum diligitis et vos ipsos et omnia quæ possidetis, sitis omnino intendentes dilecto et fideli nostro cancellario, Eliensi episcopo, super omnibus quæ ad nos spectant, et pro ipso faciatis sicut pro nobis faceretis si essemus in regno, de omnibus quæ ex parte nostra vobis dixerit. Teste me ipso apud Baionam." Id.

De rectoribus navigii regis Ricardi et legibus in transgressores statutis.

Laws established by Richard in the Crusading ships.

Circa dies istos Ricardus rex Anglorum per consilium magnatum suorum elegit Girardum archiepiscopum Auxiensem, et Bernardum episcopum de Baonia,[1] et Robertum de Sabulis, Ricardum de Canvilla, et Willelmum de Foret, et constituit eos justiciarios super totum navigium Angliæ, Normanniæ, Britanniæ, et Pictaviæ, quod iturum erat ad Terram Sanctam; et tradidit illis cartam suam in hac forma: "Ricardus Dei gratia rex Anglorum, omnibus hominibus suis per mare ad Terram Sanctam ituris, salutem. Sciatis nos de proborum [consilio] virorum has justicias statuisse. Qui hominem in navi interfecerit, cum mortuo ligatus proiciatur in mare; si in terra interfecerit quemquam, cum mortuo ligatus confodiatur. Si quis convictus fuerit, quod cultellum ad alium percutiendum extraxerit, aut quod alium ad sanguinem percusserit, pugnum perdat. Si autem palma percusserit, tribus vicibus mergatur in mari. Si quis etiam[2] socio opprobrium, convitium, aut odium Dei objecerit, quot vicibus ei convitiatus fuerit, tot uncias argenti reddat. Latro convictus de furto, pix bulliens super caput ejus effundatur et pluma pulvinaris super caput ejus excutiatur ad cognoscendum illum, et in prima terra qua naves applicuerint proiciatur." Has autem constitutiones ab omnibus fore observandas, et quod singuli præfatis justiciariis obedirent, fecit sacramento confirmari. Quo facto, præcepit rectoribus navigii sui, ut[3] protinus mare sulcantes apud Marsiliam venirent ad eum. Benedict, ii. p. 110.

[1] *Baonia*] Baruia, C.

[2] *etiam*] in, O. W.

[3] *ut ... eum*] Altered by Wendover from Benedict. The mention of Marseilles is from Diceto, col. 655, 63.

Ut rex Ricardus apud Vizeliacum baculum et peram susceperit. A.D. 1190.

Benedict, ii. p. 111.

Eodem tempore duo reges, Francorum videlicet et Anglorum, convenerunt apud Vizeliacum, ubi corpus[1] Mariæ Magdalenæ requiescit, in octavis sancti Johannis Baptistæ; et per duos dies ibi moram fecerunt. Et rex Anglorum ibi peram cepit[2] et baculum, in[3] ecclesia sancti Dionisii. Deinde reges cum tota multitudine profecti venerunt ad Lugdunum super Rodanum; ubi cum ipsi et[4] maxima pars exercitus sui pontem Rodani pertransissent, pons ille corruit et multos utriusque sexus submersit. Postea vero reges divisi sunt ab invicem propter nimiam hominum multitudinem; non poterat enim locus unus [eos] continere. Unde rex Francorum versus Jenuensem civitatem iter arripuit, et rex Anglorum versus Messanam.[5] Quo cum pervenisset, invenit ibi multos peregrinos, qui jam propter diuturnam[6] moram quam ibi fecerant totum æs suum expenderant, quorum multos rex Ricardus retinuit, et[7] illos exercitui suo conjunxit. Cumque rex ibidem per dies octo moram fecisset, sperans cotidie adventum navigii sui, fraudatus a desiderio suo, buccas decem magnas et novem[8] galeias bene armatas conduxit; quas propter moram navigii anxius intravit.

Richard and Philip II. meet at Vezelay.

They go to Lyons, then

Philip to Genoa and Richard to [Marseilles].

Hoveden, iii. 39.

Et[9] ne otiosus interim esse videretur, transivit cum manu armata et robusta [per insulam] sancti Stephani, et per Aquileiam et per Montem-nigrum, per insulam sancti Honorati, per civitatem de Meis, et per civitatem quæ dicitur Wintilimine. Deinde transitum fecit per castellum quod Seine nuncupatur; et eodem die locutus est cum rege Francorum, qui ibi infirmabatur. Quarta decima die mensis Augusti venit rex Anglorum ad portum Delfini, et ibi per quinque dies moram fecit. Et ibi misit ad eum rex Francorum, rogans ut accommodaret ei quinque galeias, et rex Anglorum obtulit illi tres, quas rex Francorum recusavit. Deinde vigesima quarta die Augusti venit rex ad portum qui Porteswere vocatur,[10] qui media via est inter Marsiliam et Messanam; sicque loca pertransiens diversa, intravit Tiberim, ad cujus introitum turris pulcherrima est sita. Et ibi venit ad regem Octavianus Ostiensis epi-

Thence Richard coasts to Nice, Ventimiglia, and Savona.

Aug. 14 at Portofino.

Aug. 24 at Porto Ercole.

He enters the Tiber, but refuses

[1] W. ins. *beatæ*, as Benedict.

[2] *cepit*] recepit, O. W., as Benedict.

[3] By omitting a sentence Wendover confuses Richard's investiture with Philip's.

[4] *et . . sui*] cum majore parte familiarum suarum, Benedict.

[5] *Messanam*] an error for *Marsiliam*, which Benedict has.

[6] *diuturnam*] diurnam, C.; longam, Benedict.

[7] *et . . conjunxit*] This is Wendover's.

[8] *novem*] viginti, Benedict and Hoveden.

[9] *Et . . robusta*] This is Wendover's.

[10] *vocatur*] appellatur, O. W.

A.D. 1190. the Pope's invitation to go to Rome.

scopus, rogans illum[1] ex parte domini Papæ ut eum[2] visitaret; quod facere renuens rex improperavit illi turpia de symonia et concupiscentia Romana et alia convitia multa; dicens quod acceperant DCC. marcas pro consecratione episcopi[3] Cenomanniæ, et pro legatione Willelmi Elyensis episcopi mille et quingentas marcas argenti; nec non ab archiepiscopo[4] Burdegalensi, qui a clericis suis accusabatur de crimine, pecuniam infinitam. Sicque Romam visitare renuens, prope Capuam Apuliam intravit. Diceto, col. 656. Benedict, ii. 114.

He enters Apulia near Capua. Diceto, col. 656.

Ut rex Ricardus Arthurum nepotem suum hæredem sibi constituerit.

Payment of Tancred, king of Sicily to Richard.

Per idem tempus rex Sciciliæ Tancredus, qui[5] Willelmo regi successerat, ut regi Ricardo pacificaretur, dedit eidem regi pro relaxatione omnium rerum quas petebat, viginti milia uncias argenti,[6] et totidem uncias auri, pro quieta clamantia testamenti quod rex Willelmus fecerat H[enrico] regi patri suo; et pro matrimonio, quod erat contrahendum inter Arthurum ducem Britanniæ et filiam regis Tancredi. Id.

Richard declares Arthur his heir.

Ubi etiam eundem Arthurum rex constituit hæredem suum legitimum si sine hærede moreretur. Quo[7] facto, rex viam suæ peregrinationis explere maturavit. (Not in Diceto.)

Ut regina Alienora a filio recedens Berengariam cum eo reliquerit.

Queen Alienor crosses the Great S. Bernard and brings Berengaria to Richard.

Eodem tempore regina Alienor filii sui regis iter prosecutura, et transitum faciens per montem Jani et per Ytaliæ plana, tandem[8] ad filium pervenit. Cum quo quatuor dierum moram faciens, licentiata versus Angliam recessit, relinquens ibi Berengariam filiam regis Navariæ, quam idem rex ducturus erat in uxorem. Dederat namque rex[9] regi Francorum decem milia libras pro quieta clamantia de sorore[10] sua ducenda. Quo etiam pacto rex Francorum calumniam, quam habebat in castello de Gysorz et de toto Vegesin, in perpetuum relaxavit. Eodem anno, Frethericus Romanorum imperator annum agens imperii quadragesimum, dum per Bulgariam Jerosolimam tenderet et ab Diceto, col. 654. Id. col. 657. Id. Id. col. 655.

Death of the emperor Frederick I.

[1] *illum*] eum, O. W.

[2] *eum*] illum, O. W.

[3] Hamelin.

[4] Helias de Malemort.

[5] *qui . . successerat*] Added by Wendover.

[6] *argenti*] auri, Diceto.

[7] *Quo . . maturavit*] This sentence is Wendover's.

[8] *tandem . . pervenit*] Introduced by Wendover, to join on the two paragraphs of Diceto about Queen Alianor. Below *licentiata* is introduced.

[9] O. W. add *Ricardus*

[10] Alesia.

Diceto, col. 655.

Yconio versus Antiochiam iter faceret, in fluvio, qui Saphet appellatur, exercitu suo salubriter transeunte, solus equo decidens submersus est. A.D. 1190. who is drowned in the Selef.

Ut beatus Thomas martyr rectoribus navigii regis Ricardi apparuerit.

Benedict, ii. p. 116.

Eodem anno navigium regis Angliæ, per mare multis fatigatum periculis, cum versus Ulixebonam velificarent, et præterissent quandam terram in mari protensam quæ Godester appellatur, et præterissent Britanniam, habentes sanctum Mathæum de Finibus Terræ in sinistra parte et mare magnum quo itur Jerosolimam[1] in dextra, dimiserunt Pictaviam et Gasconiam in sinistra parte navigii. Et cum venirent[2] in mare Hispannicum, die Dominicæ Ascensionis, invasit navigium tempestas valida et horribilis, et separatum est ab invicem in momento. Et dum tempestas sæviret, et omnes, dum tribularentur, clamarent ad Dominum, beatus Thomas martyr Cantuariensis archiepiscopus per tres vices tribus personis, quæ erant in nave Londoniensium, visibiliter apparuit, dicens eis, "Nolite terreri; ego enim et "beatus martyr Eadmundus et sanctus confessor Nicholaus "constituti sumus a Domino hujus navigii regis Angliæ de- "fensores. Et si homines et hujus navigii rectores a pravis "operibus se custodierint, de præteritis etiam pœnitentiam ege- "rint, dabit illis Dominus prosperum iter, et in semitis suis "gressus eorum dirigerentur." His itaque sub trina repetitione auditis, beatus Thomas evanuit, et protinus tempestas cessavit. Fuerunt autem in hac navi[3] Willelmus filius Osberti, et Gaufridus aurifaber, et[4] cum eis cives Londonienses multi; qui jam præterierant Ulixebonam et caput sancti Vincentii, et pervenerant prope civitatem Silviæ, quæ tunc temporis ultima erat Christianitatis in Hispannia; et erat ibi adhuc Christiana fides novella, utpote quæ in anno proximo præterito facta est Christicola et de manibus Paganorum erepta. Cumque prope civitatem navigassent, cognoverunt per indicia notissima, quod Christiani ibi habitarent; navis Londoniensis illo se contulit, et cum magno honore ab episcopo et aliis omnibus recepti sunt. Erant autem in navi illa plus quam quater viginti juvenes bene armati, quos retinuit in servitio suo præ timore

Progress of the English fleet from Start Point by Finisterre.

Great storm allayed by an apparition of S. Thomas of Canterbury, to three persons on a ship of London.

The ship passes Lisbon and Cape S. Vincent, f. 166. and is received with great honour at Silves.

[1] *Jerosolimam*] An erroneous alteration of *Hiberniam*.

[2] *venirent*] venissent, O. W. as Benedict.

[3] O. W. insert "qui dicebatur "Willelmus cum Burba."

[4] *et . . multi*] An introduction, as Benedict merely speaks of these two as being "cives Londoniæ."

A.D. 1190. Sancho I. retains the Londoners against the emperor of Morocco.

imperatoris de Maroch[1] populus civitatis et rex Portugalensis, facientes eis omnimodam securitatem de stipendio pro voto competenti, et insuper quod ex abundanti magnam eis munificentiam providerunt. Decem[2] præterea naves regis Angliæ nimis cum suis rectoribus huc atque illuc dissipatæ, tandem, Domino ducente, ad civitatem Ulixebonam pervenerunt, ascendentes per fluvium qui Tagus nuncupatur. Deinde archiepiscopus[3] Auxiensis, Robertus de Sabulis, Ricardus de Canvilla, et Willelmus de Forz, transeuntes cum navigio inter Affricam et Hispanniam, post tempestates quamplurimas, in octavis [Assumptionis] sanctæ Mariæ ad Marsiliam pervenerunt, cum toto navigio sibi commisso; ubi Anglorum rege [non] invento, moram ibi fecerunt propter quosdam navium necessarios apparatus.

Benedict, ii. p. 118.

Id. pp. 115, 124.

The fleet reaches Marseilles. Aug. 22.

Ut B[aldewinus] Cantuariensis archiepiscopus et quidam alii apud Tirum applicuerunt.

Archbishop Baldwin, bishop Hubert, and R. de Glanville reach Tyre.

Eodem tempore B[aldewinus] Cantuariensis archiepiscopus, Hubertus Saresberiensis, et Ranulfus de Glanvilla quondam Angliæ justiciarius, qui prævenerant[4] regem Angliæ, versus Jerosolimam itinere recto tendentes, a sinistro Sciciliam reliquerunt, et post pericula multa tandem circa festum sancti Michaelis apud Tyrum applicuerunt.

Diceto, col. 656.

John, bishop of Norwich, returns home.

Johannes vero episcopus Norwicensis Papam adiit; et accepta licentia Dominicam ibi crucem deposuit, et sic sacellis[5] evacuatis ad Angliam rediit absolutus.

Benedict, ii. p. 115.

De conflictu inter reges apud Messanam.

Philip received by Tancred at Messina.

Eodem tempore rex Francorum Philippus, decimo sexto kalendas Octobris, apud Messanam applicuit, et hospitatus est in palatio regis Tancredi. Rex vero Ricardus, superveniens nono kalendas ejusdem mensis, ingressum[6] civitatis habere non

Diceto, col. 656.

[1] There is a reference here to a note in the margin, "Marok, id est, "Cartago."

[2] *Decem*] novem, Benedict.

[3] The archbishop's name is introduced from the previous mention of him in Benedict, p. 115. His name was Gerard de la Barte.

[4] *prævenerant*] so O. W.; venerant ad, C.; *qui . . Angliæ* is introduced by Wendover.

[5] *sacellis evacuatis*] Added by Wendover. A later hand puts *clitellis* in the margin. The Hist. Anglor. has *clitellis*.

[6] This, which is a different account of the affray from what is given in any of the other chronicles, is peculiar to Wendover. It has considerable similarity to what Newburgh gives, iv. 12.

(Not in Diceto.) potuit; Francigenæ enim metuebant, ne victualia duobus regibus sufficerent, quos multitudo maxima sequebatur. Quod cum rex Ricardus cognovisset, misit marescallos suos ad majores civitatis, petens ut exercitui suo victualia venderent, ne escarum penuria laboraret. At cives portas aperire et benigne tantum principem recipere volentes occurrerunt cum gaudio; Franci vero non permiserunt, sed armati muros ascendentes, portas defendere laborabant. Quo facto, rex Ricardus jussit exercitui suo ad arma convolare, sibique et suis ingressum hostibus invitis præparare; qui ilico præceptis regiis obtemperantes valvas invaserunt, multisque Francigenis interfectis, violenter intraverunt, atque prævio rege omnes in fugam compulerunt. Hoc factum cum pervenisset ad aures regis Francorum, maximam adversus regem Anglorum indignationem in animo concipiens, nunquam eam deposuit quamdiu supervixit; veruntamen eodem die colloquium habentes pacificum nullam omnino mentionem de rebus gestis fecerunt. A.D. 1190. Opposition to Richard's entrance. Skirmish between the armies, and lasting quarrel between the two kings.

Ut rex Ricardus quasdam munitiones subjugaverit.

Diceto. col. 656. Eodem tempore octavo kalendas Octobris, rex Francorum naves ascendit; sed quoniam ventus erat contrarius, ipsa die Messanam rediit. Et rex Ricardus pristina die kalendas Octobris transiit fluvium qui Far dicitur, et cepit in Calabria locum munitissimum qui Labamare appellatur, posuitque in eo sororem suam Johannam quondam Sciciliæ reginam.[1] In crastino autem cepit castellum inter Kalabriam et Messanam, quod monasterium Grifonum nuncupatur; ubi Grifones insultum facientes in Hugonem Brunum comitem Marchiæ a rege Ricardo repulsi sunt. Qui, januis clausis,[2] ad propugnacula murorum se conferentes, homines et equos regis occiderunt, et quosdam vulneraverunt. Tunc rex iratus portas civitatis confregit, et civitatem cepit, hominesque suos in ea posuit quarto nonas Octobris; et tertio nonas ejusdem obsides ei Id. col. 657. dederunt de pace observanda[3] majores civitatis. Quo facto, firmavit ibi castrum, quod Mategriffum appellavit.[4] Tunc Id. col. 656. habitum est concilium provinciale[5] apud Westmonasterium, præsidente Willelmo Elyensi episcopo et Apostolicæ sedis (Not in Diceto.) legato, idibus Octobris, in[6] quo pauca vel nulla provisa sunt de ædificatione ecclesiæ Anglicanæ. Philip starts, but returns to Messina. Capture of Labamare (*Bagnara*) and Mategriffon by Richard. Council at Westminster under the legate.

[1] O. W. add "et rediit ad Messanam," as Diceto.

[2] O. W. and the Hist. Anglor. add *civitatis*, as Diceto.

[3] *observanda*] servanda, O. W., as Diceto.

[4] *appellavit*] appellatur, O. W.

[5] *provinciale*] regionale, Diceto.

[6] *in . . Anglicanæ*] Added by Wendover.

A.D. 1190. *Ut ecclesia Normannica a servitutis jugo fuerit liberata.*

Freedom granted to the church in Normandy.

Circa dies istos ecclesia Dei in Normannia de longo servitutis jugo liberata est, glorioso rege Ricardo annuente et omnia disponente. In primis determinatum est et a rege concessum de clericis, quod nulla occasione a sæcularibus capientur potestatibus, sicut fieri consueverat, nisi pro homicidio, furto, incendio, et hujusmodi enormi flagitio. Qui continuo, cum requisiti fuerint a judicibus ecclesiasticis, quieti et sine mora in curia reddentur ecclesiastica judicandi. Item generaliter omnes de fidei læsione vel juramenti transgressione quæstiones in foro ecclesiastico tractabuntur. Item quæstiones de dote vel donatione propter nuptias, quando mobilia vel se moventia petentur, ad ecclesiam referentur. Item in ecclesiis conventualibus abbates vel priores aut abbatissæ cum consensu[1] episcopi eligantur. Item nulla fiat recognitio in foro sæculari,[2] si carta vel alio modo elemosinatam esse possessionem viri ecclesiastici probare poterint, sed ad ecclesiasticos judices remittentur. Item distributio rerum, quæ in testamento relinquuntur, auctoritate ecclesiæ fiet; nec decima pars, ut olim,[3] subtrahetur. Item de bonis clericorum, etsi dicantur fuisse usurarii, vel quocunque mortis genere præventi, nihil pertinet ad sæcularem potestatem, sed episcopali auctoritate in opera pietatis distribuentur. Item quicquid laici in vita sua [donaverint] vel quocunque titulo a se alienaverint, etsi usurarii fuisse dicantur, post mortem non revocabitur; quæ vero post mortem non alienata [invenientur], si recognitum fuerit ipsos tempore mortis fuisse usurarios, confiscabuntur. Item si mortuus habuerit aliquod vadium, unde sortem suam perceperit, portio ipsius libera ad eum qui invadiavit, vel ad hæredes ipsius, revertetur; idem fiet de portionibus uxoris et filiorum ejus post mortem ipsorum. Si quis enim subitanea morte vel quolibet casu præoccupatus fuerit, ut de rebus suis disponere non possit, distributio bonorum ejus ecclesiastica auctoritate fiet.

Diceto, col. 657.

Grants from the king to the clergy on several points.

De morte B[aldewini] Cantuariensis Archiepiscopi.

Death of archbishop Baldwin at Acre.

Eodem tempore Cantuariensis Archiepiscopus, dum apud Achon in extremis laborasset, omnia sua ad subventionem Terræ Sanctæ legavit. Post cujus decessum Hubertus Saresberiensis episcopus, ab eo executor constitutus, fideliter bona ipsius bona[4] erogatione distribuit. Et de castrorum excubiis

Id. col. 658.

His property dis-

[1] *consensu*] assensu sui, O. W.

[2] A passage is omitted here which is given in Diceto.

[3] *ut olim*] om. W.

[4] *bona*] pia, W. and the Hist. Anglor., as Diceto.

Diceto, col. 658.

summopere sollicitus, militibus viginti et servientibus quinquaginta, sicut decreverat idem archiepiscopus adhuc vivens, per dies plurimos debita stipendia persolvit; pauperum semper curam agens, erga destitutos auxilio misericordiæ [1] oculos [2] reflectens, officium boni præsulis per omnia implens. Civitas vero Achon Christianis post multos insultus fortiter restitit, quia muris, gentibus, et machinis satis erat munita; et Saladinus circa obsidionem exercitum suum undique con-

A.D. 1190. tributed by Herbert bishop of Salisbury. Stubborn resistance of Acre.

Id. col. 659. globatum habebat. Unde tam de subtractione Christianorum quam de amissione [3] ibidem mortuorum exercitus Christi erat nimis imminutus; [4] veruntamen Christiani de consolatione Christi confidentes molestias obsidionis et labores usque [ad] adventum regum sperant se posse sustinere, si videlicet circa sequens Pascha venerint; sin autem, et pecunia deficiet, et spes terrenæ consolationis evanescet.

De superbia Willelmi Elyensis episcopi et Angliæ Cancellarii.

Benedict, ii. 106.

Sub his diebus Willelmus Elyensis episcopus, Angliæ justiciarius et Apostolicæ sedis legatus, fecit turrim Londoniarum fossato profundissimo circumcingi, sperans se posse Tamisiæ fluenta in urbem ducere; sed post multos de fisco sumptus se laborasse inutiliter comprobavit. Erat [5] idem cancellarius maximus inter omnes occidentales, rex et sacerdos in Anglia; qui omnia in [6] nihilo ducebat, cum episcopali tantum dignitate non contentus, nimis alta se sapere denotavit. In prima namque litterarum suarum fronte vanitatem et elationem expressit, cum dixit, "Willelmus, Dei gratia Elyensis episcopus, domini "regis cancellarius, totius Angliæ justiciarius, et Apostolicæ "sedis legatus, salutem," etc. Has autem dignitates, quas pretio obtinuerat, immoderato excessu exercuit, volens sacellos, quos in earum impetratione evacuaverat, reficere. Pecuniam suam distribuit ad mensam, ut iterum rediens cum usuris utique extorqueret illam. Nam legationis officium, quod mille fusis argenti libris adquisierat, adeo immoderate peregit, ut omnibus Angliæ ecclesiis tam conventualibus quam cathedralibus fieret onerosus, siquidem mille et quingentis per Angliam evectus equitaturis, clericorum stipatus catervis, militumque vallatus

The legate surrounds the Tower f. 166 *b.* with a moat. His power and pride.

(Not in Benedict.)

Benedict, ii. p. 215.

(Not in Benedict.)

S. Luc. xix. 23.

[1] *misericordiæ*] C. has nūc, a blunder for mīe, which O. has.

[2] *oculos*] oculo, C.

[3] *amissione*] omissione, C.

[4] *imminutus*] immunitus, C.; diminutus, Diceto. This is from the letter of Bishop Hubert given in Diceto.

[5] O. W. add *præterea*. This account of Longchamp is made up partly from the letter of Bishop Hugh Nonant, in Benedict, and partly seems to be Wendover's own.

[6] *in*] pro, O. W.

A.D. 1190. agminibus, omnia fere, quæ episcopali reverentiæ congruunt, prætermisit. Illi omnes filii nobilium astabant in mensa, quos suis neptibus[1] et consanguineis puellis copulavit per matrimonia, felices se æstimantes, quos familiares habebat. Non fuit terra venalis, quam non emeret; ecclesia vel abbatia vacans, quam non daret aut retineret; custodia castellorum aut villarum, quam vel metu aut pretio non obtineret. His autem et his similibus multis terrorem incussit. Siluit regnum Angliæ a facie ipsius, nec fuit qui obmurmuraret, cum sibi in Anglia nihil ad expugnandum restaret. Sequebantur illum (Not in Benedict.)

Benedict, ii. p. 216.

Hor. i. Sat. 2, 1.

> Ambubagiarum collegia, pharmachapolæ,
> Mendici, mimæ, balatrones, hoc genus omne;

ut illi omni musicorum genere et modulationibus vocum obsequeretur in terris, sicut angeli sancti Deo omnipotenti obsequuntur in cælis. Hoc autem fecit totum, ut cum Domino a pari contendere videretur. Sed hæc omnia quem finem sint habitura, sequens relatio, cum id tempus obtulerit, non tacebit.

Council at Westminster. W[illelmus] Elyensis episcopus legationem adeptus, Londoniis apud Westmonasterium concilium celebravit. Diceto, col. 656.

Obituary. ObiitW[illelmus] Wygorniensis episcopus, et W[alterus] abbas Westmonasterii, quinto kalendas Aprilis. Obiit in eodem anno Ranulphus de Glanevile. (Not in Diceto).

De morte multorum apud Achon.

Deaths at Acre. Anno Dominicæ Nativitatis MCXCI. Post mortem venerabilis patris B[aldewini] Cantuariensis archiepiscopi, in obsidione Achon defuncti [sunt] nobiles[2] et in omni probitate experti milites, Randulfus de Fulgeres, comes Robertus[3] Perticensis, Theodbaldus Blesensis comes, Stephanus frater ejus comes,[4] et filius[5] imperatoris Frezerichi, comes[6] de Ferariis, comes Robertus Leycestrensis, Randulfus de Glanvilla, Radulfus de Altaripa archidiaconus Colecestrensis, et alii[7] innumerabiles cum eis ex aeris nimia corruptione ut dicunt; reges vero Francorum et Anglorum in Scicilia moram fecerunt donec[8] veniret tempus Coggeshale, p. 29 (ed Stevenson).

[1] *neptibus*] neptis, C. O.

[2] *nobiles . . . milites*] Inserted by Wendover.

[3] *Robertus*] An error for *Rotrodus*; but so also Coggeshale.

[4] Stephen Count of Sancerre.

[5] Frederick V. Duke of Swabia. He is erroneously called *Conrad* by Coggeshale and Benedict.

[6] William.

[7] The Hist. Anglor. inserts "multi "mihi ignoti."

[8] *donec . . . evitare*] per totam hyemem, Coggesh.

vernale quo possent tutius maris pericula evitare. Hic autem parva[1] est historialis anticipatio. Eodem tempore Clemens Papa cum[2] sedisset anno uno et mensibus duobus, diem clausit extremum; cui successit Cælestinus, qui antea Jacinctus vocabatur. A.D. 1191. Death of Pope Clement III. Cælestine III.

(Not in Cogg.) Coggeshale, p. 29.

Ut rex Francorum Philippus et rex Anglorum Ricardus apud Messanam naves ascenderint.

Diceto, col. 659. Id.col. 660. Id.col. 661. Id.col. 660. Coggeshale, p. 31. (Not in Cogg.) Coggeshale, p. 31.

Eodem anno, quarto[3] kalendas Aprilis, rex Francorum apud Messanam naves ascendit, atque[4] versus Jerosolimam via recta vela direxit. Rex vero Ricardus, quarto idus Aprilis, in magna gloria illum secutus, habuit in comitatu suo tredecim buccas, triplici velorum expansione velificatas; habuit præterea centum naves onerarias et quinquaginta galeias triremes. Qui circa diem vicesimam Rodos insulam subintrans, decursis decem diebus, apud Ciprum applicuit. Cursac autem dominus insulæ, qui se Imperatorem nominavit, in manu forti et armata regi portum prohibiturus occurrit, et homines naufragos regis quam plurimos cepit, spoliavit, et in carcerem fame perituros reclusit. Unde rex Anglorum magnificus, ira succensus, iniit cum hoste jam dicto congressum; a quo festinam adeptus victoriam, ipsum victum et vinctum retinuit et filiam ejus unicam, totamque Cipri insulam cum universis munitionibus suæ subdidit ditioni. Cursac cum rege pactum iniit, ne ferreis detineretur in vinculis; quod rex pactum observans, eum compedibus fecit arctari argenteis, et in castello prope Tripolim, quod Margeth appellatur, retrudi præcepit; filiam autem ejus retinuit, cum duabus reginis in thalamo suo honorifice custoditam. Rex autem sapientissimus, ob sui suorumque recreationem ac victualium aggregationem recentium post tædiosam maris vexationem, ibi sine alicujus dispendio pausare decreverat. Sed præfatus Cursac videlicet interdixit ne fines suos ingredi attemptaret. Interdixit[5] insuper ne quis suorum exercitui regis Anglorum victualia venderet aut exponeret res venales. Unde[6] regis animum ad iracundiam provocans, compulit illum ut præfatam ei injuriam irrogaret. Tandem vero cum totius insulæ thesaurum obtinuit, et ibidem omnia pro voto disposuisset, desponsavit ibi filiam regis de Navaria,

The two kings sail from Messina.

Conquest of Cyprus by Richard.

Cursac (Isaac Comnenus) and his daughter (Bourgogne) captured. He is imprisoned at Merkeb.

Marriage of Richard

[1] *parva*] parumper, Hist. Anglor.

[2] *cum . . . duobus*] Added by Wendover.

[3] *quarto*] tertio, Diceto.

[4] *atque . . . direxit*] Added by Wendover.

[5] *Interdixit*] Indixit, C. O. W.

[6] *Unde . . irrogaret*] Introduced by Wendover.

A.D. 1191. with Berengaria of Navarre. Henry VI. emperor. Death of Philip, count of Flanders.

nomine[1] Berengariam, quam regina Alienor ad eundem regem adduxerat in Scicilia commorantem. Eodem tempore Papa Cælestinus consecravit [in] imperatorem Henricum, filium Fretherici imperatoris, in Paschali solemnitate, feria[2] quarta. Eodem tempore comes Flandrensis Philippus, cum rege Francorum in Terram Sanctam proficiscens, absque liberis obiit. Coggeshale, p. 31. Id. p. 29. Id. p. 30.

Ut G[aufridus] Eboracensis archiepiscopus apud Doveram incarceratus fuerit.

Consecration of Geoffrey Plantagenet, elect of York, by Bartholomew archbishop of Tours. Opposition of the chancellor to his landing in England.

Per idem tempus, ex mandato summi Pontificis, Bartholomæus Turonorum archiepiscopus Gaufridum Eboracensem electum episcopum consecravit. Qui post consecrationem suam ad Angliam tendens, apud Doverum cum suis applicuit. Mathæus de Clere, vicecomes illius comitatus, paulo ante litteras Willelmi Elyensis episcopi cancellarii susceperat in hæc verba: "Præcipimus tibi, quod si Eboracensis electus ad aliquem portum in balliva tua applicuerit, aut aliquis nuntiorum ejus, eum retineri facias, donec mandatum nostrum inde receperis. Et similiter præcipimus, quod omnes litteras domini Papæ, aut alicujus magni viri, quæ illic venerint, facias retineri." Mathæus igitur, cum archiepiscopi adventum cognovisset, non segniter sibi injuncta cum consilio sororis[3] episcopi Helyensis, quæ tunc castellum custodiebat, peragens, per sex dies cum armatorum multitudine fecit in prioratu Sancti Martini nequiter obsideri; quem etiam in tantum coarctavit ut vix ei medio tempore victualia possent emendicata conferri. Nam perfidorum malitia in deterius proruente, milites Elyensis episcopi cum armatorum multitudine venerunt ad ecclesiam præfatam, cum fustibus et armis irruentes in archiepiscopum, firmiter indixerunt, ut de regno sine mora in Flandriam[4] navigaturus exiret. Quod facere recusans, archiepiscopus stolam in collo gerens, in manibus crucem bajulans, ab altaris cornu per pedes per crura per brachia, colliso capite in pavimentum, violenter extrahitur, et per viam lutosam per loca immunda cum clericis suis et viris religiosis, qui de partibus multis ad ipsum videndum convenerant, perductus est in castellum, et detrusus in carcerem per dies octo sub arcta custodia serva- Diceto, col. 662. Coggeshale, p. 30. Diceto, col. 662. (Not in Diceto.) Id. col. 663.

His shameful usage by the chancellor's orders at Dover.

He is imprisoned in Dover Castle,

[1] *nomine Berengariam*] Introduced by Wendover.

[2] *feria quarta*] Introduced by Wendover. It is probably a careless introduction from Diceto, col. 659, 64. Diceto mentions Monday (feria secunda) as the day.

[3] "Cui nomen Richeut," Giraldi Cambrens. Vita Arch. Galfr. iv., p. 388. (ed. Brewer.)

[4] O. W. ins. *cum suis*, as Diceto.

Diceto, col. 663. batur. Quod audiens, episcopus Londoniensis[1] cum festinatione venit ad cancellarium, a quo post multas supplicationes, vix tandem obtinuit liberationem archiepiscopi, episcopatu suo toto[2] loco pignoris obligato. Carcerem egrediens archiepiscopus, Londonias venit, ubi ab episcopo Londoniensi et clero et populo honorifice susceptus est cum processione solemni. Hæc profecto temeraria præsumptio postmodum in cancellarii dejectionem, ut in sequentibus dicetur, plurimum redundavit. A.D. 1191 f. 167. but released, and honourably received in London. Coggeshale, p. 30.

Nota eclipsim solis.

Id. Eodem anno, mense Junio, in vigilia Sancti Johannis Baptistæ, die[3] Dominica, eclipsis solis apparuit circa diei horam septimam,[4] et perduravit usque diei horam octavam, luna vigesima septima, sole in signo Cancri existente. Eclipse of the sun, June 23.

Ut rex Ricardus[5] *navem quam dromund appellant ceperit.*

Diceto, col. 660. Id. col. 661. Coggeshale, p. 31. Circa dies istos rex Francorum Philippus, duodecimo videlicet kalendas Aprilis, apud Achon applicuit; quem rex Ricardus insecutus cum[6] magna victualium copia apud Ciprum naves ascendit. Audiens autem exercitum Domini[7] magna famis inedia laborare apud Achon, ita ut sextarius frumenti sexaginta marcis venderetur, onustis navibus multis alimentorum copiis, tantæ calamitati miseriæ[que] succurrere maturavit. Qui dum prospero ventorum flatu versus Achon, quæ civitas antiquo vocabulo Ptolomaida dicebatur, vela dirigeret, octavo[8] idus Junii apparuit illis navis quædam permaxima, quam *dromundam* appellant, missa a Saphadino fratre Saladini Soldani Babiloniæ de civitate Baruth, immensis referta divitiis; quæ obsessis infra urbem Achon paganis opem erat allatura. Erat præterea in navi illa ignis Græcus, serpentum ignitorum plurima vasa plena, et robustorum hominum mille et quingenti, quorum suffragio navis muniretur. Instructis igitur in momento temporis regis Ricardi ad bellum agminibus, galearum concursu undique fit insultus acerrimus; sed navis, ventorum Philip II. lands at Acre. Richard leaves Cyprus. His capture of a Saracen vessel from Beyrout on its way to relieve Acre. Diceto, col. 661. Coggeshale, p. 32. Diceto, col. 661.

[1] Richard Fitz Neal.

[2] O. W. Hist. Angl. ins. *quasi*, as Diceto.

[3] *die Dominica*] Introduced by Wendover.

[4] *septimam*] sextam, O. W. Hist. Anglor.

[5] Here two leaves are wanting in W.

[6] *cum . . copia*] Added by Wendover.

[7] The MS. of the Hist. Angl. ins. above the line *regis Francorum*.

[8] The date is from Diceto, col. 661, 47.

A.D. 1191. destituta solatio, immobilis permanebat. Tandem quidam remigum, mergendi sub aquis arte eruditus, natans sub latice accessit ad navem et eam quantocius terebro perforavit; qua perforata, nauta, Christum habens tutorem, ad galeiam de qua exivit reversus, regi quod fecerat declaravit. Deinde modico tractu temporis aqua subintrans omnia navis tabulata transcendit et hominibus, qui prius in propugnaculis confidebant, spem evadendi prorsus ademit; quorum mille trecentos rex Ricardus in mari submergi præcepit, et ducentos vivos[1] reservavit. Diceto, col. 661.

Ut rex Ricardus apud Achon applicuerit, et de captione ejusdem urbis.

Landing of Richard at Acre. Rex Ricardus cum spolia navis omnia collegisset, prospero cursu ad portum Achon, quo tendebat, appropinquavit. Denique sexto idus Junii, rege portum intrante, lituorum stridor, ductilium clangor tubarum, strepitus cornicinum horribilis littora repleverunt, terra per circuitum resonabat. Quod factum Christianos animavit ad pugnam, et Sarracenis obsessis terrorem incussit, magnum principem advenisse declarans. Tunc rex Ricardus animi sui generositatem omnibus exponens, famelico exercitui victualia ministravit. His itaque[2] ita gestis, duo reges militaribus catervis[3] ac populari stipati circa urbem petrarias et machinas alias locaverunt. Qui cum lapidum ponderositate et usu assiduo, diebus videlicet et noctibus, muros civitatis attrivissent, in stuporem conversi sunt infideles, nullam deinceps habentes fiduciam resistendi. Qui communicato cum suis consilio, de pace tractare cœperunt, talibus initis pactionibus, quod Salaadinus pro redemptione eorum veram Crucem, quam in bello ceperat, restitueret, et captivos Christianos mille quingentos, quos eligere vellent, redderet; et insuper septem[4] milia bizantiorum ad præfatam pactionem augeret. Sic civitas cum armis et omnibus quæ in ea erant, salvis tantummodo corporibus Saracenorum, duobus regibus reddita est, quarto idus Julii. Veniente itaque die statuto, quo Salaadinus debuerat implere pactum regibus promissum, nihil de eo quod promiserat, adimplevit. In tanti igitur ultionem excessus circa duo milia sexcenti Saracenorum capitis animadversione mulctati sunt; paucis de nobilioribus retentis pro dispositione regum, vinculorum pondere coartatis. Id. Cf. Cont. Will. Tyr. iii. 22. f. 267. Coggeshale, p. 32. Diceto, col. 661. Surrender of Acre to the two kings. Coggeshale, p. 32. Diceto, col. 661.

[1] The Hist. Angl. adds *ad cautelam.*

[2] *itaque ita*] denique itaque, O.

[3] *catervis*] om. O.

[4] *septem*] septingenta, Cogg.

Ut rex Francorum invidia ductus ad propria remeaverit. A.D. 1191.

Diceto, col. 662. (Not in Diceto.)

Subjugata itaque civitate, rex Francorum ad propria redire disposuit, quasi toto negotio consummato. Anxiebatur enim supra modum, eo quod universa, quæ in exercitu Christianorum fiebant, regi Ricardo ascribebantur. Prætendens igitur rex æris inopiam et paupertatem, dixit se ibi diutius immorari non posse. Quod cum magnificus rex Anglorum Ricardus, cui ardens inerat desiderium negotium Crucifixi promovere, cognovisset, promisit se regi Francorum communicaturum quicquid in auro, et argento, victualiumque congregatione, quicquid in equis, armis, navibus possedit, medietatem; ita[1] videlicet ut inimicos Christi simul de Sancta Terra disperdere laborarent. Sed quoniam idem rex reditum suum immutabiliter ordinaverat, suisque reclamantibus, totoque Christianorum exercitu graviter consternato, cum paucis suorum repatriaturus naves ascendit. Suborta fuit enim inter reges dissentio, eo quod rex Francorum urbem Achon et reliquas quas capturi erant tradere Marchisio[2] de Monte-Ferrato voluerat, et regem eum constituere Terræ Sanctæ. Habuit namque idem Marchisius uxorem filiam[3] regis Almarici, sororem scilicet reginæ Jerusalem, quæ jam defuncta fuerat, ut superius relatum est. Cujus voluntati rex Ricardus prorsus obstitit, ostendens rationabiliter justius fore regi Guidoni, regno jam pridem spoliato, regnum suum restituere, quam illo vivente alium subrogare; cum constaret, illum non per ignaviam vel concordiam amisisse, sed in gravi belli certamine ob hostium numerositatem ac sui exercitus paucitatem simul cum Cruce a Saracenis captum fuisse. Hoc nimirum inter prædictos principes discordiæ seminarium dinoscitur extitisse; cum tamen hæc discordia primo apud Messanam Sciciliæ civitatem inter eosdem pullulaverit, Ricardo rege urbem eandem manu armata contra regem obtinente et plurimos suorum prosternente, ob convicia et vexationes quas exercitus regis Francorum suo exercitui inferebat. Cernens itaque, ut[4] jam dixi, rex Francorum diversæ nationis homines, qui ad loca sancta confluxerant, se sub potestate regis Ricardi tradere, famamque probibatis ejus in dies excrescere, eo quod esset in thesauris locupletior, in donativis erogandis profusior, in exercitu numerosior, in hostium expugnatione ferocior, reputans pro alterius excel-

Diceto, col. 662.

Philip desires to return home.

Cogges-hale, p. 33.

Causes of the quarrel between Richard and Philip.

[1] *ita . . . laborarent*] Introduced by Wendover.

[2] *Marchisio*] marchio, C.

[3] Isabella, daughter of Amaury by his second wife, Mary of Antioch.

[4] *ut jam dixi*] Introduced by Wendover.

A.D. 1191. lentiori gloria famam propriæ probitatis obfuscari, maturius naves conscendit. His autem omnibus illud accessit, quod comes Flandriæ jam obierat, cujus terram plurimum gestiebat. Coggeshale, p. 34.

Philip's departure. Igitur juratoria cautione præstita, ne terram regis Angliæ vel principum qui cum eo ibidem remanebant invaderet, recessit.

Richard fortifies Acre. Rege autem recedente, rex Ricardus fecit fossari Achon, civitatis et murorum scissuras optime reparari, atque eam hominibus et armis egregie præmunivit. Diceto, col. 662.

De progressu regis Ricardi post captionem Achon.

Aug. 14. The cities on the coast taken by Richard. His ita gestis, gloriosus rex Ricardus, in vigilia Assumptionis Beatæ Mariæ, ad obsidendum et expugnandum maritimas civitates de portis[1] Achon primus cum suis commilitonibus audacter progreditur, figique tentoria jussit, spectante e vicino exercitu Salaadini; ubi duo milia septingentos[2] Saracenorum damnaverat sententia capitali, ex his quos in Ptolomaida, id est Achon, ceperant reges, ut[3] superius est relatum. Quod ubi Sarracenis innotuit qui urbes maritimas occupaverant, metuentes ne simili rabie in eos sicut in Ptolomaidenses debaccharet, diffidentesque de subventione Salaadini, qui pro redemptione cæterorum postulata negaverat, relictis urbibus[4] vacuis, diffugerunt statim, cum regis adventum audierunt. Hoc idem illi, qui in Caypha et in Cæsarea, in Assur et Jopen et Gaza et Aschalonia habitabant, egerunt. Sicque Deo volente actum est, ut omnis illa regio maritima versus plagam illam caperetur, et capta a Christicolis inhabitaretur, licet non sine gravi certamine belli; cum exercitus Salaadini semper a latere exercitum Christianorum subsequeretur, atque acies extremas in locis angustioribus graviter infestaret; unde et de utroque exercitu plurimi sæpius corruerunt. Munitis[5] igitur civitatibus jam dictis, rex magnificus Ricardus Achon rediit cum triumpho. Coggeshale, p. 34.

f. 167 *b*.

Cf. Benedict, ii. 192.

De victoria inter Cæsaream et Jopen.

Letter of Richard to the arch- Sed hæc quæ diximus clarius elucescent, si epistolam[6] regis, quam W[altero] Rothomagensi archiepiscopo direxit pro eodem

[1] *portis*] fossatis, Cogg.

[2] Cogg. adds *et quinquaginta*. O. and the Hist. Angl. have dc. for dcc. Cogg. has *tria* for *duo*.

[3] *ut . . . relatum*] Introduced by Wendover.

[4] *urbibus*] urbis, C.

[5] *Munitis . . . . triumpho*] Introduced by Wendover.

[6] This letter is not given elsewhere. Two other letters, written by Richard after the battle of Arsouf, are given by Hoveden, iii. pp. 129, 130.

negotio, hic ponamus: "Ricardus Dei gratia rex Angliæ, A.D. 1191.
" etc. Noveritis, domino rege Francorum ad propria remeato, bishop of
" et ruinis scissurisque Achon civitatis reparatis, ad promo- Rouen,
" vendum Christianitatis negotium et prosequendum[1] voti giving an
" nostri propositum apud Jopen iter arripuimus, et nobiscum account of
" dux Burgundiæ cum Francigenis, comes[2] Henricus cum suis, his victory
" et multi alii comites et barones. Cumque inter Achon et and pro-
" Jopen plurimum esset spatium et tractus viarum prolixior, gress.
" apud Cæsaream tandem cum multo sudore gravique labore
" nostrorum descendimus, et ipse Salaadinus in eodem itinere
" de suis quamplurimos amisit. Cum populus Dei ibidem
" aliquantulum repausaret apud Jopen, sumus iter propositum
" prosecuti. Et nostra custodia præeunte et castra apud Assu- Battle near
" ram metante, Salaadinus cum vehementi Paganorum incursu Arsouf.
" super ultimam custodiam nostram impetum faciens, divinæ
" miserationis gratia favente, a quatuor solummodo aciebus,
" quæ in fronte ei oppositæ erant, compulsus est in fugam;
" ipsumque fugientem per leucam unam sunt prosecutæ, tan-
" tamque stragem de nobilioribus Saracenis illa die, videlicet
" in vigilia Beatæ Mariæ, prope Assuram fecerunt, quantam
" Salaadinus sexaginta[3] annis transactis non sustinuit una die.
" Deinde Jopen, Deo ducente, pervenientes, villam fossatis et
" muris firmavimus, in proposito habentes, ubicumque pote-
" rimus attingere, Christianitatis negotium pro posse nostro
" promovere. Post diem vero prædictæ confusionis non est
" ausus Salaadinus cum Christianis cominus congredi; sed ad
" trucidandos crucis amicos, sicut oves occisionis, insidiatur
" occulte, quasi leo in spelunca sua. Audito autem quod nos
" apud Ascalon maturo gressu tenderemus, ipsam evertit et
" ad terram funditus prostravit; totamque Siriam, quasi totius
" consilii et auxilii beneficio destitutus, jam deserit et con-
" temnit; unde bonæ spei sumimus argumentum, quod in
" brevi, Domino annuente, plenius recuperabitur hæreditas
" Domini. Valete, valete."

Ut rex Ricardus Henrico nepoti suo regnum Jerusalem dederit.

Reverso igitur, ut prædictum est, apud Ptolomaidam rege Richard
Cogges- Ricardo, dedit Henrico nepoti suo regnum Jerosolimitanum gives the
hale, p. 35. cum uxore[4] Marchisii de Monte-Ferrario, utpote hærede totius kingdom to
regni, sorore[5] ejus regina Jerusalem jam defuncta. Hoc idem Henry of
Champagne,
with the
consent of

[1] *prosequendum*] prosequendi, C.
[2] *i.e.* Henry of Champagne.
[3] *sexaginta*] quadraginta, O.
[4] Isabella, daughter of Amaury.
[5] Sibilla.

A.D. 1191. Guy of Lusignan, who is made king of Cyprus

libenter annuit Guido de Lezinant, olim rex ejusdem regni, pro stabilitate pacis, collata sibi insula Cipri, quam a rege insulæ ejusdem nuper guerra rex Anglorum obtinuerat, ejus homagio inde recepto. Marchisius autem nuper ab Assesinis Asarcidis interfectus est apud Tyrum; unde regnum Jerosolimitanum uxori suæ, ut jam dictum est, jure hæreditario debebatur.

Coggeshale, p. 36.

Diceto, col. 667. (Not in Diceto.)

Murder of Conrad of Montferrat, at Tyre.

Quomodo rex Ricardus omnes Terræ Sanctæ reliquias redemit.

Richard redeems the relicks taken by Saladin.

Guidone[1] rege Jerosolimorum in bello cum Cruce Dominica olim capto, mox Saladinus urbem Jerusalem obsidione vallavit. Cives vero, qui in ea remanserant, ex infortunio animo consternati seque Saladino posse resistere desperantes, urbem ei protinus tradiderunt; at ipse neminem ex urbe egredi permisit, nisi se prius quilibet decem bisanciis redemisset. Divitibus autem se continuo redimentibus, inventi sunt septem milia in urbe, qui unde se redimerent non habebant; quorum calamitati cæteri compatientes, unanimi consilio acceperunt cruces aureas et argenteas, calices, et philaterna,[2] et Dominicum decrustaverunt Sepulcrum, ac cætera quæ in ecclesiis ornamenta reperiebantur, et pauperes redemerunt. Collegerunt etiam omnes reliquias sanctorum, quas in locis sacrosanctis poterant invenire; et posuerunt eas in quatuor magnis eburneis capsellis, quas Salaadinus inter cætera, quæ sub civitate subacta occupaverat, intuens, et quid in eis contineretur diligenter inquirens, jussit deferri apud Baldach et tradere Chaliphæ, ne Christiani de ossibus mortuorum gloriarentur ulterius, et crederent eos habere intercessores in cælis, quorum ossa venerabantur in terris. Princeps[3] autem Antiochenus et patriarcha[4] cæterique fideles, tanto thesauro nullo modo defraudari volentes, promiserunt sub juramento, se easdem reliquias redempturos quinquaginta duobus milibus bisantiis; et si pecuniam præfatam tempore constituto persolvere nequirent, easdem ei reliquias resignarent; unde factum est ut princeps Antiochenus prædictas reliquias secum tolleret sigillatas; et idcirco cuncti fideles Christianitatis magno dolore et animi mœrore consternati sunt, quia terminus a Salaadino præfixus jam instabat, princepsque præfatus reliquias sanctas secum detulerat, ut eidem, sicut eas receperat, redderet sigillatas. Quod gloriosus rex Anglorum Ricardus, cum esset apud Furbie,[5] intelligens, et rem gestam ex

[1] I have not found the source of this chapter.

[2] *philaterna*] philactaria, O.

[3] Bohemond III.

[4] Heraclius.

[5] "Probably *Herbia*, between "Ascalon and Gaza." Stubbs, *Itinerarium regis Ricardi*, p. 357.

ordine recognoscens, mox pecuniam prænominatam pro sanctis reliquiis Salaadino persolvit, et sanctorum pignora devotus retinuit, quatinus sancti Dei, quorum ossa de manibus impiorum redemit in terris, ipsi suis intercessionibus animæ ejus subvenirent in cælis. Quælibet autem capsella tantæ capacitatis tantæque erat ponderositatis, ut vix a quatuor viris diutius portaretur. A.D. 1191.

De inventione Arturi regis Britonum famosissimi.

Coggeshale, p. 36. Eodem anno inventa sunt apud Glastoniam ossa famosissimi regis Britanniæ Arthuri, in quodam vetustissimo[1] recondita sarcophago, circa quod duæ antiquissimæ piramides stabant erectæ, in quibus literæ [erant] exaratæ, sed ob nimiam barbariem et deformitatem legi minime potuerunt. Inventa autem sunt hac occasione. Dum enim ibidem effoderent, ut monachum quendam sepelirent qui hunc locum sepulturæ vehementi desiderio in vita sua præoptaverat, quoddam reperiunt sarcophagum, cui crux plumbea superposita fuerat, in qua exaratum erat; "Hic jacet inclitus Britonum rex Arthurus, in insula Avalonis "sepultus." Locus autem ille paludibus undique inclusus, olim insula Avalonis, id est pomorum insula, [est] vocatus. Discovery of the bones of king Arthur at Glastonbury.

Diceto, col. 659. Eodem anno Robertus, Lincolniensis canonicus et Willelmi Normanniæ senescalli filius, Cantuariæ consecratus est Wygorniensis episcopus a Willelmo Apostolicæ sedis legato. Robert Fitz Ralph bishop of Worcester.

Quod rex Ricardus cancellarium habuit suspectum.

Circa dies istos pervenit ad aures regis Ricardi quod cancellarius in elationem devectus regni negotia solus ordinare præsumpsit; hac autem ratione inductus litteras ad magnates Angliæ in hæc verba direxit: Letter of Richard concerning the chancellor.

Diceto, col. 659. "Rex Anglorum Ricardus W[illelmo] Marescallo, G[alfrido] "filio Petri, H[ugoni] Bardolf, et W[illelmo] Briwere appa- "ribus salutem. Si forte cancellarius noster negotia regni "nostri juxta consilium nostrum et aliorum, quibus regni "nostri curam commisimus, fideliter non tractaverit, præci- "pimus ut secundum dispositionem vestram de omnibus agen- "dis regni, tam de eschaetis quam de castellis, disponatis. "Valete."

Ut W[alterus] Rothomagensis archiepiscopus summus in Anglia sit constitutus.

Id. Per idem tempus W[alterus] Rothomagensis archiepiscopus in Angliam veniens litteras regis tulit, ista continentes: "Ri- Letter giving full powers to

[1] *vetustissimo*] venustissimo, C.

A.D. 1191. the archbishop. f. 168. of Rouen.

" cardus Dei gratia rex Anglorum W[illelmo] Marescallo et Diceto, col. 659.
" aliis Angliæ apparibus salutem. Sciatis quod nos venera-
" bilem nostrum W[alterum] Rothomagensem archiepiscopum
" diligimus et de eo ad plenum confidimus, quem de peregri-
" natione sua de consensu summi pontificis revocatum, propter
" defensionem et consilium regni nostri, ad vos duximus trans-
" mittendum. Unde vobis mandamus et firmiter præcipimus
" quatinus in procurandis negotiis nostris ejus consilio omnia
" operemini, volentes et præcipientes, quod quam diu in pere-
" grinatione erimus, ipse cum consilio vestro et vos cum suo
" omnia disponatis."

Death of Clement III. Celestine III. The Coventry monks expelled.

Hoc anno obiit Clemens Papa; cui successit Cæles- Id.
tinus, a quo Henricus imperator coronatur in vigilia
Sancti Johannis Baptistæ. Hugo de Nonaunt expulit Hoveden, iii. 168.
monachos de ecclesia Conventrensi, instituens ibi clericos
seculares.

De turpissima cancellarii dejectione.

Meeting of the nobles on Loddon bridge.

Eodem tempore, ad instantiam comitis Johannis scilicet Diceto, col. 663.
fratris regis Angliæ, convenerunt apud pontem de Loedone
inter Radingum et Widensores, die sabbati proxima post festum
Sancti Michaelis, ad colloquium magnates Angliæ, de magnis
et arduis regis et regni negotiis tractaturi. In crastino autem Id. col. 664.
tam archiepiscopus Rothomagensis quam Eboracensis, et epi-

All who had shared in the outrage on archbishop Geoffrey excommunicated.

scopi omnes qui apud Radingum convenerant ut colloquio in-
teressent, omnes illos qui auxilium vel consilium aut man-
datum dederant ut archiepiscopus Eboracensis ab ecclesia
extraheretur, indigne tractaretur, in carcerem truderetur, terri-
biliter candelis accensis excommunicaverunt, et nominatim
Albertum de Marines, et Alexandrum Puintel. Deinde die
Lunæ proxima, comes præfatus,[1] quia cancellarius ejus impetum
metuebat, ad omnem suspicionem tollendam, in loco tutissimo
prope castellum de Windeshores, sicut idem cancellarius peti-
erat,[2] ad colloquium venire proposuit, facta ei securitate prius

Flight of the chancellor to the tower of London.

per manus episcopi Londoniensis. Sed cancellarius hac secu-
ritate non contentus, confestim fugiens, intra turrim Londo-
niarum sese recepit. Audiens autem comes quod fugerat
cancellarius, venit et ipse Londonias. Sed cum ingredi vellet Benedict,
civitatem, obvios habuit plures de familia cancellarii milites ii. 218.

---

[1] *præfatus . . . metuebat*] Introduced by Wendover.

[2] *petierat, ad colloquium venire*] so O. Venire petierat et ad colloquium, C.

Benedict, ii. 218. armatos, gladiis exertis, ipsum et suos acriter invadentes; Rogerum de Planes, virum nobilem, peremerunt. Sequenti A.D. 1191.

Diceto, col. 664. vero die Martis, idem comes cum archiepiscopis, episcopis, comitibus et baronibus in capitulo Sancti Pauli convenerunt; ac præsente[1] cancellario post longos tractatus Ricardo regi fidelitatem juraverunt. In primis comes Johannes, ac deinde duo archiepiscopi, et episcopi, et quotquot venerant comites Meeting of of nobles in St. Paul's.

Id. col. 665. et barones. Deinde die Jovis proxima habitum est colloquium ab orientali parte Londoniensis turris, præsentibus magnatibus

Benedict, ii. 218. præfatis, ubi assensu communi definitum est ut[2] talis de cætero in regno Angliæ non dominaretur, per quem ecclesia Dei ad ignominiam et populus ad inopiam trahebatur. Ipse enim cancellarius et satellites ejus omnes regni divitias ita exhauserant, ut nec viro baltheum argento redimitum, nec feminæ monile, nec viro nobili anulum, vel Judæo relinquerent thesaurum vel quidlibet pretiosum. Thesaurum quoque domini regis adeo evacuaverant, ut in scriniis suis aut clitellis, nihil præter vasa vacua et claves possent de elapso biennio

Diceto, col. 665. inveniri. Provisum est etiam, quod omnia castella, quæ pro[3] libitu suo idem cancellarius custodiæ satellitum suorum commiserat, redderentur; et in primis ipsa turris Londoniarum. Hæc autem omnia cancellarius se facturum juravit. Deposition of the chancellor, Oct. 10.

Id. His ita gestis, proxima[4] die Jovis sequente, cum omni suppellectile sua turrim egrediens, apud Bermundeseiam Tamense flumen transivit; dati sunt in obsidatum Henricus et Osbertus fratres ejus,[5] quousque castella redderentur; nam et ipse juravit, quod ante castrorum redditionem non exiret a regno. He gives hostages for the surrender of his castles.

Benedict, ii. 218. Deinde Cantuariam veniens, et crucem peregrinationis suscipiens, crucem legationis deposuit, quam per annum et dimidium post mortem Papæ Clementis portaverat, in præjudicium

Diceto, col. 665. tam Romanæ quam ecclesiæ Anglicanæ. Quo facto, Doveram perrexit, habens in comitatu Gilebertum Rofensem episcopum et vicecomitem Cantiæ Henricum de Cornhelle; ubi latenter excæcare nautarum oculos se posse existimans, novum fraudis

Benedict, ii. 219. genus invenit, virum in feminam convertit, dum vestem sacerdotis in meretricis habitum commutavit. Tunica viridi feminea indutus, capam habens ejusdem coloris, peplum in capite At Canterbury he resigns his legateship. His attempt to cross from Dover in female disguise.

[1] *præsente cancellario*] Inserted by Wendover.

[2] This is introduced by Wendover into Diceto's account from the letter of bishop Hugh de Nonant, which is given by Benedict and Hoveden, as also the account of the chancellor's disguise and seizure at Dover below.

[3] C. inserts *ex*.

[4] *proxima die Jovis*] die Veneris, Diceto.

[5] Diceto adds "et Mathæus camerarius."

A.D. 1191. muliebre portans, pannum lineum quasi ad vendendum gerens, ad mare descendit. Talibus deformatus antistes, cum sederet in littore super petram, auram[1] expectans feliciorem, nauta quidam cum muliere ludere volens, in femina stupens braccas invenit. Et vociferare incipiens dixit, "Venite omnes, venite," inquit, "et virum in femina mecum admiramini." Accurrunt mulierculæ multæ, et pretium panni quem ferebat venalem sollerter inquirunt. Cumque nihil responderet, ut qui Anglicanam non noverat linguam, cœperunt inter se confabulari, et dolum suspicantes, manus injecerunt in peplum, quo fauces tegebantur. Et submittentes a naso usque deorsum, faciem hominis viderunt nigram et nuper rasam. Clamorem utique ad sidera tollentes adinvicem, "Venite," inquiunt, "et lapidemus hoc monstrum, quod sexum utrumque deformavit." Et factus est ilico concursus virorum ac mulierum extrahentium de capite peplum, et trahentium eum prostratum per manicas et capicium, per arenam et saxa, non sine pontificis læsione. Servientes ejus tandem accurrunt, ut dominum liberarent, sed non potuerunt. Nam populus cum insatiabili corde illum persequens, verbis, alapis, et sputis dehonestatum, per plateas distractum in quodam cellario tenebroso sub carcerali custodia includunt. Sic utique factum est in derisum omni populo, qui utinam se solum et non sacerdotium inquinasset. Tractus est, qui archiepiscopum Eboracensem traxerat, captus qui ceperat, ligatus qui ligaverat, incarceratus qui incarceraverat; ut secundum quantitatem culpæ, quantitas pœnæ commensurabilis haberetur. Tandem[2] spretis obsidibus atque juramento quod fecerat, se non recessurum a regno Angliæ antequam castella redderentur, idem cancellarius quarto kalendas Novembris in Normanniam transfretavit.

Benedict, ii. 219.

He is discovered and ill-treated,

but escapes to Normandy, Oct. 29.

Diceto, col. 665.

Nota rem inauditam.

Anecdote of a hawk, which is sent by the bishop of London to earl John.

Eodem anno juvenis quidam de domo episcopi Londoniarum, nisum quem habuit docuit cercellas propensius affectare. Itaque ad sonitum illius instrumenti, quod a ripatoribus[3] *thabur* nominatur, subito cercella quædam[4] alarum perniciter remigio evolavit; nisus autem illusus lupum quendam et lucium in undis natantem intercepit, invasit, et arripuit; et super aridam per spatium, sicut videbatur, quadraginta pedum sese

Id. col. 666.

---

[1] *auram . . . feliciorem*] Inserted by Wendover, who has abridged the rest of this account.

[2] *Tandem . . . Angliæ*] These are Wendover's words, though the sense is given in Diceto.

[3] C. ins. *vocatur*.

[4] *quædam*] quendam, C.

Diceto, col. 666. cum nova præda recepit. Episcopus autem, insoliti casus novitate stupefactus, nisum et lupum futuris sæculis memorabilem, undecimo kalendas Novembris, Johanni comiti transmisit. A.D. 1191.

De morte Reginaldi Cantuariensis electi.

Id. col. 667. Anno Dominicæ Nativitatis MCXCII. Reginaldus Batoniensis episcopus, a monachis Cantuariensibus in archiepiscopum electus, decursis[1] a die denominationis ejus viginti novem diebus, nativitatis Domini die, diem clausit extremum. Sepultus est autem Batoniæ in ecclesia sua, prope majus altare. Death of Reginald, bishop of Bath, elect of Canterbury.

Ut rex Francorum de peregrinatione Parisius venerit.

Id. Per idem tempus rex Francorum a Jerosolimis rediens, sexto kalendas Januarii, Parisius solenni processione receptus est. Reception of Philip II. at Paris, Dec. 27.

Quod rex Ricardus Darum ceperit.

Cogges-hale, p. 37. Eodem anno post[2] Paschalem solemnitatem, rex Ricardus Darum adiit, castellum Christianitatis ultimum versus Babiloniam; quod diebus quinque obsidens armata manu cepit, atque obsessos gravi pretio redemptionis abire permisit. Richard takes Darum.

Ut rex Ricardus septem milia camelos opibus onustos ceperit.

Id. Post hanc victoriam venit ad regem Anglorum dux Burgundiæ cum exercitu Francorum,[3] cui in præcedenti solennitate Paschali rex Ricardus triginta milia bisantiorum dederat ut esset cum eo ad expugnandum inimicos Christi; et consilio inter eos habito statuerunt Jerosolimam adire. Cumque rex cum universo exercitu pervenisset ad Castrum Ernaldi et Bethonoble juxta Emaus, ecce Bedewini, qui se regi Anglorum obligaverant, nunciant magnam[4] multitudinem negotiatorum ex Babilonia versus Jerosolimam tendere cum septem milibus camelorum diversis opibus onustis; et hanc numerositatem viri quique strenuissimi Saladini exercitus conduce- f. 168 *b*. Hugh, duke of Burgundy joins Richard with the French army. Richard captures a convoy with 7,000 camels.

[1] *decursis*] decursus, C.

[2] *Post Paschalem solemnitatem*] ante Pentecosten, Cogges.

[3] The Hist. Anglor. adds "cui "auctoritate regis Francorum præ- "erat, quasi dux et custos summus."

[4] *magnam*] maximam, O.

A.D. 1192. bant. Quibus cum rex obviam processisset cum paucis armatis, juxta Rubeam-[1]cisternam omnes prostravit; camelosque cum opibus universis diripiens, exercitui suo in maxima prodigalitate distribuit. Deinde ad castellum præfatum regrediens, præsidium armatorum in singulis civitatibus collocavit. Coggeshale, p. 37.

Nota[2] *superbam transgressionem regis Ricardi, quæ multum Deo displicuit, ut patet manifeste in sequentibus.*

Quarrel between Richard and Leopold, duke of Austria.

Circa idem tempus venit dux [Austriæ][3] Achon ut, in Terra Sancta votum suæ peregrinationis perficiendo, in exercitu Christiano Deo fideliter militaret, et Salvatoris vestigia ibidem adoraret. Cumque prævii ejus marescalli sibi hospitium accepissent et necessaria præpararent, supervenit præcipitanter quidam miles de familia regis Ricardi, natione Neuster, et, more suæ gentis ebulliens stultitia,[4] cum jactantia asserebat se majus jus in illo hospitio habere quam aliquis alius, cum prius illuc adveniens sibi suisque sociis illud assignasset. Multiplicatis convitiis utrobique, clamor ad aures regis pervenit. Rex autem, nimis dictis et causæ Normanni favorabilis et credulus, in iram excanduit contra familiam ducis; et non perpendens moderamen Dominicum, scilicet, "Descendam et videbo," præcepit precipitanter et secus quam deceret, ut vexillum ducis in eodem hospitio pro signo affixum in cloacam deiceretur. Quod factum cum dux, hospitio privatus et turpiter a Normannis garrulis lacessitus, cognovisset, regem querulus adiit, sed nihil nisi sannas reportavit. Unde dux a rege spretus, ad Regem regum convertens Dominum Deum invocavit ultionum cum lacrimis, ut quemque[5] superbum frangens tantam

Gen. xviii. 21.

[1] *Rubeam*] Turbam, C. This is Rouge-cisterne, *Ed-Dem.*

[2] This is in the margin in C. The story is mentioned by Richard of Devizes, p. 52 (ed. Stevenson).

[3] *Austriæ*] C. has *Burgund'*, run through with a pen.

[4] *stultitia*] stultitiam, C.

[5] *quemque*] quandoque, Hist. Angl.

passum injuriam consolaretur, qui ait, "Mihi vindicta, A.D. 1192.
"et ego retribuam." Dux autem cito post reditum ad Heb. x. 30.
propria confusus et verecundus maturavit. Hoc facto
rex Ricardus postea non mediocriter exprobratus eru-
buit.

Quomodo impedita sit obsidio sanctæ civitatis per invidiam.

Cogges-hale, p. 38. Rex autem Ricardus, cum præda universa ad castellum Er- Richard exhorts his army to attack Jerusalem.
naldi reversus, quod ab Jerusalem tribus tantum distat milia-
riis, singulos potentes diligenter adhortatur ut Jerosolimam
adeant et obsideant, dum tanta rerum omnium copia, victu-
alium scilicet et animalium ad subvehenda onera, eis suppetit,
memorantes quanta beneficia illis in sua peregrinatione cle-
mentia divina contulerit. Præterea non mediocriter regem His secret intelligence.
animabat mulier quædam religiosa, genere Syra, in civitate Je-
rosolimitana degens, quæ regi omnia civitatis secreta manda-
verat, qualiterque omnes Saraceni timidi effecti sint contra ejus
adventum et animo consternati, et quomodo omnes portæ civi-
tatis terratæ [1] erant, præter portam Sancti Stephani ad partem [2]
[urbis] Aquilonalem, contra quam exercitum suum collocare
suadebat, mittens quandam regi clavem cum qua valvas posset
reserare. Cumque universi Jerusalem obsidere decrevissent, Refusal of the duke of Burgundy to advance.
dux Burgundiæ, cum fratribus Templi et cum Francigenis con-
silium iniens, a proposito revocatus est; qui asserebant ducem
cum omnibus Francigenis maximam domini sui regis Fran-
corum offensam incursurum, si per eorum subventionem de
tanta et tam famosa civitate rex Ricardus triumphasset, nec
aliqua laudis victoria ipsi duci vel Francigenis ascriberetur,
si ab eis tanta civitas caperetur.

Quomodo dux Burgundiæ donariis Saladini corruptus a Terra Sancta recesserit.

Id. p. 39. Nuncii interim a duce ad Saladinum diriguntur; sed [3] quid Bribes sent by Saladin to the duke of Burgundy.
egerint, acta et quæ sequebantur opera ostendebant. Nam
nocte quadam rege Anglorum apud castrum præfatum commo-
rante, et duce cum suis apud Bethonoble [existente], explorator
regis Jumaus nomine audivit sonitum gradientium came-
lorum et hominum, de monte descendentium. Quos latenter
subsecutus, comperit eos a Saladino missos usque ad castra

[1] *terratæ*] terrare, O.
[2] *partem*] portam, C.
[3] *sed . . . ostendebant*] not in Cogg., who has *clanculo* before *diriguntur*.

A.D. 1192. ducis cum quinque camelis, auro et argento et opibus onustis,[1] pannisque sericis et aliis donariis multis. Explorator autem, ad regem concito gressu regrediens, hæc illi omnia nuntiavit, accipiensque quosdam de familia regis, ad viam per quam nuntii illi reversuri erant caute insidiando progreditur, ac revertentes nuntios comprehendit, comprehensos regi præsentavit. Quorum unum[2] rex in arcto ponens et diutius torquens, omnia, quæ duci Salaadinus transmiserat vel mandaverat, invitus confitetur. Amotis autem nuntiis ac aurora illucescente, fecit rex accersiri ducem et patriarcham atque priorem de Betleem. Quibus in loco secreto adunatis, protinus in eorum præsentia super sanctas reliquias juravit, se paratum existere cum exercitu suo adire et Jerosolimam expugnare, ac civitatem Baruth, sine qua rex Jerosolimitanus coronari non potest; sicut inter eos jam facere decreverant, et juramento fuerat confirmatum. Cumque rex jurasset, hortatur ut dux simile juramentum præstaret; quo abnuente, confestim rex nimio furore succensus traditorem eum appellat, exprobrando ei varia munera, quæ a Saladino susceperat, et de occultis nuntiis quos adinvicem miserant et mandatis. Duce autem hæc omnia abnuente et defendente, præcepit rex, ut nuntii illi quos in[3] via explorator ceperat in eorum præsentiam ducerentur; cumque introducti fuissent et omnia illis secreta denudassent, præcepit rex servis suis, ut in conspectu totius exercitus sagittarent eos, utroque exercitu causam tantæ crudelitatis ignorante, aut quid egissent viri illi, vel unde venissent. Dux autem proditor[4] deprehensus, nimioque pudore confusus et furore succensus, cum exercitu Francorum quantocius iter versus Achon arripuit. Sed hoc cernens rex Ricardus, custodibus civitatis mandavit, ut neminem eorum intrare permitterent; at illi tentoria sua extra urbem posuerunt.

Coggeshale, p. 39.

Richard swears he is ready to attack Jerusalem and Beyrout. The duke of Burgundy refuses the oath, and on being convicted of treason, retires with the French army to Acre.

De quodam heremita qui regi Ricardo prædixit Jerusalem non esse subjugandam.

Duce igitur in hunc modum regresso, venit nocte sequenti religiosus quidam ad regem, et mandatum cujusdam sancti heremitæ ad eum detulit, qui regi significavit ut ad eum visendum properaret. Rex autem de nocte consurgens, assumptis secum sociis quingentis, ad virum Dei pervenit. Hic

Id. p. 40.

Prediction of a hermit, that Jerusalem would not be taken by Richard.

[1] *onustis*] onustos, Hist. Angl.; *et opibus* is not in Cogg.

[2] *unum . . . . torquens*] O. apparently has "unus in arcto positus et "diutius tortus."

[3] *in via*] Juma, Cogg.

[4] *proditor deprehensus*] not in Cogg.

Coggeshale, p. 40. vero per longum tempus apud Sanctum Samuelem in monte manserat, qui et spiritu prophetiæ pollebat. Hic a die illa, qua crux Dominica capta est et terra amissa est, nihil nisi herbas comederat et radices, nec ullo utebatur tegumento; capillis tantummodo operiebatur barbaque prolixa; quem rex diutius admirando intuens, sciscitabatur quid vellet. Ille vero de regis adventu gavisus, ipsum in oratorium suum adduxit, eruensque de muro lapidem quendam, crucem ligneam et cubitalem [1] extraxerat de muro et regi devote porrexit, affirmans proculdubio hanc crucem de ligno Domini fuisse. Regi etiam inter alia dixit, quod nequaquam hac vice terram illam obtineret, quamvis strenuissime ubique egisset. Et ut rex certius dictis ejus fidem accommodaret, asserebat seipsum ab hoc sæculo die septima migraturum. Quem rex secum ad castra perduxit, ut dictorum ejus comprobaret eventum; qui sicut prædixerat, die septima ab hac luce migravit. A.D. 1192.

De morte turpissima ducis Burgundiæ.

Id. p. 40. Id. p. 41. His ita gestis, die sequenti castra movit, ac ducem secutus extra urbem Achon prope ducem tentoria fixit. Ubi cum fesso exercitu vix per triduum quievisset, assunt flebiles nuntii a Jopen usque ad regem directi, nuntiantes Salaadinum cum universo exercitu suo Jopen obsedisse; civitatemque celeriter fore capiendam, omnesque milites et servientes, quos ob custodiam ibi collocaverat, trucidandos, nisi [2] celeri subventione præsidium ferat obsessis. Quo audito, omnis Christianorum exercitus valde perterritus est, graviter ingemiscens. Rex autem Ricardus, cum aliis consternatus animo, ducem Burgundiæ offensum, tum per se, tum per alios, ad concordiam et pacem revocare studuit; obnixius rogans, ut tantæ calamitati aliquod ferat subsidium. Quorum preces dux audire dedignans, eorumque postulatione [3] inquietari nolens, nocte illa cum suis versus Tyrum iter arripuit. Quo dum venisset, confestim divino terribiliter percussus judicio, menteque alienatus, morte miserabili vitam terminavit. Richard goes to Acre, and hears of the siege of Joppa by Saladin. The duke of Burgundy refuses to help; goes to Tyre, and dies there suddenly.

Ut rex Ricardus Salaadinum ab obsidione Jopen fugaverit.

Id. p. 42. Rex autem Ricardus, post [4] mortem ducis turpissimam, cum pauco [5] comitatu naves rostratas ocius [6] advolator conscendens, Relief of Joppa by Richard.

[1] *cubitalem*] monocubitalem, Hist. Angl.

[2] Here the lost leaves of MS. W. ended.

[3] *postulatione*] postulationi, C.

[4] *post . . . . turpissimam*] Introduced by Wendover.

[5] *pauco*] parvo, Hist. Angl.

[6] *ocius . . . . maturavit*] Introduced by Wendover.

A.D. 1192. MS. B. (C. C. C. 16), f. 8.

obsessis apud Jopen subvenire[1] maturavit; sed naves, vi ventorum ac sævitia fluctuum in contrarium retortæ, versus Cyprum diutius impelluntur. Quod videntes qui apud Achon remanserant, repatriare suspicantur. Rex vero et qui cum illo erant, contra rabiem ventorum remigio violento æquora ex obliquo sulcantes, cum tribus tantum navibus tertia die, aurora jam rutilante, in portu Jopen appulerunt. Salaadinus interim crebris assultibus urbem jam ceperat, atque omnes infirmos ac vulneratos, qui ibidem præ lassitudine substiterant, milites peremerat; et audaciores quique,[2] quos rex ibidem ob civitatis custodiam posuerat, urbem deserentes in castellum sese receperunt, ac inter se de reddendo castello tractaverunt, antequam violenter per assultum caperentur. Quod et celeriter fecissent, nisi a patriarcha, qui inter utrumque exercitum libere progrediebatur, præmunirentur, scilicet exercitum Salaadini devovisse omnes fore occidendos, ob vindictam amicorum et parentum suorum quos rex Anglorum pluribus jam in locis immisericorditer detruncaverat, etiam si liberam a Salaadino abeundi licentiam accepissent. Ob hoc in magno mortis discrimine constituti, quid agerent hæsitabant, hostium numerositatem ac ferocitatem, suorumque paucitatem [attendentes], necnon et de subventione regis diffidentes. Sed cum regem appulisse cognoverunt, animæquiores effecti sese viriliter defendebant. Rex autem, ut ex gravi conflictu obsidentium pariter et obsessorum castellum civitatis nondum fore captum cognovisset,[3] protinus cum suis de navi armatus agili saltu prosilivit; atque inter medias hostium catervas, velut leo furibundus, a dextris et a sinistris prosternens, se audacter ingessit. Cujus subitaneum impetum Turci non ferentes, reputantes etiam illum numerosiorem adduxisse exercitum, ab obsidione concito gradu diffugiunt; mutuo sese ad fugam cohortantes, et adventum invicti[4] regis inopinatum adinvicem nunciantes. Unde factum est quod a fuga cohiberi non poterant, donec ingrederentur Ramulam civitatem, Salaadino in curro suo cursu rapido præcurrente. Rex autem, hostibus fugatis, audacter tentoria figi præcepit extra urbem in quadam planicie, ad[5] inopinatam lætitiam obsessorum.

Coggeshale, p. 42.

Flight of Saladin to Ramlah.

---

[1] Here the lost leaves of MS. B. ended.

[2] *quique*] So O., as Coggeshale; quinque, B.

[3] *ut . . cognovisset*] sciens, O. W.

[4] *invicti*] Introduced by Wendover.

[5] *ad . . obsessorum*] Introduced by Wendover.

Ut rex Ricardus cum paucis sexaginta duo milia paganos apud Jopen vicerit. A.D. 1192.

Richard is surprised by Saladin at Joppa, but he defeats Saladin's army and escapes.

Coggeshale, p. 43. Sequenti vero die, [ubi] nunciatum est Salaadino regem cum paucissimo advenisse exercitu, nec amplius quam octoginta milites, exceptis balistariis suis quadringentis, in comitatu habere, nimio furore succenditur, multa[1] indignatione erga exercitum suum permovetur, quod tot milia hominum a tam paucis fugari et fugere debuissent. Unde ad suorum confusionem ibidem exercitum dinumerans, sexaginta duo milia, imperiali edicto præcepit ut ad Jopen quantocius redirent, ipsumque regem vivum sibi captum in crastino præsentarent. Rege autem in tentoriis nocte illa cum suis quiescente nihilque sinistrum suspicante, ecce summo diluculo tota gens nefanda adveniens castra regis in circuitu vallavit. Et ne ullus subterfugiendi in civitatem pateret aditus, maxima multitudo sese inter urbem et[2] regis tentoria opposuit. Ex quorum rex[3] magnificus strepitu et clamoribus omnesque simul Christiani expergefacti et attoniti, nimia admiratione concutiuntur, cum se undique cernunt ab inimicis Christi præclusos. Rex autem, subitum et inopinatum cernens periculum, loricam confestim induit, ac velut pennigero volatu equum conscendit; omnique mortis horrore deposito et quasi ex hostium numerositate factus
Id. p. 49. audacior, suos ad pugnam verbis exortatoriis animabat; nec mora, ipse[4] cum undecim equitibus, qui soli ex omnibus equos habebant, in hostiles acies prorupit intrepidus, ensem ocius de vagina extraxit, lancea confracta,[5] atque circa galeata capita ictuum collisione tinniendo[6] fulminat; equosque[7] Arabicos
(Not in Cogg.) propriis sessoribus evacuans, militibus suis qui pedites erant largiter erogavit. Quos illi agili saltu ascendentes, rege sem-
Id. p. 49. per prævio, hostium catervas a dextris et a sinistris prosternendo dissipant, et sibi quosque obvios immisericorditer trucidant. Pagani vero corruentes miserandis clamoribus mugiunt,
Id. p. 50. animasque cum sanguine ad Tartara remittunt. Præibant

[1] *multa indignatione*] multam indignationem, B.

[2] *et regis tentoria*] Not in Cogg.

[3] *rex magnificus*] Introduced by Wendover, as *omnesque* in the next line.

[4] *ipse . . habebant*] Not in Coggeshale. It seems to come from the Itinerarium regis Ricardi, vi. 22, pp. 415, 416, where, however, only ten knights are mentioned.

[5] *confracta*] Written by Par. over an erasure. The MS. probably had *lanceam vibrat*, as O. W. and Coggeshale.

[6] *tinniendo*] Not in Coggeshale.

[7] *equosque . . prævio*] Not in Coggeshale, possibly derived from the account of the horses given to Richard by Saphadin in the Itinerarium, vi. 22, p. 419.

A.D. 1192. Prowess of Richard.

semper balistarii in hac congressione potissimum laudandi, quorum incomparabili virtute hostilis præcipue repellebatur impetus, audacia atque ferocitas paulatim sternebatur. Nam dum eorum spicula[1] quisque cautius præcavebat, assilientis hostis congressionem incircumspectius poterat evitare. In hoc autem belli certamine, quantum virtus regis enituerit, quantumque suorum probitas claruerit, quotque hostium milia de prælio fugaverit, incredibile relatu videtur, nisi virtus divina attendatur. Quis enim unquam crederet octoginta milites contra sexaginta duo milia fere per totum diei spatium ita insuperabiliter potuisse congredi, tot missilium ictibus impeti, tot jaculis lanceari, ut non solum illæsi evaderent, sed nec a prima statione sua per unius pedis spatium retrocederent; quin etiam adversarios undique profligarent, lætamque et inopinatam victoriam fugatis hostibus reportarent, nisi divina virtute subnixi crederentur, cælestique protectione suffulti? Denique illi, qui in urbe Jopen ob custodiam remanserant, regis suorumque fortitudinem invincibilem attendentes, de urbe audacter prorumpunt, et hostes a tergo invadunt; [quorum] subita invasione regisque ac suorum indefessa congressione hostes compulsi, cum magna sui confusione suorumque amissione fugiendo terga dederunt, et in antris delituerunt et cavernis. Cogges-hale, p. 50.

Ut exercitus Christianorum accinctus ad succursum regis Ricardi properavit.

The army hears of Richard's danger, and marches to his assistance.

Interea nunciatur exercitui, quem apud Ptholomaidam rex reliquerat, apud Jopen regem ab inimicis undique vallatum, et nisi celerius[2] ei subveniatur, in periculo esse constitutum; unde timor et mœror omnes invasit, ita ut fugam meditarentur universi. Convenerunt tamen viri strenuissimi exercitus, simul colloquentes, si forte regi aliquod subsidium possent ereptionis conferre. Cæsaream itaque unanimiter proficiscuntur, præ timore hostium ulterius progredi non audentes. Sed cum eis ibidem inopinata regis victoria nunciaretur, immensa perfusi lætitia, ereptori omnium Deo præconia exolvebant. Facta est autem hæc belli congressio in festo Sancti Petri quod ad Vincula nuncupatur. Id. p. 51.

Aug. 1.

[1] O. W. ins. *sibi*, as Coggeshale. | [2] *celerius*] cælitus, Coggesh.

De quodam nobili quem Salahadinus captivum decollavit. A.D. 1192.

Eadem hora Salahadinus, quasi in ultionem, jussit sibi quendam Christianum captivum, longo carcere maceratum, principem scilicet quandoque Anthiochiæ, in propatulo præsentari. Quem torvo oculo intuens, sic est affatus; "Sic te juvet Deus, quid de me faceres "[si[1] sic me vinctum haberes]?" Et cum paululum subticuisset vinctus, iterum adjuravit illum Salahadinus ut veritatem non diffiteretur. Tunc vinctus palam in hunc sermonem prorupit dicens; "Certe sententia ca- "pitali punireris, quia Deo inimicissimus, nullo auro "redimendus; sed quia in lege tua canina qualisqua- "lis rex es, non inferior persona quam ego caput tuum "amputaret. Ego ipse caput tuum amputarem." At Salahadinus; "Nunquam te talem habiturum potesta- "tem, ore tuo te judico, et ego ipse incontinenti caput "tuum amputabo." Jussit igitur afferri sibi gladium evaginatum. At vinctus alacriter prosiliendo, et læto vultu ipsi appropinquando, extendit ei collum, dicens; "Hoc est quod diu optavi. Ecce caput, nihil amplius "asportabis; gaudeo de causa mortis et de ferientis "auctoritate." Salahadinus autem statim caput ipsum, manibus a tergo vinctis, decollavit. Quem martyrem nullus esse dubitet gloriosum.[2] Murder of the prince of Antioch by Saladin.

Ut rex Ricardus repatriandi consilium habuit.

Coggeshale, p. 51. Post hanc regis victoriam inauditam, cum idem rex apud Jopen per septem hebdomadas moraretur, quidam morbus pestifer ex aeris corruptione proveniens ipsum regem et omnes fere suos perniciose invasit; et quotquot ex hac morbi contagione percussi sunt, citius interierunt; excepto rege, Domino illi sospitatem conferente. Cernens itaque rex thesaurum suum, quem larga nimis manu[3] inconsulte militibus distribuerat, Pestilence. Richard determines

[1] *si . . haberes*] These words are from the Hist. Anglor.

[2] In the margin is a rubrick, nearly effaced, which probably stated that this was seen by Ranulf Besaz, Richard's physician. (Hist. Anglor. ii. p. 37.) It is not in C.

[3] O. W. ins. *et.*

A.D. 1192. to return to England. f. 8 *b*.

paulatim deficere, exercitumque Francorum et aliorum, quem multis sumptibus datis jam per annum conduxerat secumque retinuerat, mortuo duce Burgundiæ, velle ab eo recedere, nec non et proprium exercitum pestifera ægritudine atque hostili congressione minorari, hostilem quoque numerum indies augmentari, fratrum Templi et Hospitalis ac principum qui cum eo erant consilio, ad horam repatriare disposuit; ut iterum numero multiplicato et militum et pecuniarum fortius et instructius ad sanctam civitatem obsidendam regrederetur, juratoria super hoc præstita cautione. His autem omnibus potissimum illud prævaluit, quod intimabatur ei, quod comes Johannes frater ejus, quem in Anglia reliquerat, moliebatur Angliam sibi subjugare; quod[1] se velle facere, rei postmodum comprobavit eventus. Et quia tanti principis tantique exercitus discessio non absque ibidem remanentium gravi periculo terræque subjugatæ dispendio fieri[2] potuit, treugæ inter Christianos et paganos, utriusque exercitus petitione et consilio, sunt constitutæ, a Pascha videlicet subsequenti usque ad terminum trium annorum; quod[3] multum Deo displicuit, eo quod schisma Christianorum erat[4] in causa.

Cogges-hale, p. 52.

Truce for three years with the Saracens.

Quod rex Ricardus de peregrinatione redierit.

Richard leaves Palestine with his sister Johanna.

Tempore igitur autumnali, navibus præparatis omnibusque rite dispositis, rex Ricardus et regina sua, cum regina Siciliæ sorore sua Johanna cæterisque proceribus suis, mare Mediterraneum transierunt. Quibus mare sulcantibus, ilico subortæ sunt insolitæ tempestates, in terram applicantibus illatæ persecutiones; nonnulli naufragium sunt perpessi, quidam in litore, navibus confractis, vix nudi amissis opibus evaserunt; pauci vero ad destinatum salutis portum appulerunt. Qui autem maris evaserunt pericula, hostiles acies contra eos in terra ubique consurgere repererunt; a quibus immisericorditer capiuntur, spoliantur, et nonnulli gravi redemptionis debito affliguntur. Nullus subterfugiendi erat locus, quasi tellus et mare contra fugitivos crucis[5] conspirassent. Unde satis manifestum est ipsorum recessum nequaquam Deo fore acceptum, nondum expleta peregrinatione; qui ipsos post modicum tempus in terra illa magnificare decreverat, omnes inimicos eis subiciendo, et terram, pro qua tam laboriosam peregrinationem assumpserant,

Id.

Storms encountered on the voyage.

---

[1] *quod . . . eventus*] Introduced by Wendover.

[2] B. inserts *non*.

[3] *quod . . causa*] Written in rubrick in the margin. It is not in Coggeshale.

[4] *erat*] fuit, C.

[5] *crucis*] Dei, Cogg.

Cogges-hale, p. 53. contradendo. Nam illis[1] abeuntibus, in sequenti Quadragesima Christianitatis Terræque Sanctæ invasor Salaadinus vitam flagitiosam morte miserabili terminavit. Qui si tunc præsentes fuissent, facillime Terram Sanctam obtinuissent, filiis ejusdem Saladini ac propinquis inter se dissidentibus et decertantibus pro regno paterno.[2] A.D. 1192. Death of Saladin.

Quod idem rex a multis inimicorum suorum insidiis evaserit.

Id. Rex Ricardus cum nonnullis suorum nimia maris tempestate vexatus per sex septimanas, cum devenisset versus Barbariem, trium velificatione dierum a Marsilia distans, et fama crebrescente jam cognovisset comitem[3] Sancti Ægidii, necnon et cunctos principes, per quos transiturus erat, contra eum unanimiter conspirasse, seque ei ubique insidias tetendisse, disposuit per Theutonicam latenter repatriare; velisque retortis, cum paucis suorum, Baldewino videlicet de Betun et magistro Philippo clerico suo Anselmoque capellano ejus, cum quibusdam fratribus Templi, in partibus Sclavoniæ[4] ad villam quandam nomine Gazaram appulerunt. Qui statim nuncium ad proximum dirigunt[5] castellum, pacem et conductum a domino[6] provinciæ illius, qui nepos extitit Marchisii, expetentes; rex autem in reditu suo tres lapides pretiosos, carbunculos scilicet, quos vulgus[7] rubiz appellant,[8] a quodam Pisano bisantiis comparaverat nongentis; quorum unum, dum esset in navi, in anulo aureo includens, illum domino castelli per dictum nuncium transmisit. Percunctatus vero nuncius a domino loci, quinam essent qui conductum petebant, respondit peregrinos esse ab Jerosolima redeuntes. Deinde nomina eorum inquirens a nuncio, respondit; "Unus eorum Baldewinus de Betun appellatur, alter "vero Hugo mercator, qui etiam vobis anulum transmisit." At dominus ille diutius anulum intuitus, "Non," inquit, "Hugo, sed rex Ricardus appellatur." Et adjecit; "Licet "ipse juraverim me omnes peregrinos de partibus illis veni- "entes comprehensurum, nec munus aliquod ab eis accepturum, "tamen pro dignitate muneris et mittentis, illi qui me ignotum "ita honoravit, et munusculum remitto, et liberam abeundi[9] Richard's homeward voyage. He lands at Zara.

[1] O. W. ins. *sic.* as Cogg.

[2] *paterno*] Not in Cogg.

[3] Raymond V.

[4] *Sclavoniæ*] So the Hist. Angor.; Scalonie, B. O. W.

[5] *dirigunt*] So Coggeshale; dirigentes, B. O. W.; O. W. endeavour to make sense by adding *postularunt* after *expetentes.*

[6] Mainhard II., Count of Goritz (Hoveden, iii. p. 195).

[7] *vulgus*] vulgo, O. W.

[8] *appellant*] Par. ins. *vel -at* above the line. Cogg. has only *scilicet tres rubiz*, omitting *carbunculos.*

[9] *abeundi*] ebeundi, B. C.

A.D. 1192. " licentiam concedo." Reversus itaque nuncius omnia hæc regi intimavit. At illi valde trementes, media nocte, equis comparatis, de villa prædicta occulte exierunt, et per terram illam diutius libere processerunt. Sed dominus ille latenter post eos ad fratrem suum exploratorem transmisit, ut regem in terram suam comprehenderet venientem. Ubi cum rex advenisset, et urbem in qua frater[1] domini prædicti morabatur ingressus fuisset, confestim ille, accersito ad se quodam homine suo fidissimo, Rogero nomine, Normannico genere, de Argentonio, qui cum eo per annos viginti extiterat et neptem suam ei maritaverat, præcepit ut domos, ubi peregrini hospitarentur, diligenter perscrutaretur, si forte regem per loquelam vel aliquod signum explorare posset, promittens se ei medietatem urbis daturum, si regem intercipere potuisset. Quo singulorum hospitia peregrinorum inquirente, tandem regem reperit; sed eo diutius dissimulante quod ipse erat, demum importunitate precum et lacrimarum pii inquisitoris compulsus, confitetur quod erat. Qui statim cum lacrimis fugam arripere adhortans, equum peroptimum regi tradidit. Postea vero ad dominum reversus, dicit frivolum esse quod audierat de adventu regis; sed esse Baldewinum de Betun et comites ejus qui de peregrinatione redibant. At ille furibundus jussit omnes comprehendi; sed rex latenter cum Willelmo de Stagno et puero quodam, qui linguam Theutonicam intelligebat, de urbe egrediens, per tres dies et noctes sine cibo in via permansit. Deinde famis urgente inedia, ad quandam villam nomine Gynatiam[2] in Austria prope Danubium divertit, ubi tunc temporis ad cumulum omnium malorum dux Austriæ morabatur.

Coggeshale, p. 55.

His narrow escape from seizure.

He reaches Gynatia. (Vienna ?)

Qualiter rex Ricardus a duce captus sit et in custodia positus.

He is discovered and seized by the duke of Austria.

Appulso[3] itaque in Austria rege Ricardo, misit puerum suum ad escambium in civitatem Gynaciam, ut cibos famelicis compararet. Ille autem ad escambium veniens, cum plures bisantios proferret nimisque curialiter ac pompatice se haberet, a civibus ilico comprehensus est; ac requisitus quisnam esset, servientem cujusdam ditissimi mercatoris se esse respondit, qui post triduum ad urbem illam erat venturus. Sicque tunc ab eis dimissus, ad secretum regis hospitium clanculo divertit, fugamque quantocius cohortatur, denuncians regi quæ sibi ac-

(Not in Cogg.) Id.

[1] Probably Engelbert. *See* Stubbs's note, Hoveden, iii. p. 195[3].

[2] *Gynatiam*] Synatiam, C.; Ginanam, Coggesh.

[3] *Appulso . . compararet*] Introduced to make the beginning of a chapter.

Cogges-hale, p. 56. ciderant; sed rex post nimiam maris vexationem in urbe præ- A.D. 1192.
dicta per dies aliquot requiescere cupiens, dum puer præfatus
sæpius pro necessariis emendis ad forum publicum regreditur,
accidit quod die Sancti Thomæ Apostoli cirothecas domini regis
sub zona incautius secum gestaret; quas urbis magistratus in- f. 9.
tuentes, puerumque iterum apprehendentes, dirissime torquent,
variis cruciatibus afficiunt, vulnera infligunt, linguam abstrac-
tam amputare minantur, nisi confiteatur quantocius veritatem.
Puer autem, intolerabili cruciatu compulsus, eisdem ut res
se habebat intimavit. At illi continuo hæc omnia duci inti-
mantes, hospitium regis circumvallant, et ut sponte se reddat,
acriter insistunt. Rex autem ad tumultuantium barbariem
vocum imperterritus manens, suam[1] probitatem non prævalere
contra tot barbaros sentiens, jussit adesse ducem, ipsi soli se
redditurum promittens. Duci autem ilico adventanti rex ob-
viam processit, seque ei cum gladio tradidit. Dux autem hilaris
effectus regem secum honorifice adduxit, quem deinde strenuis
militibus custodiendum tradidit, qui die noctuque strictis
ensibus eum ubique arctissime custodierunt.[2] Quod miserabile
infortunium non absque Omnipotentis Dei judicio, licet nobis
occulto, evenisse arbitrandum est, sive pro ipsius regis lu-
bricæ ætatis erratibus castigandis, sive pro subditorum suorum
Diceto, col. 669. culpis feriendis; vel etiam ut idem rex ad pœnitentiam et
satisfactionem congruam revocaretur, super excessu quo patrem
suum carnalem Henricum regem lecto decumbentem, tam
auxilio quam consilio regis Francorum, apud urbem Cenoman-
nicam obsidione vallavit. Et licet eum corporaliter ferro non
mactaverit, tamen crebris eum assultibus inde recedere coegit;
quæ[3] omnia mortis ejus causam ingessisse non est ambigendum.

Savaric archdeacon of North-ampton, conse-crated bishop of Bath.

Id. col. 668. Eodem anno, Savaricus Norhamtoniensis archidiaconus electus
est in episcopum Bathoniensem; qui Romam profectus, ibidem
est presbyter ordinatus, et decimo tertio kalendas Octobris ab
Albano Albaniensi episcopo munus consecrationis suscepit.

Qualiter dux Austriæ regem Ricardum imperatori vendiderit.

Richard sold to the emperor Henry VI.

Id. col. 670. Anno Dominicæ Nativitatis MCXCIII. Rex[4] Ricardus remansit
in custodia ducis Austriæ, donec ipsum vendidit imperatori
Romanorum Henrico, pro sexaginta milibus libris argenti
Id. col. 668. ad pondus Colonensium. Et tunc feria tertia post Ramos pal-

[1] *suam*] suamque, O. W. as Cogg.

[2] *custodierunt*] custodirent, O. W.

[3] *quæ . . ambigendum*] Introduced by Wendover.

[4] This mention of the price paid to Leopold by the emperor seems to come from the two passages of Diceto, col. 670, ll. 37, 46. He however says 50,000 marks.

A.D. 1193. He is imprisoned at Trifels.

marum ipsum adducens, diligentissime[1] custodiri fecit. Et ut regem ad immoderatam redemptionis pecuniæ impelleret quantitatem, retrudi eum præcepit in Trivallis, a quo carcere nullus ante dies istos exivit, qui ibidem intravit; de quo Aristoteles in libro quinto,[2] "Bonum est mactare parentes in Trivallis;" et alibi, Diceto, col. 668.

"Sunt loca, sunt gentes, quibus est mactare parentes."

Ubi sub copiosa militum et servientum multitudine qui- Coggeshale, p. 58.
evit[3] in locis omnibus, nec defuerunt qui eum die noctuque strictis comitarentur gladiis, lectumque regis ambirent deputati,[4] neminem suorum cum eo pernoctare permiserunt. His cheerfulness in captivity. Hæc omnia serenissimi principis nunquam obfuscare vultum potuerunt, quin hilaris et jocundus in verbis, quin ferox et audacissimus in factis, prout tempus, locus, causa, persona exigebat, semper appareret. Quotiens autem custodes suos joculando deturpaverit, quotiens eos inebriando ludificaverit, quotiens tam immanium vires corporum quasi ludendo aggressus fuerit, aliis narrandum relinquo.

Quomodo imperator regem Ricardum in multis accusaverit, et quomodo [rex] prudenter responderit.

Richard brought before the emperor. Imperator autem, iratum animum ac ferocem contra regem diutius præferens, nullatenus eum in præsentia sua convocare vel alloqui dignabatur, quia ipsum in pluribus contra eum et suos graviter [deliquisse] conquestus est, calumnias multas eidem regi prætendens. Tandem hinc inde mediantibus amicis, et præcipue N.[5] Cluniacensi abbate et Willelmo[6] regis cancellario, imperator, convocatis episcopis, ducibus, et comitibus suis, regem in præsentia sua accersiri jussit, eumque in pluribus articulis coram omnibus accusavit. In primis scilicet, quod per ejus consilium et auxilium regnum Siciliæ et Apuliæ, quod sibi jure hæreditario debebatur, defuncto rege Willelmo, amiserit; pro quo adipiscendo exercitum permaximum, data pecunia in- Id.

Charges against him.

---

[1] *diligentissime custodiri fecit*] From Coggeshale, p. 58.

[2] *i.e.* Topica (as being the 5th book of the Organon), ii. 11, 5. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ ποῦ μὲν καλὸν τὸν πατέρα θύειν, οἷον ἐν Τριβαλλοῖς, απλῶς δ' οὐ καλόν. Aristot. Bekk., ed. Oxon. i. p. 297. O. adds *Topicorum*.

[3] *quievit*] qui eum, O.W. Paris's addition is not in Coggeshale.

[4] *deputati*] deputatus, O. W. It is not in Coggeshale.

[5] *N.*] Not in Coggeshale. The abbat's name was Hugo.

[6] *Willelmo*] Not in Coggeshale.

Coggeshale, p. 59. finita, conduxerat, cum idem rex sibi auxilium fore præstiturum fideliter spopondisset, ut a Tancredo regnum illud obtineret. Deinde causabatur de rege[1] Cipri, qui ei affinitate conjunctus fuerat, quod eum injuste ab imperio ejecerit et carcerali custodiæ deputaverit, et terram ejus cum thesauris violenter invaserit, et insulam cuidam alieno vendiderit. Postmodum vero ipsum accusavit de morte Marchisii de Monte-Ferrato hæredis[2] sui, quod videlicet per ejus proditionem atque machinationem ab Arsacidis,[3] id est, Assessinis, peremptus sit; quos etiam miserat ad perimendum regem Francorum dominum suum, cui nullam fidelitatem, ut debuerat, servavit in communi eorum peregrinatione, sicut juramenti sacramento inter utrosque fuerat confirmatum. Deinde conqueritur, quod signum ducis Austriæ consanguinei sui ob ejus contemptum apud Jopen in cloacam proici jusserit;[4] et Theutonicos suos in Terra Sancta verbis probrosis et factis ubique dehonestaverit. A.D. 1193.

(Not in Coggeshale.) Ille dux postea a domino Papa et omnibus cardinalibus excommunicatus est. In morte autem, licet non satisfecerit, ad cautelam, ne in desperationem caderet, ab episcopis suis absolutus obiit horribiliter. Fate of duke Leopold.

Coggeshale, p. 59. Super his autem et hujusmodi prædictis calumniis rex Anglorum ab imperatore conventus, protinus in medio stans contra singulas objectiones ita luculenter et argumentose respondens peroravit, ut omnibus in[5] admirationem et venerationem haberetur, ita ut nulla suspicio de his in quibus accusabatur in cordibus audientium ulterius remaneret. Nam dictorum veritatem et ordinem veridicis quibusdam assertionibus et argumentatione probabili ita in lucem propalavit, ut omnes suspiciones falsas, quibus impetebatur, omnimodis allegationibus cassaret, et gestorum veritatem non taceret. Proditionem quoque omnimodam vel alicujus principis necis machinationem constanter defendebat, asserens se semper fore paratum ad suam innocentiam purgandam super talibus objectionibus, prout imperatoris curia rationabiliter judicaret. Cumque diutius coram imperatore et principibus ejus disertissime, ut erat facundissimus, allegasset, imperator admi- Richard's spirited defence.

---

[1] *rege*] Written over an erasure. O. W. have "causatur de impe- "ratore Cypri," as Coggeshale.

[2] *hæredis*] hominis, Coggeshale.

[3] *Arsacidis*] Assisinis, O. W.; Hausasis, Coggeshale.

[4] *proici jusserit*] Written by Par. over an erasure. The MS. probably had *præcipitaverit*, as O. W. and Cogg.

[5] *in admirationem et venerationem*] admirationi et venerationi, O. W. Hist. Anglor. as Coggesh. C. has *in omnibus* for *omnibus in.*

A.D. 1193. rans[1] tantam regis[2] facundiam, surrexit, et accersito ad se rege,[3] ejus in oscula ruit, ac deinceps blande leniterque cum eo agebat. Ab illo denique die cœpit imperator mitius agere et regem familiariter honorare.[4] Coggeshale, p. 60.

Quod rex Ricardus pro redemptione sua centum quadraginta milia librarum finem fecerit.

Ransom of Richard. His ita gestis, amicis hinc inde mediantibus, pro[5] redemptione regis diutius tractatum est. Tandem ad hoc est perventum, ut pro redemptione ejus imperatori darentur centum quadraginta[6] milia marcarum[7] argenti ad pondus Colonensium, antequam inter eos conveniret, quæ[8] omnia ante liberationem suam solvebat, absque expensis tam ipsius quam aliorum,[9] ob illam causam. Præstitum est autem ab episcopis, ducibus, ac baronibus juramentum die Apostolorum Petri et Pauli, ut quamcitius prænominatam pecuniam rex persolvisset, continuo liber proprium regrederetur ad regnum. Perlata autem in Angliam hujus concordiæ sententia a regis cancellario W[illelmo][10] Elyensi episcopo, qui literas domini regis et bullam auream imperatoris secum detulit, continuo exiit edictum a justiciariis regis, ut omnes episcopi, clerici, comites et barones, abbatiæ sive priorâtus, quartam partem redditumm suorum ad regis redemptionem conferrent. Et insuper ad illud pietatis[11] opus calices aureos et argenteos sustulerunt. Abbas Garinus ecclesiæ Sancti Albani redemit calices suæ ecclesiæ. Johannes[12] vero Norwicensis episcopus per totam diocesim suam dimidium pretii de calicibus sumpsit, et Id.

Tax through England for its payment.

Gesta Abbatum, i. 214.

[1] *admirans . . facundiam*] Introduced by Wendover.

[2] *regis*] in rege, O. W.

[3] *rege*] ipso, O. W.

[4] Here O. W. insert a chapter, headed in W. "Excusatio regis "Ricardi de morte Marchisii," containing the letter of the Old Man of the Mountain to Duke Leopold. Coxe's Wendover, iii. p. 74; (cf. Ricardi Itin., vi. 37, p. 444.)

[5] *pro*] de, O. W.

[6] *quadraginta*] quinquaginta, Coggesh., and so also Diceto.

[7] *marcarum*] marce, O.; marcas, C.

[8] *quæ . . solvebat*] Not in C. It is written later than the other addition. Paris's additions are not in Coggeshale.

[9] *aliorum*] illorum, C.

[10] *W. . . episcopo*] Inserted by Wendover.

[11] *pietatis*] Introduced by Wendover, as also "aureos et," immediately after.

[12] This is Wendover's. In the margin Paris has inserted the epigram:

"Christe, tui calicis prædo fit
"præda Calucis,
"Ære brevi reicis qui tulit æra
"crucis."

Diceto, col. 670. Cogges-hale, p. 60.

dimidium de rebus habitis regi donavit. Ordo Cisterciensis, qui[1] hactenus liber ab omni exactione extiterat, lanam suam unius anni ad regis redemptionem dedit. Nulla denique ecclesia, nullus ordo, nullus gradus vel sexus est prætermissus, qui non cogeretur ad liberationem regis. Hujus autem calamitatis præsagia extiterant insolitæ tempestates, aquarum inundationes, tonitrua horrenda et hyemalia ter vel quater in quolibet mense, cum coruscationibus terribilibus, per totum anni illius circulum, unde secuta est infertilitas fructuum atque frugum.

A.D. 1193. f. 9 *b*.

Storms and consequent sterility.

Qualiter H[ugo] Cestrensis episcopus bonis omnibus spoliatus fuerit.

Diceto, col. 671.

Eodem tempore Hugo Cestrensis episcopus cum magnis exenniis, quæ summo præparaverat studio, regem videre maturavit; sed prope Cantuariam de nocte quiescens, comprehensus est et bonis omnibus spoliatus. Mathæus de Clera, municeps Doverensis, prædonibus favorem præstitit; unde ab archiepiscopo excommunicatus, si satisfecerit, ignoratur.

Hugh, bishop of Lichfield, robbed near Canterbury.

De[2] morte Salaadini et successione Saphadini.

Cogges-hale, p. 61.

Per idem tempus Salaadinus, veritatis[3] et crucis publicus inimicus, divina animadversione percussus, apud Nazareth inter epulas subito expiravit; cujus regnum Saphadinus frater ejus ilico usurpavit. Fuerunt autem cum eo septem[4] filii Salaadini, quos contra filii Noradini, quos Salaadinus de regno paterno expulerat, cum multitudine Persarum ascenderunt.

Death of Saladin at Nazareth. Saphadin succeeds.

Jac. de Vitriaco, Hist. Orientall. iii. p. 1125. (Gesta Dei per Francos, Hanov. 1611.)

De istis autem fratribus, Salaadino videlicet et Saphadino, et eorum progenie et filiorum successione, ad historiæ claritatem pauca dicenda sunt, qui in omni versutia in paganismo omnibus præminebant. Mortuo autem, ut dictum est, Salaadino qui[5] novem reliquit filios regni sui hæredes, Saphadinus minor natu omnes nepotes suos interfecit, præter unum qui Noradinus vocabatur. Hic tenet terram de Halape cum omnibus vicinis civitatibus et castris et villis et aliis munitionibus, quæ sunt plusquam ducentæ. Saphadinus autem fraterno[6] potitus regno,

Account of Saladin's and Saphadin's sons, and their kingdoms.

[1] *qui . . extiterat*] From William of Newburgh, iv. 38.

[2] In the margin is the head of Saladin (crowned) dying, the soul escaping from the mouth as a black crow; below "Moritur Salaadinus."

[3] *veritatis . . inimicus*] qui tanta mala Christianis intulerat, Coggesh.

[4] *septem*] Introduced by Wendover.

[5] *qui . . hæredes*] qui undecim habuit filios, J. de Vitriaco.

[6] *fraterno . . interfectis*] Not in J. de V.

A.D. 1193. Account of Saphadin and his sons.

nepotibus interfectis, quindecim filios habuit, ex quibus septem in[1] regnis homicidio adquisitis hæreditavit. Primus filiorum ejus Melealim vocabatur, cui dedit in hæreditatem de se tenendam Alexandriam, Babiloniam, Kayr, Damietam, et Canisiam[2] cum tota terra Ægypti. Secundus filius ejus nomine Coradinus tenet Damascum, Jerusalem, et totam terram Christianorum, inter civitates et munitiones et castra plusquam trecenta præter villas. Tertius filius ejus Melchiphais tenet terram quæ dicitur Gemella cum tota provincia, ubi sunt plusquam cccc. inter civitates et munitiones et castra præter villas. Quartus filius ejus nomine Mehemodain[3] tenet regnum Asiæ, quod habet inter civitates et munitiones et castra præter villas plusquam dc. Quintus filius ejus nomine Methisemaphat[4] tenet terram de Sarcho, ubi Abel mortuus fuit; in quo regno sunt inter civitates et munitiones et castra, præter villas, dcccc.[5] vel amplius. Sextus filius ejus nomine Machinoth[6] tenet terram de Baldach, ubi habitat papa Saracenorum qui Caliphus[7] appellatur; et timetur in lege eorum et adoratur sicut Pontifex Romanus apud nos. Hic non potest videri nisi bis in mense; progreditur autem cum discipulis suis, quos habet, sicut[8] Papa [et] cardinales, ad[9] mahumereiam, ubi est Mahumetus[10] deus Agarenorum; et inclinato capite et facta oratione secundum legem eorum, antequam exeant de templo, comedunt et bibunt, et postea ad palatium revertitur coronatus. Iste Mahumetus visitatur et adoratur, sicut[11] populus Christianus adorat Christum Crucifixum. Est autem civitas de Baldach, ubi est Mahumetus et Caliphus,[7] caput gentis Agarenorum, ut Roma in populo Christiano. Septimus filius Saphadini nomine Salaphat non habet terram hæreditalem; sed est cum fratre[12] suo Melealim, et portat vexillum suum; cui unusquisque fratrum suorum annis singulis mille saracenos[13] transmittit et centum bisantios et duos dextrarios bene

Jac. de Vitriaco, Hist. Orient. iii. p. 1125.

[1] *in . . . adquisitis*] Not in J. de V.

[2] *Canisiam*] Not in J. de V.

[3] *Mehemodain*] Melchisenaphat, J. de V.

[4] *Methisemaphat*] Melchisaphat, J. de V.

[5] *dcccc*] octingentæ, J. de V.

[6] *Macinoth*] Machomet, J. de V.

[7] Par. inserts in the margin *vel -pha.*

[8] *sicut . . . cardinales*] Not in J. de V.

[9] *ad . . . Agarenorum*] ad Machomet deum Saracenorum, J. de V.

[10] Par. ins. *vel -cho, i.e.* Machometus, above the line.

[11] *sicut . . Crucifixum*] sicut visitatur et adoratur dominus Papa, J. de V.

[12] *fratre suo Melealim*] patre suo Saffadino, J. de V.

[13] Par. ins. in the margin, "Quod- "dam pondus auri, sicut siclus "argenti." *Et centum bisantios* is not in J. de V

Jac. de Vitriaco, Hist. Oriental. iii. p. 1125.

paratos. Saphadinus pater eorum, quando visitat filios suos, velato capite incedit cum uno serico rubeo, cui omnes filii quatuor[1] vicibus capite ad terram inclinato et pede osculato occurrunt;[2] et recipit eos ad osculum et ad manum, et cum unoquoque eorum moram facit per triduum semel in anno; et quilibet eorum habet anulum in digito, in quo patris imago sculpta est. Et quando equitat, non ostendit faciem suam nisi decies in anno; et quando recipit nuncios ab aliquo principe, prima die recipit eos in palatio suo,[3] per servos suos armatos, secunda die datur[4] eis responsum secundum causam, et ante diem tertiam non datur licentia accedendi ad eum. Octo autem filii ejus de patris sui constitutione vivunt in hunc modum. Duo ex eis custodiunt sepulcrum Domini; et eis datur quicquid ad sepulcrum offertur; et ipsi hoc dividunt inter se. Valet autem reditus eorum viginti milia saracenorum. Quatuor filii habent reditus de Nilo; et reditus illorum valet plusquam quadraginta milia saracenorum. Alii duo fratres minores sunt cotidie ante Mahumetum pro castitate; et eis datur quicquid ad pedes ejus offertur, quod valet triginta milia saracenorum. Saphadinus quindecim habet uxores et[5] totidem hæredes; cum uxoribus singulis dormiebat, cui cum aliqua filium parit, cum illa cunctis videntibus dormit; et cum aliqua illarum quindecim mortua fuerit, de legis suæ consuetudine statim aliam introducit. Habent enim legem scriptam a Mahumeto sibi traditam, et hic liber dicitur Alchoranus, vel Althoranus; Al Arabice idem est quod totum, thoran autem lex dicitur. Cujus libri præcepta illa gens nefaria ita inviolabiliter observat, sicut nos Christiani textum Evangelii observamus.

A. D. 1193. Account of Saphadin, and his sons.

(Not in Jac. de Vitriaco.)

Ut Johannes frater regis regnum Angliæ sibi subjugare voluerit.

Coggeshale, p. 61.

Rege autem Ricardo, ut dictum est, ab imperatore detento, comes Johannes frater ejus, audito regis infortunio, atque de ejus regressu diffidens, fœdus amicitiæ cum Philippo Francorum rege iniit; sinistroque[6] usus consilio, in Anglia pro fratre disposuit coronari; sed Anglorum virtute laudabili fuit impeditus.

(Not in Coggesh.)

John makes a league with Philip, and attempts to seize the crown.

[1] *quatuor vicibus*] Not in J. de V.

[2] *occurrunt et*] Inserted by Paris. They are omitted also in O. W.

[3] *palatio suo*] So altered by Paris from *palatia sua*, as O. W. have; *prima scala de Cayron*, J. de V. What follows is abridged.

[4] *datur*] dicitur, B. not understanding dr.

[5] *et totidem hæredes*] Not in J. de V.

[6] This clause is Wendover's. Cf. Diceto, col. 668, 46.

A.D. 1193. *Ut rex Francorum Normanniam occupare attemptaverit.*

Philip ravages Normandy.

Rex Francorum Philippus in illis diebus inimicitias ubique contra regem Anglorum exercens, Normanniam maximo exercitu aggreditur, non ordini, non sexui, non ætati parcens. Gilebertus de Wascuil, accersito ad se rege prædicto, Gysortium ei per proditionem tradidit, sicut prius convenerat inter eos. Deinde idem rex totum Vegesinum Normannicum et comitatum Albemarle usque ad Diepe et Vallem de Ruil cum castellis præcipuis, partim proditione, partim expugnatione, sibi subegit. Terram etiam Hugonis de Gurnai, qui se cum quibusdam aliis regi Francorum subdiderat, subjugavit. Rothomagum insuper obsidione vallavit; sed comitis Leircestriæ magnifica virtute ac civium probitate cum suorum amissione et confusione ab urbe recessit. Civitatem Ebroicensem idem rex cepit, et eam[1] J[ohanni] comiti ad custodiendum commisit.

Coggeshale, p. 61.

He is driven back from Rouen, but takes Evreux.

(Not in Coggesh.)

Ut rex Francorum sororem regis Daciæ duxerit uxorem et statim repudiaverit.

Marriage of Philip with Ingelburga, and subsequent divorce.

Per idem tempus rex Francorum sororem regis[2] Daciæ, Ingelburgam nomine, puellam mirabili decore præditam, accepit in uxorem; quam post nuptias repudians, inter sanctimoniales apud Suesionem[3] collocavit, Dacosque omnes, qui cum illa venerant, repatriare præcepit. Eodem anno, Hubertus Walteri Saresberiensis episcopus in archiepiscopum Cantuariensem canonice electus,[4] in[5] crastino Sancti Leonardi in sua sede est collocatus. Cujus industriæ ex præcepto regis Ricardi regnum Angliæ et ejus administratio commissa sunt, amoto Waltero Rotomagensi archiepiscopo, qui vocatus a rege transiit in Alemanniam, cum quo etiam regina Alienor mater regis proficiscens filium videre maturavit.

Coggeshale, p. 62.

f. 10.

Hubert Fitzwalter archbishop of Canterbury. The government of the country committed to him.

Cf. Diceto, coll. 670, 671.

Cf. Hovedon, iii. 226. Diceto, col. 671.

[1] *eam . . commisit*] multam tyrannidem exercuit, Coggesh. This mention of Evreux being given into John's charge is peculiar to Wendover.

[2] Cnut VI.

[3] *Suesionem*] Probably an error for *Cisonium*, Cisoing, Tournay, an abbey of regular canons. Madden, Hist. Angl. ii. 46, n. [1].

[4] *electus*] Par. adds in the margin *vel postulatus*.

[5] *in crastino Sancti Leonardi*] *i.e.* Nov. 7: this is Wendover's. Diceto, col. 671, 37, says it was "nonis Novembris," *i.e.* Nov. 5.

Ut rex Ricardus a carcere liberatus in Angliam venerit. A.D. 1194.

Coggeshale, p. 62. Anno Dominicæ Nativitatis MCXCIV. Rex Ricardus, maxima jam parte suæ redemptionis persoluta, obsidibusque datis pro parte quæ restabat persolvenda, die Purificationis beatæ Mariæ ab omni custodia imperatoris liber effectus, permissus est proprium redire ad regnum. Qui cum matre sua et cancellario[1] per terram ducis[2] Luvaniæ ad mare Britannicum perveniens, in die Dominica post festum Sancti Gregorii proxima in Angliam cum ingenti omnium gaudio ad portum applicuit Sanwicensem. Hora autem qua rex cum suis applicuit, hora scilicet diei secunda, sole clarius rutilante, apparuit splendor quidam serenissimus et insolitus, non longius a sole remotus, quasi ad longitudinem et latitudinem humani corporis, candorem præfulgidum atque rubedinem quasi species Iris habens, quem splendorem plures intuentes pronunciabant regem in Angliam fore appulsum. Rex autem confestim Cantuariam profectus, beatum Thomam devotus petivit; deinde Londonias veniens, cum maxima lætitiæ pompa exceptus est, universa civitate contra regis adventum innumerabilium varietate opum decorata ac multipliciter adornata. Audito autem adventu regis, nobiles pariter et ignobiles regi venienti cum ingenti alacritate occurrunt, cernere plurimum cupientes a captivitate regressum, quem nunquam timuerant reversurum.

Richard freed, and returns to England, Feb. 2. He lands at Sandwich, March 13. He goes to Canterbury, and is received with great joy in London.

Cui adventanti occurrit apud Westmonasterium ex parte abbatis Sancti Albani Warini quidam ex ejus servientibus, Gaufridus cognomento Hakesalt; afferens eidem regi ex parte dicti abbatis munera non modica ex auro et argento, quæ merito regalem non tantum pacare, immo exhilarare poterant magnificentiam. Ipse autem rex, affectum pensans cum muneribus, eidem abbati gratias retulit aduberes, veluti amico indefesso et patri, qui filii sui immemor esse non sustinet; ipsum enim abbatem de consuetudine, quia amicissimus erat ei, patrem appellavit carissimum. Ex tunc igitur de amico amicior factus, rex abbati in omnibus agendis extitit ei favorabilis auxiliator.

Gifts of Warin, abbat of St. Alban's, to him.

Coggeshale, p. 63. Rege vero vix per diem unum apud Westmonasterium commorante, ad Sanctum Eadmundum gratia orationis progreditur,

He goes to S. Edmunds-

[1] *i.e.* Walter of Coutances, archbishop of Rouen.

[2] Henry.

A.D. 1194. bury, and then besieges and takes Nottingham castle.

indeque Notingeham properavit, obsessurus eos et expugnaturus, qui contra eum conspiraverant, et se Johanni comiti obligaverant. Exercitus Angliæ omnia nimirum castella præfati comitis jam ceperat, isto se solo tenente et adhuc viriliter defendente; [sed[1] rege castellum obsidente] et semel assiliente, ut certius cognoverunt obsessi insperatum regis adventum, castellum ei reddiderunt, seipsos cum suis omnibus voluntati regis et miserationi supponentes.[2] Quorum quosdam in carcerem detrusit, quosdam digno pretio redemit, in tali necessitate avide cupiens[3] pecuniam singulorum. Duæ quidem præcipuæ eum causæ vehementer urgebant; ut scilicet obsides pro se traditos[4] erga imperatorem liberaret, et ut exercitum copiosum contra regem Francorum statim conduceret, qui terram suam incendiis et rapinis undique devastabat. Quapropter si avidius quam regiam deceret majestatem in tanta[5] necessitate a subditis pecuniam exquirebat, ignoscendum potius erat, quam necessitati regiæ derogandum.

Cogges-hale, p. 63.

His need of money and consequent greed.

Ut rex Ricardus coronam portaverit, et statim in Normanniam transfretaverit.

Richard crowned at Winchester, 17 April.

He crosses to Normandy, May 12.

Submission of John.

Subactis igitur in brevi omnibus adversariis suis in Anglia, rex Ricardus consilio procerum suorum, in octavis Paschæ, licet aliquantulum renitens, apud Wintoniam coronatus est, H[uberto] archiepiscopo Cantuariensi missam celebrante, et Willelmo rege Scotorum præsente. Deinde in festo Sanctorum Nerei [et] Achillei apud Portesmue navem ascendens, in Normanniam applicuit, et apud Bruis nocte illa quievit. Ubi comes Johannes frater ejus, optimo usus consilio, regi occurrit supplex, et se ad pedes ejus humiliter cum militibus multis[6] prosternens, miserationem fratris profusis lacrimis imploravit; seque in multis accusans insipientiam suam et consilium malum, non malitiam, et quod sic necesse fieri cum omnium fuisset opinio quod irrevocabiliter foret rex, confitetur. At rex, ut[7] erat pius, fraternæ calamitati compassus, non se potuit a lacrimis cohibere; sed fratrem in terra pro-

Id. p. 64.

Diceto, col. 673.

Coggesh. p. 64.

(Not in Coggesh.)

Cogges-hale, p. 64.

[1] These words are from O. W.

[2] *suis omnibus . . . supponentes*] So altered by Paris from "suis in "voluntate regis et miseratione po-"nentes," and O. W. as Cogg.

[3] *cupiens*] Par. inserts above the line *vel sitiens*. O. W. have *sitiens* as Cogg.; *cupiens*, C.

[4] *traditos*] So Par. above *datos*, which B. C. O. W. have, as Coggeshale.

[5] *tanta necessitate*] tali casu, Cogg.

[6] *multis*] quibusdam, Cogg.

[7] *ut erat pius*] Not in Cogg.

Coggeshale, p. 64. stratum erigens, in pristinam gratiam recepit; veruntamen[1] terras suas ei ablatas non continuo illi restituit. A.D. 1194.

Ut rex Ricardus regem Francorum a Vernolio fugaverit.

Diceto, col. 673. Audiens autem rex Ricardus regem Francorum Vernolium obsidione vallasse, nec in petrariis erigendis, vel magnis lapidibus comportandis, vel murorum subfossionibus excavandis,[2] vel in corporibus obsessorum affligendis, per dies octo cessasse, illuc cum festinatione pertendit. Instabat enim magnus ille dies Pentecostes; sed ne die sancto Galligenæ se victoriam reportasse jactitarent, audierunt sub ipso noctis crepusculo, quod rex Anglorum accinctus esset ad pugnam et summo diluculo adventurus. Quo Francigenæ rumore perterriti, ut qui ejus audaciam sæpius experti fuerant, elegerunt potius fugere quam pugnare, cum suo magno[3] damno et opprobrio recedentes a castris. Philip forced to raise the siege of Verneuil.

Ut Herebertus Pauper episcopatum Sarisberiensem acceperit.

Id. Per idem tempus Herebertus cognomento[4] Pauper, Cantuariensis archidiaconus, in episcopum Saresberiensem canonice electus, sabbato in Pentecoste presbyter est ordinatus, et in crastino ab archiepiscopo Cantuariensi H[uberto] apud Westmonasterium episcopus est consecratus. Eodem tempore rex Francorum a Vernolio recedens, ne nil agere videretur, castellulum quod Fontes appellatur furibundus subvertit, et sic cum qualiquali victoria ad propria remeavit. Herbert le Poor, bishop of Salisbury, 5 June. Philip II. destroys Fontaines castle.

Ut rex Ricardus castrum de Luches ceperit.

Id. col. 674. His ita gestis, rex Ricardus Turonis veniens, a novi castelli burgensibus, ubi beatus requiescit Martinus, duo milia marcas argenti nomine exeniorum suscepit. Tendens inde intra fines Turoniæ, castellum de Luches, quod rex Francorum nomine obsidatus a ballivis regis Angliæ receperat, dum in vinculis teneretur, ne conventionem quam cum illo fecerant[5] infringerent, et quindecim militibus et servientibus quater viginti 2,000 marks paid to Richard by the burghers of Tours. He takes Loches castle.

[1] *veruntamen . . restituit*] om. W., though in O.

[2] *excavandis*] excavendis, B. O. W.

magno] Written by Par. over an erasure. B. probably had *semper*, as O. W. and Diceto.

[4] *cognomento Pauper*] Introduced by Wendover.

[5] *fecerant*] fecerat, O. W.

A.D. 1194. cum victualium sufficientia custodiendum commiserat, rex Anglorum obsedit et infra dies paucos viriliter expugnavit. Diceto, col. 674.

Aid brought by Sancho of Navarre.

Tunc venit in auxilium regis Anglorum filius regis Navariæ, copiosum ducens exercitum, et quinquaginta balistarios, additis centum, habens in comitatu; terram Gaufridi de Ravenna [1] terramque comitis [2] Engolismi penitus devastavit.

Ut rex Ricardus regem Francorum de finibus Turoniæ fugaverit.

Philip II. at Vendôme, and Freteval.

His præterea diebus rex Francorum Philippus, fines Turoniæ intrans, prope Vindecinum tentoria fixit. Quo cum regem Anglorum per exploratores supervenire cognosceret, summo mane tentoriis evulsis, Fractam-Vallem cum festinatione petivit. Rex autem Anglorum illum insecutus quadrigas ejus, nec non comitum et baronum sub eo militantium, sarcinasque omnes sub captione conclusit. Aurum et argentum, balistas et tentoria, aliasque res innumeras cepit et secum reduxit. Sicque in Pictaviam transiens, infra dies paucos Tailleburc castellum terramque omnium adversariorum suorum, comitis [2] videlicet Engolismi et Gaufridi de Ravenna,[1] sua sub potestate recepit; ita ut a castello Vernolii usque ad Crucem-Karoli [3] nullus ei rebellis existeret.

Id.

Richard pursues him, and captures his baggage.

Richard takes Taillebourg castle. f. 10 *b*.

Id. col. 675.

Ut rex Francorum regem Ricardum circumvenire temptaverit.

Proposal of Philip II. to settle his quarrel with Richard by a combat between five men on each side.

Circa hos denique dies rex Francorum nuntios quatuor misit ad regem Anglorum, verbis utens pacificis in [4] dolo, petens ut populis utriusque regis potestati subjectis, quorum ipsi reges tam aurum quam argentum bellicis cladibus locuplos hauriendo evacuaverant et sanguinem nobilium utriusque regni profuderant, salubriter parcentes, sub examine [5] quinque virorum, hinc inde dirimerentur quæstiones amborum, considentibus regni utriusque principibus et rei eventum expectantibus, donec conflictu terminato adjudicarent quid [6] utrique regum cedere de jure deberet. Placuit supra modum provisio ista Anglorum regi, dummodo rex Francorum quintus inter suos et rex Anglorum itidem inter suos quintus appareat, ut paritate servata corporum et armorum æqua lance confli-

Id. col. 676.

---

[1] *Ravenna*] Rancuna, Diceto.

[2] Aimar.

[3] Charlecroix.

[4] *in dolo*] Added by Wendover.

[5] *examine*] Altered by Par. from *certamine*.

[6] *quid . . . deberet*] quid super jure regis utriusque Regis æterni sederet in animo, Diceto.

(Not in Diceto.) gant; quod rex Francorum in subsannationem multorum agere recusavit. A.D. 1194.

Hoc quoque anno captus est Robertus comes Legecestrensis a rege Francorum et comite[1] Perticense et Rocelino vicecomite Bellimontis. Henricus Marescallus, frater[2] W[illelmi] Marescalli senioris, fit episcopus Exoniensis. His ita gestis, mediantibus viris religiosis, treugæ statutæ sunt inter reges Francorum et Anglorum; sed commeatui negotiatorum hinc inde interdictum est. Robert, earl of Leicester, captured. Henry Marshal, bishop of Exeter. Truce between Philip and Richard.

Diceto, col. 675.

Ut rex Ricardus per Angliam torneamenta fieri statuerit.

Eodem tempore rex Ricardus in Angliam transiens statuit per loca certa torneamenta fieri, hac fortasse inductus ratione, ut milites regni undique concurrentes vires suas flexis in girum frænis experirentur;[3] ut si bellum adversus Crucis[4] inimicos vel etiam finitimos movere decreverint, agiliores ad prælium et exercitatiores redderentur. Richard appoints tournaments to be held in England.

Hoveden, iii. 268. Diceto, col. 676.

Capitur imperator Constantinopolitanus Cursac et pessime tractatur ab Alexio.

His etiam diebus Alexius[5] quidam, Manuelis quondam Constantinopolitani imperatoris filius, innumerabili multitudine armatorum congregata, Cursac tunc[6] imperatorem Constantinopolitanum hostiliter aggressum cepit et excæcavit; atque tandem ementulatum perpetuo carcere damnavit, ejusque imperium occupavit. Alexius usurps the throne of Constantinople.

Id. col. 674.

Ut rex Anglorum de captione sua de duce Austriæ domino Papæ querelam deposuerit.

Anno Dominicæ Nativitatis MCXCV. Rex[7] Ricardus ad sedem Apostolicam nuntios direxit, qui in præsentia domini Papæ constituti talem deposuerunt querelam: "Pater sancte, salutat excellentiam vestram dominus noster rex Anglorum Ricardus, et Letter of Richard to the Pope complaining of the

[1] Geoffrey III.

[2] *frater*] filius, Hist. Anglor.

[3] *experirentur*] experitentur, B. It is corrected in C.

[4] *Crucis inimicos*] Agarenos, Diceto.

[5] On this error, see Madden, Hist. Angl. iii. p. 557.

[6] *tunc*] Written over an erasure; nunc, O. W.

[7] This is peculiar to Wendover.

A.D. 1195. duke of Austria.

" postulat sibi justitiam exhiberi de duce Austriæ, qui ipsum de " peregrinatione sua tam laboriosa tam sumptuosa tamque " periculosa revertentem cepit, et aliter quam tantum prin- " cipem decuit, afflixit, imperatorique ac si bos esset vel " asinus, vendidit; qui postmodum ambo regnum ejus intole- " rabili redemptionis debito contriverunt. Ipsi insuper a " Christianæ fidei legibus alieni in tali casu regi detento " graviora exercuerunt judicia, quam ipse Salaadinus faceret, " si in manibus ipsius per simile infortunium incidisset; " contra quem idem[1] rex a finibus terræ, relicto regno nuper " adepto, relicta patria, parentibus, et amicis, dimicaturus " ascendit. Sciret forsitan regis generositati simul et pro- " bitati sive majestati nimirum deferre, cui illa gens barbara " et cervicosa deferre nescivit. Sed fortasse hoc fecerunt, ut " sibi tanti regis captio pro laudabili victoria imputaretur, " cum nunquam ipsum bello appetere præsumpsissent, si " bellicoso exercitu suo vallatus fuisset. Nec sibi regis dejec- " tionem existiment imputari, sed divinæ potius dispensationi, " ad cujus nutum rota etiam fortunæ hunc humiliat et hunc " exaltat, hunc deicit et hunc attollit. Movet præterea non " mediocriter dominum nostrum regem, quod sub pace et " protectione vestra, omnibus peregrinis usque ad triennium " concessa et in pœnam excommunicationis inflicta et firmata, " ipsum a peregrinatione venientem et iterum redire dispo- " nentem ceperunt; atque sub custodia carcerali detrudentes, " ad gravissimam redemptionis summam coegerunt. Jubeat " ergo excellentia vestra cum festinatione ut obsides domini " nostri regis, qui adhuc pro parte redemptionis, quæ solvenda " restat, detinentur in vinculis, liberos exire dux ille permit- " tat, et pecuniam, quam a domino nostro excommunicatus " recepit, ex integro restituat, necnon sibi suisque illatam " injuriam digna satisfactione emendet."

De excommunicatione ducis Austriæ pro rege Ricardo.

The Pope excommunicates the duke of Austria, and puts his territory under an interdict.

Cumque hæc et alia multa coram summo Pontifice regii nuncii allegassent, post trinam ammonitionem quam dux exaudire recusavit, domnus Papa ilico surgens cum suis cardinalibus ipsum ducem nominatim excommunicavit et in genere omnes qui in regem et suos manus injecerant violentas; terramque ducis totam ecclesiastico supponens interdicto, Veronensi episcopo[2] dedit in mandatis, quatinus hanc interdicti et excommunicationis sententiam singulis diebus Dominicis

[1] *idem*] om. C.

[2] Alard.

et festivis per totum Austriæ ducatum faceret[1] publicari. A.D. 1195.
Diceto, col. 675. "Quod si idem dux mandatis nostris parere decreverit, in "virtute Dei eidem præcipias, ut obsides regis Anglorum uni- "versos absolvat, pactiones omnes relaxet, et ablata sibi per "eum et suos, et quæ de ipsius regis iniqua redemptione per- "cepit, universa restituens, eosdem obsides faciat cum secu- "ritate ad propria remeare, et amodo talia non attemptans, "nihilominus etiam de injuria et damnis congrue satisfaciat "irrogatis."

De miserabili morte ducis Austriæ.

His omnibus præfato duci ab episcopo Veronensi rite denun- His territory struck with sterility.
tiatis, dum idem dux mandati Apostolici aspernator existeret, percussa est terra illius sterilitate inaudita, fame nihilominus
Coggeshale, p. 65. et peste. Danubius etiam fluvius, in parte quadam terræ ipsius plus solito inundans, inopinato eventu hominum decem milia submersit. Sed cum in his omnibus non sit aversus furor ducis, immo in deterius aggravatus, ipse divino judicio terribiliter percussus est. Dei siquidem Sancti Stephani, cum His fatal accident, Dec. 26.
equitando lusum pergeret, sociis comitantibus, equus, cui dux insidebat, violenter[2] pedem offensus, tibiam sedentis cum pede insanabiliter contrivit; nam tibia cum pede protinus conjuncta nigredine quadam intumescens nullo medicorum potuit cathaplasmate sedari, quin ignis quem infernalem vocant, tumori admixtus, intolerabiliter cruciaretur.[3] Quem dux cruciatum ferre non valens, pedem a crure fecit detruncari; ipso interim dolabrum tenente, cæteris omnibus præ nimio horrore hoc facere renuentibus. Sed nec sic doloris cruciatus evasit; nam ilico femur cum corpore reliquo igne illo execrabili depascebatur. Tandem vero culpam recognoscens iniquam quam in regem et suos[4] malitiose exercuerat, suadentibus episcopis qui aderant, obsides absolvit; et residuum pecuniæ de redemptione regis quod receperat[5] se redditurum spopondit, atque ecclesiasticæ censuræ se deinceps pariturum promisit. Tunc episcopi qui aderant, videntes eum in tanta miseria et calamitate constitutum, a[6] sententia excommunicationis absolventes, ad He is absolved, and dies.
communionem fidelium admiserunt; et sic cum intolerabili cruciatu spiritum exhalavit. Cujus corpus diutius jacuit in-

[1] *faceret*] Written by Par. over an erasure; faciat, O. W.

[2] *violenter*] mole nivis, Coggeshale.

[3] *cruciaretur*] Sic, carelessly altered by Wendover from *eum cruciabat* in Coggeshale.

[4] *suos*] in obsides regis, Cogg.

[5] *receperat*] nondum expenderat, Cogg.

[6] *a . . . absolventes*] Added by Wendover, as also *cum intolerabili cruciatu* in the next line.

A D. 1195. humatum, donec[1] horribilibus scateret vermibus, eo quod filius ejus mandata patris exequi nollet; sed tandem ab amicis compulsus, obsides absolvit et repatriandi licentiam concessit. Coggeshale, p. 66.

Ut imperator Henricus regnum Apuliæ sibi subjugaverit.

f. 11. Henry VI. reduces Apulia and Sicily. Imperator[2] Henricus his diebus subjugavit sibi regnum Apuliæ et Siciliæ, mortuo Tancredo, qui Willelmo[3] injuste successerat. Duxerat enim in uxorem sororem[4] regis Willelmi, cui regnum istud justius debebatur. Id.

De horribili adventu paganorum in Hispaniam.

Invasion of Spain by the Moors. Circa dies illos rex[5] de Marroch potentissimus,[6] quem mirabilem mundi vulgus, vel qui melius admiralium Murmelin, id est admiralium bellicosum et victoriosum nominant, cum triginta regulis et innumerabili exercitu[7] in Hispaniam applicuit, terramque regis[8] dicti Petit Hispaniæ vastavit. Alias quoque provincias plures[9] incendiis depopulans et rapinis, sexui, ordini, vel ætati non pepercit, nisi eis tantummodo qui se ipsius vesaniæ subdiderunt. Habebat enim in exercitu suo sexdecies centum milia pugnatorum, ex quorum inopinato adventu tota Christianitas contremuit conturbata.[10] Id. p. 67.

Great floods. Istam autem Dei iram aquarum diluvium præsignavit, quæ segetes suffocans validam famem generavit.

---

[1] *donec vermibus*] Added by Wendover.

[2] Here one leaf of the original MS. has been removed, and replaced by two (ff. 11, 12), which are written entirely in the St. Alban's hand. The portions copied from the leaf that was removed are slightly abridged, in order that with the additional matter introduced by Paris they might exactly fill these two leaves. This is the case especially towards the end of f. 12 *b*, where Paris has omitted words, and used shorter expressions, as may be seen by the collation on p. 423, for fear the matter might extend beyond the end of the page. Paris's new matter here can only be ascertained by collation with the text of Wendover, but is made clear by the difference of type: the small type here showing what MS. B. has in common with MSS. O. W.

[3] O.W. and Hist. Angl. ins. *regi*.

[4] Constance, daughter of Roger king of Sicily.

[5] Boyac al Miramimoli, Hoveden, iii. 302.

[6] The additions of Paris are not in Coggeshale.

[7] O. W. and the Hist. Anglor. add "paganorum ex Africa pro-" rumpens."

[8] *i.e.* Alphonso IX. of Castile.

[9] *plures*] plurimas, O. W.

[10] *contremuit conturbata*] perturbata est vehementer, O. W.; vehementer turbata est, Cogg.

De morte Guarini abbatis Sancti Albani et successione Johannis abbatis. A.D. 1195.

Margin of the MS. of Diceto, Reg. 13 E. vi., f. 125 *b*.

Eodemque[1] anno magister Guarinus, scientia et moribus præditus, abbas ecclesiæ beati Albani, cum sedisset annis undecim, mensibus octo, totidemque diebus, tertio kalendas Maii diem clausit extremum; cui successit magister Johannes dictus[2] de Cella, vir maximæ religionis et scientiæ, monachus ejusdem ecclesiæ et prior cellæ de Walingeford, decimo tertio kalendas Augusti in abbatem electus; qui tertio kalendas ejusdem a Ricardo Londoniensi episcopo munus benedictionis accepit.

Death of Warin, abbat of St. Alban's.

John de Cella succeeds.

MS. Cott. Faustina, A. 8. f. 136. Hoveden, iii. 284, 306.

Sub eodem tempore prior Hospitalis Jerusalem factus est episcopus de Bangor. Eodemque anno obiit Hugo de Pusaz episcopus Dunelmensis, et Henricus episcopus Wigorniensis.

Alan, bp. of Bangor.

Deaths.

De legatione Huberti Cantuariensis archiepiscopi.

Diceto, col. 679.

Per idem tempus papa Cælestinus omnibus Angliæ prælatis scripsit in hæc verba: "Cælestinus episcopus, venerabilibus "fratribus Eboracensi archiepiscopo et universis episcopis, "abbatibus, prioribus, et aliis ecclesiarum prælatis per regnum "Angliæ constitutis, salutem, et cætera. Cum[3] omnibus ec- "clesiis ex commisso nobis pastoralis sollicitudinis officio pro- "videre teneamur, specialiter tamen ad præsens Anglicanam "ecclesiam paternæ considerationis acie intuentes, ad salutem "ipsius communi fratrum nostrorum consilio decrevimus, ut "venerabilis frater noster H[ubertus] Cantuariensis archiepi- "scopus, de [cujus] meritis et virtute, sapientia pariter et "doctrina, ecclesia congaudet universalis, ministerio legationis "accepto, vices nostras ad honorem ecclesiæ, totius regni "salutem et pacem, per totum regnum Angliæ, non obstante "privilegio vel exceptione tibi aut ecclesiæ tuæ, frater archi- "episcope, vel alii facto, libere exequatur. Præsentium igitur "auctoritate universitati vestræ per Apostolica scripta præ- "cipiendo mandamus, quod eidem, tanquam Apostolicæ sedis "legato, reverentiam impendatis debitam et honorem."

Letter of Pope Celestine III. to the archbishop of York, mentioning the appointment of archbishop Hubert as legate.

---

[1] In the margin are drawn two pastoral staves and mitres, one inverted, and the other erect.

[2] These additions of Paris are not in the Diceto MS.

[3] *Cum . . . teneamur*] This is abridged from the opening sentences of the letter.

A.D. 1195. *Admonitio Papæ ad regem Francorum pro regina sua quam repudiaverat.*

Part of the letter of the Pope to William of Champagne, archbishop of Sens, on the subject of Philip's divorce.

Eadem quoque tempestate Papa Cælestinus Senonensi archiepiscopo inter cætera scripsit in hæc verba: "Nos itaque, "qui ipsum regem Francorum specialiter in visceribus caritatis "diligimus, per dilectum filium nostrum C. subdiaconum, "Apostolicæ sedis legatum, ad hoc specialiter missum, roga- "vimus eundem, ut reginam suam, quam a se consilio iniquo "amoverat, affectu maritali tractaret; nec illis aures accom- "modare curet,[1] qui pro lucro reputant, si possunt inter aliquos "odium et discordiam seminare. Inde est, quod illam divortii "sententiam, contra juris ordinem prolatam, de fratrum nos- "trorum consilio penitus irritantes, fraternitati tuæ per Apo- "stolica scripta mandamus firmiter et præcipimus, quatinus "si prædictus rex, ista vivente, aliam superducere voluerit, "vos auctoritate Apostolica id eidem inhibere curetis." Diceto, col. 683

Admonitio Papæ episcopis Angliæ facta pro negotio Terræ Sanctæ.

Letter of Pope Celestine III. to the English bishops on behalf of the Holy Land.

Circa dies istos, Papa Cælestinus H[uberto] Cantuariensi archiepiscopo ejusque suffraganeis pro negotio Terræ Sanctæ scripsit inter cætera in hunc modum: "Vos autem fratres "archiepiscope et episcopi, quibus cura animarum et sollici- "tudo commissa est, precibus instantes ad Dominum inces- "santer subjectos vobis populos inducatis, ut assumpto cru- "cis signaculo ad confutandos fidei Christianæ persecutores "accingantur. Speramus siquidem, et vos sperare debetis, "quod Dominus in verbo prædicationis et orationis vestræ "rete laxabit in capturam, et tales ad defensionem Orien- "talis provinciæ propitius excitabit, quorum potius exigentia Ps. lxvii. 1. "meritorum quam armorum fiducia exurget Deus, et inimici "Ejus dissipabuntur, et fugient a facie[2] Ejus[3] qui oderunt "Eum. Nos autem illis, qui pro divinitatis amore hujus "peregrinationis laborem assumere et in quantum in se "fuerit implere studuerint, de indulto nobis a Domino auc- "toritatis officio illam remissionem impositæ pœnitentiæ "per sacerdotale ministerium facimus, quam prædecessores "nostri suis noscuntur temporibus statuisse; ut videlicet "qui corde contrito et humiliato spiritu laborem hujus pere- Id. col. 685.

[1] *curet*] curaret, O.W., as Diceto.
[2] *facie*] face, B.
[3] *Ejus*] ipsius, O. W.

Diceto, col. 685.

" grinationis assumpserint et in pœnitentiam peccatorum A.D. 1195.
" hoc iter expedierint, si in fide decesserint, plenam suorum
" criminum indulgentiam et vitam consequentur æternam.
" Bona quoque ipsorum, ex quo crucem acceperint, cum
" familiis suis sub Romanæ ecclesiæ necnon et archie-
" piscoporum aliorumque ecclesiæ prælatorum protectione
" consistant. Et nullam de his quæ in susceptione crucis
" quiete possederint,[1] donec de ipsorum reditu vel obitu cer-
" tissime cognoscatur, jacturam [2] vel perturbationem sus-
" tineant vel quæstionem; sed bona ipsorum integra remaneant
" interim et quieta. Illi autem qui in subsidium terræ illius
" de bonis suis illuc transmiserint, de peccatis suis veniam
" consequentur, juxta suorum moderamina prælatorum. Ve-
" rum tibi, frater archiepiscope, oneris hujus laborem duximus
" injungendum; mandantes ut apud carissimum in Christo
" filium nostrum illustrem Anglorum regem, qui [3] Terram
" Sanctam sub trium statuit treugis annorum, ut ad defensionem
" terræ illius milites et pedites bene instructos transmittat,
" assiduis[4] exhortationibus elabores, [et] provinciam circum-
" iens Anglicanam opportunis et importunis prædicationibus
" instes, ut pro defensione Christianitatis, assumpto crucis
" signaculo, terram visitent transmarinam."

Anxiety of Richard for the cause of the Holy Land.

Cum hæc autem ad regis notitiam pervenissent, ipse promta devotione animatus alios strenuos ad opus crucis, maxime quos multipliciter exaltaverat, alacriter animabat, persuadens ut tam pro ipsius regis salute, quam ecclesiæ promotione, et propriarum animarum salute, ad laborem prædictum accingi non pegritarentur. Et ut quosdam huic salubri admonitioni rebelles civilius reprehenderet, prædicatoris formam induens, hanc frequenter parabolam circumsedentibus replicavit. f. 11 *b*.

De Vitali Veneto opertim ingratorum redargutio.

Apologus Ricardi regis quem abbati

Tunc vero temporis contigit de quodam cive Venetiæ, divite scilicet avaro, quiddam relatu dignissimum; quod propter ingratorum multitudinem huic paginæ duximus

[1] *possederint*] possiderint, O.; possederunt, W.

[2] These introductions of Paris are not in the copy of the letter in Diceto.

[3] *qui . . annorum*] Not in Diceto.

[4] *assiduis*] assiduisque, B. O. W.

A.D. 1195. *Sancti Albani Guarino et ipse nobis enarravit.* Apologue of Vitalis the Venetian.

inserendum.[1] Civis igitur memoratus nomine Vitalis, cum daturus esset filiam suam nuptui, ut mensam præpararet lautiorem, venatum ivit in quandam forestam vastissimam et desertam, mari conterminam. Et cum per devia heremi solus vagaretur, arcum extentum bajulans cum sagittis, cupiditate ferinæ ductus, incidit forte in foveam et pedicam, leonibus, ursis, et lupis subtiliter præparatam, a qua, cum os strictum fuisset, et pavimentum profundum et amplum, nullo modo potuit ascendere vel evadere. Invenit autem in ea, quæ[2] eodem casu in ipsam inciderant, duo crudelia animalia, videlicet leonem et unum magnum serpentem; sed ipsum Vitalem, qui se signo crucis præmunivit, nequaquam invaserunt, licet famelici nimis et protervi. Morabatur ergo illic tota illa nocte et die sequenti, clamans et ejulans, et mortem suam tam probrosam lamentando deplorans. Accidit autem ut quidam pauperculus carbonator silvicola, dum pergeret quisquilias ibidem lignorum colligendo, audiret clamorem et planctum quasi subterraneum; et vocem sequens, pervenit ad os putei, et introspiciens ait; "Quis est, "quem audio?" Et Vitalis expergefactus et gavisus supra id quod dici potest, respondit alacriter dicens. "Ego quidem miser Vitalis cognomento, Venetus, qui "ignarus pedicarum et muscipularum harum in foveam "istam feris nocivis incidi devorandus, qui fame et "timore contabesco. Sunt enim hic duo, quæ[2] nimis "pertimesco, animalia, leo scilicet quidam et anguis; "sed adhuc, Deo protegente, Cujus signo me com-"munivi, me non invaserunt; tibi reservatus sum, ut "tibi benefaciam. Erue me, et bene tibi erit; ecce "tibi dimidium bonorum meorum concedo, videlicet "quingenta talenta; sunt enim mihi mille." At pauper; "Si dictis facta compenses, faciam quod desideras "et hortaris." At Vitalis dicta sua multis et magnis

[1] *inserendum*] inserendam, B. | [2] *quæ*] qui, B.

juramentis, Deo interposito pro fidejussore et fide media, confirmavit. Et cum colloquerentur, leo, motu caudæ saltuque jocundo, et similiter anguis blando sibilo et totius corporis volubilitate eidem pauperi applauserunt, quasi liberationem suam cum Vitale postulantes. Et statim[1] pauper domum suam festinus adiit, scalamque quandam cum funiculis quos noverat necessarios cum summa festinatione præparavit, et rediens dimisit eam in puteum solus. Et statim, immo raptim et certatim leo et anguis per gradus scalæ ascendentes, ipsi pauperi applauserunt, et circumeuntes pedes ejus volutabantur coram eo lætabundi, quasi gratiarum actiones pro liberatione sua referentes eidem. Postea vero pauper ipsius Vitalis ascendentis manum apprehendit, et deosculans eam dixit; "Vivat manus hæc, " eja eja gaudeo plane, quia voti compos effici merui;" et duxit eum donec ad notitiam itineris perveniret. Et Vitali recedenti ait silvanus pauperculus, "Quando " et ubi persolves mihi debita?" Et Vitalis; "Infra " diem quartum in Venetia, videlicet in palatio meo, " quod quidem famosum est et reperire non est difficile." Rediit silvanus ad[2] domunculam suam, ut pranderet. Quo sedente ad mensulam, ecce leo quem liberaverat apportans hinnulum intravit, et apposuit mensæ prandentis blandus et mansuetus; quasi offerens illud pro præmio beneficii et liberationis, et applaudens, mitissimus sine rugitu et ira aut alicujus læsione recessit. Et sequebatur eum silvanus ludentem coram eo et lingentem pedes ejus, ut sciret ubinam foret cubile ejus; admirabatur enim vehementer leonis tantam mansuetudinem; et postea rediit ut pranderet. Et cum cibum sumeret, ecce serpens liberatus affuit, gemmam pretiosam in ore deferens, apposuit eidem silvano tanquam liberatori suo, et illam in disco suo reposuit, seseque spiris volubilibus ante ipsum volutans et ludens

A.D. 1195. Apologue of Vitalis the Venetian.

[1] *statim*] statum, B. | [2] *ad*] a, B.

A.D. 1195. Apologue of Vitalis the Venetian.

applausit, quasi grates referens ei pro impenso sibi beneficio; et blando emisso sibilo, nullum lædens recessit. Quem similiter sequebatur silvanus pro admiratione ut de caverna ejus certificaretur. Elapsis igitur duobus vel tribus diebus, silvanus deferens secum gemmam suam pretiosam, quam videlicet serpens suus sibi attulerat, Venetiam adiit, ut a Vitali promissa reciperet. Et invenit eum cum concivibus vicinis suis, præ gaudio liberationis suæ convivantem. Quem silvanus seorsum evocans, et secretius alloquens, quia ignotum se simulavit, dixit; "Amice, redde quod debes." At ipse torvo vultu respondit; "Quis tu? Quid "exigis?" At ille; "Quingenta talenta mihi a te pro "beneficio tibi facto ex pacto promissa." At Vitalis; "Eja, quam leviter velles lucrari, quæ ego per longa "tempora laboriose adquisivi." Et præcepit familiæ suæ ut caperetur quasi delirans, pro tanta temeritate incarcerandus. Quod silvanus intelligens, repentino saltu a domo exilivit; et veniens ad prætorium, hæc omnia judicibus civitatis seriatim intimavit. Cui cum non plane crederetur, narravit incredibile, ostendit gemmam sibi a serpente gratis datam; et ilico unus civium, quem virtus lapidis non latebat, ipsum pro magno pretio comparavit. Ut autem omnes inde redderet certiores, silvanus aliquos de civibus duxit ad latibula leonis et serpentis; qui adhuc ipsi silvano tanquam liberatori suo applauserunt. Certificati igitur judices civitatis de rei veritate, compulerunt Vitalem reddere quæ promisit, et satisfacere pro injuria. Hæc sæpe referebat rex Ricardus munificus, ingratos redarguendo.

Richard I. in the habit of repeating this story.

De quadam pactione facta inter reges Francorum et Anglorum.

Richard at Poictiers. His conference with Philip at Louviers.

Anno Dominicæ Nativitatis MCXCVI. Rex Anglorum Ricardus ad Natale Domini fuit apud Pictavensium civitatem. Et deinde post festum Sancti Hilarii, convenerunt ad colloquium Philippus rex Francorum et Ricardus rex Anglorum apud Loviers, ubi inter eos convenit in hunc modum: Rex Francorum

Hoveden, iii. 308. Id. iv. 3.

Hoveden, iv. 3. quietum[1] clamavit regi[2] Ricardo et hæredibus suis Yssoudum cum pertinentiis suis, et jus totum quod habuit in Berri et Alvernia et Guasconia. Et reddidit ei quiete castellum de Archis,[3] et comitatum de Aubemarla, aliaque castella multa quæ occupaverat post[4] reditum suum de peregrinatione Terræ Sanctæ, ad quam adhuc redire proposuerat. Et rex Anglorum quietum clamavit regi Francorum castellum de Gisorcio, et totum Normannicum Vigesinum. Et hæc omnia ut rata haberentur et firma, fidejussores adinvicem invenerunt, et pœnam quindecim milium marcarum argenti inter se statuerunt. Procedente vero[5] tempore, cum[6] rex Ricardus prædicta omnia possideret, pœnituit regem Francorum tale fecisse commercium; et magnum congerens exercitum Albamarliam obsidione vallavit. Quo facto, rex Anglorum præcepit saisiari in manu sua[7] omnes res et possessiones abbatum Majoris monasterii et [de] Cluniaco, de Sancto Dionisio, et prioris de Caritate; qui fidejussores extiterant regis Francorum super pactione memorata[8] et sic prolocuta, quod si rex Francorum conventionem non servaret, ipsi darent regi Anglorum pecuniam;[9] graviter regem Francorum de enormi fidelitatis læsione redarguentes. Cepit interim rex Francorum castellum de Albamarla,[10] et subvertit illud.[11] Rex autem Anglorum dedit ei tria milia marcas argenti de pecunia præfata pro redemptione militum et servientum suorum, ut[12] salvis equis et armis liberi sinerentur abire. Deinde rex Francorum, nimis elatus et gloriosus,[13] cepit ilico Nunantcurt; et rex[14] Ricardus cepit castellum de Gymmeges. Et sic diatim[15] crevit, seminante humani generis inimico odii lolium et discordiæ zizania, inter reges et regna guerra cruentissima.

A.D. 1196. f. 12. Terms of the peace between them.

(Not in Hoveden.)

Hoveden, iv. 3.

Id. iv. 4. Philip breaks the peace, and Richard seizes the property of the sureties.

(Not in Hoveden.)

Hoveden, iv. 5. Philip takes and destroys Aumâle, and Nonancurt.

(Not in Hoveden.) Richard takes Gamages.

[1] *quietum*] quietam, O. W., and so the Hist. Anglor.; quieta, Hoveden.

[2] O. W. add *Anglorum*.

[3] O. W. insert *et comitatum de Auco*, as Hoveden.

[4] *post . . Sanctæ*] Added by Wendover; the next clause is Paris's own.

[5] *vero*] autem, O. W.

[6] *cum . . possideret*] This is Wendover's.

[7] O. W. add *in omni loco dominationis suæ*, as Hoveden.

[8] *memorata*] præfata, O. W.

[9] O. W. add *supradictam*.

[10] O. W. add *per insultum*.

[11] O. W. ins. *et*.

[12] *ut . . abire*] Introduced by Wendover. The additions of Paris that follow are his own.

[13] *gloriosus*] glorius, B.

[14] *rex Ricardus*] Johannes comes Moretonii, Hoveden.

[15] For this O.W. have "reges in "castrorum captione luserunt."

A.D. 1196. *De morte Willelmi quondam civis Londoniensis.*

Riot of William Fitz-Osbert in London.

Circa dies illos surrexit contradictio et rixa[1] in civitate Londoniarum inter pauperes et divites, ob contributionem[2] tallagii, quæ a regiis ministris exigebatur ad fisci commodum; voluerunt enim excellentiores civium, quos majorem et aldermannos dicimus, facta concinnatione in suo hustingo, seipsos servare indemnes aut saltem sine gravamine, et pauperiores intolerabiliter apporriare; cumque Willelmo filio Osberti, cognomento cum-Barba, cujus genus avitum ob indignationem Normannorum radere barbam contempsit, recalcitrante, et majores civitatis pro jam dicta causa proditores domini regis vocante, orta est seditio gravis in civitate usque ad arma capessenda. Unde Willelmus contra communam Londoniensem infinitos de pauperioribus et mediocribus contra majorem et aldermannos exacuit et excitavit. Sed per pusillanimes et degeneres dissipatum est consilium civium quos Willelmus confœderaverat ad resistendum ipsorum injuriæ. Enervatis igitur civibus mediocribus et pauperioribus, totum refuderunt rex et regis ministeriales et excellentiores civitatis crimen in Willelmum. Cumque circumdarent eum regales, ut ipsum caperent armati, (erat enim Willelmus generosus et clarissimus in civitate, et corpore magnus, et viribus integer et strenuus,) elapsus est invitis omnibus, sola sicha se defendens. Et fugiens in ecclesiam Sanctæ Mariæ de Arcubus sese, ut ibidem ab imminente morte et captione liberaretur, recepit, postulans pacem et protectionem Dei et Beatæ Mariæ et sanctæ ecclesiæ, et asserens se non propter aliud iniquo judicio potentum restitisse, nisi ut omnes pari pondere premerentur et singuli juxta suas facultates contribuerent. Sed cum non exaudiretur et prævaleret pars majorum, præcepit

Diceto, col. 691. (Not in Diceto.)

[1] *rixa*] iniquitas, O. W.

[2] This is entirely different from the account in O. W., which is taken out of Diceto, col. 691. See Coxe's Wendover, iii. pp. 94, 95. It is somewhat similar to the account in Hoveden, iv. pp. 5, 6.

archiepiscopus, non sine multorum admiratione, ut ab ecclesia violenter extraheretur, judicium subiturus, qui seditionem movit in civitate et tantum populum perturbaverat. Quod cum Willelmo nunciaretur, se festinus in turrim ecclesiæ recepit; novit enim jam quod majores, quibus contradixerat, animam ejus quærebant. Protervi autem instantes, supposito igne, magnam partem ecclesiæ combusserunt, sacrilegium tantum non abhorrentes. Coactus est igitur Willelmus a turri descendere, calore et fumo pœne suffocatus. Captus est igitur et ab ecclesia violenter extractus, expoliatus, et vinctis manibus post tergum et pedibus, ad caudam equi trahitur ad turrim Londoniensem incarcerandus. Et cito post, sic volente archiepiscopo et ad hoc eum stimulantibus eminentioribus civibus et ministris regiis, iterum rapitur a turri, et ligatus ad caudam equinam, ad Ulmetum per medium Londoniæ trahitur,[1] miserum concivibus suis præbens spectaculum et generi suo, quod præclarum habuit in civitate; et suspensus est per catenam in patibulo. Et sic Willelmus dictus Barbatus vel Barba pro assertione veritatis et pro causa pauperum tuenda morti traditur a concivibus suis ignominiose. Unde cum constet causam martyrem facere, inter martyres videtur merito computandus. Suspensi sunt autem cum eo novem ejus vicini vel de ejus familia, causam ejusdem Willelmi confoventes.

A.D. 1196. He is taken

and hanged at the Elms in Smithfield.

Fit episcopus Wigorniensis.

Dicto, col. 693. Anno quoque sub eodem Johannes decanus Rothomagensis in episcopatum Wigorniensem sullimatur; qui munus consecrationis decimo tertio Kalendas Novembris a Cantuariensi archiepiscopo suscepit.

John, dean of Rouen, bishop of Worcester.

Normannia interdicitur.

Hoveden, iv. 14. Eodem quoque anno rex Anglorum Ricardus firmavit castellum novum in insula de Andely, contra voluntatem Walteri

Richard builds a castle in the isle of Andely.

[1] *trahitur*] trahitus, B.

A.D. 1196. Anger of the archbishop of Rouen.

Rothomagensis archiepiscopi; et quoniam sæpius[1] admonitus noluit ab incœptis desistere, stimulante[2] Francorum rege, archiepiscopus præfatus Normanniam totam sub interdicto conclusit, et sic curiam adiit Romanam. Hoveden, iv. 14.

Abbates renuerunt recipere donum imperatoris quia turpiter illud adquisivit.

Gift of the emperor Henry VI. to the Cistercians, which is refused.

Tempore sub eodem imperator legavit capitulo Cisterciensium tria milia marcarum argenti, de redemptione regis Ricardi, ad thurribula per totum ordinem facienda argentea. Sed abbates tam ipsum imperatorem quam donum ejus detestantes, renuerunt de turpi quæstu adquisitum donum ejus recipere. Quod cum rex Ricardus audisset, dictum et factum abbatum, quod solita caruit avaritia, commendavit.

De captione Hugonis de Calvo monte.

f. 12 *b*. Capture of Hugh of Chaumont. His imprisonment at Bonneville-sur-Toque, and escape.

Eodem quoque anno, facta congressione inter falanges[3] regum Francorum et Anglorum, captus est Hugo de Calvo monte, regi Francorum valde carus et familiaris, et regi Anglorum est præsentatus. Quem Roberto de Ros custodiendum committens, præcepit ut quasi vitam custodiret. Robertus autem ipsum custodiendum[4] Willelmo de Spineto, servienti suo, confidenter commisit. Hugo autem ex permissione Willelmi corrupti muneribus et promissionibus amplioribus, de nocte per murum demissus, in magnum regis damnum prudenter evasit; castellumque[5] de Bona villa supra Tuke, ubi custodiebatur, lætus et ridens et suos custodes deridens, a tergo salutavit. Unde rex Anglorum versus Robertum de Ros merito nimis iratus, cepit ab illo mille et ducentas marcas,[6] videlicet quantum ipse Hugo captivus pro sua foret liberatione redditurus, pro sua Hoveden, iv. 14.

---

[1] *sæpius*] rex sæpe, O. W.

[2] This addition of Paris is not in Hoveden.

[3] *falanges*] familias, O. W.; familiam, Hoveden.

[4] O. W. have "sub custodia Willelmi de Spineto, ejusdem Roberti "servientis."

[5] *castellumque . . . . salutavit*] Not in Hoveden. The additions of Paris are his own.

[6] O. W. add *argenti*.

negligentia et præcepti regii transgressione; et Willelmum A.D. 1196.
Hoveden, iv. 15. de Spineto jussit patibulo præsentari.[1]

De captione Belvacensis episcopi et Willelmi de Merlo.

Capture of Philip de Dreux, bishop of Beauvais, his archdeacon, and William de Merlou.

Diebus[2] quoque sub eisdem comes Johannes, frater regis Ricardi, quem rex ad arma licet desidem animarat, et cruentissimi ruptarii, quibus sanguis humanus pro nihilo reputabatur vel præda vel incendium, Markadeus, Algais, et Lupescarus, natione Provinciales, terras regis Francorum, jubente rege Ricardo, exterminio letali vastaverunt, ecclesiæ, ætati, vel conditioni minime parcentes. Insidiabantur autem maxime episcopo Belvacensi Philippo et ejusdem archidiacono, qui, metas ordinis sui impudenter transgredientes, bellicis negotiis vigilanter indulserunt, unde non mediocriter regem Ricardum dampnificarant. Trahentes enim exercitum copiosum, castra nonnulla regis Ricardi violenter occupaverant; milites ac servientes interceperant, et multos eisdem resistentes trucidaverant; nec cessarunt die vel nocte talibus jugiter indulgere; erant namque strenui, generosi, et potentes. Una igitur dierum dum dicti Marcadeus et Lupescarus, qui duces fuerunt catervæ quam ruttam vocamus, militantes sub comite Johanne regis fratre, equitationem facerent impetuosam ante civitatem Belvacensem, prædæ intendentes et captionibus, indignantes vehementer super hoc civitatis ipsius episcopus Philippus et ejusdem archidiaconus cum plebe multa ipsius civitatis eleganter ad unguem armati, exierunt contra eos, ut tantam injuriam repellerent ac potenter vindicarent. Willelmus quoque de Merlou, regi Francorum merito propter suam carissimus probitatem, cum militia strenua ac numerosa additus

[1] *præsentari*] suspendi, O. W.

[2] This is a very different account of this transaction from that given in O. W. (Coxe's Wendover, iii. 96), which is taken from Hoveden, iv. 16.

A.D. 1196. est illis in auxilium, licet non indigere[1] viderentur, militia et manu pedestri ordinata et bene armata; et facto impetu cruentissimo, ceciderunt multi utrobique In quo tandem certamine Franci calculum deteriorem reportarunt; capti sunt enim universi nobiliores, et ex catervis pedestribus pars maxima est interfecta, quidam spiculis, quidam lanceis vulnerati vel gladiis, quidam autem equinis pedibus interierunt conculcati. Capti sunt autem in illo conflictu a Marcadeo episcopus Belvacensis et ejus archidiaconus, et armatos præsentavit eos idem M[arcadeus] regi Ricardo, et jussit eos rex sic incarcerari; et dixit M[arcadeus];[2] "Cepi et do "tibi, o rex, cantatorem et responsorem; repone eos "et conserva, si scis." Dominus autem Papa, cui reposita fuit super hæc per capitulum Belvacense gravis querimonia, amicabiliter scripsit regi Ricardo pro episcopi liberatione, quem in epistola sua carissimum vocavit fratrem ac filium suum et ecclesiæ, ut sic pronius flecteret regem ad parcendum. Præcepit igitur rex ob reverentiam Papæ ut lorica episcopi tunc deponeretur et ipsi Papæ præsentaretur, et diceretur, "Vide si tunica filii tui sit an non?" Cui Papa, "Non filius meus est vel ecclesiæ; ideo ad regis volun- "tatem redimatur, quia potius Martis quam Christi "miles judicatur."

The Pope intercedes for the bishop.

Answer of Richard.

De inundationibus.

Inundation of the Seine in Paris.

Sequana[3] eodem anno metas solitas transgressa adeo Parisienses exterruit, ut rex palatium relinquens cum filio Ludowico apud Sanctam Genovescam hospitaretur, et episcopus Mauricius apud Sanctum Victorem. Diceto, col. 690.

---

[1] *indigere*] indegere, B.

[2] "Ait ridiculose lingua sua na- "tiva, 'Pris vus ai le canthathur e "'le respondethur.'" Hist. Anglor.

[3] This paragraph is abridged from what O. W. give, in order to get the same amount of matter into the page. See Coxe's Wendover, iii. 96, 97, where *Perticiacensem* which O. has, is a mistake. W. has *Parisiacensem*.

Quædam visio mirabilis. A.D. 1196

Vision of the future state by a monk of Eynsham.

For other editions of this *Visio* see MSS., Cott. Calig. A. 8; Corp. Christ. Cant. 43. They both differ considerably from this.

Circa dies illos monachus quidam de[1] Euesham, in languorem decidens per annum[2] et tres menses, vehementi corporis molestia vexabatur. Qui cibi potusque alimentum[3] adeo abominabatur, ut per novem aliquando dies[4] nihil præter modicam aquæ tepidæ[5] susciperet portionem. Nulla ei medicorum industria poterat[6] subvenire; solo spiritu vivebat, mortisque simulachrum videbatur; medicinæ contraria vel nihil operabantur. Languebat igitur lecto[7] decubans, et viribus corporis penitus[8] destitutus loco moveri non potuit, nisi labore vectus[9] ministrantium. Imminente denique Dominicæ Resurrectionis die, levius se habere incipiens, per cellam infirmorum innixo[10] baculo incedebat. Cumque[11] nox adesset, cui Dominicæ Cœnæ dies proxime succedit, ad majorem basilicam, nesciens sive in corpore sive extra corpus, magnæ devotionis instinctu, baculo juvante,[12] perrexit. Ubi dum conventus nocturnales consuetas[13] laudes Domino persolvebat, tantam[14] divinæ miserationis et gratiæ cælestis compunctionem percepit ut ipsius sancta devotio modum excedere videretur; unde nec a fletibus et Dei laudibus a media noctis hora usque ad sextam diei sequentis horam sese potuit continere. Tunc accersiri ad se fecit duos de fratribus, unum post alterum, quos viri religiosi confessores vocant, et utrique eorum omnium culparum etiam minimarum[15] et quarumlibet transgressionum ordinis sive præceptorum Dei confessionem pure et in summa cordis contritione et lacrimarum effusione fecit, et absolutionem vehementi desiderio quæsitam percepit; sicque in sancta devotione et Dei laudibus totum diem exegit.

[1] *de Euesham*] Eineshamensis cœnobii, O. W. The writer of these two leaves has blunderingly supposed this to be Evesham. The *u* is very distinct. Coggeshale, who mentions without detailing the vision, has "in Enigsamensi cœ-" nobio," p. 71.

[2] O. W. add *integrum.*

[3] *alimentum adeo abominabatur*] abominationem adeo incurrerat, O. W.

[4] O. W. add *vel amplius.*

[5] *tepidæ*] calidæ, O. W.

[6] *poterat . . . operabantur*] quicquam conferre potuit, sed quicquid levaminis causa ei a quolibet exhibitum fuerat, in contrarium vertebatur, O. W.

[7] *lecto decubans*] grabato decumbens, O. W.

[8] *penitus*] nimium, O. W.

[9] *vectus*] devectus, O. W.

[10] *innixo*] innixus, O. W.

[11] O. W. add *tandem.*

[12] *juvante*] vehente, O. W.

[13] *consuetas*] de consuetudine, O. W.

[14] *tantam*] tantum, B.

[15] *minimarum et*] et minimarum, O. W.

A.D. 1196. *Ut idem monachus inventus sit ut mortuus.*

Vision of the future state by a monk of Eynsham.

Sequenti vero nocte, modicò prælibato sopore, cum ad matutinas tabula percuteretur, lecto se excutiens, iter ad ecclesiam arripuit;[1] sed quid[2] fecerit, sequens sermo[3] declarabit. Mane autem facto sequentis diei, id est, Parasceues, cum fratres ad primam consurgerent, et versus ecclesiam ante capitulum transitum facerent, conspiciunt fratrem eundem ante sedem abbatis, ubi fratres veniam petere solent, nudis pedibus jacere prostratum, vultu solo tenus defixo, quasi a quolibet præsidente veniam postularet. Quo viso, omnes stupefacti[4] fratres accurrunt; et volentes eum erigere, velut exanimem
f. 13. et sine aliquo membrorum motu reperiunt, oculis in profundiora submersis et ipsis luminum sedibus ac naso multo sanguine madefactis. Expirasse eum proclamant universi,[5] dum motus venarum, multo intercurrente spatio, penitus amisisset. Sed cum tandem anhelitum, licet perexilem, in eo deprehendissent, cervicem, pectus, et manus aqua frigida diluerunt. Primo autem eum corpore toto modice trementem viderunt, sed mox quiescens, omnino immobilis permanebat. Diutius quid agerent hæsitabant, dum nec penitus exanimatus[6] nec melioratus in aliquo cerneretur. Inito demum consilio, in infirmariam illum deferunt, in lecto suo collocantes, ubi adhibitis custodibus pervigili diligentia servabatur. Pectori denique ejus emplastra alligarunt, acubus plantas pedum punxerunt; sed nihil in eo quod animati hominis esse videretur, conicere potuerunt. In hunc igitur modum per biduum, id est a media noctis hora Parasceues usque ad horam completorii sequentis Sabbati lecto decumbens, immobilis omnino permansit. In hora autem magni Sabbati, qua conventus ad completorium esset conventurus, cilia oculorum prædicti fratris cœperunt paululum agitari, ac demum humor quidam lacrimarum more in genas leniter defluebat, et quemadmodum dormiens quis ploret, crebra ab imo pectoris visus est ingeminare suspiria, et post modicum de profundo sono vix audibili in gutture verba quædam revolvere videbatur. Deinde sensim redeunte spiritu, invocare cœpit Sanctam Mariam dicens, "O Sancta Maria, o domina "Sancta Maria, pro quo peccato perdo gaudium tam immen- "sum?" Hæc sæpius et alia in hunc modum repetens, pri-

[1] *arripuit*] aggressus est, O. W.
[2] O. W. add *ibi*.
[3] *sermo*] relatio, O. W.
[4] Here end the two leaves written in the St. Alban's hand.
[5] *universi*] om. W.
[6] *exanimatus*] Inserted by Par. over *expiratus*, which B. O. W. have.

vationem alicujus immensi gaudii astantibus indicabat. Deinde quasi de gravi evigilans somno, caput excussit, et nimis amare flens, defluentibus jugiter lacrimis, singultire cœpit. Manibusque complosis ac consertis digitis, erexit se subito et resedit; et caput in manibus et super genua deponens lamentabilem nimis planctum diutius continuare, sicut cœperat, non cessabat. Tunc a fratribus multum rogatus, ut post tam prolixum jejunium et laborem aliquid sumeret, exigua panis portione potitus, pervigil in oratione permansit. Requisitus autem si de infirmitate se speraret evasurum, respondit; "Satis," inquit, "vivam, "quia de infirmitate jam plene convalui." Deinde nocte sequenti, id est Dominicæ Resurrectionis, cum ad matutinas signa pulsarentur, ipse nullo usus sustentamine ecclesiam adiit, et quod undecim mensium spatio antea non fecerat, chorum ingressus est. In crastino autem, divinis rite celebratis obsequiis, sacræ Communionis participatione meruit saginari. A.D. 1196. Vision of the future state by a monk of Eynsham.

Ut monachus præfatus visionem quam viderat revelaverit.

His ita gestis, idem frater religiosa monachorum sollicitudine propensius convenitur, obnixius postulatur, ut quæ sibi dormienti acciderant, et quæ viderat, ædificationis gratia intimaret; multa enim sibi ostensa fuisse ex signis evidentibus, quæ viderant, intelligentes, qui verba ejus expergiscentis pridie audierant et lacrimas ejus indesinentes videbant. Quod[1] aliquandiu se facturum dissimulante, cum illi petendo vehementer instarent, quæ inferius digesta sunt, interfluentibus jugiter lacrimis, et gemitu vocem crebrius absorbente, narravit. "Cum," inquit, "gravi et prolixa, sicut vidistis, corporis "infirmitate deficerem, et Deum ore ac mente benedicerem, "gratiasque Illi referrem, quod me indignum paterno verbere "castigare dignaretur, postposita omni spe sospitatis recupe"randæ, cœpi, prout potui, meipsum præparare quo citius "futuri sæculi calamitates evaderem, dum essem de corpore "evocandus. Dum hæc mecum sedulus agerem, incidi in "temptationem, ut Dominum postularem quatinus mihi quo"cunque modo revelare dignaretur, qualis esset futuri sæculi "status, quæ animarum de corpore exemptarum post hanc "vitam foret conditio; quatinus his cognitis liquidius dinos"cerem quid mihi in brevi, ut putabam, migraturo sperandum, "quid metuendum existeret, ut perinde in amore divino pro"ficerem, dum in hac vita ancipiti fluctuarem. Continuis

[1] *Quod*] Quo, W.

A.D. 1196. Vision of the future state by a monk of Eynsham.

" itaque votis meis satisfieri cupiens, nunc Dominum mundi " Salvatorem, nunc Matrem Ejus Virginem gloriosam, nunc " simul omnes Dei electos invocabam, licet specialiter per " intercessionem piissimi sanctique confessoris Nicholai spera- " rem consequi piæ petitionis effectum. Et ecce nocte quadam, " imminente Quadragesimæ initio quam proxime transegimus, " mihi paululum dormienti astitit quædam reverenda persona " et omnino decora, quæ me verbis dulcissimis in hunc modum " aggreditur; 'O fili,' inquit, 'carissime, multa tibi est pre- " 'candi devotio, magnaque intentionis tuæ perseverantia; nec " 'poterit apud clementiam Redemptoris inefficax esse tam " 'continuus orationis tuæ conatus. Veruntamen amodo ani- " 'mæquior esto, et orationi devotus insiste; quia proculdubio " 'piæ petitionis celerem consequeris effectum.' Et his dictis, " alloquentis imago cum ipso est ablata sopore.

Ut idem monachus crucem Domini adorans eam sanguinolentam conspexerit.

" Evigilans autem visionem fixo servavi animo, decursoque jam " sex hebdomadarum spatio, cum in nocte Dominicam Cœnam " præcedente ad matutinas[1] surrexissem, et a vobis disciplinas, " sicut meministis, accepissem; tantam inter hæc mentis dulce- " dinem mihi sensi infusam, quod die sequenti flere jugiter dul- " cissimum habui, sicut vos propriis oculis conspexistis. Deinde " nocte proxima, id est, Parasceue, instante jam hora, qua ad " matutinas[1] surgendum erat, placidum fui resolutus in somnum. " Tunc vocem hanc nescio cujus ministerio delatam audivi; " 'Surge,' inquit, 'et ingressus oratorium, accede ad altare " 'quod in veneratione Sancti Laurentii consecratum est; et " 'retro aram ipsam invenies crucem, quæ in die Parasceues a " 'conventu adorari solet; quia nisi hoc modo feceris, a te die " 'crastino nil[2] poterit adimpleri; grandis enim tibi restat via, " 'crucemque ipsam in memoriam Salvatoris devotus[3] adorans, " 'cordis contriti et humiliati sacrificium offer, sciturus certis- " 'sime acceptum Domino fore tuæ devotionis holocaustum; " 'cujus ibidem pinguedine donaberis affluenter.' Sic discusso " sopore, evigilavi, et cum fratribus, ut mihi videbatur, ma- " tutinas[1] auditurus perrexi. Quibus a conventu initiatis, " seniorem quendam vestibus albis indutum in vestibulo " ecclesiæ obvium habui, qui unus ex illis erat, a quo nocte

[1] *matutinas*] matutinos, B. O. W.
[2] *nil*] ñ, B. O. W.
[3] *devotus*] om. W.

" præcedenti disciplinas accepi, quem nutu solito ad dandam A.D. 1196.
" mihi disciplinam invitans, capitulum ingredimur, et voti Vision of
" compos effectus ad oratorium redimus. Tunc solus ad altare the future
" mihi in somnis ut didici[1] progrediens, calciamenta deposui, state by a
" genibusque in pavimentum flexis, ad locum tendi quo[2] ad[3] monk of
" inveniendum audieram crucem Salvatoris. Inveni eam, sicut Eynsham.
" mihi prædictum fuerat, et mox totus in lacrimas resolutus, f. 13 *b*.
" corporeque toto in terram prostratus, ipsam devotissime
" adoravi. Denuo genibus impressis ad vultum imaginis, ore-
" que et oculis eam deosculans, in frontem mihi sentio guttas
" quasdam suaviter instillasse, et digitos admovens, ex rubore
" sanguinem deprehendi. Vidi præterea ex [latere] crucifixi
" ita cruorem emanare, ut solet vivi hominis vena fleubotomo[4]
" incisa. Suscepi autem manu mea, quot nescio, guttas dis-
" tillantes, et exinde oculos, aures, et nares devote linivi.
" Postremo an in hoc peccaverim ignorans, unam ejusdem
" sanguinis guttam ex nimio cordis desiderio deglutivi; re-
" liquum vero, quod pugillo receperam, servare decrevi.

Ut idem monachus de corpore eductus primum locum pœnalem intraverit.

" Cruce Dominica in hunc modum adorata, mox retro me
" sonitum audivi a sene venerando, a quo nocte præcedenti
" disciplinas accepi. Tunc relictis juxta altare calciamentis
" et baculo, quo ordine nescio, in capitulum deveni; et post
" disciplinas sex vicibus, ut prius feceram, iteratas, absolutio-
" nem percepi. Ipso itaque in sede abbatis denuo residente,
" prostravi me coram eo, et accedens ad me hoc solum dixit,
" 'Sequere me.' Cumque me erexisset ut starem, tenebat
" manum meam dexteram tam firmiter quam leniter; habui-
" musque jugiter manus consertas omni tempore, quo sensibus
" corporis mente absens fui. Incedebamus igitur per viam
" planam, recto Orientis tramite, quousque pervenimus in
" regionem quandam nimis spatiosam, visu horrendam, palus-
" tri situ et luto in duritiem inspissato deformem. Erat
" ibi hominum sive animarum tanta multitudo, quantam nemo
" sufficeret æstimare, variis et inenarrabilibus exposita imma-

[1] *ut didici*] Written by Par. over *notatum*, which is expuncted. O.W. have *notatum*.

[2] *quo*] ubi, W., though O. has *quo*.

[3] This addition of Paris spoils the sense. C. C. C. 43 has *vexillum*. The passage is not in Cott. Calig. A. 8.

[4] *fleubotomo*] Par. inserts *vel -mia*, i.e. *fleubotomia*.

A.D. 1196. Vision of the future state by a monk of Eynsham.

" nitatibus tormentorum. Ibi erat utriusque sexus, universæ " conditionis, professionis, et ordinis turba innumerabilis, om- " niumque peccatorum admissores diversis addicti suppliciis " pro varietate professionum et generibus delictorum. Vidi " et audivi per lata[1] illius campi spatia, cujus metas nulla " circumspiceret acies oculorum, miserorum choros miserabi- " liter nimis turmatim collectos, et gregatim criminum pari- " litate et professionum similitudine constrictos, pariter et " pariliter æstuare et dissimiliter sub pœnarum cumulis eju- " lare. Quoscumque vidi pro quibuscumque peccatis afflictos, " liquido advertebam et peccati eorum genus et modum et " satisfactionis qualitatem, qua vel de reatu suo pœnitendo " vel aliorum remediis meruissent in illo pœnali exilio ad " ingressum cælestis patriæ præparari. Universi itaque ibi " constituti capessendæ salutis aliquando spem habebant. " Quosdam vero graviora cernebam æquanimius perferre sup- " plicia, et quasi de conscientia sibi repositæ mercedis, hor- " renda quæ perferebant tormenta, levia reputare. Nonnullos " conspiciebam de loco, quo torquebantur, subito exilire, et " viam ad ulteriora tendentem ocius festinando carpere; quos " repente emergens ab imis flamma, dirissime conflagratos " cum tridentibus et flagris et apparatu vario tormentorum " accurrentibus denuo tortoribus, pœnis restituebant,[2] in eos " sævitiam omnem iterum exacturi. Nihilominus sic cæsi, sic " exusti, et cædendo præcordialiter discerpti, denuo evadentes " simili semper conditione ulterius tendebant, de gravissimis " ad tolerabiliora jugiter succedentes. Quibusdam vero de " atrocissimis ad crudeliora non profectus, sed[3] miserabilis re- " stabat defectus. Et singuli quidem secundum vel quod suis " pristinis juvabantur vel impediebantur meritis, vel bonorum " operum beneficiis amicorum. Infinitæ erant, quas vidi, spe- " cies pœnarum. Hi ad ignem torrebantur; hi in sartagine " frigebantur;[4] hos ungues ignei ad ossa usque et compagum " dissolutionem radendo sulcabant; hos balnea pice et sulphure " cum fœtore horrifico et liquaminibus æris et plumbi cum " aliis metallorum generibus excoquebant. Istos monstruosi " vermes venenosis rodebant[5] dentibus; illos denso ordine " substrati sudes flammatis aculeis recipiebant. Tortores un- " guibus distrahebant, flagellis horribilibus cædebant, diroque " cruciatu laniabant. Multos pridem agnitos mihique in sæculo

[1] *lata*] late, B. O. W.

[2] Sic, Wendover altering his original and spoiling its grammar.

[3] *sed*] om. W.

[4] Par. adds in the margin *vel frixabantur.*

[5] *rodebant*] rodiebant, B.

" familiares ibidem exitu vario afflictos conspexi; quorum A.D. 1196.
" alii episcopi, alii abbates fuerunt, alii in dignitatibus di- Vision of
" versis, quidam in clero, quidam in sæculari foro, quidam the future
" in claustro; quos omnes quantum in vita priori minoribus state by a
" fuerant honorum suffulti privilegiis, tantum illos pœnis monk of
" levioribus visebam addictos. In veritate dico, quod speciali Eynsham.
" quadam acerbitate pœnarum præ cæteris universos angi
" perspiciebam, quos judices aliorum vel prælatos nostra
" ætate noveram extitisse. Longum nimis esset, quid singuli
" meruissent, quidve paterentur, licet hoc mihi de omnibus
" foret conspicuum, exponere; sed testis mihi Deus est, quod
" si quempiam, qui omnes caros meos et carnaliter amicos
" occidisset, talibus viderem suppliciis deputatum, milies, si
" fieri posset, pro ejus ereptione mortem susciperem tempo-
" ralem; præcipue cum omnia, quæ ibi pœnalia sunt, doloris
" et angustiæ, amaritudinis et miseriæ modum excedant et
" mensuram.

De secundo loco pœnali purgatorii et pœnarum varietate.

" Postquam hoc pœnale transivimus exitium,[1] ego et dux
" meus ex transverso prætermeavimus illæsi, sicut et alios
" fines tormentales quos inferius memorabor. Post hunc igi-
" tur ad alterum devenimus locum tormentorum; mons enim
" nubibus ipsis celsitudine sui pœne contiguus locum dis-
" terminabat utrumque, cujus nos juga tam facili gressu
" transegimus quam veloci. Erat itaque sub remoto montis
" ipsius latere vallis profundissima et tenebrosa, altrinsecus
" rupium jugis eminentissimis cincta, cujus latitudinem nul-
" lius superaret aspectus. Ima vallis ipsius, fluvium an
" stagnum nescio, amplitudine tenebat latissimum et teterrimo
" latice horrendum, quod nebulam[2] intolerabilis fœtoris jugiter
" exhalabat. Imminens vero ex hac parte stagni montis latus
" rogum ad ipsos usque cæli cardines emittebat. Ex opposito
" autem promunctorio collis ejusdem tanta frigoris immanitas,
" certatim nivis et grandinis sævientibus procellis, rigebat, ut
" illo eatenus algore nihil pœnalius me putaverim conspexisse.
" Tractus vallis præscriptæ et utriusque montis latera, quæ
" frigoris ignisque facies horrenda invaserat, ita multitudine
" fervebant animarum, ut solent alvearia crebra apum examine
" referta scatere. Quibus hoc fuit generale supplicium, quod
" nunc in amne fœtido mergebantur, nunc inde erumpentes,

[1] *exitium*] exercitium, W. | [2] *nebulam*] nebula, W.

A.D. 1196. f. 14. Vision of the future state by a monk of Eynsham.

" hinc obviis ignium voluminibus vorabantur, ac demum fluc-
" tuantibus flammarum globis, tanquam fornacis scintillæ in
" editum delatæ et in alterius ripæ profunda demissæ, turbi-
" nibus ventorum, frigoribus nivium, et asperitatibus gran-
" dinum reddebantur; inde præcipitatæ [1] et quasi violentia
" tempestatum refugientes, iterum fœtoribus fluvii et incre-
" mationibus debacchantis incendii trudebantur. Quosdam
" flammæ, quosdam frigora diutius cruciabant, et quidam in
" amnis fœtore moram ducebant largiorem; alios, quasi oleas
" in prelo, ita mediis in flammis comprimi, quod dictu hor-
" ribile est, et indesinenter arctari visebam. Omnium igitur,
" qui illic cruciabantur, ista fuit conditio; quod ad perfici-
" endam purgationis suæ plenitudinem, omnia illius loci [2] a
" principio usque ad finem permeare spatia cogebantur.
" Maxima tamen et multiformis erat ibi afflictorum distinctio;
" quia istis levior et ocior indulgebatur, pro meritorum qua-
" litate et collatorum sibi post funera beneficiorum quantitate,
" transitus, et majoribus obnoxii reatibus, et restrictioribus
" adjuti remediis supplicio graviori et diutino tenebantur.
" Omnibus vero quanto plus ad finem loci [2] illius proximabant,
" eo mitior cruciatus restabat. Crudelissimam enim in prin-
" cipio constituti pœnam sentiebant, licet non omnes eam
" æqualiter pertulissent. Levissima loci istius tormenta im-
" maniora fuerunt quam loci superius inspecti immanissima.
" In hoc vero pœnali loco, multo plures notorum meorum
" quam in purgatorio superiori repperi et agnovi. Quibusdam
" tamen utrobique locutus sum; inter quos aurificem quendam
" mihi in sæculo notissimum conspiciens, agnovi. Ductor
" autem meus cernens me illum diligentius intueri, sciscitatus
" est si ipsum cognoscerem. Audiens quoque illum mihi
" fuisse notissimum, ait; 'Si eum nosti, loquere illi.' Ipse
" vero intuens nos et recognoscens, ineffabili gestu lætitiæ
" applaudebat viro qui me ducebat; expansisque manibus
" ac crebra totius corporis inclinatione illum veneratus, atque
" pro inpensis sibi beneficiis salutans, inexplicabiles gratiarum
" retulit actiones. Cumque tandem frequenter repeteret,
" 'Sancte Nicholae, miserere mei,' quem vultum præferre
" angelicum multotiens admirabar, nihil mihi dulcius eatenus
" audivi, cum ductoris mei Sancti Nicholai, quem semper
" amavi, colui, et dilexi, nomen celebre recognovi, a quo
" salutem tam corporis quam animæ obtinere sperabam. Tunc
" a me requisitus aurifex, quomodo tam cito adeo immania
" pertransisset tormenta, quæ eum transmeasse conspexi, re-

[1] *præcipitatæ*] precipitare, B. | [2] *loci*] laci, B. O. W.

" spondit; ' Tu,' inquit, ' carissime, et omnes noti mei in sæculo, A.D. 1196.
" ' cui ante mortem meam temporalem vidistis omnia fidei Vision of
" ' Christianæ denegata subsidia, velut confessionem et viati- the future
" ' cum, pro perdito [me] habuistis, nesciens[1] præsentis domini state by a monk of
" ' mei misericordiam, Sancti videlicet Nicholai, qui me infe- Eynsham.
" ' licem servum suum non est passus meritam perpetuæ
" ' damnationis mortem subire. Nam modo et semper, ex
" ' quo his pœnis subactus fui, cum graviori angebar supplicio,
" ' ipsius sum visitatione clementissima recreatus. In aurificio[2]
" ' autem, quo fraudes in sæculo nonnunquam commisi, nunc
" ' atrocissime luo; dum frequenter in cumulum nummorum
" ' ardentium præcipitatus, intolerabiliter exuror, ipsosque
" ' denarios ignitos ore vorare hianti frequenter compellor,
" ' quæ omnia interiora mea comburunt. Sæpius insuper eos
" ' numerare coarctor, ex quibus digitos manusque pessunda-
" ' tos me habere condoleo et combustos.' Inquisivi denique
" ab eo, si homines quovis remedio tam horrendum possent
" evitare supplicium. Ad quod ille suspirans ait, ' Si cotidie
" ' scriberent in frontibus et circa locum cordis digito, *Jesus*
" ' *Nazarenus rex Judæorum*, fideles proculdubio conservaren-
" ' tur immunes, et post mortem loca ipsa decore clarissimo
" ' choruscarent.' Hæc et alia multa ab isto audivi, sed ad
" alia scribenda festinantes, quæ modo dicta sunt, sufficiant.

De tertio loco pœnali et multiplici varietate tormentorum.

" Relinquentes, ego scilicet et dux meus, jam dictam vere
" lacrimarum vallem, quam secundo adivimus loco, pervenimus
" mus ad campum maximum in demerso quodam terræ gremio
" mio situm, et ab universorum præter tortores, dæmones,
" et animas[3] tortas sequestratus videbatur accessu. Tegebat
" bat autem superficiem illius chaos maximum quoddam et
" horrificum, quo permixti rotabantur fumus sulphureus et
" intolerabilis nebula fœtoris cum flamma picea nigredine
" permixta, quæ in montium instar hinc inde consurgens
" per inane illud horribiliter spargebatur. Planities loci illius
" multitudine vermium constrata scatebat, ut junco solent
" domorum areæ operiri. Et hi super omnem æstimationem
" horridi, deformes, et monstruosi, terribili oris rictu et naribus
" ignem spirantes execrabilem, turmas miserorum voracitate
" inextricabili lacerabant. Quos jam assumptos dæmones
" ubique discurrentes, insanientium more in miseros sævientes,

[1] *nesciens*] nescientes, O. W.
[2] *aurificio*] aurifico, B.
[3] *animas tortas*] animabus tortis, B. O. W.

A.D. 1196. Vision of the future state by a monk of Eynsham.

" nunc eos frustatim ignigeris truncabant ferramentis, nunc
" omnem carnem ad ossa funditus abradebant, nunc igni in-
" jectos, ut solent metalla, liquefaciebant eos, et in modum
" ignis ardentis eos candentes reddebant. Parum est, Deum
" testor, immo nihil quod refero de pœnis loci illius; novit
" enim Deus in brevissimo temporis spatio centum vel am-
" plius omnimodis pœnarum diversitatibus annullatos et mox
" restitutos, iterumque in nihilum pæne redactos ac denuo
" redintegratos eos intuebar, quos eo loci vita perdita cru-
" ciari cogebat. Quarum vicissitudinum nullus erat finis,
" nec meta aliqua, nec terminus ullus. Ignis enim illius tam
" edax fuit incendium, ut quasi tepere crederes, in compara-
" tione illius, quicquid comburere solet vel fervere. Vermes
" autem dirupti et mortui ac in frusta comminuti sub infeli-
" cibus in congeriem glomerabantur,[1] qui in putredinis illius
" fœtore tabis tam execrandæ adeo universa replebant,[2] ut
" fæculentia illa omnem prædictarum pœnarum excederet
" cruciatum. Restat adhuc quod his omnibus magis exosum,
" grave pariter ac verecundum, damnaticii loci illius tolerare
" cogebantur. Omnes enim qui ibi puniebantur, sceleris, quod
" nec nominari licet a Christiano, sed nec etiam ab ethnico
" quolibet vel pagano, in sæculo fuerant patratores. Hos
" itaque monstra quædam ingentia, igneam qualitatem præ-
" ferentia, visu autem super omnia quæ excogitari valent
" horrida et horrende terribilia, jugiter impetebant; et quam-
" libet[3] renitentes ac multum refugientes, sibi genere abusionis
" damnabili permisceri cogebantur. Ita enim inter nefandos
f. 14 *b*. " complexus præ nimio dolore palpitabant, rugiebant, et ulu-
" labant; et deinde velut exanimati et in mortem deficientes
" collabebantur, excipiendi mox cruciatibus innovatis. Horreo
" referens et sceleris obscœnitate in memet ipso supra modum
" confundor, dum mihi eatenus inauditum fuerat et inopina-
" bile, utrumque sexum talibus immunditiis fuisse aliquatenus
" depravatum. Et proh dolor, talium caterva tam innumera-
" bilis quam miserrime miserabilis reperiebatur ibidem. Per-
" sonas multorum illo in loco nec aspexi nec agnovi; quia
" tormentorum et obscœnitatis enormitas ac fœtoris immanitas
" nimium mihi ingerebat horrorem. Unde mihi supra modum
" molestum fuit, vel ad breve momentum ibi consistere, vel
" quæ ibidem fiebant intueri. Denique inter lamentabiles
" querimoniarum ululatus, dum clamaret unusquisque eorum,
" ' Væ mihi, væ mihi, quare peccavi, quare pœnitendo peccata

[1] *glomerabantur*] glomerantur, B.
[2] *replebant*] replebat, B. O. W.
[3] *quamlibet*] quamvis, W.

" 'non correxi?' adeo illos suppliciorum dolores ingeminabant A.D. 1196.
" singuli, ut plangentium clamorem vociferatione continua pu- Vision of the future state by a monk of Eynsham.
" tares in toto mundo audiri.

De quodam legista et ejus cruciatu.

" Verum licet, quantum potui, quæ ibi fiebant refugerem
" intueri, unius tamen clerici, quem olim agnoveram, non
" valebam evitare conspectum. Hic suo tempore eorum, quos
" legistas et decretistas appellant, peritissimus habebatur;
" unde in reditibus ecclesiarum ampliatus cum affluentibus
" indies opibus abundavit. Hunc in pœnis execrabilibus repperiens, multum calamitatis pondus, quo premebatur, mirabar.
" Et cum inquirerem, utrum misericordiam se aliquando consecuturum speraret, respondit; 'Væ,' inquit, 'væ, væ mihi,
" 'scio scio quod citra diem judicii omnino misericordiam
" 'non merebor; an autem vel tunc, incertum habeo; quia
" 'semper ex quo in hæc mala devolutus sum, deterioratur
" 'pœna mea, trahens me de pessimis ad pejora.' Cui ego;
" 'Et quare in extremis non es confessus peccata tua, nec
" 'egisti pœnitentiam?' Et ille; 'Quia recuperandæ sanitatis
" 'spem habebam, et fallente Diabolo, erubui tam turpia con-
" 'fiteri facinora, ne despectior haberer inter eos, in quibus
" 'gloriosus et male splendidus apparebam. Levia enim[1] quæ-
" 'que peccata confessus sum presbytero; et interroganti, an
" 'aliorum essem conscius peccatorum, præcepi ut tunc abiret,
" 'ut iterum, si quid memoriæ occurreret, sibi denuo intimarem. Quo recedente et non longius progresso, incipie-
" 'bam mori; ille a ministris meis reaccersitus jam me
" 'invenit hominem exuisse. Nihil igitur de mille generibus
" 'pœnarum, quas omni die perfero, sic me excruciat, quo-
" 'modo[2] erroris mei, quo tenebar in sæculo, nefanda repræ-
" 'sentatio, qua cogor actualiter turpitudini antiquæ passionis
" 'deservire. Præter enim supplicii indicibilis vehementiam,
" 'confusione intolerabilius premor, dum in conspectu om-
" 'nium de tantis flagitiis execrabilis existo.' In momento
" autem, dum hæc diceret, innumeris eum modis excruciari
" conspexi, et in ipsis cruciatibus velut in nihilum redigi, et
" instar plumbi quasi in liquidum per vim caloris dissolvi.
" Sanctum etiam, qui astabat, Nicholaum sciscitatus sum, si
" possent talia tormenta aliquo remedii genere relevari. Et
" ille; 'Cum venerit,' inquit, 'dies Judicii, tunc Christi fiet
" 'voluntas; Ipse enim novit corda omnium solus, et tunc

[1] *enim*] tantum, W.
[2] *quomodo*] quam, W.

A.D. 1196. Vision of the future state by a monk of Eynsham.

" 'quod justum viderit, retribuet universis.' Cum autem " postea reversus sum ad corpus, venit ad me sacerdos ille, " cui levia tantum confessus fuerat; et Deum testans coram " multis verissima esse quæ dixi, cum nullus præter ipsum " ista cognoverit. De pœnis autem multorum quæ[1] vidi, hic " prætermitto inserere, timens ne si plura ponerem, lectori- " bus ad alia tendens fastidium generarem. Hæc enim pauca " de multis breviter excerpta sufficiant.

De visione quam idem monachus vidit de æterna gloria beatorum.

" Executis pro parte his quæ de pœnis et locis pœnalibus " vidimus miserorum, restat nunc ut de solatiis quiescentium " et æterna gloria beatorum, quæ fide oculata perspeximus, " proferamus. Postquam diutius per diversorum genera sup- " pliciorum incedentes, ut supra memoravimus, varios misero- " rum labores inspeximus, nobis ad interiora tendentibus " lumen cœpit paulatim gratissimum apparere; hinc odoris " suavissimi fragrantia, inde campi multimoda florum jocun- " ditate vernantis amœnitas, incredibilem nobis præstitit vo- " luptatem. In hoc campo hominum sive animarum milia " repperimus infinita, post excursa supplicia in felici jocundan- " tium quiete lætantes. Quos autem in prima illius campi " margine invenimus, albis quidem sed non satis nitentibus " utebantur vestibus; nigredinis tamen aut cujuslibet maculæ " nihil eis videbatur inesse, licet minoris gratia candoris pol- " lerent. Inter quos plerosque mihi dudum notos conspexi. " Nam abbatissam quandam de pœnis nuper egressam ibidem " recognovi, quæ vestibus immaculatis, parum tamen candidis, " utebatur. Priorem quendam ibi vidi et agnovi cum spiriti- " bus justorum beata quiete pœnis omnibus exemptum, certa " expectatione divinæ visionis, qua erat remunerandus, in- " comparabiliter lætiorem. In eisdem locis quendam vidi " sacerdotem, qui cum bonæ vitæ exemplis ita gratiam præ- " dicationis habebat conjunctam, ut non solum in parochiis " quas regebat, sed et populum longe positum a criminibus " mortiferis revocabat; atque Deo cooperante aliis per eum " multis ac sibi inenarrabilis gloria restabat.

De secundo loco quietis et gloria ibidem quiescentium.

" Hinc autem ad interiora prædictæ amœnitatis [loca acce- " dentibus] nobis major semper et lucis claritas, et odoris sua-

[1] *quæ*] quas, W. q̄., O.

" vitas, candorque ibidem degentium, et jocunditas arridebat. A.D. 1196.
" Omnes vero, quos locus iste tenet, supernæ Jerusalem cives Vision of
" sunt ascripti; qui pœnas universas tam facile transierant, the future
" quam vitiis mundanis minus fuerant irretiti. Et quæ jam pro- state by a
" gressi vidimus, non lingua retexere, non digne valet humana monk of
" infirmitas explicare. Quis enim digne verbis exponat, qua- Eynsham.
" liter in medio spirituum beatorum, quorum milia infinita
" ibi circumstabant, velut præsentialiter in hac sacra solenni-
" tate passionis Dominicæ, pius humani generis Redemptor,
" tanquam in crucis stipite appensus, flagellis toto corpore
" cruentus, sputis dehonestatus, spinis coronatus, clavis con-
" fossus, lancea perforatus, per manus et pedes rivi purpurei
" coloris defluebant, ex sacro autem latere Ejus sanguis stilla-
" bat et aqua? Hinc Mater non jam tristis et anxia, sed gau-
" dens et vultu serenissimo, tanto tamque ineffabili astabat spec-
" taculo. Jam vero quis unquam mente coniciat, quanta cum
" alacritate ad hoc spectaculum undique concurrebatur, quæ in- f. 15.
" tuentium erat devotio, quis adorantium concursus, quantæ pro
" tantis beneficiis gratiarum actiones? Hæc mihi altius reco-
" lenti, dolor nescio an devotio animum distrahunt infelicem;
" stupor et admiratio me mihimet quodam modo alienum red-
" dunt et absentem. Quid vero devotionis,[1] quod his contumeliis
" Diabolus vincitur, Tartarus debellatur, arma ejus diripiuntur
" et spolia, homo perditus reparatur, et præda dæmonum inferni
" erepta ergastulo in cælo choris inseritur angelorum? Multa
" quæ hic vidi et audivi, referre pertimesco; eo quod insolita
" et multis incredibilia videantur. Denique post moram non
" modicam in tam beata visione expletam, visio ipsa repente
" disparuit; et loco, ubi gloria tanti sacramenti steterat, ado-
" rato, singuli ad sedes proprias cum lætitia redierunt. Et
" ego ducem meum inter mansiones beatorum plenus admira-
" tione ad interiora sequebar. Hic jam consistentium candor,
" hic odoris fragrantia, hic inæstimabilis laudes Deo canentium
" harmonia.

De tertio amœnitatis loco et visione Dei.

" Multo inter hæc jam emenso viæ spatio, et crescente ante
" nos locorum jocunditate, vidi eminus quasi murum cristalli-
" num, cujus altitudo perviderì non potuit nec meta longitu-
" dinis comprehendi. Quo jam appropinquantibus nobis, portam
" vidi introrsus lucidissima claritate micantem, apertumque
" ejus vidi aditum, sed crucis unius obice signatum. Acce-

[1] Sic.

A.D. 1196. Vision of the future state by a monk of Eynsham.

" debat illuc multitudo eorum catervatim, qui viciniores erant,
" ingredi exoptantes. Crux vero in medio portæ sita, nunc se
" attollens ad superiora, latum adventantibus pandebat ingres-
" sum; ima denuo petens intrare cupientibus negabat inces-
" sum. Quam gaudenter ingrediebantur admissi, vel quam
" reverenter subsistebant exclusi, crucis elevationem iterum
" præstolantes, exprimere non sufficio. Substitit hic mecum
" aliquandiu ductor meus; sed tandem accedentibus nobis,[1] crux
" erigitur, iter ingressuris patet; socius libere ingreditur,
" subsequebar et ego. Verum crux ex improviso descendit
" super manus nostras, meque a ducis mei consectatu arcebat.
" Quod cernens ego ac[2] nimium pertimescens, ista ductoris mei
" monita audivi; 'Ne paveas,' inquit; 'fidem tantum habeto
" 'in Deum, et securus ingredere;' et redeunte fiducia, crux
" ingressum concessit, et intravi. Quantus vero fulgor inæsti-
" mabilis claritatis, quantaque luminis gratia interius universa
" repleverit, a me nemo requirat; hoc enim [nec] verbis expri-
" mere, sed nec mente sufficio recordari. Splendor ille blandus
" et choruscus sic intuentem in se rapiebat, sic nitoris immen-
" sitate super se efferebat, ut nihil in ejus comparatione esse
" crederem, quicquid me contigit eatenus inspexisse. Nam
" splendor ille, quamvis inæstimabilis esset, intuentis tamen
" non reverberabat, sed potius acuebat obtutum. Inferius autem
" intuenti nihil aliud occurrebat nisi lux et murus, ut dictum
" est, cristallinus. Erant quoque ab imo usque [ad] sum-
" mitatem ejus gradus mira pulchritudine dispositi, per quos
" ascendebant lætantium agmina, mox ut erant per januam
" intromissi. Nullus fuit ascendentium labor, difficultas nulla,
" nec quælibet in ascensu[3] mora, quia semper superior quam
" inferior gradus alacrius scandebatur. Ad altiora vero oculos
" dirigens, conspexi in throno gloriæ residentem Dominum et
" Salvatorem nostrum in specie humana; et in circuitu ascen-
" dentes et cum gratiarum actione adorantes Eum, ut mihi
" videbatur, quingentorum vel septingentorum spiritus bea-
" torum, qui nuper itinere, quo prædictum est, ad locum
" throni conscenderant. Mihi autem certissime constat, quod
" locus ille quem videbam non erat cælum cælorum, ubi
" videbitur Deus Deorum in Syon, sicuti est in Majestate Sua;
" sed inde, remota jam omni difficultate et dilatione, ascen-
" ditur ad cælum illud, æternæ Deitatis visione beatum. In
" hac tamen visione tantum lætitiæ et gaudii, tantum jocun-
" ditatis animo concepi et exultationis, ut quicquid humana

[1] *nobis*] om. W.
[2] *ac*] om. W.
[3] *ascensu*] assensu, B.

" explicari potest industria, minus sit ad exprimendum cordis " mei gaudium, quod ibidem percepi. A.D. 1196. Vision of the future state by a monk of Eynsham.

Ut idem monachus ad corpus reductus fuerit.

" His igitur et aliis innumeris visis et auditis, sanctus Dei " Nicholaus mihi breviter est locutus; ' Ecce,' inquit, ' fili, " ' jam pro parte, ut petisti, sæculi statum, pericula errantium, " ' supplicia malorum, purgatorum quietem, gaudia eorum qui " ' jam ad cæli curiam perveniunt, passionis Dominicæ mysteria, " ' ut tibi fuit possibile, conspexisti. Jam tibi ad tuas sæculi " ' redeundum est pugnas; percipies autem, si perseveraveris " ' in timore Domini, quæ oculis tuis vidisti, et multa his " ' majora, si corpore immaculato et corde innocenti ultimæ " ' vocationis tuæ diem studueris præstolari.' Dum adhuc " mecum talia loqueretur, subito audire cœpi classicum miræ " suavitatis, quasi totius mundi campanæ, vel quicquid sono- " rum est, una simul pulsatione concuteretur. In hoc classico " mirabilis suavitas et varia melodiæ permixtio, magnitudine " an dulcedine nescio plus stupenda fuit. Ad tam insolitum[1] " auditum sollicite intentus ac nimium animo suspensus, mox " ut desiit audiri, a ducis mei comitatu destitutus fui. Viri- " busque corporis redeuntibus, et oculis in usum videndi " patefactis, pristinæ ægritudinis molestia funditus deleta ac " debilitate penitus exclusa, validus et fortis, licet mœstissimus " et anxius, coram vobis resedi. Reditus itaque mihi, cum " a fratribus audivi jam Paschalem adesse festivitatem, tunc " certius animadverti, classicum illum hoc innuisse quod etiam " apud cives cælestes non sine ineffabili jocunditate atque " festiva celebritate recolitur salutis humanæ mysterium, quod " in solennitate Paschali operatus est in medio terræ, Qui " eodem momento olim cælum et terram ex nihilo creavit, " Jesus Christus Dominus noster; Cui est cum Patre coæterno " et Spiritu Sancto honor et imperium per infinita sæcula " sæculorum. Amen."

De morte Henrici regis Jerosolimorum.

Cont. Will. Tyr. iii. 27. f. 269 *b*. Id. f. 269. Eodem[2] tempore Henricus de Campania, rex Jerosolimitanus, qui regi Guidoni successerat, de fenestra eminentiori cujusdam cœnaculi in plateæ pavimentum corruens, fractis cervicibus, expiravit. Erat autem nepos regum Francorum et Anglorum, Death of Henry of Champagne, king of Jerusalem.

[1] W. ins. *autem*.

[2] In the margin an inverted crown is drawn.

A.D. 1196. Philippi videlicet et Ricardi, ex filia[1] Lodowici regis Francorum patris Philippi, quem susceperat ex Alienor regina sua, quam et rex Anglorum Henricus pater regis Ricardi postmodum duxit in uxorem. Defuncto itaque rege jam dicto, status Terræ Sanctæ necessario regem exigebat. Unde unanimi consensu cleri et populi electus est vir quidam illustris de regno Francorum Johannes[2] de Breines, in re militari experientissimus, qui et in regem coronatus est; sub cujus industria regni negotia sunt plurimum prosperata.

Cont. Will. Tyr. iii. 27. f. 269.

f. 15 *b*.

Id. f. 269*b*.

Election of John de Brienne.

Rex Ricardus nuncios misit Romam contra archiepiscopum Rothomagensem.

Anno gratiæ MCXCVII. Rex Anglorum Ricardus fuit in Normannia apud Burum nimia confusus angustia, eo quod archiepiscopus Rothomagensis in Normanniam sententiam tulerat interdicti. Jacebant enim corpora defunctorum insepulta per plateas civitatum et vicos, quæ[3] viventibus fœtorem non minimum incusserunt. Misit ergo rex Willelmum Elyensem episcopum[4] cancellarium suum, episcoposque Dunelmensem[5] et Lixoviensem[6] ad curiam Romanam, ut causam suam defenderent contra archiepiscopum memoratum. Sed Willelmus episcopus Elyensis Romam tendens apud Pictavim diem clausit extremum. Sepultus est autem in abbatia de Pinu[7] Cisterciensis ordinis, quarto[8] kalendas Februarii. Socii autem ejus, episcopi videlicet supradicti, iter propositum expedientes, Romam pervenerunt. Convenientibus autem partibus in præsentia domini Papæ, illisque diligenter auditis, post diutinam deliberationem domni Papæ et cardinalium attendentes damna et importunitates quæ regi in Normannia possent accidere, nisi locus ille Andeliaci firmaretur, dederunt archiepiscopo consilium, ut cum domno suo regi[9] amicabiliter componeret, et ab eo reciperet sufficientem ablatorum recompensationem, juxta proborum æstimationem virorum. Asserebant enim bene licere cuilibet potenti, et consequenter regi Anglorum, terræ suæ infirmiora

Richard at Bur-le-roy.

Hoveden, iv. 16.

Richard sends messengers to Rome.

Death of William Longchamp, bp. of Ely, at Poictiers.

Diceto, col. 696.

Hoveden, iv. 17.

The rest arrive at Rome, and appear before the Pope.

The Pope and cardinals advise the archbishop

[1] Mary, wife of Henry I., Count of Champagne.

[2] John de Brienne succeeded in 1210. Amaury II., who had married the widow of Henry of Champagne, was elected on Henry's death. Madden, Hist. Angl. ii. p. 61, note 3.

[3] *quæ . . . incusserunt*] Added by Wendover.

[4] O. W. ins. *et*.

[5] Philip of Poictiers.

[6] William de Rupierre.

[7] Notre Dame du Pin, dioc. of Poictiers.

[8] This date is neither in Diceto nor Hoveden.

[9] *regi*] So altered by Par. from *rege*, which O. W. have.

Hoveden, iv. 18.

munire; ne perinde sibi damnum eveniat aut gravatum.[1] Sub hac autem pacis forma nuncii tam regis quam archiepiscopi adrevertentes, impetraverunt interdicti sententiam relaxari.

A.D. 1197. to come to terms with Richard.

Forma pacis factæ inter regem Ricardum et archiepiscopum Rothomagensem.

Diceto, col. 698.

Forma autem pacis et concordiæ inter dominum regem Angliæ et ecclesiam Rothomagensem et archiepiscopum sæpe dictum in hunc modum se habet: "Ricardus Dei gratia rex "Angliæ, et cætera. Cum sacrosancta ecclesia sponsa sit Regis "æterni, et unica Ipsius dilecta per quem reges regnant et "principes gubernacula possident, tanto ampliorem ei volumus "devotionem et reverentiam exhibere, quanto certius non "regiam tantum, sed omnem a Domino Deo esse credimus "potestatem. Unde sicut venerabilis ecclesia Rothomagensis, "quæ inter universas terrarum nostrarum plurima celebritate "dinoscitur eminere, [pro[2] rerum necessitate vel temporum nos-"tris ducit utilitatibus opportuna diligentia consulendum], "sic nos ejusdem matris nostræ commodis et augmentis digna "compensatione digne duximus respondere. Sane villa de "Andeli et quibusdam aliis adjacentibus locis, quæ erant "Rothomagensis ecclesiæ, minus sufficienter[3] firmatis, inimicis "nostris in terram nostram Normanniæ per eadem loca patebat "ingressus; per quæ incendiis et rapinis, necnon et aliis "hostilitatis sævitiis, in eandem terram nonnunquam licentius "grassabantur. Quocirca venerabili patri nostro W[altero] "archiepiscopo et capitulo Rothomagensi, debitum habentibus "ad nostra et prædictæ terræ nostræ damna respectum, facta "est permutatio inter ecclesiam Rothomagensem et archi-"episcopum W[alterum] ex una parte, et nos ex altera, de "manerio de Andeli in hac forma. Quod, videlicet, idem "archiepiscopus de conscientia et voluntate domni Papæ "Cælestini tertii, et de assensu capituli Rothomagensis ec-"clesiæ, concessit et in perpetuum quietum clamavit nobis "et hæredibus nostris prædictum manerium de Andeli cum "novo castello de Rupe et cum foresta et cum omnibus aliis "pertinentiis et libertatibus suis, exceptis ecclesiis et præ-"bendis militum, et excepto manerio de Fraxinis cum perti-"nentiis suis. Quæ omnia idem archiepiscopus ecclesiæ "Rothomagensi et sibi et suis successoribus retinuit cum "omnibus libertatibus et liberis consuetudinibus suis et cum

Agreement between Richard and the archbishop of Rouen.

[1] *gravatum*] gravamen, O. W. It is not in Hoveden.

[2] These words are also omitted in O. W.

[3] *sufficienter*] sufficerent, B.

A.D. 1197. Agreement between Richard and the archbishop of Rouen.

" omni integritate sua in perpetuum.[1] In escambium autem " manerii prædicti de Andeli cum pertinentiis concessimus et " in perpetuum quieta clamavimus ecclesiæ Rothomagensi et " prædicto archiepiscopo et successoribus suis omnia molen- " dina quæ nos habuimus apud Rothomagum, quando hæc " commutatio facta est, integre cum omni sequela et moltura " sua, sine aliquo retinemento eorum quæ ad molendinum " pertinent vel ad molturam, et cum omnibus libertatibus et " liberis consuetudinibus quas solent et debent habere; nec " alicui licebit ibidem molendinum facere ad detrimentum " molendinorum prædictorum. Concessimus eis insuper villam " de Diepe et villam de Buteiles cum omnibus pertinentiis et " libertatibus, cum manerio de Loures[2] et foresta de Halier- " munt[3] cum feris et omnibus aliis pertinentiis et libertatibus " suis. Hæc autem omnia in escambium habebunt prædicti " manerii de Andeli ecclesia Rothomagensis et archiepiscopus " prædictus et successores sui in perpetuum. His testibus. " Factum est autem hoc escambium apud Rothomagum, anno " gratiæ millesimo centesimo nonagesimo septimo et anno " regni nostri octavo."

Diceto, col. 698. (Abridged.)

Preaching of Fulk of Neuilly in France, and Eustace, abbat of Flai, in England.

Illis diebus surrexit in Francia quidam prædicator egregius, per quem Dominus virtutes palam operari dignatus est, qui usuram in Francia maxime conatus est extirpare, quæ dico usura in Franciam ab Italia transiens nimis pullulaverat, et nobile regnum Francorum jam maculaverat. Nomen prædicatori Fulco fuit; qui in Angliam quendam religiosum ad deponenda tempora commercii diebus Dominicis abbatem de Flai destinavit. Qui veniens illud inconveniens in multis locis delevit.

Cf. Coggeshale, p. 80. (Not in Coggeshale.) Cf. Coggeshale, pp. 133, 134.

Robert of Shrewsbury, bishop of Bangor.

Eo quoque tempore Robertus de Salopesbire consecratus est in episcopum de Bangor.

MS. Cotton, Faustina, A. 8. f. 136.

Rex Ricardus corpus Sancti Walerici in Normanniam transtulit, et naves ibi multas combussit.

S. Valery burnt and the relicks carried away by Richard.

Eodem[4] tempore suggestum est regi Ricardo, quod naves ex Anglia venire consueverant apud Sanctum Walericum ad deferendum victualia regi Francorum et aliis inimicis suis. Facta itaque illuc equitatione, villam combussit, monachos de-

Hovedeu, iv. 19.

[1] Two sentences, given in Diceto, are omitted here.

[2] Louviers.

[3] Alihermont.

[4] The beginning of this chapter is Wendover's.

Hoveden, iv. 19. struxit, feretrum Sancti Walerici cum reliquiis in Normaniam transvexit. In portu autem illo naves ex Anglia invenit frumento et victualibus onustas, quarum nautas suspendi præcepit; navibusque combustis, victualia suis militibus erogavit. A.D. 1197.

Ut rex Ricardus comitem Flandrensem et alios sibi obligavit.

Id. Per idem tempus rex Ricardus, datis muneribus, omnes de regno Francorum potentiores in sui favorem allexit; Baldewino comiti Flandriæ pro auxilio suo quinque milia marcas argenti contulit, et ipse regi obsides tradidit, quod sine ipso non compo- Id. iv. 19. neret cum rege Francorum. Campani cum Britonibus, relicto Id. iv. 20. rege Francorum, regi Ricardo adhæserunt. Willelmus Crepin, constabularius de[1] Augi, regi Anglorum, vi compulsus, idem[2] castellum reddidit; quod rex confestim munivit, et rex Francorum exercitu congregato illud obsedit. Et dum hæc fierent, rex Anglorum in Alverniam hostiliter progrediens, decem castella regis Francorum et magnam multitudinem hominum suorum cepit; sed antequam rex Anglorum rediret in Normanniam, rex Francorum cepit Dangu castellum; concessis militibus, qui in ejus præsidio erant, pro quinquaginta marcis argenti vita et membris cum[3] equis et armis; et rex castellum retinuit, illudque firmavit.

Richard gains over the French nobles. His alliance with the count of Flanders. Surrender of Dangu castle to Richard. He invades Auvergne, and Philip recovers Dangu.

Ut rex Francorum in Flandria in arcto positus fuerit.

Id. Interea comes Flandrensis B[aldewinus][4] castellum Arraz obsidione vallavit; quo audito rex Francorum illuc venit cum exercitu copioso; in cujus adventu comes, obsidione relicta, abiit in terram suam, insequente illum rege Francorum. Cum autem rex longius processisset inter[5] paludes et recessus maris, comes Flandrensis fecit confringere ante et post eum pontes et[6] aquæductus aperire, ita quidem quod neque[7] procedere neque redire potuit, nec ad eum poterant victualia deferri. Tunc rex in arcto positus comiti signavit, quod ea intentione illuc venerat, ut cum eo vel amicabiliter componeret, vel ipsum a f. 16.

Siege of Arras by the count of Flanders. Philip is forced to come to terms with the count of Flanders.

[1] *de Augi*] A blunder for Dangu, which Hoveden has.

[2] *idem*] Written by Par. over an erasure. O. W. have *eundem*.

[3] *cum equis et armis*] Not in Hoveden.

[4] *B.*] *P.*, B. O. W.

[5] *inter . . . . maris*] Added by Wendover.

[6] *et . . . . aperire*] Added by Wendover.

[7] *neque . . . . potuit*] Added by Wendover.

A.D. 1197. fidelitate regis Anglorum revocaret. Nunciavit insuper ei, quod ligius homo ejus erat; unde nec debuit nec decuit illum coronam suam impugnare. Sed tandem, antequam ei comes licentiam abeundi concederet, juravit rex quod tam ipsi comiti quam regi Anglorum omnia, quæ per werram occupaverat, castella aliaque jura sua eis redderet; et ad hujus pacti execution em statuit diem, ut tam ipse quam rex Anglorum venirent ad colloquium inter Wailun et A[n]deliacum, feria quarta post Exaltationem sanctæ Crucis. Et sic liberatus a captione comitis, idem rex ad propria remeavit. Reversus autem Parisius, consilium habuit a suis, ut a pacto resiliret; non enim ad observationem juramenti, quod de necessitate et quasi coactus fecerat, extitit obligatus. (Not in Hoveden.)

Proposed conference for Sept. 17, between Gaillon and Andely.

Hoveden, iv. 21.

Philip breaks his oath on his return to Paris.

(Not in Hoveden.)

De quibusdam constitutionibus a rege Ricardo utiliter provisis.

Assise of measures, 20 Nov.

Eodem anno, constitutum est a rege Ricardo, ad[1] instantiam H[uberti] Cantuariensis archiepiscopi et Angliæ justiciarii, in die Sancti Eadmundi regis et martiris apud Westmonasterium, ut omnes mensuræ per totam Angliam in bladis et leguminibus, tam in civitatibus quam extra, ejusdem sint quantitatis, et maxime mensura celiæ, vini, et pondera mercatorum. Constitutum est etiam, ut lanei panni, ubicunque in regno fiant, duas ulnas habeant latitudinis infra lisuras, et sint in medio et in lateribus ejusdem bonitatis. Statutum est insuper, ne quis mercator prætendat seldæ suæ rubeos vel nigros pannos, vel aliquid aliud unde visus intuentium decipiatur ad pannum bonum eligendum. Exiit præterea edictum, quod nulla tinctura nisi solummodo nigra fiat alicubi in regno, nisi in capitalibus civitatibus aut burgis; et si quis in aliquo istorum transgressor convictus fuerit, corpus illius capiatur et in carcerem detrudatur, et omnia quæ ipsius sunt ad[2] fisci commodum saisiantur.[3] Hoveden, iv. 33.

Philip of Poictiers, bishop of Durham.

Eodem anno, Philippus clericus[4] regis, natione Pictavensis et Dunelmensis electus, a Papa Cælestino apud Lateranum munus consecrationis suscepit. Diceto, col. 697.

---

[1] *ad . . . justiciarii*] Added by Wendover.

[2] *ad . . . commodum*] in manu domini regis, Hoveden.

[3] In the margin in rubrick is "Reverte vi folia et invenies regulam pistorum," *i.e.*, below, page 480.

[4] *clericus . . . . et*] Added by Wendover.

Ut Otho in regem Alemannorum coronatus fuerit. A.D. 1198.

Hoveden, iv. 39.

Anno gratiæ MCXCVIII., qui est annus regni regis Anglorum Ricardi nonus, procurante eodem rege, Otho[1] nepos ejus Aquisgrani in regem Alemanniæ sive Germaniæ coronatus est. Qui statim filiam ducis Lovaniæ [in] uxorem ducens, in die coronationis suæ sedit simul cum ea in cathedra ad[2] mensam; sed non tunc coronata.

Coronation of Otho IV. at Aachen. His marriage with Mary, daughter of Henry duke of Louvain.

Innocentius Papa.

Dicето, col. 701.

Eodem anno, defuncto Papa Cælestino, Innocentius tertius successit, in die Cathedræ Sancti Petri Papa consecratus et in Petri cathedra collocatus. Innocent III. Pope, 22 Feb.

Cujus[3] favore exortum est in Italia novum genus prædicatorum, qui Jacobitæ voluerunt appellari, eo quod vitam cœperunt Apostolicam imitari. Isti in victu et vestitu satis tenues,[4] aurum et argentum vel aliud quid proprium non possidentes, ibant per civitates et vicos et castella, verbum Evangelii prædicantes. Multiplicati sunt autem in brevi per orbem universum propter spontaneam paupertatem, habitantes deni et septeni simul in urbibus capitalibus, nihil de crastino cogitantes, nec quicquam usque mane retinentes. De evangelio quoque juxta regulam Apostolicam vivebant; et si quid sibi in mensa ex elemosinarum largitione superabundavit, hoc continuo pauperibus erogabant. Ibant autem calciati in præparatione Evangelii, vestiti dormiebant; mattis[5] pro stratu utebantur, saxeis cervicalibus capitibus subnixis. Account of the Jacobites (Dominicans). Eph. vi. 15.

De admiranda pœnitentia Hugonis Cestrensis episcopi.

Eodem anno Hugo de Nunant Coventrensis sive Cestrensis episcopus, Romam tendens, in Normannia cœpit graviter infirmari; cumque ingravescente ægritudine mortem sibi vicinam cognovisset, fecit accersiri viros religiosos totius Normanniæ quos habere poterat abbates et priores; et audientibus cunctis, voce clamosa confessus est pure et maxima cordis contritione ac lacrimarum jugiter effusione omnia peccata, scelera, et enormitates omnes, quæ suæ memoriæ occurrebant. Tanta autem contritus erat et commotus pœnitentia, quod omnes astantes et se intuentes ad lacrimas et singultus commovit. Death of Hugh of Nunant, bishop of Coventry.

[1] There is a crown in the margin.

[2] *ad mensam*] Added by Wendover.

[3] I have not found the source of this or the following two chapters.

[4] *tenues*] So altered by Paris from *tenui*, which O. W. have.

[5] *mattis*] matris, O. W.

A.D. 1198. His repentance for his expulsion of the Coventry monks.

Denique flens et ejulans, manibusque consertis, prælatos omnes in virtute Dei adjurabat, quatinus sibi pœnitenti super tot et tantis flagitiorum excessibus pœnam infligerent et satisfactionem condignam. Audientes autem viri religiosi, qui lecto[1] astabant, in episcopo vitam adeo flagitiosam, simul et admirabilem cordis contritionem, ad invicem sese contuentes, obmutuerunt universi, nescientes quid darent consilium vel quid tam subito responderent. Quod cernens episcopus dixit eis; "Scio," inquit, "scio, quod, tantis enormitatibus auditis, "hæsitatis inter vos quid mihi pro pœnitentia infligatis; sed "obsecro vos in nomine Jesu Christi Domini nostri, quatinus "in loco pœnitentiæ et remissionem peccatorum meorum in- "jungatis mihi, ut secundum voluntatem Dei sim in pœnis "Purgatorii usque in diem judicii; ut tunc per misericordiam "Redemptoris nostri, qui semper *misericordiam exaltat super* "*judicium*, salvus fiam." Placuit hoc consilium universis, salva sibi semper clementia divina, quæ omnes salvari desiderat et neminem vult perire. Tunc episcopus, audientibus cunctis, cum ingenti mœrore recognovit qualiter, expulsis monachis Coventrensibus, ad cumulum omnium malorum in loco eorum irreligiosos clericos introduxit. Ad cujus flagitii satisfactionem aliud genus correctionis non invenit, nisi ut in eorum habitu vitam finiret, in quos diabolico spiritu exagitatus, dum potuit, persecutionem excitavit, mendicare coegit, et quantum in se erat odio mortali afflixit. Sicque cum magno ejulatu abbatem Becci, qui inter cæteros aderat, deprecans adjuravit, quatinus intuitu caritatis ad diaboli confusionem habitum sibi concederet monachilem; ut illos haberet patronos in sæculo futuro, quos persecutus fuerat in hoc mundo. Quod cum impletum fuisset, omnia quæ possidebat in auro et argento, in gemmis et vasis pretiosis, domibus religiosis et pauperibus erogavit. Et sic in spe bona omnium assistentium, et jugi lacrimarum effusione, fine insperato quievit.

S. Jac. ii. 13.

f. 16 *b*.

De revocatione conventus ecclesiæ Coventrensis et expulsione clericorum.

The cause of the Coventry monks pleaded by Thomas,

Morabatur ea tempestate in curia Romana monachus quidam Coventrensis cœnobii, Thomas nomine, qui ab episcopo præfato cum cæteris fratribus expulsus, ut superius relatum est, monachos circumquaque dispersos simul cum cœnobio auctoritate summi Pontificis in statum pristinum studuit reformare.

[1] *lecto*] lectulo, O. W.

Quidam autem fratrum ejus obierant; quidam tædio et pau- A.D. 1198.
pertate affecti a curia recesserant; ipso solo in negotio perse- one of those who had been expelled, before Pope Innocent III.,
verante, ac paupertate nimia compulsus,[1] panem suum multotiens mendicante. Sed cum nuper de morte episcopi Coventrensis nuncios desideratos accepisset, exaltatum est cor ejus in Domino, qui dat in se sperantibus et perseveranter agentibus bonitatem. Quadam vero die, cum Innocentius Papa nuper creatus cum cardinalibus suis in consistorio sederet, monachus memoratus audàcter prorupit in medium, et petitionem sui negotii indicatricem Papæ porrexit. Quam cum ille perlegisset, incontinenti monacho respondit; "Frater, " nonne ista petitio a prædecessoribus nostris Clemente et " Cælestino sæpius repulsa est, me audiente et vidente? Et " tu, qui illos non potuisti, me quasi delirum vis circum- " venire?" Et iratus adjunxit, "Recede frater, recede, " certe inaniter hic expectas." Monachus autem hæc audiens, cum lacrimis amarissimis respondens ait; "Pater sancte, pe- " titio mea justa est et omnino honesta, et ideo inaniter non " expecto. Expecto enim mortem vestram, sicut feci mortem " antecessorum vestrorum. Succedet enim vobis, qui petitio- " nem meam exaudiet cum effectu." Papa vero hæc audiens, et supra quam dici potest admirans, assidentibus sibi cardinalibus dixit; "Nonne audistis quid diabolus iste dixit? Expecto," inquit, "mortem vestram, sicut feci mortem antecessorum ves- " trorum." Et conversus ad monachum ait; "Frater, per Sanc- who grants his petition.
" tum Petrum mortem meam non hic expectabis, exaudita est " enim petitio tua." Et continuo antequam cibum sumeret Papa, H[uberto] Cantuariensi archiepiscopo dedit in mandatis, ut continuo, visis literis, ad ecclesiam Coventrensem personaliter accederet et expulsis clericis monachos investiret. Sicque archiepiscopus memoratus, amotis clericis præfatis, summi Pontificis auctoritate roboratus, decimo quinto kalendas Februarii monachos introduxit. Et quoniam prior illius loci, monachis exulantibus, defunctus fuerat, præfecit eis priorem nomine Joibertum, natione Normannum; qui propter eminentiam prudentiæ sæcularis tres prioratus de Davintre et de Weneloc et de Coventreia[2] susceperat ad regendum. Qui continuo cum consilio monachorum de electione episcopi tractare incipiens, communi deliberatione Gaufridum de Muschamp elegerunt. Eodem tempore, mortuo priore de Bermundeseia, He is also made prior of Bermondsey.
H[ubertus] Cantuariensis archiepiscopus, ut Joiberti supra-

Archbishop Hubert restores the monks to Coventry, Jan. 18, and makes Joibert prior.

[1] Sic MSS.

[2] *Coventreia*] So O. W. B. has *Bermundeseia*, the eye of the scribe being caught by this word below; and so the Hist. Anglor.

A.D. 1198. dicti avaritiæ satisfaceret, tribus prioratibus suis hunc[1] quartum adjecit.

De consecratione quorundam episcoporum.

Eustace, bishop of Ely, 8 March.

Per idem tempus, Dominica qua cantatur Lætare Jerusalem, Eustachius Saresberiensis decanus Elyensis episcopatus munus consecrationis suscepit, per manum H[uberti] Cantuariensis archiepiscopi apud Westmonasterium in capella Sanctæ Katerinæ. Deinde Gaufridus Coventrensis electus ab eodem archiepiscopo Cantuariæ consecratus est, undecimo kalendas Julii; quo etiam tempore [viii.] idus Maii pluit sanguis undatim super ædificantes turrim apud Andeliacum in Normannia, mortem[2] fortasse regis Ricardi denuntians in brevi futuram. His denique diebus Gaufridus Eboracensis archiepiscopus regi Ricardo et fratri suo in Normannia pacificatus est; erat enim commotus in eum propter dejectionem W[illelmi] cancellarii sui, dum idem rex ab imperatore in vinculis teneretur.

Diceto, col. 701.

Geoffrey, bishop of Coventry.

Id. col. 703.

Omen of Richard's death.

Geoffrey, archbishop of York, makes his peace with Richard.

Hoveden, iv. 44. (Not in Hoveden.)

H[ubertus] Cantuariensis archiepiscopus ab officio justiciarii amotus est.

The quarrel between archbishop Hubert and the Canterbury monks, respecting the church at Lambeth.

Circa dies istos surrexit dissensio et iniquitas inter archiepiscopum Cantuariensem et monachos Sanctæ Trinitatis Cantuariæ, propter ecclesiam quam idem archiepiscopus apud Lamheiam de novo construxerat; timuerunt enim monachi ne sedem illuc cathedralem transferret. Unde Romam profecti, Innocentio Papæ conquesti sunt, quod archiepiscopus contra ordinem dignitatis suæ gerebat se justiciarium Angliæ et judicem sanguinis; ita quod, omissis ecclesiasticis negotiis, sæcularibus plus æquo intendebat, contra[3] consilium Apostoli dicentis, "Nemo militans Domino implicet se negotiis sæcularibus."

Cf. Hoveden, iv. 48.

2 Tim. ii. 4.

They also accuse him of the death of William-with-the-beard.

Imposuerunt insuper ei, quod ex illius mandato fuerat ecclesia Sanctæ Mariæ de Arcis Londoniis violata, et Willelmus cum Barba ab illa extractus, et equorum caudis alligatus, et per plateas civitatis distractus, tandem patibulo est suspensus. Sicque monachi, multo ibidem ære effuso, famam archiepiscopi non mediocriter denigrabant.

The Pope orders him to be removed from the office of justiciary.

His Papa auditis regi Anglorum dedit in mandatis, quatinus statim, visis literis, sub pœna interdicti præfatum archiepiscopum ab officio justiciarii re-

[1] There is no mention of this in the Annals of Bermondsey.

[2] *mortem . . . futuram*] Added by Wendover.

[3] This introduction is Paris's own.

Cf. Hoveden, iv. 48.

moveret, præcipue cum non liceat episcopis negotiis sæcularibus implicari. Amoto igitur archiepiscopo, rex Ricardus loco ipsius Gaufridum filium Petri subrogavit. A.D. 1198. Geoffrey Fitz Peter succeeds.

De prælio campestri inter Anglos et Walenses in quo multi corruerunt.

Id. iv. 53.

Eodem tempore, rege[1] Ricardo in partibus transmarinis moram faciente, Gaufridus filius Petri, Angliæ prothojusticiarius, magno exercitu congregato, profectus est in Walliam ad succurrendum hominibus W[illelmi] de Brause, quos Wænunwen rex Walliæ obsederat in castello Matildis. Quo cum pervenisset, campestre prælium commisit; Walenses vero Anglis resistere non valentes in fugam compulsi sunt, et proicientes arma sua ut melius fugerent, Angligenis audaciam præbuerunt. Occisi autem referuntur ex eis plusquam tria milia septingenti armatorum, exceptis retentis et letaliter vulneratis. Ex Anglis vero unus solummodo, ex ictu sagittæ inopinato incaute a quodam socio suo directæ, vulneratus interiit. Geoffrey Fitz Peter defeats the Welsh under Gwenwynwyn at Castle Maud.

Rex Ricardus facto congressu cum rege Francorum cepit milites viginti.

Id. iv. 55.

Per idem tempus rex Francorum Philippus et rex Anglorum Ricardus congressi sunt inter Games et Vernonem. In quo congressu rex Francorum et sui per fugam sibi consulentes, rapido equorum cursu Vernonem pro refugio petierunt. Sed[2] antequam castellum ingredi potuerunt,[3] rex Ricardus illos in ore gladii insecutus, cepit ex eis viginti milites et servientes plusquam sexaginta. Eodem tempore Ricardus Londoniensis episcopus debitum humanæ naturæ persolvit, quarto idus[4] Septembris. Richard defeats Philip between f. 17. Gamages and Vernon.

Diceto, col. 704.

Death of Richard, bishop of London.

De admiranda regis Ricardi victoria.

Hoveden, iv. 55.

Diceto, col. 704.

Circa hos denique[5] dies magnificus[6] rex Anglorum Ricardus, omnibus viribus congregatis, cepit per insultum tria castella super regem Francorum, Sirefontanum videlicet, Burriz, et castrum de Curceles, laudabili[7] fultus virtute Anglorum. Rex Richard captures the castles of Sirefontaine, Burriz, and Courcelles.

[1] *rege . . . faciente*] Added by Wendover.

[2] *sed . . . insecutus*] Added by Wendover.

[3] *potuerunt*] potuissent, O. W., and so the Hist. Anglor.

[4] *idus*] om. O.

[5] *denique*] itaque, C.

[6] *Magnificus* is inserted by Wendover, as *omnibus viribus congregatis* in the next line.

[7] *laudabili . . Anglorum*] Added by Wendover.

A.D. 1198. Philip leaves Mantes, and is defeated between Courcelles and Gisors.

autem Francorum Philippus, cum militibus quadringentis et servientibus multis et omnibus communis suis de Mantua exiens, profectus est ad succurrendum castro de Curceles, quod nondum credidit esse captum. Quod cum audisset per exploratores suos rex Ricardus, venit ex adverso ei obviam; et inter Curceles et Gisortium campestre cum illis[1] prælium commisit. In hoc autem congressu rex Francorum pondus prælii ferre non valens, coactus cum suis ad Gisortii castellum aufugit; et cum fugiendo pontem de Gisorz ascendissent fugientes, confractus est pons ille præ multitudine intrantium cum impetu pontem,[2] et ipse rex cum[3] equo et armis cecidit in fluvium de Eethe cum aliis innumeris de regno Francorum, ubi rex ille in cœno jacens volutatus a mortis discrimine vix ereptus est. Sed interea acies quædam de Francigenis electissima, ut dominus eorum liberius per fugam sibi consuleret et regis cum insequentis manus evaderet, reversi de fronte, contra regem Ricardum impetum in eum fecerunt acerrimum, sese pro domini sui ereptione mortis periculo exponentes. Tunc bellum utrobique accenditur, enses fulminant circa capita galeata, ictibus ingeminatis ignes extorquent, lancearum rigor hostes hinc inde prosternit; fabulis vacare non est locus, nec furor cessavit accensus,[4] donec rex Anglorum aciem præfatam in se conversam sub captione conclusit. In quo[5] conflictu rex Ricardus tres electos milites, Mathæum scilicet de Monte Morecino, Alanum de Rusci, et Fulconem de Gilervallis, ab equis ad terram prostravit, prostratos retinuit, et cum eis nobiliores de regno Francorum barones, quorum hic nomina prænotantur: Galis de Porta, Girardus de Chori, Philippus de Nantuil, Petrus de Eschans,[6] Robertus de Sancto Dionisio, Theodbaldus de Walangardum, Cedunal de Trie, Rogerus de Meetlent, Aim Triers,[7] Reginaldus de Asci, Baldewinus de Leisni, Thomas de Asgent, Ferrius de Parisius, Petrus de Latonia,[8] Gwido de Nevers,[9] Frumentinus Campanensis,[10] Teodoricus de Auceis, Anfricus de Baalim, Eborardus de Munteini, Odo de Munttiun, Funcardus[11] de Rupe, Walterus Rufus, Ernulfus de Leini, Willelmus de Banceto,[12] Jokenus de Brai, Petrus de Pinci, Denebertus de[13]

Diceto, col. 704.

Hoveden, iv. 56.

He falls into the Epte in his flight.

(Not in Hoveden.)

Names of the prisoners taken by Richard.

Diceto, col. 704.

Hoveden, iv. 56.

[1] *illis*] illo, O. W., Hist. Angl.

[2] *pontem*] om. W. It is not in Hoveden.

[3] *cum . . . . armis*] Added by Wendover, as *cum . . . conclusit* immediately below.

[4] *accensus*] om. W.

[5] *quo*] hoc quoque, O. W.

[6] *Eschans*] Lieschans, Hoveden.

[7] *Triers*] Thiers, Hoveden.

[8] *Latonia*] la Truie, Hoveden.

[9] *Nevers*] Levers, Hoveden.

[10] *Campanensis* is not in Hoveden.

[11] *Funcardus de Rupe*] Punchardus, Hoveden.

[12] *Banceto*] Sauceai, Hoveden.

[13] *de Augi* is not in Hoveden.

Hoveden, iv. 57. Augi, Puncardus de Castello,[1] Willelmus de Merlou, Johannes de Grangiis, Theodbaldus de Breun, Rogerus de Beaumunt,[2] Gilebertus[3] de Brai, Petrus de Maidul, Johannes[4] de Cerni, Alardus de Loviers, Radulfus Valencel, Ferri de Brunai, Thomas de Castele, Willelmus de Rochemunt, Theodbaldus de Misci. Et præter jam dictos cepit rex memoratus milites centum equosque ferro coopertos numero[5] ducentos; servientes equites et pedites et balistarios tot ibidem sub captione conclusit, quod numerus eorum crevit in immensum. His ita gestis, victoriosissimus rex Anglorum Ricardus direxit epistolas ad omnes amicos suos de regno Angliæ, archiepiscopos videlicet, episcopos, abbates, comites, et barones, implorans attentius et devote, quatinus una cum ipso Deum glorificarent, qui talem sibi concessit ab hostibus reportare triumphum. A.D. 1198. (Not in Hoveden.) Richard's letters on his victory.

De treugis inter Francorum et Anglorum reges statutis.

Videns igitur rex Francorum Philippus vires regis Anglorum indies excrescere propriasque paulatim deficere, necessitate compulsus, nuncios latenter ad summum Pontificem destinavit, proponens per procuratores suos, se velle libenter cum rege Anglorum componere, vel per treugas belli discrimen ad tempus differre; ut per inducias ipsius auctoritate firmatas cruce sancta signati utriusque regni vota suæ peregrinationis Deo persolvere et Terram Promissionis ab hostibus Crucifixi liberare, Ipsius cooperante gratia, potuissent. Et ut hoc securitate et stabili firmitate fieret, postulavit rex, ut aliquem cardinalem transmitteret cum potestate plenaria ad partes Occidentis, qui posset, si necessitas cogeret, per sententiam vel interdictum in alterutrum eorum animadvertere, quem ad concordiam et pacem inveniret rebellem. His et aliis multis in hunc modum propositis, Innocentius Papa, qui negotium crucis[6] plurimum affectabat, plus precio quam precibus inductus, misit Petrum de Capua cardinalem, ut pacem inter reges memoratos reformaret. Qui cum pervenisset ad regem Francorum, ipsius consilio assumpsit secum quosdam Philip sends to Pope Innocent III. to request his mediation. Cf. Hoveden, iv. 73, 80. The pope sends Peter of Capua, who endeavours to

[1] Hoveden adds *Empurcam, i.e.*, Chateau Porcien.

[2] *Beaumunt*] Beauburc, Hoveden.

[3] *Gilebertus de Brai*] Gaufridus de Borhai, Hoveden.

[4] *Johannes de Cerni, Alardus de Loviers*] Johannes de Serni de Loenais, Hoveden.

[5] *numero ducentos*] septies viginti, Hoveden and Diceto; the latter has "dextrarii ducenti, quorum "septies viginti" &c., and so also Richard's letter, whence the error. The next sentence is Wendover's, but Hoveden gives the letter written to the bishop of Durham on the occasion.

[6] O. W. ins. *promovere*.

A.D. 1198. make peace. episcopos utriusque regni, veniensque ad regem Anglorum exposuit ei quanta sinistra in regnis utrorumque regum acciderant, quantaque ventura erant nisi inter eos pax maturius firmaretur. Rex autem Ricardus respondit cum indignatione, dicens se de jure non teneri pro ipso Papa quicquam facere; maxime cum ab eo multotiens requisitus, ut per censuram ecclesiasticam regem Francorum compelleret ad reddendum sibi terras suas et castella quæ idem rex injuste occupaverat spreto juramento, dum ipse in Terra Promissionis inimicos crucis depellere et loca sancta ad statum debitum studuerat revocare, quapropter in hæreditate sua adquirenda pro ipsius Papæ defectu, compulsus est maximam pecuniæ summam effundere, unde rex præfatus non solum perjurium, verum etiam sententiam excommunicationis, incurrit; nec etiam sibi constat si rex Francorum in treugis voluerit consentire. Tunc cardinalis, rege Anglorum seorsum advocato, recognovit eidem sub sigillo secreti, quod ad instantiam ipsius regis missus fuerat a Papa, ut componeret inter eos; deditque regi consilium, ut hac vice petitioni domni Papæ acquiesceret, sciturus pro certo, quod domnus Papa ipsum tam de rege Francorum quam de omnibus aliis suis agendis exaudiret. His itaque gestis, rex Ricardus, qui promotionem Othonis nepotis sui nuper in regem Alemannorum coronari supra modum affectaverat, ut faciliorem haberet a Papa ad imperialem consecrationem accessum, omnium victus precibus, adquievit. Regesque in unum convenientes treugas tali pactione juraverunt quinquennes; "Quod "homines utrorumque regum et mercatores per terras alteru- "tras et nundinas pacifice ire et redire, emere simul et vendere "potuissent." Quo facto, rex Anglorum abbatem Certesheiensem[1] et Reimundum monachum Sancti Albani, qui eodem tempore pro variis negotiis ecclesiæ suæ ad regem transmissus fuerat in Normanniam, Romam misit, ut ibidem negotia prælocuta perducerent ad effectum. Et ad hæc negotia perficienda cepit rex de unaquaque carucata terræ sive[2] hida totius Angliæ quinque solidos de auxilio.

Indignation of Richard, because the pope had not compelled Philip to restore the lands and castles he had seized.

A truce for 5 years, made through the efforts of the legate. f. 17 *b*.

Richard's messengers to Rome.

Tax.

Hoveden, iv. 46.

Coronation of Otho IV. Storms on July 20.

Otto,[3] nepos regis Ricardi ex sorore, in regem Alemanniæ coronatur, sicut in sequentibus dicetur. Eodem anno, die Sanctæ Margaretæ, fuit tonitrus, choruscatio, et pluvia qualis antea non videbatur. Circaque fes-

Diceto, col. 703. MS. Cott. Faust, A.8. f. 136.

[1] *Certesheiensem*] Cisterciensem, C. The abbat's name was Martin.

[2] *sive*] sue, B. O. W.

[3] This, which is in the margin, is preceded by "sequentur plenius "hæc."

MS. Cott. Faust, A.8. f. 136.

tum Sancti Michaelis mutatæ sunt cartæ, quas prius fecerat rex Ricardus, novo sigillo suo.

A.D. 1198. The charters sealed with the new seal.

Ut H[ubertus] Cantuariensis archiepiscopus ecclesiam de Lamheia complanaverit.

Cf. Hoveden, iv. 49, 51.

Anno gratiæ MCXCIX. Hubertus Cantuariensis archiepiscopus ecclesiam de Lemheia, quam Baldewinus prædecessor suus in honore beati Thomæ martyris fundaverat, et ipse fere consummaverat, procurantibus[1] monachis Cantuariensibus, summoque Pontifice imperante, propriis sumptibus ad sui et multorum ignominiam complanavit.

Archbishop Hubert is compelled to destroy the church at Lambeth.

De morte regis Ricardi.

Eodem tempore, statutis ut dictum est treugis inter regem Francorum Philippum et regem Anglorum Ricardum, idem rex Anglorum in quosdam barones Pictaviæ sibi rebelles vexilla direxit et arma. In civitates autem eorum et oppida ignem accumulavit, vineas et pomeria succidit, nonnullos etiam ex adversariis suis immisericorditer trucidavit. Tandem in Aquitannicum perveniens ducatum, in territorio Lemovico Chaluz castellum obsidione vallavit; ubi septimo kalendas Aprilis a Petro Basilii telo,[2] ut dicebatur, venenato percussus est, quam percussionem quasi pro nihilo reputabat. Denique diebus duodecim quibus supervixit, castellum acriter invasit et cepit; militesque et servientes sub arctiori custodia mancipavit. Impositis autem in castello ministris suis, illud sufficienter munivit. Vulnus autem quod ibidem receperat, male iuterim custoditum tumescere incipiens, et nigredo quædam tumori permixta, locum vulneris circumquaque inficiens, regem intolerabiliter torquebant. Tandem rex sapientissimus, cum periculum sibi cerneret immincre, exitum suum cordis contritione, oris pura confessione, corporis et sanguinis Domini communione munivit; et necis suæ auctori, Petro scilicet qui eum percusserat, mortem suam condonavit, atque liberatum a vinculis abire præcepit. Corpus[3] vero suum apud Fontem Ebraudi, secus pedes patris sui, cujus[4] proditorem se confitebatur, sepeliri jubens, ecclesiæ Rothomagensi inexpugnabile cor suum

Richard attacks certain rebellious barons of Poictou.

He besieges the castle of Chaluz in Limousin, where he is wounded, 26 March.

Diceto, col. 705.

(Not in Diceto.)

Diceto, col. 705.

Hoveden, iv. 84.

[1] W. adds *que.*

[2] *telo . . . venenato*] Added by Wendover. Diceto has only *sagitta.*

[3] In the margin is Richard's shield reversed, above it a crossbow, and below an inverted crown between two swords.

[4] *cujus . . . confitebatur*] Added by Wendover.

A.D. 1199. legavit. Sicque apud castrum præfatum, viscera sua in ecclesia recondi præcipiens, hoc pro munere Pictavensibus concessit. Quare igitur de corpore suo talem fieri distributionem decreverit, quibusdam familiaribus suis sub sigillo secreti revelavit. Patri enim corpus suum ratione prædicta assignavit; Rothomagensibus propter incomparabilem fidelitatem, quam in eis expertus fuerat, cor suum pro exennio transmisit. Pictavensibus quoque propter notam proditionis stercora sua reliquit, quos non alia sui corporis portione dignos judicavit. Et his dictis, tumore ad cor ejus subito penetrante, octavo idus Aprilis, die Martis, vir Martio operi deditus apud castrum prædictum spiritum exhalavit.[1] Sepultus est autem apud Fontem Ebraudi, sicut ipse adhuc vivens ordinaverat; cum quo etiam multorum judicio Esperiæ decus et honor militiæ pariter sepulta sunt. De cujus morte simul et sepultura quidam epitaphium edidit in hunc modum :

Hoveden, iv. 84. (Not in Hoveden.)

Death of Richard, 6 April.

He is buried at Fontevraud.

Diceto, col. 705. (Not in Diceto.)

His epitaph.

Pictavis exta ducis sepelit tellusque Chalucis,
Corpus dat claudi sub marmore Fontis Ebraudi,
Neustria tuque tegis cor inexpugnabile regis;
Sic loca per trina se sparsit tanta ruina,
Nec fuit hoc funus cui sufficeret locus unus.

Aliusque super hoc damnoso et irrestaurabili funere sic satis eleganter ait versificator;

A[2] Chaluz cecidit rex regni cardo Ricardus,
His ferus, his humilis, his agnus, his leopardus.
Casus erat lucis Chaluz, per sæcula nomen
Non intellectum fuerat, sed nominis omen
Non patuit, res clausa fuit, sed luce cadente
Prodiit in lucem, pro casu lucis adeptæ.

Explicit de rege Ricardo. Incipit de rege Johanne et rebus aliis quæ ipsius diebus gesta sunt.

John retains his brother's servants. He sends archbishop Hubert and others to

Victoriosissimo Anglorum rege Ricardo viam universæ carnis, ut dictum est, ingresso, Johannes frater ejus et comes Moretonii servientes fratris sui universos militesque stipendiarios cum honore retinuit, multa eis donativa promittens. Et protinus H[ubertum] Cantuariensem archiepiscopum et Willelmum Marescallum in Angliam direxit, ad pacem suam ibidem de-

Hoveden, iv. 86.

[1] W. ins. "postquam regnaverat annis novem et dimidio." It is not in O.

[2] *A*] In, Hist. Angl.

Hoveden, iv. 86. Id. iv. 88. nunciandam et custodiendam, una cum G[alfrido] filio Petri justitiario et aliis optimatibus regni. Quo cum pervenissent, fecerunt homines jurare fidelitatem comiti Johanni; atque una cum Gaufrido filio Petri apud Norhamtoniam convenientes, convocaverunt proceres universos, de quibus magis dubitabant, et fecerunt illis fidem, quod comes Johannes jura sua redderet universis. Sub tali igitur conventione comites et barones comiti memorato fidelitatem contra omnes homines juraverunt. A.D. 1199. England, who obtain the fealty of the English.

Id. iv. 89. Willelmo vero regi Scotorum per Eustachium de Vesci denunciaverunt, quod in reditu suo in Angliam eidem satisfaceret de jure suo in Anglia; et[1] ei interim fidem servaret et pacem. Et sic ab omnibus in regno Angliæ lis et contentio conquievit. Message to William, king of Scots.

(Not in Hoveden.)

Quod quidam magnatum comiti Johanni, et quidam Arthuro adhæserunt.

Hoveden, iv. 86. Comes vero Johannes, dum hæc in Anglia agerentur, perrexit ad Chinonem ubi thesaurus erat regis defuncti, quem Robertus de Turnham in custodia habens reddidit ei cum castellis de Chinone et de Saumur et aliis castellis sub ipsius custodia deputatis. Thomas vero de Furneis, nepos ipsius Roberti, tradidit Arturo comiti Britanniæ civitatem Andegavis et castellum; et[2] eidem Arturo adhæsit. Principes Andegaviæ, Cenomanniæ, et Turoniæ Arturo sicut ligio domino adhæserunt; dicentes judicium esse et consuetudinem illarum regionum, ut Arturus filius fratris senioris in patrimonio sibi debito et hæreditate avunculo succedat; quam videlicet Gaufridus pater ejusdem Arturi esset habiturus, si regem Ricardum supervixisset. Constantia præterea mater Arturi, ad regem Francorum Turonis veniens, tradidit ei Arturum memoratum; quem rex continuo misit Parisius sub custodia deputatum, et accepit in manu sua civitates omnes et castella, quæ Arturi erant. Sed Johannes comes et[3] mater ejus Alienor, exercitu copioso stipati, Cenomanniam venientes, civitatem et castellum ceperunt, domos in ea lapideas subverterunt, eo quod Arthuro adhæserant; et cives captivos educentes, sub carcerali eos custodia incluserunt. John goes to Chinon, and obtains Richard's treasures and castles. Angers given to Arthur. Arthur's claims supported by the barons of Anjou, Maine, and Touraine. Arthur sent to Paris. John takes Le Mans.

[1] *et*] Written by Par. over an erasure; si, O. W. as Hoveden.

[2] *et . . . . adhæsit*] Added by Wendover.

[3] *et . . . . stipati*] Added by Wendover.

A.D. 1199. *Ut comes Johannes ducatum Normanniæ susceperit.*

John at Beaufort. Eleanor takes f. 18. Angers. He is girt with the sword of the duchy of Normandy. His oath.

His ita gestis, comes Johannes fuit in die Paschæ in Andegavia apud Bamfort, et in[1] crastino misit Alienor reginam cum Marchadeo ad Andegavensium civitatem; quo hostiliter accedentes, devastaverunt eam, et cives captos turpiter abduxerunt. Et interim comes Johannes Rothomagum veniens in octavis Paschæ gladio ducatus Normanniæ accinctus est, in matrice ecclesia per ministerium Walteri Rothomagensis archiepiscopi, ubi archiepiscopus memoratus ante majus altare in capite ejus posuit circulum aureum, habentem in summitate per girum rosulas aureas artificialiter[2] fabrefactas. Et dux coram clero et populo juravit super reliquias sanctorum et super Evangelia sacrosancta, quod ipse sanctam ecclesiam et ejus dignitates bona fide et sine malo ingenio defenderet, et ordinatos honoraret; juravit etiam quod leges iniquas, si quæ essent, destrueret, et bonas subrogaret. Hoveden, iv. 87. Id. iv. 88. Id. iv. 87.

William of S. Mère l'Eglise bishop of London.

Eodem tempore Willelmus, genere Normannus et ecclesiæ Sancti Pauli Londoniarum canonicus, apud Westmonasterium per manum H[uberti] Cantuariensis archiepiscopi in capella Sanctæ Katerinæ episcopus Londoniensis consecratus est, decimo kalendas Junii. Diceto, col. 705.

De coronatione regis Johannis.

John lands at Shoreham, and is crowned in London on Ascension Day, May 27. Speech of archbishop Hubert in favour of John's succession.

Per idem tempus dux Normanniæ Johannes transfretavit in Angliam, et apud Sorham applicuit octavo kalendas Junii; et in crastino, in vigilia videlicet Dominicæ Ascensionis, Londonias venit, ibidem coronandus. Congregatis itaque in adventu ejus archiepiscopis, episcopis, comitibus et baronibus atque aliis omnibus qui ejus coronationi interesse debuerant,[3] archiepiscopus stans[4] in medio omnium, dixit eis, "Audite "universi: Noverit discretio vestra, quod nullus prævia "ratione alii succedere habet in regnum, nisi ab uni-"versitate regni unanimiter, invocata Spiritus gratia, "electus, et secundum morum suorum eminentiam præ-"electus, ad exemplum et similitudinem Saul primi re-"gis inuncti, quem præposuit Dominus populo suo, non Hoveden, iv. 89. (Not in Hoveden.)

[1] *in . . misit*] intraverunt, Hoveden.

[2] *artificialiter fabrefactas*] Added by Wendover.

[3] O. W. ins. *Hubertus.*

[4] The first two lines of this are written by Paris over an erasure; the rest is in the margin. It is Paris's own.

" regis filium nec de regali stirpe procreatum; simili- A.D. 1199.
" ter post eum David Semey[1] filium, hunc quia strenuum
" et aptum dignitati regiæ, illum quia sanctum et
" humilem; ut sic qui cunctos in regno supereminet
" strenuitate, omnibus præsit et potestate et regimine.
" Verum si quis ex stirpe regis defuncti aliis præpol-
" leat, pronius et promptius est in electionem ejus
" consentiendum. Hæc iccirco dixerimus pro inclito
" comite Johanne, qui præsens est, fratre illustrissimi
" regis nostri R[icardi] jam defuncti, qui hærede caruit
" ab eo egrediente, qui providus et strenuus manifeste[2]
" nobis, quem nos, invocata Spiritus Sancti gratia, ra-
" tione tam meritorum quam sanguinis regii unanimiter
" elegimus universi."

Erat autem archiepiscopus vir profundi pectoris, et *Cave quia offendiculum*[3] *est.* in regno singularis columna stabilitatis et sapientiæ incomparabilis. Nec ausus erat quisquam super hoc adhuc discutere, scientes quod sine causa hoc non sic diffinivit. Verum comes J[ohannes] et omnes hoc acceptabant; ipsumque comitem in regem eligentes et assumentes, exclamant dicentes, "Vivat rex J[ohannes]." Interrogatus autem postea archiepiscopus H[ubertus] quare hæc dixisset, respondit se præsaga mente conjecturare et quibusdam oraculis edoctum et certificatum fuisse, quod ipse Johannes regnum et coronam Angliæ foret aliquando corrupturus et in magnam confusionem præcipitaturus. Et ne haberet liberas habenas hoc faciendi, ipsum electione, non successione hæreditaria, sic tunc eligendum affirmavit. Et sic imponens capiti ejus coronam, unxit eum in regem apud Westmonasterium, scilicet in ecclesia principis Apostolorum, Dominicæ Ascensionis die, sexto[4] kalendas Junii; Philippo Dunelmensi episcopo appellante, sed[5] non obtinente, ne coronatio illa fieret in absentia G[aufridi] archiepiscopi Eboracensis.

Reason for the archbishop's speech.

Hoveden, iv. 90.

Coronation of John, Ascension Day, 27th May.

[1] *Semey*] sic, apparently a strange confusion of *Jesse* with *Shimei*.

[2] Sic, the verb being omitted.

[3] *offendiculum*] offidiculum, B.

[4] *sexto*] septimo, C.

[5] *sed non obtinente*] Added by Wendover.

A.D. 1199. Oath of John.

In hac coronatione rex Johannes triplici involutus est sacramento; quod videlicet sanctam ecclesiam et ejus ordinatos diligeret, et eam ab incursione malignantium indemnem conservaret; et quod perversis legibus destructis bonas substitueret, et rectam justitiam in regno Angliæ exerceret. Deinde adjuratus est ab eodem archiepiscopo ex parte Dei et districte prohibitus, ne honorem hunc accipere præsumeret,[1] nisi in mente habeat opere, quod juraverat, adimplere. Ad hoc ille respondens promisit, se per auxilium Dei bona fide ea quæ juraverat servaturum. In crastino autem, homagiis et fidelitatibus acceptis, beatum Albanum prothomartirem Angliæ orationis gratia devotus petivit. Et sic brevissimam in Anglia moram faciens, ea quæ statuenda erant in regno cum consilio magnatum rite peregit.

He visits S. Alban's after his consecration.

Rex Johannes in Normanniam transiens multos nobiles sibi reconciliaverit.

John in Normandy.

Instante vero deinceps festo beati Johannis Baptistæ, qua ejus nativitas celebratur, in Normanniam transfretavit. Et cum venisset Rothomagum, confluebat ad eum multitudo equestris exercitus et pedestris, quos[2] in servitio suo omnes lætus retinuit. Deinde habitum est colloquium inter regem Francorum et ipsum, in quo statutæ sunt treugæ usque in crastinum Assumptionis beatæ Mariæ, ut[3] medio tempore de pace tractarent. Venit interea ad regem Johannem comes Flandrensis apud Rothomagum, et alii multi nobiles de regno Francorum; et pepigerunt fœdus amicitiæ cum eo, sicut fecerant cum rege Ricardo contra regem Francorum; factaque securitate ad invicem, unusquisque in propria sese recepit.

Hoveden, iv. 92.

Truce with Philip.

Treaty between John and Baldwin IX., count of Flanders.

(Not in Hoveden.)

Quod reges ad colloquium venientes, discordes recesserunt.

Arthur knighted, and does homage

Eodem tempore[4] rex Francorum Arthurum comitem Britanniæ cingulo militari donavit in[5] crastino Assumptionis beatæ Mariæ; et idem Arturus incontinenti[6] fecit homagium regi Fran-

Hoveden, iv. 94.

[1] There is a crown inclined at an angle in the margin.

[2] *quos . . retinuit*] This is Wendover's.

[3] *ut . . . . tractarent*] This is Wendover's.

[4] In the margin is a crown above the shield with the three leopards, and below in rubrick, "Johannes "coronatur in regem Anglorum."

[5] *in . . . Mariæ*] Introduced by Wendover from the next paragraph in Hoveden.

[6] *incontinenti*] continuo, W. It is not in Hoveden.

Hoveden, iv. 94.

corum de Andegavia, Pictavia, Turonica, Cenomannia, Britannia, et Normannia; et[1] rex promisit Arthuro fidele auxilium suum ad hæc omnia perquirenda. Deinde reges sæpedicti die[2] sequenti convenerunt ad colloquium inter Butavant castellum et Wailun;[3] ubi, segregatis[4] omnibus utriusque regni magnatibus, collocuti sunt ore ad os, quasi[5] unius horæ spatio, nemine præter ipsos duos eorum colloquium audiente. In quo colloquio petiit rex Francorum ad opus suum totum Vegesinum, id est quicquid continetur inter forestam de Liuns et Secanam ex una parte,[5] et riveras de Andeli et de Eethe ex altera; dicens quod Gaufridus Plantegenest comes Andegaviæ, avus ejus, dederat illud Lodowico Grosso, pro auxilio suo habendo contra regem Stephanum in Normanniam adquirendo. Postulavit præterea ad opus Arthuri Pictaviam, Andegaviam, Cenomanniam, Turonicam, et Normanniam,[6] et alia multa quæ rex Johannes concedere noluit nec debuit; et sic soluto colloquio, discordes ab invicem recesserunt. Requisitus igitur a suis rex Francorum, quare se adeo iratum exhibuit adversus regem Johannem qui nunquam illi malum fecerat, respondit, quod sine licentia ejus occupaverat Normanniam et cæteras terras supradictas, cum inprimis, mortuo rege Ricardo, debuerat ad eum venisse et[7] de jure suo illi homagium obtulisse. Recc-

A.D. 1199. for Anjou, Normandy, &c. Conference of John and Philip II. between Boteavant and Gaillon. Demands of Philip for himself and Arthur. Reasons for Philip's enmity against John.

Id. iv. 96.

dente in hunc modum Francorum rege, Willelmus de Rupibus, vir nobilis, Arthurum callide de custodia regis Francorum eripiens, pacificavit eum cum rege Anglorum, tradens eidem regi Cenomanniæ civitatem, quam rex Francorum prædicto Willelmo in custodia tradiderat cum Arthuro. Sed die eadem dictum fuit Arthuro, quod rex Anglorum ipsum caperet et

William des Roches pacifies John and Arthur, but Arthur returns to

Id. iv. 97.

perpetuo carceri manciparet; unde idem Arthurus denuo ad[8] Francorum regem latenter recessit. Philip.

Ut rex Otho Romam veniens imperium ibidem obtinuerit.

Id. iv. 95.

Circa[9] dies istos, cassata electione Philippi ducis Suaviæ et aliorum omnium, Otho rex Alemannorum ab Innocentio Papa

Otho IV. emperor.

[1] *et . . . perquirenda*] Added by Wendover.

[2] *die sequenti*] om. W.

[3] *Wailun*] Guletun, Hoveden.

[4] *segregatis . . . . magnatibus*] Added by Wendover.

[5] *quasi . . . audiente*] Added by Wendover.

[6] *Normanniam*] Introduced by Wendover.

[7] *et . . . obtulisse*] om. O.

[8] *ad Francorum regem*] in civitate Andegavis, Hoveden.

[9] In the margin are three crowns, above them, "*Corona argentea, co-*" *rona aurea, corona ferrea;*" below, "Otto creatur in imperatorem "Romanorum," and underneath this Otho's shield with the double-headed eagle, and a shield divided

A.D. 1199. Philip, duke of Swabia, excommunicated. Promise of aid to John by Otho.

et Romanis omnibus electus est, et ad Romanum imperium admissus. Confirmata igitur a domino Papa electione, Philippus dux Suaviæ excommunicatus est et omnes fautores ejus, nisi ab Othonis persecutione desistant. In Capitolio autem et per urbem totam declamatum est, "Vivat et valeat imperator "Otho." Tunc ab omnibus confirmatus, ad memoriam revocans quod per regem Ricardum ad tantum fuerat promotus honorem, regi Johanni significavit, ut ipse differret cum rege Francorum amicabiliter componere; quia Deo volente ipse in brevi succursum sibi talem providebit, qualem imperialem decet celsitudinem providere.

Hoveden, iv. 95.

(Not in Hoveden.)

Hoveden, iv. 96.

Regnum Francorum interdicitur.

f. 18 *b.* Interdict in France in consequence of the seizure of the elect of Cambray.

Release of Philip, bishop of Beauvais.

Per idem tempus Petrus de Capua, cardinalis et Apostolicæ sedis legatus, regnum Francorum sub interdicto conclusit, propter captionem fratris[1] Petri de Duay Cambracensis electi; sed antequam sententia relaxaretur, rex Francorum præfatum electum ab omni custodia liberavit. Eodem quoque tempore idem legatus ad regem Anglorum veniens sub pœna interdicti rogavit, ut episcopum Belvacensem, qui[2] jam per biennium sub crudelissima carceris custodia detentus fuerat, liberam concederet licentiam abeundi. Sed quoniam idem episcopus contra ordinis sui dignitatem captus fuerat in armis ut miles vel ruptarius, non prius est abire permissus donec, sex milibus argenti marcis ad pondus sterlingorum numeratis et fisco commendatis, regiæ concupiscentiæ satisfecit. Quo facto, juravit episcopus memoratus quod nunquam in vita sua contra Christianos arma gestaret.

Id. iv. 94.

(Not in Hoveden.)

Hoveden, iv. 94.

between the English leopards and the eagle, with "Scutum mutatum "pro amore regis Angliæ" above the latter. See a representation and heraldic description of it in Madden's ed. of the Hist. Anglor., ii. p. 83.

[1] *fratris Petri de Duay Cambracensis electi*] This is a blunder, from Wendover's carelessly abridging Hoveden, who has, "Petrus de "Duay, miles optimus et familia-"ris comitis Flandriæ et electus de "Cambray, frater prædicti Petri." Mr. Stubbs says it is doubtful who this elect of Cambray was.

[2] This is Wendover's; Hoveden mentions only the fact of the release of the bishop of Beauvais at a cost of *two* thousand marks.

Ut vetus causa decisa fuerit inter ecclesias Turonensem et Dolensem. A.D. 1199.

Hoveden, iv. 100. (Not in Hoveden.)

Settlement of the dispute between Tours and Dol by Innocent III.

Hoc[1] anno decisa est causa vetustissima inter ecclesias Turonensem et Dolensem Romæ a Papa Innocentio per sententiam diffinitivam; archiepiscopo Turonensi[2] ab episcopo Dolensi subjectionem exigente, et episcopo[3] Dolensi contradicente. Est autem Dolensis ecclesia Minoris Britanniæ metropolis, cujus pontifices temporibus Sancti Martini et ante et multo post tempore, sicut alii omnes[4] Minoris Britanniæ præsules, Turonensis ecclesiæ suffraganei fuerunt; sed qualiter postmodum ab illius ecclesiæ subjectione desciverint, hæc causa est. Tempore quo gens Anglorum in Majorem venit Britanniam ut eam subjugaret, et rex Britonum Uterpendragon apud Verolamium infirmitate gravissima detentus lecto decumberet, ita ut nec sibi nec regno suo contra barbarorum rabiem subvenire potuisset, fertur Anglorum superstitio in tantum prævaluisse, quod vastata fere a mari usque ad mare insula, ecclesiæ sacræ ad solum usque complanarentur. Pontifices vero et ecclesiarum prælati, cernentes patriæ desolationem, simul et ecclesiæ sanctæ subversionem, recesserunt ad loca tutiora, decernentes communiter sanius esse barbarorum rabiem ad tempus declinare, quam inter fidei Christianæ rebelles sine fructu residere. Inter quos Sanctus Sanson Eboracensis archiepiscopus, eximiæ vir sanctitatis, ad suos concives in Minorem aufugiens Britanniam, qui ex eodem genere erant et gente, pallium quod a Romano susceperat Pontifice secum portavit. Quo cum pervenisset et a suis concivibus honorifice receptus fuisset, ad Dolensis ecclesiæ præsulatum, quæ nuper a suo fuerat pastore viduata, communi omnium deliberatione episcopus electus est; et rege concedente, licet multum renitens inthronizatus. In illa autem ecclesia quoad vixit, pallio, quod ab Eboracensi monasterio detulerat, usus est, et successorum ejus multi post illum. Deinde vero reges illius provinciæ cum in regno proprio archiepiscopum habuerunt, non permiserunt episcopos suos, qui antea semper suffraganei fuerant ecclesiæ Turonensis, præfato archiepiscopo Turonensi debitam impendere obedientiam; statuentes, ut de cætero Minoris Britanniæ præsules alium metropolitanum quam Dolensem archiepiscopum non haberent. Postmodum autem elapsis trecentis vel

[1] Par. inserts in rubrick in the margin, "Utile est hoc, sed imper- " tinens usque ad signum ⊖ *infra*," p. 460. It is not in the Hist. Anglor.

[2] Bartholomew II.

[3] John de Musca.

[4] *omnes*] om. C.

A.D. 1199. eo amplius annis, Papa Nicholaus ad instantiam Turonensis archiepiscopi hunc volens revocare errorem, Salomoni Britonum regi scripsit epistolam, quæ in decretis Gratiani continetur causa tertia, quæstione sexta, sub hac forma:

Epistola Nicholai papæ de eadem re.

Letter of Pope Nicholas I. to Salomon count of Britanny, on the question.

" Hæc quippe est Dei Patris tui ordinatio, et hæc est lex " ecclesiæ matris tuæ, videlicet ut omnes episcopos regni tui " ad Turonensem archiepiscopum mittere non detractes, ipsius- " que judicium postulare non dedigneris. Ipse enim est me- " tropolitanus, omnesque episcopi regni tui ejus suffraganei " sunt, sicut conscriptiones prædecessorum meorum evidenter " ostendunt, qui prædecessores tuos, quia ab ejus jure se sub- " traxerant, forti invectione corripere studuerunt, quamvis nec " nostra scripta super hac re missa deesse videantur." Et infra; " Quia vero magna quis sit metropolitanus apud Bri- " tannos contentio est, [licet] nullius teneat memoria vos in " vestra regione ullam[1] habuisse metropolim ecclesiam; tamen " si libet, postquam Deus omnipotens pacem inter te et dilectum " filium nostrum Karolum regem gloriosum constituerit, facile " hoc poteris advertere. Quod si adeo contentiosius agere " creditis, ad nostrum Apostolatum destinare contendite, qua- " tinus nostro libramine, quæ sit apud vos antiquitus archi- " episcopalis ecclesia, luce clarius innotescat; et deinceps omni " ambiguitate recisa, quam sequi episcopi vestri debeant, in- " cunctanter agnoscant."

Gratiani Decret, 2. Causa III. Qu. vi. c. 10. col. 686. (Migne's Patrologia, clxxxvii.)

The archbishop of Tours to have jurisdiction over Dol.

Tali itaque regi præfato facta admonitione, non ideo destitit ab incœptis, sed semper deinceps tam ipse quam ejus successores perstiterunt rebelles; atque inter episcopos Turonensem et Dolensem lis continua et contentio perduravit; donec anno præsenti, ut prædictum est, a Papa præfato[2] sententialiter diffinitum est, ut tam Dolensis quam cæteri Britanniæ episcopi archiepiscopo Turonensi subjaceant, et in perpetuum præceptis ejus canonicis adquiescant. Unde Papa memoratus in pronuntiatione sententiæ diffinitivæ, ut qui in scientia erat magnus, audax simul et jurisperitus, ita exorsus ait, " Doleat Dolensis, " et gaudeat Turonensis." ⊖

[1] *ullam*] nullam, B.

[2] *præfato*, om. O.

Ut Alienor regina missa fuerit pro Blanca puella Lodowico maritanda. A.D. 1200.

Hoveden, iv. 106. Anno gratiæ MCC. Rex Francorum Philippus et rex Anglorum Johannes post festum[1] Sancti Hylarii inter Wailun et Butavant[2] castella ad colloquium convenerunt; ubi convenit inter eosdem reges cum[3] consilio principum utriusque regni, quod videlicet Lodowicus, filius regis Francorum et hæres, duceret uxorem filiam Aldefonsi regis Castellæ et neptem regis Johannis, et rex Anglorum pro hoc matrimonio contrahendo daret Lodowico cum nepte sua nomine[4] Blanca in maritagio civitatem Ebroicarum cum toto comitatu, et insuper triginta milia marcas argenti. Petiit præterea rex Francorum ab Anglorum rege, ut faceret sibi securitatem, quod nullum Othoni nepoti suo faceret auxilium de hominibus neque de pecunia ad imperium obtinendum. Dictum est enim, quod dux Suaviæ Philippus per conniventiam[5] regis Francorum et auxilium præfatum Othonem persecutione gravissima infestabat, nec propter excommunicationis sententiam, qua fuerat a Papa innodatus, ab ejus impugnatione cessabat. Denique inter reges fœdere, ut præmissum est, confirmato, terminum ad sequens festum Sancti Johannis Baptistæ statuerunt, ut tunc ea quæ sunt prælocuta irrefragabiliter sortiantur effectum; sicque soluto colloquio, rex Johannes sperans se per hoc matrimonium diuturna pace gaudere, misit matrem suam Alienor reginam propter puellam memoratam, ut[6] salvo conductu cum ipsa ad terminum præfixum rediret. Rex Anglorum interim[7] transfretavit in Angliam, et cepit de unaquaque carucata terræ totius Angliæ tres solidos de auxilio; expletisque aliis negotiis in Normanniam iterum transfretavit.

(Not in Hoveden.)

Hoveden, iv. 107.

(Not in Hoveden.)

Hoveden, iv. 107.

Conference between John and Philip II. Their terms of peace.

f. 19.

Queen Alienor sent for Blanche of Castile.

John goes to England, imposes an aid, and returns.

Ut Lodowicus filiam regis Aldefonsi regis Castellæ duxerit.

Id. iv. 114. His ita gestis, rediit Alienor regina cum puella præfata Lodowico maritanda, et eam Anglorum regi præsentavit. Deinde reges convenerunt ad colloquium inter Guletune et Butavant castella xi. kalendas Julii;[8] ubi rex Francorum reddidit regi

Queen Alienor returns with Blanche.

[1] *festum Sancti Hylarii*] Natale Domini, Hoveden.

[2] *Butavant*] Andeli, Hoveden.

[3] *cum . . regni*] Introduced by Wendover.

[4] *nomine Blanca*] Introduced by Wendover. Hoveden has a blank for the name.

[5] *conniventiam*] convenientiam, B.

[6] *ut . . . rediret*]Not in Hoveden.

[7] *interim*] om. O.

[8] *Julii*] An error introduced by Wendover for *Junii*, as it is in Hoveden, iv. p. 115.

A.D. 1200. Evreux and Philip's other conquests restored to John, who gives them to Louis on his marriage with Blanche of Castile at Portmort.

Anglorum civitatem Ebroicarum, et totum comitatum atque terras universas quas per werram occupaverat in Normannia, et in aliis terris regis Anglorum; et rex Johannes incontinenti inde fecit homagium regi Francorum; et sic dedit universa illa Lodowico cum nepte sua in maritagio, et[1] homagium inde a Lodowico suscepit. Quo facto, puella in crastino desponsata est Lodowico apud Purmor in Normannia ab archiepiscopo[2] Burdegalensi. Erat enim tunc regnum Francorum interdictum propter Botildam[3] reginam, quam rex Francorum dimiserat. Atque protinus post desponsationem Lodowicus duxit Parisius sponsam suam in[4] lætitia et exultatione tam cleri quam populi utriusque regni. Hoveden, iv. 115.

Offendiculum.

Ut rex Johannes Isabel reginam desponsaverit.

John divorces his wife, Hawisa of Gloucester, and marries Isabella of Angoulême. 8 Oct.

Eodem tempore, celebrato divortio inter regem Anglorum et uxorem suam Hawisam comitis Gloverniæ filiam, eo quod affines erant in tertio gradu consanguinitatis, duxit idem rex, consilio regis Francorum, Isabel filiam comitis Engolismi, quam prius susceperat in suam Hugo cognomento Brunus, comes Marchiæ; et Dominica[5] proxima ante festum Sancti Dionisii apud Westmonasterium consecratur in reginam, quæ[6] copula postmodum regi et regno Angliæ magno detrimento fuit. Nec multo post, convenientibus ad colloquium apud Vernonem regibus, Arthurus ibidem fecit homagium regi Anglorum de Britannia et aliis terris suis; sed timens[7] proditionem regis Johannis, remansit in custodia regis Francorum. Id. iv. 119. Diceto, col. 707. Hoveden, iv. 115.

Arthur does homage to John.

Mandatum Domini quod de cælo venit in Jerusalem de observatione diei Dominicæ.

Letter on the observance of the Lord's day, said to have come down from heaven at Jerusalem.

Circa dies istos, epistola de cælo veniens in Jerusalem appensa est super altare Sancti Simeonis in Golgotha, ubi crucifixus est Christus pro redemptione mundi; quam per tres dies et totidem noctes homines ex alto dependentem aspicientes, corruerunt in terram, rogantes Dei misericordiam, ut Ipse eis dignaretur suam ostendere voluntatem. Die vero tertia, post horam diei tertiam, exit se ab oratione patri- Id. iv. 167.

[1] *et . . . suscepit*] Introduced by Wendover.

[2] Elias de Malemort.

[3] So Hoveden for *Ingelburgam*.

[4] *in . . regni*] Added by Wendover.

[5] *Dominica . . Dionisii*] viii. idus Octobris, Diceto (the same day).

[6] *quæ . . . fuit*] This is Wendover's.

[7] *timens . . . Johannis*] traditione regis Angliæ, Hoveden.

Hoveden, iv. 167.

archa et archiepiscopus Akarias; et expandentes infulam super sanctum altare, sanctam Dei epistolam acceperunt; quam cum inspexissent, istud inveniunt superscriptum: "Ego Dominus, " Qui præcepi vobis, ut observaretis sanctum diem Dominicum, " in quo requievi ab operibus meis, ut esset requies cunctis " mortalibus in æternum, et non custodistis eum, et de pec- " catis vestris non pœnituistis; sicut dixi per Evangelium " meum, *Cœlum et terra transibunt, verba autem mea non* S. Marc. " *transibunt;* feci prædicare vobis pœnitentiam vitæ et non xiii. 31. " credidistis. Misi super vos paganos et gentes, qui effuderunt " sanguinem vestrum in terra, nec tamen credidistis. Et quia " sanctum diem Dominicum non custodistis, per paucos dies " habuistis famem, sed cito dedi vobis saturitatem, et postea " pejus fecistis. Volo ergo, ut nemo ab hora nona Sabbati " usque ad solem surgentem diei Lunæ aliquid operetur, nisi " quod sit bonum, et si quis fecerit, cum pœnitentia emendet. " Et si huic mandato meo non obedieritis, amen dico vobis, et " juro vobis per sedem meam et thronum meum et cherubin " qui custodiunt sanctam sedem meam, quia non mandabo " vobis aliquid per aliam epistolam, sed aperiam cælos et pro " pluvia pluam super vos lapides et ligna et aquam calidam " per noctes, ut nemo præcavere possit quin destruam omnes " homines malos. Hoc dico vobis, morte moriemini propter " diem Dominicum sanctum et alias festivitates sanctorum meo- " rum, quas non custodistis. Mittam vobis bestias habentes ca- " pita leonum, capillos mulierum, et caudas camelorum, et ita " famelicæ erunt, quod carnes vestras devorabunt, et vos de- " siderabitis fugere ad sepulcra mortuorum et abscondere vos " propter metum bestiarum. Et tollam lumen solis ab oculis " vestris, et mittam super vos tenebras, ut occidatis vos in- " vicem non videntes; et auferam a vobis faciem meam, et " non faciam vobiscum misericordiam. Incendam enim corpora " vestra et corda illorum, qui non custodiunt diem sanctum " Dominicum. Audite vocem meam, ne pereatis in terra " propter diem sanctum Dominicum. Recedite a malo et " pœnitentiam agite de malis vestris. Quod si non feceritis, " quasi Sodoma et Gomorra peribitis. Nunc scitote, quod " salvi estis per orationes sanctissimæ Genetricis meæ Mariæ et " sanctorum angelorum meorum, qui orant pro vobis cotidie. " Dedi vobis frumentum et vinum abundanter, et inde non " obedistis mihi; nam viduæ et orphani clamant ad vos " cotidie, quibus nullam facitis misericordiam; pagani habent " misericordiam, vos autem non habetis. Arbores quæ fruc- " tificant, siccari faciam pro peccatis vestris; flumina et fontes " non dabunt aquam. Dedi vobis legem in monte Synai, " quam non custodistis; dedi post per me legem, quam non

A.D. 1200.

A.D. 1200. " observastis; pravi homines, diem Dominicum resurrectionis Hoveden, iv. 168.
" meæ non custodistis. Tollitis res alterius, et de hoc nullam
" considerationem habetis; propter hoc mittam super vos
" bestias pejores, quæ[1] devorabunt mamillas mulierum ves-
" trarum. Maledicam illis qui injuste agunt versus fratres
" suos; maledicam illis qui pauperes et orphanos male judi-
" cant. Me autem dereliquistis, et principem hujus sæculi
" sequimini. Audite vocem meam, et habebitis misericordiam
" bonam; vos autem non cessastis ab operibus malis, nec ab
" operibus Diaboli, quia facitis adulteria et perjuria, et ideo
" circumdabunt vos gentes et devorabunt ut bestiæ."

De prædicatione Eustachii abbatis de Flai super mandato memorato.

Preaching of Eustace, abbat of Flai, on the observance f. 19 *b.* of the Lord's day.

Cum autem patriarcha et clerus omnis Terræ Sanctæ hunc epistolæ tenorem diligenter examinassent,[2] communi omnium deliberatione decretum est, ut epistola ad judicium Romani pontificis transmittatur, quatinus, quicquid ipse agendum decreverit, placeat universis. Cumque tandem epistola ad domini Papæ notitiam pervenisset, continuo prædicatores ordinavit, qui per diversas mundi partes profecti prædicaverunt ubique

S. Marc. xvi. 20.

epistolæ tenorem, Domino cooperante et sermonem eorum confirmante sequentibus signis. Inter quos abbas de Flai Id. iv. 123. nomine Eustachius, vir[3] religiosus et literali scientia eruditus, regnum Angliæ aggressus, multis ibidem miraculis choruscavit, Qui non longe a civitate Dorobornensi appulsus, in villa quæ Wi appellatur, officium prædicationis incepit. Cumque fontem quendam ibidem benedixisset,[4] Dominus ipsius meritis tantam

Miracles at Wye.

in eo infudit gratiam, ut ex solo illius gustu cæci visum, claudi gressum, muti loquelam, et surdi cælitus receperunt auditum, et quisquis debilis ex fonte cum fiducia bibens gavisus est se recepisse sanitatem.[5] Venit itaque ad eum mulier quædam, a dæmonibus obsessa et quasi hydropico morbo inflata, petens ab eo sibi [restitui] sanitatem. Cui ille; " Confide, " filia, et vade ad natatoria fontis de Wi, cui benedixit " Dominus, et bibe ex eo, et recipies ilico sospitatem." Abiit mulier, et juxta viri Dei monita bibit, atque protinus in vomitum prorupit; ubi cunctis, qui ad fontem gratia curationis venerant, cernentibus, exierunt ex illa duo bufones magni et

[1] *quæ*] qui, B. O. W.

[2] O. W. add, " et verba cum ad-
" miratione pariter et timore intel-
" lexissent."

[3] *vir . . eruditus*] Added by Wendover.

[4] *benedixisset*] benedixit, W.

[5] C. adds *vel sospitatem.*

Hoveden, iv. 123. nigerrimi, qui, ut se dæmones ostenderent, statim transformati sunt in canes immensos et nigros, et post paululum in formam conversi sunt asininam. Mulier autem stabat attonita, et quandoque post illos cucurrit furibunda, volens eos apprehendere; sed vir quidam, qui ad fontis custodiam fuerat deputatus, aquam fontis inter mulierem et monstra aspergens, fugavit illa in aere[1] sursum; ubi evanescentes fœda post se vestigia reliquerunt. A.D. 1200.

Ut prædictus abbas fontem dulcis aquæ emanare fecerit.

Id. In villam de Rumenel prædicando perveniens idem vir Dei, ubi erat dulcis aquæ defectus, ad preces populi in ecclesia ejusdem villæ baculo suo petram percussit, et fluxerunt latices in abundantia, quarum haustu multi a diversis languoribus curabantur. Deinde de loco ad locum, a provincia in provinciam, de civitate in civitatem transiens, multos ad usurarum relaxationem induxit, crucem sumere Dominicam admonuit, ad pietatis opera multorum corda prædicando permutavit. Nundinas vero et mercata Dominicæ diei adeo interdixit, quod omnia fere, quæ diebus Dominicis per Angliam fieri consueverant, constituerentur in una hebdomadæ sequentium feriarum; sicque Dominicis diebus fidelis populus divinis solummodo vacans obsequiis, omne opus servile penitus abdicavit. Verumtamen tempore procedente, plerique ut canes ad vomitum sunt reversi. Rectoribus quoque ecclesiarum et presbyteris cum populis sibi subjectis admonendo indixit, ut in ecclesia ante eucharistiam continua lux arderet; quatinus[2] Ille, qui illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, pro luce temporali lucem eis concederet sempiternam. Divitibus autem et magnatibus universis et præcipue civibus et mercatoribus prædicabat, ut semper in mensa discum Christi propter pauperes haberent, quatinus, assueta superfluitate subtracta, indigentium inopiam sublevarent. Diem vero Sabbati post nonam, sicut diem Dominicum, ab omni opere servili custodiri mandavit, et deinceps diem Dominicum cum nocte sequente, qui dies dicitur naturalis et requiem innuit per figuram nostræ perpetuæ quietis.

Miracle at Romney.

Effects of his preaching.

Id. iv. 167.

Id. iv. 124, 169.

(Enlarged.)

Id. iv. 172.

Id. iv. 124.

S. Joh. i. 9.

(Not in Hoveden.)

Id. iv. 124, 169.

(Not in Hoveden.)

[1] *aere*] aerem, W.

[2] *quatinus . . terram*] Introduced by Wendover. The whole of this account is considerably enlarged from Hoveden.

A.D. 1200.

De miraculo terrifico cuidam mulieri inflicto.

Miracle in Norfolk.

Eodem tempore, mulier quædam de provincia Norfolcensi viri Dei monita spernens, una die Sabbati post nonam pannos lavare perrexit. Quæ cum laborioso conatu ad inchoatum jam opus instaret, accessit ad eam vir quidam reverendæ ætatis sibique penitus ignotus, sciscitans increpando qua temeritate post viri Dei prohibitionem ausa sit post nonam pannos lavare et sanctum diem Sabbati opere illicito violare; addidit insuper quod nisi celerius ab incœptis desisteret, sciret se profecto iram Dei cum celeri ultione quamcitius incursuram. At illa viro sibi sermocinanti urgentem prætendens inopiam, dixit se hujusmodi labore vitam miseram eatenus perduxisse; et si ab opere consueto cessaret, periculum de vitæ subsidio dubitaret. Denique cum subito vir ille ab oculis ejus evanuisset, propensius quam prius fecerat pannos suos lavare et ad solem siccare maturavit. Sed his omnibus ultio divina non defuit; nam ilico mamillæ mulieris sinistræ quasi porcellus colore nigerrimus subito adhærens, nullo conatu ab [1] illa potuit avelli; sed assidue sugendo, sanguinem eliciens, totum fere corpus miseræ mulieris in brevi consumpsit. Tandem ad summam perducta inopiam, tam diu panem mendicare ostiatim compulsa est, quousque, multis intuentibus et divinam ultionem admirantibus, vitam miseram miserabiliter terminaret.

Enlarged and altered from a miracle given in the Vita S. Hugonis, cap. 15. MS. Lansdowne, 436. f. 71 *b*.

De alio miraculo quod in panis incisione contigit.

Miracle in Northumbria.

Eadem tempestate, in provincia Northanhumbrorum, plebeius quidam uxori suæ præcepit, ut quadam die Sabbati panem in crastino comedendum pararet. Quæ viri præceptis obtemperans, cum panem illum viro suo in crastino comedendum obtulisset et ille panem incidere cœpisset, res mira contigit et sæculis inaudita; siquidem sanguis recens cultellum viri panem incidentis ita secutus est, ac si de bestia nuper occisa profluxisset. Hic autem casus multos ab hujusmodi operibus compescuit, cum ad notitiam hominum pervenisset.

Ut G[aufridus] Eboracensis archiepiscopus omnibus bonis spoliatus sit.

Geoffrey, archbishop of York,

Sub diebus istis Gaufridus Eboracensis archiepiscopus ex mandato regis Johannis spoliatus est ab omnibus bonis sui archi- Hoveden, iv. 139.

[1] *ab illa*] om. W.

Hoveden, iv. 139. episcopatus. Jacobus[1] enim vicecomes Eboracensis et[2] ministri ejus, maneria illius simul et[3] clericorum virorumque religiosorum possessiones violenter aggressi, bona eorum distrahere præsumpserunt. Unde idem archiepiscopus Jacobum præfatum nominatim excommunicavit, et in genere omnes hujus violentiæ auctores, quique regem adversus eum in iram et indignationem commoverant. Causa enim regiæ perturbationis contra eum multiplex erat; primo quia non permisit præfatum vicecomitem colligere carucagium in sua diocesi ad opus regis, sicut ei fuerat generaliter per Angliam concessum; secundo, quia noluit transfretare cum ipso in Normanniam, ad faciendum maritagium inter Lodowicum et neptem suam, et componendum cum rege Francorum; tertio, quia excommunicaverat vicecomitem memoratum, et totam provinciam Eboracensem ecclesiastico supposuit interdicto.

A.D. 1200. despoiled of his property.

Hoveden, iv. 140. (Enlarged.) (Not in Hoveden.) Causes of John's quarrel with him.

Ut rex Johannes et Isabel regina Londoniis coronam portaverint.[4]

Hoveden, iv. 139. Per idem tempus rex Johannes post completa negotia in partibus transmarinis transfretavit in Angliam; sponsamque suam secum ducens, applicuit apud Doveram octavo[5] idus Octobris. Venientes autem Londonias apud Westmonasterium, [coronati sunt ambo ibidem per ministerium] H[uberti] Cantuariensis archiepiscopi[6] præsentibus magnatibus regni, Id. iv. 140. ubi etiam G[aufridus] Eboracensis archiepiscopus cum rege pacificatus est. Quo etiam tempore rex Johannes significavit Willelmo regi Scotorum, ut veniret ad eum apud Lincolniam, ut ibidem sibi de jure suo satisfaceret, in crastino Sancti Eadmundi.

f. 20. Coronation of John and Isabella. John is reconciled with abp. Geoffrey. William, king of Scots, summoned to Lincoln.

---

[1] Jacobus de Poterne. Hoveden, iv. 139.

[2] *et ministri ejus*] Added by Wendover.

[3] *et . . . possessiones*] Added by Wendover.

[4] There are two crowns drawn at the top of the page.

[5] This is the date of the coronation. The error arises from carelessly copying Hoveden.

[6] *archiepiscopi*] so B. originally, but it has been altered to *archiepiscopus*, in consequence of the omission of the words in brackets. These words are also omitted in the Hist. Anglor., where the sentence is finished with the words "et multi "magnates regni venientibus ap- "plauserunt."

A.D. 1200. *De vita Sancti Hugonis Lincolniensis episcopi ante episcopatum.*

Death of S. Hugh, bishop of Lincoln.

Circa dies istos Hugo, reverendæ memoriæ Lincolniensis episcopus, de partibus veniens transmarinis, Londoniis apud[1] Vetus Templum quartanis febribus graviter infirmatus, decimo sexto kalendas Decembris laudabilis vitæ cursum glorioso fine complevit. Hoveden, iv. 140.

Account of his life.

Cujus inter homines conversatio sancta compellit, quæ mortalibus et informatio morum extitit et exemplum piæ actionis, ut de eo vel pauca huic operi inseramus. Hic vir sanctus in remotis Burgundiæ partibus oriundus, moribus clarior quam parentela refulsit; qui ab annis puerilibus, studiis literarum addictus, decennis effectus, canonicis regularibus traditur disciplinis cælestibus informandus. Inter quos tam moribus quam scientia regulariter imbutus, post circulum sedecim annorum, in quadam cella officium prioris suscepit, ubi cum cuncta sibi prospere successissent, lubricos carnis motus fortius cohibere decernens, ad ordinem Chartusiensem, Domino disponente, transivit. Cumque se benignum ibidem cunctis et affabilem, religiosa gravitate servata, exhiberet, modico elapso tempore totius domus effectus est procurator. Interea cum illustris Anglorum rex Henricus domum quandam Chartusiensis ordinis in Anglia construxisset, qui viri Dei promotionem ardenti desiderio sitiebat, vix precibus obtinuit, ut ad regimen illius domus animum ejus inclinaret. Cumque ad prioratus officium vocatus fuisset, priorem sanctitatem indies studuit ampliare; unde regis gratiam, qui frequenter ejus colloquio fruebatur, sanctæ conversationis merito non mediocriter obtinebat. Tenuerat autem rex ecclesiam Lincolniensem in manu sua, per multos annos pastoris solatio viduatam; quem volens excessum redimere, sicut honeste [potuit], procuravit, ut per electionem vir prædictus ad illius ecclesiæ regimen vocaretur. Quo facto, cum viro Dei electio denunciata fuisset, respondit, quod pontificalis officii non susciperet dignitatem, nisi sibi prius de communi Lincolniensis ecclesiæ canonicorum consensu et de licentia Chartusiensis prioris constaret. Cumque super his sufficienter sibi fuerat satisfactum, decanus[2] Lincolniensis cum majoribus ecclesiæ ad Dei virum accessit; qui inter prima colloquia sic eorum sibi gratiam conciliavit, ut eum pastorem et patrem spiritualem sinceræ devotionis optarent effectu. Sed ut sibi certius eorum consensus innotesceret, ibi eum denuo elegerunt; et tuno primo consensit. Tandem vero, [cum munus] consecrationis Vita S. Hugonis, cap. 1. MS. Lansdowne, 436, ff. 68–71.

[1] *apud Vetus Templum*] From Diceto, col. 708.

[2] Richard Fitz-Neale, afterwards bishop of London.

Vita S. Hugonis, cap. 2. MS. Lansdowne, 436.

suscepisset, prima noctis quiete qua in episcopatu membra sopori dedisset, post devotas orationes audivit vocem dicentem sibi, "Egressus es in salutem populi[1] tui, in salutem cum "Christo tuo." A.D. 1200.

De virtutibus sancti viri in episcopatu.

Id.

Consecratus autem Dei servus Hugo ecclesiam suam adeo meritorum titulis illustravit, ita populum sibi commissum verbis informavit et exemplis, quod episcopi nomen sibi recte competere declarabat, atque in ecclesia cathedrali electas collocando personas, vivis ex lapidibus Deo habitaculum construxit. Potestatis autem sæcularis in rebus ecclesiæ sævientis impetus adeo constanter elidere consuevit, ut et rerum et corporis sui periculum contemnere videretur. In quo etiam adeo profecit, quod et jura revocavit amissa, et ecclesiam suam a servitute gravissima liberavit. Præterea vir sanctus domos leprosorum, per quas transitum faciebat, ingredi consuevit, et viros omnes leprosos, quantumcumque deformes, osculari et largas elemosinas conferre solebat. Unde bonæ memoriæ Willelmus ejusdem ecclesiæ cancellarius, volens experiri, utrum propter hoc elatio tangeret animum viri Dei, dixit ad eum, "Martinus leprosum osculando sanavit, vos leprosos, quos osculamini, non sanatis." Cui episcopus incontinenti respondit, "Osculum Martini carnem leprosi sanavit; "osculum vero leprosi animam meam sanat." In mortuis sane sepeliendis tam diligens humanitatis obsequium exhibere consueverat, ut nullum mortuum præteriret, cujus sepulturæ ministerium sibi competens videretur. Accidit autem quodam tempore, dum vir sanctus circa gregis sui curam vigilans parochias visitaret, et ad villam quandam Alcmundeberi nominatam perveniret, parentes cujusdam infantis, ipsum puerum pœne exanimem deferentes, auxilium pontificis lacrimabiliter postulabant. Episcopo vero requirenti quid vellent, mater pueri respondit; "Iste parvulus filius noster partem[2] cujusdam laminæ "ferreæ habentem in longitudine et latitudine plusquam "pollicem unum manu recepit, et more pueruli ad os mittens, "deglutivit; quæ gutturi ejus firmiter adhærens puerum mori "compellit. Misit itaque te Dominus, pater sancte, ut filium "nostrum nobis restituas in ultimo vitæ vix articulo palpi-"tantem." Quem respiciens episcopus, guttur ejus tangens, benedixit, insufflavit, et crucis charactere signavit, ac dimisit.

S. Hugh's life as bishop.

Id. cap. 3.

His conduct to lepers.

His care for the dead.

Id. cap. 4.

Miraculous cure of a child at Alconbury;

---

[1] *populi . . . salutem*] om. O. | [2] *partem*] om. W.

A.D. 1200. Cumque parentes puerum ab episcopo recepissent, ferrum continuo sanguinolentum de[1] gutture ejus exilivit, et sanatus est puer ex illa hora. Alio[2] quoque tempore, dum vir sanctus per villam quæ Cestrehunte appellatur transitum faceret, suppliCaverunt eum parentes cujusdam furiosi, qui per tres hebdomadas sine vinculis detineri non potuit, ut eum visitare et ei benedicere dignaretur. Quo audito, vir sanctus ex equo desiliens ad furiosum accessit. Erat autem caput ejus ligatum ad postem, manus vero ejus et pedes hinc inde ad paxillos. Episcopus aqua benedicta a se facta infirmum linguam emittentem et quasi ipsum deridentem aspersit, et evangelium, "In principio erat Verbum," super furiosum legit, benedictionem dedit et recessit. Quo recedente, cœpit ægrotus dormitare, et evigilans ilico restitutus est pristinæ sanitati. Circa illud tempus pius pontifex in die Parasceues, cum esset Lincolniæ, et ad fabricam matricis ecclesiæ, quam nobiliter a fundamentis extruxerat, lapides et cæmentum humeris suis in quodam cophino, sicut pluries consueverat, ferret, claudus quidam ex utraque parte, duobus innixus baculis, totis visceribus desiderare cœpit eundem cophinum deferre, sperans quod per merita beati viri sanitatem esset recepturus. Tandem a magistro operis dari sibi cophinum impetravit, in quo lapides et cæmentum cum suis baculis ferre cœpit. Elapsis vero paucis diebus, unum dimisit baculum ac deinde reliquum; et post modicum temporis sanus et erectus, nullo suffultus baculi adminiculo, eundem cophinum ad opus ecclesiæ deportabat; quem cophinum cum esset sanus adeo dilexit, ut a se separari nullatenus sustineret. Alio quoque tempore accidit in eadem civitate, quod civis quidam in tantam incidit amentiam, quod octo viri fuerunt ad ipsius custodiam deputati. Qui in vinculis detentus, tanto agitabatur furore, quod uxorem et liberos proprios minabatur dentibus laniare. Tandem in biga ligatus,[3] ad virum Dei adductus est. Quem cum inspexisset episcopus, statim aqua benedicta illum aspersit, et spiritum malignum adjuravit, ut ab eo exiret ipsumque ulterius non vexaret. Æger vero incontinenti morienti similis corruit in terram; super quem vir sanctus aquam benedictam in magna quantitate effudit; statimque furiosus surrexit, et manus ligatas ad cælum erigens, Deo et beato pontifici gratias egit, et ilico vinculis solutis sanus recessit. Quædam matrona Lincolniæ duos habuit filios,

Vita S. Hugonis, cap. 5. MS. Lansdowne, 436.

Of a madman at Cheshunt;

Id. cap. 6.

Of a lame man at Lincoln;

f. 20 *b*.

Id. cap. 7.

Of a madman at Lincoln;

Id. cap. 8.

---

[1] *de gutture ejus*] om. W.

[2] See the account of this cure in the *Magna Vita S. Hugonis*, v. 9, p. 275 (ed. Dimock).

[3] O. W. ins. *et*.

Vita S. Hugonis, cap. 8. MS. Lansdowne, 436.

quorum alter, dum adhuc puer esset, in dextro latere longo tempore tumorem habuit grandem, de cujus salute mater desperans sanctum episcopum adiit, et ut ei benediceret, impetravit. Ille vero super locum morbi manus posuit, [benedixit,] et dimisit. Quo facto, ita tumor subito sedatus est, ut ab illa hora nec puerum vexaverit, nec ulterius mater tumorem viderit. Alio tempore contigit, ut alius ejusdem matronæ filius hictericiam desperabiliter pateretur; illa autem prioris memor refugii, etiam hunc benedicendum sancto episcopo præsentavit; qui accepta benedictione infra triduum est pristinæ restitutus sanitati.

A.D. 1200. Of two boys at Lincoln.

Qualiter Sanctus Hugo ex hac luce migraverit.

Id. cap. 9.

Sanctus Hugo episcopus, completo in episcopatu anno decimo quarto, a Chartusia principali ejusdem ordinis domo, visitatis ex longo desiderio priore et fratribus ejusdem domus, in Angliam rediens, in urbe Londoniensi apud Vetus Templum quartanis febribus cœpit graviter infirmari. Venit ergo ad eum ibidem rex Johannes, ut eum visitaret; sed antequam recederet, ad viri Dei prædicationem testamentum ipsius confirmavit, et in Domino promisit, quod de cætero rata haberet testamenta rationabilia prælatorum.

Visit of John to S. Hugh on his death-bed.

Hoveden, iv. 141.

Vita S. Hugonis, cap. 9.

Cumque [1] indies languor ingravesceret, nunquam alicujus consilio cilicium, quo jugiter utebatur, ad horam permodicam deponere voluit; sed usque ad mortem magis Chartusiensis ordinis rigorem observare decernens, tandem vocante Domino feliciter ab hac vita migravit ad Dominum. Cumque [2] viri sancti corpus a civitate Londoniarum deferretur apud Lincolniam tumulandum, mirabile dictu accidit, quod cum cerei in exitu civitatis ante corpus fuissent accensi, per quatuor dietas jugiter arserunt, ita quod non fuit hora in qua lux in aliquo cereorum non fuisset, licet tempus ex aeris intemperie multotiens esset in vento et pluvia turbulentum. Unde dubium non est, quin Dominus animæ ipsius lucem præparaverit perpetuam, qui pro corporis veneratione non permisit temporale lumen extingui.

Death of S. Hugh.

His body removed to Lincoln. The torches miraculously kept alight.

Id. cap. 10.

(Not in the Vita S. Hug.)

Obiit autem servus Dei Hugo Lincolniensis episcopus anno Verbi incarnati millesimo ducentesimo, decimo quinto kalendas Decembris. Vixerat autem in episcopatu xiv. annis.

Death of S. Hugh.

---

[1] Compare the *Magna Vita S. Hugonis*, v. 16, p. 338.

[2] Cf. Id. v. 19, p. 365.

A.D. 1200. *Ut corpus Sancti Hugonis delatum sit apud Lincolniam tumulandum.*

John and William king of Scots at Lincoln.

Convenerunt interea ad colloquium apud Lincolniam rex Anglorum Johannes et rex Scotorum Willelmus cum universa nobilitate tam cleri quam populi utriusque regni, undecimo kalendas Decembris. Ubi rex Johannes contra consilium multorum intravit civitatem intrepidus, quod[1] nullus antecessorum suorum attemptare ausus fuerat; perveniensque ad ecclesiam cathedralem, obtulit calicem aureum super altare Sancti Johannis Baptistæ, quod est in novo opere, a[2] sancto præfato a fundamentis mirabiliter fabricato. Et eodem die convenerunt ipse et rex Scotorum extra civitatem in montem arduum, et ibi in conspectu omnis populi Willelmus rex Scotiæ fecit homagium regi Johanni de omni jure suo; et postea juravit ei fidelitatem super crucem Huberti Cantuariensis archiepiscopi de vita et membris et honore terreno contra omnes homines, coram cunctis magnatibus regni. Hoveden, iv. 141.

Homage done by William, king of Scots, to John.

Account of S. Hugh's funeral.

Et eodem die perlatum est ibidem corpus sanctissimi Hugonis episcopi tumulandum; cui occurrentes reges[3] memorati et tres archiepiscopi, H[ubertus] videlicet Cantuariensis, G[aufridus][4] Eboracensis, et Bernardus Raguensis, cum tredecim episcopis, comitibus, et baronibus, et clericis infinitis, corpus sanctissimum susceperunt. Quod ipsi reges[3] cum comitibus et cæteris principibus portaverunt in humeris suis usque in atrium ecclesiæ cathedralis. Ad ostium autem ecclesiæ susceperunt illud archiepiscopi præfati et episcopi; et sic per ministerium prælatorum perlatum est usque in chorum, ubi est honorifice pernoctatum. Id. iv. 142

S. Hugh's care for the dead. (repeated v. p. 469.)

Solebat autem pontifex sanctus, dum viveret, in mortuis sepeliendis tam diligens humanitatis officium exhibere, ut nullum mortuum præteriret, cujus sepulturæ ministerium sibi competens videretur. Unde Dominus, qui novit retributione condigna justorum merita remunerare, tam honorabilem ei exhibuit sepulturam, ut honorem illum retribuisse supradicto merito videatur. Vita S. Hugoni cap. 3. MS. Lansdowne, f. 69.

Miracles at the funeral.

Ante sane viri Dei sepulturam, dum Id. cap. 11. f. 71.

---

[1] *quod . . . fuerat*] Added by Wendover.

[2] *a . . . fabricato*] Added by Wendover.

[3] This is altered from Hoveden, to agree with Vita S. Hug. cap. 3. Hoveden expressly says that the king of Scotland had departed early on that day. Diceto speaks of the two kings being present. See Dimock's preface to the *Magna Vita*, p. lxvii.

[4] *G. Eboracensis*] this is a careless error. The third archbishop was John, of Dublin. It arises from Hoveden, who has mentioned them above (iv. 141), not giving their names again here, but merely saying "tres præfati archiepiscopi."

Vita S. Hugonis, cap. 11.

pro eo exequiæ mortuorum agerentur, et ipse more pontificum discooperta facie jaceret, mitram[1] habens in capite, cirothecas in manibus, anulum in digito, cum cæteris pontificalibus ornamentis, miles quidam canonicis ecclesiæ notissimus, cujus brachium cancer ita corroserat, quod jam os carne nudatum apparebat, idem miles brachium suum super corpus episcopi posuit, et faciem ejus gratia curationis frequenter cum lacrimis tetigit; statimque ei a Domino meritis sancti sui restituta est mirabiliter brachii sui tam caro quam cutis. Unde miles, Deo et sancto præsuli gratias agens, se sanum decano ecclesiæ aliisque viris fide dignis sæpius præsentavit. Eadem hora, mulier quædam quæ per septennium ex uno oculo cæca fuerat, videntibus cunctis et admirantibus, visum recepit. Eadem hora, quidam bursarum incisor in compressione illa et tumultu populari, qui circa Dei famulum concurrebant, crumenam cujusdam mulieris incidit; sed cum per merita beati pontificis, qui se non mortuum sed vivum ostendit, ambæ manus ejus contraherentur, et digiti furis nefandi volis manuum illius firmiter constringerentur, projecit furtum, quod retinere non potuit, in pavimentum ecclesiæ, et hominis furiosi similitudinem assumens, omni populo factus est in derisum. Sicque postquam a spiritu maligno diutius agitabatur, tandem ad se reversus, stetit immobilis, et acriter flere cœpit; cunctisque audientibus, turpissimam sui sceleris offensam etiam audire nolentibus denudavit. Tandem cum aliud non haberet refugium, conversus ad clerum dixit; "Miseremini mei, "miseremini mei, saltem vos amici Dei. Abrenuncio enim "Sathanæ et operibus ejus, quibus huc usque deservivi: et "orate pro me ad Dominum, ne me pœnitentem confundat, "sed mecum potius misericorditer agat." Et continuo facta oratione ad Deum pro eo, soluta sunt viucula Sathanæ, quibus manus ejus constrictæ fuerant; et sanus effectus, Deo et sancto præsuli gratias egit.

A.D. 1200. Miracles at S. Hugh's funeral.

Hoveden, iv. 143.

(Not in Hoveden.)

f. 21.

Hoveden, iv. 144.

De sepultura Sancti Hugonis.

Vita S. Hug.cap.3. Hov. iv. 144.

Vigiliis autem circa corpus pontificis rite celebratis, cum dies crastinus illuxisset, archiepiscopi cum episcopis meoratis corpus sanctissimum post missarum solennia in ecclesia nova, quam ipse a fundamentis construxerat in honorem Dei genetricis Mariæ, juxta altare Sancti Johannis Baptistæ sepulturæ decenter tradiderunt. Illud vero officium tam diligenter exequi studuerunt, ut videretur divinitus ordinatum quod propter hoc specialiter convenissent. Sepultus est autem oc-

The body placed in the tomb, Nov. 24.

Vita S. Hug.cap.3.

[1] *mitram . . . ornamentis*] Introduced by Wendover.

A.D. 1200. Miracles at the tomb.

tavo kalendas Decembris, ad cujus tumbam divina non desinunt celebrari miracula, si cum fiducia a quoquam requiratur. Nam post gloriosam viri Dei sepulturam puer quidam de partibus Lincolniæ per quindecim dies ægrotans, invalescente morbo, pervenit ad mortem, cujus corpus ita repente diriguit ac si per dies multos mortuum extitisset. Quo viso, mulier quædam accedens oculos clausit, et membra mortuorum more disposuit. Cumque sub hoc schemate a tempore gallicantus usque ad diluculum jacuisset, mater, cujus fides inter lacrimas cum filio extincta non fuerat, cum multa fiducia ad corpus accessit, accepto[que filo] candelis faciendis idoneo, puerum in omni dimensione mensurare cœpit. Quo facto, fiducialiter cum lacrimis dixit, "Etiam si sepultus esset filius "meus, posset illum mihi Dominus restituere per merita Sancti "Hugonis." Crescente vero die, fecerunt orationes et elemosinas pro anima pueri; et miserunt ad vocandum sacerdotem ad funus, matre jugiter reclamante. Sed antequam presbyter vocatus venisset, mater, circa filii salutem sedula, puerum vivum repperit, Deumque et beatum præsulem, cujus meritis hoc miraculum ascribebat, magnificare non cessavit. Hæc pauca de multis de vita viri Dei expressa ad alia tendentibus sufficiant.

Hov. iv. 144. (Not in Hov.) Vita S. Hugonis, cap. 12.

Peace with Philip. New bishops. Marriage of Louis and Blanche.

Facta est pax inter J[ohannem] regem Anglorum et Philippum regem Francorum. Gilo de Brause consecratur in episcopum Herefordensem, octavo kalendas Octobris, apud [1] Westmonasterium. Lodowicus filius regis Francorum duxit Blancam[2] filiam regis Hispaniæ neptem Ricardi regis. Maugerus factus est episcopus Wigorniæ, Johannes de Grai Norwici.

MS. Cott. Faust. A. 8. f. 136*b*. Diceto, col. 706. Id. col. 707.

De quinque lunarum apparitione.

Fivemoons seen a little before Christmas.

Eodem mense, paulo ante Nativitatem Dominicam,[3] apparuerunt de nocte quinque lunæ in cælo, circa primam vigiliam noctis; prima apparuit in Aquilone, secunda in Meridie, tertia in Occidente, quarta in Oriente, quinta apparuit in medio illarum quatuor lunarum, habens secum stellas multas, quæ cum stellis suis circuibat quinquies vel amplius præfatas quatuor lunas. Hæc autem apparitio, multis videntibus et admirantibus, quasi per spatium unius horæ facta est.

Hoveden, iv. 146.

---

[1] *apud Westmonasterium*] Introduced by Paris.

[2] *Blancam*] Introduced by Paris.

[3] Hoveden adds, "in provincia Eboracensi."

Ut rex Anglorum et regina apud Cantuariam coronam portaverint. A.D. 1201.

Diceto, col. 708. (Not in Diceto.)

Anno gratiæ MCCI. Rex Anglorum Johannes celebravit Natale Domini apud Guldeford, ubi multa militibus suis festiva distribuit indumenta. Hubertus vero Cantuariensis archiepiscopus, quasi cum rege a pari contendens, eodem modo fecit apud Cantuariam; unde regis animum non mediocriter ad indignationem commovit. Deinde in Northanhumbriam rex profectus maximam pecuniæ summam a comprovincialibus regionis illius extorsit. Reversus itaque Cantuariam rex cum regina sua, die Paschæ proximo sequente, coronati sunt ambo ibidem; ubi archiepiscopus Cantuariensis copiosas eis, ne dicam superfluas, ministravit expensas. Sequenti[1] postea Dominicæ Ascensionis die apud Theokesberi generale proposuit edictum, ut comites et barones et omnes qui militare servitium ei debebant, parati essent ad Portesmue, cum equis et armis ad transfretandum cum eo ad partes transmarinas in die Pentecostes jam instante. Veniente autem die statuto, multi impetrata licentia remanserunt, dantes regi de quolibet scuto duas marcas argenti.

John keeps Christmas at Guildford.

Diceto, col. 709.

(Not in Diceto.) Hoveden, iv. 160.

Summons to the barons, &c. to meet at Portsmouth.

(Not in Hoveden.

Ut rex Johannes et regina in Normanniam transfretaverint.

Hoveden, iv. 164.

Celebrata igitur apud Portesmue solennitate Pentecostes, rex cum regina sua in crastino naves ascenderunt, et licet[2] cum labore, in Normannia tandem applicuerunt. Deinde convenerunt ad colloquium reges Anglorum et Francorum prope insulam Andeliaci; et pacifice convenit inter eos. Et post triduum, rex Johannes ad petitionem regis Francorum venit Parisius, et ibi in palatio regis, scilicet[3] in veteri templo, hospitatus est, rege Francorum sese alias recipiente. Et cum ibi honorifice et ut regem decebat esset receptus, inde recedens venit ad Chinonem. Eodem tempore, ut pax inter reges firmior haberetur, statutum est et scriptis confirmatum, quod si rex Francorum pacem in aliquo violaverit prælocutam, barones de regno Francorum, quos rex fidejussores invenerat, soluti essent a fidelitate ejus, et venirent ad regem Anglorum ad impugnandum regem Francorum et compellendum eum ad pacem prælocutam. Eodem modo factum est in parte regis Anglorum.

Interview between John and Philip near Andely.

John goes to Paris.

Id. iv. 175.

Thence to Chinon. *Scripta fiunt pacis.*

---

[1] *Sequenti . . . edictum*] This is Wendover's.

[2] *licet cum labore*] This is Wendover's abridgement of the account in Hoveden.

[3] *scilicet . . templo*] This addition is Paris's own.

A.D. 1201. Tempests.

Hoc anno horrendæ tempestates, tonitrua, choruscationes, grandines et pluviarum inundationes mentes hominum concusserunt, et damna multa[1] in locis plurimis intulerunt.

Cf. Coggeshale, p. 129.

Tax for the Holy Land.

Circa dies istos, ad instantiam Innocentii Papæ, data est quadragesima pars reddituum omnium ecclesiarum ad subveniendum Terræ Promissionis; et tam magnates quam plebei, qui crucis signaculum deposuerant, districtione Apostolica resumere sunt compulsi.

Diceto, col. 707. Cf. the letter of Innocent, Hoveden, iv. 166.

De magistro Simone de Turnai.

Story of Simon of Tournay.

Ipsis quoque diebus, quidam magister Parisiensis natione Francus, nomine Simon, cognomento de Thurnai, ingenio capacissimus et memoria tenacissimus, cum per decennium scholas artium nobilissime rexisset, utpote in trivio et quadrivio, id est, septem liberalibus artibus peritissimus, se contulit ad theologiam; in qua cum lecturisset infra paucos annos, adeo profecit, quod dignissime cathedram ascendit magistralem. Legit igitur subtiliter valde et subtilius disputavit, quæstiones difficillimas et inauditas solvendo et eleganter dilucidando; tot igitur habuit auditores, quot amplissimum palatium potuit continere; una igitur dierum cum nimis profundis rationibus in medium propositis de Trinitate subtilissime disputasset, et dilata fuisset determinatio usque in crastinum, omnes theologi scolares in civitate, præmuniti ad audiendum tot quæstionum inexplicabilium solutiones, ad ipsius famosam scolam certatim ac catervatim confluxerunt. Determinavit igitur magister omnes prætactas quæstiones; et quæ videbantur omnibus inenodabiles, tam dilucide, tam eleganter, tam catholice, ut omnes auditores redderet stupefactos. Et post determinationem accesserunt quidam ipsius familiariores et ad discendum avidiores, postulantes a magistro, ut eo dictante quæstiones illas literis commendarent; dixerunt itaque indignum esse et jacturam irrestaurabilem, si memoria tantæ scientiæ deperiret.

[1] *multa*] multis, O. W.

Quibus ipse elatus, et major sibi se, ait oculis sullevatis et temere solutus in cachinnum, " O Jesule, " Jesule, quantum in hac quæstione confirmavi legem " tuam et exaltavi; profecto si malignando et adversando vellem, fortioribus rationibus et argumentis " scirem illam infirmare et deprimendo improbare." Et hoc dicto, elinguis penitus obmutuit, non tantum mutus, sed idiota et ridiculose infatuatus, nec postea legit vel determinavit, et factus in sibilum et derisum omnibus qui hoc audierant. Vix igitur infra biennium didicit literas cognoscere, et ultione aliquantulum mitigata, a filio suo quodam diligenter edocente, vix potuit Pater noster et Simbolum discere, retinere, et balbutiendo pronunciare. Hoc igitur miraculum multorum scolarium suppressit arrogantiam et jactantiam refrænavit. Hæc vidit magister Nicholaus de Farnham, vir magnæ auctoritatis, et postea episcopus Dunelmensis, ex cujus relatu et certo testimonio hæc literis, ne vetustas tantum miraculum oboleret, eodem N[icholao] episcopo suadente, commendavi. Et est sermo omni acceptione dignissimus.

A.D. 1201. Story of Simon of Tournay.

De discordia orta inter reges Francorum et Anglorum.

Anno gratiæ MCCII. Rex Anglorum Johannes celebravit Natale Domini apud Argentomum in Normannia; et in Quadragesima sequente habitum est colloquium inter reges Francorum et Anglorum juxta castellum de Guletune; ubi rex Francorum, contra regem Anglorum mortali armatus odio, præcepit indignanter, quatinus incontinenti redderet Arthuro comiti Britanniæ universas terras quas tenebat in partibus transmarinis, Normanniam videlicet, Turonicam, Andegaviam et Pictaviam; multaque alia exegit ab eo, quæ rex Anglorum se minime facturum respondit. Itaque colloquium cum successus non haberet, die sequenti rex Francorum subito irruit in castellum de Butavant cum impetu militari, et illud solo tenus subvertit. Inde progrediens, cepit in manu forti villam de Augi, cum castello de Liuns, et alia castella quamplurima. Castellum de Radepunt per dies octo obsedit; sed rege Anglorum superveniente, confusus recessit. Post dies paucos

Diceto, col. 710.

(Not in Diceto.)

Coggeshale, p.136.

(Not in Coggeshale.)

John at Argentan.

Demands of Philip at Le Goulet.

Boteavant, Eu, &c., taken by Philip.

A.D. 1202. f. 21 *b.* acies suas ad Gurnai convertit; et fracto stagno per impetum aquarum, maximam murorum partem qua villa cingebatur prostravit; unde fugientibus cunctis, qui in villæ præsidio erant constituti, sine omni contradictione rex Francorum villam intravit, et eam sibi subjugavit. Reversusque Parisius, Arthurum sub tutoribus deputavit; tradens ei milites ducentos de regno Francorum, qui cum illo hostiliter irent in Pictaviam, ut bellicis incursionibus regiones illas Arthuro subjugarent. Illis autem pomposo tumultu progredientibus, nunciatum est eis, reginam Alienor in castello quod Mirebellum dicitur paucorum stipatam præsidio commorari. Qui communi omnium deliberatione furoris sui impetum illuc convertentes, castellum obsidione vallaverunt, quod, nullo defensorum munimine resistente, ad deditionem compulerunt. Turrem vero in qua A[lienor][1] regina cum paucis armatis sese receperat, non poterant obtinere. Obsidione igitur in orbem turris disposita, venerunt ibi in auxilium Arthuri omnes Pictaviæ primates et milites nobiliores; et præcipue comes de Marchia Hugo, cognomento Brunus, qui regi Anglorum publicus erat inimicus propter Isabel reginam, quam idem comes per verba de præsenti in suam receperat, antequam regi Anglorum desponsaretur; et sic grandem exercitum confecerunt, nec cessaverunt insultus acerrimos facere, ut quantocius desiderata victoria potirentur.

Hostile entry of Arthur into Poitou.

His attack on queen Alienor at Mirabeau.

He is joined by all the nobles of Poitou, and by Hugo le Brun.

De admiranda victoria regis Johannis apud Mirebellum.

Regina vero in arcto posita[2] nuncios ad regem, qui tunc temporis in Normannia erat, sub celeritate direxit, rogans obnixius et obtestans, ut pietatis optentu matri succurreret desolatæ. Quo audito, rex cum festinatione in manu potenti die noctuque spatium prætervolans itineris longioris, citius quam credi fas est ad Mirebellum castrum pervenit. Quod cum Francigenæ cum Pictavensibus cognovissent, exierunt obviam regi, pomposo congressu cum ipso pugnaturi. Sed cum dispositis aciebus hinc inde concurrissent, rex, superbis eorum conatibus viriliter resistens, omnes in fugam coegit, atque tam pernici equorum cursu fugientibus institit inimicis, ut una cum illis castellum intraret. Factus est autem infra præfati ambitum castri conflictus durissimus, sed virtute Anglorum laudabili in brevi finitus. Nam in illo conflictu capti sunt ducenti milites de regno Francorum, et cum ipso Arthuro omnes nobiles Pictavenses et Andegavenses, ita quod nec unus

Arrival of John, and his victory over Arthur and his forces.

Capture and imprisonment of Arthur.

[1] *Alienor*] om. O. W.

[2] *posita*] constituta, O. W.

pes ex omnibus evasit, qui posset redire et casum aliis indicare. Ligatos[1] igitur captivos in compedibus et manicis ferreis, vehiculisque bigarum impositos, novo genere equitandi et inusitato, rex partim transmisit in Normanniam, partim in Angliam, ut castris fortioribus detrusi absque metu evasionis servarentur. Arthurus vero apud Falesiam sub custodia vigilanti remansit. A.D. 1202.

Ut rex Francorum ab obsidione castelli de Archis confusus recesserit.

Cf. Coggeshale, p. 138.

Cum hæc apud castrum Mirebellum agerentur, rex Francorum cum exercitu copioso ad turrem de Archis se contulit, illamque obsidione vallavit. Dispositis igitur in girum rex machinis suis, per dies quindecim petrariarum usu et balistarum muros dissolvere laboravit ; inclusi e contrario viriliter resistentes crebra lapidum et telorum emissione hostes longius arcere institerunt; sed cum tandem de captione Arthuri sociorumque ipsius rumor ad aures regis Francorum pervolasset, sub maxima celeritate ab obsidione furibundus recessit. In quo recessu sibi obvia quæque conterendo simul et igne comburendo consumpsit, virorum religiosorum monasteria flammis discurrentibus in favillas redegit; deinde Parisius veniens residuum anni illius imbellis peregit. Philip besieges Arques, but raises the siege.

Ut Arthurus comes Britanniæ obierit.

Elapso deinde aliquanto[2] tempore, rex Johannes ad castrum Falesiæ veniens, fecit sibi Arthurum nepotem suum præsentari. Qui cum esset coram eo adductus, cœpit eum rex blandis alloqui verbis et multos honores promittere, exhortans ut a rege Francorum recederet, et sibi ut domino et avunculo fideliter adhæreret. Arthurus vero, stulto usus consilio, regi cum indignatione et comminatione respondens, exegit ut redderet sibi regnum Angliæ cum terris omnibus et rebus, quas rex Ricardus habuit in possessione sua die qua decessit. Et quia hæc omnia sibi jure hæreditario debebantur, affirmavit cum juramento, quod, nisi celerius sibi jam dicta omnia restitueret, nunquam diuturna pace frueretur. Audiens autem hæc rex Johannes, perturbatus est valde; præcepitque ut Interview between John and Arthur at Falaise.

---

[1] *ligatos . . . captivos . . . impositos*] ligatis . . . captivis . . . impositis, O. W.

[2] *aliquanto*] aliquo, W.

A.D. 1202. Arthurus apud Rothomagum mitteretur, et ibi in arce nova retrusus sub arctiori custodia servaretur. Sed non multo post idem Arthurus subito evanuit, modo fere omnibus ignorato; utinam non ut fama refert invida. Cf. Coggeshale, p. 143.

Arthur sent to Rouen. His fate unknown.

Eodem anno, Innocentius Papa ad expeditionem Terræ Sanctæ, ut dixit ad occultandam suam avaritiam, infinitam pecuniam ab ordine Cisterciensi proposuisset extorquere; a beata Virgine correptus acriter, cessavit, timore percussus. Generaliter vero per Angliam quadragesimam partem pecuniarum et redituum mandat erogari ad iter cruce signatorum. Obiit quoque vir nobilis Willelmus de Stutevilla.

Innocent III. prevented by a vision from extorting money from the Cistercians.

Death of W. de Stuteville.

Eodem anno rex Johannes veniens in Angliam apud Cantuariam coronatus est per manum Huberti Cantuariensis archiepiscopi, decimo octavo kalendas Maii, et ilico in Normanniam transfretavit. Quo cum pervenisset, increbuit opinio per totum regnum Francorum de morte Arthuri et per omnes nationes transmarinas; adeo quidem quod rex Johannes suspectus habebatur ab omnibus, quasi illum manu propria peremisset. Unde multi animos avertentes a rege, semper deinceps, ut ausi sunt, nigerrimo ipsum odio infatigabiliter sunt persecuti.[1]

John crowned at Canterbury, April 14.

He is generally considered guilty of Arthur's death.

De asisa panis secundum diversum pretium frumenti.

Eodem[2] anno, rex fecit generaliter acclamari, ut legalis asisa panis inviolabiliter sub pœna collistrigiali observaretur. Quæ probata fuit per pistorem G[alfridi] filii Petri justiciarii Angliæ, et pistorem R[oberti] de Thurnam; ita quod pistor poterit sic vendere et in quolibet quarterio lucrari tres denarios; exceptis brennio et duobus panibus ad furnarium, et quatuor servientibus quatuor obolos, duobus garcionibus unum quadrantem, et in sale obolum, et in gesta obolum, et

Assise of bread.

[1] These three words are inserted in Paris's small hand in the margin, to be read instead of the word of the MS., *perstrinxerunt*, which W. has.

[2] By the side of this chapter, which is inserted at the foot of the page, is a representation of the pillory, with *collistrigium* above it. The chapter is not in C.

in candela quadrantem, et in busca tres denarios, et in buletello obolum. Quando frumentum venditur pro sex solidis, tunc ponderabit panis de quadrante, albus et bene coctus, sexdecim solidos de viginti lora; et panis de toto blado debet esse bonus et bene coctus, ita quod nihil subtrahatur, et ponderabit viginti quatuor solidos. Quando frumentum venditur pro quinque solidis et sex denariis, albus panis ponderabit viginti solidos, et de toto blado viginti octo solidos. Quando frumentum venditur pro quinque solidis, albus panis ponderabit viginti quatuor solidos, et panis de toto blado triginta duos solidos. Quando frumentum venditur pro quatuor solidis et sex denariis, albus panis ponderabit triginta duos solidos, de toto blado quadraginta duos solidos. Quando frumentum venditur pro quatuor solidis, albus panis ponderabit triginta sex solidos, de toto blado quadraginta sex solidos. Quando frumentum venditur pro tribus solidis et sex denariis, albus panis ponderabit quadraginta duos solidos, de toto blado quinquaginta quatuor solidos. Quando frumentum venditur pro tribus solidis, albus panis ponderabit quadraginta octo solidos, de toto blado sexaginta quatuor solidos. Quando frumentum venditur pro duobus solidis et sex denariis, albus panis ponderabit quinquaginta quatuor solidos, de toto blado sexaginta et duodecim solidos. Quando frumentum venditur pro duobus solidis, albus panis ponderabit sexaginta solidos, de toto blado quatuor libras. Quando venditur frumentum pro octodecim denariis, albus panis ponderabit sexaginta et septendecim solidos, de toto blado quatuor libras et octo solidos. Et per totum regnum est proclamatum. A.D. 1202. Assise of bread.

Ut magnates Angliæ regem Johannem in Normannia deseruerint.[1]

Anno gratiæ MCCIII. Johannes rex Angliæ celebravit Natale Domini apud Cadomum in Normannia; ubi, postpositis incur- John at Caen.

[1] *deseruerint*] deseseruerint, B.

A.D. 1203. sionibus bellicis, cum regina epulabatur cotidie splendide, somnosque matutinales usque ad prandendi horam protraxit. Peracta demum solennitate Paschali, rex Francorum, magno exercitu congregato, cepit plurima castella super regem Anglorum; quorum quædam solo tenus complanavit, fortiora autem integra reservavit. Venientibus denique ad regem nunciis et dicentibus, "Rex Francorum, terram vestram hos- "tiliter ingressus, cepit jam illa et illa castella, et castellanos "vestros caudis equorum turpiter alligatos abducit, atque de "rebus vestris pro libitu suo sine contradictione disponit,"[1] rex Johannes tale[2] dedit responsum; "Sinite illum facere, ego "quicquid modo rapit una die recuperabo." Sic nec isti nec alii sibi similia denunciantes aliud potuerunt habere responsum. Comites vero et barones et alii de regno Angliæ nobiles, qui ei eatenus fideliter adhæserant, talia audientes, ejusque desidiam incorrigibilem intelligentes, impetrata licentia, quasi ilico reversuri, remearunt ad propria, rege cum paucis admodum militibus in Normannia derelicto. Hugo de Gurnai castellum de Monteforti, quod rex Johannes cum toto honore illo præfato Hugoni contulerat, regi Francorum reddidit, et clam de nocte ipsius milites introduxit; sicque domini sui ligii fidelitate spreta, ad regem Franciæ convolavit.[3] Rex Anglorum interea apud Rothomagum morabatur[4] imbellis; ita quod ab omnibus dicebatur ipsum fore sortilegiis vel maleficiis infatuatum; hilarem cunctis inter tot damna et opprobria exhibebat vultum, ac si sibi nihil deperisset. Rex Francorum, ingenti exercitu congregato, venit ad Vallem de Ruil, nobile castellum, et illud cuneis militaribus circumcinxit. Sed machinis in orbem dispositis, antequam insultum aliquem inciperet, Robertus filius Walteri et Saerus de Quinci nobiles, illi quibus castri illius custodia commissa fuerat, ipsum[5] castrum regi integrum tradiderunt; et sicut de castro illo non erat contritus minimus lapillus, ita de capitibus defendentium non periit minimus capillus. Unde rex Francorum, contra eos graviter iratus, jussit vinculis arctissimis illos constringi, et apud Compendium sub arcta custodia deputari, ubi turpiter usque ad gravissimam redemptionem sunt detenti. Deficiente igitur in Normannia et in aliis terris transmarinis omnimoda

Castles taken by Philip II.

Speech of John.

f. 22.

Montfort surrendered.

John's idle life at Rouen.

Vaudreuil surrendered.

Cf. Coggeshale, p. 143.

(Not in Coggeshale.)

---

[1] O. W. ins. *quibus*.

[2] *Johannes tale*] hujusmodi, O. W.

[3] In the margin in rubrick is, "Nota ipsum homicidii gratia exu- "lasse. Peccatum in subditos de- "rivatur et in prolem." Connecting these two sentences is the word *cave*.

[4] O. W. ins. *cum regina*. The Hist. Anglor. has *mollis et imbellis*.

[5] *ipsum*] eundem, O. W.

defensione, rex Francorum, per diversas regiones libere et sine contradictione discurrens, castella plurima sub sua potestate recepit. Obsedit etiam eo tempore castellum optimum de Rupe Andeliaci, quod rex Ricardus a fundamentis construxerat; sed probitate Rogeri de Lasci et fidelitate incomparabili, cui castri illius tutela commissa fuerat, in illa obsidione parum profecit; nisi quod inclusis egressum denegans, subsidium vitale illis subtraxit. Dum hæc siccine agerentur, Normannigenæ quidam a rege Anglorum penitus recesserunt, quidam ei ficte adhæserunt. A.D. 1203. Richard's Château Gaillard besieged. Cf. Coggeshale, p. 144. (Not in Coggeshale.)

Ut rex Johannes in Angliam veniens maximam pecuniam a magnatibus extorsit.

Videns tandem rex Johannes defectum suum, seseque omni militari subsidio destitutum, naves sub celeritate conscendit, et in die Sancti Nicholai apud Portesmue applicuit. Deinde [1] in comites et barones occasiones prætendens, quod ipsum inter hostes reliquerant in partibus transmarinis, unde castella et terras suas pro eorum defectu amiserat, cepit ab eis septimam partem omnium mobilium suorum; nec etiam ab hac rapina in ecclesiis conventualibus vel parochialibus manus coercuit violentas. Siquidem habuit hujus rapinæ executores in rebus ecclesiasticis scilicet Hubertum Cantuariensem archiepiscopum, in rebus autem laicis Gaufridum filium Petri Angliæ justiciarium, qui in executione jam dicta nulli pepercerunt. Rex vero Francorum, cum regem Anglorum a partibus transmarinis recessisse cognovisset, venit in fortitudine gravi ad singulas civitates et castella terrarum prædictarum, ostendens civibus et castellanis se a domino suo fore derelictos. Proposuit etiam se principalem esse dominum illarum regionum; quas si jam rex Anglorum per ignaviam deseruit, ipse quod suum erat, videlicet principale dominium, sibi indemne voluit reservari. Unde amicabiliter supplicavit, ut ipsum in dominum reciperent, dum alium non haberent; quod si hoc gratanter facere noluissent, affirmavit cum juramento, quod si contra eum certamen inirent et ipse eos hostiliter subjugaret, omnes patibulo suspenderet, aut illos vivos decoriaret. Tandem post multas hinc inde disceptationes consenserunt unanimiter, ut darent obsides regi Francorum pro unius anni induciis, quibus evolutis, si a rege Anglorum succursum non haberent, ipsum John returns to England, 6 Dec., and extorts money. Proposals of Philip II. to the chief towns of Normandy. Cf. Coggeshale, p. 145.

[1] In the margin in rubrick (very nearly effaced) is, "Ex illo denique tempore semper declinavit paulatim. Sic rex quoque (?) in Cisterciensem ordinem desævit manifeste." It is not in C.

A.D. 1203. regem Francorum deinceps ut dominum recognoscerent, civitatesque ei redderent et castella. Et his ita gestis rex Francorum ad propria remeavit.

De promotione Willelmi Lincolniensis episcopi.

William of Blois consecrated bishop of Lincoln, 21 Aug.

Eodem[1] anno magister Willelmus de Bles, ecclesiæ Lincolniensis præcentor et canonicus, ejusdem ecclesiæ consecratus est episcopus in die Sancti Bartholomæi Apostoli apud Westmonasterium a Willelmo Londoniensi episcopo, Gileberto Rofensi episcopo appellante, sed non optinente; archiepiscopus enim Cantuariensis H[ubertus] jacebat tunc gravi infirmitate detentus. MS. of Diceto, Reg. 13. E. 6. f. 136 *b*.

Ut militaria auxilia regi Anglorum generaliter sint concessa.

John at Canterbury. *Extorsio pecuniæ.* Oxford, 2 Jan.

Anno gratiæ MCCIV. Rex Johannes Natale Domini celebravit apud Cantuariam, H[uberto] archiepiscopo omnia necessaria festivitati regiæ ministrante. Deinde in crastino Circumcisionis convenerunt ad colloquium apud Oxoniam rex et magnates Angliæ; ubi concessa sunt regi auxilia militaria, de quolibet scuto scilicet duæ marcæ et dimidia. Nec etiam episcopi et abbates sive ecclesiasticæ personæ sine promissione recesserunt.

De oleo imaginis Dei Genetricis mirabiliter incarnato.

Legend respecting an image of the Virgin. (Miracle of Sardenai.)

Eodem[2] anno, feria tertia ante Paschalem solennitatem, contigit miraculum omni laude dignissimum, de oleo imaginis Matris Dei apud Sardenai in hunc modum. Accidit in carcere militum Christianorum in castro Damasceno, quod miles quidam extraheret de armario suo fiolam unam, in qua posuerat de oleo illo quod de iconia Dei Genetricis apud Sardenai distillat. Sed cum diligenter fiolam illam inspexit, in qua oleum reposuerat lucidissimum et velut aquæ fontis perspicuum, apparuit in ea oleum incarnatum, sed[3] in duas partes

---

[1] In the margin is a pastoral staff and a mitre.

[2] Paris inserts in the margin, "Verum et utile, sed impertinens "historiæ præsenti usque ad hoc "signum · ⊙ ·" *i.e.* to the end of the first paragraph in p. 488.

This is the "Miracle of Sar-"denai," which is given at the end of a collection of "Miracula beatæ "Virginis." See it for instance, in MS. Mm. 6. 15., in the Cambridge University Library. There is a French poetical version, which is printed among Grosseteste's Poems, pp. 114–131. Caxton Society, 1852.

[3] O. W. ins *et*.

divisum. Hærebat namque una pars olei inferiori parti fiolæ, et altera superiori. Miles autem accipiens cultellum suum, voluit conjungere partem superiorem cum parte inferiori; sed continuo ut acies cultelli oleum illud incarnatum tetigit, videntibus capellanis militibusque captivis et cæteris universis, guttæ sanguinis inde cunctis admirantibus effluxerunt. Et quoniam plerique de hac Matris Dei imagine veritatem ignorant, dignissimum est ut quam habuit originem ad laudem ejusdem Matris Dei nescientibus referamus. A.D. 1204. Miracle Sardenai.

De initio memoratæ imaginis et quibusdam miraculis ejusdem.

Fuit apud Damascum metropolim Syriæ civitatem venerabilis quædam matrona, quæ, sanctimonialis habitum suscipiens, Deo devotissime servire studebat. Et ut liberius divinis vacaret obsequiis, civilem declinans tumultum, sex[1] ab urbe prædicta miliariis ad locum Sardenai appellatum recessit, ibique domum sibi et oratorium in honorem sanctæ Dei Genetricis Mariæ ædificans, hospitalitatis officium devote peregrinis et pauperibus exhibebat. Contigit autem monachum quendam de urbe Constantinopolitana orationis gratia et sacra Jerusalem loca visitandi venire, qui a sanctimoniali præfata in hospitium est caritative receptus. Quem cum cognovisset ad sanctam tendere civitatem, rogavit eum humiliter et devote, ut rediens afferret secum de sancta civitate Jerusalem iconiam f. 22 *b.* quandam, id est tabulam depictam, quam in oratorio suo poneret, et quæ sibi oranti Dei Genetricis imaginem repræsentaret. Ille vero fideliter promisit se iconiam illi delaturum. Qui cum Jerosolimam pervenisset, expletis orationibus, sui immemor promissi, redire disposuit. Cumque iter arripiens a civitate fuisset egressus, ecce vox emissa de cælo dixit ad eum, "Quomodo manu vacua siccine recedis? ubi est "iconia quam te sanctimoniali delaturum promisisti?" Et rei memor monachus effectus, in civitatem reversus est. Et veniens ad locum ubi iconiæ vendebantur, unam quæ sibi placuit comparavit, et secum rediens portavit. Et cum venisset ad locum qui Gith appellatur, ubi leo ferox et hominum devorator in spelunca latebat, monacho venienti occurrens, humiliter cœpit lambere pedes ejus, a quo divina eum protegente gratia illæsus evasit. Deinde latronum perpessus insidias, cum manus in eum violentas extendere decrevissent, angelica eos voce increpante, adeo perterriti sunt, quod nec loqui nec se movere aliquatenus potuerunt. Tunc monachus iconiam

[1] *sex . . . . miliariis*] sexto . . . miliario, O. W.

A.D. 1204. Miracle of Sardenai.

quam tenebat diligenter inspiciens, aliquid divinæ virtutis in ea latere cognovit. Et secum deliberans, ut iconiam ad suam deferret patriam sanctimonialem defraudando, inaniter laborabat. Tunc veniens ad Achon civitatem, navem intravit, volens repatriare, si posset. Cumque dies aliquot velis cucurrissent patentibus, ecce subito tempestate suborta, adeo periclitari cœperunt, ut singuli, quæ sua erant, in mari projecerunt.[1] Monachus autem cum suum sacculum inter alios vellet undis committere, dixit ad eum angelus Domini, "Vide ne feceris; "sed leva iconiam in manibus tuis reverenter ad Deum." Qui angeli obtemperans jussionibus, iconiam in altum levavit, et continuo tempestas quievit. Ignorantibus autem illis quo pergerent, ad Achon civitatem reversi sunt. Tunc monachus de imagine Dei intelligens voluntatem, suisque promissionibus satisfacere cupiens, ad sanctimonialem rediit, et ab ea beneficium hospitalitatis suscepit. Ignotus tamen ei erat propter [hospitum] frequentiam, et ideo iconiam ab eo non requisivit. Monachus vero, hoc ipsum advertens, cogitavit cum ipsa iconia ad propria remeare. Mane autem facto, cum abeundi licentiam impetrasset, gratia orationis oratorium intravit, et cum facta oratione exire voluit, ostium invenire non potuit. Ponens ergo quam timebat iconiam super altare oratorii, ostium vidit apertum; et cum iterum assumpta iconia ab oratorio exire moliretur, quo egrederetur non invenit. Videns tandem monachus circa iconiam divinam[2] virtutem, posuit eam in oratorio super altare; et rediens ad sanctimonialem feminam, omnia per ordinem retulit, quæ de iconia mirabiliter, ut superius relatum est, gesta sunt. Dixit ergo divinam esse voluntatem, ut iconia ibi remaneret, et debito ibidem veneraretur obsequio. Accepit ergo imaginem sanctimonialis, benedicens Deum Ejusque Genetricem de omnibus quæ sibi monachus revelavit. Monachus quoque in eodem loco residuum vitæ suæ peragere decrevit, propter virtutes quas Deum fecisse cognoverat per imaginem Suæ sanctæ Genetricis. Cœpit iconia deinceps valde ab omnibus venerari, et cœperunt omnes in ea Dei magnalia admirari.

Ut imago Dei Genetricis olei liquorem emiserit.

His ita gestis, femina sanctimonialis locum præparans, ut sibi videbatur, honestiorem, in quo imaginem poneret, rogavit presbyterum quendam tanquam se digniorem et morum hones-

---

[1] *projecerunt*] proicerent, O. W. | [2] *divinam*] divina, B.

tate præditum, ut credebat, ut vestibus sacris indutus ad iconiam accederet, et eam ad locum prænominatum transferret. Ille autem verebatur nimis eam tangere; quia a tempore illo, quo super altare posita fuerat, sudare cœpit, et liquorem olei lucidissimum emittere non cessavit. Quam desudationem femina sanctimonialis prius cum sindone munda detergens, postea vasculum paravit æneum, et liquorem recepit. Quem cum in nomine Dei Ejusque Genetricis infirmis tribuisset, a variis languoribus ilico sanabantur, et hucusque sanantur. Presbyter autem prædictus ad imaginem temerarie[1] accedens,[2] ut eam transferret, protinus cum liquorem ex ea manantem tetigit, arefactæ sunt manus ejus; et post triduum migravit ad Dominum. Postea vero nullus præsumpsit imaginem, præter solam sanctimonialem, tangere, vel eam de loco movere. Tunc femina religiosa subter iconiam vasculum præparavit vitreum, in quo liquor ab imagine [fluens] reciperetur et infirmorum necessitatibus servaretur. A.D. 1204. Miracle of Sardenai.

Ut eadem imago mamillas carnis produxerit.

Procedente denique tempore, res dictu mirabilis contigit et hactenus inaudita; nam imago præfata, admirantibus cunctis, cœpit paulatim mamillas carnis emittere, et mirabiliter carne vestiri. Unde hucusque a mamillis deorsum carne videtur induta, a quo liquor ille incessanter distillat. Quem liquorem fratres Templi ad domos suas deferunt, cum inducias habent a paganis; ut peregrinis orationis gratia adventantibus inde distribuant, qui honorem Dei Genetricis in diversis mundi partibus reverenter attollant. Sunt autem monachi in quadam parte monasterii, divinum agentes officium; sed dignitas et magisterium sanctimonialium est, propter reverentiam prædictæ mulieris, quæ locum illum prius inhabitavit et in honorem Sanctæ Mariæ Dei Genetricis oratorium fabricavit.

Ut Soldanus quidam per imaginem visum receperit.

Contigit in illis diebus Soldanum Damascenorum, qui monoculus fuerat, in oculo cum quo videbat infirmari, et visum penitus amittens, cæcus effectus est. Qui audiens de imagine memorata, pro[3] qua Deus tanta operabatur miracula, venit ad

---

[1] *temerarie*] temere, W., though O. has *temerarie*.

[2] W. ins. *et*. It is not in O.

[3] *pro qua*] So also O.; per quam, W.

A.D. 1204. Miracle of Sardenai. locum, et oratorium intravit; et licet paganus esset, fidem in Domino habuit, quod per imaginem Suæ Genetricis sibi sanitas redderetur; et procidens in terram, diu prostratus oravit. Surgens autem ab oratione, vidit ignem in lampade ardentem, quæ [ante] imaginem Genetricis Dei Mariæ pendebat; et visum se recepisse gavisus est. Glorificavit ergo Deum, et omnes qui hoc cum ipso viderunt; et quia primum lumen viderat in lampade choruscans,[1] vovit Domino votum, quod annuatim deinceps daret sexaginta metretas olei ad luminaria ejusdem oratorii, in quo per merita beatæ Dei Genetricis Mariæ visum recepit. ☉

Eclipse of the moon. Hoc anno eclipsis lunæ facta est post mediam noctem per longum tempus, decimo sexto[2] kalendas Maii. MS. Cott. Faust. A. 8. f. 136 *b*.

Baldwin emperor of Constantinople. Simon de Welles factus est episcopus Cicestrensis; Baldewinus comes Flandriæ factus est imperator Constantinopolitanus; et obiit Alienora regina Angliæ. (Not in the MS.) Coggeshale, p. 150. Id. p. 144.

Death of Q. Alienor. Abbatia Belli Loci regis fundata est secundum unum historiographum. Civitas Rothomagensis reddita est regi Francorum et tota Normannia. Civitas[3] Rothomagensis, quæ data pecunia antea sub induciis pendebat, tunc penitus in ditionem regis cessit Francorum. Id. p. 146. Cf. Id.

Beaulieu abbey founded.

Loss of Normandy.

Ut Normannia cum ceteris terris transmarinis in dominium regis Francorum cesserint.

f. 23. Capture of Château Gaillard. Circa dies istos exercitus regis Francorum, qui jam fere per annum castellum de Rupe Andeliaci obsederat, per suffossores magnam murorum prostraverat portionem. Rogerus vero Cestrensis constabularius, vir magnificus et bellicosus, Francigenis castrum intrare volentibus ingressum fortiter denegabat. Sed tandem victu sibi deficiente, cum ad tantam perductus fuisset inopiam, quod nec unicam haberet alicujus pabuli refectionem, maluit armis quam fame mori; unde ipse et commilitones sui armati ad equos convolantes de castro exierunt, multisque ex obstantibus interfectis cum magna demum difficultate capti sunt. Cessit ergo castellum de Rupe Andeliaci in usus regis Francorum pridie nonas Martii; et Rogerus de Lasci cum suis omnibus in Franciam adductus, rege Francorum

---

[1] *choruscans*] choruscantem, MSS.

[2] *decimo sexto*] xv., C.

[3] This sentence is written later than the rest of the marginal insertions, and with different ink.

jubente, propter probitatem suam, quam in castri custodia fecerat, sub libera custodia detentus est. Quo facto castellani omnes de regionibus transmarinis cum civibus et aliis regi Anglorum subjectis nuncios direxerunt in Angliam, regi denuntiantes sub qua essent angustia [1] constituti, et quod tempus instabat induciarum, quo oportebat eos civitates et castella regi Francorum reddere, vel obsides quos illi dederant ad perdendum tradere. Quibus rex Johannes respondit et per nuncios significavit omnibus, ut nullum omnino ab ipso expectarent auxilium, sed facerent singuli quod sibi melius videbatur. Sic omnimoda deficiente consolatione [2] cum succursu, tota Normannia, Turonica, Andegavia, et Pictavia, cum civitatibus, castellis, et rebus aliis, præter Rupellam, Toarz, et Niorz castella, sunt in regis Francorum dominium devoluta. Quod cum regi Anglorum nunciatum fuisset, omnimodis cum regina sua vivebat deliciis, cum qua simul se credidit omnia possidere. Habebat præterea spem in immensitate pecuniæ quam collegerat, quasi per ipsam posset terras quas amiserat revocare.

A.D. 1204. John tells the castellans of his castles they are to expect no aid from him.

Loss of Normandy, Touraine, &c.

Offendiculum.

De morte Godefridi Wintoniensis episcopi et successione Petri de Rupibus.

MS. of Diceto, Reg. 13 E. 6. f. 136 *b.*

Coggeshale, pp. 151, 162.

(Not in Cogg.)

MS. Reg. 13 E. 6. f. 136 *b.*

Eodem anno, kalendis Aprilis, in prima noctis vigilia tantus rubor in cælo apparuit in parte aquilonali et orientali, ut verus ignis ab omnibus crederetur. Et quod mirandum est, in ipso rubore vehementissimo stellæ micantes apparuerunt. Duravit autem hæc visio usque ad noctis medium. Eodem tempore Godefridus Wintoniensis episcopus diem clausit extremum; cui successit Petrus de Rupibus, vir equestris ordinis et in rebus bellicis eruditus; qui, procurante rege Johanne ad episcopatum electus, Romam profectus est, ubi magnis exenniis liberaliter collatis ad ecclesiam Wintoniensem meruit episcopus consecrari. Eodem [3] etiam anno fuit ultimum Pascha, in die videlicet Sancti Marci evangelistæ.

Aurora borealis.

Death of Godfrey, bp. of Winchester.

Peter des Roches bishop.

Easter on April 25.

---

[1] *angustia*] Inserted by Par. in the margin to supply the omission of *calamitate*, which O. W. have.

[2] *consolatione . . . succursu*] Inserted by Paris in the margin, to supply the omission of the words *defensione in partibus illis*, which O. W. have after *omnimoda*.

[3] In the margin in rubrick is, "Die Sancti Marci fuit dies Pas-"chæ, videlicet ad hoc signum in "tabula W." This alludes to the table in one of the leaves at the beginning of MS. A. *See* Madden's account of it, Preface to the Hist. Anglor. i. p. lvi. *d.*

A.D. 1205.

De quibusdam notabilibus.

John at Tewkesbury. Severe frost.

Anno gratiæ MCCV. rex Johannes celebravit Natale Domini apud Theokesberi, vix per spatium unius diei. Et eodem mense Januarii terra vehementissime congelata a decimo[1] nono kalendas Februarii usque undecimum kalendas Aprilis agriculturam suspendit; unde in æstate sequenti suma[2] frumenti quatuordecim solidis vendebatur. Eodem anno circa Pentecosten rex Johannes congregavit exercitum grandem quasi mare transiturum;[3] et prohibente sibi Cantuariensi archiepiscopo et aliis multis, apud Portesmue navium multitudinem copiosam coadunari fecit. Deinde rex cum parvo comitatu idus Julii naves ascendit, et velis patentibus Neptuno sese committens, mutato consilio, die tertia apud Stodlant juxta Warham applicuit. Reversus autem rex, cepit de comitibus, baronibus, militibus, et viris religiosis pecuniam infinitam; occasiones prætendens, quod nollent ipsum sequi ad partes transmarinas, ut hæreditatem amissam recuperaret. Eodem tempore redditum est castellum de Chinun regi Francorum in vigilia Sancti Johannis Baptistæ.

Cf. Coggeshale, p. 151.

John sails from Portsmouth, but lands at Studland.

Vulpina fraus ad extorquendum pecuniam.

Cf. Id. p. 152.

Chinon surrendered.

Id. p. 154.

Auctoritas domini Papæ Innocentii.

Letter of Innocent III. to the suffragans of Canterbury, bidding them pay due reverence to the mother church.

Per idem tempus ad monachos ecclesiæ Cantuariensis contuendos Innocentius Papa ejusdem ecclesiæ suffraganeis scripsit sub hac forma:

" Innocentius[4] episcopus, servus servorum Dei, venerabilibus fratribus universis suffraganeis Cantuariensis ecclesiæ salutem et Apostolicam benedictionem. Cum tempore legis Mosaicæ, quæ legitur ad perfectum neminem adduxisse, carnales parentes apud carnalem populum in ea reverentia fuerint et honore, ut qui eis malediceret morte mori de mandato Domini juberetur; multo magis sub lege gratiæ constitutos, quæ pretiosissimo Christi sanguine rubricata portas aperit Paradisi, ne legis transgredi-

[1] *decimo nono*] xxx°. W.; a confusion of xxx. and xix.; O. has xix. The Hist. Anglor. has xviii.

[2] *suma frumenti*] om. W.

[3] *transiturum*] transiturus, O. W.

[4] This is apparently the only record of this letter. *See* Potthast, *Regesta Pont. Rom.*, p. 224.

" endo mandata mortis damnationem incurrant, tanto A.D. 1205. Letter of Innocent III. to the suffragans of Canterbury.
" convenit diligentius præcavere, quantum noscitur
" amplius formidandum animæ quam corporis incur-
" rere detrimentum. Si ergo carnales parentes tanta
" sunt reverentia prosequendi, quid est de spiritualibus
" præsumendum nisi ut, sicut spiritus corpus superat
" dignitate, sic reverentia et honore spirituales paren-
" tes carnalibus præferantur? Hæc autem nos, fratres,
" præmisisse noveritis, quia cum vestram debeamus de-
" siderare salutem, veremur ne præsens tribulatio, quæ
" vobis, ut dicitur, procurantibus suscitata est contra
" Cantuariensem ecclesiam, quam utique velut matrem
" tenemini revereri, vobis periculum generet animarum;
" et eidem ecclesiæ tantum pariat detrimentum, ut
" quod dispendiosa contentio generabit, vix possit
" prolixiori temporum spatio restaurari. Quocirca uni-
" versitatem vestram monemus attentius et hortamur
" in Domino, et per Apostolica scripta mandamus,
" quatinus diligentius attendentes, quid super his ho-
" nori vestro expediat et saluti, non molestetis indebite
" Cantuariensem ecclesiam matrem vestram; cujus
" honores et jura fidelitatis debito tenemini defensare,
Isa. i. 2, 3. " ne de vobis merito conqueratur et dicat, 'Filios enu-
" 'trivi et exaltavi, ipsi vero me non solummodo non
" 'cognoscunt, sed graviter persequuntur.' Non autem
" per ea quæ præmisimus vos a vestra prosequenda
" justitia dehortamur; sed pia nos facit affectio trepi-
" dare, ne, terminis statutis a patribus non contenti,
" alii faciatis injuriam, ea occasione reperta quod veli-
" tis prosequi jura vestra. De cætero, fratres, omni-
" potens Dominus illuminet mentes vestras, ut, remota
" omni contentionis materia, debitam matri vestræ non
" negetis obedientiam vel honorem, nec contra divi-
" num et naturale mandatum alii faciatis, quod vobis
" fieri non velitis. Datum Romæ apud Sanctum Pe- 8 Dec. 1205.
" trum, sexto idus Decembris, pontificatus nostri anno
" octavo."

A.D. 1205. *De morte Huberti Cantuariensis archiepiscopi et electione supprioris Cantuariensis ecclesiæ.*

Death of Hubert, archbishop of Canterbury, 15 July.

Eodem[1] tempore Hubertus Cantuariensis archiepiscopus apud Tenham diem clausit extremum, tertio idus Julii; rege[2] admodum gaudente, quia de regis Francorum nimia familiaritate suspectus habebatur. Defuncto itaque archiepiscopo, antequam corpus ejus sepulturæ traderetur, adolescentes quidam de conventu Cantuariensis ecclesiæ, regis consensu non requisito, Reginaldum suppriorem suum in archiepiscopum elegerunt; et media de nocte post factam electionem hymno *Te Deum laudamus* cantato, prius supra majus altare ac deinde in archiepiscopali cathedra posuerunt. Verebantur enim, quod si electio sine regis consensu [facta] ad ipsius aures pervenisset, ipse processum negotii impedire laboraret. Unde nocte eadem idem supprior, præstita cautione juratoria, quod sine licentia et literis specialibus conventus se electum non gereret, vel literas conventus de rato quas habebat alicui promulgaret, assumptis secum de conventu quibusdam monachis, curiam Romanam adivit. Hoc autem totum factum est, ut electio illa regem lateret, donec probarent si rem inchoatam in curia Romana possent perducere[3] ad effectum. Sed electus præfatus, statim ut in Flandriam applicuisset, spreto quod fecerat juramento, se Cantuariensem esse electum clara voce confitebatur, et ad hoc Romanam se adire curiam, ut factam electionem confirmaret. Literas insuper conventus, quas de rato habebat, quibuslibet ostendit, credens in hoc causæ suæ meritum non mediocriter promovere. Tandem Romam perveniens, electionem suam domino Papæ et ejus cardinalibus ilico publicavit, literasque suas de rato palam omnibus ostendens, constanter a domino Papa exegit, ut electionem factam benignitate Apostolica confirmaret. Papa vero cum festinatione respondens dixit se velle deliberare, donec majorem haberet certitudinem de præmissis.

Coggeshale, p. 156. (Not in Cogg.)

The monks elect Reginald, their sub-prior, archbishop.

He goes to Rome for confirmation of his election, and publishes it against his promise.

De electione Johannis Norwicensis episcopi ad petitionem regis Anglorum.

Anger of the monks at this.

Monachi interea Cantuarienses, cum de suppriore suo cognovissent, quod, violato juramento quod fecerat, statim ut in

[1] In the margin are drawings of an inverted crozier and mitre.

[2] *rege . . . . habebatur*] This is Wendover's own. What follows cannot be traced to any source beyond Wendover, as the MS. of Coggeshale is deficient here. *See* Stevenson's edition, p. 162 n[1].

[3] *perducere*] ducere, C.

Flandriam applicuisset se electum gesserat, eorum detegendo secretum, commoti sunt vehementer contra eum; et continuo quosdam de conventu monachos miserunt ad regem, requirentes ab eo licentiam pastorem sibi idoneum eligendi. Quibus rex protinus absque omni contradictione benigne annuit quod petebant; et secretius eos alloquens, ostendit eis episcopum Norwicensem magna sibi familiaritate conjunctum fore; ipsumque solum ex omnibus Angliæ prælatis secretorum suorum esse conscium. Unde sibi et regno suo magnum asserebat provenire commodum, si eum ad archiepiscopatum Cantuariensem transferre potuissent. Rogavit igitur monachos, ut una cum clericis suis, quos missurus erat ad conventum, hanc petitionem suam exponerent illis,[1] multos conventui promittens honores, si ipsum exaudire decrevissent. Monachi vero ad propria reversi conventui per ordinem retulerunt ea quæ sibi a rege fuerant imperata. Conventus autem, ut regem quem offenderant sibi reconciliarent, convenientes in capitulo, Johannem Norwicensem episcopum unanimiter elegerunt; et ilico quosdam de conventu monachos ad electum dirigentes, qui tunc pro agendis regis apud Eboracum erat, mandantes ei, ut Cantuariam cum festinatione veniret. Nuntii quoque propositum iter expedientes, episcopum jam dictum apud Notingeham invenerunt. Qui regiis expletis negotiis ad partes australes properabat, veniensque ad regem, Cantuariam simul profecti sunt; atque die crastina maxima multitudine in ecclesia metropolitana concurrente, prior[2] Cantuariensis, rege præsente, electionem factam de Johanne de Grai episcopo Norwicensi, palam cunctis pronunciavit; et assumentes eundem J[ohannem] monachi, cum hymno *Te Deum laudamus* portaverunt ad majus altare, tandem in cathedra archiepiscopali illum collocantes; et hoc fuit seminarium totius futuræ discordiæ, quæ per sæcula detrimentum Angliæ generavit et damnum irrestaurabile. Quo facto, rex videntibus cunctis misit electum illum in possessionem rerum omnium ad archiepiscopatum pertinentium; et sic singuli ad propria sunt reversi. Sicque in hac electione factus est novissimus error pejor priore, sicut rerum exitus evidenter ostendit.

A.D. 1205. They send to the king, who recommends them to elect John, bishop of Norwich, archbishop.

f. 23 *b.*

Account of his election.

S. Matt. xxvii. 64.

De controversia inter episcopos Cantuariensis ecclesiæ suffraganeos, et monachos ejusdem ecclesiæ de archiepiscopo eligendo.

Anno gratiæ MCCVI. Rex Johannes celebravit diem Dominicæ Nativitatis apud Oxoniam; quo etiam tempore idem rex

John at Oxford.

[1] *illis*] ipsis, O. W.

[2] Probably John Sittingbourne.

A.D. 1206. misit ad curiam Romanam quosdam Cantuariensis ecclesiæ monachos,[1] inter quos præcipuus erat magister Helias de Brantefeld; quibus de fisco copiosas rex ministravit expensas, ut electionem de episcopo Norwicensi factam impetrarent a domino Papa confirmari. Miserunt autem eodem tempore episcopi Cantuariensis ecclesiæ suffraganei procuratores Romam, gravem coram domino Papa querelam proponentes, quod videlicet monachi Cantuarienses sine illis electionem archiepiscopi temere præsumpsissent celebrare, cum ipsi una cum illis de jure communi et consuetudine antiqua electioni interesse debuissent. Allegarunt etiam procuratores memorati super præmissis decreta et exempla, quosdam testes producentes et literas testimoniales exhibentes; quibus ostendere nitebantur quod ipsi suffraganei una cum monachis tres metropolitanos elegerant. Monachi vero e contrario asserebant, quod privilegio speciali Romanorum Pontificum, et de consuetudine approbata et antiqua, sine episcopis electiones facere consueverant; quod etiam per testes idoneos docere promiserunt. Auditis autem hinc inde allegationibus, testibusque admissis et diligenter examinatis, præfixus est dies a domino Papa partibus, duodecimo scilicet kalendas Januarii, ad pronunciandum, ut tunc venirent, quod jus dictaverit recepturi.[2]

Messengers sent to Rome from the king, the suffragans of Canterbury, and the monks, respecting the election to the see.

Ut rex Johannes, in Pictaviam transiens, castrum Montis Albani potenter ceperit.

John crosses from Portsmouth to Rochelle.

Eodem anno rex Anglorum Johannes in hebdomada Pentecostes exercitum grandem apud Portesmue congregavit; et septimo kalendas Julii naves conscendens, septimo idus Julii ad Rupellam applicuit. Quo audito, congratulabantur incolæ terræ illius; et quantocius ad regem convolantes, opem ei et auxilium certis assertionibus promiserunt. Securius ergo exinde progrediens, partem sibi non modicam terræ illius subjugavit. Veniens tandem ad Montem Albani, castellum nobilissimum, in quo tota militaris nobilitas illius regionis et præcipue ipsius regis inimici tenebantur inclusi; illudque protinus cuneis militaribus circumcinxit. Cum igitur per dies quindecim castellum continuo petrariarum insultu et balistarum fundarumque jactu in maxima jam parte contrivissent, militia Angliæ in hoc potissimum opere laudabilis muros ascendere

He besieges Montauban.

[1] *monachos*] om. W.

[2] There is a reference mark here, but nothing corresponding to it. C. inserts in the margin the paragraph from the Historia Anglorum, ii. p. 107. "Eodem anno . . . . Pictavia," which is an abridgement of the two following paragraphs above. There are frequent similar insertions in C. from the year 1202.

ictusque importabiles dare et recipere festinabat. Prævalentibus tandem Angligenis et inclusis deficientibus, captum est castellum munitissimum de Monte Albani; quod obsidione septenni Karolus magnus olim subjugare non potuit. Nomina autem magnatum et virorum illustrium, qui in castello cum equis et armis et spoliis innumeris capti sunt, rex Anglorum justiciariis et episcopis Angliæ cæterisque nobilibus literatorie significavit. Captum est autem castellum in die scilicet Sancti Petri qui dicitur ad Vincula.

A.D. 1206. Capture of Montauban, 1 Aug.

De legatia Johannis Ferentini in Anglia.[1]

Eodem anno, Johannes Ferentinus, Apostolicæ sedis legatus, veniens in Angliam eamque perlustrans, magnam pecuniæ summam congessit, et tandem apud Radingum in crastino Sancti Lucæ evangelistæ concilium celebravit. Quo peracto, sarcinulis cum magna cautela dispositis et prudenter commendatis, festinus viator ad mare perveniens, Angliam a tergo salutavit. Eodem tempore, viri religiosi de partibus transmarinis, inter reges pro pace reformanda sollicite discurrentes, in festivitate Omnium Sanctorum biennales inducias impetrarunt. Rex igitur Johannes, reversus in Angliam, apud Portesmue applicuit pridie idus Decembris. Eodem anno Willelmus Lincolniensis episcopus, vigilia Ascensionis, viam universæ carnis ingressus est. Quo etiam anno Jocelinus Wellensis creatus apud Radingum episcopus Bathoniensis, per ministerium Willelmi Londoniensis episcopi munus consecrationis suscepit.

John de Ferentino, the legate, holds a council at Reading, Oct. 19. Truce between John and Philip. Return of John. Death of bishop W. de Blois. Jocelyn bishop of Bath.

Sententia diffinitiva Innocentii Papæ pro monachis Cantuariensis ecclesiæ.

Circa dies istos, Papa Innocentius suffraganeis Cantuariensis ecclesiæ episcopis sententiam diffinitivam sub hac forma direxit: "Majores[2] ecclesiæ causas ad sedem Apostolicam referendas, et "canonica tradit auctoritas, et approbata consuetudo declarat. "Cum igitur inter vos et dilectos filios nostros priorem et "monachos Cantuariensis ecclesiæ super jure illius archiepi-"scopi eligendi controversia verteretur, proponentibus vobis "quod tum ex jure communi, tum ex antiqua consuetudine,

Sentence of Innocent III. confirming to the monks of Canterbury the right to elect to the see.

[1] *Anglia*] Angliam, W.

[2] This is only known from this source, Potthast, *Regesta Pont. Rom.*, p. 250. The corresponding letter to the Prior and Convent is printed among Innocent's letters, ix. 205. (Migne, ccxv. col. 1043).

A.D. 1206. Sentence of Innocent III. confirming to the monks of Canterbury the right to elect the see.

" una cum illis debetis ipsius archiepiscopi electionem celebrare, illis autem e contrario respondentibus, quod et de jure communi et privilegio speciali et de consuetudine approbata et antiqua Cantuariensem archiepiscopum eligere debent sine vobis; lite coram nobis per procuratores idoneos super hoc legitime contestata, diligenter audivimus quæ partes in præsentia nostra proponere curaverunt. Pars siquidem vestra et decreta pariter et exempla studuit allegare, quosdam testes producens et testimoniales literas exhibens, quibus ostendere nitebatur, quod vos tres metropolitanos elegeratis una cum illis, cum per literas et attestationes sit probatum, vos et alio loco et alio tempore non sine illis electiones hujusmodi celebrasse. Testes autem producti ex parte monachorum legitime probaverunt, quod prior et conventus Cantuariensis ecclesiæ a longis retro temporibus electiones episcoporum in capitulo suo sine vobis usque ad hæc tempora celebrarunt, et easdem optinuerunt a sede Apostolica confirmari. A nobis etiam et prædecessoribus nostris per privilegii paginam est statutum, ut, decedente archiepiscopo Cantuariensi, nullus ibi qualibet surreptionis astutia seu violentia præponatur, nisi quem communi consilio major pars monachorum consilii sanioris secundum Deum et sacrorum canonum sanctiones providerit eligendum. Nos igitur,—his et aliis, quæ coram nobis allegata fuerunt, f. 24. auditis et perspicaciter intellectis, quia constat evidenter quod vos sine illis secundum assertionem vestram eligere non debetis, [unde] monachis exclusis, vestra non valet electio; et electio monachorum sine vobis celebrata, quia a sede Apostolica meruit confirmari, valebat, cumque necessario fuerit alterutra confirmatio,[1]—de communi fratrum nostrorum consilio vobis et successoribus vestris super jure Cantuariensem archiepiscopum eligendi silentium perpetuum imponimus; et monachos Cantuarienses ab impetitione ac molestatione vestra et successorum vestrorum per sententiam diffinitivam absolvimus, auctoritate Apostolica decernentes ut monachi Cantuariensis ecclesiæ et successores eorum de cætero archiepiscopum eligant sine vobis. Datum Romæ apud Sanctum Petrum, duodecimo kalendas Januarii, pontificatus nostri anno nono."

---

[1] *confirmatio*] confirmanda, O. W. The MS. has *confirm* only, and Paris inserted *atio*, to complete the word.

De quadam visione Purgatorii et pœnis malorum et gloria beatorum. A.D. 1206.

MS. Reg. 13 D. 5, f. 45 *b*.

Legend of Thurchill's vision of purgatory.

Hoc[1] anno, vir quidam in episcopatu Londoniensi in villa quæ Tidstude[2] dicitur degens, simplex operique assuetus rurali, et juxta facultatum mediocritatem hospitalitati deditus, dum post horam vespertinam in vigilia Apostolorum Symonis et Judæ agellum suum, quem eadem die seminaverat, ab aquarum inundatione per rivulos laticem deducendo, evacuaret, oculos subito sursum erigens, videt hominem quendam ad se eminus properantem. Quem cum aspexisset, et orationem Dominicam inchoasset, ecce protinus ei assistens hortatus est, ut, finita quam inchoaverat oratione, secum loqueretur. Completa autem oratione, sese ad invicem salutarunt. Tunc ille qui supervenerat percunctatur, ubi nocte illa inter vicinos posset congruentius hospitari. Cumque requisitus quorundam vicinorum sedulitatem hospitalitatis collaudasset, requisitor nominatorum quorundam hospitalitatem reprobavit.[3] At ille intelligens virum qui advenerat vicinorum suorum habere notitiam, rogavit instantius, ut secum hospitari dignaretur. Cui ille; "Conjux tua "duas mulieres pauperculas hospitalitatis gratia jam recepit, "et ego hac nocte ad domum tuam divertam, ut te ad domi- "num tuum, Sanctum videlicet Jacobum, perducam, quem "nunc devote adorasti. Ego enim sum Julianus hospitator, "qui missus sum propter te, ut secreta quædam, quæ ho- "mines in carne degentes latent, tibi divinitus ostendantur. "Perge ergo domum quantocius, et ad iter te præparare "stude." Quo dicto, disparuit ilico vir qui cum illo loquebatur. Thurchillus vero (hoc autem erat nomen viri) concito gradu domum pergens, caput et pedes lavit; duasque mulierculas hospitio receptas comperit, sicut sibi Sanctus prædixerat Julianus. Deinde in stratu suo, quem seorsum ab uxore ob continentiam præparaverat in domo, extra thalamum se collocans obdormivit. Cumque omnes de familia sopori membra dedissent, Sanctus affuit Julianus, virumque somno excutiens ait, "Ecce assum sicut promiseram; tempus enim

[1] In the margin Paris has written, "Hoc verum et utile, sed impertinens, usque huc o-H-o," *i.e.* line 5 of p. 511.

[2] Stisted, near Braintree, Essex. The MS. Reg. 13 D. 5, (a MS. formerly belonging to the convent library of St. Alban's,) has *Stidstede*.

[3] *reprobavit*] approbavit, O. W.; *re* is written by Paris over an erasure. The Royal MS. has "quorundam quos nominaverat hospitalitatem approbavit, quorundam vero improbavit."

A.D. 1206. Legend of Thurchill's vision of purgatory.

" est ut eamus. Quiescat in stratu tuo corpus tuum; sola " enim anima tua mecum est itura. Et ne corpus videatur " extinctum, vitalem in te flatum dimittam." Sicque ambo a domo recedentes, Thurchillus Sanctum Julianum præeuntem sequebatur. MS. Reg. 13 D. 5.

Ut [1] *vir de corpore eductus ad quandam basilicam, ubi est congregatio animarum, adductus fuerit.*

Cumque ad mundi medium, sicut ductor viri fatebatur, contra Orientem properarent, intraverunt quandam basilicam miræ structuræ, quæ tribus tantum columnis in tecti fastigio nitebatur. Eratque basilica grandis nimis et spaciosa, sed absque parietibus, per girum dependens ut claustrum monachorum. Verum a parte aquilonali murus erat non nimis altus, sed quasi sex pedum, basilicæ a fastigio per tres columnas dependenti conjunctus. In medio basilicæ erat quasi ingens quoddam baptisterium, de quo [2] maxima flamma non comburens, sed totam basilicam ac loca vicina per circuitum mirabiliter quasi splendor meridianus indesinenter illustrans, consurgebat. Hic autem splendor de decimatione justorum proveniebat, sicut a Sancto edoctus est Juliano. Intrantibus autem illis basilicam Sanctus Jacobus quasi infulatus occurrit. Qui videns peregrinum suum, pro quo miserat, ait Sancto Juliano et Sancto Domnio, qui custodes illius erant loci, ut ostenderent peregrino suo loca pœnalia malorum, simul et mansiones justorum. Et his dictis pertransiit. Tunc Sanctus Julianus intimavit educto illi hanc basilicam esse locum omnium animarum a corpore nuper exeuntium; ut ibi sortiantur mansiones et loca, secundum merita sua sibi divinitus destinata, tam damnandæ quam per purgatorii pœnas salvandæ. Locus enim iste per intercessionem gloriosæ Virginis Mariæ a Domino Sanatore [3] misericorditer est constitutus, ut ibidem omnes animæ in Christo renatæ, mox ut a corpore exierint, absque ulla dæmonum invasione conveniant et judicium secundum opera sua recipiant. In hac ergo basilica Sanctæ Mariæ, quæ Congregatio animarum dicitur, multas vidi[t] animas justorum ex omni parte candidas, vultusque quasi adolescentium habentes. Extra murum aquilonalem adductus, conspexit animas plurimas muro vicinius assistentes, maculis albis et nigris respersas; quarum quædam plus candoris quam nigredinis, quædam e contrario,

[1] W. ins. *quidam.*
[2] *quo*] qua, B.
[3] *Sanatore*] Salvatore, O. W., as the Royal MS.

MS. Reg. 13 D. 5.

similitudinem præferebant. Illæ vero quæ candidiores erant, muro vicinius adhærebant; et quæ longius a muro distabant, nihil in se candoris habentes, ex omni parte deformes apparebant. A.D. 1206. Legend of Thurchill's vision of purgatory.

De [in]justis decimationibus.

Erat autem juxta murum putei gehennalis introitus, qui indesinenter fumum cum teterrimo fœtore per quasdam cavernas circumquaque in vultus astantium exhalabat, qui fumus ex decimis injuste detentis proveniebat et de frugibus injuste decimatis, qui fœtor circa omnium præcordia, qui tali reatu culpabiles erant, angustiam incomparabilem ingerebat. Unde et ille qui eductus erat, bis eundem sentiens[1] fœtorem, tantum ei molestiæ intulit, ut cogeret eum angustiosius bis tussire; et, sicut assistentes circa corpus asserebant, corpore ejus eadem hora bis similiter tussiente. Cui Sanctus Julianus; "Ap-" paret," inquit, "te non recte messem tuam decimasse, et " ideo hunc sensisti fœtorem." Cumque ille causaretur paupertatem, ait Sanctus agrum suum fructum uberiorem prolaturum, si rectas decimas persolvisset. Præcepitque Sanctus, ut hunc reatum in ecclesia palam cunctis confiteretur, atque a sacerdote absolutionem expeteret.

De igne et stagno et ponte purgatorii et de quadam basilica in monte gaudii sita.

In orientali parte basilicæ jam dictæ erat ignis quidam purgatorius permaximus, inter duos muros constitutus; murus enim unus a parte septentrionali consurgebat, et alter ab australi, ab invicem amplo spatio in latitudine distantes; qui in longitudinem[2] diutius protendebantur versus orientem usque ad stagnum quoddam, multa capacitate amplissimum, in quo immergebantur animæ per ignem purgatorium transeuntes. Eratque aqua stagni illius incomparabiliter salsa et frigida, sicut educto illi postmodum est ostensum. Restabat deinde f. 24 *b*. pons magnus, aculeis et sudibus per totum affixus, quem pertransire quemlibet oportebat, antequam ad montem gaudii perveniret. In quo monte gradatim sita est tam grandis ecclesia et structuræ mirabilis, quæ capere sufficeret, ut sibi videbatur, omnes habitatores orbis. Conduxit ergo beatus[3] virum eductum per ignem præfatum omnino illæsum usque ad stag-

[1] *sentiens fœtorem*] fœtorem sensit, qui, Reg. 13 D. 5.

[2] *longitudinem*] longitudine, O.W.

[3] O. W. ins. *Julianus.*

A.D. 1206. Legend of Thurchill's vision of purgatory.

num jam dictum; incedentesque pariter per viam, quæ medias inter flammas a basilica protendebatur. Nec enim aliqua lignorum materia igni memorato fomitem ministravit, sed flamma quædam, exurgens sicut in clibano vehementer succenso cernitur, per totum illud spatium æqualiter diffundebatur, quæ animas nigras et maculosas secundum modum culparum brevius aut diuturnius exurebat. Animæ vero, quæ ignem evaserant, in stagno illo frigidissimo ac salsissimo ad nutum beati Nicholai, qui huic purgatorio præerat, descendebant; quarum quædam usque ad verticem, quædam usque ad collum, quædam ad pectus usque et brachia, aliæ ad umbilicum et renes, quædam ad genua, et nonnullæ vix usque cavillam pedum immersæ fuerunt. Post stagnum restat transitus pontis, qui est ad atrium ante faciem ecclesiæ prædictæ, in occidentali parte. Sed pontem hunc quædam animæ nimis laboriose et tarde, quædam levius atque velocius, nonnullæ vero libere et ocius pertransibant, nullam moram in transitu vel angustiam sentientes. Nam quidam ignem tardius transeuntes annis multis in eo morabantur. Et qui nullis specialium missarum ac elemosinarum suffragiis adjuvantur, vel nullis misericordiæ operibus erga pauperes studuerunt peccata redimere dum vivebant, hi nimirum, cum ad pontem præfatum pervenerint, transire cupientes ad requiem destinatam, nudis pedibus per sudes et clavos præacutos et ponti affixos nimis angustiose incedunt; et cum vehementem doloris cruciatum in plantis pedum diutius [perferre] nequeunt, manus suas super clavos quasi adjutrices[1] deficiendo[2] imponunt. Quibus ilico perforatis ex vi doloris et angustiæ, ventre ac toto corpore simul super clavos volutantes, paulatim ad pontis ulteriora repunt, horribiliter cruentati et ex omni parte transfixi. Sed cum ad atrium ecclesiæ jam dictæ pervenerint, felicem introitum ibidem præstolantes, omnium vehementiam cruciatuum minime recordantur. MS. Reg. 13 D. 5.

Ut Sanctus Michael et Apostoli Petrus et Paulus loca animabus largirentur sibi divinitus ordinata.

His igitur inspectis, redeunt denuo per medium flammæ Sanctus Julianus et vir ille eductus ad basilicam beatæ Mariæ, ibique cum candidis animabus, quæ nuper advenerant, substiterunt; animæque illæ a Sancto Juliano et Sancto Domnio aqua benedicta aspergerentur,[3] ut candidiores fierent. Ecce circa

[1] *adjutrices*] ad judices, O.

[2] *deficiendo*] defendendo, C.

[3] Sic MSS., the construction of the sentence in the Royal MS. (f. 46. *b.*) being altered, and Wendover forgetting to change the mood of the verb.

MS. Reg. 13 D. 5.

horam primam illucescentis Sabbati Sanctus Michael archangelus et Apostoli Petrus et Paulus, ut animabus, quæ intus et extra basilicam erant congregatæ, loca sibi divinitus ordinata pro meritis largirentur. Sanctus enim Michael omnes animas candidas per medias ignis flammas purgatorii et per cætera loca pœnalia illæsas transire fecit, usque ad[1] introitum illius magnæ basilicæ, quæ est in monte gaudii, habens portam a parte occidentali semper patentem. Animas vero maculis albis et nigris respersas, extra basilicam muro septentrionali innitentes,[2] sine aliqua operum discussione, per portam quandam, quæ erat in orientali parte basilicæ, beatus Petrus introduci fecit in ignem purgatorium, ut a maculis quas a contagione peccatorum contraxerant per adustionem possent debacchantis incendii emundari. A.D. 1206. Legend of Thurchill's vision of purgatory.

De ponderatione bonorum et malorum.

Beatus quoque Paulus Apostolus ad finem muri septentrionalis residere cœpit intra basilicam; et extra murum ex opposito Apostoli diabolus cum suis satellitibus residebat. Puteus autem flammivomus, qui os erat putei gehennalis, secus pedes diaboli erumpebat. Quædam vero libra, æqua lance dependens, affixa erat super murum inter Apostolum et diabolum, cujus pars media dependebat ante conspectum [Apostoli[3] interius et altera pars ante conspectum] diaboli exterius. Habebat itaque Apostolus duo pondera, majus et minus, omnino nitida et quasi aurea; et diabolus similiter duo fuliginea et obscura. Accesserunt igitur animæ ex toto nigræ cum magno timore ac trepidatione una post alteram, singulæ ponderationem operum suorum ibidem visuræ bonorum et malorum. Nam pondera prædicta ponderabant singularum opera animarum, secundum quod fecerant bonum sive malum. Cum ergo statera se versus Apostolum inclinaret per suorum librationem ponderum, tollebat Apostolus animam illam, et introduxit eam per portam orientalem, quæ conjuncta erat basilicæ, in ignem purgatorium, ut illic crimina expiaret. Cum vero pars stateræ ad diabolum se inclinaret et præponderaret, mox ille cum satellitibus suis animam miseram nimis ejulantem, patremque suum ac matrem, qui eam ad æterna genuerant tormenta, maledicentem, rapientes cum multo cachinno, præci-

[1] *ad*] a, B.
[2] *innitentes*] injacentes, W.
[3] *Apostoli . . . conspectum*] These words omitted in B., are obtained from O. W.

A.D. 1206. Legend of Thurchill's vision of purgatory.

pitabant in foveam profundam et flammivomam, quæ secus pedes diaboli librantis erat.[1] De hujusmodi libratione bonorum et malorum in sanctorum patrum scriptis sæpius repperitur. MS. Reg. 13 D. 5.

De quadam anima quam diabolus in equinam formam transformaverat.

Die vero sabbati circa horam vespertinam, dum esset Sanctus Domnius cum Sancto Juliano in basilica præfata, ecce a parte aquilonali dæmon quidam venit, equum nigerrimum præcipiti cursu obequitans, ipsumque per multos amfractus cum multo subsannationis plausu deducendo perurgens. Cui multi spirituum malignorum, de adducta præda ad invicem cachinnantes, cum magno tripudio obviam processerunt. Sanctus quoque Domnius dæmoni mandat equitanti, ut ad se quantocius veniat, et cujus sit anima quam adduxerat edicat. Quo diutius dissimulante præ immenso gaudio, quod de misera anima habebat, Sanctus confestim flagellum arripiens, dæmonem graviter verberavit; sicque Sanctum secutus est usque ad murum aquilonalem, ubi libratio extiterat animarum. Deinde Sanctus interrogat dæmonem, cujus illa sit anima quam sic equitando torquebat. Qui ait hunc unum fuisse ex proceribus regis Angliæ, "qui nocte præcedenti absque confessione et "Dominici corporis perceptione[2] obierat. Et inter cætera fla- "gitia quæ commiserat, præcipue erga[3] homines suos crudelis "existens, ad extremam inopiam multos perduxit; quod maxime "instinctu uxoris suæ fecerat, quæ eum semper ad sævitiam "incitavit. In equinam formam illam transformavi, quia "damnatorum animas licet nobis in formas quaslibet trans- "formare. Et nunc descendissem cum ea in infernum, pone- "remque eam in supplicium æternum, nisi nox Dominica "instaret, in qua ludis nostris theatralibus vacare nos oportet, "et vehementiores cruciatus animabus miseris adaugere." Cumque hæc dixisset, defixit aspectum propensius in virum eductum, et Sancto dixit; "Quis est agrestis iste qui stat
f. 25. "tecum?" Cui Sanctus; "Nonne cognoscis illum?" Et dæmon, "Hunc hominem vidi in Essexia in ecclesia de Tid- "stude, in festo dedicationis ejusdem." Ait Sanctus; "In "quali habitu ecclesiam ingressus es?" "In habitu," inquit, "muliebri; sed cum processissem[4] usque ad baptisterium, "volens intrare cancellum, obvius mihi fuit diaconus cum

[1] B. repeats *erat.*
[2] *perceptione*] receptione, W.
[3] *erga*] inter, W.
[4] *processissem*] processione, W.

MS. Reg. 13 D. 5.

" aspersorio aquæ benedictæ, qui me illius aquæ aspergine ita " præcipitanter effugavit, ut clamorem emittens saltum fece- " rim ab ecclesia usque ad pratum, quod fere per duo stadia " ab eadem est ecclesia separatum." Affirmabat autem vir ille eductus, sed et plerique parrochianorum idipsum testabantur, se clamorem illum audisse, sed causam penitus ignorasse. A.D. 1206. Legend of Thurchill's vision of purgatory.

De ludis theatralibus dæmonum.

His ita gestis, Sanctus Domnius ad dæmonem ait; " Volumus " tecum ire ut ludos vestros videamus." Cui dæmon; " Si " mecum vultis venire, cavete ne agrestem hunc vobiscum " adducatis; quia cum suis redditus esset, actus nostros ac " secreta pœnarum genera apud viventes detegeret, et multos " a nostris operibus revocaret." Cui Sanctus; " Festinanter " præcede;[1] nam ego et Sanctus Julianus te sequimur." Præcedente itaque dæmone sequebantur Sancti, virum illum eductum secum latenter deducentes. Perrexerunt ergo ad plagam aquilonalem, quasi montem ascendendo; et ecce in descensu montis domus erat amplissima et fuliginosa, muris veternis circumdata; erantque in ea quasi multæ plateæ, innumeris sudibus ferreis et ignitis circumquaque repletæ. Sedes autem candentibus circulis ferreis et ex omni parte clavatis, superius et inferius, a dextris et a sinistris extructæ erant, atque homines in eis diversæ conditionis et sexus miserabiliter[2] residebant; ex omni namque parte candentibus clavis perforabantur, atque ex circulis ignitis undique constringebantur et[3] exurebantur. Tanta erat sedium illarum multitudo et hominum in eis residentium, quod lingua nulla eas dinumerare sufficeret. Erant muri ferrei et nigerrimi in circuitu platearum, et sedes aliæ juxta muros, in quibus residebant dæmones per circuitum, quasi ad lætum spectaculum, de cruciatibus miserorum ad invicem cachinnantes, et peccata pristina[4] illis retractantes. Juxta introitum hujus detestandi spectaculi, in descensu montis, sicut diximus, erat murus quidam altitudine quinque pedum, ex quo perspicue videri poterat quicquid in illo pœnali loco agebatur.[5] Ad hunc igitur murum Sancti prædicti deforis stabant, cernentes quicquid intus miseri perferebant. At vir ille eductus, inter Sanctos delitescens, clare prospexit omnia quæ interius agebantur.

---

[1] *præcede*] procede, W.

[2] *miserabiliter*] mirabiliter, O. W.

[3] *et exurebantur*] om. W., though in O.

[4] *pristina illis*] eis pristina, O. W.

[5] *agebatur*] ageretur, W.

A.D. 1206. *De superbo et ejus cruciatu.*

Legend of Thurchill's vision of purgatory.

Residentibus ad ludibriosum spectaculum ministris tartareis, princeps illius nefandæ cohortis satellitibus suis ait; "Abstrahatur de sedili suo superbus violenter, et ludat coram nobis." Abstractus autem a dæmonibus et veste nigra indutus, omnem gestum hominis supra[1] modum superbientis coram dæmonibus ad invicem applaudentibus recitavit. Cervix erigitur, vultus attollitur, oculi cum arcuatis superciliis surgunt in obliquum, imperiose tumidis intonat verbis, ludunt humeri, vix brachia ferre præ fastu valentes, ardescit oculus, vultuque minatur, in ortillos surgens crure stat inverso, in pectus tenditur, collum supinat, vultu candet, ignitis oculis iram pronosticat, nasumque digito percutiens magna minatur. Sic ventosa superbia de facili turgens risum præbebat spiritibus monstruosis. Et cum de vestibus gloriaretur, manicasque consuendo constringeret, subito in igneam formam vestes conversæ totum corpus miseri hominis exurebant. Dæmones denique ira incandescentes tridentibus uncisque ferreis et ignitis miserum membratim discerpunt. Unus autem ex eis adipem cum pice et aliis liquaminibus in sartagine ferventi torrens, singula membra discerpta respersit cum illo unguine bullienti; et ad singulas dæmonis respersiones membra stridorem emittebant, velut cum aqua frigida proicitur in sagimine[2] bullienti. Cumque membra sic torrefacta denuo simul fuissent compaginata, superbus ille rediit in statum priorem. Moxque ad miserum accesserunt malleatores Herebi cum malleis et tribus laminis ignitis, triplici ordine clavatis; duasque laminas in anteriori parte corporis ad dextram et ad sinistram applicuerunt, et cum clavis candentibus crudeliter cum malleis affixerunt. Hæ autem laminæ a pedibus incipientes deducebantur per tibias et femora usque ad humeros, et ita recurvabantur in collo. Tertia vero lamina a genitalibus incipiens per ventrem usque ad verticem attingebat. Cumque miser ille præscriptis diutissime affligeretur tormentis, truculenter in sedem pristinam trudebatur.[3] In qua repositus undique clavis candentibus, quinque digitorum in longitudine protensis, crudeliter ex omni parte torquebatur. Illoque sic ab hoc loco pœnali sublato, in sede propria, quam sibi vivens fabricaverat, repositus est denuo cruciandus.

MS. Reg. 13 D. 5.

---

[1] *supra modum*] Repeated in B.

[2] *sagimine*] sanguine, B. but it is corrected in the margin.

[3] *trudebatur*] om. W.

De quodam sacerdote. A.D. 1206.

MS. Reg. 13 D. 5. Legend of Thurchill's vision of purgatory.

Sacerdos quidam ex cathedra sua ignita a ministris iniquitatis in hoc ludibrium crudeliter extractus, coram larvis sistitur monstruosis, cujus linguam protinus per medium secti gutturis violenter extrahentes,[1] radicitus amputarunt. Hic populum sibi commissum nec sermone sanctæ exhortationis, nec exemplo piæ actionis [instruxerat,[2] sed nec] pro bonis temporalibus ab eo receptis orationum aut missarum suffragia, dum potuit, rependebat. Postea, sicut de superbo jam diximus, membratim illum discerpentes et iterum redintegrantes, in tormentali cathedra locaverunt.

De quodam milite.

Post hunc adductus est miles quidam, qui vitam suam in cædibus innocentum et torneamentis peregerat et rapinis. Hic omnibus armis militaribus armatus equo nigerrimo insidebat, qui piceam flammam cum fœtore et fumo per os et nares, cum urgeretur calcaribus, in supplicium sui sessoris efflabat. Sella equi clavis igneis et prælongis erat undique præfixa; lorica et galea, scutum et ocreæ, ex toto flammantia, nimio sui pondere militem graviter onerabant, sed non minori cruciatu eum medullitus exurebant. Miles autem postquam equum cursu præcipiti agitaverat, hastamque contra dæmones sibi obviantes eique illudentes vibraverat, priores militiæ suæ gestus replicando, ab ipsis equo dejectus, membratim discerpitur, membraque execrabili liquore supradicto torrentur; torrefacta vero et ad invicem compaginata, modo quo superiores, tribus laminis constringuntur. Sicque redivivus iterum in sedem propriam violenter retruditur.

De quodam legista.[3]

Post militem vero adducitur in medium quidam legum mundanarum peritissimus, a suo sedili cum cruciatu magno abstractus, quod sibi per longum tempus male vivendo fabricaverat et judicia [acceptis[4] muneribus subvertendo]. Hic autem per totius Angliæ fines inter summos famosissimus habebatur, sed anno quo hæc visio contigit, vitam misera- f. 25 *b.*

[1] *extrahentes*] So O. W., as Reg. 13 D. 5; extrahitium, B.; extractum, C.

[2] These words are from MS. Reg. 13 D. 5.

[3] *legista*] placitatore, W.; justiciario, Reg. 13 D. 5.

[4] These words are from O. W. They are in Reg. 13 D. 5.

A.D. 1206. Legend of Thurchill's vision of purgatory.

biliter terminavit. Nam sine omni testamenti executione subito decedens, ab alienis, quicquid rapaci ingluvie adquisierat, distracta[1] sunt penitus et consumpta. Ad scaccarium enim regis residere consueverat, ubi ab utraque litigantium parte dona frequenter acceperat. Hic quoque cum in ludibrium theatrale coram spiritibus nefandis adduceretur, insultantibus larvis coactus est actus vitæ pristinæ replicare. Nam modo a dextris, modo a sinistris se divertens, illos de causa proponenda, istosque in causis contradictoriis instruebat; nec inter hæc manus a munere cohibens, nunc ab his, nunc vero ab illis acceptam pecuniam numerabat, numeratamque in loculis reponebat. Cumque diutius dæmones miseri hominis gestum ludificando conspexissent, nummi subito velut ardentes effecti miserum miserabiliter exurebant; quos in os suum ardentes proicere, atque in ore receptos compulsus est deglutire. Quibus absorptis, accesserunt duo dæmones cum rota plaustri ferrea, verubus et clavis in orbem confixa, et super dorsum peccatoris eam truculenter revolventes, dorsum totum crebro et flammanti rotatu contriverunt, nummosque, quos ore hianti angustiose deglutiverat, angustiosius per vomitum reicere compulerunt. Quos cum evomuisset, jussit eos colligere dæmon, ut de illis simili modo iterum cibaretur; postea vero ministri tartarei in furorem versi omnia quæ supradicta sunt tormenta in eum expenderunt. Uxor vero ejus in sede quadam ignita et aculeata compressa[2] sedebat, eo quod in pluribus ecclesiis pro quodam anulo excommunicari fecerat, quem in scrinio suo ignoranter posuerat et furatum esse dicebat. Ab quo transgressionis piaculo nunquam fuerat absoluta, a diræ mortis subita necessitate præventa. MS. Reg 13 D. 5.

De adultero et adultera.

Adductus est post illum ad spectaculum furiosorum dæmonum adulter cum adultera, qui fœda pariter conjuncti copula, turpissimos motus venereos gestusque impudicos cum multa sui confusione ac dæmonum exprobratione palam omnibus replicarunt. Deinde quasi in insaniam versi, alternatim sese dentibus corrodendo lacerabant; illumque superficialem amorem, quem prius habere videbantur, in crudelitatem commutarunt et odium. Postmodum vero membris omnibus a turba furiosa dissectis, pœnam sortiti sunt similem prædictorum. Similibus

[1] Sic, the MSS. omitting *et in thesauro reposuerat*, which MS. Reg. 13 D. 5 has.

[2] *compressa*] expressa, O.

MS. Reg. 13 D. 5.

autem omnes qui aderant fornicatores affligebantur tormentis, quæ pro sui suppliciorum immanitate scriptori silentium imponunt.

A.D. 1206. Legend of Thurchill's vision of purgatory.

De detractoribus.

Inter alios quoque miseros, duo de collegio detractorum in medium sunt adducti. Quorum ora ad auriculas usque distorquendo dehiscentes, versis ad invicem vultibus, torvis sese oculis perstringebant. Apposita autem sunt duo capita cujusdam hastæ ardentis in ore utriusque; quam commasticantes ac ore distorto corrodentes, celeriter ad medietatem hastæ appropinquantes pervenerunt; sicque sese mutuo laniantes, vultum suum totum masticando cruentabant.

De furibus et incendiariis.

Adducti sunt inter cæteros fures, incendiarii, et sacrorum violatores locorum; qui a ministris tartareis positi sunt super rotas ferreas et ignitas, aculeis subibusque affixas, quæ ex nimia succensione imbrem igneum scintillabant. Super has itaque miseri volutati cruciatum horrificum perferebant.

De mercatoribus.

Affuit huic ludibrio mercator cum stateris suis et ponderibus dolosis, necnon et illi qui pannos novos in tentoriis ita vehementer trahendo in longum distendunt et latum ut fila rumpantur et scissura fiat; scissurasque subtiliter consuentes, pannos illos in locis vendunt subobscuris. Isti de sedibus truculenter evulsi, scelerum suorum gestus priores ad ignominiam et pœnarum aggravationem iterare cogebantur, et tandem, sicut diximus de superioribus, a dæmonibus torquebantur.

De puteo gehennali et caldariis pœnalibus.

Vidit præterea eductus ille secus introitum inferni inferioris quasi quatuor plateas, quarum prima innumeras fornaces habebat et caldarias amplas et latas, pice ferventi et aliis liquaminibus ad summum usque repletas. In singulis autem animæ congestæ acriter bulliebant, quarum capita velut nigrorum piscium in ferventi liquamine, ex vi ebullitionis, nunc sursum præminebant, nunc deorsum ruebant. Secunda platea similiter caldarias habebat, sed nive et rigida glacie refertas, in quibus animæ horrido frigore et cruciatu intolerabili torquebantur. Caldariæ vero, quæ in platea tertia erant, aqua sulphurea

A.D. 1206. Legend of Thurchill's vision of purgatory.

bullienti et cæteris rebus quæ fœtorem emittere solent cum fumo fœtido repletæ erant, in quibus animæ in fœtore libidinis vitam finientes specialiter torquebantur. Quarta vero platea habebat caldarias aqua salsissima et nigerrima plenas; cujus aquæ austeritas ex sua salsedine quodlibet lignum in illa demersum confestim decoriaret. In his autem caldariis multitudo peccatorum, homicidarum, furum, raptorum, veneficarum mulierum, et divitum qui homines suos injustis exactionibus opprimebant, indesinenter bulliebant; quos ministri iniquitatis undique astantes cum furcis ferreis candentibus, ne liquaminum ardorem effugerent, introrsum comprimebant. Illi autem qui in[1] ferventi liquore per dies septem bullierant, die octava in frigus illud horridum, quod in secunda platea erat, deponebantur; et e converso, illi qui afflicti fuerant in frigore, ponebantur in liquamine bullienti. Similiter, qui in aqua salsa bullierant, in fœtoribus torquebantur. Has vero mutationum vicissitudines per octo dies semper observabant. MS. Reg. 13 D. 5.

De basilica in monte gaudii sita et de suffragiis animarum.

His[2] itaque inspectis, illucescente jam Dominicæ diei aurora, Sancti memorati cum viro educto perrexerunt ad montem gaudii per ignem purgatorii et per stagnum ac pontem aculeatum, donec pervenerunt ad atrium quod erat in parte occidentali templi prædicti, quod situm erat in monte. Eratque ibi porta quædam speciosa et ampla semper patens, per quam inducebantur a Sancto Michaele animæ ex toto candidatæ. In hoc enim atrio congregabantur animæ expiatæ, sub magno expectationis desiderio felicem illius introitum præstolantes. In australi quoque plaga templi exterius perspexit eductus ille animas infinitas, quæ omnes versis vultibus ad basilicam cum magnæ fatigationis expectatione suffragia viventium desiderabant amicorum, per quæ basilicæ illius adipisci introitum mererentur. Et quanto specialius juvabantur, tanto basilicæ vicinius adhæreba[n]t. In hoc loco multos de notis suis recognovit, necnon et omnes illos quorum notitiam in sæculo habuerat vel exilem. Sanctus vero Michael de singulis animabus, quas ibi cernebat vir ille eductus, intimabat quot missis[3] unaquæque anima potuit liberari et ad templi ingressum admitti. Animæ quoque, quæ ibidem expectabant ingressum, nulla pœnalitate afficiebantur, nisi quod præstola- f. 26.

[1] O. W. ins. *hoc*. It is not in Reg. 13 D. 5.

[2] This portion is considerably abridged.

[3] *missis*] so Reg. 13 D. 5; missarum, B. O. W.

MS. Reg. 13 D. 5.

bantur aliquod speciale suffragium amicorum. Veruntamen omnes animæ, quæ ibi subsistebant, per generalia universalis ecclesiæ suffragia de die in diem ad basilicæ introitum appropinquant. A.D. 1206. Legend of Thurchill's vision of purgatory.

De diversis mansionibus basilicæ memoratæ.

Vir autem ille, a Sancto Michaele introductus in templum, conspexit ibi multos utriusque sexus, quos in sæculo viderat, candidos, qui omnes templum conscenderant[1] et magnæ felicitatis gaudio fruebantur. Et quanto magis per gradus templi versus orientem animæ conscenderant,[1] tanto candidiores et nitidiores fiebant. Multæ mansiones præclarissimæ in illa magna visebantur basilica, in quibus justorum animæ nive candidiores mansitabant, quorum vultus et coronæ velut lux aurea rutilabant. Singulis diebus certis horis cantica de cælis audiunt; velut si concordi melodia omnia musicorum genera concreparent, quæ ita omnes templum inhabitantes suavi quadam dulcedine demulcet ac refovet, velut si omnium reficerentur delitiis ferculorum. Illæ vero, quæ exterius in atriis basilicæ consistebant, nullum de hoc cælesti concentu sonum merebantur audire. Hic autem plerique sanctorum quasi propria habebant domicilia, ubi [suos][2] specialiter sibi post Deum in aliquo famulantes feliciter recipiebant, eos postmodum præsentaturi ante conspectum Dei.

De paradiso et Adam primo parente.

Divertentes autem ad plagam templi prædicti orientalem, pervenerunt ad locum amœnissimum herbarum florumque varietate splendidum, arborum fructuumque fragrantia refertum, ubi conspexit eductus ille fontem lucidissimum, qui ex se quatuor rivulos diversi liquoris et coloris emittebat. Super hunc fontem erat arbor pulcherrima, miræ magnitudinis et immensæ proceritatis, quæ omnigenum abundantia fructuum ac specierum redolentia affluebat. Sub hac arbore prope fontem requiescebat homo quidam venustæ formæ ac gigantæi corporis, qui a pedibus usque ad pectus indutus erat quodam vestimento varii coloris et mira pulcritudine contexto. Ex uno oculo ridere et lugere ex altero videbatur. "Hic," inquit Sanctus Michael, "est primus parens generis humani Adam; "qui per oculum ridentem innuit lætitiam, quam habet de "filiorum suorum salvandorum ineffabili glorificatione; et per

[1] *conscenderant*] ascenderant, O. W.

[2] *suos*] from Reg. 13. D. 5.

A.D. 1206. Legend of Thurchill's vision o purgatory.

" alium lacrimantem denunciat tristitiam, quam habet de quo- MS. Reg. 13 D. 5.
" rundam filiorum suorum reprobatione et[1] justo Dei judicio
" damnandorum. Vestimentum quo tegitur, sed nondum ex
" toto, stola est immortalitatis et vestis gloriæ, qua in pri-
" maria prævaricatione fuerat spoliatus. Nam ab Abel justo
" filio suo usque nunc cœpit hanc vestem recuperare, per
" totam filiorum suorum justorum successionem. Et sicut
" variis virtutibus enituerunt electi, ita hæc vestis colore vario
" picturatur. Cum vero completus fuerit electorum numerus
" filiorum, tunc Adam ex toto stola immortalitatis et gloriæ
" vestietur; et sic mundus finem sortietur."

Ut vir ille eductus ad corpus suum redierit.

Ex hoc tandem loco paululum progredientes, pervenerunt ad portam quandam speciosissimam, gemmis ornatam et lapidibus pretiosis. Murus per girum quasi aureus rutilabat. Statim ut portam intraverunt, apparuit templum quoddam aureum multo magnificentius priori in omni pulcritudine, suavitatis dulcedine, et luminis choruscantis splendore, ita ut loca prius visa nullius amœnitatis reputarentur ad istius loci respectum. Cumque templum hoc introissent, conspexit a latere ædiculam quandam mirabili decore refulgentem, in qua residebant tres virgines inedicibili pulcritudine choruscantes. Hæ autem, sicut ab archangelo edoctus est, [erant] Sancta Katerina, Sancta Margareta, et Sancta Ositha. Quarum pulchritudinem cum admirando contemplaretur, Sanctus Michael ait Sancto Juliano; "Reduc
" festinanter ad corpus suum virum hunc; quia nisi citius
" reductus fuerit, aqua frigida, quam in os ejus astantes inicere
" moliuntur, ipsum ex toto suffocabit." Et his dictis continuo, quo ordine nesciens, ad corpus reductus in stratu suo resedit. Jacuerat autem in stratu suo, quasi in excessu mentis, duobus diebus cum totidem noctibus, id est ab hora vespertina sextæ feriæ, usque ad vesperam Dominicæ diei sequentis, velut gravi sopore depressus. Mane siquidem facto, ad ecclesiam properabat; et post missæ celebrationem sollicitabat eum presbyter cum aliis parrochianis, qui illum velut exanimem paulo ante viderant, ut ea quæ sibi revelata fuerant illis intimaret. Ille vero præ nimia simplicitate visionem referre dissimulabat, donec nocte sequenti Sanctus Julianus apparens ei præcepit ut omnia quæ viderat revelet; quia ad hoc eductus fuerat, ut ea quæ audierat et[2] viderat publicaret. Qui jussis sancti obtemperans, in die Omnium Sanctorum et deinceps visionem

This is part of the chapter immediately following the preface in MS. Reg. 13 D. 5. (f. 46.)

[1] *et judicio*] Added by Wendover. | [2] *et viderat*] om. O. W.

MS. Reg. 13 D. 5.

constanter et aperte lingua Anglica [enarravit],[1] cunctis audientibus et admirantibus insolitam viri eloquentiam, cum antea præ nimia simplicitate rusticanus semper extiterit et elinguis. Nec prius destitit ab inspectæ visionis narratione, donec multos ad lamenta et gravia suspiria commovit. o-H-o. A.D. 1206. Legend of Turchill's vision of purgatory.

Ut Gaufridus Eboracensis archiepiscopus exilium subierit.[2]

Anno gratiæ MCCVII. Johannes rex celebravit Natale Domini apud Wintoniam, præsentibus magnatibus regni. Deinde in Purificatione beatæ Mariæ cepit per totam Angliam tertiam decimam partem ex omnibus mobilibus et rebus aliis, tam de laicis quam viris ecclesiasticis et prælatis, cunctis murmurantibus sed contradicere non audentibus. Solus Gaufridus archiepiscopus Eboracensis non consentiens, sed plane contradicens, clanculo recessit ab Anglia; et in recessu suo omnes, specialiter qui in archiepiscopatu Eboracensi hanc rapinam facerent, et in genere universos ecclesiæ sive rerum ecclesiasticarum invasores, anathematis sententia innodavit. Eadem tempestate circa noctem mediam ventus vehemens et repentinus superveniens ædificia diruit, arbores prostravit, oves et armenta exaggeratis nivibus sexto kalendas Februarii interire coegit. Eodem anno imperator Otho venit in Angliam; et habito colloquio cum rege avunculo suo, rediit in terram suam, acceptis a rege prædicto quinque milibus marcis argenti. John at Winchester. His tax opposed by archbishop Geoffrey. *Nota consuetam extorsionem pecuniæ et amoris suorum naturalium amissionem.* Tempest. Jan. 27. The emperor Otho in England.

De ordine Minorum.

Sub his diebus Prædicatores, qui appellati sunt Minores,[3] favente Papa Innocentio, subito emergentes terram repleverunt; habitantes in urbibus et civitatibus deni et septeni, nihil omnino possidentes, de evangelio viventes, in victu et vestitu paupertatem nimiam præferentes, nudis pedibus incedentes, maximum humilitatis exemplum omnibus præbuerunt. Diebus autem Dominicis et festivis, de suis habitaculis exeuntes, prædicaverunt in ecclesiis parrochialibus Evangelium verbi; edentes et bibentes quæ apud illos erant, quibus officium prædicationis impendebat.[4] Qui in rerum cælestium contemplatione tanto perspicaciores sunt inventi, quanto a rebus præsentis sæculi et carnalibus deliciis comprobantur alieni. Nullum genus ali- Order of the Minorites. *Nota de primitiva paupertate et vitæ excellentia fratrum Minorum.* S.Luc. x. 7. f. 26 *b*.

[1] The verb which is omitted in all the MSS. is from MS. 13 Reg. D. 5. This adds "coram Osberto de Longo "Campo, domino ejusdem villæ, et "uxore ejus." (f. 46.)

[2] *subierit*] suberit, B.

[3] In the margin is a portrait of a Minorite.

[4] *impendebat*] impendebant, O. W.

A.D. 1207. menti penes eos usque in crastinum reservatur, ut paupertas spiritus, quæ viget in mente, actu sicut et habitu omnibus innotescat.

Literæ[1] *Papales.*

Letter of Innocent III. to John, [an error for Richard] sending him four rings.

Sub eisdem diebus, Innocentius Papa cupiens in proposito suo regem J[ohannem] habere favorabilem, quia cognoverat eundem J[ohannem] cupidum esse et diligentem inquisitorem et adquisitorem gemmarum pretiosarum, misit ei hanc epistolam cum tali xenio, quod in eadem potest perpendi.

" Innocentius[2] Papa tertius J[ohanni] regi Anglorum, " etc. Inter opes terrenas, quas mortalis oculus con- " cupiscit et quasi cariora desiderat, aurum obrizum et " lapides pretiosos principatum credimus obtinere. Licet " autem his aliisque divitiis vestra regalis abundet ex- " cellentia, in signum tamen dilectionis et gratiæ qua- " tuor anulos aureos cum diversis lapidibus pretiosis " tuæ magnitudini destinamus. In quibus te volumus " specialiter intelligere formam, numerum, materiam, et " colorem, ut mysterium potius quam donum attendas. " Rotunditas enim æternitatem signat, quæ initio caret " et fine. Habet ergo regalis discretio quod in forma " requirat, ut de terrenis transeat ad cælestia, de " temporalibus ad æterna procedat. Quaternarius au- " tem, qui numerus est quadratus, constantiam mentis " signat, quæ nec deprimi debet in adversis, nec[3] pro- " speris elevari; quod tunc laudabiliter adimplebit, " cum quatuor virtutibus principalibus fuerit ordinata, " videlicet justitia, fortudine, prudentia, temperantia. " Intelligas ergo in primo justitiam quam exerceas

Innocentii III. Epistol. i. 206. (Migne, ccxiv. col. 179.)

[1] This follows the next two chapters in C.

[2] This letter was addressed to Richard, not to John. It is dated Rom. iv. Kal. Jun. 1198. Paris must have guessed at its date, and added the notices at the beginning and end to justify its insertion here. See Potthast, *Regesta Pont. Rom.* p. 22. Richard's answer will be found in Innocent's Regist. de negotio Rom. Imp. No. iv. (Migne, ccxvi. col. 1000.)

[3] C. ins. *in*.

" in judiciis, in secundo fortitudinem quam exhibeas A.D. 1207.
" in adversis, in tertio prudentiam quam observes in
" dubiis, in quarto temperantiam quam in prosperis
" non dimittas. Per aurum vero sapientia designatur;
" quia sicut aurum præminet metallis universis, sic
" sapientia donis omnibus antecellit, propheta testante;
" *Requiescit super eum spiritus sapientiæ*, etc. Nihil Isa. xi. 2.
" est autem quod regem magis oportet habere. Unde
" rex ille pacificus Salomon solam a Deo sapientiam
" postulavit, ut populum sibi commissum perinde sciret[1]
" gubernare. Porro smaragdi viriditas fidem, saphiri
" serenitas spem, granati rubicunditas caritatem, topazii
" claritas operationem bonam signat; de qua Dominus,
" *Luceat lux vestra.* Habes igitur in smaragdo quod S. Matt. v.
" credas, in saphiro quod speres, in granato quod 16.
" diligas, in topazio quod exerceas, ut *de virtute in* Ps. lxxxiii.
" *virtutem ascendas, donec Deum deorum videas in* 8.
" *Syon.*"

Hæc autem cum ad regis præsentiam pervenissent, primo gratanter ei complacuerunt, sed post non multos dies subsequentes, aurum obrizum in scoriam et derisum, gemmæ in gemitus, amor in rancorem, sicut sequens sermo declarabit, sunt flebiliter commutata.

De cassatione electionum episcopi Norwicensis et supprioris Cantuariensis.

The two elections to the see of Canterbury quashed by the Pope.

Circa dies istos steterunt Romæ coram domino Papa monachi Cantuariensis ecclesiæ, turpem admodum causam ad invicem agitantes. Nam quædam pars eorum per literas conventus de rato præsentaverunt Reginaldum suppriorem Cantuariensem, sicut multotiens fecerant, electum ad archiepiscopatum, instantius postulantes ut ejus electio confirmaretur. Altera vero pars eorundem monachorum, per literas similiter de rato, præsentaverunt Johannem episcopum Norwicensem, multis rationibus ostendentes electionem de suppriore nullam esse; tum quia facta erat de nocte et sine solennitate et assensu regio, tum quia a majori et saniori parte conventus non fuerat

[1] *sciret*] scire, B. It is corrected in C.

A.D. 1207. celebrata. Sicque his rationibus propositis petierunt, ut illa electio confirmaretur, quæ clara luce diei, rege præsente et consentiente, cum testibus idoneis extitit celebrata. His auditis et perspicaciter intellectis, procurator supprioris allegavit secundam electionem irritam esse et inanem; quia qualiscunque prima esset electio, sive justa sive injusta, debuerat prima cassari, antequam secunda celebraretur electio; unde constanter postulabat ut prima electio rata haberetur. Denique post longas hinc et inde disceptationes, cum domnus Papa intellexisset partes in unicam personam non posse convenire, atque utramque electionem vitiose et non secundum sacrorum canonum sanctiones celebratam fuisse, de consilio cardinalium suorum ambas cassavit, partibus districtione Apostolica interdicens, et per sententiam diffinitivam statuens, ne de cætero ad archiepiscopatus honorem alteruter electorum aspiret.

Summa brevis.

The result of the whole, that the monks elect Stephen Langton archbishop.

Hæc fuit causa et seminarium erroris. Rex posuerat verbum suum in ore duodecim monachorum Cantuariensium, ut quemcunque eligerent ipse acceptaret. Convenerat autem inter regem et eos, præstito juramento et fidei interpositione, quod nullo modo alium quam Johannem episcopum Norwicensem eligerent. Habebant etiam super his regis literas. Sed ipsi monachi, postquam intellexerunt electionem dicti J[ohannis] Papæ nimis displicere et cassari, suggerentibus cardinalibus et etiam domino Papa et affirmantibus licere eis quemcunque vellent eligere, ut secure electionem celebrarent, si strenuum et præcipue Anglicum eligerent, elegerunt per consilium Papæ magistrum Stephanum de Langetune cardinalem, quo non erat major in curia, immo nec ei par in moribus et scientia. Ex tunc igitur non potuit ei Papa in multiformi tribulatione deesse.

De promotione et consecratione magistri Stephani de Langetune.

Account of his election and consecration.

Cassatis itaque electionibus memoratis, dominus Papa nolens diutius sustinere ut gregi Dominico cura deesset pastoralis, persuasit monachis Cantuariensibus, qui procuratores coram eo constituti fuerant pro negotio ecclesiæ Cantuariensis, ut

eligerent magistrum Stephanum de Langetune presbyterum cardinalem, virum in literali scientia eruditum, discretum, et moribus ornatum; asserens ipsius promotionem tam ipsi regi quam universæ Anglicanæ ecclesiæ plurimum profuturam. Monachi vero ad hæc respondentes asserebant sibi non licere præter consensum regium et sui conventus canonicam electionem [in[1] persona qualibet consentire vel sine illis electionem] celebrare. At Papa, quasi rapiens verbum ex ore ipsorum dixit, "Sciatis," inquit, "vos plenariam habere in "ecclesia Cantuariensi potestatem; nec etiam super electio- "nibus apud sedem Apostolicam celebratis solet assensus "principum expectari. Unde vobis qui tot et tales estis, quod "plene sufficitis ad istam electionem, in virtute obedientiæ "et sub pœna anathematis præcipimus, ut illum in archiepi- "scopum eligatis, quem[2] nos damus vobis in patrem et pas- "torem animarum vestrarum." Monachi quoque excommunicationis sententiam incurrere metuentes, licet inviti et cum murmuratione, assensum tamen præbuerunt. Solus ex omnibus monachis, magister Helyas de Brantefeld, qui pro parte regis et episcopi Norwicensis advenerat, noluit consentire. Cæteri autem omnes cum hymno *Te Deum laudamus* electum memoratum ad altare detulerunt. Deinde decimo quinto kalendas Julii civitate Viterbii a Papa præfato munus consecrationis suscepit. A.D. 1207. Viterbo, 17 June.

Ut Papa Innocentius literas miserit ad regem Anglorum, exhortans ut reciperet Stephanum de Langetuna in archiepiscopum jam consecratum.

His ita gestis, Papa Innocentius regi Anglorum literas direxit, exhortans humiliter et devote, ut magistrum Stephanum de Langetune, Sancti Grisogoni presbyterum cardinalem, ad archiepiscopatum Cantuariensem canonice electum, benigne susciperet; utpote[3] qui de regno suo originem ducens, non solum in sæcularium scientia literarum magistri nomen promeruit, sed etiam doctor esse in theologicis disciplinis. Et cum præcipue vita ipsius et mores scientiæ magnitudinem excedant, ejus persona tam animæ suæ quam corpori erit non mediocriter profutura. Denique cum multis in hunc modum verbis tam blandis quam persuasoriis regem ad consensum inducere perstitisset, priori[4] et monachis Cantuariensibus per literas in virtute obedientiæ præcepit, ut archiepiscopum jam dictum in Innocent III. writes to John, announcing the election of Stephen Langton. See the letter among Innocent's letters, ix. 206 (Migne, ccxv. col. 1044).

[1] These words are from O. W.

[2] O. W. ins. *et.*

[3] *utpote*] So the letter of Innocent, col. 1046 D.; et, MSS.

[4] John Sittingbourne.

A.D. 1207. *Ecce discordia.* pastorem susciperent, eique in temporalibus simul et spiritualibus humiliter obedirent. Cumque tandem literæ domini Papæ ad regis Anglorum notitiam pervenissent, iratus est vehementer de promotione magistri Stephani, pariter et Norwicensis episcopi cassatione; crimenque proditionis in monachos Cantuarienses refundere satagebat. Dixit enim quod in præjudicium suæ libertatis sine ipsius licentia suppriorem suum elegerant, et postmodum, ut quod male gesserant quasi sibi satisfaciendo palliarent, elegerunt episcopum Norwicensem; et pecuniam de fisco accipientes ad itineris expensas, ut electionem de episcopo memorato factam apud sedem Apostolicam impetrarent confirmari, in cumulum iniquitatis suæ elegerunt ibi Stephanum de Langetune inimicum suum publicum, eumque fecerunt in archiepiscopum consecrari. Ob hanc quoque causam idem rex in furorem versus et indignationem, misit Fulconem de Cantelu et Henricum de Cornhelle, milites crudelissimos et humanitatis ignaros, cum ministris armatis, ut monachos Cantuarienses, sicut crimine læsæ majestatis reos, a regno Angliæ expellerent vel sententia capitali condemnarent. Illi autem mandatum domni sui non segniter exequentes, Cantuariam sunt profecti, et nudatis ensibus monasterium ingressi, voce furiosa priori et monachis ex parte regis præceperunt, ut, velut proditores regiæ majestatis, incontinenti de regno Angliæ exirent. Et si hoc facere noluissent, affirmaverunt cum juramento, quod ipsi, injecto igne tam in ipso monasterio quam in aliis officinis, omnes illos cum ipsis ædificiis concremarent.

Anger of John.

The Canterbury monks expelled.

Ut monachi Cantuarienses exierunt ab Anglia in exilium.

Monachi vero nimis inconsulte agentes, sine violentia et omni manuum injectione recesserunt omnes, præter tredecim valitudinarios, qui in domo infirmorum jacentes incedere non valebant. Et protinus trajecti in Flandriam, in abbatia Sancti Bertini honorifice recepti sunt et in aliis monasteriis transmarinis. Deinde jubente rege, substituti sunt in ecclesia Cantuariensi monachi quidam de Sancto Augustino ad ministrandum ibidem, Fulcone præfato procurante, immo omnia bona eorundem monachorum distrahente et confiscante, terris tam archiepiscopi quam monachorum remanentibus incultis. Exierunt autem monachi sæpe dicti de monasterio suo in exilium [pridie[1] idus Julii].

The monks leave England, and are received at S. Bertin's in Flanders.

f. 27.

[1] These words are from O. W.

Ut rex Anglorum literas comminatorias ad Papam miserit. A.D. 1207.

Exclusis hoc ordine monachis Cantuariensibus, rex Anglorum Johannes ad Papam nuncios cum literis direxit, in quibus expresse et quasi comminando ipsum arguebat, quod, electione Norwicensis episcopi turpiter repulsa, Stephanum quendam de Langetuna, sibi penitus ignotum et in regno Francorum inter hostes suos publicos diutissime conversatum, fecerat in Cantuariensem archiepiscopum consecrari. Et quod magis in præjudicium et subversionem libertatum ad coronam suam spectantium redundat, ipsius consensu a monachis qui illum postulasse debuerant non rite requisito, eundem Stephanum temere promovere præsumpsit. Unde asserebat se sufficienter admirari non posse, quod tam ipse Papa quam universa curia Romana ad memoriam non reducunt, in quantum ejus dilectio Romanæ sedi fuerit hactenus necessaria; in hoc rationis oculum non figentes, quod uberiores sibi fructus proveniant de regno suo Angliæ, quam de omnibus regionibus citra Alpes constitutis. Addidit insuper, quod pro libertatibus coronæ suæ stabit, si necesse fuerit, usque ad mortem; immutabiliter affirmans se non[1] posse ab electione simul et promotione Norwicensis episcopi, quem sibi utilem intelligit, revocari. Tandem negotii summam in hoc conclusit, quod si de præmissis non fuerit exauditus, omnibus Romam petere volentibus maris semitas angustabit; ne,[2] terra sua divitiis evacuata, ipse minus ad hostes ab ea depellendos sufficiat. Et cum archiepiscopi, episcopi, et alii ecclesiarum prælati, tam de regno Angliæ quam aliarum terrarum suarum, in omnium scientiarum plenitudine sufficienter abundent, si necessitas coegerit, extra terras suas justitiam vel judicium ab alienigenis non emendicabit.

Letter of John to the Pope on the election.

His threats.

Cumque hæc omnia ad domni Papæ audientiam per regis nuncios penetrassent, regi Anglorum scripsit in hæc verba:

Rescriptum Domni Papæ ad regem Anglorum.

"Innocentius[3] episcopus, servus servorum Dei, carissimo in "Christo filio, J[ohanni] illustri Anglorum regi, salutem et "Apostolicam benedictionem. Cum super negotio Cantuariensis "ecclesiæ nos tibi scripserimus, humiliter, diligenter, benigne "exhortando et rogando, tu nobis, ut salva pace tua loquar,

Letter of the Pope in answer.

[1] B. repeats *non*.
[2] *ne*] om. W.
[3] This letter is only known from this source. See Potthast. *Regest. Pont. Rom.* p. 264.

A.D. 1207. Answer of Innocent III. to John.

" rescripsisti quasi comminando et exprobrando, contumaciter et proterve; et cum nos tibi supra jus deferre curemus, tu nobis secundum jus deferre non curas, minus quam deceret attendens; quod si tua nobis devotio plurimum sit necessaria, nostra tamen tibi non parum est oportuna. Cumque nos in tali casu tantum honorem nulli principum detulerimus quantum tibi, tu nostro tantum derogare attendis honori, quantum in simili casu nullus principum derogare præsumpsit; quasdam frivolas occasiones prætendens, quibus asseris quod electioni de dilecto filio nostro magistro Stephano titulo Sancti Grisogoni presbytero cardinali, a monachis Cantuariensibus celebratæ, non potes præstare consensum; quia videlicet inter tuos conversatus est inimicos, et persona ejus est tibi prorsus ignota. Porro juxta Prov i. 17. proverbium Salomonis, *Frustra jacitur rete ante oculos pe[nnatorum,*[1] cum intelliga]mus illud ei non esse imputandum a[d culpam, sed ad gloriam] potius ascribendum, quod, P[arisius diu vacans li]beralibus studiis, in tantum profecerit, ut meruerit esse doctor, non solum in liberalibus facultatibus, verum etiam in theologicis disciplinis, ac si per hoc, cum vita concordet doctrinæ, dignus est habitus præbendam Parisiensem optinere. Unde mirabile gerimus, si vir tanti nominis, de tuo regno ducens originem, tibi potuit esse saltem quoad famam ignotus; præsertim cum ter scripsisses illi, postquam a nobis extitit in cardinalem promotus, quod, licet disposueris eum ad tuæ familiaritatis obsequium evocare, gaudebas tamen quod ad majus erat officium sullimatus. Sed illud potius attendere te decuisset, quod in terra tua natus est, de parentibus tibi fidelibus ac devotis, quodque in Eboracensi ecclesia fuerat præbendatus, quæ longe major et dignior quam Parisiacensis existit. Unde non solum ratione carnis et sanguinis, verum etiam optentu ecclesiastici beneficii et officii, te ac regnum tuum affectu sincero diligere comprobatur. Nuncii vero tui causam nobis aliam expresserunt, quare non præstitisti ejus electioni consensum; quia videlicet nunquam fuerat requisitus ab illis, qui eum a te debuerunt postulare, asserentes, quod literæ illæ, quibus mandavimus ut super hoc negotio procuratores ad nos idoneos destinares, ad te minime pervenerunt; et monachi Cantuarienses, quamvis pro aliis negotiis ad tuam præsentiam accessissent, pro postulando tamen consensu nec literas nec nuncios direxerunt. Unde idem nuncii cum multa nobis instantia supplicarunt,

[1] The MS. is injured here.

" quatinus, ex quo nobis complacuit hanc tibi honorificentiam A.D. 1207.
" reservare, ut monachi Cantuarienses regium postularent Answer of
" assensum, quoniam hoc factum non erat, dilationem con- Innocent
" gruam concedere dignaremur, infra quam posset id fieri, III. to John.
" ne juri tuo contingeret derogari; contra personam electi
" quiddam ad ultimum proponentes, quod cum manifeste sit
" factum, ostium oris claudere debuissent; præsertim cum si
" verum esset, promotionem ejus jam impedire non posset.[1]
" Licet autem super electionibus apud sedem Apostolicam
" celebratis non consueverit assensus principum[2] expectari,
" duo tamen monachi fuerunt specialiter deputati, ut ad te
" pro requirendo assensu venirent, qui apud Ydivoriam[3] fue-
" runt retenti, ut injunctum sibi mandatum exequi non vale-
" rent; et præfatæ literæ de procuratoribus ad nostram præ-
" sentiam destinandis tuis fuerunt nunciis assignatæ, ut eas
" tibi fideliter præsentarent. Nos quoque, qui super eandem
" ecclesiam Cantuariensem plenitudinem potestatis habemus,
" regium super hoc dignati sumus implorare favorem. Et cursor
" noster qui Apostolicas tibi literas præsentavit, literas quoque
" prioris ac monachorum, qui ex mandato totius capituli
" Cantuariensis celebraverant electionem memoratam, super
" assensu petendo regiæ sullimitati porrexit. Ideoque non
" vidimus oportere denuo post hæc omnia regium postulare
" consensum; sed illud agere disposuimus, non declinantes ad
" dexteram vel ad sinistram, quod sanctorum patrum canonicæ
" sanctiones statuunt faciendum; ut videlicet nihil moræ vel
" difficultatis rectis dispositionibus auferatur, ne gregi Domi-
" nico diu desit cura pastoralis. Quocirca nil[4] discretioni tuæ
" vel regali prudentiæ suggeratur a quoquam, quod aliqua-
" tenus valeat a consummatione hujus officii revocari, quo-
" niam, [cum] absque vi et dolo canonica sit electio de persona
" idonea concorditer celebrata, sine damno famæ et periculo
" conscientiæ differre [eam] non possemus. Tu ergo, fili caris-
" sime, cujus honori supra jus deferre curavimus,[5] secundum jus f. 27 *b*.
" nostro studeatis honori deferre, ut gratiam divinam et nos-
" tram uberius merearis; ne forte, si secus egeris, in eam te
" difficultatem inducas, de qua non facile valeas expediri;
" cum tandem oporteat Eum vincere, *Cui flectitur omne genu* Philipp. ii.
" *cœlestium, terrestrium, et infernorum,* Cujus nos vices in 10.
" terris, licet immeriti, exercemus. Ne igitur eorum consiliis

---

[1] *posset*] possent, O. W.
[2] *principum*] principis, W.
[3] *Ydivoriam*] Probably meant for Dover.
[4] *nil*] vel, B.
[5] *curavimus . . deferre*] om. O. W. has *studeas* for *studeatis*.

A.D. 1207. Answer of Innocent III. to John.

" adquiescas, qui tuam semper turbationem desiderant, ut " melius possint in aqua turbida piscari; sed nostro beneplacito " te committas, quod utique tibi cedet ad laudem et gloriam " et honorem. Quia non esset tibi tutum in hac causa Deo " et ecclesiæ repugnare, pro qua beatus martyr et pontifex " gloriosus Thomas sanguinem suum recenter effudit; præ- " sertim ex quo pater et frater tui claræ memoriæ, tunc " reges Anglorum, in manibus legatorum Apostolicæ sedis " illam pravam consuetudinem abjurarunt. Nos autem, si " nobis humiliter adquieveris, sufficienter tibi et tuis providere " curabimus, ne super hoc valeat vobis aliquod præjudicium " generari. Data Laterani, pontificatus nostri anno decimo."

Death of Simon, bishop of Chichester, 15 July. Archbp. Geoffrey leaves England. Eclipse. *Hoc ante.*

Circa illos dies obiit Simon Cicestrensis episcopus, confiscatis omnibus bonis monachorum Cantuariensium, die translationis sancti Swithuni. Galfridus vero archiepiscopus Eboracensis transfugit clam, nolens consentire exactioni tertiæ decimæ. Sol eclipsim passus est, ab hora sexta[1] usque ad nonam; necnon luna eodem anno similiter. MS. Cott. Faust. A.8, f. 137. (Not in MS. Cott.) Id. (Not in MS. Cott.)

Isabel regina peperit filium.

Birth of Henry III., October 1.

Eodem anno, in die sancti Remigii, Isabel Anglorum regina peperit Johanni regi filium suum primogenitum, et vocatus est nomine avi sui, Henricus, litera Dominicali existente G., luna vero undecima, die Lunæ. Id. (Not in MS. Cott.)

De eclipsi Lunæ.

John at Windsor. Lunar eclipse. Deaths of the bishops of Durham and Lichfield. Birth of prince Richard.

Anno Domini MCCVIII. Rex Johannes celebravit Natale Domini apud Windleshores, ubi multa militibus suis festiva distribuit indumenta. Ac deinde in crastino Purificationis beatæ Mariæ luna eclipsim passa est, primo sanguinea[2] et postea teterrimi coloris apparens. Eodem tempore Philippus Dunelmensis et Gaufridus Cestrensis episcopi, humanæ naturæ debitum persolventes, esse corporaliter desierunt. Eodem anno Isabel Anglorum regina peperit Johanni regi filium legitimum, quem vocavit Ricardum. MS. Cott. Faust. A. 8, f. 137 *b*.

Admonitio domni Papæ facta regi Anglorum.

The bps. of London, Ely, and

Eodem anno Innocentius Papa, cum regis Anglorum Johannis cor adeo induratum didicerat, quod nec blandis ejus ad-

[1] *sexta*] vii, C.

[2] *sanguinea*] sanguinei, O. W.

monitionibus nec asperis comminationibus adquiesceret, ut Stephanum Cantuariensem archiepiscopum recipere vellet, tactus dolore cordis intrinsecus, Willelmo Londoniensi, Eustachio Helyensi, et Malgero Wigornensi episcopis de consilio cardinalium suorum dedit in mandatis, ut, accedentes ad regem memoratum, ipsum pia sollicitudine pro negotio Cantuariensis ecclesiæ convenirent, salubriter exhortantes in Domino, quatinus[1] eo pacto se vinci a Deo permitteret, ut victus Deum vinceret, Ipsumque, Cui servire regnare est, in sui favorem provocaret. Quod si forte ipsum contumacem, sicut hactenus extitit, invenirent et rebellem, regnum Angliæ totum sub interdicto concluderent, auctoritate ei Apostolica denunciantes, quod si per hoc pertinaciam suam non duceret corrigendam, ipse manum adhibere curaret graviorem; cum necesse sit Eum vincere, Qui pro salute ecclesiæ sanctæ diabolum et angelos ejus debellans claustra Tartarea spoliavit. Suffraganeis quoque Cantuariensis ecclesiæ episcopis aliisque illius diocesis prælatis in virtute obedientiæ per sedis Apostolicæ literas expressit, ut archiepiscopum præfatum in patrem susciperent et pastorem, eique caritate debita obedire curarent.

A.D. 1208. Worcester are directed by the Pope to threaten John with an interdict. See the letter among Innocent's letters, x. 113 (Migne, ccxv. col. 1208).

Ut Anglia sub generali interdicto sit conclusa.[2]

Londoniensis, Helyensis, atque Wigornensis episcopi, ex injuncto sibi delegationis officio regem Johannem adeuntes, mandatumque sibi Apostolicum per ordinem exponentes, humiliter lacrimisque profusis supplicabant, quatinus, Deum habens præ oculis, archiepiscopum Cantuariensem et monachos ad ecclesiam suam revocaret, honoraret, et eos caritate perfecta diligeret, scandalum interdicti evitare curaret; ut per hoc retributor meritorum et potentiam sibi multiplicare dignaretur temporalem, et gloriam post mortem largiretur sine fine mansuram. Cumque idem episcopi pro ejus salute vellent protrahere sermonem, rex quasi in furiam versus contra dominum Papam et ejus cardinales in verba blasphemiæ prorupit; jurans per dentes Dei, quod si ipsi vel alii quicunque ausu temerario terras suas supponerent interdicto, ipse incontinenti universos Angliæ prælatos, clericos pariter et ordinatos, ad Papam mitteret, et bona eorum omnia confiscaret. Addidit

The bps. bring the Pope's message to John, and as he will not give way, pronounce the sentence of interdict, March 23.

[1] See Innocent's letter, xi. 221 (Migne, ccxv. coll. 1536, 7).

[2] In the margin is a picture of a bell with the string hung up so that it cannot be used, and at the foot of the page the lines,—

"Mille ducentenis annis octoque
"peractis,
"Tollitur Angligenis cultus et
"ordo sacer."

A.D. 1208. etiam quod Romanos quoscunque, [sive[1] ipsius Papæ clericos qui in regno Angliæ] sive in quibuscumque terris suis reperiri potuissent, erutis oculis naribusque præcisis, Romam destinaret, ut his intersignis a cæteris possent nationibus ibidem discerni. Ipsis insuper episcopis expresse præcepit, quatinus cum summa festinatione a suo conspectu recederent, si suorum corporum vellent scandali discrimina evitare. Recedentes autem episcopi memorati, cum fructum pœnitentiæ in rege non invenerunt, in Quadragesima sequente executionem sibi a summo pontifice demandatam exequi non verentes, prima die Lunæ in Passione Domini, quæ tunc contigit decimo kalendas Aprilis, sub generali interdicto totam Angliam incluserunt; quod sicut in autentico domni Papæ expressum habetur, non obstantibus privilegiis, ab omnibus est inviolabiliter observatum. Cessaverunt itaque in Anglia omnia ecclesiastica sacramenta, præter solummodo confessionem et viaticum in ultima necessitate et baptisma parvulorum. Corpora quoque defunctorum de civitatibus et villis efferebantur, et more canum in biviis et fossatis sine orationibus et sacerdotum ministerio sepeliebantur. Quid plura? Recesserunt latenter ab Anglia Willelmus Londoniensis, Eustachius Elyensis, Malgerus Wigorniensis, Jocelinus Bathoniensis, et Egidius Herefordensis episcopi; satius[2] arbitrantes sævitiam commoti regis ad tempus declinare quam in terra interdictâ sine fructu residere.

Five of the bishops leave the country.

Ut rex Johannes ob causam interdicti omnia bona clericorum fecerit confiscari.

The property of the clergy confiscated.

Rex igitur Anglorum, ob causam interdicti mente nimis confusus, misit vicecomites suos et alios iniquitatis ministros in omnes fines Angliæ, præcipiens tam prælatis singulis quam illorum subjectis cum comminatione terrifica, ut incontinenti a regno exirent, et super hac injuria peterent a Papa sibi justitiam exhiberi. Episcopatus insuper, abbatias, prioratus sub laicorum custodia deputans, universos redditus ecclesiasticos confiscari præcepit. Sed in hoc sibi caute prospiciebant prælati generaliter omnes totius regni, quod de monasteriis suis exire noluerunt, nisi per violentiam expellerentur. Quod cum a regiis ministris fuisset compertum, noluerunt alicui ingerere violentiam, sicut nec a rege præceptum habuerunt;

[1] These words are from O. W.

[2] *satius*] O. is corrected to sanctius.

sed bona eorum omnia in usus regis convertentes, victum eis et vestitum par[ce ex rebus propriis][1] ministrabant. Horrea clericorum, rege ju[bente, obserata sunt ubique] et ad commodum fisci distracta. [Presbyterorum et clericorum focariæ[2] per] totam Angliam a ministris [regis captæ sunt et graviter] ad se redimendum compulsæ. Viri religiosi sive quicunque ordinati, qui itinerantes reperti sunt in via, ab equis suis proiciebantur, spoliabantur, et a satellitibus regis turpiter tractabantur; nec fuit qui eis justitiam exhiberet. Venerunt ea tempestate in confinio Walliæ ad regem ministri cujusdam vicecomitis, ducentes prædonem unum, manibus a tergo vinctis, qui sacerdotem quendam in via spoliaverat et interfecerat, quærentes a rege quid super tali eventu sibi fieri placeret. Quibus incontinenti [rex] respondit, dicens, "Inimicum meum interemit, "solvite illum et sinite abire." Parentes quoque archiepiscopi et episcoporum, qui Angliam sub interdicto posuerunt, ubi reperiri potuerunt, jubente rege capiebantur, atque bonis omnibus spoliati in carcerem trudebantur. Inter hæc omnia mala, perendinabant pontifices præfati in partibus transmarinis, omnimodis viventes in deliciis, et sese murum pro domo Domini non opponentes, secundum Redemptoris sententiam, *cum lupum viderunt venientem, dimiserunt oves et fugerunt.*

A.D. 1208.

f. 28.

Anecdote of John's rage against the clergy.

S. Joh. x. 12.

Ut rex Anglorum homagia a magnatibus Angliæ acceperit.

Inter hæc et consimilia opera impietatis rex Johannes in se reversus metuebat ne dominus Papa post interdictum manus in eum extenderet graviores, illum nominatim excommunicando, vel magnates Angliæ ab ejus fidelitate absolvendo. Unde ne regni jura amittere videretur, misit manum militarem ad omnes regni potentes et quos præcipue suspectos habebat, exigens obsides ab eis, quibus posset eos, si forte processu temporis ab ejus fidelitate absolverentur, ad debitum revocare obsequium. Adquieverunt multi regiis jussionibus; et alii filios, alii vero nepotes et carnaliter propinquos nunciis tradiderunt. Venientes tandem [ad W]illelmum de Brause virum nobilem, et obsides ab eo, sicut ab aliis fecerant, exigentes, repagulum contradictionis invenerunt. Matildis, uxor ejusdem Willelmi, procacitate muliebri verbum rapiens ex ore viri, nunciis respondit, "Pueros meos domino vestro regi Johanni non tradam, quia "Arthurum nepotem suum, quem honorifice custodisse debu-

John exacts hostages from the barons in fear of his own excommunication.

Speech of Matilda de Braose to John's messengers.

[1] The MS. is injured here.

[2] *focariæ*] So C. O. W. The Hist. Anglor. has "si quæ inveniuntur concubinæ."

A.D. 1208. Job ii. 10.

" erat, turpiter interfecit." Quod verbum cum vir ejus audisset, increpavit eam et dixit, " *Quasi una ex stultis mulieribus* " contra domnum nostrum regem *locuta es*. Nam si ipsum " in aliquo offendi, paratus sum et ero domno meo etiam sine " obsidibus satisfacere, secundum judicium curiæ suæ et baro- " num parium meorum, certo mihi assignato die et loco." Nuncii autem ad regem reversi, cum ei quæ audierant retulissent, rex graviter perturbatus misit milites multos et servientes latenter, qui ipsum Willelmum cum tota familia sua comprehenderent et sibi sub omni festinatione præsentarent. Sed idem Willelmus ab amicis præmunitus cum uxore sua et filiis et propinquis ad Hyberniam aufugit. Eodem anno Philippus dux Suaviæ, qui contra Othonem de imperio contendebat, occiditur. Eodem anno albi monachi, in principio interdicti cessantes, postea ad mandatum abbatis[1] sui principalis divina celebrare præsumpserunt; sed hæc præsumptio cum ad summi pontificis notitiam pervenisset, ad majorem sui confusionem denuo sunt suspensi.

Flight of W. de Braose and his family to Ireland.

Death of Philip of Suabia.

The Cistercians continue their services.

Ut rex Anglorum Othoni nepoti suo magnam pecuniam miserit.

Anno Domini MCCIX. Rex Anglorum Johannes ad Natale Domini fuit apud Bristollum, et ibi capturam avium per totam Angliam interdixit. Deinde venit in Angliam dux Suaviæ[2] Henricus ex parte Othonis regis Alemannorum ad regem Anglorum; a quo non modica pecunia ad opus præfati Othonis recepta, repatriare maturavit.

John at Bristol. He gives money to Henry, duke of Saxony, for Otho IV.

Eodem anno, procurante S[tephano] Cantuariensi archiepiscopo, indultum est ecclesiis conventualibus in Anglia semel in hebdomada celebrare divina. Albi autem monachi hac privabantur indulgentia, eo quod in principio interdicti cessantes, postmodum ad jussionem sui abbatis principalis, Papa inconsulto, celebrare præsumpserunt. Per idem tempus, Lodowicus, filius Philippi Francorum regis primogenitus et hæres legitimus, apud Compendium[3] a patre[4] cingulo militari donatus est; et centum alii nobiles cum eo. Ad festum quoque sancti Michaelis amotum est scaccarium a Westmonasterio usque Norhamtunam per regem, in odium Londoniensium.

Nota temperamentum in rigore interdicti.

Lodowicus fit miles.

The exchequer removed to Northampton.

---

[1] Arnald Amaury, abbat of Citeaux.

[2] *Suaviæ*] An error for *Saxoniæ*. Madden, Hist. Angl. ii. 117, n. 3.

[3] Compiègne.

[4] W. ins. *suo*.

Ut rex Anglorum cum rege Scotorum fœdus amicitiæ inierit. A.D. 1209.

John marches against William, king of Scots.

Circa dies istos Johannes rex Anglorum, magno exercitu congregato, versus Scotiam vexilla direxit et arma. Veniens autem in provinciam Northanhumbrorum ad castellum quod Norham appellatur, acies ibidem contra regem Scotorum instruxit ad pugnam. Quod cum regi præfato nunciatum fuisset, timuit valde impetum ipsius, quem pronum ad omnem sævitiam cognovit; veniensque ei obviam de pace tractare disposuit. Sed rex Anglorum in furorem versus improperavit illi acriter, increpando quod fugitivos suos et hostes publicos in regno suo receptaverat, eisque in sui præjudicium auxilium præstiterat et favorem. Sed cum hæc et alia multa rex Anglorum præfato regi imposuisset, tandem procurantibus utriusque[1] regis amicis, talem concordiam inierunt; quod videlicet rex Scotorum daret regi Anglorum pro bono pacis undecim[2] milia marcas argenti, et insuper ad majorem securitatem traderet ei duas filias[3] suas in obsidatum, ut per hoc inter eos pax firmior haberetur. Recedente itaque Anglorum rege, quarto kalendas Julii, a castello memorato, præcepit per forestas totius Angliæ sepes comburere et fossata complanare, datis frugibus circumquaque bestiis ad devorandum. Deinde cepit homagia de omnibus hominibus libere tenentibus et etiam duodecim annorum pueris totius regni, quos omnes post fidelitatem factam in osculum pacis recepit ac dimisit. Walenses vero, quod ante-actis temporibus fuerat inauditum, apud Wdstoke venientes ad regem, homagia fecerunt ibidem, licet [tam] divitibus quam pauperibus esset onerosum. E[odem] anno[4] Otho, filius ducis Saxoniæ et nep[os regis An]gliæ, a Papa Innocentio tertio in impera[torem Romanum] Romæ consecratus est, quarto nonas O[ctobris].

Terms of peace between John and William.

Otho IV. consecrated emperor.

MS. of Diceto, 13 Reg. E. 6, f. 137.

[De clericis] apud Oxoniam suspensis.

Three clerks hung at Oxford,

Per idem tempus clericus quidam apud Oxoniam, liberalibus vacans disciplinis, mulierem quandam casu interfecit; quam cum mortuam deprehendisset, per fugam sibi consuluit. Præ-

---

[1] *utriusque regis*] utrorumque regum, O. W. B. has been altered.

[2] *undecim*] duodecim, W., though O. has xi. "According to the "charter printed in Rymer, the sum "is 15,000 marks." Coxe, Wendover, iii. p. 227, n. 1.

[3] Margaret, afterwards wife of Hubert de Burgh, and Isabella, afterwards wife of the earl marshal. Coxe, u. s.

[4] C. adds here "Henricus dux "Saxonum frater Othonis imperatoris, venit in Angliam," repeated from above.

A.D. 1209. and consequent dispersion of the university.

fectus autem urbis et multi alii accurrentes, cum mulierem exanimem invenerunt, cœperunt quærere homicidam illum in hospitio suo, quod cum tribus sociis suis clericis locaverat; et facti reum non invenientes, ceperunt tres socios ejus clericos memoratos et de homicidio penitus nescios, et eos in carcerem retruserunt. Deinde post dies paucos, rege Anglorum jubente, in contemptum ecclesiasticæ libertatis, extra villam[1] educti, suspendio perierunt. Quod cum factum fuisset, recesserunt ab
f. 28 *b*. Oxonia ad tria milia clericorum, tam magistri quam discipuli, ita quod nec unus ex omni universitate remansit; quorum quidam apud Kantebregge, quidam vero apud Radingum liberalibus studiis vacantes, villam Oxoniæ vacuam reliquerunt.

Hugh, archdeacon of Wells, bishop of Lincoln.

Eodem anno Hugo, archidiaconus Wellensis et regis cancellarius, ad episcopatum Lincolniensem, eodem rege procurante, electus est; qui continuo post factam electionem totius episcopatus a rege liberam dispositionem accepit.

Ut rex Johannes nominatim fuerit excommunicatus.

Excommunication of John.

Sub his denique diebus, cum rex Anglorum Johannes jam[2] fere per biennium, ut prædictum est, generaliter per totam Angliam persecutionem gravissimam ratione interdicti tam contra viros ecclesiasticos quam laicos nonnullos infatigabiliter continuasset, et de correctione simul et satisfactione omnibus spem omnimodam ademisset, Papa Innocentius ipsius rebellionem diutius inultam dissimulare non potuit. Unde de consilio fratrum suorum cardinalium, ad extirpandum radicitus ecclesiæ scandalum, Londoniensi, Helyensi et Wigorniensi episcopis dedit in mandatis,[3] ut regem memoratum nominatim excommunicatum pronunciarent, et sententiam singulis diebus Dominicis et festivis in omnibus ecclesiis conventualibus per totam Angliam solenniter publicantes, ipsum facerent ab omnibus arctius evitari. Sed cum episcopi jam dicti confratribus suis qui in Anglia remanserant episcopis aliisque ecclesiarum prælatis publicationem sententiæ auctoritate Apostolica commisissent, effecti sunt universi metu regio vel favore canes muti non audentes[4] latrare. Unde injunctum sibi officium exequi dissimulantes, in mandatis Apostolicis secundum juris ordinem minime processerunt. Veruntamen sententia in brevi facta omnibus notissima in viis et plateis necnon in aliis

---

[1] *villam*] urbem, O. W.

[2] *jam*] om. W.

[3] See the letters of Innocent, xi. 211, 221 (Migne, ccxv. coll. 1526, 1535).

[4] *audentes*] audientes, O. W.

nominum conventiculis, confabulatione licet secretissima, omnium ora replevit. Inter quos cum die quadam sederet apud Westmonasterium ad scaccarium Gaufridus archidiaconus[1] Norwicensis, regiis intendens negotiis, cœpit secretius sermocinari cum sociis suis[2] assidentibus de sententia in regem lata, dicens non esse tutum viris beneficiatis in obsequio regis excommunicati ulterius immorari. Et his dictis, ad propria non licentiatus recessit. [Sed cum] post paululum ea quæ facta fuerant ad regis [notitiam perv]enissent, non mediocriter perturbatus misit Willelmum [Taleb]ot militem cum armata manu, qui ipsum archidiaconum comprehensum et vinculis asperrimis constrictum sub carcerali custodia recluserunt; ubi post dies paucos, rege præfato jubente, capa indutus plumbea, tam victualium penuria, quam ipsius capæ ponderositate compressus, migravit ad Dominum. A.D. 1209. Murder of Geoffrey of Norwich.

De consiliis iniquis magistri Alexandri Nequioris.

Ingessit se hac interdicti tempestate consiliis regiis pseudotheologus quidam, magister Alexander, dictus Cementarius; qui suis iniquis prædicationibus regem non mediocriter ad crudelitatem commovit. Dixit enim illud generale flagellum Angliæ non ex culpa regis, sed ex subditorum flagitiis provenisse. Affirmavit etiam ipsum regem virgam esse furoris Domini; et ad hoc principem constitutum, ut regat populos aliosque subjectos *in virga ferrea, et tanquam vas figuli confringat* universos, *ad alligandos potentes in compedibus, et nobiles suos in manicis ferreis;* ad Papam quoque non pertinere de regum sive quorumlibet potentum laica possessione vel subditorum regimine, verisimilibus quibusdam probavit argumentis, cum præcipue principi apostolorum Petro nihil a Domino, nisi ecclesiæ tantum ac rerum ecclesiasticarum sit collata potestas. His igitur et his similibus fallaciis regis adeo favorem promeruit, ut plurima a viris religiosis beneficia per ejusdem regis violentiam optineret. Sed cum tandem ipsius perversitas ad summi pontificis aures pervolasset, ipso Papa procurante, bonis ac beneficiis omnibus spoliatus, ad tantam demum miseriam perductus est, ut in habitu pauperrimo et cultu necessitate compulsus sit panem suum cum dolore ostiatim mendicare.[3] Quem videntes multi subsannando dixerunt, "*Ecce homo qui non posuit Deum adjutorem suum, dum* "*speravit in multitudine divitiarum suarum, et prævaluit in* The evil counsels of Alexander the Mason. Ps. ii. 9. Ps. cxlix. 8. His subsequent fate. Ps. li. 9.

[1] This Geoffrey of Norwich is confused with Geoffrey de Burgh, *archdeacon* of Norwich. See below, p. 537, and Annal. Dunst. p. 34.

[2] *suis*] om. O. W.

[3] *mendicare*] mendicaret, W.

A.D. 1209. Ps. cviii. 15, 16. Ps. li. 7. Ps. cviii. 7. Ps. li. 7.

" *vanitate sua. Fiat ergo nunc contra Dominum semper, et* " *dispereat de terra memoria ejus, pro eo quod non est recor-* " *datus ut faceret misericordiam. Propterea Deus destruet eum* " *in finem, et oratio ejus erit in peccatum, ut eradatur habitatio* " *ejus de terra viventium.*"

De consecratione Hugonis Lincolniensis episcopi.

Hugh of Wells consecrated bp. of Lincoln, Dec. 20.

Eodem tempore Hugo Lincolniensis electus, impetrata a rege licentia ad partes transfretandi Gallicanas, ut ab archiepiscopo[1] Rothomagensi consecrationem acciperet, continuo ut in Normanniam applicuit, contulit se ad Stephanum archiepiscopum Cantuariensem; et facta ei canonica obedientia, decimo tertio kalendas Januarii munus ab eo consecrationis accepit. Sed cum id a rege compertum fuisset, suscepit in manu sua episcopatum jam dictum atque omnia illius emolumenta in usus suos convertit. Waltero quoque de Gray sigillum suum tradens rex, fecit eum cancellarium, qui in omnibus regni agendis regis studuit facere voluntatem.

John seizes the revenues of the see.

Walter de Gray chancellor.

Quomodo Judæi ad redemptionem gravissimam compelluntur.

John at Windsor.

The sentence of excommunication generally known.

Torture and plunder of the Jews.

Anno Dominicæ Nativitatis MCCX. rex Johannes fuit ad Natale apud Windleshores, præsentibus omnibus Angliæ magnatibus et communicantibus ei, non obstante sententia qua fuerat innodatus; quæ licet non publicata omnium partium Angliæ climata pervolavit, et aures subintravit. Omnibus enim sese subtrahentibus rex nocive insidiabatur. Deinde rege jubente, capti sunt Judæi per totam Angliam utriusque sexus et incarcerati, pœnisque gravissimis afflicti, ut de pecunia sua regis facerent voluntatem. Quorum quidam graviter torti dederunt omnia quæ habebant, et plura promittebant, ut sic possent evadere tot genera tormentorum. Inter quos unus apud Bristollum variis dilaceratus tormentis, cum se redimere nec finem facere voluisset, jussit rex tortoribus suis, ut diebus singulis unum ex molaribus excuterent[2] dentibus, donec regi decem milia marcarum argenti persolvisset. Cumque tandem per dies septem tot dentes cum intolerabili cruciatu excussissent, et die octavo simile opus agere tortores jam incepissent, Judæus ille, utilium tardus provisor, dedit pecuniam memoratam, ut septem dentibus evulsis octavum sibi salvare liceret.

---

[1] Robert II.

[2] *excuterent*] excuteret, B.

De excommunicatione Othonis imperatoris. A.D. 1210.

Circa dies istos Otho Romanorum imperator, memor sacramenti quod fecerat, cum a Papa ad imperium fuerat sullimatus, quod videlicet dignitates imperii conservaret et jura dispersa pro possibilitate sua revocaret, fecit per sacramentum legalium hominum imperii dominica castella sua et alia jura ad dignitatem imperialem spectantia perquiri; et quæcunque per recognitionem ad jus imperii spectare didicerat, in usus suos convertere laborabat. Hac autem de causa orta est dissensio gravissima inter domnum Papam et imperatorem memoratum; eo quod tempore quo vacabat imperium, idem Papa castella plurima cum rebus aliis occupaverat, quæ ad dignitatem imperii pertinebant. Unde imperator, quia quod suum erat revocare studuit, ipsum Papam sine merito ad odium provocavit. Frethericum quoque regem Siciliæ [1] idem imperator graviter persecutus est; qui similiter, dum vacavit imperium, quasdam[2] munitiones occupatas detinuit. Unde Papa memoratus ipsum imperatorem per nuncios et literas frequenter admonere studuit, ut tam a persecutione Romanæ ecclesiæ quam a regis Siciliæ ac tutelæ commissæ[3] sedi[4] apostolicæ exhæredatione cessaret. Imperator autem nunciis domni Papæ tale perhibetur dedisse responsum; "Si," inquit, "summus pontifex imperii "jura injuste possidere desiderat, a sacramento quod tempore "consecrationis meæ ad dignitatem imperialem me jurare "compulit, absolvat, quod videlicet dispersa imperii jura re-"vocarem [simul et habita conservarem]." [5] Denique cum Papa ipsum imperatorem a præstito juramento, quod omnes imperatores in sua consecratione inspectis sacrosanctis evangelii[s] jurare tenentur, absolvere noluit, et imperator e contra imperii jura, quæ jam [pro] parte maxima in manu potenti revocaverat, reddere contempsit, idem Papa in ipsum imperatorem sententiam excommunicationis tulit; [6] atque universos tam Alemanniæ quam imperii Romani magnates ab ejus fidelitate absolvit. Et hoc odium regis J[ohannis] et iram efficaciter obduravit.

The emperor Otho excommunicated. f. 29.

Ut rex Anglorum in Hiberniam iter direxerit.

Eodem anno rex Anglorum Johannes, apud Penbroc in Wallia copioso exercitu congregato, profectus est in Hyberniam, et ibi applicuit octavo idus Junii. Cumque venisset ad Dubli-

Expedition of John into Ireland.

[1] *Siciliæ*] Sicilicie, B.
[2] O. W. ins. *ipsius*.
[3] *commissæ*] commisso, O. W.
[4] *sedi*] sedis, B.
[5] These words are from O. W.
[6] *tulit*] om. W.

A.D. 1210. Submission of the country.

nensem civitatem, occurrerunt ei ibidem plusquam viginti reguli illius regionis, qui omnes timore maximo perterriti homagium ei et fidelitatem fecerunt. Pauci tamen ex regulis supersederunt, qui ad regem venire contempserunt, eo quod in locis inexpugnabilibus habitabant. Hugonem de Lasci expulit et totam Hyberniam in deditionem accepit. In redditu tamen Deo ingratus gravissimum tallagium imposuit super omnes abbatias et domos religiosorum, et maxime Cistercienses immisericorditer oppressit. Fecit quoque rex ibidem constituere leges et consuetudines Anglicanas, ponens vicecomites aliosque ministros, qui populum regni[1] illius juxta leges Anglicanas judicarent. Præfecerat autem ibidem Johannem de Grai episcopum Norwicensem justiciarium, qui denarium terræ illius ad pondus nummismatis Angliæ fecerat fabricari, et tam obolum quam quadrantem rotundum fieri præcepit. Jussit quoque rex, ut illius monetæ usus tam in Anglia quam in Hybernia communis ab omnibus haberetur, et utriusque regni denarius in thesauris suis indifferenter poneretur. De hac autem rotunditate Merlinus vates prophetavit dicens, "Findetur[2] forma commercii, dimidium rotundum "erit." His ita gestis, rex in manu forti progrediens cepit plurimas hostium suorum munitiones, fugientibus a facie ejus Waltero de Lasci viro nobili cum aliis multis, qui in manibus ejus incidere metuebant. Tandem veniens in provinciam regionis illius, quæ Mide nuncupatur, uxorem Willelmi de Brause et Willelmum filium ejus cum uxore sua in quandam munitionem obsedit et cepit; a quo clam evaserunt, et postea capti sunt in insula de May et regi præsentati; vinculisque constrictos asperrimis, misit eos in Angliam, et in castello de Windleshores sub arcta custodia deputavit. Rex denique Johannes cum in parte maxima de tota Hybernia pro libitu suo disposuisset, naves cum triumpho ingressus, in Angliam applicuit tertio[3] kalendas Septembris. Deinde[4] Londonias cum festinatione properans, fecit omnes Angliæ prælatos in sua præsentia convenire. Venerunt autem ad hanc generalem vocationem abbates, priores, abbatissæ, Templarii, Hospitalarii, custodes villarum ordinis Cluniacensis et aliarum regionum transmarinarum, cujuscunque dignitatis et ordinis; qui omnes ad tam gravem compulsi sunt redemptionem ac rerum ecclesiasticarum dilapidationem, quod summa extortæ

His oppressions and exactions.

He introduces English laws.

Bishop John de Gray made justiciary in Ireland.

Dubium est hoc.

Matilda de Braose, with her son and his wife, seized in Meath. They escape, but are taken and imprisoned at Windsor. Return of John, Aug. 30. His extortions from the clergy, monks, military orders,

[1] *regni*] om. W.
[2] O. W. ins. *inquit.*
[3] *tertio*] quarto, O. W.
[4] In the margin in rubric is, "Nota immisericordem pecuniæ "extorsionem in Dei provocatio-"nem."

pecuniæ excrevisse fertur ad centum milia libras sterlingorum. Albi quoque monachi de regno Angliæ, aliis exceptis, quadraginta milia libras argenti in hoc tallagio, vellent nollent, cassatis privilegiis, regi persolverunt. A.D. 1210. and especially the Cistercians.

Nec permisit albos abbates ipso anno annuum adire capitulum, ne forte eorum querela totum mundum in regem commoveret. Hujus rei consiliarii fuerunt apud Sanctam Brigidam Londoniarum Willelmus Briwere, Robertus de Turnham, Reginaldus de Cornhulle, Ricardus de Marisco, qui omnes lugubri fine terminarunt. His advisers.

Eodem tempore Matildis, femina nobilis et uxor Willelmi de Brausa, et filius ejus et hæres Willelmus, et uxor ejusdem Willelmi apud Windleshores carcerali custodiæ deputati, jubente Anglorum rege, fame perierunt. Death of Matilda de Braose, &c.

Cujus rei seriem si quis plenius prosequeretur, lacrimas excuteret tirannorum et animos audientium perturbaret. Ipso quoque anno Walterus de Grai electus est in episcopum Cestrensem, Henricus archidiaconus Stafordiæ in Exoniensem. Judæi pro nimia eorum afflictione multi aufugerunt a regno. Elections to Lichfield and Exeter. The Jews fly the country.

Ut rex Anglorum reges Walenses subjugaverit.

Anno gratiæ MCCXI. Rex Anglorum Johannes fuit ad Natale Domini apud Eboracum, præsentibus comitibus et baronibus regni. Quo etiam anno idem rex, apud Album Monasterium magno exercitu congregato, profectus est in Walliam, octavo idus Julii; ubi in fortitudine gravi Walliæ interiora perlustrans, ad Snaudunam usque, obvia sibi quæque conterendo, penetravit; reges omnes et nobiles sine contradictione subjugavit. De subjectione in posterum obsides viginti octo suscepit, ac inde cum prosperitate in die assumptionis beatæ Mariæ ad Album Monasterium remeavit; veniensque apud Northamtonam nuncios domni Papæ ibidem cum mandatis Apostolicis obvios habuit, Pandulfum videlicet subdiaconum et domni[1] Papæ familiarissimum, ac de militia Templi fratrem Durandum, qui ad hoc venerunt, ut pacem inter regnum et sacerdotium reformarent. Rex autem ad exhortationem nunciorum gratanter concessit, ut archiepiscopus Cantuariensis et monachi atque omnes episcopi ab Anglia proscripti cum pace John at York and at Whitchurch, on his way to Wales. Reduction of Wales. He receives Pandulph and Durand at Northampton.

[1] *domni papæ familiarissimum*] written over an erasure; sedis Apostolicæ cardinalem, O. W.

A.D. 1211. Failure of this attempt at peace. Death of Roger de Laci, constable of Chester.

sua redirent ad propria. Sed quia de damnis datis et eorum bonis confiscatis rex archiepiscopo et episcopis satisfacere noluit, nuncii infecto negotio ad Gallias remearunt. Quo facto, rex Johannes cepit a militibus, qui exercitui in Wallia non interfuerunt, de quolibet scuto duas marcas argenti. Eodem anno vir nobilis et miles egregius Rogerus Cestriæ constabularius vitam finivit.[1] MS. Cott. Faust. A. 8, f. 138.

Ut rex Francorum Reginaldum comitem Bononiæ exulaverit.

f. 29 *b*. Reginald de Dammartin, count of Boulogne, expelled by Philip II., comes to England, and does homage to John.

Eodem tempore Reginaldus comes Bononiæ, vir strenuus et in arte militari probatissimus, a Philippo rege Francorum de comitatu suo injuste expulsus et bonis omnibus privatus est. Quo expulso, rex Francorum dedit Philippo[2] filio suo comitatum illum, cum filia[3] et hærede legitima comitis memorati, jure perpetuo possidendum. Comes vero Reginaldus in Angliam veniens a rege Johanne honorifice susceptus est. De cujus liberalitate idem comes trecentas libratas terræ larga distributione suscipiens, regi memorato homagium et fidelitatem fecit. Surrender of Llewellyn-ap-Jorwerth. Leolinus princeps Nortwalliæ compellitur ad deditionem. Obiit quoque Robertus de Thurnam. MS. Cott. Faust. A. 8, f. 138.

De morte Willelmi de Brausia.

Death of William de Braose, senior, at Corbucil, Aug. 9.

Per idem tempus Willelmus[1] de Brause senior, qui a facie regis Anglorum Johannis ab Hybernia ad partes fugerat Gallicanas, apud Curbulam[4] vigilia Sancti Laurentii obiit;[5] cujus corpus delatum est Parisius, in abbatiaque Sancti Victoris honorifice sepultum die[6] Sancti Laurentii. Eodem anno Innocentius Papa, cum rex Anglorum Johannes nunciis ejus sibi monita prædicantibus salubria adquiescere contempsisset, multimodam ipsius contumaciam supra modum admirans, reges et alios omnes tam pauperes quam potentes, ad coronam Angliæ spectantes, a regis fidelitate et subjectione absolvit, districte et sub pœna excommunicationis prohibens universis et singulis, quatinus ipsum in mensa, consilio, et colloquio arctius evitarent.

All intercourse with John forbidden by Innocent III.

Habuit autem rex hac interdicti tempestate consiliarios iniquissimos, quorum nomina pro parte hic ponere non omittam.

---

[1] His shield, inverted, is drawn in the margin.

[2] Philip Hurepel, son of Philip II. and Agnes de Méranie.

[3] Mahaut.

[4] *Curbulam*] Cordubam, O. W.

[5] *obiit*] diem clausit extremum, O. W.

[6] *die . . Laurentii*] In the margin in B. only.

Willelmus quoque frater regis et comes Sarebericnsis, Albericus de Ver comes Oxoniensis, G[aufridus] filius Petri Angliæ justiciarius, tres episcopi curiales, Philippus Dunelmensis, Petrus Wintoniensis, et Johannes Norwicensis, Ricardus de Marisco regis cancellarius, Hugo de Nevilla prothoforestarius, Willelmus de Wrotham custos portuum maris, Robertus de Veteri Ponte, et Yvo frater ejus, Brienus de Insula, et Gaufridus de Luci, Hugo de Bailul, et Bernardus frater ejus, Willelmus de Cantelu, et Willelmus filius ejus, Fulco de Canteleu, et Reginaldus[1] de Cornhelle vicecomes Cantiæ, Robertus de Braibroc, et Henricus filius ejus, Philippus de Ulecotes, et Johannes de Bassingeburne, Philippus Marci castellanus de Notingeham, Petrus de Maulei, et Robertus de Gaugi, Gerardus de Atie, et Ingelardus nepos ejus, Falco, et Willelmus Briwere, Petrus filius Hereberti, et Thomas Basset, et alii multi quos longum est enumerare; qui, regi in omnibus placere cupientes, consilium non pro ratione sed pro voluntate dederunt. A.D. 1211. Names of John's evil advisers.

Ut rex Anglorum filium regis Scotiæ Alexandrum nomine cingulo militari donaverit.

Anno Domini MCCXII. Rex Johannes fuit ad Natale apud Windleshores; et in quadragesima sequente, Dominica qua cantatur Lætare Jerusalem, idem rex Alexandrum filium regis Scotorum et hæredem legitimum, Londoniis apud Sanctam Brigidam, hospitale de Clerckewell, tenens festum, in mensa cingulo militari donavit. Eodem anno Malgerus Wigornicnsis episcopus, ob libertatem ecclesiæ Anglicanæ et executionem[2] justitiæ exul et proscriptus de regno Angliæ, apud Pontiniacum[3] diem clausit extremum. John at Windsor. Alexander of Scotland knighted, March 4. Death of bp. Mauger of Worcester at Pontigny.

De obitu quorundam.

Tempore quoque sub eodem migraverunt[4] a sæculo Gaufridus Eboracensis archiepiscopus, cui successit Walterus. Obiit quoque comes[5] de Albamarla; obiitque bonus abbas Sancti Edmundi Sanson, qui aquæ ductum et multa alia bona fecit ecclesiæ suæ. Deaths of archbishop Geoffrey and others.

[1] *Reginaldus*] So Par. over *Henricus*, which B. has, as also O. W.

[2] *executionem*] executione, B. O. W.

[3] O. W. ins. *kal. Julii.*

[4] *migraverunt*] Sic MSS.

[5] Baldwin de Betun or de Ripariis. This obit and that of archbishop Geoffrey are from MS. Cotton. Faust. A. 8, f. 138.

A.D. 1212. *Ut rex Anglorum de proditione sua præmunitus fuerit.*

Rising of the Welsh.

Eodem tempore Walenses, de latibulis hostiliter prorumpentes,[1] ceperunt quædam castella regis Anglorum; atque omnes quos in eis invenerunt milites et servientes amputatis capitibus peremerunt, villasque quamplurimas injecto igne combusserunt; ac demum prædam maximam et spolia congerentes, in sua sese sine sui dispendio receperunt. Quod factum cum ad regis Anglorum notitiam pervenisset, indignatus est valde, et congregans exercitum innumerabilem militum, equitum simul et peditum, omnes fines Walensium cum ipsis Walensibus exterminare disposuit. Cumque rex tandem ad Notingeham cum multo hominum tumultu pervenisset, antequam cibum sumeret, fecit viginti octo pueros, quos anno præterito a Walensibus susceperat obsides, in ultionem jam dictæ transgressionis patibulo suspendi. Deinde cum sedisset ad mensam, cibis intendens et potibus, venit nuncius ad regem ex parte regis Scotiæ, qui ei literas suæ provisæ proditionis porrexit. Quo facto, venit alius nuncius ex parte filiæ[2] ejusdem regis, uxoris videlicet Loelini regis Walliæ, qui regi alias literas prioribus non dissimiles tradidit, dicens secretum esse quod literæ continebant. Rex vero, post prandium divertens ad locum secretum, jussit sibi tenorem exponere literarum. Literæ vero, licet de regionibus venirent diversis, unam tamen eandemque sententiam continebant. Cumque adhuc spretis his comminationibus ad Cestriam venisset, iterum venerunt ad eum nuncii et literæ, quod videlicet rex, si bellum aggrederetur incœptum, aut a suis magnatibus perimeretur aut hostibus ad perdendum traderetur. Rex autem cum talia audisset, perturbatus est valde et animo consternatus; atque cum intellexisset magnates Angliæ a sua esse fidelitate absolutos, majorem literis sibi destinatis fidem adhibuit. Unde propositum utiliter commutans, jussit omnem exercitum ad propria remeare; veniensque ad urbem Londoniarum, misit nuncios ad magnates universos sibi de fidelitate suspectos, exigens obsides ab eis, ut probaret qui vellent et qui nollent ejus obtemperare præceptis. Illi vero regiis jussionibus resistere non audentes, remiserunt filios, nepotes, et cognatos suos ad libitum regis; et sic indignatio ejus aliquantulum conquievit. Veruntamen Eustachius de Vesci et Robertus filius Walteri, de proditione memorata accusati et regi nimis suspecti, recesserunt ab Anglia, Eustachius videlicet in Scotiam et Robertus ad Gallias divertentes.

Cf. Coggeshale, p. 164.

Expedition of John against them.

Nota.

He hangs the Welsh hostages.

Letters brought to him respecting the defection of the nobles.

He returns to London, and takes hostages from the suspected nobles.

Flight of Eustace de Vesci and Robert Fitz-Walter.

[1] *prorumpentes*] erumpentes, O. W.

[2] Joanna, illegitimate daughter of John; *ejusdem regis* is an error. The Hist. Anglor. ii. 128, correctly reads *filiæ suæ*.

De Petro heremita et ejus prophetia. A.D. 1212.

Prophecy of Peter the hermit.

Sub his quoque diebus erat in provincia Eboracensi heremita quidam Petrus nomine, qui, eo quod multis futura multa prædixerat, sapiens dicebatur. Hic inter alia quæ spiritu prophetiæ tactus viderat de rege Anglorum Johanne, palam coram cunctis astantibus et audire volentibus illud prædicando et publice asserebat, quod non foret rex in die Dominicæ Ascensionis proximo sequentis nec deinceps; sed die illa coronam Angliæ ad alium transferri prædixit. Cujus assertio cum ad regis notitiam devenisset, et ipso jubente ad ejus præsentiam adductus fuisset, quæsivit ab eo rex, si die illa esset moriturus, vel quo ordine a regni solio privaretur. Qui respondit, "Noveritis certissime quod die prædicta rex non eris. Et si "de mendacio convictus fuero, de me quod placuerit faciatis." Cui rex, "Fiat," inquit, "secundum verbum tuum." Tunc rex tradidit illum Willelmo de Harecurt custodiendum; quem idem Willelmus custodibus et vinculis arctioribus constrictum apud Corvum incarceravit, donec probaret quem exitum res haberet. Quod verbum in brevi per remotas provincias ita disseminatum est, quod fere omnes qui hoc audierunt dictis ejus adeo fidem adhibuerunt, ac si assertio illius de cælo sonuisset. Erant insuper hac tempestate multi nobiles in regno Angliæ, quorum rex uxores et filias illis murmurantibus oppresserat; alii quos indebitis exactionibus ad extremam inopiam perduxerat; nonnulli quorum parentes et carnales amicos exulaverat, eorum hæreditates in suos usus convertens. Unde factum est, ut idem rex tot fere habuit[1] hostes, quot habuit magnates. Unde hoc instanti tempore, cum se cognovissent ab ejus fidelitate solutos, gavisi sunt valde; ita[2] quod si famæ creditur, miserunt regi Francorum cartam singulorum eorundem procerum sigillis munitam, ut secure veniret in Angliam, regnum ilico recepturus et cum gloria et honore coronandus.

Offendiculum.

f. 30.

John imprisons him at Corfe.

Quomodo rex Anglorum Johannes abjudicatus est a regno.

The abp. and two bishops go to Rome and beg the Pope's aid against John.

Circa hos denique dies Stephanus archiepiscopus Cantuariensis, W[illelmus] Londoniensis et E[ustachius] Helyensis episcopi, Romam profecti, innuerunt domno Papæ multimodas rebelliones et enormitates quas fecerat rex Anglorum Johannes a tempore interdicti usque in præsentem diem, manus sævitiæ et crudelitatis contra Deum sanctamque ecclesiam infatigabiliter aggravando. Unde humiliter domno

[1] *habuit*] haberet, O. W. | [2] *ita*] om. W.

A.D. 1212. *Item offendiculum.* John is deposed by the Pope, who writes to Philip II. to carry out the sentence.

Papæ supplicabant, ut Anglicanæ ecclesiæ, jam quasi in extremis laboranti, dignaretur piæ miserationis intuitu subvenire. Tunc Papa, gravi mœrore propter desolationem regni Angliæ confectus, de consilio cardinalium, episcoporum, et aliorum virorum prudentium, sententialiter diffinivit, ut rex Anglorum Johannes a solio regni deponeretur, et alius, Papa procurante, succederet qui dignior haberetur. Ad hujus quoque sententiæ executionem, scripsit domnus Papa potentissimo regi Francorum Philippo; quatinus in remissionem omnium suorum peccaminum hunc laborem assumeret, et, rege Anglorum a solio regni expulso, ipse et successores sui regnum Angliæ jure perpetuo possiderent. Scripsit insuper omnibus magnatibus, militibus, aliisque bellatoribus per diversas nationes constitutis, ut ad regis Anglorum dejectionem sese cruce signarent, regemque Francorum in hac expeditione ducem sequentes, vindicare injuriam universalis ecclesiæ laborarent. Statuit præterea, ut quicunque ad expugnandum regem illum contumacem opes impenderint vel auxilium, sicut illi qui sepulchrum Domini visitant, tam in rebus quam in personis et animarum suffragiis in pace ecclesiæ securi permaneant. His ita gestis, misit domnus Papa a latere suo Pandulfum subdiaconum ad partes Gallicanas, cum archiepiscopo et episcopis supradictis, ut in ipsius præsentia ea quæ superius digesta sunt exequantur. Sed Pandulfus a Papa recessurus,[1] remotis omnibus, secretissima allocutione sciscitavit, si forte in rege Anglorum fructum pœnitentiæ inveniret, ita quod vellet satisfacere Deo et ecclesiæ Romanæ atque aliis omnibus ad illud negotium spectantibus, quid sibi inde fieri placeret. Tunc Papa Pandulfo quandam pacis formam evidenter expressit, cui si rex assentire decreverit, apud sedem Apostolicam gratiam poterit invenire. Hæc autem pacis forma inferius descripta continetur.

Pandulph sent into France for this purpose.

St. Mary's, Southwark, London Bridge, and the chapel on the bridge burnt, 11 July.

Hoc anno combusta est ecclesia Sanctæ Mariæ de Suwerc Londoniarum, et pons Londoniarum inter tres columnas, et capella super pontem et omnis domus super pontem cum magna parte civitatis et parte villæ de Suwerc, igne[2] Tamisiam transiliente; perieruntque multi (circiter mille) homines cum mulieribus et pueris, in nocte scilicet translationis sancti Benedicti. MS. Cott. Faust. A. 8, f. 138.

[1] *recessurus*] So altered by Par. from *recedens.*

[2] *igne . . . pueris*] Added by Paris.

De reditu Cantuariensis archiepiscopi et episcoporum a sede Apostolica, et de morte Gaufridi Eboracensis archiepiscopi. A.D. 1213.

Anno Domini MCCXIII. Rex Johannes ad Natale Domini tenuit curiam suam apud Westmonasterium cum pauco admodum militum comitatu. Quo etiam tempore Gaufridus Eboracensis archiepiscopus, postquam per septennium pro libertate ecclesiæ et executione justitiæ exilium passus est, diem clausit extremum. Eodem anno mense Januario redierunt a curia Romana Stephanus Cantuariensis archiepiscopus, W[illelmus] Londoniensis et E[ustachius] Helyensis episcopi, et habito in partibus transmarinis concilio, regi Francorum et episcopis Gallicanis cum clero pariter et populo, sententiam, quæ in regem Anglorum Romæ pro contumacia lata fuerat,[1] solemniter promulgarunt. Deinde ex parte domni Papæ tam regi Francorum quam cæteris universis in remissionem suorum peccaminum injunxerunt, ut omnes pariter ad Angliam hostiliter accedentes Johannem regem a regni solio deponerent, et alium qui dignus esset auctoritate Apostolica subrogarent. Tunc rex Francorum, rem diu desideratam intelligens, accinxit se ad pugnam, atque omnes suæ ditionis homines, duces videlicet, comites et barones, milites et servientes, cum equis et armis jussit in octavis Paschæ sub nomine culvertagii apud Rothomagum ita potenter convenire, ne crimine læsæ majestatis damnum exhæredationis incurrere viderentur vulgariter sub nomine felonis. Fecit præterea omnes naves suæ potestatis et alias multas quas colligere poterat, frumento, vino, carne, et diversis armamentis optime munire, ut in omnium[2] copiam rerum tam numerosus exercitus abundaret. Tunc quoque temporis rex vulpina calliditate ab omnibus religiosorum domibus ad excusandas excusationes in peccatis cartas exegit, quibus testarentur se gratis contulisse quæcunque ab eis violenter extorserat.

Nota. John at Westminster. Death of archbishop Geoffrey. Return of the archbishop and bishops from Rome. Preparations of Philip II. to invade England. Exactions of John from the monasteries.

Per idem tempus rex capi fecit Galfridum de Norwico clericum suum fidelem, prudentem, et elegantem, et in castro de Notingham pœna excogitata usque mortem torquetur. Quod videns magister Willelmus de Nectoto, socius dicti G[alfridi], vir non minoris valoris, fugit in Franciam, et apud Curbolium diu

Murder of Geoffrey of Norwich. Flight of William of Necton.

[1] *fuerat*] fuerit, W.

[2] *omnium copiam*] omni copia, O. W.

A.D. 1213. latitavit, ne sicut G[alfridus] immerito necaretur. Ipso eodem tempore rex J[ohannes] factus de rege tirannus, qui quendam armigerum Falconem imposuerat custodiæ cuidam in Marchia Walliæ, sciens illum nullum facinus abhorrere, vocavit ipsum ut in barones baccharetur. Erat autem ruptarius nequissimus, Neuster natione et spurius. Sed et ipse multo crudelius quam ei jussum fuit in ipsos desævit, sicut dicetur inferius; propter quod rex factus ei propitius dedit nobilem dominam Margaretam de Ripariis, cum omnibus terris eam contingentibus.

John sends Faukes de Breauté into Wales.

His cruelty. John gives him Margaret, widow of Baldwin earl of Albemarle.

Ut rex Johannes hostibus supervenientibus resistere studuerit.

Rex Anglorum Johannes, de omnibus quæ in partibus transmarinis agebantur per exploratores edoctus, cogitavit qualiter callide insidiis sibi paratis resistere potuisset. Fecit itaque mense Martio idem rex inbreviare omnes naves de universis portubus totius Angliæ per hoc breve, quod singulis portuum ballivis in hæc verba direxit: "Johannes rex Angliæ et cætera. "Præcipimus tibi, quatinus statim visis literis istis eas in "propria persona una cum bailivis portuum ad singulos portus "de bailiva tua, et facias diligenter inbreviare omnes naves "ibi inventas, quæ possunt ferre sex equos vel plures, et "præcipias ex parte nostra magistris omnium navium illarum "et illis quorum naves sunt, quod, sicut se et naves suas et "omnia sua diligunt, habeant illas apud Portesmue in media "Quadragesima, bene eschipatas bonis et probis marinellis et "bene armatis, ituri in servitium nostrum ad liberationes "nostras, et tunc habeas ibi memoriter et distincte inbrevia-"tum quot naves in singulis portubus inveneris, et quorum "ipsæ sint, et quot equos quælibet ferre possit. Et tunc "facias nobis scire, quot et quæ naves non fuerint in por-"tubus suis die Dominica proxima post cineres, sicut præce-"peramus. Et habeas ibi hoc breve. Teste meipso apud "novum Templum, tertia die Martis."

Preparations of John against Philip II.

Breve. Writ to the bailiffs of the sea-ports for the ships to assemble at Portsmouth.

f. 30 *b*.

His ita gestis de navibus, misit rex alias literas ad omnes vicecomites regni sub hac forma: "Johannes rex Angliæ et "cætera. Summone per bonos summonitores comites, barones, "milites, et omnes liberos homines et servientes, vel qui-"cunque sint, et de quocunque teneant, qui arma habere debent "vel arma habere possint, et qui homagium nobis vel ligantiam "fecerunt, quod sicut nos et seipsos et omnia sua diligunt,

Breve. Writ to the sheriffs for all owing military service to assemble at Dover.

" sint apud Doveram ad instans clausum Pascha, bene parati A.D. 1213.
" cum equis et armis et cum toto posse suo ad defendendum
" caput nostrum, et capita sua, et terram Angliæ. Et quod
" nullus remaneat qui arma portare possit, sub nomine cul-
" vertagii et perpetuæ servitutis. Et unusquisque sequatur
" domnum suum, et qui terram non habent et arma habere
" possint, illuc veniant ad capiendum solidatas nostras. Et
" tu omnem attractum victualium et omnia mercata bailiva-
" rum tuarum venire facias, ut sequantur[1] exercitum nostrum,
" ita quod nullum mercatum de bailivis tuis alibi teneatur; et
" tu ipse tunc sis ibi cum prædictis summonitoribus. Et scias
" quod scire volumus, quomodo venerint de bailivis tuis, et qui
" venerint, et qui non. Et videas quod tu ita effortiate venias
" cum equis et armis, et hæc ita exequaris, ne inde ad corpus
" tuum nos capere debeamus. Et tu inde habeas rotulum
" tuum, ad nos certificandum qui remanserint."

His igitur literis per Angliam divulgatis, convenerunt ad maritima in locis diversis et regi magis suspectis, videlicet apud Doveram, Feveresham, et Gipeswicum, homines diversæ conditionis et ætatis, nihil magis quam opprobrium culvertagii metuentes. Sed cum post dies paucos tantæ multitudini victus defuisset, remiserunt ad propria principes militiæ ex inermi vulgo multitudinem copiosam, milites solummodo, servientes, et liberos homines cum balistariis et sagittariis juxta maritima retinentes. Venit præterea de Hybernia Johannes episcopus Norwicensis cum militibus quingentis et equitibus multis ad regem, et ab ipso gratanter susceptus est. Omnibus igitur congregatis ad pugnam, æstimati sunt in exercitu apud Barhamdonam inter milites electos et servientes strenuos et bene armatos sexaginta milia virorum fortium; quibus si erga regem Angliæ et defensionem patriæ cor unum esset et anima una, non fuisset princeps sub cælo, contra quem regnum Angliæ se non defenderent.[2] Constituit præterea rex cum adversariis navale prælium conserere, ut eos pelago submergeret antequam terram occuparent; habebat namque classem uberiorem quam rex Francorum, unde maximam securitatem concepit hostibus resistendi.

They assemble at Dover, Feversham and Ipswich.

Many sent home.

John, bp. of Norwich returns from Ireland.

60,000 men at Barham Down.

John's fleet superior to Philip's.

De adventu Pandulfi ad regem.

Dum autem rex Anglorum cum innumera armatorum copia circa maritima regis Francorum præstolaretur adventum, ap- Pandulph sends two

[1] *sequantur*] sequatur, O. W.

[2] *defenderent*] Sic, Paris introducing *se*, and forgetting to alter the verb.

A.D. 1213. plicuerunt duo fratres de militia Templi apud Doveram, et
Templars to John, and then comes himself. venientes amicabiliter ad regem, dixerunt ei, "Missi sumus ad
" te, o rex potentissime, ex parte Pandulfi, subdiaconi ac
" domni Papæ familiaris, qui pro utilitate vestra et regni
" vestri vobiscum cupit habere colloquium; proponet enim tibi
" quandam pacis formam qua poteris Deo et ecclesiæ re-
" conciliari, licet in curia Romana a jure regni Angliæ ab-
" judicatus fueris et sententialiter condemnatus." Rex vero
cum Templariorum verba intellexisset, jussit Templarios me-
His interview with John, and exhortations to him to submit. moratos propter Pandulfum quantocius transfretare. Venit
ergo Pandulfus, ut dictum est, invitatus ad regem; et apud
Doveram cum ipso locutus est, dicens; "Ecce rex Francorum
" potentissimus in ostio Secanæ fluminis cum innumera navium
" multitudine et maximo militum, equitum, peditumque sti-
" patus agmine ad hoc expectat, ut majoribus adhuc vallatus
" catervis super vos et regnum vestrum hostiliter veniat, et
" quasi Deo et summo pontifici rebellem, a regno te violenter
" depellat, atque auctoritate sedis Apostolicæ regnum Angliæ
" perpetuo jure possideat. Veniunt etiam cum illo omnes
" episcopi dudum ab Anglia proscripti, cum clericis et laicis
" exulantibus, ut ipso duce sedes episcopales cum rebus aliis
" te invito recipiant, et obsequium vobis olim et antecessoribus
" vestris exhibitum ipsi de cætero reverenter impendant.
" Jactat se præterea idem rex, cartas habere omnium fere
" Angliæ magnatum de fidelitate et subjectione; unde plenam
" concipit securitatem ad finem optimum rem perducere in-
" choatam. Consule ergo saltem nunc, quasi in extremis
" agenti,[1] utilitati tuæ; ut ad pœnitentiam redeas, et Deum,
" Quem contra te ad vindictam provocasti gravissimam, pla-
" care ne differas. Si enim sufficientem præstare volueris
" cautionem judicio ecclesiæ parendi, et humiliari pro Ipso,
" Qui Se pro te humiliavit, poteris ex clementia sedis Aposto-
" licæ regnum recuperare, a quo pro contumacia Romæ ab-
" judicatus fuisti. Nunc autem ne supergaudeant de te inimici
" tui, revertere ad cor tuum, cavens ne te in talem difficul-
" tatem inducas, de qua te volens expedire non valeas."

Quomodo rex Johannes fuerit ad pœnitentiam provocatus.

John's four reasons for submission. Rex denique Johannes, his auditis ac medullitus intellectis, confusus est valde et mente nimis perturbatus, videns undique sibi periculum imminere. Erant enim quatuor causæ principales, quæ ipsum ad pœnitentiam simul et satisfactionem compulerunt. Prima, quod jam per quinquennium excom-

[1] *agenti*] agens, O. W.

municatus permanserat, Deumque et sanctam ecclesiam in tantum offenderat, quod de animæ suæ salute penitus desperabat. Secunda, quod regis Francorum adventum metuebat, qui circa maris litora cum innumera armatorum copia expectans insidias suæ dejectionis parabat. Tertia, quod si forte cum hostibus supervenientibus belli certamen iniret, verebatur ne a magnatibus Angliæ et propria gente solus in campo relinqueretur, aut inimicis ad perdendum traderetur. Quartam vero causam aliis omnibus plus timebat; instabat enim dies Dominicæ Ascensionis, in qua juxta prophetiam Petri heremitæ, de quo superius relatum est, cum ipsa vita regnum tam temporale quam æternum amittere verebatur. His autem et consimilibus causis in desperationem prolapsus, persuasionibus Pandulfi adquievit, et subscriptam pacis formam non sine dolore concessit. Juravit ergo rex, tactis sacrosanctis Evangeliis in præsentia Pandulfi, se judicio ecclesiæ pariturum; et sexdecim cum eo comites et barones ex potentioribus regni in animam ipsius regis, quod si forte facti pœniteret, ipsi eum pro possibilitate ad satisfactionem compellerent. A.D. 1213. f. 31. He swears to submit.

Carta regis Johannis de satisfactione facta archiepiscopo Cantuariensi et monachis Cantuariensibus et aliis Angliæ prælatis de restitutione ablatorum.

Convenerunt apud Doveram decima tertia die Maii, videlicet die[1] Lunæ proxima ante Ascensionem Domini, rex et Pandulfus, cum comitibus, baronibus, et turba multa nimis, ubi in subscriptam pacis formam unanimiter consenserunt: Dover, 13 May.

" J[ohannes], Dei gratia rex Angliæ, omnibus præsentes litteras inspecturis, salutem. Per has patentes literas, sigillo " nostro munitas, volumus esse notum, quod, nobis præsentibus " et mandantibus, hi quatuor barones nostri, Willelmus scilicet " comes Saresberiæ frater noster, Reginaldus Comes Bononiæ, " Willelmus Comes Warenne, et W[illelmus] Comes de Fera- " riis, juraverunt in animam nostram, quod nos subscriptam " pacis formam bona fide per omnia curabimus observare. In- " primis itaque solenniter et absolute juravimus stare man- " datis domni Papæ, coram ejus nuncio[2] super omnibus " pro quibus excommunicati sumus ab ipso; et veram pa- " cem et plenam securitatem præstabimus venerabilibus viris, " S[tephano] Cantuariensi archiepiscopo, W[illelmo] Lon- " doniensi, E[ustachio] Elyensi, G.[3] Herefordensi, J[ocelino] John's charter of submission.

[1] The two dates do not agree. This Monday was 20 May.

[2] *nuncio*] So Par. in the margin; legato, B.

[3] *i.e.* Giles, *Ægidius.*

A.D. 1213. John's charter of submission.

" Bathoniensi, et H[ugoni] Lincolniensi episcopis, priori quo-
" que et monachis Cantuariensibus, et Roberto filio Walteri,
" et Eustachio de Vesci, necnon et cæteris clericis et laicis ad
" hoc negotium contingentibus; præstando simul coram eodem
" legato vel[1] delegato publice juramentum, quod ipsos cum
" suis nec lædemus, nec lædi faciemus vel permittemus in
" personis vel rebus, illisque dimittemus omnem indigna-
" tionem, et in gratiam nostram eosdem recipiemus ac tene-
" bimus bona fide; quodque præfatos archiepiscopum et epi-
" scopos non impediemus, nec faciemus nec permittemus
" aliquatenus impediri, quo minus ipsi libere suum exequantur
" officium, et plena jurisdictionis suæ auctoritate, prout debent,
" utantur. Et super his, tam domno Papæ quam ipsi archi-
" episcopo et singulis episcopis nostras patentes literas exhi-
" bebimus, facientes ab episcopis et comitibus et baronibus
" nostris, quot et quos præfati archiepiscopus et episcopi pos-
" tulant, juramenta et eorum patentes literas exhiberi, quod
" ipsi bona fide studebunt ut hæc pax et securitas firmiter
" observetur. Et si forte, quod Deus avertat, per nos ipsos
" vel alios contravenerimus, ipsi pro ecclesia contra violatores
" securitatis et pacis mandatis Apostolicis inhærebunt, nosque
" perpetuo vacantium ecclesiarum custodias amittamus. Quod
" si forte nequiverimus ad hanc ultimam partem juramenti
" eos inducere, videlicet quod, si per nos ipsos vel alios contra-
" venerimus, ipsi pro ecclesia contra violatores pacis et secu-
" ritatis mandatis Apostolicis inhærebunt, nos propter hoc
" domno Papæ ac ecclesiæ Romanæ per nostras patentes lite-
" ras obligavimus omne jus patronatus, quod habemus in
" ecclesiis Anglicanis; et sic omnes literas, quæ pro securitate
" prædictorum sunt exhibendæ, præfatis archiepiscopo et epi-
" scopis ante suum ingressum in Angliam transmittemus. Si
" vero nobis[2] placuerit, sæpe fatus archiepiscopus et episcopi
" præstabunt, salvo honore Dei et ecclesiæ, juratoriam cau-
" tionem et literatoriam, quod ipsi nec per se nec per alium
" contra personam nostram vel coronam aliquid attemptabunt,
" nobis prædictam eis securitatem et pacem servantibus illi-
" batam. De ablatis autem plenam restitutionem et de damnis
" recompensationem sufficientem omnibus impendemus, tam
" clericis quam laicis ad hoc negotium pertingentibus, non
" solum rerum, sed omnium libertatum, et restitutas conser-
" vabimus libertates; archiepiscopo quidem et episcopo Lin-
" colniensi a tempore suæ consecrationis, aliis autem a tem-
" pore discordiæ inchoatæ. Nec obstabit aliqua pactio vel

[1] *vel delegato*] om. O.

[2] *nobis*] Repeated in B.

" promissio seu concessio, quo minus et damna recompen- A.D. 1213.
" sentur et restituantur ablata, tam vivorum quam etiam John's
" defunctorum. Nec aliquid retinebimus prætextu servitii charter of
" quod nobis debuerat impendi, sed postea nobis debita pro submis-
" servitio recompensatio tribuetur. Statimque omnes quos sion.
" detinemus clericos, faciemus absolutos dimitti ac restitui
" propriæ libertati, cum laicis qui hujus occasione negotii
" detinentur. Incontinenti quoque post adventum illius, qui
" nos debet absolvere, faciemus de parte restitutionis ablato-
" rum octo milia libras legalium sterlingorum pro solvendis
" debitis et faciendis expensis nunciis prædictorum archi-
" episcopi et episcoporum ac monachorum Cantuariensium
" assignari, sine impedimento quolibet per potestatem nostram
" ad eos libere deferendorum, ut expediti veniant in Angliam
" honorifice revocati; videlicet S[tephano] Cantuariensi archi-
" episcopo duo milia et quingentas libras, W[illelmo] Lon-
" doniensi septingentas et quinquaginta libras, E[ustachio]
" Elyensi septingentas et quinquaginta libras, J[ocelino][1] Ba-
" thoniensi septingentas et quinquaginta libras, H[ugoni]
" Lincolniensi, septingentas et quinquaginta libras, priori[2] et
" monachis Cantuariensibus mille libras. Et protinus post-
" quam pacem istam duxerimus acceptandam, assignari facie-
" mus absque mora archiepiscopo et episcopis, clericis ac
" ecclesiis universis, in manibus nunciorum vel procuratorum
" ipsorum mobilia omnia cum administratione libera eorundem
" et in pace dimitti. Interdictum vero, *utlagatio* vulgariter
" nuncupatum, quod proponi fecimus contra ecclesiasticas per-
" sonas, publice revocabimus, protestando per nostras patentes
" literas archiepiscopo tribuendas id ad nos nullatenus perti-
" nere, quodque illud de cætero contra ecclesiasticas personas
" nullatenus faciemus proponi; revocantes præterea utlaga-
" tionem laicorum ad hoc negotium pertinentium, et remit-
" tentes omnia quæ post interdictum recepimus ab hominibus
" ecclesiarum, præter regni consuetudinem et ecclesiæ liber-
" tatem. Si vero super damnis vel ablatis, aut eorum quanti-
" tate vel æstimatione, quæstio fuerit de facto suborta, per
" legatum vel delegatum domni Papæ receptis probationibus
" terminetur. Et his omnibus rite peractis, relaxabitur sen-
" tentia interdicti. Super cæteris autem capitulis, si quæ
" fuerint dubitationes subortæ, de quibus merito debeat dubi-
" tari, nisi per legatum vel delegatum domni Papæ de par-
" tium fuerint voluntate sopitæ, ad ipsius referantur arbitrium,

[1] *Jocelino . . libras*] om. W. | [2] John Sittingbourne.

A.D. 1213. " ut super [his[1] quod ipse decreverit observetur]. Teste " meipso, apud [Doveram,[1] decima tertia die Maii, anno] " regni nostri decimo quarto."

f. 31 *b*. John destroys Bainard's Castle. Per idem tempus rex J[ohannes], arguens Robertum filium Walteri proditionis et rebellionis, sternere fecit castrum Bainardi Londoniis in crastino sancti Hyllarii, per manus Londoniensium, scilicet die[2] Lunæ. Die vero Jovis proximo sequente Nicholaus Thusculanus episcopus legatus in Angliam venit, accedens primo apud Westmonasterium, moram ibidem faciens per octodecim dies, diligentem tractatum habens cum conventu ipsius ecclesiæ de reformatione spiritualium et temporalium. Idem vero apud Evesham festo Sancti Ædmundi veniens Rogerum ejusdem ecclesiæ abbatem manifestis ex causis deposuit, substituens ibi Radulfum priorem Wigorniæ. Eo quoque tempore obiit Galfridus filius Petri, Angliæ justiciarius.

Nicholas, bishop of Tusculum, legate in England.

Death of Geoffrey Fitz-Peter.

Quomodo rex Anglorum Johannes coronam et regnum Angliæ in manus Innocentii Papæ resignaverit.

John resigns his crown into the Pope's hands, 15 May. Rebus,[3] ut jam dictum est, expeditis, convenerunt iterum rex Anglorum et Pandulfus cum proceribus regni apud domum militum Templi juxta Doveram, decima quinta die Maii, in vigilia scilicet Dominicæ[4] Ascensionis; ubi idem rex juxta quod Romæ fuerat sententiatum resignavit coronam suam cum regnis Angliæ et Hyberniæ in manus domni Papæ, cujus tunc vices gerebat Pandulfus memoratus. Facta autem resignatione, dedit Papæ et ejus successoribus regna prædicta, quæ et carta subscripta confirmavit:

The charter of resignation. " J[ohannes] Dei gratia rex Angliæ, et cætera, omnibus " Christi fidelibus hanc cartam inspecturis, salutem in Do- " mino. Universitati vestræ per hanc cartam sigillo nostro " munitam volumus esse notum, quod cum Deum et matrem " nostram ecclesiam sanctam offenderimus in multis, et " proinde divina misericordia plurimum indigeamus, nec quid " digne offerre possimus pro satisfactione Deo et ecclesiæ " debita facienda, nisi nos ipsos humiliemus et regna nostra;

[1] The MS. is injured here.

[2] Jan. 14 was a Tuesday in 1213–14.

[3] In the margin is a representation of the charter, with "Carta " detestabilis" below it.

[4] *Dominicæ*] om. W. The date is again wrong, as this day was 22 May.

" volentes nos ipsos humiliare pro Illo qui Se pro nobis humi- A.D. 1213.
" liavit usque ad mortem, gratia Sancti Spiritus inspirante, John's
" non vi interdicti, nec timore coacti, sed nostra bona sponta- charter of
" neaque voluntate ac communi consilio baronum nostrorum resigna-
" conferimus et libere concedimus Deo et sanctis Apostolis Ejus tion.
" Petro et Paulo et sanctæ Romanæ ecclesiæ matri nostræ ac
" domno Papæ Innocentio ejusque catholicis successoribus
" totum regnum Angliæ et totum regnum Hyberniæ, cum
" omni jure et pertinentiis suis, pro remissione omnium pec-
" catorum nostrorum et totius generis nostri, tam pro vivis
" quam pro defunctis; et amodo illa ab[1] eo et ecclesia Romana
" tanquam feudarius[2] recipientes et tenentes, in præsentia
" prudentis viri Pandulfi, domni Papæ subdiaconi et familiaris,
" [fidelitatem] exinde prædicto domno Papæ Innocentio ejusque
" catholicis successoribus et ecclesiæ Romanæ secundum sub-
" scriptam formam fecimus et juravimus, et homagium ligium
" in præsentia domni Papæ,[3] si coram eo esse poterimus, ei-
" dem faciemus; successores nostros et hæredes de uxore nostra
" in perpetuum obligantes, ut simili modo summo pontifici qui
" pro tempore fuerit et ecclesiæ Romanæ sine contradictione
" debeant fidelitatem præstare et homagium recognoscere.
" Ad indicium autem hujus nostræ perpetuæ obligationis
" et concessionis, volumus et stabilimus, ut de propriis et
" specialibus redditibus nostris prædictorum regnorum pro
" omni servitio et consuetudine, quæ pro ipsis facere debemus,
" salvis per omnia denariis beati Petri, ecclesia Romana mille
" marcas esterlingorum percipiat annuatim, in festo scilicet
" sancti Michaelis quingentas marcas et in Pascha quingentas,
" septingentas scilicet pro regno Angliæ, et trecentas pro
" regno Hyberniæ, salvis nobis et hæredibus nostris justitiis,
" libertatibus, et regalibus nostris. Quæ omnia, sicut supra-
" scripta sunt, rata esse volentes atque firma, obligamus nos
" et successores nostros contra non [venire[4]; et si nos vel ali-
" quis suc]cessorum nostrorum contra [hæc attemptare præ-
" sumpserit, quicunque] ille fuerit, nisi [rite commonitus resi-
" puerit, cadat] a jure regni. Et hæc carta obligationis et
" concessionis nostræ semper firma permaneat. Teste meipso,
" apud domum militum Templi juxta Doveram coram H[enrico]
" Dublinensi archiepiscopo, J[ohanne] Norwicensi episcopo,

[1] *ab eo*] a Deo, MS. Cott. Cleopatra E. 1, from which the copy of this document is printed in the Fœdera, i. 111.

[2] *feudarius*] So Par. in the margin; feodarius, O. B. has *secundarius*, as W.

[3] *Papæ*] Par. has inserted *Pandulphi* above this, in the margin.

[4] The MS. is injured here.

A.D. 1213. John's charter of resignation.

" G[alfrido] filio Petri, W[illelmo] comite Saresberiæ, W[il-
" lelmo] comite Penbroc, R[eginaldo] comite Bononiæ, W[il-
" lelmo] comite Warenne, S[ahero] comite Wintoniensi,
" W[illelmo] comite Arundel, W[illelmo] comite de[1] Ferariis,
" W[illelmo] Briwere, Petro filio Hereberti, Warino filio Ge-
" roldi, xv. die Maii, anno regni nostri decimo quarto."

De homagio regis Johannis facto Papæ Innocentio et ecclesiæ Romanæ.[2]

Form of John's homage to the pope.

Carta itaque regis in scriptum, ut dictum est, redacta, tradidit eam rex Pandulfo, Romæ papæ Innocentio deferendam, et continuo cunctis videntibus homagium fecit subscriptum: " Ego Johannes, Dei gratia rex Angliæ et dominus Hyberniæ, " ab hac hora et in antea fidelis ero Deo et beato Petro et " ecclesiæ Romanæ, et domino[3] meo papæ domno Innocentio " ejusque successoribus catholice intrantibus. Non ero in " facto, in dicto, consensu vel consilio, ut vitam perdant vel " membra, vel mala captione capiantur. Eorum damnum, si " scivero, impediam et remanere faciam si potero; alioquin " eis quam citius potero intimabo, vel tali personæ dicam, " quam eis credam pro certo dicturam. Consilium quod mihi " crediderint per se vel per nuncios suos seu literas suas, " secretum tenebo; et ad eorum damnum nulli pandam, me " sciente. Patrimonium beatri Petri, et specialiter regnum " Angliæ et regnum Hyberniæ, adjutor ero ad tenendum et " defendendum contra omnes homines pro posse meo. Sic " me adjuvet Deus et hæc sancta Evangelia. Amen." Acta unt autem hæc, ut prædictum est, in vigilia Dominicæ Ascensionis, præsentibus episcopis, comitibus, et magnatibus supradictis. Postea Pandulfus pecuniam, quam in arram subjectionis rex contulerat, sub pede suo conculcavit, et tunc archiepiscopus dolens reclamavit. Instabat autem dies Ascensionis Domini in crastino, futurus non solum regi, sed et aliis omnibus tam absentibus quam præsentibus, nimis suspectus propter assertiones Petri heremitæ; quî, ut prædictum est, eidem regi prophetizaverat, quod in die Ascen-

Petrus et ejus filius pro assertione veritatis suspenduntur.

[1] *de*] om. O. W.

[2] In the margin Par. has written, " Nunc verificatum est nomen ejus " pronosticum, scilicet Johannes " extorris, in prima circa ipsum " prophetia, postquam illud turpe " acciderat significativum quod " baptizatus in baptisterio egessit."

[3] Par. has altered *dōno* (domno) to *dn̄o* (domino), and inserted *dōno* (domno) before *Innocentio*.

sionis Domini, nec deinceps, erat rex futurus. Sed cum diem præfixum sanus et incolumis præterisset, Petrum præfatum, qui in castello de Corf in vinculis tenebatur, jussit rex caudis equorum alligatum ad villam de Warrham per plateas trahi, et ibidem cum filio ejusdem Petri patibulo suspendi. Unde multis videbatur indignum, quod[1] tam crudeli morte pro assertione veritatis puniretur. Si enim ea, quæ superius gesta leguntur, subtiliter perpendantur, comprobabitur ipsum mendacium non dixisse. A.D. 1213.

Ut Pandulfus cum parte restitutionis damnorum ad Gallias transfretaverit.

His ita gestis, Pandulfus cum cartis memoratis transfretavit ad Gallias, octo milia libras esterlingorum secum gerens, ut archiepiscopo et episcopis, monachisque Cantuariensibus, ac cæteris causa interdicti exulantibus in parte[2] restitutionis faceret ablatorum. Cum autem tenor cartarum et præfatæ pacis forma illis omnibus placuisset, persuasit[3] diligenter Pandulfus ut pacifice redirent in Angliam episcopi supradicti, residuum restitutionis ilico percepturi. Deinde regem Francorum diligenter admonere cæpit, qui jam paratus fuerat in manu violenta ad Angliam hostiliter transfretare, ut desisteret a proposito et ad propria pacifice remearet; non enim potuit sine offensione summi pontificis terram Angliæ[4] vel ipsum regem infestare; cum ille paratus sit Deo et sanctæ ecclesiæ ejusque ordinatis satisfacere, atque domni Papæ catholicis jussionibus obedire. Hæc audiens, rex Francorum iratus valde dixit, se jam in apparatu navium, victualium, et armorum plusquam sexaginta milia libras expendisse, et ex præcepto domni Papæ laborem præfatum et in peccatorum remissionem suscepisse. Et ut verum fateamur,[5] idem rex suggestionibus Pandulfi assensum nullatenus præbuisset, nisi solus comes Flandrensis Philippus[6] ipsum sequi contradiceret. Fuerat enim regi Anglorum confœderatus, et ideo contra pactum suum venire noluit. Dixit præterea idem comes, injustum fuisse bellum, quod ad debellandum regem Anglorum susceperat, cum nullus antecessorum suorum jus aliquod sibi hactenus in regno Angliæ vendicasset. Adjunxit insuper, quod rex Francorum

Pandulph returns to France, and admonishes Philip to give up his intended invasion of England. f. 32.

Anger of Philip.

His reason for submitting, that [Ferrand], count of Flanders, refuses to join him.

[1] *quod*] qui, W.

[2] *parte*] partem, O. W., as B. originally, but the *m* has been erased.

[3] *persuasit*] persuadet, O. W.

[4] O. W. ins. *intrare*.

[5] *fateamur*] So altered by Par. from *fateatur*, which O. W. have.

[6] *Philippus*] Sic, erroneously for *Ferrandus*.

A.D. 1213. terras suas et castella injuste occupaverat, et occupatam hæreditatem suam contra justitiam detinebat, quare cum ipso ad Angliam venire nolebat.

Ut rex Francorum in comitem Flandriæ impetum fecerit.

Invasion of Flanders by Philip.

Cumque rex Francorum a comite Flandrensi talia audisset, ira vehementi incanduit; ipsumque diffidens,[1] a curia sua confestim recedere præcepit. Juravitque dicens per sanctos Franciæ, "Vel Francia erit Flandria, vel Flandria "Francia." Quo recedente, rex Francorum terram comitis ingressus, igne ac ferro quæque sibi obvia depopulando consumpsit. Nautis præterea et classis suæ custodibus, qui in ostio Secanæ fluminis, ut prædiximus, expectaverant cum victualibus et armis, significavit, quatinus dilatione postposita versus Svine Flandriæ portum vela dirigerent atque ad eum illuc venire quantocius festinarent; quod ita factum est. Comes vero[2] Flandrensis, impetum sæpedicti regis plurimum timens, citissimo volatu regi Angloram nunciavit quæ circa eum facta fuerant, implorans diligenter ut militare sibi subsidium mittere dignaretur. Quo audito, rex Anglorum destinavit in succursum comitis memorati fratrem suum Willelmum comitem Saresberiensem, Willelmum ducem Houtlandiæ, et Reginaldum comitem Bononiæ, bellatores electos, cum navibus quingentis et militibus septingentis et familia multa nimis tam equestris[3] quam pedestris ordinis; qui velis prosperis versus Flandriam properantes, per portum Svuine transitum faciebant. Ubi tantam navium multitudinem stupefacti intuentes et non mediocriter admirantes, cognoverunt, missis exploratoribus, classem esse regis Francorum, quæ illuc nuper advenerat, et in[4] ipsa omni fere custodia, exceptis paucis marinellis, carere. Exierant enim ad prædandum milites quibus navigium fuerat commissum, ut terram comitis Flandriæ depopulando vastarent. Quod cum principes militiæ regis Anglorum cognovissent, ad arma prosiliunt, classem acriter invadunt; et in brevi nautis subjugatis, funibus[5] navium præcisis, trescentas ex eis frumento, vino, farina, carne, armis, ac rebus aliis onustas versus Angliam Neptuno committunt. Naves præterea centum vel eo amplius, quæ in sicco stabant,

His forces assemble at the Swine.

The count of Flanders asks aid from John.

Quomodo proposito Francorum regis impedito etiam classis est combusta.

[1] *diffidens*] diffidiens, B.
[2] *vero*] om. W.
[3] *equestris . . pedestris*] equestri . . pedestri, B. O. W., and so the Hist. Anglor., omitting *ordinis*.
[4] *in ipsa*] ipsa, W.; ipsam, Hist. Angl.
[5] O. W. ins. *que*.

injecto igne combusserunt, et earum spolia rapuerunt. In hoc autem casu rex Francorum et tota fere transmarina nobilitas amiserunt quod in rebus humanis dulcius possederunt. Deinde comites animositate quasi superflua incitati, cum equis et armis navibus erumpentes, Francos qui ab hac aufugerant clade viriliter insequuntur. Sed rex Francorum, qui ab hoc conflictu non longe aberat, misit milites armatos de quibus plurimum confidebat, ut hostes supervenientes longius arcerent, et qui essent sagaciter explorarent. Qui continuo prosilientes ad arma, adversariis quantocius occurrunt; commissoque ex adversis partibus prælio, comites prædicti, non sine suorum damno, ad naves vix elapsi fugam capessunt. Illis autem naves[1] ingressis, Francigenæ ad suos revertuntur. Rege vero Francorum sciscitante a militibus quid actum fuisset, et illi qui supervenerant unde essent, dixerunt exercitum esse regis Anglorum in auxilium comitis Flandriæ destinatum; casumque suæ classis et damnum irreparabile quod acciderat regi per ordinem retulerunt. Rex quoque Philippus, cum hujusmodi cognovisset eventum, a Flandria cum magno sui suorumque dispendio confusus recessit.

A.D. 1213. *Nota navium regis Francorum combustionem et captionem.*

Return of Philip II.

De absolutione regis Angliæ apud Wintoniam facta.

Rex autem Anglorum, cum ea quæ in Flandria gesta fuerant a referentibus didicisset, gavisus est valde, et aliquantulum mente elatus ob hoc quod adventum regis Francorum ad tempus noverat suspensum, præcepit magnatibus et universæ multitudini quam ad defensionem patriæ circa maritima collocaverat, ut ad propria remearent. Deinde misit militibus suis qui erant in Flandria magnam pecuniæ summam, promittens etiam eis auxilium imperatoris, ut terram regis Francorum hostiliter ingressi incendiis ibidem vacarent et rapinis. Ipse quoque rex apud Portesmue exercitum congregavit immensum, ut ad Pictaviam transfretaret; disponens a parte occidentis, sicut illi qui erant in Flandria a parte orientis, regem et regnum Francorum inquietare, necnon cum omni nisu terras amissas ad suum dominium revocare. Sed aliter accidit quam sperabat; magnates enim Angliæ ipsum sequi noluerunt, nisi prius a sententia excommunicationis absolveretur. Hac ergo districtione rex compulsus misit cartas viginti quatuor comitum et baronum ad archiepiscopum et episcopos proscriptos ad majorem securitatem, ut omni metu deposito venirent in Angliam, omnia sua et ablatorum damna

John dismisses the army in England, and orders the soldiers in Flanders to attack Philip's territories.

He collects an army at Portsmouth,

but the barons refuse to follow him till he is absolved.

[1] *naves*] navibus, B. O. W.

A.D. 1213. The exiled bishops return to England.

secundum præscriptæ pacis formam ilico percepturi. Pandulfo itaque mediante, necessariis omnibus ad repatriandum paratis, ascenderunt naves S[tephanus] Cantuariensis archiepiscopus, W[illelmus] Londoniensis, E[ustachius] Elyensis, H[ugo] Lincolniensis, et E[gidius] Herefordensis episcopi, cum cæteris clericis et laicis causa interdicti exulantibus; et apud Doveram

16 July. decimo septimo kalendas Augusti applicantes, in die beatæ Mar-

20 July. garitæ virginis Wintoniam[1] ad regem venerunt. Rex autem, cum adventum eorum cognovisset, venit obviam illis; et viso

f. 32 *b*. archiepiscopo et episcopis, cecidit pronus in terram ad pedes eorum, lacrimis profusis obsecrans ut de se ac regno Angliæ

Absolution of John at Winchester. misericordiam haberent. Videntes ergo archiepiscopus et episcopi tantam regis humilitatem, cum lacrimis illum de terra levaverunt, ducentes a dextris et a sinistris ad ostium ecclesiæ cathedralis; ubi cum psalmo quinquagesimo, videntibus magnatibus cunctis et ubertim præ gaudio flentibus, sicut mos est ecclesiæ, illum absolverunt. Et hæc absolutio facta fuit in capitulo Wintoniensi. In hac autem absolutione juravit rex, tactis sacrosanctis evangeliis, quod sanctam ecclesiam ejusque ordinatos diligeret, defenderet, et manuteneret contra omnes adversarios suos pro posse suo; quodque bonas leges antecessorum suorum et præcipue leges Eadwardi regis revocaret, et iniquas destrueret, et omnes homines suos secundum justa curiæ suæ judicia judicaret; quodque singulis redderet jura sua. Juravit etiam quod omnibus ad interdicti negotium pertingentibus infra proximum Pascha plenam[2] restitutionem faceret ablatorum; sin autem, in pristinam excommunicationis sententiam revocaretur. Juravit præterea Innocentio Papæ ejusque catholicis successoribus fidelitatem et obedientiam, sicut superius in scripto redactum continetur. Deinde archiepiscopus, ducens illum in ecclesiam, missam celebravit. Et post missam ad mensam cum rege residentes, archiepiscopus cum episcopis et magnatibus universis epulabantur in lætitia et jocunditate. In crastino autem misit rex litteras ad omnes vicecomites regni Angliæ, præcipiens ut de singulis dominicorum suorum villis quatuor legales homines cum præposito apud Sanctum Albanum pridie nonas Augusti facerent convenire; ut per illos et alios ministros suos de damnis singulorum episcoporum et ablatis certitudinem inquireret, et quid singulis deberetur. Inde vero apud Portesmue cum festinatione veniens, ut transfretaret in Pictaviam, G[al-

His oath.

His intention of going into

[1] *Wintoniam*] So altered by Par. from *Wintonie*, which O. W. also have.

[2] *plenam*] planam, B. O. W. Par. has written *e* over the *a*.

frido] filio Petri et episcopo Wintoniensi regnum Angliæ commisit, præcipiens ut cum consilio Cantuariensis archiepiscopi omnia regni negotia ordinarent. Quo facto, venerunt ibidem ad regem numerosa militum multitudo, conquerentes quod in diutina quam ibi fecerant expectatione omnem pecuniam suam consumpserant; unde ipsum sequi nequiverant, nisi de fisco illis necessaria ministraret. Quod cum rex facere recusasset, iratus cum privata familia naves ascendit, et post triduum apud Gesereie[1] insulam applicuit, magnatibus suis domum reversis; ubi cum rex sese derelictum cernebat, necessitate compulsus ad Angliam remeavit. A.D. 1213. Poitou prevented. He goes to Jersey, and then returns to England.

De legum et libertatum denunciatione.

Dum hæc agerentur, interfuerunt concilio apud Sanctum Albanum G[alfridus] filius Petri et episcopus Wintoniensis cum archiepiscopo et episcopis et magnatibus regni; ubi, cunctis pace regis denunciata, ex ejusdem regis parte firmiter præceptum est, quatinus leges Henrici avi sui ab omnibus in regno custodirentur;[2] et omnes leges iniquæ penitus enervarentur. Denunciatum est præterea vicecomitibus, forestariis, aliisque ministris regiis, sicut vitam et membra sua diligunt, ne a quoquam aliquid violenter extorqueant, vel alicui injuriam irrogare præsumant, aut scotalla alicubi in regno faciant, sicut facere consueverunt. Rex vero Johannes, cum se a quibusdam magnatibus, ut prædictum est, quasi derelictum cognovisset, magnum congregavit exercitum, ut rebelles ad consuetum obsequium revocaret. Cumque arma movere incepisset, venit ad eum archiepiscopus apud Norhamtonam, dicens, plurimum in injuriam sui sacramenti, quod in absolutione sua præstiterat, redundare, si absque judicio curiæ suæ contra quempiam bellum moveret. Quod audiens rex, cum ingenti strepitu dixit se regni negotia propter archiepiscopum non differre, cum laica judicia ad ipsum non pertineant. In crastino autem summo diluculo iter velut furibundus arripiens, versus Notingeham properavit. Secutus est quoque regem archiepiscopus memoratus, constanter affirmans, quod nisi ab incœptis celerius desisteret omnes qui versus quempiam ante relaxationem interdicti hostiliter arma gestarent, præter ipsum solum, anathematis vinculo innodaret. Sicque ab incœptis regem revocans archiepiscopus, non prius ab eo recessit, donec diem compe- Council at St. Alban's. *Forma brevis tangitur.* Attempts of John to recall the nobles to his obedience. Remonstrances of the archbishop.

[1] *Gesereie*] Gerneseie, O.

[2] *custodirentur*] So altered by Paris for *custodiantur*, which O. W. also have.

A.D. 1213. tentem ad curiam regis veniendi et[1] ibidem juri parendi baronibus impetrasset.[2]

De causa commotionis baronum contra regem Anglorum.

Council at St. Paul's, London.

Eodem anno, octavo kalendas Septembris, convenerunt in civitate Londoniarum apud Sanctum Paulum S[tephanus] Cantuariensis archiepiscopus cum episcopis, abbatibus, prioribus, decanis, et baronibus regni; ubi archiepiscopus indulsit tam ecclesiis conventualibus quam presbyteris sæcularibus, ut horas canonicas in ecclesiis suis, audientibus parrochianis, suppressa voce cantarent. In hoc colloquio, ut fama refert, archiepiscopus memoratus, convocatis seorsum quibusdam regni proceribus, cœpit affari eos secretius in hunc modum; "Audistis," inquit, "quomodo tempore [quo] apud Wintoniam regem absolvi, " ipsum jurare compulerim quod leges iniquas destrueret, et " leges bonas, videlicet leges regis Eadwardi, revocaret et in " regno faceret ab omnibus observari. Inventa est quoque " nunc carta quædam Henrici primi regis Angliæ, per quam, " si volueritis, libertates diu amissas poteritis ad statum pris- " tinum revocare." Et proferens cartam quandam in medium, fecit eam, audientibus cunctis, in hunc modum recitari :[3]

The archbishop produces and reads the charter of Henry I.

Charter of Henry I.

" Henricus primus Dei gratia rex Angliæ, Hugoni de Boc- " lande justiciario Angliæ et omnibus fidelibus suis, tam " Francigenis quam Anglis, in Herifordsire salutem. Sciatis " me Dei misericordia et communi consilio baronum regni " Angliæ ejusdem regni regem esse coronatum. Et quia " regnum oppressum erat injustis exactionibus, ego respectu " Dei et amore quem erga vos omnes habeo, sanctam Dei " ecclesiam imprimis liberam facio; ita quod nec eam vendam " nec ad firmam ponam, nec mortuo archiepiscopo vel epi- " scopo sive abbate aliquid accipiam de dominio ecclesiæ vel " de hominibus, donec successor in eam ingrediatur. Et om- " nes malas consuetudines, quibus regnum Angliæ injuste f. 33. " opprimebatur, inde aufero; quas malas consuetudines in " parte hic pono. Si quis baronum meorum, comitum, vel " aliorum, qui de me tenent, mortuus fuerit, hæres suus non " redimet terram suam, sicut facere consueverat tempore " patris mei, sed legitima et justa relevatione relevabit eam. " Similiter et homines baronum meorum legitima et justa

---

[1] *et*] Erased in B.

[2] *impetrasset*] So altered by Paris for *impetravit*, which O. W. have.

[3] In the margin Par. has written, " Revolve ad MC. annum gratiæ, ut " plenius super his edocearis," *i.e.*, pp. 115–117, where this charter has already been given in full.

" relevatione relevabunt terras[1] suas de dominis[2] suis. Et si A.D. 1213.
" quis baronum vel aliorum hominum meorum filiam suam Charter of
" tradere voluerit sive sororem sive neptem sive cognatam, Henry I.
" mecum inde loquatur; sed neque ego aliquid de suo pro hac
" licentia accipiam, neque defendam ei quin eam det; excepto
" si eam dare vellet inimico meo. Et si, mortuo barone vel
" alio homine meo, filia hæres remanserit, dabo illam cum
" consilio baronum meorum cum terra sua. Et si mortuo
" marito uxor ejus remanserit et sine liberis fuerit, dotem
" suam et[3] maritagium habebit, dum[4] corpus suum legitime
" servabit; et eam non dabo marito, nisi secundum velle suum.
" Si vero uxor cum liberis remanserit, dotem suam et[3] mari-
" tagium habebit dum corpus suum legitime servabit, et eam
" non dabo nisi secundum velle suum. Et terræ liberorum
" custos erit sive uxor, sive alius propinquior [qui] justius esse
" debet. Et præcipio ut barones mei similiter se contineant
" erga filios et filias vel uxores hominum suorum. Moneta-
" gium commune quod capiebatur per civitates vel comitatus,
" quod non fuit tempore Eadwardi regis, hoc ne amodo fiat,
" omnino defendo. Si quis captus fuerit sive monetarius sive
" alius cum falsa moneta, justicia recta inde fiat. Omnia
" placita et omnia debita, quæ regi fratri meo debebantur,
" condono; exceptis firmis meis, et exceptis illis quæ pacta
" erant pro aliorum hæreditatibus, vel pro illis rebus quæ
" justius aliis contingebant. Et si quis aliquid pro hæreditate
" sua pepigerat, illud condono; et omnes relevationes, quæ
" pro rectis hæreditatibus pactæ erant. Et si quis baronum
" vel hominum meorum infirmabitur, sicut ipse dabit vel dare
" disposuerit pecuniam suam, ita datam esse concedo. Quod
" si ipse præventus vel armis vel infirmitate pecuniam suam
" nec dederit nec dare disposuerit, uxor sua sive liberi aut
" parentes et legitimi homines ejus pro anima ejus eam divi-
" dant, sicut eis melius visum fuerit. Si quis baronum vel
" hominum meorum forisfecerit, non dabit vadium in mise-
" ricordia pecuniæ suæ, sicut faciebat tempore patris vel
" fratris mei, sed secundum forisfacturæ modum; nec ita
" emendabit, sicut emendasset retro tempore patris mei vel
" aliorum antecessorum meorum. Quod si perfidiæ vel sceleris
" convictus fuerit, sicut erit culpa, sic emendet. Murdra
" etiam[5] retro ab illa die, qua in regem coronatus fui, omnia

---

[1] *terras suas*] om. W.
[2] *dominis*] dominiis, B. O.
[3] *et*] in, W.
[4] *dum . . servabit*] om. O. W. It is not in the charter as given above, p. 116. O. omits also *habebit*.
[5] *etiam*] et, W.; autem, O.

A.D. 1213. Charter of Henry I.

" condono; et ea, quæ amodo facta fuerint, juste emendentur " secundum lagam regis Eadwardi. Forestas communi consilio " baronum meorum in manu mea ita retinui, sicut pater " meus eas habuit. Militibus, qui per loricas terras suas de- " fendunt, terras dominicarum carucarum suarum quietas ab " omnibus geldis et ab omni opere proprio dono meo concedo; " ut, sicut tam magno gravamine alleviati sunt, in equis et " armis se bene instruant, ut apti et parati sint ad servitium " meum et ad defensionem regni mei. Pacem firmam pono " in toto regno meo, et teneri amodo præcipio. Lagam regis " Eadwardi vobis reddo, cum illis emendationibus, quibus " pater meus eam emendavit consilio baronum suorum. Si " quis aliquid de meo vel de rebus alicujus post obitum regis " Willelmi fratris mei cepit, totum cito reddatur absque emen- " datione; et si quis inde aliquid retinuerit, ille super quem " inventum fuerit, graviter mihi emendabit. Testibus Mau- " ritio Londoniensi episcopo, Willelmo[1] Wintoniensi electo, " Geraddo Herefordensi episcopo, Henrico[2] comite, Symone[3] " comite, Waltero Giffard comite, Roberto de Monte Forti, " Rogero Bigod, et aliis multis."

The barons swear to fight, if necessary, for these liberties.

Cum autem hæc carta perlecta et baronibus audientibus intellecta fuisset, gavisi sunt gaudio magno valde; et juraverunt omnes in præsentia archiepiscopi sæpe dicti, quod viso tempore congruo pro his libertatibus, si necesse fuerit, decertabunt usque ad mortem. Archiepiscopus vero promisit eis fidelissimum auxilium suum pro posse suo, et sic confœderatione facta inter eos, colloquium solutum est.

De hæresi Albigensium et prædicatione contra eos.[4]

Heresy of the Albigeois.

Circa dies istos hæreticorum pravitas, qui Albigenses appellantur, in Wasconia, Arumpnia,[5] et Albegesio, in partibus Tholosanis et Arragonum regno adeo invaluit, ut non jam in occulto, sicut alibi, nequitiam suam exercerent, sed errorem suum publice proponentes ad consensum suum simplices attraherent et infirmos. Dicuntur autem Albigenses[6] ab Alba civitate, ubi error ille dicitur sumpsisse exordium. Cumque tandem illorum perversitas adeo divinam contempsit severitatem, ut, videntibus episcopis et presbyteris, libros evan-

[1] *Willelmo . . episcopo*] om. C.

[2] Henry de Newburgh, earl of Warwick.

[3] Simon de S. Liz, earl of Huntingdon.

[4] In the margin Paris has, "Utile " sed impertinens historiæ Anglo- " rum usque ad hoc signum, *m*÷" *i.e.*, p. 568.

[5] *Arumpnia*] Arvernia, O. W.

[6] *Albigenses*] Ambigenses, B.

geliorum in sentinis proicerent et calices cum vasis sacris in despectum corporis et sanguinis Christi enormiter dehonestarent, Papa Innocentius, his auditis, non mediocriter condoluit. Qui, missis prædicatoribus ad omnes regiones occidentis, principibus aliisque populis Christianis in suorum remissionem peccatorum injunxit, ut se cruce signarent ad hanc pestem[1] extirpandam, atque tantis cladibus se opponentes viribus et armis tuerentur populum Christianum. Addidit etiam auctoritate sedis Apostolicæ, ut quicunque ad expugnandum eos laborem sibi injunctum susceperint, sicut illi qui sepulchrum Domini visitant, tam in rebus quam in personis, ab omni hostium incursione manerent securi.[2] Ad hanc autem prædicationem tanta cruce signatorum multitudo convenit, quanta non creditur in nostro climate aliquando convenisse. A.D. 1213. A crusade against them proclaimed by Pope Innocent III.

De motione crucesignatorum contra Albigenses.

Omnibus igitur congregatis et ad pugnam viriliter accinctis, archiepiscopus Narbonensis[3] et Apostolicæ sedis in hac expeditione[4] legatus, cum principibus militiæ, duce videlicet[5] Burgundiæ, comite Niverensi,[6] et comite Montis-Fortis, castra moventes, disposuerunt Biternensem adire et expugnare civitatem. Sed antequam ad illam venirent, domini quorundam castrorum, tanquam male sibi conscii, ante faciem exercitus aufugerunt. Milites quoque et reliqui fideles eorundem castrorum, ad exercitum tanquam catholici fiducialiter accedentes, se et sua et ipsa castra dederunt in manus cruce signatorum; et in vigilia beatæ Mariæ Magdalenæ tradiderunt cuidam monacho nobile castrum Cermanniæ,[7] fugiente domino, cui plurima castra et ipsa admodum fortia appendebant. Significaverunt autem civibus Biternensibus per episcopum civitatis sub pœna excommunicationis, ut de duobus alterum eligerent, ut traderent scilicet hæreticos et bona eorum in manus cruce signatorum, et si hoc non possent, facerent ut exirent de medio eorum; alioquin essent excommunicati et sanguis eorum super capita eorum. Quod ipsi facere contemnentes confœderati cum hæreticis, juraverunt sibi mutuo de civitate defendenda, et fide concepta, speraverunt quod insultum cruce signatorum possent per multum temporis sustinere. Obsessa igitur civitate in festo Sanctæ Mariæ Magdalenæ, tractaverunt Attack on Beziers. f. 33 *b.* July 21

[1] *pestem*] tempestatem, C.
[2] *securi*] seviri, B.
[3] Arnald Amaury.
[4] *expeditione*] expositione, B.
[5] Eudes III.
[6] Harvey.
[7] Brial calls this castle *Cervian*, and its lord, *Stephen*. Recueil des Historiens des Gaules, xvii. p. 704 (*b*).

A.D. 1213. barones de liberatione eorum, qui erant catholici inter eos. Sed ribaldi interim et viles personæ, non expectato principum mandato vel ordinatione, fecerunt insultum in civitatem, et mirantibus Christianis, dum clamaretur ad arma, exilientibus fidelibus undique ad insultum, illi de intus qui muros defendebant [1] librum evangeliorum extra muros projecerunt, blasphemantes nomen Domini et assilientibus insultantes. "Ecce," inquiunt, "lex vestra, non curamus de ea; vestra sit." Ad quas blasphemias fideles accensi et contumeliis provocati, quasi sub trium horarum spatio fossata atque muros tam potenter quam mirabiliter duce Domino transcenderunt. Capta itaque civitate, ipsa die spoliata et succensa, facta est ultione divina ex infidelibus strages maxima. De catholicis vero, servante Domino, paucissimi ceciderunt. Exactis itaque ibidem diebus paucis, cum rumor tanti miraculi diffunderetur per terram, dissipavit Deus ante faciem cruce signatorum, quasi sine eis, illos qui blasphemaverant nomen et legem Ejus. Usque adeo namque deterriti sunt pravitatis hæreticæ sectatores, ut ad montium latibula fugientes credantur reliquisse plusquam centum castra vacua inter Biternum et Carcasonam, referta cum cibariis et varia supellectili, quam fugientes secum nequiverant asportare.[2]

Capture of Beziers.

Nota centum castra.

De captione civitatis et castri Carcasonæ.

Aug. 1. Castra denique inde moventes cruce signati, in festo Sancti Petri ad Vincula pervenerunt prospere Carcasonam, ad civitatem utique populosam, et in sua perfidia, tam multitudine divitiarum quam fortitudine loci admodum munitissima, hactenus gloriantem. In crastino vero facto insultu catholici intra duarum aut trium horarum spatium prima fossata atque muros inæstimabiliter transcenderunt, inter tela balistarum et inter lanceas et gladios defendentium impiorum. At postmodum erectis machinis, octava die captum est suburbium majus, interfectis utrobique quam plurimis, qui se inter hostes minus prudenter ingerebant. Demolitum est penitus suburbium, quod utique majus videbatur esse corpore civitatis. Conclusis itaque hostibus intra angustias civitatis, cum interius tam præ multitudine quam præ inedia supra quam crederet quisquam laborarent, obtulerunt se et sua omnia cum civitate cruce signatis, ut tantummodo vita eis ex misericordia servaretur, et deducerentur saltem una die securi. Habito igitur consilio, barones quasi compulsi civitatem sub forma prædicta

Siege and capture of Carcassonne.

[1] *defendebant*] descendebant, B. | [2] *asportare*] asportari, W.

receperunt; tum quia apud homines inexpugnabilis videbatur, tum quia si penitus civitas deleretur, non inveniretur de nobilibus viris exercitus, qui regnum terræ illius susciperet; cum non remaneret locus in terra subjugata ubi resideret. Ut igitur terra quam dedit Dominus in manus servorum suorum ad honorem Dei et profectum Christianitatis servaretur, de communi consilio prælatorum ac baronum electus est in principem terræ illius vir nobilis Symon de Monte-Forti, comes Leicestriæ; in cujus manus traditus est captivus vir nobilis Rogerus vicecomes et dominus quondam ipsius terræ, cum tota provincia illa, videlicet plusquam centum castris quæ[1] infra mensem unum dignatus est Dominus catholicæ restituere unitati. Inter quæ plura erant adeo nobilia, ut quemlibet exercitum juxta æstimationem humanam modicum formidarent. His ita peractis, cum comes Nivernensis et plurima pars exercitus ad sua redirent,[2] illustris dux Burgundiæ et reliqui magnates cum exercitu residuo ad extirpandam pravitatem hæreticam processerunt, et plura castra admodum fortia, sive amore sive timore, postmodum tradiderunt in manus Symonis comitis Montis-Fortis. A.D. 1213.

Qualiter Simon comes Montis-Fortis constitutus fuerit princeps super exercitum cruce signatorum.

Raymond Roger, Visc. of Carcassonne, captured.

De nunciis crucesignatorum ad Tholosam destinatis.

Quoniam civitas Tholosana tanquam graviter polluta hujusmodi peste ex diu pessime diffamata fuerat, miserunt barones ad cives illius civitatis solennes nuncios, cum litteris suis, scilicet archiepiscopum[3] Santionensem, episcopum[4] Forulensem, vicecomitem Sancti Florentii, et dominum Accaldum de Russilone, mandantes eis ut traderent hæreticos civitatis exercitui cruce signatorum et bona eorum. Quod si forte dicerent ipsos non esse hæreticos, venient illi qui notati fuerant et nominatim expressi, coram omni exercitu fidem suam secundum Christianam consuetudinem purgaturi; et si hoc facere recusarent, excommunicaverunt[5] per easdem litteras consules et consiliarios eorum, et totam villam Tholosanam cum appendiciis suis ecclesiastico subposuerunt[6] interdicto.

Toulouse summoned to surrender the heretics in it.

---

[1] *quæ*] quas, MSS.

[2] *redirent*] redierunt, O. W.

[3] Probably intended for the archbishop of Santiago (Compostella), as Saintes is only the see of a bishop.

[4] Probably Bertrand IV., bishop of Frèjus.

[5] *excommunicaverunt*] excommunicarent, W.

[6] *subposuerunt*] So O. W.; subposuit, B. Here the old hand ends. The end of this page, and the two following, which are on an inserted leaf, are in the St. Alban's hand, probably Paris's own. The scribe had left off with the word *ecclesiastico*.

A.D. 1213. Crusade of children headed by a French boy, [Stephen of Cloies in Vendôme.]

Sub[1] ejusdem anni curriculo, in æstate sequenti, subortus est in Francia error quidam a sæculis inauditus. Quidam enim puer, hoste humani generis procurante, qui vere puer ætate fuit et moribus pervilis, per civitates vadens et castella in regno Francorum, quasi a Deo missus, cantabat Gallice modulando, "Domine Jesu Christe, crucem sanctam nobis restitue," additis multis aliis adjectionibus. Et cum ab aliis pueris coetaneis videretur et audiretur, sequebantur eum infiniti; qui præstigio diabolico penitus infatuati, relictis patribus et matribus, nutricibus, et amicis universis, cantantes modo consimili quo eorum cantitabat pædagogus; nec eos poterat, quod mirum est dictu, vel sera retinere, vel parentum persuasio revocare, quin suum magistrum memoratum sequerentur versus mare Mediterraneum, quasi transfretaturi, processionaliter sed turmatim modulando progredientes; non enim poterat aliqua civitas eos præ multitudine jam comprehendere. Et eorum magister in curru ponebatur pallis adornato, stipatus custodibus circumstrepentibus etiam armatis, et sese turba comprimebat præ numerositate. Beatum enim se reputabat, qui de vestibus suis fila vel pilos discerptos poterat reportare. Antiquo igitur impostore Satana machinante, vel in terra vel in mari perierunt universi.

De morte Galfridi filii Petri justiciarii.

Death of Geoffrey Fitz-Peter, the justiciary.

Anno vero sub eodem, Galfridus filius Petri, totius Angliæ justiciarius, vir magnæ potestatis et auctoritatis, in maximum regni detrimentum diem clausit extremum, secundo idus Octobris. Erat autem firmissima regni columna, utpote vir generosus, legum peritus, thesauris, redditibus, et omnibus bonis instauratus, omnibus Angliæ magnatibus sanguine vel amicitia confœderatus. Unde rex

[1] This paragraph is at the foot of the page in a different hand, and so also in C.

ipsum præ omnibus mortalibus sine dilectione formidabat; ipse enim lora regni gubernabat. Unde post ejus obitum facta est Anglia quasi in tempestate navis sine gubernaculo. Cujus tempestatis initium fuit mors Huberti Cantuariensis archiepiscopi, viri magnifici et fidelis; nec post mortem istorum duorum potuit Anglia respirare. Cum autem dicti Petri mors regi J[ohanni] nunciaretur, cachinnando dixit; "Cum venerit in infernum, salutet Hubertum Cantuariensem archiepiscopum, quem procul dubio ibi inveniet." Et conversus ad circumsedentes, subintulit dicens, "Per pedes Dei nunc primo sum rex et dominus Angliæ." Habuit igitur ex tunc potestatem liberiorem juramentis suis et pactis, quæ tamen ipso G[alfrido] dolente fecerat, contraire, et initæ pacis vincula, quibus se involverat, denodare. Pœnituit igitur ipsum graviter et amarissime, quod ad prædictæ pacis consensum inclinaretur.

A.D. 1213.

Joy of John at his death.

f. 34.

Qualiter rex desperans miserit ad[1] *admiralium Murmelim.*

Misit[2] igitur nuncios secretissimos cum festinatione summa, videlicet Thomam de Herdintona et Radulfum[3] filium Nicholai milites et Robertum de Londoniis clericum, ad admiralium Murmelium, regem magnum Affricæ, Marrochiæ, et Hyspaniæ, quem vulgus Miramumelinum vocat; significans eidem, quod se et regnum suum libenter redderet eidem, et dederet et deditum teneret ab ipso, si placeret ei, sub tributo. Nec non et legem Christianam, quam vanam censuit, relinquens, legi Machometi fideliter adhæreret. Quod cum dicti nuncii secretius relaturi, ad curiam dicti principis

John sends messengers to the emir Mohammed el Nassir, emperor of Morocco, to offer him the kingdom of England.

[1] B. repeats *ad.*

[2] This narrative will be found also in the *Gesta Abbatum S. Albani*, i. pp. 236–242 (Riley).

[3] *Radulfum filium Nicolai*] Written over an erasure by a modern hand. The words are not in the Gesta Abbatum, but they are in C.

A.D. 1213. Account of the embassy.

pervenissent, invenerunt ad primam portam aliquot milites armatos, introitum arctius custodientes, gladiis evaginatis. Ad secundum vero ostium scilicet palatii, plures invenerunt milites ad unguem armatos et prioribus elegantius, ensibus strictis ingressum diligenter custodientes, et, ut censeri potuit, aliis fortiores ac nobiliores. In ostio vero thalami inferioris, multo secundum apparentiam robustiores et ferociores, et plures prioribus. Cum autem pacifice introducti, ex licentia ipsius admiralii quem regem magnum vocant, ipsi nuncii et vice domini sui, regis scilicet Angliæ, reverenter salutassent, exposuerunt causam adventus sui plenius, cartam regiam ei porrigentes; quam quidem interpres, qui præsens vocatus aderat, evidenter patefecit. Quo intellecto, rex librum quem inspexerat clausit; sedit enim ad pulpitum suum studens, vir ætate et statura mediocris, et gestu maturus et verbis facundus et circumspectus. Et cum paulisper quasi secum deliberans respondisset, modeste dixit: "Modo " inspexi librum in Græco scriptum cujusdam Græci " sapientis et Christiani, nomine Pauli, cujus actus et " verba mihi optime complacent, et accepto; unum " tamen de ipso mihi displicet, quod in lege sub qua " natus erat non stetit, sed ad aliam tanquam transfuga " et inconstans avolavit. Et id dico de domino vestro " Anglorum rege, qui relicta piissima et mundissima " lege Christianorum sub qua nascebatur, cereus et in- " stabilis gliscit transmeare." Et addidit, "Novit qui " nihil ignorat Deus omnipotens omnium Creator, si " exlex essem, illam præ omnibus eligerem, et ac- " ceptans amplexarer." Postea vero sciscitabatur, cujus conditionis esset rex Angliæ et regnum ejus; respondit Thomas, utpote nunciorum facundissimus; "Egregie et " ingenue atavis regibus magnis procreatus, terra ejus " opulenta et suis contenta bonis, culturis, pascuis, " pratis, et silvis abundat. Ex ea etiam omne genus " metallorum studio conflatili eliquatur. Gens nostra

" speciosa et ingeniosa tribus pollet idiomatibus eru- A.D. 1213.
" dita, scilicet Latino, Gallico, et Anglico, et omni arte Account of John's embassy to the emir of Morocco.
" liberali et mechanica plenius erudita. Veruntamen
" vinearum aut olivarum copiam ex se terra nostra non
" producit vel abietum, sed ea ex vicinis regionibus
" commercio sibi adquirit abundanter; aer salubris et
" temperatus; inter occidentem sita et septentrionem,
" ab occidente calorem, a septentrione sumens frigidita-
" tem, temperiem sortitur gratissimam. Undique mari
" vallatur, unde insularum regina meruit appellari.
" Regnum etiam ab inuncto et coronato gubernatum,
" ab antiquo liberum esse dinoscitur et ingenuum, ad
" nullius præterquam Dei spectans dominationem. Ec-
" clesia etiam et nostræ cultus religionis plus quam in
" aliqua mundi parte ibidem prosperatur, et Papalibus
" ac regiis legibus pacifice gubernatur." Tracto igitur ab alto præcordiali suspirio, respondit rex; " Nunquam
" legi vel audivi, quod aliquis rex, tam prosperum reg-
" num possidens subjectum et obediens, suum sic vellet
" sponte pessundare principatum, ut de libero faceret
" tributarium, de suo alienum, de felici miserum; et
" se alterius tanquam sine vulnere victum dedere
" voluntati. Quinimmo de multis legi et audivi, quod
" multi sanguinis effusione et profluvio sibi libertatem,
" quod laudabile fuit, comparent; modo autem audio,
" quod dominus vester miser, deses, et imbellis, qui
" nullo nullior est, de libero servus fieri desiderat, qui
" vere miser est, immo miserrimus nullique miserabilis."
Postea vero, sed cum contemptu, inquisivit cujus ætatis esset, staturæ, ac strenuitatis. Cui responsum est,
" quod ætate fuit quinquagenarius, et omnino canus,
" corpore fortis, nec procerus, sed potius compactus, et
" formæ ad robora convenientis." Quod cum audisset rex, respondit; " Virtus ejus juvenilis ac virilis tepuit
" jam et refrigescit. Infra decennium, dato quod tam
" [diu][1] victurus sit, virtus ejus deficiet, antequam ar-

[1] *diu* is also omitted in the Gesta Abbatum, i. p. 238.

A.D. 1213. " duum quid consummasset, si nunc inciperet in defectum " declinare,[1] nec aliquid valeret. Quinquagenarius enim " decidit occulte, sexagenarius manifeste. Pacem de " cætero sibi adquirat et quiescat." Colligens igitur omnia inquisita et responsa nunciorum, post parvum silentium, facta subsannatione in signum magnæ indignationis, sprevit ille admiralius regem Johannem dicens, " Nullius est rex ille, sed regulus jamjam desipiens et " senescens, nec curo de eo; indignus est mihi confœ- " derari." Et conspiciens Thomam et Radulfum torvo vultu, ait, " Non redeatis iterum ad meam præsentiam, " nec videant oculi vestri amplius faciem meam. Fama, " sed potius infamia domini vestri jam apostatæ desi- " pientis, fœtorem exhalat in conspectu meo teterri- " mum." Recedentibus igitur cum rubore nunciis, intuebatur rex ille sive admiralius Robertum clericum, qui tertius erat nunciorum, qui parvus erat et niger, unum brachium longius habens reliquo, et digitos inordinatos, scilicet duos sibi cohærentes, et faciem Judaicam. Perpendens igitur rex, quod tam despicabilis persona ad tam arduum negotium declarandum non destinaretur, nisi saperet ut callidus et intelligeret; videns ejus coronam et tonsuram, et inde discernens quod esset clericus, jussit eum ad se evocari; quia aliis loquentibus adhuc tacuerat, stans remotus. Ipso igitur retento et spretis aliis, rex cum eo multa loquebatur secretius, quæ postea ipse Robertus amicis suis patefecit. Inquisivit autem dictus rex ab eodem, si rex Angliæ J[ohannes] aliquibus polleret moribus, et si liberos strenuos procreasset, et si potens esset in vi generativa. Addiditque, quod si Robertus super his interrogatis mentiretur, nunquam, præcipue clerico, alicui crederet Christiano. Tunc Robertus sub attestatione legis Christianæ se promisit ad omnia interrogata veraciter responsurum. Dixit igitur assertive, quod " potius " tirannus fuit quam rex, potius subversor quam

The emir especially remarks on Robert of London,

f. 34 *b*.

who gives him a true account of

[1] *declinare*] declinaret, MSS.

" gubernator, oppressor suorum et fautor alienorum, A.D. 1213.
" leo suis subjectis, agnus alienigenis et rebellibus; John's character,
" qui per desidiam suam Normanniæ ducatum et alias
" multas terras amiserat; et insuper Angliæ regnum
" amittere vel destruere sitiebat; pecuniæ extortor
" insatiabilis, possessionum suorum naturalium invasor
" et destructor; paucos vel potius nullos strenuos
" generavit, sed patrissantes. Sponsam habet sibi and of his
" exosam et ipsum odientem, incestam, maleficam, et queen.
" adulteram, et super hoc sæpius convictam; unde
" rex sponsus ejus comprehensos laqueo jussit super
" stratum ejus [1] suffocari. Ipse rex nihilominus
" multos procerum suorum et etiam consanguineos
" zelotipavit violenter, et filias corrupit nubiles ac
" sorores. In cultu autem Christiano, prout audistis,
" fluctuans et diffisus." Hæc cum audisset rex admiralius, non tamen sicut prius ipsum sprevit, sed detestabatur et in sua lege maledixit et ait, " Quare per-
" mittunt miseri Anglici talem super se regnare et
" dominari? vere effeminati sunt et serviles." Respondit Robertus, " Patientissimi hominum sunt Anglici,
" donec supra modum offendantur et damnificentur.
" Nunc autem sicut leo vel elephas, cum læsum se
" senserit vel cruentum, irascuntur, et excutere colla
" de sub jugo opprimentis, etsi sero, proponunt et
" conantur." Et cum hæc omnia ipse rex admiralius audierat, Anglorum nimiam redarguit patientiam; quam formidolositatem recta interpretatione fuisse interpres asseruit, qui ad omnia præsens extiterat. Multos autem præter hos tractatus et confabulationes habuit idem rex cum eodem R[oberto], quas postea amicis plenius in Anglia declaravit. Collatis igitur ipsi R[oberto] Gifts of the emir to Robert.
muneribus preciosis in auro et argento, gemmis variis et olosericis, ipsum in pace dimisit. Recedentes autem nuncios alios nec salutavit, nec aliquibus respexit donativis, nec ipsum regem Angliæ J[ohannem] salutavit nec muneribus honoravit.

[1] *laqueo* is erroneously repeated in the MS.

A.D. 1213. Grief of John at the failure of his embassy.

Cum autem ad propria remeassent nuncii, et quæ viderant et audierant domino suo renunciassent, doluit dominus eorum rex J[ohannes] vehementer usque ad spiritus amaritudinem, quod sic ab ipso rege admiralio contempnebatur, et quod in proposito suo impediebatur. Robertus autem de extraneis donis sibi collatis regem liberaliter respexit, ut saltem sic perciperet quod favorabilius aliis audiretur, licet primo repulsus tacuisset. Unde ipse rex ipsum plus aliis honoravit, et quasi pro præmio custodiam abbatiæ Sancti Albani, quamvis non vacaret, improbus exactor concessit, ut sic de alieno clericum suum fidei transgressor remuneraret. Ipse igitur Robertus, inconsulto, immo potius invito, abbate qui pro tempore fuit, videlicet Johanne de Cella, viro religiosissimo et literatissimo, omnia quæ in ecclesia et curia fuerunt pro libitu dirupit[1] et sibi appropriavit. Et in qualibet balliva, quas obedientias appellamus, constituit maxime in janua janitorem, omnium diligentem exploratorem et protervum; unde plus quam mille marcas ab eadem domo astute nimis emunxit R[obertus] clericus memoratus. Hic tamen quosdam abbatis ministros præcipuos cum quodam Sancti Albani monacho, videlicet dominum Laurentium senescallum militem, et Laurentium clericum, et magistrum Walterum monachum pictorem dilexit et habuit familiares; quibus gemmas suas et alia secreta revelavit, sibi a dicto admiralio collata, et dicta, audiente Mathæo qui et hæc scripsit, enarravit.

He gives to Robert the custody of St. Alban's abbey.

Robert's stories of this embassy heard by Paris himself.

Ex tunc cogitavit rex J[ohannes] Angliam Papæ subicere.

John's knowledge of the Pope's am-

Ex tunc igitur rex J[ohannes] præconceptum propositum suum, a quo credidit resiluisse,[2] et suam cœpit conditionem deteriorare, et deterioratam in perniciem regni

[1] *dirupit*] dirrupuit, B.

[2] *resiluisse*] So corrected in the margin; the text has *resilire*.

solidare. Oderat quippe, quasi virus vipereum, omnes regni generosos, præcipue tamen Saerum de Quency, Robertum filium Walteri, et Cantuariensem archiepiscopum S[tephanum]. Noverat autem et multiplici didicerat experientia quod Papa super omnes mortales ambitiosus erat et superbus, pecuniæque sititor insatiabilis, et ad omnia scelera pro præmiis datis vel promissis cereus[1] et proclivus. Missis igitur sub omni festinatione nunciis, magnam thesauri ipsi summam transmisit; et promisit ampliorem, spoponditque suum se esse et semper fore subjectum tributarium et vassallum voluntarium, ea conditione, ut, nacta subtiliter occasione, Cantuariensem archiepiscopum confundere niteretur, et barones Angliæ, quos prius foverat, excommunicaret. Et hoc sitienter desiderabat, ut in excommunicatos exhæredando et incarcerando et necando posset malignari. Quæ igitur nequiter subarraverat, nequius, ut in sequentibus dicetur, solidavit.

A.D. 1213. Ambition induces him to offer him a bribe to confound the archbishop and excommunicate the barons.

Rex J[ohannes] jam cœpit de fide male sentire et loqui.

Diebus quoque sub eisdem adeo desipiebat rex J[ohannes], ut de mortuorum resurrectione futura et aliis fidem Christianam contingentibus male sentiret, et quædam irrecitabilia diceret deliramenta, quorum unum duximus rememorandum. Contigit ut, venatu capto cervo quodam pinguissimo, in præsentia regis cum excoriaretur, rex ridens et deridens diceret, "O quam "prospere vixit iste, nunquam tamen missam audivit!"

Unbelief and ribaldry of John.

Admiralius Murmelinus victus aufugit.

Per idem quoque tempus, ipse[2] rex sive admiralius Murmelinus, de quo supradictum est, cum infinito

Invasion of Spain by the emir of Morocco

[1] *cereus et proclivus*] cereũ et proclivũ, B.

[2] *ipse . . . Murmelinus*] For this C. has only *admiralius*.

A.D. 1213. and his defeat by the king of Arragon [at Navas de Tolosa].

quem conflaverat exercitu, non sine, ut dicitur, regis J[ohannis] assensu, fines Hispaniæ potenter disposuit occupare; cui magnam audaciam contulerat nutans fides regis J[ohannis] supradicti et regni ejus interdictum. Quod cum cognoverunt reges Hispaniæ Christiani, additis quibusdam prælatis, viriliter restiterunt, et victum dissipato exercitu suo a finibus suis fugaverunt, et primogenitum filium suum capto regali vexillo interemerunt.

The latter's unjust demand of the country of the Albigeois.

Ubi rex Arragonum immortalem laudem promeruisset, si non in superbiam elatus statim a Symone de Monte Forti totam terram quam super Albigenses adquisierat de se tenendam, contra prohibitionem Papæ qui id idem postulaverat, procaciter exegisset, unde guerram gravem sibi suscitavit.

De morte regis Arragonum.

Attack by Peter II., king of Arragon, on the castle of Muret.

His quoque temporibus, post dicti regis Arragonum coronationem ab Innocentio Papa factam Romæ, et inhibitionem districtam[1] ne inimicis fidei[2] auxilium vel favorem præstaret, spreta patris correptione, post victoriam de admiralio M[urmelino] obtentam, cœpit recalcitrare, nocens quantum potuit Simoni memorato. Hæreticis utique Albigensibus confœderatus, associatis sibi comitibus[3] Fugis[4] et Covenarum[5] cum civibus Tholosanis, Rogero quoque de Beders cum suis Bederanis et de comprovincialibus innumeris convocatis, exercitu magno congregato, feria tertia post Natale beatæ Mariæ Murelli castrum obsedit. Quo audito, patres venerabiles Tholosanus,[6] Nemausensis,[7] Agathensis,[8] Biterensis,[9] Ucicensis,[10] Lothevensis,[11] Carcasonensis,[12] et Elmensis,[13] nec

This is the letter of the prelates engaged, given by Peter of Vaux Cernay, Historia Albigensium, lxxiii. (Recueil des Hist. des Gaules, xix. p 88, Migne, ccxiii. col. 674.)

f. 35.

[1] *districtam*] districtissimam, O. W. The beginning of this chapter has been considerably abridged by Paris, in order to get the same amount of matter into the page. Paris's additions are not in the original letter.

[2] O. W. add *consilium*.

[3] O. W. add *Tholosano*.

[4] Raymond Roger, count of Foix.

[5] Bernard IV., count of Comenges. C. has *convenit*.

[6] Fulk.

[7] Arnald I., bishop of Nismes.

[8] Raimond II., bishop of Agde.

[9] Bertrand I., bishop of Beziers.

[10] Raimond IV., bishop of Uzès.

[11] *Lothevensis . . episcopi*] Lodovensis et Covenarum episcopi, O. W. Lothevensis is Peter IV., bishop of Lodève.

[12] Guy.

[13] Raimond III., bishop of Elne.

Peter of Vaux Cernay, lxxiii. (Brial, xix. p. 88.)

non Magalonensis[1] episcopi, et de Claraco[2] et Magna-villa[3] et Sancti Egidii[4] abbates, et alii multi præclari viri, quos archiepiscopus Narbonensis,[5] Apostolicæ sedis tunc legatus, propter sanctæ crucis[6] negotium fecerat congregari, una cum Simone [comite] Montis Fortis et exercitu cruce signatorum iter arripiunt ad obsessum castrum viriliter succurrendum. Et cum die Martis infra octavas supradictas venissent ad castrum quod dicitur Savardunum, miserunt nuncios episcopi memorati ad capitaneos qui in obsidione castri Murelli erant, dicentes se ad hoc venire ut cum eis de pace tractarent, unde[7] sibi dari ducatum securum petebant. In crastino autem, quia res sic exigebat, exercitus cruce signatorum a Savarduno recedens festinavit ad Murelli succursum celeriter advenire. Episcopi vero prædicti morari proposuerant apud quoddam castrum Alta-ripa[8] vocatum, quod medium inter Savardunum[9] et Murellum distat ab utroque duabus leucis, ut ibi missos nuncios expectarent. Qui ibidem ad episcopos redeuntes dixerunt ex parte regis Arragonum quod ducatum non præberet eis; quia cum tanto exercitu advenerant, quod non indigebant conductu. Verum hæc audientes episcopi Murellum cum exercitu cruce signatorum intraverunt die Mercurii intra octavas memoratas. Et sollicitudine non pigra[10] duos viros religiosos ad regem et cives Tholosanos destinarunt; qui a rege tale cum derisione habuerunt responsum, quod propter quatuor ribaldos, quos episcopi secum adduxerant, petebant habere colloquium cum ipso. Tholosani vero prædictis nunciis responderunt, quod regi Arragonum erant confœderati, et nihil facerent nisi regis tantummodo voluntatem. Quod cum redeuntes nuncii episcopis retulissent, idem episcopi cum abbatibus discalciati ad regem venire proposuerunt. Sed cum adventus eorum in hunc modum regi nunciatus fuisset, januis patefactis, cum comes Montis Fortis ac cruce signati inermes essent, pro eo quod episcopi de pace loquerentur, hostes Dei fraudulenter ac superbe vicum subintrare cum impetu attemptarunt; sed per Dei gratiam a suo fuerunt desiderio defraudati. Quorum superbiam comes et cruce signati videntes, per cordis

A.D. 1213. The crusading forces under Simon de Montfort march to its relief.

Their summons to the king of Arragon and the citizens of Toulouse.

[1] William III., bishop of Maguelonne.

[2] Peter, abbat of S. Pierre de Clairac, dioc. Agen.

[3] Raimond II., abbat of S. Martin and Majan, Ville Magne, l'Argentière.

[4] *Egidii*] Tiberii, W. Tyberii, O. The abbat of S. Giles was Poncius.

[5] O. W. ins. *et*.

[6] Here begins a fresh hand, of the distinct St. Alban's character. And there are from this point changes in the text of Wendover as well as additions in the margin.

[7] *unde*] unum, B.

[8] Haute-rive.

[9] Saverdun.

[10] *prigra*] pigri, B. O. W.

A.D. 1213. contritionem et oris confessionem salubriter a peccatis mundati, armis se viriliter accinxerunt. Venientesque ad episcopum Tholosanum, qui auctoritate domini Narbonensis jure legationis hoc[1] officio fungebatur, exeundi licentiam contra hostes fidei humiliter postularunt. Qua, quoniam negotium in arcto erat constitutum, concessa, in nomine Sanctæ Trinitatis, tribus dispositis aciebus, exierunt; hostes vero fidei e contrario multas habentes acies jam muniti[2] armis tentoria sunt egressi; quos, licet multos nimis respectu cruce signatorum, clientes Christi, de Ipsius auxilio confidentes, armati virtute ex alto, viriliter sunt aggressi. Per exploratores noverat comes S[imon] quod rex Arragonum se paravit, tam securus fuit ut ad mensam sederet pransurus; unde comes jocose dixit super hoc certificatus cum exiret, "Certe serviam ei de primo ferculo." Unde primus vel de primis unus rex ipse Arragonum gladio transfossus, antequam tres buccellas panis deglutiret, interemptus occubuit. Statimque virtus Altissimi per manus servorum suorum[3] hostes suos confregit, eos comminuens in momento. Terga enim vertentes, in fugam versi[4] sunt, tanquam pulvis ante faciem venti, contriti; alii mortis discrimen fugientes evaserunt; alii gladios evitantes, aquæ periculo perierunt; nonnulli autem in ore gladii perierunt.[5] De illustri quoque Arragonum rege, qui cum interfectis occubuit, plurimum dolendum est; qui hostibus fidei conjunctus ecclesiam catholicam improbe perturbavit. Certus interfectorum numerus nullatenus scribi potuit; de militibus autem cruce signatis unus solus cum servientibus paucis occubuit. Facta est autem hæc belli congressio feria sexta post octavas Nativitatis beatæ Mariæ, anno Domini M.CCXIII., mense Septembri. *m÷*

Peter of Vaux Cernay, lxxiii. (xix. p. 89.)

(Not in the letter.)

Death of the king of Arragon.

Id. p. 89.

Victory of Simon de Montfort.

Sept. 20.

De adventu Nicholai Thusculanensis episcopi et Apostolicæ sedis legati in Angliam.

Eodem anno, circa festum Sancti Michaelis, venit in Angliam Nicholaus Thusculanensis episcopus et Apostolicæ sedis legatus, ut dissensiones inter regnum et sacerdotium auctoritate Apostolica reformaret. Et licet terra interdicta fuisset, ubique tamen cum processione solemni et cantuum modulis et indumentis festivis honorifice receptus est. Cumque ad Westmonasterium pervenisset, Willelmum[6] abbatem, [de] dilapida-

Arrival of Nicholas, bishop of Tusculum, the legate, in England.

He deposes [Ralph],

[1] *hoc*] hic, O. W.
[2] *muniti*] munita, B. O. W.
[3] *suorum*] om. O.
[4] *versi*] compulsi, O. W.
[5] *perierunt*] fuerunt devorati, O. W.
[6] Sic, erroneously for *Radulphum*. See below, p. 576.

tione et incontinentia a monachis suis accusatum, ilico degradavit. Venerunt autem ad eum[1] Oxoniæ burgenses, quorum instinctu et præsumptione duo clerici, de quibus superius[2] fecimus mentionem, suspensi fuerant, absolutionem postulantes. Quibus indicta pœnitentia, inter cætera præcepit ut ad singulas civitatis ecclesias, depositis indumentis pedibusque nudis, flagella portantes in manibus, euntes, a presbiteris parrochianis absolutionis beneficium cum psalmo quinquagesimo impetrarent. Nec licuit eis nisi diebus singulis singulas petere ecclesias, ut tam ipsi quam alii talia præsumere formidarent. A.D. 1213. abbat of Westminster. The Oxford townsmen come to beg absolution.

Legatus itaque cum septem tantum equitaturis in Angliam veniens, [cum] quinquaginta in brevi et familia multa nimis stipatus incessit. Conveniente tandem archiepiscopo Cantuariensi cum episcopis et magnatibus regni Londoniis in præsentia regis et cardinalis, tractatum est ibidem per triduum inter regnum et sacerdotium de damnis episcoporum et ablatis,[3] facta ex parte regis oblatione episcopis præfatis ad plenariam restitutionem centum milium marcarum argenti continuo numerandarum. Et si post inquisitionem investigari possit, custodes ecclesiarum aliosve regis ministros amplius abstulisse, juratoriam optulit rex et fidejussoriam cautionem, quod pro episcoporum et ipsius legati arbitrio infra sequens Pascha satisfactionem plenam omnibus faceret ablatorum. Ad hoc autem legatus consensit, volens instanter hoc fieri; indigne ferens quod non statim suscepta fuit oblatio. Unde protinus suspicatum est, legatum plus æquo parti regiæ consentire. Episcopi quoque negotium protrahentes oblatis conditionibus obviabant, habito consilio ut prius inquirerent de ablatis et damnis, et summam diligentius inquisitam regi ostenderent, et sic simul acciperent quod quærebant. Audiens itaque rex dilationem sibi dilectam, præbuit ilico consensum. Et sic eo[4] die infecto negotio recesserunt. *Concilium de restitutione faciendâ spoliatis.* *Nota summam.*

Ut rex Johannes coronam cum regnis Angliæ et Hyberniæ in manus legati resignaverit.

Veniente vero die crastina, convenerunt omnes iterum ad Sanctum Paulum in ecclesia cathedrali, ubi post multos et varios de interdicti relaxatione tractatus ante majus altare coram clero et populo exacta est a rege et innovata illa non formosa sed famosa subjectio, qua, in manum domini Papæ diademate cum regno resignato, tam dominium Hyberniæ Second council in St. Paul's, at which John resigns his crown, and

[1] O. W. ins. *ibidem.*
[2] *i.e.* pp. 525, 526.
[3] *ablatis*] abbatis, B.
[4] *eo die*] cotidie, C.

A.D. 1213. subjects his kingdom to the Pope.

quam regnum subdidit Anglicanum. Carta quoque regis, de qua superius diximus, quæ prius cera signata fuerat et Pandulfo tradita, nunc auro bullata est, et legato ad opus domini Papæ et Romanæ ecclesiæ resignata. Super ablatorum vero restitutione, tertio[1] nonas Novembris apud Radingum diem statuerunt.

f. 35 *b*.

Cumque die jam prælibato omnes ut superius convenissent, rex die illa non comparuit, sed die tertia apud Walingeford iterum pariter convenerunt. Ubi rex ut supra de omnibus ablatis episcopis et aliis universis se satisfacturum gratanter spopondit; sed hoc illis, quorum castella diruta, domus subversæ, pomeria cum nemoribus succisa fuerant, parum videbatur. Unde rex et episcopi in hoc pariter consenserunt, ut in arbitrio quatuor baronum se ponerent, et sic ipsorum judicio satisfaceret[2] universis. Convenerunt iterum rex cum legato, archiepiscopus cum episcopis, magnatibus, ac omnibus viris religiosis ad interdicti negotium contingentibus, apud Redingum octavo idus Decembris; ubi singuli cartam porrexerunt in publicum, omnium ablatorum pariter et damnorum summam continentem. Sed legato regi favorem præbente, solutio omnium dilationem accepit; excepto[3] quod archiepiscopus et episcopi dudum ab Anglia proscripti ibidem quindecim milia marcas argenti perceperunt.

John meets the bishops at Wallingford, and then at Reading, respecting the restoration of the confiscated property.

Qualiter Innocentius Papa Nicholao Tusculanensi pro vacantibus ecclesiis in Anglia scripserit.

Letter of Innocent III. to the legate, directing him to fill up the vacant sees and abbeys.

Eodem tempore Innocentius Papa Nicholao Apostolicæ sedis legato literas sub hac forma direxit: "Cum non possit ecclesiis Dei melius provideri, quam si eis pastores præficiantur idonei, qui non tam præesse cupiant quam prodesse; fraternitati tuæ, de qua plenam fiduciam optinemus, per Apostolica scripta mandamus, quatinus episcopatus et abbatias Angliæ nunc vacantes facias cum tuo consilio de personis idoneis per electionem vel postulationem canonicam ordinari, quæ non solum vita sed et scientia sint præclaræ, verum etiam regi fideles et regno utiles, necnon ad auxilium et consilium efficaces, assensu regio requisito. Cum ergo vacantium ecclesiarum capitulis nostris literis demus in mandatis ut tuo consilio adquiescant, tu Deum habens præ oculis consulas super hoc viros providos et honestos, qui plene norint merita personarum, ne te cujusquam astutia circumveniri contingat. Si qui vero contradictores fuerint vel rebelles, tu eos per censuram ecclesiasticam, appellatione

Innocentii Epist. xvi. 138. (Migne, ccxvi. col. 928.)

---

[1] *tertio*] secundo, O.

[2] *satisfaceret*] satisfieret, O. W.

[3] O. W. ins. *eo*.

" remota, compellas. Datum Laterani, kalendis Novembris, A.D. 1213.
" pontificatus nostri anno decimo sexto."

Legatus quoque cum hujusmodi autenticum a domino Papa accepisset, factus de rege tirannus, spreto archiepiscopi et episcoporum regni consilio, cum clericis regis et ministris ad vacantes accedens ecclesias, ordinationes earum, secundum antiquum Angliæ abusum, de personis minus idoneis celebrare præsumpsit. Nonnullos vero diversi ordinis, pro gravamine manifesto ad audientiam summi pontificis appellantes, suspensos ad curiam Romanam destinavit. Quibus adeo se inhumanum exhibuit, quod de rebus propriis nec quidem denarium unum ad expensas itineris portare permisit. Parrochiales insuper ecclesias in locis diversis vacantes clericis suis distribuit, patronorum consensu minime requisito, unde multorum indignationem et multorum maledictionem pro benedictione promeruit, dum justiciam in injuriam, judicium in præjudicium commutavit.

Nota superbiam et tyrannidem Nicholai legati.

De appellatione Cantuariensis archiepiscopi pro ordinatione vacantium ecclesiarum.

Anno Domini MCCXIV. Rex Anglorum Johannes ad Natale curiam suam tenuit apud Windleshores; ubi multa magnatum[1] suorum multitudini festiva distribuit indumenta. Deinde post octavas Epiphaniæ convenerunt apud Dunestapliam S[tephanus] Cantuariensis archiepiscopus cum suis suffraganeis, ut de negotiis ecclesiæ Anglicanæ tractarent ibidem. Moleste enim supra modum ferebant, quod legatus supradictus,[2] ut prædiximus, illis inconsultis, regiis favens voluntatibus, in ecclesiis vacantibus prælatos minus sufficientes posuerat, intrusione magis quam electione canonica. Tandem cum hinc inde varia sorte tractassent, archiepiscopus Cantuariensis duos clericos apud Burtonam super flumen Trente, ubi tunc legatus erat, misit, qui eidem ex parte domini Cantuariensis interposita appellatione prohibuerunt, ne contra dignitatem suam, ad quam ordinatio ecclesiarum suæ diocesis de jure spectabat, prælatos in ecclesiis vacantibus instituere præsumeret. Legatus autem,[3] appellationi factæ non deferens, misit assensu regio Pandulfum jam sæpe dictum ad curiam Romanam, ut archiepiscopi et episcoporum propositum irritaret. Quo cum pervenisset, famam archiepiscopi Cantuariensis in conspectu summi ponti-

John at Windsor.

The archbishop and his suffragans meet at Dunstable.

Their appeal to the Pope against the legate, who sends Pandulph to Rome against the appeal.

---

[1] *magnatum suorum multitudini*] magnatibus suis, O. W.

[2] *supradictus*] sæpedictus, O. W.

[3] *autem*] quoque. O. W.

A.D. 1214. ficis non mediocriter denigravit; regem quoque Anglorum tantis ibidem extulit laudum præconiis, asserens se regem tam humilem tamque modestum eatenus non vidisse, ut in oculis domini Papæ idem rex gratiam admirabilem optineret. Restitit autem Pandulfo ibidem magister Simon de Langetune, frater archiepiscopi Cantuariensis; sed quoniam carta regis auro bullata domino Papæ de subjectione et tributo regni Angliæ et Hyberniæ a prædicto Pandulfo nuper delata fuerat, magister Simon in suis contradictionibus non potuit exaudiri. Asserebat præterea Pandulfus memoratus in præsentia domini Papæ archiepiscopum et episcopos in exactione et ablatorum restitutione tempore interdicti nimis esse rigidos et avaros, quodque ipsum regem et regni libertates plus æquo deprimebant. Et sic propositum archiepiscopi et episcoporum ad tempus accepit dilationem.

Simon Langton opposes Pandulph at Rome, but is not heard.

Rex Johannes transfretavit in Pictaviam.

John's forces in Flanders invade Philip's territories.

Eodem anno rex Anglorum Johannes misit principibus militiæ suæ qui erant in Flandria pecuniam magnam nimis, ut regem Francorum inquietarent, et terras cum castris incursione bellica devastarent. At illi, regis exhortationibus obtemperantes, terram comitis[1] de Gysnes fere totam ferro flammisque discurrentibus contriverunt, castrum de Bruncham obsidentes prostraverunt, ubi milites et servientes multos ad deditionem compulsos in vinculis abduxerunt; Arriam[2] quoque obsidione vallantes, subjugaverunt et igne combusserunt. Castrum autem de Liens[3] per insultum ceperunt, et multos ibidem peremerunt, et nonnullos captos in carcerem detruserunt, terramque Lodowici filii regis Francorum in partibus illis gravi depopulatione afflixerunt. Rex autem Johannes, in die Purificationis beatæ Mariæ missis Romam pro relaxatione interdicti nunciis, apud Portesmuhe regina comite naves ascendit, et infra dies paucos in[4] manu forti et exercitu magno applicuit apud Rupellam; quo audito, venerunt ad eum multi barones Pictaviæ et fidelitatem ei juraverunt. Deinde rex, in brachio[5] extento progrediens, plurima castella inimicorum suorum potenter subjugavit. Sed quæ ibi gesta sunt, qui plenius nosse desiderat, literas, quas justiciariis suis de scaccario direxit, legere non omittat:

John crosses from Portsmouth, and lands at Rochelle.

---

[1] Arnulf II.

[2] Aire.

[3] Lens.

[4] *in . . magno*] cum ingenti exercitu, O. W.

[5] *brachio extento*]. manu forti, O. W.

Epistola regis Johannis de actibus suis in Pictavia. A.D. 1214.

Letter of John to the justices of the exchequer giving an account of his operations in Poitou. f. 36.

"Johannes Dei gratia, etc. Sciatis quod cum instaret ter-
" minus treugarum, quas concesseramus comitibus Marchiæ [1]
" et de Augi,[2] nec invenissemus in eis pacem nobis expedientem,
" transtulimus in [3] die Veneris proxima ante Pentecosten
" cum exercitu nostro usque Meirevent, castrum Galfridi de
" Lezinan; et licet crederemus [4] quod capi non posset per
" insultum, in crastino tamen, in vigilia scilicet [5] Pentecostes,
" solo insultu a mane usque ad horam primam illud cepimus
" violenter. Die vero Pentecostes obsedimus aliud castrum
" ipsius G[alfridi], quod Novent [6] dicitur, incluso in eo ipso [7]
" G[alfrido] cum duobus filiis suis; et cum jam per tres dies
" usi fuimus continua petrariarum nostrarum verberatione, in
" tantum ut immineret nobis oportunitas captionis ipsius [8]
" castri, venit ad nos comes de Marchia, efficiens quod dictus
" G[alfridus] se reddidit in misericordiam nostram, cum duo-
" bus filiis suis et castro suo et omnibus quæ in eo [9] erant. Et
" dum adhuc ibi fuimus, nunciatum fuit nobis quod filius regis
" Franciæ Lodowicus quoddam castellum ipsius G[alfridi] ob-
" sederat, quod Muncuntur dicitur. Quibus auditis, nos statim
" versus partes illas divertimus, ut ei occurreremus, ita quod
" in die Sanctæ Trinitatis fuimus apud Parthenai, ubi comes de
" Marchia, comes de Augi, ad nos venerunt cum dicto G[alfrido]
" de Lezinan, facientes nobis homagium et fidelitatem. Et
" quia prius tractatum erat inter nos et comitem Marchiæ de
" filia nostra Johanna filio suo danda in uxorem, id ei conces-
" simus, licet rex Francorum eam ad opus filii sui peteret, sed
" fraudulenter. Memores enim fuimus neptis [10] nostræ, Lodowico
" filio regis Franciæ datæ, et illius rei eventus; sed utinam det
" nobis Deus majorem de hoc maritagio proventum, quam de
" illo fuimus consecuti. Nunc autem gratia Dei data est
" nobis oportunitas, ut extra Pictaviam in capitalem inimicum
" nostrum regem Francorum insurgamus. Et hæc vobis
" mandamus, ut de successibus nostris gaudeatis. Teste me
" ipso apud Parthenai, anno regni nostri decimo sexto."

Death of Gilbert, bishop of Rochester.

Eodem tempore obiit Gilebertus Rofensis episcopus, octavo kalendas Julii.

---

[1] Hugh (IX.) de Lusignan.

[2] Raoul d'Issoudun, Count of Eu.

[3] *in*] nos, O. W.

[4] *crederemus*] crederetur a pluribus, O. W.

[5] *scilicet*] videlicet, O. W.

[6] Sic MS. Probably for *Vovent*, *i.e.* Vouvant, near Mervant. Bréholles, Transl. of Matt. Par. ii. p. 509.

[7] *ipso*] dicto, W.; ducto, O.

[8] *ipsius castri*] castri predicti, O. W.

[9] *eo*] illo, O. W

[10] Blanche of Castile.

A.D. 1214. *Epistola Innocentii Papæ pro relaxatione interdicti.*

Letter of Pope Innocent III. to the legate, directing him to relax the interdict when the king has paid the amount promised, and given security for future payments.

Circa dies istos Papa Innocentius Nicholao Tusculanensi episcopo pro relaxatione interdicti scripsit in hæc verba: "Innocentius[1] episcopus, etc. Venerabilis frater noster J[ohannes] Norewicensis episcopus, et dilectus filius noster R[icardus] de Marisco archidiaconus Northanhumbriæ, et nobiles viri Thomas de Herdintune et Adam, nuncii carissimi in Christo filii nostri J[ohannis] regis Angliæ illustris ex una parte; magister S[imon] de Langetune, A. et G. clerici nuncii venerabilis fratris nostri S[tephani] Cantuariensis archiepiscopi ex altera parte, nuper in præsentia nostra constituti, asseruere concorditer et constanter, quod, pro vitando grandi rerum dispendio et gravi periculo animarum, expediebat quam plurimum tam regno quam sacerdotio, ut sine dilatione relaxetur[2] sententia interdicti. Unde nos pro affectu paterno sollicite inter eos ad salutem et utilitatem super his quæ pacis sunt cum illis tractavimus diligenter; et tandem ipsis adquiescentibus, formam invenimus et statuimus infra scriptam. Sane præfatus rex tantam pecuniam archiepiscopo Cantuariensi, Londoniensi et Helyensi episcopis vel aliis, quos ad hoc assignare voluerint, faciat assignari, computatis his quæ idem rex noscitur persolvisse, quod summa[m] impleat quadraginta milia marcarum. Quibus solutis et cautione præstita inferius annotata, protinus sublato cujuslibet appellationis et contradictionis obstaculo, relaxes sententiam interdicti. Ac deinde singulis annis duodecim milia marcarum in duobus terminis, in commemoratione videlicet Omnium Sanctorum sex milia marcarum, et totidem in festo Dominicæ Ascensionis, apud ecclesiam Sancti Pauli Londoniarum eisdem faciat exhiberi, donec tota summa fuerit persoluta. Et ad hoc fideliter exequendum, obligavit seipsum ipse[3] rex per proprium juramentum et per literas patentes, sigillo suo communitas, necnon per fidejussionem Wintoniensis et Norewicensis episcoporum, Cestrensis[4] et Wintoniensis[5] et Willelmi Marescalli comitum, ita quod tam hæredes ipsius regis quam successores eorum [pari obligatione] tenebuntur astricti. Quocirca per Apostolica tibi scripta præcipiendo mandamus, quatinus secundum formam præscriptam procedere non postponas, nisi de mera et libera

[1] This letter is only known from this source. Potthast. *Regest. Pontif.*, p. 422.

[2] *relaxetur*] relaxaretur, O. W.

[3] *ipse*] idem, O. W.

[4] Ranulph Blundevil.

[5] Saher de Quinci.

" voluntate partes aliter duxerint componendum. Datum A.D. 1214.
" Laterani."[1]

De restitutione ablatorum.

Council at St. Paul's under the legate, respecting the payments for the confiscated property.

Tempore vero quo Nicholaus Tusculanensis episcopus et Apostolicæ sedis legatus per nuncios memoratos domini Papæ autenticum acceperat, rex Anglorum[2] erat in partibus transmarinis; sed quoniam idem rex in recessu suo ab Anglia legato jam dicto et Willelmo Marescallo vices suas in hoc negotio commiserat, idem legatus in urbe Londoniarum apud Sanctum Paulum grande congregavit concilium; ubi congregatis archiepiscopis, episcopis, abbatibus, prioribus, comitibus, baronibus, et aliis ad negotium interdicti spectantibus, proposuit coram omnibus formam restitutionis super ablatis et damnis, a domino Papa, partibus consentientibus, Romæ provisam; præcipiens constanter, ut certificaretur de quantitate solutæ pecuniæ episcopis et aliis quibuslibet a ministris regis causa interdicti, quatinus per pecuniam solutam sciret quantum unicuique ad solvendum restaret.[3] Probatum est igitur ibidem certa computatione, archiepiscopum et monachos Cantuarienses, simul cum Londoniensi, Helyensi, Herefordiensi, Bathoniensi, Lincolniensi [episcopis], antequam ab exilio in Angliam redirent, per manum Pandulfi duodecim milia marcas legalium esterlingorum accepisse. Post adventum quoque eorum in concilio octavo idus Decembris apud Radingum celebrato, quindecim milia marcas idem episcopi cum monachis supradictis inter se dividendas perceperunt, ita quod tota summa simul conjuncta viginti septem milia marcarum facit complementum. Residuæ autem tredecim milia marcæ, quæ ad supplementum quadraginta milia marcarum prædictarum solvendæ restant, sub fidejussione Wintoniensis et Norwicensis episcoporum remanserunt, additis literis regis patentibus ad majorem securitatem, juxta quod in literis domini Papæ continebatur expressum.

De relaxatione interdicti.

The interdict removed, June 29.

His ita gestis, Nicholaus Thusculanensis episcopus et Apostolicæ sedis legatus, in die Apostolorum beati Petri et Pauli, in ecclesia cathedrali relaxavit solenniter sententiam interdicti, postquam duraverat annis sex, mensibus tribus, et diebus

---

[1] W. adds, "Pontificatus nostri " anno" [sic]. O. has this with xvi. in the margin.

[2] *Anglorum . . . rex*] om. O.

[3] *restaret*] restauret, B.

A.D. 1214. quatuordecim, ad irrestaurabile damnum ecclesiæ tam in temporalibus quam spiritualibus. Qua relaxatione facta, gaudium totam terram, pulsatis [campanis] et hymno scilicet *Te Deum laudamus*[1] cantato, exhilaravit.

Qualiter legatus distulerit ut fieret restitutio ablatorum.

The legate recommends those who apply to him for restitution of their property to bring their complaints before the Pope.

Relaxato itaque, ut dictum, interdicto, venerunt ad legatum abbates, priores, Templarii, Hospitalarii, abbatissæ, moniales, clerici, et laici, scilicet innumera multitudo, petentes de damnis et injuriis interdicti tempore sibi illatis fieri restitutionem. Asserebant enim, quod licet ab Anglia non exierint, remanserant tamen in continua regis et ministrorum ejus persecutione, corporum suorum et rerum non[2] indemni fatigatione. Legatus vero universæ multitudini conquerenti ita respondit, quod videlicet de damnis eorum et injuriis in literis domini Papæ nulla mentio facta fuerat; unde nec debuit, nec de jure potuit, mandati Apostolici fines præterire. Sed tamen consilium dedit, ut de injuriis et damnis coram domino Papa querelam deponerent, et peterent sibi justitiæ plenitudinem exhiberi. His igitur auditis, universitas illa conquerentium prælatorum sine spe melioris proventus[3] ad propria sunt reversi.

Death of John, abbat of St. Alban's, 17 July. W. de Humes abbat of Westminster in place of R. de Arundel. 23 Jan.

Eodem[4] tempore Johannes abbas ecclesiæ Sancti Albani, in die beati Kenelmi regis et martyris, decimo nono anno prælationis suæ, plenus dierum, sanctitate[5] et religione insignis, scientia ad plenum eruditus, in senectute bona sanctissime diem clausit extremum. Illis diebus per prædictum legatum depositus est Radulfus de Arundel abbas Westmonasteriensis, in crastino Sancti Vincentii, per N[icholaum] abbatem de Waltham, missum ex parte legati, fracto ipsius sigillo in capitulo; cujus loco substitutus est Willelmus de Humes prior Frantoniæ,[6] monachus Cadomensis.

---

[1] O. W. add *excelsa voce.*

[2] *non indemni fatigatione*] For this O. W. have "dum bonis eorum "omnibus confiscatis et corporibus "laceratis, quo a spiritu furoris "inimicorum se verterent, ignora-"bant."

[3] *proventus*] boni, O. W.

[4] There is an inverted pastoral staff and mitre in the margin.

[5] *sanctitate . . insignis*] vir religiosus, O. W.

[6] Frampton in Dorsetshire.

Ut rex Johannes exercitum suum in Britanniam promoverit. A.D. 1214.

Sub diebus istis Johannes rex Anglorum promovit exercitum suum a Pictavia in Minorem Britanniam, continuis tribus diebus cum totidem noctibus. Veniens tandem prope civitatem quæ Nantes ab incolis nuncupatur, eam debellare disposuit; sed cives et milites, quos in ejus præsidio rex posuerat Francorum, cum regis Anglorum adventum cognovissent, exierunt obviam ei, et in introitu cujusdam pontis, qui non longe ab urbe distabat, cum exercitu regis Anglorum congressi sunt. Sed rex Johannes, Marte sibi propitio, victoriam tandem adeptus, viginti milites in illo conflictu cepit; et inter cæteros filium[1] et hæredem comitis Roberti de Druis et avunculi Francorum regis, vinculis constrictum, secum rediens abduxit. Deinde idem rex, ad Rupem Monachi cum exercitu suo se conferens, castrum obsidione vallavit. Quod audiens Lodowicus regis Francorum filius, ad hoc a patre missus ut regis Johannis refrænaret incursus, cum exercitu non modico illuc properavit, ut subveniret obsessis. Cumque adventum ipsius rex Anglorum cognovisset, misit exploratores ab exercitu suo, qui numerum et vires hostium supervenientium sagaciter æstimarent. Nuncii vero, injuncto sibi officio celeriter peracto, revertentes dixerunt regem Anglorum multo majorem habere numerum bellatorum. Unde regi constanter persuaserunt, ut campestre prælium cum hostibus consereret; quia hoc faciens proculdubio ab hostibus optatum reportaret triumphum. Animatus autem rex dictis nunciorum suorum, jussit quantocius milites ad arma convolare, ut occurreret Lodowico campestre prælium commissurus; sed barones Pictaviæ regem sequi contemnentes, dixerunt se ad campestre prælium non esse paratos. Tunc rex solitam proditionem Pictavensium habens nimis suspectam, cum captio castri illius immineret,[2] maximo mœrore confectus, ab obsidione recessit. Lodowicus itaque cum audisset regem Anglorum castra movere, timens ne ipsum invaderet, fugit a tergo Johannis regis; sicque uterque exercitus ignominiosa dilapsus fuga, uterque alterque alterum a tergo salutavit.

f. 36 *b.*

John in Britanny. His victory at Nantes.

He besieges Roche-au-Moine.

Louis advances against him, and he raises the siege,

the barons of Poitou refusing to fight.

Each army retreats from the other.

Qualiter rex Francorum contra exercitum regis Anglorum qui erat in Flandria hostiliter processerit.

His quoque diebus exercitus regis Anglorum qui erat in Flandria adeo debacchando invaluit, ut, plurimis depopulatis

John's army in Flanders.

[1] Robert.

[2] B. adds *sibi immineret.*

A.D. 1214. provinciis, jam pagum ingressus Pontivensem crudeli nimis ibidem rabie desæviret. Erant enim in hac expeditione viri bellicosi et in re militari experti, Willelmus dux Hoilandiæ, Reginaldus quondam comes Bononiæ, Ferrandus comes Flandriæ, Hugo de Boves miles strenuus sed crudelis et superbus, qui tanta in partibus illis rabie sæviebat ut nec quidem sexui muliebri nec ætati parceret parvulorum. Rex autem Anglorum Johannes constituerat marescallum illius exercitus Willelmum fratrem suum comitem Sarebiriensem cum militia regni Anglorum, ut cum ipsis militaret atque aliis militantibus de fisco stipendia ministraret. Habuerunt præterea idem bellatores Othonis Romani imperatoris auxilium pariter et favorem, cum toto posse ducis[1] Lovaniæ et Brebantiorum, qui pari tirannide in Francigenis sæviebant. Cum denique hæc omnia ad notitiam Philippi regis Francorum devenissent, perturbatus est valde, timens ne sufficeret ad illius patriæ defensionem; qui nuper Lodowicum filium suum cum exercitu copioso in Pictaviam direxerat contra regem Anglorum, ut ejus incursus bellicos refrænaret. Et licet idem rex sæpius revolveret[2] vulgare proverbium,

The emperor Otho IV. joins John's army.

Pluribus intentus minor est ad singula sensus,

tamen exercitu magno congregato comitum, baronum, militum et servientium, peditum et equitum, cum communibus villarum et civitatum, in fortitudine gravi adversariis occurrere maturavit; præcipiens episcopis, viris religiosis, clericis et sanctimonialibus elemosinas dare, preces ad Deum fundere, et pro statu regni sui divina misteria celebrare. Quo facto, cum exercitu suo audaciter processit in hostes. Audiens autem idem rex hostes memoratos usque ad pontem de Bovines in territorio Pontivensi situm jam hostiliter pervenisse, illuc vexilla direxit et arma, atque ad pontem jam dictum perveniens, illius aquæ fluenta cum exercitu suo toto pertransiens, ibidem castra metatus est. Erat enim ardor solis permaximus, sicut fieri [solet] in mense Julio; unde prope flumen Francigenæ quiescere decreverunt, propter refrigerium tam hominum quam equorum.[3] Venerunt quoque ad dictum flumen quadam die Sabbati circa horam vespertinam, atque ordinatis a dextris et a sinistris bigis et quadrigis[4] et omnibus vehiculis, quibus victualia et arma cum machinis et bellicis instrumentis allata fuerant, totus ille exercitus, adhibitis circumquaque custodibus, nocte illa quievit.

Advance of Philip against them.

---

[1] Henry I.
[2] O. W. ins. *illud.*
[3] *equorum . . . quadam*] om. O.
[4] O. W. ins. *redis.*

Præparatio ad congressum belli. A.D. 1214.

Mane autem facto, cum principes militiæ regis[1] Anglorum de adventu regis Francorum certificati fuissent, habito tractatu diligenti, decreverunt communiter campestre prælium cum hostibus conserere; sed quia dies Dominica erat, visum est sapientioribus de exercitu et maxime Reginaldo quondam comiti Bononiæ, inhonestum esse in tanta solennitate bellum committere, et[2] tantum diem homicidio et effusione humani sanguinis violare. Placuit consilium imperatori Romano, qui constanter affirmavit, talis diei conflictu se nunquam lætum reportare[3] triumphum. His itaque auditis, Hugo de Boves in vocem blasphemiæ prorumpens, Reginaldum comitem proditorem nequissimum appellavit, improperans ei terras et possessiones largas, quas ex dono regis Anglorum perceperat; adiciens etiam, quod si die illa bellum differatur, in damnum irreparabile regis[4] Johannis redundabit; "nocuit enim semper differre paratis." Comes vero Reginaldus Hugoni respondens dixit cum indignatione, "Hodierna dies me esse fidelem et te proditorem comprobabit. Ego enim hac Dominica die stabo pro rege in prælio, si necessitas coegerit, usque ad mortem, et tu more solito, hodierna die de prælio fugiendo, te esse proditorem nequissimum, cunctis astantibus, declarabis." His denique verbis blasphemiæ dicti Hugonis consimilibus omnis multitudo ad campestre prælium exacerbati simul et provocati, ad arma prosiliunt, et sese omnes ad pugnam viriliter accingunt. Armatis autem cunctis, tres acies constituunt, in quarum prima comitem Flandriæ Ferrandum, comitem Bononiæ Reginaldum, et comitem Saresbiriæ Willelmum, capitaneos præfecerunt; in acie quoque secunda, Willelmum Hoilandiæ ducem, et Hugonem de Boves cum Brebantiis[5] prærogantes; tertiæ aciei Othonem Romanum imperatorem Alemannis pugnatoribus prætulerunt; sicque moderato gressu in hostes progressi, usque ad Francorum agmina pervenerunt. Videns rex Francorum adversarios ad campestre prælium fore paratos, jussit pontem qui a tergo sui exercitus erat confringere; ut si forte aliqui de exercitu suo fugam inire[6] proponerent, quo nisi in hostes fugerent non haberent. Remansit idem rex, dispositis aciebus infra ambitum bigarum et quadrigarum suarum, sicut supradictum est, insultum adversariorum suorum ibidem expectans. Non[7] mora, perstrepentibus hinc inde buc-

Battle of Bovines.

Lucan i., 281.

f. 37.

[1] *regis*] regi, B.
[2] *et . . . et*] vel . . . vel, W.
[3] *reportare*] reportasse, O. W.
[4] *regis*] regi, B.
[5] W. ins. *suis*.
[6] *inire*] meditari, O. W.
[7] *Non*] quid, O. W.

A.D. 1214. cinis, acies, cui comites supradicti præerant,[1] tanto impetu acies Francorum irrupit, ut in momento agminibus eorum divisis, usque ad stationem regis Francorum penetrarent. At comes Reginaldus, cum regem, qui ipsum exhæredatum a comitatu suo expulerat, cognovisset, lanceam direxit in eum, regemque in terra[2] prostratum gladio interficere satagebat. Sed miles quidam,[3] qui cum aliis ad regis custodiam fuerat deputatus, ictibus dicti comitis se opponens, pro rege interfectus est. Videntes autem Francigenæ regem suum prostratum, accesserunt cum impetu ad eum numerosa militum multitudo; et licet cum labore equo suo [illum] restituunt.[4] Quo facto, bellum accenditur utrobique, enses quasi fulmen emicant[5] circa capita galeata, fit gravissimus hinc et inde conflictus. Sed comites sæpedicti, cum acie cui præerant, a commilitonibus suis nimis remoti, præclusa est via ad socios revertendi, sicut illis ablata est facultas ad ipsos veniendi. Unde factum est, quod pars eorum tot Francorum vires ferre non valens, nimis oppressa defecit; sicque comites memorati, cum acie tota cui præerant, post maximam probitatem et utrobique cruentam fatigationem capti sunt et vinculis mancipati.

Narrow escape of Philip II.

Conclusio belli.

Victory of Philip II. Dum hæc circa regem Philippum agerentur, Campaniensis,[6] Perticensis,[7] et de Sancto[8] Paulo comites, cum aliis multis nobilibus de regno Francorum in acies supradictas impetum facientes, Hugonem de Boves cum universo populo ex diversis provinciis collecto in fugam compulerunt. Quibus improbe nimis fugientibus, insecuti sunt eos in ore gladii Francigenæ usque ad stationem imperatoris, in[9] quem sine mora omne pondus prælii conversum est. Circumvallantes enim eum comites supradicti, conati sunt ut interficerent eum vel[10] ad deditionem compellerent. Sed ipse cum gladio quem tenebat, ad modum sicæ[11] ex una parte acuto, hostibus ictus importabiles hinc inde junctis manibus imprimens, quoscunque attingebat,

[1] *supradicti præerant*] præerant sæpedicti, O. W.

[2] *terra*] terram, O. W.

[3] Stephen de Longo Campo. Will. Armoric. de gestis Philippi, p. 97 E. Recueil des histoires des Gaules, xvii.

[4] There is a picture of this incident in the battle in the margin, with Hugo de Boves flying.

[5] *emicant*] eliciunt, O. W.

[6] Theobald IV.

[7] Thomas.

[8] Gauthier de Chatillon.

[9] *in . . . est*] quocirca post fugam illorum omne pondus prælii in imperatorem conversum est in momento, O. W.

[10] *vel*] et, B.

[11] *ad modum sicæ*] ut sica, O. W.

vel attonitos reddebat vel sessores cum ipsis equis solo tenus prosternebat. At hostes, propius accedere metuentes, lanceis sub ipso tres equos peremerunt. Sed commilitonum suorum laudabili probitate novis semper equis restitutus, hostibus acrius insurgebat. Tandem invictus, ab adversariis dimissus, cum suis sine sui suorumque læsione de bello recessit. Rex autem Francorum, de tam inopinata victoria lætus, gratias Deo exsolvit, qui sibi talem concessit ab adversariis portare[1] triumphum. Tres quoque comites supradicti, cum militum et aliorum numerosa multitudine, vinculis constricti, abducti sunt, carcerali custodiæ mancipandi. In adventu autem regis tota civitas Parisiaca facibus et laternis, cantibus et plausibus, classicis et laudibus, die et nocte sequente, sericis et variis ornata pannis, solenniter exultabat. Facta est autem hæc belli congressio mense Julio, sexto kalendas Augusti. In hoc autem casu rex Anglorum quadraginta milia marcas, quas tempore interdicti a monachis Cisterciensis ordinis consilio Ricardi de Marisco et consimilium aulicorum impudenter abstulerat, inaniter consumpsit, ut fidem faceret proverbio, quo dicitur, [Ovid, 1 Amor. x. 48.]

A.D. 1214. Escape of the emperor. Triumphant reception of Philip at Paris. Amount of money expended by John.

"Non habet eventus sordida præda bonos."

Sed cum tandem hujus rei notitia ad regis Johannis audientiam pervenisset, animo nimis consternatus astantibus dixit, "Post- "quam Deo reconciliatus me ac mea regna, proh dolor! "Romanæ subjeci ecclesiæ, nulla mihi prospera, sed contraria "omnia advenerunt."[2] Eodem tempore Johannes Norewicensis episcopus, a curia Romana rediens, in territorio Pictaviensi diem clausit extremum; cujus corpus in Angliam delatum apud Norwicum in ecclesia honorifice est sepultum.

Speech of John. Death of John de Gray, bp. of Norwich.

MS. Cott. Faustina, A. 8, f. 138 *b*.

Eodemque tempore, scilicet iv. non. Octobris, consecratus apud Cantuariam Simon decanus Eboracensis in episcopum Exoniensem. Obiitque Gilebertus de Glanvilla episcopus Rofensis octavo kal. Julii, et quidam alii magnates.

Simon bp. of Exeter. Death of Gilbert, bishop of Rochester.

De treugis inter reges Francorum et Anglorum statutis.

His ita gestis, procurantibus viris religiosis, statutæ sunt treugæ in partibus transmarinis inter P[hilippum] regem Francorum et J[ohannem] regem Anglorum sub hac forma:

Truce between John and Philip II.

[1] *portare*] reportare, O. W. | [2] *advenerunt*] pervenerunt, O. W.

A.D. 1214. "P[hilippus] Dei gratia rex Francorum omnibus has literas "inspecturis salutem. Noveritis nos J[ohanni] regi Anglorum "et hominibus et inprisiis suis qui aperte werraverunt pro "ipso, de hac ultima werra usque ad diem Jovis proximum "post Exaltationem sanctæ Crucis in Septembrio, dedisse "rectas treugas de nobis et hominibus nostris, qui aperte "werraverunt pro nobis, usque ad instans Pascha, quod erit "anno Domini M.CCXV., et ab eodem Pascha in quinque annos "continuos et plenos; salvis tamen nobis prisonis [1] nostris, quos "penes nos habemus, et salvo juramento quod villæ Flandriæ "et Henou nobis fecerunt, et salvis similiter J[ohanni] regi "Anglorum prisonibus quos penes se habet. Nos autem et "homines et inprisii nostri erimus in eadem tenura, in qua "eramus prædicta die Jovis, usque ad completos prædictos [2] "annos. Isti sunt dictatores et emendatores prædictæ [3] treugæ "inter nos et regem Angliæ datæ; ex parte nostra P[etrus] "Savari, Wido Turpin, abbas [4] Majoris Monasterii, G[au-"fridus] archidiaconus Turonensis; ex parte regis Anglorum, "H[ubertus] de Burgo senescallus Pictaviæ, R[eginaldus] de "Pontibus, abbas [5] Sancti Johannis Angeliaci, decanus Cris-"tatonensis.[6] Et omnes isti juraverunt bona fide, quod pro "discidiis et querelis omnibus, quæ forte emergerent in "Pictavia, Andegavia, Britannia, vel Turonica, convenient ad "abbatiam de Fulcireles;[7] et pro aliis querelis quæ forte ori-"entur in Bituresio, Arvernia, in comitatu Marchiæ et Lemo-"vico, convenient in partibus illis ad corrigendum excessus."

See the whole of this treaty in Will. Armoric. de gestis Philippi, pp. 103–105.

Bishops of Chichester and Worcester.

Eodem tempore Ricardus Sarebiriensis decanus ad Cicestrensem, Walterus de Grai, Angliæ cancellarius, ad [8] Wigornensem [ecclesias] [9] episcopi consecrati sunt, per manum Stephani Cantuariensis archiepiscopi.[10]

John returns to England.

His etiam diebus rex Anglorum Johannes, expletis agendis suis in partibus transmarinis, rediit in Angliam xiv. kalendas Novembris.

De communi colloquio a baronibus Angliæ contra regem celebrato.

Meeting of the barons

Sub eadem tempestate convenerunt ad colloquium apud Sanctum Ædmundum comites et barones Angliæ, quasi orationis

---

[1] *prisonis*] prisonibus, O. W.

[2] O. W. add *quinque*.

[3] *prædictæ*] hujus, O. W.

[4] Hugh.

[5] Helias.

[6] This seems to be an error for *Xantonensis*; O. has *Christañ., i.e.*, Xañ. Pontius, dean of Saintes.

[7] Fulcherosæ (Foucheroses) near Passavant in Anjou.

[8] *ad Wigornensem*] In the margin in B.

[9] O. W. ins. *Cantuariæ*.

[10] O. W. add *tertio nonas Octobris*.

gratia, licet in causa aliud fuisset. Nam cum diu simul et secretius tractare cœpissent, producta est in medium carta quædam regis Henrici primi, quam idem barones a Stephano Cantuariensi archiepiscopo, ut prædictum est, in urbe Londoniarum acceperant. Continebat autem hæc carta quasdam libertates et leges regis Eadwardi,[1] sanctæ ecclesiæ Anglicanæ pariter et magnatibus regni concessas, exceptis quibus[dam] libertatibus, quas idem rex de suo adjecit. Itaque convenerunt universi ad ecclesiam Sancti Eadmundi,[2] et incipientibus[3] majoribus juraverunt super majus altare, quod si rex leges et libertates jam dictas concedere diffugeret, ipsi ei werram tam diu moverent et ab ejus fidelitate se subtraherent, donec eis [per] cartam sigillo suo munitam confirmaret omnia quæ petebant. Atque in hoc tandem communiter consenserunt, ut post Natale Domini simul omnes ad regem venientes libertates præscriptas sibi peterent confirmari. Atque interim in equis sibi et armis taliter providerent, quod si forte rex a proprio vellet [recedere] juramento, quod bene credebant propter ejus duplicitatem, ipsi protinus per captionem castrorum suorum eum ad satisfactionem compellerent. Et his ita gestis, unusquisque ad propria remeavit.

A.D. 1214. at St. Edmundsbury, where the charter of liberties of Henry I. is produced. f. 37 *b*. Threats of the barons.

De Willelmo abbate ecclesiæ Sancti Albani.

Eodem anno Johanni abbati ecclesiæ Sancti Albani successit Willelmus, monachus de gremio ipsius ecclesiæ sumptus, Beati Aedmundi[2] celebri luce,[4] feria quinta, solenniter electus; in die Sancti Andreæ Apostoli, Dominica videlicet prima Adventus Domini, in ecclesia beati Albani ante majus altare ab Eustachio Elyensi episcopo pontificaliter et solenniter munus benedictionis suscepit. Cujus quoque promotio ante electionem factam quibusdam de fratribus ipsius monasterii in visione nocturna dicitur præostensa. Primus autem abbas ecclesiæ Sancti Albani Anglorum prothomartyris Willegodus fuit; quem Offa rex Merciorum potentissimus, anno Dominicæ incarnationis septingentesimo nonagesimo quarto, kalendis Augusti, corpore martyris invento, monachis introductis, ecclesiæ nondum fabricatæ abbatem præfecit, et sub vita regulari vivere ordinavit. Willegodo (i.) successit Eadricus (ii.), Eadrico Wlsinus (iii.), Wlsio[5] Wlnothus (iv.), Wlnotho Eadfridus (v.), Eadfrido Wlsi-

William of Trumpington abbat of S. Alban's.

List of the abbats of S Alban's.

[1] *Eadwardi sanctæ*] sancti Eadwardi, O.

[2] O. W. add *regis et martyris*.

[3] *incipientibus*] incipientes a, O. W.

[4] O. W. ins. *et*.

[5] *Wlsio*] Above Par. has inserted *vel –ino*.

A.D. 1214. nus (vi.), Wlsino[1] Ælfricus (vii.), Ælfrico Aeldredus (viii.), Aeldredo Eadmarus (ix.), Eadmaro Leofricus (x.) qui[2] propter ejus virtutes factus [est] archiepiscopus Cantuariensis, Leofricho vero Alfricus (xi.) frater ipsius Leofrici uterinus, Alurico[3] autem successit Leofstanus (xii.), Leofstano Frethericus (xiii.) Fretherico Paulus (xiv.), Paulo Ricardus (xv.), Ricardo Gaufridus (xvi.), Gaufrido Radulfus (xvii.), Radulfo Robertus (xviii.), Roberto Simon (xix.), Simoni Garinus (xx.), Garino Johannes (xxi.), Johanni Willelmus abbas vicesimus secundus, anno regni regis Johannis decimo sexto.[4]

De exactione libertatum facta a baronibus Angliæ.

John at Worcester, then in London.

Anno gratiæ MCCXV., qui est annus regni Johannis regis decimus septimus, idem rex tenuit curiam suam ad Natale Domini apud Wigorniam vix per spatium unius diei; deinde cum festinatione Londonias veniens, apud Novum Templum hospitio sese recepit. Venientesque ad regem ibidem supradicti magnates, in lascivo satis apparatu militari, petierunt quasdam libertates et leges regis Eadwardi cum aliis libertatibus, sibi et regno Angliæ et ecclesiæ Anglicanæ concessis, confirmari, prout in carta regis Henrici primi et legibus prædictis ascriptæ continentur. Asserebant præterea, quod tempore suæ absolutionis apud Wintoniam illas leges et libertates antiquas promiserat, et ad observationem earum sit obligatus per proprium juramentum. Audiens autem rex baronum in hac exactione constantiam, metuebat quam plurimum impetum eorum, quos vidit paratos ad prælium; respondit magnam esse rem et difficilem quam petebant; unde postulabat inducias usque ad clausum Pascha, ut, habita deliberatione, et sibi et coronæ suæ possit satisfacere dignitati. Sed tandem multis hinc et inde propositis, rex licet invitus archiepiscopum Cantuariensem, episcopum Elyensem, et Willelmum Marescallum fidejussores invenit, quod die præfixa, ratione mediante, satisfaceret universis. Quo facto, magnates ad propria sunt reversi. Rex autem interim volens sibi præcavere inposterum, fecit sibi soli contra omnes homines fidelitatem per totam Angliam jurare et homagia renovare. Et ut sibi melius provideret, in die Purificationis beatæ Mariæ crucem Domini suscepit,

The barons come to him, and demand the charter of liberties.

[1] *Wlsino*] Above Par. has inserted *vel -io.*

[2] *qui . . . virtutes*] iste, O. W.

[3] *Alurico*] *vel -f*, above the *u*, Par.

[4] O.W. add "in abbatem benedic-" tus." This list of the abbats of St. Alban's is repeated in the margin, completed by a later hand up to Michael (xxix.)

timore potius quam devotione;[1] in dubiis pro meliori parte interpretandum est, ut scilicet crucis protectione tutior efficeretur. Eodem anno Eustachius Elyensis episcopus, vir tam divina quam humana eruditus scientia, apud Radingum viam universæ carnis est ingressus. A.D. 1215. Death of Eustace, bishop of Ely.

De principalibus exactoribus legum et libertatum.

Per idem tempus, in hebdomada Paschæ, convenerunt apud Stamford[2] magnates sæpedicti cum equis et armis, qui jam in sui favorem universam fere totius regni nobilitatem attraxerant; et exercitum inæstimabilem confecerunt, eo maxime quod rex exosum semper se omnibus exhibuit. Æstimati sunt namque in exercitu illo duo milia militum, præter equites, servientes et pedites, qui armis erant variis præmuniti. Fuerunt autem principes præsumptionis[3] et incentores, Robertus filius Walteri, Eustachius de Vesci, Ricardus de Percy, Robertus de Ros, Petrus de Bruis, Nicholaus de Stutevilla, Saerus comes Wintoniensis, R[icardus] comes de Clare, H. comes de Clare,[4] R[ogerus] comes Bigodh, Willelmus de Munbrai, Rogerus de Creissi, Ranulfus filius Roberti, Robertus de Ver, Fulco filius Warini, Willelmus Mallet, Willelmus de Monte-acuto, W[illelmus] de Bello Campo, S[imon] de Kime, W[illelmus] juvenis Marescallus, W[illelmus] Maudut, R[ogerus] de Monte Begonis, Johannes filius Roberti, Johannes filius Alani, G[ilbertus] de Laval, O[sbertus] filius Alani, W. de Hobruge, O[liverus] de Vallibus, G[ilbertus] de Gant, Mauricius de Gant, Robertus de Brackesle, R[icardus] de Muntfichet, W[illelmus] de Lanvalei, G[alfridus] de Mandeville comes Essexiæ, W[illelmus] frater ejus, W[illelmus] de Huntinfeld, Robertus de Greslei, G[alfridus] constabularius de Meutun, Alexander de Pointun, P[etrus] filius Johannis, Alexander de Sutune, Osbertus de Bobi, Johannes constabularius Cestriæ, Thomas de Mulutune, Conanus filius Helyæ, et multi alii. Isti communes[5] conjurati et confœderati S[tephanum] Cantuariensem archiepiscopum capitalem consentaneum habuerunt. Erat autem rex eo tempore apud Oxoniam, magnatum expectans adventum. Igitur die Lunæ proxima post octabas Paschæ barones memorati in villa de Brackeleie pariter convenerunt. Quod cum esset a rege compertum, misit The barons meet at Stamford. Their names. The archbishop a consenting party. Their meeting at Brackley.

[1] O. W. add *inductus.*

[2] *Stamford*] Brackele, Hist. Anglor.

[3] *principes præsumptionis et*] principales hujus pestis, O. W.

[4] *de Clare*] Clarensis, O. W. I suspect it is a blunder for *Hereford, i.e.*, Henry de Bohun.

[5] *communes*] omnes, O. W.

A.D. 1215. ad eos archiepiscopum Cantuariensem et W[illelmum] Marescallum comitem de Penbroc, cum aliis quibusdam viris prudentibus, sciscitans ab eis quæ essent leges et libertates quas quærebant. At illi nunciis prælibatis cedulam[1] porrexerunt, quæ ex parte maxima leges antiquas et regni consuetudines continebat, affirmantes quod, nisi rex illas incontinenti concederet et sigilli[2] munimine confirmaret, ipsi per captionem castrorum suorum, terrarum, et possessionum ipsum regem compellerent, donec super præmissis sibi satisfaceret competenter. Tunc archiepiscopus cum sociis suis cedulam illam ad regem deferens, capitula singula coram ipso memoriter recitavit. Rex autem cum capitulorum tenorem intellexisset, cum indignatione maxima subsannans[3] ait, "Et quare cum istis "iniquis exactionibus barones non postulant regnum? Vana "sunt," inquit, "et superstitiosa[4] quæ petunt, nec aliquo "rationis titulo fulciuntur." Affirmavit tandem cum juramento furibundus, quod nunquam tales illis concederet libertates, unde ipse efficeretur servus. Capitula quoque legum et libertatum, quæ ibi[5] magnates confirmari quærebant, partim in carta regis Henrici paulo superius scripta sunt partimque ex legibus regis Eadwardi antiquis excerpta, sicut sequens historia suo tempore declarabit.

Demands of the Barons.

f. 38.

Rage of John, and his refusal to accede to their demands.

De obsidione castelli de Norhantune a baronibus facta.

Cum itaque archiepiscopus et W[illelmus] Marescallus regem ad consensum inducere nullatenus potuissent, ad jussionem regis ad barones reversi, omnia quæ a rege audierant per ordinem retulerunt. Quæ cum magnates cognovissent, constituerunt Robertum filium Walteri principem militiæ suæ, appellantes eum marescallum exercitus Dei et sanctæ ecclesiæ; et sic singuli ad arma convolantes, versus Norhantunam acies direxerunt. Quo cum pervenissent, ilico castrum obsidione vallaverunt. Cumque per dies quindecim inaniter ibidem moram protraxissent, et parum immo nihil omnino profecissent, castra inde movere decreverunt. Nempe absque petrariis et aliis bellicis instrumentis advenientes, non sine confusione, infecto negotio, ad castrum de Bedeford perrexerunt. Veruntamen[6] vexillifer Roberti filii Walteri cum quibusdam

Robert Fitz-Walter elected their general.

Siege of Northampton,

which is raised.

They march to Bedford.

[1] O. W. ins. *quandam.*
[2] O. W. ins. *sui.*
[3] *subsannans*] subridens, O. W.
[4] O. W. ins. *nimis.*
[5] *ibi*] sibi, O. W.
[6] O. W. ins. *in obsidione predicta.*

aliis, capite spiculo balistæ terebrato, non sine multorum dolore interiit miserabiliter. A.D. 1215.

Ut civitas Londoniarum reddita sit baronibus.

Reception of the barons in London.

Cumque dictus exercitus ad castrum de Bedeford pervenissent, a Willelmo de Bello Campo reverenter suscepti sunt. Venerunt itaque ad eos ibidem nuncii ab urbe Londoniarum, secretius eis indicantes, quod, si vellent urbis ingressum habere, cum festinatione illuc venirent. At barones desiderato exhilarati nuncio, castra protinus moventes, ad Wares usque venerunt.[1] Deinde nocte tota iter agentes, summo diluculo ad civitatem venerunt, atque januas urbis reperientes apertas, nono kalendas Junii, Dominica videlicet ante Ascensionem Domini proxima, dum cives missarum interessent solenniis,[2] Londoniensium civitatem sine aliquo[3] tumultu intraverunt. Favebant enim baronibus divites civitatis, et ideo pauperes obloqui[4] metuebant. At barones civitatem ingressi per[5] portam de Alegat, janitores suos ad singulas urbis portas statuerunt; omnia deinceps in ea pro libitu suo disponentes. Et[6] a civibus jam dictis accepta securitate, miserunt literas ad comites, barones, et milites illos, qui[7] adhuc per Angliam regi licet ficte adhærere videbantur, exhortantes eos cum comminatione, ut sicut omnium rerum suarum et possessionum[8] indemnitatem diligebant, regem perjurum deserentes,[9] et sibi fideliter adhærentes, simul cum eis pro libertatibus et pace regni immobiles starent et efficaciter decertarent. Quod si hoc facere contempsissent, ipsi in omnes illos, quasi in hostes publicos, arma dirigerent et vexilla, castraque eorum subvertere, domos et ædificia comburere, vivaria, parcos, et pomeria destruere non[10] omitterent. Hæc autem in parte nomina eorum sunt qui nondum juraverant libertates prædictas, W[illelmus] Marescallus, comes de Penbroc, Ranulfus comes Cestrensis, W[illelmus] comes Sarebiriensis, W[illelmus] comes Warenniæ, W[illelmus] comes Albemarliæ, H[enricus][11] comes Cornubiæ,

They enter at Aldgate.

Threats of the conspiring barons to those who had not joined them.

Names of these.

[1] *venerunt*] pervenerunt, O. W.

[2] *solenniis*] misteriis, O. W.

[3] *aliquo*] omni, O. W.

[4] *obloqui*] obmurmurare, O. W.

[5] *per . . Alegat*] in Paris's small hand in the margin.

[6] *Et*] At barones, W. O. has *at*, but omits the passage "a civi- " bus . . . comites."

[7] *qui . . . licet*] per Angliam qui r egi adhuc licet, O. W.

[8] *possessionum*] possessionem, B.

[9] *deserentes . . . . . adhærentes*] written by Par. over an erasure; ac baronibus rebellem relinquentes, W. O. has this, but omits *rebellem*.

[10] *non omitterent*] decertarent, O. W.

[11] Henry Fitz-Count, son of Reginald earl of Cornwall.

A.D. 1215. W[illelmus] de Albineto, Robertus de Veteri Ponte, P[etrus] filius Herberti, Brienus de Insula, G[alfridus] de Luci, G[erardus] de Furnival, Thomas Bassat, H[enricus] de Braibroc, J[ohannes] de Bassingeburne, W[illelmus] de Cantelu, H[enricus] de Cornhulle, Johannes filius Hugonis, Hugo de Neville, Philippus de Albineto, Johannes Marescallus, Willelmus Briwerre. Hi omnes cum mandatum baronum accepissent, maxima pars eorum Londonias profecti, confœderati sunt magnatibus supradictis, regem penitus relinquentes. Cessaverunt placita scaccarii et vicecomitatuum per Angliam, quia nullus inventus est qui regi censum daret vel in aliquo obediret.

They go to London and join the others.

Nota detestabilem regis astutiam.

Temporibus quoque sub eisdem rex, occultum odium versus barones facie pallians[1] sub serena et ultionis excogitans, fecit adulterari, id est vulgariter contrafacere, omnia sigilla episcoporum, et scripsit vice eorum omnibus nationibus[2] quod Anglici omnes erant apostatæ, toti mundo[3] detestabiles. Et quicunque vellet eos quasi apostatas hostiliter impetere, rex, eorum et Papæ assensu et auctoritate, conferret eis terras et omnes eorum possessiones. Quod cum audissent exteræ nationes, noluerunt fidem talibus adhibere, quia constabat Anglos omnium Christianorum esse præelectos; et comperta veritate, talia facinora et commenta detestabantur, et sic cecidit rex in laqueos quos tetendit.

Colloquium inter regem et barones apud Runingemand celebratum.

Meeting of John and the barons at Runnymead.

Rex autem Johannes, cum se fere ab omnibus cerneret derelictum, ita quod vix sibi septem equites ex omni multitudine[4] regia superfuissent, timuit valde ne barones in castra sua impetum facientes illa sine difficultate sibi subjugarent, cum præcipue nullum obstaculum invenirent. Cepit autem adversus barones in corde odium inexorabile. Simulavit autem in dolo pacem ad tempus facere cum magnatibus sæpe dictis, ut, cum fortior surrexisset, in dissipata agmina acrius se vindicaret; et qui in omnes non poterat, in singulos desæviret. Mittensque ad eos W[illelmum] Marescallum, comitem de Penbroc, cum aliis nunciis fide dignis,

[1] *pallians*] pallans, B.
[2] *nationibus*] nationis, B.
[3] *mundo*] mundi, B.
[4] *multitudine*] superfluitate, O.W.

mandavit quod pro bono pacis, et ad exaltationem regni sui et honorem, gratanter eĭs concederet leges et libertates quas petebant. Mandavit etiam eisdem magnatibus per nuncios prædictos, ut diem et locum providerent congruum, ubi convenire possent ad hæc omnia prosequenda.[1] Nuncii vero regis ad urbem Londoniarum cum festinatione venientes universa, quæ sibi imposita dolose fuerant, sine dolo baronibus explicarunt.[2] At ipsi immenso gaudio recreati,[3] statuerunt regi diem, ut veniret contra eos ad colloquium in pratum inter Stanes et Windleshores situm, decimo quinto die Junii. Convenerunt itaque die et loco præfixo ad colloquium condictum rex et magnates; atque partibus seorsum consedentibus, cœperunt de pace diutius et libertatibus tractare sæpedictis. Fuerunt autem quasi ex parte regis, S[tephanus] Cantuariensis et H[enricus] Dublinensis archiepiscopi, W[illelmus] Lundoniensis, P[etrus] Wintoniensis, H[ugo] Lincolniensis, J[ocelinus] Bathoniensis, W[alterus] Wigorniensis, W[illelmus] Coventrensis, et Benedictus Rofensis episcopi; magister Pandulfus, domini Papæ familiaris, et magister[4] militiæ Templi in Anglia frater Almaricus; viri nobiles, W[illelmus] Marescallus, comes Penbroc, comes Sareburiensis, comes Warenne, comes Arundelle, Alanus de Galeweia, W[arinus] filius Geroldi, Petrus filius Hereberti, Thomas Basset, Mathæus filius Herberti, Alanus Bassæt, Hugo de Neville, Hubertus de Burc senescallus Pictaviensis, Robertus de Roppeleia, Johannes Marescallus, Philippus de Albineio. Illos quoque qui ex parte baronum affuerunt, qui innumerabiles fuerunt, non est necesse numerare;[5] cum tota Angliæ nobilitas regni in unum collecta quasi sub numero non cadebat. Tandem igitur cum [hinc] inde varia sorte tractassent, rex Johannes, vires suas baronum viribus impares intelligens, sine difficultate leges subscriptas et libertates concessit, et carta sua in hunc modum confirmavit.

A.D. 1215.

Names of those on the king's side.

Carta regis Johannis de communibus libertatibus baronibus concessis.

"Johannes[6] Dei gratia rex Angliæ, etc. Sciatis nos intuitu "Dei, et pro salute animæ nostræ et antecessorum omnium

Magna Charta.

[1] *prosequenda*] exequenda, W.; sequenda, O.

[2] *explicarunt*] referebant, O. W.

[3] *recreati*] fluctuantes, O. W.

[4] Almeric de S. Mauro.

[5] *numerare*] dinumerare, O. W.

[6] This is a copy of the great charter of king John, with the introduction of the additions of the second great charter of Henry III. (1217), or more probably the third (1225), as the forest charter which

A.D. 1215. Magna Charta.

" et hæredum meorum,[1] ad honorem Dei et exaltationem
" sanctæ ecclesiæ et emendationem regni nostri, per[2] con-
" silium venerabilium patrum nostrorum S[tephani] Cantua-
" riensis archiepiscopi totius Angliæ primatis et sanctæ
" Romanæ ecclesiæ cardinalis, Henrici Dublinensis archiepi-
" scopi, Willelmi Londoniensis episcopi, Petri Wintoniensis,
" Jocelini Bathoniensis et Glastoniensis, Hugonis Lincolnien-
" sis, Walteri Wigornensis, Willelmi Coventrensis, Benedicti
" Rofensis episcoporum, et magistri Pandulfi domini Papæ
" subdiaconi et familiaris, fratris[3] magistri militiæ Templi
" Angliæ, et nobilium virorum Willelmi Marescalli comitis
" Penbrock, W[illelmi] comitis Saresberiensis, Willelmi comitis
" Warenniæ, Willelmi comitis Harundel, Alani de Galeweia
" constabularii Scotiæ, Warini filii Geroldi, Petri filii Here-
" berti, et Huberti de Burgo senescalli Pictaviæ, Hugonis
" de Nevilla, Mathæi filii Herberti, Thomæ Basset, Alani
" Basset, Philippi de Albeni, Roberti de Ropesle, Johannis
" Marescalli, Johannis filii Hugonis, et aliorum fidelium
" nostrorum;

" In primis[2] concessisse Deo et hac præsenti carta nostra
" confirmasse pro nobis et hæredibus nostris in perpetuum,
" quod Anglicana ecclesia libera sit, et habeat jura sua integra,
" et libertates suas illæsas; et ita volumus observari; quod
" apparet ex eo, quod libertatem electionum, quæ maxima
f. 38 *b*. " et magis necessaria reputatur ecclesiæ Anglicanæ, mera
" et spontanea voluntate, ante discordiam inter nos et barones
" nostros manifeste motam, concessimus et carta nostra con-
" firmavimus, et eam optinuimus a domino Papa Innocentio
" Papa tertio confirmari; quam et nos observabimus et ab
" hæredibus nostris in perpetuum bona fide volumus obser-
" vari. Concessimus etiam omnibus liberis hominibus nostris
" regni Angliæ, pro nobis et hæredibus nostris in perpetuum,
" omnes libertates subscriptas, habendas et tenendas eis et
" hæredibus suis de nobis et hæredibus nostris.

" Si quis comitum vel baronum nostrorum sive aliorum
" tenentium de nobis in capite per servitium militare mortuus
" fuerit, et cum decesserit, hæres suus plenæ ætatis fuerit et
" relevium debeat; habeat hæreditatem suam per antiquum

follows is that of 1225. There are many omissions in the copy given in O. W. The passages omitted in these MSS. are usually inserted in B. in the margin. The additions from the charter of Henry III., are printed in Italicks.

[1] *meorum*] nostrorum, O. W.

[2–2] From here to "In primis" (incl.) is inserted in the St. Alban's hand in the margin, where is a representation of the charter. The passage is omitted in O. W.

[3] Almeric de S. Mauro.

" relevium; scilicet hæres vel hæredes comitis, de baronia A.D. 1215.
" comitis integra per centum libras; hæres vel hæredes baronis, Magna
" de baronia integra [per] centum marcas;[1] hæres vel hæredes Charta.
" militis, de feodo militis integro per centum solidos ad plus;
" et qui minus debuerit minus det, secundum antiquam
" consuetudinem feodorum.

" Si autem alicujus hæres talium fuerit infra ætatem, et[2]
" fuerit in custodia, *dominus ejus non habeat custodiam ejus nec*
" *terræ suæ antequam homagium ejus ceperit; et* postquam
" *talis hæres fuerit in custodia et* ad ætatem pervenerit,
" *scilicet viginti et unius anni,* habeat hæreditatem suam sine
" relevio et sine fine; *ita tamen quod si ipse, dum infra*
" *ætatem fuerit, fiat miles, nihilominus terra remaneat in cus-*
" *todia dominorum suorum usque ad terminum prædictum.*

" Custos terræ hujusmodi hæredis, qui infra ætatem fuerit,
" non capiat de terra hæredis nisi rationabiles exitus, et
" rationabiles consuetudines, et rationabilia servitia; et hoc
" sine destructione et vasto hominum vel rerum. Et si nos
" commiserimus custodiam alicujus[3] talis terræ vicecomiti vel
" alicui alii, qui de exitibus terræ illius nobis debeat[4] respon-
" dere, et ille destructionem de custodia fecerit vel vastum;
" nos ab illo capiemus emendam, et terra committatur duobus
" legalibus et discretis hominibus de feodo illo, qui [de[5]
" exitibus respondeant nobis, vel ei cui eos assignaverimus.
" Et si dederimus vel vendiderimus alicui custodiam alicujus
" talis terræ, et ille destructionem inde fecerit vel vastum,
" amittat ipsam custodiam, et tradatur duobus legalibus et
" discretis hominibus de feodo illo, qui] similiter nobis respon-
" deant, sicut prædictum est.

" Custos autem quamdiu custodiam terræ habuerit, sustentet
" domos, parcos, vivaria, stagna, molendina, et cætera ad
" illam terram pertinentia, de exitibus terræ ejusdem. Et
" reddat hæredi, cum ad plenam ætatem pervenerit, terram
" suam totam instauratam de carucis et *omnibus aliis rebus,*
" *ad minus secundum quod illa*[*m*] *recepit. Hæc omnia obser-*
" *ventur de custodiis archiepiscopatuum, episcopatuum, abba-*
" *tiarum, prioratuum, ecclesiarum, et dignitatum vacantium, quæ*
" *ad nos pertinent; excepto quod custodiæ hujusmodi vendi non*
" *debent.*

---

[1] *marcas*] The usual reading is *libras.*

[2] *et . . . custodia*] In marg. in B.; om. O. W.

[3] *alicujus*] alicui, B. O. W.

[4] *debeat*] debent, B. O. W.

[5] This passage in brackets is carelessly omitted in the MSS.

A.D. 1215. Magna Charta.

" Hæredes maritentur sine disparagatione; ita[1] tamen quod " antequam contrahatur matrimonium, ostendatur propinquis " de consanguinitate ipsius hæredis.

" Vidua post mortem mariti sui statim et sine difficultate " aliqua habeat maritagium suum et hæreditatem suam; nec " aliquid det pro dote sua vel pro maritagio[2] suo vel hære- " ditate sua, quam hæreditatem maritus suus et ipsa tenu- " erunt, die obitus ipsius mariti sui. Et maneat in *capitali* " *mesuagio* mariti sui per quadraginta dies post obitum ipsius " mariti, infra quos assignetur ei dos sua, *nisi ei prius* " *fuerit assignata, vel nisi domus illa fuerit castrum; et si de* " *castro recesserit, statim provideatur ei domus competens in qua* " *posset honeste morari, quousque ei dos sua assignetur secun-* " *dum quod prædictum est; et habeat rationabile estoverium* " *suum interim de communi. Assignetur autem ei pro dote* " *sua tertia pars totius terræ mariti sui, quæ sua fuit in vita* " *sua, nisi de minori dotata fuerit ad ostium ecclesiæ.*

" Nulla[3] vidua distringatur ad se maritandum, dum voluerit " vivere sine marito; ita tamen quod securitatem faciet, " quod se non maritabit sine assensu nostro, si de nobis tenu- " erit, vel[4] sine assensu domini sui de quo tenuerit, si de alio " tenuerit.

" Nos vero vel ballivi nostri non seisiemus terram aliquam " nec redditum pro debito aliquo, quamdiu catalla debitoris " *præsentia* sufficiunt ad debitum reddendum, *et ipse debitor* " *paratus sit inde satisfacere.* Nec plegii ipsius debitoris " distringantur, quamdiu ipse capitalis debitor sufficiat ad " solutionem debiti. Et si capitalis debitor defecerit in solu- " tione debiti, non habens unde reddat, *aut reddere nolit cum* " *possit*, plegii respondeant de debito; et si voluerint, habeant " terras et redditus debitoris, quousque sit eis satisfactum de " debito, quod ante pro eo solverint, nisi capitalis debitor " monstraverit se inde esse quietum versus eosdem plegios.

" Si[5] quis mutuo acceperit aliquid a Judæis, plus vel minus, " et moriatur antequam debitum illud persolverit, debitum " illud non usuret quamdiu hæres fuerit infra ætatem, de quo-

[1] *ita . . . . hæredis*] om. O. W.; inserted in the margin in B. This clause is only in the charter of John, being omitted in those of Henry III.

[2] *maritagio*] So altered by Par. The MS. had *homagio*, as O. W.

[3] Here the St. Alban's hand begins, and goes on to the end of f. 38 *b*.

[4] *vel . . . tenuerit*] om. O. W.

[5] This and the two next clauses, which are peculiar to John's charter, are omitted in O. W.

A.D. 1215. Magna Charta.

" cunque tenet; et si debitum istud incidérit in manus nostras, " nos non capiemus nisi catallum contentum in carta.

" Et si quis moriatur et debitum debet Judæis, uxor ejus " habeat dotem suam, et nihil reddat de debito illo. Et si " liberi ipsius[1] defuncti qui fuerint infra ætatem remanserint, " provideantur eis necessaria secundum tenementum quod fue- " rit defuncti, et de residuo solvatur debitum, salvo tamen ser- " vitio dominorum; simili modo fiat de debitis quæ debentur " aliis quam Judæis.

" Nullum scutagium vel auxilium ponatur in regno nostro, " nisi per commune consilium regni nostri; nisi ad corpus " nostrum redimendum, et ad primogenitum filium nostrum " militem faciendum, et ad primogenitam filiam nostram semel[2] " maritandam; et ad hæc non fiat nisi rationabile auxilium. " Simili modo fiat de auxiliis de civitate Londoniarum.

" Et civitas Londoniarum habeat omnes antiquas libertates " et liberas consuetudines suas, tam[3] per terras quam per aquas. " Præterea volumus et concedimus, quod omnes aliæ civitates " et burgi et villæ, et *barones de Quinque Portubus, et omnes* " portus, habeant omnes libertates et[4] omnes liberas consue- " tudines suas.

" Et[5] ad habendum commune consilium regni de auxiliis " assidendis aliter quam in tribus casibus prædictis, et de " scutagiis assidendis, summoneri faciemus archiepiscopos, " episcopos, abbates, comites, et majores barones regni singil- " latim per literas nostras. Et præterea faciemus submoneri " in generali, per vicecomites et ballivos nostros, omnes alios " qui in capite tenent de nobis, ad certum diem, scilicet ad " terminum quadraginta dierum ad minus, et ad certum locum; " in omnibus literis submonitionis illius causam submonitionis " illius exponemus; et sic facta submonitione, negotium pro- " cedat ad diem assignatum, secundum consilium eorum qui " præsentes fuerint, quamvis non omnes submoniti venerint.

" Nos non concedimus de cætero alicui, quod capiat auxilium " de liberis hominibus suis, nisi ad corpus suum redimendum, " et ad faciendum primogenitum filium suum militem, et ad " primogenitam filiam suam semel maritandam, et ad hæc non " fiat nisi rationabile auxilium.[5]

" Nullus distringatur ad faciendum majus servitium de feodo " militis, nec de alio libero tenemento suo[6] quam inde debetur.

---

[1] *ipsius*] Inserted in the margin.
[2] *semel*] Inserted in the margin.
[3] *tam . . . aquas*] om. O. W.
[4] *et omnes*] suas et, O. W.
[5–5] This, which is only in John's charter, is omitted in O. W.
[6] *suo*] om. O. W.

A.D. 1215. Magna Charta.

" Communia placita non sequantur curiam nostram, sed " teneantur in aliquo loco certo.

" Recognitiones de nova disseisina et de morte antecessoris " et[1] de ultima præsentatione non capiantur nisi in comitatibus[2] " suis, et hoc modo. Nos, vel si extra regnum fuerimus, capi- " talis justiciarius noster mittet justiciarios *nostros* per " unumquemque comitatum *semel* in anno, qui cum militibus " comitatu*um* capiant in comitati*bus* assisas prædictas.

" *Et ea quæ in illo adventu suo in comitatibus per justiciarios* " *prædictos, ad prædictas assisas capiendas missos, terminari* " *non possunt, per eosdem terminentur alibi in itinere suo; et* " *ea quæ per eosdem propter difficultatem articulorum aliquorum* " *terminari non possunt, referantur ad justiciarios nostros de* " *banco.*[3] *Assisæ de ultima præsentatione ecclesiarum semper* " *capiantur coram justiciariis de banco, et ibi terminentur.*

" Liber homo non amercietur pro parvo delicto, nisi secun- " dum modum ipsius delicti; et pro magno delicto, secundum " magnitudinem delicti, salvo contenemento suo et mercator " eodem modo, salva marcandisa sua; et villanus *alterius* " *quam noster* eodem modo amercietur, salvo wannagio suo, " si inciderit in misericordiam nostram. Et nulla prædictarum " misericordiarum ponatur, nisi per sacramentum proborum *et* " *legalium* hominum de visneto comitatus.

" Comites et barones non amercientur nisi per pares suos, " et non nisi secundum modum delicti.

" Nulla *ecclesiastica persona* amercietur secundum quanti- " tatem beneficii sui,[4] *sed secundum laicum tenementum suum* " *et secundum quantitatem delicti.*

" Nec villa nec homo distringatur facere pontes ad riparias, " nisi qui de antiquo et de jure facere debent.

" *Nulla riparia de cætero defendetur, nisi illæ quæ fuerunt* " *in defenso tempore H*[*enrici*] *I.*[5] *regis avi nostri.*

" Nullus vicecomes, constabularius, coronator, vel alii bal- " livi nostri, teneant placita coronæ nostræ.

" Omnes[6] comitatus et hundredi et wapethachii et thre- " thingi, sint ad antiquas firmas absque ullo incremento, ex- " ceptis dominicis maneriis nostris.

" Si aliquis tenens de nobis laicum feodum moriatur, et " vicecomes vel ballivus noster literas nostras ostendat paten-

[1] *et . . . . præsentatione*] In the margin; om. O. W.

[2] *comitatibus*] civitatibus, B.

O. W. ins. *et ibi terminentur.*

O. W. ins. *ecclesiastici.*

[5] *I.*] Sic, introduced apparently to make the words true in the middle of John's charter, with the idea that Henry I. might be called John's " avus." It is not in O.

[6] *Omnes . . . nostris*] om. O. W.

" tes de submonitione nostra de debito quod defunctus nobis A.D. 1215.
" debuit, liceat vicecomiti vel ballivo nostro atachiare et Magna
" imbreviare catalla defuncti inventa in laico feodo, ad valen- Charta.
" tiam illius debiti, per visum legalium hominum; ita tamen
" quod nihil inde amoveatur, donec persolvatur debitum nobis
" quod clarum fuerit, et residuum relinquatur executoribus ad
" faciendum testamentum defuncti. Et si nihil nobis debeatur
" ab ipso, omnia catalla cedant defuncto, salvis uxori ejus[1]
" et pueris suis rationabilibus partibus.[2]

" Si[3] aliquis liber homo intestatus decesserit, catalla sua
" per manus propinquorum, parentum, et amicorum suorum
" per visum ecclesiæ distribuantur; salvis unicuique debitis
" quæ defunctus ei debebat.

" Nullus constabularius vel ballivus noster[4] capiat[5] blada vel
" alia catalla alicujus, *qui non sit de villa ubi castrum situm* f. 39.
" *sit*, nisi statim inde reddat denarios, aut respectum inde
" habeat de voluntate venditoris; *si autem de villa ipsa fuerit,*
" *infra quadraginta dies pretium reddat.*

" Nullus constabularius distringat militem aliquem ad dan-
" dum denarios pro custodia castri, si ipse eam facere voluerit
" in propria persona sua, vel per alium probum hominem, si
" ipse eam facere non possit propter[6] rationabilem causam. Et
" si nos duxerimus eum vel miserimus in exercitum, erit
" quietus de custodia, secundum quantitatem temporis quo per
" nos fuerit in exercitu, *de feodo pro quo fecit servitium in*
" *exercitu.*

" Nullus ballivus noster vel vicecomes, vel alius, capiat
" equos vel caretas alicujus pro cariagio faciendo, *nisi reddat*
" *liberationem antiquitus statutam; scilicet pro careta ad duos*
" *equos, decem denarios per diem; et pro careta ad tres equos,*
" *quatuordecim denarios per diem.*

" *Nulla careta dominica alicujus ecclesiasticæ personæ vel*
" *militis, vel alicujus dominæ capiatur per ballivos prædictos.*

" Nec nos nec ballivi nostri *nec alii* capiemus boscum alie-
" num ad castra vel [alia] agenda nostra, nisi per voluntatem
" illius cujus boscus ille fuerit.

" Nos non tenebimus terras eorum qui convicti fuerint de
" felonia, nisi per unum annum et unum diem, et tunc red-
" dantur terræ dominis feodorum.

" Omnes kidelli de cætero deponantur penitus per Tamisiam

---

[1] *ejus*] ipsius, O. W.

[2] O. W. ins. *suis*.

[3] *Si . . debebat*] om. O. W.

[4] *noster*] suus, O. W., as in the charters of Henry III.

[5] Here the ordinary scribe's hand begins again.

[6] *propter*] So Par in the margin. The text has *per*.

A.D. 1215. Magna Charta

" et per Medewesiam et per totam Angliam, nisi per costam " maris.

" Breve quod vocatur Præcipe, de cætero non fiat alicui de " aliquo tenemento, unde liber homo perdat curiam suam.

" Una mensura vini et cervisiæ sit per totum regnum nos- " trum, et una mensura bladi, scilicet quarterium Londoniense; " et una latitudo pannorum tinctorum et russectorum et hau- " bergetorum, scilicet duæ ulnæ infra[1] listas. De ponderibus " vero sit ut de mensuris.

" Nihil detur de cætero pro brevi inquisitionis *ab eo qui* " *inquisitionem petit* de vita vel membris, sed gratis conce- " datur et non negetur.

" Si aliquis teneat de nobis per feodi-firmam vel socagium " vel burgagium, et de alio teneat terram per servitium " militis, nos non habebimus custodiam hæredis vel terræ suæ, " quæ est de feodo alterius, occasione illius feodi-firmæ vel " socagii vel burgagii, nec habebimus custodiam illius feodi- " firmæ vel socagii vel burgagii, nisi ipsa feudi-firma debeat " servitium militare. Nos non tenebimus[2] custodiam hæredis " vel terræ alicujus, quam tenet de alio per servitium mili- " tare, occasione alicujus parvæ serganteriæ, quam tenet de " nobis per servitium reddendi cultellos vel sagittas vel " hujusmodi.

" Nullus ballivus de cætero ponat aliquem ad legem *nec ad* " *juramentum*, simplici loquela sua, sine testibus fidelibus ad " hoc inductis.

" Nullus liber homo capiatur vel imprisonetur aut dis- " seisietur *de aliquo libero tenemento suo, vel libertatibus vel* " *liberis consuetudinibus suis*, aut utlagetur aut[3] exulet, aut " alio aliquo modo destruatur, nec super eum ibimus, nec eum " *in*[4] *carcere* mittemus, nisi per legale judicium parium suorum, " vel per legem terræ.

" Nulli vendemus, nulli negabimus, aut differemus rectum " vel justitiam.

" Omnes mercatores, *nisi publice* [*ante*] *prohibiti fuerint*, ha- " beant salvum et securum exire de Anglia et venire in Angliam, " et morari et ire tam per terram quam per aquam, ad emen- " dum vel vendendum sine omnibus toltis malis per antiquas " et rectas consuetudines, præterquam in tempore werræ, et " si sint de terra contra nos werrina; et si tales inveniantur " in terra nostra in principio werræ, attachientur sine damno

[1] *infra*] So altered by Par. from *inter*, which O. W. also have.

[2] *tenebimus*] Written over an erasure; *debemus habere*, O. W.

[3] *aut exulet*] In the margin; om. O. W.

[4] *eum in carcere*] super eum, all the charters.

" corporum vel rerum, donec sciatur a nobis vel a capitali A.D. 1215.
" nostro justiciario, quomodo mercatores terræ nostræ trac- Magna
" tentur in terra contra nos werrina; et si nostri salvi sint Charta.
" ibi, alii salvi sint in terra nostra.

" Liceat[1] unicuique de cætero exire de regno nostro, et
" redire salvo et secure per terram et per aquam, salva fide
" nostra, nisi in tempore guerræ per aliquod breve tempus
" propter communem utilitatem regni; exceptis imprisonatis
" et utlagatis, secundum legem regni, et gente contra nos
" guerrina et mercatoribus, de quibus fiat sicut prædictum
" est.[1]

" Si quis tenuerit de aliqua eschaeta, sicut de honore
" Walingefordiæ, Bononiæ, Lancastriæ, Notinham, vel de aliis
" eschaetis quæ sunt in manu nostra et sint baroniæ, et
" obierit; hæres ejus non det aliud relevium, nec faciat nobis
" aliud servitium quam faceret baroni, si illa baronia[2] esset in
" manu baronis; et nos eodem modo eam tenebimus, quo baro
" eam tenuit;[3] *nec nos occasione talis baroniæ vel eschaetæ*
" *habebimus aliquam eschaetam vel custodiam aliquorum homi-*
" *num nostrorum, nisi alibi tenuerit de nobis in capite ille qui*
" *tenuit baroniam vel eschaetam.*

" *Nullus liber homo de cætero det amplius alicui, vel vendat*
" *de terra sua, quam ut de residuo terræ suæ possit sufficienter*
" *fieri domino feodi servitium ei debitum quod pertinet ad*
" *feodum illud.*

" Omnes *patroni* abbatia*rum*, *qui* habent cartas regum
" Angliæ *de advocatione*, vel *per* antiquam[4] tenuram *vel pos-*
" *sessionem* habeant earum custodiam cum vacaverint; sicut
" habere debent, *et sicut supra declaratum est.*[5]

" Nullus capiatur vel imprisonetur propter appellationem
" feminæ de morte alterius quam viri sui.

" *Nullus comitatus teneatur de cætero, nisi de mense in men-*
" *sem; et ubi major terminus esse solebat, major sit; nec vice-*

[1] *Liceat . . est*] This is in the St. Alban's hand added at the end of the column. It is omitted in O. W. It is only in John's charter.

[2] *baronia*] Inserted by Par. It is in John's, not in Henry III.'s charter.

[3] The passage (cap. 44) in John's charter which follows, is here omitted as being contained afterwards in the forest charter; it is referred to in the margin thus: "Homines " qui manent extra forestam: verte " hoc folium." The next chapter (45) of John's charter about the justiciaries is also omitted.

[4] *antiquam*] So Par. in the margin. The text has *aliquam*.

[5] The chapters from John's charter relating to the forest, and several others (viz. 47–53, 55–59, 61–63), are omitted; of these 50, 51, 61–63, are afterwards given, pp. 602–604.

A.D. 1215. Magna Charta.

" *comes aliquis vel ballivus suus faciat turnum*[1] *suum per* " *hundredum, nisi bis in anno, et non nisi in loco debito et* " *consueto; videlicet semel post Pascha, et iterum post festum* " *Sancti Michaelis. Et visus similiter de franco plegio tunc* " *fiat ad illum terminum Sancti Michaelis sine occasione, ita* " *scilicet quod quilibet habeat suas libertates, quas habuit et* " *habere consuevit tempore Henrici regis avi*[2] *nostri, vel quas* " *postea adquisivit. Fiat autem visus de franco plegio sic,* " *ut pax nostra teneatur, et quod tethinga integra sit sicut* " *esse consuevit; et quod vicecomes non quærat occasiones, sed* " *quod contentus sit de eo quod vicecomes habere consuevit de* " *visu suo faciendo tempore Henrici regis avi*[2] *nostri.*

" *Non liceat de cætero alicui dare terram suam domui re-* " *ligionis, ita quod illam resumat tenendam de eadem domo.* " *Nec liceat alicui domui religionis terram* [*alicujus*] *sic acci-* " *pere, quod tradat eam illi a quo illam recepit tenendam. Si* " *quis autem de cætero terram suam sic dederit domui religiosæ,* " *et super hoc convincatur, donum suum penitus cassetur, et* " *terra illa domino suo illius feodi incurratur.*

" *Scutagium de cætero capiatur, sicut capi tempore regis Hen-* " *rici avi*[2] *nostri consuevit.*

" Omnes autem consuetudines prædictas et libertates quas " concessimus in regno nostro tenendas, quantum ad nos " pertinet, erga omnes homines nostros de regno nostro, tam " clerici quam laici observent, quantum ad se pertinet erga " homines suos; *salvis archiepiscopis, episcopis, abbatibus, pri-* " *oribus, Templariis, Hospitalariis, comitibus, baronibus, mili-* " *tibus, et omnibus aliis tam ecclesiasticis personis quam sæcu-* " *laribus, libertatibus et liberis consuetudinibus, quas prius* " *habuerunt.* His testibus, etc."

Libertates vero de foresta et liberæ consuetudines, quæ cum libertatibus præscriptis in una cedula pro sui capacitate contineri nequiverant, in hac carta subscripta continentur sub hac forma.

De libertatibus forestæ.[3]

Charta de foresta.

" Johannes[4] Dei gratia rex Angliæ, etc. Sciatis quod in- " tuitu Dei, et pro salute animæ nostræ et animarum ante-

---

[1] *turnum*] terminum, B. O. W.

[2] Sic, see note [4] below.

[3] There is a drawing of the charter in the margin.

[4] This is the forest charter of 1225, 9 Hen. III., as appears by the words " spontanea et bona voluntate de- " dimus," and the passage in p. 601 (*see* note [3]), which are not in the charter of 1217. (But see note [5],

" cessorum et successorum [nostrorum], ad exaltationem sanctæ A.D. 1215.
" ecclesiæ, et emendationem regni nostri, spontanea et bona Charta de
" voluntate nostra dedimus, concessimus pro nobis et hæredi- foresta.
" bus nostris has libertates subscriptas, habendas et tenendas
" in regno nostro Angliæ in perpetuum.

" In primis omnes forestæ, quas rex Henricus avus noster
" afforestavit, videantur per probos et legales homines; et si
" boscum aliquem alium quam suum dominicum afforestaverit f. 39 *b*.
" ad damnum illius, cujus boscus fuerit, statim deafforestetur.
" Et si boscum suum proprium afforestaverit, remaneat fo-
" resta, salva communa de herbagio et rebus aliis in eadem
" foresta, illis qui eam prius habere consueverunt.

" Homines qui manent extra forestam, non veniant de cætero
" coram justiciariis nostris de foresta per communes sum-
" monitiones, nisi sint in placito, vel plegii alicujus vel
" aliquorum qui attachiati sunt propter forestam.

" Omnes autem bosci qui fuerunt afforestati per regem
" Ricardum fratrem[1] nostrum, statim deafforestentur, nisi
" fuerint dominici bosci nostri.

" Archiepiscopi, episcopi, abbates, priores, comites, barones,
" milites, et libere tenentes, qui boscos [suos] habent in
" foresta, habeant boscos suos, sicut eos habuerunt tempore
" primæ coronationis prædicti H[enrici] regis avi nostri; ita
" quod quieti sint in perpetuum de omnibus purpresturis,
" vastis et assartis factis in illis boscis post illud tempus,
" usque ad principium secundi anni coronationis nostræ. Et
" qui de cætero vastum, purpresturam, vel essartum facient
" sine licentia nostra in illis boscis, de vastis, purpresturis,
" et assartis respondeant.

" Regardores nostri eant per forestas ad faciendum regar-
" dum, sicut fieri consuevit tempore primæ coronationis præ-
" dicti regis Henrici avi nostri, et non aliter.

" Inquisitio vel visus de expeditatione canum existentium
" in foresta de cætero fiat, quando fieri debet regardum;
" scilicet de tertio anno in tertium annum; et tunc fiat
" per visum et testimonium legalium hominum, et non aliter.
" Et ille, cujus canis inventus fuerit tunc non expeditatus,[2]

---

p. 601.) John issued no forest charter. Wendover (and Paris after him), having omitted the forest clauses in the great charter, has inserted this from the records at St. Alban's, and put John's name instead of Henry's at the beginning; though immediately below he is made to call Henry II. his grandfather, this being left unaltered.

[1] *fratrem*] altered from *avunculum*, to make it suit John. The next clause where John himself is mentioned, is omitted.

[2] B. ins. *de*, the beginning of *det* by mistake.

A.D. 1215. Charta de foresta.

" pro misericordia det tres solidos; et de cætero nullus bos " capiatur pro expeditatione. Talis autem expeditatio sit per " assisam communiter, quod tres ortilli abscindantur de pede " anteriori sine pelota.[1] Non expeditentur canes de cætero, " nisi in locis ubi expeditari solent[2] tempore primæ corona- " tionis prædicti Henrici regis avi nostri.

" Nullus forestarius vel budellus faciat de cætero scotallum, " vel colligat garbas, vel avenam, vel bladum aliud, vel agnos, " vel porcellos, nec aliquam collectam faciat; et per visum et " sacramentum duodecim regardorum quando facient regar- " dum, tot forestarii ponantur ad forestas custodiendas, quot " ad illas custodiendas rationabiliter viderint sufficere.

" Nullum suanimotum de cætero teneatur in regno nostro, " nisi ter in anno; videlicet in principio quindecim dierum ante " festum Sancti Michaelis, quando agistatores veniunt ad agis- " tandum dominicos boscos [nostros]; et circa festum Sancti " Martini, quando agistatores nostri debent accipere panagium " suum.[3] Et ad ista duo suanimota convenient forestarii, viri- " darii, et agistatores, et nullus alius per districtionem. Et " tertium suanimotum teneatur in initio quindecim dierum ante " festum Sancti Johannis Baptistæ pro fœnatione bestiarum " nostrarum; et ad istum suanimotum convenient forestarii, " viridarii, et et non alii per districtionem. Et præterea sin- " gulis quadraginta diebus, per totum annum, convenient viri- " darii et forestarii ad videndum attachiamenta de foresta, " tam de viridi quam de venatione per præsentationem ipso- " rum forestariorum, et coram ipsis attachientur. Prædicta " autem suanimota non teneantur, nisi in comitatibus in qui- " bus teneri consueverunt.

" Unus[quis]que liber homo agistet boscum suum in foresta " pro voluntate sua; et habeat pannagium suum. Concedimus " etiam quod unusquisque liber homo possit ducere porcos " suos per dominicum boscum nostrum, libere et sine im- " pedimento ad agistandum eos in boscis suis propriis vel " alibi ubi voluerit. Et si porci alicujus liberi hominis una " nocte pernoctaverint in foresta nostra, non inde occasionetur " ita quod aliquid de suo perdat.

" Nullus de cætero amittat vitam vel membra pro venatione " nostra; sed si aliquis captus fuerit et convictus de captione " venationis, graviter redimatur, si habeat unde redimi possit; " et si non [habeat] unde redimi possit, jaceat in prisona " nostra per annum unum et unum diem. Et si post annum

---

[1] *pelota*] poleta, B.

[2] *solent*] consueverunt, O. W.

[3] *suum*] nostrum, O. W.

" unum et unum diem plegios invenire possit, exeat a prisona; A.D. 1215.
" sin autem, abjuret[1] regnum nostrum Angliæ. Charta de foresta.

" Quicunque archiepiscopus, episcopus, comes, vel baro
" veniens[2] ad nos per mandatum nostrum transierit per fores-
" tam nostram, liceat[3] capere unam vel duas bestias per visum
" forestarii si præsens fuerit; sin autem, faciat cornari, ne
" videatur hoc furtive facere. Item[2] liceat in redeundo eis
" facere sicut prædictum est.

" Unusquisque liber homo de cætero sine occasione faciat
" in bosco suo vel in terra sua, quam habet in foresta, molen-
" dinum, vivarium, stagnum, marleram, fossatum, vel terram
" arabilem, extra coopertum in terra arabili; ita quod non
" sit ad nocumentum alicujus vicini.

" Unusquisque liber homo habeat in boscis suis aerias acci-
" pitrum, spervariorum, falconum, aquilarum, et heironum;
" et habeant similiter mel quod inventum fuerit in boscis
" suis.

" Nullus forestarius de cætero, qui non sit forestarius de
" feodo reddens firmam nobis pro balliva sua, capiat chemi-
" nagium [aliquid[4] in balliva sua; forestarius autem de feodo
" firmam reddens nobis pro balliva sua capiat cheminagium,]
" scilicet pro careta per dimidium annum duos denarios, et per
" alium dimidium annum duos denarios, et pro equo qui portat
" summagium per dimidium annum unum obolum, et per
" alium dimidium annum unum obolum; et non nisi de illis
" qui extra ballivam suam tanquam mercatores veniunt per
" licentiam suam in ballivam suam ad buscam, meiremium,
" corticem, vel carbonem emendum, et alias ducendum ad
" vendendum ubi voluerint. Et de nulla careta alia vel sum-
" magio aliquòd cheminagium capiatur; et non capiatur che-
" minagium, nisi in locis illis ubi antiquitus capi solebat et
" debuit. Illi autem qui portant supra dorsum suum buscam,
" corticem, vel carbonem ad vendendum, quamvis inde vivant,
" nullum de cætero dent cheminagium. De[5] boscis aliorum
" nullum detur cheminagium forestariis nostris, præterquam
" de dominicis boscis nostris.

" Omnes utlagati pro foresta, a tempore[6] Henrici regis avi
" nostri usque ad primam coronationem nostram, veniant ad
" pacem [nostram] sine impedimento; et salvos plegios inve-

---

[1] *abjuret*] objuret, B.

[2] *veniens . . nostrum—Item . . . est*] These clauses are not in the first forest charter (1217), being introduced into that of 1225.

[3] O. W. ins. *eis*.

[4] The words in brackets are carelessly omitted in B.

[5] This clause is not in the second forest charter (1225).

[6] O. W. ins. *tantum*.

A.D. 1215. Charta de foresta.

" niant, quod de cætero non forisfacient nobis de foresta " nostra.

" Nullus castellanus vel alius teneat placitum de foresta, sive " de viridi sive de venatione; sed quilibet forestarius de " feodo attachiet[1] placita de foresta, tam de viridi quam de " venatione, et ea præsentet viridariis provinciarum; et cum " [in]rotulata fuerint et sub sigillis viridariorum inclusa, " præsententur capitali forestario cum in partes illas venerit " ad tenendum placita forestæ, et coram eo terminentur.

" Omnes autem consuetudines prædictas et libertates, quos " nos concessimus in regno tenendas, quantum ad nos pertinet " erga nostros, omnes de regno nostro tam laici quam clerici " observent, quantum ad se pertinet, erga suos."

De xxv. baronibus qui constituti sunt a rege emendatores legum prædictarum.

Magna Charta.

" Cum[2] autem pro Deo et ad emendationem regni nostri, et " ad melius sopiendam discordiam inter nos et barones nostros " [ortam], hæc omnia concesserimus, volentes ea integra et " firma stabilitate gaudere, facimus et concedimus eis securi- " tatem subscriptam; videlicet, quod barones eligant viginti " quinque barones de regno nostro quos voluerint, qui debeant " pro totis viribus suis observare, tenere, et facere observari " pacem et libertates quas eis concessimus, et hac præsenti " carta nostra confirmavimus; ita scilicet, quod si[3] nos vel jus-
f. 41. " ticiarii nostri [vel ballivi nostri][4] erga aliquem in aliquo " deliquerimus, vel aliquem articulorum pacis et[5] securitatis " transgressi fuerimus, et delictum fuerit ostensum quatuor " baronibus de viginti quinque baronibus, illi quatuor barones " accedent ad nos, vel[6] ad justiciarium nostrum si fuerimus " extra regnum, proponentes nobis excessum, petent ut sine " dilatione faciamus emendari. Et si nos excessum non emen- " daverimus, vel justiciarius noster si fuerimus extra regnum, " infra tempus quadraginta dierum, computando a tempore quo " monstratum fuerit nobis, prædicti quatuor barones referent " causam illam ad residuos de illis viginti quinque baronibus. " Et illi barones cum communa totius terræ distringent et " gravabunt nos modis omnibus quibus poterunt; scilicet per

---

[1] *attachiet*] attachiat, B. O. W.

[2] This is chapter 61 of John's charter, omitted above.

[3] B. O. W. ins. *per* erroneously.

[4] " vel aliquis de ministris nos- " tris " is omitted.

[5] *et*] vel, O. W.

[6] *vel*] et, B.

" captionem castrorum, terrarum, possessionum, et aliis modis A.D. 1215.
" quibus poterunt, donec fuerit emendatum secundum arbi- Magna
" trium eorum, salva persona nostra et reginæ nostræ et Charta.
" liberorum nostrorum. Et cum fuerit emendatum, intendent
" nobis sicut prius fecerunt. Et quicunque voluerit de terra,
" juret quod ad prædicta omnia exequenda parebit mandatis
" prædictorum viginti quiuque baronum, et quod gravabit
" nos pro posse cum ipsis. Et nos publice et libere damus
" licentiam jurandi cuilibet, qui jurare voluerit, et nulli un-
" quam jurare prohibebimus. Omnes autem illos de terra
" nostra, qui per se et sponte sua noluerint jurare viginti
" quinque baronibus de distringendo nos et gravando nos
" cum eis, faciemus jurare eosdem de mandato nostro, sicut
" prædictum est.[1] In omnibus autem quæ istis viginti quin-
" que baronibus committuntur exequenda, si forte[1] in aliquo
" inter se discordaverint, vel aliqui ex eis summoniti nolue-
" rint vel nequiverint interesse, ratum habeatur et firmum
" quod major pars eorum[2] providerit vel præceperit, ac si
" omnes viginti quinque in hoc consensissent. Et viginti
" quinque barones jurent, quod omnia antedicta fideliter
" observabunt, et pro toto posse suo facient observari. Et
" nos nihil impetrabimus per nos nec per alium, per quod[3]
" aliquid istarum concessionum et libertatum revocetur aut
" minuatur. Et si aliquid tale fuerit impetratum, irritum sit
" et inane; et nunquam eo utemur per nos vel per alium.

" Et[4] omnes malas voluntates et indignationes et rancores
" ortos inter nos et homines nostros clericos et laicos a tem-
" pore discordiæ, plene omnibus remisimus et condonavimus.

" *Et*[5] *ad melius distringendum nos, quatuor castellani, de*
" *Norhantun scilicet, de Kenillewurthe, de Nithingham, et de*
" *Scardeburc, erunt jurati [prædictis] viginti quinque baronibus*
" *quod facient de castris prædictis quod ipsi præceperint et man-*
" *daverint, vel major pars eorum. Et tales semper castellani*
" *ponantur in illis castris, qui fideles sint, et*[6] *nolint transgredi*
" *juramentum suum.*

" Et[7] nos amovebimus omnes alienigenas a[8] terra, parentes
" *omnes* Girardi de Athies, Engelardum scilicet, Andream,

---

[1] A sentence is omitted here.

[2] *qui præsentes fuerint* is omitted here.

[3] *quod*] quid, B.

[4] This is the beginning of chapter 62 of John's charter.

[5] This paragraph is inserted by Wendover from some other source; it is not in any of the known copies of the charter.

[6] O. W. ins. *qui*.

[7] This is made up from capp. 50, 51, of John's charter, with some alterations and additions; the additions are printed in Italicks.

[8] *a*] de, O. W.

A.D. 1215. Magna Charta.

" Petrum, Gyonem de Chanceles, Gyonem de Ciguini, *uxorem*[1] " *prædicti Girardi cum omnibus liberis suis*, Galfridum de " Marteinni et fratres ejus, Philippum Marc et fratres ejus, " et G[alfridum] nepotem ejus, *Falconem, et Flandrenses* " *omnes et ruptarios*, qui *sunt* ad nocumentum regni.

" Præterea[2] omnes transgressiones factas occasione hujus dis- " cordiæ a Pascha transacto, qui[3] fuit annus nostri decimus " sextus, usque ad hanc pacem reformatam, plene remisimus " omnibus clericis et laicis, et quantum ad nos pertinet, plene " condonavimus. Et insuper fecimus illis fieri literas testi- " moniales et patentes domini S[tephani] Cantuariensis archi- " episcopi, domini Henrici Dublinensis archiepiscopi, domini " Pandulphi subdiaconi et domini Papæ familiaris, et epi- " scoporum prædictorum, super securitate ista et concessioni- " bus præfatis.

" Quare[4] volumus et firmiter præcipimus, quod Anglicana " ecclesia libera sit, et quod omnes homines de regno nos- " tro habeant et teneant omnes libertates præfatas, jura, et " consuetudines bene et in pace, libere et quiete, plene et " integre, sibi et hæredibus suis, de nobis et hæredibus nos- " tris, in omnibus rebus et locis in perpetuum, ut prædictum " est. Juratum est autem tam ex parte nostra, quam ex " parte baronum, quod hæc omnia supradicta bona fide et " sine malo ingenio observabimus. Testibus supradictis et[5] " multis aliis. Data per manum nostram in prato quod vo- " catur Runingemade, inter Stanes et Windleshores, decima " quinta die Junii, anno regni nostri decimo septimo."[6]

Names of the 25 barons elected.

Isti[7] sunt xxv. barones electi:[8] comes de Clare, comes Albemarle, comes Gloverniæ, comes Wintoniæ, comes Herefordiæ, comes Rogerus,[9] comes Rober-

[1] This mention of the wife of Gerard de Athies, and of Falco (Fawkes de Breauté) and the Flemings below is peculiar to this copy. The *ruptarii* are mentioned in the Articles of the Barons, § 41. It is possible that Fawkes's name was inserted as especially an enemy of St. Alban's. See the story about him under the year 1226. Yet Paris has inserted his name in the list of " obsecutores et observato- " res " of the 25 barons, in the margin of f. 39 *b*.

[2] This is the rest of chapter 62 of John's charter.

[3] *qui . . sextus*] quod fuit anno regni nostri decimo sexto, O. W.

[4] This is chapter 63 of John's charter.

[5] *et multis aliis*] om. O. W.

[6] In the margin is " super aliud " exemplarium xvi."

[7] This is at the foot of f. 39 *b*.

[8] These lists, which are in the margin in B., and are not given in C., will be found also in the Liber Additamentorum, MS. Cotton, Nero, D. 1. (N.), f. 122.

[9] Roger Bigod, earl of Norfolk.

tus,[1] comes Marescallus junior, Robertus filius Walteri, Gilebertus de Clare, Eustachius de Vesci, Hugo Bigod, Willelmus de Munbrai, Major[2] de Londoniis, Willelmus[3] de Lanval, Robertus de Ros, constabularius[4] Cestriæ, Ricardus de Perci, Johannes filius Roberti, Willelmus Malet, Galfridus de Say,[5] Rogerus de Munbray, Willelmus de Huntingefelde, Ricardus de Muntfichet, Willelmus de Albineto.[6] Isti viginti quinque barones juraverunt in animabus suis, rege hoc disponente, quod omni instantia hæc obsequerentur, et regem cogerent, si forte resipisci vellet, hoc tenere. A.D. 1215.

Obsecutores[7] et observatores: comes Marescallus,[8] comes de Harundel, comes Warenniæ affidavit,[9] Henricus Doili, Hubertus de Burgo, Mathæus filius Herberti, Robertus de Pinkeni, Rogerus Huscarle,[10] Robertus de Neuburg, Henricus de Ponte Audomari, Radulphus de la Haie, Henricus de Brantefeld, Garin filius Geroldi, Thomas Basset, Willelmus de Bokeland, Willelmus de Seintjohan, Alanus Baset, Ricardus de Ripariis, Hugo de Beneval,[11] Jordanus[12] de Saukuil, Radulphus Musgad, Ricardus [de] Siflewast, Robertus de Ropele, Andreas de Beucamp,[13] Walterus de Dunstanville,[14] Walterus Folioth, Faukes, Johannes Marescallus, Philippus de Albeni, Willelmus de Parca, Radulphus de Normanville, Willelmus de Perci, Willelmus Agoilun, Engeramus[15] de Pratest, Willelmus de Cirencestre, Rogerus de Zucha, Rogerus[16] filius Bernardi, Godefridus[17] de Craucumbe; Names of their followers, who swear to observe their mandates.

[1] Robert de Vere, E. of Oxford.

[2] William Hardel.

[3] *Willelmus*] So N. B. has *Gilebertus* over an erasure. This is William de Lanvallei. Whoever altered *Willelmus* to *Gilebertus* confused him with Gilbert de Laval (v. p. 585).

[4] John de Laci, afterwards earl of Lincoln.

[5] *Say*] Sæi, N.

[6] *Albineto*] Aubeinni, N.

[7] *Obsecutores et observatores*] N. has "Hi juraverunt quod obse- "querentur mandato xxv. baro- "num."

[8] *Marescallus*] N.; de Clare, B.

[9] *affidavit*] om. N.

[10] *Huscarle*] Huscarin, N.

[11] *Beneval*] Boneval, N.

[12] *Jordanus de Saukuil*] Joramus de Caukivill, N.

[13] *Beucamp*] Beuclap *or* Beuclap, N.

[14] *Dunstanville*] Dunestaple, B.

[15] *Engeramus*] Engelram, N.

[16] *Rogerus*] Radulfus, N.

[17] *Godefridus*] Galfridus, N.

A.D. 1215. isti omnes juraverunt quod obsequerentur mandato viginti quinque baronum.[1]

Ut rex Anglorum per literas patentes libertates prædictas sub dolo observari præceperit.

John writes to the sheriffs to secure the observance of the charter.

His ita gestis, rex Anglorum Johannes misit literas suas patentes in omnes fines Angliæ, præcipiens firmiter vicecomitibus universis totius regni, ut facerent jurare omnes de ballivis suis homines cujuscunque conditionis, quod leges et libertates prædictas observarent, et quod ipsum regem pro posse suo per captionem castrorum suorum distringerent et gravarent ad præfata omnia exequenda sicut in carta continebatur. Quo facto, venerunt ad regem multi nobiles de regno, exigentes jura sua terrarum et possessionum, custodiasque castrorum, quæ, ut dicebant, sibi jure hæreditario debebantur. Sed rex negotium illud distulit, donec sacramento legalium hominum probatum fuisset, quid de jure singulis deberetur. Et ad hoc plenius exequendum, constituit omnibus diem apud Westmonasterium decimo septimo kalendas Augusti. Veruntamen Stephano Cantuariensi archiepiscopo reddidit castrum Rofense, cum[2] quibusdam aliis quæ ad ejus custodiam de jure antiquo spectabant. Et sic soluto colloquio, barones cum cartis præfatis ad urbem Londoniarum reversi sunt.[3]

Rochester castle given up to the archbishop.

The barons return to London.

Nota optimam concessionem dupliciter confirmatam.

Concessit[4] insuper eodem anno rex J[ohannes], ut pronius corda prælatorum et magnatum sibi conciliaret, liberas in omnibus ecclesiis Angliæ electiones. Et procuraverunt tam ipse rex quam magnates et prælati, ut illa sua super hoc carta et concessio a Papa confirmaretur; unde ad majorem securitatem regalis carta in Papali confirmatione inseritur bullata. Quam qui videre desiderat, in libro[5] additamentorum fratris Matthæi Parisiensis reperiet ad signum anchoræ.

---

[1] After this N. has "Omnes isti "juraverunt cogere si opus esset "ipsos xxv. barones ut rectificarent "regem. Et etiam cogere ipsum "si mutato animo forte recalci-"traret."

[2] *cum quibusdam aliis*] So Par. over an erasure. B. no doubt had *et turrem Londoniarum*, as O. W.

[3] In the margin is a reference to what follows: "Carta domini Papæ "bullata scribitur in cedula ad-"dita;" *i.e.* the inserted f. 40.

[4] This addition of Paris is at the foot of f. 41. It is not in C.

[5] This is the first mention of the Liber Additamentorum, MS. Cott. Nero D. 1. The letter of Innocent is given there, f. 121 *b*. It is given here by Paris immediately after this, p. 607, and again under the year 1256 (p. 920, ed. Wats).

Literæ domini Papæ confirmantes concessionem regis J[ohannis]. A.D. 1215.

Volens[1] autem rex J[ohannes] ad majorem securitatem et robur diuturnitatis hæc inviolabiliter observari, misit ad dominum Papam I[nnocentium], rogans instanter, ut huic piæ concessioni et confirmationi suæ favorem dignaretur exhibere, et eandem bullæ munimine confirmare. Quod quia jam factus fuit obsequens Papæ vassallus et rex Apostolicus, meruit quæ petiit gracius impetrare sub hac forma: f. 40. John writes to the Pope, who confirms his concession respecting the freedom of election to sees, monasteries, &c.

Fœdera, i. p. 127. Innocentii III. Litt. 207 (opp. ed. Migne, ccxvii. 246).

"Innocentius episcopus, etc. Venerabilibus fratribus "et dilectis filiis universis ecclesiarum prælatis per "Angliam constitutis, salutem et Apostolicam benedictionem. Dignis laudibus attollimus magnificentiam "Creatoris, postquam Idem, Qui est mirabilis et terribilis in consiliis super filios hominum, aliquandiu "toleravit ut perflando discurreret per areolam[2] horti "sui spiritus tempestatis, quasi ludens taliter in orbe "terrarum, ut sic ostenderet infirmitatem et insufficientiam [nostram] nobis, statim cum voluit, dixit et "Aquiloni, da, et Austro, noli prohibere, imperansque "ventis et mari[3] statuit procellam in aura,[4] ut nautæ "portum[5] inveniant peroptatum. Cum enim inter "regnum et sacerdotium Anglicanum, non sine magno "periculo atque damno, super electionibus prælatorum "gravis fuerit controversia diutius agitata; Illo tandem, Cui nihil est impossibile, Quique ubi vult spirat, mirabiliter operante, carissimus[6] J[ohannes] rex "Anglorum illustris liberaliter ex mera et spontanea "voluntate, de consensu communi baronum suorum, "pro salute animæ suæ ac prædecessorum suorum[7] et

[1] This is on an inserted leaf.
[2] *areolam*] artolam, B.
[3] *et mari*] per mare, B.
[4] *aura*] auram, N.
[5] N. ins. *quietis.*
[6] N. ins. *in Christo filius.*
[7] *suorum*] om. N.

A.D. 1215. " successorum, nobis[1] concessit et suis literis confir-
" mavit, ut de cætero in universis et singulis eccle-
" siis ac monasteriis, cathedralibus et conventualibus
" totius regni Angliæ, in perpetuum liberæ fiant elec-
" tiones quorumcumque prælatorum, majorum et etiam
" minorum. Nos igitur hoc gratum et ratum haben-
" tes, concessionem hujusmodi vobis et per vos ecclesiis
" et successoribus vestris, prout in ejusdem[2] literis
" regis perspeximus contineri, auctoritate Apostolica
" confirmamus, et præsentis scripti patrocinio commu-
" nimus. Ad majorem autem firmitatem et perpetuam
" memoriam hujus rei, præfatas regis literas super hoc
" confectas præsentibus misceri[3] fecimus, quarum tenor
" talis est:

Letter of John declaring the freedom of election to sees, abbeys, &c.

" ' J[ohannes] Dei gratia rex Angliæ, dominus Hy- Fœdera, i. p. 126.
" ' berniæ, dux Normanniæ et Aquitanniæ, comes An-
" ' degaviæ, archiepiscopis, episcopis, comitibus, baroni-
" ' bus, militibus, ballivis, et omnibus has literas visuris,
" ' salutem. Quoniam inter nos et venerabiles patres
" ' nostros, S[tephanum] Cantuariensem totius Angliæ
" ' primatem et sanctæ ecclesiæ Romanæ cardinalem,
" ' W[illelmum] Londoniensem,[4] E[ustachium] Hely-
" ' ensem, E[gidium] Herefordensem, J[ocelinum] Ba-
" ' thoniensem et Glastoniensem, et H[ugonem] Lin-
" ' colniensem episcopos, super damnis et ablatis eorum
" ' tempore interdicti, per Dei gratiam de mera et
" ' libera voluntate utriusque partis plene convenit;
" ' volumus non solum eis quantum secundum Deum
" ' possumus satisfacere, verum etiam toti ecclesiæ
" ' Anglicanæ salubriter et utiliter in perpetuum pro-
" ' videre. Inde est quod qualiscumque consuetudo
" ' temporibus nostris et prædecessorum nostrorum
" ' hactenus in ecclesia Anglicana fuerit observata et

---

[1] *nobis*] om. N.
[2] *ejusdem*] eisdem, N.
[3] *misceri*] inseri, N., with *annotari* in the margin.
[4] *Londoniensem*] Londoniensis, B., and so with the other sees.

" ' quicquid juris nobis hactenus vendicaverimus [in[1] A.D. 1215. Letter of John declaring freedom of election to sees, abbeys, &c.
" ' electionibus quorumcunque prælatorum, nos ab
" ' ipsorum petitione pro salute animæ nostræ et præ-
' decessorum et successorum nostrorum regni Angliæ
' liberaliter mera et spontanea voluntate de communi
" ' assensu baronum nostrorum concessimus et con-
' stituimus et hac præsenti carta nostra confirmavi-
' mus,] de cætero in universis et singulis ecclesiis
' et monasteriis, cathedralibus et conventualibus totius
' regni Angliæ liberæ sint in perpetuum electiones
' quorumcumque prælatorum, majorum et minorum;
' salva nobis et hæredibus nostris custodia ecclesiarum *Excipitur custodia ecclesiarum vacantium.*
' et monasteriorum vacantium, quæ ad nos pertinent.
" ' Promittimus[2] etiam, quod nec impediemus nec im-
" ' pedire permittemus per nostros, nec procurabimus,
' quin in universis et singulis ecclesiis [et] monaste-
" ' riis, postquam vacaverint prælaturæ, quemcumque
' voluerint libere sibi præficient[3] electores pastorem;
petita tamen a nobis prius et hæredibus nostris
' licentia eligendi; quam non denegabimus[4] nec diffe-
remus. Et si forte assit[5] quod denegaremus vel
" ' differemus, nihilominus procedant electores ad elec-
' tionem canonicam faciendam. Et similiter post
' celebratam electionem noster requiratur assensus,
' quem non denegabimus, nisi aliquid rationale pro-
' posuerimus et legitime probaverimus, propter quod
' non debemus[6] consentire. Quare volumus et firmiter
" ' jubemus, ne quis vacantibus ecclesiis vel monasteriis
" ' contra hanc nostram concessionem et constitutionem
" ' in aliquo veniat vel venire præsumat. Si quis vero *Excommunicatio super confirmatæ cartæ violatores.*
" ' contra hoc aliquo unquam tempore venerit, maledic-
" ' tionem Dei omnipotentis et nostram incurrat. His
" ' testibus, P[etro] Wintoniensi episcopo, W[illelmo]

[1] This passage in brackets, which is omitted in B., is from N.

[2] *Promittimus*] promisimus, N.

[3] *præficient*] præficiant, N.

[4] *denegabimus*] denegemus, N.

[5] *assit*] This in N. has been altered to *quod absit*, as in the Fœdera.

[6] *debemus*] debeamus, N.

A.D. 1215. " ' Marescallo comite Penbroc, W[illelmo] comite War-
" ' renniæ, R[anulfo] comite Cestriæ, S[ahero] comite
" ' Wintoniensi, G[alfrido] de Mandevilla comite Glou-
" ' cestriæ et Esexiæ, W[illelmo] comite de Ferariis,
" ' W[illelmo] Briewere, W[arino] filio Geroldi, W[il-
" ' lelmo] de Cantelupo, H[ugoni] de Novilla, Roberto
" ' de Wer, W[illelmo] de Huntingefelde. Datum
" ' per manum magistri R[oberti] de Marisco cancellarii
" ' nostri, decimo quinto die Januarii, apud Novum
" ' Templum Londoniis, anno regni nostri decimo sexto.'[1]
" Nulli ergo omnino homini liceat hanc paginam nos-
" træ confirmationis infringere, vel[2] ei ausu temerario
" contraire. Si quis autem hoc attemptare præsump-
" serit, indignationem omnipotentis[3] Dei et beatorum
" Petri et Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum.
" Datum Laterani, tertio kalendas Aprilis, pontificatus
" nostri anno decimo octavo."

f. 40 *b.* Joy at the change in John.

His ita peractis et ex utraque parte approbatis, exultaverunt omnes, credentes Deum misericorditer cor regis tetigisse, cor ab eo lapideum abtulisse, et cor carneum addidisse ; et ut in eo fieret optima *dexteræ Excelsi mutatio.* Speraveruntque omnes et singuli Angliam quasi Ægyptiaco jugo, quo diu ante premebatur, per Dei gratiam suis temporibus liberatam, tum per Romanæ ecclesiæ protectionem, cujus alis se credebant obumbrari, et sic velut sub clipeo divinæ militiæ, cui servire regnare est, pace et libertate gaudere ; tum propter regis desideratam humiliationem, quam speraverunt omni mansuetudini et paci feliciter inclinatam. Sed longe aliter, proh pudor et proh dolor! et nimis dissimiliter quam speratum fuit, evenit. Credebatur fortuna arridendo nectar propinasse, cum fellita pocula et venena præparavit. Ecce enim filii Belial, diabolo procurante qui successibus hominum ex antiqua sua

Ps. lxxvi. 11.

Mutatio voluntatis regis Johannis in pejus malo consilio.

[1] N. adds in the margin, " anno " Domini scilicet MCCXV."

[2] *vel*] et, N.

[3] *omnipotentis*] om. N.

consuetudine [invidet], videlicet, ruptarii nequissimi, qui bella potius quam pacem voluerunt, regiis auribus verba discordiæ susurrando instillarunt. Dixerunt enim grunniendo et derisionibus multiplicatis subsannando, "Ecce "vigesimus quintus rex in Anglia; ecce jam non rex, "nec etiam regulus, sed regum opprobrium; malle de- "beret non rex, quam sic rex esse. Ecce rex sine regno, "dominus sine dominio; ecce alficus[1] nauci et angularis, "rota quinta in plaustro, regum ultimus, et populi ab- "jectio. Heu miser et servus ultimæ conditionis, ad "quam servitutis miseriam devolutus! Fuisti rex, nunc "fex; fuisti maximus, nunc minimus. Nihil infelicius "quam fuisse felicem." Et sic iram provocantes, addendo flammam vento ab igne sulphureo scintillas excitarunt. A.D. 1215. His evil counsellors mock at him.

Avertitur cor regis.

Tunc rex nimis credulus susurris abhominabilium ruptariorum, quos ex consuetudine in propriam perniciem nimis libenter, abjectis naturalibus suis hominibus, educaverat, animum suum mutavit et cor ejus pessimis consiliis inclinavit; leve est enim fluctuantem movere, et proclivum ad mala ad flagitia præcipitare. Tunc rex ab alto ducens suspiria, concepta indignatione maxima, cœpit in se ipso tabescere, et lamentationibus multiplicatis conquerendo dicere; "Ut quid me genuit "mater mea infelix et impudica? Ut quid genibus ex- "ceptus, ut quid uberibus ablactatus, infaustum accepi "incrementum? Ferrum mihi potius quam alimentum "debuit præparari." Cœpit frendere dentibus, oculis torvis intuitum retorquere, arreptos baculos et stipites more furiosi nunc corrodere, nunc corrosos confringere, et inordinatorum gestuum plurimis argumentis conceptum dolorem immo furorem manifestare. Et statim Change in John. *Lamentatio.* His grief and rage. *Verba desolati et desperantis.* *Versutia consueta.*

[1] *alficus*] *i.e.* alphicus, a leper. The only meaning I can attach to these words is, "a leper, worthless "and lurking in corners."

A.D. 1215. His preparations against the barons.

in ipsa nocte clanculo confectis literis, misit ad Philippum Marc constabularium castri de Notingham, natione Pictavensem; similiter et ad omnes suos alienigenas, in quibus maxime confidebat anima sua, ut castra sua victualibus munirent, fossatis ambirent, servientibus stipendiariis roborarent, balistas et machinas pararent, spicula fabricarent; caute tamen et sine prorumpentibus comminationibus, ne barones forte id comperientes repagulorum impedimenta, ne furor regius procederet, præpararent. Sed cum nihil occultum quod non reveletur, per commeantes[1] cito magnatibus hæc mala præmeditatio et periculosa machinatio innotuit. Et aliqui de prudentioribus eundem adierunt, ut si vera essent quæ dicebantur diligenter explorarent, et consolationibus salubribusque consiliis indignationem ejus averterent, et eum ab iniquo proposito, antequam nequiter inciperetur, revocarent. Sed rex sereno vultu, virus intrinsecum coram magnatibus palliando, se nihil sinistrum meditari, jurando per pedes Dei, constanter affirmavit. Et sic murmur jam exortum per falsa commenta, et faciendo cachinnos ex adverso sedentibus, subdole pacificavit. Veruntamen quia difficile se capit furiosus, plurimis signis ipsi magnates, antequam ipsum concilium solveretur, perceperunt, quod cor regis aversum est ab eis et decidisset vultus ejus; et continuo mente præsaga futuros eventus ponderabant, dicentes, "Væ nobis, immo toti Angliæ carenti rege "veraci et oppressæ tiranno subdolo, et summis conatibus regnum miserabile evertenti. Nos jam Romæ "subjecit et Romanæ curiæ, ut protectionem ab ea "consequeremur; timendum est ne injuriosas suppeditationes in posterum inveniamus. Nunquam audivimus de aliquo rege, qui nollet colla servituti subtrahere; iste sponte succumbit." Et sic lamentantes regem recedendo reliquerunt, ad propria revertentes.

Fraus est comperta.

Feelings of the barons.

[1] *commeantes*] commorantes, C.

Ut rex Johannes ad Vectam insulam latenter se divertens baronibus occultas paraverit insidias. A.D. 1215.

Recedentibus, ut dictum est, de colloquio baronibus, rex Anglorum[1] solus remansit, ut vix sibi septem equites de propria familia superessent. Qui nocte illa in castro de Windleshores sine quiete quiescens, ante lucem confusus et animo nimis consternatus, ad Vectam insulam latenter confugit. Ubi in angaria mentis aliquandiu constitutus, exquisitis versutiis[2] excogitavit, quo contra barones ultionis genere uteretur, illa ira excandescens de qua dicit quidam sanctus, "Ira est "libido ulciscendi,"[3] cupiensque dummodo ultus cum confusis confundi. Tandem post meditationes diversas, in duobus gladiis, cum Petro Apostolo, id est in spirituali et materiali, ab hostibus vindictam quærere prælegit; ut si in uno non posset, in altero fiducialiter triumpharet. Ut autem in gladio spirituali percuteret, misit ad curiam Romanam Pandulphum domini Papæ subdiaconum,[4] cum aliis quibusdam nunciis, immemor tam profundi jurisjurandi adhuc recentis, ut baronum propositum auctoritate Apostolica irritarent. Misit etiam Walterum Wigorniensem episcopum et Angliæ cancellarium, Johannem[5] episcopum Norewicensem, Ricardum de Marisco, Willelmum Gernun, et Hugonem de Boves ad omnia finitima regna transmarina, cum sigillo suo propter militare præsidium, promittens eis terras, possessiones amplas, cum pecunia non modica; et ad majorem fidem, si necesse esset, facerent omnibus venire volentibus cartas de securitate et stipendio militari; terminumque illis[6] præfixit, quatinus cum universis quos attrahere poterant venirent contra[7] ipsum apud Doveram ad festum Sancti Michaelis. Misit præterea literas suas, ad majorem sui et totius regni perniciem et confusionem, ad omnes castellanos suos de regno Angliæ, præcipiens singulis, ut castella sua omni victualium et armorum genere cum præsidio militari ita munirent, ut sufficeret eis ad defensionem, si contingeret illos in crastino obsideri. Ipse autem rex interim cum paucis ministris, quos de familia Norewicensis episcopi emendicatos habebat, piratæ exercens officium, nautarum sibi Quinque Portuum gratiam reconciliare vacavit.

f. 41. John goes to the Isle of Wight, and sends Pandulph to Rome to excite the Pope against the barons.

He sends others abroad to raise forces for him.

He orders the castellans in England to f. 41 *b.* fortify their castles.

---

[1] O. W. ins. *ita.*

[2] *versutiis*] argumentationibus, O. W.

[3] S. August. De Civitat. Dei, xiv. 15.

[4] O. W. add *et familiarem.*

[5] This is an error, as his death has been mentioned under the year 1214, above, p. 582.

[6] *illis*] eis, W.

[7] *contra*] ad, W.

A.D. 1215. His solitary life. Sicque in insula prædicta et circa maritima, quasi sub divo latens, omni regio tumultu postposito, per tres menses inter undas et nautarum collegia in contemplatione perditionis vitam agebat solitariam.[1] Veruntamen interim diversa de eo diversorum versabatur[2] sententia, præcipue cum a quibusdam piscator, ab aliis mercator et piraticus prædator, a nonnullis vero apostata diceretur. Et cum propter ejus tam diutinam absentiam quæreretur a multis et non fuisset inventus, undis eum[3] crediderunt submersum, vel alio quocunque mortis genere vel per se vel per alium peremptum.[4] Rex autem hæc omnia conferens[5] in corde suo, tacite nunciorum suorum, quorum quosdam ad curiam Romanam, nonnullos propter militare præsidium destinavit,[6] hostilium amicorum et amicabilium hostium, præstolabatur adventum.

Consequent rumours.

Ut barones Angliæ ad torneamenta se præparaverant.

The barons prepare for a tournament at Stamford. Barones interea qui [fuerunt] in urbe Londoniarum, quasi toto negotio completo, condixerunt inter se, ut apud Stanfort ad hastililudium[7] convenirent; unde Willelmo de Albineto viro nobili et per omnia laudabili sub hac forma literas direxerunt:

Letter of Robert Fitz-Walter to William of Albini. "Robertus filius Walteri, marescallus exercitus Dei et "sanctæ ecclesiæ, et alii magnates ejusdem exercitus, nobili "viro W[illelmo] de Albineto salutem. Bene scitis, quam "magnum commodum sit vobis et nobis omnibus, servare "civitatem Londoniarum, quæ est receptaculum nostrum; et "quantum dedecus esset et damnum nobis, si per defectum "nostrum eam amitteremus. Sciatis etiam certissime, quod "præmuniti fuimus quod quidam sunt, qui nihil aliud expec"tant, nisi quod recessissemus a civitate prædicta, ut ita[8] "subito eam possent occupare. Et ideo per commune consi"lium prolongavimus torneamentum, quod captum fuit apud "Stanford, die Lunæ proxima post festum Apostolorum Petri "et Pauli, usque ad diem Lunæ proximam post octabas "prædictas. Erit autem torneamentum juxta Londonias in "bruera de Stanes et villam de Hundeslawe; et hoc fecimus

---

[1] O. W. ins. here, "maluit enim "mori quam diu vivere ab injuriis "baronum inultus."

[2] *versabatur*] fuit, O. W.

[3] *eum*] ipsum, O. W.

[4] *peremptum*] subtractum, O. W.

[5] *conferens . . tacite*] æquo ferens animo, O. W.

[6] *præsidium destinavit*] subsidium destinaverat, desideratum, O. W.

[7] *hastililudium*] torneamenti ludum, O. W.

[8] B. ins. *eam*.

" propter securitatem nostram et[1] civitatis prædictæ. Et A.D. 1215.
" ideo mandamus vobis et rogamus[2] diligenter, quod ad
" torneamentum prædictum cum equis et armis ita provide
" veniatis, quod honorem inde habeatis. Qui melius ibi faciet,
" habebit ursum, quem domina quædam mittet ad tornea-
" mentum. Valete."

Talibus frivolis et otiosis actibus indulserunt, nescientes laqueos subdolos sibi præparari.

Vocatio ad concilium generale.

Eodem anno vocati sunt a Papa Innocentio Romæ ad concilium generale prælati universalis ecclesiæ, patriarchæ scilicet, archiepiscopi, episcopi, primicerii, archidiaconi, decani cathedralium ecclesiarum, abbates, priores, Templarii et Hospitalarii; ut comparerent[3] in præsentia domini Papæ in urbe Roma,[4] kalendis Novembris, sicut canonicam vitare[5] volunt ultionem. Summons by the Pope to a general council at Rome.

De allegationibus nunciorum regis Angliæ coram Papa.

Per idem tempus steterunt Romæ in præsentia domini Papæ nuncii regis Anglorum, allegantes coram eo rebelliones et injurias, quas barones Angliæ excitaverant adversus regem memoratum, exigentes ab eo quasdam leges et libertates iniquas, quas dignitatem regiam non[6] decuit confirmare. Et cum post motam inter eos discordiam rex et barones de pace tractaturi multotiens convenissent, idem rex publice protestatus est coram eis, regnum Angliæ ratione dominii ad Romanam ecclesiam specialiter pertinere, unde nec potuit nec debuit præter conscientiam domini Papæ de novo aliquid statuere, vel quicquam in ejus præjudicium in regno immutare. Quocirca cum, interposita appellatione, seipsum et omnia jura regni sui sub protectione sedis Apostolicæ supposuisset, dicti barones appellationi factæ non deferentes, civitatem Londoniarum, quæ caput regni sui est, proditione sibi traditam occupaverunt, et adhuc detinent occupatam. Quod cum factum fuisset, ad equos convolantes et arma, exegerunt a rege libertates præscriptas sibi confirmari, ipseque, eorum metuens impetum, quod petebant non ausus est denegare. Porrexerunt ergo nuncii Statement at Rome by John's messengers of his case.

---

[1] O. W. ins. *securitatem.*
[2] O. W. ins. *vos.*
[3] *comparerent*] compareant, O. W.
[4] O. W. ins. *in.*
[5] *vitare*] effugere, O. W.
[6] *non*] nulli, O. W.

A.D. 1215. memorati domino Papæ quædam capitula de carta prædicta, in scriptum redacta, quæ causæ regis magis videbantur congruere. Quæ cum diligenter inspexisset, cum admiratione respondit, rugis contractis indignationem testantibus; "Numquid "barones Angliæ regem cruce signatum et sub protectione "sedis Apostolicæ constitutum a solio regni nituntur expellere,[1] "et dominium Romanæ ecclesiæ ad alium transferre? Per "Sanctum Petrum, hanc injuriam præterire non poterimus "impunitam."

Speech of Innocent III.

Processus.

He determines to annul the charter.

Tunc Papa, habita deliberatione cum cardinalibus, cartam sæpe dictam de libertatibus regni Angliæ concessis in perpetuum per sententiam diffinitivam damnatam cassavit, et in illius rei testimonium regi Anglorum privilegium subscriptum transmisit.

Quomodo per privilegium sedis Apostolicæ cassatæ sint libertates baronum Angliæ.

Letter of Innocent III. annulling Magna Charta.

"Innocentius episcopus, servus servorum Dei, universis "Christi fidelibus hanc paginam inspecturis, salutem et Apo- "stolicam benedictionem. Etsi carissimus in Christo filius "noster J[ohannes] rex Anglorum illustris Deum et ecclesiam "vehementer offenderit, unde nos eum vinculo excommuni- "cationis innodavimus et regnum ejus ecclesiastico subjecimus "interdicto, ipse tamen, Illo misericorditer inspirante Qui "non vult mortem peccatoris, sed ut convertatur et vivat, "tandem conversus[2] ad cor Deo et ecclesiæ humiliter satis- "fecit; in tantum quod non solum recompensationem pro "damnis et restitutionem exhibuit pro[3] ablatis, verum etiam "plenariam libertatem contulit ecclesiæ Anglicanæ. Quinimmo "utraque sententia relaxata, regnum suum tam Angliæ quam "Hyberniæ beato Petro et ecclesiæ Romanæ concessit, "recipiens illud a nobis in feodum sub annuo censu mille "marcarum, fidelitatis nobis inde præstito juramento, sicut "per privilegium ejus apparet aurea bulla munitum. Adhuc "autem omnipotenti Deo amplius placere desiderans, signum "vivificæ crucis reverenter assumpsit, profecturus in sub- "sidium Terræ Sanctæ, ad quod se magnifice præparabat.

Fœdera, i. p. 135.

[1] *expellere*] depellere, W.

[2] *conversus*] reversus, O. W., as the copy in the Fœdera.

[3] *pro*] de, O. W., as the Fœdera.

Fœdera, i. p. 135.

" Sed humani generis inimicus, qui semper consuevit bonis actibus invidere, suis callidis artibus adversus eum barones Angliæ concitavit; ita ut ordine perverso in illum insurgerent, postquam conversus ecclesiæ satisfecit, qui assistebant eidem quando ecclesiam offendebat. Orta siquidem inter eos dissentionis materia, cum plures dies statuti fuissent ad tractandum de pace, utrinque interim sollennes nuncii ad nostram fuerunt præsentiam destinati. Cum quibus habito diligenti tractatu, post plenam deliberationem scripsimus per eosdem S[tephano] Cantuariensi archiepiscopo et episcopis Anglicanis; præcipiendo mandantes, ut ad reformandam inter utrosque veram et plenam concordiam diligens impenderent studium et operam efficacem, omnes conjurationes et conspirationes, si quæ fuerant forte præsumptæ a tempore subortæ discordiæ inter regnum et sacerdotium, Apostolica denunciantes auctoritate cassatas; et per excommunicationis sententiam inhibentes, ne talia de cætero præsumerentur a quoquam; magnates et nobiles Angliæ monendo prudenter et efficaciter injungendo, ut per manifesta devotionis et humilitatis indicia ipsum regem sibi placare studerent, ac deinde si quid ab eo ducerent postulandum, non insolenter sed humiliter implorarent; regalem conservantes ei honorem, et exhibentes servitia consueta, quæ ipsi et prædecessores eorum sibi et prædecessoribus suis impenderunt; cum ab eis ipse rex non deberet absque judicio spoliari, ut sic quod intenderent possent facilius optinere. Nos enim eundem regem per literas nostras rogavimus et monuimus, et per præfatos archiepiscopum et episcopos nihilominus rogari et moneri mandavimus, in remissionem sibi peccaminum injungentes, quatinus prædictos magnates et nobiles benigne tractaret, et justas petitiones eorum clementer admitteret, ut et ipsi congaudendo cognoscerent eum in meliorem statum divina gratia esse mutatum, ac per hoc ipsi et hæredes eorum sibi et hæredibus suis deberent promtius et devotius famulari;[1] plena eis in veniendo, morando, et recedendo securitate concessa; ita quod si forte nequiret inter eos concordia provenire, in curia sua per pares[2] eorum secundum leges et consuetudines regni suborta dissensio sopiretur. Verum antequam nuncii cum hoc provido et justo mandato redissent, illi, juramento fidelitatis omnino contempto, (cum etsi rex eos injuste gravasset, ipsi tamen non debuissent sic

A.D. 1215. Letter of Innocent III. annulling Magna Charta.

f. 42.

[1] *famulari*] familiari, B. O. had *familiari*, but has been corrected.

[2] *pares*] partes, B.

A.D. 1215. Letter of Innocent III. annulling Magna Charta.

" agere contra eum, ut in causa sua iidem judices et ex- Fœdera, i. p. 136.
" ecutores existerent,) vassalli contra dominum, et milites
" contra regem publice conjurantes, non solum cum aliis,
" sed cum ejus manifestissimis inimicis præsumpserunt contra
" eum arma movere, occupantes et devastantes terras illius,[1]
" ita quoque quod civitatem Londoniarum, quæ sedes est
" regni, proditione sibi traditam invaserunt. Interim autem
" præfatis nunciis revertentibus, rex optulit eis secundum
" formam mandati nostri justitiæ plenitudinem exhibere;
" quam ipsi omnino spernentes, cœperunt manus extendere ad
" pejora. Unde rex ipse ad audientiam nostram appellans,
" optulit eis exhibere justiciam coram nobis, ad quem hujus
" causæ judicium ratione dominii pertinebat; quod ipsi sunt
" penitus aspernati. Deinde optulit illis ut tam ab ipso quam
" ab illis eligerentur quatuor viri prudentes, qui una nobiscum
" subortam inter eos discordiam terminarent, promittens quod
" ante omnia revocaret universos abusus, quicunque fuissent
" in Anglia suo tempore introducti; sed nec hoc illi dignati
" sunt acceptare. Tandem illis rex proposuit, quod cum regni
" dominium ad Romanam ecclesiam pertineret, ipse non
" poterat nec debebat absque nostro speciali mandato quic-
" quam de illo in nostrum præjudicium immutare. Unde
" rursus ad nostram audientiam appellavit, seipsum ac regnum
" cum omni honore ac jure suo Apostolicæ protectioni sup-
" ponens. Sed cum nullo modo proficeret, postulavit ab
" archiepiscopo et episcopis, ut nostrum exequere[n]tur man-
" datum, jus ecclesiæ Romanæ defenderent, ac tuerentur
" eundem secundum formam privilegii crucesignatis indulti.
" Porro cum ipsi nihil horum facere voluissent, videns se
" omni[2] consilio et auxilio destitutum, quicquid illi ausi sunt
" petere, non est ausus ipse negare. Unde compulsus est per
" vim et metum, qui cadere poterat in virum etiam[3] con-
" stantissimum, compositionem inire cum ipsis, non solum
" vilem et turpem, verum etiam illicitam et iniquam, in
" nimiam derogationem ac diminutionem sui juris pariter et
" honoris. Quia vero nobis a Domino dictum est in propheta,

Jer. i. 10. " *Constitui te super gentes et regna, ut evellas et destruas,*
Isa. lviii. 6. " *ædifices et plantes,* itemque per alium prophetam, *Dissolve*
" *colligationes impietatis, solve fasciculos deprimentes;* nos
" tantæ malignitatis audaciam dissimulare nolentes in Apo-
" stolicæ sedis contemptum, regalis juris dispendium, Angli-
" canæ gentis opprobrium, et grave periculum totius negotii

[1] *illius*] ipsius, O. W., as the Fœdera.

[2] O. W. ins. *pœne*, as the Fœdera.

[3] *etiam*] om. W.

Fœdera, i. p. 136.

"Crucifixi, quod utique immineret, nisi per auctoritatem nostram revocarentur omnia quæ a tanto principe crucesignato taliter sunt extorta, etiam[1] ipso volente ea servari, ex parte Dei omnipotentis Patris et Filii et Spiritus Sancti, auctoritate quoque Apostolorum ejus Petri et Pauli ac nostra, de communi fratrum nostrorum consilio, compositionem hujusmodi reprobamus penitus et damnamus; sub interminatione anathematis prohibentes, ne dictus rex eam observare præsumat, aut barones cum complicibus suis ipsam exigant observari; tam cartam quam obligationes seu cautiones, quæcunque pro ipsa vel de ipsa sunt factæ, irritantes penitus et cassantes, ut nullo unquam tempore aliquam habeant firmitatem.[2] Datum Agnaniæ, nono kalendas Septembris, pontificatus nostri anno decimo octavo." A.D. 1215. Letter of Innocent III. annulling Magna Charta.

Invectio Papæ in barones Angliæ facta pro justificatione regis Johannis, quam persecutionem appellavit.

Cassatis in hunc modum libertatibus prædictis, idem Papa baronibus Angliæ scripsit in hæc verba:

Id. i. p. 136.

"Innocentius episcopus, servus servorum Dei, nobilibus viris Angliæ, spiritum consilii sanioris. Utinam in persecutione, quam temere commovistis adversus dominum vestrum regem, attendissetis prudentius fidelitatis pristinæ[3] juramentum, jus Apostolicæ sedis, nostræ provisionis mandatum, et privilegium crucesignatis indultum. Quia proculdubio non sic processistis ad factum, quin omnes qui illud audiunt, quasi facinus detestantur; presertim cum in causa vestra, vos ipsos judices et executores feceritis, eodem rege parato in curia sua vobis per pares vestros secundum leges et consuetudines regni justitiæ plenitudinem exhibere, vel coram nobis, ad quem hujus causæ judicium ratione dominii pertinet, vel etiam coram arbitris eligendis hinc inde, una nobiscum in ipso negotio processuris. Unde cum nihil horum dignati fueritis attemptare, ad nostram audientiam appellavit, seipsum ac regnum cum omni honore et jure suo Apostolicæ protectioni supponens; publice protestando, quod cum ejusdem regni dominium ad Romanam ecclesiam pertineret, ipse nec poterat nec debebat quicquam de illo in nostrum præjudicium immutare. Cum igitur illa compositio qualisqualis, Letter of Innocent III. to the barons.

[1] *etiam*] et, W.

[2] O. W. ins. the beginnings of the usual clauses, "Nulli ergo, etc." "Siquis autem, etc."

[3] *pristinæ*] præstitæ, W., as the Fœdera.

A.D. 1215. Letter of Innocent III. to the barons.

" ad quam per vim et metum induxistis eundem, non solum Fœdera. i. p. 136.
" sit vilis[1] et turpis, verum etiam illicita et iniqua, ut merito
" sit ab omnibus reprobanda, maxime propter modum; nos
" qui tam regi quam regno tenemur et spiritualiter et tem-
" poraliter providere, per Apostolica scripta vobis præcipiendo
" mandamus et in recta fide consulimus, quatinus facientes
" de necessitate virtutem, renuncietis compositioni hujusmodi
" per vos ipsos, et satisfaciatis eidem regi ac suis de damnis
" et injuriis irrogatis; ut idem rex per manifesta devotionis
" et humilitatis indicia placatus a vobis per seipsum emen-
" det quicquid de jure fuerit concedendum. Ad quod etiam et
" nos ipsum efficaciter inducemus, quoniam sicut nolumus
" quod ipse suo jure privetur, ita volumus ut ipse a vestro
" gravamine desistat, ne per consuetudines pravas et exac-
" tiones iniquas sub nostro dominio regnum Angliæ oppri-
" matur. Eritque firmum et stabile in perpetuum, quod tali
" modo fuerit ordinatum. Inspiret igitur vobis Ille, Qui nemi-
" nem vult perire, ut adquiescatis humiliter nostris salubribus
" consiliis et mandatis; ne, si secus egeritis, in eum incidatis
" articulum necessitatis, quem tandem evadere sine multo
" gravamine non possitis. Quoniam, ut de cæteris taceamus,
" nulla ratione dissimulare possemus grave periculum totius
f. 42 *b*. " negotii Crucifixi, quod utique immineret, nisi per auctori-
" tatem nostram revocarentur omnino quæ a tanto principe
" crucesignato taliter sunt extorta, etiam ipso volente illa
" observari. Quare dum apud nos archiepiscopus et episcopi
" Angliæ præsentes extiterint in concilio generali, quod ad
" expediendum crucis negotium principalius intendimus cele-
" brare, procuratores idoneos ad nostram præsentiam desti-
" netis, secure vos beneplacito nostro committentes; quia nos
" ea, favente Domino, statuemus per quæ, gravaminibus et
" abusibus de regno Angliæ prorsus exclusis, rex suo sit jure
" et honore contentus, et tam clerus quam populus universus
" debita pace ac libertate lætetur. Datum Agnaniæ, nono
" kalendas Septembris, pontificatus nostri anno decimo
" octavo."

The barons will not give way.

Cumque tandem, rege Anglorum procurante, magnates Angliæ has literas tam commonitorias quam[2] comminatorias accepissent, noluerunt desistere ab incœptis; sed adhuc insurgentes eum acriter infestabant, dicendo de Papa illud

Isa. v. 23. propheticum, "Væ qui justificatis impium,"[3] etc.

---

[1] *vilis . . . sit*] om. O.

[2] *quam comminatorias*] om. O.

[3] *adhuc . . impium*] For this O. W. have, "tanto in eum gravius in-
" surgentes acrius infestare cœpe-
" runt."

Qualiter Willelmus de Albineto Rofense castrum in custodia susceperit. A.D. 1215.

Rochester castle committed to the charge of William of Albini.

Interea cum vir nobilis Willelmus de Albineto literas magnatum Londoniis commorantium frequenter accepisset, et quod ad [eos] venire distulerit, non mediocriter increpatus fuisset, in festo Sancti Michaelis castrum de Bealvero, omni genere victualium et armorum satis superque munitum, fidelium suorum custodiæ deputavit. Deinde Londonias veniens, cum ingenti baronum lætitia[1] susceptus est; qui, statim communicato consilio, viam regi præcludere cogitantes, ne ex parte aliqua[2] pateret ei aditus Londonias obsidendi, manum validam elegerunt; cui præficientes dictum W[illelmum] de Albineto, utpote virum animo strenuum et in rebus bellicis[3] expertum, eos ad occupandum Rofense castrum[4] destinaverunt. Erat autem paulo ante castrum illud a rege archiepiscopo Cantuariensi fiducialiter commissum; veruntamen qua conscientia nescio, Deus scit, illud regiis tradiderit inimicis. Quod cum fuissent ingressi, invenerunt locum non solum armis et alimentis, verum etiam omni genere bonorum, præter illa quæ secum detulerant, destitutum. Unde multi nobiles pœnitentia ducti castrum deserere cogitabant. Sed hortante Willelmo de Albineto et socios[5] animante, incœpta deserere sordidum esse dicebat.[6] Sicque dictis ejus omnes viriliter[7] animati, in castrum illud sola ea victualia,[8] quæ in villa Rofensi reperire poterant, abraserunt,[9] importantes quæ poterant. Et cum essent milites numero septies viginti cum[10] sequela sua, non suppetebat[11] temporis spatium quo possent vel prædam in provincia agere, vel in aliquo sibi munimine providere.

Ut rex Johannes Rofense municipium obsederit.

John besieges Rochester castle.

Cumque, ut dictum est, Willelmus de Albineto et socii ejus prædictum castrum fuissent ingressi, rex Anglorum Johannes post trium mensium moram ex Vecta prorumpens insula ad Doveram usque navigavit; ubi ejus nuncii, quos ad partes

[1] O. W. ins. *et exultatione.*

[2] *aliqua*] qualibet, W.

[3] O. W. ins. *satis.*

[4] *castrum*] municipium, O. W.

[5] *socios*] animos sociorum ad virtutes semper, O. W.

[6] *incœpta . . dicebat*] This is an abridgement of Wendover.

[7] O. W. ins. *ad militiam.*

[8] *victualia quæ*] que victualia, B.

[9] *abraserunt . . poterant*] intulerunt, O. W.

[10] O.W. add *tota*; B. has *tua* expuncted.

[11] O. W. add *eis.*

A.D. 1215. miserat transmarinas, ad eum venientes, conduxerunt secum ex partibus diversis tantam militum et armatorum multitudinem, quod omnibus eos intuentibus timorem pariter et horrorem incusserunt. Venerunt enim ex partibus Pictaviæ et Wasconiæ viri nobiles et bellatores, Savaricus de Malloleone, Gaufridus et Oliverus de Butevilla fratres, cum maximis militum et armatorum copiis comitati, [et] fidele regi obsequium promiserunt. Venerunt igitur ex regionibus Lovaniæ et Brebantinorum viri strenuissimi, Walterus Buc, Gerardus de Sotinni, et Godescallus, cum tribus armatorum et balistariorum legionibus, qui nihil potius quam humanum sanguinem sitiebant. Advenerunt præterea ad dictum regem de regione Flandrensium et aliarum regionum transmarinarum omnes qui alienis [1] inhiabant, vispiliones et exules, excommunicati, homicidæ, quibus patria fuit exilium, non refugium, et regi desperato spem maximam resistendi præbuerunt, eidem adhærentes. Rex autem [2] Johannes, cum Willelmum de Albineto et ejus socios Rofense municipium ingressos cognovisset,[3] cum omni multitudine prædicta illuc ocius avolavit, et die tertia postquam castrum ingressi sunt, obsessis exeundi auferens facultatem, ipsos obsidione vallavit. Cumque rex petrarias et alias machinas circa castrum collocasset, inclusos lapidibus assiduis et crebris telorum jaculis acriter infestabat. Inclusi quoque insultus eorum æquo ferentes animo, sese viriliter defendebant, hostes [4] a muris longius repellentes.[5] Et si eis sufficerent instrumenta defensionis obsessis, sicut obsidentibus, impetus eorum pro nihilo habuissent.

His foreign mercenaries.

De morte Hugonis de Boves.

Expedition and death of Hugh de Boves.

Venit interea Hugo de Boves, miles strenuus, sed superbus et iniquus, ad portum Calesiæ in Flandria, cum innumera multitudine armatorum, in auxilium regis Anglorum; ubi cum tota tota multitudine sua naves ingressus, versus Doveram vela dirigere satagebat. Sed subita tempestate suborta, antequam desideratum pervenissent ad portum, naufragium perpessi, omnes in mare submersi sunt.[6] Projectus est in siccum prædictus Hugo

[1] *alienis inhiabant*] in aliena aspirabant, O. W.

[2] *autem*] denique, O. W.

[3] *cognovisset*] accepisset, O. W.

[4] O. W. ins. *que*.

[5] *repellentes*] arcere satagentes, O. W.

[6] This is represented pictorially in the margin. O. W. add, "et a "fluctibus devorati."

non longe a portu de Jernemeue[1] cum aliis innumeris militibus et servientibus, atque in locis diversis in illa maris parte in portubus singulis tanta hominum et mulierum multitudo inventa est, quod etiam aerem ipsum sua putredine infecerunt. Inventi sunt præterea parvulorum innumera multitudo, qui in suis cunabulis submersi, et in[2] terram projecti, multis horribile spectaculum præbuerunt. Dati sunt denique omnes bestiis maris et cæli volatilibus ad devorandum, ita quod nec[3] unus de quadraginta hominum milibus vivus evasit. Heu, heu, quot fuit causa ruinæ ille Jo[hannes] rex Angliæ, bonorum dissipator, et discordiæ seminator? Venit ergo ad hoc omne genus hominum[4] in Angliam cum mulieribus et parvulis, ut, expulsis indigenis a regno et penitus exterminatis, ipsi jure perpetuo terram possiderent. Dederat namque duci eorum prædictus crudelis rex, immo cruentus ille tirannus, dicto Hugoni de Boves, seductori, fugitivo, provincias de Norhfolc et Sufolc, ut fama refert,[5] per cartam suam; sed gratia divina eorum consilium in melius commutavit. Eorum autem casus[6] cum ad notitiam regis[7] pervenisset, ira vehementi succensus die illa cibum nullum sumpsit; sed usque ad vesperam quasi furia invectus, vix[8] se potens capere, in amaro fremitu seipsum corrodebat.

A.D. 1215. His whole armament lost at sea.

Rage of John on hearing of the disaster.

Quiddam[9] *incidens.*

Eadem nocte qua periit Hugo de Boves facta est tempestas inaudita, qualis non prævidebatur; scilicet venti, pluviæ, tonitruus, et choruscationis. Contigit ut ex virtute obedientiæ oportuit quendam monachum de Sancto Albano, manentem apud Binham, Robertum nomine de Westtuna, ut iret ad Norwicum, et cum in medio itineris esset, orta est illa tempestas, et noctis medium erat, et vidit exercitum innumerabilem equitantium equos maximos et nigros cum candelis sulphureis, quorum non erat numerus, qui etiam ipsi

Marvel seen by a monk of S. Alban's. *Nota incredibile sed verum proculdubio.*

[1] *de Jernemeue*] qui Gernemue appellatur, O. W. *Yarmouth.*

[2] *in*] ad, O. W.

[3] O. W. ins. *pes.*

[4] O. W. ins. *perversorum.*

refert] retulit, O. W.

[6] *eorum autem casus*] sed et eorum mors, O. W.

[7] O. W. ins. *Anglorum.*

[8] *vix . . corrodebat*] For this O. W. have only *permansit.*

[9] This is at the foot of the page, in Paris's own hand.

A.D. 1215. monacho adhærebant secundum quendam ordinem. In crinio equorum et cruppis et cappellis et in caputio finali quod extra cappellum apparuit stetit una, et quidam garcio cum virga voluit eam deponere et adhæsit summitati virgæ, et fere omnes in parvo tempore abierunt.

De captione castri Rofensis et captivorum incarceratione.

Failure of the barons to relieve Rochester castle.

Eodem tempore, cum barones Angliæ Willelmum de Albineto et ejus socios in castro Rofensi cognoverunt obsessos, perturbati sunt valde; quia antequam dictus W[illelmus] castrum ingredi vellet, juraverant dicti barones, tactis sacrosanctis Evangeliis, quod si ipsum contingeret obsideri, ipsi omnes obsidionem pro posse dissolverent. Unde ipsi inclusi supra modum angustiati sæpe cum lamentabilibus suspiriis dicebant: "O perjure, O perfide Roberte fili Walteri! ubi "sunt fallaces promissiones tuæ, assertiones cum ju- "rejurando?" Ut ergo aliquid agere viderentur propter juramentum et fidei sponsionem, ad arma, sed nimis sero, communiter convolaverunt, et ad villam de Derteford iter arripientes, quasi obsidionem regiam[1] soluturi. Sed obflante frontibus eorum clementissimo Australi vento, qui nulli molestus esse consuevit, quasi gladiis obviantibus repercussi expeditionem deserunt inchoatam, et cum maxime non sit omni flatui credendum et cedendum, Willelmo tamen
f. 43. obsesso ejusque sociis terga vertentes ad nota latibula remearunt. Reversi vero in civitatem Londoniarum,[2] Epicure prandentes et bibentes, ad damnosam ludentes aleam, et[3] voluptatibus indulgentes, Rofenses obsessos reliquerunt discrimini mortis,[4] in omni miseriarum genere constitutos. Nempe cum fuisset a rege compertum, quam pompose barones ad dissolvendum obsidionem advenerant, et quam turpiter et ignominiose redierant, ut quasi mus a monte parturiente nascebatur, audacior effectus, misit præd ones undique, qui victualia ad sustentationem exercitus unde unde congregarent;[5] nec interim

[1] O. W. add *uno impetu.*

[2] O. W. have "civitatem Lond. "optime muniunt."

[3] *et . . . indulgentes*] et optima quæque vina juxta eligentium vota potantes, et cætera quis nesciat exercentes, O. W.

[4] O. W. add *expositos.*

[5] *congregarent*] conducerent, W.

diebus aut noctibus requies ulla dabatur inclusis. Nam inter lapides petrariarum et fundarum flagellantium, inter sagittariorum[1] et balistariorum [tela], a militibus et servientibus creberrimi fiebant insultus; ita quod, istis modo lassatis, alii recentes[2] insurgebant ad insultus renovatos, ut[3] inter vicissitudinum mutationes obsessi requiem non haberent. Inclusi vero, de baronum subventione penitus desperati, imminentem sibi mortem differre satagebant; timuerunt enim non mediocriter regis ignobilem tirannidem,[4] quæ non novit parcere superatis. Unde ne inulti occumberent, immo cruentam de se victoriam relinquerent, animos, quasi leones læsi, ferocissimos nacti, stragem non modicam assilientibus intulerunt. Protrahitur quidem multis diebus obsidio præ nimia inclusorum probitate et audacia, qui lapides pro lapidibus, tela pro telis, letaliter emittentes, hostes a muro et propugnaculis longius alacriter[5] repulerunt. Denique cum innumera turba ex regis multitudine corruisset, et omnia instrumenta eorum bellica parum profecissent, rex suffossores adhibuit, qui tandem magnam murorum portionem prostraverunt. Denique alimentis inclusis deficientibus, equos suos, dextrarios scilicet pretiosos, de necessitate comedere cogebantur. Tunc regii milites ad murorum scissuras potenter convolantes, insultus acerrimos agentes et continuos, non tamen sine suorum damno, inclusos castrum deserere coegerunt. Quibus turrim ingressis, regii milites ad scissuras murorum castrum intrantes hostibus acriter insurgebant. Sed W[illelmus] de Albineto cum commilitonibus suis, multis ex eis interfectis, exire de castro audacter coegit.[6] Deinde rex, adhibitis ad turrim suffossoribus et muris licet cum difficultate dissolutis, assilientibus paraverunt ingressum. Et ad hoc cum regis exercitus plurimum niteretur, inclusi, eorum laceratis agminibus, retro cedere compulerunt. Demum cum W[illelmo] de Albineto et aliis viris nobilibus, qui cum illo erant, nec unica refectionis buccella superfuisset, turpe sibi nimis videbatur fame perire, cum armis superari non possent. Unde communicato consilio omnes fere illæsi, excepto uno solo milite, qui telo percussus interiit, exeuntes de turri in die beati Andreæ Apostoli, sese regi præsentaverunt. Duraverat autem obsidio tribus fere mensibus; unde rex tum propter

A.D. 1215. Siege of Rochester castle.

[1] *sagittariorum*] sagittarios, W.

[2] *recentes . . renovatos*] ad novum succedebant insultum, O. W.

[3] *ut . . haberent*] inter has autem . . habebant, O. W.

[4] *tirannidem*] crudelitatem, O. W.

[5] *alacriter repulerunt*] arcere vacabant, O. W.

[6] *audacter coegit*] denuo compulerunt, O. W.

A.D. 1215. On the surrender of the besieged, John orders them to be hung, but is prevented by Savary de Maulcon.

multitudinem interfectorum, tum propter infinitam pecuniæ summam, quinquaginta[1] quinque milia et li. marcas, quam in obsidione consumpserat, nimio furore succensus, universos nobiles illos, sine misericordiæ consideratione, patibulo suspendi præcepit. Sed vir nobilis Savaricus de Mallo-leone, in faciem regi resistens, ait; "Domine rex, "werra nostra nondum finita est, unde vobis diligenter pen- "sandum est, quam varios eventus bella sortiantur. Nempe "si nobiles[2] istos nunc suspendio tradatis, barones adversarii "nostri vel me forte vel alios de exercitu vestro nobiles "intercipere poterunt consimili casu in brevi et exemplo "vestri suspendio tradere, quod absit a vobis ne contingat; "quia tali conditione nullus in vestro obsequio militaret." Tunc rex, licet invitus, consilio ejus et aliorum virorum prudentum adquiescens, W[illelmum] de Albineto, W[illelmum] de Lancastre, W[illelmum] de Eineford, Thomam de Muletune, Osbertum Giffard, Osbertum de Bobi, Odinellum de Albeneto, et alios nobiliores misit ad castrum de Corf sub arcta custodia deputandos. Robertum vero de Chaurna et Ricardum Giffart cum Thoma de Lincolnia apud castrum de Notingham, aliosque per loca diversa carcerali custodiæ mancipandos direxit. Servientes vero omnes præter balistarios [servientibus de exercitu suo ad redimendum concessit; quosdam quoque balistarios], qui multos in obsidione milites et servientes interfecerant, patibulo suspendi præcepit. His ita gestis, pars baronum erat non mediocriter infirmata.

Nota[3] *factum maximæ caritatis.*

John spared by William of Albini during the siege.

Una dierum dum obsidio castri Rofensis duraret, rex et Savaricus circuibant castrum, ut infirmiora ejus considerarent. Quos cum cognovisset quidam optimus arcubalistarius Willelmi de Albineto, ait illi; "Placeat "tibi, domine mi, ut occidam regem hostem nostrum "cruentissimum spiculo hoc, quod promtum habeo?" Cui ille; "Non, non, absit, gluto pessime, ut in sanc- "tum Domini mortem procuremus." Et ille; "Non "parceret tibi in consimili casu." Et W[illelmus]; "Fiat Domini beneplacitum. Dominus disponet, non

[1] This insertion is in the margin. It is not in C.

[2] *nobiles*] nobis, B., not understanding *nob'*.

[3] This is at the foot of the page.

" ille." In hoc similis erat David parcenti Saul, cum occidisse potuit. Hoc postea non latuit regem, nec ob hoc voluit parcere capto, quin ipsum suspendisset, si permitteretur. A.D. 1215.

De excommunicatione baronum Angliæ in genere facto.

Eodem tempore Papa Innocentius, videns baronum[1] rebellionem, quod videlicet a persecutione regis desistere contempserunt, excommunicavit eosdem; atque sententiæ executionem episcopo Wintoniensi, abbati[2] de Redinge, et Pandulpho ecclesiæ Romanæ subdiacono, sub hac forma commisit: " Innocentius episcopus, etc. P[etro] Wintoniensi episcopo, abbati " de Redinge, et magistro P[andulpho] Romanæ ecclesiæ sub- " diacono, salutem et Apostolicam benedictionem. Miramur " plurimum et movemur, quod cum carissimus in Christo " filius noster J[ohannes] illustris rex Angliæ supra spem " Deo et ecclesiæ satisfecerit, et præsertim fratri nostro " S[tephano] Cantuariensi archiepiscopo et co-episcopis ejus, " quidam eorum minus quam oportuerit et decuerit ad sanctæ " crucis negotium, Apostolicæ sedis mandatum, et fidelitatis " præstitæ juramentum, debitum, immo nullum habentes re- " spectum, ei contra perturbatores regni, quod ad Romanam " ecclesiam ratione dominii pertinere dinoscitur, auxilium " non præstiterint vel favorem, quasi conscii ne dicamus socii " conjurationis iniquæ, quia non caret scrupulo societatis ini- " quæ qui manifesto facinori desinit obviare. Ecce qualiter " patrimonium Romanæ ecclesiæ pontifices præfati defendunt; " qualiter crucesignatos tuentur; immo qualiter se opponunt " his, qui destruere moliuntur negotium Crucifixi! Pejores " proculdubio Saracenis existentes, cum illum conantur a " regno depellere, de quo potius sperabatur quod deberet " succurrere Terræ Sanctæ. Unde ne talium insolentia non " solum in periculum regni Angliæ, verum etiam in perniciem " aliorum regnorum, et maxime in subversionem[3] totius negotii " Crucifixi valeat prævalere; nos ex parte Omnipotentis Dei " Patris et Filii et Spiritus Sancti, auctoritate quoque Aposto- " lorum Ejus Petri et Pauli, ac nostra, omnes hujusmodi " perturbatores regis ac regni Angliæ cum complicibus et " fautoribus suis excommunicationis vinculo innodamus, et " terras eorum ecclesiastico subicimus interdicto; præfato

Letter of Innocent III. directing the excommunication of the barons.

[1] O. W. ins. *Angliæ.*
[2] Simon.
[3] *subversionem*] subversione, B.

A.D. 1215. " archiepiscopo et co-episcopis suis in virtute obedientiæ
" districtissime injungentes, quatinus nostram sententiam
" singulis diebus Dominicis ac festivis, pulsatis campanis et
" candelis accensis, solenniter per totam Angliam publicare
" procurent, donec satisfecerint dicto[1] regi de damnis et in-
" juriis irrogatis et ad ejus obsequium fideliter revertantur;
" universis insuper ejusdem regni[2] vassallis in remissionem
" peccatorum ex parte nostra injungentes, ut contra perver-
" sores hujusmodi præfato regi tribuant consilium et juva-
" men. Si quis autem episcoporum hoc nostrum præceptum
" neglexerit adimplere, sciat se ab episcopali officio suspen-
" sum, et subjectorum obedientiam esse subtractam; quia
" justum est ut eis inferiores non obediant, qui suo superiori
" obedire[3] contemnunt. Ne igitur mandatum alicujus tergiver-
" satione valeat impediri, excommunicationis causam prædic-
" torum, cum cæteris quæ ad hoc negotium pertinuerint,
" vobis duximus committendum; per Apostolica vobis scripta
" mandantes, quatinus protinus omni appellatione postposita,
" procedatis sicut videretis expedire. Quod si non omnes
" et cætera."

De infausta electione magistri Simonis de Langetuna ad nobilem ecclesiam Eboracensem.

Election of Simon Langton to the see of York.

Circa dies istos, canonici Eboracensis ecclesiæ, multo jam tempore pastore viduati, impetrata a rege licentia, ad electionem faciendam pariter convenerunt. Et licet a rege multis precibus fuissent rogati, ut Walterum de Grai Wigorniensem episcopum sibi susciperent in pastorem, tamen reclamante[4] illiteratura, ipsum eligere distulerunt. Veruntamen in electione procedentes, elegerunt magistrum Simonem de Langetuna, fratrem archiepiscopi Cantuariensis; sperantes in eo[5]
f. 43 *b*. scientiam, quam appellamus sapientiam, scilicet morum aromate conditam scientiam, insuper favorem domini Papæ optinere. Sed cum facta electio ad regis audientiam pervenisset, misit nuncios ad curiam Romanam, qui contra electionem illam in præsentia domini Papæ exceptiones hujusmodi induxerunt. Allegabant enim archiepiscopum Cantuariensem regis Angliæ hostem esse publicum, ut qui baronibus Angliæ incentivum contra regem eundem præbuit et consensum.

John sends messengers to Rome against the election.

[1] *dicto*] domino, W.
[2] *regni*] regis, W.
[3] *obedire*] obire, B.; C. is correct.
[4] *reclamante*] repugnante, O. W.
[5] *in eo*] propter ejus, O. W.

Unde si dictus Simon, qui frater ejus est archiepiscopi memo- A.D. 1215.
rati, ad archiepiscopatum Eboracensem promoveretur, pax regis et regni diu stare non poterit. Hæc igitur et similia allegantes incommoda, Papam ad consensum[1] induxerunt; unde capitulo Eboracensi scripsit in hæc verba:

"Innocentius[2] episcopus, servus servorum Dei. Cum magister Letter of Innocent III. to the chapter of York annulling the election.
" Simon de Langetuna, cum quibusdam aliis canonicis Ebo-
" racensibus, in nostra nuper esset præsentia constitutus, nos
" ei viva voce interdiximus, ne ad optinendum archiepiscopa-
" tum Eboracensem intenderet, quia id certis ex causis minime
" pateremur; et ipse quidem, quantum verbis expressit, huic
" annuit reverenter. Unde mirari cogimur et moveri, si
" ipsum ambitio adeo excæcaverit, ut cum sciret se post nos-
" tram prohibitionem et suam promissionem expressam eligi de
" jure non posse, si tali præstiterit electioni consensum, quam,
" nullo alio contradicente, nos irritam haberemus. Sed ne
" hac occasione fiat in Anglia novissimus error pejor priore,
" vel Eboracensis ecclesia diutius maneat pastore viduata, de
" communi fratrum nostrorum consilio, per Apostolica vobis
" scripta præcipiendo mandamus, et in virtute obedientiæ
" districte præcipimus, quatinus electione hujusmodi non ob-
" stante appellatione, cum insolentias et machinationes hujus-
" modi sustinere nolumus nec debemus, omni occasione ac
" tergiversatione cessantibus, aliquos ex vobis cum communi
" omni potestate ad instans concilium destinetis, qui saltem
" usque kalendas Novembris nostro se conspectui repræsen-
" tent, personam idoneam cum nostro electuri vel postulaturi
" consilio in pastorem. Alioquin ex tunc nos ipsi curabimus
" de idoneo vobis præsule providere; contradictores, si qui
" fuerint, vel rebelles per districtionem canonicam graviter
" punituri. Si vero præfatus Simon electioni de se factæ
" consensit, nos pœnam in pœnam suæ præsumptioni[3] statu-
" imus, ut ineligibilis fiat, ne de cætero, absque dispensatione
" sedis Apostolicæ speciali, ad pontificalem eligi valeat digni-
" tatem. Datum idus Septembris, pontificatus nostri anno
" decimo octavo."

De suspensione Stephani Cantuariensis archiepiscopi.

Hac præterea tempestate, P[etrus] Wintoniensis episcopus The archbishop of
et magister Pandulphus,[4] ad archiepiscopum Cantuariensem

[1] O. W. ins. *penitus.*

[2] This letter is only known from this source.

[3] *præsumptioni*] præsumptionis, O. W.

[4] O. W. add "domini Papæ familiaris."

A.D. 1215. Canterbury suspended.

personaliter accedentes, ex parte domini Papæ firmiter præceperunt, ut sententiam sedis Apostolicæ in barones Angliæ Romæ generaliter latam suffraganeis Cantuariensis ecclesiæ committeret publicandam; et ipsemet, quantum ad ipsum[1] spectabat, singulis diebus Dominicis et festivis per totam Cantuariensem diocesim faceret publicare. Erat autem idem jam naves ingressus, ut Romam ad concilium properaret. Unde postulavit inducias, quousque domini Papæ colloquio frueretur, ad sententiam publicandam, constanter affirmans quod tacita veritate sententia fuerat in barones lata, et ideo nullo [modo] illam se publicaturum respondit, donec super præmissis viva voce summi pontificis cognosceret voluntatem. At memorati hujus rei executores, cum archiepiscopum domini Papæ præceptis inobedientem cognovissent, auctoritate qua fungebantur usi, ipsum ab ecclesiæ ingressu ac divinorum celebratione suspenderunt. Quam ille suspensionem humiliter observans, sedem Apostolicam suspensus petivit. Tunc episcopus Wintoniensis cum conjudice suo Pandulpho, barones Angliæ omnes, qui regem a regno depellere moliebantur, excommunicatos denuncians, singulis diebus Dominicis ac festivis latam sententiam innovavit. Sed magnates, quoniam in auctentico domini Papæ nullus eorum fuerat nominatim expressus, dictam sententiam non observantes, inanem et nullam[2] reputabant.

De concilio generali a Papa Innocentio celebrato.

Fourth Lateran Council.

Eodem[3] anno, id est, Dominicæ incarnationis M.CCXV., celebrata est Romæ sancta et universalis sinodus in ecclesia Sancti Salvatoris, quæ Constantiniana appellatur, mense Novembris,

Conrad of Lichtenau (abbasUrs-

[1] *ipsum*] eum, O. W.

[2] *nullam*] quasi pro nihilo, O. W.

[3] At the foot of the page is a picture of the council; above it, "Concilium sub Innocentio Papa "celebratum in ecclesia Laterauensi;" below, "Hoc concilio "generali facto sub Papa Innocentio anno gratiæ mccxv. præsentes "fuerunt ex toto mundo primates, "archiepiscopi lx. et i., episcopi "cccc. et xii., abbates vero et priores dccc."

At the side is, "Quidam qui in "eodem concilio existens de nobili "turri quam Papa Innocentius construxerat fratri suo comiti Ri-"cardo ex denariis ab ecclesia "raptis ait,

"Per vitium Gezabel Romæ stat "in arce nova Bel,
"Condempnatur Abel,[1] fratre[2] "tenente Babel.[3]

Below this is, "Patriarcha et "primas plerumque pro eodem "dicuntur. Quatuor dicuntur patriarchæ principales; Constanti-"nopolitanus, Alexandrinus, Anti-"ochenus, Jerosolimitanus. Alii "proprie dicuntur primates; Aqui-

[1] Papa scilicet.

[2] Id est comes.

[3] Quia turris confusionis et peccati fuit et dicebatur.

pergensis) Chronicon, p. 244 (Argentorat. 1609); inserted also in the Melrose Chronicle, p. 189 (Fulman).

præsidente Papa domino Innocentio tertio, pontificatus ejus anno xviii., in qua fuerunt episcopi quadringenti et duodecim. Inter quos fuerunt de præcipuis patriarchis duo, Constantinopolitanus[1] videlicet et Jerosolimitanus.[2] Antiochenus[3] vero gravi languore detentus, venire non potuit, sed misit pro se vicarium suum Antdidensem[4] episcopum. Alexandrinus[5] vero sub Saracenorum dominio constitutus fecit quod potuit, mittens pro se germanum diaconum suum. Primates vero et metropolitani septuaginta septem, abbates et priores ultra octingentos, procuratores quoque archiepiscoporum, episcoporum, abbatum, priorum, et capitulorum absentium, certus non fuit numerus, Legatorum vero imperatoris Constantinopolitani,[6] regis Siciliæ[7] in Romanorum imperatorem electi, regis Franciæ, regis Angliæ, Hungariæ,[8] Jerosolimitani,[9] Cipri,[10] Aragonum,[11] nec non aliorum principum et magnatum civitatum et aliorum locorum, ingens affuit multitudo. A.D. 1215. Fourth Lateran Council.

His omnibus congregatis in loco suo præfato, et juxta morem conciliorum generalium in suis ordinibus singulis collocatis, facto prius ab ipso Papa exhortationis sermone, recitata sunt in pleno concilio capitula sexaginta, quæ aliis placabilia atque aliis videbantur onerosa. Tandem de negotio Crucifixi et subsidio Terræ Sanctæ verbum prædicationis exorsus, subjunxit dicens; "Ad "hæc sane," inquit,[12] "in negotio Jesu Christi de contingentibus ut nihil omittatur, volumus et mandamus, ut patriarchæ, archiepiscopi, episcopi, abbates, priores, et alii, qui "curam optinent animarum, studiose proponant populis sibi "commissis verbum crucis; obsecrantes per Patrem et Filium "et Spiritum Sanctum, unum solum verum æternum Deum, "reges, duces, principes, marchiones, comites, et barones, "aliosque magnates, necnon communia civitatum, villarum, "et oppidorum, ut si personaliter non accesserint in subsidium Terræ Sanctæ, competentem conferant numerum bellatorum cum expensis ad triennium necessariis, secundum "proprias facultates, in remissionem peccatorum suorum, prout

Expeditio pro recuperanda Terra Sancta, printed at the end of the Decreta Concilii Lateran. (Mansi xxii. coll. 1059–1067).

"gelensis, Grandenus, Cantuari-
"ensis, Bituricensis, et consimiles,
"licet se quandoque nominent
"patriarchas."

[1] Probably Gervase, the Latin patriarch. The Greek patriarch was Maximus II.

[2] Rodulph.

[3] Peter II.

[4] Peter, bishop of Antaradus (Tortosa).

[5] Nicholas.

[6] Henry I.

[7] Frederick II.

[8] Andrew II.

[9] John de Brienne.

[10] Hugh I.

[11] James I.

[12] *inquit*] ne quid, O. W., as the original, *ut nihil* in the next line being interpolated.

A.D. 1215. Fourth Lateran Council.

Expeditio pro recuperanda Terra Sancta, printed at the end of the Decreta Concilii Lateran.

" in literis generalibus est expressum. Sed etiam illos hujus
" remissionis volumus esse participes, qui propter hoc opus
" naves studuerint fabricare. Renuentibus autem, et si qui
" ingrati fuerint, protestentur illis ex parte nostra, ut sciant
" se super hoc nobis in tremendo judicio[1] districti Judicis
" responsuros, considerantes tamen prius qua conscientia
" quave securitate comparere poterunt coram unigenito Deo
" et Dei Filio, cui Pater omnia dedit in manus, si Ei pro illis
" Crucifixo servire renuerunt in hoc negotio, quasi proprie
" sibi Filio;[2] Cujus munere vivunt, Cujus beneficio susten-
" tantur, Cujus et sanguine sunt redempti. Nos vero aliis
" exemplum præbere volentes, triginta milia librarum in
" hoc opus[3] concedimus et donamus, præter navigium quod
" cruce signatis de hac urbe atque vicinis partibus confere-
" mus, assignantes nihilominus [ad hoc ipsum negotium]
" tria milia marcas argenti, quæ apud nos de quorundam
" fidelium elemosinis remanserunt. Cupientes autem alios
" ecclesiarum prælatos necnon et clericos universos et in
" merito et in præmio habere participes et consortes, sta-
" tuimus, ut omnes, tam subditi quam prælati, vicesimam
" ecclesiasticorum proventuum usque ad triennium conferant
" in subsidium Terræ Sanctæ, illis exceptis qui assumpto
" vel assumendo crucis signaculo sunt personaliter profec-
" turi. Nos autem et fratres nostri sanctæ Romanæ eccle-
" siæ cardinales plenarie decimam persolvemus. Statuimus
" etiam, ut omnes clerici sive laici post crucem assump-
" tam sub beati Petri ac nostra protectione securi maneant,
" necnon sub archiepiscoporum, episcoporum, ac omnium
f. 44. " prælatorum ecclesiæ Dei defensione; et eorum bona omnia
" consistant, ita ut, donec de ipsorum obitu vel reditu cer-
" tissime cognoscatur, integra mancant et quieta. Si qui vero
" proficiscentium ad præstandas usuras juramento tenentur
" astricti, creditores eorum, ut remittant eis præstitum jura-
" mentum [et] ab usurarum exactione desistant, ecclesiastica
" districtione compellantur; de Judæis hoc idem statuentes
" per sæcularem potestatem, ut ad hoc faciendum inducantur.
" Porro ecclesiarum prælati, qui in exhibenda justitia cruce
" signatis et eorum procuratoribus aut familiis negligentes
" extiterint, sciant se graviter puniendos. Cæterum de viro-
" rum prudentum consilio diffinimus, ut ita se crucesignati
" præparent, ut in kalendis Junii sequentis post proximum, et
" qui disposuerint transire per mare, conveniant in regnum

[1] *judicio*] examine, O. W.
[2] *Filio*] proprio, O. W.
[3] *opus*] onus, W.

Expeditio pro recuperanda Terra Sancta, printed at the end of the Decreta Concilii Lateran.

" Siciliæ, alii apud Brundusum, alii apud Messanam; ubi et A.D. 1215.
" nos per Dei gratiam personaliter adesse disposuimus; qua- Fourth
" tinus nostro auxilio et consilio exercitus Christianus salu- Lateran
" briter ordinetur, cum benedictione divina et Apostolica pro- Council.
" fecturus. Nos autem de Omnipotentis Dei misericordia et
" beatorum Apostolorum Petri et Pauli auctoritate confisi, ex
" illa, quam nobis, licet indignis, Deus ligandi atque solvendi
" contulit potestatem, omnibus qui laborem istum in propriis
" personis subierint et expensis, plenam suorum peccaminum,
" de quibus veraciter fuerint corde contriti, ore confessi,
" veniam indulgemus, et in retributione justorum salutis
" æternæ pollicemur augmentum. Eis autem qui non in pro-
" priis personis illuc accesserint, sed in suis expensis juxta
" facultatem suam viros idoneos destinaverint, et qui in
" alienis expensis in propriis personis accesserint, plenam
" concedimus suorum veniam peccatorum. Hujus quoque re-
" missionis concedimus esse participes, qui ad subventionem
" ipsius terræ de bonis suis congrue ministrabunt, aut circa
" prædicta consilium et auxilium impenderunt oportunum.
" Omnibus etiam proficiscentibus in hoc opere, sancta et
" universalis sinodus orationum et beneficiorum suorum suf-
" fragium impertitur, ut eis digne proficiat ad salutem.
" Amen."

De accusatione Stephani Cantuariensis archiepiscopi Romæ.

Accusation of the archbishop of Canterbury by the king's proctors at Rome.

In hoc concilio steterunt contra archiepiscopum Cantuariensem procuratores regis Anglorum, abbas[1] videlicet de Bello Loco, Thomas de Herdintona, et Godefridus de Croucumbe, milites, constanter accusantes eum de conniventia baronum Angliæ, quodque ipsius favore et consilio idem barones dictum regem a solio regni depellere molirentur; et cum a sede Apostolica literas accepisset, ut dictos magnates per censuram ecclesiasticam a persecutione regis refrænaret, ipse id facere dissimulans ab episcopo Wintoniensi et suis conjudicibus a divinorum celebratione et ingressu ecclesiæ est suspensus; sicque ad concilium properans, manifestis indiciis se fuisse præceptis Apostolicis rebellem ostendit. His et aliis multis in hunc modum allegatis, archiepiscopus, quasi convictus et non mediocriter confusus, nihil respondit, nisi quod a suspensione petiit[2] absolvi. Cui Papa cum indignatione tale

[1] Hugh, afterwards bishop of Carlisle.

[2] *petiit*] postulavit, W.

A.D. 1215. fertur dedisse responsum; "Frater, per Sanctum Petrum non "ita de facili beneficium absolutionis impetrabis, qui non "solum ipsi Anglorum regi, verum etiam Romanæ ecclesiæ, "tot et tales injurias irrogasti. Volumus quoque cum plena "fratrum nostrorum deliberatione decernere, qualiter tam "temerarium puniamus excessum." Tandem habito super hoc cum cardinalibus tractatu, suspensionis sententiam in ipsum archiepiscopum subscriptis literis confirmavit:

De confirmatione suspensionis ejusdem.

His suspension confirmed by the Pope.

"Innocentius episcopus universis Cantuariensis ecclesiæ suf- "fraganeis salutem. Ad communem volumus notitiam per- "venire, quod nos suspensionis sententiam, quam venerabilis "frater noster P[etrus], Wintoniensis episcopus, et dilectus filius "P[andulphus] subdiaconus et familiaris noster, Norewicen- "sis electus, in Stephanum Cantuariensem archiepiscopum "auctoritate Apostolica protulerunt, ratam habemus; et præ- "cipimus inviolabiliter observari, donec idem archiepiscopus, "qui eam humiliter servat, mereatur ab ipsa juxta formam "ecclesiæ cautione[1] præstita relaxari, uno vinculo in aliud "commutato. Quocirca universitati vestræ per Apostolica "vobis scripta præcipiendo mandamus quatinus et vos epi- "scopi præscriptam sententiam firmiter observetis, cum in- "terim nullam eidem debeatis obedientiam exhibere. Datum "Laterani, pridie nonas Novembris."

Simon Langton's election annulled by the Pope.

His ita gestis, canonici Eboracensis ecclesiæ præsentaverunt domino Papæ magistrum Simonem de Langetona, postulantes ut ejus electionem confirmaret. Quibus Papa; "Noveritis quod "ipsum non habemus pro electo, quia illum ad tantam dignita- "tem promoveri certis de causis non pateremur. Et cum præ- "cipue contra prohibitionem nostram ista sit electio celebrata, "nos eam cassamus penitus, et in perpetuum damnamus, decer- "nentes utique ut ineligibilis fiat, ne absque dispensatione sedis "Apostolicæ ad pontificalem eligi valeat dignitatem." Cassata igitur electione prædicta, dominus Papa canonicis præcepit, ut statim in electione procederent; sin autem, ipse eis pastorem

The canons of York elect Walter de Gray bishop of Norwich,

provideret idoneum. Tunc canonici, sicut prius provisum fuerat, postularunt[2] Walterum de Grai, episcopum Wigorniensem, propter carnis munditiam, ut asserebant; ut qui ab utero matris virgo permanserat usque in præsentem diem. Ad hoc [Papa] dicitur respondisse; "Per Sanctum Petrum virginitas magna virtus est,

[1] *cautione*] So O.W.; canonice, B.

[2] *postularunt*] So Par., over the reading of the MS. *elegerunt*, which O. W. also have.

" et nos eum damus vobis." Itaque accepto pallio, episcopus memoratus rediit in Angliam, obligatus in curia Romana de decem milibus libris legalium esterlingorum. In[1] fine autem, soluto concilio, extorsit Papa de unoquoque prælato infinitam pecuniam; quam cum viaticis cogebantur ab usurariis suis mutuo duris conditionibus accipere. A.D. 1215. who is accepted by the Pope.

Quo facto, redierunt in Angliam Thomas de Herdintona et G[odefridus] de Craucumbe, milites; venientesque ad regem, qui jam Rofense castrum subjugaverat, ut prædictum est, lætissima ei nuncia retulerunt. Audiens autem rex barones Angliæ esse excommunicatos, archiepiscopum Cantuariensem suspensum, Simonem fratrem ejus cassatum, Walterum de Grai[2] promotum, et quod de castro Rofensi pro libitu disposuisset, elevatum est nimis cor ejus; et continuo castra movens, apud Sanctum Albanum cum festinatione perrexit. Quo cum pervenisset, præsente conventu capitulum intravit, literas de suspensione Cantuariensis archiepiscopi fecit manifeste[3] recitari; constanter exigens a conventu, quatinus sub testimonio sigilli sui præfatæ suspensionis confirmatio ad omnes Angliæ ecclesias, tam cathedrales quam conventuales, publicanda mitteretur, juxta illud poeticum, John's messengers return to him. He goes to S. Alban's, and has the letters of the archbishop's suspension read out.

"Stricto supplicat ense potens."

Quod cum ei[4] a conventu concessum fuisset, forte invito, continuo post capitulum in claustro cum paucis consiliariis seorsum residens disposuit, qualiter inimicos suos, magnates scilicet Angliæ, confunderet; et quemadmodum exteris nationibus, quæ sub ipso militabant, stipendia provideret. Tandem rex duos ordinavit exercitus; ut videlicet ex uno baronum irruptiones Londoniis morantium[5] reprimeret, ex altero ipse Aquilonares Angliæ provincias[6] igne simul et ferro, quæque sibi obvia conterendo, delceret. Acta autem sunt hæc apud Sanctum Albanum, decimo tertio kalendas Januarii. Præerant ita exercitui, quem reliquit, viri bellatores, W[illelmus] comes Saresbiriensis, frater ipsius regis, Falcasius sine[7] visceribus misericordiæ, Savaricus de Mallo-leone belliger et cruentus cum suis Pictavensibus, Willelmus Briwere, martius et expertus, cum toto posse Leaders of the royal forces.

[1] This addition is in the margin.

[2] O. W. ins. "in archiepiscopatum Eboracensem."

[3] *manifeste*] memoriter, O. W.

[4] O. W. ins. *gratanter*.

[5] *Londoniis morantium*] qui in urbe Lond. morabantur, O. W.

[6] O. W. ins. *petiturus*.

[7] *sine visceribus misericordiæ*] in opere martio expertus, O. W.

A.D. 1215. suo, Walterus Buuc, sicarius et vir sanguinum, cum Flandrensibus et Brebantiis suis spurcissimis et ignobilibus, omni genere facinorum commaculatis.[1] Fuerunt et alii cum illis, quos causa prolixitatis ad tempus exprimere prætermitto.

Ut rex Johannes partes Angliæ Aquilonares vastaverit et homines afflixerit.

March of John northward. f. 44 *b.*

Rex igitur Johannes, factus de rege tirannus, immo de homine in bestialem prorumpens feritatem, a villa Sancti Albani recessit,[2] ducens secum versus Aquilonem Willelmum comitem Albemarliæ, Philippum de Albineto, Johannem Marescallum, et ex regionibus transmarinis Girardum de Sottinni, Godescallum cum Flandrensibus et balistariis et aliis nationibus perversis, qui nec Deum timebant nec homines reverebantur. Qui cum nocte illa apud villam de Dunestaple paululum quievisset, ante lucem surgens, versus Norhantunum iter arripuit, omnesque domos et ædificia baronum divisis agminibus hostiliter vastans succendebat, spolia cum animalibus rapiebat, atque [obviam] sibi quæque destruens, miserabile spectaculum cunctis hæc intuentibus præbebat. Et ad[3] cumulum desolationis et maliciæ suæ præcepit rex incendiariis suis sepes in itinere villasque injecto igne comburere, ut ex damnis inimicorum suorum, si inimici sui appellandi sunt qui eum ad mansuetudinem justam et justitiam mansuetam introducere voluerunt, visum suum[4] reficeret, et de rapina iniquitatis ministros quos habebat nequissimos saginaret.[5] Capti sunt omnes cujuscunque essent conditionis, ætatis, vel ordinis homines, quicunque extra ecclesiam vel cimiterium reperiebantur, et variis cruciatibus afflicti ad gravissimam redemptionem cogebantur, secundum illud poeticum,

Atrocities of his army.

Hor. Ep. i. 2. 14.

"Quicquid delirant reges plectuntur Achivi."

Ira principum in pauperum innocentiam redundabat. Castellani, qui in munitionibus baronum erant, cum adventum

[1] *Walterus . . commaculatis*] For this O. W. have only "Walterus "cognomento Buc, qui Brebantiis "præfuit."

[2] *recessit ducens*] recedens duxit, O. W.

[3] *ad . . suæ*] si forte dies malitiæ regis non satisfecit ad rerum desolationem, O. W.

[4] O. W. ins. *saltem.*

[5] *saginaret*] sustentaret, O. W.

regis cognovissent, castra vacua relinquentes, et sibi salutique corporum consulentes, ad latibula confugerunt; victualia hostibus[1] cum spoliis et varia supellectili deserentes. Rex autem in castris vacuis suos imponens modo prædicto, ad Nothingham cum satellitibus suis nefandissimis properavit. A.D. 1215.

De rerum depopulatione in Australi parte Angliæ.

Interim Willelmus comes Saresbiriensis et Falcasius cum bellatoribus suis supradictis, quos rex apud Sanctum [Albanum] dimiserat, assignaverunt castellanos de Windleshores, de Hertford, de Berchamestude, cum manu valida et armata, qui ad observandum intrantes civitatem Londoniarum et egredientes operam darent, et baronibus victualia[2] præcludere curarent. Quo facto ipsi per provincias de Esexe, de Hertford, de Middelsexe, de Cantebruge, et de Huntenduna pervagantes, prædis et rapinis, exemplo Holofernis ducis exercitus Assiriorum, vacabant, villas tributarias efficiebant, homines capiebant, ædificia baronum comburebant, parcos et vivaria destruebant, pomeria succidebant; atque tandem usque in suburbio Londoniarum, injecto igne, prædam inde inæstimabilem[3] abduxerunt. Cumque nuncii ex locis diversis venientes hæc omnia retulerunt baronibus, intuentes se mutuo, dicebant; "Dominus dedit, "Dominus abstulit; forti animo hæc sunt toleranda." Et cum inter cætera abominabilia a rege perpetrata et suis spurcissimis complicibus audierunt etiam uxores et filias suas ludibrio expositas, ingemiscentes dicebant;

London watched.

Atrocities of John's army.

Speech of the barons.

"Hæc facit carissimus in Christo filius Papæ, qui suum
"vassallum tam liberum et nobile regnum inaudita
"novitate subjugantem tuetur. Proh dolor! Qui me-
"deri mundo languenti deberet, venenum manifeste
"in congregatione pauperum, quos debemus ecclesiam
"appellare, effundit."

"Tanto conspectius in se
"Crimen habet, quanto qui peccat major habetur." Juv. viii. 140.

His et aliis verbis lamentabilibus ponentes os suum, illicito modo conquerebantur. Eodem tempore Falcasius

[1] O. W. ins. *supervenientibus.*

[2] *victualia . . cararent*] vitæ subsidium subtrahere laborarent, O. W.

[3] *inæstimabilem*] impretiabilem, O. W.

A.D. 1215. Hanslape, Tunbridge, and Bedford castles taken.

cepit municipium Willelmi Maudut de Hamslape et [1] prostravit, quarto kal. Decembris. Eodem die capta est munitio de Tunebruge comitis de Clare a Rofensibus castellanis. Per idem tempus Falcasius ad castellum de Bedeford veniens, a custodibus illud exegit; qui tandem septem dierum acceptis induciis, cum a domino W[illelmo] de Bello Campo infra dies memoratos non haberent succursum, reddiderunt castellum Falcasio prædicto, quarto nonas Decembris. Rex [2] igitur nimis acceptans tirannidem Falcasii, fasque nefasque confundentis, dedit eidem castrum Bedeford et nobilem mulierem Margaretam de Ripariis in uxorem, cum omnibus possessionibus eam contingentibus, et terras multorum baronum Angliæ, ut omnium iram in se exaggerando provocaret.

Bedford castle and Margaret de Rivers given to Fawkes de Breauté.

New bishops.

Eodem anno consecrati sunt in episcopos Willelmus de Cornehulle, die Conversionis Sancti Pauli in Cestrensem; magister Benedictus præcentor Sancti Pauli Londoniensis, viii. kal. Martii in Rofensem; magister Ricardus decanus Saresberiensis in Cicestrensem. MS. Cotton. Faustina, A. 8, f. 139.

Qualiter castrum de Belvero regi Anglorum Johanni traditum fuerit.

John at Nottingham and Langar.

He demands the surrender of Belvoir castle.

Anno gratiæ MCCXVI., qui est annus regni regis Johannis xviii., idem rex fuit in die Dominicæ Nativitatis apud castrum de Notingham; et in crastino castra movens, ad villam de Langar venit, et ibidem pernoctavit. Mane autem facto, misit nuncios solennes ad castrum de Belvero, et ab inclusis sibi reddi etiam cum minis exegit. Erant autem custodes castri prædicti Nicholaus clericus filius Willelmi de Albineto, Willelmus de Stodham, et Hugo de Charneles, milites; qui protinus á commilitonibus suis consilium quæsierunt, quid sibi foret agendum. Dictum namque erat eis ex parte regis, quod si unicam de castro reddendo haberet contradictionem, W[illelmus] de Albeneto [3] de cætero non comederet, sed morte turpissima moreretur. Fuerunt itaque inclusis angustiæ undique, et quid agerent ignorabant. Sed tamen communi omnium deliberatione in hoc consenserunt, ut dominum suum castello reddendo a morte ignominiosa liberarent potius quam reti-

[1] *et prostravit*] Introduced in the margin.

[2] These additions are in the margin.

[3] O. W. add *dominus eorum.*

nendo dominum suum etiam cum ipso castro amitterent. Tunc Nicholaus de Albineto et Hugo de Charneles, assumptis secum castelli clavibus, apud Langar venientes ad regem, tali conditione castellum reddiderunt; ut cum domino suo misericorditer ageret, et ipsi salvis sibi equis et armis sub protectione et pace securi permanerent. Rex autem in crastino, in die scilicet Sancti Johannis Evangelistæ, ad castellum veniens, tradidit illud Galfrido de Butevile et Olivero, fratribus et natione Pictavensibus; accepto ab omnibus, qui in illo erant, fidelitatis juramento de fideli obsequio, literasque patentes de indempnitate omnium rerum suarum et possessionum fecit omnibus exhiberi. A.D. 1216. Belvoir castle surrendered to him.

De variis pœnarum generibus quibus affligebantur pauperes Christi.

Interea quidam de exercitu regis ad Dunintonam,[1] municipium Johannis de Lascy, venientes, vacuum illud invenerunt; quod continuo jubente rege complanatum est. Quo facto, rex, divisis cuneis nefandis, partes Aquilonares penetrans, ignem in ædificiis baronum supponendo,[2] prædas animalium agendo, spolia rapiendo, omnia ferro vastando,[3] quæque sibi obvia,[4] Deum et misericordiam de pauperibus postponendo, contrivit. Cooperuerunt enim sicut locustæ [universam superficiem terræ] satellites Sathanæ, ministri[5] diaboli; qui ad hoc erant etiam a remotis[6] partibus congregati. Sufficiebat ad causam mortis simplicibus incolis, si aliquid habere credebantur; et qui nihil habebant, fateri habere cogebantur; etiam qui non habeba[n]t, habere, ut persolverent, pœnis exquisitis destringebantur. Discurrebant[7] sicarii cæde humana cruentati, noctivagi, incendiarii, filii Belial, strictis ensibus ut delerent a facie terræ ab homine usque ad pecus omnia humanis usibus necessaria. Eductisque cultellis, villas, domos, cimiteria, ecclesias perlustrabant, omnes spoliabant; ita quidem quod nec muliebri sexui, nec parvulorum vel decrepitorum parcebant ætati. Et quod consumere non valebant, incendio tradebant; vel dispergentes, inutile humanis usibus reddebant. Et quos Dreadful condition of the country.

[1] *Dunintonam*] Diuntonam, C. *Dunnington.*

[2] *supponendo*] accumulando, O. W.

[3] *vastando*] devorando, O. W.

[4] O. W. ins. *devastando* after *obvia.*

[5] *ministri*] membra, O. W.

[6] *remotis*] remotibus, B.; C. is correct.

[7] *Discurrebant*] Discurrentes, O. W.

A.D. 1216. nulla nota premebat, inimicos regis vocantes, ubicunque reperiebantur, raptim[1] trahebantur in carcerem pœnalem, vinculis mancipati, et tandem ad gravissimam coacti redemptionem. Sacerdotes quoque[2] ipsis altaribus astantes, signum sanctæ[3] crucis manibus bajulantes, vel ipsum Dominicum corpus tractantes, sacris vestimentis venerabiles,[4] altaribus astantes religione deferendi, irreverenter capiebantur, cruciabantur, spoliabantur, vulnerabantur; nec fuit[5] pontifex, sacerdos, vel levita, qui vulneribus inflictis oleum infunderet vel vinum. Milites vero et alios cujuscunque conditionis homines pecuniæ causa pari pœna affligentes, quosdam per renes et membra secretiora,[6] alios per pedes et crura, nonnullos per manus et pollices et brachia suspendentes, expuebant in oculis miserorum sal aceto permixtum, omnino non intelligentes quod essent ad imaginem Dei creati, et Christi charactere[7] insigniti.[8] Alios in tripedibus et craticulis super candentes prunas applicantes, ac demum in aqua sub[9] glacie assata corpora mergentes,[10] ut quasi infernalibus pœnis transirent de calore nimio ad frigus nivium, animas vel exhalare vel vix trahere compulerunt. Et dum in cruciatu clamarent miserabiliter constituti, et gemerent horribiliter præ nimia pœnarum angustia,[11] non erat qui misericordiam adhiberet, nec tortores aliud[12] quam pecuniam, quam non habebant patientes, exigebant, nec[13] credebatur afflictis. Alii qui nihil habebant, multa promittebant, ut sic saltem per spatium temporis brevissimum experta differrent supplicia. Hæc fuit in Anglia persecutio generalis, dum patres a filiis, fratres a fratribus, cives a civibus ad supplicia vendebantur. Nundinæ cum mercimoniis[14] cessabant, res venales in cimiteriis agebantur; nec tamen hoc sine multis perturbationibus. Agricultura quievit.[15] Inter hæc omnia quæ baronibus infe-

Dreadful condition of the country.

f. 45.

[1] *raptim . . pœnalem*] capti sunt et, O. W.

[2] *quoque*] nihilominus, O. W.

[3] *sanctæ*] Dominicæ, O. W.

[4] *venerabiles*] emicantes, O. W.

[5] *fuit*] affuit, O. W.

[6] *secretiora*] genitalia, O. W.

[7] *charactere*] nomine, O. W.

[8] These tortures are represented pictorially at the foot of p. 44 *b*.

[9] *sub glacie*] congelata, O. W.

[10] *mergentes*] balneantes, O. W.

[11] O. W. ins. *miseri*.

[12] O. W. ins. *ab eis*.

[13] *nec credebatur afflictis*] This is in place of "Multi, qui terrenam "habuerunt substantiam, dederunt "eam tortoribus suis, nec credeba-"tur eis cum omnia contulissent," in O. W.

[14] *mercimoniis*] mercatis, O. W.

[15] O. W. ins. "nec quisquam ec-"clesiarum limites egredi ausus "erat."

rebantur convitia, jacebant ipsi Londoniis [1] more mulierum puerperarum [2] in puerperio jacentium; solicite cogitantes de cibariis et poculis, et si quid eis apponeretur insolitum gulæ irritamentum, quod sublato fastidio illis novum generaret [3] appetitum. Sed illis dormientibus, rex non dormiendo [4] pigritavit, dum terras eorum et possessiones omnes, castra et municipia, a mari Australi usque ad mare Scoticum, in sua recepit potestate. A.D. 1216.

Quibus rex castra tradiderit quæ nuper subegerat.

Cumque rex, ut dictum est, de rebus baronum pro libitu suo disposuisset, totam terram inter flumen Theise et Scotiam cum rebus et castris tradidit Hugoni de Bailloil et Philippo de Hulecotes, assignatis illis militibus et armatis, qui ad illius patriæ defensionem sufficerent. In pago Eboracensi rerum et castrorum custodes constituit, Robertum de Veteri-ponte, Brienum de Insula, et Gaufridum de Luci, cum armatis sibi assignatis. Willelmo comiti Albemarliæ tradidit castrum de Rokingham, de Sauveia, et castellum Willelmi de Colevilla, quod Biham appellatur. Falcasio commisit castra de Oxonia, de Norhantona, de Bedeford, et de Cantebruge. Ranulfo [5] Theutonico tradidit castellum de Berkamestude; et castrum de Hertford Waltero de Godarvile, militi de familia Falcasii. His itaque et aliis omnibus totius regni Angliæ dedit rex in mandatis, ut sicut corpora propria et sua omnia diligebant, res omnes baronum, castra scilicet, ædificia, villas, parcos, vivaria, stagna, molendina, pomeria, quemadmodum ipse jam inceperat, ipsi rem inceptam simili rabie consummarent. At illi regiis non ausi repugnare mandatis, in rebus sibi injunctis ita sæviebant, quod de magnatum ædibus ac bonis aliis, cunctis cernentibus, lamentabile spectaculum præbuerunt, ut qui non pessimus fuit bonus videbatur, et qui non quantum potuit nocere non nocuit, prodesse videretur. Deinde [6] rex, ira succensus vehementi, apud partes Scotiæ tendebat cismarinas; et captis castris de Berewic et aliis, quæ videbantur inexpugnabilia, improperavit regi Alex- Governors appointed by John to the castles taken. John goes towards Scotland, takes Berwick and other castles,

[1] *Londoniis*] in urbe Londoniarum, O. W.

[2] *puerperarum . . jacentium*] parturientium, W.

[3] *generaret*] tribueret, O. W.

[4] *dormiendo pigritavit*] dormivit, W.

[5] *Ranulfo*] Sic all the MSS. erroneously for *Waleranno*. See Wendover, iv. p. 141.

[6] This addition is at the foot of the page.

A.D. 1216. andro, et quia erat rufus, significavit ei dicens; "Sic "sic fugabimus rubeam vulpeculam de latibulis[1] suis." Multam igitur ibidem stragem et exterminium exercuisset, nisi eundem necessitas magna dilationem non capiens revocasset. Sicque rex de partibus rediens Aquilonis, ita suæ voluntati[2] omnia disposuit, quod vix duo municipia, id est, Muntsorel, et aliud[3] quod fuit Roberti de Ros in Eboraci provincia, in potestate baronum remanserunt. His omnibus regionibus miserabili cæde subactis, per confinia Walliæ Australes tendebat ad partes, ubi, in cunctis sibi adversantibus crudeliter desæviens, plura inimicorum suorum castra obsedit et cepit; quorum quædam subvertit, quædam impositis armatis[4] sub sua tenuit[5] potestate.

and returns.

De excommunicatione in barones lata in specie.

Letter of Innocent III. excommunicating the barons by name.

Circa dies istos summus pontifex barones Angliæ, quos prius excommunicaverat in genere, ad instantiam regis Anglorum per subscriptas literas excommunicavit nominatim et in specie sub hac forma: "Innocentius episcopus, etc. abbati[6] de Ab- Fœdera, "bendune, archidiacono Pictavensi, et magistro R[oberto] i. 139. "officiali Norewicensis ecclesiæ, salutem. Ad vestram volumus "pervenire notitiam, quod nos nuper in generali concilio "constituti excommunicavimus et anathematizavimus ex parte "omnipotentis Dei Patris et Filii et Spiritus Sancti, auctoritate "quoque beatorum Petri et Pauli Apostolorum ejus ac nostra, "barones Angliæ cum adjutoribus et fautoribus suis, qui "Johannem illustrem regem Anglorum cruce signatum et vas- "sallum Romanæ ecclesiæ persequuntur, molientes ei regnum "auferre, quod ad Romanam ecclesiam dinoscitur pertinere. "Insuper excommunicamus et anathematizamus omnes illos, "qui ad occupandum vel invadendum regnum ipsum, aut im- "pediendum euntes in ejusdem regis succursum, operam vel "opem impenderunt; et terras eorundem baronum ecclesiastico "subicimus interdicto. Aggravamus etiam in eosdem fortius "manus nostras, si nec sic a suo destiterint iniquo proposito, "cum in hac parte pejores sint[7] Saracenis; decernentes, ut "si quis clericus cujuscunque dignitatis aut ordinis præ- "dictas excommunicationis aut interdicti sententias violare

[1] *latibulis*] latitubulis, B.
[2] *voluntati*] utilitati, W.
[3] Helmsley.
[4] *armatis*] viribus armatorum, O. W.
[5] *tenuit*] redegit, O. W.
[6] Hugh.
[7] *sint*] existant, O. W.

Fœdera, i. 139.

A.D. 1216. Letter of Innocent III. excommunicating the barons by name.

" præsumpserit, anathematis se sciat[1] mucrone percussum et, " nisi quantocius resipuerit, ab omni officio et beneficio de- " ponendum. Quocirca discretioni vestræ per Apostolica " scripta præcipiendo[2] mandamus, quatinus per totam Angliam " publicare faciatis præscripta, eademque faciatis auctoritate " nostra, sublato cujuslibet conditionis et appellationis obsta- " culo, inviolabiliter observari. Volumus etiam nihilominus et " mandamus, ut quosdam barones Angliæ, quos venerabilis " frater noster Wintoniensis episcopus, et dilecti filii abbas[3] de " Redingis et magister P[andulphus] subdiaconus et familiaris " noster, delegati a nobis, excommunicatos personaliter nomi- " naverunt, quia ipsos in præscriptis culpabiles invenerunt, vide- " licet, cives illos Londonienses, qui fuerunt principales præ- " nominatæ perversitatis auctores, et Robertum filium Walteri, " S[aherum] comitem Wintoniensem, R[ogerum] filium ejus, " G[alfridum] de Mandevilla, et W[illelmum] fratrem ejus, " [Ricardum] comitem de Clare, et G[ilebertum] filium ejus, " H[enricum] comitem de Hereford, R[icardum] de Percy, E[u- " stacium] de Vesci, J[ohannem] constabularium Cestriæ, W[il- " lelmum] de Munbrai, W[illelmum] de Albineto, W[illelmum] " filium ejus, R[obertum] de Ros, et W[illelmum] filium ejus, " P[etrum] de Brus, R[ogerum] de Cressi, J[ohannem] filium " ejus, Ranulphum filium Roberti, R[ogerum] comitem Bigod, " H[ugonem] filium ejus, Robertum de Ver, Fulconem filium " Warini,[4] W[illelmum] Malet, W[illelmum] de Monte Acuto, " W[illelmum] filium Marescalli, W[illelmum] de Bello Campo, " S[imonem] de Kime, R[ogerum] de Monte Begonis, Nicho- " laum de Stutevilla; necnon et alios in prædictorum judi- " cum[5] sententia nominatim expressos, cum complicibus et " fautoribus eorundem, auctoritate Apostolica excommunicatos " per totam Angliam publice denunciare faciatis et ab omni- " bus arctius evitari; singulis diebus Dominicis et festivis " solenniter innovari hujusmodi sententiam facientes ac de- " nunciantes inviolabiliter observari; civitatemque Londoni- " arum ecclesiastico supponimus[6] interdicto, contradictores " per censuram ecclesiasticam appellatione postposita compes- " cendo. Magistrum etiam Gervasium Londoniarum cancel- " larium, qui, sicut a judicibus præfatis accepimus, dicti regis " et suorum manifestissimus extitit persecutor, excommunica- " tum publice denuncietis ac suspensum, graviori etiam pœna,

[1] *sciat*] noverit, O. W.
[2] *præcipiendo . . . . præscripta*] om. O.
[3] Simon.
[4] *Warini*] Marescalli, O.
[5] *judicum*] præjudicium, B.
[6] *supponimus*] suppositam, B. O. W.

A.D. 1216. " nisi congrue satisfecerit, puniendum. Quod si non omnes, " etc. Datum Laterani xvii. kalendas Januarii, pontificatus " nostri anno decimo octavo."

De executione sententiæ prænotatæ.

Execution of the sentence of excommunication.

Cumque omnes judices prædicti literas memoratas accepissent, scripserunt omnibus Angliæ ecclesiis cathedralibus sive conventualibus sub hac forma: "Innocentius episcopus, etc. " Hujus igitur auctoritate mandati, vobis districte præcipiendo " mandamus, quatinus barones Angliæ cum omnibus adju- " toribus et fautoribus suis, qui dominum J[ohannem] regem f. 45 *b*. " Angliæ persequuntur, et omnes illos qui ad occupandum " vel invadendum regnum ipsum, vel impediendum euntes in " ejusdem regis succursum operam vel opem impenderunt, " excommunicatos denuncietis, et terras eorundem baronum " ecclesiastico [interdicto] suppositas publicetis. Denuncietis " etiam excommunicatos omnes barones, qui in præmisso do- " mini Papæ rescripto personaliter nominantur, cum aliis " omnibus in prædictorum judicum sententia nominatim ex- " pressis; videlicet, W[alterum] de Nortune, Osbertum filium " Alani, Oliverum de Vallibus, H[enricum] de Braibroc, R[o- " bertum] de Roppesle, W. de Hobruge, W[illelmum] Mau- " duit, Mauricium de Gaunt, R[obertum] de Berkele, Adamum " de Lincolnia, R[obertum] de Mandeville, W[illelmum] de " Lanvaleie, Philippum filium Johannis, W[illelmum] de Tu- " intun, W[illelmum] de Huntingfelde, Alexandrum de Poin- " tune, R[icardum] de Munfichet, R[ogerum] de Gressei, " Galfridum constabularium de Meutuna, W[alterum] archidia- " conum de Hereford, J. de Fereby, R. capellanum Roberti filii " W[alteri], Alexandrum de Suttune, W[illelmum] de Colevile, " R[obertum] filium ejus, Osbertum de Bobi, Osbertum Gif- " fard, Nicholaum de Stutevile, Thomam de Muletune, cives " illos Londonienses, magistrum G[ervasium] cancellarium, " et civitatem Londoniarum ecclesiastico suppositam inter- " dicto publice denuncietis. Has vero excommunicationis et " interdicti sententias in ecclesiis vestris tam conventualibus " quam parochialibus ad vos pertinentibus publicari ac sin- " gulis diebus Dominicis [et] festivis faciatis solenniter in- " novari, ita diligenter singula capitula mandati Apostolici " exequentes et quantum ad vos pertinet firmiter observan- " tes, ne in pœnam canonicam et contumacibus debitam in- " cidatis. Valete." His igitur excommunicationis et interdicti sententiis per totam Angliam in brevi publicatis, cum ad omnium notitiam pervenisset, sola civitas Londoniarum

Fœdera, i. 139.

per contumaciam multiplicem illas adeo contemnendo despexit, quod nec eas barones observare, nec prælati publicare decreverunt. Dicebant enim generaliter, omnes literas falsa suggestione fuisse impetratas, et ideo nullius eas esse momenti, et ex hoc maxime, quod non pertinet ad Papam ordinatio rerum laicarum, cum Petro Apostolo et ejus successoribus non nisi ecclesiasticarum dispositio rerum a Domino sit collata potestas. "Ut quid ad nos se extendit Romanorum insa- " tiata cupiditas? Quid episcopis Apostolicis, et militiæ " nostræ? Ecce successores Constantini, et non Petri; " non imitantur Petrum in meritis vel operibus, nec " assimilandi sunt in potestate; justus enim est Deus " in meritorum recompensatione. Proh pudor! marcidi " ribaldi, qui de armis vel liberalitate minime norunt, " jam toti mundo propter excommunicationes suas vo- " lunt dominari, ignobiles usurarii, et Simoniales. O " quantum dissimiles Petro, qui sibi Petri usurpant potes- " tatem!" Sic igitur blasphemantes et recalcitrantes, ponentes os in cælum, ad interdicti sive excommunicationis sententiam nullum penitus habentes respectum, per totam civitatem celebrarunt divina, signa pulsantes et vocibus altisonis modulantes. A.D. 1216. The sentence disregarded in London.

De depopulatione Helyensis insulæ.

Eodem tempore Walterus Buuc cum Brebanciis suis versus Herebeie Helyensem intrans insulam, ab omnibus ecclesiis in illa constitutis homines rapiens, crudelissimo[1] cruciatu ad gravissimam coegit redemptionem. Nec patebat[2] refugium, ubi vel substantiam vel corpus proprium a periculo liberaret. Comes namque Sarebiriensis et Falcasius cum Savarico de Mallo-Leone e regione venientes, [per] pontem de Stunteneia insulam ingressi, et pontes glacie faciente, omnia depopulando, ecclesias omnes spoliando, prædictorum prædonum reliquias penitus rapuerunt. Cathedralem demum strictis ensibus ingressi ecclesiam, post gravissimam spoliationem et irreverentem, ne igne concremarentur, prior loci eam ducentis et novem marcis argenti vix redemit. Dominus etiam[3] Stephanus The isle of Ely laid waste.

[1] O. W. ins. *membrorum.*

[2] *patebat refugium*] erat cuiquam diffugium, O. W.

[3] *etiam*] præterea, O. W.

A.D. 1216. Shameful treatment of Ely cathedral and Stephen Ridel.

Ridel,[1] vir facetus et dapsilis et per omnia laudabilis, ecclesia violenter extractus, nobilis ab ignobilibus, pius ab impiis, omnia perdidit quæ habebat, equos, libros, utensilia, et vasa omnia. Corpus quoque proprium, quod est miserabile relatu, datis centum marcis,[2] ab exquisito pœnarum cruciatu vix liberavit. Milites quoque numero quindecim in insula capti sunt, cum aliis hominibus multis diversæ conditionis. Ditiores milites[3] et nobiliores, licet cum labore, super glaciem evadentes, vel latuerunt, vel Londonias aufugerunt. Quidam autem eorum, deficientibus equis in via præ lassitudine, capti sunt, iter peragere non valentes. Et sic omnia quæ in insula erant prædonum rapinis[4] cesserunt, et nobiles et generosæ mulieres ludibrio exponebantur.

Qualiter barones Angliæ Lodowicum in regem elegerunt.

Distress of the barons.

Circa hos dies, cum denique barones, qui jam omnia amiserant quæ propensius in hoc mundo[5] diligebant,[6] et spem boni melioris penitus non habebant, ut per se recuperarent amissa, tacti sunt dolore cordis intrinsecus, et quid agerent ignorabant; maledicentes regis versutiam, tergiversationes, et infidelitatem, et dicentes suspiria geminando; "Væ "tibi, Johannes, regum ultime, Anglorum principum "abominatio, nobilitatis Anglicanæ confusio! Heu "Anglia jam vastata, et amplius vastanda! heu Anglia, "Anglia! omnibus bonis hactenus princeps provin-"ciarum, facta es sub tributo; non tantum flammæ, "fami, et ferro, etiam servorum ignobilium et advena-"rum imperio subjecta et subpeditata, cum nihil in-"felicius quam servorum subici servituti. Legimus "quod multi alii reges, immo etiam reguli, usque ad "mortem pro liberatione terræ suæ subjectæ dimica-"runt; sed tu Johannes, lugubris memoriæ præ futuris "sæculis, ut terra tua ab antiquo libera ancillaret, "excogitasti et operam impendisti, et ut alios tecum
Rev. xii. 4. "traheres in servitutem, quasi cauda serpentina medie-

[1] *Ridel* is in the margin.
[2] O. W. add *argenti*.
[3] O. W. ins. *tamen*.
[4] *rapinis*] usibus sine contradictione, O. W.
[5] *mundo*] seculo, O. W.
[6] O. W. ins. "sicut ex præmissis "evidenter apparet."

" tatem stellarum a firmamento, teipsum primo depres- A.D. 1216.
" sisti. Factus de rege liberissimo tributarius, firmarius,
" et vassallus servitutis, terrarum nobilissimam chiro-
" grapho servitutis æternæ obligasti; nunquam a com-
" pede servili liberandam, nisi miseratus Ille, qui nos et
" totum mundum, quos sub peccati jugo vetusta ser-
" vitus tenuit, dignetur quandoque liberare.[1] Et quid
" de te, Papa? qui pater sanctitatis, speculum pietatis,
" tutor justitiæ, et custos veritatis toti mundo deberes
" lucere in exemplo; tali consentis, talem laudas et
" tueris? Sed hac causa exhaustorem pecuniæ Angli-
" canæ et exactorem nobilitatis Britannicæ tibi incli-
" nantem defendis, ut in barathrum Romanæ avaritiæ
" omnia demergantur; sed hæc causa et excusatio est
" ante Deum culpa et accusatio." Et sic barones lacri-
mantes et lamentantes regem et Papam maledixerunt,
peccantes inexpiabiliter, cum scriptum sit, "Principi Exod. xxii.
" non maledices;" et veritatem et reverentiam trans- 28.
gredientes, cum illustrem J[ohannem] regem Angliæ
servum asseruerunt, cum Deo servire sit regnare.[2]
Tandem[3] decretum est, ut aliquem potentem in regem eligerent, per quem possent ad possessiones[4] pristinas revocari; credentes quod nullus Johanne pejor vel durior posset dominari, et tale miserabile statuentes argumentum,

——Fortuna miserrima tuta,
Nam timor eventus deterioris abest. Ovid. Epist. ex Ponto, ii. 2, 31.

The barons decide on electing Louis, son of Philip II., king.

Cumque aliquandiu quem eligerent hæsitassent, demum in hoc pariter consenserunt, ut Lodowicum filium Philippi regis Francorum sibi præficerent, et ipsum in regem Angliæ sullimarent. Ratio autem eorum erat, quod transmarina multitudo, quibus rex Anglorum vallatus incessit, si per Lodowicum et patrem suum, de quorum potestate maxima pars eorum fuit, privatus esset, dum a cismarino dictus rex privaretur et[5] destitueretur

[1] At the foot of this page are drawings of "Scutum fidei" and "Scutum animæ."
[2] B. repeats *sit*.
[3] O. W. add "communi omnium "deliberatione."
[4] O. W. add *et libertates*.
[5] O. W. add *transmarino*.

A.D. 1216. f. 46. subsidio, ipse quasi solus remaneret imbellis, et faciens de necessitate virtutem, salubrioribus se optemperaret consiliis. Cumque omnibus communiter hæc sententia placuisset, miserunt solennes nuncios, scilicet dominum S[aherum] comitem Wintoniensem, et Robertum filium Walteri, ad regem Philippum et Lodowicum filium ejus, literas omnium baronum sigillis munitas, obnoxius implorantes patrem, ut filium mitteret in Anglia regnaturum, et filium ut veniret ilico coronandus. Nec mora; nuncii, cum festinatione ad regem Francorum et filium ejus Lodowicum venientes, literas ei prædictas porrexerunt. Quibus diligenter inspectis et sagaciter intellectis, rex nunciis respondit sese filium suum non missurum, antequam a baronibus ad majorem securitatem optimos haberet obsides, viginti quatuor ad minus, de nobilioribus totius regni. Nuncii vero hæc audientes citissimo volatu baronibus responsum, quod acceperant, remiserunt. At illi, aliud refugium non habentes, regi Francorum pro libitu suo obsides direxerunt numero supradicto. Quibus receptis et apud Compendium salva custodia deputatis, animatus est aliquantulum Lodowicus, iterque suum disponere cum festinatione vacavit, quod super omnia affectabat. Sed quoniam motio ipsius Lodowici ad tam arduum expediendum negotium fieri præcipitanter non potuit, misit quosdam præcursores suos in Angliam ante faciem suam, per quos baronibus spem conferret, et fidelitatem eorum experiretur. Nomina autem eorum hæc sunt; castellanus[1] de Sancto Audomaro, castellanus de Atrebato, Hugo Thacun, Eustachius de Nevilla, Baldewinus Bretel, W. de Wimes, Egidius de Melun, W. de Bello Monte, Egidius de Hersi, Bisec de Fersi. Hi omnes cum sequela magna militum et clientum, per Thamise fluvium descendentes, cum ingenti baronum lætitia Londonias[2] venientes, recepti sunt tertio kal. Martii. Eodem tempore, S[tephanus] Cantuariensis archiepiscopus Romæ, data cautione quod staret judicio domini Papæ de rebus superius expressis, a sententia suspensionis absolutus est; ita tamen, quod ante pacem inter regem et barones Angliæ plene reformatam Angliam non intraret.

They send two of their number with letters.

Philip requires 24 hostages.

Arrival of Louis's precursors in London.

The archbishop's suspension removed.

De innovatione sententiæ factæ in barones propter contumaciam.

Per idem tempus, instante festo Paschali, cum abbas Abbendunensis et conjudices ejus contumaciam baronum et Londoniensis civitatis cognovissent, manus suas[3] in eosdem exten-

Edict of the abbat of Abingdon and

[1] William.

[2] *Londonias . . . sunt*] ad urbem Londoniarum pervenerunt, O. W.

[3] O. W. add *gravius*.

dentes, iterato edicto omnibus Angliæ ecclesiis conventualibus dederunt in mandatis, ut latam sententiam sub hac forma publicarent: "H[ugo] Dei gratia abbas Abbendunensis, et cætera. Exequentes mandatum Apostolicum nobis sic impositum, sicut tenor literarum nostrarum, quas nuper vobis transmisimus, vobis plenius intimavit, Sancti Pauli Sanctique Martini capitulis, G[alfrido] de Boclande ejus[1] ecclesiæ decano, et conventui Sanctæ Trinitatis Londoniensis literas nostras,[2] domini Papæ[3] rescripti verba continentes, non solum semel sed sæpe misimus; eis auctoritate Apostolica districte præcipientes, ut excommunicationis et interdicti sententias latas in persequentes dominum regem et civitatem Londoniarum diligenter publicantes, inviolabiliter observarent; qui adeo irreverenter Apostolicum vilipendere mandatum præsumunt, quod easdem sententias publicare vel etiam observare per contumaciam contempserunt, in divinis obsequiis excommunicatis scienter communicantes, sententiarum domini Papæ violatores, et mandati ejus contemptores manifestos omnino se in omnibus exhibendo; de quibus per patentes literas capituli Sancti Pauli Sanctique Martini [per] clericos et nuncios ejusdem decani nobis specialiter destinatas, et per alias sufficientes probationes, plenam habemus certitudinem et constantem. Præterea de regno Francorum quidam nobiles advenerunt cum armata manu militum et clientum, quos omnes proculdubio eadem excommunicationis sententia volumus[4] esse ligatos. Nam contra dominum regem et sanctam Romanam ecclesiam invadunt regnum Angliæ, cotidie deprædantes illud, et pro parte detinent occupatum; quod est cunctis in Anglia et multis alibi manifestum. Quocirca jam dictos nobiles, castellanum scilicet de Sancto Audemaro cum[5] suis sociis, qui contra regem ad occupandum vel invadendum regnum Angliæ opem vel operam impenderunt, insuper prædictum[6] decanum, necnon et omnes canonicos et clericos cujuscunque dignitatis aut ordinis de ecclesiis præfatis et civitate, ad quorum notitiam mandatum pervenit, vel qui se absentaverunt, vel quocunque modo procuraverunt quo minus perveniret ad illos, auctoritate Apostolica, qua fungimur in hac parte, denunciamus excommunicatos; vobis eadem auctoritate injungentes, quatinus omnes prædictos[7]

A.D. 1216. those joined with him against the barons.

---

[1] *i.e.* of St. Martin's.

[2] *nostras*] om. C.

[3] *domini Papæ*] dicti, W. *Papæ* is inserted by Par. in the margin.

[4] *volumus*] novimus, O. W.

[5] *cum suis sociis*] This is in place of the list of names given above (p. 648), which is repeated in O. W.

[6] *prædictum*] sæpedictum, O. W.

[7] *prædictos*] supradictos, O. W.

A.D. 1216. " excommunicatos publice denuncietis, et faciatis per totam " parrochiam vestram publicari, tam decanum quam nobiles " supradictos[1] personaliter nominando; ita circa hoc et illud " quod in primis literis vobis directum continetur mandatum, " solliciti existentes, ne penes summum pontificem, quod " absit, possitis redargui negligentiæ, sed potius de diligentia " commendari. Valete."

Ut Lodowicus literas consolatorias Londonias miserit.

Letter of Louis to the barons.

Hac quoque tempestate, Lodowicus baronibus et civibus Londoniis commorantibus [scripsit] in hæc verba: " Lodowicus, " filius Philippi regis primogenitus, universis fidelibus et " amicis suis qui sunt Londoniis salutem et sinceram dilec- " tionem. Sciatis certissime, quod ipsa [die] Dominica mensis " Paschæ erimus apud Calesiam, parati per Dei gratiam trans- " fretare. Super eo quod vos in omnibus negotiis meis strenue " et viriliter habuistis, vobis refero gratias copiosas; vos " attente rogantes et attentissime requirentes, quatinus, sicut " semper fecistis, adhuc vos fortiter et strenue teneatis. " Volumus enim quod certi sitis, quod in brevi habebitis nos " in succursum vestrum. Et vos attente rogamus, ut super " his nullis aliis suggestionibus[2] vel literis aut nunciis " credatis; credimus enim, quod super his falsas literas " habebitis aut nuncios seductores. Valete."

Tournament.

Eodem tempore exierunt ab urbe Londoniarum barones cum militibus qui nuper de regno Francorum advenerant ad equestrem ludum, quod hastiludium vel torneamentum dicitur, cum hastis tantum et lineis armaturis. Cumque equos cursim agitantes et se mutuo cum hastis ludendo percutientes diem aliquantulum protraxerunt, quidam ex Francigenis hastam quam tenebat ludendo dirigens in Gaufridum de Mandeville[3] comitem,[4] ipsum letaliter vulneravit. At idem comes mortem suam suo percussori post dies paucos in dolorem et querimoniam multorum moriens condonavit.

Obiit Galfridus de Mandevilla.

Quomodo Walo legatus ad P[hilippum] regem Francorum venerit.

The legate Walo goes

Sub his quoque diebus magister Walo a domino Papa missus venit in Franciam, ut Lodowici progressum in Angliam auc-

[1] *supradictos*] antedictos, O. W.

[2] W. adds *falsis*.

[3] His shield and sword (inverted) are represented in the margin.

[4] O. W. add *Essexiæ*.

toritate Apostolica impediret. Qui cum ad regem Philippum pervenisset, porrexit ei literas ex parte domini Papæ deprecatorias, in quibus continebatur, ne permitteret filium suum Lodowicum Angliam hostiliter adire, vel regem Anglorum inquietare in aliquo; sed ipsum ut Romanæ ecclesiæ vassallum protegeret, defenderet, et diligeret, cujus regnum ad Romanam ecclesiam ratione dominii pertinebat. Rex autem Francorum, cum hæc verba intellexisset, incontinenti respondit; "Regnum "Angliæ patrimonium Petri nunquam fuit, nec est, nec erit. "Rex enim Johannes, multis retroactis diebus, volens fratrem "suum regem Ricardum a regno Angliæ injuste privare, et "inde de proditione accusatus, et coram eo convictus, dam-"natus fuit per judicium in curia ipsius regis; quam senten-"tiam pronunciavit Hugo de Pusatz, episcopus Dunelmensis. "Et ita nunquam[1] fuit verus rex, nec potuit regnum dare. "Item si aliquando fuit verus rex, postea regnum forisfecit "per mortem Arthuri, de quo facto damnatus fuit in curia "nostra. Item[2] nullus rex vel princeps potest dare regnum "suum sine assensu baronum suorum qui regnum illud "tenentur defendere; et si Papa hunc errorem tueri decre-"verit, perniciosissimum regnis omnibus dat exemplum." Tunc quoque magnates omnes uno ore clamare cœperunt, quod pro isto articulo starent usque ad mortem; ne videlicet rex vel princeps per solam voluntatem suam posset regnum dare, vel tributarium facere, unde nobiles regni efficerentur servi. Acta autem sunt hæc apud Lugdunum[3] die decima quinta post Pascha.

A.D. 1216. to France to stop Louis's proceedings.

Opinion of Philip II. as to John's power of making his kingdom tributary.

f. 46 *b*.

Qualiter idem legatus Lodowico interdixit ne iret in Angliam.

In crastino itaque, procurante rege Francorum, supervenit Lodowicus ad colloquium, et torvo vultu respiciens legatum, juxta patrem suum resedit. Quo facto, legatus multis precibus cœpit rogare Lodowicum, ne iret in Angliam ad invadendum vel occupandum patrimonium Romanæ ecclesiæ; et patrem ejus, ut prius fecerat, ne ipsum ire permitteret. Rex autem Francorum legato protinus respondit, dicens: "Ego domino "Papæ et ecclesiæ Romanæ devotus semper fui et fidelis, et in "omnibus agendis suis negotia sua omnia efficaciter huc usque "promovi; sed nec modo per consilium meum vel auxilium "filius meus Lodowicus contra Romanam ecclesiam aliquid "attemptabit. Veruntamen si jus aliquod sibi Lodowicus de

The legate forbids Louis to enter England.

Speech of Philip to the legate.

[1] *nunquam*] non, O.W.

[2] O. W. ins. *dixit quod.*

[3] Dom. Brial (Recueil des Hist. des Gaules, xvii. p. 721) suggests *Laudunum* (Laon) for *Lugdunum.*

A.D. 1216. Discussion on Louis's right to prosecute his claims.

" regno Angliæ vendicat, audiatur; et quod justum fuerit " concedatur eidem." Ad hæc miles quidam, quem Lodowicus procuratorem suum constituerat, surgens, audientibus cunctis respondit; "Domine rex, res notissima est omnibus, quod " Johannes, dictus rex Angliæ, pro Arthuri nepotis [sui] prodi- " tione, quem propriis manibus interemit, in curia vestra per " judicium parium suorum ad mortem sit condemnatus, ac " postmodum a baronibus Angliæ pro multis homicidiis et " enormitatibus aliis, quas ibidem fecerat, ne regnaret super " eos, reprobatus; unde idem barones werram contra eum jam " moverunt, ut ipsum a solio regni immutabiliter depellant. " Præterea rex sæpedictus, præter assensum magnatum suorum, " regnum Angliæ domino Papæ contulit et ecclesiæ Romanæ, " ut iterum illud reciperet ab eis tenendum sub annuo tributo " mille marcarum. Et si coronam Angliæ sine baronibus " alicui dare non potuit, potuit tamen dimittere eam; quam " statim cum resignavit, rex esse desiit, et regnum sine rege " vacavit. Vacans itaque regnum sine baronibus ordinari non " debuit; unde barones elegerunt dominum Lodowicum ratione " uxoris suæ; cujus mater, regina scilicet Castellæ, sola ex " omnibus fratribus et sororibus regis Angliæ vivens fuit." Tunc legatus proposuit, quod rex Johannes erat cruce signatus, unde ex constitutione generalis concilii pacem habere debuit usque in quatuor annos, et omnia sua sub protectione sedis Apostolicæ secura permanere; unde medio tempore Lodowicus non debuit werram dicto regi movere, nec eum a regno privare. Ad hæc procurator Lodowici respondit; " Rex Johannes ante " crucem sumptam werram moverat domino Lodowico, et cas- " trum de Buncham[1] obsederat et illud destruxerat; Ariam[2] " similiter ceperat et ex maxima parte illam combusserat, et " inde milites multos et servientes captivos abducens, adhuc " detinet incarceratos; castrum quoque de Liens[3] obsedit et " ibi multos interfecit; comitatum de Gisnes, qui de ligio " domini Lodowici feodo est, ferro et flamma devastavit; et " adhuc etiam post crucem sumptam in werra est contra domi- " num Lodowicum, unde justum bellum potest movere contra " ipsum." Legatus itaque his rationibus non contentus pro- hibuit, sicut prius, sub pœna excommunicationis, ne Lodowicus Angliam intrare præsumeret, et patrem ejus, ne ipsum ire permitteret. His auditis, Lodowicus patri suo dixit; " Domine, " etsi ego homo vester ligius sum de feodo quod mihi de- " distis in partibus cismarinis, de regno Angliæ ad vos non

[1] Bouchain.
[2] Aire, v. p. 572.
[3] Lens.

" pertinet statuere quicquam; unde me subicio judicio parium A.D. 1216.
" meorum, si debetis cogere me ne prosequar jus meum, et
" præcipue tale jus, de quo mihi non potestis justitiam exhi-
" bere. Rogo itaque vos ne propositum meum præpediatis,
" quin prosequar jus meum; quia pro hæreditate uxoris meæ
" usque ad mortem, si necessitas coegerit, decertabo." Et his dictis Lodowicus cum suis a colloquio recessit. Quod videns legatus, rogavit regem Francorum, ut salvum sibi conductum præberet usque ad mare. Cui rex respondit; "Per terram
" nostram propriam conductum libenter præstabo; sed si forte
" incideris in manus Eustachii monachi, vel aliorum hominum
" Lodowici, qui custodiunt semitas maris, non mihi imputes
" si quid tibi sinistrum contingat." Hæc audiens legatus iratus a curia recessit.

Departure of the legate.

Lodowicus in Angliam intit.

Lodowicus postea in crastino Sancti Marci Evangelistæ apud Melun veniens ad patrem suum, rogavit eum cum lacrimis, ne sui itineris propositum impediret. Addidit etiam quod baronibus Angliæ juramentum præstiterat, quod ipsis veniret in succursum; unde præelegit ad tempus excommunicari a Papa, quam crimen incurrere falsitatis. Videns autem rex constantiam filii sui et animi angustiam, mente, voluntate, et adjutorio consensit; sed prævidens futurorum eventuum pericula, palam assensum non adhibuit; et sic non quasi volendo vel persuadendo, sed quasi permittendo, licentiam concessit, et cum benedictione dimisit. Tunc Lodowicus, missis ad curiam Romanam nunciis, qui ibi jus, quod sibi de regno Angliæ vendicabat, coram domino Papa protestarentur, sub omni celeritate cum comitibus, baronibus, militibus, et servientibus multis, qui secum iter Anglicanum juraverant, festinavit ad mare, ut legatum in Angliam præveniret. Venientes igitur universi ad Caleis portum, invenerunt ibi secentas naves et quater viginti coggas bene paratas, quas Eustachius monachus contra adventum Lodowici ibidem congregaverat; illasque cum festinatione omnes ingressi, Neptuno sese commiserunt, atque velis patentibus æquora sulcantes, in Tanet insulam, in loco qui Stanhore dicitur, xii. kalendas Junii appulerunt.[1] Erat tunc rex Johannes apud Doveram cum exercitu suo; sed quoniam alienigenis fuit

Philip gives Louis permission to make the attempt.

Louis crosses from Calais, and lands at Stonar in Thanet, May 20.

[1] There is a picture of the landing at the foot of the page, with "Applicat Lodowicus" above it. The drawing is also in C.

A.D. 1216. stipendiariis vallatus et militibus transmarinis, Lodowico applicanti non est ausus occurrere, ne forte in necessitate belli ipsum relinquentes ad Lodowicum sese transferrent. Unde præelegit ad tempus recedere, quam dubium certamen inire.

Fugit rex Johannes sapienter.

Fugit ergo rex a facie Lodowici, relinquens Doverense castrum sub custodia Huberti de Burgo; nec cessavit, donec prius ad Guldeford, ac deinde ad Wintoniam usque, fugiendo pervenit. At Lodowicus, cum neminem sibi resistere cognovisset, apud Sandwicum de navibus exiens, provinciam totam, præter Doverense castrum, sibi continuo subjugavit; et iter versus Londonias dirigens, castrum Rofense in suam recepit potestatem. Deinde Londonias veniens, cum ingenti omnium baronum lætitia susceptus est. Cepit itaque homagia et fidelitatem ab omnibus baronibus ac civibus, qui ibidem expectaverant ipsius adventum. Ille vero tactis sacrosanctis Evangeliis juravit, quod singulis eorum bonas leges redderet, simul et amissas hæreditates; et postea in brevi, scilicet, xviii. kal. Julii, se ad ulteriora terræ transferens, totam circumjacentem provinciam sine difficultate sibi continuo subjugavit. Scripsit etiam regi Scottorum, et cunctis magnatibus Angliæ qui nondum sibi homagium fecerant, ut ad ejus fidelitatem venirent vel a regno Angliæ cum festinatione recederent. Quid plura? concurrebant ad ejus edictum Willelmus comes Warrenne, W[illelmus] comes Arundel, W[illelmus] comes Saresberiensis, W[illelmus] Marescallus juvenis, et alii multi cum illis, regem Johannem deserentes, quasi plena jam securitate concepta quod Lodowicus regnum Angliæ optineret. Constituit autem dictus Lodowicus magistrum Symonem de Langetuna cancellarium suum; cujus prædicatione tam cives Londonienses quam barones omnes excommunicati divina celebrari fecerunt, qui etiam ipsum Lodowicum ad consensum traxerunt.

Louis takes Rochester castle, and is received with joy in London.

f. 47.

He demands the homage of the king of Scots and the English nobles.

Nota præsumptionem Simonis de Langetuna.

Quomodo Walo legatus Lodowicum sequens in Angliam venit.

The legate Walo comes to England.

He excommunicates Louis and all his followers.

Eodem tempore, cum Walo legatus de progressu Lodowici in Angliam certificatus fuisset, ipse ut diligens mandati executor[1] Apostolici, ipsum secuturus transfretavit, atque illæsus inter hostes transiens, apud Gloverniam ad regem Johannem pervenit. Quem rex cum magna alacritate suscipiens, spem suam totam in eo posuit hostibus resistendi. At legatus, episcopis, abbatibus, cum clericis quos habere poterat, convocatis, Lodowicum nominatim cum complicibus et fautoribus suis et

[1] *executor*] So altered by Paris from *exemptor*, which B. had.

præcipue magistrum Symonem de Langetuna, pulsatis campanis et candelis accensis, excommunicavit, præcipiens ipsis episcopis et aliis universis, ut singulis Dominicis diebus ac festivis per totam Angliam sententiam publicarent. Sed ad hæc magister Symon de Langetuna et magister Gervasius de Hobrugge, ecclesiæ sancti Pauli Londoniensis præcentor, cum quibusdam aliis, dixerunt se pro jure et statu Lodowici appellasse, unde sententiam illam irritam habuerunt et inanem. Eodem tempore recesserunt a rege Johanne milites omnes et servientes de regione Flandrensi et finibus transmarinis, præter solum Pictavenses; quorum quidam Lodowico adhæserunt, nonnulli vero ad propria remearunt.

A.D. 1216.

Appeal against this.

John is deserted by the Flemings.

Lodowicus Australes Angliæ provincias sibi subjugavit potenter.

Sub diebus illis Lodowicus, ab urbe Londoniarum in maximo militum tumultu exiens, Cantiæ provinciam hostiliter invasit, eamque sibi totam præter Doverense castrum nemine resistente subegit. Deinde progrediens, Suthsexam cum villis et munitionibus potenter optinuit. Ubi juvenis quidam, Willelmus de Colingeham nomine, Lodowico fidelitatem facere contemnens, congregatis ad mille sagittariis, loca deserta et nemorosa, quibus illa abundat regio, petivit; atque toto hostilitatis tempore Francigenis nimis infestus, multa ex eis milia interfecit. Lodowicus tandem Wintoniam veniens, civitatem sibi cum castello civitatis et castro episcopi et tota provincia subjugavit. Hugo de Nevilela ad Lodowicum veniens reddidit ei castellum de Merleberge, et homagium fecit. Deinde ad Hodiam,[1] municipium episcopi Wintoniensis, Lodowicus se conferens turrim obsedit. Erant autem in ea tres tantum milites et decem servientes, qui constanter defensioni vacabant. Nam die tertia postquam Francigenæ machinas suas in orbem turris collocassent, et insultus acerrimos et crebros fecissent, exierunt de turri dicti tres milites et tot servientes; atque ex adversa parte totidem occupantes milites et clientes sine sui læsione in turrem sese receperunt. Denique completis in obsidione quindecim[2] diebus, reddiderunt turrim Lodowico, et egressi sunt numero tredecim tantum, salvis sibi equis et armis, in magna admiratione Francorum. Cesserunt igitur in potestatem Lodowici omnes provinciæ Australes, præter sola castella de Dovera et Windeleshoures, quæ optime militibus munita ad Lodowici sese præparabant adventum. Interea Willelmus de Mandevilla, Robertus filius Walteri, et Willelmus

Louis reduces Kent and Sussex.

Nota de Willelmo de Vautz.

All the south of England, except Dover and Windsor castles, submits.

[1] Odiham in Hampshire.

[2] *quindecim*] octo, B. O. W. It is altered by Paris.

A.D. 1216. de Huntingefeld, in multitudine gravi militum et clientum, provincias de Hesexe et de Sufolch Lodowico subjugarunt. Inter hæc omnia rex Johannes castella de Walingeford, de Corf, de Warham, de Bristollo, de Divisis, et alia, quæ longum est dinumerare, militibus, victualibus, et armis optime communivit.

Castles fortified by John.

Quod nuncii Lodowici Romæ egerint.

Letter from Louis's ambassadors at Rome giving an account of their proceedings.

Circa dies istos nuncii Lodowici, quos ad curiam Romanam miserat, eidem scripserunt sub hac forma: "Excellentissimo "Domino suo Lodowico, domini regis Francorum primogenito, "D. de Corbolio, J. de Monte-insito, et G. Limeth, nuncii, "salutem et fidele servitium. Noverit excellentia vestra, "quod nos die Dominica ad mensem Paschæ venimus ad "dominum Papam, salvis personis et rebus nostris; et eodem "die intravimus statim ad ipsum. Quem hilarem invenimus, "sed vultu tristem se nobis exhibuit. Et præsentatis literis "nostris, et proposita salutatione ex parte vestra, ipse nobis "respondit quod 'Dominus vester non sit dignus salutatione "'nostra.' Ego vero statim respondi; 'Pater, credo quod "'auditis rationibus et excusationibus domini nostri, invenie-"'tis eum dignum salutatione vestra, utpote Christianum Ca-"'tholicum, vobis et Romanæ Ecclesiæ semper devotum.' Et "sic illa die a præsentia domini Papæ recessimus. Sed in "recessu nostro benignissime dixit nobis dominus Papa quod "nos libenter audiret, quando et quotiens vellemus. Sequenti "die Martis, dominus Papa misit servientem quendam ad "hospitium nostrum, ut veniremus ad ipsum, et statim "venimus ante eum, et ipse multa dixit contra nos, cum "proposuissemus causam vestram, quæ videbantur impug-"nare factum vestrum et rationes vestras. Et statim finito "sermone suo, percusso pectore cum magno gemitu, infre-"muit spiritu, et dixit; 'Heu mihi, quia in hoc facto eccle-"'sia Dei non potest evadere confusionem. Si enim rex "'Angliæ vincitur, in ipsius confusione confundimur; quia "'vassallus noster est, et tenemur eum defendere. Si dominus "'Lodowicus vincitur, quod Deus avertat, in ipsius læsione "'læditur Romana ecclesia, et ipsius læsionem propriam repu-"'tamus. Secure[1] enim semper habuimus, et adhuc habemus, "'quod ipse in omnibus necessitatibus debeat esse brachium, "'solatium in oppressionibus, et refugium in persecutionibus "'ecclesiæ Romanæ.' Et in fine dixit, quod melius vellet "mori, quam aliquod malum vobis accideret in hoc facto.

[1] *Secure* is written over an erasure. O. W. have *Spem* for *Secure*.

" Et sic illa die recessimus. Præterea de consilio quorun- A.D. 1216.
" dam Cardinalium expectamus diem Ascensionis, ne quid
" statuatur contra vos; quoniam die illa solet Papa innovare
" sententias suas. Dixerat enim nobis Papa, quod ipse ex-
" pectaret nuncios domini Walonis. Valete."

Hic ponuntur objectiones Lodowici et baronum Angliæ contra regem Johannem.

Reasons given by Louis's ambassadors to the Pope for dethroning John.

Prima[1] propositio contra regem Angliæ fuit in præsentia domini Papæ a nunciis supradictis, quod Arthurum nepotem suum propriis manibus per proditionem interfecit, pessimo mortis genere, quod Angli murdrum appellant. Pro quo facto idem rex condemnatus fuit ad mortem in curia regis Francorum, per judicium parium suorum. Ad hanc objectionem opponit dominus Papa, quod barones Franciæ non potuerunt judicare eum ad mortem, quia est[2] rex inunctus, et ita sit superior; per barones, tanquam inferiores, non potuit ad mortem condemnari, quia major dignitas quodam modo absorbet minorem. Et præterea incivile videtur et contra canones esse, in hominem absentem, non vocatum, non convictum, nec f. 47 *b.*
confessum, mortis ferre sententiam. Ad hoc nuncii supradicti responderunt; " Consuetudo est in regno Francorum, quod
" rex habet omnimodam jurisdictionem in homines suos ligios;
" et rex Angliæ erat suus homo ligius, tanquam cómes et
" dux; ergo licet esset alias rex inunctus, tamen tanquam
" comes et dux erat de jurisdictione domini regis Francorum.
" Sed[3] si comes et[4] dux in regno Francorum delinqueret, pos-
" set et deberet judicari ad mortem per pares suos. Immo si
" non esset dux vel comes, vel homo ligius regis Franciæ, et
" deliquisset in regno Franciæ, ratione delicti in regno perpe-
" trati, potuerunt barones eum judicare ad mortem. Alioquin
" si rex Angliæ, quia rex erat inunctus, non posset judicari ad
" mortem, impune posset intrare regnum Franciæ et interfi-
" cere barones Franciæ, sicut interfecit Arthurum."

---

[1] In the margin in rubrick is, " Vacat usque ad hoc signum" o-l-l-l-o (*i.e.* p. 663). The passage is consequently omitted by the first hand in C., but inserted in a different hand on a separate leaf.

[2] *est*] So altered by Par. from *sit*.

[3] *Sed . . Francorum*] om. O.

[4] *et*] vel, W.

A.D. 1216. *Veritas*[1] *rei gestæ super hoc.*

The true state of the case, viz., that Philip had refused to grant John a safe conduct.

Revera non fuit rex J[ohannes] juste vel rite abjudicatus a Normannia, quia idem rex, non judicialiter sed violenter spoliatus, misit propter restitutionem regi Francorum P[hilippo] nuncios solempnes et prudentes, videlicet, Eustachium episcopum Elyensem et Hubertum de Burgo, viros discretos et facundos, significans ei quod libenter veniret ad curiam suam, juri per omnia super illa re pariturus ac responsurus; sed ut provideretur ei salvus conductus. Et respondit rex Philippus, sed non sereno vultu vel corde; "Libenter. "In pace salvo veniat." Et episcopus; "Domine, et "redeat." Et rex; "Ita sit, si parium suorum ju- "dicium hoc permittat." Et cum supplicassent omnes nuncii regis Angliæ, ut liceret ei salvo venire et redire, rex Francorum iratus cum juramento solito respondit; "Per Sanctos Franciæ, non nisi mediante "judicio." Et cum adderet episcopus pericula quæ possent contingere per adventum ejus, ait;[2] "Domine "rex, non posset dux Normanniæ ad curiam vestram "venire, nisi veniret rex Angliæ, cum una persona "sint dux et rex, quod non permitteret aliquo modo "barnagium Angliæ, etsi ipse rex hoc vellet; immi- "nerent enĩm pericula, ut nostis, capturæ vel cædis." Cui respondens rex, dixit; "Et quid hoc, domine epi- "scope? Bene scitur, quod dux Normanniæ, qui "tenens meus est, Angliam sibi adquisivit violenter. "Et si subdito aliquid accrescit in honorem, perdetne "per hoc dominus capitalis? absit." Ad quod cum nuncii nihil poterant rationabiliter respondere, redierunt ad dominum regem Angliæ, quæ audierant et viderant nunciantes. Rex autem noluit se committere dubiis casibus et judiciis Francorum, qui eum non diligebant;

[1] This is in the margin.

[2] B. repeats *ait*.

maxime cum timeret, ut ei de turpissima morte Arthuri obiceretur. Juxta illud Oratii, [Ep. i. 1. 74] A.D. 1216.

quia me vestigia terrent,
Omnia te versum spectantia, nulla retrorsum.

Magnates tamen Franciæ nihilominus processerunt in judicium, quod rite non debuerunt facere; ex quo judicandus abfuit, qui adesse voluit si[1] posset. Unde si rex J[ohannes] abjudicatus fuit per adversarios suos, non rite abjudicabatur.

Ad hæc Papa; "Multi imperatores et principes, et etiam "Francorum reges, multos in annalibus occidisse leguntur "innocentes; nec tamen quemquam illorum legimus morti "addictos.[2] Et cum Arthurus apud Mirebel castrum, non ut "innocens, sed quasi nocens et proditor domini et avunculi "sui, cui homagium et liganciam fecerat, captus fuerit, potuit "de jure morte etiam turpissima sine judicio condemnari." The Pope's argument.

Secunda objectio eorundem contra regem J[ohannem].

Secunda objectio contra regem fuit, quod sæpe citatus non personaliter juri pariturus comparuit, nec sufficientem responsalem pro se ad curiam regis Franciæ destinavit. Ad hoc dicit Papa, quod si rex Angliæ fuerit tantum contumax, quia citatus non venit nec misit, sed propter contumaciam non solet quis puniri ad mortem nec debet. Ergo barones Franciæ non potuerunt judicare eum ad mortem, sed saltem alio modo punire eum, per ablationem scilicet feodi sui. Nuncii responderunt; "Consuetudo est in regno Franciæ, quod ex quo "aliquis accusatur coram suo judice de tam crudeli homicidio "quod murdrum appellatur, et ille qui accusatur non venit, "nec[3] modo legitimo se excusat, pro convicto habetur, et "tanquam convictus per omnia judicatur, et etiam ad mortem, "ac si præsens esset." Ad hæc Papa respondit, quod pactio potuit esse inter regem Franciæ et ducem Normanniæ, vel antiqua consuetudo, quod dux Normanniæ non debet venire ad citationem regis Franciæ, nisi in marchiam; unde si non venit citatus, nec deliquit, nec propter hoc potuit taliter puniri. Item dicit Papa quod si sententia lata fuit contra regem Angliæ, non tamen mandata fuit executioni, quia non Second reason given by the ambassadors against John. Answer of the Pope.

[1] *si*] set, B. C. is correct.
[2] *addictos*] sic MSS.
[3] *nec*] nullo, W.

A.D. 1216. Discussion on the second reason.

fuit occisus; unde proles, quam suscepit postea, debet ei in regno succedere; quia rex Angliæ non commisit crimen læsæ majestatis, nec crimen hæreseos, pro quibus tantum filius exhæredatur pro delicto patris. Ad hæc nuncii responderunt; "Consuetudo est in regno Franciæ, quod ex "quo aliquis est damnatus ad mortem, quod proles suscepta "post sententiam damnationis succedere non debet; geniti "tamen ante sententiam succedere debent." Sed tamen super hoc nuncii litigare noluerunt. Item dicit Papa, quod licet rex Anglorum judicatus esset ad mortem, et etiam filii de carne sua geniti, non ideo Blanca deberet ei succedere sed propinquiores de genere ejus, videlicet proles fratris primogeniti, et ita soror Arthuri, vel Otho, qui fuit filius sororis[1] primogenitæ. Et si ponatur, quod regina[2] Castellæ debeat succedere, et ita Blanca filia ejus, non est verum; quia masculus debet præferri, rex scilicet Castellæ; et si nullus esset masculus, præferri deberet regina[3] Legionum, tanquam primogenita. Ad hæc nuncii dixerunt; "Filii fratris non debent "succedere, ex quo tempore latæ sententiæ frater non vivebat; "et ita neptis, soror scilicet Arthuri, non debet succedere, "quia non est in linea descendenti, cum sit filia fratris. "Similiter tempore latæ sententiæ mater[1] Othonis non vivebat, "ergo non successit; ergo Otho non debet succedere. Sed "regina Castellæ vivebat, quæ soror erat, et ideo successit; "ergo mortua regina Castellæ, proles successit, et succedere "debuit." Ad hoc dicit Papa, quod rex Castellæ succedere debet, quia masculus est, vel regina Legionum tanquam primogenita. Nuncii dixerunt, quod cum plures sint hæredes, qui alicui debent succedere, et ille, qui primo loco debet succedere, taceat, vel hæreditatem [adire[4] negligat, ille qui ultimo loco est, si vult adire hæreditatem], investiri debet hæreditate illa secundum consuetudinem approbatam, salvo tamen jure alterius, si reclamaverit. Et ideo dominus Lodowicus intrat regnum Angliæ, ut suum. Et si quis propinquior velit super hoc reclamare, dominus Lodowicus faciet inde quod debet.[5]

[1] Matilda, daughter of Henry II., wife of Henry the Lion, duke of Saxony.

[2] *i. e.* Alienora, daughter of Henry II., wife of Alfonso III. of Castile.

[3] Berengera, daughter of Alfonso and Alienora, wife of Alfonso IX., king of Léon.

[4] *adire . . . hæreditatem*] om. B.

[5] In the margin of this page the following genealogical table is written in the St. Alban's hand :—
Henricus II. rex.
Willelmus primogenitus, qui puer obiit septennis apud Radingum.
Henricus inunctus rex, sed non regnavit, mortuus enim est dum pater viveret.

Tertia objectio contra regem Johannem. A.D. 1216.

Tunc dixit Papa, quod regnum Angliæ suum proprium est, et est in possessione dominii ratione fidelitatis, quæ super hoc est ei facta per juramentum; et etiam ratione census, qui jam ei solutus est de regno; unde cum in nullo delinqueret, non deberet sibi guerram movere Lodowicus, nec deberet eum spoliare a regno Angliæ per werram; maxime cum rex Angliæ multas habeat terras in feodo regis Franciæ, de quibus potest ei movere werram. Ad hæc nuncii; "Mota fuit " werra et justum bellum contra regem Angliæ antequam " regnum illud esset domini Papæ. Nam[1] de regno Angliæ " venit Willelmus de Longaspada,[2] et multi alii cum eo in " manu valida et armata, qui damna multa et injurias intule- " runt domino Lodowico in terra sua propria; et ideo domi- Third reason.

Ricardus rex, qui regnavit, sed prolem non suscepit.

Galfridus comes Britanniæ, sed patre vivente obiit, qui geminam prolem suscepit, ex Constantia filia Conani comitis Britanniæ, sed citò obiit; Arthurum qui occisus obiit et Brettam filiam quæ diuturno carcere conclusa abscondita est.

Johannes qui et regnavit, et prolem suscepit, Henricum regem et Ricardum comitem Cornubiæ.

Item quædam filia [*margin* Alienora] quam pater dedit regi Hyspaniæ, scilicet Castellæ; perperit Blanchiam quæ data fuit Lodowico regi Galliæ et unam.

Item quædam filia [*margin* Matildis] quam pater dedit in Alemannia duci Saxoniæ; peperit Othonem imperatorem Alemanniæ.

Item quædam [*margin* Johanna] quam dedit comiti Tholosano, unde Reimundus magnus comes Tholosanus, quæ prius maritata fuit Willelmo II. regi Siciliæ, quam, quia prolem non susceperat, rex Ricardus cum rediret a Terra Sancta post mortem dicti Willelmi regis cepit secum, vendens totam dotem ejus, et ipsam comiti Tholosano matrimonio copulavit.

Filiæ regis Johannis.

Johanna maritata Alexandro regi Scotorum.

Isabella imperatori.

Alenora Willelmo Marescallo, deinde Simoni de Montforti comiti Legecestriæ.

Below this is written:

Rex Willelmus Rufus* habuit filiam quandam Adalam quæ nupsit Theobaldo* comiti Bononiæ fratri Theobaldi junioris comitis Blesentium, ex quibus prodiit Stephanus postea rex Anglorum, scilicet A. et Theobaldo primo.

Henricus I. rex duxit Athelisam filiam ducis Lovaniæ.

[1] *Nam*] So O.; ne, B.; ac, W.

[2] *spada*] Par. has *vel spata* in the margin.

* Sic!

A.D. 1216. Discussion on the third reason.

"nus noster potest movere justum bellum contra regem "Anglorum." Ad hæc Papa dixit, quod licet rex Angliæ tanquam vassallus ejus [moverit bellum] Lodowico, non ipse tamen deberet ei movere werram, sed deberet conqueri domino superiori, scilicet Papæ, cui subest rex Angliæ, tanquam vassallus ejus. Ad hæc nuncii responderunt, quod consuetudo est, ex quo aliquis vassallus alterius movet guerram alicui auctoritate sua, ille, cui mota est werra, potest movere ei werram auctoritate sua, nec[1] tenetur conqueri domino illius. Et si dominus vult defendere vassallum suum quamdiu movet talem guerram, ipse dominus dicitur facere guerram. Item dicit Papa, quod in generali concilio statutum est, quod inter omnes discordantes debet esse pax vel treuga usque ad quatuor annos, pro succursu Terræ Sanctæ; et ideo tempore medio Lodowicus non debet regi Angliæ werram movere. Nuncii dixerunt quod in recessu suo a Francia Lodowicus non fuit requisitus de pace vel treuga; et si requisitus esset, crediderunt tantam esse malitiam regis Angliæ, quod noluit pace vel treuga gaudere. Item dicit papa, quod rex Angliæ cruce signatus est; unde ex constitutione generalis concilii ipse rex et omnia sua debent esse sub protectione ecclesiæ. Ad hoc nuncii responderunt, quod rex Angliæ ante crucem sumptam guerram moverat domino Lodowico, et damna multa fecerat, castra sua ceperat, et adhuc milites suos et servientes incarceratos retinet, et hucusque in guerra est
f. 38. contra dominum Lodowicum, nec pacem vel treugam cum eo habere voluit, super hoc etiam sæpe requisitus. Item dicit Papa, quod de communi consilio generalis concilii excommunicaverat barones Angliæ et omnes fautores eorum; et ita dominus Lodowicus sententiam incurrisse videtur. Nuncii dixerunt, quod Lodowicus non adjuvat barones Angliæ, nec fovet eos, sed jus suum prosequitur; nec etiam credit Lodowicus, nec credere debet, quod dominus Papa vel tantum concilium injuste aliquem velit excommunicare. Nam tempore latæ sententiæ dominus Papa nesciebat quod Lodowicus haberet jus de regno Angliæ; et cum hoc illi constiterit, non credit dominus Lodowicus quod concilium possit ei jus suum auferre. Item dicit Papa, quod rex Francorum et Lodowicus filius ejus, post sententiam a baronibus Franciæ in regem Angliæ latam, ipsum regem appellaverunt, et ipsum pro rege habuerunt, et cum eo tanquam cum rege Angliæ treugas statuerunt. Ad hæc nuncii responderunt, quod post latam sententiam a baronibus in regem nunquam illum pro

[1] *nec*] ne, B.

rege habuerunt; sed ipsum regem depositum appellaverunt, sicut abbas depositus, et quilibet alius, dici solet. Novissime vero dicit Papa, quod ipse statuet super his antequam veniant nuncii domini Walonis. A.D. 1216.

Quomodo Lodowicus orientales Angliæ provincias vastaverit.

Sub diebus istis, Lodowicus in fortitudine gravi versus orientalem Angliæ plagam equitationem faciens, urbes, et villas de Estsexe, Suthfolc, et de Norfolc miserabiliter spoliavit, et castellum Norwici vacuum reperiens, suos imposuit; Thomamque, qui in illo fuit castellanus, de Burgo, scilicet fratrem Huberti de Burgo, fugientem comprehendit; illasque regiones omnes sub tributo constituit. Ad villam quoque de Len exercitum grandem mittens, eam subjugavit; civesque captivos inde abducens, ad gravem eos redemptionem coegit. Quo facto, Franci cum præda et spoliis innumeris Londonias sunt reversi. Veniente ibidem ad Lodowicum Gileberto de Gant, comitatus Lincolniæ ipsum gladio donavit; quem protinus illuc direxit, ut irruptiones castrorum de Nothingeham et de Newerc reprimeret, quæ omnes baronum ædes ac domos incomparabiles in finibus illis succenderant, et terras eorum in sua proprietate receperant. Quo utique tempore, Robertus de Ros, Petrus de Brus, et Ricardus de Perci Eboracum cum tota provincia Lodowico subjecerunt. Gilebertus de Gant et Robertus de Roppelle urbem Lincolniæ ceperunt, et provinciam illam præter castellum totam sub annuo censu posuerunt. Deinde Hoilandiam invadentes, spoliabant eam, et sibi tributariam fecerunt. Rex Scotorum Northanhumbrorum provinciam Lodowico subjugavit totam præter castella, quæ Hugo de Bailuel et Philippus de Hulecotes contra hostium incursiones strenuissime defendebant. Hæ autem omnes provinciæ Lodowico subjectæ erant et juratæ. Eodem tempore, Walo legatus exegit procurationes per totam Angliam ab ecclesiis cathedralibus et domibus religiosis, pro singulis scilicet procurationibus quinquaginta solidos. Omnia etiam beneficia clericorum pariter ac virorum religiosorum, qui Lodowico et baronibus auxilium, consilium, vel favorem impenderant, sequestravit;[1] quæ omnia in suos et clericorum suorum usus convertit.

Louis despoils the Eastern counties, and occupies Norwich castle.

Lynn taken.

Holland in Lincolnshire made tributary. Northumbria reduced by the king of Scots. Exactions of the legate Wao.

[1] *sequestravit*] om. O. W.

A.D. 1216. *De obsidione castri Doverensis facta a Lodowico.*

Dover castle besieged by Louis, but defended by Hubert de Burgh.

Eodem anno, instante[1] nativitate sancti Johannis Baptistæ, Lodowicus reprehensus a patre, tanquam nescius werræ, eo quod relicto castro Dovere progrederetur, in fortitudine gravi militum et clientum Doverense castrum obsidione vallavit; misso prius ad patrem suum propter petrariam, quæ *maleveisine* Gallice nuncupatur. Qua cum machinis aliis Franci ante castrum locata, muros acriter crebris ictibus verberabant. Sed Hubertus de Burgo, miles strènuus et fidelis, cum aliis septies viginti militibus et servientibus multis, qui in illo erant defensioni insistentes, multos ex hostibus prostraverunt; donec Galligenæ comperto damno tentoria sua et machinas a castro longius retraxerunt. Unde Lodowicus nimia succensus ira[2] pejerando juravit, sese non inde recessurum, quousque capto castello inclusi omnes suspendio traderentur. Construxerunt quoque ibi [tabernacula[3] multa et ædificia ante introitum castri, ad terrorem inclusorum; ita ut locus ille similitudinem nundinarum præferret. Cogitabant enim fame et diuturna obsidione ad[4] deditionem compellere quos armis subjugare nequibant.]

[*De captione castelli de Cantebruge.*]

Cambridge castle taken by the barons, who waste the Eastern counties.

Per idem tempus quædam pars baronum, qui Londoniis remanserant, equitationem facientes, deprædati sunt provinciam de Cantebruge totam, et munitionem illam ceperunt, atque viginti servientes, quos in ea invenerant, vinculis constrinxerunt et secum abduxerunt. Inde progredientes, provincias de Norfolc et Suthfolc perlustrantes, spoliabant eas[5] cum ecclesiis universis. Villas quoque Gernemuam, Dunewicum, et Gipeswicum ad redemptionem gravissimam compulerunt. Tandem per Colecestriam prædam agentes, et ibidem simili rabie sævientes, ad nota Londoniarum latibula sunt reversi.

De obsidione castri de Windleshores.

Windsor castle besieged by the barons.

His ista gestis, idem barones, magno exercitu congregato, castellum de Windlesores cuneis militaribus obsederunt. Erat

---

[1] B. ins. *in.*

[2] *ira*] erat, B.

[3] *tabernacula . . nequibant*] This has been erased from B. The next paragraph has also been partially erased.

[4] *ad deditionem*] om. O.

[5] *eas*] om. O. W.

autem princeps militiæ illius comes Niverniæ, de Guenelonis[1] genere proditoris. Instabant Franci, qui, machinas[2] ad castrum applicantes, muros acriter invaserunt. Fuit itaque in castro custos summus Ingelardus de Athie, vir in opere martio probatissimus, cum militibus sexaginta et eorum sequela, qui, constanter defensioni vacantes, hostes a muris longius repellere nitebantur. Cumque rex Johannes castra de Dovera et de Windleshores cognovisset obsessa, congregavit exercitum grandem de præsidiis castrorum suorum; quo stipatus, discurrit tempore unius mensis[3] per terras comitum et baronum, ædes eorum cum frugibus concremando, damnum non modicum hostibus irrogavit. Tandem provincias de Norfolc et de Sutfolc pervagatus, simili rabie ibidem in rebus comitis de Arundel, Rogeri Bigot, Willelmi de Huntingefeld, Rogeri de Cresi, et aliorum magnatum desævit. Novissime autem cum hæc omnia baronibus, qui in obsidione castri de Windeleshores parum immo nihil proficiebant, nunciata fuissent, decreverunt obsidionem solvere; ut regi Johanni, qui jam circa maritima in Suthfolc, ut dictum est, prædas agebat et rapinas, viam præcluderent revertendi. Sicque per consilium comitis Niverniæ, qui, ut dicebatur, donariis regis Angliæ corruptus fuerat, de nocte ab obsidione recedentes, relictis tentoriis, versus Cantebruge cum festinatione iter[4] arripiunt, ut regem jam dictum sub captione circumstipando concluderent. Sed ille per exploratores suos, quos optimos habuit, præmunitus, antequam barones ad Cantebruge pervenissent, ipse in villam de Stamford callidus sese viator receperat. Deinde cum festinatione partes penetrans Aquilonis, castrum Lincolniæ audivit obsessum, quod summopere[5] studuit visitare. Sed fugerunt a facie ejus Gilebertus de Gant cæterique Norenses, qui ad obsidionem convenerant, præsentiam ejus ut fulmina metuentes. Barones quoque, qui regem insecuti fuerant, cum se cognovissent illusos, prædis vacabant et rapinis, et rerum depopulationi curam adhibebant.[6] Deinde cum prædis et spoliis Londonias sunt reversi, ubi, ad custodiam civitatis milites assignantes, apud Doveram ad Lodowicum profecti sunt. Rex vero Johannes interea versus

A.D. 1216.

The siege raised.

The barons pursue John to Cambridge, but he escapes to Stamford.

f. 48 *b*.

They waste the country, and return to London.

John destroys

---

[1] *i. e.* Ganelon, archbishop of Sens, who [crowned Charles le Chauve, and afterwards turned against him in favour of his brother Louis. See Du Tillet, *Recueil des Roys de France*, p. 182 (Par. 1580), referred to by Mr. Coxe, Wendover, iii. p. 381, note [1].

[2] *machinas . . . applicantes*] machinis . . . applicatis, O. W.

[3] *mensis*] messis, O. W. The Hist. Anglor. has *per unum mensem*.

[4] *iter*] inter, B.

[5] *summopere*] sine opere, O. W.

[6] *adhibebant*] adhibeant, B.

A.D. 1216. some castles near Wales. Alexander, king of Scots, does homage to Louis. Eustace de Vescy slain at Barnard castle.

Walliæ confinia se conferens, castella baronum ibidem obsedit et cepit; quæ omnia complanari præcepit. In ædificiis autem et pomeriis eorundem baronum illuc pari crudelitate exardescens, miserabile spectaculum præbuit intuentibus. Eodem tempore, mense Augusti, Alexander rex Scotorum, apud Doveram ad Lodowicum veniens, fecit ei homagium de jure suo, quod de rege Anglorum tenere debuit. Sed veniendo versus Lodowicum, cum exercitu magno propter metum regis Johannis, dum transitum faceret per castellum Bernardi, quod erat de feodo Hugonis de Bailul, in provincia de Haliwercfolc situm, dictus rex cum magnatibus illius regionis castellum circuivit, ut videret si ex qualibet parte esset expugnabilis, balistarius quidam, qui in castro erat, telum emittens, Eustachium de Vesci virum nobilem et potentem in fronte percussit, qui, cerebro terebrato [2] cum capite, illico spiritum exhalavit. Habuit enim dictus Eustachius sororem [3] regis Scotiæ uxorem; unde idem rex et sui magnates, cum universo baronum collegio, extiterunt nimis animo consternati. Rex quoque, facto homagio ut prædictum est, ad propria remeavit.

Obiit Eustachius de Vesci.[1]

Ut proditio Francorum detecta fuerit.

Death of the viscount (Adam) de Melun. His confession to the barons of Louis's intentions.

Contigit hac tempestate vicecomitem de Melun, virum nobilem de regno Francorum, qui cum Lodowico in Angliam venerat, in urbe Londoniarum graviter infirmari. Qui, cum mortem sibi imminere cognosceret, ascivit ad colloquium suum quosdam barones Angliæ, qui ob custodiam civitatis in urbe remanserant; et confessus est audientibus cunctis, dicens eis; "Doleo," inquit, "super desolatione et subversione vestra, quod vos "quæ vobis imminent pericula ignoratis. Juravit namque "Lodowicus et sedecim cum eo de regno Francorum comites "et barones, quod si contigerit [4] eum Angliam subjugare, et "in regem coronari, ipse omnes illos, qui nunc cum ipso mi- "litant et regem Johannem persequuntur, ut proditores domini "sui, perpetuo damnaret exilio, et omne genus eorum deleret "de terra. Et ne hoc vobis vertatur in dubium, ego, qui "hic continuo moriturus jaceo, in periculo animæ meæ vobis "affirmo, me unum esse ex illis qui hoc cum Lodowico jura- "verunt. Unde summopere nunc consulo, ut utilitati vestræ

Nota hic revelationem Angliæ perutilem cujusdam Franci secretum fide firmatum detegendo. In qua confessione

---

[1] His sword and shield are represented in the margin, inverted.

[2] *terebrato*] perforato, O. W.

[3] Margaret, natural daughter of William the Lion.

[4] *contigerit*] contingeret, O. W.

"provideatis in posterum; et ea quæ jam vobis dixi sub "sigillo secreti teneatis." Et his dictis, nobilis ille continuo expiravit. Cum autem verba hæc inter barones disseminata fuissent, contristati sunt valde, dum se perplexos undique cognovissent. Lodowicus enim terras eorum et castella quæ jam in locis diversis subjugaverat, illis murmurantibus, Francigenis dederat;[1] et quod magis dolebant, notam eis proditionis imposuit. Auxit præterea tristitiam eorum, quod singulis essent diebus excommunicati, simul et omni honore terreno privati; unde in maximam corporis et animæ angustiam inciderunt. Cogitaverunt igitur multi ex eis ad fidelitatem regis Johannis redire; sed timuerunt valde, ne ille, quem tot talibusque convitiis in odium sui provocaverant, vellet eos admittere pœnitentes. A.D. 1216. *fuit facto pius et sceleratus eodem.*

De morte Johannis regis.

Tandem cum Lodowicus apud Doveram obsidionem diu et inaniter pertraxisset, rex Johannes in fortitudine gravi provincias de Suthfolc et de Norfolc misera afflictione contrivit. Veniens autem per Burgum et Croilandiam, ipsam ecclesiam de Croillandia deprædatus est; et per Savaricum de Malleone et alios nefarios complices suos, ibidem scelera inaudita perpetravit. Deinde per maneria abbatis[2] de Croilandia transiens, omnes segetes ejus, sicut erant in fine autumpni congestæ, in favillas redegit. Novissime per urbem quæ Len appellatur transitum faciens, ab urbanis cum gaudio susceptus est et magnis donariis honoratus. Deinde versus Aquilonem iter arripiens, in fluvio qui Wellestrem dicitur caretas omnes, bigas, et summarios, cum thesauris, vasis pretiosis, et rebus[3] omnibus, quas propensiori cura dilexit, inopinato[4] eventu amisit. Aperta est enim in mediis fluctibus terra, et voragines abyssus, quæ absorbuerunt universa cum hominibus et equis, ita quod nec pes unus evasit, qui casum regi nunciaret. Rex tamen cum exercitu suo vix elapsus nocte sequenti apud abbatiam, quæ Suenesheved dicitur, pernoctavit. Ubi, ut putabatur, de rebus a fluctibus devoratis tantam mentis incurrit tristitiam, quod acutis correptus febribus cœpit graviter infirmari. Auxit autem ægritudinis molestiam perniciosa ejus ingluvies, qui nocte illa, de fructu

John, after ravaging Norfolk and Suffolk, goes to Peterborough, Croyland, and then to Lynn. He loses his baggage in the Wash. He is taken ill at Swineshead,

[1] *dederat*] Altered by Paris from *dedit*.

[2] Henry de Longchamp.

[3] *rebus*] regibus, B.

[4] *inopinato*] in opinatu, B.

A.D. 1216. but goes to Sleaford, and Newark, where he dies, Oct. 18. His burial at Worcester.

persicorum et novi ciceris potatione nimis repletus, febrilem in se calorem acuit fortiter et accendit. Veruntamen summo inde diluculo, licet cum labore recedens, ad castellum de Laford hospitaturus perrexit. Ubi maxima corporis prægravatus molestia, in crastino vix ad castellum de Newerc equo vehente pervenit. Quo in loco invalescente morbo, ab abbate[1] de Crocstuna consilium confessionis et Eucharistiam suscepit. Deinde Henricum filium suum primogenitum regni sui hæredem constituit, regnumque Angliæ illi jurare fecit. Litteras etiam sigillo suo munitas ad omnes vicecomites regni et castellanos direxit, præcipiens ut ei essent singuli intendentes. Et his ita gestis, sciscitavit ab eo abbas de Crocstuna, si ipsum mori contingeret, ubi vellet eligere sepulturam. Cui rex respondens dixit, "Deo et sancto Wlstano corpus et animam meam "commendo." Qui postea, in nocte quæ diem sancti Lucæ Evangelistæ proxime secuta est, ex hac vita migravit.[2] Cujus corpus regio schemate ornatum ad Wigorniam delatum est, et in ecclesia cathedrali ab episcopo[3] loci honorifice tumulatum. Tempore vero quo apud Newerc idem rex mori incipiebat, venerunt ad eum ibidem nuncii quorundam baronum Angliæ circiter quadraginta cum litteris, qui voluerunt ad pacem regis redire; sed ipse in extremis agens, his tunc operam dare non potuit; vocabant[4] enim eum fata sua. Abbas igitur canonicorum Crokestoniæ peritissimus in phisica, qui medicus regis tunc temporis extiterat, facta anathomia de corpore regio, ut honestius portaretur, viscera copioso sale conspersa, in sua domo transportata, honorifice fecit sepeliri. Cum autem regnasset rex Johannes annis octodecim, mensibus quinque, diebus autem quatuor, ab hac vita, post hujus sæculi multas perturbationes et labores inutiles, in multa mentis amaritudine subtractus, transmigravit; nihil terræ, immo nec seipsum possidens. Sperandum est autem et certissime confidendum, quod quædam bona opera, quæ fecit in hac vita, allegabunt pro eo ante tribunal Jesu Christi; construxit enim abbatiam Cisterciensis ordinis de Bello loco; et

Unde Johannes extorris.

[1] Adam, abbat of Croxton, Leicestershire.

[2] W. ins. "cum regnasset septem-"decim annis et dimidio." This is not in O.

[3] Silvester of Evesham.

[4] This is written on a piece of parchment pasted over what follows.

moriturus domui de Crokestuna decem librarum terram contulit opulentam. Epitaphium[1] vero et sepulturæ ejus superscriptionem quidam composuit in hæc verba: A.D. 1216.

His epitaph.

Hoc in sarcophago sepelitur regis imago,
Qui moriens multum sedavit in orbe tumultum,
Et[2] cui connexa dum vixit probra manebant.
Hunc mala post mortem timor est ne fata sequantur.
Qui legis hæc, metuens dum cernis te moriturum,
Discite quid rerum pariat tibi meta dierum.

Verses on him.

Quidam autem versificator, sed reprobus, de eodem ait:

Anglia sicut adhuc sordet fœtore Johannis,
Sordida fœdatur fœdante Johanne gehenna.

Sed quia periculosum est in eum inscribere, qui de facili potest proscribere; non est meum, quia non est tutum, ejus infinita reprehensibilia vitia redarguere, prout ait poeta Juvenalis [i. 162.].

Experiar quid concedatur in illis,
Quorum Flaminea tegitur cinis atque Latina.

Regnavit[3] autem rex Johannes annis xviii., mensibus v., et diebus iv.

---

[1] From here to the end is omitted in C.

[2] This line is omitted in W.

[3] At the foot of the page is the shield with the three lions or leopards inverted, a crown inclined at an angle, with below it, "Væ labenti coronæ Angliæ. Obiit rex Angliæ Johannes primus tributarius."

END OF VOL. II.

LONDON:
Printed by GEORGE E. EYRE and WILLIAM SPOTTISWOODE,
Printers to the Queen's most Excellent Majesty.
For Her Majesty's Stationery Office.
[750.—10/74.]

CATALOGUE

OF

RECORD PUBLICATIONS

ON SALE

BY

Messrs. Longman & Co., and Messrs. Trübner & Co., London;
Messrs. James Parker & Co., Oxford and London;
Messrs. Macmillan & Co., Cambridge and London;
Messrs. A. & C. Black, Edinburgh;
and Mr. A. Thom, Dublin.

CONTENTS.

	Page
Calendars of State Papers, &c. - - - -	3
Chronicles and Memorials of Great Britain and Ireland during the Middle Ages - - - - -	9
Publications of the Record Commissioners, &c. - -	26
Works Published in Photozincography - - - -	30

CALENDARS OF STATE PAPERS, &c.

[Imperial 8vo., cloth. *Price* 15*s.* each Volume or Part.]

As far back as the year 1800, a Committee of the House of Commons recommended that Indexes and Calendars should be made to the Public Records, and thirty-six years afterwards another Committee of the House of Commons reiterated that recommendation in more forcible words; but it was not until the incorporation of the State Paper Office with the Public Record Office that the Master of the Rolls found himself in a position to take the necessary steps for carrying out the wishes of the House of Commons.

On 7 December 1855, he stated to the Lords of the Treasury that although "the Records, State Papers, and Documents in his charge constitute the most "complete and perfect series of their kind in the civilized world," and although "they are of the greatest value in a historical and constitutional "point of view, yet they are comparatively useless to the public, from the "want of proper Calendars and Indexes."

Acting upon the recommendations of the Committees of the House of Commons above referred to, he suggested to the Lords of the Treasury that to effect the object he had in view it would be necessary for him to employ a few persons fully qualified to perform the work which he contemplated.

Their Lordships assented to the necessity of having Calendars prepared and printed, and empowered the Master of the Rolls to take such steps as might be necessary for this purpose.

The following Works have been already published under the direction of the Master of the Rolls :—

Calendarium Genealogicum; for the Reigns of Henry III. and Edward I. *Edited by* Charles Roberts, Esq., Secretary of the Public Record Office. 2 Vols. 1865.

This is a work of great value for elucidating the early history of our nobility and landed gentry.

Calendar of State Papers, Domestic Series, of the Reigns of Edward VI., Mary, Elizabeth, and James I., preserved in Her Majesty's Public Record Office. *Edited by* Robert Lemon, Esq., F.S.A., (Vols. I. and II.), and Mary Anne Everett Green, (Vols. III.–XII.). 1856–1872.

Vol. I.—1547–1580.
Vol. II.—1581–1590.
Vol. III.—1591–1594.
Vol. IV.—1595–1597.
Vol. V.—1598–1601.
Vol. VI.—1601–1603, with Addenda, 1547–1565.
Vol. VII.—Addenda, 1566–1579.
Vol. VIII.—1603–1610.
Vol. IX.—1611–1618.
Vol. X.—1619–1623.
Vol. XI.—1623–1625, with Addenda, 1603–1625.
Vol. XII.—Addenda, 1580–1625.

These Calendars render accessible to investigation a large and important mass of historical materials. The Northern Rebellion of 1566–67 ; the plots of the Catholic fugitives in the Low Countries ; the numerous designs against Queen Elizabeth and in favour of a Catholic succession ; the Gunpowder-plot ; the rise and fall of Somerset ; the Overbury murder ; the disgrace of Sir Edward Coke ; the rise of the Duke of Buckingham, &c. Numerous other subjects are illustrated by these Papers, few of which have been previously known.

Calendar of State Papers, Domestic Series, of the Reign of Charles I., preserved in Her Majesty's Public Record Office. *Edited by* John Bruce, Esq., F.S.A., (Vols. I.–XII.) ; *by* John Bruce, Esq., F.S.A., and William Douglas Hamilton, Esq., F.S.A., (Vol. XIII.) ; and *by* William Douglas Hamilton, Esq., F.S.A., (Vol. XIV.). 1858–1873.

Vol. I.—1625–1626.
Vol. II.—1627–1628.
Vol. III.—1628–1629.
Vol. IV.—1629–1631.
Vol. V.—1631–1633.
Vol. VI.—1633–1634.
Vol. VII.—1634–1635.
Vol. VIII.—1635.
Vol. IX.—1635–1636.
Vol. X.—1636–1637.
Vol. XI.—1637.
Vol. XII.—1637–1638.
Vol. XIII.—1638–1639.
Vol. XIV.—1639.

This Calendar presents notices of a large number of original documents of great value to all inquirers relative to the history of the period to which it refers. Many of them have been hitherto unknown.

Calendar of State Papers, Domestic Series, of the Reign of Charles II., preserved in Her Majesty's Public Record Office. *Edited by* Mary Anne Everett Green. 1860–1866.

Vol. I.—1660–1661.
Vol. II.—1661–1662.
Vol. III.—1663–1664.
Vol. IV.—1664–1665.
Vol. V.—1665–1666.
Vol. VI.—1666–1667.
Vol. VII.—1667.

Seven volumes of this Calendar, of the period between 1660 and 1667, have been published.

Calendar of State Papers relating to Scotland, preserved in Her Majesty's Public Record Office. *Edited by* Markham John Thorpe, Esq., of St. Edmund Hall, Oxford. 1858.

Vol. I., the Scottish Series, of the Reigns of Henry VIII., Edward VI., Mary, and Elizabeth, 1509–1589.

Vol. II., the Scottish Series, of the Reign of Elizabeth, 1589–1603 ; an Appendix to the Scottish Series, 1543–1592 ; and the State

Papers relating to Mary Queen of Scots during her Detention in England, 1568–1587.

These two volumes of State Papers relate to Scotland, and embrace the period between 1509 and 1603. In the second volume are notices of the State Papers relating to Mary Queen of Scots.

CALENDAR OF STATE PAPERS relating to IRELAND, OF THE REIGNS OF HENRY VIII., EDWARD VI., MARY, AND ELIZABETH, preserved in Her Majesty's Public Record Office. *Edited by* HANS CLAUDE HAMILTON, Esq., F.S.A. 1860–1867.

Vol. I.—1509–1573. | Vol. II.—1574–1585.

The above have been published under the editorship of Mr. Hans Claude Hamilton; another volume is in the press.

CALENDAR OF STATE PAPERS relating to IRELAND, OF THE REIGN OF JAMES I., preserved in Her Majesty's Public Record Office, and elsewhere. *Edited by the* Rev. C. W. RUSSELL, D.D., and JOHN P. PRENDERGAST, Esq., Barrister-at-Law. 1872–1874.

Vol. I.—1603–1606. | Vol II.—1606–1608.

This series is in continuation of the Irish State Papers commencing with the reign of Henry VIII.; but, for the reign of James I., the Papers are not confined to those in the Public Record Office of England.

CALENDAR OF STATE PAPERS, COLONIAL SERIES, preserved in Her Majesty's Public Record Office, and elsewhere. *Edited by* W. NOEL SAINSBURY, Esq. 1860–1870.

Vol. I.—America and West Indies, 1574–1660.
Vol. II.—East Indies, China, and Japan, 1513–1616.
Vol. III.—East Indies, China, and Japan, 1617–1621.

These volumes include an analysis of early Colonial Papers in the Public Record Office, the India Office, and the British Museum.

CALENDAR OF LETTERS AND PAPERS, FOREIGN AND DOMESTIC, OF THE REIGN OF HENRY VIII., preserved in Her Majesty's Public Record Office, the British Museum, &c. *Edited by* J. S. BREWER, M.A., Professor of English Literature, King's College, London. 1862–1872.

Vol. I.—1509–1514.
Vol. II. (in Two Parts)—1515–1518.
Vol. III. (in Two Parts)—1519–1523.
Vol. IV., Part 1.—1524–1526.
Vol. IV., Part 2.—1526–1528.

These volumes contain summaries of all State Papers and Correspondence relating to the reign of Henry VIII., in the Public Record Office, of those formerly in the State Paper Office, in the British Museum, the Libraries of Oxford and Cambridge, and other Public Libraries; and of all letters that have appeared in print in the works of Burnet, Strype, and others. Whatever authentic original material exists in England relative to the religious, political, parliamentary, or social history of the country during the reign of Henry VIII., whether despatches of ambassadors, or proceedings of the army, navy, treasury, or ordnance, or records of Parliament, appointments of officers, grants from the Crown, &c., will be found calendared in these volumes.

CALENDAR OF STATE PAPERS, FOREIGN SERIES, OF THE REIGN OF EDWARD VI., preserved in Her Majesty's Public Record Office. 1547–1553. *Edited by* W. B. TURNBULL, Esq., of Lincoln's Inn, Barrister-at-Law, and Correspondant du Comité Impérial des Travaux Historiques et des Sociétés Savantes de France. 1861.

CALENDAR OF STATE PAPERS, FOREIGN SERIES, OF THE REIGN OF MARY, preserved in Her Majesty's Public Record Office. 1553–1558. *Edited by* W. B. TURNBULL, Esq., of Lincoln's Inn, Barrister-at-Law and

Correspondant du Comité Impérial des Travaux Historiques et des Sociétés Savantes de France. 1861.

The two preceding volumes exhibit the negotiations of the English ambassadors with the courts of the Emperor Charles V. of Germany, of Henry II. of France, and of Philip II. of Spain. The affairs of several of the minor continental states also find various incidental illustrations of much interest.

A valuable series of Papers descriptive of the circumstances which attended the loss of Calais merits a special notice; while the progress of the wars in the north of France, into which England was dragged by her union with Spain, is narrated at some length. The domestic affairs of England are of course passed over in these volumes, which treat only of its relations with foreign powers.

Calendar of State Papers, Foreign Series, of the Reign of Elizabeth, preserved in Her Majesty's Public Record Office, &c. *Edited by* the Rev. Joseph Stevenson, M.A., of University College, Durham, (Vols. I.–VII.), and Allan James Crosby, Esq., M.A., Barrister-at-Law, (Vols. VIII. and IX.) 1863–1874.

Vol. I.—1558–1559.
Vol. II.—1559–1560.
Vol. III.—1560–1561.
Vol. IV.—1561–1562.
Vol. V.—1562.
Vol. VI.—1563.
Vol. VII.—1564–1565.
Vol. VIII.—1566–1568.
Vol. IX.—1569–1571.

These volumes contain a Calendar of the Foreign Correspondence during the early portion of the reign of Queen Elizabeth, deposited in the Public Record Office, &c. They illustrate not only the external but also the domestic affairs of Foreign Countries during that period.

Calendar of Treasury Papers, preserved in Her Majesty's Public Record Office. *Edited by* Joseph Redington, Esq. 1868–1871.

Vol. I.—1557–1696.
Vol. II.—1697–1702.

The above Papers connected with the affairs of the Treasury comprise petitions, reports, and other documents relating to services rendered to the State, grants of money and pensions, appointments to offices, remissions of fines and duties, &c. They illustrate civil and military events, finance, the administration in Ireland and the Colonies, &c., and afford information nowhere else recorded.

Calendar of the Carew Papers, preserved in the Lambeth Library. *Edited by* J. S. Brewer, M.A., Professor of English Literature, King's College, London; and William Bullen, Esq. 1867–1873.

Vol. I.—1515–1574.
Vol. II.—1575–1588.
Vol. III.—1589–1600.
Vol. IV.—1601–1603.
Vol. V.—Book of Howth; Miscellaneous.
Vol. VI.—1603–1624.

The Carew Papers relating to Ireland, deposited in the Lambeth Library, are unique, and of great importance. The Calendar (now completed) cannot fail to be welcome to all students of Irish history.

Calendar of Letters, Despatches, and State Papers, relating to the Negotiations between England and Spain, preserved in the Archives at Simancas, and elsewhere. *Edited by* G. A. Bergenroth. 1862–1868.

Vol. I.—Hen. VII.—1485–1509.
Vol. II.—Hen. VIII.—1509–1525.
Supplement to Vol. I. and Vol. II.

Mr. Bergenroth was engaged in compiling a Calendar of the Papers relating to England preserved in the archives of Simancas in Spain, and the corresponding portion removed from Simancas to Paris. Mr. Bergenroth also visited Madrid, and examined the Papers there, bearing on the reign of Henry VIII. The first volume contains the Spanish Papers of the reign of Henry VII.; the

second volume, those of the first portion of the reign of Henry VIII. The Supplement contains new information relating to the private life of Queen Katharine of England; and to the projected marriage of Henry VII. with Queen Juana, widow of King Philip of Castile, and mother of the Emperor Charles V.

CALENDAR OF LETTERS, DESPATCHES, AND STATE PAPERS, relating to the Negotiations between England and Spain, preserved in the Archives at Simancas, and elsewhere. *Edited by* DON PASCUAL DE GAYANGOS. 1873.

Vol. III., Part 1.—Hen. VIII.—1525–1526.

Upon the death of Mr. Bergenroth, Don Pascual de Gayangos was appointed to continue the Calendar of the Spanish State Papers. He has pursued a similar plan to that of his predecessor, but has been able to add much valuable matter from Brussels and Vienna, with which Mr. Bergenroth was unacquainted.

CALENDAR OF STATE PAPERS AND MANUSCRIPTS, relating to ENGLISH AFFAIRS, preserved in the Archives of Venice, &c. *Edited by* RAWDON BROWN, Esq. 1864–1873.

Vol. I.—1202–1509.
Vol. II.—1509–1519.
Vol. III.—1520–1526.
Vol. IV.—1527–1533.
Vol. V.—1534–1554.

Mr. Rawdon Brown's researches have brought to light a number of valuable documents relating to various periods of English history; his contributions to historical literature are of the most interesting and important character.

SYLLABUS, IN ENGLISH, OF RYMER'S FŒDERA. *By* Sir THOMAS DUFFUS HARDY, D.C.L., Deputy Keeper of the Public Records. Vol. I.—Will. I.–Edw. III.; 1066–1377. Vol. II.—Ric. II.–Chas. II.; 1377–1654. 1869–1873.

The "Fœdera," or "Rymer's Fœdera," is a collection of miscellaneous documents illustrative of the History of Great Britain and Ireland, from the Norman Conquest to the reign of Charles II. Several editions of the "Fœdera" have been published, and the present Syllabus was undertaken to make the contents of this great National Work more generally known.

REPORT OF THE DEPUTY KEEPER OF THE PUBLIC RECORDS AND THE REV. J. S. BREWER TO THE MASTER OF THE ROLLS, upon the Carte and Carew Papers in the Bodleian and Lambeth Libraries. 1864. *Price 2s. 6d.*

REPORT OF THE DEPUTY KEEPER OF THE PUBLIC RECORDS TO THE MASTER OF THE ROLLS, upon the Documents in the Archives and Public Libraries of Venice. 1866. *Price 2s. 6d.*

In the Press.

CALENDAR OF STATE PAPERS relating to IRELAND, OF THE REIGN OF ELIZABETH, preserved in Her Majesty's Public Record Office. *Edited by* HANS CLAUDE HAMILTON, Esq., F.S.A. Vol. III.—1586, &c.

CALENDAR OF STATE PAPERS relating to IRELAND, OF THE REIGN OF JAMES I., preserved in Her Majesty's Public Record Office, and elsewhere. *Edited by the* Rev. C. W. RUSSELL, D.D., and JOHN P. PRENDERGAST, Esq., Barrister-at-Law. Vol. III.—1608, &c.

Calendar of Letters and Papers, Foreign and Domestic, of the Reign of Henry VIII., preserved in Her Majesty's Public Record Office, the British Museum, &c. *Edited by* J. S. Brewer, M.A., Professor of English Literature, King's College, London. Vol. IV., Part 3.—1529, &c.

Syllabus, in English, of Rymer's Fœdera. *By* Sir Thomas Duffus Hardy, D.C.L., Deputy Keeper of the Public Records. Vol. III.—Appendix and Index.

Calendar of Treasury Papers, preserved in Her Majesty's Public Record Office. *Edited by* Joseph Redington, Esq. Vol. III.—1702–1707.

Calendar of State Papers and Manuscripts, relating to English Affairs, preserved in the Archives of Venice, &c. *Edited by* Rawdon Brown, Esq. Vol. VI.—1555, &c.

Calendar of State Papers, Domestic Series, of the Reign of Charles I., preserved in Her Majesty's Public Record Office. *Edited by* William Douglas Hamilton, Esq., F.S.A. Vol. XV.—1639–1640.

Calendar of Letters, Despatches, and State Papers, relating to the Negotiations between England and Spain, preserved in the Archives at Simancas, and elsewhere. *Edited by* Don Pascual de Gayangos. Vol. III., Part 2.—Hen. VIII.

Calendar of State Papers, Domestic Series, during the Commonwealth, preserved in Her Majesty's Public Record Office. *Edited by* Mary Anne Everett Green.

Calendar of Documents relating to Ireland, excerpted from the Records preserved in Her Majesty's Public Record Office; to the end of the Reign of Henry VII. *Edited by* Henry Savage Sweetman, Esq., A.B., Trinity College, Dublin, Barrister-at-Law (Ireland).

In Progress.

Calendar of State Papers, Colonial Series, preserved in Her Majesty's Public Record Office, and elsewhere. *Edited by* W. Noel Sainsbury, Esq. Vol. IV.—East Indies, China, and Japan, 1622, &c. Vol. V.—America and West Indies, 1661, &c.

Calendar of State Papers, Domestic Series, of the Reign of George III., &c., preserved in Her Majesty's Public Record Office. *Edited by* Joseph Redington, Esq. (1760–1800), and John Ringwood Atkins, Esq. (1801–1829).

Calendar of State Papers, Foreign Series, of the Reign of Elizabeth, preserved in Her Majesty's Public Record Office. *Edited by* Allan James Crosby, Esq., M.A., Barrister-at-Law. Vol. X.—1572, &c.

THE CHRONICLES AND MEMORIALS OF GREAT BRITAIN AND IRELAND DURING THE MIDDLE AGES.

[ROYAL 8vo., half-bound. *Price* 10*s.* each Volume or Part.]

On 25 July 1822, the House of Commons presented an address to the Crown, stating that the editions of the works of our ancient historians were inconvenient and defective; that many of their writings still remained in manuscript, and, in some cases, in a single copy only. They added, "that an "uniform and convenient edition of the whole, published under His Majesty's "royal sanction, would be an undertaking honourable to His Majesty's reign, "and conducive to the advancement of historical and constitutional know-"ledge; that the House therefore humbly besought His Majesty, that He "would be graciously pleased to give such directions as His Majesty, in His "wisdom, might think fit, for the publication of a complete edition of the "ancient historians of this realm, and assured His Majesty that whatever "expense might be necessary for this purpose would be made good."

The Master of the Rolls, being very desirous that effect should be given to the resolution of the House of Commons, submitted to Her Majesty's Treasury in 1857 a plan for the publication of the ancient chronicles and memorials of the United Kingdom, and it was adopted accordingly. In selecting these works, it was considered right, in the first instance, to give preference to those of which the manuscripts were unique, or the materials of which would help to fill up blanks in English history for which no satisfactory and authentic information hitherto existed in any accessible form. One great object the Master of the Rolls had in view was to form a *corpus historicum* within reasonable limits, and which should be as complete as possible. In a subject of so vast a range, it was important that the historical student should be able to select such volumes as conformed with his own peculiar tastes and studies, and not be put to the expense of purchasing the whole collection; an inconvenience inseparable from any other plan than that which has been in this instance adopted.

Of the Chronicles and Memorials, the following volumes have been published. They embrace the period from the earliest time of British history down to the end of the reign of Henry VII.

1. The Chronicle of England, by John Capgrave. *Edited by* the Rev. F. C. Hingeston, M.A., of Exeter College, Oxford. 1858.

Capgrave was prior of Lynn, in Norfolk, and provincial of the order of the Friars Hermits of England shortly before the year 1464. His Chronicle extends from the creation of the world to the year 1417. As a record of the language spoken in Norfolk (being written in English), it is of considerable value.

2. Chronicon Monasterii de Abingdon. Vols. I. and II. *Edited by* the Rev. Joseph Stevenson, M.A., of University College, Durham, and Vicar of Leighton Buzzard. 1858.

This Chronicle traces the history of the great Benedictine monastery of Abingdon in Berkshire, from its foundation by King Ina of Wessex, to the reign of Richard I., shortly after which period the present narrative was drawn up by an inmate of the establishment. The author had access to the title-deeds of the house; and incorporates into his history various charters of the Saxon kings, of great importance as illustrating not only the history of the locality but that of the kingdom. The work is printed for the first time.

3. Lives of Edward the Confessor. I.—La Estoire de Seint Aedward le Rei. II.—Vita Beati Edvardi Regis et Confessoris. III.—Vita Æduuardi Regis qui apud Westmonasterium requiescit. *Edited by* Henry Richards Luard, M.A., Fellow and Assistant Tutor of Trinity College, Cambridge. 1858.

The first is a poem in Norman French, containing 4,686 lines, addressed to Alianor, Queen of Henry III., and probably written in the year 1245, on the occasion of the restoration of the church of Westminster. Nothing is known of the author. The second is an anonymous poem, containing 536 lines, written between the years 1440 and 1450, by command of Henry VI., to whom it is dedicated. It does not throw any new light on the reign of Edward the Confessor, but is valuable as a specimen of the Latin poetry of the time. The third, also by an anonymous author, was apparently written for Queen Edith, between the years 1066 and 1074, during the pressure of the suffering brought on the Saxons by the Norman conquest. It notices many facts not found in other writers, and some which differ considerably from the usual accounts.

4. Monumenta Franciscana; scilicet, I.—Thomas de Eccleston de Adventu Fratrum Minorum in Angliam. II.—Adæ de Marisco Epistolæ. III.—Registrum Fratrum Minorum Londoniæ. *Edited by* J. S. Brewer, M.A., Professor of English Literature, King's College, London. 1858.

This volume contains original materials for the history of the settlement of the order of Saint Francis in England, the letters of Adam de Marisco, and other papers connected with the foundation and diffusion of this great body. It has been the aim of the editor to collect whatever historical information could be found in this country, towards illustrating a period of the national history for which only scanty materials exist. None of these have been before printed.

5. Fasciculi Zizaniorum Magistri Johannis Wyclif cum Tritico. Ascribed to Thomas Netter, of Walden, Provincial of the Carmelite Order in England, and Confessor to King Henry the Fifth. *Edited by* the Rev. W. W. Shirley, M.A., Tutor and late Fellow of Wadham College, Oxford. 1858.

This work derives its principal value from being the only contemporaneous account of the rise of the Lollards. When written, the disputes of the school-

men had been extended to the field of theology and they appear both in the writings of Wycliff and in those of his adversaries. Wycliff's little bundles of tares are not less metaphysical than theological, and the conflict between Nominalists and Realists rages side by side with the conflict between the different interpreters of Scripture. The work gives a good idea of the controversies at the end of the 14th and the beginning of the 15th centuries.

6. The Buik of the Croniclis of Scotland ; or, A Metrical Version of the History of Hector Boece ; by William Stewart. Vols. I., II., and III. *Edited by* W. B. Turnbull, Esq., of Lincoln's Inn, Barrister-at-Law. 1858.

This is a metrical translation of a Latin Prose Chronicle, and was written in the first half of the 16th century. The narrative begins with the earliest legends, and ends with the death of James I. of Scotland, and the "evil ending of the traitors that slew him." Strict accuracy of statement is not to be looked for in such a work as this ; but the stories of the colonization of Spain, Ireland, and Scotland are interesting if not true ; and the chronicle is valuable as a reflection of the manners, sentiments, and character of the age in which it was composed. The peculiarities of the Scottish dialect are well illustrated in this metrical version, and the student of language will find ample materials for comparison with the English dialects of the same period, and with modern lowland Scotch.

7. Johannis Capgrave Liber de Illustribus Henricis. *Edited by* the Rev. F. C. Hingeston, M.A., of Exeter College, Oxford. 1858.

This work is dedicated to Henry VI. of England, who appears to have been, in the author's estimation, the greatest of all the Henries. It is divided into three distinct parts, each having its own separate dedication. The first part relates only to the history of the Empire, and extends from the election of Henry I., the Fowler, to the end of the reign of the Emperor Henry VI. The second part is devoted to English history, and extends from the accession of Henry I. in the year 1100, to the year 1446, which was the twenty-fourth year of the reign of King Henry VI. The third part contains the lives of illustrious men who have borne the name of Henry in various parts of the world.

Capgrave was born in 1393, in the reign of Richard II., and lived during the Wars of the Roses, for the history of which period his work is of some value.

8. Historia Monasterii S. Augustini Cantuariensis, by Thomas of Elmham, formerly Monk and Treasurer of that Foundation. *Edited by* Charles Hardwick, M.A., Fellow of St. Catharine's Hall, and Christian Advocate in the University of Cambridge. 1858.

This history extends from the arrival of St. Augustine in Kent until 1191. Prefixed is a chronology as far as 1418, which shows in outline what was to have been the character of the work when completed. The only copy known is in the possession of Trinity Hall, Cambridge. The author was connected with Norfolk, and most probably with Elmham, whence he derived his name.

9. Eulogium (Historiarum sive Temporis) : Chronicon ab Orbe condito usque ad Annum Domini 1366 ; a Monacho quodam Malmesbiriensi exaratum. Vols. I., II., and III. *Edited by* F. S. Haydon, Esq., B.A. 1858–1863.

This is a Latin Chronicle extending from the Creation to the latter part of the reign of Edward III., and written by a monk of the Abbey of Malmesbury, in Wiltshire, about the year 1367. A continuation, carrying the history of England down to the year 1413, was added in the former half of the fifteenth century by an author whose name is not known. The original Chronicle is divided into five books, and contains a history of the world generally, but more especially

of England to the year 1366. The continuation extends the history down to the coronation of Henry V. The Eulogium itself is chiefly valuable as containing a history, by a contemporary, of the period between 1356 and 1366. The notices of events appear to have been written very soon after their occurrence. Among other interesting matter, the Chronicle contains a diary of the Poitiers campaign, evidently furnished by some person who accompanied the army of the Black Prince. The continuation of the Chronicle is also the work of a contemporary, and gives a very interesting account of the reigns of Richard II. and Henry IV. It is believed to be the earliest authority for the statement that the latter monarch died in the Jerusalem Chamber at Westminster.

10. Memorials of Henry the Seventh: Bernardi Andreæ Tholosatis Vita Regis Henrici Septimi; necnon alia quædam ad eundem Regem spectantia. *Edited by* James Gairdner, Esq. 1858.

The contents of this volume are—(1) a life of Henry VII., by his poet laureate and historiographer, Bernard André, of Toulouse, with some compositions in verse, of which he is supposed to have been the author; (2) the journals of Roger Machado during certain embassies on which he was sent by Henry VII. to Spain and Brittany, the first of which had reference to the marriage of the King's son, Arthur, with Catharine of Arragon; (3) two curious reports by envoys sent to Spain in the year 1505 touching the succession to the Crown of Castile, and a project of marriage between Henry VII. and the Queen of Naples; and (4) an account of Philip of Castile's reception in England in 1506. Other documents of interest in connexion with the period are given in an appendix.

11. Memorials of Henry the Fifth. I.—Vita Henrici Quinti, Roberto Redmanno auctore. II.—Versus Rhythmici in laudem Regis Henrici Quinti. III.—Elmhami Liber Metricus de Henrico V. *Edited by* Charles A. Cole, Esq. 1858.

This volume contains three treatises which more or less illustrate the history of the reign of Henry V., viz.: A Life by Robert Redman; a Metrical Chronicle by Thomas Elmham, prior of Lenton, a contemporary author; Versus Rhythmici, written apparently by a monk of Westminster Abbey, who was also a contemporary of Henry V. These works are printed for the first time.

12. Munimenta Gildhallæ Londoniensis; Liber Albus, Liber Custumarum, et Liber Horn, in archivis Gildhallæ asservati. Vol. I., Liber Albus. Vol. II. (in Two Parts), Liber Custumarum. Vol. III., Translation of the Anglo-Norman Passages in Liber Albus, Glossaries, Appendices, and Index. *Edited by* Henry Thomas Riley, Esq., M.A., Barrister-at-Law. 1859–1862.

The manuscript of the *Liber Albus*, compiled by John Carpenter, Common Clerk of the City of London in the year 1419, a large folio volume, is preserved in the Record Room of the City of London. It gives an account of the laws, regulations, and institutions of that City in the twelfth, thirteenth, fourteenth, and early part of the fifteenth centuries.

The *Liber Custumarum* was compiled probably by various hands in the early part of the fourteenth century during the reign of Edward II. The manuscript, a folio volume, is also preserved in the Record Room of the City of London, though some portion in its original state, borrowed from the City in the reign of Queen Elizabeth and never returned, forms part of the Cottonian MS. Claudius D. II. in the British Museum. It also gives an account of the laws, regulations, and institutions of the City of London in the twelfth, thirteenth, and early part of the fourteenth centuries.

13. Chronica Johannis de Oxenedes. *Edited by* Sir Henry Ellis, K.H. 1859.

Although this Chronicle tells of the arrival of Hengist and Horsa in England in the year 449, yet it substantially begins with the reign of King Alfred, and

comes down to the year 1292, where it ends abruptly. The history is particularly valuable for notices of events in the eastern portions of the kingdom, which are not to be elsewhere obtained, and some curious facts are mentioned relative to the floods in that part of England, which are confirmed in the Friesland Chronicle of Anthony Heinrich, pastor of the Island of Mohr.

14. A Collection of Political Poems and Songs relating to English History, from the Accession of Edward III. to the Reign of Henry VIII. Vols. I. and II. *Edited by* Thomas Wright, Esq., M.A. 1859–1861.

These Poems are perhaps the most interesting of all the historical writings of the period, though they cannot be relied on for accuracy of statement. They are various in character; some are upon religious subjects, some may be called satires, and some give no more than a court scandal; but as a whole they present a very fair picture of society, and of the relations of the different classes to one another. The period comprised is in itself interesting, and brings us, through the decline of the feudal system, to the beginning of our modern history. The songs in old English are of considerable value to the philologist.

15. The "Opus Tertium," "Opus Minus," &c., of Roger Bacon. *Edited by* J. S. Brewer, M.A., Professor of English Literature, King's College, London. 1859.

This is the celebrated treatise—never before printed—so frequently referred to by the great philosopher in his works. It contains the fullest details we possess of the life and labours of Roger Bacon: also a fragment by the same author, supposed to be unique, the "*Compendium Studii Theologiæ.*"

16. Bartholomæi de Cotton, Monachi Norwicensis, Historia Anglicana; 449–1298: necnon ejusdem Liber de Archiepiscopis et Episcopis Angliæ. *Edited by* Henry Richards Luard, M.A., Fellow and Assistant Tutor of Trinity College, Cambridge. 1859.

The author, a monk of Norwich, has here given us a Chronicle of England from the arrival of the Saxons in 449 to the year 1298, in or about which year it appears that he died. The latter portion of this history (the whole of the reign of Edward I. more especially) is of great value, as the writer was contemporary with the events which he records. An Appendix contains several illustrative documents connected with the previous narrative.

17. Brut y Tywysogion; or, The Chronicle of the Princes of Wales. *Edited by* the Rev. John Williams ab Ithel, M.A. 1860.

This work, also known as "The Chronicle of the Princes of Wales," has been attributed to Caradoc of Llancarvan, who flourished about the middle of the twelfth century. It is written in the ancient Welsh language, begins with the abdication and death of Caedwala at Rome, in the year 681, and continues the history down to the subjugation of Wales by Edward I., about the year 1282.

18. A Collection of Royal and Historical Letters during the Reign of Henry IV. 1399–1404. *Edited by* the Rev. F. C. Hingeston, M.A., of Exeter College, Oxford. 1860.

This volume, like all the others in the series containing a miscellaneous selection of letters, is valuable on account of the light it throws upon biographical history, and the familiar view it presents of characters, manners, and events. The period requires much elucidation; to which it will materially contribute.

19. The Repressor of over much Blaming of the Clergy. By Reginald Pecock, sometime Bishop of Chichester. Vols. I. and II. *Edited by* Churchill Babington, B.D., Fellow of St. John's College, Cambridge. 1860.

The "Repressor" may be considered the earliest piece of good theological disquisition of which our English prose literature can boast. The author was born

about the end of the fourteenth century, consecrated Bishop of St. Asaph in the year 1444, and translated to the see of Chichester in 1450. While Bishop of St. Asaph, he zealously defended his brother prelates from the attacks of those who censured the bishops for their neglect of duty. He maintained that it was no part of a bishop's functions to appear in the pulpit, and that his time might be more profitably spent, and his dignity better maintained, in the performance of works of a higher character. Among those who thought differently were the Lollards, and against their general doctrines the "Repressor" is directed. Pecock took up a position midway between that of the Roman Church and that of the modern Anglican Church; but his work is interesting chiefly because it gives a full account of the views of the Lollards and of the arguments by which they were supported, and because it assists us to ascertain the state of feeling which ultimately led to the Reformation. Apart from religious matters, the light thrown upon contemporaneous history is very small, but the "Repressor" has great value for the philologist, as it tells us what were the characteristics of the language in use among the cultivated Englishmen of the fifteenth century. Pecock, though an opponent of the Lollards, showed a certain spirit of toleration, for which he received, towards the end of his life, the usual mediæval reward—persecution.

20. Annales Cambriæ. *Edited by* the Rev. John Williams ab Ithel, M.A. 1860.

These annals, which are in Latin, commence in the year 447, and come down to the year 1288. The earlier portion appears to be taken from an Irish Chronicle, which was also used by Tigernach, and by the compiler of the Annals of Ulster. During its first century it contains scarcely anything relating to Britain, the earliest direct concurrence with English history is relative to the mission of Augustine. Its notices throughout though brief, are valuable. The annals were probably written at St. Davids, by Blegewryd, Archdeacon of Llandaff, the most learned man in his day in all Cymru.

21. The Works of Giraldus Cambrensis. Vols. I., II., III., and IV. *Edited by* J. S. Brewer, M.A., Professor of English Literature, King's College, London. Vols. V. and VI. *Edited by* the Rev. James F. Dimock, M.A., Rector of Barnburgh, Yorkshire. 1861–1873.

These volumes contain the historical works of Gerald du Barry, who lived in the reigns of Henry II., Richard I., and John, and attempted to re-establish the independence of Wales by restoring the see of St. Davids to its ancient primacy. His works are of a very miscellaneous nature, both in prose and verse, and are remarkable chiefly for the racy and original anecdotes which they contain relating to contemporaries. He is the only Welsh writer of any importance who has contributed so much to the mediæval literature of this country, or assumed, in consequence of his nationality, so free and independent a tone. His frequent travels in Italy, in France, in Ireland, and in Wales, gave him opportunities for observation which did not generally fall to the lot of mediæval writers in the twelfth and thirteenth centuries, and of these observations Giraldus has made due use. Only extracts from these treatises have been printed before, and almost all of them are taken from unique manuscripts.

The Topographia Hibernica (in Vol. V.) is the result of Giraldus' two visits to Ireland. The first in the year 1183, the second in 1185–6, when he accompanied Prince John into that country. Curious as this treatise is, Mr. Dimock is of opinion that it ought not to be accepted as sober truthful history, for Giraldus himself states that truth was not his main object, and that he compiled the work for the purpose of sounding the praises of Henry the Second. Elsewhere, however, he declares that he had stated nothing in the Topographia of the truth of which he was not well assured, either by his own eyesight or by the testimony, with all diligence elicited, of the most trustworthy and authentic men in the country; that though he did not put just the same full faith in their reports as in what he had himself seen, yet, as they only related what they had themselves seen, he could not but believe such credible witnesses. A very interesting portion of this treatise is devoted to the animals of Ireland. It shows that he was a very accurate and acute observer, and his descriptions are given in a way that a scientific naturalist of the present day could hardly improve upon. The Expugnatio Hibernica was written about the year 1188 and may be regarded rather

as a great epic than a sober relation of acts occurring in his own days. No one can peruse it without coming to the conclusion that it is rather a poetical fiction than a prosaic truthful history.

Vol. VI. contains the Itinerarium Kambriæ et Descriptio Kambriæ.

22. Letters and Papers illustrative of the Wars of the English in France during the Reign of Henry the Sixth, King of England. Vol. I., and Vol. II. (in Two Parts). *Edited by* the Rev. Joseph Stevenson, M.A., of University College, Durham, and Vicar of Leighton Buzzard. 1861–1864.

The letters and papers contained in these volumes are derived chiefly from originals or contemporary copies extant in the Bibliothèque Impériale, and the Depôt des Archives, in Paris. They illustrate the line of policy adopted by John Duke of Bedford and his successors during their government of Normandy, and such other provinces of France as had been acquired by Henry V. We may here trace, step by step, the gradual declension of the English power, until we are prepared to read of its final overthrow.

23. The Anglo-Saxon Chronicle, according to the several Original Authorities. Vol. I., Original Texts. Vol. II., Translation. *Edited and translated by* Benjamin Thorpe, Esq., Member of the Royal Academy of Sciences at Munich, and of the Society of Netherlandish Literature at Leyden. 1861.

This Chronicle, extending from the earliest history of Britain to the year 1154, is justly the boast of England; for no other nation can produce any history, written in its own vernacular, at all approaching it, either in antiquity, truthfulness, or extent, the historical books of the Bible alone excepted. There are at present six independent manuscripts of the Saxon Chronicle, ending in different years, and written in different parts of the country. In this edition, the text of each manuscript is printed in columns on the same page, so that the student may see at a glance the various changes which occur in orthography, whether arising from locality or age.

24. Letters and Papers illustrative of the Reigns of Richard III. and Henry VII. Vols. I. and II. *Edited by* James Gairdner, Esq. 1861–1863.

The Papers are derived from MSS. in the Public Record Office, the British Museum, and other repositories. The period to which they refer is unusually destitute of chronicles and other sources of historical information, so that the light obtained from these documents is of special importance. The principal contents of the volumes are some diplomatic Papers of Richard III.; correspondence between Henry VII. and Ferdinand and Isabella of Spain; documents relating to Edmund de la Pole, Earl of Suffolk; and a portion of the correspondence of James IV. of Scotland.

25. Letters of Bishop Grosseteste, illustrative of the Social Condition of his Time. *Edited by* Henry Richards Luard, M.A., Fellow and Assistant Tutor of Trinity College, Cambridge. 1861.

The Letters of Robert Grosseteste (131 in number) are here collected from various sources, and a large portion of them is printed for the first time. They range in date from about 1210 to 1253, and relate to various matters connected not only with the political history of England during the reign of Henry III., but with its ecclesiastical condition. They refer especially to the diocese of Lincoln, of which Grosseteste was bishop.

26. Descriptive Catalogue of Manuscripts relating to the History of Great Britain and Ireland. Vol. I. (in Two Parts); Anterior to the Norman Invasion. Vol. II.; 1066–1200. Vol. III.; 1200–1327. *By* Sir Thomas Duffus Hardy, D.C.L., Deputy Keeper of the Public Records. 1862–1871.

The object of this work is to publish notices of all known sources of British history, both printed and unprinted, in one continued sequence. The materials, when historical (as distinguished from biographical), are arranged under the year in which the latest event is recorded in the chronicle or history, and not

under the period in which its author, real or supposed, flourished. Biographies are enumerated under the year in which the person commemorated died, and not under the year in which the life was written. This arrangement has two advantages; the materials for any given period may be seen at a glance; and if the reader knows the time when an author wrote, and the number of years that had elapsed between the date of the events and the time the writer flourished, he will generally be enabled to form a fair estimate of the comparative value of the narrative itself. A brief analysis of each work has been added when deserving it, in which the original portions are distinguished from those which are mere compilations. When possible, the sources are indicated from which such compilations have been derived. A biographical sketch of the author of each piece has been added, and a brief notice has also been given of such British authors as have written on historical subjects.

27. Royal and other Historical Letters illustrative of the Reign of Henry III. Vol. I., 1216–1235. Vol. II., 1236–1272. *Selected and edited by* the Rev. W. W. Shirley, D.D., Regius Professor in Ecclesiastical History, and Canon of Christ Church, Oxford. 1862–1866.

The letters contained in these volumes are derived chiefly from the ancient correspondence formerly in the Tower of London, and now in the Public Record Office. They illustrate the political history of England during the growth of its liberties, and throw considerable light upon the personal history of Simon de Montfort. The affairs of France form the subject of many of them, especially in regard to the province of Gascony. The entire collection consists of nearly 700 documents, the greater portion of which is printed for the first time.

28. Chronica Monasterii S. Albani.—1. Thomæ Walsingham Historia Anglicana; Vol. I., 1272–1381: Vol. II., 1381–1422. 2. Willelmi Rishanger Chronica et Annales, 1259–1307. 3. Johannis de Trokelowe et Henrici de Blaneforde Chronica et Annales, 1259–1296; 1307–1324; 1392–1406. 4. Gesta Abbatum Monasterii S. Albani, a Thoma Walsingham, regnante Ricardo Secundo, ejusdem Ecclesiæ Præcentore, compilata; Vol. I., 793–1290: Vol. II., 1290–1349: Vol. III., 1349–1411. 5. Johannis Amundesham, Monachi Monasterii S. Albani, ut videtur, Annales; Vols. I. and II. 6. Registra quorundam Abbatum Monasterii S. Albani, qui sæculo xv^mo^ floruere; Vol. I., Registrum Abbatiæ Johannis Whethamstede, Abbatis Monasterii Sancti Albani, iterum susceptæ; Roberto Blakeney, Capellano, quondam adscriptum: Vol. II., Registra Johannis Whethamstede, Willelmi Albon, et Willelmi Walingforde, Abbatum Monasterii Sancti Albani, cum Appendice, continente quasdam Epistolas, a Johanne Whethamstede Conscriptas. *Edited by* Henry Thomas Riley, Esq., M.A., Cambridge and Oxford; and of the Inner Temple, Barrister-at-Law. 1863–1873.

In the first two volumes is a history of England, from the death of Henry III. to the death of Henry V., written by Thomas Walsingham, Precentor of St. Albans and prior of the cell of Wymundham, belonging to that abbey. It is printed from MS. VII. in the Arundel Collection in the College of Arms, London, a manuscript of the fifteenth century, collated with MS. 13 E. IX. in the King's Library in the British Museum, and MS. VII. in the Parker Collection of Manuscripts at Corpus Christi College, Cambridge.

In the third volume is a Chronicle of English History, attributed to William Rishanger, monk of Saint Albans, who lived in the reign of Edward I., printed from the Cottonian Manuscript, Faustina B. IX. (of the fourteenth century) in the British Museum, collated with MS. 14 C. VII. (fols. 219–231) in the King's Library, British Museum, and the Cottonian Manuscript, Claudius E. III., fols. 306–331: Also an account of transactions attending the award of the kingdom of Scotland to John Balliol by Edward I., 1291–1292, from MS. Cotton. Claudius D. VI., attributed to William Rishanger above mentioned, but on no sufficient ground: A short Chronicle of English History,

from 1292 to 1300, by an unknown hand, from MS. Cotton. Claudius D. VI.: A short Chronicle from 1297 to 1307, Willelmi Rishanger Gesta Edwardi Primi Regis Angliæ, from MS. 14 C. I. in the Royal Library, and MS. Cotton. Claudius D. VI., with an addition of Annales Regum Angliæ, probably by the same hand: A fragment of a Chronicle of English History, 1299, 1300, from MS. Cotton. Claudius D. VI.: A fragment of a Chronicle of English History, 1295 to 1300, from MS. Cotton. Claudius D. VI.: and a fragment of a Chronicle of English History, 1285 to 1307, from MS. 14 C. I. in the Royal Library.

In the fourth volume is a Chronicle of English History, by an anonymous writer, 1259 to 1296, from MS. Cotton. Claudius D. VI.: Annals of Edward II., 1307 to 1323, by John de Trokelowe a monk of St. Albans, from MS. Cotton, Claudius D. VI.: A continuation of Trokelowe's Annals, 1323, 1324, by Henricus de Blaneforde, from MS. Cotton. Claudius D. VI.: A full Chronicle of English History, by an anonymous writer of St. Albans, 1392 to 1406, from MS. VII. in the Library of Corpus Christi College, Cambridge; and an account of the benefactors of St. Albans, written in the early part of the fifteenth century, from MS. VI. in the same Library.

The fifth, sixth, and seventh volumes contain a history of the Abbots of St. Albans, and of the fortunes and vicissitudes of the house, from 793 to 1411, mainly compiled by Thomas Walsingham, Precentor of the Abbey in the reign of Richard II.; from MS. Cotton. Claudius E. IV., in the British Museum; with a Continuation, from the closing pages of the Parker MS. No. VII., in the Library of Corpus Christi College, Cambridge.

The eighth and ninth volumes, in continuation of the Annals, contain a Chronicle, probably written by John Amundesham, a monk of St. Albans.

The tenth and eleventh volumes relate especially to the acts and proceedings of Abbots Whethamstede, Albon, and Wallingford, and may be considered as a memorial of the chief historical and domestic events occurring during those periods.

29. Chronicon Abbatiæ Eveshamensis, Auctoribus Dominico Priore Eveshamiæ et Thoma de Marleberge Abbate, a Fundatione ad Annum 1213, una cum Continuatione ad Annum 1418. *Edited by* the Rev. W. D. Macray, M.A., Bodleian Library, Oxford. 1863.

The Chronicle of Evesham illustrates the history of that important monastery from its foundation by Egwin, about 690, to the year 1418. Its chief feature is an autobiography, which makes us acquainted with the inner daily life of a great abbey, such as but rarely has been recorded. Interspersed are many notices of general, personal, and local history which will be read with much interest. This work exists in a single MS., and is for the first time printed.

30. Ricardi de Cirencestria Speculum Historiale de Gestis Regum Angliæ. Vol. I., 447–871. Vol. II., 872–1066. *Edited by* John E. B. Mayor, M.A., Fellow of St. John's College, Cambridge. 1863–1869.

The compiler, Richard of Cirencester, was a monk of Westminster, 1355–1400. In 1391 he obtained a licence to make a pilgrimage to Rome. His history, in four books, extends from 447 to 1066. He announces his intention of continuing it, but there is no evidence that he completed any more. This chronicle gives many charters in favour of Westminster Abbey, and a very full account of the lives and miracles of the saints, especially of Edward the Confessor, whose reign occupies the fourth book. A treatise on the Coronation, by William of Sudbury, a monk of Westminster, fills book iii. c. 3. It was on this author that C. J. Bertram fathered his forgery, *De Situ Brittaniæ*, in 1747.

31. Year Books of the Reign of Edward the First. Years 20–21, 21–22, 30–31, and 32–33. *Edited and translated by* Alfred John Horwood, Esq., of the Middle Temple, Barrister-at-Law. 1863–1873.

The volumes known as the "Year Books" contain reports in Norman-French of cases argued and decided in the Courts of Common Law. They may be considered to a great extent as the "lex non scripta" of England, and have been held in the highest veneration by the ancient sages of the law, and were received by them as the repositories of the first recorded judgments and dicta of the great

legal luminaries of past ages. They are also worthy of the attention of the general reader on account of the historical information and the notices of public and private persons which they contain, as well as the light which they throw on ancient manners and customs.

32. NARRATIVES OF THE EXPULSION OF THE ENGLISH FROM NORMANDY, 1449–1450.—Robertus Blondelli de Reductione Normanniæ: Le Recouvrement de Normendie, par Berry, Hérault du Roy: Conferences between the Ambassadors of France and England. *Edited, from MSS. in the Imperial Library at Paris, by* the Rev. JOSEPH STEVENSON, M.A., of University College, Durham. 1863.

This volume contains the narrative of an eye-witness who details with considerable power and minuteness the circumstances which attended the final expulsion of the English from Normandy in the year 1450. The history commences with the infringement of the truce by the capture of Fougères, and ends with the battle of Formigny and the embarkation of the Duke of Somerset. The whole period embraced is less than two years.

33. HISTORIA ET CARTULARIUM MONASTERII S. PETRI GLOUCESTRIÆ. Vols. I., II., and III. *Edited by* W. H. HART, Esq., F.S.A., Membre correspondant de la Société des Antiquaires de Normandie. 1863–1867.

This work consists of two parts, the History and the Cartulary of the Monastery of St. Peter, Gloucester. The history furnishes an account of the monastery from its foundation, in the year 681, to the early part of the reign of Richard II., together with a calendar of donations and benefactions. It treats principally of the affairs of the monastery, but occasionally matters of general history are introduced. Its authorship has generally been assigned to Walter Froucester, the twentieth abbot, but without any foundation.

34. ALEXANDRI NECKAM DE NATURIS RERUM LIBRI DUO; with NECKAM'S POEM, DE LAUDIBUS DIVINÆ SAPIENTIÆ. *Edited by* THOMAS WRIGHT, Esq., M.A. 1863.

Neckam was a man who devoted himself to science, such as it was in the twelfth century. In the "De Naturis Rerum" are to be found what may be called the rudiments of many sciences mixed up with much error and ignorance. Neckam was not thought infallible, even by his contemporaries, for Roger Bacon remarks of him, "this Alexander in many things wrote what was true and useful; "but he neither can nor ought by just title to be reckoned among authorities." Neckam, however, had sufficient independence of thought to differ from some of the schoolmen who in his time considered themselves the only judges of literature. He had his own views in morals, and in giving us a glimpse of them, as well as of his other opinions, he throws much light upon the manners, customs, and general tone of thought prevalent in the twelfth century. The poem entitled "De Laudibus Divinæ Sapientiæ" appears to be a metrical paraphrase or abridgment of the "De Naturis Rerum." It is written in the elegiac metre; and though there are many lines which violate classical rules, it is, as a whole, above the ordinary standard of mediæval Latin.

35. LEECHDOMS, WORTCUNNING, AND STARCRAFT OF EARLY ENGLAND; being a Collection of Documents illustrating the History of Science in this Country before the Norman Conquest. Vols. I., II., and III. *Collected and edited by* the Rev. T. OSWALD COCKAYNE, M.A., of St. John's College, Cambridge. 1864–1866.

This work illustrates not only the history of science, but the history of superstition. In addition to the information bearing directly upon the medical skill and medical faith of the times, there are many passages which incidentally throw light upon the general mode of life and ordinary diet. The volumes are interesting not only in their scientific, but also in their social aspect. The manuscripts from which they have been printed are valuable to the Anglo-Saxon scholar for the illustrations they afford of Anglo-Saxon orthography.

36. Annales Monastici. Vol. I. :—Annales de Margan, 1066–1232; Annales de Theokesberia, 1066–1263; Annales de Burton, 1004–1263. Vol. II. :—Annales Monasterii de Wintonia, 519–1277; Annales Monasterii de Waverleia, 1–1291. Vol. III. :—Annales Prioratus de Dunstaplia, 1–1297; Annales Monasterii de Bermundeseia, 1042–1432. Vol. IV. :—Annales Monasterii de Oseneia, 1016–1347; Chronicon vulgo dictum Chronicon Thomæ Wykes, 1066–1289; Annales Prioratus de Wigornia, 1–1377. Vol. V. :—Index and Glossary. *Edited by* Henry Richards Luard, M.A., Fellow and Assistant Tutor of Trinity College, and Registrary of the University, Cambridge. 1864–1869.

The present collection of Monastic Annals embraces all the more important chronicles compiled in religious houses in England during the thirteenth century. These distinct works are ten in number. The extreme period which they embrace ranges from the year 1 to 1432, although they refer more especially to the reigns of John, Henry III., and Edward I. Some of these narratives have already appeared in print, but others are printed for the first time.

37. Magna Vita S. Hugonis Episcopi Lincolniensis. From Manuscripts in the Bodleian Library, Oxford, and the Imperial Library, Paris. *Edited by* the Rev. James F. Dimock, M.A., Rector of Barnburgh, Yorkshire. 1864.

This work contains a number of very curious and interesting incidents, and, being the work of a contemporary, is very valuable, not only as a truthful biography of a celebrated ecclesiastic, but as the work of a man, who, from personal knowledge, gives notices of passing events, as well as of individuals who were then taking active part in public affairs. The author, in all probability, was Adam Abbot of Evesham. He was domestic chaplain and private confessor of Bishop Hugh, and in these capacities was admitted to the closest intimacy. Bishop Hugh was Prior of Witham for 11 years before he became Bishop of Lincoln. His consecration took place on the 21st September 1186; he died on the 16th of November 1200; and was canonized in 1220.

38. Chronicles and Memorials of the Reign of Richard the First. Vol. I. :—Itinerarium Peregrinorum et Gesta Regis Ricardi. Vol. II. :—Epistolæ Cantuarienses; the Letters of the Prior and Convent of Christ Church, Canterbury; 1187 to 1199. *Edited by* William Stubbs, M.A., Vicar of Navestock, Essex, and Lambeth Librarian. 1864–1865.

The authorship of the Chronicle in Vol. I., hitherto ascribed to Geoffrey Vinesauf, is now more correctly ascribed to Richard, Canon of the Holy Trinity of London. The narrative extends from 1187 to 1199; but its chief interest consists in the minute and authentic narrative which it furnishes of the exploits of Richard I., from his departure from England in December 1189 to his death in 1199. The author states in his prologue that he was an eye-witness of much that he records; and various incidental circumstances which occur in the course of the narrative confirm this assertion.

The letters in Vol. II., written between 1187 and 1199, are of value as furnishing authentic materials for the history of the ecclesiastical condition of England during the reign of Richard I. They had their origin in a dispute which arose from the attempts of Baldwin and Hubert, archbishops of Canterbury, to found a college of secular canons, a project which gave great umbrage to the monks of Canterbury, who saw in it a design to supplant them in their function of metropolitan chapter. These letters are printed, for the first time, from a MS. belonging to the archiepiscopal library at Lambeth.

39. Recueil des Croniques et anchiennes Istories de la Grant Bretaigne a present nomme Engleterre, par Jehan de Waurin. Vol. I.,

Albina to 688. Vol. II., 1399–1422. *Edited by* William Hardy, Esq., F.S.A. 1864–1868.

40. A Collection of the Chronicles and ancient Histories of Great Britain, now called England, by John de Wavrin. Albina to 688. (Translation of the preceding Vol. I.) *Edited and translated by* William Hardy, Esq., F.S.A. 1864.

This curious chronicle extends from the fabulous period of history down to the return of Edward IV. to England in the year 1471, after the second deposition of Henry VI. The manuscript from which the text of the work is taken is preserved in the Imperial Library at Paris, and is believed to be the only complete and nearly contemporary copy in existence. The work, as originally bound, was comprised in six volumes, since rebound in morocco in 12 volumes, folio maximo, vellum, and is illustrated with exquisite miniatures, vignettes, and initial letters. It was written towards the end of the fifteenth century, having been expressly executed for Louis de Bruges, Seigneur de la Gruthuyse and Earl of Winchester, from whose cabinet it passed into the library of Louis XII. at Blois.

41. Polychronicon Ranulphi Higden, with Trevisa's Translation. Vols. I. and II. *Edited by* Churchill Babington, B.D., Senior Fellow of St. John's College, Cambridge. Vols. III. and IV. *Edited by* the Rev. Joseph Rawson Lumby, M.A., late Fellow of Magdalene College, Cambridge. 1865–1872.

This is one of the many mediæval chronicles which assume the character of a history of the world. It begins with the creation, and is brought down to the author's own time, the reign of Edward III. Prefixed to the historical portion, is a chapter devoted to geography, in which is given a description of every known land. To say that the Polychronicon was written in the fourteenth century is to say that it is not free from inaccuracies. It has, however, a value apart from its intrinsic merits. It enables us to form a very fair estimate of the knowledge of history and geography which well-informed readers of the fourteenth and fifteenth centuries possessed, for it was then the standard work on general history.

The two English translations, which are printed with the original Latin, afford interesting illustrations of the gradual change of our language, for one was made in the fourteenth century, the other in the fifteenth. The differences between Trevisa's version and that of the unknown writer are often considerable.

42. Le Livere de Reis de Brittanie e Le Livere de Reis de Engletere. *Edited by* John Glover, M.A., Vicar of Brading, Isle of Wight, formerly Librarian of Trinity College, Cambridge. 1865.

These two treatises, though they cannot rank as independent narratives, are nevertheless valuable as careful abstracts of previous historians, especially "Le Livere de Reis de Engletere." Some various readings are given which are interesting to the philologist as instances of semi-Saxonized French.

It is supposed that Peter of Ickham must have been the author, but no certain conclusion on that point has been arrived at.

43. Chronica Monasterii de Melsa, ab Anno 1150 usque ad Annum 1406. Vols. I., II., and III. *Edited by* Edward Augustus Bond, Esq., Assistant Keeper of the Manuscripts, and Egerton Librarian, British Museum. 1866–1868.

The Abbey of Meaux was a Cistercian house, and the work of its abbot is both curious and valuable. It is a faithful and often minute record of the establishment of a religious community, of its progress in forming an ample revenue, of its struggles to maintain its acquisitions, and of its relations to the governing institutions of the country. In addition to the private affairs of the monastery, some light is thrown upon the public events of the time, which are however kept distinct, and appear at the end of the history of each abbot's administration. The text has been printed from what is said to be the autograph of the original compiler, Thomas de Burton, the nineteenth abbot.

44. Matthæi Parisiensis Historia Anglorum, sive, ut vulgo dicitur, Historia Minor. Vols. I., II., and III. 1067–1253. *Edited by* Sir Frederic Madden, K.H., Keeper of the Department of Manuscripts, British Museum. 1866–1869.

The exact date at which this work was written is, according to the chronicler, 1250. The history is of considerable value as an illustration of the period during which the author lived, and contains a good summary of the events which followed the Conquest. This minor chronicle is, however, based on another work (also written by Matthew Paris) giving fuller details, which has been called the "Historia Major." The chronicle here published, nevertheless, gives some information not to be found in the greater history.

45. Liber Monasterii de Hyda: a Chronicle and Chartulary of Hyde Abbey, Winchester, 455–1023. *Edited, from a Manuscript in the Library of the Earl of Macclesfield, by* Edward Edwards, Esq. 1866.

The "Book of Hyde" is a compilation from much earlier sources, which are usually indicated with considerable care and precision. In many cases, however, the Hyde chronicler appears to correct, to qualify, or to amplify—either from tradition or from sources of information not now discoverable—the statements, which, in substance, he adopts. He also mentions, and frequently quotes from writers whose works are either entirely lost or at present known only by fragments.

There is to be found, in the "Book of Hyde," much information relating to the reign of King Alfred which is not known to exist elsewhere. The volume contains some curious specimens of Anglo-Saxon and Mediæval English.

46. Chronicon Scotorum: a Chronicle of Irish Affairs, from the Earliest Times to 1135; with a Supplement, containing the Events from 1141 to 1150. *Edited, with a Translation, by* William Maunsell Hennessy, Esq., M.R.I.A. 1866.

There is, in this volume, a legendary account of the peopling of Ireland and of the adventures which befell the various heroes who are said to have been connected with Irish history. The details are, however, very meagre both for this period and for the time when history becomes more authentic. The plan adopted in the chronicle gives the appearance of an accuracy to which the earlier portions of the work cannot have any claim. The succession of events is marked, year by year, from A.M. 1599 to A.D. 1150. The principal events narrated in the later portion of the work are, the invasions of foreigners, and the wars of the Irish among themselves. The text has been printed from a MS. preserved in the library of Trinity College, Dublin, written partly in Latin, partly in Irish.

47. The Chronicle of Pierre de Langtoft, in French Verse, from the earliest Period to the Death of Edward I. Vols. I. and II. *Edited by* Thomas Wright, Esq., M.A. 1866–1868.

It is probable that Pierre de Langtoft was a canon of Bridlington, in Yorkshire, and that he lived in the reign of Edward I., and during a portion of the reign of Edward II. This chronicle is divided into three parts; in the first is an abridgment of Geoffrey of Monmouth's "Historia Britonum," in the second, a history of the Anglo-Saxon and Norman kings, down to the death of Henry III. and in the third a history of the reign of Edward I. The principal object of the work was apparently to show the justice of Edward's Scottish wars. The language is singularly corrupt, and a curious specimen of the French of Yorkshire.

48. The War of the Gaedhil with the Gaill, or, The Invasions of Ireland by the Danes and other Norsemen. *Edited, with a Translation, by* James Henthorn Todd, D.D., Senior Fellow of Trinity College, and Regius Professor of Hebrew in the University, Dublin. 1867.

The work in its present form, in the editor's opinion, is a comparatively modern version of an undoubtedly ancient original. That it was compiled from contemporary materials has been proved by curious incidental evidence. It is stated in

the account given of the battle of Clontarf that the full tide in Dublin Bay on the day of the battle (23 April 1014) coincided with sunrise; and that the returning tide in the evening aided considerably in the defeat of the Danes. The fact has been verified by astronomical calculations, and the inference is that the author of the chronicle, if not himself an eye-witness, must have derived his information from those who were eye-witnesses. The contents of the work are sufficiently described in its title. The story is told after the manner of the Scandinavian Sagas, with poems and fragments of poems introduced into the prose narrative.

49. Gesta Regis Henrici Secundi Benedicti Abbatis. The Chronicle of the Reigns of Henry II. and Richard I., 1169–1192; known under the name of Benedict of Peterborough. Vols. I. and II. *Edited by* William Stubbs, M.A., Regius Professor of Modern History, Oxford, and Lambeth Librarian. 1867.

This chronicle of the reigns of Henry II. and Richard I., known commonly under the name of Benedict of Peterborough, is one of the best existing specimens of a class of historical compositions of the first importance to the student.

50. Munimenta Academica, or, Documents illustrative of Academical Life and Studies at Oxford (in Two Parts). *Edited by* the Rev. Henry Anstey, M.A., Vicar of St. Wendron, Cornwall, and lately Vice-Principal of St. Mary Hall, Oxford. 1868.

This work will supply materials for a History of Academical Life and Studies in the University of Oxford during the 13th, 14th, and 15th centuries.

51. Chronica Magistri Rogeri de Houedene. Vols. I., II., III., and IV. *Edited by* William Stubbs, M.A., Regius Professor of Modern History, and Fellow of Oriel College, Oxford. 1868–1871.

This work has long been justly celebrated, but not thoroughly understood until Mr. Stubbs' edition. The earlier portion, extending from 732 to 1148, appears to be a copy of a compilation made in Northumbria about 1161, to which Hoveden added little. From 1148 to 1169—a very valuable portion of this work—the matter is derived from another source, to which Hoveden appears to have supplied little, and not always judiciously. From 1170 to 1192 is the portion which corresponds with the Chronicle known under the name of Benedict of Peterborough (*see* No. 49); but it is not a copy, being sometimes an abridgment, at others a paraphrase; occasionally the two works entirely agree; showing that both writers had access to the same materials, but dealt with them differently. From 1192 to 1201 may be said to be wholly Hoveden's work: it is extremely valuable, and an authority of the first importance.

52. Willelmi Malmesbiriensis Monachi de Gestis Pontificum Anglorum Libri Quinque. *Edited, from William of Malmesbury's Autograph MS., by* N. E. S. A. Hamilton, Esq., of the Department of Manuscripts, British Museum. 1870.

William of Malmesbury's "Gesta Pontificum" is the principal foundation of English Ecclesiastical Biography, down to the year 1122. The manuscript which has been followed in this Edition is supposed by Mr. Hamilton to be the author's autograph, containing his latest additions and amendments.

53. Historic and Municipal Documents of Ireland, from the Archives of the City of Dublin, &c. 1172–1320. *Edited by* John T. Gilbert, Esq., F.S.A., Secretary of the Public Record Office of Ireland. 1870.

A collection of original documents, elucidating mainly the history and condition of the municipal, middle, and trading classes under or in relation with the rule of England in Ireland,—a subject hitherto in almost total obscurity. Extending over the first hundred and fifty years of the Anglo-Norman settlement, the series includes charters, municipal laws and regulations, rolls of names of citizens and members of merchant-guilds, lists of commodities with their rates, correspondence, illustrations of relations between ecclesiastics and laity; together with many documents exhibiting the state of Ireland during the presence there of the Scots under Robert and Edward Bruce.

54. The Annals of Loch Cé. A Chronicle of Irish Affairs, from 1014 to 1590. Vols. I. and II. *Edited, with a Translation, by* William Maunsell Hennessy, Esq., M.R.I.A. 1871.

The original of this chronicle has passed under various names. The title of "Annals of Loch Cé" was given to it by Professor O'Curry, on the ground that it was transcribed for Brian Mac Dermot, an Irish chieftain, who resided on an island in Loch Cé, in the county of Roscommon. It adds much to the materials for the civil and ecclesiastical history of Ireland; and contains many curious references to English and foreign affairs, not noticed in any other chronicle.

55. Monumenta Juridica. The Black Book of the Admiralty, with Appendices. Vols. I., II., and III. *Edited by* Sir Travers Twiss, Q.C., D.C.L. 1871–1874.

This book contains the ancient ordinances and laws relating to the navy, and was probably compiled for the use of the Lord High Admiral of England. Selden calls it the "jewel of the Admiralty Records." Prynne ascribes to the Black Book the same authority in the Admiralty as the Black and Red Books have in the Court of Exchequer, and most English writers on maritime law recognize its importance.

56. Memorials of the Reign of Henry VI.:—Official Correspondence of Thomas Bekynton, Secretary to Henry VI., and Bishop of Bath and Wells. *Edited, from a MS. in the Archiepiscopal Library at Lambeth, with an Appendix of Illustrative Documents, by* the Rev. George Williams, B.D., Vicar of Ringwood, late Fellow of King's College, Cambridge. Vols. I. and II. 1872.

These curious volumes, which are of a very miscellaneous character, were, in all probability, compiled under the immediate direction of Bekynton, and commenced before he had attained to the dignity of the Episcopate. They contain many of the Bishop's own letters, and several written by him in the King's name. Besides these, there are letters sent to himself while he was the Royal Secretary, as well as others addressed to the King. This work will elucidate some obscure points in the history of the nation during the first half of the fifteenth century.

57. Matthæi Parisiensis, Monachi Sancti Albani, Chronica Majora. Vol. I. The Creation to A.D. 1066. Vol. II. A.D. 1067 to A.D. 1216. *Edited by* Henry Richards Luard, M.A., Fellow of Trinity College, Registrary of the University, and Vicar of Great St. Mary's, Cambridge. 1872–1874.

This work contains the "Chronica Majora" of Matthew Paris, one of the most valuable and frequently consulted of all the ancient English Chronicles. It is now published from its commencement, for the first time. The editions by Archbishop Parker, and William Wats, severally begin at the Norman Conquest.

58. Memoriale Fratris Walteri de Coventria.—The Historical Collections of Walter of Coventry. Vols. I. and II. *Edited, from the MS. in the Library of Corpus Christi College, Cambridge, by* William Stubbs, M.A., Regius Professor of Modern History, and Fellow of Oriel College, Oxford. 1872–1873.

This work, now printed in full for the first time, has long been a *desideratum* by Historical Scholars. The first portion, however, is not of much importance, being only a compilation from earlier writers. The part relating to the first quarter of the thirteenth century is the most valuable and interesting.

59. The Anglo-Latin Satirical Poets and Epigrammatists of the Twelfth Century. Vols. I. and II. *Now first collected and edited by* Thomas Wright, Esq., M.A., Corresponding Member of the National Institute of France (Académie des Inscriptions et Belles-Lettres). 1872.

The Poems contained in these volumes have long been known and appreciated as the best satires of the age in which their authors flourished, and were deservedly popular during the 13th and 14th centuries.

60. Materials for a History of the Reign of Henry VII., from original Documents preserved in the Public Record Office. Vol. I. *Edited by* the Rev. William Campbell, M.A., one of Her Majesty's Inspectors of Schools. 1873.

This volume is valuable as illustrating the acts and proceedings of Henry VII. on ascending the throne, and shadows out the policy he afterwards adopted.

61. Historical Papers and Letters from the Northern Registers. *Edited by* James Raine, M.A., Canon of York, and Secretary of the Surtees Society. 1873.

The documents in this volume illustrate, for the most part, the general history of the north of England, particularly in its relation to Scotland.

62. Registrum Palatinum Dunelmense. The Register of Richard de Kellawe, Lord Palatine and Bishop of Durham; 1311–1316. Vols. I. and II. *Edited by* Sir Thomas Duffus Hardy, D.C.L., Deputy Keeper of the Public Records. 1873–1874.

Bishop Kellawe's Register contains the proceedings of his prelacy, both lay and ecclesiastical, and is the earliest Register of the Palatinate of Durham.

63. Memorials of Saint Dunstan Archbishop of Canterbury. *Edited, from various MSS., by* William Stubbs, M.A., Regius Professor of Modern History, and Fellow of Oriel College, Oxford. 1874.

This volume contains several lives of Archbishop Dunstan, one of the most celebrated Primates of Canterbury. They open various points of Historical and Literary interest, without which our knowledge of the period would be more incomplete than it is at present.

64. Chronicon Angliæ, ab Anno Domini 1328 usque ad Annum 1388, auctore Monacho quodam Sancti Albani. *Edited by* Edward Maunde Thompson, Esq., Barrister-at-Law, and Assistant-Keeper of the Manuscripts in the British Museum. 1874.

This chronicle gives a circumstantial history of the close of the reign of Edward III. which has hitherto been considered lost.

In the Press.

A Collection of Sagas and other Historical Documents relating to the Settlements and Descents of the Northmen on the British Isles. Vols. I. and II. *Edited by* George Webbe Dasent, Esq., D.C.L., Oxon.

Roll of the Privy Council of Ireland, 16 Richard II. *Edited by* the Rev. James Graves, A.B., Treasurer of St. Canice, Ireland.

The Works of Giraldus Cambrensis. Vol. VII. *Edited by* the Rev. James F. Dimock, M.A., Rector of Barnburgh, Yorkshire.

Chronicon Radulphi Abbatis Coggeshalensis Majus; and, Chronicon Terræ Sanctæ et de Captis a Saladino Hierosolymis. *Edited by* the Rev. Joseph Stevenson, M.A., of University College, Durham.

Chronicle of Robert of Brunne. *Edited by* Frederick James Furnivall, Esq., M.A., of Trinity Hall, Cambridge, Barrister-at-Law.

Polychronicon Ranulphi Higden, with Trevisa's Translation. Vol. V. *Edited by* the Rev. Joseph Rawson Lumby, B.D., Fellow of St. Catharine's College, Cambridge.

LIFE OF THOMAS BECKET; from an Icelandic Saga, with an English Translation. *Edited and translated by* M. EIRÍKR MAGNÚSSON, Under-Librarian of the Public Library, Cambridge.

CHRONICA MONASTERII S. ALBANI.—7. YPODIGMA NEUSTRIÆ; HISTORIA, A THOMA WALSINGHAM, MONACHO MONASTERII S. ALBANI, CONSCRIPTA. *Edited by* HENRY THOMAS RILEY, ESQ., M.A., Cambridge and Oxford; and of the Inner Temple, Barrister-at-Law.

CORPUS HISTORICUM EBORACENSE. CHRONICA PONTIFICUM ECCLESIÆ EBORACI AUCTORE THOMA STUBBS DOMINICANO; and other Documents relating to the Primacy of York. *Edited by* JAMES RAINE, M.A., Canon of York, and Secretary of the Surtees Society.

REGISTRUM PALATINUM DUNELMENSE. The Register of Richard de Kellawe, Lord Palatine and Bishop of Durham; 1311–1316. Vol. III. *Edited by* Sir THOMAS DUFFUS HARDY, D.C.L., Deputy Keeper of the Public Records.

MATERIALS FOR A HISTORY OF THE REIGN OF HENRY VII., FROM ORIGINAL DOCUMENTS PRESERVED IN THE PUBLIC RECORD OFFICE. Vol. II. *Edited by* the Rev. WILLIAM CAMPBELL, M.A., one of Her Majesty's Inspectors of Schools.

REGISTER OF MALMESBURY ABBEY: PRESERVED IN THE PUBLIC RECORD OFFICE. *Edited by* J. S. BREWER, M.A., Professor of English Literature, King's College, London.

MATERIALS FOR THE HISTORY OF ARCHBISHOP THOMAS BECKET. *Edited by* the Rev. JAMES CRAIGIE ROBERTSON, M.A., Canon of Canterbury, and Professor of Ecclesiastical History, King's College, London.

THE HISTORICAL WORKS OF RALPH DE DICETO, Dean of St. Paul's. 1181–1210. *Edited by* WILLIAM STUBBS, M.A., Regius Professor of Modern History, and Fellow of Oriel College, Oxford.

In Progress.

THE METRICAL CHRONICLE OF ROBERT OF GLOUCESTER. *Edited by* WILLIAM ALDIS WRIGHT, Esq., M.A.

DESCRIPTIVE CATALOGUE OF MANUSCRIPTS RELATING TO THE HISTORY OF GREAT BRITAIN AND IRELAND. Vol. IV.; 1327, &c. *By* Sir THOMAS DUFFUS HARDY, D.C.L., Deputy Keeper of the Public Records.

A COLLECTION OF SAGAS AND OTHER HISTORICAL DOCUMENTS relating to the Settlements and Descents of the Northmen on the British Isles. Vol. III. *Edited by* GEORGE WEBBE DASENT, Esq., D.C.L., Oxon., and M. GUDBRAND VIGFUSSON, M.A.

YEAR BOOKS OF THE REIGN OF EDWARD THE FIRST. Years 33, 34, and 35. *Edited and translated by* ALFRED JOHN HORWOOD, Esq., of the Middle Temple, Barrister-at-Law.

MONUMENTA JURIDICA. THE BLACK BOOK OF THE ADMIRALTY, WITH APPENDICES. Vol. IV. *Edited by* Sir TRAVERS TWISS, Q.C., D.C.L.

MATTHÆI PARISIENSIS, MONACHI SANCTI ALBANI, CHRONICA MAJORA. Vol. III. *Edited by* HENRY RICHARDS LUARD, M.A., Fellow of Trinity College, Registrary of the University, and Vicar of Great St. Mary's, Cambridge.

PUBLICATIONS
OF
THE RECORD COMMISSIONERS, &c.

Rotulorum Originalium in Curiâ Scaccarii Abbreviatio. Henry III. —Edward III. *Edited by* Henry Playford, Esq. 2 Vols. folio (1805—1810). *Price* 25*s.* boards, or 12*s.* 6*d.* each.

Calendarium Inquisitionum post Mortem sive Escaetarum. Henry III. —Richard III. *Edited by* John Caley and John Bayley, Esqrs. Vols. 3 and 4, folio (1821—1828), boards: Vol. 3, *price* 21*s.*; Vol. 4, *price* 24*s.*

Librorum Manuscriptorum Bibliothecæ Harleianæ Catalogus. Vol. 4. *Edited by* the Rev. T. Hartwell Horne. Folio (1812), boards. *Price* 18*s.*

Abbreviatio Placitorum. Richard I.—Edward II. *Edited by* the Right Hon. George Rose and W. Illingworth, Esq. 1 Vol. folio (1811), boards. *Price* 18*s.*

Libri Censualis vocati Domesday-Book, Indices. *Edited by* Sir Henry Ellis. Folio (1816), boards, (Domesday-Book, Vol. 3). *Price* 21*s.*

Libri Censualis vocati Domesday-Book, Additamenta ex Codic. Antiquiss. *Edited by* Sir Henry Ellis. Folio (1816), boards (Domesday-Book, Vol. 4). *Price* 21*s.*

Statutes of the Realm. *Edited by* Sir T. E. Tomlins, John Raithby, John Caley, and Wm. Elliott, Esqrs. Vols. 7, 8, 9, 10, and 11, including 2 Vols. of Indices, large folio (1819—1828). *Price* 31*s.* 6*d.* each; except the Indices, *price* 30*s.* each.

Valor Ecclesiasticus, temp. Hen. VIII., Auctoritate Regia institutus. *Edited by* John Caley, Esq., and the Rev. Joseph Hunter. Vols. 3 to 6, folio (1817–1834), boards. *Price* 25*s.* each.
*** The Introduction, separately, 8vo., cloth. *Price* 2*s.* 6*d.*

Rotuli Scotiæ in Turri Londinensi et in Domo Capitulari Westmonasteriensi Asservati. 19 Edward I.—Henry VIII. *Edited by* David Macpherson, John Caley, and W. Illingworth, Esqrs., and the Rev. T. Hartwell Horne. Vol. 2, folio (1819), boards. *Price* 21*s.*

Fœdera, Conventiones, Litteræ, &c.; or, Rymer's Fœdera, New Edition. Vol. 3, Part 2, 1361—1377, folio (1830): Vol. 4, 1377—1383 (1869). *Edited by* John Caley and Fred. Holbrooke, Esqrs. Vol. 3, Part 2, *price* 21*s.*; Vol. 4, *price* 6*s.*

Ducatus Lancastriæ Calendarium Inquisitionum post Mortem, &c. Part 3, Calendar to the Pleadings, &c., Henry VII.—13 Elizabeth. Part 4, Calendar to the Pleadings, to end of Elizabeth. (1827—1834.) *Edited by* R. J. Harper, John Caley, and Wm. Minchin, Esqrs. Folio, boards, Part 3 (or Vol. 2), *price* 31*s.* 6*d.*; Part 4 (or Vol. 3), *price* 21*s.*

Calendars of the Proceedings in Chancery, in the Reign of Queen Elizabeth; with Examples of earlier Proceedings from Richard II. *Edited by* John Bayley, Esq. Vols. 2 and 3 (1830—1832), folio, boards, *price* 21*s.* each.

Parliamentary Writs and Writs of Military Summons, together with the Records and Muniments relating to the Suit and Service due and performed to the King's High Court of Parliament and the Councils of the Realm. *Edited by* Sir Francis Palgrave. (1830—1834.) Folio, boards, Vol. 2, Division 1, Edward II., *price* 21*s.*; Vol. 2, Division 2, *price* 21*s.*; Vol. 2, Division 3, *price* 42*s.*

Rotuli Litterarum Clausarum in Turri Londinensi asservati. 2 Vols. folio (1833, 1844). Vol. 1, 1204—1224. Vol. 2, 1224—1227. *Edited by* Thomas Duffus Hardy, Esq. *Price* 81*s.*, cloth; or separately, Vol. 1, *price* 63*s.*; Vol. 2, *price* 18*s.*

Proceedings and Ordinances of the Privy Council of England. 10 Richard II.—33 Henry VIII. *Edited by* Sir Nicholas Harris Nicolas. 7 Vols. royal 8vo. (1834—1837), cloth. *Price* 98*s.*; or separately, 14*s.* each.

Rotuli Litterarum Patentium in Turri Londinensi asservati. 1201—1216. *Edited by* Thomas Duffus Hardy, Esq. 1 Vol. folio (1835), cloth. *Price* 31*s.* 6*d.*

*** The Introduction, separately, 8vo., cloth. *Price* 9*s.*

Rotuli Curiæ Regis. Rolls and Records of the Court held before the King's Justiciars or Justices. 6 Richard I.—1 John. *Edited by* Sir Francis Palgrave. 2 Vols. royal 8vo. (1835), cloth. *Price* 28*s.*

Rotuli Normanniæ in Turri Londinensi asservati. 1200—1205; also, 1417 to 1418. *Edited by* Thomas Duffus Hardy, Esq. 1 Vol. royal 8vo. (1835), cloth. *Price* 12*s.* 6*d.*

Rotuli de Oblatis et Finibus in Turri Londinensi asservati, tempore Regis Johannis. *Edited by* Thomas Duffus Hardy, Esq. 1 Vol. royal 8vo. (1835), cloth. *Price* 18*s.*

Excerpta e Rotulis Finium in Turri Londinensi asservatis. Henry III., 1216—1272. *Edited by* Charles Roberts, Esq. 2 Vols. royal 8vo. (1835, 1836), cloth, *price* 32*s.*; or separately Vol. 1, *price* 14*s.*; Vol. 2, *price* 18*s.*

Fines, sive Pedes Finium; sive Finales Concordiæ in Curiâ Domini Regis. 7 Richard I.—16 John, 1195—1214. *Edited by* the Rev. Joseph Hunter. In Counties. 2 Vols. royal 8vo. (1835—1844), cloth, *price* 11*s.*; or separately, Vol. 1, *price* 8*s.* 6*d.*; Vol. 2, *price* 2*s.* 6*d.*

Ancient Kalendars and Inventories of the Treasury of His Majesty's Exchequer; together with Documents illustrating the History of that Repository. *Edited by* Sir Francis Palgrave. 3 Vols. royal 8vo. (1836), cloth. *Price* 42*s.*

Documents and Records illustrating the History of Scotland, and the Transactions between the Crowns of Scotland and England; preserved in the Treasury of Her Majesty's Exchequer. *Edited by* Sir Francis Palgrave. 1 Vol. royal 8vo. (1837), cloth. *Price* 18*s.*

ROTULI CHARTARUM IN TURRI LONDINENSI ASSERVATI. 1199—1216. *Edited by* THOMAS DUFFUS HARDY, Esq. 1 Vol. folio (1837), cloth. *Price* 30*s.*

REPORT OF THE PROCEEDINGS OF THE RECORD COMMISSIONERS, 1831—1837. 1 Vol. folio (1837), boards. *Price* 8*s.*

REGISTRUM vulgariter nuncupatum "The Record of Caernarvon," e codice MS. Harleiano, 696, descriptum. *Edited by* Sir HENRY ELLIS. 1 Vol. folio (1838), cloth. *Price* 31*s.* 6*d.*

ANCIENT LAWS AND INSTITUTES OF ENGLAND; comprising Laws enacted under the Anglo-Saxon Kings, from Æthelbirht to Cnut, with a Translation of the Saxon; the Laws called Edward the Confessor's; the Laws of William the Conqueror, and those ascribed to Henry the First; Monumenta Ecclesiastica Anglicana, from 7th to 10th century; and Ancient Latin Version of the Anglo-Saxon Laws; with Glossary, &c. *Edited by* BENJAMIN THORPE, Esq. 1 Vol. folio (1840), cloth. *Price* 40*s.* Or, 2 Vols. royal 8vo. cloth. *Price* 30*s.*

ANCIENT LAWS AND INSTITUTES OF WALES; comprising Laws supposed to be enacted by Howel the Good; modified by subsequent Regulations under the Native Princes, prior to the Conquest by Edward the First; and anomalous Laws, consisting principally of Institutions which, by the Statute of Ruddlan, continued in force. With a Translation of the Welsh. Also, a few Latin Transcripts, containing Digests of the Welsh Laws, principally of the Dimetian Code. With Glossary, &c. *Edited by* ANEURIN OWEN, Esq. 1 Vol. folio (1841), cloth. *Price* 44*s.* Or, 2 Vols. royal 8vo. cloth. *Price* 36*s.*

ROTULI DE LIBERATE AC DE MISIS ET PRÆSTITIS, Regnante Johanne. *Edited by* THOMAS DUFFUS HARDY, Esq. 1 Vol. royal 8vo. (1844), cloth. *Price* 6*s.*

THE GREAT ROLLS OF THE PIPE, 2, 3, 4 HEN. II., 1155—1158. *Edited by* the Rev. JOSEPH HUNTER. 1 Vol. royal 8vo. (1844), cloth. *Price* 4*s.* 6*d.*

THE GREAT ROLL OF THE PIPE, 1 RIC. I., 1189—1190. *Edited by* the Rev. JOSEPH HUNTER. 1 Vol. royal 8vo. (1844), cloth. *Price* 6*s.*

DOCUMENTS ILLUSTRATIVE OF ENGLISH HISTORY in the 13th and 14th centuries, selected from the Records of the Department of the Queen's Remembrancer in the Exchequer. *Edited by* HENRY COLE, Esq. 1 Vol. fcp. folio (1844), cloth. *Price* 45*s.* 6*d.*

MODUS TENENDI PARLIAMENTUM. An Ancient Treatise on the Mode of holding the Parliament in England. *Edited by* THOMAS DUFFUS HARDY, Esq. 1 Vol. 8vo. (1846), cloth. *Price* 2*s.* 6*d.*

REGISTRUM MAGNI SIGILLI REGUM SCOTORUM in Archivis Publicis asservatum. 1306—1424. *Edited by* THOMAS THOMSON, Esq. Folio (1814). *Price* 15*s.*

THE ACTS OF THE PARLIAMENTS OF SCOTLAND. 11 vols. folio (1814—1844). Vol. I. *Edited by* THOMAS THOMSON and COSMO INNES, Esqrs. *Price* 42*s.* Also, Vols. 4, 7, 8, 9, 10, and 11; *price* 10*s.* 6*d.* each.

THE ACTS OF THE LORDS AUDITORS OF CAUSES AND COMPLAINTS (ACTA DOMINORUM AUDITORUM). 1466—1494. *Edited by* THOMAS THOMSON, Esq. Folio (1839). *Price* 10*s.* 6*d.*

THE ACTS OF THE LORDS OF COUNCIL IN CIVIL CAUSES (ACTA DOMINORUM CONCILII). 1478—1495. *Edited by* THOMAS THOMSON, Esq. Folio. (1839). *Price* 10*s.* 6*d.*

ISSUE ROLL OF THOMAS DE BRANTINGHAM, Bishop of Exeter, Lord High Treasurer of England, containing Payments out of His Majesty's Revenue, 44 Edward III., 1370. *Edited by* FREDERICK DEVON, Esq. 1 Vol. 4to. (1835), cloth. *Price* 35*s.* Or, royal 8vo. cloth. *Price* 25*s.*

ISSUES OF THE EXCHEQUER, James I.; extracted from the Pell Records. *Edited by* FREDERICK DEVON, Esq. 1 Vol. 4to. (1836), cloth. *Price* 30*s.* Or, royal 8vo. cloth. *Price* 21*s.*

ISSUES OF THE EXCHEQUER, Henry III.—Henry VI.; extracted from the Pell Records. *Edited by* FREDERICK DEVON, Esq. 1 Vol. 4to. (1837), cloth. *Price* 40*s.* Or, royal 8vo. cloth. *Price* 30*s.*

HANDBOOK TO THE PUBLIC RECORDS. *By* F. S. THOMAS, Esq., Secretary of the Public Record Office. 1 Vol. royal 8vo. (1853), cloth. *Price* 12*s.*

HISTORICAL NOTES RELATIVE TO THE HISTORY OF ENGLAND. Henry VIII. —Anne (1509—1714). Designed as a Book of Reference for ascertaining the Dates of Events. *By* F. S. THOMAS, Esq. 3 Vols. 8vo. (1856), cloth. *Price* 40*s.*

STATE PAPERS, DURING THE REIGN OF HENRY THE EIGHTH: with Indices of Persons and Places. 11 Vols., 4to. (1830—1852), cloth. *Price* 5*l.* 15*s.* 6*d.*; or separately, *price* 10*s.* 6*d.* each.

Vol. I.—Domestic Correspondence.
Vols. II. & III.—Correspondence relating to Ireland.
Vols. IV. & V.—Correspondence relating to Scotland.
Vols. VI. to XI.—Correspondence between England and Foreign Courts.

WORKS PUBLISHED IN PHOTOZINCOGRAPHY.

DOMESDAY BOOK, or the GREAT SURVEY OF ENGLAND OF WILLIAM THE CONQUEROR, 1086; fac-simile of the Part relating to each county, separately (with a few exceptions of double counties). Photozincographed, by Her Majesty's Command, at the Ordnance Survey Office, Southampton, Colonel SIR HENRY JAMES, R.E., F.R.S., &c., Director. 35 Parts, imperial quarto and demy quarto (1861–1863) boards. *Price* 4*s.* 6*d.* to 1*l.* 1*s.* each Part, according to size; or, bound in 2 Vols., 18*l.*

This important and unique survey of the greater portion of England* is the oldest and most valuable record in the national archives. It was commenced about the year 1084 and finished in 1086. Its compilation was determined upon at Gloucester by William the Conqueror, in council, in order that he might know what was due to him, in the way of tax, from his subjects, and that each at the same time might know what he had to pay. It was compiled as much for their protection as for the benefit of the sovereign. The nobility and people had been grievously distressed at the time by the king bringing over large numbers of French and Bretons, and quartering them on his subjects, "each accord-" ing to the measure of his land," for the purpose of resisting the invasion of Cnut, King of Denmark, which was apprehended. The commissioners appointed to make the survey were to inquire the name of each place; who held it in the time of King Edward the Confessor; the present possessor; how many hides were in the manor; how many ploughs were in demesne; how many homagers; how many villeins; how many cottars; how many serving men; how many free tenants; how many tenants in soccage; how much wood, meadow, and pasture; the number of mills and fish-ponds; what had been added or taken away from the place; what was the gross value in the time of Edward the Confessor; the present value; and how much each free-man or soc-man had, and whether any advance could be made in the value. Thus could be ascertained who held the estate in the time of King Edward; who then held it; its value in the time of the late king; and its value as it stood at the formation of the survey. So minute was the survey, that the writer of the contemporary portion of the Saxon Chronicle records, with some asperity—"So very narrowly he caused it to be " traced out, that there was not a single hide, nor one virgate of land, nor even, " it is shame to tell, though it seemed to him no shame to do, an ox, nor a cow, " nor a swine was left, that was not set down."

Domesday Survey is in two parts or volumes. The first, in folio, contains the counties of Bedford, Berks, Bucks, Cambridge, Chester and Lancaster, Cornwall, Derby, Devon, Dorset, Gloucester, Hants, Hereford, Herts, Huntingdon, Kent, Leicester and Rutland, Lincoln, Middlesex, Northampton, Nottingham, Oxford, Salop, Somerset, Stafford, Surrey, Sussex, Warwick, Wilts, Worcester, and York. The second volume, in quarto, contains the counties of Essex, Norfolk, and Suffolk.

Domesday Book was printed *verbatim et literatim* during the last century, in consequence of an address of the House of Lords to King George III. in 1767. It was not, however, commenced until 1773, and was completed early in 1783. In 1860, Her Majesty's Government, with the concurrence of the Master of the Rolls, determined to apply the art of photozincography to the production of a fac-simile of Domesday Book, under the superintendence of Colonel Sir Henry James, R.E., Director of the Ordnance Survey, Southampton. The fac-simile was completed in 1863.

* For some reason left unexplained, many parts were left unsurveyed; Northumberland, Cumberland, Westmoreland, and Durham, are not described in the survey; nor does Lancashire appear under its proper name; but Furness, and the northern part of Lancashire, as well as the south of Westmoreland, with a part of Cumberland, are included within the West Riding of Yorkshire. That part of Lancashire which lies between the Ribble and Mersey, and which at the time of the survey comprehended 688 manors, is joined to Cheshire. Part of Rutland is described in the counties of Northampton and Lincoln.

FAC-SIMILES of NATIONAL MANUSCRIPTS, from WILLIAM THE CONQUEROR to QUEEN ANNE, selected under the direction of the Master of the Rolls, and Photozincographed, by Command of Her Majesty, by Colonel SIR HENRY JAMES, R.E., Director of the Ordnance Survey. Price, each Part, with translations and notes, double foolscap folio, 16*s*.

Part I. (William the Conqueror to Henry VII.). 1865.
Part II. (Henry VIII. and Edward VI.). 1866.
Part III. (Mary and Elizabeth). 1867.
Part IV. (James I. to Anne). 1868.
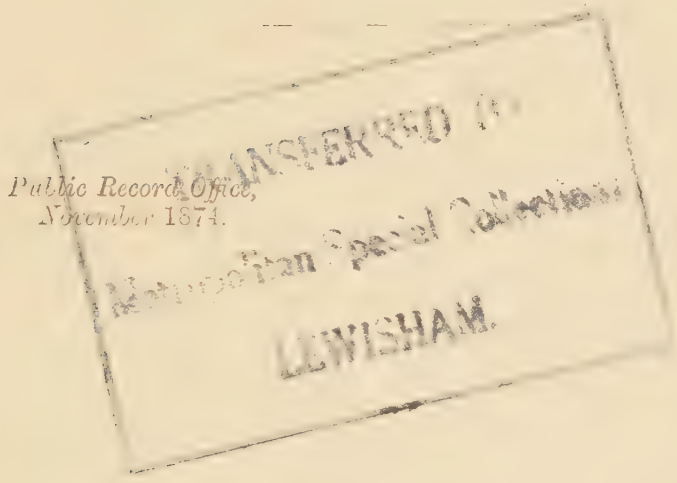
The first Part extends from William the Conqueror to Henry VII., and contains autographs of the kings of England, as well as of many other illustrious personages famous in history, and some interesting charters, letters patent, and state papers. The second Part, for the reigns of Henry VIII. and Edward VI., consists principally of holograph letters and autographs of kings, princes, statesmen, and other persons of great historical interest, who lived during those reigns. The third Part contains similar documents for the reigns of Mary and Elizabeth, including a signed bill of Lady Jane Grey. The fourth Part concludes the series, and comprises a number of documents taken from the originals belonging to the Constable of the Tower of London; also several records illustrative of the Gunpowder Plot, and a woodcut containing portraits of Mary Queen of Scots and James VI., circulated by their adherents in England, 1580–3.